Complectitur Omnia Summa
Ill.mo et Reuerend. Dño
D. FABIO CHISIO
Epo Neritonen. Aplico
ad Rhenum LEGATO etc.
Nunc S. R. E.
PONT. MAX.
SPECULUM
IMAGINUM
VERITATIS
OCCULTÆ
Videmus nunc per Speculum
in Aenigmate. 1 Cor. 12
Auctore R. P.
IACOBO MASENIO
e Societ. IESV.

SPECULUM
IMAGINUM VERITATIS OCCULTÆ,

exhibens

SYMBOLA, EMBLEMATA, HIEROGLYPHICA, ÆNIGMATA,

OMNI, TAM MATERIÆ, quam formæ varietate,

EXEMPLIS SIMUL, AC PRÆCEPTIS ILLUSTRATUM.

AUTHORE
R. P. IACOBO MASENIO è Societate IESU.

EDITIO NOVA
Priore locupletior.

COLONIÆ UBIORUM,
Sumptibus IOANNIS ANTONII Ki[illegible]
An. M. DC. LXIV.

Cum Privilegio S.C.M. Generali & Sp[illegible]ali.

FACULTAS R. P. PROVINCIALIS.

Ego infraſcriptus Societatis Iesu per Provinciam Rheni inferioris Præpoſitus Provincialis, poteſtate mihi factâ ab Admodum R. Patre Noſtro Vincentio Carrafa Soc. Iesu Præpoſito Generali, facultatem do *Ioanni Antonio Kinchio* juxta Cæſareum privilegium eidem Societati conceſſum typis excudendi Librum, cui titulus *Speculum Imaginum Veritatis occultæ.* compoſitum à P. Iacobo Masenio eiuſdem Societatis Sacerdote, & per deputatos ad id approbatum In cuius rei fidem haſce manu meâ & conſueto officij Sigillo munitas dedi. Coloniæ. Anno 1649. 17. Iulii.

Godefridus Oettrſtedt.

Illustrissimo & Reverendissimo Domino

D. FABIO CHISIO

Dei, & Apostolicæ Sedis gratiâ

EPISCOPO NERITONENSI,

S. D. N.

Ad tractum Rheni &c. cum potestate Legati à latere,

NVNTIO ORDINARIO,

Et ad tractatus pacis Universalis per Europam

EXTRAORDINARIO ET MEDIATORI.

Nunc in iterata huius libri editione

S. R. E. PONTIFICI MAX.

Speculum proponimus, Illustrissime, & Reverendissime Præsul, atque in speculo diversas Imaginum species, tales, opinor, quas neque Narcissus aliquis contemnere, neque Thersites possit aversari. Animorum potius, quàm oculorum sunt. Mentes oblectant erudiuntque sapientiæ avidas. Corriguntur in hoc etiam turpitudinis vitia colore virtutum. Nimirum & deformibus suum ex speculorum contemplatione esse potest emolumentum. Socratem

Philophum, ad formandos discipulorum mores speculo usum memorant. hoc elegantis formæ adolescentibus suasit; ut, ne morum vitio tam eximiam oris corporisque dignitatem polluerent: hoc & deformes consulere, non rarò, voluit; ut ingenii gloriâ, virtutisque pulchritudine corporis ac naturæ damna rependerent. Vtrisque idem, (*a*) Pater apud Phædrum, consuluit, ita ad formosum filium, deformemque natam differens:

--- Cottidie speculo vos uti volo.
Tu formam ne corrumpas nequitiæ malis;
Tu faciem ut istam moribus vincas bonis.

Verùm non ad fragile vitreumque speculum provocamus, in quo Parides Helenæque frontem, aut capillos malè diffingant, cincinnos calamistro vibrent, comant pectine, odorato spargant pulvere, fuco adulterent. Procul hæc elegantiæ lenocinia, hæc malitiæ irritamenta. Animum, non corpus ad bonarum artium sapientiæque leges fingimus. Speculum non humano cogitatum ingenio, non fragili arte fabrefactum; sed artifici summi Numinis elaboratum manu exhibemus. Simile illi de quo in Arcadicis Pausanias. (*b*) *Ad dextram* inquit (de Curetibus tractans) *Speculum in tectorio parietis aptè inclusum est, in quod qui inspexerit, suam ipsius imaginem, aut parùm perspicuè, aut prorsus non cernet: Deorum tamen signa dilucidè intuebitur.*

Verius

(a) *Fab.* 47. (b) *lib.* 8.

Verius tamen apertiusque de hujus speculi natura Apostolus, tum ad Corinthios. *(a) Videmus nunc per speculum in ænigmate*; tum ad Romanos. *(b) Invisibilia enim ipsius à creatura mundi, per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque ejus virtus & divinitas; ita ut sint inexcusabiles.* Speculum aliud non damus, quàm quod ipse mundi opifex Deus, in creatis à se rebus, proposuit. quibus non modò corporis mortales oculos, verùm & immortales animi oblectare, atque erudire ad sapientiam voluit. adeò quidem perspicuâ rerum divinarum imagine, ut inexcusabiles Apostolus gentes asserat, quæ Dei invisibilia, ejusque virtutem, in creaturis non agnoscant. Has in speculo hoc nostro animorum imagines prosequimur, quæ Dei nobis potentiam sapientiamque, quæ mentis nostræ dignitatem ac pulchritudinem, quæ virtutis decus excellentiamque in rebus creatis, tanquam *per speculum in ænigmate*, exhibeant. Hæ sunt velut *in testaceo vase cibus, (c)* quo ratio ingeniumque humanum alitur; hæ sunt, *in nuce nucleus, in ovo vitellus, in laterna lumē, in serico glomere opifex. Sua his corporibus larva detrahenda est*, ut rerum immortalium pulchritudinem contemplemur. *ex hoc speculo ars* & ratio præcipua vitæ morumque cum laude formandorum ducenda est.

Neque verò, ut rerum corporearum natura

[a] *1, Cor. 13.* [b] *Rom. 1. 20.* [c] *Vide symbola fronte libri proposita.*

est, unius una tantum rei imago occurrit, Tuæ, Illustrissime Præsul, gentis insignia, quot vel obiter cogitãtibus suppeditent, rerũ longè diversarum imagines, exemplo docuimus. Et sanè una Quercus, aut Aquila, non minus quam Oliva ac Columba Pontificia eodem Iubilæi numero censeri potuissent: illis similes speculis, quæ ex alia aliáque, cùm loci, tum aspectus varietate, aliam reddunt aliámque imaginem: aut illis certè quæ rem eandem sibi objectam innumeris penè imaginum reverberatarum umbris exhibent.

Iam, ut gratiam æstimationémque aliquam conciliarem Imaginibus; illud mihi faciendum existimavi, quod pictoribus suæ artis peritis usitatum video. Hi, ut umbris, obscuris ceterà ingratisque, venustatem addant, vicina cum luce rerum pulcherrimarum easdem sociant illustrantque. quâ operis solertiâ id assequuntur; ut rebus, quæ nihil sunt, dignitatem gratiamque concilient. Tuam ego celsitudinem, maxime Præsul, Illustrissimâ, cùm generis & officii, tum Sapientiæ ac Virtutum præclarissimarum luce conspicuam, hisce umbris meis adsciscere ac sociare vererer: nisi in ceteris eminere virtutibus humanitatem ac demissionem singularem conspicerem, quâ, præterquam quod bonos omnes, illos cumprimis amplecteris, qui optimarum literarum studiis tenentur. Observavi in Tua Celsitudine imaginem

ginem præſtantiſſimam, non artis humanæ; ſed divinæ Sapientiæ, ingenio ductam: quæ non tam oculorum, quam animorum eſſet lenocinium; non perituro fuco peniculoque, ſed æternis gratiæ cœleſtis ornamentis culta, mortalium juxta atque immortalium amorem meretur. Certè, ex quo in noſtra verſaris Germania, & Rheni Amiſiſque potiſſimùm inviſis accolas; ita inter eos verſaris, ut omnes in Te, præter eximiam rerum omnium cognitionem ac ſapientiam, humanitatis modeſtiæque ſingularis, tum & avitæ religionis pietatiſque imaginem, non ſuſpexerint modò reveritique ſint, verùm etiam profusè amaverint. ipſi Romanæ Eccleſiæ hoſtes graviſſimi, quos inter pacis conciliandæ ſtudio, vel invitus, habitare coactus es; quos domo alloquioque tuo excipere es tergiverſatus; mirati ſunt, ſuis nihil in Te odiis dignum reperiri, multa verò occurrere, vel inimicis, commendanda. Ea ſcilicet in Te vitæ morumque integritas, ea ſcientiæ prudentiæque ſpecies luxit, quam orthodoxi amare cogerentur, hoſtes non poſſent odiſſe. Agnoſcunt in Te omnes, illam tot rerum capacem animam, quæ ita verſatur in ſingulis, ut capiat univerſa: ita univerſis impenditur, ut ſingula tanquam ſola ac propria poſſidere videatur. Quid enim ex iis diſciplinis, quæ ab ipſa humanitate nomen ducunt, tibi incognitum? quid ſuaviſſimis illis tuis Muſis cultius, quæ

 nunc

nunc Tulliano, nunc Maronæo delibutæ melle, dulcissimè in sensum animumque influunt, & quam in vultu ac verbis spiras elegantiam, mutis in literis librisque, tanquam in vera divinæ mentis imagine, repræsentant. Iam ad Lycei, Academiæ, aut Stoæ dissertationes, ad Mathesios astrorumque secreta, ad ipsius sapientiæ divinæ ac Theologiæ adyta, quâ subtilitate penetras? quâ ingenii facilitate obscura quæque discutis? Alium Te hominem asseveret, qui hæc ita audiret tractantem, ut si in iis potissimam studiorum ætatisque partem collocasses. Et tamen, si ea attigero, quæ reliqua sunt, quæque tantis te officiis legationibúsque idoneum inprimis reddunt, umbras in illa tantùm præstantissimæ mentis tuæ imagine, laudasse quibusdam videbor. Nam quis illam non admiretur rerum maximarum cognitionem ac sapientiam, quæ hominem ad gravissima Reip. munia, ad Ecclesiæ totius incolumitatem, ad Rom. Imperii, totque regnorum, quot Europa amplectitur, salutem quietemque, aut defendendam aut procurandam aptavit; quæ, ut paucis multa explicem, in tot sapientium gravissimorúmque hominum concilio difficillimæ controversiæ arbitrum ac definitorem constituit. Hæc enimvero excellens prorsus atque eximia haberi debet, ad quam paucorum aspirare ingenia, industria possit accedere. In qua tamen eam, cùm à natura, tum ab arte com-

comparatam animi perſpicaciam facilitatemq́ue adfers; ut politicorum hominum, & ſimultates, & ſimulationes facilè animadvertas, ac fraudem, ſine fraude, explices: tam ſimplex ut decipias, quàm non ſimplex ut decipiaris. Artes quorundam, ſed diversâ arte, detegis; cùm ſimplicitate fraudulentiam ulciſceris, & longè ſepoſitas, in abdito ſecretioris politiæ, technas, ad lucem, candidâ perſpicacique confeſsione, producis: ventura, cùm emolumenta cauſſarum, tum rerum detrimenta, præcoci mentis facilitate, aſſequeris, nullóque, aut favoris, aut odiorum ſtudio, hoſtibus iuxta atque amicis enuntias. Quæ in tali viro rerum multarum experientia, quæ legum æquitatíſque cognitio, quæ animi ingeniique ad ſapientiam vis emineat, nemo, niſi inexpertus inſipiénſque, non intelliget. Illum verò Iuſtitiæ æquitatiſque rigorem, in Te multorum teſtimoniis probatum, quibus verbis ſat dignè prædicavero? Oppugnatum hunc non raro aſſerunt, quà amicorum, quà adverſariorum verbis ſententiiſque; ſed vano conatu; adhibitas promiſsiones, & non levia munerum pondera; ſed nullius ponderis, apud animum æqui boníque tenaciſsimum, futurâ. Nullum huc Te cauſſarum momentum inflectere potuit; ut Eccleſiæ jura negligeres, ut hæreſi quicquam adverſus religionem ignoſceres; ut federi cuiquam, divinis humaniſve legibus refraganti,

autor probatórque accederes. Hanc tuam constantiam, animíque æquitatem, cùm admirentur nonnulli magis, quàm ament; aversari tamen nequeunt: ita, ut offendere non possis, etiam cum offendas. Nempe illud Sapientis oraculum, quod cubo quadrato, symbolicâ quondam epigraphe adjeceras, *(a) Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter:* tuo jam olim animo infixum, re magis, quàm verbis declaras. Nullius offensionem formidet necesse est, qui solius formidat Dei. Neque existimandum Te alienis affectibus malè regendum, qui ita dominaris propriis; ut nihil, aut ira immoderatum, aut præcipitantia temerarium, aut arrogantia superbum suadeat: tanquam consilia, aut imperia accepturus, paribus consulis, minoribus imperas. Nihil ego hic de privatis magis virtutibus, familiari disciplina modestiáque, de pietatis religionísque in se aliisque promovendæ studio, de vitæ morumque temperanti moderatione, de illa excelsa animi tui, in prosperis adversisque magnitudine, quamquam vix mihi imperare, hac in re, silentium possim. usque adeò vegetum illum constantémque in corpore imbecilli animum, tanquam in molli laceráque vagina militis ensem, aut potius in luto gemmam, admiror, qui tot morbis malisqúe invadentibus, nullum quàm à virtute præsentius remedium adhibet, tum

(a) *Proverb.* 10. 9.

tum iis temperantiæ legibus circumſcribit; ut morborum vim magnam continentiâ elidat, multò verò maximam ſuperet patientiâ. Eius propemodum naturæ, cuius eſſe ſinapii granum conſtat: quod tum maximè ſuâ virtute eminet, cum atteritur maximè. Hoc ſanè affulget ſolatii, quod magnis Tuam Celſitud. muneribus, non parem modò, ſed altiorem quoque neglector corporis animus efficiat, & velut in quaſſata navicula prudens gubernator præſideat. His macte Illuſtriſsime Præſul, virtutibus, his, licet in fragili phaſelo, mundi huius fluctus tempeſtateſque, ſine magno naufragandi periculo, ſuperabis, dum in optato denique Salutis portu acquieſcas. Tu verò, ô Roma, noli hanc nimium properè ſapientiæ, religionis, ceterarúmque, quà ſcientiarum, quà virtutum nobis invidere imaginem: quæ ut tuis honoribus ornamentiſque indigna non eſt; ita noſtris optata ſedibus, vivo nobis in ſpeculo dignitatem ſanctitatemque Romanæ Eccleſiæ repræſentat. Ad Te denique maxime Præſul, Tuoſque pedes hoc meum ſubmitto rude incultumque Imaginum ſpeculum: atque, ut benevolo illud vultu ac favore intueri, Tuæque ſcientiæ luce has umbras illuſtrare, ne graveris, unicè poſtulo. Sic Tuam Celſitudinem, ad orthodoxæ religionis incremen-
tum,

ſum ; ac Reip. Chriſtianæ, quietem, diu hoſpitem ſuperi velint faxintque. Ita ſpero ac voveo, Aquiſgrani, Anno Iubilæi. M.DC.L. Calend. Ianuar.

Humillimus in Christo servus

IACOBUS MASENIUS
è Societate IESU.

INTRO-

INTRODVCTIO LECTORIS.

EN, mi Lector. Emblematicum opus, quod in arte nostra Argutiarum promisi. Speculum illud inscripsi Imaginum figuratarum: tum quòd, speculi instar, varias tibi rerum creatarum Imagines exhibeat: tum quod res ipsas creatas, in vicem modúmque speculi, nobis contemplandas obiiciat. Vt enim speculare vitrum non sui gratiâ; sed Imaginum potius in ipso occurrentium causa intuemur; sic rerum corporearum mole figurâque exteriore neglectâ, latentes sub hoc, velut cortice, veritatis Imagines indagamus. Figuratas easdem Imagines dico: quòd formando fingendóque, tanquam corpus aliquod, eas mens nostra figuret, absi haud que Fingere verò, à quo figura dicitur, mentis, potius, quàm manuum opus sit. neque sanè latina vox aptior, ad propositi expositionem, sese offerebat.

Ratio autem suscepti operis illa, quæ me impelleret fuit potissimùm; quod, in praclarissima hac reconditáque Imaginum disciplina, lucis aliquid compendiique ad illius cognitionem me allaturum sperarem, eius scientiæ cupidis Multorum vota ad rei difficilis ausum calcar subjecerunt. qui suis hanc disciplinam expensam principiis, propositum varietate, ac legibus ita circumscriptam desiderarent: ut neque copia, neque ornatus investigantibus deesset. Tum, ut in ista, de hisce Imaginibus scribentium, varietate, ac vaga quadam libertate, constaret: quid cuique maximè sequendum. Etenim uti alius symbola, sic alius condit emblemata. cum his etiam hieroglyphica ænigmaticáque promiscuâ usurpatione confunduntur; ut, quibus singula ducere principiis, quibus finire terminis aquum; nemo satis expediat. Quare ita hanc rem aggressus sum, ut simul materiam copiosam studiosis hominibus, ex omni rerum ordine, Imaginum fecundo, sufficerem: simul ipsos inventionum fontes aperirem, unde pro sua quisque ingenii felicitate hauriret, atque expertus disceret, inexhaustum huius disciplinæ oceanum esse: denique, ut certis legibus præscriptisque, quæque Imaginum genera suam in classem ordinémque, disponerem. Ne verò imbecillioribus iugeniis deessem, ipsam ferè Imaginis expositionem sententiámque, compendiò in libri margine adjeci: non omnem illam quidem (nam plures sæpè Imagines, adeoque & expositiones res eadem continet) sed obviam magis usitatámque: aut certè Veterum autoritate firmatam. quemadmodum Pierius iam olim magnâ laude præstitit. Non tamen existimandum iccirco quamlibet earum; ut posita est, Imaginem expositionémque à me probari; cum aliena plerumque referam, de quibus loco opportuno meam ego sententiam universè declarabo: quando suis quamque Imaginem terminis legibúsque adstringam

ERRATA

ERRATA IN INDICE

sequenti pleraque in numeri, vel obscuritate typi, vel numeri transpositione admissa corrige.

INDEX HIST

INDEX HISTORICVS Rerum naturalium,

In quo,

primus numerus caput, alter marginem ſignat.

NB.

In capite LVIII. duplex eſt marginalis, primus à p. 682. alter à. p. 698. unde quod in primo a. notatur, quod in ſecundo eſt b.

A.

Acopis

fulmini

B.

Bom-

C.

in

sociam

Cucu-

D.

E.

Eccle-

Furfu

H.

H.

Hy-

Lutheri

M.

N.

***2 pra-

P.

Q.

R.

Re-

Ru-

Smi-

T.

**** & c.

V.

Vomer

W.

X.

Z.

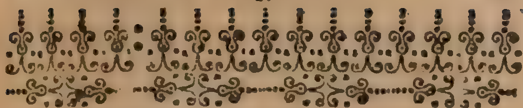

SYNOPSIS

DOCTRINÆ TOTIVS ICONOMYSTICÆ.

Cum adiuncto Indice.

IMago, uti ſermo eſt, alia propria, alia translata, ſeu figurata. Et hæc vel ſignificat ex inſtituto, vel ex natura; vel ex utroque. l. 1. c. 2. n. 3.

Significatio Imaginis figur. vel tropologica, vel allegorica, vel anagogica eſt. c. 3. n. 4.

Eadem res tropologicè per ſymbola, emblemata, ænigmata, & hieroglyphica, rebus ſeu veris ſeu fictis exponi poteſt. c. 4.

Deus & Angeli per Imagines non tantum de præſentibus, ſed etiam futuris nos inſtruunt, idque variè per prodigia, monſtra, ſomnia &c. ut lib. 1. cap 6. & ſeq. exponitur.

In habitu, ritibus, & moribus hominum ſymbolicè per illos erudimur: ut c. 13. & ſeq, patet.

Exempla rerum geſtarum apta pro Imaginibus non ſunt niſi translatè in alia ſignificatione uſurpentur. Res fictæ, ut ſunt fabulæ, parabolæ, apologi aptiores ſunt figuratis Imaginibus, quia propriè non ſignificant, ſed tantum translatè. l. 2. c. 17.

Latinornm & Græcorum poëſis rerum occultarum ſignificativa eſt, ſed hæc obſcurarum. Utriuſque libro 2. c. 21. & ſeq, præcipua exempla expoſita tradimus.

In Emblematum, aut ænigmatum formando rectè conceptu, primò perſonæ fingendæ habenda ratio, deinde habitus coloriſque, denique ſymbola ei convenientia tribuentur, translatè non propriè adhibenda.

Fabula emblematis apta, verisimilitudinem non requirit; ut illa quæ scenicis adhibetur *ibid.*

Parabola quæ ad verisimilitudinem inter creaturas rationis compotes instituitur, & Apologus, qui absque verisimilitudine, inter animantes brutas, occultâ quoque veritate, nec sine voluptate, mentem erudiunt. lib. 2 c.26.

Hæc Poësis figuratarum Imaginum rectè dicitur, cùm figurare Imaginem aliud non sit, quàm illam fictione quadam mentis ornare. Repræsentat verò illam tropicè rem à se diversam. lib.4 c.34.

Res tam ethicæ, quàm physicæ Imagini fig. serviunt, oculis tamen in figura subiici debent. ib.

Non quævis similitudo, sed illa tamen, quæ est rerum dissimilium adhibenda est. ib.

Tropus ad Imaginem requiritur, qui tantùm est quadruplex: cum omnis res tropica, vel conjuncta sit alteri: vel disiuncta. Conjuncta, vel substantialiter in tropo permutetur, quod fit per synecdochen; vel contingenter, quod fit per metonymiam. disiuncta, vel ob convenientiam permutetur, & fit per metaphoram, vel ob disconvenientiam, & fit per metonymiam. unde ceteri tropi, vel inutiles sunt, vel huc revocantur. lib.4, cap.35.

Synecdoche tamen ab Imagine figur. reiicitur; quia sine ingeniosa inventione est, cùm rem sibi necessariò connexam significet. Metonymia tum servit, cùm rem aliam ad se ordinatam, non tamen necessariò, designat. cap.36.

Similitudo, quæ in metaphoris & allegoriis reperitur, Imagini idonea est. Parœmiæ etiam fertiles sunt Imaginum. c.37.

Comparatio, quæ est collatio duarum rerum in eadem proprietate convenientium, ut Achillis & Herculis in fortitudine, non servit Imagini, quia translationis non est capax: illa verò servit, quæ res dissimiles ob convenientiam solam comparat, ut religiosus in cultu animi, cum agricola agrum excolente confertur: nam protasis & apodosis proprietate rerum differre debent. Contra quam legem non pauci Ico-

nographi

nographi peccarunt. inter quos & Alciatus censetur. cap 38.

Comparatio rei inanimatæ ad personam, seu personæ ad personam tum probatur, quando cum similitudine dissimile conjungit translationi aptum. Comparatio verò rei manimatæ ad rem inanimatam in Imagine tantùm, ubi minus præcipuum locum obtinet, tum hieroglyphicis & ænigmate, tolerari potest. ibid. n. 7. & seq.

Discrimen in his Imaginibus magnum est, hactenus vix satis observatum: nam quæ alius emblemata, alius symbola, aut hieroglyphica dixit, alii malè à materia in physicas, historicas, & ethicas distinguunt. A forma, unde omnis distinctio sumenda, rectè dividuntur, in eas, quæ ex natura per similitudinem, & ex instituto, absque similitudine, repræsentant, quia ipsa figurandi ratione differunt. Illæ quæ ex natura significant, rectè subdividuntur in eas, quæ sunt rei intelligentis ad intelligens collatio, ut cum miles religiosum repræsentat; & rei non intelligentis ad intelligens, ut cum rosa inter spinas eundem exhibet. Hic enim repræsentandi modus specie ab illo differt. Denique omnis imago rectè in clarè, & obscurè ex natura sua, repræsentativam dividitur. Alias divisiones, ut est imaginis quæ conjungit res incompossibiles, v.g. Sirenem ex fœmina & pisce, tum compossibiles v. g. Laidem cum cithara: deinde partitionem Imaginum in res fictas, & veras complectentium, reiicimus: quia solùs tantùm materiæ est, & in ratione significandi quandoque conveniunt. c.39.

Materia Imaginum sumenda ex rebus variis, Minus tamen placent nimium à cognitione hominum vulgari remota; ut si polyglottam, hisce locis incognitam avem, pro Musicæ artis pretio usurpes. vel passim obvia; ut si pro superbo Pavonem exhibeas. Ficta poësis in emblemate præ vera historia est. Apologi tamen illâ, quam exponunt dote, eminere debent. Artefacta contra sensum quorundam Iconographorum plerumque naturalibus in Imagine præstant. quæ exemplis ex Alciato ductis latius exponuntur. c.40.

Absolvuntur verò sua in specie Imagines figuratæ, vel ipsâ re in protasi exhibita, quando hæc ad certam significationem adstringitur, vel apposita ad limitandum sententia aut Lemmate. Quod Lemmatum genus si figuræ adhibeatur, rectè inscriptio: si verò significato tantum, subscriptio dicitur. Quorum munus est, adstringere vagā figurarum libertatem ad vim certam significandi: tum deinde imperfectam significationem quandoque complere. Hoc tamen, neque pugnans aliquid, neque alienum à figura continere debet. Ut clara sint, & brevia, perfectamque cum ipso figuræ corpore sententiam absolvant, laudatur. Demonstrantes & comparativæ particulæ ab illis semovendæ erunt: nisi fortè una pars figuræ, cum altera esset conferenda. Tempora modosque omnes quamvis patiantur, rarius tamen primam ac secundam personam admittunt. cap. 41.

De symbolis speciatim.

Symbolum universim collatio quædam est; sive ea sit plurium hominum ad idem opus, sive unius, aut plurium externo aliquo signo mentis sententiam significantium, quo sensu nobis servit, non tamen ab emblemate (quod insertum quoddam cuiuslibet figuræ repræsentativum est) vi etymi utriusque satis distinguitur. lib. 5. cap. 43.

Qui symbolum ab emblemate distinguunt, variis id faciunt definitionibus, prout quilibet arctius latiúsve ejus naturam circumscribit. nostro sensu: *Imago est figurata, quæ similitudine rei non intelligentis, vitam moresque rei intelligentis, uno conceptu clarè repræsentat.* Per *figuratum* excludimus proprium rei significatum, ut Imago leonis, non leonem; sed fortem v. g. tropicè designet. Per *similitudinem* excludimus, quæ tropicè quidem, sed metonymicè, tanquam caussæ, effectus, aut instrumenta significant. Per *rem non intelligentem*, excludimus ratione prædita, ut quæ cum homine comparata, aliam meritò Imaginum constituant speciem: cum plurimum simili-

ſimilitudinis, parum diſſimilitudinis afferant. His igitur emblematis; illis ſymboli vocabulum jure aſſignamus. cap. 44.

Symbolorum materia complectitur 1. res naturales non intelligentes. 2. artefacta. 3. ad naturæ, vel artis imitationem confictas; quòd rerum exiſtentia, nihil ad vim figuratè ſignificandi faciat. Humanæ figuræ excluduntur, quamvis genius aliquis, contingenter ratione alterius, v. g. libræ dirigendæ adhiberi poſſit qua lege & pes manuſve hominis admitti poterit. 4. Hieroglyphica, ſed ut tantùm per ſimilitudinem ſignificantia (non quà hieroglyphicè, ſeu ex inſtituto ſignificant) patitur. 5. idem de inſtrumentis ſentimus, quæ metaphoricè uſurpata ſolum toleramus; ita cithara, ut concordiam, non ut citharœdum denotat, ſerviet. 6. De exemplis etiam rerum non intelligentium, ritibus, apologis, prodigiis, monſtris, auguriis, ſomniis, rebuſque fortuitis ita ſtatuendum, non aliter, niſi per incluſam fortè ſimilitudinem, ſymbolis eſſe idonea. Exploratur itaque ſymbolorum aptitudo, per comparationem ſimilium: Ita ut denique ſymbolum aliud nihil ſit, quàm ſimilitudo ipſa cum lemmate ad protaſin contracta, vim habens ſuadendi probabiliter. Petraſancta vim promiſſionis illi fruſtra adſtruente. c. 45.

Lemma, ſive inſcriptio, ſubſcriptióve, in ſymbolis non obtinet rationem formæ. néque figura materiæ; ſed convenientia rei non intelligentis cum intelligente eſt forma (corpus enim figuræ cum ipſo Lemmate materia eſt;) quia hæc ſola eſt ratio ſignificandi, & repræſentandi. quo fit, ut per Lemma, ab emblematis diſtingui nequeat. cum forma ſit ratio diſtinctionis. proindéque Lemma tam emblematis, quàm ſymbolis adhiberi poterit. Par ratio Expoſitionis eſt, tam in Symbolo, ob incertam ſignificationem, quàm in emblemate neceſſaria c. 46.

Symbolum aliud morale, aliud heroicum eſt. Differunt, quod ſignificatum heroici ſymboli tantum virtutes ſint, moralis etiam vitia.

Symbolum heroicum per Lemma ſolum abſque Expoſitione adſtringendum eſt ad vim certam ſignificandi. Tripliciter id fieri poteſt; vel ſubſcriptione ſolâ, vel ſubſcriptione ſimul & inſcriptione, vel ſolâ inſcriptione protaſin

tasin simul & apodosin spectante. Quod cum fieri sufficiente figuræ ad certam significationem adstrictione potest, ceteris est elegantius, debet autem propriè tam protasi, quàm apodosi competere. Qui hieroglyphicis signis, aut artium instrumentis vim symboli adstringunt, in moralibus quidem peccabunt, quod tantá adstrictione, quæ per inscriptionem præstari nequeant, non indigeant: in heroicis, tamen tolerandi magis, quàm laudandi videntur. Symbolum rem unam simplicem pro figura amat. Tum tamen plura in unam coire figuram possunt corpora, cum, aut naturæ, aut artis aliquam habent connexionem. cap. 47.

Et symbola suos habent elegantiarum fontes, argutiarúmque, illis similes, quos separato opere dedimus. Tantò autem major est symbolicæ similitudinis elegantia, quantò figura magis dissimilis est, & dos quæ eruitur magis recondita: apta videlicet, ut exspectationem fallat. Quod (ut ferè in Epigrammatis) quatuor viis, ac velut fontibus natum est fieri. cap. 48.

Convenientia, & idonea rerum proportio fons primus maximéque obvius haberi poterit: cui sua est gratia, ut exemplis fusius tradatur. cap. 49.

Alter fons ex Oppositione rerum diversarum suam ducit venustatem & elegantiam; quòd contraria juxta se posita maximè elucescant. cap. 50.

Fons tertius oritur ex Alienatione rerum maximè plerumque inexspectata: quòd præter opinionem quædam aut affirmet, aut neget de re, quæ primo consideranti vix sese offerant. ut exemplis fusè docetur. cap. 51.

Quartus fons, ut in Epigrammatis, sic hoc loco etiam Allusionum nomen accipit. quando scilicet ad res aut verba (quod hic frequentius est) alluditur simili aut nonnihil inflexa re aut voce. cap. 52.

De Emblematis speciatim.

In Emblemate figura rei intelligentis ad intelligens comparata præcipuum locum obtinet. Cui figuræ aliæ symbolicæ, aut hieroglyphicæ (si adiectæ fuerint) subserviunt. Inter plures intelligentium in eodem emblemate figuras

guras principem locum habet, quæ officio aut ætate est dignior: quia ars naturam sequitur Debent autem figuræ plures inter se ordine aliquo, aut naturæ, aut actionis cohærere, ut in unum conceptum & significatum conspirare intelligamus.

Hieroglyphica quæ non ex similitudine, verùm ex instituto Veterum significant, loco literarum ab illis usurpata, neque ad rem solam moralem, verùm & naturalem ac divinam passim adhibita, nullâ connexione figurarum inter se conjuncta, meritò ab Emblematis differunt. Uti & Ænigmata obscura significandi ratione, quam ex sua sibi natura vendicant, ab iisdem separantur. Quare hanc Emblematis à ceteris distincti facimus definitionem *Est Imago figurata ab intelligentium rerum natura ad mores vitamque rei intelligentis, uno conceptu clarè exponendâ translata.* Per hoc quod ab *intelligente* ducatur differt a symbolis. per illud quod ex *natura* rerum idque uno conceptu, āb hieroglyphicis. denique quod *clarè* exponat, ab ænigmatis distinguit. lib. 6. c. 53.

Materia igitur Emblematis est res quæque intelligens, eiusque mores & actiones, seu ficta illa tantū poeticè sint, seu vera. nam, ut alibi monui, existentia figuræ non requiritur; sed talem esse posse ad significandum sufficit. Ut verò appareat, figuratáne Imago sit, an propria? neque subscriptione, neq; expositione præstari potest; cum hæc conceptum Imaginis in protasi non ingrediantur; sed inscriptione, aut fictione figuram à communi ratione picturarum separante, opus est. qualis est Imago gulosi apud Alciatum collo gruis insignis. Et inscriptio apud Catiium acu pingenti adjecta. *Ex vulnere pulcrior*. c. 54.

Emblematum gratia ex iisdem quatuor fontibus, quibus symbolorum, manat, cum & proportionis & oppositionis ac cecerorum par hic sit venustas. ut exemplis patet, cap. 55.

Historiarum difficilior, quàm fabularum in Emblematis usus: nisi enim peregrinum & insolens quippiam contineat, ut v.g Imperator muscas captans, vix colliges figuratæ eas Imagini deservire. Ostenditur igitur exemplis nonnullis quales historiæ adhiberi possint. 56. & 57.

De Hieroglyphicis & Ænigmatis speciatim.

Hieroglyphica ut à ceteris distinguuntur, ita rectè describes *Sunt Imagines figuratæ ex quacunque re creata ad quamcumque aliam, ex instituto significandam, desumpta*, quæ facilè ex dictis intelliges. Usitata apud Ægyptios, Græcos, Barbaros, Latinosque fuere. Lemmate destituuntur, quia sine hoc definitè significant. Exempla varia ex Horo Apolline subiiciuntur. Unde cuivis patet, signa etiam naturalia, instrumenta, ritus, &c. ad has Imagines admitti: optima verò illa in hieroglyphicis esse, quæ neque apertam, neque omnino nullam cum re significata convenientiam habent. Ceterum ex fontibus supra apertis gratiam, nisi forte ab oppositione, raram habent lib.6.c.58.

Ænigma Imaginum orationis ænigma imitatur, atque ex natura sua obscuritate gaudet. non illa, quæ ex parte cognoscentis ab ignorantia rerum peregrinarum potest existere; sed quæ oritur ex occulta, aut difficili connexione, quam figura habet cum re significata. Quod si vim plura significandi, ut non raro fit, habeant, per certa quædam signa adstringenda ad illud sunt, quod autor mente concepit: nam loco minus præcipuo, ex instituto significantia, adhiberi possunt. Ceterum ænigma admittit res quaslibet per metaphoram; aut metonymiam, obscurè significaates. lib.9.cap.59.& 60.

Quanquam Ænigmata verborum & sententiarum quandoque Imaginibus possint exprimi, ita ut aliud onomasticum, aliud logogriphicum, aliud gnomicum sit; tamen ænigma rerum est, de quo præcipuè agimus.

Ducuntur verò illa ex quatuor supra dictis fontibus, non minus, quàm symbola aut emblemata: quin & quædam ex iis, subducto Lemmate, ænigmati serviunt. nam & hæc aptâ translatione gaudent, licet diverso, & nonnunquam opposito, quàm præ se ferunt sensu, sint exponenda. Num aperta nimis sententia vilescunt.

Quod

Quod si res incompossibiles in figura componantur, non affirmando, sed negando exponuntur. Sic Asinus ad lyram negat hominem Musicæ idoneum. lib. 6. cap. 61. 62. & seq.

De compositione Imaginum & resolutione.

PRopria figuratis adhibenda non sunt in Imaginum compositione, nisi fortè ornandi gratia ad figuræ substantiam accedant. l. 6 c. 66.

Symbola composita figuras requirunt aliquo inter se naturæ, aut etiam oppositionis ordine cohærentes: alias verò, solo hominum arbitrio nexas, excludunt. Quælibet figurarum translatè usurpanda erit, nisi fortè ad præcipuas signa quædam adstringentia vim significandi adhibeantur. Plures tamen esse figuræ non debent, quàm una comparatione, aut simplici, aut reciproca contineri possint; quòd unum symbolum sit una collatio. Par Emblematum ratio est. ib. n. 2. & seq.

Hieroglyphica contra, quaslibet figuras sine connexione admittunt. Satisque est si una hieroglyphicorum Imago per unam aliquam sententiam in apodosi explicatam cohæreat. n. 6.

Ænigmatum figuræ, vel cohærere inter se, ut Emblematum, possunt; & tunc nullo inscribendæ, aut subscribendæ erunt Lemmate, ut discrimen appareat: vel dissolutæ esse poterunt; & tunc ab Emblemate quidem per figuras ipsas, ab hieroglyphicis verò nonnunquam sola Expositione, non metaphoricè, sed per signa adhibita, discernendæ erunt. Figuræ ænigmatis se solis claræ, compositione verò rarâ obscuritatem involvente gratiores sunt. nullam tamen à remotâ, aut audaci allegoria laudem merentur. n. 7.

Solutio Ænigmatum eâdem viâ, quanquam retrogradè, quâ compositio instituitur. Primo titulus expenditur, qui ita ex arte proponi debet, ut materia in obliquo, forma, seu ratio significandi in recto

casu exprimatur. Deinde figura Imaginis præcipua ac deinde reliquæ, tanquam adjunctæ, erunt expendendæ, n. 11.

Ceterùm ænigma definitur. *Imago quædam figurata, ex quacunque re creata ad quamcunque aliam, obscurè per allegoriam significandam, traducta* n. 15.

Praxis Imaginum inveniendarum. cap. 67. proponitur.

ODE

ODE

AD ILLVST.mi REVERENDISS.mi D. LEGATI FABII CHISII

Nunc

SUMMI R.E. PONTIFICIS

Insignia.

I Symbolorum digne quaternio
Per regna lucis, quà rapit inclytas
Phœbus quadrigas, quáque fuscos
Luna trahit moderata currus.
Tu summa tantùm, non humili, capis
Formanda scalpro. Tu potes obsitâ
Splendere chartarum sub umbra,
Et tenuem irradiare Musam,
Bene ominatâ fulminis alite,
Ortoque fulvi lumine Phosphori,
Quem Chisiana *cera prisco*
Nobilitat Proavorum in auro.
Quid Iulianis * Robora *concinam*
Plantata dextris? quid juga Montium,
Per scuta Maiorumque fastos,
Ausoniis celebrata campis.
Pronæa *quondam Te patriis adhuc*
Cunis reclinem, proque crepundiis
Lauros, coronatosque Vatum
Repperit evoluisse libros,
Et, vive, dixit, vive puer, Tua
Illustre stirpis sidus, & aureo
Famæque Virtutisque curru
Vise polos utriusque mundi.
Vt Mons *sereno culmine nubium*
Obscura vincens, trans humiles procul,
Quassante tempestate, campos
Astriferæ insinuatur aulæ.
Sic tu corusco vertice gloriæ
Vicinus astris. & nebulas super,
Et plebis abiecta procellas
Magnus humo fugiente surges.

Vtque

* *Iulius Pontifex gentis Roboreæ Princeps.*

Vtque arduarum robora Quercum
Immota perstant, nec metuunt premi,
Si fracta subvertatur æthra,
Fulmineis metuenda flammis.
Sic Tu fideli robore virium,
Et mente firmâ, nescius obrui
Grassante per secreta ferro,
Pæoniâ medicante dextrâ,
Stabis tuorum pectore vulnerum
Contemptor alto; stabis & integer
Adversus armorum procellas
Pacifica moderator aura.
Non te minantûm fulmina devium,
Non largientûm munera subruent.
Vt Quercus immota, & frementes,
Et placidos patiêre ventos,
Constare recti limite pertinax.
Hæc fata: blando cùm simul osculo
Desuaviata ter genarum
Diva nives, repetivit astra.
Hinc forma vultu ridet adhuc Tuo
Serenitatis testis amabilis.
Favemus! Euge, Tu secundis
Cælicolûm rege fata dextris.

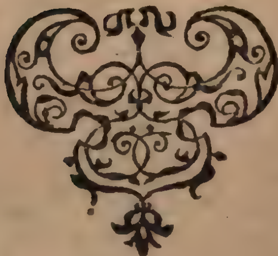

Iubilæus Symbolicus,

EX PAMPHILIORVM ET CHISIORVM INSIGNIBVS,

TRIBUS QUINQUAGENIS, BENÈ OMINATO numero repertus.

In prælusione ad speculum Imaginum veritatis occultæ,

Ad eruditum Lectorem.

PRiusquam ad Iconologiam figuratamque imaginum poësin accedimus, Symbolis aliquot Emblematibusque in ipso operis vestibulo præludimus: ne in communi orbis Romani Iubilæo plausuque Europæ muti, atque in illa Eruditorum, ad huius ævi laudem, maximorumque Heroum ornamentum conspiratione, asymboli aut amusi prorsus videamur. Argumentum nobis à Romanæ Sedis Proceribus hoc tempore visum sumere, quo illa, antiquissimorum tum more tum privilegio, quinquagesimum seculi annum Christianæ legis cultoribus sacrum esse voluit. In his cùm ante oculos nostros emineat *Illustrissimus* Legatus Pontificius *Fabius Chisius*, in viro tanto reliquos Ecclesiæ Primores observare venerarique lubuit: Tum deinde per illum deferre summo orbis Capiti *Innocentio Pontifici* Romano in eiusdem insignia aliquot symbolorum lusus, in quibus de præsenti Europæ, ac Germaniæ præsertim, fortuna, ex Gentilitia *Columba & Oliva* augurati, omina captavimus: iis ferè legibus, ut artis Iconographicæ, quam deinde tradi-

tradituri sumus aliquod exemplum oculis subiiceretur. Animadvertes, opinor, meâ me voluntate, angustis inclusum limitibus: ex solis Heroum istorum insignibus formasse Imagines; idque, in *Chisianis* quidem schematis, paulò, & uberiori materiâ significandíque libertate, & minori symbolorum numero, ultra quinquagesimum non excurrente. at verò sola Pontificia *Columba* eundem Imaginum numerum, totidémque seorsim *Oliva* confecit; ad eiusdem quoque sententiæ argumétum significandi facultate adstrictâ. Quæ Imagines, qué locum difficultatis artísque obtineant, sexto nostri operis libro potissimùm constabit. Ceterùm suis illas lineamentis, æris beneficio, repræsentare (sine quo parva Emblematum est gratia) neque libuit, neque satis licuit; cùm eâdem in re versentur pleræque omnes. Chisianis tamen insignibus depromptas, in ipsa libri fronte, ruditer adumbratas reperies: quas ex numero adjecto, ad Lemmata & Expositionem infrâ propositam facilè referes. Tu animis illa potiùs, quàm oculis exhibita accipe. Expositionem figurarum, quàm alii non raró oratione solutâ, ligatâ malui adiicere; ut suaviùs animis per numeros influeret, méque his velut orationis vinculis lector sibi perpetuò devinctum acciperet.

PRÆ-

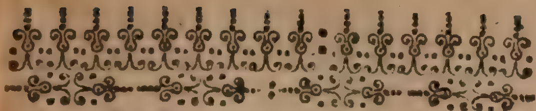

Prælusio ad speculum imaginum.

IVBILAEVS SYMBOLICVS

Primus

SYMBOLORVM NVMERVS QVINquagenus, ex Insignibus Illustrissimi D. Legati FABII CHISII.

AQVILA SYMBOLICA CHISIORVM.

I. Aquila solem intuetur.

Lemma.

AD TE LEVAVI. Psal. *122.*

ÆThereos oculis haurit patientibus ignes,
Et princeps astro principe gaudet Avis.
Tu vincis spectando Aquilã. Tibi gratia lumẽ,
Mens oculi, ratio visus, & astra Deus.
Illa suum quærat, per quem videt omnia, solem.
Auctorem solis qui videt, ille VIDET.

II. Aquila pullos ad solem explorat.

EX LVCE DECVS.

Credimus? an volucres etiam reverentia stirpis
Tangit, & antiquæ nobilitatis honos?
Qui patiens Phœbi est, ales Phœbæus habetur:
Degener, offenso qui fugit ore jubar.
Cælestis TUA, Magne FABI, monstratur origo,
Qui colis has terras corpore, mente polum.

III. Aquila senescens, pennis in sole excussis, sese innovat, iuvenili vigore revocato.

HÆC DAMNA IUVANT.

Langu-

Languida, pennarum dum vellit inutile pondus,
Firmatur, prisco robore, Solis Avis.
In vitio nimium est, quicunque superflua sprevit,
Sensit inexhausto damna fuisse lucro.
Hæc tua vita Fabi est: ut mens tibi semper abundet,
Ducere pro lucro damna putaris opum.

IV. Aquila in petra nidificans.
ITA PROPIOR ASTRIS.

Illustres animæ sublimi in sede morantur
Tutius, imbelles sæpe ruina trahit.
Rupibus impositos tollit Jovis assecla nidos,
Nulla procellosis quos rapit aura notis.
Alta nocent multis; sed te levat inclyta virtus,
Ausoniâ tutum, non sine laude, petrâ,

V. Nidus Aquilæ in quercû.
DEFENSA DEFENDO.

Quas habitant Aquilæ super acroceraunia quercus,
Fulminis immunes obtinuêre domos.
Haud ingrata tamen quercus respondet amori,
Et tutatrices fida tuetur Aves.
Quam-tu-cunque capis sedem, virtute tueris:
Et defensa suam, grata, rependit opem.

VI. Aquila in rupe longè dissita cognoscit.
PROCVL ISTA, SED ADSVM.

Hæret in æthereis speculatrix rupibus ales,
Immensosque vago lumine transit agros.
Exsuperas Aquilam, notat hæc præsentia tantum;
Tu quæ facta simul, quæque futura vides.
Scilicet æternâ complecteris omnia mente:
Hac vivit, fragili quidquid in orbe perit.

VII. Aquila rectâ in cœlum fertur.
SVRSVM RECTIVS ITVR.

Rara avis, in cœlum recto quæ tramite fertur:
Reginæ volucrum semita recta patet.
Par tibi mens volucri est, recto subit æthera tractu.
Hoc incorruptæ simplicitatis habet.
Devia sæpe via est. multos sua meta fefellit.
Ne malè deflectas, est tibi meta Deus.

VIII. Aquila per nubes & fulmina illæsa transit.

TANGOR, NON ANGOR.

Fulmineam lambunt innoxia tela volucrem:
Quæ jacit accensis Juppiter igne polis.
Tangeris afflictum corpus: ferroque secantur
Marmora, visceribus visa coire tuis *
Integra mens perstat, prostrato in corpore victrix:
Hoc est dura pati, nil tamen indè pati.

* *Cum calculo laboraret.*

IX. Aquila unam alam expandens.

NON SUFFICIT UNA.

Quisquis ad optatos apices contendis honoris;
Virtuti debet sors comes ire tuæ.
Nec volucrum princeps alâ benè nititur unâ:
Ut valeat, sociæ juncta sit ala suæ:
Altera virtutis dum te reget, altera sortis,
Non deerunt factis præmia digna tuis.

X. Aquila cervi cornibus insidens excusso alarum pulvere illum excœcat, & subigit.

INGENIUM ANTE VIRES.

Vidimus evulsos robusto in corpore nervos,
Et quæ non poterant viribus, arte geri.
Ardua quæque geris, paterisque; sed ardua quæque
Ingenio vires suppeditante ruunt.
Cervinis ita Solis avis cervicibus hæret,
Et prius excœcat, quàm premat ungue, feram.

XI. Aquila inter aves minores.

SEQVUNTUR NON ASSEQVVNTVR.

Certantes memorant Aquilam subiisse volucres:
Trans nebulas, raræ quæ sequerentur, erant.
Cum FABIO certare licet, sed vincere rarum est,
Ætatis meritum prævenit ipse suæ.
Accessit juvenis, quo jam solet ire senectus,
Ipse virûm victor, victor & ipse sui.

XII. Aquila ad volandum provocat pullos in nido.

EXEMPLA TRAHVNT.

Ducimur exemplis, vix est scelus absque Magistro.
Sub Duce virtutis semita prona patet.

Aſpice Reginam volucrum, præit illa minores,
  Ac docet ignotis aſtra ſubire viis.
Et trahit exemplo FABIUS, Dux ipſe proborum.
  Si pingi virtus poſſet, imago foret.

XIII. Aquila alam utramque ſublevans.
QVOD FERO, ME PERFERT.

Celſa petit virtus, auget ſapientia vires:
  His alis FABIUS ſidera mente ſubit.
Qualis in æthereis micat ales Regia campis:
  Penna levat volucrem, penna levatur humo.
Ante ſuas animus profert in pectore dotes:
  Mox his ſublatis dotibus, aſtra ſubit.

QVERCVS SYMBOLICA CHISIORVM,

XIV. Quercus gentilitia ramos in Crucis ſpeciem decuſſatos præ ſe ferens.
ROBVR MEVM CRVX EST.

Quæ gentilitiæ Tibi ſurgunt robora quercus:
  Signa decuſſatæ promeruere crucis.
Seu dedit ingenium formas, ſeu provida tellus:
  Tu plantæ ſimilis crederis eſſe tuæ.
Mens tibi, ceu robur ſolidum; tamen addita crux eſt:
  Omnia quo vincas, in cruce robur habes.

XV. Quercus teneræ ramos Genius in crucis formam inflectit.
TENERO SIC FLEXA SVB ÆVO EST.

Dum licet, & primis vernat nova planta capillis:
  Flecte, dabit juſſas ad tua vota comas.
Et curvam revocare datum eſt, & flectere rectam.
  Illa Crucem quæ fert planta, tenella tulit.
Quam fers, Magne FABI, teneris adolevit ab annis,
  Et prope cum vita, crux tibi nata fuit.

XVI. Rami quercus præputantur, quatuor remanentibus.
AB IPSO DVCIT OPES ANIMUMQVE FERRO. Horat.

Sæpe

Sæpe brevis dolor eſt longi medicina doloris,
Et mala vitandis ſunt adhibenda malis.
Vidimus elatis quercus ſubſurgere ramis:
Noxia luxuries enſe ſecanda fuit.
Auxit opes ferrum, tibi par tolerantia ferri:
Quod ſecuit corpus, pectoris auxit opes.

XVII. Glandes pertica de manu excutiuntur.
UBERIUS PERCUSSA DABIT.

Uberius percuſſa ſuos dant robora fructus,
Eſt aliquid duras appoſuiſſe manus.
Largos, crede mihi, multis patientia fructus
Protulit, exemplo diſcimus illa tuo.
Virtutis fateor fructus extendis agendo:
Si quid agendo facis, plus patiendo facis.

XVIII. Quercus ſub qua glandes deciduæ jacent.
PROCVL HINC PORCI.

Olim ſacra fuit quercus mortalibus arbos,
Oblatoſque dabat, glande cadente, cibos.
Hinc proaviſque tibique placent, frugalis imago
Arboris, ingenio digna putata tuo.
Sit procul ingluvies, luxuſque, alimenta voluptæ:
Nil tibi cum porcis; ſat, ſatis eſſe putas.

XIX. Quercum pluvia irrigat, & fulmina lacerant.
MALO FRANGI, QVAM CEDERE.

Cùm ſemel illuſtres recti conſtantia mentes
Occupat; inflecti vix rigor ille poteſt.
Munera des, ſpernit robuſtam munera pectus,
Vim moveas; ridet: fulmen inane, minas.
Nec terror Fabium, nec flectent fulmina quercum.
Ille poteſt robur roboris eſſe ſui.

XX. Lucus ex quercubus oracula olim fundentibus.

ORACULA FVNDIT.

Quæ Dodonæis oracula quercubus ætas,
Audiit: has flexo devenerata genu est.
Prodiit his forsan tua de radicibus arbor:
Est aliquid, tanto quod mereatur hero.
Huic quoque Numen adest. Tua vox oracula fundit:
Vera Jovis memorant: sed tua vera magis.

XXI. Quercus ventis concussa.
ADVERSIS FIRMIOR AVRIS.

Tu quicunque pati disces, hoc disce ferendo,
Quo quis plura tulit, plura ferendo potest.
Vincere fortunam fortuna docebit iniqua,
Auras quod superet quercus, id aura facit.
Hæc ventis quatitur, ventis firmatur iisdem.
Quæ modó dura FABI fers, patiendo levas.

XXII. Quercus in senis Chisiorum collibus.
FVNDAMENTA IN MONTIBVS.

Hæc astris propior, quæ fundamenta supinis
Collibus imposuit robore firma suo.
Debilis hinc absit dubiis radicibus arbos,
Quæ poterit montes cingere, quercus erit.
Non humili Te, Magne FABI, decet abdere vallo,
Excelso sedes debita monte tibi est.

XXIII. Clava Herculea ex quercu facta. ut Pierius l. 51
AB ORIGINE ROBVR.

Herculeam memorant excisam robore clavam,
Est aliquid, forti ducere stirpe genus.
Imbelles Aquilæ nunquam genuere columbas:
Quod venit ex querno semine, quercus erit.
A proavis tibi magnis adhuc in pectore sensus:
Qui potis es proavos nobilitare tuos.

XXIV. Quercus excisæ columnis trabibusque palatii aptantur.
NOBILIVS EXCISA RESVRGIT.

Cernimus excisas firmare palatia quercus:
  Regalesque apto robore ferre domos.
Cetera plantarum pars est obnoxia flaminis:
  Sed fato quercus nobiliore cadunt.
Ligna tuis quercus fatis, ô Nobilis Heros,
  Cœlestis moriens pars erit una domus.

XXV Ex quernis ramis inflexa à bono Genio corona civica.

VINCENTI. Apoc. 2.

Querna triumphales foliis ambire capillos,
  Ausoniis quondam visa corona fuit.
Magnus honor civi servato debitus olim:
  Quot tibi debentur Maxime serta FABI!
Mille tibi cives debentur, nulle coronæ,
  Has dare mortalis dextera nulla potest.

XXVI. Ara quernis ornata frondibus, ut Rhom. olim solita est.

CÆSA CORONAT

Quæ vivens Superûm quercus aptissima lucis,
  Cæsa coronatis est repetita sacris.
Tu modò quas vivens ornas virtutibus aras,
  Quasque foves sacras Relligionis opes:
Has immortali moriens augebis honore;
  Cætera mors rapiat, fama superstes erit.

MONTES CHISIORVM SYMBOLICI.

XXVII. Montes sex gentilitii Chisiorum.

SEPTIMVS HIS DEEST.

Quod senos tantum numerent insignia montes,
  Forte tuis debes annumerare SENIS.
Sed tamen Ausonios postquam colis, inclyte Montes,
  Quid modò septenos te numerare vetat?
Vaticanum addet; aut si tibi fata negabunt:
  Septimus ad senos junctus olympus erit.

XXVIII. Montes iidem per quos Genius enititur.

AD SVMMA PER IMA.

Scande, sed in primos gradiens enitere colles,
Qui stetit in summo vertice, trivit humum.
Et sensu & sensim venies ad summa per ima:
Unus erit virtus gressus, & alter honor.
Hoc opus, hic labor est, quo te meruisse putamus;
Ut decus, ut veniat parta labore quies.

XXIX. Arca Noetica in montibus, ad quam columba olivifera redit.

IN HIS QUIESCIT.

Montibus Armeniæ quondam feliciter arcam,
Diluvii veteres incubuisse ferunt.
Et Germana suis Ecclesia fulta ruinis,
Ausoniis aliquam Montibus debet opem.
Fluctuat adversis etiamnum rapta procellis,
In Vaticano tuta futura Tuo.

XXX. Unus ex collibus gentilitiis Mons nudus.

VACAT INSIDIIS.

Insidiis persæpe locum favisse videmus:
Tolle specus, silvas tolle, pericla ruent.
Incautum ne te lateant discrimina rerum:
Montibus in vacuis carpe viator iter.
Tuta fides FABIO est, procul hinc technæque dolique:
Mens illi, ut mons est; nuda cuique patet.

XXXI. Montes nudi ventis quaquaversum impetuntur.

NON MOVEBITUR.

Cùm furit oppositis Eurusque Aquiloque procellis,
Sæpe cadunt silvæ, culmina sæpe ruunt.
Unus ad insanas ridet mons integer iras:
Viribus hic tantùm frangitur aura suis.
Improba vesano FABIUM sors verberet æstu:
Cuncta ruant; nunquam sede movendus erit.

XXXII. Mons unde abscissus lapis idolum cadendo obruit.

VIS OMNIS AB ALTO EST.

Novi-

Novimus, antiquis celebrata insomnia fastis.
Ficta licet, veri promeruisse fidem.
Idoli lapis est visus confringere vires:
Hæresis Idolum, tu lapis esse potes.
De petra suspensus adhuc minitare ruinam,
O utinam pereat viribus icta tuis!

XXXIII. Caprea in monte frustrà à canibus appetitur.
TVTA, LICET SPECTATA.

Cùm tenet excelsos spectatrix caprea montes,
Ridet ad instantùm vimque minasque canum.
Invidia oblatret centum stipata ministris,
Qui te perstringat vulnere, nullus erit.
Roma tibi mons est: quanquam hoc spectabilis hæres,
Te tamen in casum nulla ruina trahet.

XXXIV. In monte Deus tabulas legis dat Moysi.
EXCELSIS GAUDET.

Montibus assetum memorant mortalia Numen
Visere, Judæis Lex ubi nata fuit.
Sed tamen excelsas mentes præ montibus optat,
Et cupit in vivâ sede, quiete frui.
Cum nihil abjectum FABIUS sub pectore volvat:
Quis monte hoc pectus grandius esse neget?

XXXX. Mons in quo munita valla & propugnacula.
MONET AC MUNIT.

Tutius in vastas age propugnacula rupes,
Hinc munire tuos, inde monere potes.
Non cuivis te crede loco, nec fidus amico
Cuilibet, ut vitam protegat ille tuam.
Sit FABIO similis. mons est quem tutus adibis.
Hinc monet ac munit, quos videt esse suos.

XXXVI. Mons soli orienti expositus.
HOS LUX PRIMA FERIT.

Quæ sensim radiis lustrat vigilantibus orbem,
Lux prior, in vastis montibus, orta micat.

Et quæ fusa polis illustrat gratia vulgus,
Hæc prior in vastis mentibus orta micat.
Quæ te magne FABI secrevit gratia vulgo,
Hæc gratum vulgo te magis esse facit.

XXXVII. Pastor in monte stans, gregem juxta pascentem custodit.

VIDET ATQVE VIDETVR.

Qui tenet elati præcelsa cacumina montis,
Inde videri, alios inde videre potest.
Celsa patent oculis. Quisquis regit, ille videtur:
Et bene qui populum dirigit, ille videt.
Præstat utrumque suis FABIUS, vigil omnia Præsul
Cernit, & exemplo cernitur ipse suo.

XXXVIII. Mons in vertice coronatus, quo nubes superat.

ALTA QVIESCVNT.

Qui nubes superat, placidâ mons cinctus ab aurâ,
Despicit imbelles ad sua damna Notos.
Mens Tibi Magne FABI generoso in pectore mons est,
Despicis insanas, orbe timente, minas.
Has supra nebulas excelsa mente quiescit:
Nil magnum est magnis quidquid in orbe vident.

STELLA CHISIORVM SYMBOLICA.

XXXIX. Stella radios ad imam terram demittens.

SVMMA VIDETVR AB IMIS.

Summa licet summo firmetur in æthere stella,
Illa potest humiles irradiare casas.
Quod stellæ radii, FABIO submissio præstat,
Illa micat vulgo, nec tamen ille micat.
Lumine stella suo, FABIUS virtutibus orbem
Implet: utrumque soli sidus, utrumque poli.

XL. Stella influxu suo in hæc inferiora mundi operatur.

CVM LVCE VIRES.

Quod radiat medio defixum sidus olympo,
  Terrarum facili viscera luce subit.
Sic virtus avido tua te communicat orbi,
  Ut vires habeat te radiante novas.
Qui trahis exemplo, monitis sapientibus imples;
  Lux aliis tua lux, sed magis illa tua est.

XLI. Stella à sole lucem accipit.

A SOLE DECVS.

Quidquid in auratis pulchrum micat æthere stellis,
  Hoc trahit ex solo sole micante decus.
Sol oculus mundi est, per quem videt atque videtur,
  Sol oculis, animis sed decus omne DEUS.
Exemplo FABIUS, DEUS illi prima laboris,
  Causa; Deus meriti prima decoris erit.

XLII. Stella in tenebris illustrior:

IN TENEBRIS ABSQVE TENEBRIS.

Omnia nox pullo tenebrarum velat amictu;
  Mobile stellarum quæ solet esse decus.
Pulchrius in tenebris sidus micat, absque tenebris,
  Hoc terris FABIUS, stella quod ista polis.
Hæresis, infestumque scelus virtutibus altas
  Offundat tenebras, nox vice lucis erit.

XLIII. Stella in cœlo, in terra Genius spectans.

ET PROCVL ET PROPE EST.

Quæ procul ex oculis distat, prope stella refulget;
  Et quod abesse vides lumen, adesse vides.
Sideribus virtute tuâ similaris obortis,
  Magne FABI. lux est fama decusque tuum,
Hæc licet absentis præsentia lumina monstrat,
  Quàm procul à notis, tam propè semper agis.

XLIV. Stellæ in firmamento parvæ.

MINOR ESSE VIDETUR, QVÆ SUMMA EST.

Hoc quodcunque polo fulget sublimius astrum;
  Ignaris falsò creditur esse minus.

Sic quicunque Deum spretâ tellure sequuntur,
Ingenio vulgi vix modò nomen habent.
Sed tibi, magne FABI, vix ignorantia vulgi
Detrahit: in summis crederis esse, quod es.

XLV. Stella in cœlesti orbe, quem Angelus movet.
IMMOTA MOVETVR.

Stella polo firmatâ suo dum mota per orbem
Volvitur, illa suum mutat, habetque locum.
Et mens firma tibi: non mota, movetur in orbe:
Dumque agit aut agitur, sidere fixa suo est.
Quod polus est stellis, Deus est tibi, magne virorum,
Seu motus peragas, seu patiare tuos.

XLVI. Stella gemina Phosphorus, & Hesperus medio sole
ET PRÆIT, ET SEQVITUR.

Quæ præit ignivomos solis prænuntia currus.
Stella suum sequitur, non moritura, diem.
Quo Tu cunque venis, præit inclyta gloria famæ:
Cumque redis, gressu posteriore manet.
Nec mirum tibi cum virtus pro sole coruscet;
Quod quoque pro stellis famaque lausque micãt.

XLVII. Stella Castoris & Pollucis in tempestate.
DIRIGIT ILLA RATIM.

Cum nutat dubiis ratis intercepta procellis,
Rebus in afflictis spem Cynosura facit,
Cùm tumet Ausoniam circum atra procella triremem,
Germanisque furit mars violentus aquis,
Stella micas, tumidisque ratim deducis in undis,
Consilii radios sentiat illa tui.

XLVIII. In monte Genius stellas explorat.
HIC CLARIVS EMICAT.

Quod micat illustri radiorum sidus ab auro,
Clarius in summis hoc micat orbe jugis.
Et quæ summa tenet virtus illustrior ardet,
Si micet ex summis conspicienda locis.

Fov-

Fortè ſuis FABIOS Urbs montibus efferet olim,
Non capit hoc tantum vallis, & umbra decus.

XLIX. Stella ſoli orienti prævia.
CRAS EADEM.

Quæ noctem dirimit naſcentis ſidere lucis,
Præcurritque novum ſtella miniſtra diem.
Cras eadem, notoque redux nil diſcrepat aſtro.
Te ſimilem ſtellæ quis neget eſſe tuæ?
Mens eadem virtuſque tibi: ſeu triſtis opacis,
Sors tenebris cingat, ſeu ferat illa diem.

L. Stella Heſperus poſt ſolem occiduum.
IN OCCASV ORITVR.

Sol ubi jam moriens dubium ferrugine cœlum
Pingit, agit rutilos Heſperus ortus equos.
Et ſimul occaſum FABIUS, ſimul ibit in ortum:
Tunc oriens, vitâ cum moriente, cadet.
Morte ſuâ FABIUS: tenebris illuſtrius aſtrum
Splendeat; aſt longum ſol vehat ante diem.

AD ILLVSTRISSIMVM D. LEGATUM FABIUM CHISIUM,

DAbis veniam, si per Tuam celsitudinem hoc quantulumcunque obsequium nostrum, *sua* deferri *Sanctitati* malumus; qui & meritis, & dignitate huic sedi propior, immerito operi benevolentiam tanti *Pontificis* aliquam conciliare poteris, neque enim ego is sum, qui viro in terris maximo meam probare operam possim. Quocirca nec solicitus fui, ut ipsius virtutibus adumbrandis singula adhiberem; quòd, inferiori laudum merito ejus magis honori detractum, quàm additum iri existimarem. Qui enim Heroes maximos imperitè ac frigidè laudat, reprehendit; dum, quod orationi deest, virtutibus illorum subtrahit; pictori similis, qui pulchrum fœdè repræsentat. Notior in *Innocentio Columba* est innocentia, notior *Oliva* mansuetudo, quàm ut ego illustrare, aut symbola illi à Superis, aut decus à propria virtute comparatum, possim. Per te hunc benevoli clientis videat conatum, qui per te hic nobis in Germania, suis tuisque ornamentis innotescit.

In Pontificis Maximi
INNOCENTII DECIMI
Columbam oliviferam ex gentilitiis
Insignibus desumptam.

FElix omen, fortunatum augurium,
Columba & *Oliva*.
Mitis & fecunda, arbor & avis.
Procul hinc

Tympanorum strepitus, tubarum clangor,
Armorum fragor, militum fremitus,
Columbam terrent,
Facessant
Amantes præliorum Accipitres,
Rapaces bonorum Vultures,
Avidi cædium corvi,
Lædunt *Columbam*.
Absint
Pugnaces fraxini, contumaces Ilices,
Funestæ taxi, fatales cupressi,
Cum *Oliva* stare nequeunt.
Has inter volucres, & arbores
Nec *Columbæ*, nec *Olivæ* est locus.
Fallimur,
An *Columbæ* Martii occentant alites?
Anseres obstrepunt?
Obrugiunt Leones? Dracones insidiantur?
Parcatur innocentibus.
Siquidem Domini sunt, quem asserunt
Vitâ esse ac nomine
INNOCENTIUM.
Plaudite.

Innocentius Decimus, Romanæ Ecclesiæ Summus Pontifex.

ANAGRAMMATICE.

EJa tu eximius pacis, ac clemens omnium nunc esto defensor.

JUBI-

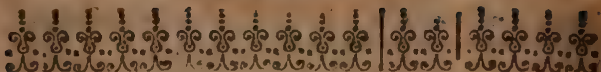

JUBILÆUS SYMBOLICUS

ALTER SYMBOLORUM QUINQUAGENUS, EX COLUMBA Pamphiliorum.

Columba in Petra nidificans.

TUTA QUIES

ITe *Pamphili* Columbæ,
Sacra turma, grex fidelis,
Ite mites, absque bile:
Ite molles, absque tuga,
Ite suaves, absque felle:
Ite *Pamphili* Columbæ,
Ite candidæ sodales:
Lacte tinctæ, lilioque,
Et ligustro colla sparsæ,
Absque labe, noxiâque,
Ite *Pamphili* volucres.
Hostis instat, & rapaci
Terret ungue, milviique,
Vulturesque, quære Petram:
Rupiumque tutiores
Quære sedes, ac latebras.
Non in horrido recessu,
Mænalique, Caucasique.
Non in Atticis Hymettis,
Thessalisque quære silvis.
Una Petram septicollis,
Roma pandit tutiorem.
Hanc quietis fessa sedem,
Hunc salutis pressa portum,
Quære turba *Pamphili*.

Tu

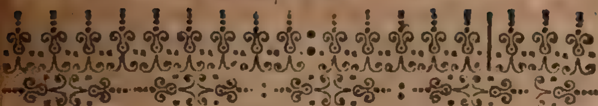

TV ES PETRVS, ET SVPER HANC Petram ædificabo Ecclesiam meam.

Uod contra Accipitres trepidis est Petra Colūbis,
Ausonidum nobis PETRUS in urbe fuit.
Petra columbarum est: animarum Petrus asylum:
Ista tuetur aves: ille tuetur oves.

II. Columba in aere, quæ litteras ex collo pendulas gerit.

NVNTIA FELIX.

Fallimur? an certum est etiam secreta columbas
Posse per, aëreas ferre, referre vias?
Mutina testis erit, bellis obsessa cruentis,
Nuntia promissam cui tulit ales opem.
Credimus? Ausonidum nova venit ab urbe columba:
Non est hæc ales Martia, Pacis erit.

III. Columba ex arca à Noe dimissa.

SPES EXCITAT ALAS.

Spe ruit æquoreas emissa columba per undas,
Atque tuas ambit, mitis oliva, comas.
Spes quoque Legatos borealibus intulit oris;
Sunt quibus optatæ pacis oliva placet.
Irrita spes sæpe est: semel est spes falsa columbæ,
O Utinam liceat dicere! nostra semel.

IV. Pulli Columbini ex ovo prodeuntes, catto & Mustelâ, haud procul positis, impetuntur.

VIX NATI CINGIMVR HOSTE.

Vix subit ignotos terebrato cortice soles,
Et patitur structos parva columba dolos.
Hostis ubique premit. Vix primas carpimus auras,
Quique datas rapiat, lividus hostis adest.

Iſta columbarum ſors eſt, hominumque; ſed uno
 Diſcrepat, eſt hominis (prô pudor!) hoſtis homo.

V. Pullus Columbæ ſtat in capite matris nido inſidentis.

NULLA EST REVERENTIA MATRIS.

Cernitis, ut matrem plantis audacibus ales
 Proterit? hoc etiam ſæva columba poteſt?
Improba nos calcat ſoboles: Eccleſia mater
 Ingemit, at paucos juſta querela movet.
Illa caput noſtrum eſt; ſed dum vertuntur in orbe
 Omnia: ſub pedibus cernimus eſſe caput.

VI. Columba terretur umbrâ Accipitris in aqua conſpecti.

UMBRAS CAVE.

Sæpè licet vacuas miſeri trepidemus ad umbras:
 Sæpè tamen juſti cauſa timoris erunt.
Quæ timet Accipitrem, terretur imagine viſi,
 Quam ſpectat vitreo lota columba freto.
Hæreticos primis Germania territa ſpectris
 Si foret; hæreticis non modò præda foret.

VII. Columba in ſpeculo ſui imaginem, tanquam alteram Columbam, fruſtra ſectatur.

UMBRA FALLIT.

Non verum, at veri multos deluſit imago,
 Sæpe rei ſpeciem futilis umbra gerit.
Quod videt in vitreo ſpeculatrix orbe columba,
 Umbra rei tantùm eſt: ſed tamen umbra tenet.
Credimus? Hæreticis mendax Eccleſia tantùm eſt,
 Decipitur, fictæ quem tenet umbra rei.

VIII. Columba, Accipitre viſo, fugit.

FVGA TUTIOR ARMIS.

Dum videt audacem metuendis unguibus hoſtem,
 Præſidio ſubitæ tuta columba fugæ eſt.

Et quandoque fuit strictis fuga tutior armis:
  Pugna fuit causæ sæpe ruina bonæ.
Visa fuit fugiens Ecclesia pressa Tyrannos
  Vincere, quæ pugnans vincere visa fuit.

IX. Columba aquis se lavans purgat.
PURIOR EXIT.

Purior emergit vitreo de fonte columba,
  Quantumvis liquidis sæpe prematur aquis.
Ut purges maculas, fluctus patiaris & undas,
  Quas pluit in pressum sors malesana caput.
Crimina detergunt bellorum flumina, quisquis
  Sæpe luenda facis, sæpe lavandus eris.

X. Columba inter milvum & canem media, hic dentes, ille ungues intentat.
CONCORDIA DISCORS.

Non bene conveniunt, nec in una sede morantur
  Milvius, & rabido juncta columba cani,
Difficilis res est, nec pacis idonea custos,
  Mollis avaritiæ consociata fides.
Et canis & milvus jungent sua rostra columbæ;
  Perfidia æterno Marte rebellis erit.

XI. Columba corvis haud procul dissitis, in rure juncta, quibus arcus imminet & sagittæ missæ.
DAT VENIAM CORVIS.

Dirigit in mites auceps sua tela columbas,
  Illæsoque ferox corpore corvus abit.
Innocui premimur: nil arma nocentibus obsunt:
  Quo perit hic, alter Marte superbus ovat.
Si tantum meritos raperent discrimina belli:
  Aut pax, aut minùs hâc bella timenda forent.

XII. Columba pullis incumbens sensim consumitur.
VITAM FOVEO DISCRIMINE VITÆ.

Dum vacat hæc pullis volucris studiosa fovendis,
  Auxilio vires deficiente cadunt.
Exuitur plumis nec avitæ gratia formæ est,
  Quoque animat pullos, ipsa vigore perit.

Sic luit impensas natis Ecclesia curas:
Quos alit, hi spoliant: quos parit, inde perit.

XIII. Columba cassibus penè intercepta effugit.

NON BIS AD EUNDEM.

Quæ semel in laqueis decepto fune pependit,
Cautior ad laqueos, læsa columba redit.
Sic canis ad baculum trepidat, sic piscis ad hamum,
Cùm semel hic fustes, ille momordit acus.
Et fraudes metuit, fraudes Ecclesia sensit,
O quoties aliquis, pax, ait, hostis erat!

XIV. Columbæ ex veteri & ruinosa domo ad aliam novam & candidam evolant.

OMNE SOLVM PATRIA.

Sedibus expulsæ visent nova tecta columbæ:
Excipiet profugam candida turris avem.
Exulet antiquis Ecclesia sedibus acta:
Exulis hospitium vel novus orbis erit.
Et dolet, & gaudet: visis dolet illa, ruinis:
Exilio gaudet, ditior illa, suo.

XV. Columbarium columbis multis frequens, Corvi & canes ad cadaver.

JVNGIT CONCORDIA PLVRES.

Chaonias sociis jungit concordia tectis:
Non secus ac gaudet juncta bidente bidens.
Et bene lætatur junctis Ecclesia natis.
Dissidium procul hinc, sit procul inde furor.
Ite canes rabidi, pastique cadavere corvi
His procul à sociis pax sua regna colit.

XVI. Columba pullos suos nutrit terrâ salsuginosâ.

ET AMARA JUVANT.

Et juvat, & pasti gaudent salsugine pulli,
Quam legit ex udâ Chaonis ales humo.
Dulcia nonnunquam prosunt; sed amara frequenter.
Sæpe nocent aloes pabula, sæpe juvant.
Pascitur, & pascit duris Ecclesia bellis:
Fortiter illa pati, pars bona pacis erit.

XVII. Co-

XVII. Columba in cassibus frustra obluctatur.

SERO SAPIT.

Sera sub hoste fuga est, frustra vitaveris ictum,
Stridula cùm pavidum fixit arundo latus.
Cùm subiit laqueos, frustra obluctabitur ales:
Nil juvat ad mersam remus, & aura ratim:
Dum tempus ratioque sinunt, auferte periclum,
Non sapit hic, quisquis non nisi serò sapit.

XVIII. Columbæ in agro sparguntur à cane.

IN DIVERSA RUUNT.

Ecce ruit subitò per devia quæque volatu
Ales, ad hostilis territa spectra canis.
Effugit agna lupos, torvos lupus ipse Leones.
Quod fugiant homines, hoc facit alter homo.
Hic canis, hic lupus est, sic Petri spargit ovile.
State licet: Pastor sedulus arma rapit.

XIX. Columbis sparguntur ad casses positos semina.

FIDE, SED CVI VIDE.

Et sua blanditiis fraus est; & munera perdunt.
Vidimus hamatos fallere sæpe cibos.
Vidimus & captam laqueos intrare columbam,
Semina spargentis dum legit illa manus.
Dum sua jam prostant venalia fœdera multis:
Decipitur, qui vult fidere Perfidiæ.

XX. Columbarum pulli alter alteri escam præripit à matre porrectam.

FRATRVM QVOQVE GRATIA RARA.

Carpimur invidiâ stultáque cupidine rerum:
Perdit amicitias utilitatis amor.
Quem studiosa parens natis collegit alendis,
Fraternum Frater præripit ore cibum.
Testis avis; fovet & natos Ecclesia testis.
O lucri, & pacis dissita vota nimis!

XXI. Columba rostro se à vermibus purgat.

VIX SECVRA DOMI EST.

Sæpe domi latuit, versusque est hospes in hostem,
Crede mihi nullo culmine tutus eris.
Parva columba suos vermes complectitur alis,
Sæpe fovet cuculum nescia mater avis.
Per quam læsa perit, fert alvo vipera prolem:
Quique Petri quatiunt, fert ratis ipsa viros.

XXII. Columba lauri folia ad pullorum nidum defert.

AMAT VICTORIA CURAM.

Dum licet & morbus patitur, medicina paretur,
Jam validâ seram peste feretis opem.
Dum blattas metuunt, & sparsi toxica morbi
Chaoniæ, lauro seque suosque fovent.
Æmula sedulitas Romanæ Matris amatur:
Illa suos lauro protegit, illa fide.
Hæc utinam nunquam contempta medela fuisset!
Non modò tot belli funera fleret humus.

XXIII. Columba ad arcam cum oliva redit.

Εὕρηκα.

Plaudite, nam viridi petit arcam fronde Columba,
Quam legit ex ramis mitis oliva tuis.
Et sperare juvat: viridi spectatur olivâ,
Urbe sacrâ veniens nuntia pacis avis.
Augurium felix, FABIO gaudete sequestro,
Omine non caruit tam bona causa suo.

XXVI. Columba manui insidet, quam juxta collisa arma terrent, & avertunt.

TRACTABILIS ARTE.

Assuetam manibus vidi facilemque columbam;
Hanc tamen aversam martius horror agit.
Quas sensit favisse manus Ecclesia, nunquam
Horret, ad armatos non venit illa sinus.
Mitis ab ingenio est. Adama: redamabit amantem,
Marte regi non vult, arte paratur amor.

XXV. Columba cum aliis columbis & avibus domesticis.

BONORVM BONA SOCIETAS.

Pascitur & sociis est juncta columba columbis,
Nec metuit cicures ales amica greges,
Novimus exemplis: Ecclesia pacis alumnos
Colligit in placido mater amica sinu,
O malè degeneres nati, sociique malorum:
Qui modò bella fremunt, hos citò bella prement.

XXVI. Columba sola in tecto gemens.

PRO CANTU GEMITUS.

Quæ deserta sedet viduo, sine compare, tecto,
Ingemit efflictis mœsta columba modis.
Tristis ad immanes bellorum Ecclesia turbas,
Natorumque Parens cladibus orba gemit.
Hos quicunque potest annus lenire dolores:
In reliquis nobis ille salutis erit.

XXVII. Columba profugiens laqueum, quo capta erat, secum aufert.

EXTREMA PERICVLA VICIT.

Insidias vicit, laqueosque resolvit inertes,
Et captiva trahit vincula mitis avis.
Exue te sævi laqueis Ecclesia Martis:
Turpe jugum est. Pacem libera turba colit.
Fallimur? an tandem libertas proxima fulsit?
Rumpuntur laquei, spes bona pacis adest.

XXVIII. Columba corvum aliquot plumis amissis effugit.

DELVSIT HIANTEM.

Ne succumbe malis. Et desperatio vires
Sufficit, & mediis spes rediviva rogis.
Ipsa licet corvi deprensa sub ungue laboret,
Amissum repetet sæpe columba gregem.
Sperat adhuc duris lacerata Ecclesia bellis,
Sæpe premi, perimi non tamen illa potest.

XXIX. Columba pueri manibus mulcetur, & enervatur

BLANDITIÆ PERDUNT.

Blanditiæ perdunt, pueris mulcentibus, ales
Amittit formæ vimque decusque suæ.
Perdita jam dudum, blandis Ecclesia rebus
Squaleret; duris perstat adultus honor.
Emicat in terris pulcherrima stella tenebris,
Quæ niveo latuit stella sepulta die.

XXX. Columbarium accipiter frustra tentat subire; canis præ foribus moratur.

NON CUIVIS PATET.

Stet canis ante fores, castis Ecclesia gaudet
Hospitibus; non hæc ostia cuique patent.
Quâ penetrat cortem, juncto consorte, columba,
Non hâc accipiter debuit ire viá.
Quodque bidens habitat, lupus hoc arcetur ovili,
Perfidus imperio cedat, & arma cadent.

XXXI. Columba mortua retinet suum colorem album.

MORS NON MUTAVIT HONOREM.

Ipsa licet niveam rapiat Libitina columbam,
Quæ fuit, in letho candida perstat avis.
Et pereat concisa suis Ecclesia membris;
Membra tamen pulchro mortis honore nitent.

XXXII Columbarum una nido incubat, altera cum alimentis advolat.

HOC OPUS, HIC LABOR EST.

Fervet opus, teneros nido fovet altera pullos.
Altera quæsito fert alimenta cibo.
Hoc opus, hic labor est, natos educere fœtus,
Tantus amor sobolis, tantus amoris amor.
Quid matres faciant, pia nos Ecclesia nutrix
Edocet, in natos tota profusa suos.

XXXIII. Columba Mas & Femina inter se pugnantes brevi conciliantur,

AMANTIVM IRA BREVIS.

Et mites quandoque rapit brevis ira columbas;
Sed tener hac etiam lite fovetur amor.
Sic decet, hortaturque suos Ecclesia natos,
More columbarum, sit brevis ira, jubet.
Curnon obsequimur? furor implacabilis ardet
Bellorum, ah, tandem, sit furor iste favor!

XXXIV. Columba excœcata in cassibus, ad quam aliæ tendunt.

NE COECO CONFIDE DVCI.

Quidquid id est, metuo: laqueis implexa columba,
In sua captandas vincula ducet aves.
Cœca quidem est, trahet ipsa tamen, ne fide sodali
Decepto, gaudet captus habere parem.
Vix satis hæresios cœcæ vitaveris artes,
Innumeros laqueis induit illa suis.

XXXV. Columba picta in viscatis perticis collocata, ad quam aliæ advolant.

NIMIVM NE CREDE COLORI.

Picta columba sedet viscatis addita virgis,
Et positis volucres implicat illa dolis.
Fallere & umbra potest, pictâ nitet hæresis arte,
Et speciem veræ religionis habet.
Huic malè si credas, captivus imagine veri,
Sub fidei larvâ perfidiosus eris.

XXXVI. Columba in bellico vexillo depicta.

PAX META BELLI EST.

Mos erat hic veteri quondam Babylone receptus,
Militiæ fieri symbola pacis aves.
Exemplum sequitur placidis Ecclesia signis,
Pacis ad auxilium cogit in arma duces.
Hostes bella fremunt, ex bellis bella creantur:
Dissidium quodvis clauditur excidio.

XXXVII. Columbæ geminæ quæ cuculū à se avertunt.
MIHI SVFFICIT UNUS.

Cetera turba procul, paribus juvat esse columbis.
Sufficit ingenuis, unus, & una toris.
Quod malè turbatas Ecclesia lugeat ædes,
Hoc faciunt quibus haud convenit illa domus.
Una fides torus est, sponsus placet unus amanti:
Quidquid turbarum est, turpis adulter agit.

XXXVIII. Columbarum unam odorifero liquore sparsam, aliæ sequuntur.
ODORE TRAHIT.

Et suus illecebris locus est, & odore columbas
Attrahit, Assyrio sparsa Columba thymo.
Non opus est herbis: Ecclesia pacis amore,
Quemque potens virtus spirat, odore trahet.
Hanc, quicunque fugis longi fastidia belli,
Ponè subi: Pacis templa subibit avis.

XXXIX. Columbarum alæ uno loco, altero corpora.
MINVIT DIVISIO VIRES.

Nil possunt vacuæ dum sunt sine corpore plumæ,
Nil sine remigio corpus inane potest.
Indiget hoc plumis; sed egent quoque corpore plumæ:
Alterius sic res altera poscit opem.
Tolle fidem, vacuum fuerit respublica corpus:
Publica res pereat, nil sine jure fides.

XL. Columba mari se capite immergens, anser juxta & cygnus.
JACTATVR NON MERGITVR.

Innatat in vitreo purganda columba profundo,
Obruat unda caput, nil tamen unda nocet.
Sic sua, ne pereat, cygnum lavat ala natantem,
Sic etiam liquidis mergitur anser aquis.
Mars furat, & sacram premat hæresis atra phaselum:
Fluctuat, ast nunquam mergitur illa ratis.

XLI. Larvæ

XLI. Larvæ in agris positæ juxta quas columbæ.
INANES MINÆ.

Larvarum facies mediis spectavimus agris;
Horruit ad vanas nulla columba minas.
Hæresis auxilio Martis non pauca minatur;
Sed ridet brutas Ausonis ora minas.
Cedite larvati, vanum, sine corpore, corpus:
Umbra quidem pueros, non fugat illa viros.

XLII. Columbarum pulli hiant, nil tamen porrigente matre.
MORA PARVA JUVAT.

Ah video, rostro petit escam pullus hianti:
Quam petit, hanc nondum præbet amica parens.
Et fallit quandoque, tamen quandoque ministrat,
Redditur ex modicâ gratior esca morâ.
Quæ dilata diu tandem speratur ab urbe
Pax, istâ poterit gratior esse morâ.

XLIII. Columba regali in mensa, corvus in fimeto.
PRETIOSO FVNERE TOLLOR.

Cedite corvorum despecta cadavera; funus
Nobile, regali digna columba manu est.
Pignus amicitiæ moriens hæc inter amicos
Fercula mensarum deliciasque facit.
Sic vivet post fata novis Ecclesia mensis,
Delicium cœli, cœlituumque decus.

XLIV. Columba varios induere colores collo videtur, cum unus idemque maneat.
VIDEOR, NON SVM.

Falleris, hanc qui credis avem mutare colores,
Purpureumque croco, cæruleumque nive.
Immutata manet; sola est deceptio visus:
Si credas oculis omnia, falsus eris,
Hæresis advertat: mutata Ecclesia non est,
Hæc manet, at visu fallitur illa suo.

XLV. Columba, aperto pectore, ſine ſelle reperitur; ut Horus teſtatur.

NESCIA FELLIS.

Viſcera diſſectæ gladio ſcrutere columbæ,
Nil ibi, quod tumeat, ſellis amara geret.
Quantumvis ferro laceres, ac Marte cruentes,
Nil ſellis mater relligionis habet.
Illa pati didicit, didicitque ignoſcere culpæ:
Hoſtis ades, veniam ſi cupis, hoſpes eris.

XLVI. Columbæ gregatim ex rure ad tecta redeunt.

TENDIMVS VNA.

Una domus nobis, via par deducit ab agris,
Quotquot Chaoniæ connumeramur aves.
Eſt aliquid comitem eſſe bonis, ſic tutius itur:
Qui malè privatum quærit, aberrat, iter.
Non modò tam fœdas daret hæreſis orbe ruinas:
Si proavis tritam curreret illa viam.

XLVII. Columba ſerenitatis venturæ inſolenti cantu ſigna edit. Sol per nubes emicat.

POST NVBILA PHOEBVS.

Lætior clarâ dum plaudit voce columba,
Præcocibus ſolem plauſibus illa ciet.
Et modò Romanâ plaudunt de rupe columbæ,
Optatumque monent pacis adeſſe diem.
Credimus auguriis? an vincit nubila Phœbus,
Candida poſt bellum pax remeare nequit?

XLVIII. Columbæ elixæ in pharmacopolio propoſitæ, eò quod peſtis luem non contrahant ipſæ, & ab ea præſervent veſcentes, ut Horus aſſerit.

MEDICINA MALORVM.

Ne tibi diſpliceat præſens medicina malorum,
Cum furit hoſtili peſtis acerba lue.

Sæpè

Sæpè fuit miseris gustata columba saluti.
Et, cum Romanâ relligione, fides.
Ut vites cum peste famem, ne sperne columbam:
Ut cum Pace nefas; hanc potiare fidem.

XLIX. Columba Pontificiis insignibus Tiaræ & cruci insidet, ut S. Fabiano Pontifici factum memorant.

VENIT OMINE FAUSTO.

Cernitis, ut prisci redeunt miracula mundi:
Cùm venit ad sacram pura columba crucem.
Quæ, FABIANE tibi ruit olim candida cœlo,
Nunc successori favit amica tuo.
Sint corvi milvique procul, mavortia turba,
Alitibus pacis sola Tiara patet.

L. Columba olivifera in australi cœli plaga inter astra collocatur, ut astrologi hujus ævi faciunt.

COELUM POST FATA TENEBIT.

Cernis oliviferam cœlo regnare Columbam,
Ingenio quisquis perspicis astra tuo.
Scilicet & cœlum pacis delectat imago,
Quæ modò PAMPHILIO pacis imago placet.
Non malè conveniunt; quæ nunc tenuere Columbam
Sidera, PAMPHILIUM post sua fata ferent.

TER-

TERTIUS SYMBOLORUM QUINQUAGENUS EX OLIVA Pamphiliorum.

A D
Olivam, quæ semper virens pacis Symbolum est.

Tes oliva pacis arbor,
Fronde pulchra, flore culta,
Delicatam compta frontem,
Succulento plena fructu,
Hinc capillis, inde baccis
Stes oliva fertilis.
Stes oliva, planta mitis,
Silva mollis & venusta,
Arborumque lux, decusque,
Imperatrix blanda ruris,
Hinc coronis, inde baccis
Stes oliva nobilis.
Bruma sævo torva vultu,
Hispidisque fœta nimbis,
Asperisque cincta ventis,
Irrito spumet furore:
Stringat undas, nudet ornos,
Stes oliva frondibus.
Bella Mavors impotenti
Spargat ausu, rura vastet,
Nudet agros, stes oliva,
Nil timebis PAMPHILIQUE
CHISIIQUE tuta dextris,
Stes oliva fructibus.
Pace frondes, pace flores,
Lætiùsque latiùsque
Pacis arbor explicabis,
Fertilisque, nobilisque
Frondibusque, fructibusque
Stabis arbor PAMPHILI.

I. Ra

I Ramus olivæ è ceteris ramis manu selectus.

HVNC PRÆFERO.

Diversos diversa juvant. Hunc Martia cornus
Afficit, hunc Clario laurus amica Deo.
Non eadem sapimus, delectat oliva Minervæ
Pamphilium: mitem pacis imago virum.
Corno cede tuâ Mavors, ac Delia lauru:
Judice me, primas Palladis arbor habet.

II. Olivetum plantant parvi pueri; ut fit in Cilicia: quòd à castis pueris plantatæ olivæ sint fecundissimæ.

NON QVAVIS TRACTANDA MANV EST.

Fertilis à Cilicum plantatur oliva puellis,
Est aliquid castas apposuisse manus.
Non omni plantanda manu pax, censeo, nostra est.
Apponat Fabius Pamphiliusque suam.
Non steriles infecta comas lacerataque bellis
Pax feret, amissas mox revocabit opes.

III. Olivæ fructus colliguntur in vasa maturè ne morâ pereant, ut solet.

INGRATA MORA EST.

Et mora certa juvat, succosque refringit amaros:
Et perit ingratis bacca relicta moris.
Matures potius, minus hac in parte nocebis;
Discite, Legati: Pax ut oliva, perit.
Noxia quæque mora est, nisi maturare lubebit,
Serò virens pacis fructus acerbus erit.

IV. Oliva ex oliveto in latiorem campum translata meliùs proficit. *Vide hic & infra* Plinium *in pluribus.*

VULT

VULT SPATIVM VIRTVS.

Quæ plantas inter latuit compressa minores,
Virtutis campum quærit oliva suæ.
Paci tota sinum pandit Germania: desunt
Consilioque viri, consiliumque viris.
Nam nimis angustis Germanos claudere metis,
(Vult spatium virtus) pax sine pace foret.

V. Oliva caduca fulcitur stipite.

ADJVTA STABIT.

Opportuna manus fulcrum præbebit olivæ,
Cùm nondum levii pondere victa labat.
Pax optata licet casum suspensa minetur,
Stare potest fidâ non ruitura manu.
Sed tamen incertis stabit temeraria fulcris,
Ni conjuratam Teuto reponat opem.

VI. De olivæ excisæ trunco facta imago Mercurii est.

EXCISA RESVRGIT.

Quæ succisa suis cecidit radicibus arbos,
Illa cadens formas induit arte novas.
Pacis erat vivens, moriens est pacis imago,
Praxiteles vitam reddidit ingenio.
Hæresis evulsam Pacis prostravit olivam.
Truncatæ formam reddere, id artis erit.

VII. Oliva oleastris inserta frugiferos reddit.

FECVNDAT STERILEM.

Extollit steriles oleaster fruge racemos,
Insita cum duro nupsit oliva proco.
Hoc oleæ donum est, cur non mansuescimus armis
Si licet, & steriles fruge beamus agros?
Quisquis frugiferas oleastris Pacis olivas
Inseret, agricolis hic mihi major erit.

VIII. Tropæum in oleæ trunco erectum.

HOC PENDEAT ARBORE MAVORS.

Vidimus ex oleis veterum fulgere tropæa:
Ex olea, liceat dicere, rursus erunt.

Jure

Jure solent bellis pendere tropæa peractis,
Quis faciet justo stare tropæa loco?
Victores victique jacent, & amicus, & hostis:
Quilibet ex quovis parta tropæa locet.

IX. Quercus juxta olivam, hanc sterilem efficit.
NON BENE CONVENIUNT.

Non bene discordi sociatur quercus olivæ:
Illa potens succo; glandibus illa frequens.
Nec bene cum duris sociantur mollia bellis
Otia; pacificis otia grata viris.
Alterius quercus gaudent & bella ruinis:
Mitior hinc nobis pacis oliva placet.

X. Oliva ventis quassata radices altiùs agit.
CONCUSSIO FIRMAT.

Proficit adversis virtus: firmatur oliva
Altiùs offensis exagitata Notis,
Undique concussis quamvis Mars obstrepat armis,
Paxque minis trepidet, perfidiaque fides.
Pacis adhuc fideique suis venerabile terris
Nomen erit, donec Roma polusque ruant.

XI. Oliva virens cum aliis arboribus hieme exustis.
CONSTAT VBIQVE SIBI.

Non metuit gelido brumas aquilone rigentes,
Quæ viret æstivâ mitis oliva togâ.
Est aliquid constare sibi, cum prælia Mavors
Dura fremit, cùm sors mutat acerba vices.
Non aliter Romana suas Ecclesia vires
Virtutemque, fide non ruitura, probat.

XII. Oliva de tumulo enata, ut in S. Torquati Episcopi in Hispania tumulo spectatur, quæ ipsius natali die floret, & fructum facit, oleo contra omnes morbos fuso.
MELIOR POST FATA VIREBIT.

Vidimus Hispano quod staret oliva sepulcro,
Quæ viridi baccas fronde, oleumque daret.

Hanc

Hanc Torquate tibi post fata locavit olympus:
Symbola pacifici sustinet illa viri.
Par quoque PAMPHILIUM post fata manebit oliva:
Cui sanctæ in vita pacis oliva placet.

XIII. Vitis olivæ copulatur.
COHÆRENT.

Visa per amplexus serpsisse recentis olivæ
Vinea frondosis intemerata comis.
Nec malè nixa fuit: dedit hæc, dedit altera fructum:
Sed brevis, aut crudus fructus uterque fuit.
Quis det, ut optatæ societur copia paci,
Et vigeat fructu copia paxque suo!

XIV. Oliva in igne adusta sterilescit.
NE VIOLA. *

Nil mihi cum flammis, procul hinc, procul este favillæ:
Tacta focis molles perdit oliva comas.
Dum nova bellorum Mavors incendia nutrit,
Et paci cupidas admovet arte faces.
Nil sperare licet, Frustra manus altera flammas
Dum gerit; admotas altera præbet aquas.

XV. Coronæ aliquot ex oliva plexæ, quarum una manu elevatur.
DIGNVM EXSPECTAT CAPVT.

Pacis & armorum quisquis decreta sequester
Dirigis, arbitrio subiicienda tuo:
Abiice consilium bellorum; pacis ad artes
Mitior ingenio subsidioque veni.
Æternis cingent oleis tibi serta capillos:
Fax Martem; Pacem sola corona decet.

XVI. Oliva in collibus glareosis fertilis, in pratis sterilis.
STERILI NVTRITVR IN AGRO.

Fertilibus tenuis macrescit oliva viretis,
Nutritur sterili pinguis oliva solo.
Quas glareæ lapidesque premant, vult Pallas olivas
Pax oleæ similis, fertilitate perit.

* *Luditur anagrammaticè: Nam* Oliva *versis litteris* viola est.

Nascitur

Naſcitur exhauſtis melius pax aurea terris:
Spes igitur reducis proxima pacis adeſt.

XVII. Oliva, cui manus cum pertica immineat, aliquibus ramis laceris.

NE QVID NIMIS.

Lex vetus eſt: oleam duro ne verbere ſtringas,
Ne tibi deficiat fructibus illa ſuis.
Mitior expoſcas rediturum tempore fenus:
Qui durus nimium eſt, ille negare docet.
Qui nimium duris pacem ſibi legibus urget,
Forſitan huic fructus non dabit illa ſuos.

XVIII. Oliva, quam imber irrigat.

JUVAT ATQVE NOCET.

Qui juvat imbelles imber moderatus olivas,
Obfuit immodicis æthere fuſus aquis.
Aut oleum, aut pingues oleis dabit imber amurcas,
Sæpiùs optatas copia tollit opes.
Copia, pacis opes minuit, ſovet improba Martis:
O inopes quibus has pax perit inter opes!

XIX. Olivæ minores, ſupra quas, ex denſa nube, tenui radio ſol emicat.

EXSPECTANT SOLEM.

Nubibus obtectas Phœbi ſpectare quadrigas,
In tenui reptans gaudet oliva ſolo.
Pax etiam noſtris nondum ſat adulta diebus,
Æterni cupiet ſolis honore frui.
Ille latet nebulis ſcelerum velatus opacis,
Seriùs hinc fructus pax facit alma ſuos.

XX. Ex olivæ ramis aves fructum decerptum reſpuunt, & fugiunt.

DESIPIT, ALOE EST. *

Deſipit interdum ſapidum qui condit olivum
Nucleus, ex baccis carptus oliva tuis.

* *Alluditur ad anagramma: nam* Olea *verſis literis* Aloe *eſt.*

Gustatum fugiunt volucres, sint dulcia pacis
Germina, non paucis fructus amarus erit.
Improba dissidiis alitur plebs: dulcia pacis
Gaudia libertas seditiosa fugit.

XXI. Oliva multis luxurians frondibus; sed sine fructu.

INOPEM ME COPIA FECIT.

Quid juvat excultam succrescere frondibus umbram,
Si mihi luxurians est sine fruge coma?
Quid juvat optatum ditescere frugibus annum,
Si Mavortis agri senora sica metat?
Pax veniat, lætaque suis stet messibus hortus:
Est mala fertilitas, quæ sine pace viret.

XXII. Oliva, à qua rami superflui manu putati decidunt.

RARA EST SINE VULNERE VIRTUS.

Cædite ruricolæ vacuas sine frugibus umbras,
Et minuat densas arbor opaca comas.
Lætior hæc vivet frondes detonsa bipenni:
Quò minor est, major fructibus arbor erit.
Postquam Europa tuis opibus præcisa recumbis,
Frugiferæ propior spem modò pacis habes.

XXIII. Oliva plena, juxta quam rastra & ligones in fasciculo.

FRVCTVM DABIT ABSQVE LABORE.

Absque labore nihil, verum est; nisi fallit oliva,
Quæ sata, dat fructus, absque labore, suos.
Tollite rastra procul, cassosque referte ligones.
Sufficit ad plenas Palladis arbor opes.
Pacis ad ingenium est: facili parit illa labore,
Tollatur ferrum, copia pacis erit.

XXIV. Olivæ ramus quercui frustra inseritur.

NON OMNIS FERT OMNIA TELLUS.

Quisquis in accisâ quercu plantabis olivam,
Nil dabit hæc olei planta, laborque tibi.
Irrita vota facis, quisquis plantare quietem
Armorum in medio, stulte, furore cupis.
Dum sceptris inhias, dum bellis bella repœnis,
Quæ tibi pacificæ cura quietis erit?

XXV. Oliva fructu repleta.

FRUCTU, NON FLORE TRIUMPHAT.

Quæ florum tenui se vestit oliva decore,
Non tenues frugum cortice fundit opes:
Munera promissum superant. Dent Numina pacem
Sub tenui pacis flore venire parem.
Spem vincat, superetque fidem; sed vota vovemus,
Heu metuo! pacis flos, sine fruge, cadet.

XXVI. Oliva, quam caper admordet & vitiat.

QUEM PASCIT, HOC DENTE PERIT.

Quem caper admordit vitioso noxius ore,
Deficit ex fœdis mollis oliva labris.
Miramur! pax fortè viret non dispare casu!
Paucorum admorsu mox vitianda ruet.
Est qui dissidii fautor, nil spiret amicum:
Et durus placidas it caper inter oves.

XXVII. Oliva ejusdem quantitatis cum quercu, aut corno, appensa præponderat.

PRÆPONDERAT ILLA.

Hinc oleam, cornum inde pari suspende bilance:
Ponderibus gravior prævalet illa suis.

Symbola pacis habes; ſed habes quoque ſymbola belli :
  Cornus erit Martis, Pacis oliva decus.
Cernite Legati. Pax, an Mars pondere major ?
  Vos natura docet, vos docet iſta bilanx.

XXVIII. Oleæ fructus in menſa divitum lauta, ad ſtomachum acuendum adhibentur.

TENUI VIX APTA SALINO EST.

Pauperis ad menſam fructus non ſpectat olivæ ;
  Sed quam lautitiis pinguior aula ſtruit.
Cræſus amat baccas, Codro ſua corna leguntur :
  Plus ex pace refert dives, inopſque minus.
Credimus? ad miſeros ſpectant incommoda belli :
  Ad regni proceres commoda pacis eunt.

XXIX. Olivæ rami per manum armatam præputantur.

SINE LEGE MODOQUE.

Quid mitem gladio miles perſtringis olivam ?
  Ruſtica præ gladiis apta ſecuris erit.
Palladis ingenio neſcit Mars ſtringere ferrum,
  Plus æquo ſemper præputat illa manus.
Quiſquis ad amiſſas per bella revertitur urbes :
  Unius intuitu mœnia mille ruit.

XXX. Oliva ventis everſa cui manus ad erigendum admota.

AUXILIVM TARDASSE NOCET.

Cùm ruit evulſis radicibus arbor olivæ,
  Seriùs admoto ſtipite tollis onus.
Ipſa licet repetat veſtigia priſtina terræ,
  Impulſu facili lapſa repellet humum.
Ante licet caveas quam pax ruit impete belli :
  Poſtquam mota loco eſt, vix reditura cadet.

Oli-

XXXI. Oliva, ſub qua hinc ſole affulgente, inde nive cadente, latent pecudes.

PROTEGIT AC NVTRIT.

Si mihi defuerint fructus, tamen umbra juvabit,
Non deerit ramis ille, vel illa meis.
Ipſa tegam pecudes volucreſque, & mille ferarum,
Seu Phœbus radiis, ſeu nive bruma premat.
Symbola pacis habes: opibus favet atque quieti;
His careat, quiſquis Martia bella fremit.

XXXII. Vicinæ tres olivæ, quarum mediæ ſecuris ad radices adhibetur.

NOCVIT VICINIA MVLTIS.

Quantumcunque ferax vicina nocebit oliva;
Altera in alterius noxia ſurget opes.
Heu quantum nocuit vicinia Regis avari
Regibus! alterius præripit alter opes.
Hinc pacis jactura bonæ eſt, hinc arma ſonamus.
Patriaque in cineres verſa repentè cadit.

XXXIII. Oleæ ramus manu agro inſertus & ruſticus arans.

CARPENT MEA DONA NEPOTES.

Sæpe laboratum eſt; ſed erant ſine fruge labores,
Quâ ſua ſudoris prœmia ferret opus.
Sæpe manus, quæ non carpet, plantabit olivam:
Sæpe metent alii; ruſticus arva colet.
Et qui prima locat ſperandæ germina pacis,
Forſitan hinc fructus non leget inde ſuos.

XXXIV. Oliva truncata refundit ramos copioſiùs.

CÆSA REDIT MELIOR.

Uberior quandoque redit poſt vulnera truncus,
Et raptas vario germine reddit opes.

Fortè suas etiam repetet pax aurea terras,
Uberior, post tot bella cruenta, bonis.
Proderit interdum graviora tulisse pericla,
Ut placeat gustu pax reditura suo.

XXXV. Gladius manu in olivam impactus, ob ejus duritiem frangitur.

FRANGERIS ANTEQUAM FRANGAS.

Qui petis adversam ferrò mucronis olivam,
Cede minor; chalybe est durior illa tuo.
Irritus iste furor cadet, ac insana voluptas,
Quæ cupit eversum sternere pacis opus.
Sentiat armatam, qui Pallada spernit inermem,
Et ferro pereat ferreus ipse suo.

XXXVI. Oliva igni adhibita, & ipsa destruitur, & ignem destruit.

PERDITUR ET PERDIT.

Ignibus admotam quisquis malè perdit olivam,
Sentiet exstructi commoda nulla foci.
Non bene conveniunt, junctæ perit ignis olivæ:
Perdit & hunc moriens, quo perit ipsa, rogum.
Pacis ad exitium, qui belli incendia nutrit,
Et belli, & pacis commoda nulla feret.

XXXVII. Olivæ jam marcescenti adhæret hedera.

MALA FEDERA PERDVNT.

Fœdera cautus ini, cuivis ne crede sodali;
Vulgus amicitias utilitate probat.
Quod molles hederis rami cingantur amicis,
Crede mihi, exitio fiet oliva tuo.
Quæ malè divisæ sociabis fœdera genti.
Fœdera in exitium sunt valitura tuum.

XXXVII. Olivæ

XXXVIII. Olivæ ramo duæ columbæ insident.

RARA QVIES.

Rara columbarum sedes spectatur oliva,
Rara licet fuerit, visa fuisse tamen.
Rara quidem res est, Ecclesia pace quieta;
Quæ detestatur, prælia ferre solet.
Sed quoque depositis spem desperatio bellis
Sæpe facit: bellum pax aliquando premit.

XXXIX. Oliva arida & senio deficiens.

NIHIL IMMORTALE TENEMVS.

Omnia deficiunt, tacito pede labitur ætas,
Quæque diu viguit, marcet oliva senex.
Longa quies hominum, paxque interitura senescit,
Et vitio sensim carpitur illa suo.
Ipse suas spargit Mavors per tempora vires,
Quæque diu jacuit, pace triumphat humus.

XL. Olivæ ex oliveto in lætiorem campum transferuntur.

MUTATO CRESCIT IN AGRO.

Et mutasse locum non raro juvit olivam,
Est aliquid patrium deseruisse locum.
Ingenium persæpe locis mutamus, & artes:
Forsitan & certa pax adolescet humo.
Mille locis tentata fuit; nisi denique crescat,
Sperandus vix hac arbore fructus erit.

XLI. Olivæ fructus leguntur & torculari subjiciuntur.

PREMOR UT EXPRIMAR.

Nil nisi pressa dabit quantumvis pinguis oliva,
Ut tibi det succos, exprime, bacca fluet.
Pacis amas fructum, bellis urgenda frequenter,
Durior ad molles pax solet esse preces.
Pro prælo sint arma tibi, pro vecte machæra:
Cum nequit ars, pacis Mars tibi præstet opem.

XLII. Fulmina quercum dejiciunt, stante olea.

FERIUNT DISCRIMINE CERTO

Fulmina transiliunt oleas, humilesque racemos,
 Quercubus hæc tantum dura cedrisque ruunt.
Incumbunt aliter bellorum fulmina mundo,
 Regibus hæc parcunt, ruricolasque premunt.
Quod si delectu Mavors & Jupiter uno
 Fulmina dirigerent, pax, sine Marte, foret.

XLIII. Oliva ventis adversis inflexa cedit, pomus juxtà frangitur.

CEDENDO VINCIT.

Duriùs obstantes memini convellere pomos
 Flabra, quibus tutis cessit oliva comis.
Cedere PAMPHILIUS didicit vel iniqua roganti,
 Quantum sana fides, pax, ratioque ferent.
Relligio bellis, ventis agitatur oliva:
 Hæc aliquid bellis cedet, oliva notis.

XLIV. Ramus olivæ cum gladio decussatim.

ELIGE.

Elige, sive petas gladium, seu quæris olivam:
 Serviet officiis ille, vel ista tuis.
Bella petant alii, juvat hæc nos pacis oliva:
 Ense cadunt, si quos ense ferire juvat.
Irrita non moneo, sunt conscia sidera, Martem
 Quot voluère viri, tot periêre viri.

XLV. Collis glareosus cum fossis ad olivas excipiendas paratis.

EXSPECTAT OLIVAS.

Quæ dudum profugo squalebant arva colono,
 Exspectant plantas, mitis oliva, tuas.
Quæ dudum squalet miseris Europa ruinis,
 Expectat placidas pacis & artis opes.

Ni modò speratæ pacis plantetur oliva,
Nil exspectatæ frugis habebit ager.

XLVI. Oliva cujus ex baccis deciduis aliæ minores olivæ prodeunt.

SIMILIS DE STIRPE PROPAGO.

Cornus alit cornos, ab olivis prodit oliva:
Ex quercu nunquam bacca oleumque fluet.
Quid mirum fidei si dira rebellio bellum,
Infremat, ex stygio seditiosa patre?
Ipsa suo pariat si vera Ecclesia partu,
Pax tantæ soboles nota parentis erit.

XLVII. Oliva in rupe aquilæ nidum sustinens.

HAC BENE NIDIFICAT.

Quæ cedros celsumque colit Jovis ales olympum,
Tuta suos oleis est positura lares.
Hic tolerat brumas, hic duras mitiùs auras,
Dum constans virides præbet oliva comas.
Romanis aquilis quis faustam nescit olivam?
Adversùm Boreas cùm furit, illa favet.

XLVIII. Oliva ramis suis in surculos divisis, qui passim inseruntur, ipsa spoliatur.

EXCISA RESURGIT UBERIÙS.

Et quandoque juvant, quæ flemus, damna; relictas,
Semina dum perdis, rus cumulabit opes.
Et quæ cæsa suis succumbit oliva racemis,
Multiplici partu fœta replebit agros.
Quæ spoliata jacet bellis Europa, beabit
Lætior hanc pacis fertiliorque seges.

XLIX. Oleæ ramus adjecto caduceo, ut in Cæsaris Vaspasiani sigillo fuit, cum inscriptione

Pax Augusta.

PAX AVGVSTA REDI.

Sceptro Atlantiadæ conjunxit CÆSAR olivam,
Credimus hoc ceris VESPASIANE tuis.
Et meminisse juvat, votumque æquale potiri,
Sceptra trucum reprimat mitis oliva ducum.
Quid bellis sævire juvat? pax regna gubernet,
Quæ sine pace regunt sceptra, regendo premunt.

L. Truncus olivæ in fossam demittitur.

SINE MORTE CADO.

Et vivet, succisa licet tollatur oliva,
Et truncus media defodiatur humo.
Nesciet interitum. Par est fortuna bonorum,
Post sua PAMPHILIUS fata superstes erit.
Ite leves animæ, mortemque accersite bellis,
Ille jacet felix, qui, sine morte, jacet.

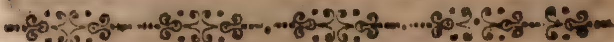

AD LECTOREM.

Is symbolis emblematisve luseram quondam Monasterii Westphalorum: cùm de universali inter Europæos Principes istic pace negotium susceptum esset, Illustrissimo FABIO CHISIO, *ex parte Romanæ Ecclesiæ, tantâ illic prudentiæ laude præsidente; ut jam tum illi de futuris honoribus non obscurè gratulari, præsago calamo ausus fuerim. Cui deinde, ad Summi Pontificis thronum accito, geminum aliud symbolum priscis Heroibus usurpatum cum subjectis versibus exhibui. Quod pluribus aliquantulum verbis lubuit exornare.*

HONORI

I.

HONORI ET MAJESTATI
ALEXANDRI VII. PONT. MAX.

Geminæ Herculis columnæ ſtatuuntur ; cum Lemmate,

Non ultrà.

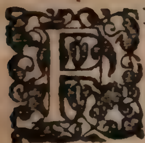

Figimus Herculeas cœlo applaudente Columnas :
Non vltrà. Honoris curſus hoc ſiſtit loco :
Terminus iſte ſacer.
Dignus ALEXANDER metam hāc virtutibus æquat.
Non quærit, at quærendus huic regno fuit,
Ambitione piâ.
Pergitis Auſonidæ ? quid adhuc ſuffragia nutant,
Et Purpuratorum hæſitant ſcrutinia,
Quem ferat urna Patrem ?
Si ſua deficiant Latios oracula Vates,
Cortina ſi nil entheata præcinat
Murmure fatidico,
Rhenicolæ madidi præſago tempora Baccho,
Thyrſoque ter quaterque perſtricti caput,
Eſſe canent CHISIUM.
Hoc quoque præcocibus Moſella fatebitur undis,
Udaſque molli pampino cingens comas,
Eſſe canet CHISIUM.
Amiſſi latices, & ſquallens crinibus Alpha,
Qui Weſtphalorum perluit Metropolim,
Eſſe canet CHISIUM.
Hic licet impexis, ceu torva Sibylla. capillis,
Cum paſſa Phœbum tripode conſcenſo tonat,
Surrigat amne caput,
Multa ſuper CHISIUM novit ſecreta fateri,
Et ſat peritus arbiter ſortis, vocat
Pontificem CHISIUM.
Creditis ? evolvam noti hic oracula vatis,
Quæ præſciente duxerat ſculptor ſtylo,
Fata regente Deo.

Iſte

Is legatorum variâ ſub imagine vultus,
Formare conſtans, arte naturam paris
Finxerat ingenii.
Hinc gravis Auſtriacâ miſſus Naſſavius aulâ
LUDOICUS, albà ſparſus incanum nive,
Exerit ære caput.
Inde Bracamonti Comes, obſervator Iberi,
PENERANDA, largus dexterâ, plenus fide,
Ora ſerena gerit.
Hinc ſimul HENRICUS DUX LONGVILLANUS amœnum
Indutus ore prætulit amico jubar,
Gallicaque arma tulit.
Centum alii Procerum, quin & quos SVECICA miſit
Herois huc CHRISTINA, regnantûm decus,
Balthiça gemma maris.
Ante omnes CHISIUS placido ſpectabilis ore,
Quem pacis artes Roma moderantem dedit,
Æra diſerta facit.
Quæritis hic titulum? CHISIUS PAPA. Anne feſellit
Sculptor? recuſo titulus hic prodit typo.
PAPA manet CHISIUS. *
Quid juvat ancipiti cauſſam verſare tumultu
Sententiarum? quid, loquente Numine
Muta per æra? Ratum eſt.
Poſcite Caraffam merito ac virtute potentem.
Caraffa cœlos viſet, ac CHISIUS thronum,
Fata viam invenient.
Poſcite certatim, diſceptet Gallus, Iberque,
Favorque pugnans miſceat ſcrutinia:
Urna dabit CHISIUM.
Hunc meruit virtute thronum, ſapientia dudum
Erexit, æquâ ſorte conſtituit diu
Inviolata Themis.
Hunc meruit placidæ cognata modeſtia frontis,
Interque dura mentis excelſæ vigor,
Promptus ubique viro.
Quærite Iberigenæ Patronum, quærite Galli,
Utrique vota digni potientur ſua,
Cum CHISIUM urna dabit.

* *Qui enim Legatos Pacis expreſſerat artifex, hunc titulum* CHISIO *dedit.*

Quid

Quid moror? vrna dedit. Sortes moderatur olympus.
Mutate nomen, sitque ALEXANDER novus
Relligionis honos.
Hostis erit, siquos Ecclesia senserit hostes,
Superos amicos atque Alexandrum simul
Quilibet æquus habet.
Ille suà quemvis librat virtute favorem,
Partitus æquè. Nullo iniquis debitor
Esse cupit pretio.
Ille vigil regnum speculâ tutabitur istâ,
Tam fraudis expers, fraude quàm rarus capi
Hostis ad insidias.
Ille ratim Petri raptam spumantibus undis,
Silente portus collocabit in sinu,
Anchora firma spei.
Eriget æternas solidâ virtute columnas,
Ecclesiæque robur afflictæ dabit,
Nil metuente fide.
Hæc Ægyptiacæ vincet Memphitidos æra,
Pharosque rarum quidquid, aut magnum Rhodus,
Priscaque Roma tulit.
Herculeas statuat metas Hispania Calpen,
Abylamque figat Africa, his majus aliquid
Ausonis ora feret.
Fidite confiso Superis, Titulumque columnis
Hunc exarate. CHISIUS *innixus* DEO *est*.
Nos CHISIO *atque* DEO

II.

VIRTUTI AC PIETATI
ALEXANDRI VII. PONT. MAX.
Carolinæ columnæ eriguntur; cum Lemmate,
Plus ultrà.

CErnimus excisas *Chisiano* ex *monte* columnas
Ad Vaticanæ tecta venire Domus?
Cernimus. Applaudat voti Germania compos;
Lætior elato flumine Rhenus eat.

Agrip-

Agrippina suos Ubiorum in litore plausus
Tollat, ad æternæ posteritatis opus.
Hoc nunquam poterunt Gothici quassare furores,
Et quidquid gelido spirat ab axe polus.
Despuat iratos Britannica bellua * fluctus,
Et ruat in socias Balthica spuma minas.
Non quatient solidas, petrâ fundante, columnas
Hinc licet, atque illinc exitiale fremant.
Stabit ALEXANDRI victuro marmore virtus,
Plus ultrà magnis passibus illa ruet.
Stabit, ut ignivomas super acroceraunia nubes,
Stabit, ut irato quassa Malea freto.
Heroum vincet titulos, & avita parentum
Secula, nunc factis irradianda suis.
Novimus Hetruscum *Chisiano nomine* portum
Illustres meritis obtinuisse Patres.
Martia non desunt Proavorum pectora ceris,
Nec quos ingenii nobilitavit honos.
Sunt etiam quos sancta polo transcripserat ætas,
Divinusque sacræ relligionis amor.
Junxit ALEXANDER decus hoc illustre suorum,
Omnis in hac una stirpe revixit Avus.
Inter opes contemptor opum supereminet auro,
Omnibus hoc major, quo minor ipse sibi.
Gloria virtutum calcar. Nunc unus amorem
Dividit, & multis se docet esse Patrem.
Magnus Alexander Macedum cum Perside terras
Junxit; huic quodvis subditur orbe solum.
Subditur? Ah fallor. Cur non paretis amici,
Et consanguineæ ponitis arma manus?
Cur Tibi braccatæ Rector celeberrime gentis,
Martis inexpleto pectore fervet amor?
Quò vos Bæticolas rapit implacabilis ardor,
Cur malè divisam sciaditis ære fidem?
Vos Cadmæa rapit paribus victoria fatis,
Victorem victus sæpe cadendo premit.
En ruit in medios supplex Ecclesia natos:
Ubera cum lacrymis exhibet illa suis.
Vos, ait, in reliquis dilectæ viscera Matris,
Illustri dudum nomine scribo meos.

* *Cromvellus Tyrannus cum suis.*

Majo-

Majorum hoc meruit pietas, ac nobilis ardor,
Quo ſtetit hoſtilis veſtra per arma furor.
Per vos barbaries, per vos jacet hæreſis olim:
Utraque diſſidiis nunc alimenta capit.
Nunc converſa madent alterno tela cruore,
Et malè conſulto dextera Marte rubet.
Me miſeram! deſerta parens formido nepotes:
Dum mihi nunc idem tutor, & hoſtis adeſt.
Heu dolor! infeſta eſt ſimul hinc diſcordia fratrum,
Neglectâque jacet relligione fides.
Et ſimul hoſtiles coeunt ad bella manipli,
Turca ferox armis, Sauromatæque truces.
Vertite tela precor, votis præfigite metam,
Imperii princeps imperet antè ſibi.
Ne cadmæa trahant paribus vos ſpicula fatis:
Et natet alterna cæde cruentus ager.
Vertitis? an matris truculento viſcera morſu
Sciinditis, ut patrio vipera clauſa ſinu?
Symbola dira procul, procul indignatio fratrum:
In gremio ludat frater uterque meo.
Detrectare pudor, nec priſcum Matris honorem
Vindice tutari, juncta per arma, manu.
Jungite chriſticolæ, ſub eodem nomine, fratres,
Jungite Borbonias, Auſtriacaſque domos.
Quid malè diviſis, colliditis æra, tropæis?
Tartarus ac Turcæ vos meliora docent.
Hos neque divinæ fidei, neque ſtirpis origo
Colligat, alterius ſtat tamen alter ope.
Portio parva ſoli eſt, pro qua certatis utrimque.
Quæ dudum immerito plena cruore natat.
Interea portis Mahomet bipatentibus intrat,
Chriſtiadumque ſubit pars bona turpe jugum,
Scilicet iſte canes (quo vos dignatur honore)
Denique ſub menſam coget adeſſe ſuam.
Integra regna quatit, quæ dum regionibus addit
Inde ſuis; ſenſim demetit inde meis.
At Superi meliora! ſuos Eccleſia flectat
Primigenas, flectat dilacerata fides.
Hæc vulſas turbata comas, hæc ſqualida vultu,
Hæc tot vulneribus, turpè notata genas.

Forti

Fortis ALEXANDER magnâ virtute jacentem
  Sustinet, ac vestram poscit amicus opem.
Nec tamen arma petit, tantùm componite ferrum
  Plus dolet ex vestro vulnere læsa parens.
Siquis amor belli, matris tremat arma rebellis:
  Siquis amor pacis, pace fovete fidem.
Hæc pater Ausonides solitâ pietate requirit,
  Qui negat, iratum sentiet ille Deum.
Vive precor, nostrisque Pater solatia rebus
  Auxilio virtus præbeat una tuo.
Cetera si desint, solam hanc dum senserit hostis,
  Defensæ clypeus relligionis eris.

His veluti in quadam prælusione, ad varietatem copiamque ex una eademque re, ostendendam, præmissis, jam artem ipsam imaginum universè, quod sciam, a nemine antehac traditam, ita aggrediemur, ut simul de ejus principiis, legibusque statuamus, simul etiam suppeditemus materiam, quæ in altera hac editione longè est futura locupletior, ex præcipuis rerum naturalium ideis, tanquam fontibus quibusdam, petenda.

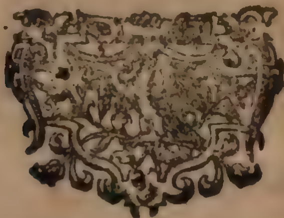

LIBER

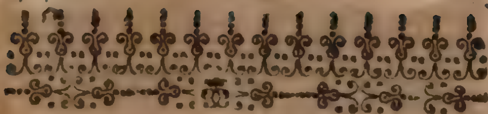

Liber I.

De recondito imaginum figuratarum usu, repertoribus, ac fontibus variis.

Caput I.

De usu ac potestate significandi imaginum figuratarum.

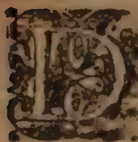

DE arte Iconomystica, átque occulta signorum imaginumque virtute acturi, earum usus ac significandi ratio inspicienda est; ne in re obscura, nec satis explicata hactenus, cum umbris vanisque luctemur rerum imaginibus, dum in imagine veritatem sectamur.

Quod articulato vox sono, ac scriptura literis præstat, hoc ipsis sæpe rerum creatarum imaginibus exhibitis possumus, alteri videlicet mentis nostræ cogitata depromere. Neque enim aliter, aut loqui mutus, aut intelligere surdus poterit, quàm cum certis quibusdam signis, aut ille mentem suam explicet, aut hic alterius percipiat. Ita philosophus ille; *ut Rudolp. Agric. de invent. l. 1. c. 24.* quid vita esset? interrogatus: in gyrum se agens mox abscondit, eiusque brevitatem sine verbis explicavit. Idem flore, bulla, vel fumo ostenso, aut vase testaceo vitreove confracto indicaverit. (1.) Hinc non illepidè Diogenes, *ut Laert. lib. 6.* Platonem confutaturus, postquam ille hominem definiisset, esse animal bipes implume: gallum avem deplumatum (2.) academiæ frequenti immisit: neque verbis opus, intelligebant omnes,

Signis & imaginib. pro voce & scripto uti possumus.

(1) *Vita brevitas.*

(2) *Erroris confutatio.*

omnes, explosam hic esse à muto Philosopho Platonicam hominis descriptionem.

II. *Absentib. per signa etiam loquimur.* (1) *Hostilis adventus.* (2) *Victoria.* (3) *Nobilitas*

Hac arte non modo præsentibus, verùm & absentibus expeditius sensa animi communicare, quam literis possumus: Ita enim, excitatis per noctem ignibus, per diem fumo, (1) longè remotis, hostis olim adventum, aut certè aliud ex instituti ratione, significabant. Hac toti retrò posteritati per erecta Tropæorum arcuumque insignia, per hostilia in atriis defixa spolia, (2) per majorum suorum simulacra & imagines Romani loquebantur. (3)

Res creatæ & ipse Deus sic nobis loquuntur. (4) *Ira.* (5) *Tempus.* III. (6) *Generatio divina.* (7) *Deus homo.* ( ) *Partus supernaturam.* (9) *Puritas & innocentia* (10) *Cælestis eloquentia.* (11) *Bellum.* (12) *Pax.*

Hac arte ipsa etiam bruta, suas nobiscum affectiones communicant, canis latrans iram, (4) gallus (5) canens tempora indicat, denique ipsa inanima suam nobis aperiunt naturam, rerum præsentium statum, futurarum eventa pandunt. Serenitatem, aut pluviam ex astris in cælo, ex nubibus in aëre, ex terræ vaporibus discimus. Verbo quidquid est rerum creatarum, nec modò, sed & increatus ipse Deus hac nobiscum lingua loquitur: per scalam cælestem (6) Jacobo, per rubrum ardentem Moysi, per columnas illas portentosas (7) Israëlitis, per Virgam florentem (8) Aaroni, per columbam (9) & linguas igneas Apostolis (10) per cometas (11) in terris bella, per Iridem (12) de cælo pacem nuntiat.

Nec verò, quia communis hæc adeò significandi est ratio, iccirco vilescit. Siquidem longè certius perfectiusque, quàm aut scriptæ literæ, aut vox audita, animos subit. nam

Segnius irritant animos demissa per aures.
Quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus. ut Horat.

Signa efficacius influunt, & hærent firmius animo, quàm verba.

Verba sæpè mentiuntur, res ipsa dum loquitur nunquam; nisi tum forte, cum intellecta non fuerit. Verba facilè effluunt, tum præsertim, cum minus expensa aut perspecta, ad perfectam de rebus formandam imaginem minus sufficiunt: res verò ipsæ, cum vel aliquam cum rebus significatis præ se ferant similitudinem,

dinem, vel certè sensibili magis specie, atque formandam veri imaginem faciliori, sensum feriant, memoriæ promptius firmiusque insident. Unde fit, ut ars illa memorandi, quam Cicero, quamque alii post illum, profitentur, certarum signis imaginum nitatur. Ita enim ille lib. 2. partit. *Imagines notæ sunt, quibus quæ discenda sunt notamus, ut locis pro cera, simulacris pro literis utamur*: Pro literis inquam usurpantur imagines: nam ut non ineptè Psellus *in* 6. *Physic. Imagines rerum ipsarum sunt cuiusque sermones, ac verba hominum singulorum.* Neque aliis omnino literis Ægyptiorum antiquissimi, quàm imaginibus usi sunt: nam, ut testatur Diodorus Siculus *lib* 3. *histor. Apud eos ars literaria non compositione syllabarum, sed descriptarum imaginum significatu, & translatione per excitationem memoriæ insculpta, subiectam orationem exprimit, & absolvit.* Quod pluribus infra exemplis docebimus. Verba tamen ac literæ, illud etiam, quod in oratione ac rerum cognitione præcipuum est, minus possident: nimirum impellunt segnius animos, eaque, quâ imagines vi ac persuasione, non commovent. Quod post Ciceronem Quintilianus *lib. 6 c.5. Orator. institut.* hujus rei peritus arbiter censet, atque, exemplo à Cæsaris nece petito, his verbis demonstrat. *Populum Rom: egit in furorem prætextâ Caii Cæsaris prolatâ in forum cruentâ*: (1) *Sciebatur interfectum eum, corpus denique ipsum impositum lecto erat: vestis tamen illa sanguine madens ita repræsentavit imaginem sceleris, ut non occisus esse Cæsar, sed tum maximè occidi videretur.* Unde & olim in judiciis usitatum, eodem teste; *producere ipsos qui periclitentur squalidos atque deformes. & liberos eorum atque parentes. Et ab accusatoribus ostendi cruentum gladium, & lecta è vulneribus ossa, & vestes sanguine perfusas videmus, & vulnera resolvi, ac verberata corpora nudari, quarum rerum ingens plerumque vis est, velut in rem præsentem animos hominum ducentium.*

IV. *Ars memoriæ signis nititur.*

Ægyptii signis pro literis & verbis usi.

V. *Signa magis, quàm oratio, movent.*

(1) Cades humana.

VI.

Accedit quod litteræ in oculos, vox in aûres incidit, non palpatur, non sapitur. Flos exempli causa,

Signa pluribus sensibus, quàm litera ac voces excipi possunt. intersigna & symbola, & visu, & palpatione, & odoratu perstringi poterit. Litteræ & voces, inter homines notæ usitatæq; signis etiam ipsæ inter se animantes, volucris volucri, quadrupes quadrupedi, piscis, cetera mutus, pisci loquitur Et hæ mihi animalium linguæ videntur, de quibus nonnulli in priscis Philosophis; quasque se intelligere Apollonius Thyanæus gloriabatur. Unde & Plinius *lib. 29. cap. 4.* de Philosopho Democrito refert, cū ex serpente medica quædā monstra conficere, ut possint avium sermones intelligi. *Signis bruta inter se loquuntur.* Denique literæ vocesque limitata admodum significandi facultate pollent; rebus atque imaginibus vis significativa prorsus fecunda, atque ad plurimos sensus idonea: ut aureus mihi nummus (2) videatur, qui virtute plures argenteos contineat. *(2 Vnum plura.*

Nihil addo. hoc solum ex te quæro; an intelligas, quanam arte divinæ litteræ tantâ oblectatione sapientes erudiant, tamque varios, admirabiles, profundosque sensus obiiciant? tantâ vi animos prudentum penetrent, inflectantque? Dicam hic paucis, si ignores, latius fortè separato opere expositurus; ab ipsa erudiendi ratione, quæ figuris symbolisq; passim instructa est, tam prægnantes sensus, copiosamque sapientiam propinari, quam tot virorum commentationes, tot libri, atque de unis bibliis bibliothecæ integræ nondum exhauriant. Ut proinde dignissima hæc mihi Iconologia videatur, quàm propius inspiciamus. *S. Scriptura figuris & signis, quam verbis propriis longè fecundior.*

CAPVT II.

Quotuplex sit Imaginum species.

Imagines alia sunt corporum, alia animorum.

I. DVplex potissimùm imaginum species hoc loco expendenda est; altera corporum, altera animorum dicitur. Utriusque Plinius meminit, cum ex imaginum neglectu bonas Romæ artes intercidisse, his verbis memorat. *Artes desidia perdidit; & quoniam animorum imagines non sunt, negligunt etiam cor-*

corporum. Aliter apud majores: in atriis hæ erant, quæ spectarentur, non signa externorum artificum, nec æra aut marmora: expressi cerâ vultus singulis disponebantur armariis; ut essent imagines, quæ comitarentur gentilia funera, semperque defuncto aliquo totus aderat familiæ ejus, qui unquam fuerat, populus. Alia foris & circa limina, animorum ingentium imagines erant, affixis hostium spoliis, quæ nec emptori refringere liceret, triumphabant que etiam Dominis mutatis ipsæ domus: & erat hæc stimulatio ingens, exprobrantibus tectis quotidie, imbellem dominum intrare in alienum triumphum. l.35 c.2.

Ubi minimè obscurum est, quas ille corporum, quas animorum appellet imagines: nam ea quæ ad figuram corporis cognoscendam ducunt, corporum meritò dicuntur: quæ verò ad contemplandas animi affectiones intuentem convertunt, animorum habentur: illæ rerum similitudine pictoris sculptorisve ingenio expressa nos docent: hæ quia animorum lineamenta coloresque sub penicillum non cadunt, aliâ nos quadam intelligibili rerum similitudine, aut conjunctione, in alterius rei considerationem abducunt, tantò majori voluptatis sensu & cognitionis subtilitate, quantò rarius dulciusque est, animos moresque hominum, & occulta multorum consilia, quam corporum speciem, & velut rerum præstantissimarum corticem atque involucra contemplari.

Imagines animorum longè reliquis præstant.

II. Ut non absque ratione Momus, apud Poëtas divinorum operum acerbus censor, postquam hominis fabricam à Prometheo absolutam ejusque indolem inspexisset; fenestram in pectore desideraverit, (1) quò non minùs animi affectionumque occultarum, quàm corporeæ imaginis considerator esse posset. Nos ubi in signis cognitarum nobis rerum, velut in speculo quandam animi repræsentati speciē invenerimus, quo non hominum modò, verum & Dei ingenium consiliaque intueamur, quid necesse fuerit ad inutile supervacaneumque Momi votum

(1) Arcanorum revelatio.

confugere? utamur potius arte à Deo naturaque nobis subministratâ, neque tam inanibus votis circumferamur. Ceterùm hanc imaginum diversitatem, aliunde etiam ex re nota intelligimus. Sicut enim omnis sermo, aut proprius, aut translatus est; ita & imago quælibet propria rerum opus pictorum est, translata Poëtarum. Sic rusticum expressurus laboriosum; si hominem palâ aut sarculo vertentem agrum adumbraveris, non Poetæ, sed pictoris officium egeris. Si bovem asinumque sub onere desudantem (1) expresseris, neque aliud, quàm expressum penicillo, oculisque subiectum bovem asinumque intelligas, adhuc pictor manes: ubi verò laboriosum hominem per animantes hasce adumbraveris, jam Poetæ munus es assecutus. Priores igitur corporum & rerum imagines in hac poësi imprimis damnamus, quod artis Rhetoricæ nihil ad persuasionem adferant. Figuratas, sive translatas solas, átque omnes expendimus: siquidem aliquid à se diversum per metaphoram, allegoriam, aut denique ex natura, aut instituto signum animis spectantium offerunt, aptè ad persuasionem. quod absque solertia ingenioque concipientis haud sanè fieri poterit.

III. *Vti sermo alius proprius, alius translatus, sic etiam imago.*

IV.

(1) *Laboriosus.*

CAPVT III.

Quot modis imago figurata animorum, sive translata repræsentare posśit?

Imago figurata, vel significat ex instituto, vel ex natura: vel ex utroque simul.

I.

NOn una, quamvis unius sæpè rei, est repræsentandi ratio: siquidem præter illam repræsentandi rationem, quâ pleræque res, corporeæ præsertim, per propriam sese speciem in sensus animumque ingerunt, (quam in hac arte non expendimus) una eademque res ad alterius diversæ à se rei significationem, vel à natura ipsa, vel ex hominum institutione, vel denique utraque simul facultatem obtinet. Quæ licet obviis hoc tempore exemplis cōstent,

ſtent: ut ſi per gallum, (1) vigilantiam, per hederam vinum vendibile, ſignificemus: quod ille ex natura, hæc ex inſtituto habet; tamen ut antiquiſſimo uſu probentur, ab Ægyptiis petemus, de quibus Diodorus Siculus *l. 3. hiſt.* teſtis eſt. *Reges eorum caput Leonis, vel Tauri, vel Draconis principatus inſigne in capite geſtaſſe:* (2) & paulo poſt: *Figuras animalium in tabulis pictas ductores eorum in bello tuliſſe, unde cognitum ſervatumque ſub quo quiſque ordine militaret.* ecce inſtitutum. Et alibi. *Accipiter* (3) *illis cuncta, quæ celeriter fiunt, ſignificat. quòd avis hæc omnes ferè alias velocitate ſuperet. Crocrodilus* (4) *omnis malitiæ index eſt.* Ecce naturam eiuſque etiam ſignificandi ex vi ſimilitudinis rationem, quæ hoc loco cum re ſignificata omnino requiritur. Pergit. *Oculus* (5) *iuſtitiæ ſervator, & cuſtos corporis. Inter extrema corporis membra, dextra expaſſis digitis,* (6) *victus ſuppeditationem; ſiniſtra contracta,* (7) *conſervationem facultatum & cuſtodiam denotat.* Ecce inſtitutum, ſed in natura conjuncta fundatum.

(1) Vigilantia. (2) Principatus ſignum. (3) Celeritas. (4) Malitia. (5) Iuſtus Iudex, cuſtos. (6) Victus ſuppeditatio. (7) Parſimonia.

II. Nam oculus manuſque, ex ſua natura, ad variam ſignificationem apta eſt, ſimulque indefinita, ſiquidem oculus perinde ad laſciviam & voluptatem, quàm æquitatem & vigilantiam indicandam, adhibetur. manus plana ad opus, opemque ferendam, ad fidem, integritatem & liberalitatem: contracta verò ad eorum oppoſita vulgari uſurpatione, ac præſertim tenacitatem ſignificandam idonea erat, quin & Zeno manu aperta (8) ſermonem oratorium, conſtricta (9) dialecticum intelligebat, ut iccirco ad utrumque, vel unum pro altero deſignandum, uſu ſimul ac inſtitutione hominum opus ſit. quamvis ubi hæc naturæ convenientia reperitur, ſigna ex inſtituto eſſe non cenſeantur.

(8) Oratio. (9) Argumentatio.

Eadem res & ex inſtituto & ex natura ſignificare poteſt.

III. Ceterùm, eadem res, diverſarum rerum intuitu, modò ex inſtituto ſignificare, modò ex natura aliud diverſum poterit. Ut hedera (10) ex inſtituto vendibile vinum, ex natura amorem conjugalem, quia arbori velut arcto innexa vinculo adhære-

(10) Amor conjugalis.

(1) *Dignitas Princip. magnanimitatis.*

ſcit. Et Leonis caput (1) quod Diodorus, ſuprà, Principum olim inſigne fuiſſe aſſerit, ex inſtituto quidem Principis dignitatem; natura verò ſua magnanimitatem regibus dignam indicabat. Unde facilè animadvertis naturam rerum, virtute propriâ, ſive cum rebus ſignificatis convenientiâ, repræſentandi vim habere: alia verò ex inſtituto ſignificantia humano ingenio ac libertate hanc primùm vim eſſe conſecuta. Imaginum tamen non immeritò ſuprà nomen à Plinio ſortiri, quod plerumque in aliqua naturæ convenientia, peritioribus ſaltem perſpecta, fundentur: Ut in hedera apparet, quæ magnam, uti paſſim conſtat, cum vite ſimilitudinem habet: quòd, non niſi fulcris ſubnixa, aſſurgat, tum deinde (quod peritioribus non incognitum) refrigerandi vim habeat, atque icircò olim capita compotantium coronare ſolita, (2) fuerit.

(2) *Bibacitas.*

IV.

Myſtica figurata Imaginis ſignificatio vel tropologica, vel allegorica, vel anagogica eſt.

Porrò cum myſtica hæc ſignificandi facultas ad res toto genere diverſas ſeſe extendat: in tres illa potiſſimùm ſpecies à Theologis diſtinguitur. Vel enim politicos hominum mores officiaque civilia explicat: & hic ſenſus vocatur tropologicus. Vel exponit res divinâ fide apprehendendas, & dicitur allegoricus. Vel denique ad illa, quæ ſupra nos ſunt, ac ſolâ ſpe prenſamus, atque ad Eccleſiam triumphantem vitamque cœleſtem pertinent, & anagogicus appellatur. Adeoque tres hi ſenſus myſtici, virtutibus tribus, ut vocant, Theologicis reſpondent. Ita Sol in cœlo (3) anagogicè gloriam cœleſtem repræſentat. Matt. 5. 43. *Fulgebunt ſicut ſol in regno Patris*: allegoricè intelligentiam rerum divinarum, & fidem in Chriſtum: Sap. 5. 6. *Ergo ſol juſtitiæ non luxit nobis, & Sol intelligentiæ non ortus eſt nobis*? Tropologicè pulchritudinem ac raritatem morum & indolis. Ita Cantic. 6. Sponſa dicitur, *Pulchra ut Luna, electa ut Sol.*

(3) *Gloria cœleſtis ſcientia rerum divinarum. pulchritudo,*

CAPUT IV.

Quot modis res aliqua figuratè repræsentari possit?

Figurata expressio, varia est: accipiamus enim, exempli gratia, *Mortem*, quæ à pictore non nisi cadavere exhibito, aut telis vulneribusque inflictis, aut laqueis tormentisve adhibitis repræsentatur: Hanc, Poëta, fictâ I. persona, ut osseo simulacro spiculum manu præferente, aut falcigero alatoque sene adumbrabit II. Aliquâ re simili; ut clepsydra, quæ effluxit, aut cursoribus in stadii meta subsistentibus, aut nave in portum sese inferenti, aut herbis frondibusque sub hiemis ortum pallescentibus exprimet, verbo, omnibus illis quæ in comparationem, tam ex rebus naturalibus, quàm arte factis adduci queunt. III. Historiis, aut quæ instar historiarum sunt, ut receptis ex antiquitate fabulis, apologis, ac parabolis exponet. Ut si per Lucretiam ferro jugulatam, mortem pro castitatis defensione subeundam indicet. Si Deum Terminum, nec Iovi quidem, ut Romani fabulantur, cedentem præfigat; unde indicet *mortem nulli cedere*. Si Leoni mortuo insultantes addat lepores, ad imbellium jactationem, hoste jacente exprimendam. In orco divitem sepultum exhibeat, ad infelicem avarorum mortem exponendam: aut in Cymbam Charontis animas adigat, rescindat Parcarum fila. IV. Ex signis, sive ritibus cæremoniisque vulgo usurpatis. Ita Cæmentarius lateres aliquos Imperatori in solio sedenti afferat pro sepulcro: ut ipso creationis die Constantinopoli quondam usitatum ad mortis memoriam. Sic præficas, faces, pyram, urnam in morte exhibeas. Ex gentium, ordinum, dignitatum, officiorumque diversorum insignibus; ut si rosam deciduam pro regno Britannico occumbente, scissam Aquilam pro diviso imperio proponas. Quo signa omnia ex instituto spectant. V. Ex signis, aut naturæ vim superantibus: ut eclipsis Solis

I. *Mors variis imaginib' figuratis ut Symbolis, emblematis, ænigmatis, & hieroglyphis repræsentata.*

Idque vel Poetica fictione. vel Rei similitudine.

Vel historiis, apologis, aut fabulis.

II. *Vel ex instituto, ac ritu gentium.*

Vel ex signis, sive na-

naturalibus sive supernaturalibus. Solis patiente Christo, eius mortem; uti stella nova, ortum figurabat: aut naturalibus, ut filiorum turbatione ac lachrymis parentum mors colligi poterit. Ita rem per causas, aut effecta, antecedentia, aut consequentia, aliave rerum adjuncta exprimes; ut per cruentos gladios, aliorum vulnera & cædes, per divisionem bonorum heredis prioris obitum. Uti enim ab illis argumentum duci potest ad mortem alterius oratione aut scripto inferendam: ita nihil obstat, quò minùs earundem rerum imago penicillo adumbrari possit; ut spectator ad alterius rei nō expressæ cog-

III. *Vel ex veterum notis usu doctorum receptis.* nitionem ducatur. VI. Ex notis veterum, aut paucorum tantum hominum consensione, ad aliquid significandum assumptis; ut perinde non nisi inter peritiores constet de iis. Huc spectant recondita magis variarum artium propria insignia, aut notæ iis usitatę: quales in Arithmetica, Musica, Astrologia & aliis reperies. Ita litera C. apud Latinos, apud Græcos, Θ reis fatalis erat, & binarius numerus mortalem corporis animæque coniunctionem; septenarius vitæ tempus in morte completum designat. Ut Petrus Bongus de numeris. Huc varia hieroglyphica Ægyptiorum, allegoriæ, parœmiæ rariores, ac multa Pythagoræ symbola, nonnulla etiam apophtegmata revocantur, quæ similitudinem cum rebus significandis, aut aliam connexionem exiguam afferunt, nisi quam ex arbitratu sapientum acceperunt: aut certè si quam habēt, illam à vulgi oculis remotam obtinent. Sic Nycticorax Ægyptius, apud Horum, mortem significat; quòd cornicum pullos repentè noctu, perinde, ut mors quandoque homines occupet. quod à vulgi cognitione dissitum est: aut etiam minorem, quàm pro symbolo adfert similitudinem: nam & cattus, & lupus, aliaque animantia interitum aliis adferentia, ita

IV. mortem significabunt. Neque existimes has, uti causas, ad mortem explicandam idoneas fore; cum ex se ad multos effectus sint indifferentes, quæ indifferentia rerum emblemati nequaquam competit, nisi illa ex lemmate, aut adiunctis aliis restringatur. Si enim

murem,

murem, aut etiam adolescentem libros devorantem expresseris, si alium herbam lotum gustantem: quis intelligit per illa te hominem doctum, per hunc voluptatibus deditum adumbrare? nisi inter doctiores fuerit, qui allegorici illius dicti memor sit, quod, de studioso homine, dicitur; *libros talem devorare*, & hujus parœmiæ, *lotum gustasse*, de illo, qui à voluptatibus semel perceptis difficulter avellitur Ita si melanuro pisce vescentem proponas: quis sciet te illo Pythagoræ Symbolo (quo cavetur, *ne qui illa gustent, quibus nigra est cauda*) exprimere hominem malorum se cõsortio oblectantem, nisi antiquitatis, & legum Pythagoricarum peritus? Vides opinor, quanta quamque insigni imaginum varietate res eadem nobis adumbretur. Et in his quidem modis, secundus potissimùm symbolis, tertius etiam emblematis, reliqui ferè hieroglyptis, aut ænigmatis serviunt. Verum de his infra differendum est.

CAPUT V.

An, & quâ ratione brutæ animantes, per figuratas imagines, cognoscant & erudiantur.

Solæne creaturæ rationales figuratis imaginibus, ad rerum perceptionem, utãtur, meritò ambigit, qui brutarum animantium vitam, vitæque ac sentiendi rationes inspexerit. Voce quidem pleræque non carent, verum eâ, quæ inter homines est, sensum omnem sermone explicandi facultate destituuntur, quicquid Apollonius fabuletur. At negare omnem illis signorum, aut imaginum usum, quo invicem suas sibi affectiones communicent, aut antè ignorata percipiant, non possumus. Nam & ad nidi sese invitant fabricam, & pullorum educationem ordine ac vice peragunt, & horum famem ex hiatu frequente agnoscunt, ad volatum exemplo provocant, ad pastum educunt. Gruibus mutuò & profectio, & illius ordo, & excu- I.

Bruta animantes admiranda operantur, ex mutuâ signorum agnitione.

& excubiarum vices indicuntur. Cervorum alii in flumine ſuperando præeunt; alii deinde ordine, vel ſequuntur, vel idem agmen ſubſtrati aliorum cervicibus ducunt. Apes ac formicæ quam admiranda non agunt; temporum, locorum, rerumque occurrentium diverſitate mutata? Aquilam quis non miratur, tam in pullorum ad Solem examine diſcretam? in ætatis innovatione providam? quis non Falconem ſtupeſcit, & nunquam viſam ardeam, & dolos inimicæ volucri nunquam exploratos ſuperantem? His certè, neque inſtructor monitorque adſiſtit: neque ipſa natura, ad omnem caſum provida, proſpexit; ſed certarum imaginum ſignorumque, quibus ſe ſuaſque actiones
II. dirigerent, capacem ſenſum ingeneravit. Nec verò in rem tantùm præſentem intendunt mutato, pro rerum occurrentium varietate, ſenſu; ſed & ſuis è ſignis de futuris eventibus curam ſuſcipiunt. Siquidem ita Ovidius lib. de Ponto

Qui ſemel eſt læſus fallaci piſcis ab hamo,
Omnibus unca cibis æra ſubeſſe putat.
Horat. l. 1. epiſt. *Cautus enim metuit foveam lupus, accipiterque*
Suſpectos laqueos, & opertum milvius hamum.
Manilius lib. 2. *Denique ſic pecudes, & muta animalia terris*
Attollunt animos, cœlumque ac ſidera ſervant,
Corporaque ad Lunæ naſcentis cornua luſtrant,
Venturaſque vident hyemes, reditura ſerena.

Unde illa animātibus notitia? quæ lingua, quis interpres exponit; niſi ipſa natura per objectas rerum imagines ad boni malive latentis notitiam ducentes? unde illa tam ſubita inter aves domeſticas ſub Henrico VI. Imperatore *ut Sigibertus in Chro.* mutatio, ut gallinæ, pavones, anſereſque paſſim, relictis cum natali ſede dominis, ad ſilvas tranſirent? quod quidem graviori olim, prodigio conſpectum anno ſalutis 458. cum animalia manſueta in ſolitudinem ſeſe abderent, atque in locum ſilveſtres feræ villas domoſque ſubirent. Viennâ iccirco ad ſolennes preces, Epiſcopo

Clau-

Claudiano Mamerco, conversâ. Nimirum quæ tum passim cœlo terraque visebantur portenta, ea suis etiam sedibus bruta spectaculi novitate territa dimoverunt.

Accedit, quòd animalia occulta ex signis, certiori non rarò cognitione, quàm homines, eruant, eaque etiam penetrent, quæ in paribus, aut iisdem etiã rebus humanam notitiam subterfugiunt. Pecora armentaque à sçammonea, & aconito, nunquam licet conspectis exploratisque herbis, velut noxiis abstinent, quas homo, nisi magistro aut experientiâ doctus, non agnoscit. Mustela contra bufones serpentesque rutæ se usu munit, (1) Ciconia Eryngii præsidium adversus vespertilionum noxas amplectitur. è diverso formicæ origanum, oves apium, ocymum capræ (2) aversantur. Canes nunquam à se visos canicidas agnoscunt, fugiuntque. Illa rursum notitia unde, nisi ex argumentis signorum agnitorum, ducta hauritur? Iam quod animalia; aut suâ experientiâ, aut aliorum instructione erudiantur, quo nisi ad imagines objectas referes: De canibus quàm admiranda in historiis accepimus? quanta eorum solertia, fidelitas, vigilantia! de Andronico Imperatore Nicetas memorat, Cane, ad sui corporis custodiã, & vigilantissimo fortissimoq; usũ fuisse (3) De cive Colophonio Ælianus refert, ad relictos heri in via per oblivionem loculos canem hæsisse triduũ integrũ custodem, nec ante cessisse, quã ab hero submissi loculos repererint: Verũ eum in oculis suorũ iam fame confectum, unà cum deposito animã reddidisse. De his audire Plinium juverit. *lib. 8. cap. 40. Fidelissimi ante omnia homini canes atque equi. Et pugnasse adversus latrones, canem pro Domino accepimus, confectumque plagis à corpore non recessisse, volucres & feras abigentem! (4) Ab alio in Epiro agnitum in conventu percussorem domini, laniatu & latratu coactum fateri scelus. Garamantum Regem canes ducenti ab exilio reduxêre, prœliantes contra resistentes. Propter bella Colophonii, itemque Castabalenses cohortes canum habuere:*

III. (1) *Cautela adversus hostem.* (2) *Aversio appetitus.* IV. *Admiranda canum ex signis cognitio.* (3) *Custodia fida.* (4) *Fidelitas.*

ea prima dimicabant in acie, nunquam detrectantes: hac erant fidissima auxilia, nec stipendiorum indiga. Canes defendère Cimbros casis dominis eorum plaustris impositi. Canis, Iasone Lycio interfecto, cibum capere noluit, inediaque consumptus est (1.) *Is verò cui nomen Hyrcani reddidit Duris, accenso regis Lysimachi rogo, injecit se flamma, similiterque Hieronis Regis.* Deniqúe cùm meminisset insignem canis Romani in Dominum fidem, quem ad carcerem, ad scalas Gemonias, ad Tiberim denique mortuum ululans, cibumque sibi objectum domino porrigens, secutus fuerit: subjungit. *Soli Dominum novere, & ignotum quoque si repentè veniat, intelligunt soli nomina sua, soli vocem domesticam agnoscunt, soli itinera, quamvis longa, meminere, sed in venatu solertia & sagacitas pracipua est.* (2.)

(1) Amor in Dominum.

(2) Sagacitas. Memoria.

V.

Mira sunt quæ de iisdem; tum ex recenti memoria, tum veterum scriptis congessit in epistola ad Belgas. 44. *Cent.* 1. Lipsius litterarum ac Canum rarus amator. Bruxellis fuisse se puero memorat ex grandioribus Britannicis canem, qui ad macellum cum pecunia destinatus, ceu famulus, in corbe vimineo ex collo suspenso carnes domum referebat; quem si alii in via canes raptim appeterent, corbe posito strenuum defensorem agebat; ubi numero, & vi se victum cerneret, in partem ipse prædæ, partitis carnibus, advolabat. Deinde Lovaniensis eiusdem ætatis canis meminit, qui literas cursim Bruxellas deferret ac referret, quovis bajulo tutior. ex Plutarcho verò alterum Mimi partes variè industrieque agentem autoris spectantis fide recenset, qui inter cetera epoto quasi veneno moriens, opportunè deinde reviviscentis imaginem exhiberet, nec multo post Nicetæ Choniatis verbis narrat: *Captâ Thessalonicâ à Balduino Flandria comite; cades ibi utrimque varia & multa; sed canes Thessalonicenses nullum omninò cadaver Gracum tangere, quasi amicis popularibusque parcentes;* (3) *at contra Latinos nostrosque vorare tantâ rabie, ut etiam sepulchris conditos eruerent, & lacinarent.* Simile & magis recens Sabellicus. *Decad.* 3. *l.*19. narrat.

(3) Defensio amici contra hostes.

narrat. *Tenebant Rhodii equites, acres illi tutores Christiani nominis, oppidum in ora Cariæ, ex adversum Coa insula, opere & præsidio munitum: quod S. Petri vocabant, Christianis si qui servitutem Turcicam fugere possent, auderentque, certissimum refugium & asylum: canum ea in re mirâ sagacitate. Nam habebant oppidani quinquaginta robustos admodum canes, quos laudabili more, custodiæ causâ, & contra insidias noctu extra muros excubare jubebant: ii, si qui Christiani generis accederent comiter adire & blandiri, & gannitu quodam ac velut plausu ad oppidum diducere, si qui autem barbarorum, statim intonare, invadere, lacerare.* Dicite vos, unde iis sensus dignoscendi? Sextum Empiricum apud ipsum eodem loco audire juvat, de cane sic lepidè disserentem. *Electionem habet, nam capit quæ sibi commoda sunt, fugit noxia; edulia persequitur, flagello intentato omittit, sed & artem habet commodorum comparatricem, venatoriam (1) Nec verò virtutis est expers, nam cum iustitia sit unicuique suum tribuens, canis familiares & bene meritos adulatur (2) custodit, tuetur; invadit externos aut iniuriam inferentes. Videmus & prudentem, ut etiam testatus est Homerus, qui Vlyssem suis omnibus ignotum à solo Argo (3) agnitum facit. Secundum Chrysippum etiam illius tam celebratæ Dialecticæ particeps est. ait enim, illum tertii notitiam per alia non probata consequi: Vt cum ad trivium venerit, (4) & iam duas vias indagaverit, per quas fera non ruit, tertiam ne odorans quidem aut dubitans init, & magno per eam saltu fertur, velut ratiocinans; aut hac, aut isthac, aut illac transiit fera: neque autem hac, neque isthac: ergo illac. Sed & medicus est, ac si festuca sit impacta eam extrahit dentium ministerio, si ulcus alicubi (quoniam ea sordentia ægrè, facile autem munda sanantur) leniter tabem inde fluentem abstergit. (5) sed & Hippocratis præceptum observat, & quoniam pedis medicina est quies eius, hunc læsum sursum attollit, & quantum potest servat à motu. Cum verò pravi humores aggravant, gramine vescitur, eiusque ope* quid-

VI.

(1) *Ars venatoria.*

(2) Adulatur.

(3) Perspicacia.

(4) Ratiocinatio.

(5) Medicus

(1) *Medicina sumptio.* *quidquid noxium erat, expellit.* (1) *Itaque non mirum, si Philosophi aliqui se huius animalis nomine voluerint commendari.* Hæc Sextus, quæ licet festivo lepore extollat, facilè tamen ex his evincitur quantum, rudes ceteroquin canes, ex signis experimenti cognitionisque hauriant. De equis nihil commemoro.

VII. *Equorum docilitas.* Multa de illis Plinius *recenset lib. 8. cap. 42.* nec pauca Lipsius *Cent. 3. ad Belg. ep. 56.* Alexandri Bucephalus domini tantùm sui patiens, ac flexis etiam obsequens genibus, passim in historiis celebris, (2) neq; ignoti Sybaritarum equi: illi enim inter pacis otia ad tibias saltumque edocti (3) belli tempore in acie â Crotoniatis tibia canentibus facilè ad saltum provocati sunt, adeoque turbatis ordidinibus excussisque Dominis, paratam hosti obtulêre victoriam.

(2) *Obsequiũ laudabile.* (3) *Ars saltandi noxia.*

VIII. *Admiranda Elephantorum per signa instructio.* De Elephantis prorsus stupenda autores diversi adferunt. Plinius *l. 8. cap. 3.* sermonem patrium eo quo nati sunt loco tenere asserit, ac fuisse tradit qui græcarum literarum intelligens scriptor, hæc ejus linguæ verbis exaraverit. (4) *Ipse ego hæc scripsi & spolia Celtica dicavi.* Strabo in regno Malabar communem esse vulgi sensum docet, has belluas inter se communicare barritu sensa animi: unde Oppianus colloqui censet, his verbis latinè redditis.

(4) *Docilitas.*

Fama est inter sese sermocinari Elephantes,
Distinctasque susurrare atque emittere voces.

Plinius *l. 8. c. 2.* de Elephantis hæc refert. *Germanici Cæsaris munere gladiatorio quosdam inconditos motus edidêre saltantium modo. Vulgare erat per auras arma iacere, non auferentibus ventis, atque inter se gladiatorios cõgressus edere, aut lasciviente pernicitate colludere: postea & per funes incessêre* (5) *lecticis etiã ferentes quaterni singulos, puerperas imitantes: plenisque hominum tricliniis accubitu, iêre per lectos, ita libratis vestigiis ne quis potantium attingeretur.* Saltitare eos ac choreas ducere, etiam Plutarchus: natare, jaculari, armis uti, Strabo: ad omnem verò nutum gestumque dociles, ingeni-

(5) *Ars rara.*

ingeniculare, adorare Reges, (1) Aristot. *lib. 9. hist. an cap. 46.* tradidit Indorum Regi quatuor & viginti adsistere prætorianæ cohortis loco, qui per vices stationes atque excubias obeant, Ælianus *lib.13.cap.22.* recenset. Lipsius *ex Acosta de rebus Indicis* Elephanti Indici meminit ex urbe Cochin, quem magister ad fabrum cum æneo vase reficiendi gratiâ destinabat: paruit ille. & fabro reparandum offert, qui cum infideliter refecisset, redux Elephas objurgatur à magistro de re malè curata; remittit ad fabrum, qui rursum mala fide obturat. Elephas, ut certior rei bene expeditæ esset, ad flumen properat atque illic impleto vase, cùm aquâ defluente, fraudem adverteret, ad fabrum plenus irarum revertitur, atque adversum horrendo barritu infremuit, ut vicini ad novæ rei tumultum passim confluerent, (2) faberque molli voce delinitam belluam, vase ex arte probè reparato, dimitteret; quæ cum ad flumen periculi rursum faciendi gratiâ divertisset, inde, re integrâ, domum læta rediit.

(1) Obsequium rarum.

IX.

(2) Iniuria memoria.

X. Thales Milesius, *ut Ælian. lib 7. c. 37.* mulum, indocile ceteroquin animal, verbis verberibusque frustra sæpe increpitum, cum sese onustum sale identidem in aquas transeundas submitteret, ubi onus allevari senserat, ita demum signis emendavit; lana mulum spongiisque onerabat, (3) quas, cùm ex more in aquas iterum demisisset, immenso pondere prægravari sensit, atque iccirco, ne eandem sarcinæ molestiam pateretur, contra lapsum deinde tibias firmabat. Sed exemplis hac in re innumeris abstineo, nam satis opinor declaratum, signis rerum plurimarum cognitis, alia in sensus non incurrentia percipere, actiones suas ex iis moderari, artiumque capacem habere naturam, non nisi per imagines objectas instructam.

(3) Correctio rei difficilis.

XI. Verum cum brutæ animantes eâ perfectione, quâ homines ratione præditi, nequaquam rem penetrent, neque imaginis significandi vim naturamque & cum re significata congruentiam reflexâ cognitatione ex- pen-

Bruta tamen non cognoscunt per se.

tanquam imagines fig. animorum.

pendant, præcipuâ voluptate quæ ex ſymbolica hujuſmodi cognitione exiſtit, fruſtrantur. materialis enim prorſus eorum cognitio, judiciumque eſt; neque aliam delectationem, quàm ex convenientia objecti cùm ſenſibus percipiunt. Deinde licet bruta certis ſignis vitanda ſibi & agenda diſcant, & cum antè cognitis rerum præſentium comparationem inſtituant; ea tamen ad ſenſum reconditum & myſticum, ut vocant, transferre, atque ad mores vitamque communem inſtituendam nequeunt: ſubtiliora enim hæc ſunt, quàm ut debili judicio penetrent. Sed illa ex requiſitis infrà ad ſymbolicam ſapientiam plenius hauries. Nunc ſatis erit exempla nos quædam delibaſſe, quæ hominibus ad diverſa ſymbola figurataſque imagines ſerviant. Eſt enim hæc Zoologia fecunda figurarum mater, ideóque de hac infra lib. 7. fuſius & ordine diſſeremus.

CAPVT VI.

An homines naturali intellectus virtute, Deum, Angelos, Animamque, ac res ſpirituales per imagines poſsint intelligere?

I. *Res divinas per imagines rerum creatarum intelligimus.*

PVlcherrima illa in cœlo lumina totuſque orbis Dei quandam eiuſque imprimis ſapientiæ ac potentiæ imaginem ſubiiciunt, teſte Sapiēte. *Sapient. 13. 5. A magnitudine enim ſpeciei & creaturæ, cognoſcibiliter poterit creator horum videri.* Nec minus rerum cœleſtium & æternarum cognitio ab iiſdem hauritur, niſi Paulus deceptus eſt, qui his etiam imaginibus ethnicos ad Dei cognitionem duci aſſeruit. *Quod*, inquit, *notum eſt Dei, manifeſtum eſt illis: Deus enim illis manifeſtavit, inviſibilia enim ipſius, à creatura mundi, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur: ſempiterna quoque eius virtus & divinitas; ita ut ſint inexcuſabiles.* Nec defuêre qui huc animo penetrarent;

sent; de quibus prolixè Clemens Alexandrinus, *lib. 5. Stromatum.* atque in ceteris his verbis utitur. *Patrem ergo & universorum effectorem naturaliter, & circa doctrinam omnia ex omnibus apprehendunt: inanima quidem, quæ naturalem quandam habent consensionem & convenientiam cum animali, ex animatis autem alia quædam immortalia, &c.* Quæ alia omnino cognitio, non est, quam quæ per rerum creatarum imagines figuratas habetur. *Videmus enim nunc per speculum in ænigmate* teste Apostolo, quod etiam Platonem non latuit, de quo eodem loco Clemens. *Meritò ergo Plato quoque assuefacit optima ingenia, ut veniant ad disciplinam, quam prius diximus esse maximam, & ut videant bona, & illâ ascendant ascensione.* Hanc artem à creaturis ad Deum mente ascendendi tradidit, egregio inter Christianos opusculo, Robertus Bellarminus; ad quem remitto hujus disciplinæ avidum. Sed tamen, an symbolica hæc disciplina dicenda sit, aut illius, de qua hic agimus, cognitionis naturam assequatur, nondum liquet. II. Nam etiamsi nullâ re clarius, hac in vita, Dei nobis cælestiumque rerum natura explicetur, quàm cum ex creatis ipso præsertim homine ad tanti numinis similitudinem condito, ad Dei considerationem transimus; manet nihilominus & obscuritas huius cognitionis tanta; tamque immensa rerum comparatarum distantia, ut in similitudine similitudo penè nulla, in ænigmate evoluto nulla propemodum claritas appareat. Unde delectatione illâ gustuque destituitur, qui ex rerum comparatarum inspecta convenientia existit: quem in hac imaginum poesi singularem statuimus. Accedit quòd illa parium inter se collatio institui, nisi obscurè, non possit: si alterum extremum neque genere, neque specie aliqua rerum, cum ipso communium, innotuerit. uti Deus humanâ scientiâ non attingitur; tùm ad illius cognitionem per effecta tantùm, velut ad causam inspiciendam, æquivocam quidem ac eminentem, penetremus. Quare D. Gregorius Nazianzenus *orat.* 34. postquam à creaturis ad earum

Imagines tamen corporea imper ectè Deum & res incorporeas repræsentant.

autorem mentem extollendam docuisset, addit. *Nimis profectò hebes & stolidus est, quisquis huc usque sponte suâ progredietur, naturaliumque demonstrationum vestigiis insistit, atque adeò hoc sibi persuadet, ne hoc quidem Deum esse, quod vel imagine quadam animi concepimus, vel informavimus.* Egregia hac in re

III. dissertatio hominis Ethnici Maximi Tyrii. *Dissert.* 1. *de Deo ex mente Platonis.* qui postquam divinum intellectum cum oculo humano, celerrimè inter sensus reliquos objectum attingente: cum Sole deinde momento radios per orbem dissipante, composuisset: denique non multò post, ceu nihil dixisset, subjecit. *Quod si dum hic es, naturam Dei vis discere: quis id præstabit satis? scimus quidem pulchrum esse Deum, & pulchrorum omnium pulcherrimum: non tamen corpus pulchrum; sed id unde prato sua pulchritudo est, denique quidquid in fluvio, aut in mari, quidquid in cælo cælestibusque Diis pulchrum vocamus, id omne pulchrum, tanquam ex perpetuo limpidissimoque fonte, inde dimanat. Si hæc sufficiunt, Deum vidisti, si nondum: quâ tandem imagine commodè exprimi poterit? Cave enim vel magnitudinem, vel colorem, vel figuram, aut simile quid, quod in materiam cadit, cogites. verum id, quod amator faceret, qui si pulchrum aliquod corpus esset, cuius aspectum multæ variæque vestes eriperent, primum eas detraheret, ut plenè intueri posset! Idem tu nunc fac quippe si amictum hinc, & quidquid oculos moratur, cogitatione detrahas: in eo quod restabit, id ipsum iam videbis, quod quæris, si verò imbecillior es, quàm ut rerum omnium parentem artificemque lustrare possis: sufficiat in præsenti, quod opera eius videas.* An potuit quicquam luculentius à Christiano etiam Theologo hanc in rem pronuntiari? Neque enim ex rerum creatarum imaginibus, tam, quid Deus sit, quàm, quid non sit, investigamus. quâ cognitione perfectiorem aliquam in hac symbolica sapientia, requirimus.

IV. Quocirca ad illa solum Dei opera, quæ miserationis, justitiæ, cæterarumque divinarum affectionum argumenta sunt, in rebus creatis, & sensibus homi-

num

num expoſitis, hæc ſcientia ſeſe extendere videtur. Imo cum neque de Angelorum , neque de animorum noſtrorum natura quicquam explorati, ex ſymbolica hac imaginum diſciplina , haberi poſſit (quæ enim res corporea ſit incorporeæ ſimilis ?) imperfectam etiam eiuſmodi cognitionem , neque illius delectationis participem, quæ à Poëſi exſpectatur, cenſemus. Nec immeritò: ſiquidem Angelorum animæque noſtræ tam obſcura nobis per adminiſtros ſenſus ſuppeditatur cognitio: ut infideles non paucos eorum natura ingeniumque prorſus latuerit, neque immortale quicquam in hac rerum univerſitate agnoverint. Ipſi Angeli, ut ſe noſtræ cognitioni utcunque ingerant, ſchemate honeſti ſe juvenis induunt. Tales illi qui Abrahamo & Sodomitis ſeſe obtulerunt, quique Tobiam deduxit incolumem. Talem & Deus ipſe olim artificibus Hebræorum fabris præſcripſit effigiem alis exornatam. Animæ vero noſtræ quam unquam ſpeciem hauſimus ? quod expreſſum aliud ſimulacrum vidimus, præter ipſum quod vegetat, regitque corpus noſtrum ! Unde conſequens eſt, nihil in comparationem ſymbolicè, aut etiam ænigmaticè adduci poſſe , quo judicemus rectè nobis eorum naturam adumbratam . quin potius , ſanè omnia expendentibus, occurret, longè à veritate rei ſpiritualis abeſſe hanc rei corporeæ imaginem , quâ exiſtimatione omnem ſymbolicæ poeſeos gratiam ſubvertemus.

V. Quare , ſi quam de natura rerum ſpiritualium ſcientiam aſſequimur; illa, vel ab effectis illarum, vel certius etiam ex ſacris literis , & fide divina habetur. Quâ cognitione præhabitâ , rerum incorporearum affectiones, proprietates atque effecta , nullâ viâ ac ratione promptius evidentiuſque, quàm ſymbolicâ hac arte nobis exponuntur. Unde in Sacra Scriptura tam frequens ſymbolorum uſus, ut à ſenſibus remota, cum per ſe nequeant, per rem aliquam corpoream ſibi utcunque ſimilem , perque ſenſus noſtros animum cognitionemque ſubeant, quod pluribus infrà exem-

Prævia fidei cognitione, de reb. incorporeis perfectius quam per imagines erudiri non poſſumus.

exemplis intelliges, cum usitata sacrarum literarum symbola exponam.

CAPVT VII.

An Deus & Angeli hominibus per symbola rerum spiritualium naturam aperire possint?

1. LIcet per naturales rerum imagines homini nihil perfectè de Deo, Angelis atque anima nostra innotescat: manet tamen etiamnum indefinitum, Utrum symbolicè illa à Deo atque Angelis nobis aliquando explicentur. Rara quidem Angelorum hominibus loquentium, rara etiam divini ad nos sermonis, nisi per Prophetas enuntiati, exempla suppetunt. Paucis primi orbis Patribus ea obvenisse divinæ familiaritatis gratia fertur, dum humana denique in figura Deus, hominis ore ac voce, nobiscum loqueretur. Tamen, cum diversa indies divino beneficio agnoscamus, quæ humani magistri perspicaciam subterfugiunt, quæ Dei Angelorumque, quæ præsentium futurarumque rerum speciem aliquam animis nostris subiiciant. videntur, non aliunde, quàm ex imaginibus à Deo objectis haberi.

Moysi Dominum sese in flamma rubi incombusti exhibuisse legimus, simulque illa voce intonuisse. *Ego sum Deus patris tui. Expavit ille*, inquit, Marulus. *lib.* 6. *cap.* 16. *nec iam aspicere flammam audebat, ad quam ausus fuerat accedere.* Sub aliis quoque creaturarum formis latens Creator Moysi apparebat, & (ut testatur Scriptura) *loquebatur ad eum facie ad faciem, sicuti solet loqui homo ad amicum suum.* An non hoc est Deum agnoscere? Verum audiamus Moysis postulatum. *Ostende mihi faciem tuam, ut sciam te.* Cui Dominus: *Non videbit me homo, & vivet*: unde in sola eum similitudine intuitus est. Ezechiel Propheta in majestate rara thronoque regio sublimem inter

sidera

sidera Deum contemplatus est, additque. *hæc visio similitudinis gloriæ Domini.* Nunquid hac igitur similitudine assecutus est ille. *quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt?* Apocalypticus ille speculator, in Pathmico exilio, cœlum reperit. Vidit sedentem in throno. (1) voces audivit, sensit tonitrua, lampades (2) conspexit, & quatuor animalia (3) Deum laudantia: vidit civitatem Ierusalem tanquam sponsam ornatam viro suo, cujus muri ex lapide pretioso, ipsa aurum mundum: lucerna eius Agnus est. Vidit fluvium aquæ vivæ procedentem de sede (4) Dei & Agni: (5) lignum vitæ foliis fructibusque ornatum (6) &c. An non hæc omnia symbolica, & præclaræ quædam rerum divinarum imagines? ubi Deus in Rege, Sancti in lampadibus, Evangelistæ in animalibus, in Agno Christus, in gemmis, auro, fontibus & arboribus pulchritudo & amœnitas cœli exhibetur? Equidem has imagines non usque adeò imperfectas fuisse arbitror, ut ab hac disciplina reiici debeant, cum divino penicillo coloribusque adumbratæ fuerint, simulque humana intelligendi vis elevata Dei virtute supra naturæ potestatem sit; ut imaginis cum re significata convenientiam videre potuerit, ac singulari ex hac cognitione voluptate perfrui. Quanquam fatendum sit, hisce figuris, non tam rerum naturas, quam effecta & proprietates videri expositas, quæ etiam suprà docuimus per creatarum rerum imagines humanæ cogitationi subiici.

II.

(1) Deus. (2) Sancti. (3) Evangelistæ. (4) Gratia Dei. Gaudiũ cœleste. (5) Christus redemptor. (6) Immortalitas beata.

Imagines rerum corpor. à Deo tanta luce proponi possunt: ut vim symbolicè instruendi habeant, in rebus incorporeis.

CAPVT VIII.

An Deus & Angeli per obiectas rerum imagines symbolicè de præsentibus ac futuris homines erudiant?

I. De præsentibus Deum homines erudire, per obiecta imaginum symbola, sat multis evidentibusque

busque exemplis constat. ut, per columbam, Christo baptizato imminentem, (1) de puritate Christi ac Spiritus Sancti præsentia admonuit, per virgam in serpentem versam Moysi (2) per florentem Aaroni (3) potestatis concessæ signum dedit. neque hic quicquam in arte symbolica difficultatis occurrit, cum facilis comparatio inter imagines remque significatam instituatur. De symbolis, rem tantùm futuram, nec aliter, quàm solâ expectatione, atque in suijmagine præsentem, adumbrantibus, major sese difficultas obiicit.

(1) *Puritatem & gratiam baptismus confert.* (2) *Potestas miraculorũ.* (3) *Potestas sacerdotalis.*

Figuratis illis rerum futurarum imaginibus Sacra Scriptura prorsus abundat, illis præsertim, quæ ad Christum ipsiusque cùm vivendi, tum moriendi rationes pertinent; sed his ut notioribus, abstineo, & profanis historiis ad exemplorum varietatem utor.

II. In ore Stesichori Poëtæ, si Plinio *lib.10.c.29.* credimus, Luscinia(4) cecinit, vates de vate. Idem Tisiæ Hesiodi filio, etiamnum infanti, evenisse memorant. Pindarum; *ut Pausan. in Boeot.* ætate juvenem, Thespias proficiscentem ac calore meridiano fessum, somnus arctior complexus erat, cum apes sese admoverunt, collectumque è floribus mellis succum eius ori adleverunt, (5) non obscurum nobis suavissimi deinde Poëtæ argumentum Cum Aristion. *ut Ælian. l.10. & 12 de varia histor.* sacrificio Musis & Nymphis in Hymetto monte litaret, Perictione, ut obeundæ simul rei divinæ operam daret, Platonem puerum in proximis myrtetis ex ulnis deposuerat: nec mora, apes circumglomerari, ac denique cumulato agmine eius ori insidere cœpêre. futurum eloquentiæ sapientiæque augurium. Horatius (veréne, an fictè?) de se memorat:

(4) *Poeta.*

(5) *Eloquentia suavis.*

Me fabulosæ Vulture in Appulo
Altricis extra limen Apuliæ,
Ludo, fatigatumque somno,
Fronde nova puerum palumbes
Texêre. —— ut premerer sacra
Lauroque, collataque myrto,(6)
Non sine DIs animosus infans.

(6) *Poeta doctus, sed verecundus.*

En

En futuri Poëtæ indicium, ex lauro Apollini sacra, Amorum scriptoris, ex myrto Veneri consecrata, Formicæ *ut Valer. Max lib. 1. cap. 6.* quæ in os Phrygiæ Regis Midæ dormientis tritici grana congesserant, (1) opes illi in regno obventuras luculento satis præsagio ostenderunt. Mediolani in domo Severi Romani consulis, eodem tempore, quo filius ei Antonius Geta, *ut Spartianus in Geta.* ex Iulia nasceretur; agnus purpureo vellere natus, ac gallina purpureum ovum peperit, (2) sed dum illud alter fratrum Basianus de manibus ad terram allisisset, (3) Iulia parens, exclamavit, maledicte parricida fratrē tuum occidisti, neque falsam fuisse vatem eventus docuit. Et ne hæc tantum vana Ethnicorum ludibria existimes: Ex Christianorum historiis innumera in hanc rem exempla suppeditantur. Unum, alterúmve delibo. Ioannes Antonius Campanus Aretinus Episcopus *ut Michael Fernus in eius vita*, suæ ætatis disertissimus, à sterili matre, per oblatas comestásque lauri baccas (4) fecunda, conceptus, progenitusque sub lauro est, cujus usque adeò desiderio etiamnum infans tenebatur; ut irremissos cereroquin gemitus & lacrimas ad lauri tantum intuitum componeret. Matrem cum infante à partu in cubiculum ductam longo agmine consecutæ sunt apes, nec triduo hinc integro, nisi admoto deniqúe igne, dimoveri poterant. disiectæ flammis ad natalem pueri laurum se recepère, quam purissimo melle delibutam, non nisi cum morte, deseruère. (5) testatæ viri maximi ingenii suavitatem ac triumphantem in aliorum animis eloquentiam, deniqúe alieno in solo, frustrato conatu succumbentem. Cū eius morte, & lauretum exaruit (6) & domesti canes inediâ se confecère; & aves libros (7) eius bibliothecæ laceravère. Ita unius hominis fortunam cælestes genij objectis imaginibus adumbrarunt.

III.
(1) *Divitiarum omen.*
(2) *Regiæ dignitatis omen*
(3) *Parricidium.*
(4) *Fecunditas sterilis.*
(5) *Eloquentia suavis & triumphans.*
(6) *Mors viri fortis.*
( ) *Mors docti.*

De communi multorum calamitate multas uno ordine imagines Victor. *l. 2. de persecuti. Vandal.* subjicit, quibus Hunnerici Vandalorum Regis ad-

versus Christianos persecutionem adumbrat. *Videns*

IV. *quidam*, ait, *Ecclesiam Fausti solito in ornatu fulgentem, subitò animadvertit fulgorem omnem extingui, tenebrisque succedentibus ingratum naribus nasci fœtorem, & expelli ab Æthiopibus* (1) *foras beatorum turbam. Vidit eandem Ecclesiam presbyter quidam refertam multitudine innumerabilium populorum, & post paululum impleri porcorum* (2) *multitudine atque caprarum* (3) *Vidit alius aream triticeam ventilationi præparatam granis nondum à paleis separatis; dumque acervi miratur magnitudinem, subitò coortus turbo, maximo impetu paleas dispergit granis remanentibus* (4) *supervenit paulo post procera staturâ quidam splendido conspicuus vultu habituque nitido, grana examinans & plerisque levibus & simulagini ineptis abjectis, ex massa maxima reliquum faciens acervum exiguum.* (5) *stabat quidā sublimius in monte, qui Zipensis dicitur, & dextra levaq; sublatis clamabat: migrate, migrate. Vidit alius, cœlo fulminãte, ex nubib⁹ sulphuris ingentes lapides deiici, qui delapsi ardentes in domos passim irruerent atque homines repertos exurerent.* (6) *Vidit & Paulus episcopus arborem usque ad cœlos ramis florentibus extensam, quibus Africam totam videbatur operire Et cum omnes arboris magnitudinem & formam admirarentur, prodiit aliunde asinus violentus qui supinus ad radicem eius cervicem defricans, impulsu suo deiecit in terram.* (7) *Sed & Quintilianus venerabilis Episcopus visus sibi est insistere altissimo cuidam monti, ex quo gregem ovium frequentissimum perspexit, collocatas autem in medio gregis ollas duas bullientes. Interea gregem aliqui pererrabant, ovesque mactatas ollis illis iniiciebant, donec grex totus absumeretur* (8) Huc usque Victor. En quot Ecclesiæ & Christi fidelium schemata quæ etiam intelligat mediocriter hac in arte versatus. Qui enim Æthiopes? porci? capræ? lapides? asinus? Vandali. Quæ tenebræ? nubes? ollæ bullientes? persecutio. Quis fulgor? grana? arbor? oves? Christiani.

(1) Improbi Dei hostes

(2) Immundi

(3) Libidinosi

(4) Improbi & leves ab Ecclesia tempore tentationis cedunt boni perstant.

(5) Paucitas electorum.

(6) Ira Dei plectentis homines.

(7) Ruina magnorum per ocium.

(8) Pœna ignis divini.

V. Quam multæ quamque admirabiles illæ sunt re-

rum

rum futurarum imagines, quas Julius Obsequens, *Prodig.* 31. anno ab urbe condita 537. Hannibalis in Italiam adventum & cladem Rom. ad Perusium prænuntiasse memorat. Spei templum fulmine percussum. (1) Hasta seipsam quassare visa. (2) Corvus in Iunonis pulvinari acquievit (3) Pluit lapidibus. (4) Maris littora ignibus ardere visa. Hastæ in militum manibus inflammatæ. (5) Solis orbis imminui visus, ac cum luna depugnare, (6) Faces cœlo ardentes excidere. (7) Cælum dividi, clypeusque in eo visus (8) Martis simulacrum hastā vibrare, ac sudare compertum. Gallus in gallinam & contra gallina in gallum, novâ metamorphosi, transit. (9) Quot hic symbola imminentis exitialisque belli non vides? Idem Hannibal, *ut Alexand. ab Alexand. lib. 2. cap. 31.* cum Saguntum obsideret, cives de infelici exitu per infantem à nativitate in uterum maternum se recipientem admoniti sunt.

(1) Spes deiecta.
(2) Bellum.
(3) Cades à Deo multu imminens.
(4) Vastitas agrorum.
(5) Bellum à transmarinis inferendum
(6) Bellum exitiale.
(7) Maior ab inferiore superatus.

VI.

Neque ea solum quæ naturæ leges ordinemque excedere videntur, ita sensus animosque feriunt; sed illa etiam sæpè, quæ casus magis, quàm peculiaris Dei manus offerre creditur. Ita Tyrii Didonis auspiciis urbem capturi, postquam caput reperiissent bovis (10) inde, velut servitutis omine deterriti, laborem aliò transtulerunt, ubi caput equinum infodientes offendissent, (11) tanquam bellicosæ urbis argumentum. Et Romani, capite humano (12) in Capitolii molitione reperto, non vanè augurati sunt, caput sese orbis Romam attollere. Ex quibus opinor animadvertis, nos à Superis per objectas imagines non rarò etiam de futuris erudiri.

(8) Deus autor belli & cladis
(9) Dei præsidium
(10) Ex imbelli fortis & contra
(11) Servitus
(12) Bellicosi.
[13] Principatus.

VII.

Sed an eiusmodi illa propositio sit, qua nobis sufficienter ad hanc scientiam symbolicam innotescat consilium proponentium, nondum apertum est. Cujus rei investigandæ gratiâ, observanda nobis ista diversitas imprimis erit, quâ Deus, Mentesque illæ à materia segregatæ (quas vel bonos, vel malos esse Dæmones credimus) eiusmodi nobis imagines rerum, modò vigilantibus, modò somno immersis

subiiciunt:

subiiciunt: modò signis naturalibus, modò naturâ diversis, modò veris, modò fictis rerum simulacris erudiunt. Unde fit, ut auguria, omina, prodigia; ostenta, ac somnia nobis examinanda videantur, atque illa, ex frequenti veterum experientiâ, observata significandi vis ac ratio, exploranda erit, quo omnium Imaginum cum varietatem, tum virtutem penetremus. Porrò fusius illa differam exemplis; quia multæ in his Imagines, pro hieroglyptis & ænigmatis, suppeditantur.

CAPVT IX.

De auspiciis & auguriis diversis: & an illa figuratas de futuris contineant imagines?

I. *De auspiciorum significatione.* DE Auspiciis acturus Alexandri *lib. 1. genial. dier. cap* 13. verbis uti libet. *Receptum est*, inquit, *auspiciorum quinque genera observari ab augurandi peritis: primum ex cælo, secundum ex avibus, tertium ex tripudiis, quartum ex quadrupedibus, ultimum ex diris. Ex cælo fit augurium, ut si levum intonuisset,* (1) *quod prosperi eventus putarunt esse, idem, si fulgur à sinistrâ in dexteram emicuisset: tametsi Græci dextera ex parte veniens augurium auspicatius putent. Ex his tamen diræ habentur fulmina, quæ per Septentrionem in occasum vergunt:* (2) *quæ verò ex ortu ducunt originem, & in eandem partem cæli circumactu redeunt,* (3) *summam portendunt felicitatem: quale ostentum Syllæ dictatori oblatum memorant, aut cum fulmen è cælo decidit, rursusque in sublimi crebris ignibus micat; quod fortunatum fuisse nemo dubitavit.* (4) *Ipsum tamen fulmen, quacunque ex parte venit, comitia impedit:* (5) *Iove enim tonante, nihil cum populo agi posse liquet. Si tamen in comitiis vitium oblatum creandis magistratibus, atque ideo obnuntiari oportere: si autem grandinet, simul & fulminet, calamitatem præsignari volunt:* (6) *Romani diur-*

(1) Prosper eventus.

(2) Infelix eventus.

(3. 4) Felicitas summa eventus.

(5) Consultatio infausta.

(6) Calamitas futura.

ni diurna Iovi, (1) nocturna (2) Summano. (Quasi summo Manium.) quem Plutonem dicunt, radiderunt: fuitque memoria proditum, ea fulmina quæ solus Iupiter excutit, læta esse. Græci ut vim tonitrus, & speciem fulminantis cæli averterent, pateris vina effundebant. (3) Thraces dum fulminat & tonat, in cælum sagittas intendunt, rati Tonantem hostem esse Dei, quem ipsi colerent. (4) Nonnulli impares tonitrus boni ominis esse, (5) & felicia portendere volunt; pares (6) autem diros eventus & calamitates. alii matutinos: ventum: imbrem vero Meridianos prædicere. Serenâ tamen tempestate tonuisse, hominesque aut ædes sacras de cælo tactas esse, tristis eventus fuisse & auspicii mali (7) sæpe notatum est: contra verò Homerus Iovem sereno intonuisse post effusas preces, felix omen & ratum auspicium fecit. l. Odyss. 26. & 21. M. Crasso castra, quæ post Euphratem metatus fuerat, bis fulmine icta triste prodigium & infandas cædes attulére. (8) II. (1) Lætitiæ signum (2) Tristitiæ omen. (3) Numen placare iratum. (4) Numini repugnare. (5) Bonum omen (6) Malum omen (7) Infelix eventus. (8) Cædes militum.

III. Ex avibus verò Augures quasdam oscines, quasdam præpetes notarunt. Oscines cantu, præpetes volatu augurium facere & prædicere. Semper enim cantus oscinis, cum sinister est, secundissimus fuit, Ex præpetibus autem Aquila, Vulture, & Buteone, Sanquali & Immussylo lætantur. Aquila si ex dextra parte venit felix omen facit. præcipuè si stridentibus alis evolet. (9) Vultures quoque Romulo, (ut Stat. l.3. Thebaid. Non venit auguriis melior quam vultur.) in condenda urbe, præsens auspicium fecêre. (10) Sed tamen Vultures Aquilarum fœtus implumes occidisse, nidosque evertisse, ipsosque à pastu & pedibus rostro abegisse, (11) Tarquinio Superbo vitæ & regni amissionem, quæ mox secuta sunt, portenderunt. Aquilam Tarquinio Prisco pileum detraxisse in sublimi, deinde capiti reposuisse, (12) regnum ominatum fuerunt, sicut Aristander aquilæ augurio victorem Alexandrum prædivinavit. Rursus correptum iaculum è manu satellitum abstulisse, & in profundum deiecisse, (13) velut prodigiosum ostentum, Dionysio exilium, & regnum sibi abrogari funestasque calamitates præmonstravit. (9.10) Felix omen. (11) Iactura vitæ & regni. (12) Regni deferendi signum. (13) Regni amittendi signum

Sæpe

(1) *Prodigium.* *Sæpe Vulturem in ædem Iovis aut Deorum volasse (1)*
prodigii loco receptum est. ideo velut portentum maliquè
auspicii procuratum fuit. Si tamen vultures corni & a-
(2) *Cædes.* *quilæ in unum coirent; (2) cædem haud dubiam, & si*
(3) *Tempestas* *grues volantes à recto flecterent cursu (3) & retrocede-*
rent, infandam naufragiis tempestatem protendebat. Cico-
(4) *Concordia.* *niam (4) dicunt in auguriis non dubiam facere concor-*
diæ significationem. Proxima est accipitrum natura: præ-
cipuum verò genus quod Circum (à circulari volatu sic
(5) *Felix nuptiarum omen.* *dictum) appellant, (5) altero pede claudum, quod fortu-*
natum nuptiis & pecuariæ rei opinati sunt. Contra mil-
(6) *Malum omen.* *uus (6) diri maliquè ominis semperque infortunia præ-*
monstrare creditus. Triorchem verò (antiquitas Buteo-
nem dixit) cui principatum dedêre augures, & Falco-
(7.8) *Felix eventus.* *nem (7) felicis eventus, futurique maximi boni spem*
habere, augurio expertissimo compertum est.

V. *Picus verò martius; & Luscinia efficaci auspicio*
habentur prosperaque semper & felicia decreverunt. In-
ter quæ ardeolæ, quas Leucos vocant, cum ad Austrum
volant, vel Septentrionem, (8) magna semper portendere
voluerunt, solui enim pericula & metus exinaniri eo-
(9) *Pericula discussa.* *rum aspectu (9) multorum opinio fuit. Luscinia quæ in*
ore Stesichori infantis cecinit, talem illum futurum de-
signavit, quantus postea fuit. Contra hirundines infau-
sti ominis esse & ancipitem afferre fortunam multi pro-
diderint. Nam Cyro Regi, dum contra Scythas bellum
(10) *Bellum & expeditio infelix.* *parat, hirundinum visio (10) infaustam fecit expeditio-*
nem. Eædem quoque Pyrrhi tabernaculo, & navi An-
tonii insidentes suscepti belli infelicitatem & funestas
(11) *Prosper eventus, ut Virg. l. 6. Æn.* *clades portenderunt. Columba si comitata est (11) prospe-*
ros successus auguratur: ceteris autem nullius auspicii
credita est: sicut Cygnus (12) nautis, & his qui freto agi
(12) *Navigatio felix.* *volunt prosperos cursus denuntiat: reliquis verò inauspi-*
catus. Præposteros autem vespertinos gallorum cantus,
optimi eventus multi notavère. Themistocli pridie quam
(13) *Victoria.* *in Xerxem duceret, auditus gallorum cantus (13) vi-*
ctoriæ mox futuræ prænuncium fecit, idque ideò, quòd
victus nequaquam canit, victor verò obstrepit, &
(14.15.) *Malum imminens.* *murmurat. Contrà vero gallinarum; (14) nam diri ali-*
quid

quid imminere, aut futurum incommodum illarum cantus designavit.

VI. *Inter reliquas verò inauspicatissima fertur incendiaria (14) & piacularis.* (Ita vocant quæ carbonem ex aris abstulerit, una voce Spinturnix, ut notat Tiraquellus) *propter quam urbs sæpe lustrata fuit. Corvus quoque inter aves inauspicata est garrulitatis: (1) pessimam verò corvorum significationem maximè cum gluttiunt vocem velut strangulati, Plinius notavit. Si verò ab ortu clarâ voce occinuerint, præsentem felicitatē: contrà verò ab occasu exitium apportant. Corvos tamen pullos devorasse, reliquiasque in nidum detulisse, (2) dissidium inter Syllam & Marium, quo plurimo sanguine pugnatum est, designavit. Corvos quoque aurum corrosisse, (3) velut dirum malique portenti procuratum fuit. Eadem quoque aves involantes obstrepentesque (4) Alexandro Babyloniam ingresso, & Ciceroni imminens periculum extremasque ærumnas præmonstrarunt. A dextrâ tamen corvus, & à sinistra cornix vel picus, (5) spem non ambiguam, & ratum auspicium fecêre. Maximè verò abominatus est Bubo, tristis & dira avis, voce funestâ & gemitu, qui formidolosas dirasque necessitates &* VII. *magnas moles instare portendit. (6) Tacens non semper malus fuit; quippe Bubonis aspectus Agrippæ captivo Iudæorum regnum portendisse fertur. Noctua quoque non semper infortunia facit: namque volans (7) insignem de hoste victoriam quandoque apportavit. Apud Athenienses enim noctuæ volatus victoriæ semper fecit auspicium. Si tamen sereno canit, tempestatem; (8) tempestate verò si occinuerit, (9) serenum nunciare fertur. Eadem verò in hasta Regis Pyrrhi insidens (10) contra Argos euntis fatum illi, & discrimen extremum prædixit. Apes quoque suo examine dira ostenta sæpe & triste auspicium facere, sicut ante pugnam Pharsalicam in ara insidentes, (11) & in avibus conspectæ. (12) dum per æquora ferrentur, Dioni & Pompeio Magno cladem perniciosam & calamitosos casus prænotarunt, & cum in castris Bruti examen conspiceretur, mutari castra Aruspices jusserunt, ne quid diri portenderent. Nonnunquam felici eventu, sicut cum* VIII. *in ca-*

(1) Garrulitas infelix.
(2) Seditio exitialis.
(3) Clades fortunarum.
(4) Mors funesta.
(5) Spes boni
(6) Pestilentia, & lues gravis.
(7) Victoria.
(8) Tempestas imminens.
(9) Serenū imminens.
(10) Mors imminens belli.
(11.12.) Bellum infelix, clades gravis.

( ) Bellum fœlix. in castris Drusi uva dependenti insedère, (1) quo tempore ad Arbalonem prosperrimè pugnatum fuit. Ipsas verò apicem arboris insedisse (2) oppugnationis futuræ, & teterrimi belli afferre signa multi adnotarunt. Quæ verò apes in ora infantis Platonis advolarunt, haud dubiam spem eius magnitudinis attulerunt. Aliter vesparum examen: (3) nam calamitosum auspicium facere probatum est. Aves autem omnium generum circumvolasse (4) fœlicitatem magnæ fortunæ diademaque regium mox futurum Gordio ostenderunt. Ferunt in Alexandriæ descriptione, cum ob gypsi inopiam mœnia farina frumenti designarentur, aves omnis generis illam depascentes (5) omen fecisse horreum vicinis gentibus quandoque futuram.

( ) Oppugnatio.

(3) Calamitas hostilitas.

(4) Regni & coronæ omen.

(5) Annona suppeditanda copia.

IX. De auguriis, & eorum significatione.

Ex tripudiis verò esse auguria veteres fabulati sunt. Vt si pulli non addixissent: (obiectis cibis non pasti.) Vel si vitulus è sacrificantium manibus proripuisset, aut hostia profugisset, vel percussa mugitum dedisset, vel si inter sacrificandum aliquid triste oculis aut auribus occurrisset, seu in extis caput iecinoris defuisset, quæ omnia fœdi eventus esse nemo dubitavit. (6) Flaminio sacrificanti vitulus qui multos cruore insp rsit, (7) Omen magni terroris fecit. Vel cum pulli è cavea addicerent & pascerentur; ita quod tripudium facerent solistimum, (cum avidè pascentibus, cibi exciderent) quæ fecundissima traduntur auspicia, nam pascentes aves videre, felicitatem portendere multi censuerunt.

(6) Infelix eventus

(7) Terror ex cade.

Lydi, Persæ, Iberi & Thraces non ex avibus, sed maxima auguria ex vino observarunt. Nam vinum effundere, aut vestes vino inquinare (8) felicis haud dubiè fortunæ signa esse augurati sunt. Germani ex hinnitu & fremitu equorum monitus futurorum prædici putant, [9] quos nullo opere contactos candidi coloris plurimos educebant. In Cappadocia ex myrrhinis virgis: in Scythia ex salignis humi constratis [10] alii ex vibrata salitione oculi, quod augurium palmicum [Forte à πάλλειν vibrando] in Lycia ex piscibus, quos Ichthyomantes vocant: atque Enaries Androgyni ex tilia fronde vaticinantur.

(8) Fortuna bona.

(9.10.) Futura prædicere.

nantur: Nasamones verò ex somniis ad sepulcra defunctorum. (1) (1) *Futura prauiderò.*

XI. *Ex quadrupedibus autem fuêre, quæ pedestria dicuntur auguria: ut quæ à lupo, serpente, equo, vulpe, cæterisque reptilibus fiunt. Lupum si ad dextram commearit pleno ore, magnæ & prosperæ rei augurium facere, & nullum præstantius esse opinantur* (2) *contra lupos in Capitolio visos* (3) *prodigii loco est habitum, cuius causa lustratum Capitolium quandoque vidimus. Iuuenca si anicula, aut mula si gemellos pepererit,* (4) *ostentum dirum pestemque denunciat. Sicut leonis aspectus famosus fuit & inglorius, itineraque infesta facere est creditus.* (5) *namque hostium pugnam sæpe portenderunt.* (6) *Capra verò salutaris, hæ enim Carano, eximiæ felicitatis, duces fuêre.* (2) *Fœlix euentus* (3) *Prodigiosum* (4) *Pestis imminens.* (5) *Iter infestum* (6) *Hostilis pugna.*

XII. *Asinum leonem occidisse* (7) *omen magni terroris fecisse necemque Alexandro portendisse, literis mandatum est. Serpentem per impluuium decidisse, aut iter commeantium interrupisse illæsum, vel fœtam vulpem obuiam habuisse, aut canem alienas ædes introisse* (8) *formidolosos casus & insignem calamitatem facere, periti adnotarunt. Mures cum candidi sunt lætum auspicium faciunt,* (9) *licet eorum occentu dirimi auspicia dicantur: namque occentus soricis auditus: Fabio Maximo dictaturam, & C. Flaminio magisterium equitum deponendi casum dedit. Si quid mures arroserint tristia semper & dira portenderunt.* (10) *Carboni Imperatori corrosis fasciis quibus in calceatu utebatur exitium prædixerunt, aurumque & clypeos corrosisse, Marsicum portendit bellum.* (11) *Lepus quoque in via occurrens infortunatum iter præsagit & ominosum, idem vulpes fœta & canis prægnans. Mustela quoq; sicut picus à sinistra veniens infausti ominis est. Ferunt arietem insolito colore natum, miram felicitatem prænotasse,* (7) *Fortis ab imbelli opresssio* (8) *Casus aduersi calamitas.* (9) *Bonum omen.* (10) *Malum omen.* (11) *Exitium. bellū.*

XIII. *Ex diris sunt offensiones pedum, voces exauditæ, res oblatæ oculis. &c. limen offendisse, laciniam adhæsisse, obscænum ostentum esse, vulgo receptum est. C. Flaminius quo tempore ad Thrasimenum oppressus interiit, cum in equū consiliisset, equo prolapsus repentè corruit,* (12) *diro &* (12) *Infelix euentus.*

fœdo eventu. Neroni Cæsari Alexandriam profecturo lacinia adhæsit. D. verò Augustus lævum sibi calceum præposterè indutum animadvertit, qua die seditione militari prope afflictus est. [1] *Et Pompeio Magno pullum amiculum, quâ die ad Pharsalicam profligatus est, diras vastitates præmonstravit* [2] *Fertur Adrianus Cæsar ex Mauri occursu futuram mortem imaginatus.* [3] *Non sic Octavio Augusto: namque asinus, cui Niconti nomen, & Asinarius, cui Eutycho, obviam facti omen certæ victoriæ attulêre,* [4] [*Nicon enim vincens, Eutyches felix latinè dicitur.*]

(1) Seditio militaris.
(2) Clades.
(3) Mors imminens.
(4) Victoriæ omen ex nomine.

XIV. Hæc ex Alexandro hactenus non ordine sed interruptim, fusè tamen allata, ut exempla oculis in hac augurandi ominandique consuetudine subiicerentur: neque examinaturis symbolorū hac in re vim usumque, copia deficeret. Namque hæc omnia [quæ quidem aptè penicillo adumbrari possunt] non minus servire emblemati poterunt, quàm fabulæ aut exempla morum à veteribus petita. Quocirca illi, qui ad absolutam hujus artis cognitionem aspirat, ignoranda non erunt. In his enim rebus, ab antiquorum usu & existimatione pendentium, non tam ipsam rerum naturam, quam illorum de rebus opinionem expendimus. Ut aspicis e.g. fulmen à læva hominis parte in dextram emicare, in proposito emblemate, ex quo rectè intelliges symbolographum proponere tibi hominem voluisse, qui opus cœptum felici eventu absoluturus sit. Non quod tu existimes id revera fulmen ita incidens ex natura sua, aut aliqua rei similitudine, significare; sed quod videas exemplum tibi veteris superstitionis exhiberi, quæ illud antiquis persuaserit significari: quod tantundem est, ac si ex instituto hæc illi significatio conveniret: ideóque huc etiam has imagines rerum futurarum revocandas censeo.

XV. Ceterùm quod in rebus, usquè adeò incertis, plerumque tamen eventus opinioni responderit, augurumque vaticinia probaverit exitus, non illi quidem ex consideratione imaginum, sive rerum cum futuro eventu convenientiâ, sed ex disciplina ferè sua, quam genius

Unde ex incertis auspiciis auguriisque certi

genius aliquis moderabatur, per illorum signorum objectionẽ intellexêre. Quid enim simile cũ suo evẽtu picus ille martius habuit, de quo hic Alex. *l.* 5. *c.* 13. meminit, disertius etiam Plinius scribit? *lib.* 10 *cap.* 8, In capite *Prætoris* Urbani L. Tuberonis in foro jura pro tribunali reddentis, sedit ita placidè (Martius Picus) ut manu prehenderetur. Respondêre vates exitium imperio portendi, si dimitteretur, at si exanimaretur, Prætori. Et ille protinus concerpsit; (1) nec multo post implevit prodigium. Tale & illud de Ælio Prætore apud Valer. Maximium, *lib.* 5. *cap.* 6. cui jus dicenti ubi picus incidisset, responsumque, illo dimisso, perituram Rempub occiso, interituram cum ipso familiam; avem perdidit (2) Ita Frontinus *lib.* 4. *Strat. cap.* 5. inquit ipse, cum 14. Cæliis (sic enim nominat, alii etiam Lælios appellant) occubuit exercitu nostro vincente. Unde forte & illud Horatii. *lib.* 3. *Od* 27.

aliquid habitum.

(1 2) Amor patriæ excellens.

Téque nec lævus vetat ire Picus.
Nec vaga cornix

XVI.

Deinde si ex sola rerum significantium, & significatarum similitudine Augures de futuris sententiam dixissent, nihil in augurandi scientia abditi atque admiratione digni latuisset, ut omnino latuit. AqudHetruscos ex puero Tage illam de terra ad vomeris altius adacti ictum prosiliente, fluxisse disciplinam memorant, à Romulo deinde mirifico studio excultam & certis observatam ritibus. Sedebat enim Augur, inquit Alexander, velato capite, & cœli regiones notabat lituo (3) (seu baculo innodi & adunco) quas ad se pertinere volebat, & dextras quidem, ut addit Livius, 1. *Dec. lib.* 1. ad Meridiem, sinistras ad Septentrionem partes determinabat, neque temerè, ac passim eâ observatione augurabantur: nam in augurum disciplina hac traditur. *teste Alex. l* 5. *cap.* 13. *&* 19. primum, nulla auspicia sive boni, sive mali prænuntia, ad illum, qui illa observare negavit, pertinere. Quare hoc tempore ridendi illi sunt, qui superstitiosâ observatione, nunc corvorum crocitatu, picarumque gar-

(3) Augurari de futuris.

ritu, nunc leporis alteriusve animantis occursu de futuris præsagiunt, cum fortuitos hosce casus nec veteres quidem, nisi ritu solenni augurarentur, notandos duxerint, nisi forte ob ingratum stridorem picas aversentur, & inauspicatum putent leporem occurrentem non cepisse, ac fortunam interpretentur, ab occurrente lupo dilaceratum non esse. Quanquam diffitendum non sit, ad emblematis usum, infaustumque e.g. omen exprimendum objectu leporis, vulgi existimationem, licet vanam, sufficere.

XVII. *Natura ipsa rerum futurarum præsaga.* Sunt tamen, nonnulla, quæ ipsa in nobis aut aversari, aut amplecti, tacito quodam sensu, natura videtur, nullo licet rationis momento; sed quodam tantum velut pondere inclinata. Sic Hannibal rebus in Italia inclinatis domum revocatus *ut Livius de bello punico. 2.* ubi in conspectum Africæ venisset, gubernatorem sciscitatus. Ecquæ terræ ora oculis occurreret? cum audisset. Sepulcrum esse, (1) vocem aversatus vela inflecti iussit, ac Leptim cursum detorsit. Simili perturbatus omine, Cn. Pompejus in acie Pharsalica victus, atque in Cyprum deflectens, substitit. Siquidem in Papho urbe maritima contemplatus ex navi illustriorem domum, cum eius nomen postulasset, intellexit κακοβασιλέα dici, (2) quæ vox spem eius, quantulacunque restabat, comminuit, gemitumque intimo doloris sensu expressit. *ut Valer. Max. l. 1. cap 5.* Philippus Macedonum Imperator suos ad pugnam contra T. Quint. Flaminium animaturus, *ut Plutar. in Flam.* imprudens sepulcrum conscendit, (3) unde exercitum despiceret. verùm omnibus infausto omine territis, prælium in sequentem lucem distulit, quá tamen victus, fugaque vix elapsus, turpẽ à Flaminio pacem accipere est coactus. Ut aquilæ conspectus plerumque felix exercitibus, sic corvorũ infelix fuit. De aquilis res multis historiis celebrata. Ita Germanico Cæsari *ut Tacit. lib. 2 annal.* contra Cheruscos pugnaturo, cum octo aquilæ ad proximas silvas provolassent (4) Cæsar augurio lætus ad suos exclamabat, irent, sequerentur Romanas aves, pro-

(1) Mortis omen.

(2) Malum omen ex nomine.

(3) Cades imminens.

XVIII. *Aquilæ plerumque felicis augurii,*

(4) Victoria signum.

pria

pria legionum numina. De binis aquilis in Cassij castris Appianus refert. *l. 4. de bello civili* ipsas aliquamdiu signiferorum aquilas quæ argenteæ erant, insedisse, (1) publicéque subministrata alimenta captasse, verum pridie ante pugnam malo se omine subduxisse. (2) Cum Philippeis. *ut Sabel. l. 8. Ennea.* 6. in campis, M. Antonii, & M. Bruti acies explicatæ, nutum pugnandi operirentur, duæ inter se aquilæ visæ sunt concurrere, alis sese invicem, rostrisque magno clangore infestantes, (3) quod spectaculum cum utramque tenuisset aciem in eventum intentam, denique Brutianæ partis aquila, visa cedere fugarique, Antonium, cum suis, ad spem certam victoriæ erexit. Illa tempestate cum triumviri Romani, *ut Zonaras*, pro summa rerum obtinenda solliciti agerent, neque Augustus Antoniusque adhuc dissideret, sed cum Lepido Bononiæ castra illi sociarent, evenit ut aquilam tentorio Augusti insidentem duo corvi levâ dextrâque hostiliter appeterent, in totius exercitus hoc spectaculo suspensi oculis, eò demum eventu, ut corvorum uterque occumberet, triumpharet aquila. (4) Visum hoc omnibus spectare ad duces in iisdem præsentes castris, nec falso: nam Lepidum paulò post Antoniumque à se Augustus divulsos bello superavit, illumque ad extremam exilii, hunc mortis necessitatem compulit. Longum esset illorum exempla Regum adducere, quia auspice aquilâ regni dignitatem ad se transferendam intellexére. Huius enim interventu Romulus Remo, *ut Cic. l. 1. de Divina.* inprimis Rom. Imperii auspiciis prælatus dicitur. Hæc gemina nati olim Alexandri domum insidere visa gemini præsaga Imperii fuit. (5) Hæc cum septem pullis inusitato exemplo reperta, à C. Mario toties ad illum rei summam in Rep. Romana deferendam præsignavit, licet Plutarchus id factum fabulis accenseat. Cum Octavio Augusto, *ut Xiphil. in vita.* lusit penè aquila, cùm ereptum de manibus cibum mox eidem reposuerit, quanquam gravius, *ut Vopis. in Aureliа.* & ostento similius est, quod Aurelianum in fasciis pue-

(1) *Victoriæ spes*

(2) *Victoriæ spes irrita.*

(3) *Civilis pugna.*

XIX.

(4) *Victoria de duobus hostibus Ducibus.*

(5) *Imperii oblata spes.*

rum de cunis ad aram transtulerit; & Marciano consopito, alis per caput expansis umbram fecerit, (1) quod Basilio Macedoni etiam evenisse Zonaras memorat.

(1) *Imperii omina.*

XX. *Corui plerumque infelicia præsagiunt.*

Corvorum infesta plerumque acies. De his Nicetas scribit ante Scytharum cum Italis conflictum ingentem eorum vim cornices invasisse, lacerasse, fugasse, nec (2) multò post Romanos à Scytharum exercitu superatos. Ita pridiè, quàm Veneti cladem fœdissimam ad Sapientiam Insulam acciperent, *ut Sabell. decad. 2. lib.* 3. corvorum vis ingens supra classem tam cruentâ inter se pugnâ congressa est; ut plumæ cruorque in Venetas etiam triremes deflueret. (3) Mirum est, quod haud procul Leodio in Gallo-belgica spectatum est, *ut Fulgos. lib. 1. c 4. & Æneas Syl. c. 53. Euro.* priusquam Leodienses, controversiâ de Episcopatu ortâ cruentissimo prælio cum Ioanne Burgundionum Duce infeliciter pugnarunt. Siquidem corvi eodem loci, ubi præliatum est, falconem nido, effractis ovis, depulerant, qui postridie injuriam ulturus, cum magno falconum numero adversus corvos, numero haud impari coactos, adfuit. verùm ea falconum vis, & audacia fuit, ea corvorum pertinacia; ut illi quidem vincerent, hi nihil cederent, & antè conciderent exanimati omnes, quàm pugnâ ac statione avellerentur. (4) Juvat his memorabilem avium pugnam ex Joviano Pontano. *lib. 2. de Ferd. I. Rege Neapolit. sub finem.* accensere; Anni huius, inquit, exitu (erat is Christi 1461.) in campis qui Beneventum Apiciumque interiacent fœdum certamen inter corvos milviosque exortum est, sive ostentum illud fuerit prognosticumque futuræ ad Troiam pugnæ, seu naturalis contentio, quod multitudine locustarum, iis in campis, eo autumno prognatarum, quibus alites ipsi vescantur, pugnatum sit, ob pastus cupiditatē. Primo igitur è certamine [nam bis pugnatū est] quod milvii acrioribus magisque falcatis armati essent unguibus, alisque uterentur patentioribus, majoresque captarent auras, corui cum discessissent inferiores:

(2) *Hostium adventus & victoria*

(3) *Clades & cædes navales.*

(4) *Pugna internecina.*

XXI.

paucis

paucis post diebus, tanquam imploratis aliunde auxiliis, rediêre densiori agmine generis sui volucrum. Quod idem factitatum a milviis. Cœpta igitur acri in aere pugnâ corvi sensim quasi inito consilio artéque hac usi, intra vineta subsidére, stantésque, aut super vitibus iam defrondibus, aut super editioribus ramis, truncove eminentioribus rostra subrigebant, ingruentésque alis atque unguibus milvios suffodiebant rostris, quasi pugionibus. Itaque cernere erat cadentes passim atq; exenteratos miluios, singulorumque ad casum conclamare corvos, crocitatuque significare victoriam, & tanquam cohortari aciem cantu, atque excire pugnantes. Quo pugnæ genere cum certatum esset diutius, plenis tandem cadentium milviorum campis; ipsi, tanquam in insidias delatos se intelligentes, pugnam deseruêre, confessi volatu fugam. atque alitis hostis super stragem volitantis victoriã. Hic verò elatus victoriâ corvus, atque in cædem versus, in stratos humi milvios sævire: iramque ad rabiem exercere: conficere rostro semineces, atque è mortuorum, aut capitibus cerebrum eruere, aut hausta è visceribus intestina trahere unguibus: [1] Subiicit denique hæc à plurimis mortalium spectata, neque quenquam fuisse qui non certamen exercituum augurraretur, partisque alterius calamitatem, ut non multò post factum, cum Ferdinandus Rex Ioannem Andegavensem & Nicolaum Picininum ad Troiam Apuliæ magno prælio superavit.

(1) Pugna in qua fortiores magisq; instructi armis succumbunt.

XXII. *Ex Gallis & Ciconiis sat certa præsagia.*

Plura eiusmodi cùm in historicis, tum quotidiana hominum vita reperies, non in aquilis modo corvisque, sed omnis volucrum animantium ac creatarum rerum genere, quæ quandam de futuris opinionem etiam nolentibus subiiciant. Themistocli, inquit Plutarchus, *in Themist.* pridie quàm in Xerxem exercitum duceret, auditus gallorum cantus victoriæ prænuntium fecit. Et galli gallinacei totis noctibus canendo [2] Bœotis nobilem illam Leutricam adversus Lacedæmonios victoriam præsagivêre, ait Plinius, *lib. 10. cap.* 11. ita coniecta interpretatione,

(2) Victoria.

quoniam victa ales illa non caneret. Memoria dignum est, quod de Attila Hunnorum Rege Aquilejam obsidente Sigonius recenset. Hic desperatâ urbis expugnatione, jam castra moturus, in diem proximum profectionem indixerat, cùm fortè conspexit ciconiam pullos suos è mœnium turri ad agrum vicinum inusitato more transferētem (1) ratus, id quod erat, volucrem, naturâ duce, infortunio sese imminenti subducere, suos jussit cœpto insistere arctiusque etiam urgere, nec fefellit eventus. Cives enim extremâ frumentariæ rei inopiâ coacti cedere, postquam armatas pro murorum stationibus instar vigilum statuas locassent, aversâ urbis parte elapsi, per mare in Grudum Insulam sese recepêre. Attila cum deinde luce mediâ volucres armatorum insidère capitibus cerneret, fraude animadversâ signum occupandæ urbis suis dedit, illamque ubi ciconia insederat mœnium partem cum turri facili impetu subruit, viâque ad urbem latè patefacta est.

(1) Urbis expugnatio.

XXIII. Addo alterum Ciconiarum portentum, quod Matthiæ Corvino Hungariæ Regi Vienna Budam descendente sese objecit. *ut Bonfini. lib. 8 Dec. 4.* In turris fastigio nidum ciconia fixerat, hanc suâ deturbari possessione à quatuor aliis conspexit ciconiis. quæ deinde inter se commissæ pro hac sede acerrimè decertabant. (2) tum ille futura in hac imagine præsentiens rem, inquit, Pannoniam brevi turbatam videbimus. Mortem tamen Principis simul alii ominati sunt, ac deinde Reges quatuor de regni possessione dimicaturos; uti deinde eventu constitit. Rex intra annum extinctus illud quoque in morte habuit memorandum, quod corvi (qui Corvinæ domus insignia referunt) eo tempore Budæ nulli conspecti fuerint, Albam verò, ubi Regum monumenta sunt, tanta confluxerint multitudine, ut regis mortem nemo non conscius præsagiret. Sub eiusdem mortem Leones omnes, qui Budæ asservabantur, interiêre.

(2) Regum diversorum pro eodem regno concertatio.

XXIV. Uti quædam ex avibus non incerta captantur auspicia de rerum futurarum eventu, ita etiam ex animanti-

Alia animantes ex

mantibus reliquis. Apud Ægyptios olim ante omnia ex Api bove, & in Memphi quoque de vacca conjecturam futurorum captabant, cum oblatam escam modo accipere, modo aversari; [1] vel fortunati, vel infelicis eventus pro certa rerum circumstantia, censerent. Germanico Cæsari *Alexand. lib. 6 cap. 2.* funestum & visum est, & fuit, oblatam escam Apim recusasse. Verum hæc superstitionis plena. Tantum in illa quæ communi existimatione ominosa censentur, modò inquirimus. Rectius Philisthini *1. Reg. c.* 6. ex boū arcā trahentium, via sponte capta intellexerunt, ab arca domini malè detentâ, in suos ingentem mortalitatis pestem derivari. Minus etiam vanæ conjectationis habuit, *ut Sabel l 7. Ennead.* quod Romanis cum Samnitibus & Gallis ad Clusium pugnantibus evenit, cum lupus [Romuli quondam nutritor] cervam [2] inter medias utrimque acies persecutus, hāc quidem in Gallorum tela compulit, ille per medium se recepit Romanorum agmen incolumem, velut cum suis superfuturus. Spartanorum capræ, *ut Pausanias in Bœoticis.* quas in exercitu ducebant, ut Diis litarent ante prælia, devoratæ à lupis fuerunt. [3] non obscuro indicio futuræ cladis. Laurentio Mediceo, inter alia prodigia, quæ præcesserunt obitum, Leo. *ut Iovius in Leone X. lib.* 1. nobilissimus, qui tum in cavea Florentiæ erat, aliorum sævitiā laceratus, (4) male fuit ominatus. Pistorii, in Tuscia, sub horam diei tertiam, multis spectantibus, asinus excelsum tribunal conscendit, atque inde ruditum usque adeo compositum edidit, [5] ut populum accurrentem alloqui, & quædam velle significare videretur, quæ res, ut inquit Sigonius. *lib. 7. imper. occid.* novam animis religionem injecit de futuris. Nec caruit opinione, infortunati Gallis ad Novariam belli, *ut Iovius lib. 11 histor.* cum relictis Gallorum castris passim canes ad Heluetos, Maximiliani Sphortiæ defensores, transirent, caudarumque blandimento atque aurium submissione iis officiosè adularentur. [6] certè Jacobus Mottinus Dux Uriensis, accepto omine, ausus est

tiam futurarum rerum indices.

(1) De futuris captare omen

(2) Fortis timidum persequens.

(3) Hostes religionis Deo sacros opprimentes.

(4) Mors viri fortis.

XXV.

(5) Rudis doctos instruēs, ac de futuris pramonens.

(6) Fortuna belli translata

Maximiliano contra Gallos victoriã polliceri, quòd à majoribus gentis esset observatum, in auspiciis præliorum, eorum haud dubiè victoriam esse, ad quos hostium canes, velut ad dominos feliciores, pervenissent. Felis, domi familiariter atque inter delicias enutrita, Stephani Cardani iam morituri præsensit fata;

(1) *Mors imminens.*

siquidem in pedes ante lectum erecta, [1] misero clamore edito, sese conclavi proripuit, neque deinde usquam comparuit Cuius simile in domo Lanionis observatum Hieronyimus Cardanus *de rerum variet.at lib. 4. cap. 75.* meminit: Cum ex vepre in hastam Ladisai Ducis Ungari, *ut Bonfi. l. 3. dec. 2.* candida mustela insiliisset per hastam in ducis gremium delapsa;

(2) *Victoria.*

[2] Geysa fratri, contra Salomonem Ungarorum Regem, certam victoriam pollicitus est Augustus, *ut Xiphil. in Augusto.* cum prope Siciliam adversus Pompejanos infeliciter pugnasset, perquam molestè hanc tulit ignominiam,

(3) *Victoria omen.*

[3] dum piscis denique ultro è mari prosiliens ad ejus se pedes abjecisset. Remora, *ut Plin. lib. 32. cap. 1.* quæ M. Antonii navem prætoriam Actiaco bello tenuit, quæque Caii Cæsaris properantis in mari immotam defixit, stupendo spectaculo ad clavum denique hærere comperta, limaci

(4) *Infelix eventus.*

non dissimilis, [4] infelicium eventuum semper fuit.

XXVI. *Ex inanimis, etiam futura colliguntur.*

Neque inanima hoc loco prætereunda sunt. Nuceriæ in luco Junonis, *ut Plin. lib. 16. c. 32.* præputata ramis, quibus aræ incumbebat, ulmus, sponte sua restituta protinus floruit.

(5) *Reflorescens Resp.*

[5] à quo deinde tempore populi Romani majestas Cimbricis cladibus vastata, resurrexit. Idem factum & in Philippis, salice prociduâ & detruncatâ, & Stagiris in Musæo, populo albâ. Duæ Myrti Romæ ante ædem Quirini positæ, *ut Plin. l. 15. c. 29.* quarum una patricia, altera plebeja dicta fuit. Et patricia quidem multis annis uberior lætiorque plebeja squalente fuit, dum adhuc plebs Romæ patricios observaret. Verùm plebeja denique ar-

(6) *Deficiens Reip. status.*

bor, flavescente patriciâ. [6] succreverit altius profusiusque quando & Marsico bello sensim Patrum auctoritas Romæ eviluit. Plus admirationis etiam habet

bet Oleaster in foro Megarensi, de quo idem autor Plinius, *lib 16. cap. 39.* quod appensa quorundam arma, neglectaque, sensim cortice sit complexus, adeoque excisus, denique ocreas galeasque profundere compertus sit, (1) malè ominato Megarensium exitu, siquidem præmoniti oraculo fuerant, non ante perituram urbem, quam arbor arma peperisset: quod cùm nunquam futurum crederent, iam præter opinionem inauspicatò adverterunt. Porrò præmaturæ ficus, *ut Athen. lib. 3. cap. 3.* uvæque Philippo Macedonum Regi felicitatem: & Juliano Imp. *ut Sozomen. l 5. c. 1.* vindemia circa Plejadum occasum repetita, regni adversus Constantium incrementum, visæ sunt portendere.

(1) *Urbs ab armis excidium movit.*

XXVII. *Humana actiones futurorum praenuntia.*

Accedunt & humanæ actiones casusque ac perpessiones sæpè futurarum rerum indices. Nam præter illas quas in Diris Alexander suprà censuit, etiam diversæ occurrunt. Unde & David contra Goliathum, pugnaturus bonis auspiciis Sauli videbatur, licet viribus armisque longè impar; cùm se ursum Leonemve suis manibus confecisse (2) exposuisset, & Magnus ille Alexander, *ut Plut. in Alexand.* etiamnum adolescens, ubi intractabilem omnibus equum freno ipse atteque in conspectu omnium moderaretur, (3) Philippus futurorum præsagus: *aliud*, exclamat, *fili tibi regnum quærendum est, sola non capit Macedonia.* Cajo Julio Cæsari *ut Sueton* equus fuit ungulis in digitorum morem fissis, qui, uti ille Bucephalus Alexandri, nullum alium sessorem, præter unum patiebatur Cæsarem (4) fuit per Aruspices prænuntiatum orbis imperium penes hujus equi possessorem futurum. Maximino Seniori vitis, quàm suâ manu plantaverat, cum intra annum adulta, purpureas insigni magnitudine uvas dedisset, (5) regnum ipsi non obscurè præfiguravit. Infantes recens nati. *ut Cælius. lib. 15. cap. 22.* pileolo quodam naturali caput obteguntur, quod subinde obstetrices ereptum advocatis vendunt superstitiosis, qui ab eo sibi felices caussarum eventus spondent. Antonius igitur Diadumenius, cum pileoli

( ) *Imbellis fortem opprimens*

(3 4.) *Magni Imperatoru signum.*

(5) *Regni & purpura omen.*

loco pertenue diadema capite ferret, non modo no-
XXVIII. men inde, verum & imperium auspicatò tulit. Octavius, *ut Plut. de Rom. fortuna.* cum Antonio vario sæpe ludorum genere concertabat nunquam non superior, committebant & altilia, suo quisque nomine, nunc gallinaceos, nunc cõturnices: (1) verum ubique cedente Antonio, ut hic amicè moneretur, caveret ipsius genium suæ fortunæ infestum. Proculus *ut Fulgosius lib. 1. cap. 4.* miles cum latrunculorum lusu victor decies inter collusores Imperator extitisset, (2) fuit qui per jocum dignum imperio, injectâ etiam purpura, proclamaret: nec ille segnis, vocibus salutantium acceptis, seriò hanc personam induere, ac sustinere cœpit. Mali ominis fuit, *ut Sigon lib. 3. Regni Ital* Constantinum Copronymum dum sacro baptismate ablueretur, suis lavacrum perfundere sordibus: nam subjecit Patriarcha futurorum præsagus, hunc aliquando sacra omnia polluturũ: uti deinde, eventu ipso, constitit. Nec dissimile omen exitusque Wenceslai Imperat. *ut Dubrau. l. 23.* & Regis Bohemorum, qui baptismalem aquam lotio persudit, aramque ipsam alui fecibus. Lysimachus adolescens leoni ab Alexandro M. objectus, cum manum involutam amiculo in hiantis feræ fauces ingessisset, linguamque fortè adeptus tantá vi convulsisset, ut obluctantem licet belluam præcipitem ageret, exanimemque in terra destitueret (3) non modò hæc illi audacia ad salutem; verum ad intimam quoque Regis familiaritatem, ac denique Regnum post ipsum consequendum profuit. Minus verò benè res similis Hannoni Pœno vertit. Primus enim Leonem contrectare, ac mansuefacere ausus, (4) capitis à Carthaginiensibus damnatus fuit; quod Tyrannidis hoc omen existimarent.

(1) Pugna.

(2) Regni & victoriæ omen.

(3) Regnum fortitudini debitum.

(4) Tyrannus.

XXIX. Hæc pleraque eiusmodi sunt, ut licet communes naturæ vires fortunamque manifesto argumento nõ superent, plerorumque tamen animos ad latentem aliquã significandi vim, futurique eventus velut imaginem deflectant, ut quæ singulari Divûm providentiâ,

tiâ, ad nos erudiendos dirigendosque, sæpè etiā emēdandos dirigantur. Siquidem & obventura nobis bona in his imaginibus prævidere, ad Dei curam benevolentiamque erga nos gratè agnoscendam, proderit: & mala imminentia præsentire, ad Dei iram mitigandam inflectendamque advertet. Quid enim illa Vesuviana in regno Neapolitano incendia [1] superioribus annis spectata? quid visus anno hujus seculi octavo decimo Cometes [2] per Germaniam? quid terræ motus insolitis ad Rhenum Mosellæque confinia quassationibus, nisi quædam divinæ indignationis præsagia, regnorum, fideique subversionem, & tot, quot modò vel spectamus, vel patimur, calamitates denuntiantia? atque utinam hæc minus neglecta fuissent, atque ad animos penetrassent emendationis cupidos! verùm quia multi ad hæc sensa mentemque incogitanter frigideque adhibent, ac velut temerè occurrentes naturæ partus, motusque speculantur; sapientiæ primùm, ac deinde pœnitudinis sensum fructumque amittunt.

(1.2.) Bella omina.

XXX. *Rerum futurarum ex causis naturalibus certa prorsus cognitio non habetur.*

Illud tamen non omisero, determinatam omnino significandi facultatem has imagines plerumque non habere, nam & cometes, & incendium, aliis Dei plagis Europæ intentatis deservire poterat; ut proinde sese habere videantur, quemadmodum suis nondum lemmatis determinata symbola. quandoque etiam, ubi inusitatum nihil continent, nihil etiam portendere sapientibus creduntur. Ita Alexander Magnus, contemptâ eclipsi lunari, militumque trepidatione correctâ, feliciter adversus Darium pugnavit. Et Pericles bello Peloponnesiaco cum deficiente sole Gubernatorem classis stupentem hærentemque anxiè cerneret, *ut Plutar. in Pericle.* injecto in ejus oculos pallio, (3) quærit, ecquid mali patiatur, aut videat? nihil, inquit ille. Tantum est, excepit Pericles, quod in sole formidas: nisi quod iste majori pallio obveletur. L. Lucullus adversus Tigranem pugnaturus, & CL. millibus armatorum vix 12. millia objecturus pridie nonas Octobris, quo Scipionis copiæ deletæ

(3) Metus correctio.

erant: monitus nefastum hunc diem Romanis esse, respondit, ergo pugnandum fortiter, ut nefastis eximatur: dixit, fecitque. Appio tamen Claudio, *ut Cicero l. 2. de natur. Deorum.* contempta auspicia obfuisse credita: nam navali cum Pœnis apud Siciliam prælio cæsus est, postquam pullos, malo auspicio cibum recusantes, in mare præcipites egisset. (1) cum dicto, siquidem esse nolint, bibant. Julius Cæsar è navi in Africæ littus exscensurus, cum pedem malo, ut putabant, omine offendisset, vertit interpretationem terramque amplexus: *Teneo te*, inquit, *Africa*. (2) Ita in iis eventibus quos aut natura determinavit, aut casus non insolitus obtulit, nihil certi elucet. Manent igitur casus tantum insolentiores quorum tamen multi, ut dixi, vagam multiplicemque significationem admittunt, quidam tamen certam patiuntur, ut in Copronymo, Diadumeno, aliisque liquet; alii verò dubiam ancipitemque: nam apes super castra glomeratæ M. Bruto infaustæ fuère, quæ Druso deinde contra Germanos pugnanti felices. (3) Et idem bubo. *ut Ioseph. l. 18. c 8.* Agrippæ Herodis nepoti captivo Romæ sub Tiberio caput insidens, (4) regnumque Iudæorum, ex Germani auguris interpretatione præsignans, denique eidem libero Regique iterum oblatus mortis augurium fecit.

(1) Contemptus augurii & vaticinii.

(2) Dubium omen, & metus correctio.

(3) Dubium omen.

(4) Infortunium imminens.

XXXI. His concludam, si tamen unum alterumque mihi exploratum adjecero. Anno circiter huius seculi vigesimo, duo Hispani milites Daleno oppido terræ Juliacensis egressi sub vesperam equites ad vicinum locum contendebant, cum alteri annuli gemma è digito palaque dissilit, alteri nares sanguine distillant. Malum, inquiunt ad comites, infortunium nos hodie moratur, nec fefellit opinio, ad rustici villam delati, inter somnum noctu perfidiosè ab illo opprimuntur ac vicina in silva tumulo rudique cespite obtecti, brevi à canibus eruti, & scelus, & autorem prodidêre. Sed illud luculentius etiam rei futuræ est symbolum, quod de honore imminenti Carolo Rossetti legato Pontificio Coloniæ, me præsente oblatum est. Versabatur

sabatur ille apud Patres Carmelitas Anno 1643. cum exercitus sese apum ad porticum ejus conclavi vicinam effudit, adhæsitque, inusitato id præsertim loci ac temporis exemplo; (1) quod neque anni tempestas satis ferret, neque lapides opportunæ sedes essent, neque vicini flores aut quicquam illecebrarum appareret. accessit tam pertinax ad sedem occupatam adhæsio, ut tinnulo nequicquam ære turbarentur. Nemo erat qui non Rossetto benè ominaretur, intellectumque haud multò post Roma fuit, eodem tempore illic de purpura Carolo conferenda actum, eandemque octiduo interlapso decretam ab Urbano Pontifice, cui gentilitiæ apes tribuebantur. Et horum quidem exemplorum utrumque eiusmodi est, ut nec illud in bonam; nec hoc in adversam partem detorqueri facile potuerit. Uti quondam Pompejus inflexit, cum Romæ Victoriæ simulacrum fulmine tactum alas amisisset (2) non paucis ad casum attonitis. Bono, inquit, animo Cives, Victoria alas perdidit, ne deinde à Romanis avolare possit. Jam satis, opinor, de iis, quæ intra naturæ limites continentur, solùm ratione loci, temporis, personarum, aut alterius adjuncti nova atque insolita viderentur; proindeque Superûm directione ad rem aliquam nobis tacitè insinuandam, ac symbolicè repræsentandam usurpari creduntur.

(1) *Honoris deferendi omen.*

(2) *Victoria perpetua.*

CAPUT X.

De admirandis naturæ effectibus. Et, an sub his imagines figuratæ proponantur?

CUm Deus non tantùm usitatis naturæque cõvenientibus effectis ad mundum vel ornandum, vel erudiendum utatur. sed multa eiusmodi sint, quæ vim, legesque causarum naturalium transiliant, prodigia à nonnullis, ab aliis portenta nuncupantur, ut I

ut quæ Dei nobis voluntatem aut indignationem prodant, aut bonum aliquod, malumve impendens portendant: horum etiam significandi facultas, in hac imaginum disciplina, nobis prætereunda non est, sed aliquâ tum exemplorum appositione, tum eorundem examine, perpendenda. (1)

(1) *Generatio filii & Imperatoris.*

Antequam verò de prodigiis, admiranda quædam naturæ prius examinabimus, ut quæ vulgo prodigii loco censentur, ut sunt ignes fatui in locis humentibus, cometæ in aëre, eclipses in cœlo: hæc enim siquid adumbrent, superioribus accensenda erunt. Neque illa, quæ vi magneticâ mirificè perpetrantur, aut rariori quorundam tenentur experientiâ, huc spectant, ut si homo ex ovo gallinaceo, naturali calore foto, pullum excludat: quod factum non raro ab æstuantibus, præsertim febrili incendio, constat. Et Ægyptiis usitatum est, *Radzivilius in sua peregrinat.* integros pullorum exercitus in calidis simul fornacibus, nullius gallinæ incubantis adminiculo, excludere. & quædam aves calentibus arenis ova subiiciunt, sole partum ad maturitatem educante.

Naturæ portenta, & raræ operationes.

II. *Imaginationis vis admiranda efficit in monstris.*

De illis ambigi fœtibus jure potest, qui turbatâ parentium per insolentes imaginum species, phantasiâ, dissimiles progenitoribus nascuntur. Hinc certè Quintilianus Matronam quæ enixa Æthiopem fuerat, à suspicione consuetudinis cum Æthiope, aut alia adulterii pœna divinitus inflicta defendit; quòd Æthiopis hominis imaginem in thalamo haberet. Et Martinus IV. Pontifex *ut, Lycosthenes in libro de prodig.* cum ex illustri consanguineâque Ursinorum familia puerum mater, in speciem ursi villosum, profudisset, omnes Ursorum per domum effigies, quæ in gentis illius insignibus spectabantnr, aboleri jussit; quòd fœminam hisce imaginibus occupatam concepisse existimaret. Siquidem ut monuit Plinius, *lib. 7. cap. 12.* haustæ imagines sub ipso conceptu hærent, & cogitatio etiam animum subitò transvolans effingere similitudinem, aut miscere existimatur. quod non modo in hominibus potenti imaginationis vi præditis,

verùm

verùm & in brutis valere exiſtimatur, ut vel oves Jacobi Patriarchæ nos doceant. (1) Hinc *Avicenna lib. 6. de animal.* refert, Gallinam dum ovis incubaret, milvi aſpectu territam, pullos milvino capite excluſiſſe. Et *l. de hominis procreatione.* Fernelius ſcribit, Pavonem dum ovis incubat, albis contectum linteis, albos, non varii coloris pullos edere. Unde *Oppianus lib. de venatione* pullos columbarum variè coloribus depingendos aſſerit, ſi varia iiſdem ſtragula obiiciantur, & *Rhodiginus lib. 15. cap. 20.* columbarum amatores dicit picturas in columbariis pulcherrimas eiuſdem conſueſſe obiicere, ut femellæ earum intuitu ſimiles procreent. Quare & hoc potiùs ex vi imaginaria incubantis gallinæ provenire exiſtimem, quod ferunt ex ovis diverſo imbutis colore concolores fœtus prodituros. Siquidem magis illud admirandum occurrit, quod *Michael Medina. l. de recta in Deum fide* adſtruit; gallinam, non pullum, ſed ſerpentem producturam, ſi dum ovis incubat ſerpens cancellis incluſus ejus oculis conſtanter obiiciatur. Prorſus rarum eſt quod verbis Laurentii Beierling. *In Theatro vitæ human.* adiicio. Philippus Meurs Protonotarius Apoſtolicus in æde S. Petri Canonicus vir tam ſenex, ut tria viderit ſecula, ſæpe, & infinitis narravit ſe habuiſſe ſororem toto reliquo corpore perfectam, quæ nullum habebat caput, ſed loco capitis collo ſuperpoſitam concham teſtaceam ad ſimilitudinem mitellæ, conſtantem duabus valuis, quæ aperiebantur & claudebantur, per quas cibum cochleari miniſtratum ſumebat: quam dicebat ita natam eſſe, ex eo, quod mater eius, tempore geſtationis uteri, muſculos marinos, quos in foro viderat venales nimis intensè deſideraſſet, ac potiri iis non potuiſſet. Illud monſtrum dicebat perveniſſe ad annum undecimum ætatis, & mortuum ideo eſſe, quod ſemel ex iracundia cochleat quo cibus miniſtrabatur nimis fortiter præmordiſſet, unde contingebat illas valuas teſtaceas frangi, quibus fractis ipſum moriebatur. Ejus imaginem habebat pluries in ſuo cubiculo depictã, quam III.

(1) *Exempla movent, ut multis exempla traditur.*

totus mundus vidit. Historia ista est Lovanii nemini non nota. Ronssæus testatur. *l. de primordiis hominis cap.* 10. Goudæ in Hollandia mulierem quandam videntem greges gallinarum Indicarum, sic consternatam fuisse, ut deinde fœtum pepererit facie multicolorem, nec gallo Indico dissimilem. Nec mirum, cum in graves sapientesque ceteroquin viros tantum imaginatio valuerit, ut nonnemo Lovanii in Collegio Adriani, immanem sibi nasum esse crederet, qui ad terram usq; propenderet. *ut Majolus in dieb. canic.* Alius Thomas Rotarius vitreum sese existimaret, neque aliter vehi pateretur, quàm stramini illigatum. *ut Caspar Ens in Pausilyp lib.* 1. Adde morbos solâ imaginandi vi & contractos, & curatos. Lucianus *l.* περὶ ὀρχήσεως. scribit repræsentātem in scena Aiacē furiosum maniam contraxisse, & Seneca. *in declamat.* Bibium gallum imitatione stulti stultitiam contraxisse.

IV. Non omitto quod *in Thesau. recreat.* Gallicus scriptor memorat, Nicolaum Marchionem Ferrariensem domi suæ Morionem aluisse Gonellum hominem ex facetiis charissimum; verùm hunc, quòd Marchionem immedicabili vexatum febri doleret, persuasum, insigni terrore sanguinem morbumque Principis mutari posse, præcipitem illum de ponte in subjectas aquas egisse; secutumque quamprimum, ut omni noxæ subduceret. Neque res successu caruit. Marchio tamen, ex suorum consilio, temerarium hominis facinus exilio multavit, sed non multò post revocatum, simili aliquo terrore ludum facere decrevit. Igitur carceribus inclusum, ac velut morti damnandum, jubet testamentum condere, atque ea, quæ sic moriturum decet, expedire: demum solenni accursu, eductum vinculis publicè tāquam gladio plectendum sub lictoris imperio sistit, valedicunt amici, orat, flectit, collum denudat; lictor denique pro gladio, situlam aquâ plenam, in cervicem effundit. Iamque omnes illud Cæsareum Gonello acclamaturi erant, fraudem fecit, & passus est. Verùm is prostratus

in

in terram eodem vestigio animam reliquit, tanto Marchionis dolore, ut hic reliquam ejus vitam totam impleverit. Nimirum imaginatio mali subiti, illius morbum correxerat, huius vitam extorserat. Magis etiam stupenda illorum phantasia, qui se mortuos esse persuasum habuère, usque adeò pertinaciter ut remedium vix admitterent, quorum unus Gallus Villæ-regalis incola Bertrandus nomine ratus mortuum se esse, velut publico funere omnium risu efferebatur, sed acubus per viam acerbè punctus, doloris impatiens, ulturum se perditos egregiè, nisi jam mortuus esset, comminabatur. De aliis apud Majolum, *in dieb. canicul.* hoc errore laborantibus reperies Ex quibus infero, multa ab imaginandi facultate monstrorum prodigiorumque in homine similia patrari, quæ tamen naturæ limites non excedunt, ut proinde signa quædam divina, singulariter, aut ad præteritorum pœnam scelerum, aut ad futurorū evētuum significationem adhibita, censeri non debeant. Nonnulla ex illis tamen, velut historica, emblemati serviunt.

V.
Naturæ quædam miracula in brutis.

Alia invenies, quorum vim nec Physici satis penetrant: naturæ, ut videntur, miracula, ut, quod Struthiocamelus non incubando, sed intuendo fixo oculorum obtutu excludat ova, (1) quod Torpedo, remota licet, piscatoris tamen manum spasmo torporeque defigat. (2) quod pellis lupina, ovillis sociata, has atterat consumatque, (3) quodque tympanum ex lupi pelle tensum verberatumque alterum ex ovilla cute diffringat, (4) quod Tarantula, araneorum in Apulia species, læsis lethale virus infundat, illud verò ad harmonicos musicorum numeros saltusque curetur, (5) quod Carbunculus ad veneni præsentiam sudet, (6) quod Buso Mustelam invitam frustraque, nisi rutâ muniatur, obluctantem trahat, virusque affricet, (7) quod per injuriam occisi cadaver ad præsentiam occisorum stillet sanguine, quod denique fulmen illæso dolio vinum consumat, (8) innoxia vagina, gladium

(1) Oculorū vis magna.
(2) Ocio mens obstupescit.
(3. 4) Hostiū societas diuturna non est. Fraudulenti & simplicis societas
(5) Medicina iucunda.
(6) Producta hostis præsentia.

(7) Hostis parvus non contemnendus (8) Occultè nocere.

(1) *Neglecto imbecilli, fortiorem opprimere.*

gladium; loculis integris, nummos. (1) quod frequens sit conjugi, aut parenti, filióve nares liqui sanguine, ubi absens peregrè conjux, natus, parensve infelici casu graviter affligitur, quæ licet ejusmodi sint, ut difficilem ex natura rerum causam ostendant; tamen inter prodigia non habentur, tantumque in symbolis rerum naturalium locum obtinent.

VI. *Prodigiosa hominum species.*

Occurrunt hic nonnullæ ex Plinio aliisque autoribus historiæ, an dicam fabulæ, de quibus, huicne ordini accensendæ sint? meritò ambigatur. Narrat. *Pli. l 4. c. 13. & Mela l 3. c. 3.* circa Pontum in Scythicis InsulisFanesiorum gentem nudis artubus auribusque reperiri adeò prodigiosè magnis, ut totum corpus vestium loco contegant. Maximus Transilvanus. *Ramus. tom. 1.* tradit, intra Molucas, in Gilon Insula, homines in una aure tanquam molli culcitra, calidoque lecto procumbere, alterâ velut lodice ac stragulâ sese cooperire. (2) Ita de oculis, reliquisque humani corporis partibus, non minori autoritate nixæ fabulæ circumferuntur. *Blemmyis* inquit Plin. lib. 5. cap. 8. *traduntur capita abesse, ore & oculis pectori affixis,* (3) *alibi* lib. 6. cap. 30 *ferunt ab Orientis parte intimâ, gentes esse sine naribus,* (4) *alias sine linguis, pars etiam ore concreto* (5) *& naribus carens uno tantum foramine spirat, potumque calamis avenæ trahit, quibusdam pro sermone nutus motusque membrorum est. Quidam & Pygmæorum gentem prodiderunt ante paludes ex quibus Nilus oritur. Syrbotæ octonum cubitorum esse dicuntur. Apud Sambros quadrupedes omnes sine auribus,* (6) *etiã elephanti. Ptoemphanæ canem pro Rege habent, motu ejus imperia augurantes* (7) *ad Occidentem versus Nigræ, quorum Rex unum oculum habeat in fronte.* (8) *Cynamolgi caninis capitibus.* (9) Plura de similibus Plini. *lib 7. cap 2. Strabo l. 1 & 7. & Gellius lib. 9. c. 4.* ubi & Monoscelos atque Sciopodas unius cruris pedisque ingentis homines memorat, qui resupini, umbrâ pedum adversus solis æstum se protegant, (10) rursum alios, sine cervice, oculos in humeris ferentes. (11) Denique & Astomorum gentem sine ore, halitu

(1) *Stupidi.*
(2) *Synceri.*
(3) *Parum sagaces, simplices.*
(5) *Indocti, rudes*
(6) *Inobedientes*
(7) *Impudentia*

VII.

(8) *Regis prudentis effigies*
(9) *Adulator vel obtrectator*
(10) *Pigri & tardi effigies.*
(11) *Providè laborantes, vel futura prospicientes.*

halitu tantum & odore per nares attracto viventem. Hiſce licet alicubi ſuffragentur autores alii: tamen hæc ætas, toto jam orbe per Europæos explorato, parum in pleriſque veritatis agnoſcit, adeoque ſiquid eiuſmodi monſtrorum occurrat, prodigiosè ſignificantibus accenſenda erunt.

In elementis etiam non pauca ſe naturæ offerunt VIII.
miracula. Montes alios terrâ ſubitò hauſtos, alios ſubnatos, inſulas alibi fluctibus merſas, alibi rurſum emerſas. *ex Pli. l. 2. per diverſa capita.* accepimus. *Iuxta Harpaſa oppidum Aſiæ cautes ſtat horrenda uno digito mobilis,* cap. 96. *eadem ſi toto corpore impellatur reſiſtens* (1) *In Taurorum peninſula in Civitate Paraſino terra eſt, qua ſanantur omnia vulnera.* (2) *At circa Aſſon Troadis lapis naſcitur, quo conſumuntur omnia corpora; Sarcophagus vocatur.* (3) *Duo ſunt montes iuxta flumen Indum, alteri natura eſt ut ferrum omne teneat, alteri ut reſpuat. Itaque ſi ſint clavi in calceamento, veſtigia avelli in altero non poſſe, in altero ſiſti.* (4)

Naturæ miracula in elemētis.

(1) Impetus, & vox inanis.
(2) Medicina vilis, ſed efficax.
(3) Mors dura.
(4) Peccatū Diabolus amat Deus averſatur.

In aquis præter æſtus marinos, multa in fontibus IX.
obſtupenda & lacubus. *Plin. lib. 2. cap. 103. Nihil in Aſphaltite Iudææ lacu, qui bitumen gignit, mergi poteſt, nec in Armeniæ maioris Arethuſa.* (5) *In Salentino iuxta oppidum Manduriam lacus ad margines plenus, neque exhauſtis aquis minuitur, neque infuſis augetur.* (6) *in Ciconum flumine & in Piceno lacu Velino lignum dejectum lapideo cortice obducitur &c.* (7) *In rubro Mari oleæ virenteſque fructus naſcuntur.* (8) *In Dodone Iovis fons cùm ſit gelidus, & immerſas faces extinguat; ſi extinctæ admoveantur accendit.* (9) *Idem meridie ſemper deficit, qua de cauſa* ἀναπαυόμενον *vocatur: mox increſcens ad medium noctis exuberat,* (10) *ab eo rurſus ſenſim deficit. In Illyriis ſupra fontem frigidum expanſæ veſtes accenduntur. Iovis Hammonis fons interdiu frigidus, noctibus fervet.*

(5) Baptiſmus nulli ad interitū eſt.
(6) Christi Paſsio, & S. Synaxis inexhauſta
(7) Bacchi & Venere cor ad bonum induratur.
(8) Paſsio Chriſti dulces parit fructus, vel mortificatio utilis.

In Faliſco omnis aqua potata candidos boves facit In

(9) Paſsio Chriſti (vel mortificatio & tribulatio) libidinis flammas extinguit: amoru Dei accendit. (10) Virtus & meritum ſecundis in rebus deficit, adverſis proficit.

(1.2) Bona aut mala inventa institutis, vel, S. Synaxis animam gratia mundat: mundi & voluptatis gustus vitiis denigrat.
(3) Heresis suos lactat improbè
(4) Vanitas mundi inebriat

XI.

(5) Religio & pietas amātibus dulcis.
(6) Peccatū. Heresis
(7) Heresis Athaorum.
(8) Virgo & meretrix.
(9) Pœnitentia etiam improbissimis medetur
(10) Pœnitentia concordiam reducit.
(11) Pœnitentia Sacr.
(12) Gratia Dei extinguit Venerem, caro accendit.
(13) Apostoli, gratia Dei, diserti

Bœotia, amnis Melas oves nigras. (1) *Cephisus ex eodem lacu profluens, albas: rursus nigras Penius,* (2) *rufasque iuxta Ilium Xanthus. In Ponto fluvius Astaces irrigat campos, in quibus pasta, nigro lacte equa gentem alunt.* (3) *Lyncestis aqua, quæ vocatur Acidula, vini modo temulentos facit,* (4) *Item in Paphlagonia, & in agro Caleno. In Andro Insula, templo Liberi patris, fontem Nonis Ianuarii semper vini sapore fluere.* (5) *Mutianus ter Consul, credit: Diotecnosia vocatur. Iuxta Nonacrim Arcadia Styx, nec odore differens, nec colore, epota illico enecat* (6) *Item in Beroso Taurorum colle tres fontes, sine remedio, sine dolore, mortiferi.* (7) *In Carrinensi Hispaniæ agro duo fontes, iuxtà fluunt: alter omnia respuens, alter absorbens, &c.* (8) Neque hæc prorsus fabulosa videri debent, cùm & aliis veterum historiis eadem aut paria, tum etiam recenti hodiedum memoriâ confirmentur. Scotusæ fons, *ut Antigonus in mir. & Plin. l. 32. c. 2.* non hominum modò, sed & pecorum sanat vulnera, (9) lignumque etiam fissum & confractum, si iniicias, coalescit. (10) In Hispania haud procul urbe Burgensi fons ad pagum Boetium effluit, *Marian. l 1. hist.* qui fluxum sanguinis patientibus, sine mora, medetur: uti alter in Bœtica juxta Antiquetam calculis. Ita etiam Anno 1646. fons novus in finibus Ducatus Brunsvicensis natus divisimque inscriptus nominibus B. Virginis ac S. Ioannis, morborum medicina fuit, ingenti hominum affluxu celebris. Mirum quod de Bonicca insula Cardanus. *de subtilita. l de elementis.* ex Petro Martyre Angerio refert, hanc ab Hispaniola orbis novi MCC. passibus dissitam, fontem è montis vertice profundere, qui senes ætati vegetæ restituat. (11) jam tamen contractos canos rugasque non immutet. Cyzici fontem amorem Veneris tollere, Bœotiæ lacum accendere (12) Isidorus. *l* 13. *c.* 13. scribit Athenæus. *l.* 8. *p.* 331. in Clitore fluvio pisces vocales esse memorat. (13) Fontem esse apud Indos, unde aurum primo in fictilibus hauriatur & concrescat, deinde ferrum auro pretiosius Ctesias in Indicis recenset.

XII.

Fons Insulæ Saxosæ, inquit Strabo, *lib.* 16. haud procul à Laodiceæ littore, primò haurientibus salsam, deinde suavem aquam præbet. (1) Mela tradit in Fortunatis Insulis duos esse fontes, ex quorum altero qui gustet, risu in mortem solvatur, (2) ex altero tamen remedium bibere. (3) Addit his Plinius. *l.*30.*c.*2. alio loco non pauca admiratione digna. Inter quæ memorat. *In Bœotia iuxta flumen Orchomenon duos esse fontes, quorum alter memoriam, alter oblivionem adfert.* (4) *In Sicilia apud oppidum Iussum rivum fluere, ex quo bibentium subtiliores sensus fieri,* (5) *Varro tradat; at in Cea Insula fontem esse quo hebetes fiunt.* (6) *Zama in Africa, qua canora voces,* (7) *vinum tadio venire his, qui ex Clitorio lacu biberint.* (8) *Lycos in India terris fontem esse cuius aqua lucerna ardeant,* (9) *&c.* Plura, qui volet de fontibus, Plinium consulat, & Caussinum. *Parab hist. l.*1. in symbolis, qui ex diversis exempla congessit expositione ad mores idoneè additâ.

(1) *Conversio ad Deum, Doctrinarum studia.* (2) *Voluptas.* (3) *Lacrymæ pœnitentiæ.* (4) *Gratitudo meminit acceptorum, obliviscitur datorum, vel, memoria futurorum cum præsentium oblivione iungitur. Meditatio mortis. &c.*

XIII

De ignium miraculis apud eundem Plinium offendes difficilia non minus creditu, quam intellectu. In ipsis hos aquis reperiri asserit. *In Comagenes,* inquit, *Plin l.* 2. *c.* 104. *urbe Samosata stagnum est emittens limum (maltam vocant) flagrantem,* (10) *cum quid attigit solidis adhæret, præterea tactus sequitur fugientes. Sic defendêre muros, oppugnante Lucullo, flagrabatque miles armis suis. Aquis etiam accenditur; terrâ tantùm restingui docuêre experimenta. Similis est natura Naphtha Parthia, est profluens, &c. In Nymphæo* cap. 105. *exit è petra flamma, qua pluviis accenditur;* (11) *exit & ad aquas Scantias, virens æterna, hunc fontem igneum contexens fraxinus.* (12) *Reperitur apud autores subiectis Aricia arvis, si carbo deciderit, ardere terram.* (13) *Trasymenum lacum arsisse totum.* (14.)

(5) *Amor Dei. Et meditatio rerum divin.* (6) *Amor mundi.* (7) *Sobrietas.* (8) *Ebrietas.* (9) *Lacrymæ pœnitentis ardent.* (10) *Venus est ignis in aqua.* (11) *D. Petrus amans & flens.* (12) *D. P. Mors cum vita & gloria coniuncta.*

Sunt & alia quæ ex aëre admiranda occurrunt. *Vigilans,* inquit, *l* 2.*c.*4. Plinius de fulmine, *ictus, conniventibus oculis dormiens, patentibus reperitur.* (15) *Nullũ* ami-

XIV

(13.14) *Venena libido.*

(14. *Mors oculos pravis aperit.*

animal nisi exanimatum fulmine accenditur. (1) *Lauri fruticem non icit,* (2) *nec unquam quinque altius pedibus descendit in terram*: cap. 55. *Ideo pavidi altiores specus tutissimos putant: aut tabernacula è pellibus belluarum, quos vitulos marinos appellant: quoniam hoc solum animal ex marinis non percutiat;* (3) *sicut nec è volucribus aquilam, quæ ob hoc armiger huius teli fingitur.* (4) *In Italia inter Tarracinam & ædem Feroniæ turres bellicis temporibus fieri desiere nullâ non earum fulmine dirutâ.* (5) *Præter hæc inferiore cœlo relatum in monumenta est,* cap 56. *lacte & sanguine pluisse* (6) *M. Acilio, C. Portio Coss. Et sæpe alias carne, sicut L. Volumnio Serv. Sulpitio Coss.* (7) *exque ea non perputruisse, quod non diripuissent aves. Item ferro in Lucanis antequam M. Crassus à Parthis interemptus est, omnésque cum eo Lucani milites.* (8) *L. autem Paulo & C. Marcello Coss. lanâ pluit circa Castellum Carissanum,* (9) *iuxta quòd post annum T. Annius Milo occisus est. Eodem caussam dicente,* (10) *lateribus coctis pluisse, in eius anni acta relatum est.*

XV. Saxum *cap.* 58 è cœlo vehis magnitudine (11) ad Ægos Thraciæ flumen lapsum, prævidit prædixitque Anaxagoras. Verum, ut cetera omnia propriis naturæ viribus patrata existimem (nisi quæ fabulosa admisceantur) tamen & carnibus, & ferro, tantoque pluisse lapide, vim ingeniumque naturæ transcendere mihi videtur. Et certè multa his iisdem Plinii locis prodigiosa cum naturalibus confusa reperies. Illa tamen quæ superius retulimus ejusmodi censemus esse, quibus inter naturalia symbola locus debeatur, adeoque nec ad rerum præteritarum, nec ad futurarum significationem usurpanda, nisi fortè aliquam cum futuris, per fidem exploratis, cognitionem habeant, quanquam & sic aliter, quàm prodigiosa repræsentent, cum hæc ex Superûm destinatione illam de futuris significationem tanquam propriæ exhibitæque secuturorum à Deo imagines, obtineant. Quare ad illa nunc transeamus: de singularibus enim naturæ.

(1) *Vasorum* ... *in peccato* ... *antum mor-* ... *nos urit.*
(2) *Deus probis, in pœna, parcit*
(3) *Deus humilibus & sponte afflictis parcit.*
(4) *Deus viris cœlestibus parcit.*
(5) *Nulla arx contra Deum tuta.*
(6) *Pœna & præmium à Deo.*
(7) *Alimenta à Deo.*
(8) *Bellum à Deo.*
(9) *Dii laneos pedes habent, sed ferreas manus*
(10) *Omnis structura à Deo est.*
(11) *Immobile fatum.*

turæ, quæ fecundissima imaginum sig.mater est, sine singulari infra libro pluribus differemus.

CAPUT XI.

De prodigiis variis, ac Monstris, &, num figuratis imaginibus serviant?

PRodigia, sive portenta imagines quædam sunt rerum creatarum, ordinem naturæ superantium, singulariter à Deo ordinatæ ad rerum præsentium, aut præteritarum, plerumque tamen ad futurarum cognitionem. Cum enim Deus, ob tot leges, & præceptiones rectè vivendi, à se, majoribusque nobis traditas, non loquatur cuique nostrum (ut olim in veteri testamento per se Moysi, in recenti per Christum) tamen non desinit frequentibus nos, per objectas portentorum imagines, exemplis, vel ad bona impellere, vel à malo revocare. tum deinde ad divinæ potentiæ sapientiæque considerationem mentes extollere, ne inter tot malorum illecebras insidiasque virtutis divinique Numinis memoriam abiiciamus. Solatur nonnunquam inter ærumnas, spemque animis inter tristia meliorum subiicit. minatur in prosperis, ne abducti secundarum rerum impetu, ad brevia syrtesque abripiamur, de præteritis commonefacit, ut expiemus; de futuris, ut caveamus. Quod ut exemplorum appositione innotescat, illa, tum ex veterum gentilium historiis, tum ex fidelium scriptis eruemus. *apud Ælian. lib. 12. de var. hist.* Magnæ plerumque argumenta exspectationis fuère à feris enutritum esse. (1)

Deus nos per varia prodigia erudit velut per obiectas boni malive imagines.

Ita Semiramidem fortissimam mulierem ab avibus (2) Cyrum Persarum Regem à Cane; (3) Telephũ Aganæ & Herculis filium ab equa (4) Alexandrum Alopes Priamique filium ab ursa (5) seu vulpe (6) Romulum Remumque à Lupa (7) educatum ferunt. Ægisthum tamen a capra (8) nutritum fuisse, indi-

(1) *Magnitudo & dignitas futura*
(2) *Celeritas.*
(3) *Solertia.*
(4) *Fortitudo*
(5) *Rapacitas.*
(6) *Dolus.*
(7) *Pugnandi Rapiendique vis.*
(8) *Libido*

cium aliquod infamls libidinis (cuius illa Symbolum est) videri poterit. Virtutis quoque sanctitatisque eximiæ argumentum fuit in Helia vate à corvis pasto (1) um in D. Paulo Eremicola *ut Hieronymus in brev. Rom.* quotidie à Corvo panis dimensum capiente, cuius etiam portio duplicata ab hoc bajulo fuit, (2) postquam D. Antonium hospitio suscepit. Quin & D. Ægidius Abbas, *ut Surius in vita.* interiori solitudinis recessu abditus, cervam habuit familiarem suo illum lacte quot diebus pascentem, atque huius vicissim beneficio adversus canes Venatorum defensam (3) Augustæ Cæsarum familiæ auspicatum fuit, quod Liviæ recens Augusto nuptæ e e.iit *ut Suetonius & Plin. l.15. c. ult.* Aquila in gremium eius gallinam candidam in ore lauri ramum gerentem dimisit. Hanc illa cùm sedulá curâ nutrisset, magnus ex ea candidorum pullorum numerus provenit. plantatus etiam lauri surculus ingens sensim lauretum dedit (4) ex qua silva deinde triumphaturi decerptam frondem manu præferebant, quæ sub triumphi finem rursum plantata germinabat. Illud verò observatum fuit, exsiccatum eiusmodi ramusculum præsagium illius fuisse morituri, qui eum in triumpho gestasset. Ceterùm anno postremo Neronis (qui ex Augusti Cæsarum familia ultimus fuit) & gallinarum candidarum stirps tota intercidit, & lauretum prorsus exaruit, omen Cæsareæ stirpis cum Nerone interituræ Accesserunt & his prodigia alia, ambæ fores Mausolæi, quod Cæsarum sepulcra complectebatur, sponte patuerunt, (5) in curia risus ingens at sine autoribus; in theatro fletus; at sine hominibus, auditus est, velut plaudente curiâ, quod legum oppressorem; flente theatro, quod optimum mimum musicumque amissurum esset. Mors Julii, Cæsarum primi, multis magnisque prodigiis denunciata est. Pridie Idus Mart. avis Regaliolus, *ut Suetonius & Sabel. l. 9. c. 7.* cũ laureo ramusculo Pompeianæ se Curiæ inferens, à consequenti diversarum volucrum exercitu occupatus discerptusque periit,

(1) Temperantia in cibo. Sanctitas vitæ.

(2) Dei erga suos providentia

II.

(3) Beneficium mutuum.

(4) Victoriosa & triumphatrix familia.

(5) Mors magni Principis imminens.

(1) Cæsa-

[1] Cæsaris, postridie ab aliis interimendi, symbolum. Equi quos initio belli in Rubiconis trajectu consecravit, vagique, & sine custode velut emeriti pascebantur, [2] & sub tempus, quo ipse jam dictator interfectus est, tanquam herilis cladis præscii, pabulo abstinere, atque ubertim flere comperti sunt. [3] Eo die, quo fatalem purpuram induit, priusquam publicum subiret, *ut Valer. Max l.1.c.6.* mactato opimo bove cor inter exta non reperit, [Plinius *l.11.c.37.* bis sacrificanti evenisse scribit] responsumque à Spurina Aruspice accepit, pertinere id signum ad vitam & consilium, [4] qnod utraque hæc corde continentur.

(1) *Mors vel cades regia.*
(2) *Libertas à servitio.*
(3) *Commiserationis vis ingens.*
(4) *Vita aut consilii expers.*

III.

Caligulæ exitium, *ut Sueton in Caligula.* ipsum Jovis simulacrum præsignasse fertur, effusissimo cachinno, Olympiæ, ubi opifices ad illud solvendum Romamque transferendum circumsisterent, [5] qui terrore in fugam conjecti obviam habuerunt Cassium quendam, oraculo montium, ut taurum Jovi immolaret: [6] quod oraculum implevit, cùm ferro Caligulam transfodisset. Agrippinæ Claudii uxoris fatum præsensit Ubiorum Colonia, ejus auspiciis ac nomine surrecta; *ut Fulgos. l.1. c.24.* cum magnis ipsâ præsente, in urbe agrisque hiatibus terra fatiscens, tanquam magnum caput posceret, flammas etiam spargeret, nullis aquis, sed tantum pannis saxisque [instrumentis funerum ac sepulcrorum] opprimendas. [7] Agrippina deinde anno insequenti mortua rogum sepulcrumque subiit. Idem Romæ Tito morituro prodigium prælusit. Ciceronis exilium Minervæ statua Romæ ab ipso Cicerone ex plebiscito erecta, præsignavit; *ut Iulius obsequens prodig. 127.* cum nocte, quam exilium consecutum est, dejecta turbine, capita manibusque diminuta sit, velut ipsius non modò eloquentiæ, sed & cladis imago. [8] Ejusdem mortem *ut Plutar. in Cicer. & Val. Max. lib. 1. cap. 4.* corvus illi in villa Cajetana denuntiavit, qui in conspectu ipsius horologii ferrum loco motum excussit, tanquam horis deinde non usu-

(5) *Deus videt in malorum exitio.*
(6) *Tyrannũ occidere.*
(7) *Malorum interitus.*
(8) *Clades eloquentia oppressa.*

(1) Semel moriendum. ro, [1] ac protinus ad ipsum contendit, togæque laciniam mordicus convulsit; ut si migrandum esse admonuisset, [2] neq; defuére mox Sicarii a Triumviris submissi, qui animam ferro extorserunt, capite ad Antonium delato in cujus linguam Fulvia Antonii uxor inclementer, [3] velut corvus dilanians, grassata memoratur.

(3) Eloquentia vindicata.

IV. Quod Sempronio Graccho obvenit, nescio, an portentis accenseri debeat, amor certè debet. *ut Polydo Vergil. prodig. l.3.* Angues duo in lecto reperti interceptique, de quibus cum Aruspices consulti indicassent, si marem dimisisset, uxori brevi esse moriendum; sin fœminam, ipsi. Sempronius ut suam in Corneliam uxorem affectum extremo discrimine proderet, fœminam e serpentibus dimisit incolumem, [4] uxoremque, mox ipse defunctus, servavit. Recentius est, quod idem autor Polydorus. *l.13.* de Henrico II. Anglorum Rege memorat. Paulò ante ejus mortem, pisces omnes è fecundo Normanniæ lacu tanto impetu strepituque in terram exiliisse; [5] ut multi hominum acciti miraculoque attoniti, nullum in lacu piscem superstitem repererint. nimirum elementum sibi naturale, vitamque cum Rege linquendam tacitè fatebantur. Neque minus portentum illud, quod, Jacobo Scotiæ Rege contra Henricum octavuum Angliæ Regem pugnaturo, *ut Iovius l. 11. histor. refert.* evenit: cum mures eâ nocte, quæ prælium antecessit, galeæ lorum fibulamque arroserunt, (7) [uti arrosis olim clypeis argenteis Lanuvii portenderunt bellum Marsicum] *Plin. lib.8.cap.57.* tum quòd vel à interioris tabernaculi sub auroram rore sanguineo conspersa fuerint, quæ indicia securæ mox cladis non inania erant.

(4) Amor conjugalis.

(5) Morte aliquando migrãdum.

(6) Pugna infelix.

(7) Ex humili genere magnus.

V. Melioris omin s Nicippo fuit, *ut Ælia. lib. 1. hist.* quod ovis Leonem pareret, in ipsius pratis humili adhuc domino regnum portendens: quodque vitis alba P. Annio Tacito imperaturo rubris racemis pullularet; [8] vinum item album purpureum colorem induceret. Illud novum magis, nec minus admirandum;

(8) Imperii omen.

mirandum; quod v. Idus Januar. in Villa Cosmi Medicei. *Sabel. in supple lib. 22.* prodigiosa omnis generis florum ubertas cunctis in stirpibus extiterit. cum vicina prædia solita sterilitate adhuc horrescerent. (1) eo tempore, quo Alexandro Mediceo Florentinorum Duce sublato, ad Cosmum ex inopinato devolveretur imperium. Cui non prorsus absimile, quod Cardano teste sub Valente Imperat. in Palatio scopas effloruisse [2] compertum sit, res, quæ humilium deinde personarum exaltationem, velut symbolum, præcessit.

(1) *Dignitatis magnæ spes.*

[2] *Ex humili magnus.*

VI.

Nec minus portentum futurorum erat, quod C. Julio Cæsari adversus Pompejanos in Hispania militanti oblatum est: siquidem repertam loco castrorum palmam, velut omen victoriæ asservari jussit, *ut Xiphili ex Dione.* ex qua transplantata soboles paucissimis diebus usque adeo succrevit, ut matrem vinceret, obtegeretque; [3] tum deinde frequentibus columbis sedem nidumque inusitato more præberet: quo spectaculo motus Cæsar non alium quam sui sanguinis Augustum ex sorore nepotem successoremque voluit, tanquam se etiam futurum majorem belli victoriis, ac pace illustriorem, quæ existimatio non fefellit. Ferunt deinde in Augusto *apud Sueton.* futuri aliquando potentissimi illud omen hominis fuisse, quod, ut primùm loqui didicerat, ranis in suburbano obstreperis imperarit [4] silentium, quæ sub hæc nunquam coaxárint. Rem quoque admirandam Constantino urbem Romæ æmulam meditanti evenisse memorat. *Sigo. lib. 4. Imp. Occid.* In Bithynia urbem auspicaturus erat, jam fabris operisque in hanc rem conductis, qui ubi terminos circumscriberent, adfuerunt aquilæ, quæ raptos fabrorum funiculos trans fretum Byzantium deferrent. [5] Quocirca, velut Numine abductus, eò sequitur, locumque contemplatus, operas illuc studiumque transtulit: urbe dein nomine ipsius Constantinopoli dictâ.

[3] *Major proavis.*

(4) *Potestas rara.*

(5) *Dei voluntas in arduis exploranda & sequenda.*

VII.

Diversa Xerxis ex prodigio fortuna fuit. Is *ut Æli. lib. 13.*

lib. 13. hist. effosso vetusto Beli monumento vitream urnam reperit, ubi jacebat in oleo mortuus, urnâ non omnino plenâ: adscriptumque juxtà in columna, male habiturum quisquis apertor sepulcri fuisset, neque urnam implevisset. Igitur delato Rex oleo quamprimum urnam implere conatus est, sed irrito labore (1) quicquid enim affunderet, incrementum non dabat, ut proinde frustratus spe suâ plenus dolore monumentum clauserit, brevi sibi aperiendum. Siquidem quinquaginta Myriadum exercitu adversus Græcos temerè ducto consumptoque, reversus, à proprio filio interemptus, concidit. Fugam quoque tanti exercitus militaris equa leporem pariens (2) adumbravit: nam ut fugax animal, inquit, Valerius. *lib.1.cap.6.* pavido regressu regnum suum repetere est coactus. Eodē tempore Sardis *ut Herod. l.7.* mula mulū hermaphroditum peperit: & Leones, inusitato exemplo, ceteris omnibus intactis, exercitus Camelos lacerarunt: (3) ut intelligeret Xerxes, naturam rerum evertendam hoc in bello, fortioresque, & hactenus intactos, succubituros. Dicitur etiam puro medioque die sol in cælo innubi disparuisse, (4) quod ille in adversam Græcorum fortunam malâ interpretatione vertit, cum Solem illi, Persæ Lunam venerarentur. Accessit, quod Græcis victoriam portendebat, Platanum Laodiceæ in oleam conversam (5) esse *ut Pli. l. 17. cap. 25.* Tot tantisque portentis gravissima Persarum cladi prælusum est.

(1) *Mors & infernus inexplebilis.*

(2) *Pavor, timiditas.*

(3) *Nobiliū contra rusticos victoria.*

(4) *Superbi & potentes victi.*

(5) *Ex bello pax nata*

VIII. Illud tamen raritate miraculi prodigia omnia superare videtur: quod ante civile per Italiam bellum, L. Marc & S. Julio Coss. in agro Mutinensi Plutarchus in Sylla ac Plinius *lib.2. & 3.* factum recensent. Duo illic montes inter se visi concurrere, magno crepitu assultantes, recedentesque, flammâ fumoque inter eos, plenâ luce, in cœlum assurgente, (6) spectante ex via Æmilia, magna Romanorum equitum viatorumque multitudine, villæ in vicinia elisæ, animalia vero multa exanimata concidêre. Quid, quod C. Volumnio & Ser. Sulpitio Coss. *ut Val. Max. l.1.c.6.* in urbe

(6) *Fortiū & magnorū conflictus.*

in urbe Roma, inter Primos bellorum civilium motus, carnium, in modum nimbi, dissipatarum partibus pluerit, volucribus ad harum rapinam affluentibus? [1] quòd ante bellum triumvirale, *ut Plutarchus in Antonio, & Othone.* in quo Octavius Antonium oppressit; hujus statuæ largo Romæ sudore manaverint. Quòd bello inter Othonem & Vitellium flagrante, in Tiberina Insula, Julii Cæsaris statua, cælo tranquillo, ab occidente in orientem sit conversa. [2] Quod denique Philippo, Othone, & Friderico in Germania pro Imperio sædè contendentibus sol in tres partes divisus apparuit, demùm vix uno rursum orbe coiturus: velut ad Fridericum postremò imperium deferens? [3] An non hoc est inanimatas rerum creaturas nostros dolores laboresque præsentiscere, ac de futuris curam subiicere incogitantibus?

(1) Civiles clades.

(2) Mutatio imperii.

(3) Seditio trium pro eodem regno certantium.

IX. *De monstris futurarum sæpe rerũ signis.*

Monstra hoc loco negligenda prorsus non videntur, cum & illa, à futurarum aut præteritarum rerum demonstratione, hominibus à Deo facta dicantur. Est vero monstrum illud, quod notabilem quandam à natura deformitatem habet toti animatarum rerum speciei extraneam. Quare à portentis differt; tum quod illa necessario deformitatem non adferant: tum quòd in rebus etiam inanimatis reperiantur. Non tamen existimem monstra semper à Deo symbolicè ad rerum significationem aliquam nobis proponi. cùm, ut suprà monui, turbata nonnunquam imaginandi vis facultatem formatricem à scopo aberrare faciat, Deo per ejusmodi effectus totius speciei pulchritudinem magis oculis æstimationique hominum subiiciente. quod, ut Philosophus ait, contraria juxta se posita magis elucescant. Verum & sæpe, vel ad terrorem, vel ad instructionem nostram, de rebus absentibus, monstra esse adhibita, nemo negaverit historiarum non prorsus imperitus.

X.

Hippocentauros antiquitas celebrat, sed fide anxia: cum nonnulli inter figmenta & imagines poeticas eos collocent; alii ut naturæ conceptum proponant.

nant. Chrysantes horum ideâ apud Xenophontem. *lib 4. Cyroped.* se delectari, his verbis ostendit. *Quò fit*, inquit, *ut maximè ex omnibus animalibus adamem Hippocentauros,* [1] *si fuerunt: qui tum hominis uterentur, ante rem consultandi prudentia, & manuum artificio: tum haberent equi & velocitatem & vires.* Plutarchus tamen in convivio Sapient. allatum, ait, infantem à Pastore ex equa ortum, cujus caput collum, manus hominum essent, & cetera equi. Quod prodigium Diocles judicavit symbolum seditionum (2) tanquam si unus populus in diversa consilia, velut naturas & indolem, abiturus esset. Ælianus quoque de Onocentaura hanc historiam recitat. *lib.16.cap.9. var. hist.* quæ superiori parte faciem referret humanam, mammis turgida, manibusque instructa, sed parte inferiori Asino similis colore subcineritio. Quæ in actione tergo insidens solis manibus ad apprehendendum vescendumque, [3] in cursu pedibus juxta manibusque uteretur: captivitatem adeò impatienter sustinens, ut, servitutis odio, inedia sibi mortem côsciseeret.(4) Porrò dari Onocentauros ex Isaja. *cap. 34. v. 14.* colligitur, dum, inquit, *occurrent dæmonia Onocentauris.* Maior, pro libertate obtinenda vis, aliis marinis inesse monstris fertur. Siquidem *Olaus Magnus in histor. septentr. lib. 21. procæm. cap.1.* refert pisces marinos reperiri humana ex parte forma, qui si capti non statim reddantur libertati, procellas moveant, (5) similiumque mox piscium lamenta & ejulatus toto æquore cum horrere cieri, ut nautæ ac piscatores in periculum veniant.

[1] Prudentia in rebus agendis cum velocitate exequendi, sive, consilium & vires.

[2] Seditiosa respub.

[3] Idem pluribus aptum.

[4] Servitutis odium.

[5] Libertas à captivis extorta.

XI. Ita Tritones, Sirenes, Nereidesque marinæ variorum historiis celebrantur. *Ludovicus Vives l. 2. de vera fide Christ.* ætate sua apud Batavos, marinum, ait, hominem visum à pluribus, & supra duos annos ibi detentum, mutum fuisse, (6) & cum iam incepisset fari, peste tactum fuisse, ideoque in mare rejectum, gaudentem se mergi. *Pausanias in Bœoticis lib.9.* qui se Tritones vidisse memorat: hanc, inquit, præ se ferunt figuram: Capitis coma persimilis est palustri apio

[6] Mutus.

opio, reliquum corpus spumâ inhorrescit minutâ, sed eâdem, quâ lima est, duritiâ. Branchias infra aures habent, nares hominis rictum oris latiorem & pantheræ dentes, oculi glauci mihi visi sunt: manus, digiti, ungues, quasi sunt formæ superiores conchyliorum testæ. Pinnulæ sub ventre & pectore pro pedibus. Qui his tubas, velut Neptuni tubicinibus præbent, significare mihi videntur, mutos loqui. (1) *Alex. ab Alexandro.* refert ex Theodoro Gaza. *lib. 3. Gen. dier. c. 8.* huic in Peloponeso spectatam in litore Nereidem fuisse decora facie, vultu humano, sed corpore squamvis tecto, quæ in frequenti turba, mœsta crebrisque suspiriis fatigata, etiam lacrymas fuderit, (2) quibus ipse motus levarit humique reptantem juverit, dum aquis rursum læta mergeretur. (3) Amare illos homines, & quandoque ad feminarum & puerorum raptum sese in litus effundere, idem nobis autor & testis est. Quod recentiori nobis historia an. 1614. Capitaneus *Ioannes Smidt*, apud *Stengelium, de monstris cap.* 2 §. 8. testatur. Sub auroram sibi in nova Anglia apparuisse in litore memorat humano vultu piscem, cui eximia esset forma. Oculi, nares, aures, genæ, os, collum & totus vultus virginem præ se ferebant venustissimam, capillis cyaneo per humeros colore defluentibus. Hoc mõstrum cum primo aspectu navigantes terruisset, territum quoque recessit. Sed mox velut correcto terrore ad navem alteram appulit, omnique in hanc nisu evadere ad homines conatum est, sed hinc sudibus contisque repulsum, aliam atque aliam obnitentibus universis conscendere tentavit; sed meritò in tam impari amore rejectum. (4)

(1) Mutos loqui.

(2) Peregrinum solum triste habitanti

(3) Quies demigrata.

(4) Amor sit inter pares.

XII.

Illis humana quidem fuit ex parte forma, rationalis tamen anima defuisse jure creditur. Sed alia hominum monstra reperta apud Jados memorantur, quibus illa non defuerit, de quibus *Plin. l 7. cap.* 2. *Ælian. l 4. hist. animal. c.* 49. *Vincentius Belluac. l 31. Speculi hist. c.* 11. Apud quem *Ioan. Plancarpius* Minorita ab Innoc. Papa in Orientē missus circa annū 1245. refert, in quadam illic terra repertas feminas humana specie

absoluta; sed earum viros seorsim ultra flumen canino fuisse capite, qui venientibus Tartaris in aspera iã hieme sese aquis immersos (1) mox in arenam volutando projecerint. quod, rursum madefacti, aliquoties iteraverint, donec gelu hæc solido constringerentur. Tum crusta hac, tanquam chalybe, obarmatis, in tela sese hostium innoxiè, conjecerunt, & quà dentibus, quà unguibus, quibus utrisque mirificè valent, hostes dilacerarunt. *Ælianus ait l.10.c.25.* Cynocephalos hos ultra Gasin Ægypti reperiri, & *l 4 c.46.* inquit Justitiæ observantes esse, & nemini hominum molestos, celerrimosque ex ferarum venatione vivere. Illic hirsuto memorat esse corpore; hic etiam pellibus, quod credibile est, vestitos. *D. Augustinus* eorundem quoq; meminit l.16. *de Civit c 8 Solinus in Polyh.* Cynomolgos c.43. nominat. Et c.65. quosdam etiam equinis capitibus repertos asserit. Vox illis canina magis & equina, quàm hominum. quá tamen, ut se invicem, ita alios humana voce loquentes intelligunt, Hæc quamquam nonnulli cum *Nierembergio* l 5. hist.c.15. fabulis deputent. multorum tamen auctoritate firmantur. Certè mutus Cynocephalus in sede Judex hæreticorum Controversiarum Iudicem scripturam mutam adumbrat; (2) Dentibus unguibusque intentatis minax, pugnatorem heterodoxum ferocem. (3) Sunt enim hæretici sine vero & proprio capite, & belluino potius, quàm humano. (4)

(1) *Ira suos autores primum lædit.*

(2) *Index hæreticorũ Scriptura æquus quidem sed mutus.*

XIII Inter monstrosos homines Pygmæos quoque & Gigantes reperiri magno historicorum consensu & experientia constat, quamvis nonnulli dubitent, an Pygmæorum integræ nationes quæ cum gruibus certent, (5) ut *Plin. l.4.c.11. & l.7.c.2. Olaus l.2 c.11 Solinus in Polyph.c 15.* aliisque tradidere. imparium tamen inter homines bellum nobis hac imagine proponitur, & insperata Victoria, quando Pygmæos in Geraniam usque Thraciæ urbem pulsos ferunt, ut *Solinus* habet, & *Olaus de Grunlandia* l.c refert, illic incolis cũ gruibus esse decertandum. Non minus mirum, quod *Odericus lib.1. de rebus Ind.* ait Pygmæos illic trium palmarum

(3) *Hæretici adversus Catholicos sævi & feroces.*

(4) *Sine humano Ecclesiæ capite hæretici sũt.*

(5) *Bellum imparium.*

rum à se deprehensos, qui barbatri infantes anno 5. ætatis jam gignerent. *Photius* verò *in Bibliotheca libr. Indicor.* ex Ctesia. Pygmæos reperiri istic, qui sesquicubiti altitudinem non excedant, comâque ac viri etiam barbâ longissimâ, infra genua demissâ, vestiantur. (1) naribus tamen simos deformesque. qui sagittarii sint peritissimi, atq; insignes justitiæ cultores, sub legibus & Rege Indorum vivant, corvis milvisque & aquilis venentur. (2) Quorum tria millia Rex in suo habeat comitatu. Reliqua etiam animalia, cum proportione ibidem minora reperiri; ut jumenta istic boum equorumque nostris arietibus majora non sint. Non illepidum quod *Nicephorus l. 12. c 37.* hac in materia recenset, de binis istic visis hominibus perquam disparibus, altero Syro, qui longitudinem cubitorum quinque & palmæ unius assecutus erat, & Ægyptio altero adeò brevi, ut perdici, quàm homini esset similior, cui tamẽ corporis exilitas nihil ademisset de prudentia homine digna, vox à Musis non abhorreret, sermo spiraret generositatem. Uterque penè quintum & vigesimum ætatis est annum assecutus. Ad longius ævum, huic defuisse, illi obfuisse corpus visum est. Nempe mediocrium optima duratio est.

(1) *Animus corpore major.*

(2) *Prudentia, agilitas.*

XIV.

Illud magis etiam ridiculum, quod in nuptiis Ducis Bavariæ Nanus in mensam illatus sit, qui inclusus artocreæ, hac fracta, erumpens cum armis & gladio, ac more gladiatorũ saliens (3) omnibus risum & admirationem excitarit. De quo aliisque vide *P. Caspari Schotti Physicam curios. l 3. c. 7. Majolum, Nierenbergiũ & Aldrovandum.* Solimanno anno 1541. capto Festo in Hungaria voluptati fuit militem prægrandem Noricum Pumilioni cuipiam suo, qui ad genua nõ pertingeret, obiicere trucidandum, si in commentario suo *Surio* credimus (4) Nimirum virtus quandoque vi opprimitur. Pugnaces tamen Pygmæos Tyri defensores nobis Scriptura S. exhibet Ezech. c. 27. v. 11. ut intelligas naturæ vim in parvis eminere maximè. Davidis laus minor futura erat, nisi ipse statura pusillus ingentem sustulisset Gigantem. 1. Reg. 17. Magnitudo Gigã-

(3) *Miles inopinus.*

(4) *Virtus oppressa.*

tum terrorem incussit visitatoribus terræ promissæ, cum dicerent. *Vidimus monstra quædam filiorum Enac, de genere gigantũ, quibus comparati quasi locustæ videbamur.* Num. 13. Hi olim frequentes, præsertim ante diluvium. quædam etiam loca eorundem feraciora, utpote Sicilia, ubi diversorum proximis seculis reperta sepulchra. *Melchior Nugnez in literis Indicis* scribit; in regia urbe Pequin regni Chinensis portarũ custodes gigantes esse pedũ quindecim. (1) Sed magis stupendũ quod *Fulgosus refert l.1.c.6.* oculatus testis, sub Carolo 7. Gallorũ Rege, juxta Valentiã in Provincia Narbonensi Gigantis ossa in sepulchro reperta, cujus dimensio triginta implesset pedes, ut veterum fabulæ in multis reperiant partibus fidem. In plerisq; moles virtute major. Divus tamen Christophorus utramque pulchro exemplo conjunxit.

(1) Moles cum virtute iuvat.

XV. De Androgynis ac barbatis feminis, contraque viris imberbibus, tanquam exemplo frequẽti notis, hic commemorare non lubet, quanquam imagini serviant, quę aut feminę cum barba robur, aut viro imberbi abjectos femineosque animos tribuit. (2) De caudatis hominibus *Plinius* l.7.c.2. & *Pausanias in Attic.* l.1. Talis olim Anglia plures dedit, ob contempti Augustini Monachi Apostolici pœnam. infame igitur signum est degenerantium.

(2) Barba viros fortesque decet.

Ceterum & hisce in partibus eiusmodi hominum monstra fuere conspecta. *Lycosthenes* refert anno 1554. infantem natum absque capite, oculorum effigie in pectore expressa. Et *Aldrovandus de monst. c.3.* memorat Bononiæ anno 1431. mulierem quandam in viculo Tortolione nuncupato enixam esse masculũ omnibus membris absolutum, & mox femellam sine capite, (3) quæ parvo circa collum orificio spiritum alimentumque hauriret. Plures verò utriusque sexus bicipites nati reperiuntur. Non abs re fuerit ex Cardano l.14. de variet c. 77 eius rer exemplum audire. *Anno* inquit 1544. *mense Ian. nata est puella* (4) *biceps, reliqua autem omnia unum corpus referebant. Chirurgus tamen gulam interiorem ac cum ea ventriculum invenit geminatum,*

(3) Indicis expers.

(4) Concupiscentia duplex in homine.

natum, sed tamen in fundo coibant: ibi Pylorus unus: attamen ex eo intestina gemina exoriebantur, ut uterque ordo duplicatus esset illorum, praeterquam in recto: nam in illo rursus in unum coibant, pulmones gemini. Cor Paulo altius, quàm in aliis esse solet, Ypsilon literā Graecam praeferens, bifidum scilicet, sed tamen in una sede. Iecur crassum valde oblongum, Spina dorsi duplicata, distabatque una ab altera digiti magnitudine, unaquaeque sito inserviens capiti, & usque ad crus, quod sibi in directo erat, ferebatur. Renes duplicati, uterus & visica minimè. Duas tentavit natura creare proles, in ipso exortu principaliū membrorum collisa & constricta sunt omnia, praeter caput. Quae figura quaedā est concupiscentiae in homine duplicis, irascibilis & concupiscibilis, aptè in femina, utraq; in parte imbecilli, per caput geminū, adūbrata.

XVI. Nec minus Lycosthenē inter varia haec recensentem audire juverit. Anno 1538. ait: *Natus est quidam, & ad perfectam viri staturam excrevit, capite & humeris tantùm geminis: ita ut caput alterum antè, alterū retro esset, mira inter se similitudine. Barbis etiā & oculis se referebant mutuò. Idem erat cibi appetitus, fames eadem, vox simillima: idem uxoris, quam habebat, & excernendi utrisque capitibus erat desiderium.* [1] Magis illud etiam admirandum, quod sub Henrico III. Imp *An.* 1044. *portētum visum est in una, vel potius duabus mulieribus. Duo erant capita, & quatuor brachia, cetera gemina usque ad umbelicum, inferius singula omnia. Comedat, ridebat, loquebatur una: flebat, esuriebat, tacebat altera.* [2] *Ore gemino manducabat, sed uno meatu per ventrē eiiciebat. Vna defuncta, supervixit altera penè triennio mortuā portās, donec & pondere molis, & nidore cadaveris deficeret.* Ita Anno 1118. *monstrū quoddam Namurci natum est, biceps videlicet infantulus, tā sexu duplex, quàm ceteris; simplex autem compage corporis.* (3) Addit his Cornelius Gemma lib. *1.* Cosmoc. c. *6.* Vidisse patrem suum Lovanii anno 1536. *Gemellos ita commissos, ut capite distincti, brachiis manibusque quatuor, ventre & sterno pectoris copularentur. Inventū illo praesente per anatomen cor commune, cerebrum suum cui-*

(1) *Concordes.*

(2) *Discordes.*

(3) *Coniuges.*

(1) Consulum par consentientium.

que secretum. [1] *Neque vulgaris quæstio: an pro uno homine, an pro duobus foret genus hoc monstri philosophis appellandum? Orta est contentio varia, aliis sedem τῆς ἐντελεχείας in corde, aliis in cerebro collocantibus. Mihi quidem (salvo semper meliori iudicio) formæ humanæ dignitas ex rationis domicilio potius æstimanda censebitur. quanquam in corde sit fons caloris vitalis, ac facultatum animalium, & naturalium præcipuus nodus. Hoc enim ad vitam & totam animalis compositionem potius, quàm ad differentiam spectat.* Verùm ex actionũ conformitate, aut discrepantia hoc potissimum cognoscendum esse sentio; cum nihil vetet eandem animã duo informare ac regere posse corporis unius capita. Quare virũ illum bicipitem sibi in omni actione consentientem; ut voluntate una, sic & anima præditum fuisse existimem: secus alteram feminam sibi dissentientem ac parte etiã præmorientem altera. Quocirca & in symbolo concordium ille; hæc discordiũ in figura servire poterit. In infante utriusque sexus, par coniugum thoro continenti sociatorum licebit exprimere. Gemelli illi Lovanienses par Consulum eandem urbem uno corde iunctisque consiliis & operis regentem scitè repræsentabunt.

XVII. Rarius verò magisque portentosum ex Jacobo Rufo Lycosthenes exemplum hominis proponit *anno* ait 1516. *in Germania visus est iustæ ætatis, qui aliud caput ex umbelico exereret, quod pro more alterius quoque cibum caperet.* (2) Eiusdem Pareus meminit, additque membris ceteris fuisse optimè constitutum, ac peregrinando magnam à curiosis stipem collegisse. præclara hominis ad ventris curam abiecti imago.

(1) Ventris cura dediti.

Philostratus etiam refert *in vita Apollonii* lib 3. c. 4. eo tempore, quo hic Syracusas venit, mulierem non ignobilem tricipitem puellũ edidisse, cuius corpus reliquum rectè compactum constitutumque fuerit. (3) ut Trismegistus in hoc pucro Ægyptiacus, sive etiam imago quædam divinæ Triadis expressa utcunque videatur. Tristius est quod *Aldrovandus de Monstris* narrat in regione Novarensi, seu ut alii Pede-

(3) SS. Trinitatis imago.

montana

montana anno 1587. natum esse ex vetula muliere Satyrum heptacephalon, sive monstrum septem capitum humanorum: quorum unum tamen in medio monoculũ, & hircinis esset auribus, cruribus tamẽ ac pedibus esset bubalis, reliquo corpore hominis, septem brachiis, ut & capitibus, uni thoraci affixis. Additque Bononiæ anno 1625. apud Tebaldinum impressam de simili monstro fuisse historiam, quod ex muliere Forojuliensi, Perdonone dicta, natum sit. [1] In quo mihi idea quædam septem peccatorum capitaliũ, quæ inferiorem hominem bruto similem reddunt, exhiberi videtur. Luxuria verò, cum maximè excæcet hominem, & hircum suo fætore redoleat, jure uno oculo & hircinis auribus pingitur. [2]

(1) *Peccata capitalia.*

(2) *Luxuria.*

XVIII.

Inter bruta animalia & porcos, & vitulos, & agnos bicipites censet Lycosthenes. *Coræ* inquit anno mundi 3760. *porcus biceps, Sinuessæ* 3768 *agnus, Saturæ* 3842 *vitulus* talis natus est. Illud rarius, quod anno Christi 1269. Calissæ intra octavum diem natalis Christi, vitulum cum duobus capitibus caninis, & septem pedibus vitulinis natum referat; ita ut caput unum in cauda, alterum in fronte obversa sibi invicem spectarentur, ambigeresque quo esset incessurum. [3] Ab illius mortui corpore canes & volucres abhorruère. Est reip. inter se pugnantis, dissidentibus supremis capitibus forma. quam jure omnes aversantur. Ceterum porcus biceps, (4) conjuges ob luxuriam dissidentes: vitulus biceps (5) discordes juvenes: agnus (6) verò religiosos dissentientes exprimet.

(3) *Respub. suis capitibus dissidens*

(4) *Coniuges ob luxuriam divisi.*

(5) *Iuventus discors*

XIX.

Sed & homines belluinis capitibus progenerari: ut Aldrovandus in hist. Monstr. anno 1565. refert in Hungaria mulierem enixam esse puellum capite elephantino, reliquo corpore perfectum, [7] & Romæ uxorẽ Cornelii Gallicani infantem canino capite, (8) qui Deum Ægyptiorum Anubin repræsentaret, & Perusii anno Christi 1626. puer hirta fronte faciem bubonis [9] æmulabababatur. Ad fontem Aquæ bellæ, cum mulier Catharina Sarbucata febribus vexata ad has pellendas ranam vivam alligasset palmæ manus, dum ex-

(6) *Religiosi dissidentes.*

(7) *Sagax.*

(8) *Vigil.*

(9) *Melancholicus.*

(3) Garrulus. spiraret, sicque ad viri cõgressum venisset, prolẽ ranæ capite deformem enixa est, (1) anno Christi 1517. In quibus elephantinum caput sagacem, caninum vigilem, bubonis melancholicum, ranæ garrulum poterit designare. Contra variæ bestiæ à *Lycosthene*, *Aldrovando* aliisq; hum ino capite natæ feruntur. *Lycosth.* ait in ceteris quod anno 1109. in parochia Lægiensi
(2) Impurus. porca enixa sit porcellam capite humano, [2] anno
(3) Crudelis. 1290. mulier humano capite leonem[3]pepererit. Sic Cardanus lib.14. de var. rer. c. 64. meminit partus ex muliere, qui humana forma superiore fuerit, & infra
(4) Impudens canis, (4) qui ad *Pontificem* expiationis causa delatus sit. & Cornelius Gemmà l.1. Cosmocrit. refert na-
(5) Rapax. tum sua ætate cum accipitris capite canem esse. (5) Quæ ænigmatis loco natura finxisse potest videri, ut tãquã Sphinx quædã in his imaginibus suos hominibus mores erroresque proponeret. Multi enim qui humano spectantur vultu: toto corpore vel porci sunt impuritate, vel canes impudentia, vel leones feritate, vel rapacitate canes accipitresque, æquant.

XX. Porrò universim producere, qui vel abundant, vel deficiunt, vel transformantur quibusdam turpiter membris longum sit. Multa apud *Lycosthenem*, *Aldrovandum*, *Pareum*, *P. Stengelium*, ac postremò apud *P. Casp. Schottum in Physica illius curiosa* l.5. reperies, quò te remitto. Illud quod ex *Stengelio* l.5. c.7 recenset de homine sine manibus brachiisque, horum tamen officia pedib⁹ magna promptitudine exequente, & ego præsens Coloniæ ubiorum anno 1628. spectavi. hic rotundo corpore ab humero ad femora usque trunci vestiti speciem præseferens, in mensam agili sese librabat saltu, moxque tergo nixus, excussis calceis, utroque pede, tanquam expeditis ad opera artesq; diversas manibus utebatur. Instrumentum in musica organicum sibi appositum scitè pulsare doctus, digitis pedum promptè habiliterque discurrentibus. Acu deinde filisque & panno oblato, non minus expeditè sartoris munus obibat, seu fila angusto acus foramine trajicienda essent, seu consuendus pannus. Ita & peritè cala-

tè calamo literas efformabat, & chartis pictis ludebat, miscens, ex more dispertiensque: edebat bibebatque, partiens cibos, potumque in vitrum ex lagena transfundens. Ita homo iste in pedibus, brachia simul manusque possidere videbatur, icon pacifici, & parvo apparatu, de suo tantùm, viventis. (1) Nam talis neque bellis, neque rapinis idoneus; sibi aliisque sedens potissimùm utilis esse solis pedibus videbatur.

(1) *Pacificus & parvo contentus.*

XXI.

Quod monstrosis quandoque partubus humana Deus castigare scelera, & horrifica figurarũ imagine à vitiis abducere conatus sit, non paucis exemplis est compertum. Novimus quę in Germania vestium novitas luxusq; & insolentia jam à pluribus seculis dominetur, & superbiæ luxuriæque deserviat. Ita scissis quandoque & latè pendulis, perq; brachia & femora protuberantibus, vestimentis locus fuit. quo tempore in Marchia Regiomonte anno 1555. ut *Lycosthenes ex Fincelio refert*, monstrosus equus natus est, in quo laxa propendensque ad inferiores ferè pedum talos cutis thoracis, & caligarum latis longisq; scissuris hiantium, vicem supplebat. (2) Haud multò antè in Belgio anno 1543. ipso conversionis S. Pauli die, ex honestis nobilibusque parentibus natus est infans, teter ad modum & horribilis aspectu, flammeis & radiantibus oculis, ore naribusque bovinis, quæ in cornu oblongo prominerent. Dorsum illi canis pilis hispidum: cauda sursum reflexa, nec modica: manus pedesque cygninis plantis, at unguibus obarmatis similes: Diversæ per totum corpus ferarum extabant facies: Simiarum in pectore duæ, hinc & hinc juxta mamillas: tetra duo & minacia canum surgebant ad utrumque cubitum in brachiis totidemque in genuum patellis capita: felium in ventre bini juxta umbelicum oculi. (3) Hic partus in lucem, multorũ terrore editus, quatuor horis superfuit, ac tandem moriens exclamavit: *Vigilate, Dominus Deus vester adventat.* Ita *Lycosthenes* ex Peucero, Munstero, Bruschio. Magis etiã terrificum monstrum eodem seculo an. *1577.* in Ungaria prope Budam repertum est, superiore illud corpore

(2) *Vestium luxus & insolentia.*

(3) *Sceleratus homo.*

referebat hominem; sed asininæ illi aures, pedibus & reliqua ad umbelicum parte bovinum erat & alatũ, à cubitis brachia emergebant quatuor, quibus arreptos lapides, cum multorũ accolarum cæde, in obvios quosq; spargebat. ut defendẽdi gratiâ multitudine armatorũ hominũ illud prosecuti sint; at nõ sine magna suorũ clade straverint [1] *ut Aldrovandus de Monstr.*

(1) *Perversus homo.*

XXII.

Gravius illud, quod de alio circa ripam Nili Monstro scribit, hoc tribus capitibus, aquilæ, draconis, & vulpis horrendũ erat, cetero corpore velut humano, sed squamosa serpentis cute obtecto, brachio manuque hominis ab uno latere, ab altero aquilino pede prominente. Erãt & mammæ humanæ, sed Leonina cauda, sexus amphibius. Præter hominis pedes, tertius quoque leoninus, & anserinus quartus erat. Homines animantesque ceteros devorabat. [2] Ita denique Bajonæ in Aquitania, meliori tamen omine, puer natus est omnibus rectè membris cõstitutus, sed ubique oculatus. Ut centoculus in hoc Argus: non (3) fabula, sed veritas fuerit, qui priusquam post dies quindecim exspiraret, clarâ voce locutus est. Tales sunt imagines quas Deus hominibus depingit, operante, aut certè obediente natura, ut in his videamus, quàm pulchrum sit illam tueri formam, quam Deus ad similitudinem suam, utcunq; in corpore humano, magis tamen in anima delineavit. Quàm enim difforme, in prima figura, ita ridiculè scissa cute spectare equũ: tam indecens, ita insolenter superbire in veste hominem. quàm triste tot ferarum in uno homine facies membraque contemplari; tam miserum ad brutalem diversa inter scelera vitam degenerare. quàm turpe inferiorem hominem animalem alatum esse, & superiorem ubique obsequentem, ad proximum persequendum atque opprimendum secum trahere; tam indignum rationalem animam irrationali appetentiæ obsequi, contraque virtutes præcipuas pugnare. Iam si, ut in tertia figura est, bestiales impetus tanquã capita ducesq; rerum agendarum sint, quid unquam rectè honesteque transigetur? Solus Argus puer nos prudenter ubique jubet esse oculatos, circumspectos,

(2) *Concupiscentia triplicis regnum*

(3) *Attentus & circumspectus in omni opere.*

& vigi-

& vigiles cùm tot hostes cujusvis operi nostro insidiantur.

„ Concludo hæc ex Schotti Phys. Curios. l. 5. c. 29. XXIII.
„ §. 1. ubi sic habet. Prima itaque finalis monstrorum
„ causa est, ut sint signa Dei, volentis incautos mortaliū animos monere, aut sanare: sicut enim per somnia, per prophetarum oracula, per varia prodigia, ita & per monstra atque monstrosa præmonere solet non probos modo, & cultui suo addictos, sed improbos quoque, neque singulos tātum homines sed integras etiam nationes & gentes. Sunt qui nullum monstrum sine præsagitione natū existiment. &c. Ex eorum mente infans ille ore gemino, quatuor oculis, dētibus binis, barbâ & duabus brevissimis auriculis natus an. Dom. 308. apud Daphnen Antiochiæ suburbium Constantii Imper. temporibus (1) remp. in statum deformem verti significavit; propterea, quòd seculum succedens obscœnissimis moribus fuerit deturpatum, & Imperator Constantius fraudulentis Arianorum imposturis illaqueatus, a vera pietate recesserit. Mauritii Imp. ætate an. 578. puer alius in Thracia natus sine brachiis, & ab umbelico deinceps in piscem desinens. (2) Canis insuper capite Leonino (3) & Fœtus quadrupes (4) infelicem Mahometis adventum præmonstravit, quippe qui audaci illecebra & vanissimis commentis hominū mentes decipiens, terra marique dominari cœpit, quod monstra illa partim terrestria, partim aquatilia significasse autumant.

(1) *Ecclesia & resp. dissidens.*
(2) *Ecclesia mutila & degener.*
(3) *Custos Eccl. mutatus.*
(4) *Brutalis homo.*

„ Fœtus humanus canino capite in lucem editus XXIV.
„ anno 914. mores Christianorum illius ætatis prædixit, (5) qui mutuis morsibus se lacerantes, fuere tandem a reliquiis impiarū hæresum Anthromorphitarum & Manichæorum defœdari. Monstrū bicorpor ex homine & cane integratum, Albaniæ in Epiro natū an. 1233. civitatem illam caninis morsibus & clandestinis proditionibus divexandam ostendit. (6) aliud triceps apud Samnites anno 1255. tres Imp. Rom. competitores. Puer biceps & quadrimanus an. 1293 Bizantii natus Imperii Bizantini

(5) *Christiani se lacerantes*
(6) *Resp. discors.*

(1) *Resp. aversa.*
(2) *Ecclesia schisma.*
(3) *Hæresis in se varia & divisa.*
(4) *Bellum inter Pontif. & Reges Christ.*
(5) *Bello castigata scelera.*

,, ruinā ac perniciem. (1)Puellus quadrimanus(2)& ,, quadrupes natus circa an. *1387*. Schisma Benedicti ,, *13*. qui antea Petrus Luna nominabatur, portendisse ,, dicitur. Monstrum illud horrēdum, quod an *1496*. ,, in Tiberi repertum fuisse scripsimus, corpore hu-,, mano squamoso, capite asinino, manu dextera hu-,, mana, sinistra ad instar pedis elephantini, pede dex-,, tero aquilino, sinistro bubulo, ventre femineo, pe-,, ctore mammis turgente, cum capite ad podicem ,, barbato, alioque draconem æmulante, (3) hoc in-,, quam monstrum tam varium, aut varias hæreses ,, tempora illa secutas, aut perditos temporis illius ,, mores denuntiavit. Alterum anno *1512*. Ravennæ ,, natum capite cornuto, pede rapacis avis, genu ocu-,, lato, alis loco brachiorum instructū, & sexu utroq; ,, deforme, (4) excepit bellum funestum inter Iulium ,, 2. Pontif. cum universa penè Italia, & Ludovicum ,, *12* Gall. Regem. De hoc cum Surius in histor. anni ,, *1512*. verba fecisset: addit. *Interpretationem quidam* ,, *eiusmodi esse voluerunt. Superbiam, levitatem, virtu-* ,, *tum inopiam, Sodomiticam labem, amorem rerum la-* ,, *bentium, Dei oblivionem, inexplebilem avaritiam* ,, *gallico flagello castigatum iri.* (5) *Quod & factum est.* ,, *Eodem enim anno Galliarum Rex Ludovicus rupto* ,, *cum Pontifice & Maximiliano fœdere Ravennam ob-* ,, *sedit, & tandem deditione receptam urbem, contra fi-* ,, *dem datam, diripuit & magna clade affecit*

XXV. Mirū est quod Boëthius *lib*. 11. infert in Northumbria visum ante bellum Constantini Scotorum Regis cū Athelstano Anglorum rege susceptum. ,Homo sexu virili unoq; ventre, gemino pectore & capite brachiisque quaternis natus, tanta dissensione voluntatum actionumque inter se pugnabat, ut quod alter vellet, nollet continuò alter, nec adduci quidem possent, ut, licet ventre communi essent, cibū tamen unà caperent; aut unà dormirent, verùm cum alter cibum somnumve caperet, recusabat alter jejunans vigilansve, neq; raro contumeliosis sese invicem verbis, pugnis etiam unguibusque certatim lacerabant, denique nec simul mortui, verùm uno consumpto, alter sen-

sim

sim foetore demortui cadaveris extinctus est. (1) Nimirum hæc erat unius Insulæ Regum foedè dissentientium non aliena effigies. Horrendum longumque relatu esset, quod monstrosis partibus nata per Germaniam Hæresis figurata sit. Uno à Friburgo Saxonũ lapide, in pago ditionis Cellensis, *Lycosthenes de prodigiis*. eo tempore quo Lutherus claustro omni ac pudore rupto ad illicitos passim thalamos, novamque carnis libertatem consecratos Deo homines provocabat, vitulus cucullatus (2) in lucem prodiit, germana Lutheri sectariorumque incontinentis lasciviæ idea, cujus monstri ipse Lutherus & inspector, & arbiter fuit: opinor non ignarus, hanc de se fabulam à superis dari. quanquam aliis, ut omnium perditorum mos est, vitia sua affingeret. Rarius est, quod in ducatu Mechelburgensi, jam hæresi infecto, loco Muisal, haud procul à Butzum oppido evenit. Pulpitum in templo ligneum erat vivo impositum lapide, verum antiquitate & teredine adesum, in cujus scapo excrevit humana manus omnibus suis partibus absoluta, in aversa tamen manus parte facies hominis erat, oculis, naso, ore & barba prædita: neque vita deerat, siquidem visa indies, non sine conatu ac sudore, moveri sæpius, quod monstrum ad annum Christi 1594. Iansonius. *Tom. 9. l. 2. Merc. gal.* refert, existimatque per manum opera, per faciem oculosque humanos, fidem designari. (3) ut si Deus admonitos voluisset, opera ad fidem illis novæ fidei buccinatoribus adjũgenda esse: quod illa sine operibus mortua censeatur.

(1) Seditio fratrum vel Principum cognatorum. Item corporu & animæ dissidium.

(1) Lutheri imago, & apostatarum monachorum.

(3) Bona opera fidei iungenda.

XXVI.

Verùm, quam demum interpretationem habet monstrum illud Hispanicum, anno hujus seculi 28. Ambigenitæ spectatum? *Mercur. Gallob. an ann* 1629. quod nec homo, nec brutum, nec volucris, nec quadrupes erat; sed omnia inusitato prorsus spectaculo conjungebat. Avis credebatur, adeoque dejecta ex alto in terram est glandibus: 27 pedum longitudinem contineri est visa; caput bovinum, & vox mugitusque bovem referebat: oculus in fronte humanus: aurium vice dependebant hinc atque illinc alæ: comu-

ta in vertice eminebat vitta: tuber à tergo testudineũ: in pectore lorica: gemini pro cauda enses spectabantur. [1] Hoc Ænigmate Hispani de obventuris bello calamitatibus, de regnorum divulsione, fortè & de admissis sceleribus commoneri poterant, neque enim quicquam in tam infelici horrendoque monstro amandum sperandumque obiiciebatur. Concludam hæc de monstris postquam admonuero, quædam ex his generatim tantùm malum aliquod bonumve (uti in prodigiis etiam assolet) præfigurare. Ita si Herodoto. *lib.* 8. fides habeatur apud Pedanenses qui Halicarnassum accolunt, quoties mali quippiam Amphyensibus immineret, tunc Antistiti illic sacrorum Minervæ grandis subitò barba enascebatur. *Polydor. Virgil lib.* 13. *hist. Angl.* (2) In his opinor, exemplis Dei erga nos elucescit cura, quos tam novis rerũ figuris sapienter instruit, ut vanus omnino sit, qui hæc neget ad nos erigendos corrigendosque à Deo adhiberi.

(1) Bellum laboriosum, quod brevi novos & inexspectatos eventus habeat.

(2) Inexspectatum malum.

XXVII. Non tamen contendã omnia tantùm figurata esse, cùm multis quoque exemplis constet, in scelerum quoq; pœnam prodigia monstraque à Deo immissa esse. Monstrosi illi ex Anglorum gente homines, qui truncatam velut equi caudam nati in lucem adferunt. (3) majorum suorum crimen luunt, ut qui D. Thomæ Cantuariensi in Strodo ad Meduciã flumen vico, sceleratè illuserunt præputatã equi, quo vehebatur, cauda. Mitius hodiedum in hac Coloniensium Diœcesi Hackenbrogensis Dominii rustici, quotannis post Pascha, Maii ferè tempore, plectuntur, ob innocentis cujusdam, ut ferunt, supplicium, gallinis, si reus non esset perniciem imprecantis, pœna consecuta est, atque etiamnum viget, ac nisi antè efferantur, aut nescio quibus latebris condantur, dicto tempore intereunt. (4) De prodigioso viri ex femore partu alibi, cùm de fabularum origine disseremus.

(3) Ludibrium.

(4) Mors innocentis.

XXVIII. Ita quæ cum natura rerum pugnant ostenta plerumque infausta, hominum regnorumque inter se collisiones præsignant. Sic anno 1545. turbis bellisque in Ger-

in Germania natis, præclusit tali Deus spectaculo, in Silesia potissimum conspecto. Duxit ab oriente instructam Ursus aciem, cui ab occasu, cum armata etiam manu occurrit Leo. Inter exercitum utrumque lucidissima emicuit stella. Mox inter se congressi dimicarunt acriter, ut distillare ex sauciatis sanguis, & exanima corpora decidere viderentur. Inter præliandum sese Aquila super copias Leonis de alta rupe alarum remigio libravit. Dirempto quasi certamine, Leo inter suas fulsit cohortes: nullum Ursi vestigium, sed prostrata jacuerunt cadavera, quâ alter constiterat exercitus, quibus canitie venerandi adstiterant senes. Finito prælio reduxit exercitum ad occasum Leo. Quo aliquousque progresso, quidam albo & ornato vectus equo, ad pugnæ locum à copiis rediit, atque in eum equum juvenem cataphractum ibi stantem collocavit, & versus ortum procedentem comitatus cum ceteris speciebus evanuit. (1)Sic paucis ante annis, videlicet 1532. non procul Oeniponte miræ visæ sunt imagines. Hinc Camelus prodibat, quem flamma minax in orbem cingeret: inde Lupus non tantùm flammeo accinctus orbe, verùm ignes quoque ore flammivomo egerens. Sequebatur hunc Leo, cui vir cataphractus in montium stans aditu, blandè demulcebat jubas, rursum, ut videbatur abblandienti. Quæ, siquis vel gentibus familiaria, vel etiam familiis Europæ præcipuis usitata pro insignibus, cum illarum ætatum rebus gestis comparet, haud difficulter proposita cælitus ænigmata enodabit.(2)

(1) *Bella Germania.*

(2) *Bella septentrionum.*

XXIX.

Magis illud involutum est, quod apud *Schottum lib.6. mirab. c.1.* unà cum ante memoratis ex *Ioannis Jonstoni classe 3. Thaumatographia* produciter, propter imaginum, quam involuit varietatem. An. 1534. die 3. Julii in oppido Germ. Schlesvvich à meridie cœlo sereno conspecti in aere Leones ex locis diversis ad conflictum concurrentes. Cataphractus his assistebat hastam quatiens. Jacuit haud procul ab equite humanum caput, sine trunco, imperatorio orna-

ornatum diademate. Modico post intervallo Apri caput aculeatum visum, & duo Dracones ignem vomentes. Unicæ deinde & amplissimæ urbis effulsit imago ad lacum positæ, classeque & terrestribus obsessæ copiis. Crux super hanc sanguinei coloris conversi paulatim in atrum. Prodit item alius equus igneo flagrans colore, imperatorium in capite diadema gestans, quem insecutus sine sessore equus est. Postea in ampla planitie duæ ardentes enituerunt arces, alto vicinæ monti, post quem grandis Aquila dimidium sui corporis exerens. Aliquot ibidem Aquilarum pulli candido nitidi colore apparuêre: item Leonis supini caput insigniti corona. Gallus gallinaceus rostro feriens fodiensque caput tantisper, donec à trunco corporis delaberetur solutum, & evanesceret, corpore diu conspicuo. Adstiterunt & alii Leones & juxta Apri caput Monoceros, paulatim in Draconem conversus, aliaque plurima inusitatæ figuræ, & magnitudinis animalia. Arsit in celsa rupe arx duobus cincta exercitibus, & visa est integra regio frequentibus oppidis, arcibus, & vicis referta. Sed mox totus tractus in quo hæc steterant igne correptus conflagravit, & ruinas vastæ terræ stagnum amplissimum obruit, extantibus tantùm turribus in loco, in quo antea magna illa urbs apparuerat. Ad ripam lacus grandis camelus bibenti similis constitit, (1) Hæc ille. Quæ tanto apparatu scena eo tempore à Superis instructa est, quando adhuc bella cum Turcis vigebant, instabant cum hæreticis in Germania. Urbs illa super quam Crux, Romana jure habeatur Ecclesia, ab utroque hoste violata, Artes cum regione & oppidis, quæ igne correptæ hæreseos, in imperio periêre & submersæ sunt, præter veteres Ecclesiarum turres nihil ostentant. Quemadmodum Leones Draconesque & Apri, ex Germania & septentrione, ad hanc cladem concurrerint minimè obscurum est. Monoceros in Draconem versus, Ecclesiasticus principatus deficiens censeri potest. Imperatorium caput sine corpore

(1) Turbatio Europa ab hareticis & Turcis.

pore viderunt, qui deficientem â Carolo exercitum perfidum & hæresi jam corruptum cum Mauritio Duce conspexêre: Leonem coronatum truncavit Gallus; quando cum Metis, tres Episcopatus sustulit. Camelus ad lacum inundantem bibit, quando Turca tot terras hæresi primùm mersas tenuit, adhuc ceteris nondum siti extincta imminens. Cetera Lectôris judicio in cælestibus his picturis evolvenda relinquam.

Superior tamen imago, quæ ursum & leonem supervenienite componit Aquila, videtur atrox illud bellum, inter Joannem Basilium ferocissimum simul & victoriis elatissimum Ducem Moschorum, tum deinde magnum Livoniæ Magistrum imparem quidem tanto hosti, sed cum Polonicæ sese Aquilæ submitteret, defensum proponere: nisi mavis Albertum intelligere Brandeburgicum ursi instar omnia latè in Germania vastantem, cujus demum furorem Saxonicus Leo objectus pressit, & Aquila interveniens Cæsarea, à Gallo confederatisq; abstractum, utcunque compescuit, donec à Brunsvvicensi victus succumberet, totaque illius vis evanesceret. Camelus & Lupus Leoni occurrentes, haberi possunt Turcæ & Transilvani Ungariæ incumbentes, quibus Ferdinandus Rex occurrit, Cæsaris Caroli ope fretus. Ut ut sit, in his Superi emblematibus imminentes Germaniæ calamitates non vanâ conjecturâ adumbrarunt. XXX.

Sic & magnorum fatis Principum non raro Deus figuratis imaginibus, aut alio quodam signo præludit. Joannis Saxoniæ Ducis & Electoris mortem hæc symbola indicarunt. Arbor marcida atque eversa primò eminebat; deinde expeditus eques, qui truncatam ramis arborem præ se ferret: tum magna & atra crux in nube densa: tandem ex ea horribile fulmen ingenti sonitu excussum est. (1) Ita Schottus l. cit. Apud quem & Nierembergius lib. 1. de mirac. natur. in Europa c. 53. ait, quod in quodam Monasterio Galliæ S. Mauritii dicto, tot in quodam stagno sint pisces, quot in claustro Monachi, quorum ali-

(1) *Mors Princip.*

quo ægrotante, supernatet & piscis quispiam infirmus, qui illi morituro præmoriatur (1) Est hoc Monasterium ad flumen Rhodanum in finibus Sequanorum, resque plurium testium, etiam oculatorum, fide constat.

(1) *Mors religiosorum.*

XXXI. *Rarū humanæ fragilitatis exemplū.*

Absolvam hoc caput hujus ætatis clarissimâ imagine quâ Deus instruere illustris familiæ hominē, ac de fatis imminentibus erudire voluit. Utar ferè auctoris P. Georgii Stengelii *de ovis Paschal. Embl. 7.* verbis. Novi ego familiariter, inquit, in Alsatia nobilissimi nominis & familiæ hominem, qui se, quietis gratia, à meridie in torum reciperet, jubebat in mensa statui cryſtallinum calicem vino rubro punicantem; ut à somno siccior illicò se posset haustu præsenti refrigerare. Hic mos illi erat quotidianus; aliquando igitur integris sensibus, & valetudine prorsus vegeta accubuit; ubi, nescio quæ, hominem subiit cogitatio de æternitate, quæ cum non siuit obdormiscere, cum hac cogitatione dum luctatur, atque ante oculos positum vitreum scyphum animo nolēte identidem contemplatur, scyphus repentè, nullo attingente, velut ictus, sonat, & sponte sua medius dissilit, vinumque in mensam effundit, (2) territus inexspectato spectaculo dominus, tintinnabulo, quod pone stabat, dat signum. Adsunt famuli, quærūt quid velit? quibus trepida voce, rem uti evenerat, recenset, additque ita vitam suam quemadmodum vitrum rumpendam, animamque vini instar effundēdam, solantur illi, tristem cogitationem abjicere jubent, vitium in vitro fuisse, quo ex oculis submoto, aliud vino plenum substituunt. Verum ille eadem cogitatione defixus, ratusque bono se genio de imminenti morte admoneri, alterum hoc vitrum claro sonitu rumpi, vinumque in mensam evomere conspicit. Major ergo quàm prius hominem invadit cōsternatio, vocat famulos, vocat uxorem, mandatque, ut actutum Bruntruto advocent, animæ suæ medicum: nam de corpore actum esse, non secus ac de vitio jam altero prodigiosè utique fracto. Uxor ubi

(2) *Vita fragilis.*

frustra

frustrà delirantis tristitiæ vanitatem esse monuisset, denique appromisit se Patrem Societatis consuetum advocari curaturam. Interim tertium, ante exploratum scyphum, ne quod vestigium læsionis esset, reponi jubet. Inanem tamen viri imaginationem arbitrata, Confessarii curam omittit, dominus verò peccatis per digitos, memoriæ causa, digerendis intentus, tertium denique (quis digitum Dei non agnoscat?) vitrum dissilire vidit. Moxque per Superos attestari vocatam conjugem, & servos, ut confessarium quantocyus accersant, modicum sibi temporis superesse quo saluti suæ prospiciat. Nondum persuasit domesticis: ita mundus omnia facilius credit, quam sua pericula. Sic dies in vesperum extracta. Crepusculum diei, fuit & crepusculum vitæ: nam ad primam faciem mirificè cœpit pallere, segnius & vena micabat, ac vires in momenta singula deficiebant. Ergo tum demum uxor equos mittit expeditos & quanta posset contentione jubet famulum celerare. O quam occulta sunt Dei judicia! Itinere, alioquin non admodum longo, neque erroribus exposito, in media, quæ interjacet, silvula tota nocte vagatur, dum interea media jam nocte herus funus fuit. O non fortuna tantum, sed & vita mortalium vitrea. Discant ex hac imagine cautius suæ saluti consulere, qui eâdem se natos sorte non ignorant, ut et aliquando moriantur.

CAPUT XII.

De somniis, &, an homines per ea, tanquam figuratas imagines, instructi fuerint.

AD somnia progredimur, ut, cùm recepta veterum recentiumque opinione, alia ex his vana, alia rerum latentium significativa reperiantur, exploremus, an non symbolicis ænigmaticisque figuris I. *Qua ratione ex somniis Romani*

de futuris per imagines eruditi sint.

ris nos somnia erudiant. Quibusdam somniis per objectas nobis imagines vera repræsentari persuasum antiquis fuit. Romani oblata de rebus publicis somnia, fidem rerum abditarum facere, ac minimè vana esse credebant, *ut Rosinus l.2.c.2.* quocircà solenni victimarum expiatione prævià, lotoque vivo in amne corpore; aut Onirocritæ, seu interpreti somniorum, illa; aut certè Diis penatibus enarrabant. ac postridie publicè civibus vulganda præconi offerebant. Captabantur verò etiam somnia. cum se non offerrent in delubris templorum, juxta illud Virgilii *lib 8. Æneid.*

——— Huc dona Sacerdos
Contulit, & cæsarum ovium sub nocte silenti
Pellibus incubuit stratis, somnosque petivit. (1)

(1) Cognitio futurorum captata.

Ut proinde sacrificio prævio victimarum pellibus incubantes somnia exspectasse videantur. Antiquissima porrò hæc divinandi de futuris ratio, neque autoritatem graviorem habet, neque laudem approbationemque majorem, quàm quæ à Josepho Patriarcha petitur, de quo Trogus Pompeius *apud Iustinum l.* 37. *Deportatus in Ægyptum Ioseph, cùm magnificas ibi artes solerti ingenio percepisset, brevi ipsi Regi percharus fuit; nam & prodigiorum sagacissimus erat, & somniorum primus intelligentiam condidit.* quanquam C. Plinius *l. 7. c. 57.* Deucalionis filio Amphyctioni, Pausanias in Atticis Amphiatao vati, Tatianus Martyr Telmessensibus Lydiæ populis primam somniorum interpretationem tribuant. Verùm tamen non omnibus credendum somniis antiqui censuère. Hinc de divinatione Cicero inquit, *Cum animus languore corporis nec membris uti nec sensibus potest, incidit in visa varia, & incerta ex reliquiis inhærentibus earum rerum, quas vigilans gesserit.* Virgilius *lib. 6. Æneid.* ut vera somnia à vanis distinguat, ita canit:

Quæ vera quæ falsa censeantur somnia.

Sunt geminæ somni portæ, quarum altera fertur
Cornea, quâ veris facilis datur exitus umbris:
Altera candenti perfecta nitens elephanto;
Hâc falsa ad superos mittunt insomnia Manes

Nimirum per corneam portam immitti fingebant in

ani-

animum vera somnia, quòd pellucida cornuum natura sit, inquit Macrobius *in somnio Scipionis lib.* 1. *c.* 3. & visorum simulacra exprimat; per eburneam verò portam vana subire dicebant, quòd ebur solidum ac minimè sit pervium imaginibus.

II. Verùm hæc Poetarum de somniis somnia, nos in iis veritatem, siqua latere potest, scrutamur. Quocirca distinguenda cum eodem Macrobio erũt somniorũ genera, in ὄνειρον, ὅραμα, χρηματισμὸν, ἐνύπνιον, φάντασμα: quorum duo postrema nihil divini continent, siquidem ἐνύπνιον à vigilantium curis noctu recurrentibus oritur, Juxta illud *Claudian. in præfat. ad Honor.*

Omnia quæ sensu volvuntur vota diurno,
Pectore sopito, reddit amica quies.

φάντασμα ab humorum qualitate provenit, cujus generis est Ephialtes(1)homini velut gravissimo cum onere incumbens, tum deinde insomnia, quibus noctambulones, non aliter sopiti, quàm vigiles circumaguntur, ridiculis sæpè exemplis quale Ruræmundæ, dum illic pro studiis agerem, ancilla ad forum dabat: quæ intempestâ nocte, tabernam mercesque venales explicabat, ac per extremos ædium parietes tenuibus extantium lignorum adminiculis nixa, summas ædes, quod vigilans nequiisset, (ad quem, nescio, laborem) conscendebat. Sed has imaginum in somno species hoc loco rejicimus Ad illa, quæ divinationem continent, properamus, In his ὅραμα rem, prout contingit, nudè simpliciterque per imagines proprias objicit. Ita Petitius Navarchus, *ut Alexand. l.* 3. *c.* 26. in Ægæo navigans in somnis vidit Cn. Pompeium à Cæsare profligatum, obsoleta amictum veste orantem ut se exspectaret. Et Q. Catulus *ut Xiphilin. in Augusto,* vidit Jovem in somno adolescenti Octavio insignia Romani deferre imperii, χρηματισμὸν oraculum est dormientibus oblatum, sive voce vivâ, sive notis. Ita Ædesio Cappadoci Philo-

(1) *Torporis imago.*

sopho, *ut Eunapius in ejus vita*, ancipiti curâ de vitæ instituto fluctuanti, oraculum versibus editum, &, ne memoria defflueret, levæ etiam manui inscriptum,

Parcarum in genibus, fatalia pensa trahentûm,
Sors tibi stat vita. si degere in urbibus, inq;
Cætibus est animus, famâ super athera vives, &c.

III. Reliquum est ultimum genus somniorum ὄνειρος dictum, quod non per species rerum proprias, sed aliis in formis ac per imagines rerum figuratas, veritatem proponit, atque hoc solum est de quo præsenti tractatione inquirimus. Cum nos Superi pictis non erudiant in tabula imaginibus, quibus, velut in symbolis ænigmatibusque, abditarum rerum sensus communicent, habent tamen vim quandam artemque pictoriam, quâ vivaciori longè colore lineamentisque expressioribus animo figuratas hasce imagines subjiciant, quando videlicet in phantasia, sive animo etiam humano, velut in tabella, rerum figuratè significantium species clarissimas exprimunt, ceteris interea sensibus, somno obligatis. Ita evenisse celeberrimo juveni Josepho Patriarchæ pluribus exemplis tenemus, sidera illa cœlestia sibi vidit inclinata (1) & manipulos fraternos suum devenerari. (2) Ita pingues Pharao spicas bovesque, (3) ac deinde macilentos (4) conspexit. Ita in carcere pincerna regius, mustum sese in Pharaonis exprimere calicem, (5) alter pistor aves sese pascere somniavit, (6) Ita denique Nabuchodonosor statuam illam, quadruplici metallo conflatam, atque ex lapide deciduo imminutam, [7] per somnium intuitus est. Sed tam explorata hoc loco non prosequor. Ex reliquis omnium penè seculorum historiis nonnulla exhibeo cum symbolica, tum ænigmatica.

(1) *Superiores inferiorem venerantur*
(2) *Multi pares sui similem colunt.*
(3) *Annona copia.*
(4) *Annona caritas.*
(5) *Regius favor:*
(6) *Supplicii & pœna mortis*
(7) *Cælestis potentia mundanā conterit.*

Ante omnia tamen observandum, non eam semper aut significandi vim figuratis ejusmodi somniis, certitudinemque veritatis subesse: tum quod à naturalibus persæpè causis ortæ, casu magis, quam intentione regantur: tum à Dæmone, mendaciorum fabro, non rarò ad fraudem componantur: tum de-

nique

nique quod perito ac gnaro interprete destituantur.

Fuerunt tamen olim atque etiamnum sunt, qui ex figuris quibuslibet penè somniorum, superstitiosâ interpretatione, abditam veritatem de re futura conantur elicere; horum decreta ne omninò ignoremus, Versibus quædam ex Hadriano Junio Medico deprompta subjicio, magisque symbolographis digna expono. IV.

Celare noli somnium quando liquidum est.
Pigrè moveri, semitam duram facit:
Actus secundat, somnies si currere.
Calcare prunas, noxiam signat gravem. (1)
Botros edere notat madores imbrium.
Ficus edere, cavilla scurrarum notat. (2)
Si somnians ridebis, angor te premet:
Sed si fleas, repleberis tunc gaudiis.
Succendi ad iras, hoc acerbum est somnium.
Petra insidens stabili, bonam spem concipe. (3)
Fluvius inundans (4) *hostilem incursum notat.*
Æquor serenum nare faustum est somnium.
Æquor natare turbidum (5) *angores notat.*
Aurum tenere somnians, (6) *voto excides.*
Clavos tenens (7) *ab hoste periculum cave.*
Iactura certa est, passer evolans manu: (8)
Tenens columnam, (9) *numinis speres opem,*
Votum obtinebis, si manu accipitrem premas. (10)
Accipiter evolans malum adfert Principi. (11)
Claves tenere, (12) *stabile fœdus indicat.*
Remoram notant flagella torta vitium. (13)
Se eluere totum, (14) *exterminat curas graves.*
Latos pedes habere, (15) *portendit malum.*
Viam ingredi nolito, (16) *succiso pede.*
Inglorius eris te ustulatum somnians. (17)
Curis eris liber necem si somnies.
Volare successum rei lætum notat. (18)
Præsagiunt pugnas hostiles, basia.

(1) Scelus admittere. *(2) Obtrectatores pati* *(3) Spem concipere ac fiduciā nisi* *(4) Hostiles incursus.* *(5) Angi animo* *(6) Voto frustrari.* *(7) Periculū ab hoste.* *[8] Spes frustrata.* *(9) Fiducia in Deum.* *(10) Voti cōpos* V. *(11) Infortunium Principis.* *(12) Côcordia, Pax fœdus.* *(13) Impedimentum.* *(14) Curas deponere.* *(15. 16) Infelix iter.* *(17) Inglorius.* *(18) Successus felix.*

(1) Nuntius mali. (2) Nuntius boni. [ ) Honor gloria fama. VI. [4] Pax, quies ( ) Bellum inquies (6) Spes magna. ( ) ura amota. (8) Festinatio. [9] Dãnum leve. (10) Periculũ ingẽs (11) Hostiũ st. ages (12) Dignitas autoritas VII. (13. 14. 15) Vita longa (16. 17) Mors propinquorũ. (19) Mors (20) Longa vita. (21 .22) Lucrum. (23) Iactura. 24) Injuria 25) Victoria (26) Felicitas.

Est ominosa res atros videre equos (1)
Albos equos videre, (2) faustus nuntius.
Signant periculum ab hoste vesparum agmina.
Videre lumen, (3) res loco in claro notat.
Pelagus quietum cernere, (4) est omen bonum.
Fremitus maris (5) negotii turbas notat.
Magnam fove spem regiâ indutus stolâ. (6)
Disrupta vestis (7) curarum fascem eximit.
Pracisa zona, (8) celeriter expedit viam.
Damna in negotiis coma abrasa indicat. (9)
Discrimen ingens crinium casus notat. (10)
Tentus manu ensis auguratur pralium.
Confringere enses, (11) hostium stragis nota est.
Tonitrua somni nuntiorum dicta sunt.
Qui se senem videt, (12) manet eum dignitas.

Addunt alii speculum per somnum intueri, (13) aut in aqua contemplari (14) faciem, inter mortuos cernere fratres aut sorores, (15) vitam denotare longam. Capillitio privari caput, (16) aut somniare nuptias, (17) mortem indicare propinquorum. Idemque extractum dentem aut amissum signare oculum. (18) Leporem vidisse mortem portendere. (19) Ferrum tractare, longam vitam, (20) Apes captare, lucrum, (21) uti & boves arare. (22) Aves intrare domum, (23) jacturam. Muscas videre, (24) injuriam. Serpentes interimere, (25) victoriam. Oleo perfundi, (26) felicitatem. Fornaces ardentes, peregrinationem; domorum incendia, infamiam. Manus mundare, molestiam. Agnos pascere, dolorem; vela cernere, malum præfigurare,

VIII. Somnia aliis alias

Hæc tamen facilè ridebunt ei, qui naturales somniorum causas expenderint, quæ vel incorporeæ sunt, atque ex curis, cogitatis affectionibusque amoris aut odii præteritis pendent, aut certè corporeæ, vel extrinsecæ nobis; ut cibus potusque est, is comprimis qui caput petit, atramque bilem generat, vel intrinsecæ, ut sunt humores corporis. Ita sanguinei jocos, amœna loca, sanguinem, purpuram, volatusque som-

que somniant. Pituosi aquas, imbres: natant, merguntur que. Bile flavâ exundantes, ignes, pugnas, victorias somniant. Melancholici, atra bile pressi, luctum, carceres, funera, timoresque fingunt. Unde ex his certa de futuris cōjectari velle, omninò frivolum. Sunt tamen in superioribus multa quæ symbolica sunt, non quidem vi somni, verum rei ipsius naturâ. Ita muscæ contumeliosos, serpentes hostem designant, dens aut oculus amicum, lepus timidum exhibet. Verùm hæc in somno occurrentia, nihil certitudinis adferunt, ut expertus ille est, qui postquam per oblatum somnium visus sibi esset in aquilam transformari, (1) interpretem de certaminis Olympici eventu sciscitaturus adiit, qui subitò; vicisti, inquit, ista enim ave nulla volat celerius: alter consultus, Tu verò, inquit, te victum non intelligis? aquila enim aves ceteras insectans ipsa postrema est. Ita alter visus per somnum quadrigâ vehi, (2) cùm Olympia cursor aditurus esset, conjectorem adiit, qui respondit victorem fore; hoc enim celeritatem & vim equorum designare: alius omnia secus interpretatus. Vincaris, inquit, necesse est, an enim non intelligis ante te quatuor cucurisse? De Pompeio accepimus somnio motum esse, ut decretorio fatalique sibi prælio cum Cæsare decerneret. Sedente enim sibi in theatro plausum à toto dari populo (3) imaginatione nocturnâ finxerat, quod male ad spem eventumque victoriæ deflectebat, & Darius ante postremum cum Alexandro conflictum per somnum viderat exercitum Macedonum flagrantem (4) & Alexandrum Persicâ indutum veste Babylonem templūque subire, ac mox evanescere. (5) cum ille per flammas Macedonum exitium, per vestem Persicam Alexandrum suæ potestatis factum intelligens, periclitari fortunam ausus, interiit, Alexandri militibus ardore pugnandi gloriaque succensis, Alexandro triumphantis specie in luxu Persico Babylonem subeunte. Julius Cæsar *ut Plutarchus in Cæsare*, pridie quam interiit, noctu sibi visus est supra nubes volare,

objiciunt imagines, pro cōplexionū naturalium varietate.

Eadem imago oppositas quandoque explicationes patitur.

(1) Victoria

(2) Triumphus.

IX.

(3) Mūdus fallax.

(4) Fortis ardensque miles.

(5) Mundi vanitas. Regum fulgor inanis.

(1) *Ambitio multos precipitat.* ac Jovi manum jungere, (1) & Cābyses frater Smerdis ex solio existimans se vertice cœlum attingere, morti, non honoribus speratis prælusêre, suo propediem Jovi ejusque cœlo inserendi, Ita Xerxem *ut Herod. l. 7.* exercitum in Græciam ducentem fefellit somnium, in quo se oleâ coronari viderat, cujus ramis orbis universus obumbraretur, (2) quâ cum illi ad imperium stabiliendum pax suaderetur, ipse ratus victoriam triumphumque de hoste portendi, malo consilio bellum adiit.

(2) *Pax bello præferenda.*

X. Ex quibus somniorum vanitatem facilè coargues. Quod tamen non impedit, quo minus inter symbola, aut ænigmata ejusmodi per somnū objectæ imagines censeri debeant, solùm evincitur, peritum iis interpretem defuisse. Neque enim illa à Josepho exposita somnia ejusmodi sunt, ut vanam aliorum interpretum conjectationem non admittant, habentq; illud ipsum symbola, atque ænigmata non pauca, ut plurium, ac subinde oppositarum sententiarum expositionem patiantur, quæ quo in loco in symbolica hac disciplina habenda sint, alibi videbimus. Illud monemus intereà curiosum somniorum hominem, certa ab illis de complexione, valetudine, morbisque hominum argumenta non rarò à medicis peti. Unde Galenus *l. 1. epidem. com. 3.* ex insomniis humores in corpore redundantes peccantesque facilè cognosci asserit. Et Rhases *in 3. c. ad Almans.* 204. *Siquis*, inquit, *se volare somniarit, & invadere sicut accipiter; & capere, siccitatis monstrabitur recessus, atque humorum levitas atque subtilitas. Si quis se quasi ab aliquo aggravari somniat, repletione laborare ostenditur.* Et paulò post: *qui autem in somnis videt, quod quasi incedat per hortos bonum habentes odorem, æqualitas humorum significatur, & à putredine quod sint remoti. Per loca verò angusta, si quis se ambulare conspicit, instrumenta anhelitus gravem pati ægritudinem demonstrantur, quæ ipsi tantam aeris quantitatem attrahere vetant, quanta ei est necessaria.* Sunt igitur somnia symbola quædam Physica carū affectionum,

Medici certa ex somniis discunt.

quæ

quæ in ſomniante reperiuntur, ac plerumque veluti effectus ſuum principium cauſſaſque deſignant. Cetera ferè ut diximus incerta, quæ ex naturalibus iis ſomniis eruuntur, tamen fruſtrà non adduximus, ſiquidem iis ſymbolographus ex vulgi ſententia, licet ſuperſtitiosâ & erroneâ, non ſecùs quàm reliquis antiquorum fabulis, aut etiam figuris hieroglyphicis ad animi ſui ſententiam, in ænigmate præſertim exponendam, uti poterit.

Hactenus de ſomniis ex ipſa ferè natura ſubnaſcentibus; nunc de iis agendum, quæ à cauſis extrinſecis oriuntur: quarum duplices occurrunt, aliæ neceſſariæ, liberæ aliæ. Neceſſaria cauſa nonnunquam eſt aër circumfuſus, qui ſuas cum homine affectiones communicat; tum cæleſtium aſtrorum in hæc inferiora vis atque influxus: nam ut illorum præſertim virtute, alia in hoc mundo corpora in lapides & metalla, alia in plantas herbaſq; molliores transformantur; ita negari ejus omninò vis in microcoſmo homine non poterit. Quod enim idem, integrâ licet valetudine, modò triſtia adverſaq; ſomniet, qui paulò antè lætis fauſtiſque imaginibus oblectabatur, cur immeritò ſideribus mutatoque cælo affingas? Verùm cùm ſidera ex intentione non agant, ſed cæco more has phantaſiæ imagines moderētur. nihilo plus quàm ſomnia ex affectione animi, corporiſque provenientia ſignificabunt. De ſomniis igitur a cauſſa libera procreatis, id eſt Deo vel angelo, in noſtram imaginandi facultatem virtute ſuâ influente, reſtat inquirendum. Et verò in his formandis certum eſt, temerè caſuque non influere, verùm ubi ejuſmodi in animis figuras adumbrant, has inanes ac ſignificationes vacuas non eſſe, ac licet ipſe cacodæmon per ſubjectas phantaſiæ imagines non raro illudat, alienaſque à vero ſpecies inculcet; idoneas tamen ſubmittit ad ea, quæ vult repræſentanda, ut proinde non ipſæ rerum figuræ; ſed res exhibitæ falſæ ac deceptoriæ ſint. Ita Xerxem fortaſſe oleâ coronabat, ut victoriæ cogitationem ac ſpem ſubjiceret; ubi Rex

XI. *Somnia à cauſis extrinſecis liberis orta, ſæpè occultam veritatem ſignificant.*

non malè imaginem interpretatus, ex dęmonis etiam intentione fuit; in re tamen deceptus, pro victoria ignominiam turpiter victi incurrit. Sed & novitiis quibusdam somniatoribus ex Anabaptistarum fece, quos enthusiastas vocant, ita Dæmon non raro imposuit, quorum deliria hic piget ex recentibus historiis repetere, una urbs Westphalorum Monasterium, una Hollandorum Ambstelrodamum plura ante sæculum ejusmodi somnia, quàm ex caminis fumos vidit. Ceterum, ut dixi symbolorum aut ænigmatum vicem obtinent; cum etiamsi de rebus falsis, verè tamen repræsentent, & imaginum figuratam naturam non amittant. Quocirca exemplis nunc denique sine discrimine assumptis, nec de autore magnopere solliciti, rem propositam illustrabimus. Etenim à Deo quandoque sanctisque Angelis nos per imagines in somno erudiri, nemo dubitat, & Deus ipse Joelis capite 2. postquam promisisset suum se spiritum super omnem carnem effusurum, addit: *Senes vestri somnia somniabunt* [tanquam periti sapientesq; eorum interpretes] *& juvenes visiones videbunt*, sine ænigmate fortasse, ut facilius, rudes ceteroquin animi, comprehendant.

XII. *Per somnum omni Imaginum genere erudiri possumus.*

Variæ omninò sunt imagines somniantium, totidem videlicet, quot vigilantium, esse possunt. nam quibus hi symbolicè ænigmaticeque erudiri solent; possunt & illi: quare non tantum politica, historica, fabulosa, physica; verum & hieroglyphica & grammaticalia arithmeticaque objici, exemplis comperimus. Ita Alexander Mag. cum Tyrum urbem mensibus septem terrâ mariqúe ingẽtibus copiis operibusque circumsedisset, noctu illi per somnum Satyrus oblatus est, qui officiosè alluderet, hunc Alexander diu hac illacque subterfugientem consectatus, denique obtinuisse est visus (1) Consultus interpres expenso nomine, Satyrus inquit, σάτυρος est [quod *Tua Tyrus*, latino nobis sermone redditur] Fontis etiamnum, ait Plutarchus *in Alexand.* memoria est, ubi spectatus in somno Satyrus. Idem Rex eo-

(1) *Occupatio urbis Tyri.*

dem

dem loci temporiſque Herculem ſibi è mœnibus Tyriorum manus offerentem invitantemque viderat, (1) non obſcuro ſchemate urbis intercipiendæ. Non diſſimile ſuperiori eſt, quod Conſtanti Heraclii Imperatoris filio eveniſſe memorat *Cedrenus in vita Conſtantis*, ubi cum Abulanaro hoſtium duce claſſe decertaturus eſſet. Etenim per ſomnium ſe *Theſſalonica* verſari credidit, (2) quod cum ipſe ad victoriam referret, conſultus interpres poſt conſideratam vocem, hæc inquit deſignat: θὲς ἄλλῳ νίκην: *alteri cede victoriam.* Vera locutum eventus docuit. Multi parentes de futura ſuarum prolium ſorte edocti ſunt.

(1) *Ex fortitudine victoria.*

(2) *Spes victoriæ deluſa.*

XIII. Aſtyages, *ut Herod. l.* 1. ex ventre filiæ ſuæ vitem per ſomnum aſſurgere vidit, quæ totam Aſiam obumbraret (3) Ita Mauritii Imperatoris parens, *ut Euagrius l.* 5. *c.* 21. tempore conceptionis de cubili ſuo vitem ampliſſimam maturis uvis fecundam pullulare conſpexit, [4] felici uterque eventu; cum ex illa Cyrus Rex Perſarum Medorumque ſummus extiterit; ex hac celeberrimus orientis Imperator. Infelicius ſpectaculum Hecubæ Trojanorum Reginæ fuit, quæ prægnans facem, *ut Sabel. l.* 1. c. 1. ſibi parere viſa fuit, unde Europa Aſiaque flammas arſura conciperet: [5] nec multo poſt in lucem profudit Paridem, infelicem Helenæ raptorem & patriæ everſorem. [6] Mater Attilæ Hunnorum Regis, *ut Bonfin. l.* 3. *dec.* 1. per ſomnum Martem vidit filio ſuo deferre gladium, quem ille poſtea in totius Europæ excidium vertit. Socrates in ſomniis Platonis diſcipuli eximiam ſapientiam prævidit, *ut Pauſan. in atticis* nam pridie quam à patre adoleſcens in ipſius diſciplinam traderetur, candidum cygnum per quietem ſuum in ſinum advolare, dulcique aerem concentu implere admiratus eſt. [7] quod ſomnium, ut puerum conſpexit non ignarus futurorum expoſuit.

(3 4) *Imperator naſciturus. Natalis felix.*

(5) *Natalis orbi infelix.*

(6) *Natalis bellicoſi Tyranni.*

(7) *Sapientia Philoſophorum.*

XIV. Recentiùs, neque admirandum minus, *ut Saxo Gram. l.* 1. quod Hadingo Danorum Regi per ſomnum obveniſſe memorant Defunctæ conjugis ſpecies quieſcenti objecta, ita cecinit;

Bellua nata tibi est, rabiem domitura ferarum,
Quaque truci rapidos atteret ore lupos. [1]

(1) Bellicosus.

Et post pauca subjunxit:

Fac caveas ex te nocuus tibi prodiit ales,
Felle ferox bubo voce canorus olor. [*] [2]

(*) Exprimatur in imagine bubo olorino collo.
(2) Perfidia.

Consulti Onirocritæ, per belluam filium, per avem filiam designarunt; & illum quidem hostibus, hanc patri metuendam. Nec fefellit vaticinium, siquidem filia, Ulvilda nomine, privato cuidam Huthormo denupta, maritum in parentis cædem concitavit, præfata se Reginam, quàm Regis filiam haberi malle, verum is in ipso facinore ab Hadingi stipatoribus occupatus male interiit. Demosthenes Oratorum Græciæ princeps, *ut Plut. in Demost.* infelicem exitum sibi per quietem imminere præsensit, eo tempore, quo Athenis per Antipatrum Regem occupatis, ipse supplex Calauriæ in Neptuni delubro lateret. Visus enim est sibi in Tragœdia exhibenda adversus Archiam certare; sed apparatu & sumtuum inopiâ coactum denique cedere [3] neq; multò post Archias Dux Antipatri adfuit, ac suadere Demostheni contendit, se ut ad Antipatrum sequatur, Verùm Demosthenes ad somnium alludens; nec histrio, inquit, me movisti; nec movebis promissor. mox extracto clam ex calamo ad stomachum veneno exspiravit.

(3) Victum succumbere.

XV. Philemon Comicus *ut Ælian. in l. de provid.* morti jam centenarius propinquus erat, cum in somnis novem è domo Virgines excedere videt: (4) nec multò post Comœdiæ scribendæ intentus, ultimum actum vitæ egit, Musas abeuntes secutus. Socrates moriendum sibi existimavit, postquam in somnis hunc versum Homericum excepisset, *Laërt. in vita.*

(4) Mors docti.

Ad Phthiam venies simulac lux tertia surget. (5)

(5) Mors sapientis.

Tertiâ sibi post luce moriendum putavit: nam licet amici suaderent, ut Phthiam, quæ erat Achillis patria, confugeret: ipse tamen φθίην ἀπὸ τοῦ φθίνεσθαι

deduxit

deduxit, ac tertio post die, hausta in carcere cicuta interiit.

Ericus 3. Danorum Rex, *ut Saxo lib.* 14. ex freto Selesvicensi Selandiam petiturus, cum navem subiisset, Navarchum audivit somnium exponentem, quo credidisset equo se insolenti inter montium juga vectari, abripique, ac denique inter opaca vallium relictum, (1) noctuarum unguibus laniari: quod Rex de navi, velut ligneo quodam equo, cujus præcipiti impetu ad interitum rapiendus esset, interpretatus, hominem deseruit, atque in aliam transgressus navem, pereunte dein altera, servatus est. Tragicomicum est, quod Petrarcha accidisse Patavii, ad vetus D. Justinæ templum, memorat. Somniaverat nonnemo à marmoreo sese leone morderi ictu letali: quod dum eo loco transiret, sociisque cum risu nocturnum ludibrium exponeret; ecce, inquit, leonem (erat is in templi vestibulo lapideus) cujus morsum noctu horrui, simulque inserta in oris hiatum manu: experiundum, ait, num dentes figat; cùm tactus in recessu marmoris scorpio vulnus letale dexteræ inflixit. (2) Quis jam mortem non metuat, si hæc etiam locis securissimis occurrat?

(1) Naufragium imminens.

(2) Inopinatum malum.

Cornelius Gesnerus, *ut Iosias Simlerus in ejus vita*, cùm in somnis à serpente morderi visus esset, (3) pestilentia se interiturum, paucis ante luem mortemque mensibus, non vane est auguratus. Polycarpus, D. Joannis Apostoli discipulus, *ut Fulgosius l.* 1. *c.* 5. cum per quietem pulvinar nocturnum cui incumbebat flammas concepisse videret, (4) flammis sibi pro Christo moriendum prædixit. Olavus Rex Norvegiæ sanctissimus, *ut Crantzius l.* 4. *Metr. c.* 8. à Canuto Danorum Rege ad necem quæsitus, suis in castris non imparatus, hoc per somnum spectaculo fruebatur. Scalam de terra ad cælum usque penetrare videbat, seque per illam in altum conniti, ac denique ad ipsas cæli januas pertingere, quas cum sibi recludendas sperat, (5) supervenit qui somnum visionemq; discussit.

(3) Pestis mortifera.

(4) Mors in rogo.

(5) Mors ad vitam aditus.

sit. Utinam Rex, inquit, tantisper moratus esset, dum exspectatum mihi locum penetrare licuisset; sed enim Canuto ad hanc rem opus erat, qui brevi post adfuit, victorque Olavum in acie trucidavit. Ridiculum penè est somnium, quod filia Polycratis Samiorum Tyranni, mortalium in vita felicissimi spectavit, *ut Herodo. l.* 1. hæc per quietem vidit parentem in aera sublimem elevari, quem deinde Jupiter lavabat. Sol de cœlo inungebat. (1) Quis non felicissimum tam fortunato homini illud Deorum obsequium existimaret? territa tamen spectaculo filia, jam abiturientem ad Oretem Cambysis Præfectum detinere conata est. Sed hic ultimum vitæ fortunatæ actum clausurus infeliciter, abiit, atque in crucem sublatus, Jove pluente, & Sole irradiante perfusus est.

(1) Mors in patibulo.

XVII. Obscurius, magisq; etiam ænigmaticum illud est, quod Cimoni Atheniensi, *ut Plut. in ejus vita,* contra Persas expeditionem molienti objectum schema est. Canis irata ipsum allatrare est visa, & vocem deinde ex humana, & canino latratu confusam edere.

Vade mihiq; meis catulisq; (2) futurus amicus,

Hoc tamen ænigmatum evolutor Astaphilus Possidoniates ad mortem Cimonis interpretatione convertit: Siquidem canis, inquit, homini, quem allatrat, inimica est, inimico autem tuo nihil carius esse poterit, quam mors tua. Morieris igitur, sic enim Medo hosti, ejusque subditis, gratus & amicus eris, nec vanus augur fuit: nam Cimon haud multò post in obsidinoe Citii periit. Ptolomæum Ceraunii, Ægyptium Regem. *ut Plut. de tarda Dei vindicta*, amici per quietem à Seleuco Asiæ Rege in judiciũ trahi videbãt, lupis & vulturibus judicãtibus, carnesq; partientibus(3)nec multò post à Galatis interfectus inter cetera cadavera vulturibus ac lupis præda fuit. Nimirum Superi magnorum nobis casuum fortunam non rarò in vita explicant, non inanibus rerum futurarum ideis; sed nimium præsentium securis, adeoque imperitis, de ventura sorte, conjectoribus: & quanquã malorum

(2) Hosti per mortem conciliamur.

(3) Mors publica in campo.

lorum plerumque; ſæpe tamen & bonorum imminentium commonefaciunt. Pompejus Columna à Proſpero patruo ad Cæſarem Maximilianum I. in Belgium mittendus, amicis licet vehementer improbantibus, nocturno viſo eſt confirmatus, *ut Iovius in eius vita.* Nam vidit per quietem ſeſe in palæſtram deduci, atque illic feſſo, victorique pampineam coronam, cum Julianæ uvæ racemis, imponi à Virgine gigantea, (1) certaminis judice. Nec aberravit imago, cum Cæſari deinde gratiſſimus, & Romanæ ſedi commendatus, dignus Eccleſiæ viſus fuerit, qui purpureum Cardinalium galerum ferret. Rollo Dacus, *ut Polydorus lib. 5, hiſt.* qui Normannos ex Anglia in Galliam tranſtulit, ſe elephantiaſi correptum ſomniabat, ac peragrato Gallici littoris oceano, fonte illic cujuſdam montis purgatum, cujus deinde verticem incolumis attigerit. ad pedem montis varias aves flumineꝗ lotas nidulari (2) conſpexit. Elephantiaſin nonnemo onirocrita vanam Deorum ſuperſtitionem, quâ etiamnum tenebatur, eſt interpretatus, quam deinde baptiſmatis fonte elueret. Aves flumine lotæ, erant Normanni ab oceano illuc ſedem translaturi. Antigonus Rex *ut Plutarchus in Demetrio,* cum per ſomnum viſus ſibi eſſet, auream ſementem latiſſimo campo dividere, ac ſupervenire poſtea Mithridatem Ariobarzanis filium, qui ſubnatam demeteret ſegetem, (3) hunc cædi deſtinabat; ſed Demetrius Antigoni filius æqualis ſociuſque Mithridatis, quamvis parenti fidem ſilentiumque juraſſet, tamen Mithridatem, haſtâ in terram inverſâ, his verbis exaratis, monuit. *Fuge Mithridates.* Subduxit ille ſe in Cappadociam. unde armis deinde Antigonum aggreſſus, regnum in ponto celeberrimum auſpicatus eſt. Hujus felicitas alieno ſomnio conſtitit, Marci Antonini Philoſophi proprio *ut Dion Nicaus,* hic enim priuſquam Imperator deſignatus eſſet, humeros ſe eburneos manuſque in ſomno habere credidit, dignus qui poſtea eburneâ Imperatorum ſellâ aut ſtatuâ donaretur. (4)

XVIII.

(1) *Honores varos conſequi*

(2) *Ethnicus Princeps cum ſuis baptizatus.*

(3) *Alienas opes occupare.*

(4) *Honores novos mereri*

XIX Quanquam remota hæc mihi nimium imago videatur, quæq́ue vix interpretem alium præter vatem admittat, cuiuſmodi & illa eſt, quam per ſoporem habuit, *ut Cicero in lib. de divinat. 2.* qui ex lecti cubicularis faſcia pendulum ovum conſpexerat: de quo rogatus conjector; monuit theſaurum eodem loci, ſub lecti ſponda abditum, quem & reperit, ovi ſpecie latentem, felix ſomniator, auro inter argentum ceu vitello inter albumen reperto. [1] qui cum deinde conjectori gratitudinis ergo argenteos aliquot nummos ſubmitteret, aurum repertum diſſimulans. Nihilne, inquit ille, de vitello? Quæ quidem ſimilitudo quamquam remota adeoq́ue ænigmatica ſit; eſt tamen perquam idonea. Rarior tamen illa, ac toto diverſa genere, quæ Hippocrati Coo Medico per fictas perſonas viſio objecta eſt, hic, Abderitis poſtulantibus, Democrito inſania, ut putabant, laboranti, remedium allaturus, viam parabat: cum Æſculapium ſerpentibus, pyxidibuſque medicis vallatum adeſſe conſpicit, quem pro ſubſidio compellatum, reſpondere credidit: Nihil in præſens illo opus eſſe, hanc tantum comitem Deam acciperet. converſus mulierem auguſtâ ſtatu â radiantibus micantem oculis intuetur, quæ Ἀλήθειαν ſe diceret, prævia ad Democritum comes. alia deinde ſe obtulit, Δόξαν vocabant. quæ audaciori vultu Abderitarum ſe eſſe ſociam aſſerebat. [2] Unde intellexit Hippocrates. *in Epiſtola ad Philipæmen.* rebus ſe medicis ſeu Æſculapii ope apud Democritum non egere, in cujus rei teſtimoniũ veritatem acceperit à Deo comitem, cum opinio morbi tantum Abderitas teneat. Ita Hippocrates ipſe exponit. Verum cur non intelligamus Abderitas, Democriti diſciplinæ parum capaces, malè arbitratos inſanire Philoſophum; (3) cum ſolâ opinione ſapientiæ ipſi ducti, Democritus contra veritate inſtructus fuerit?

(1) *Theſaurus.*

(2) *Morbus ſimulatus.*

(3) *Sapientia pro ſtultitia habita.*

XX Nimirum vix aliquam imaginem licet à Geniis immaterialibus in animo noſtro adumbratam, ita determinatæ finitæq́ue ſignificationis reperies, quam inſcriptio-

inscriptione omni demptâ ad plura designanda non inflectas. de quo alibi disertius. Hic sufficerit aliquot cùm symbola, tum ænigmata sublimiori pleraque ingenio, nec mortali penicillo depicta considerasse. quibus tantum memorat *Suetonius in vita*, studii fideique adhibuisse Cæsarem Augustum, ut ex nocturno visu quotannis, neglectâ imperatoriâ dignitate, à populo stipem mendicaret, cavamque manum assem porrigentibus tenderet. (1) Sed tam superstitiosas harum imaginum exploratores non requiro, nec aliter somnio, quam depicto in tabula ænigmati, sensum fidemque applicandam moneo, in quo uti sæpe inventorem solum eius significandi vis non latet; ita in objectis etiam per somnum imaginibus veritas plerumque Superis explorata tantum est, dum, suo denique eventu, res occultæ apud homines lucem accipiant, atque ænigmati imitatione à nobis effingendo, serviant. Quanquam nec illa plerumque obscuritate Deus homini obiiciat somnia, ut ignorari eorum vim sensumque velit: cùm ad eruditionem virtutisq; persuasionem illa ferè adhibeat; ut iccirco etiã Ioelis cap. 3. 28. postquam dixisset super omnem se carnem spiritûm suum effusurum, illud velut singulare favoris sui in illos argumentum adjecerit: *Senes vestri somnia somniabunt, & juvenes visiones videbunt*. Quocirca illa quæ ad sapientiam pietatemque te aliosque ducent somnia, à Deo esse intelliges; quæ ad vanitatem, à malignis geniis subiici, non dubitabis, uti & illa quibus prodigiosè somniantibus illuditur. Ita Genucio Cippo Romano post spectatam taurorum pugnam vi somnii enata de fronte cornua asserunt. (2) quanquam Val. Max. *lib. 5. c. 6.* id porta egredienti evenisse dicat, responsumque oraculo Regem fore; si in urbem revertisset. Verum exilio se damnasse, & cum effigie ærea memoriam sui in porta reliquisse.

(1) *Superstitio.*

(2) *Cogitationis venerea turpitudo.*

CAPUT XIII.

De ritibus ac ceremoniis ſacris figuratè ſignificantibus.

I. LAtius ſeſe hæc diſciplina extendit, ac inter quotidianos hominum uſus præclarè verſatur, monet, erudit. Sacræ profanæque actiones noſtræ, in religioſa civiliqueꝫ vita ſymbolis Divûm hominumque inſtitutis, aut reguntur, aut regunt. Expende ritus in ſacris omnium gentium uſurpatos; & non temerè adhibitos; ſed prudenti judicio ex ſymbolographia petitos, myſteriorumque plenos reperies. longum eſſet per Ægyptiorum, Græcorum, Romanorumque ſacra vagari, & ſymbolicam in illis rituum vim expendere. Mihi hic ſatis fuerit, ex veteri Hebræorum, tum recenti Chriſtianorum conſuetudine nonnulla exempli tantum gratiâ attigiſſe, in re, ut opinor, clariſſima. Et primò quidem non abſque ratione in veteri lege excluditur à ſacrificio homo, licet de ſemine Aaron, qui maculam haberet, qui cæcus, qui claudus, qui parvo, grandi vel torto naſo eſſet, qui fracto pede vel manu, qui gibboſus, qui lippus; qui albuginem ferret in oculo, qui jugem ſcabiem, qui impetiginem in corpore. Nam ut S. Gregorius *1. part. paſtor. c. ult.* ſymbolicè exponit. *Cæcus eſt qui in tenebris præſentis vitæ preſſus, quo greſſum operis porrigat, neſcit:* (1) *claudus, qui videt quidem;* (2) *ſed per infirmitatem mentis quæ videt, perfectè implere non valet. Naſo eſt parvo* (3) *cui parva eſt diſcretio. naſus grandis & tortus eſt diſcretionis ſubtilitas immoderata, quæ dum, pluſquã decet, excreverit, actionis ſuæ rectitudinem ipſa confundit. Eſt fracto pede, qui bonorum operum exſors vacat.* Sanctus verò Cyrillus, *Gibboſus*, lib. 2. de adorat. inquit, *eſt, quem terrena ſollicitudo deprimit, ne unquam ſuperna reſpiciat;* (5) *lippus eſt,* (6) *cuius ſenſum & mentem*

(1) Ignorans ethnicus
(2) Malus Chriſtianus qui ex cognitu non operatur
(3) Diſcretio exigua
(4) Diſcretio immoderata.

(5) Terrena ſapiens. (6) In virtute deficiens.

mentem natura exacuit; sed conversationis pravitas cõfundit: albuginem habet, qui candorem justitia, vel sapientia sibi tribuens, à luce superna cognitionis se per arrogantiam excludit. Iugem habet scabiem, cui carnis petulantia dominatur: (1) impetiginem, cui avaritia: herniosus est, qui in abditis, id est, in mente pondus turpitudinis gestat. In quam sententiam alibi etiam Cyrillus. *lib.* 12. *de orat.* & Theodoretus. *quæst.* 30. disserunt.

(1) *Venus, libido.*

II. Sed hæc mystica Theologia Hebræorum in habitu, ac cæremoniis sacrorum longè etiam clarius eminuit. *Vestimenta Sacerdotis,* (2) ait & D. Gregor. 1. *part. pastor. loc. cit quid aliud, quàm recta opera virtutum debemus accipere, prophetâ attestante, qui ait, Sacerdotes tui induantur iustitiam?* Ex hujus aliorumque Ecclesiæ Doctorum sententia de vestium Sacerdotalium mysterio constat Tunicam longam candidamque (3) vitæ puræ integritatisq; commonefecisse. deinde pallium superhumerale, ut vocant, mirabili opere intertextum, (4) docebat, præter integritatem variis etiam virtutum operibus Sacerdotem exornandum. Tunica vero hyacinthina cærulei coloris ad talos defluens (5) heroicam & cælestium geniorum æmulam vitam designabat, tintinnabula septuaginta duo quæ inter malogranata in extrema tunicæ fimbria dependebant, (6) illustria vitæ exempla sacrorum Antistitum repræsentant, ut non minus verbo, quam opere omnium in se oculos animumque imitandi cupidum convertant.

(2) *Virtutes.*

(3) *Innocentia vita.*

(4) *Virtutũ opera.*

(5) *Vita cælestis & sancta.*

(6) *Exempla illustria vita.*

III. Accedit epomis seu pallium superhumerale alterum, ex auro, hyacintho, & purpura coccoque bis tincto, & bysso retorta, opere polymitario, variorum quasi elementorum speciem referens. (7) ut intelligeret Sacerdos suis, velut Atlantis, humeris orbem reclinari, ut pro sceleribus illius abolendis, pro necessitate levanda, pro obtinendis beneficiis Deo ipse litet. Additur rationale ex eadem materia ante pectus, in quo duodecim lapides pretiosi nomina 12. tribuum Israël complectens, singula lapidibus singulis.

(7) *Onus honoru Sacerdotalis.*

quatuor in eo ordines lapidum, ternas singuli continentes gemmas. Inscriptum *Vrim & Tummim*, latinè *Doctrina & veritas*: (1) quo Pontifex indutus oracula Deo consulto audiebat. Rationale hoc tropologicè quatuor gemmarum ordinibus totidem proponit Cardinalium virtutum ordines, in quibus Prudentia velut Dux Principatum obtineat, ut S. Hieronym. ad Fabiol. existimat, tres lapides in ordinibus singulis totidem, ut Beda putat, virtutes sunt Theologicæ; quod sine his morales suam apud Deum amittant gratiam. Allegoricè per Sacerdotem Christus, per gemmas (2) duodecim Apostoli, Tertulliano volente, designantur: in Christo enim, & Apostolis Doctrina, & veritas. Denique capiti tiara adhibebatur byssina cui lamina aurea ad frontem sacerdotis promissa affigebatur, cum inscriptione *Sanctum Domino*. (3) quibus Pontifex tropologicè admonebatur, omnes sensus (quorum præcipuè caput sedes est) Deo consecrandos. laminâ verò juxta Bedam & Originem cognitio ac professio fidei Crucisque Christi designabatur. de quibus enucleatius fusiusque disserentem lege Cornelium à lapide, *in Exodum c. 28. & Leviticum, ubi rituum Symbologiam latè persequitur*. in sacris commentariis. mihi in re præsenti satis est breviter digitum intendisse.

(1) *Virtutes cardinales & Theologicæ in sacerdote.*

(2) *Apostoli duodecim.*

(3) *Sensus Sacerdotum Deo consecrandi.*

IV. Aliud vestium sacrorum exemplum symbolicum ex Romana Ecclesia toto orbe cognita subjungam. In hac usurpatur Epomis seu amictus superhumeralis, Tunica linea, quam Albam seu Poderim vocant, Zona sive Cingulum, Manipulus, Stola, Casula seu Planeta. Et Diaconis usitata vestis Dalmatica. cui addunt Episcopi Tunicellam, calceorum genus Sandalia, Chirothecas. Mitram, & Baculum pastoralem seu Pedum, singula mysteriorum plena. Amictus, veteri ephod. (4) sive epomidi, respondens, labores bonorum operum, ut Beda *lib. 3. de Tabernac.* inquit, designat, quæ Sacerdos coram Deo velut humeris deferat, munitus his etiam velut armis salutis: uti oratio inter vestiendum consueta docet. Alba ad talos projecta.

(4) *Bona opera Sacerdotum.*

projecta,(1) continentiam, ad finem vitæ in Sacerdote necessariam, explicat, ut idem Beda. vel, ut Sacerdotis habet oratio, emundationem à crimine, Cingulum,(2) quo Alba constringitur, ne per terram diffluat, astrictionem lascivientis carnis, ne adversus continentiam peccet, Stola, (3) ut Hugo de S Victore, *in speculo Eccl. c.* 6. fortitudinem in prosperis & adversis, puta, per virtutem Crucis, in cujus signum pectori sæpe decussatim adhibetur. Ceterum oratio Ecclesiastica, immortalitatis stolam, appellat, quæ per crucem nobis à Christo reddita est.

(1) *Continentia sacerdotum.*
(2) *Mortificatio carnis sacerdotũ.*
(3) *Fortitudo sacerdotum vel immortalitas Sanctorum.*

V.

Manipulus in sinistra suspensus,(4) uti Christi vincula allegoricè, ita tropologicè huius vitæ, in qua tanquam captivi attinemur, dolores & ærumnas repræsentat. ut Rabanus Maurus, *lib. 1. de instit. cleric.* qui olim mappulam, quia oculos naresque detergerent, usurpatam refert. Casula superior ornatiorque habitus, (5) jugum Christi in charitate ferendum designat, Dalmatica, (6) in figuram Crucis disposita, monet eum, qui induitur, gloriari debere cum Apostolo in Cruce Domini. Sandalia (7) in pedibus Episcoporum, illud Pauli ad Ephesios denotant, ut calceati sint pedes in præparationem Evangelii pacis. Chirothecæ, (8) velut operimentum hædinarum pellium, in quibus Jacob benedictionem à patre obtinuit, novum hominem Episcopum jubent induere. Tunicella (9) vestis nuptialis argumentum est. Pallium ex lana candida contextum, quod quatuor circum insignitur crucibus, & tribus acubus configitur, (10) disciplinam, juxta Durandum, *in rationali lib.* 2. *c.* 17. signat, qua & seipsos & subditos, serio clementerque, prout res exigit, moderari ac constringere tenentur: lana enim asperitatem, candor benignitatem insinuat. Mitra bicornis scientiam Pontificis illustriorem, (11) atque ex utriusque Testamenti sacris literis instructam esse jubet: ut sic potens exhortari in sana doctrina suos, & adversarios arguere. Baculus pastoralis (12) indicat potestatem à Christo traditam, qui Apostolos cum baculo ad prædicandum

(4) *Vincula Christi vincula carnis & ærumnæ.*
(5) *Iugum Christi*
(6) *Gloriatio in cruce*
(7) *Prædicatio Evangelis.*
(8) *Innovatio mentis in Episcopo.*
(9) *Ornatus virtutum in Episcopo.*
(10) *Disciplina Episcoporum.*
(11) *Scientia S. scripturæ in Episcopis.*
(12) *Potestas Episcopalis.*

ab hac ad matutinum rursum tempus offertur; verus scilicet Dei agnus qui tollit peccata mundi. Quantam verò puritatem honestatemque in Sacerdotibus suis Deus requirat ex Lev.21. facile patet. v.17 *Homo,* inquit, *de semine tuo* (Aaron) *per familias, qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo, nec accedet ad ministerium eius, si cæcus fuerit, si claudus, si parvo, vel grandi, vel torto naso, si fracto pede, si manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si iugem scabiem &c.* (1) Ita præcipitur Lev.22.v.22. *Homo qui obtulerit victimam pacificorum Domino, vel vota solvens, vel sponte offerens, tam de bobus quàm de ovibus immaculatum offeret &c. Si cæcum fuerit, si fractum, si cicatricem habens, si papulas, aut scabiem &c, si contritis, vel tusis, vel sectis, ablatisque testiculis est, non offeretis Domino.* (2) — (1) *Sacerdos sine macula.* (2) *Hostia sine macula.*

VIII.

Apud gentiles variæ offerebantur victimæ ritibus etiam diversis *ut Ravisius in Theatro.* l.1. cap.12. &c. Nec solos fructus, aut pecudes; sed etiam homines Diis immolabant. Ita Athenienses propter interfectũ Androgeum, Regis Cretæ filium, bello victi, quotannis septem mares, totidemque filias Jovi sacrificandas in Cretam mittere cogebantur. (3) Sic & Dianæ Tauricæ humanas mactabant victimas. Et Phœnices in bello ac pestilentia amicissimos Saturno homines. (4) Phaselitæ populi salsos Diis pisculos immolabant, Cares offerebant vilissimam canis victimam, (5) Unde de oblatione vili dictum: *carica victima.* Mortuos olim honorabant vivi tonsis capillis, tumuloque impositis, tum rebus simul carioribus defuncto in eandem pyram congestis. (6) quibus, si in bello occubuissent, etiam captivos addebant. Apud Lyndum oppidum Rhodiorum sacrificium, in honorem Herculis, probris & conviciis peragebatur. (7) Unde *Herculi Lyndio sacrificare*, est devovere ac conviciari. Salii Sacerdotes Marti Deo suo salientes sacra peragebant. Curetes in honore in Cybeles quassabant cymbala ac tympana. (8) Apud Babylonios festum Saceas nomine quinque agi diebus solitum, quibus — (3) *Crudelis pietas.* (4) *Hostia pretiosa.* (5) *Hostia viles.* (6) *Amor ad mortuos.* (7) *Religio impia.* (9) *Servitus Dei læta.*

bri mense, cum jam mustum deferbuisset, apertis doliis, amicisque ac servis accersitis, primum libabant Jovi poculum, ac deinde inter se partiti haustus precabantur, hanc vini libationem omnibus salutarem. Quæ festa ipsis Pithœgia fuere appellata (1) Hoc non illepidum est, quod de Tirynthiis *Athenæus lib.* 6 *Deipnos.* refert. Ad res serias hos fuisse nimia ridendi profusione penè inhabiles, ideóque consuito oraculo Delphico jussi sunt, pro remedio mali, Neptuno bovem sine risu mactare: quod si fecissent, liberos deinde fore; secus, ubi nec hoc quidem pietatis opus sine risu absolverint. Ergo mandatum, ut procul omnes pueri ridiculi facesserent. Evenit tamen, ut quispiam adolescens immisceret sese, cúmque prohiberetur: num, inquit, timetis ne evertam vobis pelvim? talis autem, pro excipiendo cruore, nulla in bove super flumen mactando adhibebatur. Unde excusso risu hoc dictum à Tirynthiis exceptum est. (2) Tanta vis est malæ consuetudinis.

(1) *Primitiæ Deo debitæ.*

(2) *Consuetudo pro natura est*

CAPUT XIV.

De ritibus actionibusque profanis, etiam figurantibus.

I.

NOn minùs in vita civili profanáque, quàm in Ecclesiastica & sacra, humanæ actiones & instituta, symbolicæ disciplinæ elegantiâ, exornantur, celeberrimæ quæque solennésque pompæ, hoc velut oculorum animorúmque pastu ad amorem admirationémque condiuntur. Quid certaminum illorum olympicorum athletas tanta contentione atque æmulatione vincendi inflammavit, præter illa virtutis honorísque insignia, quæ victoribus, symbolicis prorsus actionibus, impendebantur? Manibus *ut Pausan. in Plut.* 2, *quæst. conu.* 5. suorum civium multis passuum millibus ferebantur, velut terrâ terrenísque, egregiâ virtute, excelsiores, neglecto portarum aditu, stratis eos urbis muris in civitatem curru transportabant

bant: quòd illam, sine muris, urbem sat tutam existimarent, quæ tantis viris defenderetur. Palmæ in manu
(1) *Fortitudo.* [1] coronæ in capite, nota victorum ornamenta, & argumenta fortitudinis. Magni olim principes symbolicis in primis argumentis, in nova honoris delatione oblectati sunt. Persarum Reges, antequam imperium adirent, sacris initiabantur. *ut Alex. lib.* 1. *c.* 28. ut a religionis cura justum tranquillumque regimen auspicandum scirent. Cyri deinde habitum induebāt, ut virtutis simul æmulatione succenderentur. caricas verò, terebynthum, & lactis potum gustabant,
II. ut frugalis vitæ admonerentur. Reges Ægyptii animalium symbolis à vulgo secreti, in capite imagi-
(2) *Principatus insignia.* nem (2) Leonis, Tauri, Draconis sive etiam ignis arborisve tulere, prout quisque virtutem sibi gratissimam ante reliquas in principatu vellet profiteri. Germanis olim familiare pronuntiatos reges scutis exci-
(3) *Bellica virtus honorata.* pere. (3) atque in altum extollere, quòd bellicâ imprimis virtute eximios cæloque dignos cupiant. Non omittam, quod de Clearcho Heracliensium Tyranno Alexander suprà memorat: eum, felicitate nimiâ insolentem, auream sibi aquilam, tanquam Jovis filio,
(4) *Generis nobilitas.* præferri voluisse, [4) ac præter coronam purpuramque, egregio cultu cothurnos, tragicorum Regum more, pro insigni circumtulisse, velut eo ornatu argumenta sui generis demonstraret. Sed rectius ego laudabiliusque Bohemos, multis à cœpto generis Principatu seculis, calceos è ligno in solenni inauguratio-
(5) *Genus humile illustratum.* nis pompa novello Principi prætulisse reperio. (5) quæ historia quoniam alia etiam involuit symbola, ex Sylvio, *in histor. Bohem.* paulò altius repetenda est.
III. Libussa *Croci ducis secundi Bohemorum filia à patris morte regnum æquo satis imperio administrabat. Verum ubi Bohemos feminæ principatum aversari cerneret, eò maximè quod in judicio pauperem à nobili homine oppressum vindicasset; consilium ipsa dedit, ut equum, quo vehi solebat, stratum in libero campo solverent, & apud quemcunque cursu subsisteret, illum se pro marito, ipsos pro Rege habituros; id se (erat enim fatidica) certò scire.*

Regem

Regem futurum Deorum numine, qui super ferrea mensa comederet. Parent illi. equus decem millia passuum liberè percurrit, tandem ad Bielum flumen coram Primislao rustico constitit. Bohemi eum ducem salutant. Primislaus solutis bobus (quos in aerem sublatos abiisse è conspectu fabulantur) & stimulo humi defixo inversoque vomere cibum sumpsit. Et stimulus quidem mox fronduit & tres coryli ramos emisit, quorum duo statim aruerunt, tertius in arborem proceram excrevit. vates interpretabatur tres eum filios suscepturum, quorum duo immaturâ morte essent perituri, tertium nobilem editurum sobolem, quod si agrum totum ante vocationem aravisset, stirpem eius perpetuò fuisse regnaturam. Dum verò in vomere cibos capientem vident, ferream hanc esse mensam intelligunt, hoc facto magnoperè confirmati, Equum inde conscendit calceis indutus ligneis è quercu: quos in arce Vissegradensi servari & posteris ostendi voluit, ut recordati rusticum generis autorem fuisse, ab omni insolentia sibi temperarent. Servati diu calcei, & multis seculis im pompa coronationis à Sacerdotibus Vissegradensibus regibus prælati. Ducta inde Libussa in matrimonium, Pragam urbem muro cinxit, leges condidit, uxoris sapientia clarus. Quâ mortuâ solus imperio potitus, à Valasca Virgine gravia bella sustinuit. Illius villæ incolæ, in qua hæc gesta narrantur, liberi sunt, nec tributum aliud, quàm modium nucum quotannis Regi pendunt. Hæc autoris penè verbis, illius certè fide recensui. Quæ me res ad aliam non absimilem historiam advertit, quâ præter eundem Sylvium. *c.10. Europæ.* Sabellius, *lib.3. Enn.*10. Carinthios sibi ducem memorabili ritu consecrare memorat. *Est patens vallis ad Vi-* **IV.** *tum oppidum, durans in vasta planicie vestigia urbis adhuc visenda, nomen loci abolevit vetustas. nec procul hinc est marmoreus lapis & patentibus pratis erectus: hunc, cum dux creandus est, rusticus hæreditario iure occupat; ad dextram bovem habens fœtam nigri coloris; ad levam equa illi sistitur strigosa, macieque insigni (a) frequens circa populus, agrestiumque turba ingens. Dux inde futurus ex adverso movet, purpuratorum multitudine*

(a) Res rustica à Principe promovida.

dine ſeptus præcedunt Principatus ſigna, omneſque in toto comitatu egregiè culti præter futurum ducem. Is agreſti habitu pileoque tectus, calceos & paſtoralem baculum gerens, (1) paſtorem agit magis, quàm principem. Hunc venientem intuitus, qui lapidem obtinet, Illyricâ voce, (Sunt enim Carinthiani Illyrii genere) Quis eſt hic, exclamat, qui tam ſuperbè incedit? reſpondet circumfuſa multitudo principem religionis adventare. Tum ille. Iuſtuſne Iudex? ſalutem patriæ quærens? liberæ conditionis? dignuſne honore eſt? Chriſtianæ fidei cultor? auctor? Reclamatur. Eſt quidem, & erit. Rurſus idem. Quæro, quo me iure hac à ſede dimovebit: Ait Comes Goritiæ ducalis aulæ Magiſter. Sexaginta denariis hic abs te locus emitur: jumenta hæc tua erunt (ad bovem & equam manum intendens) veſtimenta, quæ Dux exuet, habebis, eris tu cum tota domo liber. Quibus dictis, ruſticus malam percutit. (2) iubetque ſimul æquum judicem eſſe, præmioque inde abducto loco cedit. Tum lapidem Dux occupat, nudum gladium vibrans. (3) populum affatur, pollicetur ſe æquum iudicem futurum: ferunt & aquam agreſti pileo delatam, potare in futuræ ſobrietatis argumentum: (4) inde operari ſacris in ſacello D. Mariæ vicino. Quibus peractis humili veſte depoſitâ, paludamentum induit, ſplendideque convivatur cum proceribus: poſtremo in apertum egreſſus pro tribunali ſedens ius dicit populo. Fama eſt anno ſalutis DCCXC. imperante Carolo Magno, ducem gentis, Ingonem nomine, ingens convivium provincialibus præparaſſe, & agreſtibus quidem ad conſpectum ſuum intromiſſis in vaſis aureis atque argenteis; nobilibus verò ac magiſtratibus procul ab oculis collocatis fictilibus miniſtrari iuſſiſſe (5) Interrogatum cur ita faceret: reſpondiſſe: non tam mundos eſſe, qui urbes & alia palatia, quam qui agros & humiles caſas colerent. Ruſticis, qui Chriſti Evangelium accepiſſent, candidas & nitidas eſſe animas baptiſmatis undâ purificatas: nobilibus ac potentibus, qui ſpurcitias idolorum ſequerentur, ſordidas ac nigerrimas. Se ergo pro animarum qualitate inſtruxiſſe convivium. Caſtigati eâ re nobiles, brevi tempore ſub Virgilio & Annone Iuvanen-

(1) Princeps ſuorum paſtor eſſe debet.

(2) A ruſticis Principum libertas oritur

(3) Princeps defenſor ſuorum & Iuſtitiæ vindex

(4) Princeps ſobrius.

(5) Vita ruſtica innocentior aulica eſt.

ſibus

sibus Episcopis Christi fidem accepêre. Hinc honos Investiendi Principis rusticis datus. En historiam symbolicis factis plenam, eoque suâ raritate admirandam. Hic solennes variarum Electionum ritus adducere longum ac penè supervacaneum; quot uno in Romano Imperatore designando coronandoque occurrunt symbola? Coronam tantum si cogites, hæc in Germania olim dabatur argentea, [1] mundiciei claritatisque symbolum, ut qui virtute ac honore ceteros excellere debeat. Mediolani in Italia ferrea, (2) fortitudinis in rebelles hostesque convertendæ argumentum. Romæ deniquè à summò Pontifice aurea; (3) ut intelligat Imperator reliquis Regibus ac principibus in religione & æquitate tantum debere excellere, quantum metallis omnibus excellentius aurum est, ut Ant. Ricciardus. *Comment. Symbol. titulo Coronæ.* observavit. Neque symbolicæ hæ tantum actiones in ornandis Principibus viris usitatæ atque obviæ reperiuntur: verum in omnem sese vitam, moresque politicos transfundunt. Vulgata sunt illa luctus symbola, quæ ad principum amicorumque mortem adhibentur. V.

[1] Claritas à virtute in Principe.
(2) Fortitudo Principis.
(3) Religio & Iustitia principis.

His aliquando ad suorum Procerum insignem terrorem Domitianus Imperator usus fertur. Viros ille senatorii & equestris ordinis tota urbe præcipuos ad convivium accierat. *ut Xiphilinus in Domitiano.* ædes cænaculumque atrato vestierat panno; adeoque nec laquearia, nec pavimentum nigro tristique habitu vacare voluerat. Huc noctu, sine comitatu induci quemque, vicinumque columnæ, sepulchri ritu erectæ collocari fecit; lychnucho, velut in monumentis, dubiam parcamque lucem affundente; ad quem, ne quid abesset horrori, suum singuli nomen legebant, ut si ad fatalem orci cœnam, cum vita absolvendam, convenissent. Subinde adolescentes Maurorum specie ingressi, horribili saltu convivas circumeunt, ac postremo illorum ante pedes consistunt. cetera deinde ad mortuorum exsequias præludia consecuta, quemlibet de vita magis, quam epulis VI.

 habuere

(1) *Memoria novissimorũ peccatores continet.*

habuere solicitum, (1) Funebris orator ipse Domitianus aderat. Sed qui denique, ubi omnia terrore complesset, Rhadamanthæum hoc judicium comico exitu ridiculáque ludificatione absoluit. En, ut ad solam rituum imaginem animus hæret, occupaturque. Certè omnis natio maximum his semper pondus inesse sensit, quamvis alii aliis ritibus caperentur, prout ingenio atque affectionibus diversis præditi sunt.

VII. Ægyptiis olim tanta suorum erat Regum observantia, (*ut Alexander l.3.cap.7.*) & morientium desiderium, ut capita luto deturparent, ac nudatis pectoribus duos & septuaginta dies, insigni luctu, abstinentiá à vino, omniqúe animantium esu, suum dolorem testarentur, non verbis, sed efficacioribus longè argumentis, signorum. Id quod Indis quibusdam in suorũ nativitate familiare, qui secus omnia in morte disponunt, pluribus lætitiæ symbolis instructi, ut tot

VIII. laboribus hujus vitæ defuncto applaudant. Quorum institutum placuisse videtur Patavino Jurisconsulto Ludovico Cortusio. *ut Drexelius in Prodromo æternitatis c.1.§.15.* qui anno Christi 1418. vitâ abiturus, lamentationes ac lachrimas suis ultimâ voluntate interdixit, voluitque adesse ad funus aulœdos, citharœdos, & omnis generis musicos, qui candidatum clerum ultra citráque funus comitarentur, lætisque concinentium vocibus exequiale carmen plauderent. Innuptis verò puellis duodecim, prasinâ aut viridi amictis cyclade, feretrum imponi jussit, sua etiam voce musicam aucturis. singulis honestum officii præmium ex ære constitutum. Ita Patavii ad templum S. Sophiæ delatus est, centum funalibus collucentibus, toto stipante clero religiosísque omnibus, iis, qui nigro essent habitu exclusis, ne quod luctus, in communi gaudio, signum occurreret. (2) Alii vitam nostram Tragœdiam esse putant, hic de ea lusit comœdiam. Ubi & illius in mentem venit, quod, *ex Dione Goltzius ac Rosin.lib.3.cap.18. scribit de* Roma-

(2) *Mors ad vitã meliorem aditus.*

IX. norum apotheosi, quâ demortuos ferè Cæsares Cælo

Diisque

Diisque accensebant. Post funus enim sumptuosè accuratum, cerea Imperatoris imago in palatii vestibulo super lectum eburneum proposita, ad cujus lævam Senatus, pullo in habitu ad dexteram in albis (is enim tunc erat habitus mulierum lugentium) matronæ illustres per dies omninò septem frequẽtes assidebant, medicis quotidie velut ad spirantem invisen-sentibus, morbumque sensim aggravescere denunciantibus. Tandem, velut vita functum equestris & senatoria juventus, per viam sacram, in vetus forum deferebant: ubi solitus imperium magistratus deponere. Hic purpureo impositus strato, juxta egregiæ formæ puero, qui muscas velut à dormiente pavonis cauda excuteret, (1) hic, post flebiles puerorum muliebresque nænias, ad campum Martium processio illustri longóque prorsus ordine est instituta, anteferebantur omnes veterum Romanorum, qui à Romulo usque insigni memoria claruissent. statuæ. Deinde provinciarum Nationumque Romanis subjectarum ænea simulacra: denique Romana urbs suis ordinibus distributa, postea quæ ad parentandum comparata, certatim equites, peditesque armati, postremò altare ferebatur inauratum, ornatum ebore & lapillis indicis. His præmissis, Imperator, qui in locum successerat defuncti, Cæsaris laudes pro rostris auspicabatur, magna frequentique cùm lugentium, tum dicta probantium acclamatione. Mox inter equitum manus, senatorumque ordines funus, sive imago Cæsaris, in campum Martium delata est, ac in tabernaculo rogum intus complexo, supráque Phari turris specie assurgẽte, est collocata, imperatorio curru in fastigio addito. Inde certatim ab omnibus aromata suffimentáque omnis generis circum affusa: & imperator exosculatá cum propinquis imagine, inter Magistratus & senatores ceteros, velut pro theatro, assidebat, dum funebres ludi à militibus, currusque personatorum Principum, juxta suis cursibus absolverẽtur, quibus jam peractis ab Imperatore primum, atque à ceteris deinde ignes in rogum congesti, simul

IX.

(1) *Mors hujus vitæ curis & molestiis absolvit.*

(1) *Anima bona morientium ad cœlum transeunt.* aquila è fastigio soluta in cælum dimittebatur (1) velut Principis animam ad superos delatura. Vides, opinor quantum schematicis symbolicisque rebus tribuerint Romani.

X. Ridicula prorsus cæremonia est, quâ Moschi Tartarorum Legatum ad se venientem excipiunt, *ut Sigismundus ab Herberst. in Moschovia*, equini lactis potum afferunt, unde si quid ex legati avidè bibentis labris, in equum aut terram defluat, orator Moschus linguá exertâ lambit (2) servitutem suam hoc argumento professus. (2) *Abjecta servitus.* Regibus Persarum, *ut Plutarchus in Alexand.* ex Nilo & Istro allatus haustus Susis, inter thesauros, velut pignus imperii, quo se dominos utriusque fluminis testarentur, conditus est. Ita ferè Sultanus Ægyptiorum, *ut Iovius lib.* 33. *hist.* priusquam imperium capiat, ad Euphraten equum potatum ducit, (3) quo se facto illius dominium possidere fatetur Et quoniam aquarum meminimus, rarissimæ apud Venetos consuetudinis meminisse etiam oportet, qua solenni velut inauguratione quotannis Oceani imperium capessunt. (3) *Imperium maris.*

XI. Hanc historiam Kirchmannus *de annulo cap.* 19. ipse, ut inquit, spectator, ex Sabellio *Decad.* 1. *lib.* 7. tamen originis cognoscendæ gratiâ, recitat. Ego paucis expedio. Dux Venetorum Ascensionis Dominicæ festo, inter Urbis Proceres Legatos nobilitatemque insigni ordine pompâque stipantem ad maris Adriatici præcipuum portum egreditur, ubi instructâ classe ceteri, ipse navi quinqueremi inauratá (Bucentaurum vocant) excipitur, atque in altum inter varias applaudentium voces provectus, denique subsistit, ac verbis conceptis solennique ceremonia, post invocatos superos, detractum manu annulum oceano offert immergitque, illum sibi æternum fœdere desponsans. (4) Quo ritu absoluto urinatores certatim sese mari immergunt, spoliumque velut non indigenti Oceano subtrahunt. Origo hujus consuetudinis ab Alexandro Pontifice ejus nominis III. fluxit. Ille enim Fridericum Ænobarbum Imperatorem Romæ (4) *Imperium & capta possessio maris.*

XII.

peri-

pertimescens ignoto sese habitu servilis personæ, Româ Venetias contulerat, ubi incognitus in monasterio publicæ charitatis sordida culinæ ministeria obibat, dum proditus Ziano Venetorum id temporis Duci, non modò amicum, sed & defensorem reperit. Pace enim cum Imperatore nequicquam à Ziano tẽtatâ, cum Fridericus 75. navium classem ad Venetias occupandas destinasset, Zianus Deo armisque juxta fisus, obviamque profusus, non modò victoriam, verùm & ipsum hostium Ducem Ottonem Imperatoris filium intercepit. Quocirca reduci Ziano postquam gratulatus victoriam Pontifex esset, æternum illi ac successoribus maris Adriatici imperium precatus, simul annulum his verbis aureum obtulit: *Accipe, Ziane, ac me autore, ipsum mare hoc tibi pignore obnoxium reddito, quod tu tuique successores quotannis stato die observabitis, ut posteritas intelligat, mare vobis vestroque imperio, ut uxorem viro, subjectum esse.*

XIII. Finio postquam illud de Florentinis Italiæ populis adjecero, hi quod à Carolo magno Francorum Rege in urbem libertatemque restituti essent, Guilhelmo Scotorum Regis fratre suffragante, ad alendam beneficii memoriam lilium Francicum, sed rubenti colore pro insignibus accepêre, leonem verò, ad honorem Scotorum quotannis ludis solennibus coronare, ac publico alere plures leones sumptu consuevêre, oraculo persuasi, liberos fore, dum hunc morem tenuerint *Ita Hector Boetius lib.* 10. Indi cum ex navigatione & mercimoniis maritimis potissimum vivant, aureâ gaudent anchorâ, quâ proinde instar caducei in legationibus utuntur, ut *Philostratus* habet *in vita Apoll. l.*3 *c,* 8. Iidem se in doliis ventos pluviásque habere, eodem teste, autumant? Finnis hac in re penè similes; qui, *ut Olaus mag. l.*3.*c.*15. refert, negotiatoribus ex portu soluturis venales offerre vẽtos [3] in trinodi loco solent, eâ præceptione additâ, ut si placidos ventos desiderent, primum nodum solvant, si vehementiores alterum, si vehementissimos denique ultimum. Rectius illi, qui Deum ventorum invo-

(1) *Auri vis magna,* (2) *Vini vis* [3] *Favor humanus,*

cabant olim, quàm qui sic sibi eosdem conciliarent. De Africanis *Plin. l* 38. *c.* 2. ait : nemo destinat aliquid nisi præfatus Africum [1] ita apud Christianos à Spiritus S. invocatione plerique opus solent auspicari. Gymnosophistis idem ait *lib.* 7. *c.* 2. in more apud Indos positum esse, ut orientem manè solem immobilibus oculis secuti, per diem totum ad occasum usque contemplentur, in ferventibus arenis alternis nixi pedibus [2] iis similes, qui tam sacra, quàm profana opera velut in Dei præsentis intuitu, peragunt.

(1) *Favor divinus.*

(2) *Præsentia Dei.*

XIV. Celebrantur Gallorum Soldurii, Regis observationi usque adeò devoti, ut nemo illorum pro Rege mortem expavesceret. nemo sequi morientem tergiversaretur. [3] Tales ait *Nicol. Damascen. l.* 116. Adiatomum Regem habuisse sexcentos, quos Galli Silodunos vocabant. Magna erga Regem fides amórque. Romæ olim sub Tiberio capitale fuit imaginem Augusti Cæsaris non observasse, [4] ut servum ante ejus simulacrum flagellasse, vestimenta mutasse : annulo vel nummo impressam Tiberii effigiem latrinæ, aut lupanari intulisse. [5] Unde Paulus Prætorius, cum in convivio ebrius matulam apprehendisset, Maro accusavit hominem, quod imaginem Cæsaris obscœnis admovisset, periissétque nisi servus repente subduxisset à digito annulum, *ut Sueton. in Tiber. c.* 58. Meles Rex Sardiorum primus, eam habuit filio Leoni reverentiam, ut illum per muros urbis recens natum circumferret spectandum omnibus: compertúmque est muros illa parte fuisse inexpugnabiles, tantùmq; penetrasse illo Persas loco, qui Leonis præsentiâ lustratus non fuerat, [6] *ut Herod. l.* 1. observavit. Parthorum Reges tantum sui æstimatione elatos fuisse *Possidon. l* 5. refert, ut si quem amicorum ad cœnam invitarint, huic humi posito sublimi in loco recumbentes ipsi, cibos velut cani sub mensam projicerent. [7] Cui affine est, quod Cyriorum Regum conjuges, rhedam conscensuræ, per mulierum Syriarum dorsum enitantur [8] ut habet *Athen. l.* 6.

(3) *Amor fidesq; animæ debita.*

(4) *Cultus divinæ imaginis.*

(5) *Castitas.*

(6) *Infantis Christi potentia.*

(7) *Damonum imperium*

(8) *Servilitas turpis.*

Non

Non minus illud insanum quod Persarum fictitius Rex in festo, ut ajunt, saccarum munus suscipit. Hic è vili captivorum sorte elevatus repente collocatur in throno, omníque potestate basilicè epulandi scortandíque pro voto donatur; [1] sed ludo hoc finito, beatus ille Rex affigitur cruci, dignóque mactatur supplicio. Rectius Persarum veri Reges, *ut Plutarch in Atax.* oxygalam, sive acidi lactis vulgarem potionem hauriebant, quâ significarent, Regibus amara juxtà & dulcia acceptanda esse, [2] Sic apud Arianos Persarum finitimos, nobiliores sponsi ad sponsalia à Rege tum primùm admittuntur. quando ex capite hostili allato linguam, unà cum Rege, minutatim sectam farináque commixtam, ederint, *ut Strabo lib. 11. n. 10,* notavit [3] Mulieribus Argivis honor præ viris quotannis festo die est habitus, quo ὑβριστικὰ celebrabant, & mulieres tanquam viri chlamydatæ, viri contra tanquam mulieres in pallis incedebant, [4] quod cum Telesilla Duce, viris succumbentibus, adversus Cleomenem Lacedæmoniorum Regem, urbem defendissent, *ut Plutarch. in Argivis.* XV.

(1) Felicitas improborum exitu infelix.

(2) Amara dulcibus mixta.

(3) Laboris fructus.

(4) Mulier & virilis & vir muliebris.

Minus consilii habuisse visa est, mulier prophetissa apud Bœotos oraculum sciscitantes: cùm enim respondisset: rebus usuros prosperis, si impiè agerent, dignam responso mercedem tulit, quando ab ipsius vatis cæde impietatem exorsi, illam in rogum conjecerunt, meritò cremandam, sive mala fide oraculum edidisset; quod rogus pro pœna futurus esset: sive bona; quòd juxta oraculum egissent, [5] Ita *Strabo l.* 8. Ita indignus rationali homine cultus est, quo *Olaus Mag. l.* 3. *c.* 2. memorat septentrionales quosdam pro Numine toto die adorare, sive avis, sive serpens, aut piscis brutumve fuerit, quod primo diluculo visum fuit [6] Digniore cultu veteres Romani eandem Venerem, tanquam nuptiarum & funerum præsidem (sub Libitinæ nomine sepulchris præfectam) coluerunt: quòd eadem nobis vitæ prima dies sit ac mortis [7] *Plut. in Rom.* Et certè XVI.

(5) Consilium malum consultori pessimum.

(6) Religio stulta.

(7) Vita cum morte juncta.

mortis ad benè vivendum prodest meminisse. Unde & Ægyptii juxta *Herod l* 2, inter pocula sceletum circumferebant, sive ossei hominis, sine carne effigiem, quo & Maneroris alumni Isidis præmaturâ morte
(1) *Mortis memoria.* sublati, & sui quondam exitus è vita meminissent. [1]
XVII. Rarum hoc, quod apud Tauros *Nicol. Damascenus in Tauris* fieri memorat: ubi tanto mortuos affectu plangunt, ut Rex etiam amicum mortuum aut parte, aut tota aure abscissa lugeat, tanquam, carissimam
(2) *Mors amici deplorata.* sui partem amissam esse, testatus [2] Mitior observãtia Panœborum erga defunctos Reges est, quando, ut idem *Damas. in Pœnobis*. defuncti Regis caput amputatum inaurant, atque inter sacra collocant quod Christiani Sanctorum reliquiis honorificè tribuunt.
(3) *Mors honorata.* [3] Magis novum, quod Pythagoræi vivis adhuc, sed à philosophia deficientibus, zenotaphia, tanquam mortuis sapientiæ instruerent, ut significarent mor-
(4) *Mors animæ.* tem animæ corporis letho anteferendam esse [4] *ut Orig. lib. 1, in Celsum.* Multa omninò in hoc genere symbolicarum actionum occurrent, diversarum gentium historias evolventi. Sic Romanæ antiquitates his plenæ sunt, ut in prima parte Palæstræ Orat. videre licet, ubi in solis ritibus sponsalitiis non pauca symbolis significatis plena reperies.

CAPUT XV.

In usu vitâque hominum familiari figuratas imagines singulari quadam vi efficaciâque adhibitas reperiri.

I. NOn tantùm ad rituum usum, sed quotidianam etiam vivendi agendique consuetudinem elegantissimo condimento hic symbolorum usus deducitur. Mirum quantum in hoc eloquentiæ Japones collocent. Exemplo id tradam aulicorum Bungi Regis, qui S. P. FRANCISCUM XAVERIUM instructo apparatu rerum verborúmque jussi excipere,

pere, hac ferè ratione, salutabant, *ut Horatius Tursellinus in ejus vita libro 4. capite 11.* In primo aulæ aditu, puer raræ indolis, & primo ætatis vigore plenus: fortunatum, ait, ejus in Regiam adventum Regi perinde charum jucundúmque fore; ut tempestivus imber sit, per æstatem segeti sitienti [1] Aulam deinde interiorem subeunti aulicorum Procerum, filii occurrebant, qui cum gentis more ter eum inflexo ad terram capite devenerati essent; unus hæc verba addidit. Felix tuus adventus, Sacerdos sancte, adeò gratus Regi erit, ut infantis dulcissimi risus, matri ubera præbenti. Tertia in aulæ parte Regis frater cum nobilitate præcipua, obviam factus, negavit diem ullum Regiæ illuxisse lætiorem, Regemque tanti viri adventu beatiorem se judicare, quàm si tribus & triginta Sinarum thesauris auctus esset. En ut sermonis ornatum in his velut symbologiæ gemmis collocent.

(1) *Gratum beneficium.*

II. Verùm, ut varietatem hujus in communi vita usus intelligas: observandum. Solo illa nonnunquam sermone velut adductam similitudinem usurpari symbola, ut in propositis exemplis vides: nonnunquam solis tantùm factis exhiberi: uti ille Philosophus, qui rogatus, quid vita esset, sese in gyrum vertit, ac subito e conspectu subduxit. Nonnunquam ad facta cōjungi verba, tanquam lemma, aut expositio ad figuram propositam; cujusmodi exēpla aliquot reperies inter dicta-facta Comparatorum in Argutiis nostris politicis. Hoc genere usus est legatus Carthaginensium ad Tauromenitas missus, qui Timoleontē Corinthium hostem receperant; *ut Plutar. in Timoleonte.* dum post multas minas planam manū exhibuit, quâ deinde inversâ, [2] paria, inquit, hæc urbs exspectet, nisi nos audierit. Tum Andromachus oppidi dynasta simili gestu respondit, & abire quantocyus jussit, nisi suæ hæc navi evenire cupiant. Quâ ferè ratione Themistoclem per Nicoclem parentem revocatū à Reip. administratione Plutarchus *in Themistocle*, etiam memorat. Hic enim, dum ad maris littus obambularent,

(2) *Eversio rerum.*

veteres neglectásque illic triremes filio ostendit, [1] monuitque pari sorte observari à populo Rectores ac Duces suos, quos, cùm amplius ex iis fructum non sperent, abjiciant.

(1) *Rector populi senex negligitur.*

III. Ita salubri admonitione vanitatem puellæ extraneæ Parisiensis Orator correxit, *ut P. Adrian. Poirters in larva mundi*, etenim dum ab urbe remotior, fortè ad populum dixisset: Puella hospitis urbem repetentem orabat, sibi ne gravaretur redux Parisiis speculū aliquod deferre, quod cum se facturum recepisset: fidem deinde ita præstitit, ut formosæ adolescentis vita functæ calvariam deportaret, [2] ac loco speculi stupenti horrentíque deponeret, ac moneret, fuisse hanc talem, qualis ipsa nunc esset: fore illam talem, qualis hæc modo esset. Admisit, adeòque usa est feliciter, ut abdicatā brevi post vanitate, Deo se totam consecraverit. Huic non absimilis illa Jacoboni ingeniosa amici correctio, qui ut mortis illum commonefaceret, acceptos ab eo Gallinarum pullos, velut domum asportandos, ad sepulchrum detulit, [3] monuitque deinde, rationem facti postulatus, aliam se ejus domum certiorem nullam agnoscere.

(2) *Imago vanitatis.*

(3) *Domus certa.*

IV. Spectare huc etiam illa novitii Eremicolæ historia videtur, qui gravis animi cœptæ jam vitæ tædio fluctuantis, *ut Poirters libro eod.* dum audit, vidétque præ cellæ foribus aviculæ dulciter concinentis modulos, ó aurea exclamat libertatis possessio! quantum vel in brutis volucribus gaudii jucunditatisque habet, quantò hæc lætior feliciórque avis est, quàm quæ vinculis cancellisque attinetur, captiva sine libertate, sine voce, sine lætitia! utinam illâ hodie felicitate potirer, quæ me hoc squalore ac carcere exemptum pristinæ amœnitati restitueret! Dum illa secum commentatur, advertit ex improviso delapsum cælo milvium modulantem aviculam rapaci ungue comprehendere, ac discerpere trepidantem, læto plausu in funestam stridulámque næniam converso, [4] tum vero attonitus animo, ac mutata cum sensu voce. Ergo tam amœnam liberámque vitam hic subitò exitus

(4) *Libertas multis exitio.*

exitus opprimit? poteras fortasse ab hoc insidiatore tutam intra cortem vitam agere, quæ in ista tua libertate periisti. Itáne in te ego meâ falsus opinione sum, quâ felicem te volucrem, malè consultus augur prædicabam? quid si par me, captivitate solutum, casus excipiat? Enimverò præstiterit arctius vivere de salute securum, quàm incertum adeò vitæ salutisque licentius evagari. Dixit; atque hoc volucris schemate eruditus, intra claustra se continuit.

Sciebat Gilimer Vandalorum Rex quanta esset symbologiæ vis ad inflectendos hominum animos. Quocirca à Belisario Carthagine ejectus, *ut Procop. lib. 4. Vandalor.* ac prælio victus, cùm in prærupto monte Papuano juxta Hipponem à Phara Belisarii Duce, arctissimâ obsidione pressus, extrema formidaret; non dissimulavit; sed misso ad Pharam legato, citharam, pro leniendis mœroribus; spongiam, pro tergendis lacrymis; panem, quem se post amissam Carthaginem spectasse negabat, submissè ad famis solatium petiit, [1] quæ res hosti ipsi commiserationem incussit, iis, quæ petebantur, submissis Regi, in triumphum brevi Romanorum abituro: Constantinopolim ad Justinianum ductus, identidem repetebat: *Vanitas vanitatum & omnia vanitas.* V.

(1) *Extrema calamitatis imago.*

Est verò insignis etiam hisce in symbolis irridendi vis, quod in Narsete Imperatoris Duce clarissimo manifestum, *ut Sigonius de imper. occid.* cui dum Sophia Imperatrix peroffensa, uti erat Eunuchus, per ludibrium denuntiasset: inclusuram se illum Gynæceo, & ad fusum columque amandaturam, [2] quod erat, forti ceteroquin Duci, muliebrem exprobrare ignaviam, tantâ hanc rem indignatione Narses excepit; ut responderet, talem se illi viróque Imperatori telam exorsurum, quam uterque non retexat; simúlque Alboinum Longobardorum Regem in Italiam provocavit, qui deinde, pacato invitóq; jam Narsete, Italiæ tamen possessionem occupavit, unde tanto molimine Gothi depulsi fuerant. Lanea, *ut* VI.

(2) *Muliebris abjectio.*

(1) Molli- *Ælian. lib. 12. var. histor.* apud Cretenses corona, [1]
ties quà velut molles ac fœminei notabantur, loco supplicii adulteris fuit.

VII. Tamberlanes Scytharum Imperator crudelissimus, ut terrorem urbibus obsessis incuteret, *ut Cuspinianus*; primo die nivea tentorii vela [2] in conspectu hostium expandebat, quibus se clementem dedititiis fore pollicebatur; altero die, sanguinea explicabat, [3] quibus pertinaciam cruore suo expiaturos urbis incolas minitaretur: tertia demum luce, atri coloris velis utebatur, [4] quibus excidium & perniciem ultimam omnibus intentaret. Dissimili symbolo in re penè usus simili Tarquinius superbus fertur, *ut Iulius Frontinus Strateg. lib. 1.* Ad hunc enim cùm filius post devictos Gabios, Legatum destinasset à Rege postulatum: quid Gabiorum Principibus agendum? Nihil respondit, verùm is ut in horto fortè obambulabat, summa papaverum capita, virga quam manibus tenebat demessuit [5] Nuntius sine responso ad filium reversus, ea quæ patrem agentem vidisset, retulit, quæ illi argumento erant, rectiùs se nihil ex patris sententia facturum, quam si procerum capita demeteret.

(2) Clementia

(3) Cædes.

(4) Excidiū fatale.

(5) Decollatio Principum.

VIII. Mirificam hæc etiam symbola vim habent ad exponendos corrigendósque aliorum errores: ut Parochum pinguioris beneficii appetentem homo non inelegantis ingenii correxit; dum ex illo, velut pro consilio postularet. Nunquid paupere, quam haberet, uxore relictâ, ditiorem liceret ducere? Cui dum Parochus subitò redderet, Minimè id licitum. Cur tu ergo, alter subjicit, pauperem Ecclesiam deseris, ut Archidiaconatum habeas? Ita correctus presbyter tenui beneficio acquievit. Hac etiam subtili arguendi ratione in corrigendo Davide adultero usus est Propheta Nathan 2. *Reg c 12.* Enimvero hanc parabolam comminiscitur. Divitem esse hominem armento gregibúsq; abundantem, qui tamen in convivium epulásque peregrino instruendas, propriis ovibus prætermissis, unam solámque pauperis homuncionis oviculam, quam

sua

sua in domo, sub mensa atque in sinu etiam aluisset, per vim subductam mactatamq; hospiti apposuisset, cujus hominis duritiem inclementiámque, cùm Rex magnopere detestaretur, ac morte dignum proclamaret, adjiceretque, fore ut in quadruplum refundere damnum cogeretur. Tum emblematico velut schemate illustrato, subiecit Nathan, hunc tam inhumanum hominem esse Regem ipsum, qui toto dives regno, tótque uxoribus stipatus, unam illam Uriæ addictam Bethsabeam cum vita immeritò eripuerit. Quâ ratione usque adeò Regem convicit, ut præter ruborem, sceleris plenam agnitionem confessionemque extorserit.

IX. Dissimile quidem, verùm ad correctionem aliorum, aut certè confusionem valuit, quod Burchardus Montmorentius illustris Galliæ miles usurpavit. Hic sub Philippo I. Rege Dux ipse aliorum, & Philippi assecla, fortè aulam ingressus, monili aureo figuris emblematicis insigni subibat, cervina illud capita eâ lege componebant, ut major ex medio canis ante Ducis pectus dependeret [1] Mirabantur simul & spectabant non pauci novum habitum; Rex etiam illius caussam originémque est sciscitatus. Cui Montmorentius, proximi in illo prælii effigiem memoriámque circumferri, ubi tanquam cervi profugerint passim omnes, se velut cane ad custodiam Regis persistente, Regi illa viri virtus (arrogantia aliis visa esset) adeò placuit, cum ingenio, ut ne facti inventique recordatio intercideret, militari hoc insigni ordinem instituerit.

(1) *Fidelis inter desertores, vel, Fortis inter timidos.*

X. Non imprudens, quamvis â Morione profectum facinus, quod *Moderus in acroam.* refert Fridericus Saxoniæ Princeps cum fratribus, de hereditate dividenda convenerat. Singuli certam sibi Saxoniæ partem vendicabant. Aberat haud procul Nicolaus Morio consultantibus, atque etiam, ut sibi liceret inter consiliarios suo adesse suffragio postulat, ubi concessum, parem sibi cum Principibus togam esse cupit, & hoc animi gratiâ indultum. Illâ obtentâ gra-

phicè in conſpectu ceterorum incedit, & qui placeat? interrogat. Plaudunt, & magnificè illo habitu ornatum aſſerunt, Subinde egreſſus, totam forfice veſtem à capite ad calcem multis partibus diſſecat, atque hac ſpecie in conſeſſum Principum ſe regerens: ut modò placeat? ſciſcitatur. Indignante Friderico, ac verberibus inſolentiam hanc caſtigandam aſſerente: Digniora, inquit, mi Princeps, verberibus agis, qui Saxoniam tam fœdè laceram, quam integram habere mavis, [1] Quis hanc à ſtulto ſapientiam exſpectet? Quanquam & olitor quandoque opportuna locutus eſt. Alii Fridericum hac imagine à Morione inſtructum aſſerunt, cum in Principum proteſtantium concilio de ſchiſmate ſuo, contra Imperatorem & orthodoxos ſtabiliendo conſultaret [2] Utrobique locum habuit. Huc etiam referri poterit lepida Hircani II. Joſephi Judæorum Principis filii illuſio. Hic *ut Ioſeph lib.* 14. *c.* 4. *antiq* refert à Patre Alexandriam ad Ptolomæ. Epiphan. miſſus, ut de filio recens nato gratularetur, Sed (ut erat vile illis Judæorum nomen) adhibitus menſæ, reliquis convivis ludibrio fuit, oſſa ad orbem illius congerentibus, Tryphon morio expoſiturus impleturuſque fabulam ad Ptolomæum verſus, Hircanus ait, in menſa agit, quod Pater ipſius in tota Syria; nihil præter oſſa relinquūt, nudant omnia [3] Ptolomæus ſubridens. Unde, inquit, Hircane tanta oſſium congeries? Tum ille argutè, idem ſymbolum in adverſarios retorquens, reſpondit: Ego, ut homo carnes tantum comedi, illi, ut canes etiam oſſa abſumpſerunt. In diverſa cauſa, inter viros Principes, in Gallia evenit, *Lebetius de peccat. l.* 3. *emb.* 2. ut D. Ludovicus litem ſymbolicè decideret, non minori ſignificandi virtute. Nā ubi Flandriæ Comes cum Matre coram Rege lite diſceptaret, Rex eâ ſententiâ cauſam abſolvit, ut juberet Comitem leoni, quem in ſuis præferebat inſignibus, ſine unguibus deinde & linguâ proponere, quod erat condemnare illum delicti adverſus Matrem, quam voce & opere malè offendiſſet. [4]

(1) Regnorum diviſio dignitatem tollit.

(2) Religio diviſa ipſius exitium eſt.

IX.

(3) Avarus & avidus Princeps.

(4) Arma lædēri ſubtrahenda.

Marius

Marius Regulus Dux Rom. triumphaturus non inscitè suam de honoris & vitæ mortalis vanitate exposuit in imagine (Physica simul & ethica) sententiam *ut Barri in anno Sancto part.* 4. Siquidem ex cera fingi collocarique inter faces collucentes simulacrum voluit, quod inter hunc ignem illuxit ac sensim unà consumptum est. [1] D. Antonius ad corrigendum Venatoris errorem, qui lusu otióque Monachorum offensus substiterat, monuit, ut quem ferebat arcum intenderet, laxarétque. [2] Sed cum sæpius deinde jussisset intendere, venator tergiversatus, ita destrui arcum respondit. Tum Antonius, si quandoque arcum feriari cupias, cur id nobis deneges? Nec parum ad suadendum ponderis, hæ figuræ adferunt. Germanus Princeps, ut nec voluptatem quidem sine dolore atque offensione conscientiæ delibari posse ostenderet, *ut Zehner in verme conscientiæ,* patinam calidissimo plenam melle urso proposuit, cùm avidissimè fera involaret, sensit aduri fauces identidem tamen repetens, gustato semel melle quamvis læsa, avocari non poterat. [3] Ita prudens histrio, ut exponeret, quibus curarum aculeis opum avari pungerentur, Ratisbonæ coram Matthia Imperatore, in theatro omni auri argentíque apparatu instructissimo, urnam, velut ad sortes, offerens spectatores advocat: qui confertim advolāt, sed admissi singuli manus ex urna cum rubore ac dolore retrahunt. [4] in latentem inibi echinum impingentes; at fraude dissimulatâ, ut plures in illam traherent. XII.

(1) *Honoris & vitæ huius vanitas.*

(2) *Otium laudabile.*

(3) *Voluptas placet, etiamsi lædat.*

(4) *Sors multos fallit.*

Religiosus Abbas. ut vetulas à Monasterio lotrices amoveret, *ut P. Engelgrave in Luc. Evangel.* nequam perversæ carnis cupiditati opportunitatem faceret; cum rationibus ægrè suaderet. obtinuit exemplo. Salsas in cæna carnes suis apposuit, haustu parcè subministrato. Noctu igitur, absolutâ psalmodiâ, cum non pauci sitis vehementia ad hauriendam turbidam adigerentur, sciscitatur deinde Abbas quæ causa tam absurdæ appetentiæ? Sitis, inquiebant, improba [5] Tum ille hac usus imagine docuit cupiditatibus XI

(5) *Cupiditas indigna suadet.*

tatibus omnem etiam occasionem, quantum licet, subducendam, cæca homines appetitione ferri, nisi caveatur opportunitatibus. Persuasit & obtinuit. Cōcludam Caroli IV. Imperatoris sententia symbolica, qui cum Neapolin ingrederetur, populique istius libertate jam diu offensus esset, ubi solutum præ urbis portis equum loco insignium offendisset, expositórque monuisset, libertatis Neapolitanæ imaginem esse. Freno, inquit, egere videtur, adiiciam. [1] Nec fefellit: nam arcem urbi imposuit: quam ideirco quod urbi imperaret, atque in officio contineret, frenum dixêre. Plura historiarum studiosus reperiet, quæ ut energiam singularem, ita gratiam quoque non vulgarem obtiuent.

(1) *Servilitas imposita.*

CAPUT XVII.

Voces sermonemque humanum imagines nonnunquam ænigmaticas continere.

I. INtellexisti, opinor, mentis sententiam variè per imagines explicari, rerúmque significatarum naturam symbolis exhiberi. Nunc reliquum videtur, ut ostendam ipsa etiam verba sermonémque vocalem hominum ejusmodi schematibus adumbrari posse: Nam ut verba vocésque signa rerum sunt, ita vicariam aliquando res præstant operam & signa fiunt verborum ad rem diversam significandam adhibendorum Sic dum animaturus ad mortem alterum es, pingatur *sus, tinea, mus, & mors.* [2] quod erit conjunctim explicatum, *Sustineamus mortem.* Siquis *mustelam* petierit, *mus* ei in *tela* mittatur, & ænigmaticè satisfeceris. Si te morari in Corsica amico significatum volueris, *cor* illi cum *fica* depingás. Si *corallium* promiseris *cor* illi pictum exhibe & *allium.* Quæ symbolorum ratio etiam in ambiguæ significationis verbis locum habet, ut interroganti, quæ pri-

(2) *Contemptus mortis.*

ma sit ad cælum via? fides depingatur, aut etiam submittatur, & responsum erit. Illi cui taurum ænigmaticè pollicitus es, sidus cœleste adumbratum mitte.

Obscuriora hæc erunt in retrogradis quoque, ut si *merum* à te promissum exspectanti, *murem* exhibeas. Si Atlantis à te descriptionem postulanti, tu saltantem proponas, aut ipse saltes: *Atlas* enim retrogrado ordine *salta* legitur: vel si Romæ à te imaginem exigenti, tu Amoris offeras, quod *Roma* inversa lectione *amor* sit. Ita *seps* fugiens *spes* erit à te aversa. Multò etiam obscuriores erunt anagrammatismi, aut actione aut penicillo per rem significatam expressi. Ita pro *Roma* tibi *Muro*, pro *remo* *moures* dabuntur, *annus nanus* erit, *nævus vanus* &c. II.

Sed & litera quandoque detracta & per numeros aut signum aliud suppleta, ejusmodi ænigmata conficientur, ut cum *Dapes* exprimere volueris, quingentas (quem numerum *D.* conficit) *apes* pingas, aut contra adjectâ litera. Sic pro *C. apris* unum proponas *Caprum*, pro *Loculis L. oculos*, per *Claves* intelligas *C. L. aves*, per *uvas* missas *vasa quinque* postules. Similis ferè in hoc carmine ad amicum imago proponi poterat. III.

Mitto tibi navem prora puppique carentem.

Nam N & M. literas auferendas indicabat, ut intelligeres *ave* sibi dici, & nuntiari ab amico salutem. Ita non ineptè luserit, qui magnum hominem ad alterum pro agno destinans scripserit, ad ejus simplicitatem, simulque ad vocem *agnus* exprimendam; Mitto tibi agnum si caput abstuleris. Ita & picas petenti dabis spicas verùm capite truncatas. Hæc ludendi ratio logogriphica penè est: ac per illud præcipuè à scriptis verbisque tantùm propositis logogriphis differt, quod aut actione aliqua, aut imagine proponatur, exemplo rarior gratiorque.

Placent verò illæ ante ceteras imagines, quæ illius, quam suadent sententiæ contrarium primâ sui fronte exhibere videntur. Ita filius parentem consulat, quæ sibi IV.

sibi maximè inter aliorum consortia peregrè observanda judicet? pro literis, in imagine, hinc vires, inde pocula adumbrata, [1] accipiat, existimabit hic primo intuitu sibi vinum ac pocula inter socios indulgeri, verum sententia rei pictæ hæc erit; *vites pocula*, ubi lusus ab ambigua vocabuli *vites* usurpatione deducitur.

(1) *Sobrietas.*

Memorari hoc loco illud jure potest, quod in aula Pontificis Clementis VII. Bononiensis *ut Silvester in symbol. heroic l.4, ex Paulo Iovio*. eques symbolum amabat. Is, ut erat poeseos non ignarus in achate gēma ex redimiculo pilei suspensa imaginem festi Pentecostes ferebat. Pietatem id consilii dedisse homini Poetæ videri poterat, ut linguas de cœlo igneas exspectaret, caneretque,

Est Deus in nobis agitante calescimus illo.

At causam facti à Pontifice rogatus, diversâ prorsus explicatione usus, quam ducebat ex voce Pentecoste, quæ Italis pœnitere significat. Nam hoc se uti cœpisse symbolo, respondit, ex quo, magnis frustra impensis, ad nobilis nubilisque virginis nuptias aspirasset. Quæ res adeò inopinata Pontifici viro aliàs gravissimo accidit, ut obortus illum risus à cœna nondum finita abegerit.

V. Hannibal Carus vir eruditus rustico prædiviti ad nobilitatem aspiranti, sibique ac posteris insigne aliquod familiæ poscenti, hæc tria convenire existimavit, grana frumenti, seu segetem, vitem, & unam pyrum, quæ juncta nominibus Italicè redduntur: *Gran vitupero*, id est, vituperium grande, ut sanè erat, hominem stivæ assuetum prensare nobilitatem. Fertur Isabella Castellæ Regina Ferdinandi Regis uxor fortè, in via, quam sibi viróque malè auspicatā credebat, herbam *malvam* conspexisse, simulque admonuisse Regem: num audiret, quid germen illud *malva* [2] inclamaret? idem namque est, quod male vadit, sive cedit res, ille absterritus omine iter cœptum abrupit, quo sensu etiam Didacus à Cusman rebus malè cedentibus, *malva* usus est. Alius amico quærenti, cur amicitiæ obnuntiasset?

(2) *Infelix iter.*

pro

pro responso misit unionem gemmam & pronubum annulum, sed fractum. [1] Cumque unio Italis *perla*, annulus nuptialis *fede* designat Sensus erat: *perla fede rotta*. id est, per fidem à te ruptam, factum ut te desererem.

(1) Fides violata.

VI. Ita lusum ænigmatico symbolo in aula Hispani Regis, ubi nobilis procus Virginem è regio gynæceo moniturus, ut ne alteri rivali assentiretur, Avem *Anadino* in redimiculo sustulit; ut si diceret, *Anna dic nolo*. In quo genere idem Silvester loc.cit Italici proci exemplum memorat, quod tantùm propè insaniæ, quantùm ingenii complectitur. Virginis nomen erat *Margarita*. Igitur gemmam ei cognominem galero affixit, appositâ ex corio *soleâ* cum litera T interposita, unde hæc Italicè facta est sententia *Margarita Te sola di cor amo*. Te (scilicet) solam ex corde amo. nam solea ex corio, *sola di coramo* Italicè dicitur. Tum rivalis amatoris, retentâ gemmâ & litera T, soleam auream fecit: simul adiiciens symbolo honestiori gratiam, simul alterius significationẽ vincens; cùm sensus fieret *Margarita Te sol' adoro*, id est. Te solam adoro. Vicit hic quidem ingenio, sed ab alio se virtute superari passus est. Verum ejusmodi symbola vix ut probem inter viros resque graves adducor; cum plus felicitatis in reperiendo, quam sapientis doctrinæ, solidæque eruditionis contineant, ne tamen suis exemplis ignorarentur, adiicienda censui.

Plus compendii & emolumenti ab illis esse signis poterit, qualia olim Ægyptiis placuére, quibus res ipsas significabant. sic hodiedum quoque per α & ω Deum, principium & finem rerum omnium, per T crucem salutis signum, per Y Pythagoræ, bivium hujus vitæ, per M. D. mille quingenta exprimimus. Sic in calendariis Astronomi per ♉ Taurum, per ♊ Geminos, per ♄ Saturnum, per ♃ Jovem, per ♂ Martem, per ♀ Venerem, per ♈ arietem, per ♋ cancrum, per ♌ Leonem, &c. magno, ad expositionem mentis, compendio proponunt. Et

his quidem ſimilibuſque inter ſe ſignis nationes omnes, quantavis diverſitate linguarum præditæ, communicare ſcripto animi ſui ſenſa haud difficulter, rudi ſaltem, ut ſic loquar, Minerva, poſſent, ſi de iis per interpretes mutuos ſemel foret conſtitutum.

Finis Libri Primi.

Liber II

Figuratarum imaginum fontes ex diversis fingendi rationibus ductos continet.

CAPUT XVII.

An historiæ, parabolæ, ac fabulæ figuratas imagines complectantur?

Erum gestarum exemplum multis nihil figurarum continere videtur: nam, & calamo, & penicillo exhibita nobis historia, tantùm imago esse rerum præteritarum ad posteritatis memoriam creditur, adeóque vi suâ alterius rei significationem nullam inferre. Verùm tamen & historiarum imaginem esse rerum talem, ad quam posteritas mores suos possit componere quis rectè negaverit? Quocirca & à Græcis παράδειγμα quasi manifestatio appellatur. Hæc sanè historiæ affectio indicatur, cùm exemplum dicitur, ad quod videlicet mores suos animi mortalium fingant. Quin & Rhetorum ac Philosophorum perspicaciores similitudini exemplum subiiciunt. 1.

Historia imago est, ad quam posteri suos mores fingant & componant.

Diomedes enim, *Dion. lib. 11.* ὁμοιώσεως tres species facit;

facit: εἰκόνα, παραβολὴν, καὶ παράδειγμα. Easdē prorsus Marius Victorinus constituit; quamquam hic imaginem latiori, quàm Rhetores in figuris usurpatione accipiat. Sed Aristotelem adeamus, *l.2. orat. inst c.39. vulgo* 20. qui de exemplo, ceterisque, more suo, nos eruditè instruet. παραδειγμάτων δ' εἴδη δύο ἐστίν: ἓν μὲν γάρ ἐστι παραδείγματος εἶδος, τὸ λέγειν πράγματα προγεγενημένα: ἓν δὲ τὸ αὐτὸν ποιεῖν. τούτου δὲ, ἓν μὲν παραβολὴ, ἓν [illegible] λόγοι οἷον οἱ Αἰσώπειοι, καὶ, Λιβυκοί. Exemplorum formæ duæ sunt; una quidem est res gestas proponere, altera easdem fingere. Hoc verò, vel fit per parabolam, vel per fabulas Æsopicas, & Libycas. Subjungit deinde unum rei factæ, & plura ficta exempla. Etenim Darii & Xervis historiâ, post occupatam Ægyptum Græciam quoque invadentium, rectè ostendi tradit, non permittendum Græcis, ut Persarum Reges Ægyptum occupent: Nam & Græciæ rursus metuendum. Parabolæ loco adfert ad ostendendum sorte Magistratum eligi non debere. Perinde enim facturos asserit, ac qui sorte, vel gladiatores pro certamine, vel gubernatorem pro navis directione adsciscerent. cujus rei cùm nullum exemplum sit, esse tamen fingit, ut alterius sortitionis absurditatem, velut in imagine, exponat. Ex quo illorum error detegitur, qui τὸ παραβολὴ hoc loco pro quavis similitudine accipiunt, miranturq; Aristotelem illam exemplo, ceu generi speciem, subjungere. Verùm ut rectè Ricciobonus hic animadvertit. *In paraphr. ad Aristotelem l 2.c.20.* Parabola, de qua præsenti in re Aristoteles, est exemplum ex verisimilitudine, ut proinde non quævis; sed ficta tantùm ad exempli formam similitudo, exemplo generatim sumpto, ceu species addatur. quod ex verbis suprà adductis manifestum erit.

Exempla vel sunt rerum gestarum, vel fictarum.

II. *Exempla rei ficta, aut verisimilitudinem habens, ut parabolæ sunt: aut nō habent, ut sunt apologi.*

Fabularum porrò, quas apologos dicunt, exempla subiicit; sed unum Stesichori contra Phalarim est. Hic enim, cùm electo jam Imperatori, Himerenses præsidia militum tribuenda censerent: Equus, inquit,

inquit, cervum sua carpentem pabula ulturus, apud hominem pro subsidio intercessit, qui respondit, modò se portaret telis armatum, frenumque pati non recusaret, [1] facilè hostem junctâ ope superaturos. Equus ubi admisisset; pro pœna, quam ab hoste sumere decreverat; servitutem deinde hominis passus est. Ita Æsopus Samiis, Principem avarum exosis, ac de alio surrogando cogitantibus hac fabulâ dissuasit. Vulpes in foveam lapsa, cùm muscas caninas magna illic patientia toleraret, Erinaceus præteriens miseratus, operam ad illas excutiendas obtulit, verùm illa his verbis recusavit. Sine: nam hæ jam plenæ sunt, ubi enim has abegeris, famelicæ aliæ succedent, & quod reliquum est sanguinis extrahent. [2] ita, subjicit, vobis futurum, ubi egeni Principes diviti successerint. Unde cum Ricciobono facilè intelliges, Fabulam à parabola discerni; quod sit exemplum fictum præter verisimilitudinem. Discrimen tamen inter vera fictaque exempla haud parvum reperitur: Siquidem illa, cùm sunt rerum ab hominibus gestarum, res gestas ante omnia repræsentant; ut iccirco non satis constet, an figuratè, ad rei à se diversæ significationem, adhibeantur? in fabulis ac fictionibus magis id, primò intuitu, liquet. unde hoc nomine, in figuratis imaginibus, exempla rei fictæ veris præferuntur.

(1) *Servitus coacta.*

(2) *Mali odiosi aversio sæpe alterius occasio est.*

Exempla rei fictæ præstant vero in Imaginibus figur.

III.

Deinde exempla rerum gestarum in eo fere genere virtutum vitiorumve erudiunt, in quo nata primum sunt. Ita Darius & Xerxes post Ægyptum occupatam invadentes Græciam, Græcos admonent, non facile indulgendum Regibus Persarum, ut Ægyptum occupent; ita enim periclitari rursus Græciam posse. Ubi in eodem genere actionum persistitur: nam per occupationem Græciæ, ostenditur Græciam occupari posse, quod nos in figurata imagine vitiosum esse infrà trademus. Quare si hoc exemplo uti decreveris in arte iconographica, translatione opus erit, quâ ad aliud morum genus in homine transeas. ut si cui ostendas malæ societatis viciniam

Exempla rei gestæ nō erudiunt in figur. imaginibus, nisi metaphoricè transferantur.

devitandam esse, ne ab illa occupatus in communionem sceleris veniat. In Mutio Scævola, exempl. gratiâ, idem clariùs proponetur Hunc si dexteram rogo intrepidè ingerentem proponas, suadeasque, hoc exemplo fortitudinis, Martyri, fortiter pro Christo ignes aliasve etiam pœnas subeundas esse; idem prorsus Martyri suades, quod in Mutio observasti, adeóque translatione, ad diversum actionum genus, non uteris. Si tamen adolescenti, libidinis ignibus æstuanti, hoc exemplo constantiam, in iis præferendis, vincendisque suaseris; iam poetam agis, atque aliud figuratâ imagine dignum, exemplo rerum gestarum, proposuisti. Ex quibus, opinor, intelliges, nos prius exempli significatum, quod ex arte poetica non habet, verùm naturâ tantum suâ, ab iconologia nostra amandare, quin iccirco quoque fictiones ante res gestas, hac in arte, ducere; quòd illæ priori facultate repræsentandi destituantur, ac solùm figuratè significent, ex primo aspectu notæ; cùm historiæ incertum sæpe intuentis animum relinquant; figuraténe, an propriè ab autore usurpentur?

IV. Quocirca ut exemplorum copiam aliquam in hac facultate suggeram, non facilè adducor: tū quòd infinita res sit, atque ubique in libris obvia: tum quòd jam antè id præstitum à Caussino nostro insigni delectu videam; sive rationis expertium, sive compositum exempla postules: quem tamen historicè id non minùs, quàm poëticè executum animadverto. Neque enim hanc, à me paucis nunc traditam, atque infrà stabiliendam magis, legem observavit, ut translatâ significandi virtute exemplis ubique uteretur; sed in eodem non raro actionum genere perstitit, ut apodosis à protasi diversa non esset. Ex principio lib. 3. exempla petamus. Memorat ex Plinio Sagunti infantem natum Matris uterum repetiisse, eo anno, quo ab Hannibale urbs occupata & eversa fuit. Hæc protasis est. Addit apodosin: omnes in uterum maternum reversutos, si miserias vitæ providerent. Sic de infante Rascatino in utero plorante argumentatur. Ita Sicu-

Caussinus in suis emblematis sæpe historicè exemplis rei gestæ usus.

los fratres, parentes è flammis eripientes, pietatis; Alexandrum, thus profusè Deûm focis ingerentem, liberalitatis in superos typum facit. Quod est in eodem genere actionum, sine translatione, persistere. quæ cuivis etiam rudi hac significandi ratione obvia sunt; quia ad hanc illationem faciendam res ipsa cognita necessariam viam præstat. nempe Alexander in superos liberalis fuit, vicissimque illos liberales expertus est, igitur & nos in superos liberales esse convenit. Unde, uti omnis ingeniosæ inventionis, & poëseos est expers, nec locum doctæ conjecturæ præbet; ita ab hac imaginum poësi est removenda. Quæ verò cum translatione eodem libro idem autor usurpat; ut dum Augustum cum aquilis ludentem [1] adolescenti blanditias fastidienti, atque ad generosa animum cogitata transferenti adhibet: dum eundem quoque ranis silentium imperantem [2] in protasi exhibet, atque in apodosi regum filiis applicat, qui improbis & loquacibus terrori sunt, ea in exemplis probo; quia Aquilæ nutritio, ad generosæ mentis cogitationes, ranæ loquacitas, ad improbitatem malorum transfertur; ad quam significationem res non ex natura sua; sed ingeniosa symbolistæ inventione adhibetur. Hac igitur cautione adhibitâ; tum etiam illâ, quòd obscuriora exempla nequaquam consectanda sint, ut alibi de materia imaginum ostendemus, ad Caussinum historia: um curiosum ablego.

(1) Adolescens generosa sectatur.

(2) Loquacitas repressa.

De fabulosa imaginum poësi, in qua autores ac studia multorum desiderantur, paulò nobis agendum fusiùs; ut quæ hujus omnino loci propria, neque alio fine reperta est, quàm ut per veritatem in imagine velut propositam nos instruat. In his Græci involucris potissimam sapientiæ partem collocarunt. In hac Romani Latinique omnes non parcè olim versati sunt, ut proinde utrorumque nobis bibliothecæ excutiendæ sint, tum, cui quique fictionum generi maximè inhæserint, videndum. Atque ut rem ordine aggrediamur. Primò quidem de minùs obscuro fictionum genere à Romanis jam olim, in numis præ-

ſertim, uſurpato, principium ducemus; inde ad diverſas fabularum & poeſeos exercitationes tranſituri.

CAPVT XVIII.

De fingendi artificio à Romanis, in figurandis imaginibus, uſurpato.

I. OMne fingendi artificium aliquâ rerum convenientiâ niti debet, ut in liberali diſciplina locum reperiat. Quod ab omni retro erudita ætate, quæque aliquod in ſapientia ac ſcientiarum palæſtra nomen meruit, obſervatum video. Obſcuriùs tamen illud, remotiúſque ab hominum ſenſu Græci, quam Latini conati ſunt. Etenim fabuloſam illam poëſim, quam ænigmatis atque implexis figurarum ambagibus plenam exhibent, tam remota rerum ſimilitudine, ad imaginem aliquam veritatis aptant, ut à Sphinge omnia profecta videri poſſint, & Oedipo opus ſit, ad lucem tam denſis tenebris inferendam. Diem magis amarunt Latini imaginum artifices; & minùs ſæpe haberi elegantes, quam aperti maluere, pro nationum videlicet ingenio, nam illi, ut animo tecti, mille artes receſſuſque ad fraudem tegebant, ita rationem iiſdem latebris implicatam impeditamque amabant: hi explicatioris animi, virtutique contra fraudem, aſtumque faventes, propalam magis, ut orationem, ſic mentem ferebant. Romanis hæc ferè fingendi ratio: ut res, tam naturali, quam ethicæ cognitioni ſubſtratas. v. g. regionum, fluviorum, ventorum, virtutum quoque ac vitiorum, nomina, per imaginem oculis obiicienda, ſpecie aliquâ hominis ficta, velut in theatro, ſpectandam proponerent: eo veſtium corporiſque habitu, iis ſignis atque inſtrumentis actionum, quibus à cæteris diſtingui, ſuâque actionum

Græcorum fictio ac poeſis longè obſcurior, quàm Latinorum.

II. diverſitate ab eruditis internoſci poſſent, Quâ arte, ut viam Romanam (quam Trajanam ab autore vocabant)

bant) figuratâ icone exprimerent; Matronam lapidibus insidentem finxére, quæ alterâ manu ferulam atque arundinem; alterâ rotam, quæ videlicet quadrigarum erat sæpe viam obterentium, sustinebat. (1) Iidem ut Portum Ostiensem in Tiberi adumbrarent, Portumnum Deum portubus apud illos præfectum exhibebant, alterâ manu piscem, quo se maris Deum ostendebat, alterâ clavem, vel etiam ramum præferentem; quo se aperire navigantibus aditum, pacemque ac quietem à maritimis jactationibus offerre ostendebat. (2) Has verò similesque veterum imagines cum ad perfectam figuratarum imaginum & cognitionem, & constructionem magnopere intersit non ignorare, præterire minimè debui. Ex Goltzio, superiori me libro non paucas dedisse memini: nunc ordine id agam copiosius ex *Iacobi Biai* Numismatis, & *Antonii Augustini* Archiepis Tarraconensis in Numismata Dialogis, *Ioannis* item *Pierii* hieroglyphicis; *Ioannis Bochii* inauguratione PP. Alberti & Isabellæ magno ingenio judicioque, tum ex veterum disciplina, tum arte propria in hac imaginum fictione versantis, cui alterius haud multum imparis, *Cæsaris Ripæ* laborem adhibui: denique & *Ioannis Paep*, qui ex veterum officina ad artem memoriæ facilitandam complures imagines congessit. In quibus illa antiquitatis potissimùm monumenta, ut digniora suis expositionibus brevissimè, idque ex Augustini ferè sententia, illustravi. Cetera ut planiora transii; in quibus ipse titulus, virtutis, aut vitii nomen facilè symbolorum expositioni viam rationemque aperiet.

(1) *Via Romana.*

(2) *Portus maritimus.*

III.

In emblematũ, aut ænigmatum conceptu ac formatione, primò fingendæ aptè personæ habenda ratio.

Neque omnino difficile erit imitatione similia effingere: ubi obiervatum ex ipsa exemplorum varietate, & natura fuerit, quibus potissimùm fontibus hæ imagines nascantur. quòd ut facilè assequaris, ante omnia id conari iconographos animadvertes, ut personam ferè hominis, illi, quam cogitas, rei significandæ maximè aptam reperiant, neque tam de nomine, quàm re exprimẽda laborent. Ita invenies Virtutem, licet nomine femineum quid præferat, tamen viri ima-

imagine; contrà Honorem femineâ exhibitum specie. Nam, uti ad virtutem animi virile robur, secùs quàm in honore accipiendo referendoque exhibetur; sic in corporibus idem est adumbrandum. Has verò personas, aut tuopte licebit ingenio fingere, aut ex rerum seu gestarum, seu fictarum antiquitate desumere. ut si Herculem viribus corporis pollentem; aut Gigantem aliquem, tuo in cerebro natum, pro insigni animi robore ac virtute exponenda usurpes. Alterum est, ut habitum corporis illis moribus, quos symbolicè adumbrare decrevisti, idoneum aptumque effingas, atque, ut membrorum situm gestusque taceam, qui rem emblematicam mirificè extollunt; ipsi etiam vestium colores, modò exprimi queant (ut in theatro, & vivis personis possunt.) figuris imprimis serviunt. Quibus aptè usurpandis, præter illa, quæ suprà docui, Alciati versus ex embl. 117. opportuni erunt.

Secundò habitus corporis aptè exprimendus.

Colorum varia significandi facultas in habitu observanda.

Index mœstitiæ pullus color &c.

Ubi nigro colore, tristitiam ac funera docet significari; albo, fidem, integritatem, ac puritatem animi: viridi, spem: flavo, cupiditatam, & amorem: rubro, ferociam & cædem in militibus, in pueris verecundiam: cæruleo, nautas & astrologos, quod mare ac cœlum sit cæruleum: gilvo seu ruso, vilis conditionis homines; fulvo, meticulosos, ac religiosos & zelotypos; violaceo, suâ sorte contentos. hæc Alciatus. Quatuor colores quibus factiones ludorum Circensium utebantur totidem anni partes referebant. Prasini, viridi colore, ver: Russati, roseo æstatem; Albati albo pruinosum autumnum; Veneti cæruleo, gelidam hiemem, (5) ut habet Ricciardus. Verùm hic & Personarum habenda est ratio, & moris gentium: nam Romanæ mulieres in funebribus albatæ incedebant, atratis viris: extra funus in viris, hic color olim erat reorum, adeóque infamis. Cæterùm aureus color, lætitiam, & Dei amorem; auro intertextus, virtutes diversas: varius, juventutis inconstantiam denotat.

(5) Anni partes quatuor.

Tertium

Tertium est, ut symbola cuique personæ tribuas convenientia, inter quæ illud primum esse debet, dextræque plerumque inferi (nisi in capite aut pectore aliquod signum emineret) quod figuram à cæteris rebus, personisque distinguat, atque illi propriam faciat, cujus imago est. ante enim natura, & rei cujusque substantia constituenda est, quàm adjunctis aliis, & communibus rerum qualitatibus exornetur. Quo semel, ut necesse est, observato, multorum iconographorum, tam veterum, quàm recentium errores, & deprehendes facilè, & corriges. ita Pietas in numis Drusi caput velata ac coronata, signo illo distinctivo caret, quod illi in numis D. Bruti per arculam thuris additur: si quidem illud agendum ante omnia erat: ut noto usitatóque symbolo sese eruditis oculis manifestaret. ita Paci olea; bilanx Æquitati; Abundantiæ cornucopiæ offerendum. aut certè virtus induenda pelle Leoninâ, Fraus vulpinâ, Famæ dandæ alæ, Fortunæ rota: quibus deinde cetera ad exprimendam mentis sententiam spectantia adjungi poterunt. Nunc exempla aliorum ordine digesta inspiciamus, quæ & hic & alibi de industria copiosè studioseque congessi; ut multorum, qui libris hisce carent, inopiæ subvenirem; aliorum etiam labores levarem, aviditatémque pascerem. IV. *Tertiò symbola cuique personæ convenientia tribuantur.*

CAPUT XIX.

Regionum, Fluviorum, Ventorum, Temporum, & Artium imagines.

Regionum & terrarum imagines.

EUROPA in numis L. Valerii Acisculi, tauro insidens reperitur: quod ex fabulis Græcorum de Jove tractatum est. *Antonius Augustinus Archiepiscopus Tarraconensis de veterum nomismatis Dial.* 3. Vel monochromate adumbrata, & tauro necta, cornu I. *Europa.*

dextrâ, sinistra alcyonis nidum sustinens; Europam pacatam significat. apud *Ioannem Bochium in inauguratione PP. Alberti & Isabellæ. Vel* puella veste *sumptuosa.* insideat gemino cornu copiæ, dextrâ templum gerens; sinistra, hinc jacentia humi sceptra & coronas: inde arma, equos, & boves ostendat. *Cæsar Ripa.*

Hispania. HISPANIA in numis Galbæ Imp matrona habitu militari, cum scuto; tela duo sinistrâ gerens, dextrâ binas spicas complexa, indicat militarem gentis animum; quam Livius lib. 28. diutius, ceteris nationibus, restitisse asserit: & copiam provenientis illic tritici *Vel* in numis Hadriani Imp Hispani, femina sedet pacificæ oleæ ramum præferens, cuniculo (quod animal in Hispania frequens) ad pedes sito. *Augustinus. In iisdem* simulacrum triceps hastæ innixum, quo *Pierius* in Hieroglyphicis lib. 32. cap. 24. Hispaniam intelligit, ubi tricipitis Geryonis regnum fingitur.

Gallia. GALLIA habitu quoque militari femina, hastam aut sceptrum lævâ sustinet. *Augustinus.* Gallis virgata sagula, torques aureos, gesa seu hastulas duas, & oblonga scuta tribuit *Maro*, quæ Galliæ distinguendæ adhiberi possunt.

Germania. GERMANIA, in Hadriani numis, matrona erecta est, hastam dextrâ tenens, lævâ scutum. *In* numis Domitiani, femina seminuda clypeis insidet, juxta tropæum; adstat vastâ mole captivus, manibus post tergum revinctis. quod argumentum est eo tempore Germanos cladem à Romanis sustinuisse. *Augustinus.*

II. *Pannonia.* PANNONIA, in numis Decii Augusti, Matronæ duæ (nã duplex hæc provincia, superior, & inferior) cohortis insignia sinistris complexæ, dextris in cœlum elevatis, quasi deditionem peterent. *In* numis L. Ælii femina est pannis suffulta, contra regionis frigus turribus caput revincta, quia urbibus frequens est, dextrâ hastam cum vexillo, sinistrâ, in lacinia vestis pilas sustinet. *Augustinus.*

[Da]cia. DACIA, in numis Decii Aug. matrona vestibus com-

compta, dextrâ hastam, in vertice, asini aut alterius animantis caput gerit, sinistrá vestis sinum diducit. *In* alio numo, signiferi forma cuditur, pelle Leonis, aut asini caput obtegentis. *Augustinus*

ITALIA, in Titi Vespasiani, & Commodi seu Anton. Pii numis, Virgo est orbis terræ globo insidens, unâ manu sceptrum, alterà cornucopiæ gerens, capite turribus ac muris coronato. *Augustinus*. *Italia.*

ROMA in Vespasiani Cæsaris, aliorumque numis habitu virtutis ac Minervæ, cum parazonio, exprimitur; eo tamen discrimine, quòd victoriam manu sustineat. *Septem* quoque collibus juxta flumen, Tiberim scilicet, insidet. *Eadem* Lupæ specie, Romulum ac Remum lactantis, exhibetur, *Alibi* spectatur ficus ruminalis (à ruma seu mamma sic dicta) sub qua lactasse parvos fertur. *Alibi* picus Martius visitur, quod Romulum Martis filium fingerent, cui hæc avis sacra est. *Sæpe* ad Romam significandam caput tantum armatum proponitur; cum Roma sit velut orbis caput. *Augustinus*. *Roma.*

SICILIA, in Numis tribus cruribus divaricatis repræsentatur, quibus tria Insulæ promontoria, tres angulos formantia, designantur. *In* aliis numis, feminæ forma, cum spicis apparet, quo fertilitas loci indicetur. *Augustinus*. *Sicilia.*

AFRICA, in Hadriani Cæs. & aliorum numis matrona sedens scorpionem dextrâ stringit: ad pedes calathus est herbis plenus: capiti, loco calanticæ, impositum est caput elephanti, proboscide, dentibus & aure oblonga eminente: quia hæc regio elephantorum ferax est. *Augustinus*. *Africa.*

MAURITANIA, in numis Hadriani Cæs. femina militari habitu, dextrâ equum strigosum, ac macilentum, cursui aptum, ducens; sinistrâ virgam habet, quæ illis pro calcaribus ad equum impellendum usitata. *Idem*. *Mauritania.*

ASIA, in Hadriani Cæs. numis, matrona est sinistrâ navis gubernaculum attollens, dextrâ serpentem tenens. *Alibi* incurvo vasi cornu copiæ immittit, in si- III. *Asia.*

nu pilas ferens (quæ vectigal denotant) puppique navis pedem imponens, quo indicatur per mare adeundam esse. *Augustinus.* *vel* Puella coronata floribus & fructibus; veste aureâ gemmeáque: varios ramos dextrâ, sinistrâ thuribulum gerit, *Cæsar.*

Iudæa. JUDÆA, in numis Vespasiani & Titi filii, matrona ad palmæ radicem; quòd Phœniciæ vicina sit, à palmis frequentibus nomen sortita. *In* arcu triumphali Romæ, candelabrum septiceps Hierosolymam exprimit. *Augustinus.*

Ægyptus. ÆGYPTUS in Hadriani Imp. numis matrona sistrum manu tenens, quod erat instrumentum musicum Ægyptiis sacerdotibus usitatum, in sacris Isidis, Harpocratis, & Onocephali; quæ numina etiam in numis exhibentur, & ille quidem, ut Silentii Deus, indice ori admoto: hic capite asini sistrum quatiens, ut in Valentiniani numis. *Quin* & Ibis avis spectatur Ciconiæ similis, quòd clysteris usum, suo ipsa rostrō alvum sibi purgans, ostenderit, & serpentes necarit, pro numine culta. *Augustinus.* *Apud Ioannem Bochiū* fingitur matrona pedibus crocodilum premens, interque pyramides locata, manu papyrum tenens.

Alexandria. ALEXANDRIA (ita scribitur in numis M. Lepidi) per faciem matronæ turritæ proponitur. *In* numis Hadriani, matrona sedens, cum modiis tritici, spicas manu gerit. *Alibi* sistrum dextrâ, sinistrâ scapham præferens. *Augustinus.*

Arabia. ARABIA, in numis Trajani, herois persona, alterâ manu parazonium, alterâ ramum arboris odoriferæ sustinet; *alibi* capsulam longiorem tenet, cum ramo; ad pedes dromedarius, seu camelus illis usitatum animal. *Augustinus.*

Armenia. ARMENIA, in numis M. & L. Antoninorum, matrona insidens armis, in quibus arcus & sagittæ, pileus in capite, qualem Veneti Duces ferunt. *Augustinus.*

Cappadocia. CAPPADOCIA, mulier in Hadriani Cæs. numis, turribus coronata: pilam, tamquam vectigalis provincia, manu unâ tenet, alterâ vexillum erigit. *Augustinus.*

INDIA,

INDIA, mulier fusca, gemmis & margaritis cultissima, tigridi insidens, circulum meridianum manu tenet cum circino astronomico; utrimque Æthiopes, hic capiti umbellam tendit, ille ventum ei flabello suscitat. *Ioan, Bochius* IV. *India.*

MESOPOTAMIA, in Trajani numis, inter duos fluvios Tigrim & Euphratem, sedet capite mitrata. *Augustinus.* *Mesopotamia.*

AMERICA puella nuda, fusca, terribili vultu; velum descendat ab humero ad genua, quo tegatur: coronata variis plumis; dextrâ sagittam, sinistrâ arcum gerat, cum pharetra lateri accincta, & capite humano humi jacente, telóque transfixo. *Cæsar Ripa.* *America.*

BRASILIA, erinaceum intuetur, calcans Zodiacum Brasilum, astante viro & feminâ, plumis, ut solent, ornatis. *I. Bochius,* *Brasilia.*

Fluviorum imagines.

¶ FLUVII, universim in numis spectantur, senis specie urnæ incubantis, quæ angusto ore aquam fundat; caput arundine redimitur, quam etiam manu præfert. Senex est, quòd ab orbe condito originem fluvii ducant. Hydria, fontes seu capita fluviorum denotat. *Aliquando* visuntur cornucopiæ manu tenere ob frugum, quam causant, ubertatem. *cornibus* quoque adumbrantur; quia flumina crebrò secantur velut in cornua, unde cum Acheloo in tauri speciem converso Hercules pugnasse fingitur. *Augustinus.* V.

TIBERIS, in Vaticano palatio Romæ, spectatur cum cornucopiæ, lupamque juxta habet lactantem geminos. *Ioannes Paep de arte memoria.* *Tiberis.*

ACHELOUS (ut & alii fluvii) ut hispidus senex, algâ arundinibusque viridi in habitu cinctus, super effusum urceum inclinatus, & uno tantum præ ceteris, cornu in fronte pingitur, altero sub Hercule amisso. *Io. Bochius.* *Achelous.*

ERIDANUS fluminum Rex taurinâ facie pingitur. *Bochius.* *Eridanus.*

Athesis. ATHESIS argenteis comis auro immixtis in Padum se exoneret; circum Nymphæ plures cum urnis suis, fluviolos denotantes. *Bochius.*

VI. *Danubius.* DANUBIUS senex, velo caput obtegens, sinistrâ urnam effusam sustinet. *in* Trajani Cæs. numis, velatus, quòd fortè illo tempore ipsius origo, & fons primus obscurus esset *Augustinus.*

Iberus. IBERUS, Hispaniæ fluvius, viri forma ore aquam evomentis exhibetur. quæ imago in Hispaniæ numo reperta est. *Idem.*

Mæander. MÆANDER, tauri specie, ad cujus pedes vestimenti fimbriæ fluerent: nam ut hæ per terram, sic & fluvii profluunt, tauri vero specie, ob cornua, quæ fluxu crebro refluxuque, per agros, veluti assimilat, proponitur. *Augustinus.*

Mosa. MOSA, cum serto hederaceo & salmone, pingitur. *Bochius.*

Nilus. NILUS, in Hadriani Cæs. numis, cum crocodilo, & quandoque Hippopotamo exhibetur. *vel* sphingis specie, quæ capite virgo, corpore leo est; quam brachio senex tenet, quo indicant, Nilum crescere dum sol in leone est, decrescere dum in virgine existit. *Augustinus.*

Rhenus. RHENUS pampinis redimitus acipensere vehitur. *Bochius.*

Scaldis. SCALDIS in cetarii generis thynno equitat. *Idem.*

Tagus. TAGUS aureas arenas ex urna profundit. *Idem.*

Tigris. TIGRIS, in Trajani Aug. numo, ab animali tigri, cujus velocitatem exprimit, cognoscitur; cui si fluvius jungatur, Euphratem designat. neque enim alia hic forma apud veteres repertus est. *Augustinus.*

Padus. PADUS taurinâ facie pingebatur. *Ioannes Paep.*

Oceanus. OCEANUS cum curru statuitur, quem quatuor balenæ trahant. Tritones cum buccinis præcedunt; circumstant Nymphæ. *Paep.*

Ventorum imagines.

VENTI pinguntur alati, tumescentibus buccis spirantes. *Ioannes Paep.* VII. *Venti.*

AUSTER alis madidis, vultu caliginoso, barbâ nimbosâ, pennis & capillis rorantibus exhibetur, *Ioannes Paep.* *Vel,* atro capite, velatus, materiam fumantem præferens, manu aquas spargit, *Ioannes Bochius.* *Auster.*

BOREAS, pro pedibus anguium habet caudas, barbam insuper, & alas nive conspersas. *I. Paep.* *Vel,* hispidus senex, folle armatus, seu flabro aërem agitante, spinis aridis coronatur. *I. Bochius.* *Boreas.*

EURUS niger pingitur, & supra caput sol aureus splendet. *Paep* nigras addit alas, cum sole rubicundo. *Bochius.* *Eurus.*

ZEPHYRUS facie juvenili & pulchrâ, tempora habet pulcherrimis floribus redimita. *I. Paep.* Interdum alas habet, *vel* flabellum plumaceum gestat. *aut* leniter buccas inflat. *Ioannes Bochius.* *Zephyrus.*

Temporum imagines.

TEMPUS, habet compedes, cum alis deplumibus, & horologio ad pedes fracto. Applicatur rei tempore non consumendæ. *vel* gremio veritatem fovet, quam tempus pandit. *vel* Saturnus falcem manu, clepsammidion capite gerens. *Bochius* *Vel* senex versicolore vestitu, variis floribus spicisque coronatus, dextrâ serpentem caudam ore mordentem, alatumque; sinistra Zodiaci circulum gerit. *Cæsar.* VIII. *Tempus.*

ÆTERNITAS. veste viridi, hastam lævâ, genium dextrâ, basiliscum aureum in capite gestat. Ita in nummis reperitur, additâ hac inscriptione. Clod. Sept. Alb. Aug. Virg. His ego nec metas rerum nec tempora pono, *vel.* Mulier triceps sindone amicta, anguem circularem, orbem, solem, lunamque gremio, basiliscum capite, hastam gerit dextrâ, cui appensa scheda *Æternitas.*

cum hac inscriptione: *manet immota. vel* cæruleâ, aureis stellis distincta, veste. *I. Bochius*. Vide infrà de Virtutibus.

Ætas aurea. ÆTAS AUREA. Puella formosa, in olivæ umbra & medio alvoarium, unde mel effluat. quiescens, capillis aureis naturaliter sparsis, veste aureâ, cornucopiæ floribus, fructibúsque plenum præferat dextrâ. *Cæsar*.

Ætas argentea. ÆTAS ARGENTEA. Puella forma priori paulò inferior, veste & ornatu capitis argenteo, minoribus ocreis induta, & sinistrâ spica gerens, aratro dextrâ innitatur. *Idem*.

Ætas ærea. ÆTAS ÆREA. Puella superba, armata, galeataque, hastam dextra tenet. *Idem*.

Ætas ferrea. ÆTAS FERREA. Puella armata, ore aperto, in cassside caput lupi videtur, vestitu coloris ferruginei, dextrâ ensem vibret, sinistrâ scutum monstro horribili insignitum ferens. *Idem*.

IX. *Æquinoctium vernum.* ÆQUINOCTIUM VERNUM. Juvenis veste apertâ textâque, ad infimum albâ, sinistrorsum nigrâ: cingulo stellis pictis ornato in modum arcus. Dextrâ stateram teneat, sinistrâ flores, pedibus alas vesti concolores. *Idem*.

Æquinoctium autumnale. ÆQUINOCTIUM AUTUMNALE. Vir similem vestitum priori gerit, & alatus cinguloque præcinctus, uvas sinistrâ, dextrâ bilancem complectatur. *Idem*.

Solstitium æstivum. SOLSTITIUM ÆSTIVUM. Juvenis veste rubrâ, brachia & pedes nudus, coronatus spicis. circulo stellis ornato coronæ superposito; dextrâ globum, quartâ parte nigrum, sinistrâ cancrum sustentat, pedibus singulis affixæ sunt alæ duæ, quarum nigra est altera. *Idem*.

Solstitium hibernum. SOLSTITIUM HIBERNUM. Vir pelliceâ veste, pedibus circulum stellis insignem premat, globum dextrâ, parte quartâ luminosum, sinistro brachio capram teneat. pedibus alæ quatuor appictæ, quarum una est alba. *Idem*.

Ver. VER. Puella veste floribus plenâ, iisdemque coronata, sinistrâ aviculam, cui colludit, flores dextrâ præfert. *Idem*.

ÆSTAS.

ÆSTAS. Puella robusta, veste flava, cum cornu è spicis, dextrâ facem accensam gerit. *Idem.* *Æstas.*

AUTUMNUS. Puella virilis, veste prolixa, uvisque coronata, cornu copiæ fructibus plenum ostendit. *Idem.* *Autumnus.*

HIEMS Senex canus pellibus, vel crasso panno vestitus, ad ignem sedet. *Idem.* Alii scitè per Puerum floribus coronatum *ver*: per Juvenem robustum Æthiopem spicis cinctum, *Æstatem*: per Virum Bacchicum pampinis revinctum. *Autumnum*: per seniculum incurvum cum baculo *Hiemem* intelligunt. Ita *Otto Venius.* *Hiems.*

X.

DIES ARTIFICIALIS. Puer insignis, alatus, coronatus floribus, vel heliotropio; dextrâ circulum, in quo stellæ, sinistrâ facem accensam, veste albâ amictus, sustinet. *Idem.* *Dies artificialis.*

DIES NATURALIS. Puer etiam præclarus, alatus & coronatus, ut ille, dextra similem circulum, & sinistrâ facem accensam gerens, sed veste partim alba, partim nigra; curru vehitur; quem trahant equi amictu concolores. *Idem.* *Dies naturalis.*

NOX. Puella veste cæruleâ, stellis plena, coronata papavere, alataque: manu papaver complectitur. *Idem.* *Nox.*

HORÆ. Tres virgunculæ lepidæ ad cœli fores excubandi servant vices. *Prima est Aurora* veste rubicundâ, clepsammidion, quod fluere incipiat, tenens *I. Bochius vel* Puella vultu liberali, capillis anterioribus aureis, posterioribus nigris; habitu rubro, & alata: dextra solem, sinistra flores, sese explicantes, gerit. *Cæsar. Secunda meridies* candida, sciotericum: *Tertia Vespera* spadicea, horologium ponderibus devolutis, tenet. *I Bochius. vel*, alata, capillis anterioribus nigris, veste versicolore, hesperum dextrâ, sinistra noctuam sustentet *Cæsar.* *Horæ.*

CREPUSCULUM DIEI. Puellus fuscus, alisque ejusdem coloris, volatum fingat, caput ornante stella; sinistra vas ingens unde aquarum guttulæ decidant, dextra facem accensam teneat: splendeat à po- *Crepusculum diei.*

ſteriori parte lumen, hirundine per aëra volante. *Cæſar.*

Crepuſculum noctis. CREPUSCULUM NOCTIS. Puer colore & veſte nigrâ, alatus, ad occidentem volans; ſtellam in capite, ſiniſtrâ noctuam oſtendens; telum jaciat dextra. *Cæſar.*

XI. Artium ac ſcientiarum imagines.

Diſciplina. DISCIPLINA, cum circino & freno pingitur. *L Bochius.*

Scientia. SCIENTIA, Puella alas in capite, dextrâ ſpeculum, ſiniſtrâ globum cum triangulo habet. *Cæſar.*

Grammatica. GRAMMATICA, Puella parva, quæ in dextra *a* & *o* tabellæ inſcriptas præferat cum ferula, ſiniſtrâ pſittacum ſuſtineat.

Syntaxis. SYNTAXIS, regulam una manu Lesbiam teneat, pſittacum alterâ.

Poëſis. POËSIS, Mulier, habitu ſtellis pleno; laureata, cogitabunda, & enthuſiaſmo inflammata, nudis diſtentiſque uberibus, quam genii tres cum lyra, fiſtula, tubaque circum volitent; cygno ad pedes ſito. *Bochius, vel* cærulea veſte aureo diademate coronata, alatáque & ornata ſtellis; citharâ ludat. *Cæſar.*

Poëſis lyrica. POËSIS LYRICA. Puella agilis habitu verſicolore; lyram ſiniſtrâ teneat, & pulſet. cum inſcriptione *brevi complectar omnia cantu Cæſar.*

Poëſis Paſtoralis. POËSIS PASTORALIS. Juvenis veſte ſimplici, baculum manu, ocreas pede nudo geſtat, cum charta, cui inſcribitur. *Paſtor carmina ludo. Idem.*

Satyrica. SATYRICA. Vir nudus, audaci facie, linguam exſerat, una manu thyrſum, altera chartam complectitur, in qua notatum: *irridens cuſpide figo. Idem.*

Heroica. HEROICA. Vir majeſtate plenus, ſumptuoſa veſte, & lauro coronatus: tubam dextra, ſiniſtra chartam prehendat, in qua ſit ſcriptum: *non niſi grandia canto. Idem.*

Elegia. ELEGIA. Puella claudicans, ſeu altero pede brevior, lauro coronata, veſte nigra, ſparſis capillis cum cithara.

XII.

COMOEDIA. Mulier veste versicolore, dextrâ coronam, musicum instrumentum sinistrâ, & larvam in capite gerens, cum hac epigraphe. *describo mores hominum. Cæsar.* *Comœdia.*

TRAGOEDIA. Puella ocreata veste nigrâ, dextrâ gladium sanguinolentum præferens, juxtà, vestes regias humi jacentes. *Cæsar.* *Tragœdia.*

HISTORICA, purpureo & viridi amictu, tabellam ex hasta pensilem gestat, in qua illud Ciceronis expressum: *Testis temporum, lux veritatis vita memoria, magistra vitæ, nuntia vetustatis. Bochius. vel* Puella alata, amictu candido, retrospiciens; basi innixa quiescat, & calamum dextrâ continet, sinistrâ librum quem pulpito imponit, scribitque, *Cæsar.* *Historia.*

RHETORICA, Puella cultu vestium insigni, sinistrâ librum apertum, dextrâ sceptrum complectitur: in fimbria vestis hæc inscriptio: *ornatus persuasio. Cæsar.* *Rhetorica.*

INVENTIO, Puella vultu liberali, in capite alata; ad pedes ursa lambat fœtum imperfectum. *Cæsar.* *Inventio.*

ELOQUENTIA, ex janthina veste, nuda exserit brachia; hastile dextra, fulmen sinistra gerit. *Bochius. Vel,* amictu rubro, aut purpureo, cassidem aurea corona insignem, & dextra fulgur, sinistra verò librum apertum præfert. *vel* pingatur Amphion canore excitans saxa. *Cæsar.* *Eloquẽtia.*

XIII.

PHILOSOPHIA, Puella veste subtili, dextra librũ, sinistra sceptrum tenet: in pectore magnum *T.* in fine vestis. *P.* & inter utramque literam scalæ pinguntur. *Cæsar.* *Philosophia*

LOGICA, Puella facie velata, candida veste, claves dextra, sinistra pilum acutum præferat. *vel* utraque conetur solvere nodum. *Cæsar.* *Logica.*

PHYSICA, Puella dextra sphæram, sinistrâ clepsydram sustinet. *Idem.* *Physica.*

MATHESIS, Puella veste alba, alas in capite, in dextra circinum, horologium solare in sinistra, in veste notas mathematicas habet. *Idem.* *Mathesis.*

ARITHMETICA, mensæ assidens numulariæ, in cujus *Arithmetica.*

jus sine lémma: *par impar. Bochius. vel* ferreo stylò tabellæ albæ *par impar* inscribens *Cæsar*.

Astrologia. ASTROLOGIA, cærulea veste, & serto stellifero ornata, humeris alas; sphœram cœlestem dextra, læva sceptrum ostentat. *Bochius.*

Geometria GEOMETRIA, circinum dextra, sinistra triangulum sustinet, *Cæsar.*

Theorica. THEORICA, habitu flavo vestita, triangulum dextra portet, pedibus duos calcans globos. *Cæsar.*

Musica. MUSICA, Puella veste variâ, in dextra tubam, cui luscinia; & citharam, cui cicada insideat, sinistrâ præfert.

Medicina. MEDICINA. pingitur cum baculo, cui serpens spiratim involutus sit. *Bocnius*

Ethica. ETHICA, puella perpendiculum dextra, sinistrâ leonem frenet, *vel* contrà. *Cæsar.*

Theologia. THEOLOGIA, Puella binâ facie, unâ cœlum, alterâ terram aspiciat, insidensque globo cœlesti, dextrâ pectori admotâ, fimbriam sinistrâ sustineat; juxtà humu sit rota. *Cæsar.*

XIV. Artium aliquot illiberalium imagines.

Ars nautica. ARS NAUTICA, Puella alata, & anchoræ innitens, pyxidem in manu nauticam gerat.

Mercatura. MERCATURA, Puella cum loculis, caduceo, & alis Mercurii.

Pictura. PICTURA, honesta veste, dextra penicillum, sinistra bacillum cum pictoria concha gerens. *Cæsar.*

Piscatio. PISCATIO, Puella veste cærulea, cum hamo, ex qua piscis pendeat interceptus, altera manu anserem sustinet.

Venatio. VENATIO, Diana succincto habitu, cum arcu & canibus: semiluna in capite spectetur. Reliquas artes ad hanc facilè rationem formaveris.

CAPUT XX.

Virtutum Vitiorumque, tum aliarum his affinium rerum imagines.

A.

ABVNDANTIA, signatur apud veteres cornucopiæ nummos effundente; nam hoc loco crumenæ illis erat, & oleo admetiendo serviebat. *Augu.* *vel*, manipulum spicarum, & cornucopiæ præfert. *Bochius vel*, habitu magnifico gemmísque ornata, ædibus splendidissimis astans, cum cornu Amaltheæ; comitem habet *Gloriam, Luxum, Contemptum, Ferocitatem, Bellum, Pœnitentiam, Temeritatem, & Paupertatem*. quæ omnia vide suis titulis. *Idem vel*, splendida veste, utramque manum fiscellæ admovet, spicis frugibúsque plenæ. *Idem. vel*; amictu flavo, & rubro, spicas dextra, clavum navalem regit sinistra: scilicet & mari & terrâ imperans. *Idem. Viridi* & auro inter texta veste eandem ornat. *Cæsar.* — I. *Abundantia.*

ADVERSITAS, gilvi coloris amictu; inversum cornu Amaltheæ dextra, læva corvum tenet. *Bochius.* — *Adversitas.*

ABSTINENTIA. Puella dextra sibi os claudens, sinistra discum cibis plenum prætendit: cum hac epigraphe: *non utor, nec abutor. Cæsar.* — *Abstinentia.*

ÆQVITAS. Virgo erecta, quæ dextra bilancem pondere æquatam tenet, læva scipionem aut virgam, ut hac velut mensura æquet omnia. *Vel* discincta quasi stringi nolens; *vel* cincta veste, tanquam ad leges composita & adstricta. *Vel* generosi equi symbolum, cui Reges Neapolitani allusere in numis, qui caballuni dicti, cum inscriptione. *Æquitas regni*. an iccirco quòd Dominum sæpe subditi, ut equi effrenes sessorem, excutientes, freno cohibendi fuerint? an, quòd penes nobilitatem equestrem æquitatis esset administratio? incertum. posterioribus certè sæculi conveniat, quibus Hispaniæ Rex possessor, equũ Pontifici, quodam æquitatis jure, solvere cogitur. *Augustinus.* — *Æquitas.*

II. *Æternitas.* ÆTERNITAS, in numis Titi Imp. ſpectatur forma virginis, longo capillitio, ſed galea tecto, & prolixa veſte, altera manu cornucopiæ gerit haſtæ innixa, altero pede orbem calcat. Virgo, æternitatis incorruptionem; longa coma & veſte, longitudinem; copiæ cornu, felicitatem bonorum; ut haſta, pœnam improborum, notat. Orbem, id eſt, peritura & fluxa, pedibus calcat. *Auguſtinus. In* Domitiani numis, altera manu caput radiatum, ſolis nempe, altera muliebre cum luna ſuſtinet; quod ſcilicet omne tempus æternitas comprehendat. *Idem.* Viſitur etiam velo oblongo caput involuta, ut oſtendatur principium æternitatis nos latere *Idem. Vel* hac manu orbem terræ, hac cœlum ſuſtinet; quòd utrumque ſuo ambitu complectatur *Idem. Vel* globo cœleſti inſidet, ſiniſtra haſtam complexa, dextra velut ad imperium exporrecta; ut ſub ſe, tãquam Imperatrice, res omnes creatas oſtendat *Idem. In* Philippi Auguſti numis, jungitur cum elephante, diuturnæ vitæ animante, cui puer director inſidet; quòd numquam ſeneſcat æternitas. *Idem. Vel* Phœnix ex ſe renaſcens cum illa ſociatur, perennitatis ſymbolum. *Idem. In* numis Alexandri Severi, Pierius notat, lib, 44. c. 17. ſimulacrum dextra lunam ſuſtuliſſe; quod Luna ſemper renaſcens quoddam perpetuitatis eſſet ſymbolum. *Vel.* in Fauſtinæ numis, Matrona ſtans, amiculo lato capite humerorum tenus amicta. *Ioannes Paep.* Vide ſuprà in Temporibus.

Adoleſcentia. ADOLESCENTIA. Puellula facie pulchra & ridente, veſte coloris varii, & floribus coronata. *Cæſar.*

Amabilitas. AMABILITAS. Virgo hilari vultu, veſte candida, floribus inſperſa, ſerto coronata myrteo, cor humanum, cui roſa infixa eſt, gerit. *Bochius. Vel* Puella floribus redimita, & inſtructa telo albo: roſam gerit dextra. *Cæſar.*

Ambitio. AMBITIO, veſtibus ſuccincta, nuda pedibus, & oculis velata, inverſas coronas manibus apprehendat. *Cæſar.*

Amicitia. AMICITIA Myrto coronata cum malo punico: nam

nam harum arbusculæ ita se amant; ut per terram earum radices perreptantes se invicem complectantur; quia propinqua earum insitio, non parum facit ad feracitatem. *Bochius ex Pierio.*

AMOR DEI. Sinistram aperto admovens pectori cum inflammato corde, dextræ indicem in cœlum elevans. *Bochius. vel* Puer cœlum aspiciens, quod sinistra ostendat, dextra verò pectus, *Cæsar.* III. *Amor Dei.*

AMOR DIVINVS. Alatus capite coronam, cui superfit sol, manu arcum & sagittam inauratam gerat. *Bochius.* *Amor divinus.*

AMOR INVICTVS. Cupido adamantem cordi impositum tenet. Brachio è nubibus eidem ictum minante. cum lemmate: *nulli cedit amor. Bochius. vel.* Puella duas anchoras per cor humanum decussatas juxta se habeat, eritque firmitudo amoris. *Idem. vel* oblonga & candida veste, serto rosisque utriusque coloris redimita, dextra accensam facem læva arcum gestat, pendente ex humeris pharetra. *Idem. vel* curru vehitur, quem geminæ trahant cornices, mutuis osculis indulgentes. *Idem.* *Amor invictus.*

AMOR VIRTVTIS. puer nudus, alacer, coronatus, lauro tres manibus coronas præferet. *Cæsar.* *Amor virtutis.*

AMOR seu *CVPIDO,* modo cum arcu & sagittis, modò cum facibus, aut laqueis, & cœcus velatusque pingitur. vide quæ de Diis in Emblematis notavimus. *Amor seu cupido.*

AMNESTIA, armata virgo exuit arma. Nam injusti est, ait Cicero pro Marcello, periculo liberatum arma porrò gestare. *Bochius.* *Amnestia.*

ANIMA BEATA, puella gratiosa, in vultu velum transparens, alata, in capite stella, veste lucente. *Serviet* pro anima damnata contrarium. *Cæsar.* *Anima beata.*

ANNONA, in numis, cum tritici & frumenti modio, cum cornucopiæ, spicis, navibus, & Dea Cerere. *vel* cum anchora aut navis gubernaculo, & cum infante propè astante, qui frumentum mensuraret, fingebatur. *Visa* etiã cum ramis oleæ. Et pro tritici spicis frequentiùs, papaverum ferre capita, quod in panem IV. *Annona.*

olim densata, ut *Dioscorides lib.4. c.55. & Maro lib. 1. Georg.* ubi *cereale papaver* nominat. *Augustinus. vel* in Titi Vespasiani numo, dextra sigillum, id est, parvã statuæ figuram, tum libellam; altera vero cornucopiæ gerit, navi, cum calatho, & spicis, apposita. *Idem.*

Anxietas. *ANXIETAS*, lupum auribus apprehendit *Bochius.*

Astræa. *ASTRÆA*, aligera, regulam in manu Lesbiam tenet. *Bochius.*

Arianismus. *ARIANISMVS.* Mulier armis rubiginosis, veste nigra talari, serpentibus plena, capillitio longo cum lacertis, faculam manu prætendit. *Cesar.*

Avaritia. *AVARITIA.* Puella macilenta, tristibus, laceris, nigris crinibus, cum hac in fronte epigraphe: πλᾶται. manúque bursam tenens, retro stantem puerum, macrum lacerumque, reiiciat, *Cæsar.*

Aucupiũ. *AVCVPIVM.* Genius accipitrem in pugno, in galericulo plumas gestat. *Bochius.*

Audacia. *AVDACIA.* Vir undique armatus: cum lemmate: *per tela per enses.* Scuto inscriptum: *una salus nullam sperare salutem.* dextra gladium vibrat. *Bochius.*

Autoritas. *AVTORITAS.* Matrona gravis vultu expeditam manum cum autoritate attollens: sceptrum ex querno ligno cœlatum ramis superioribus ita complexis, ut oculi speciem reddant; imperii firmitatem denotat. Claves, quæ cum laureo serto ambiunt caput, securitatem. Equus in basi cœlatus eiusdem symbolum. *Vel* auream vestem induta, sceptrum dextra, sinistra duas claves sustinet *Bochius. vel* insidens sedi magnificæ, egregio vestitu, dextra claves, sceptrum sinistra gerat: hinc libris in terra jacentibus; illinc armis *Cesar.*

V. B.

Beatitudo prima evangelica. *BEATITVDO PRIMA EVANGELICA* Puella brevi, paupere facie parum inclinata, & cælum intuens. habeat chartæ inscriptum: *Regnum cælorum paupertati venale. Bochius.*

Secunda. *SECVNDA.* Brachiis agnellum complexa, quem demulceat, addita hac inscriptione: *Mansueti hereditabunt terram. Bochius.*

TERTIA.

TERTIA. Supplex & gemens puella, cui eadem rat one ut primis, idonea ex Evangelio inscriptio additur. *Tertia.*

QVARTA, Puella bilancem æqualem sustinens, dæmunculum, qui eandem deprimere conatur, gladio repellit. *Quarta.*

QVINTA. Panem frangens & distribuens parvulis. *Quinta.*

SEXTA. Lacrymis rigans cor, quod manu gestat. *Sexta.*

SEPTIMA. Manu ramum olivæ, pedibus arma conculcans. *Septima.*

OCTAVA crucem gerens dextra, filios trucidatos intuetur. *Vide Bochium.* *Octava.*

BELLONA Galeata, capillis passis, sanguinolenta, flagellum dextra sustinet, clypeum læva, in quo lupus. *Bochius.* *Bellona.*

BELLI GENII septem, primus, secundus, tertius, quartus, arma diversa ostentant: quintus, ardentem facem. sextus, spicas inanes tritici: septimus bulgam vacuam exhibet. *Bochius.* *Belli genii.*

BENEVOLENTIA candido habitu liliis coronata, astante & blandiente cane. *Bochius.* *Benevolentia.*

BENIGNITAS amictu cæruleo, stellis aureis ornato, utraque manu lac parvulis circumstantibus ex uberibus exprimit. *Bochius* *Benignitas.*

BLASPHEMIA Senex macer, pallidus ore aperto, terram versus, quam baculo percutiat. *Cæsar.* *Blasphemia.*

BONITAS, Cœlum suspiciens passis manibus, gremio pelicanum fovet, pullos fuso de præcordiis sanguine nutrientem. *vel* cærulea veste & serto ex ruta confecto, castimoniæ & antidoti hieroglyphico (nam serpentes fugat) conspicua, astante pelicano. *Bochius.* *Bonitas.*

C.

CALAMITAS pedibus hominum cervices calcat. *Jo. Paep.* *vel* amictu pullo mulier cannæ innixa spicarum ruptarum falcem brachio tenet. *Bochius.* VI. *Calamitas.*

CALVMNIA apud Apellem Mulier ornata, vultu inflammato, iram spirans, lævâ facem ardentem, dex- *Calumnia.*

trâ adoleſcentem fruſtra deprecantem per capillos trahens. Præcedebat pallidus vir, laſcivuſq; fixo obtutu contuens: ponè duæ aliæ erant mnlieres calumniam dirigentes. *Perfidia*, *&* *Fraus*: *Pœnitentia* ſubibat averſo capite flens, & *Veritatem* venientiem intuebatur, *I. Paop. vol.* Puella indignabunda, ſiniſtrâ torrem accenſum, dextrâ puerum manus ad cœlum tendentem apprehendat, *Cæſar.*

Cædes. CÆDES, Mulier veſte ferruginea, dextram dextro, lævam lævo lateri iniiciens (anſato geſtu) intueatur in ſcuto cadavera in ſanguine volutata. *Bochius.*

Candor. CANDOR, Adoleſcens liliis coronatus, candidum manu lilium præfert. *Bochius,*

Captivitas. CAPTIVITAS, Manus pedéſque vincta catenis; *vel* paſſis capillis, diſcalceata, cum ſervili ad collum unco. *Bochius.*

Caritas annonæ. CARITAS ANNONÆ Mulier macilenta, ſordida veſte, ſalicis ramum dextrâ, punicum ſiinſtrâ complectitur, aſtante vacca macilenta. *Bochius.*

Charitas. CHARITAS, Mulier rubro habitu, flamma in capite, dextra cor ardens, ſiniſtra puerum amplectitur. *Cæſar.*

VII. **Clementia.** CLEMENTIA, & moderatio. In Vitelli Aug. numis, Matrona ſedens, lauri ramum dextra, ſiniſtra baculum ſuſtinet; ut quietem perpetuúmque vigorem cum authoritate deſignet. *In* Hadriani Aug. numis haſtæ annixa, ut qua ad ſeveritatem non utatur; dextra patinam velut ad largiendum præfert, *Auguſtinus*, *vel* Leone vecta (domito puta) telum è manu velut abiiciens. *vel* in Leone cytrium ramum geſtet. *vel* oleam præfert, armorum acervo ad pedes ſtrato. *vel* acervum armorum calcat, oleæ innixa, ex qua faſces conſulares pendeant, *Bochius.*

Concordia. CONCORDIA, pene eadem ſpecie viſitur qua humana fides, dextris ſcilicet nexis. *vel* duplex etiam cornucopiæ. *vel* Matrono ſedens dexterâ ſacram pateram, ſiniſtrà cornucopiæ ſuſtinet. *vel* Matrona ſtans haſtæ innititur, tamquam à bello otium eſſet. *vel* aræ accenſæ vicina; quòd Concordia pietatem

tem in superos alas. *In* Fontei Capitonis & P. Lepidi numis, lancem cordibus plenam habet, quo nomen Concordiæ proximè explicatur. *Augustinus. vel*, dextra craterem, læva cornucopiæ, *interdum* & sceptrum tenet: facie decora. *hac* in Neronis Cæs. numis, duabus dexteris copulatis, cum stella exprimitur. *Ioannes Paep. vel* duo Turtures sceptrum nonnihil diffissum duobus lauri ramis colligare conentur; cum inscriptione: *revincta virebunt. vel* malum punicum dextrâ, corniculam sinistrâ, virginis ipsa personam sustinens, portabit. *vel* cum jaculorum fasciculo colligato, cui par columbarum insideat. *vel* dextra malum punicum in patera; cornucopiæ sinistra, cui cornix insideat, gestabit, addita hac epigraphe: *velle ac nolle ambobus idem, Bochius. vel.* Puella olivâ coronata, dextra sagittas, albo fune colligatas, cornucopiæ gestet sinistra. *Cesar*

GOGNITIO RERVM. Puella assidens libro aperto, quem monstret, sinistra facem prætendit. *Cesar.* Vide supra de Artibus. VIII. *Cognitio rerum.*

COELVM, Jovis filius, veste cærulea stellis plenâ, serto sapphirino redimitus, & in vase flammis pleno cor non consumendum exhibens. *Bochius*, *Cœlum.*

COMPVNCTIO, Mulier induta cilicio, ore aperto, cœlum plorans suscipit, indice dextræ cœlum versus elato, spinis coronatur. *Cesar.* *Compunctio.*

CONSCIENTIA, Puella decora facie, superiori veste alba, inferiore nigra, limam gerat dextra: in pectore cor appareat à serpente morsum. *Cesar.* *Conscientia.*

CONSERVATIO, Aureo amictu, & oliva coronata, dextra fasciculum milii, sinistra circulum gestet. *Bochius.* *Conservatio.*

CONSECRATIO sive *APOTHEOSIS*. in Antonini Pii numis, per aquilam pilæ seu orbi insidentem, aliquando cum fulmine, aliquando cubicularem lectum attollens, interdum ipsum etiam Imperatorem inter alas sustinens. *Pierius lib.* 19. *cap.* 4. Pavo consecrationem feminarum designabat. *Vnde* in Faustinæ Augustæ, Antonini conjugis, numis erat: *Consecratio sive Apotheosis.*

 nam

Pavo in harum consecratione, ut in virorum Aquila; è tecti fastigio, in cœlum emittebatur. *Pierius in lib. 24. cap. 9. Ita* caput muliebre lunæ insidens cornibus sursum versis, ex opposita vero parte Pavo rotatâ cauda reperitur, cum hac inscriptione: *D. Maximæ. Pierius ibidem. Et* in numis aliis D. Paulinæ, Pavo insidentem dorso mulierem occipitio velatam sustollit. *ibidem.*

Cholera. *CHOLERA,* Juvenis macilentus, seminudus; flavi coloris, manu vibrat gladium. *Cæsar.*

IX *Concordia maritalis.* *CONCORDIA MARITALIS*, Mulier & Vir colligati catena aurea, ex qua cor pendeat; quod uterque manu tangat: ambo veste purpurea amicti. *Cæsar.*

Coniugium castum. *CONIVGIVM CASTVM.* Mulier animal ex mustelarum genere (armelinum vocant Itali) contrectans, & amiculum exhibens. *Bochius.*

Coniugium concordãs. *CONIVGIVM CONCORDANS*, punicum malum manu exhibet. *Idem,*

Coniugium fecundum. *CONIVGIVM FECVNDVM*, Leporem cum lepusculis gremio fovet. *Bochius.*

Consilium. *CONSILIVM*, Senex torquem aureum è collo, & ex illo cor pendulum gerens, dextra librum, sinistra noctuam præfert. *Bochius.*

Constantia. *CONSTANTIA*, In numis Claudii Imperatoris, modo stans militari in habitu sago induta, ac paludamento in tergum rejecto, capite galeam, lævâ sceptrum ostentat; modo sedens ac inermis indicem dextræ manus, uti & illa stans facit, faciem versus intendit: specie affirmantis. Illa militiæ: hæc domi in bene cœptis constantiam signat. *Augustinus. vel.* Adolescens brachiis nudis, dextra coronam amplectens, sinistrá gladium, & eundem igni imponat. *vel.* alba & rubra veste dextram elevet, & sinistrá hastam complexus in basi quiescat. *Cæsar.*

Consuetudo. *CONSVETVDO*, Senex barba cana, baculo incumbens cum epigraphe: *vires acquirit eundo*: in humero fasces variorum instrumentorum. *Cæsar.*

CON-

CONTENTVS VIVENS, coronatus oliva, brachiis & pedibus nudus, veste alba & flava, pectore gemmâ ornato: dextrâ, pannum aureum, sinistrâ flores continet. *Cæsar.* *Contentus vivens.*

CONTINENTIA, Puella stans simplici habitu, sinistrâ teneat armentum. *Cæsar.* *Continentia.*

CONTRITIO, Puella gratiosa stans, pugno concutiens pectus, brachióque sinistro extenso flens cœlum aspiciat. *Idem.* *Contritio.*

CRAPVLA. Mulier malè induta, stomacho nudo, capite ad oculos malè tracto, oreque aperto, manibus caput Leonis comprehendat: juxta humi partes carneæ, placentæque jaceant. *Cæsar.* *Crapula.*

CRVDELITAS, armata, tigri in cassíde formata, gladium dextra, caput humanum adhuc cruentum læva sustinet. *Bochius.* *Crudelitas.*

CVPIDITAS, Puella pectore nuda, alata, & oculis velatis. *Cæsar.* *Cupiditas.*

CVRIOSITAS, Puella alata, capillis, capite, manibúsque arrectis; veste tum rubra tum cærulea, auribus, ranísque pictis signata. *Cæsar.* *Curiositas.*

D.

DESIDERIVM, Puella pectore nuda, velo varii coloris, & in corde flamma appareat. *Cæsar.* X. *Desideriū.*

DESIDERIVM DEI, Puer alatus, veste rubra & flava, sinistra pectori admota, elatis in cœlum oculis, extensa è latere dextra, è pectore flamma protendatur. *Cæsar.* *Desideriū Dei.*

DETRACTIO, Mulier sedens, veste fusca & lacera, linguam exserens, pedibus tubam premat, dextra gladium vibrans, in capite velum gestet, quo sinistra oculos paulùm obtegat. *Cæsar.* *Detractio.*

DEVOTIO in Deum, alata, cœlum intuens, inflammatóque vertice aram una, pectus altera tangat. *Bochius vel* veste pretiosa cœlum suspiciens, dextra lumen accensum teneat. *Cæsar.* *Devotio.*

DISCORDIA. Crines viperis implicitos habet, supino capite, labris liventibus, oculis strabis, putridis, humefactis; lacrymis fluentibus; manu utrâque *Discordia.*

que

que in continenti gladium ad pectus ferens, tenuibus & obliquis cruribus pedibus verò reti. & caligine involutis. *Ioannes Paep.vel* scisso crine, & concreto ore, fuso sanguine, oculis contusis lacrymabunda, dentibus rubiginosis, lingua tabo fluente, veste lacera: facie serpentibus obsessa: dextrâ facem quatit. *Paep ex Petronio. vel* Mulier cum accensa face, & ventoso folle. *vel* habitu versicolore, igniarium cũ silice manu tenens, & ignis semina eliciens (secundum Lud. Ariostum) pedes implicatos reti (secundum Aristidem) habet. *vel* duobus in fronte cornibus pingitur. *Bochius. vel* Puella Furia sit infernalis, veste coloris varii, telis sanguinolentis cincta, capillitio sparso, & serpentibus immixtis horribilis, dextra cum silice chalybem, sinistra fomites complectatur. *Cæsar.*

Diligentia. *DILIGENTIA,* Puella veste rubra, calcar una sustineat, altera horologium. *Cæsar.*

Divinitas. *DIVINITAS,* Puella veste alba, flammam in capite, utraque manu globos tenet, unde flammæ erumpent. *Cæsar.*

Doctrina. *DOCTRINA,* Puella habitu aureo, Puero candelam accendenti sinistra ardentem flammam prætendat: dextra eidem viam certam in loco tenebricoso ostendat. *Cæsar.*

Dolor. *DOLOR,* Vir seminudus cuius pedes catenæ constringant, pectus à serpente mordeatur. *Cæsar.* facem addit fumantem, & absinthii ramum in manu *Bochius.*

Dominium sui. *DOMINIUM SUI,* Vir insidens Leoni, dextrâ stimulans, sinistrâ eundem freno moderatur. *Cæsar.*

E.

XI. *Ecclesia.* *ECCLESIA,* crucem brachio, sertum liliis rosisque contextum manu tenet: coronata diademate Pontificali, adjacentibus utrimque Mosaicis tabulis. *vel.* Ex Hebraico Dei nomine columba aureo vinculo ad Virginem stellis coronatam descendat, quæ utráque vinculum apprehendat. *vel* Matrona gravis

gravis vultu, quæ ſiniſtrâ innitatur ſacrarum literarum codici (cui inſcriptum ; *Credo* ;) Pontificiam tiaram ſuſtentans, dextrâ crucem geſtet, cui hinc Idololatria, inde Hæreſis ſit alligata. *Bochius*. Columbam ſupernè imminentem Tiaræ, & binas claves pendulas addit. *Caſar*.

ELEEMOSYNA, facie obvelata, totóque tecta corpore accenſam in capite lucernam geſtet, & manibus ſub veſte abſconditis ſtipem egentibus infantibus eroget. *Bochius*. *Eleemoſyna.*

ELEMENTVM IGNIS, Puella manibus vas igne plenum tenet, hinc ſalamandra, inde phœnix, ſol, aut vivax puer, capite velum rubrum inſtar flammæ compoſitum geſtet. *Caſar*. *Elementũ ignis.*

AER, Puella veſte alba & flava, utrâque manu circulum, in quo ſit iris picta, ſuſtentet. *Caſar*. *Aër.*

AQVA, Puella veſte cærulea, inſtar undæ complicita, cannæ innixa. corallino torque de collo pendente, pectori duas conchas uberum inſtar appictas; capiti verò navim aut piſcem impoſitum geſtet. *Caſ*. *Aqua.*

TERRA, Puella veſtem plenam floribus, in capite turrim, dextrâ cornucopiæ exhibeat: ad pedes varia ſint animalia. *Idem*. *Terra.*

ENDYMION Lunæ amaſius, ſtellis in amictu cæruleo pictis illuſtris, ſphæram manu geſtat. *Bochius*. *Endymiõ.*

ERROR, Adoleſcens virum pictum in ſcuto præferens, obvolutis oculis in trivio viam baculo explorat. *Bochius*. *Error.*

EVBVLIA, amictu rubro, ornata collum aureâ catenâ, è qua pendeat cor humanum, aureum librum dextrâ, noctuam gerit ſiniſtrâ. *Bochius*. *Eubulia.*

EVENTVS BONVS, ſpecie Adoleſcentis, dextra pateram, ſiniſtra ſpicam cum papavere tenentis. *I. Paep.* vel Juvenis hilari aſpectu, pateram cum ſtella in capite defert, addito cornu Amaltheæ ſpicis triticeis pleno & papavere cereali. *Bochius*. *Eventus bonus.*

EXILIVM, Vir habitu peregrini, baculum dextra, ſiniſtra falconem geſtat. *Caſar*. *Exilium.*

F.

XII. *Fama.* *FAMA*, Mulier panno subtili induta, succinctáque tubam inflat, velociter hàc illac alata discursans, *vel* Monstrum alatum mille linguas, oculos & aures habens, in domorum culminibus degens. *I. Paep.* ex Virgilio, *vel* alas & vestem, oculis, auribus & oribus undique refertam gerens, duas simul tubas inflat, hâc sursum, illam deorsum, *vel* habitu succincto & circum crura fluitante, auream manu tubam cum oleę ramo gerit. *vel* hac tubam, illa schedam secundi Austri flatibus sursum delatam exhibet. *Bochius. vel* Puella veste ex velo subtili, usque ad genua, & auribus, naribus, oribus plena, discurrit alata, & dextra tubam præfert. *Cæsar.*

Fama bona. *FAMA BONA*. Puella tubam dextra, sinistra olivam, torquem pectore aureum, & corde alisque albis pendulis insignitum gestat.. *Cæsar. vel* tigridi insidens, habitu rubro, serico amicta, buccinam inauratam manu tenet, de qua cæruleum vexillum (cui insigne, aut nomen ejus appinges, quem celebras) pendeat. *Bochius.*

Fama mala. *FAMA MALA*, Vespertilionis alis induitur, *I. Paep. vel* ad pedes jaceat famæ bonæ cum buccina & labaro nigro. *Bochius.*

Fames. *FAMES*, Macie tabida, in cespitem gramineum morsura, *Bochius. vel* ossa rodens exsanguis vetula.

Fatum. *FATUM*, Forma virili, candida veste ad talos demissa, cælestem manu sphæram, & super ea stellam, cum catena aurea, humum usque è sphæra dependente, præferat. *Bochius.*

Favor. *FAVOR*, Adolescens alatus, cœcus, vultu timidus, pedibus rotæ insistens: comitante Adulatione, ponè verò Invidia I. *Paep.*

Faustitas. *FAUSTITAS*, Virgo tenens icunculam auream, Pluti scilicet divitiarum Dei, & cornucopiæ sinistra. *Bochius.*

Felicitas. *FELICITAS*. Matrona dextra caduceum, sinistra cornucopiæ sustinens, & illo quidem cœlestia, hoc terrena bona figurantur, loco cornucopiæ, nunc

olea.

oleæ, nunc, ut in numo Antonini Pii, lauri ramum gerit, quod in pace ac victoria perpetua sit Felicitas, *vel* sceptrum tenet alibi, *vel* ut in Commodi Cæs. numo, duplex cornucopiæ in medio caduceum cõplectitur, *Augustinus*, *vel*, ut Juliæ Mammeæ Numisma habet, Femina solio insidens, dextra caduceũ, sinistra cornucopiæ præfert, *vel* alto in solio conspicua & coronata ponitur, ad quam multi frustra conantur ascẽdere. *I. Paep. vel* gemellos sinu fovet, duobus aliis pusionibus exsultim lusitantibus. *Bochius*.

FECUNDITAS, binis juxta liberis, tertium ulnis gerit, *vel* etiam quartum ut in numis quibusdam, *vel*, Mulier sedens mammas lactanti præbet *vel*, ut in numis Juliæ Mammeæ, stat Matrona, sinistra cornucopiæ tenens, dextra infanti blanditur. *Augustinus*. *vel*, Matrona sinapi floribus coronata, posset venalem proponere, quam gremio fovet, gallinam pullos excludentem, & leporem ad pedes jacentem, *vel* cornucopiæ è quo spicæ & gemelli collo tenus eminеant, aliis grandiusculis Matri ad pedes blandientibus. *Bochius*. *Fecunditas.*

FIDES HUMANA, In numis veterum, per dextras implicatas exposita est, *vel* sub dextris flores, spicas, aut caduceum reperies, quibus fructus ostenditur, ex Fide, Pace, atque Concordia existere solitus, *vel*, ut in numis Heliogabali, femina sedens turturem fidei symbolum una manu, hastam altera sustinet, cui *fides exercitus*, inscribitur. In Domitiani Aug. numo 1. Mulier stans spicas binas una manu, altera lancem fructibus & cordibus plenam gerit, cum epigraphe: *Fidei publica*. *Augustinus*. *vel*, in veste catellos depictos, & præfert sceptrum, cujus in apice manus implexæ. *Bochius*. *vel* Puella veste candida, dextra sigillum, clavem sinistra gerit; juxtà astante cane. *Cæsar*. *Fides humana.*

FIDES seu *RELIGIO*, oblongam crucem tenens uno pede Ethnicum Imperatorem calcat, altero Hæreticum pseudoevangelii sui librum attollentem. *Bochius*. *vel* Puella habitu albo, dextra crucem, sinistra *Fides, Religio.*

calicem, quem fixo obtutu aspiciat, *vel* legem Mosaicam teneat, *vel* una claves, altera Pyramidem, cum hac epigraphe: *Super hanc petram*, complectatur. *Cæsar.*

Festivitas. FESTIVITAS, Virguncula cum cithara & Musicis instrumentis. *Bochius.*

XIII. *Fiducia.* FIDVCIA, Manu sceptrum gestat, in cujus apice duæ manus implexæ, cum candido ad pedes catello, spectantur. *Bochius.*

Ferocitas. FEROCITAS, equino pullo effreni insidet puella. *Bochius*

Flagellum Dei. FLAGELLVM DEI, Vir rubra veste, dextra flagellum, sinistra fulmen vibret. *Cæsar.*

Fortitudo. FORTITVDO, querno serto coronata, astante camelo, qui indefessi laboris est: clavam manu, rictumque Leoninum in capite gestat, *vel* Cupido vexillum militare prosperæ fortunæ submittit, læva ferocissimo Leoni caput mulcet, juxtà navis in mediis procellis cum inscriptione: *Nec bona sors tumidum, nec mala sors timidum. Bochius.*

Fortuna. FORTVNA, in omnibus fere numis, dextra navis clavum, sinistra fert cornucopiæ, *vel*, in numis Græcis Antonini Lecto incumbẽs, dextra capite turritam coronam, Græcis τύχη φερέπολις dicebatur, lecto insidebat, quòd securè possessores quiescere faceret. In aliis numis, rati passis velis insistebat, quasi prospero cursu ventísque delatæ. Hæc imago etiam *Fortunæ reduci*, uti alia sedens *manenti* inscripta visebatur. Sed de hac infrâ pluribus. *Augustinus*. *vel* in cubica sede, cum duabus anchoris, *vel* globo insistenti ventus comas in frontem diffudit, cum velo lunato, & ventis turgido. *vel* cum rota partim nigra, partim alba, vento agitata. *Bochius.*

Fraus. FRAVS, vultu benigno, ceteris membris pilosis & squammosis serpentem referentibus, varioque colore infectis describitur. *I. Paep.* *vel* larvam manu gestet. *vel* bifrons, hinc anus, illinc juvencula manipulum florum, ex quo se coluber exerat, dextra præfert. *Bochius.* *vel*, bifrons ut antè, vestitu flavo, pedibus aqui-

aquilinis; cauda scorpionis, bina corda in dextra, larvam in sinistra ostendens. *Cæsar.*

FREQVENTIA. serto coronata formicis pleno, papavera manu gerat. *Bochius.* *Frequentia.*

FVRIA. Vetula capillo horrido, nigróque, veste nigra etiam, & uniformi, dextra scuticam, sinistra facem prætendat. *Cæsar.* *Furia.*

FVROR. vultu terribili, & sanguine consperso, qui armis, gladiis, galeisque insidens fremeret, revinctus post terga catenis, *I Paep. vel,* vir armatus, minax ensem ferens dextra, scutum sinistrâ, in quo Leo depingebatur. *Alciatus* . *vel* Juvenis minax, lauro coronatus, cinctus hedera, alatus in capite binis alis, fremat obverso in cœlum vultu. *Cæsar.* *Furor.*

FVRTVM. Juvenis pelliceo tectus caput tegmine, una lucernam versatilem, altera scalas è funibus confectas sustinet, ad pedes cultro jacente. *Cæsar.* *Furtum.*

G XIV.

GAVDIVM, viridi puella veste, florido serto coronata, thyrsum gestat. *Bochius.* *Gaudiū.*

GRATIA DEI, Puella venusta, coronata auro gemmisque, dextra librum cum olivæ ramo, sinistra clypeum aureum complectitur. *Cæsar.* *Gratia Dei.*

GLORIA, imaginem, auream corollam cum palma gestantem fert dextra, læva sphæram cum signis zodiaci. *Bochius. vel* Adolescens galeatus, hastam sinistra, dextra sceptrum gestat, cassidem premens pede dextro. *Vel* brachiis & uberibus nuda, aligera, & coronata diademate Puella, buccinam dextra, cornu Amaltheæ gerit sinistra. *vel.* lauream, gramineam, quernam & auream corollam, virtutis militaris præmia gestabit, cum sphæra & signis zodiaci. *Bochius. vel,* Puella fronte auro cincta , & veste coronáque itidem aurea insignis, dextra palmam, zodiacum vel tubam læva sustinet. *Cæsar.* *Gloria.*

GRATITVDO, Lupinorum manipulum dextra, sinistra ciconiam gestet. *Bochius. vel* Puella una Lusciniam, altera manu ramum ligni seu fabarum complectitur, quo Luscinia campum, in quo sunt alitæ, impinguant. *Cæsar.* *Gratitudo.*

XV. H

Hæresis. *HÆRESIS*, Adolescens armatus sclopo, è quo liber dependet, veste coloribus partibúsque variis consuta. *Bochius*, *vel* extenuata vetula, macie horrenda, capillitio sine ordine sparso, fumum ex ore jaciens, læva gestabit librum, unde serpentes varii erumpant, dextra etiam varios serpentes complectetur. *Cæsar*.

Hilaritas. *HILARITAS*, Matrona inter pueros, juxta pedes collocatos, in numis spectatur, alter puerorum palmæ ramum offert, altero vestis laciniam sustinente: ipsa cornucopiæ gestat. *In* numo Faustinæ M. Antonini Conjugis pueri desunt, matrona verò dextra palmam in terram demissam, læva cornucopiæ præfert. *Augustinus*. *vel* radiis aureis circumdata, manibus speculum tenet. *Bochius*.

Honor. *HONOR*, in M. Aurelii Antonini numis, toga pacifica lata, clavo & habitu senatorio insignis, sinu vestis splendidæ, varias habente plicas, attamen pellucida cornucopiæ ferebat; ut cum utilitate laudabilem honorem conjunctum ostenderet. *Augustinus* *vel*, Virgo dextra hastam habet erectam, ex ea que parte ad ventrem usque nuda, cornucopiæ fert sinistra, capite flava coma ornato, galeam pede proculcat. *I. Paep*. Purpurea veste, laureo serto redimita depingitur *ab Alciato*, *vel*, Adolescens venustus, laureatus hastæque innixus, cujus aureus collum torques, armillæ brachia ornent, altero pede galeam calcat cum epigraphe: *In omne aurum*. *vel* curru ab elephantis vehetur, cui à tergo diadema imponet Gloria: *Bochius*. *Vel* Juveni purpurato, laureato, hastam dextra gerenti, præter catenas aureas in collo brachiisque, insuper cornucopiæ in sinistra additur à *Cæsare*.

Hostilitas. *HOSTILITAS*, passis capillis urticarum manipulum dextra basiliscum sinistra sustinet. *Bochius*.

Humanitas. *HVMANITAS*, in scuto elephantum gerit, cui Æthiops insidens canem contrectat, faciem ejus lambentem: quod utrumque animal homini amicum habeatur. *Bochius*.

HVMI-

HVMILITAS, Puella veste ex sacco candido, oculis in terram defixis, agnellum brachia inter, saccum humeris, corbem pane plenum manu gestabit. *Cæsar*. *Humilitas.*

HYPOCRISIS, Vestita pellibus ovinis, facie, manibus, pedibúsque leprosis, manu cannam cum suis foliis præfert. *Bochius*. *Hypocrisis.*

HYMENÆVS, floribus & amaraco coronatus, croceis soccis induitur, & sinistra flammeum, facem dextra complectitur. *I. Paep.* *Hymenæus.*

I XVI.

IACTANTIA, Puella superba, vel habitu gemmis pavoniis texto, dextram elevet, sinistra tubam tenente. *Cæsar*. *Iactantia.*

IDOLOLATRIA, Puella cœca, taurum supplex incensat. *Cæsar*. *Idololatria.*

IGNORANTIA, deformis Puella, cœca, sumptuosè vestita, papavere coronata, nudis pedibus inter urticas incedit. *Idem*. *Ignorantia.*

IMITATIO, Puella instar simiæ vestita, dextra penicillum, sinistra larvam præfert. *Cæsar*. *Imitatio.*

IMMORTALITAS, Puella alata, dextrâ lateri firmiter admotâ, sinistram circulo ferendo occupet. *Cæsar*. *Immortalitas.*

IMPERIVM, Mulier, tribunitio baculo, signo aquilæ & serto laureo ornata. *vel* Septē planetis serti loco redimita, cæruleo in pectore amictu, quem zodiacus ambiat, veste altera usque ad genua cymatili & undosa, tertia ad pedes demissa, montibus civitatibúsque depictis insigni: sceptrum dextra, clavum sinistra navalem sustinet. *Bochius*. *Imperium*

IMPERIVM ORBIS, per Julii Cæsaris equum, pedibus propè humanis, ungulisque in modum digitorum scissis, designatur. *Bochius*. *Imperium orbis.*

INDVCIÆ, per virginem caduceum gestantem, duásque manus sese in clypeo complectentes designantur. *Bochius*. *Induciæ.*

INDVLGENTIA, in numis Antonini, sinistra sceptrum longius à se remotum tenens (quasi rigor justitiæ semovendus ab indulgente sit) dextra pate- *Indulgentia*

ram exporrectam, velut liberali, offert. *In* Gordiani numis, ſtat inter leonem & taurum, feroces demulcendo mitigans, edománſque. *In* numis Severi Aug. & Caracallæ, Matrona Leone vecta, crotalum aut cymbalum tenet, ad Cybeles Deæ ſpeciem, juxta flumen, quo ſcilicet ſtatuæ Deæ Cybeles ablui ſolebant, quæ pro tellure accepta indulgenter filios alit, patiturque. *Auguſtinus*. *Vel*, ulmo nixa, quam vitis cum uvis ambiat. *Bochius*.

Induſtria. *INDVSTRIA*, Caſſide armata puella, pedibus nuda; veſte magnifica; gladium dextra arcum ſiniſtra

XVII. prætendit. *Cæſar*.

Infamia. *INFAMIA*. Puella leproſa, alis nigris, veſte ad cingulum, plumis referta, cetera flava, cornu inflat, cum inſcriptione, fronti annotata. *Turpe*. *Cæſar*.

Infortunium. *INFORTVNIVM*, Puella pallida, macilenta, caput brachia, manus, pedeſq; nuda, cornucopię immensū, ſed vacuum dextra, corvum ſiniſtra gerat, veſte obſcura, in qua depingantur domus ſuffoſſæ. *Cæſar*,

Impietas. *IMPIETAS*, Puella ferox, veſte viridi, ſiniſtra hippopotamū, facem dextra ſuſtinet, qua ſubjectum pelicanum cum ſuis comburat. *Cæſar*.

Ingratitude. *INGRATITVDO*, Puella veſte viridi ex hedera, ſerpentem ſinu, flammas ore, manu utraque viperas continet. *Bochius*.

Inimicitia. *INIMICITIA*, Puella veſte nigra, flammis plena, teneat anguillam dextra; cane ſeleque juxtà pugnantibus. *Cæſar*.

Innocentia. *INNOCENTIA*, veſte ſuccincta alba, coronata capillitio fluente aureo, ocreas induta, in capite agnū & par columbarum ſibi junctarum gerit, cum lemmate: *dabuntur arma poſtea*. *Bochius*.

Injuria. *INIVRIA*, Puella terribilis, veſte rubra, ore ſpumante, linguam exſerat, faſcem ſpinarum dextra oſtendat, pedibus calcans bilancem. *Cæſar*.

Injuſtitia. *INIVSTITIA*, Puella veſte alba, ſanguine oppleta, dextro oculo privata, ſiniſtra ſcyphum aureum, quem intueatur, dextra gladium præferat, pileo turcico ornata, humi jacente libra cum tabulis Moſaicis. *Cæſar*. INOBE-

INOBEDIENTIA, Puella veste rubra, caput plumis ornata pavoniis, dextra elata, pedibus frenũ calcet, humi aspis aurem unam ad terram premens, alteram cauda claudat. *Cæsar*, *Inobedientia.*

INQVIETVDO ANIMI, Puella tristis stans, veste varia volantéque, dextra cor, cui horologium arenarium insistat, longam chartam sinistra complectatur, *Cæsar*. XVIII. *Inquietudo animi.*

INSIDIÆ, Puella armata, rete dextra, sinistra jacula gestet habitu vulpe insignito; humi serpens ex herba caput porrigat. *Cæsar*. *Insidiæ.*

INTELLECTVS, Juvenis aurea veste, coronatus auro vel sinapi: è capite flamma egrediatur; sceptrũ dextra ostendat, sinistra Aquilam. *Cæsar*. *Intellectus*

INVIDIA, Pallida, macilenta, torvis oculis, dentibus rubiginosis, lingua venenata, virenti pectore depingitur. *Ioannes Paep. vel* coma colubrina cor excedẽs. *vel* vetula, oculis retortis, canibus in veste pictis, capillisque serpentibus immixtis horrida, dextra cor teneat, quod ore rodat, serpente ad uber sinistrum sito. *Cæsar*. *Invidia.*

INVOCATIO, Puella veste rara, dextra & ore flammam contineat. *Cæsar* *Invocatio.*

IRA, Puella maxillis tumida, oculis rubris, naribus apertis, humerisque elatis iracundiam spirans, armata casside flammam exhibente eidem appictam, obscura veste, gladium dextra, sinistra facem accensam præfert. *Cæsar*. cassidi ursum addit *Pierius*. *Ira.*

IVDEX, Senex veste gravi, bacillum dextra sustineat serpente circumvoluto spectabilem: hinc aperti libri cum Aquila, illinc horologium & lapis lydius; corde pendente ex collo, in quo puram imaginem intueatur. *Cæsar*. *Iudex.*

IVRISDICTIO, Veste purpurea, fasces consulares penes se habeat. *Bochius*. *Iurisdictio.*

IVSTITIA in numis Tiberii Cæs. ea forma est, qua Chaysippus, teste Gellio, finxit. Virgo integra, sine cultu & fuco nimio, severa & vivida, fronte rosis coronata, ut virtutum Regina, & odore velut suo *Iustitia.*

fragrantissima. *In* numis Antonini Pii & Alexandri severi sedentis specie, sinistra manu virgam, dextra pateram, illam imperii, hâc diuturnitatis notam sustinet. *Aug.* Justitia & Injuria in Cypseli arca sic habebantur. Mulier formosa aliam deformem obstricto collo trahebat, ac fuste malè multabat. *I. Paep vel* Insidens bovi virgo, qui ab Aarone pro justis offerebatur, dextra libram tenebat, sinistra vulturem: quia hic cadaveribus contentus, animatis non nocet. *vel* papavere coronata, fasces, securiculam, & libram sinistra ostendit stante ad pedes vulture, quem ab Hercule justitię symbolum habitum Herodotus testatur. *vel* lyram cum cornucopiæ gerit. *vel* monili è collo pendēte, in quo oculus sit insignis. *Bochius. vel* oculis velatis aureo candidove amictu, diademate coronata aureo, unde pendeat oculus: dextra gladium, sinistra bilancem præferat. *Cæsar.* Vide suprà *Æquitas.*

Iuventus, sive Hebe. *IVVENTVS*, sive *HEBE*, in M. Aurelii Cæs. numis Matrona junior, patera affundens foco altaris aromata, cui Deæ, juvenes ex ephebis excedentes sacrificare thure solebant. *Augustinus. Vel* Puella alacris, veste & corona aurea, manu calices florum ostentat. *Cæsar.*

L

XIX. *Labor.* *LABOR* Coronatus lauro, bovis exuvias pro amictu, gruis alas pedésque pro indefesso tolerantię symbolo habebat astante ligone. *Bochius.*

Lacrymatio. *LACRYMATIO* passis capillis, sertum apii detrahit, fruticem fabæ gestans, cui hirundo insideat. *Bochius.*

Lætitia. *LÆTITIA* Virguncula floribus coronata, in numis visitur; quòd hæc ætas lætior. *Interdum* corollam dextra, & sinistra virgam, sceptrumve, aut clavum globo impositū sustinebat, ut in numis Crispinæ Aug. *Interdum* & anchoram, ut in Philippi numis & Taciti Impp. *visa* etiam dextra patinam offerre. *Augustinus. vel* depictis candida veste floribus insignis, una manu crystallinum vas vino helvolo plenum gestat, altera pateram, *Bochius, vel* Puella venusta & grandis, alba veste, pictisque foliis & floribus rubris flavisque

visque decora, floribus etiam coronata, & saltui indulgens; vas crystallinum rubro plenum vino dextra, craterem sinistra aureum præferat. *Cæsar.*

LASCIVIA tribus Satyris pleno haustu sese invitantibus exprimitur. *I. Paep.* *vel* Puella veste sumptuosa, sinistra speculum quod intueatur, dextra comas captet. *Cæsar.* *Lascivia*

LASSITVDO Puella macie confecta, subtili veste pectore detecto, sinistra baculo innixa, dextra flabello sibi ventulum faciat. *Cæsar.* *Lassitudo.*

LIBERALITAS Sinistra cornucopiæ, quadratam dextra tabellam punctis, instar pilarum utrimque pictis, signatam exhibet; quæ videtur congiarii militibus pendendi signum fuisse. *Augustinus.* *vel* fundens è cornucopiæ numorum copiam. *vel* Leo frugifera ex arbore ungulis suis concussa pabulum præbet reliquis animalibus. *Bochius.* *vel* Puella veste alba, aquilam capiti insidentem, & circulum gerat dextra, florésque spargat, sinistra cornucopiæ præferat. *Cæsar.* *Liberalitas.*

LIBERTAS in Heliogabali numis, Matrona pileum dextra, cornucopiæ sinistra gestans, quasi ex libertate rerum omnium copia constet. *vel* dextra pileum quo servi manumissi donabantur, & virgam (vindictam dicebant) quà percussus à Prætore aut Consule servus in libertatem vindicabatur, ut in numis Sergii Galbæ. *in* alio numo libertas quasi ferire parata, diducta manus vola, nam, ut in pandectis est, ictu palmæ etiam manumissio datur. *In* Caracallæ numis, præter virgam & pileum stellam ante se gerebat. *Pierius lib. 40. c. 3.* *vel* Juvenis honesto amictu, frenum manibus fractum gerens, & aciei mucronis inambulans. *vel* jugum fractum cum pileo ostentat. *Bochius.* Vel Puella candenti veste, dextra sceptrum & pileum sinistra præfert. *Cæsar.* *Libertas.*

LIBERVM ARBITRIVM Juvenis lauro coronatus, aurea veste, sceptrum prætendit dextra, notatum hac litera: Y. *Cæsar,* *Liberum arbitriū.*

Lis. *LIS* Puella amictu versicolore, dextra vas sustinet, unde aquam igni infundat. *Cæsar.*

Lubentia. *LVBENTIA*, candida veste flaváque succincta, nuda brachiis, alas pedibus, dextra malum aureum, sinistra manipulum florum, monile gerit in pectore. *Bochius.*

Luctus. *LVCTVS*, veste lugubri adolescens. *Idem.*

Luxus. *LVXVS*, Comi Dei habitu ex Philostrato pingitur. *Idem.*

Lympha. *LYMPHA*, Habitu coloni Veneti, piscem in capite gestet cum harpagio, id est, vase foraminoso aquali, hortis irrigandis apto. *Bochius.*

M

XX. *Magnanimitas.* *MAGNANIMITAS*, rictum Leonis pro galea, sceptrum manu aureum gerit. *vel* aquilam solis radios irretorto vultu intuentem manu præferens, globum terræ calcat. *Bochius.* *vel* Matrona veste aurea militari, coronata diademate imperiali. Leoni insidens, dextra sceptrum, sinistra cornucopiæ aurum effundens sustinet. *Cæsar.*

Magnificentia. *MAGNIFICENTIA* rictu Leonis pro casside tecta, è cornu Amaltheæ pecuniam populo spargit, dextra ovalem circulum tenet, in eoque lineas arcis exstruendæ, seu Ichnographiam. *Bochius.*

Majestas. *MAIESTAS* Mulier cum fulmine, & ramo lauri, *vel* cum orbis globo & sella curuli, gloria & acclamatione latera stipante. *Bochius.*

Maledicentia. *MALEDICENTIA*, Puella deformis veste pullâ seu viridi, linguam exserens, utraque manu accensas faces complectatur. *Cæsar.*

Mansuetudo. *MANSVETVDO*, Tenellum ulnis agnum fovet, oleagineo coronata serto. *vel* demulcet agnum in posteriores pedes arrectum. *Bochius.*

Matrimonium. *MATRIMONIVM*, Homo compedibus vinctus, collum jugo submittit. *I. Paep.* *vel* Juvenis veste pulchra, annulum dextra aureum, humeris jugum ferет. *Cæsar.*

Melăcholia. *MELANCHOLIA*, Vetula malè vestita, sedens, saxo genibus innitatur, & manu mentum fulciat. *Cæsar.*

MEMO-

MEMORIA, fulva veste, digito fronti apposito, indagantis specie, librum manu evolvebat. *Bochius. vel* Puella veste nigra, capite arculam gemmis plenam, dextra sibi vellicet aurem, canem ferat sinistra. *Cæsar* *Memoria.*

MATVRITAS solis filia, coronata spicis, aristas vesti affictas, quæ lutea sit, melopeponem dextra, sinistra racemos profert vinaceos. *Bochius.* *Maturitas.*

MENDACIVM Puella deformis veste candenti & nigra, larvis linguisque conspicua, manu lucernam lumen occultantem præferat. *Cæsar.* *Mendacium.*

MIMICA, Puella veste honesta, larvam una manu, alas altera gerat. *Cæsar.* *Mimica.*

MISERIA, Scutum ferat, in quo Mulier pingatur, stramineo insidens fasciculo. cujus ulcera lingant canes. *Bochius.* *Miseria.*

MOLESTIA reti involuta spinas nudipes calcat. *Id.* *Molestia.*

MOMVS macilentus, pallidus, ore hians, ad terram despectans, quam baculo percutiebat *I. Paep.* *Momus.*

MONARCHIA, Cyrus habitu militari, cujus sub pedibus Xerxem, Asiam navibus Europæ conjungentem, Themistocles superat. *vel* Julius Cæsar cum lituo & stella, sub his pugna Pharsalica depingatur. *Bochius.* *Monarchia.*

. *MONETA* Dea olim templum Romæ habuit *In* numis Domitiani dextra bilancem ostentat, sinistra cornucopiæ, ut cum æquitate ubertatem jungat. *In* numis Diocletiani aliorumq;, tres matronæ tria metalli genera; aurum, argentum, æs ferebant triplici A. A.A. designata, quæ metalla cum flando & feriundo aptarentur, F.F. apposita erant, interdum forfices, incus, & mallei jungebantur. *Augustinus.* *Moneta.*

MVNIFICENTIA significabatur, per Antoninum pium, elephanti specie propositâ fortè quòd ludos populo commissis elephantis dederit: alia enim ratio adhibenda vix apparet. *Augustinus.* *Munificentia.*

MVNDVS serpente caudam suam admordente repræsentabatur. *I. Paep. vel* longo vir amictu, capite sphæram terrestrem auream sustinet. *Bochius.* *Mundus.*

MVNDI CONTEMPTVS, armatus vir, coronâ con- *Mundi contemptus.*

conculcans cœlum intuetur, hastam dextra, palmam sinistra complexus. *Cæsar.*

XXI. N

Natura. NATVRA Mammosa, accurrentibus hinc inde infantibus lac præbet. *Bochius.*

Necessitas. NECESSITAS, malleum dextra, fasciculum clavorum sinistra gerit. *Bochius.*

Negligentia. NEGLIGENTIA, Puella deformis, jacens, capillis sparsis, veste lacera, manu gestat horologium inversum non fluens. *Cæsar.*

Nobilitas. NOBILITAS, In numis Commodi & Getæ Impp. Matrona est, sinistra manu Palladium, id est, statuam parvam armatæ Palladis, quam cum Naute Æneas à Diomede & Ulysse ereptam post Trojæ eversionem recuperavit. Albámque transtulit. Unde Romam delata, á Proceribus ex Trojanis originem trahentibus pro nobilitatis signo usurpata est. *August.* *vel* Puella veste decora, oblonga, stellam in capite, dextra sceptrum præferat. *Cæsar.*

O

Occasio. OCCASIO, picta in veste, variis coloribus. aut seminuda, capillis frontem operiat, pedibus alatis rotæ insistat, occipitio calva: dextra novaculam gestet. *Cæsar.* globum pro rota ponit *Bochius, vel* Mulier nudipes, comitem habens pœnitentiam fronte capillata, post calva, pedibus alata, rotæ vel pilæ insistat. *I. Paep.*

Obedientia. OBEDIENTIA Veste picta, diversi generis juga & fasces consulares manibus gerit, *Bochius. vel* Puella modesta, candenti veste, cœlum aspiciens, dextra crucifixum, sinistra sceptrum, cui inscriptum sit: *Suave*: præferat, radio de cælo descendente. *Bochius.*

Oeconomia. OECONOMIA. Matrona caput oliva redimita, temone lateri adhærente, aratrum sinistra, dextra bacillum sustinet. *Cæsar*

Opulentia. OPVLENTIA, Vasis auro argentóq; plenis circumdata, sceptrum gerit, astante lanigera pecude. *Bochius.*

Observatio. OBSERVATIO, Puella veste nigra, nube caput circumdante, manibus caput asini apprehendit. *Cæsar.*

ORA-

ORATIO, Puella veste viridi, & alba, genu flectés, flamma ex ore prominente, cor sinistra, è quo flamma similiter erumpat, sustinens, dextra incenset cœlum intuendo. *Cæsar*. Oratio.

ORBITAS, Armata gladio infantem nudum pede prehensum dissectura truci vultu exprimitur. *Bochius*. Orbitas.

OTIVM, Puer jacens, malè vestitus, manus complicet; & humi jaceant multa rubiginosa. *Cæsar*. Otium.

P

XXII.

PAVPERTAS, fractum manu cor gerat, astante Patientia, Modestia & Humilitate. *vel* lacera veste stramentis insidens, junctis manibus pedibusque nodum dentibus tentat solvere. *Bochius* Paupertas.

PATIENTIA Saxo insidens Puella, veste paupercula, manus vincta cœlum aspiciat. *Cæsar*. Patientia.

PAX, In numis Imperatorum, accensa face armōrum cumulum inflammat, juxta illud psal. 45. *arcum conteret & confringet arma & scuta comburet igni*. In plurimis est Virgo, altera ramum oleæ, manu altera, vel cornucopię vel caduceum pręferens, quod omnia hæc pace defensa bello violentur. *In* Claudii Impp. numis, virgo caduceum ad terram demittit, ut serpentem furiosum (quo bellum designatur) componat, velatis manu oculis, ne anguem intueantur, quem Pierius fugientis specie designatum notavit. *In* alio ejusdem Imp. præter caduceum & Palladium, quæ manu tenet, pedibus calcat serpentem. *Pierius Lib.* 15. *cap.* 46. *In* Græcis Locrensium numis, sedentis specie alata, visitur, caduceum gestans, sedet, ut quietem in pace jucundam denotet, alata est, ut cœlestem sese esse designet, & facilè ab hominibus discedere, cum inscriptione: ΕΙΡΗΝΗ, latinè pax, quo alluditur ad nomen Irene Imper. quæ pacem orbi & Ecclesiæ adversus Leonem virum Imper. & Iconomachos molita est. *Augustinus*. Pacis Genii septem. 1. Marsupium auro turgidum. 2. manipulum frumento plenum. 3. viridem ramum. 4. capite pampinis redimito spumantem vino pateram offerat. Pax.

5. cor-

5. Cornucopiæ variis frugibus plenum. 6. Tenellum hædulum gestet. 7. Apum alveario incumbat. *vel* gestet hac manu oleam, illa caduceum, composito ad pedes armorum acervo, atque fortissimo Leone cum agno cubante. *vel* redimita serto spiceo, cum claudicante opum Deo Pluto ad dextram; sinu frugibus pleno, oleanigenam læva corollam gestet *vel.* Lepida Virguncula ramum oleæ dextra, facculam læva, qua armorum struem accendat. Vulcanus ex armis vomeres conficiens, pacis proximam spem ostendit. *Bochius.* Puellæ vestem albam, lupo & agno juxta se invicem cubantibus in ea depictis induit. *Cæsar.*

Peccatũ. *PECCATVM.* Juvenis cæcus veste nigra, serpente cinctus, alio cor rodente, variis viis gradiatur. *Cæsar.*

Parsimonia. *PARSIMONIA.* Puella vilis, habitu simplici, dextra circinum, bursam læva præferat, cum hac epigraphe in charta: *In melius servat. Cæsar.*

Perfidia. *PERFIDIA.* Puella veste nigra, utraque manu serpentem tenet. *Cæsar*

Persecutio. *PERSECVTIO.* Puella alata, veste subnigra, pedibus crocodilum calcans, simulat jaculari. *Cæsar.*

Perseverantia. *PERSEVERANTIA.* Puella veste alba & nigra, manibus ramum lauri ostentet. *Idem.*

Pertinacia *PERTINACIA.* Puella veste nigra, caput galea plumbea armata, cingatur undique hedera. *Cæsar.*

XXIII. *Pestis.* *PESTIS,* Puella pallens, nigra veste, & in latere aperta, unde sanguinolentum indusium appareat: frõte velata, brachiis & pedibus nuda, turpe gerat dextra flagellum. *Cæsar.*

Pietas. *PIETAS.* In numis Drusi velo caput operta, supra quod ornamentum diadematis specie gerebat. *In* numo Decimi Bruti capillata exhibetur. *In* Caligulæ, sedens proponitur, dextra craterem seú arculam thuriferariam ferens. *In* aliis numis, altaribus vel precantis habitu, vel cum arcula thuris jungitur. *Alibi* inter sacrificantium instrumenta; ut erat secespita, culter victimis secandis aptus, vasculum, quod pro sanguine excipiendo erat, & aspersorium unde aqua affun-

affundebatur. *Aliquando* & puer ministrans(Camillos vocabant) juxta aderat. *Quintus* Metellus Pius, Ciconiam pietatis symbolum feminæ adjunxit. *Antoninus* Pius, feminam parvulos amplexantem proposuit. *Pompeius* duos apud Catanenses celeberrimos juvenes Philonomum & Calliam amavit, qui nato illic ab Ætna vicino monte incendio, dum reliqui opibus subducendis intendunt, his neglectis, utrumque parentem senem humeris extulére. hos igitur proprio parenti in Neptuni habitu proposito adjunxit, quod se Neptuni sobolem per adulationem quorundam nō invitus crederet, cujus sese defensorem bello maritimo profitebatur. *August.* *vel* Puella modesta, alata, & veste rubra: flammâ capiti imminente, dextra effundat cornucopiæ; & sinistra ciconiam ostendat. *Cæsar.*

PHLEGMATICVS. Vir crassus, sedens, brachiis in sinum complicatis, veste nigra, capite ad oculos velato, humum aspiciat. *Cæsar.* *Phlegmaticus.*

PLACABILITAS, dextra lupum & agnum eodem sub jugo, ramum oleæ læva sustinet. *Bochius.* *Placabilitas.*

PHILOSOPHI olim utebantur toga talari, promissa barba, tiara insignes, altera manu sphæram, altera librum complexi. *Ita Clemens in biblioth.* *Philosophi.*

PLANETÆ Sol radiis coronatus cum hasta, in manu sinistra, radium dextra porrigit: Leone juxta posito. *vel* Mulier negligenter vestita, radiante capite, zodiacum à dextro humero sinistrum versus obliquè gestat, & sceptrum dextra. *Bochius.* *Planetæ.*

XXIV.

LVNA tenui veste, accensam facem læva, verbenam dextra, prope cancrum gerat, *vel* superiori veste lactea, inferiori cærulea lunarem capite, terrestrem sphæram sinu profert. *Bochius.* *Luna.*

MARS Vultu ferox, hastam sinistra, basim dextra auream tenet, cum figura cubica: juxta scorpius, locetur *Idem.* *Mars.*

MERCVRIVS alas capite pedibúsque, caduceum gerat dextra: juxta Virgo. *idem.* *Mercurius.*

SATVRNVS Senex cum falce, serpentem stringens: juxtà aquarius. *Idem.* *Saturnus.*

Venus. *VENUS* Adoleſcentula venuſtiſſima cum ſerto roſáque juxta libram collocetur. *Idem.*

Jupiter. *IUPITER* ætate virili, olea coronatus juxta ſagittarium cum aquila & fulmine ponatur. *Idem.*

Poſſeſſio tuta. *POSSESSIO TUTA* in clypeo prædium, cui virgo brachio incumbat. *Idem.*

Potentia. *POTENTIA*, cum diademate, ſceptrum dextra, pomum aureum læva geſtat; ſceptris confertim veſte affictis, *vel* brachium è nube exſertum, gladiumque cum ſcuto proferet: nam *omnis poteſtas à Deo, per me Reges regnant, ut David. Bochius.*

Preces. *PRECES*, claudæ, mœſto vultu, ſtrabis oculis, ab Homero finguntur. *I. Paep.*

Plauſus. *PLAUSUS.* Adoleſcens elatis manibus crotalo ſive crepitaculo & æneis annulis tinniens. *Bochius.*

Proſperitas. *PROSPERITAS.* Virgo, & oppida & regiones reti trahens. *Bochius.*

Providentia. *PROVIDENTIA* globum virgâ aut digito mõſtrat, tanquam à ſe gubernari oſtendens: ut in Hadriani & Trajani numis. *Antoninus* Imp. fulmen cũ aquila, *aut* ut alii, columba exhibuit, quæ ſceptrum roſtro teneret. *Alii* caducei felicitatis aut cornucopiæ ubertatis ſignum tribuunt. *Alii* columnæ innitentem. *Alij* orbem dextrâ ſuſtinentem adumbrant. *In* numis Antonini Pii læva contum, dextra radium tenet, quo ante ſe poſitam verſat pilam *Pier. l.* 39. *c.* 19. *In* numis Conſtantii reperitur templum. *Pier. l.* 49. *c.* 23. cætera *Auguſt. vel* bifrons, conchæ ſeu naviculæ inſidens, dextra gubernaculum, ſiniſtra geminas claves complectitur. *Bochius. vel* veſte flava & bifrons, ut antè, dextra circinum ſuſtinet. *Cæſar.*

Providentia Divina. *PROVIDENTIA* Divina, haſtam læva, ſceptrum dextra gerit, cum mundo ad pedes, cui aquila inſidet. *vel* haſtata cum clypeo, inſiſtens globo in quo aquila depingatur *Bochius.*

Prudentia. *PRUDENTIA* Mulier coronata, ſceptrum mori ramo circumdatum læva tenet, globo dextram admovens genibus impoſito, aſtante ad latus grue, quæ lapidem unguibus gerat. *vel*, ſerto coronata ex arbore

bore moro, sagittam dextra, cui echinus circumplicatur, & speculum sinistra gerit. *Bochius.* Puella bifrons, veste, affictis mori foliis, insigni, dextra baculum serpente circumvoluto monstret, speculum inspiciens. *Cæsar.*

PRODIGALITAS, Puella veste & corona sumptuosa bursas effundat *Cæsar.* *Prodigalitas.*

PUDICITIA in numis, Matrona sedens velato capite, lacinia vestis, dextra velum seu calanticam, sinistra sceptrum habet: *Nempe domi ac sub veste tutius latet, ut cupiditati imperet.* *In* numis Sabinæ Aug. operto capite indicem jugulo admovet. *Pierius lib. 40. c. 21.* *Pudicitia.*

PUGNA Veste maculosa serpente cincta, tubam inflat, & in ea flammam. *Bochius.* *Pugna.*

PERTURBATIO Vario amictu, cum folle pingitur. *Bochius.* *Perturbatio.*

Q XXV.

QUERIMONIA manibus brachiisque complicatis, cum bubone capiti insidente describitur. *Bochius.* *Querimonia.*

QUIES, Saxo cubico insidens, manu gerit perpendiculum. *Idem.* *Quies.*

R

RAPINA, Lupina pelle vestita, aptato capiti rictu dextra pugionem, læva bulgam exhibet. *Bochius.* *Rapina.*

RATIO, Scutum in quo virgo Leonem, cui insidet freno regit. *Bochius.* *Ratio.*

REBELLIO calcans jugum, acinacem dextra, sinistra ancile gerit. *Idem.* *Rebellio.*

RECONCILIATIO. Pingitur cum palma & scuto, in quo ara depicta manus junctas, cum caduceo sustinet. *Idem.* *Reconciliatio.*

REDEMPTIO, Serto coronata querno, columbam candidam, quam tenet, dimittit. *Idem.* *Redemptio.*

RELIGIO, in M. Aurelii Imp. & Decii Junioris Aug. numis, in habitu ac imagine Mercurii proponebatur, quod per Mercurium uti per Religionem, ima summis conciliarentur: isque linguæ ac cordi humano præfectus esset, quibus maximè exercetur in Su- *Religio.*

peros religio. *Augustinus, vel* armata Mulier, pro hasta crucem ferens, ad latus elephas, galerus Cardinal. & mitra Episcopalis pedibus adjacet, & capiti columba radians insistit. *Vel* genibus flexis angulari lapidi, brachio crucis signo innixa, altera manu librum apertum gerit, cui inscriptum sit *Verbum Dei. Bochius* *vel* Puella veste talari alba, & paludamento cæruleo stellis consito, coronata floribus, in pectore solem & longam manu crucem præfert. *Cæsar.*

Remorsus conscientiæ. REMORSUS CONSCIENTIÆ Puella venusta, superiori veste alba, interiori nigra, in dextra luna, & cor à serpente rosum appareat. *Bochius.*

Reformatio. REFORMATIO Matrona veste brevi & simplici dextra forfices vel cultrum furtivum, sinistra librum gestat, in cujus una facie: *Argue*, in altera: *Obsecra* scribatur. *Cæsar.*

Reprehensio. REPREHENSIO. Puella horrida & armata, corpus caputque; ignem dextra; cornu, quod insonet, sinistra præferat. *Cæsar.*

Risus. RISUS Lepidus puer, plumis versicoloribus coronatus, amictu versicolore floribúsque ornato, ridiculam læva manu larvam ostendat. *Bochius.*

Ros. ROS gramineo serto coronatus puer, lunarem manu orbem tenet: Nam plenilunia rore fecundiora. *Plutarchus.*

S

XXVI. *Salus.* SALUS in numis veterum serpentem dextra sustinens, aut altaribus serpenti imposito dicatis adsistens. Serpens enim Æsculapio ac saluti sacer; quòd innovetur quotannis pelle depositâ, velut ægroti morbo. *Nonnunquam* sedens, quasi ferens quietem pingitur. *Stans* etiam velut robur firmatâ valetudine reducens. *In* numis Hadriani una manu lancem, altera clavum tenet, orbem pede calcans, inscriptum: *Salus publica*, ut si hæc, illo imperante, orbi reddita esset. *Virgo* in numis, quæ serpenti cibum præbet, non tam salutis, quàm Lanuvinæ virginis imago est, quæ cibum quotannis Draconi præbebat, à quo nisi casta esset, interimebatur, alias salva. Vide

Propert.

Propert. lib. 4. eleg. 8. *Augustinus. vel* Mulieris forma in solio sedentis paterámq; tenentis, juxtà quam ara, cui anguis caput attollens involutus erat. *I. Paep. vel* Mulier aræ adsistens, pateram dextra serpente circũplicatam, hastam læva tenet, *vel* in solio sedens pharetram dextra, aram tangens sinistra sepente etiam circumplicatam, cum epigraphe: *Non aliunde salus.* *Bochius.*

SALUTATIO in clypeo gerit elephantem, qui proboscide flores contra lunam ejaculetur. *Bochius.* **Salutatio.**

SATURITAS Virgo pateram manu tenens, capram mulget distentis lacte uberibus. *Bochius.* **Saturitas.**

SANGUINEUS Juvenis alacer, rubicundus, coronatus floribus, citharam pulset, sibique fingat sonum placere: hinc liber musicus, inde caper statuetur tenens ore racemum. *Cæsar.* **Sanguineus.**

SAPIENTIA Puella veste coloris Turcici, dextra accensam lampadem, sinistra librum apertum sustineat. *Cæsar.* **Sapientia.**

SECURITAS in numis passim, Matrona sedens capite in sinistram inclinato, dextra sceptrum præfert *August.* *In* Neronis tamen numo, læva radium, dextra occipitium tenet, aræ vicina *Pier. l. 43. c. 6. In* Gordiani numo, stans cum sceptro columnæ innititur. *Augustinus In* Neronis, tropæum sinistra sustinet. *Alibi* ara foco succensa additur; quia Superos piè colenti maxima est securitas. *In* Othonis Cæsar. numis, erecta coronam lauream dextra, sceptrum sinistra ferebat, *palmam* in M. Antonini præferebat, quod post triumphatum hostem Resp. secura reflloreret. *Aliam* descriptionem vide *apud Pierium l. 43. c. 6. & l. 30. c. 9. Vel* capite in cubitum, columnæ innixum, inclinato, dextra palmam, vultu hilari, ostentat. *Vel* tenellæ habitu Nymphæ, sinistra columnæ innixa, è qua pendeat vespertilio: in capite columbam laureum ramum ferentem, dextra jaculum sustineat, & filice coronetur. *vel* cum navis gubernaculo pingitur. *vel* dextra clavæ Herculis innititur. *Bochius.* **Securitas.**

Seditio. *SEDITIO* Quernam in capite coronam disrumpit; manibus singulis pugiones gestat, media inter felem & canem. *Bochius.*

Serenitas. *SERENITAS.* Virgo cæruleo vultu, columbam candidam capite gestat. *vel* cæruleo & candido vultu columbam præfert. *Bochius.*

Servitus. *SERVITUS* Puella macilenta, veste lacera, capite brachiis & pedibus nuda, humeris jugum, alas pedibus aut compedes gerat. *Cæsar.*

Simultas. *SIMULTAS*, armata stricto ense, scorpium marinum & crocodilum inter collocetur. *Bochius.*

Silentium *SILENTIUM*, Juvenis ore velato, vel indice presso, veste auribus oculisque plena induitur. *Cæsar.*

Sors. *SORS* Puella cœca, amictu versicolore, dextra coronam auream bursamque, & laqueum sinistra gerat. *Cæsar.*

Spes. *SPES*, in numis veterum Virginis Juvenculæ specie (quod hæc ætas bonæ sit spei) hilari vultu vesteque demissa, pellucida ac distincta, quæ vento facile rapiatur, herbam tribus foliculis pullulantē sustinet; quia in herba spes frugum est: sinistra laciniam vestis attollens summis pedum articulis niti videtur, quòd facili impulsu subvertatur. *August.* In numo Tiberii Claudii læva pallam sustinet, dextra lilium præfert. *Pierd.* 35. *c.* 9. *vel* alata anchoræ innititur, *vel* floris calyculum, cum numis, & triumphale sertum manu prehendit *Bochius.* *vel* Puella veste viridi, coronata ramo florido, & anchoræ innixa, dextra lilium gestat, sinistra spargens frumentum. *Cæsar.*

Sterilitas. *STERILITAS* macilenta, tristis, manu ramum salicis ostendit. *Bochius.*

Synceritas. *SYNCERITAS* amictu niveo liliis redimita, in veste aureas lacinias gerit, hasta, speculo, & reliquo ornatu munda *Bochius.* *vel* Puella veste aurea, cor sinistra, columbam dextra complectitur *Cæsar.*

XXVII

T

Tellus. *TELLUS* instar Matris Berecynthiæ turribus coronata, cornu Amaltheæ penes se habet, inferiori veste coloris ferruginei, superiore viridi induta. *Bochius.*

TEME-

TEMERITAS, per Gigantes exprimitur, qui montibus superimpositis bellum Diis inferebant. *Temeritas.*

TEMPERANTIA Puella capillis pendētibus, veste alba vel purpurea; vinum aquę immisceat, *vel* palmam præferat dextra, sinistra frenum *Cæsar vel* serto ex caprifico stellione seu terrestri locusta, frenóq; digno scitur. *Bochius.* *Temperātia.*

TERROR in Agamemnonis clypeo Leonis capite fuit expressus *I. Paep.* *Terror.*

TIMOR Vir pelle amictus cervina, leporem penes se, ad pedes alas habet. *Bochius.* *Timor.*

TRANQVILLITAS, in Antonini Pii numis, dextra clavum navalem, sinistra spicas sustinet, ut si mare ac terra tranquillitate parta naves frugesque admitterent. *Augustinus. vel* Virgo in scuto navem fluctuantem, cujus malo flamma adhæreat, manu gerit, nidis halcyonis mediis in fluctibus natantibus. *Bochius.* *Tranquillitas.*

TRIBVLATIO, cor humanum super incude malleo tundit *Idem. vel* Puella veste nigra, sparsis capillis, cogitabunda, dexra malleos tres, sinistra cor gerit. *Cæsar* *Tribulatio.*

TRISTITIA, pectus suum aperiens, cor intuetur serpentibus involutum. *Bochius.* *Tristitia.*

V XXVIII.

VASTITAS Flavo & cæruleo amictu, in scuto incendia & inundantiones gestat. *Bochius.* *Vastitas.*

VERITAS, ab Hippocrate describitur Mulier venusta, veste atque oculis maximè nitens. *Vel* eadem alphabeto describebatur hoc modo: ut caput ex α & ω; collum ex ϑ & ɸ constaret, & sic deinceps *I. Paep. vel* Puella velo cincta subtilissimo, mali sertum persici gestat, *vel* amica, veste candenti virguncula, solares manu radios complexa, cujus capiti columba insideat. Divinæ typus Veritatis, *vel* malum persicū pectori admovens cum unico folio. quę cor & linguam humanam referunt, læva horologium arenarium sustinet, quia veritas temporis filia. *Vel* cū speculo monilibus circumdato delineatur. *Bochius. vel* Puella *Veritas.*

veste alba & divite, capillis aureis, dextra speculum, sinistra vel bilancem, vel solem gerit. *Cæsar.*

Veritas. *VBERTAS*, inter vimineos calathos sedens plenos frugibus, floridæ genistæ (gratissimi apibus pabuli) ramum præfert. *Bochius.*

Velocitas. *VELOCITAS* Delphino vehitur. *Bochius.*

Victoria, *VICTORIA*, passim in numis alata virgo, dextra lauream coronam, leva palmam complexa reperitur hæc fortitudinem, ut quæ ponderi non cedat, illa præmium honoris explicat perpetuo virentis. *In* Severi ac Commodi numis clypeo insidet, alterúq; victoris clypeū sinistra ostētat. *Alibi* bigis aut quadrigis præfecta est, ut Circensiū ludorum victoriā denotet. *Alibi* in prora navis, aut juxta tropæum, in quo clavus, anchora, remique navalem victoriam designabant. *Augustinus.* *Vel* facie decora virgo, lauream dextra coronam, læva palmam gerit: accipiter in capite, gallus ad pedes locetur: nam utrumque victoriæ hieroglyphicum est. *vel* globum pede calcat cum palma & corolla laurea. *Vel* Leone vehitur cum laureo serto, & ramo. *Vel* malum punicum dextra, cassidem cum caduceo sustinet. *Vel* sine alis depingitur, etsi laureata palmam præferat; scilicet ne avolaret *teste Pausania in Atticis Corinthi*, & Romani Harioli cum fulmen victoriæ alas assumpsisset, perpetuam eam fore divinarunt, *Vel* in clypeo tres accipitres rostris in volatu concurrentes: alas inter & caudam scriptum gerant: *Æternum victores*, quod Darii symb. *ait Pierius.* hoc nomine; νικητικότατος, id est, *victoriosissimus*, inter alas notato. *Bochius.* *Vel* armata virgo vultu hilari, sed pulverulento, manibus cruenta spolia gerit; *vel* etiam victoribus captivos dividit, *vel* virgo pexo crine, nudo pede, strophio cincta, pupillas habens tectas, fluitante veste, *I. Paep.* vel ut in Aug. Cæs. numis videre est, dextra sertum, sinistra vexillum tenens globo insistebat *I. Paep.* *Vel* læva palmam, dextra cornucopiæ gerit. *Cæsar.*

VESTA

VESTA, seu *TELLUS* sellæ insidens, dextra pateram sustinebat, sinistra contum terræ insigens. *Pierius lib*. 43. *c*. 4 *In* numo Faustinæ Augustæ Cybele turrita sellæ leonibus fultæ insidens orbem intra manum & genua continebat. *Pierius lib*. 1. *c*. 31. Vide fabulas Deor. *Vesta. Tellus.*

XXIX.

VIGILANTIA, librum dextra, sinistra virgam cũ accensa tenet lucerna, *vel* caput armetur galea, cui grus insideat, dextra gladio, sinistra face, cum ansere juxtà posito. *Bochius vel* Puella veste alba, gallum dextra, facem accensam virgámque sinistra præferat, lapide pedi alligato. *Cæsar*. *Vigilantia.*

VINDICTA, armata pugionem dextra gerat, indicem lævæ digitum mordens, astante saucio leone. *Bochius*. *Vindicta.*

VIRGINITAS. Puellâ floribus coronata, veste alba, cithara ludens, sequatur agnum in prato virenti. *Cæsar* *Virginitas.*

VIRTUS Amazonis galeatę specie cum lancea & parazonio, id est, lato gladio, cui acies desit, quod defendere potius, quam offendere ac pungere virtutis sit pede altero galeam calcat & globum: ut in variis numis Impp. *In* Galbæ numis Minervæ non dissimilis erat. *In* aliis Imp. ejusdem cum victoriæ signo spectatur. *In* Vitellii numismatis, cum militari habitu erat, ex parte altera Honoris effigies: illa virilis, hæc feminea. *In* Augmento Pierii legimus virtutem galeati juvenis specie propositam, qui hastam sinistra, sceptrum dextra præferret, tum sub pede dextro, ut erat ocreatus, testudinem premeret, ac Honorem muliebri sibi specie oppositum intueretur. *M. Marcellus* cum utrique seorsim templum ædificare constituisset, intercessère augures, qui uno templo jungi voluère, ita ut per Virtutis basilicam ad Honoris sacellũ transitus esset. *Virtus* in Valentiniani numo dextra vexillum, sinistra orbem terræ sustinet, lævoq; pede mancipiũ calcat. *In* Gordiani Imp. numo, Hercules nudus pro Virtute ponitur. *In* Maximiani, idẽ cornib⁹ cervum arripit. *Aug. vel* alata peregrino habitu Ma- *Virtus.*

tronæ ſpecie, quadro ſaxo inſidentis columnæ lævo nixa cubito, dextra ſerpentem tenet. *vel* Mas barbatus ſtans clavæ innixus, Leonis pelle brachio obvoluto. *vel* reperitur etiam ubi haſtam dextra ſtringens corollam oleagineam ſiniſtra ſuſtinet, eodemque pede teſtudinem calcat. *vel* Matrona ſaxo quadrato uno pede inſiſtens, anguem dextra, ſceptrum læva oſtentat. *vel* rupem aſperam præruptamque aſcendit, cum bovis cranio, atq; oleæ ramo; haſtam manu tenet, quam rupi infigere videtur. *vel* curru niveis equis tracto vehebatur, coronam auream capiti imponente, à tergo, victoria. *vel* ſignificabis virtutem per Olympum mediam aëris regionem ſuperantem, quem torrentibus & præcipitiis impeditum horreat multi aſcendere, alii ſuperaſſe lætentur, in cujus ſuperficie ad aram virtutis & honoris athletæ ſacrificent cum epigraphe: *Supra hiemes boreaq; minas. Bochius.* *vel* Puella modeſta floribus coronata, dextra laurum gerat, ſiniſtra haſtam, veſti inſcribatur *medio* XXX. *tutiſſima.* vel *in medio ſtat, Cæſar.*

Virtus militaris. *VIRTUS MILITARIS,* Mulier Gorgone ante pectus cincta, clypeum læva, haſtam dextra complectitur: caſſidi, plumas inter, ſphinx inſidet, cũ ſerto oleagineo. gryphes utrimque cælati ſpectentur, in haſtæ cuſpide gallus, & circumplicatus ſerpens: in baſi ciconia, militiæ ſymbolum collocetur. *vel* Romanum ſignum cum aquila geſtet. *Bochius.*

Vita activa. *VITA ACTIVA* Puer longo capillitio, innixus aratro, & magno tectus pileo, onus aliquod humeris imponit, cum hac veſti adſcripta epigraphe: *anathema pro fratribus meis. Cæſar.*

Vita contemplativa. *VITA CONTEMPLATIVA* Puella elatis in cœlũ oculis manibuſque, humili facie, alas gerat capite, radio deſcendente e cœlo. *Cæſar.*

Vitium. *VITIUM* Puer turpis, parvus, veſte nigra: amplectatur hydram, *Bochius.*

Unanimitas. *UNANIMITAS.* cum faſciculo jaculorum colligato, ac duobus Amaltheæ cornibus ſibi implexis, in quibus cornix appareat. *Bochius.*

VOLUN-

VOLUNTAS, Puella cœca, alata, coronata regio diademate, manus extendit quasi quærat aliquid. *Cæsar*. *Voluntas.*

VOLUPTAS, Mulier venusta, lasciva, fucata, straba, distorta pedibus, mutila manibus, colore pallida; quæ Amore alloquente erecta novo se ad pulchritudinem ornatu induat *I. Paep*. *Voluptas.*

ZELUS Vir sacerdotali veste, flagellum dextra, accensam lampadem sinistra præferat. *Cæsar*. *Zelus.*

CONCLUSIO. XXXI.

Dedi universim illa, quæ mihi in hac fingendi ratione, aut calamo, aut lectore digna visa sunt, non quòd omnia figuratis imaginibus idonea censeam; sed ne, mutilo labore, illam iconographiam negligerem, quæ ab antiquis usurpata, arte minùs, quam usu probari debet. Cùm nullis olim legibus ejuscemodi figuras conderent, neque magnopere dispicerent; propriis, an figuratis tropicisque imaginibus animi conceptum promerent. Nec sane Bochio aut Cæsari, ea cura perpetua fuit.

Quædam veterum imagines, quæ signo symbolico carent à perito Iconographo sunt corrigendæ.

Ille enim cùm e. g. Adolescentem in veste lugubri exhibet, ac per illum *Luctum* intelligit; hic cum vetulam, malè cultam, saxo innixam, caputque manu fulcientem proponit, ut Melancholiam hoc schemate adumbret: quis poesin aliquam, figurata dignam imagine, his inesse typis dixerit; siquidem nullo signo ostenditur poeticè illa potius, quam naturali ac propria adhiberi significandi ratione; qua lugentem illud schema juvenem; hoc mœstam vetulam designet. Quare ut persona utraque ad humanos affectus translata videretur; bubo utrique, funesta scilicet ac tristis avis: vel alia quæpiam figuratæ imaginis nota, adjungenda fuerat. Quæ quidem notæ ejusmodi esse debent, ne ex instituto, aut natura personis competant, ut si laboris figurandi gratia, palam homini rustico tribueres: hoc enim si feceris præter laborantem rusticum aliud nihil exponesQuocirca alibi, magis ad rem nostram opportune, Bochius Labori bovis exuvias & gruis alas pedesq;, à laborio-

sis

ſis & vigilantibus traductas animantibus partes, attribuit. Quæ monui, ut ſicubi hæc ſigna deeſſent, tuopte facile, cum opus, ingenio ſufficeres. Ego operâ, illud eâdem, quâ cetera, præſtitiſſem, niſi integra ſuis quæque autoribus maluiſſem relinquere.

Ceterùm, an fictæ perſonæ ad affectuum diverſorum rationem exponendam (quòd tum in hac, tum fabuloſa Græcorum poeſi controverſum videri poſſet) rectè adhibeantur: libro ſequenti, definiemus.

CAPUT XXI.

Fabulas Poetarum apud Græcos natas, figuratis imaginibus abundare.

I. UT de Fabularum, inter Græcos, origine ac ratione pauló nobis certiora conſtent, neque aliàs de fabulis fabulas condere videamur; veterum nobis hac in re monumenta ac ſententiæ explorandæ erunt. Atque imprimis *Ciceronem de natur. Deor. lib. 2.* hac de re diſſerentem audiſſe juverit. *Multa,* inquit, *alia natura Deorum ex magnis beneficiis eorum, non ſine cauſa, & à Græciæ ſapientibus, & à majoribus noſtris conſtituta nominataq; ſunt, quidquid enim magnam utilitatem generi adferret humano, id non ſine divina bonitate erga homines fieri arbitrabantur. Itaque tum illud quod erat à Deo natum, nomine ipſius Dei nuncupabant: ut cum fruges Cererem appellamus, vinum autem Liberum: ex quo illud Terētii, Sine Cerere & Libero friget Venus. Tum autem res ipſa, in qua vis ineſt major aliqua, ſic appellatur, ut ea ipſa vis nominetur Deus; ut Fides & Mens, quas in Capitolio dedicatas videmus proximè à M. Æmilio Scauro. Vides Virtutis, vides Honoris templum, bello Liguſtico à Q. Maximo dedicatū. Quid Opis? quid Concordiæ? Libertatis? Victoriæ? quarum omnium rerum quia vis erat tanta, ut ſine Deo regi non poſſent, ipſa res Deorum nomen obtinuit. Quo ex genere Cupidinis, & Voluptatis, & Lubentinæ Veneris vocabula conſecrata ſunt.*

Res creatæ ob utilitatem ſuam Deorū olim à quibus provenire creditæ, nomē acceperunt.

Viri heroes ob beneficia divis annumerari.

sunt. Suscepit autem vita hominum consuetudoq; communis, ut beneficiis excellentes viros in cœlum fama, ac voluntate tollerent, hinc Hercules, hinc Castor & Pollux. hinc Æsculapius. hinc Liber. Hinc etiam Romulus, quem quidem eundem esse Quirinum putant: quorum cum manerent animi, atq; æternitate fruerentur, Dij ritè sunt habiti. cum & optimi essent, & æterni. Aliàs quoque ex ratione, & quidem physica, magna fluxit multitudo Deorum. Nam vetus hæc opinio Græciam opplevit. exsectum Cœlum à filio Saturno, vinctum autem Saturnum à filio Iove. Physica ratio non inelegans inclusa est in impias fabulas; cœlestem enim, altissimam æthereamq; naturam, id est, igneam, quæ per sese omnia gigneret, vacare voluerunt, eâ parte corporis, quæ conjunctione alterius egeret ad procreandum. Saturnum autem eum esse voluerunt, qui cursum, & conversionem spatiorum ac temporum contineret, qui Deus græcè idipsum nomen habet, χρόνος enim dicitur, quia est idem χρόνος ac temporis spatium. Saturnus autem est appellatus, quod Saturetur annis, ex se natos comesse fingitur solitus, quia consumit ætas temporum spatia, annisq; præteritis insaturabiliter expletur. vinctus est autem à Iove, ne inmoderatos cursus haberet atq; ut eum siderum vinculis alligaret. Sed ipse Iupiter, id est juvans pater, quem conversis casibus appellamus à juvando Iovem. Hunc Ennius nuncupat, ita dicens.

II. *Ad Physicas rerum causas exprimendas Dij quoq; eorumq; varia actiones conficta.*

Aspice hoc sublime cadens, quem invocant omnes Iovem. III.

Hunc etiam augures nostri, cum dicunt, Iove fulgente, tonante, dicunt enim cœlo fulgente tonante. Aër autem, ut Stoici disputant, interjectus inter mare & cœlum. Iunonis nomine consecratur, quæ est soror & conjunx Iovis, quod & similitudo est ætheris, & cum eo summa conjũctio Hæc Cicero. qui pergit, & Neptuno, velut à nando dicto, aquas; Diti seu Pluto Proserpinæ, id est feminis raptori terras tribuit, ac post aliorum Numinum figmenta deniq; sic concludit. *Videtisne, igitur, ut à physicis rebus bene atq; utiliter inventis, tracta ratio sit ad cõmentitios & fictos Deos; Quæ res genuit falsas opiniones, erroresq; turbulentos, & superstitiones penè aniles. Forma enim*

Fabularum aliá veritatem ethicam.

aliæ physicam involvunt. *enim nobis Deorũ & ætates, & vestitus, ornatusq; noti sunt genera præterea. conjugia, cognationes, omniaq; traducta ad similitudinem imbecillitatis humanæ : accepimus enim Deorum cupiditates, ægritudines, iracundias; nec verò, ut fabulæ ferunt, Dij bellis præliisq; caruerunt.*

Fabulæ à peritiorib' conficta occultam veritatem continent: nō semper illæ quas vulgus imperitũ dedit. Ex qua Ciceronis sententia, tum fabularum origo, tũ earum quædam divisio in ethicas, quæ virtutes vitiaque hominum Deorumq; : & physicas, quæ res naturales complectantur. facilè colligitur Denique & distinctio earum, quæ cũ ratione aliquo veritatis significatę fundamento junguntur: atque illarum quæ errore vulgi ac fabulandi quadam licentia jactari misceríque cum aliis ratione fictis cœpere. ut proinde, sicuti imperiti sit, omnia velle, velut futilia commenta, nullo abditæ veritatis sensu instructa, repudiare: sic quoque admittere universa, tanquam arcanæ sapientiæ & mysteriorum plena, sit parum intelligentis. Cũ verò Plato in Alcibiade sentit, omnem poesin esse ænigmatum plenam, in qua rerum veritas quibusdam verborum involucris ac lenociniis proponatur, de iis ita sentit fictionibus, quæ à perito ac sapiente viro, non à vulgo imperito proficiscantur.

IV. *Veterum sapientes, ne suas disciplinas passim vulgarent & ut gratiam illis æstimatio nemq; cōciliarent, eas sub fabulis, signisq; occultarunt.* Certè studio id veteres egisse sapientes, ne concepta ab illis rerum cognitio, vulgo manifesta esset, licet scripto aut oratione proposita constaret, nemo est, nisi antiquitatis ignarus, qui dubitet hoc Ægyptii Hieroglyphicis, Hebræi omni penè figuratarum imaginum genere, Græci fabulis potissimúm atq; ænigmatis conati sunt. neq; alio testimonio opus, nisi ut scripta nobis tacentibus loquantur. Quanquam & alio illud fine præcipuos fabularum autores Poetas *Maximus Tyrius* aggressos memoret. *Auribus*, inquit, *humanis insidias quasdam sunt commenti, ij quidem re ipsa Philosophi, nomine autem poetæ : rem invidiosam ad eam artem revocarunt, quæ populum admodum demulceat.*

Ita enim medici salubre consilium dulci aliquo liquore aspergunt, ne deterreatur æger saporis aut succi acrioris amaritie : eodem planè modo de Philosophia illa

illa veteri sentiendum, qua sententiis suis figmentorum ac carminum, tanquam veste cultuq; magnifico tectis, priscorum hominum animos cepit ac delinivit: neq; secus id quidem quam dissimulata disciplina modestia, ad institutionem & morum feritatem cicurandam, illexit. Nec est autem quod in dubium revoces, utri melius de divinis tractarint. Philosophine an Poeta? quin potiùs studium utrumque, tanquam inito fœdere, mutuò sese complecti deprehendas, ut eadem non diversa putes, cum enim Philosophum ait, Poëtam intelligis: & cum Poëtam, Philosophum quoque comprehendis. Hæc Platonicus ille, re ac nomine Maximus; cui non dissimilia *Aristoteles lib,* 1. *Metaphys* dum Phylomythen, id est, fabularum amatorem, aliquà ratione Philosophum esse asserit; quod fabula ex mirabilibus constituatur. Unde Christianus ille *Philosophus Albertus Magnus. Fabulas,* ait *in Met. tract.* 2. *Poëta fingit, ut excitet homines ad admirandum; admiratio excitat ad inquirendum, ut sciatur causa ejus de quo mirantur.* Quare sicubi, aut Cicero, aut Seneca, aut quisquam alius illos fabularum artifices aversatus sit, nihil in his præter aniles ineptias & alienas à veritatis imagine fictiones damnarunt, quæ nullo ingenio conditæ, nulloque emolumento vulgatæ, stultorum juxta ac sapientium esse possunt. Certè, cum doctissimo *Alciati interprete Claudio Mino in embl.* 4. loquor, *inepti, & planè ἄμυσοι sunt, qui in poeticis narrationibus & figmentis explicandis, ipsas tantùm voces nudaque vocabula, aut etiam simpliciter γνώμας considerant, nec ea potiùs eliciunt, quæ sensum aliquem abstrusiorem contineant; ut qui in picturis dijudicandis colores aliquos, aut operum lineas quasdam conspiciunt: aut, ut qui mercibus involutis appositas imaginum tesserulas admirantur, nec quid intus lateat, aut inclusum esse possit, animadvertunt. Habet enim divinũ hoc studium, nescio quid latens & reconditũ, quod æquè omnibus pervium non sit, & apertum: sed ei tantùm*

Philosophia olim cum Poësi conjuncta.

Ingenium cui sit, cui mens divinior. ut Horat.

Ad

V. Ad diversam fabularum vim, significationem quod attinet *Natalem Comitem Mythol lib. 1.* doctè copioseque hac in re versatum audiamus. *Aliæ fabulæ naturæ secreta continent; ut illa quod Venus è spuma sit genita, quod Phœbus Cyclopas occiderit, quoniam illi fulmina Iovi fabricarint. Aliæ fortunæ inconstantiam declarant, nosque ad eam forti animo ferendam instruunt; ut ea quæ de Phœbo dicta sunt, quod armenta paverit Admeti. Aliæ ab impuris opinionibus, & a crudelitate, atque ab omni perfidia, & impura libidine nos retrahunt; ut Lycaonis fabula. Aliæ ad deterrendos homines a rebus turpibus, sunt inventæ, ut Ixionis supplicium apud Inferos. Aliæ cohortantur ad strenuitatem, ut ea quæ tradita sunt de Herculo. Aliæ ex avaritiæ sordibus nos erigunt; ut sitis Tantali. Aliæ ad detrimentum temeritatem confinguntur; ut calamitas Bellerophontis & cæcitas Marsyæ. Aliæ ad virtutes nos alliciunt, ad integritatem vitæ, ad fidem, ad æquitatem, ad religionem, ut mirifica Elysiorum camporum amœnitas. Aliæ ab omnibus denique flagitiis revocant; ut severissimi Triumviri apud Inferos, singulorum animas defunctorum judicantes; & gravissima consceleratorum supplicia. Equidem existimo quasi suavissimum humanæ vitæ condimentum existere fabularum inventionem. Hanc tantam è fabulis utilitatem capere minimè possunt ij, qui altiora fabularum sensa non inspexerint.* Hæc in hanc sententiam ex natali sufficerint: modo illa e fabulis, velut putridum ex sano corpore membrum resecemus, quæ a parum castis poetis libidinum contagia subjiciuntur. Quanquam aliarum rerum ortus progressusque hæ fere humanæ propagationis imagines expresserint, proposito, quam schemate, meliore.

Fabulæ nō solum ad jucunditatem, sed etiam virtutem erudiunt.

VI. Ceterum in his fabulis ad solam veritatis figuratè significandæ imaginem inventis verisimilitudo historica non requiritur, qualis in scenicis fabulis (de quibus multa *Aristoteles de re poëtica*) postulatur nā *Cicero de illis lib 1 de Invent Fabula est in qua neque vera, neque verisimiles res continentur*: cujusmodi est, *Angues ingentes alites invecti jugo.* Veri tamē repræsentatio

ratio semper est necessaria, ne inutilis habeatur. Hinc *Plutarchus. Quemadmodum Iris nihil est aliud quàm relucentia solis refracti in nubibus; ita fabula quædam est veri repræsentatio* Ex quibus tamen non concludes ejusmodi rerum fabulam esse debere, quæ, aut factæ nunquam sint, aut fieri nequeant. Quid remotius à verisimilitudine quam Bacchum ex femore Jovis natum prodisse? huic tamen fictioni perquam similis est prodigiosus ille viri in Belgio partus Eligii Rossëel ex Diœcesi Brugarum in Vladzeel; qui cum uxori Elisabethæ partus doloribus graviter ingemēti illuderet: uxoris imprecatione Deique voluntate tumefacto sensim gravidóque ex masculâ prole femore, eosdem sentire ac gemere dolores coactus est; ac tandem parens, filium, sui nominis, baptismo, ac paulò post cælo obtulit, anno partæ salutis 1512. Anniversarius defuncti (post gravem in lorica ferrea Eligii pœnitentiam) dies, quotannis in Ecclesia Vladzeelensi festo S Thomæ recolitur. Res à me ex *Alberti Comitis de Berg* ejus loci Domino, & literis apud illum variorum testimonio signatis, excepta est, historiæque fidem meretur. Alibi etiam de monstris paria ferè dedimus. Ut facilè appareat in fabulis, neque historicam requiri veritatem, neque rei prorsus impossibilis commentum; illud tantum spectari, ut figurata veritatis imago habeatur, quod, nisi desit veri, & historiæ similitudo, minus præstatur dum enim audientis sive intuentis animus inter historiæ ac fabulæ suspicionem medius incertusque fluctuat: de figurata imagine nihil statuere ac cognoscere poterit. Reliquum videtur, ut in re obscura atque ænigmatica præcipuarum fabularum inter Græcos sensa investigemus. *Clementem Alexandrinum Fulgentium Albricum, Palæphatum, Pierium Valerianum, Cœlium Calcaginum, & Rhodiginum, Gyraldum Natalem, & Ricciardum &c.* atque illius fide plures hac de re consului Ne autoritate destitutus lector fluctuaret.

Fabula non verisimilis esse debet, sed veri repræsentativa ut Imaginū Poesi serviat.

Historia admiranda fabulæ simillima.

VII. Non inscitè hanc veterum Poesin fingendo imitatus est hujus ætatis Poëta, qui solem, illustri quadri-

gæ impoſitum, duodecim Nymphis, velut horis totidem, vectum in theatrum produxit: eo Nympharum habitu, ut alis quidem ſagittiſque omnes, celeritatis notâ inſignes pareſque irent, ſed mole corporis prorſus diſpares, aliæ omnino puſillæ, aliæ contra ſtaturâ proceræ, mediæ aliæ: His obvius Mercurius ex ſingulis, quænam eſſent, ſciſcitando didicit: minimæ ſeſe Orationis horas dixere, mediocres, negotiorum: maximè proceræ prandiorum, ludorum, compotationum. Et vero potuerunt ſuis quæque ſignis ſymboliſque, orationi, negotiis, ac ludo propriis, has perſonas, ad Emblematis abſolutionem, facilè exprimere.

CAPVT XXII.

Figuratæ veterum fabularum imagines exponuntur.

I. SATURNUS apud veteres Mythologos calvus barbatúſque ſenex, modò nudo, modò obvelato capite fingebatur: cuius dexteram falx armaret, ſiniſtra ferret ſerpētem, qui mordicus caudam attinendo circuli figuram repræſentaret. Nec quicquam horum myſterio caruit. Per ſenſum tempus deſignabant; inter res cæteras huius orbis antiquiſſimum [1]: nam reliquis intereuntibus, tempus manet. Modò obvolutū, modò detectum caput [2] oſtendebat, multa tempore velari, ac velut oblivione obtegi; multa aperiri etiam tempore, quæ diu latuerunt. Falx illi, velut ad res naſcentes præputandas, tribuitur, [3] cum omnia tempore occidant. Serpens orbicularis additur [4] quod rebus pereuntibus, & tempora nova, & res aliæ in orbem, veluti perpetuâ revolutione, ſuccedant. *Ita partim Fulgent. in ſuo Mythologico, partim l. 1. Natal. Comes, & Ricci. de Saturno.*

(1) Tempus antiquiſſimum rerū.
(2) Tempus multa velat, multa revelat
(3) Tempore omnia occidunt
(4) Dies, menſes, anni redeunt in orbem.

Dicitur *Vrani*, *Poli* vel *Cæli* filius; quod tempus à cœlo gignatur. Ita *Gyraldus* de menſibus. Quatuor illum

lum liberos habuisse, *Jovem* ac *Junonem*, *Plutonem* ac *Neptunum* memorant, qui totius inter se orbis imperium diviserint [1] quia Physicâ interpretatione ex quatuor elementis sub cœlo orbis componitur. Ceteras verò proles iccirco *Saturnum* devorasse fingunt: [2] quia, præter hæc elementa, reliqua creata, in tempore nata, tempore consumuntur. *Ita communiter Mythologi.*

(1) *Orbis elementis regitur.*

(2) *Senilis torpor.*

Stellam quoque inter planetas supremam eius donarunt nomine; quod eius sideris vis frigida senili ingenio habitúque non inscitè exprimeretur.

Regem etiam faciunt, qui à Jove filio Græciâ regnóque pulsus ad *Janum* Italiæ Regem venerit, gratus hospes, atque in partem regni admissus, postquam agricolendi rationem eam gentem docuisset. Unde & falce, tanquam fertilitatis messiumq; inventor, donatur. [3] Cujus deinde falcem in Sicilia occultatam ferunt, quod hæc regio frugum sit fertilissima. Cæterum aurei iccirco seculi repertor dicitur, quòd homines à bello ad pacis artes traduxerit, adeóque rerum omnium beaverit opulentiâ. Ita communiter omnes.

(3) *Fertilitatis autor.*

II.

Platonici verò qui mundum ab animâ quadã contineri ac regi existimabant regnum Saturni rationale imperium intellectus, regnum Jovis, [4] regnum animæ sensibilis dicebant. Quia verò plures vident ad bonum sensibile converti, aut regna, nisi per vitam activam non posse administrari, finxerunt Saturnum à Jove regno pulsum. *Ita Ficinus in 4 de legibus Plat. Farra in Theologiâ Orphicâ Picus & Cartarius apud Ricciardum*, quorum aliqui per Saturnum intelligentiam Cœlestem, alii vitam contemplativam intelligunt, uti per Jovem activam. [5] Unde & regnum Saturni aureum, Jovis argenteo propositum, significat bonum intelligibile, in vita contemplativa, præferri sensibili in activa. Eadem de causa dexteræ auri Saturnum præesse; sinistræ Jovem fingunt. *Georg. Venetus in Armonicâ mundi.* & supremus inter planetas fingitur, [6] quia intelligentia, bona excellit cetera.

(4) *Rationis & appetitus imperium.*

(5) *Vita contemplativa & activa.*

(6) *Intelligẽtia excellit inter bona.*

Transisse etiam ex Græcia in Italiam quia huc inde translata est. Saturnum per annum laneo vinculo cõstringi, & ante festum sibi diem solui, [1] significat fœtus in utero, vel fruges in terra, antè velut nodis ac vinculis adstringi, dum tempore laxentur. *Ricciard.* Physicè etiam significat tardum istius planetæ motum: *ut Lucian. in dialog. de astrolog.*

(1) *Partus prolis, vel frugum*

Saturnum in tartaro à Jove detineri, significat ipsius stellam obscuram vix observari; à Jove verò vinctum esse, designat [ab appositione & conjunctione Jovis, 2] vim malignam hujus stellæ infringi ac mitigari: *Natalis in Mytholog. l. 2. c. 2.*

(2) *Bono malum opprimitur.*

III.

JUPITER.

Elementum ignis significat, *ut Fulgentius, in Mythol.* vel ut alii, superiorem aëris regionem, uti Juno inferiorem. [3] & hæc quidem soror dicitur, quia eodem patre ac tempore nata: & conjunx, quia vicina & mollioris naturæ, cum eodem ad rerum generationes concurrit.

(3) *Ignis & Aer.*

Jupiter, ut Rex, in throno eburneo, sceptrum sinistra, dextrâ fulmen, Gigantes pedibus substernens, Aquilà juxtà Ganymedẽ elevante [4] (*ut Albricus de imaginibus Deorum*) significat; Deum iudicem improbos sententià mortis fulminantem, dignos ad cœlum extollentem.

(4) *Deus Iudex proborũ & improb.*

Jupiter Metagenes Parcarum dux, [5] significat; illum moderari fata. Ricci. in Voce. Jupiter.

(5) *Deus mortis praest.*

Jovis Trojani statua, cũ tribus in fronte oculis [6] significat, Jovem cœlum, mare, & terras curare. *Idem ibid.* Forte & quædam imago Trinitatis est, ac visus omnia intuentis; præterita scilicet, præsentia, & futura.

(6) *Deus omnia cognoscit. Imago S. Trinitatis.*

Jovis simulacrum in Creta sine auribus esse, [7] significat, illum esse judicem incorruptum, qui omnia sciat ideóque nec auribus egeat, munerum verò corruptelam & excusationes non audiat. *Valerian. l. 33. & Calcagninus de rebus Ægypt.*

(7) *Iudex incorruptus.*

Jovem inter tympanorum & cymbalorũ strepitus esse servatum, [8] significat, juxta Pythagoricos, æthe-ream

(8) *Harmonia cælestis.*

ream regionem, ob motus celeritatem, harmoniam efficere *Natalis supra.*

IV. Jovem ab apibus nutritum inter Melissæ & Amaltheæ Nymphas, [1] significat, elementa se invicē gignere: ut apes, quæ Mas & femina non sunt *Natalis ib.*

(1) Elementorum generatio.

Jovem dejecisse Saturnum patrem regno, potestatemque gignendi sustulisse, [2] significat, æthercam regionem non corrumpi, ut cetera, tempore: ac deinde, alia elementa (quæ velut Saturno genita & subjecta) mundúmque post hunc alium non futurum. *Natalis ib.*

(2) Cæli incorruptibiles Unus tantū orbis.

Per Jovis caput omnia in lucem prodire, ut est apud Orpheum, [3] significat, omnia creata per Dei sapientiam ab ipso tanquam capite ac fonte procedere. *Georg. Venetus Armon. fol, 37.*

(3) Dei Sapientia omnium origo.

Jupiter in throno sedens, sinistrâ in sphæram subjecta (quæ duo in medio capita se invicem respicientia complectitur) incumbens, juxtáque armata Pallas [4] significat, Principis in orbe regendo *providentiam* & prudens consilium. Duo autem capita, quorum alterum coronatum semilunâ, alterum sole erat, quod diu noctúque vigilanti Principi attendendum esset. *Erizzus apud Ricciardum in voce Iupiter.*

(4) Deus noctu diuque omnia gubernat.

Jovē cum aliis Diis conviviū Oceani adiisse [5] est solem cum stellis terræ humoribus pasci. *Erizzus ib.*

(5) Sol & sidera humores Maris attrahunt

Jupiter in templi porticu collocatus cum hasta, vel sceptro in manu sinistra, & fulgure in dextra, [6] significat Jovis stabilem virtutē tam in regendo, quàm puniendo. superiori corporis parte nudus. & tectus infrà, [7] indicat se tantum cœlestibus, non mortalibus, conspicuum. *Iulius Iacobonius apud Riccard.*

(6) Deus & regit, & corrigit puniēs.

(7) Deus cœlestibus patet latet mortales.

Jupiter apud Thebanos arietis pelle, indutus (quâ illum quotannis togâ, ariete mactato, honorabant.) [8] (*ut Herodot l. 11.*) significat, quemvis sceleratum suum sibi fabricari idolum, suis conforme moribus: immundos quidem arietem, aut caprum, voluptarios suem. &c. *Vide Caussin. l. 2. de Diis.*

(8) Impius suo sibi ingenio Deum fingit.

Jupiter Centauros in nubibus depingens [9] (*ut Philostr. in vita Apollon. l. 11. c. 10.*) significat, viros prin-

(9) Labor & occupatio indigna viro.

principes inutilibus sese nugis occupantes, qualis Domitianus, qui captandis muscis intentus erat.

(1) Cõgressus impar. Virtutes Deo placent.

Ganymedem à Jovis aquila in cœlum raptum, significat, illum à Jove sub aquilæ signis auspiciisque pugnando interceptum, [1] *ut Fulgentius l 1.* vel Deum lætari virtute & prudentiâ, tanquam pulcritudine animæ, ornatis, illósque in cælum extollere. ut *Achilles Bochius,* & alii.

(2) Voluptas huius vitæ mixta doloribus, vel prospera adversis.

Jupiter in dextra fulgur tenens, & sinistram applicans vasi cui inscriptum καλόν: & Saturnus contrà habens falcem, ac sinistrâ tangens vas, cui inscriptũ κακόν: & inter utrumque hærens puer iniiciens dextram in dexterum vas, & sinistram in sinistrum, tamquam prompturus ex utróque aliquid: [2] significat, dolorem voluptatibus; aut amara dulcibus, & adversa prosperis conjungi. *Achilles Bochius symb.8.*

Jupiter Custos, in cuius sinu Domitianus Imperator, qualem ipse insigni templo veneratus est, significat, tutissimum esse, qui in Dei protectione acquiescat; cui æquum sit, ut Reges se committant: qui, ut protectores Nationum, Deum sibi protectorem habeant. *Sueton in Domitiano.*

VI.

(3) Deo protegente Reges tuti.

Jovem deglutisse uxorem Metim, gravidúmque, Palladem ex capite peperisse. [3] significat, ex consilio (quod per Metim intelligitur) nasci Sapientiam. *Natalis l.2 c.1.*

(4) Consilio sapientia nascitur.

(5) Libidine homo fit bestia

(6) Auro potissimum conciliatur amor.

Jovem in varias formas commutatum, ut serviret libidini, [4] est, hominem huic vitio deditum bestiarum affectus & figuras animo induere; sed dum ad custoditam Danaën in aurum mutatus illabitur, [5] significat aurum perrumpere omnia, *Natalis ib. ex Horat* Homerus dum in sua Iliade Jovem solum vigilantem, ceteris Diis dormientibus, inducit, (6) ostendit, illum qui præest, ceteris quiescentibus, vigilem esse debere *ut Ricciardus* Idem dum Jovem asserit, hanc Diis ceteris, potentiæ, virtutisque ostentandæ gratiâ, potestatem fecisse, ut catena fieret, quam ipse in cœlo, reliqui omnes in terra apprehenderent, atque illa pars censeretur dignior, quæ aliam ad se

per-

pertraxisset, [1] ostendit summum Numen inferiora ad se facile omnia victrici manu attrahere. [2] Quin imago quædam est incarnationis Dei ad se omnia trahentis. *ut Tirinus & alii scripturæ interp.* per hanc vero catenam [3] *Iul. Camillus* intelligit liberum in homine arbitrium, *Natalis* avaritiam & ambitionẽ, per quæ Deus cœlo extrahi nequeat; ego amorem dixerim, qui in Deo, quàm homine potentior. (1) *Principis vigilantia.* (2) *Deus omnipotentia maior.* (3) *Liberum arbitrium. Amor Dei.*

Cœlus pater Saturni tria vasa in cœlo condiderat à Themide & Prometheo raris muneribus repleta. Ex his unum, quod erat plenum sapientiæ, Saturnus sibi vendicatum Palladi custodiendum tradidit: alia duo Jovi concessit, unum voluptate simul & doloribus plenum Venus asservabat; alterum labore ac virtute Juno custodiebat. [4] Hæc triplicis vitæ inter homines, contemplativæ ac solitariæ, voluptariæ deinde ac sensualis, activæ denique ac civilis quædam imago sunt. *Farra apud Ricciard. loc. cit.* (4) *Vita contemplativa, activa sensualis.*

NEPTUNUS. VII.

Aquæ elementum significat, vel, potius, vim effectivam ejus: uti Amphitrite vim illius generativam. [5] *ut Georg. Venetus in Armon.* ait Denique potissimum spiritum, vel mentem divinam, quæ per omnia maria diffusa est. uti eandem virtutem in æthere Jupiter; in aëre Juno designat. *ut Natalis. l 2. c. 8. & Ricciard. in voce Neptuni.* Neptunum quinque partubus fecundum esse, atque ex iis denos filios, semper geminos, protulisse: [6] significat, ab eo potissimum quinque corporum, lapidum, metallorum, plantarum, animalium, tum ratione carentium, tum utentium, formas componi: nam omnium rerum semen, vel liquidum, vel liquore macerandum, generationi aptatur. Deinde res quælibet duabus partibus, ceu gemellis, materia scilicet & formâ componitur. Ita *Ficinus in Critiâ.* (5) *Mare & vis eius generativa.* (6) *Aqua ad quinque corporum compositionem concurrit.*

Neptuni filii crudeles designant piscium inter se, genúsque suum inclementiam [7] & voracitatem. *Natalis l. 2. c. 8.* (7) *Piscis pisci, homo homini lupus.*

Neptunus medio corpore nudo super aquas emi-

nens, equis vehitur, quos ex terra percussa excitasse fingitur, [1] quod illorum usum mortales docuisse feratur, curru vehitur accinctus Tritonibus, quod undis naves, uti rotis currus, cum strepitu propellantur. *Natalis l. 2. c. 8.* Neptunus cum Pallade certasse memoratur Athenis pro principatu illic obtinendo, atque illum equum, hanc olivam produxisse; [2] illum belli, hanc pacis symbolum; illum negotiationis, hanc Musarum, ac proinde penes hanc victoriam stetisse, *Plut. in vita Themistoclis.*

(1) Moderator equorum vel navium peritus

(2) Pax bello potior liberalis ars illiberali potior

VIII. Tridens Neptuni, [3] vel, triplicis in aqua affectionis signum est, quod liquida piscibus serviat, secunda agris, potabilis hominibus: *ut Fulgentius* meminit, vel (quod parum ab eodem sensu abest) triplicis in Neptuno potestatis argumentum in pisces, quos alit, in terram, quam nutrit; & aquas ipsas, quibus præest. *Vide Ric.*

(3) Triplex virtus seu potestas.

Neptunus, Ceres, & Venus juncti, designant, pisces, olera & panem, [4] juxta illud Nævii: coquus edit Neptunum, Venerem & Cererem *Ricciardus.*

(4) Frugalis apparatus.

Neptunum aliquando Nudum fingi: [5] significat, aquas dulces, quod sine colore & quasi nudæ sint, esse saluberrimas. *Natalis l. 2 c. 8.*

(5) Aqua potus salubris.

Neptunus apud Platonicos, [6] significat, eam virtutem quæ generationi bus præest. *Ficinus in Critia, Picus in Heptaplo c. 3.*

(6) Tutor generationis.

A Neptuno Theseum impetrasse mortem Hippolyti, [7] quem mox extinctum doluit, significat, homines sæpe à Deo petere, quæ impetrasse noceat. *Natalis ut suprà.*

(7) Stulta hominum vota

XI. PLUTO.

[8] Inferius terræ elementum designat, etiam juxta illos, qui attribuunt Plutoni divitias *S. Fulgentius l. 1. Equicola, Erizzus, Cartarius &c.* Dicitur autem divitiarum Deus, quia teste *Diodoro Siculo* pecunias coacervare docuit. Deus vero inferorũ ductus, quia in sortitione regni cum fratribus occidens, &, ut memorant, Hispaniarum tellus illi obtigit. Uti contrà Jovi oriens, & Neptuno loca maritima atque insulæ. *Cartarius fol. 237.*

(8) Terræ elementum divitiæ.

Pluto-

Plutonem filium esse Saturni, fratremque Jovis ac Junonis [1] significat, omne divitiarum genus tempore nasci & cœli aërisque bonitate ac temperie procreari. *Natalis l.3 c.9.*

(1) Divitiæ à cœlo & vere pendent. vel à Deo

Pacem nutricis loco habuisse, [2] dicitur: quod pax divitias maximè alat, habere claves inferorum dicitur, quod hæ sedes clausæ, nulli ad reditum pateant.

(2) Pax opes alit.

Rapuisse Proserpinam Cereris filiam. [3] Id est semen à frugibus natum; quod semina diutius terra obtegantur, priusquam succrescant *Natalis ib ex Cyc.*

(3) Sementis.

Dictus & Rex mortuorum est, [4] quod primus exequias & funebrem pompam repererit. Unde & cupresso coronatus, quod, ut illa recisa nunquam revirescit. sic mortui non redeant ad vitam. quin & Narcisso, mortuis grato flore ob infelicem Juvenis casum, revinctus est. *Cartarius fol.* 236.

[4] Mors. Exequiæ.

X.

Cerberus Plutoni triceps addicitur; quod terreat ac ominetur omni animali, in terra, aere, marique orto, redeuntique per mortē ad terras. [5] *Cartarius fol.* 273.

(5) Mors omnia terret.

Tres furiæ adjunguntur, ἀλληκτὼ, quasi nō cessans pausansque, nimirum furere: τισιφόνη, quasi ultio, aut pœna cædis: μεγαίρα, id est, magna contentio, vel secum, vel cum aliis [6] hæc videlicet damnatos maximè cruciabunt. Tres eidem Harpyjæ [7] (ἀπὸ τοῦ ἁρπάζειν, id est, rapiendo) à Virgilio assignantur: uti & Parcæ totidem, de quibus infrà, ubi de Deabus agetur. Inter hunc comitatum *Albricius* eum depingit, hominem terribilem in sulphureo solio, dextra sceptrum, sinistrâ animam stringentem, quatuórque inferni flumina de throno emanantia, Cerbero, Proserpinâ reliquisque, suprà comitibus adjunctis, [8] *Vide de imagine Deorum.*

(6) Mors infelix damnatorum

(7) Mors rapit omnia.

(8) Luciferi & inferni eiusq; pœnarum imago.

XI.

Plutus, qui à Pausania à Plutone distinguitur, à Gyraldo confunditur, apud Lacedæmonios cæcus reperitur, & claudus, ac jacens: quòd, scilicet, aliis iacentibus otiosisque obveniat. claudus autem sit, cùm ad probos veniendum, cæcorum verò more bona distribuat. [9] *vel*, quòd hominis rationem excæcet, volun-

(9) Opes fortuitò obveniunt. vel hominem excæcant, ad bona tarda...

voluntatem in bono claudicare, vitam otio diffluere faciat: apud Rhodios tamen videns, & cum alis reperitur, quòd illâ specie cœlo delapsus credatur, & ad homines venisse. *Cartarius fol.* 383. *& 4.*

Esse verò Plutum in numero majorum Deorum, [1] significat, divitibus quamvis sicariis & latronibus, majorem quàm virtuti ac scientiæ honorem tribui. *Natal. ibid.*

(1) Maior opibus, quàm virtuti honos.

VULCANUS

XII. Ignem omnium sensu designat, qui à Jove & Junone in cœlo natus, ac denique deturbatus in Lemnum insulam, ob deformitatem, dicitur, quod ignis fulmineus in aëre nascatur, & contritâ superiorum corporum, densitate ac frigore constrictus, elidatur in terram. [2] Lemnos autem Insula imprimis fulmini obnoxia fertur. Claudus verò fingitur, vel quod obliquè fulmen descendat; vel quod ignis in terra alitus obliquè sursum feratur: vel, quòd, ut claudus sine baculo non incedit; sic nec ignis hic, sine liquore alatur *Cartarius fol.* 88 *& seq.* Pierius, vel *ethicè*. ira Dei, quæ pede claudo venit, ut Hor. sed ferit graviter. *Valerianus, Natalis, & alii. Albricus* addit iuxta decidentem è cœlo officinam fabrilem depingi solitam, ad fulmina Jovi cudenda intactam, & aquilam vicinam, ut Jovi deferat fulmina. [3]

(2) Fulmen in aere natū terra illiditur obliquè.

Vulcanum habuisse uxorem Venerem, significat [4] ex calore & humore rerum generationes fieri. ita *Valerianus & Natalis*. vel, quòd pulchritudo sit potissimum effectus caloris vitalis, *ita Gregorius in Hermath. lib. 6* Esse verò nutritum à Thetide & marinis Nymphis, [5] ignem uliginoso humore pasci. *Natalis l. 2. cap. 6.*

(3) Celeritas fulminis. vel Imperator pro Deo, mundum terrens.

(4) Generatio rerum ex calore & humore.

(5) Ignis uliginoso humore alitur v. l. Venerem ali vino.

XIII. Vulcanum Jovi cudere fulmina in lemno per famulos Brontem, qui tonitru, & Steropem qui fulgur, ac Pyracmonem, qui incudem igneam designat. [6] facilè, quid significet, intelligitur, ex loco fulminibus obnoxio. & famulorum etymis, cum tonitru fulgur, & excussio ignis cum fulmine sint conjuncta. *Vide Natalem supra.* Elegans quoque hominis ex ira tumultuan-

(6) Tempestas fulminea v. lethice. Ira inflammatus.

multuantis imago est: in quo appetitus Pyracmon, Steropes inflammatio, Brontes vox est.

Vulcanum habuisse aram cum Prometheo communem, [1] significat, illum, qui à Prometheo primũ inventus est, ignis, (& ut fingunt Poetæ cœlo subductus) per Vulcanum deinde ad artificiosa quæque opera adhibitum *Natalis ibid.*

[1] Ignis ad artificiosa operandum utilis vel .. scientia cum opere iungenda.

Vulcanum in cella aurea Junonem vinculis adstrinxisse, vindictæ causâ, [2] significat, aërem terræ vicinum torpere, nec superiorum corporum motu circumagi, & continuari. *Natalis* 16. Ethicè Amoris Dei ignis superbiam coërcet & obruit. Vulcanum irrito conatu Palladem ad conjugium sollicitasse, [3] significat, artes liberales cum mechanicis, & sapientiæ studium cum servilibus occupationibus parum in eodem convenire; sed monstrum hinc nasci. unde, & Vulcani & Minervæ simulacra uno in templo, apud Athenienses, conjuncta, significat, studia sapientiæ, & mechanicas artes florere Athenis. *Cartarius fol.* 387. *Valerianus fol.* 135.

[2] Aer terræ vicinus crassior est: divinus amor superbiam opprimit

(3) Sapientiæ studium cũ illiberalibus artibus parum convenit.

XIV.

Vulcani pileus cæruleus, ignem esse cælestem designat ut Cartarius, hunc vero lauro redimitum, significat, lauro vim quandam ignis occultam inesse. nam si cum hederæ ramo confricetur, scintillas fundit. [4] *Iacobonius de Castorum gente cap.* 13 Ethicè Poetarum ingenia subtilia, cœlestique igne incitata censentur, præsertim ubi Baccho incaluère, per hederam significato.

(4) Poetarũ ingenia subtilia.

Vulcanum securi Jovis caput aperuisse, Unde Minerva prosiluerit, significat, labore & conatu artes ac sapientiam parari. *Sanctius in Alciati Emblem.* [5]

[5] Labore ars & sapientia paratur

Vulcanum mures adversus Sennacherib, Arabum Regem, emisisse eo tempore, quo Setum Ægyptiorũ Principem obsidebat, qui arcuum chordas, clypeorumque lora ac coria consumpserint, [6] significat, ex nimio aëris calore ac siccitate hoc murium genus enatum esse. ut *Cartarius fol.* 390. Ethicè, contemptus hostis sæpe ingens damnum intulit.

(6) Clades ingens à vili sed contempto hoste.

Vulcanum, Venerem, ac Martem nullum in urbe

Romæ Templum habuisse, [1] significat, ignem, libidinem, ac bellum procul ab urbis tectis removendum. *Equicola lib. 9. de natura amoris.*

(1) Ignis libido & bellum. sunt multarum urbium exitium.

XV.

MARS

à Junone sine opera viri natus [2] significat bella ut plurimum ex desiderio regnorum & opum, quibus Juno præest, nasci, *Cartarius fol* 395. MARS in curru equis tracto armatus pingebatur, lupo ante illum ovem deportantes [3] quod is vere mavors, veluti mares vorans, esset, ac diceretur. *Ita Albricus de imagine Deorum.* qui addit sub ejusdem curru Romuli Remum occidentis simulacrum pingi solitum; [4] quod hos Martis filios finxerint. Martem inter Thraces barbaras gentes, à Thraso id est ferocitate educatum, [5] significat, gentem illam maximè bellis addictam. *Cartarius* 399. *& Natalis lib 2. c. 7*

(2) Ex regnorum & opum cupiditate bellum

(4.) Mars fraterno etiam sanguine gaudet

(5) Martem feroces animi alunt.

Martem fortissimum & celerrimum Deorum à claudo Vulcano implicatum retibus, signif. homines militares libidini deditos ab imbecillo etiam hoste superari. *Cartarius* Mars pectore nudo, ut quandóque pingitur [6] significat, virum militarem fortem & intrepido esse animo debere. *Cartarius* 399.

(6) Militem intrepidum esse convenit

Mars ligatus apud Lacedæmonios, significat, martialem hunc populum esse, quique hoc Deo carere nolit. *Cartarius fol.* 407.

Marti Canis, lupus, gallus, vultur, & picus sacrantur. [7] canis fidelitatem necessariam bono militi; lupus ferocitatem & rapacitatem bellis familiarem; gallus vigilantiam, vultur præsagam providentiam; picus constantiam in labore & oppugnatione significat, nam picus durissimum lignū tamdiu rostro percutit, dū pertringat, & perforet. *Cartarius fol.* 408. 9.

(7) Miles fidelis, ferox, vigilans providus & cœpti pertinax amatur.

XVI.

BACCHUS.

Nudus, [8] significat, ebrietatem & vinum occulta & celanda detegere. *Cart. in imag Deo. fol.* 414.

(8) Vinum arcanum detegit.

Bacchus modo puer, modo Juvenis, modò vir, modò senex, [9] significat, puer quidem, solem in æquinoctio verno; juvenis, solem in solstitio æstivo; vir, solem in æquinoctio autumnali, senex solem

(9) Duo æquinoctia & solstitia.

ſolem in ſolſtitio hyemali, ita *Cartarius fol.* 419.

Bacchus juvenis lætus & exultans, [1] ſignificat, hominis moderatè bibentes, lætos, jucundos, ingenioſos eſſe. *Cartarius fol.* 415 *Alciatus illi, emblemate* 25. fiſtulam & tympanum addidit, ut lætiam exprimeret. Torvus verò, hiſpida barbâ, trucique vultu ſenex, [2] ſignificat, homines per vinum immoderatū efferari. *Cartar. fol.* 418. Senex Bacchus calvi capitis, [3] ſignificat, vinum accelerare ſenectutem. Bacchus cum Muſis, à quibus nutritur, & quarum dux à Poetis fingitur. *Alciatus* illū cum Pallade jungit emble. 23. & cum Apolline 993. ſignificat, [4] vinum moderatè ſumptum doctorū ingenia acuere, *ut Cartarius.*

(1) *Vinum moderatum hilares facit*

(2) *Vinum immodicum efferat*

(3) *Senectam properat.*

(4) *Vinum moderatum ingenium excitat*

Bacchus in veſte feminea, [5] ſignificat, ebrios molles & effeminatos eſſe. *Cartar fol.* 425.

(5) *Ebrii molles*

Bacchi ara cum altera Nympharum, in horarum templo, juncta; [6] Vinum aquâ ſalubriter temperatūm deſignat; quòd Amphictyon Rex Athenienſis, poſtquam diluendi aquâ vinum rationem ſuis præſcripſiſſet, ideóque complures fœdè antea curvati, rectè ingredi inciperent, Baccho recto aram eâ ratione erexerit. *Athenæ l.* 2. *p.* 28.

(6) *Vinum aqua temperandum.*

XVII.

Cornua dant, [7] vel ob audaciam, vel ob iram, ad quam poti concitantur; vel, quòd veteres ſoliti bibere ex cornibus; vel, quod ille boves docuerit per cornua ſubjugari aratro, atque iccirco eidem quandoque & falx additur. [8] *Cartarius fol* 419. Quam falcem ei adjungi dicunt, quòd vites putandæ ſint. Corona eidem dătur à Poëtis, vel ex hederâ, ob memoriam Ciſſi pueri à Baccho in hederam converſi: vel ex vite, ob memoriam Staphylæ Nymphæ ab ipſo in vitem converſæ, vel ex ficu ob Sycam Nympham ab ipſo in ficum converſam; ſed revera, ob refrigerandi capitis virtutem, [9] ſignificat, calida frigidis temperanda *Cartar. fol.* 430.

(7) *Vinum iram inflammat*

(8) *Optima quaque labore parantur.*

(9) *Calida frigidis temperanda.*

Bacchum ad mare confugiſſe, aut junctus illi delphinus, [10] ſignificat aquam marinam vino mixtam illud ſervare, *Valerianus lib* 27.

(10) *Marina aqua vinum ſervat.*

Bacchum vi ignei fulminis à Semele matre, immaturo

turo fœtu, profusum, ac deinde Jovis femori ad maturitatem usque insertum, hinc natum est, quod in montis Meri Jovi consecrati specum traductus, ibid. nutritus fuerit. μηρὸς enim Græcis femur designat, ut non imperitè conjecit *Pomponius Mela lib.3.cap.8. & Plin.l.6.c 21.* Ceterùm Bacchum fulmine partum ex terrestri Semele, id est, de terra vinum nasci, sed nondum maturum & potui aptum, nisi dum (ut *Phornutus* putat) pedibus ac femore in torculari pressum sit, vel potius, ut mihi placet, insertum utribus, purgatumque sensim fecibus fuerit. *Ita ex parte Sanctius in Alciati Embl.23.& 25.*

XVIII. Bacchum provehi curru à pantheris & tigribus ducto, [1] significat, vino homines tamquam currum rotas circumagi, ac velut tigrides & pantheras ferocire. *Cartarius 432.fol.*

(1) Vinum furiosos efficit.

Bacchus à Gigantibus in membra discerptus, coctusque & integer rursum gypso tinctus, [2] significat uvas à vite discerptas pressasque liquorem fundere, deinde calore solis excoctum denuo Bacchum, uvis reproductis, integrari vel potius vasi collectum includi. *Cartarius.*

(2) Multa vinum patitur antequā vase colligatur.

In Bacchi orgiis bacchantes coronari serpentibus, & *evax* ululare, crudásque carnes inter compositam insaniam devorare, [3] Evæ à serpente deceptæ quædam est memoria, & adumbratio. *Clem. Alex. in exhort. ad Græcos.*

(3) Eva à Serpente delusa imago.

Baccho ferula datur, quòd correptionem mereantur qui eo malè utuntur. [4] *Valerianus & Cartarius.*

(4) Ferula dignus qui vino abutitur

Bacchus aliquando autumnum anni partem significat [5] *Cartarius c.de Iano.*

(5) Autumnus.

Bacchi faciem in vindemiis musto & ficu tingi solitam. [6] significat, eum vitis & fici inventorem. *Rhodiginus. l.4 c.15 antiq*

(6) Bacchus vini & ficuū repertor

XIX. Per Bacchum Noe intellectum esse, [7] *Goropius in Indoscythicis* latè ostendit: verùm conjecturis potiùs, quam argumentis.

(7) Noe per Bacchum indicatur.

Quod Bacchi Thyrsus pineo vertice terminetur, signifi-

significat, sub Bacchi cæremoniis occulta latere; quia Nux pinea, eò, quòd concludat fructum, [1] rem & vitam occultam signat, adeóque & Cybelæ sacra est, quia vim semini intus terra tribuit, cùm foris sterilis appareat. *Goropius in Hieroglyp. l. 7. fol.* 104.

(1) *Res aut vita occulta.*

Albricus de Imaginibus Deorum sic Bacchum depingit. Erat homo nudus pectore, super tigridem, fœmineo vultu, capite cornuto, vitibúsque coronato, manu sinistrâ poculum complectens, dextrâ racemū in illud exprimens. juxta illum simia, sus, & Leo; [2] quorum animalium sanguine Noë plantatam primò vitem irrigasse fabulantur. verùm designatur his potissimùm animantibus ebrios assimilari: ut pote, vel ridiculos, vel sordidos, vel feroces. Bacchi vultus femineus, [3] Viros effeminari vino demonstrabat, cetera ex dictis habes.

(2) *Ebrii vel ridiculi, vel sordidi, vel feroces.*

(3) *Vir ebrius femina*

Silenus senex ebrius, ventricosus, tremulusq; Baccho in asino est adjunctus: [4] quia ebrietas & nervos tremere facit, & vitam in senium finemque protrudit & mentem, quà velut corpus proveh tur, instar bruti asini hebetat. *Ita Natalis & alii.*

(4) *Vino homines brutescunt, tremunt, senescunt*

MERCURIUS. XX.

[5] Modò eloquentiam, modò negotiationem, modò artem furandi significat. Unde tam Oratoribus & Legatis, qui facūdiâ valere debent, quàm mercatoribus & furibus Deus præfigitur. Quamquam ad distinctionem eâ specie, quâ mercatoribus ac furibus præficitur, crumena illi non raro addita fuerit. *hæc Ricciardus ex communi omnium sententia.*

(5) *Eloquentia, Negotiationis & ferocitatis præses.*

Mercurius juvenili erat facie, [6] quòd eloquentia, tam togata, quàm palliata numquam senescat. *Ita Budæus de studio instituendo.*

(6) *Eloquentia nunquā senescit.*

Mercurii galerus in capite, [7] significat, *juxta Choulum apud Ricciard.* per eloquentiam nos defendi & protegi contra injurias. Item legatum secretò Principum negotia tractare debere, *iuxta Fulgentium lib.* 1. vel Mercatorum negotia tecta potissimùm habenda, ut idem existimat.

(7) *Eloquentia defendit.* vel. *Negotia Principum, aut Mercatorum tecta esse debere.*

Talaria in pedibus, [8] *iuxta Sebast Erizzum*, velocitatem

(8) *Sermonis* vel *negotiationis celeritas.*

locitatem sermonis, *iuxta Cartar & Fulgent.l.1.* negotiantium celeritatem designant.

(1) Eloquentia armis dominatur

(2) Eloquentia affectus immoderatos frangit, iacentes excitat

Mercurii caduceus, seu virga serpentibus implexa, [1] significat eloquentiam, prudentiam dominari armis. Vis autem soporifera, quæ huic virgæ inesse fingitur, mortuósque excitandi, [2] vis eadem eloquentiæ est, ad sopiendas mentium affectiones, & mortuos à sceleribus ad vitam homine dignam revocandi, ex communiori sententia, quamquam *juxta Fulgentium* significet aliquando per negotiationes mercatorum opes quibus dominentur aliis, parari. aliquando iisdem ab infelicitate, tanquam à serpente, vulnus infligi. *Vide in Mytholog.l.*1.

(3) Eloquentiæ ætas pondus addit

XXI. Mercurius grandiori ætate barbatus, [3] eloquentiã significat, cum ætate conjunctam, efficacem esse. *Valerianus l.*33.

(4) Triplex in una scientia, vt persona rationali bonum ut in. Eloquente est memoria, ingenium, eloquentia &c vt trias in oratione causarum genera SS Trinitatis.

Mercurius cum tribus capitibus ideò fortè propositus, [4] quòd idem cum Ægyptio illo Trismegisto conferetur; bonus Sacerdos, bonus philosophus, bonus Rex. vel, *ut Sanctius apud Alciatum* loquitur, quia bonus physicus, ethicus, logicus. quamquam hoc privatum unius hominis sensum redolet. vel, significat vim magnam esse ornati sermonis, in triplici nimirum causarum genere: vel in trivio ducem ostensoremque viæ cuius libet Mercurium esse, *ut Ricciard.* Sed & hæc imago quædam sanctissimæ Trinitatis est.

(5) Homo doctus sed mollis.

Mercurii statuis vestis longo syrmate circumposita, [5] significat hominem mollem gulæ ac luxuriæ deditum. *Valer l.*33.

(6) Sol quatuor anni partes conficiens.

Mercurii figura quadrata cum uno solum capite. [6] significat solem (quam ei significationem etiam *Erizzus* tribuit, qui alas Mercurii, Solis velocitatem indicare putat) distribuere quatuor anni tempora per quatuor mundi partes. *Cartarius. lib. de imaginibus Deorum fol* 338.

(7) Deo duce iter auspicandum.

Mercurii ad viam statuæ, iuxta quas cumuli lapidum à viatoribus projecti [7] significãt, hâc certius iter esse, ubi lapides assurgebant. vel, tollenda è medio

dio viarum impedimenta, ne sequentes viatores offendant: Nam transituri solebant collectos è via lapides in hunc cumulum asportare. *Cartar. in titulo Mercurii, ut supra.*

XVII. Eædem verò quadratæ in scholis positæ, (1) significant, Mercurium invenisse Grammaticam, Musicam, Geometriam, palæstram. Mercurius, dextram brevi obarmatus gladio, & caput galeâ. chlamydeque cum brevi accinctus tunica: qualis Argum occidisse fertur (2) significat, eloquentiam armis junctam plurimum adversus hostes, qui sæpe ratione solâ ac voce non moventur, valere. *Didymus in libro 16. Odyss.* dicit Mercurium à Junone in judicium vocatum, quod Argo occiso primus cæde manus inquinasset, sed à Diis illum absolutum, projectis ad pedes ipsius suffragiorum tesseris niveis atrisque, eò quòd æquum fuerit Jovi obsequi.

[1] *Mercurius artis inventor.*

[2] *Eloquentia armis juncta est potens.*

Mercurius Argum perimens solem designat, (3) coelum (cuius stellæ sunt oculi) suâ luce obruere, ut stellæ excæcentur. *Cartarius suprà.* vel significat, astutum furem centum etiam custodes fallere. *Fulgent. l. 1.*

[3] *Cades en legitimo imperio aqua.*

Mercurius nudus supra cancrum marinum considens, galero caducéoque instructus, ac sinistrâ chelam prehendens, (4) significat, Mercatores, nec nimis præcipites, nec tardos in negotiis esse debere; sed considerate agendum. *Choulus de religione antiquorum Rom.*

[4] *Sol luce sua stellas obruat, vel Astutus fur.*

Gallus Mercurio additus, vel significat Doctorum (5) ad eloquentiam aspirantium, vel etiam Mercatorum ad opes, vigilantiam. *Cart. & Choul. Sup.*

[5] *Doctor vel Mercator vigilans.*

XXIII. Mercurius apud Ægyptios facie, partim clara & aurea, partim atra & obscura, (6) significat, eloquentiam tam ad res cœlestes, quam ad res terrenas: illic verò illustriori gloriâ, quam hic, adhiberi: vel eloquentiam in probis & improbis reperiri. *Farra & alii.*

[6] *Eloquentia probis ac improbis servit*

Mercurium superos inferósque adire, (7) quod eâdem figurâ significabatur, est, *ut Fulgentius*, inquit, per terræ marisque, vitę mortisque pericula mercatori pergendum.

[7] *Per adversa & prospera, mare & terras mercator pergit.*

S Mercu-

[1] *Ars bona, non fallit, aut desistit.* Mercurius hilari adolescentis specie basi quadratæ insidens, significat, artis stabilitatem (1) ingeniosè idcircò *Alciatus* illum hac formâ cum fortuna conjunxit, ut moneret, arti magis, quàm sorti fidendum, quod illa stabilis, hæc instabilis reperiatur; *embl.* 8.

[2] *Sapientia juncta felicitas est.* Mercurii antrum, ab Orpheo, plenum omni rerum copiâ, depictum, (2) significat felicitatem provenientem ex sapientia. *Farra in tractatu Mercurii fol.* 6. Mercurium cum Hercule præesse palæstris, (3) significat, prudentiam cum viribus conjungendam. *Natalis l c.* 5.

[3] *Prudentia viribus jungenda.*

[4] *Fur furem cavet.* Mercurii statua ante Januam locata, (4) significat, Mercurium, furum Deum, ab illa domo fures arcere. *Natalis ib.*

[5] *Eloquentia ad reip. defensionem adhibenda.* Mercurii templum in foro collocari, (5) significat, eloquentiam in foro maximè ad salutem civiū usurpandam.

XXIV. Mercurius, sive, ut alii, Hercules gallicus, aureâ ex ore catenâ defluente, auribus aliorum implicitâ, homines ad se trahere: [6] est, eloquentiâ, & vi consilii, alios in suam adducere sententiam.

[6] *Eloquentia animos hominum trahit.*

Mercurio lingua sociatur, tanquam Deo eloquentiæ manibus præest, tanquam DEUS Mercatorum & furum. portulaca ipsi sacra, (7) memoriam indicat, Deo eloquentiæ & mercaturæ necessariam.

[7] *Memoria.*

[8] *Eloquentia suavis.* Mercurio fieri sacra, non vino; sed lacte, (8) significat, vinum eloquentibus inimicum esse; quòd linguā impediat, eloquentiam verò ut lac dulcem esse. unde & melle & ficu apud Ægyptios ipsi sacrificabant, (9) simulque clatà voce clamabant. *dulcis est veritas. Valerianus l.* 53.

[9] *Dulcis veritas.*

[10] *Musica peritus.* Mercurius cum fistula & cithara, (10) significat, artis musicæ Magistrum, cuius ipse repertor creditur. aut, *ut Sambucus, Embl.* 40. arte naturam perfici. quāquam hæc significatio universalis nimium & indefinita sit.

(11) *Medicus eiusque proprietates.* Mercurius (11) *apud Ioseph Horologium l.* 2. *Metam. Ovidii*, significat, Medicum. Virga serpente implexā, significat illi autoritatem, cum prudentia conjunctā, necessariam esse. Animas illum ad inferos mittere & revo-

revocare significat, illum exsuscitare, ut medicum, à morbis iam desperatos, & quandóque etiam non desperatos ad orcum mittere. Talaria significant Medico celeritatem in curatione adhibendam.

Mercurius etiam legati pacifici exemplar est, (1) quia medius ipse imos summósque Deos conciliare est dictus, & pugnantes inter se serpentes virgâ interpositâ, pace, & amicitiæ complexu rursùm conjunxisse *Natal & alii.* XXV.

[1] Legatis pacis.

Mercurius cum quædam Admeti Regis armenta in silva condidisset, Batto pastore conscio, & silentiũ pollicente, ut fidem hominis exploraret, mutatâ personâ ad Battum reversus, precio facilè, & fidem & silentium extorsit. in cujus perjurii causam eum in lapidem, qui index vocabatur, cõvertisse fingitur. (2) quò significatur, perfidiam, præsertim in Deum graviter puniri ad exemplum aliorum, vide. *Ovid. 2. meta*

[2] Perfidia ad aliorum exemplum punita.

Albricus Philos. de imag. Deorum pleraque conjungit, atque ita Mercurium describit. Erat homo in capite, & pedibus alas habens, (3) in manu lævâ virgam soporiferam implexam serpentibus, & gladium incurvum, quem harpen dicunt. (4) fistulam syringen dextrâ ori admovebat, eloquentiam designantem. galerus in capite partim albus nigerque (5) & utriúsque sexus, quem pro libitu assumebat: gallus juxta, & prostratus victúsque Argus, mercatores item, quibus loculi præsecabantur. Addit nonnullos eum capite canino effinxisse, lanceámque pro sexu virili, & pro muliebri colum tribuisse; (6) quòd eloquentia apud viros juxtà feminásque dominetur. Caninum illi caput vigilantiam in quovis, sive mercatoris, sive oratoris officio, necessariam esse ostendit. XXVI.

(3) Ingenio & opere iuxta promptus.

(4) Bello & paci idonea eloquentia.

(5) Inter adversa & prospera nos defendit eloquentia

(6) Sol eiusque proprietates, vel etiam Ratio quæ hominẽ illustrat.

APOLLO

Ex communi omnium sententia, solem designat, cujus capilli prolixi & flavi, solares sunt radii, eius sagittæ, radii æstivi, non paucos suo calore interimentes, sive etiam terræ viscera penetrantes. Juventus, est solis vigor, post ortum reditumque idem existens, neque umquam senescens, omnia verò inferiora etiam XXVII.

vegetans alensque. *Cartarius*, *Natalis*, & *alii*. Persæ tamen solem sub nomine Mithra colebant: quem Leonis vultu cum tiara & persico habitu exprimebant; quod Sol inter sidera, uti Leo inter animalia excelleret. (1) hic utrisque manibus bovis cornua (quæ per lunam intelligebant) comprimebat. quod luna à sole lucem hauriat. *Vide Solinum de sole l. 2. c. 9.* Eadem Rationi humanæ ethicè facilè applicabis.

(1) Sol inter sidera excelli ve. Ratio inter potentias hominu.

Apollo cùm lyra quatuor aut trium chordarum, gravi, acuta, media: significat, solem quatuor anni partes moderari, & distinguere (2) nam gravis hiemem, acuta æstatem, media inter utrásque, ver & autumnum (quæ temperatę anni sunt partes) designat. quod si quatuor chordis lyra instruatur, non difficilis quoque futura est applicatio. *Iacobonius de prisca Casiorum gente. cap. 3.*

(2) Sol quatuor anni partes moderatur

(3) Musica mœrorem abstergit. Et Ratio

Apollinem cithara canere & Musas juxtà voce, (3) ut apud Homerum est, significat, musicam expurgare animi mœrorem *Athen. l. 14. c. 11.*

Apollinem novem præsidere Musis, est, reliquis solem orbibus cælestibus tamquam illustriorem, & virili efficaciâ præesse, qui orbes juxta Pythagoricos harmonico concentu modulantur. (4) *Ricciardus hic ex aliis auctoribus.* Nos eadem Rationi adhibemus.

(4) Sol orbibus novem celestibus praeest. v l eth. Ratio novem potentiis, internis & externis.

XXVIII.

Apollinem clypeum habere rotundum, (5) significat, nostrum Solem hemisphærium simul illuminare, quòd instar clypei extenditur. *Cartarius fol. 62.*

(5) Sol hemisphærium illuminans. Ratio corpus nostrum

Apollinem habere in dextra manu Gratias, in sinistra arcum & sagittas, (6) significat, solem & salutē, & gratiam rebus inferioribus tribuere, ac simul illis nimio calore nocere *Iacobo: supra*, & *Georgius Venetus cant. 5.* qui tamen illud summo soli, Deo, applicat; nec immerito: nam ut apud Platonem est, Apollini & soli dedicatum templum, ubi ille lucem increatam significat. *Ficinus in 12. de legibus Platon.*

(6) Sol aestu & prodest, & nocet. Vel Ratio nobis ad rectè & malè agendum Dux.

Apollo à Lacedæmoniis pictus puer nudus, quatuor auribus, & quatuor manibus. (7) sapientiam designat, ob quam acquirendam multa nobis audienda, multa facienda. *Valer.* & *Farra in Psiche*, & forte

(7) Ad sapientiam acquirendam multa nobis audienda, facienda multa.

quatuor

quatuor datæ, quod vel toto anno, vel omni ætate audiendum.

Apollinem suis sagittis Pythonem interfecisse, (1) significat, Solem suis radiis de terrá putredinem, morbos in hominibus generantem, sustulisse. *Cartarius & Natalis l. 4. c. 10.* vel significat vanam credulitatem, Pythonis oraculo alitam, luce manifestâ veritatis opprimi. *ut Fulgentius l 1. Mythol.*

1) *Sol putredinem terræ exsiccat: Ratio vitiorum sentinam.*

XXIX.

Apollinem patrem Æsculapii fuisse, unde Hygeja nata est (2) [id est sanitas, tanquam à medico peritissimo] significat, solem generare aërem purum, & ex illo consequi sanitatem. hinc & Apollo inventor medicinæ apud Poëtas dictus est. Cyclopas verò sustulisse, iccirco dicitur, quod hi Jovi subministrassent fulmina, quibus filius Æsculapius interiit: (3) id est, nubes nebulásque fulminis altrices, aërísque puri corruptrices sustulit *Ita Cartarius & Natalis.*

2) *Sol parens sanitatis. Ratio virtutis.*

3) *Sol nubes nebulasque dissipat Ratio ignorantiam.*

Apollinis 7. liberi ex Rhodo Nympha, (4) septem artes liberales, solis beneficio niti conservaríque designat. *Ricciardus in titulo Apollinis.*

4) *Solis beneficio, artes liberales vigent.*

Apollinem cum Cupidine contendisse arcu & sagittis, atque ab eo superatum esse. (5) significat, utilitatem cum delectatione contendere, sed hanc superare: potentiores enim sunt amoris radii, quàm solis, *Iosephi, Horolog.*

5) *Delectatio utilitatem sæpe vincit.*

Apollinem pastorem esse, (6) significat, solem omnia, quæ generat, pascere. *Erizzus in nummo Heliogab. fol 652.*

6) *Sol alit omnia inferiora: ratio omnibus potentiis præsidet.*

XXX.

Apollo, Jupiter & Minerva legibus præsidentes, (7) significant leges potentiá, [quæ in sole præ reliquis planetis, maxima] clementiâ, & sapientiâ niti. *Ficinus in lib. de legib. Platon.*

7] *Leges sapientia, potentia, & clementia nituntur.*

Apollinem & Neptunum inter penates coli, (8) significat, apud Physicos, calorem & humorem duo esse principia, quibus maxime nituntur, & conservantur res humanæ. Unde fontibus igne & aquâ, tanquam rebus maxime homini necessariis, interdictum. *Iacobonius de Castorum gente.*

8) *Calor & humor duo principia, conservantia rerum.*

Apollo ligatus aurea catenâ ad simulacrum Her-

1) *Deus amore fortissime stringitur* — culis apud Tyrios,(1) significat, illũ populum, Apollinem, ne abs se discederet, Herculi orbis tutori obstrinxisse. *Cartarius supra fol 62.*

2) *In Deo omnis omnium rerum gratia* — Apollini tres insidere Gratias, quarum una lyram, altera tibias, tertia fistulam tenet,(2) significat, in Deo omnem pulchritudinem, gaudium & amœnitatem esse. *Georg. Venetus Armon. Cant. 1. 4. 5.*

3) *Deo nihil ad absolutã perfectionem deest.* — Apollinem apud Syrios barbatum fingi,(3) significat, Deum nulla in re imperfectum; Sed omnibus numeris absolutum, multorum annorum, & prudentem. *Natalis lib. 4. c. 10.*

XXXI. Apollini sacras esse cicadas, (4) significat, Musica delectari. *Natalis ib.* Laurum in tutela eius esse, perennitatem solis indicat; *ut Choulus fol. 158. vel, ut Natalis*. Daphnen Nympham fluminum amasse fingitur, quæ deinde in laurum sit conversa. (5) quod laurus iuxta aquas à sole maximè alatur. *Fulgent. l 1. Mythol.*

4) *Musica.*

5) *Laurus aquis & sole gaudet Poeta laude & vino aluntur.*

Corvus Apollini dicatus est, quod inter medios æstatis calores solus ab ovis fœtum excludat. Lupus eidem addictus est, quod ex Latona in lupæ speciem versa natum fabulentur. *Gyral. lib. de mensibus.* Septenarius Apollini sacer est: vel ob septem planetas, inter quos est princeps: vel, septem artes liberales, (6) quibus præsidet: vel ob septimum mensis diem, quo natus est. *Riccardius hic ex Paulino* Porrò unitas Apollinem apud Pythagoricos designabat; (7) quod sol solus & unus sit. *Cœlius de rebus Ægyptiacis,*

6) *Septem planeta vel septem artes lib*

7) *Sol solus & unus, ita & Deus*

8) *Solis quadriga sunt 4. anni partes Equi .. diei totidem partes.*

Apollini quadrigam dari,(8) significat, quadripartitè ab ipso annum distribui. quatuor verò equi Erythræus quasi rubens, tres primas rubentis diei horas signat. Æthon, velut splendens, tres diei horas sequentes: Lampos id est, coruscans, tres à medio die horas, Philogeus terræ amans, tres horas vespertinas indicat, Petrus Bongus de quaternario. & *Fulg. l. 1.* Ex Ovid. met. diversis aliquantò nominibus censentur, ut Eous quasi lucem ferens, Æthon, id est, splendens, qualis sol assurgens. Pyrois igneus, qualis in meridie, ac deinde Phlegon id est inflammans.

XXXII. Apollinem tripodẽ habere sub capite, vel pedibus,

ac

ac divinationis esse Deum,(1) significat, Solem omnia obscura, luce manifestâ patefacere. Fulgent. l. 1. Tripus verò illi vaticinanti supposita est, [2] propter primum numerum perfectum Deo debitum *ut Ricciardus.*

1) *Sol obscura manifestat, & Deus occultas*

2) *SS. Trinitatis imago.*

Albricus multa horum in Apollinis imagine jungit, quam plerumque juvenili exhibitam specie dicit, tripode super caput aureo. quod cinctum esset coronâ gemmarum duodecim, (3) in manu dextra sagittam, arcum, & pharetram, in sinistra citharam tenebat,(4) triceps monstrum sub pedibus, corpore serpentino, capite lupino, canino & Leonino. (5) iuxta viridis laurus. corvus supervolitans niger. Sub lauro Musæ. Python serpens haud procul confixus iacebat. inter duo Parnassi juga, imago sedens exhibebatur. juxtà Castalio fonte scaturiente. quæ ex mente *Georgii Veneti, & Ficini in Cratilo, ac de legibus Platonis*, facilè Deo summo bono adhubebis: nam ipsius divinitatem simul & Trinitatem ex tripode; æternitatem ex stabili Apollinis juventute, & viridi semper lauro colliges. corona Deum, mensium 12 omnísque temporis, & creaturarum auctorem, significat. cithara, amicis concordiam & pacem; sagittæ & arcus, inimicis bellum (6) & hostilitatem denunciant. triplex monstrum sub pedibus, triplicem concupiscentiam, carnis, oculorum, & superbiam vitæ. lupus, voracem, canis, vigilantem; superbum Leonis caput designat. Python est diabolus superatus. Duo juga Parnassi duplex (7) Christi natura est, unde Castalius fons manat derivatæ in nos per Christum gratiæ, quæ ex suprà dictis facile assequeris.

3) *Sol duodecim signa zodiaci conficit per annum, SS. Trinitas & Apostolici.*

4) *Sol radiis delectat & affligit*

5) *Ratio triplicem concupiscentiã.*

6) *Deus inimicis bellũ, amicis pacem offert.*

7) *Natura Christi duplex.*

ÆOLUS XXVIII.

Ventis imperans, (8) hominem significat justum, qui animales appetitus, inclinationes, motúsque tanquam ventorum turbulentiam frenat imperio. Æolũ carcere à Neptuno clausum regnare, significat, appetitum hominis inferiorem à superiore cohiberi. *Landinus in Camald 9. Georg, Venetus.*

8) *Homo appetitum inordinatum cohibens.*

Effigiem eius *Albricus* exhibet stabat, inquit, homo in

mo in antro succinctus ex lino veste, sub pedibus flabra, & fabrilia instrumenta tenens, per admota ori cornua manu utráque, sex ventos efflare videbatur. Juno (quæ regnum ei asseruisse dicitur,) à dextris adsistens coronam imponebat. à sinistris Nympha seminuda ejus conjux.

1) Honoris cupiditas solvit affectiones

Æolum à Junone flecti, ut ventos tempestatésque solvat, (1) est inferiorem animæ partem honoris cupiditate affectiones immoderatè laxare *Landinus suprà.*

2) Ventorum vim docere, ut declinentur & regantur

Æolum ventos in utre conclusos Vlyssi dare, (2) significat, Æolum Astrologiæ peritum, ortum ac vim ventorum docuisse Vlyssem; ut, velut in potestate ventos haberet, ita iis ad opportunam navigationem uteretur. *Paleph.*

3) Annus & duodecim menses

Æolus Rex ventorum cum 12. filiis, (3) significat annum & 12 eius menses. *Valerius l 14.*

XXIV.

JANUS

4) Quatuor anni partes v. quatuor mundi plagæ

5) anni principium & finis v. ortus & occasus v. præteritum & futurum

6) v. appetitus intellectualis & sensibilis

7) Mors per quam ad superos aut Inferos transitur

Modò bifrons, modò, sed rarius, quadrifrons, (4) hac ultimâ formâ quatuor anni partes (Ianus enim in cælo Solem, in terra aurum, vel Principem significat) vel, ut aliqui, quatuor mundi plagas, quibus imperasse creditur, designat. Bifrons, (5) vel quòd Deus Calendarum anni principio & fine præsideat; vel, quòd sol diem in ortu, in occasu noctem aperiat, in hieme claudat, (quocirca & una facies juvenis, altera senis) vel, quòd tempus præteritum & futurum signet. quæ duo tempora maximè etiam Principi prudenti, quem Janus designat, observanda. vel denique, secundum Platonicos, quòd duplicem in nobis appetitum, intellectualem, cælestia spectantem, & sensibilem terrena, indicaret, (6) *ut Rhodiginus lib. 1. cap. 44.* vel, quòd Superum & Inferû Ianitor diceretur (7) ut Crinitus l. 4. cap. 10. de honesta disciplina. De ceteris lege *Cartarium & Ricciardum in Iano.*

XXV.

8) Belli pacisque potestatem habens.

9) Imperium utriusque orbis.

Janus cum clave erat; (8) quòd tempus diei, vel anni, vel belli, vel pacis aperiret, & clauderet cum virga; (9) quod terræ universæ imperaret. *Cartar. fol. 46. & alii.*

Janus biceps, sine manibus ac pedibus quadrato insistens

insistens lapidi(1) significat, Deum, neque manibus, neque pedibus egere; sed verbo efficere, ac regere omnia *Valer*.

1) *Deus sole verbo operatur omnia.*

Jani sub pedibus aræ duodecim,[2]vel menses anni, vel signa Zodiaci indicant. *Cartar.fol.52.*

2) *Annus duodecim mensium est.*

Janus habens in dextra manu indicem cum pollice extensum, ceteris digitis in volam contractis, in sinistra pollicem indice complectens, medio in palmam inflexo(3)significat, anni dies: nam dextra eâ ratione 300. sinistra 65. indicat *Cartarius fol.49.* Rationem numerandi apud Rosinum invenies. Jani templum apertum, belli tempus significat, Deo veluti contra hostes profecto; clausum vero (4) pacem ostendit, quasi Deo domi residente. *Alexand.l.1.c.14.*

3) *Annus. 3 5 dies complectitur.*

4) *Bellum. Pax*

PAN XXXVI.

Ex communiori sententia atque ipso vocis etymo universum significat, eius pars superior hominis æthera cælestémque mundum designat, ubi omnia cū ratione administrantur: inferior pars hispida & caprina, inferiorem mundi partem herbis arboribúsque hispidam, & sensuum affectionibus, generationique (ut per Hirci lasciviam indicatur) & putori ac corruptioni obnoxiam.[5]Pardi indutus pelle, varietatē, cùm in cœlo siderum, tum in terra vivētium indicat. Panem esse Deum Pastorum, alere demonstrat mundum creata. Silvestrem ac solitarium esse, ac proinde pinu coronari(quæ solitudine gaudet)Solum esse ac unū mundū(6) indicat. Cornutū in fronte esse, lunæ cornua designat(7) ut quæ suâ potissimum vi in hæc inferiora influit, ac penus quædam ceterorum vocatur siderum, in quam virtutem suam circa hæc inferiora refundant. Prolixa eius barba solis radios repræsentat[8]eius cum Luna conjunctio erit mutui sideris irradiatio.[9]Baculus quem mano gerit, rerum moderationem,[10] fistula cum septem cicutis, totidem sphærarum cælestium harmoniam ostendit. Ita partim *Ioseph. Horol.l.1.metamor.Ovid. &* partim *Servius in Bucolicis* Virg. *Goropius & Valerianus, in suis hieroglyph.* Hæc *Albricus* eius imagine confirmat. homo, in-

5) *Orbis cum calestis tum terrenus: vel homo microcosmus duplex.*

6) *Unus mūdus in quo creatura alunturs*

7) *Luna in hac inferiora vis magna*

8) *Radii solares*

9) *Luna à sole lumen habet.*

10 *Mundo Imperium.*

mo, inquit, cornutus erat, in cujus pectore, ac pelle variæ elucebant stellæ: femora herbis & frondibus cincta: pedes caprini: fistulam ori admovebat, Amore juxta se prostrato. Quia natura Amore propagatur & conservatur.

XXXVI. Pan etiam apud Arcades solem supra mundanum, apud Philosophos causam causarum seu universalem designat, [1] *ut Georgius in Armon. canti. ton. 1.* Ejus in capite cornua, regnum, quod Deus habet, super omnia: pars inferior hispida, res creatæ in terrâ sunt: superior lenis, cælestia: virga, potestas Dei super universa est,

1] Causa universalis Deus.

Panem cornua inflantem, ad cujus sonum turbæ fugiant, [2] Alciatus introducit, ut significet panicum terrorem, qui subitò quandóque hominibus incutitur. *Emb* 122.

2) Panicus terror.

Pan Mercurii filius apud Platonicos sermonem universum designat: sermonem quidem verum, dum vir est: falsum dum fœmina [3] *ut Fiein. in Cratilo.* vel, sermonem verum, ut homo est: ut caper, falsum. *Ita Cartar. fol. 139.*

3) Sermo verus-falsus.

Pan cupidinem provocans, atque ab eo superatus, [4] omnia ab amore vinci repræsentat. *Ita Servi. suprà.* vel certè naturam Amore conservationis producere universa quò & illud de Syringe Nympha referri poterit (5] *Cartar. f. 519.* quæ *Goropius* non imperitè Christo adhibet: uti & illud Panis, in lana candida, lunam amantis, id est, in carne immaculata humanam naturam; [6] ut lex vetus ab eo lucem vitámque acciperet. *Ita in Hieroglyph. lib. 12.* Pan Deus pastorum agrestium, [7] Christus spiritualium. *Vt lib. 6.* Pan agnus ductus; magis Christus agrestium Deus, inter asinum & bovem pastus ib.

4) Amor omnia vincit.

5) Amor naturam conservat.

6) Deus incarnatus.

7) Christus Pastor universalis.

Pan Cælum patrem habuit, Terram matrem; [8] Christus ex cælesti patre, terrena matre. *Goropius loc. cit.* quam licet significationem ex primo conceptu inter Ethnicos nato Pan non habeat; accommodè tamen habere potest.

8) Christi nativitas.

FAL-

FAUNUS XXXVII.

Sive *Satyrus* cornibus & caprinis pedibus, (1) significat, libidini deditos: ut etiam Satyri saltantes potantésque (apud Cartarium in imagine Jovis) & eruca, herba Veneris provocativâ, coronati: ut *Alciatus signavit Embl* 72. 1) *Libidinosus.*

Satyrus ignem complectens, [2] significat, vulgares homines Scripturam suo libitu exponentes: quæ licet pulchra & utili, malè ipsi, & ad suam perniciem utuntur. *Castalius pegm.* 43. Erectis enim auribus Satyrus indicat divina investigantem; ut *Goropius in Herma.l.*5.*fol.*30. 2) *Profanus S scripturam exponens.*

PROMETHEUS XXXVIII.

Variam apud varios explicationem habet. apud Platonem *Prometheus* formans hominem[3] divinam providentiam significat, omnia creantem. *Cartar. in Prologo imaginum.* Apud *Plutarchum*, rationem, seu mentem significat. quæ corpus luteum informat,[4] & de cœlo nobis opes vitámque subministrat.*Plutar. in l.de utraque fortuna.* in quem sensum etiam *Natalis l* 4. *cap.*6. loquuntur; quamquam Orpheus tempus esse dicat. [5] quod rerum omnium artiúmque inventor esse censetur. ib. *Budæus* verò in studio instituendo, [6] hominem Philosophum: *Joseph l* 1.*Metam.Ovid.* virum Principem [7] intelligat. *Ficinus denique in Argum. Protagoræ* superiorem esse Angelorum ordinem [8] velit. Sed is de mento sensus communior veriórque est omnium. *vide Rhodigin.l.*4.*c.*20. 3) *Divina providentia creatrix.* 4) *Mens sive anima.* 5) *Tempus omnia profert* 6) *Philosophus.* 7) *Princeps.* 8) *Angeli supremi.*

Filium Japeti (quem Eustathius cœlestem sphæram interpretatur) & Themidis Prometheum & Epimetheum esse (9) significat, à cœlo & æquitate bonam mentem regi: Prometheum quidem, [10] id est, providentem futura, Epimetheum[11] post mala resipiscentem. *Rhodogin. & Natalis suprà.* Prometheum ignem Minervæ & Vulcani ope, ferulâ ad solem accensâ; rapuisse, in terram, eóque animasse formatum ante de luto hominem, [12] significat, 9) *Bona mens à Deo & Iustitia instruitur.* 10) *Providus futuri.* 11) *Pœnitens malorum.* 12) *Anima cœlestis origini.*

cat, juxta primam *Fulgentii* sententiam, Dei sapientiâ & virtute inspiratam homini formato animam; juxta alteram, significat, naturalis sapientiæ ac naturæ beneficio Philosophiam, scientiam atque artes ceteras, [1] quibus, velut igne & spiritu, vita civilis hominum animatur, non de cœlo habuisse. vide *Rhodogin. ac Natalem supra: tum Ficinum, & alios.*

1) Sapientia & ars omnis de cœlo est.

XXXIX. Prometheum adhibuisse homini abs se formato particulas singulorum animalium, [2] significat, ea, quæ in animalibus singulis excellunt, quæque sunt affectiones & vitia, in homine eminere universa. vide *Natalem.*

2) Homo cæterorum animalium perfectiones complectitur.

Pandoram quidam Prometheo attribuunt; *Hesiodus* à Vulcano fingit esse fabricatam, ad cujus elegantem ornatum Dii Deæque omnes sua quisque dona contulerit. Venus formam, Pallas sapientiam, Apollo Musicam, Mercurius eloquentiam [3] vel significat animam à Deo conditam: *ut Fulgent. l.2.* vel terram rerum omnium parentem à Deo creatam, ut est *apud Philon. de mundi opif.* Vel, *ut Valerian.* Evæ historiam repræsentat: cui illud de pyxide omnium malorum plena ab Epimetheo incautè reserata facise etiam competit. Vel carnem significat humanam ad Dei similitudinem efformatam, & ex quatuor elementis compositam; nam & in illam, post peccatum, omnia mala culpæ & pœnæ, velut ex pyxide in orbem redundant. *Rhodig. lib. 4. cap. 20. præter quem vide Natal. & Ricci.*

3) Anima à Deo condita vel caro humana. vel Eva. Alii Pandoram (neglecta pyxide) D. Virginis aut Ecclesiæ ideam faciunt.

Prometheum Jovi obtulisse sub pelle bovis ossa, absconsis sub altera pelle carnibus, atque iccirco sublatis ab orbe ignibus punitum, [4] significat, homines, quòd Deo, ex contemptu, offerant deteriora, meritò eius vicissim donis privari. *Vide Natalem.*

4) Deteriora male Deo servantur & offeruntur.

Saxo alligatum in Caucaso monte, & à Iovis aquila, jecur perpetuò renascens arrodi; eò quòd ignem cœlo sustulisset: nec, nisi ab Hercule, liberari, [5] significat, Jovem homini ob artes cum igne repertas, quibus malè ad suam perniciem abutuntur, curas infligere perpetuas, anxiamque eius mentem in corpus velut

5) Per artes cum igne repertas homines sibi ipsis noxii.

in

in carcerem damnare:ut,nisi generoso mentis conatu velut ab Hercule quodam liberentur,salvi esse nequeant. vide *Ricciardum*.

Deucalion Promethei filius post diluvium in arca salvus, homines rursum fingitur cum Pyrrha uxore, jactis post se lapidibus, excitasse [1] significat, virum prudentem, ac velut Prometheo ortum, homines duros ad cultum humanitatis & religionis instituisse. *Natalis*.

1) *Duros homines ad humanitatem excolere.*

PROTEUS XL.

Apud Pythagoricos hominis in bruta transformationem exprimit, [2] sed apud *Clementem Alexand. Pædag. l.3.c.*1. elegantius inferiorem hominem, ac cupiditatem,quâ, velut in bruta,transformamur: [3] vel hominem versipellem,ut apud *Asclepium* est, quin & *Ricciardus* existimat Reges Ægyptios, indies vestimenta mutare, & velut novâ apparere formâ solitos signari. vel hominem politicum, & prudentem, qui omnibus servire potest.[4] ut *Cartar.* 257. Vel Sophisticum,qui varitatem mille artibus velare, ut *Valeria*. Vel saltatorem mimicum [5] ad exprimendos variorum flexus ac impetus idoneum. *ut Rhodigin. l.* 3. *c.*3. vel certè materiam primam [6] omnes ad formas idoneam *Alciat denique Embl.* 182. primum seculum intelligit,cui quisque Poëtarum quam lubet formam induit.

2) *Perversi & inconstantis typus.*
3) *Brutali appetitui obsequens,*
4) *Homo versipellis & politicus* vel *prudens & qui omnibus omnia est.*
5) Vel, *Mimus.*
6) *Materia prima*

Vertumnus idem cum Proteo Deus apud Romanos hoc nomine cultus, annum designat, [7]qui varias formas ac præcipuè quaternas induit, *Cartarius, fol.* 268.& Phantasiam aut mentem, [8]quæ in omnem se partem vertit flectitque *ib.* tam variè de Deo tam vario loquuntur.

7) *Annus.*
8) *Phantasia vel mens omnium imaginum capax.*

OSIRIS & JSIS XLI.

Dii Ægyptiorũ: ille,ut memorant Rex;hæc Regina cæli [9] à quibus in religione,politia & artibus exculti feruntur. Varias habent apud eosdem significationes: nam supra cælos ille Deum, hæc eius Sapientiã, ex quibus Horus, hoc est mundus, & natus sit, & gubernetur:in cœlo, ille solem, hæc lunam significat,

9) *Sol & Luna.*

cat, quos eæ gentes pro diis venerati sunt, hac significatione, & ille cum radiis fulgentique anniculo, & hæc cum nigris cornibus & palla obscuro loco pingebatur,

1) *Nilus.* 2) *Terra.* 3) *Forma & materia.* 4) *Intellectus & sapientia.*

In terris apud Ægyptios Osiris [1] Nilum fluvium, Isis [2] terram sive Cererum indicabit: aut Osiris formam rerum, Isis materiam: [3] vel, Osiris intellectū, Isis sapientiam [4] quos matrimonio copulabant, quòd nec, in cœlo, luna sine sole luceret, nec in terra, Ceres sine Nilo proveniret; nec materia sine formâ consisteret. & menti conveniret sapientia, quâ significatione aliæ etiam formæ exhibebantur, *Celius, & Calcagn. lib. de rebus Ægyptiis*. quorum primus dicit, Osiridem omnem vim ac principium generationis significare, secundus Osiridem etiam Dionysium, seu Bacchum, appellari asserit. Osiris capite pictus capillato, dimidiâ tantum facie apparente; &, si apparet, altera derasâ, alterâ prolixè barbatâ, [5] *ut Annius lib. de antiq. & reb. Etruria.* significat, opinor, solem unam tantum mundi faciem, seu hemisphærium, simul illustrare.

5) *Sol unum tantum hemisphærium illustrat.*

XLII. Osiridem à *Typhone* in arcam conjectum, ac denique concisum in partes, revixisse, significat, solem à tenebris oppressum, nec nisi per partes seu intervalla redeuntem. [6] vel. *ut Calcagn.* lunæ [solis potiùs dixerit] deliquium. [7] seu Nili, à mari absorpti, defectio. *ut Rhodig. lib. 3. cap. 2.* sive etiam, designat mentem ab ignorantia obrui, [8] formam rerum per corruptionem destrui. [9) atque aliud fieri compositum: ita ex suprà dictis auctoribus, *& Ricciar.* in Osiride, & Iside colligitur. *Typhon* [10] enim, *ut Calcag.* suprà, designat, quicquid in rebus immodicum, & ab ordine sejunctum, vel causa excessus aut deliquii est.

6) *Sol tenebris oppressus.* 7) *Solis deliquium* 8) *Mens ignorantia pressa.* 9) *Forma destructa* 10) *Excessus rei.*

Osiridis sepulcra ornari varia materiâ, quæ in lunarem formam efficta sit, [11] significat, quòd luna soli propinqua nobis lucere desinat. *Calcag. supra.* Osiridis humatio, [12] est solis hiemali tempore discessio, atque etiam fructuum sub terra conditorum sepul-

11) *Luna Soli propinqua nobis non lucet.* 12) *Hyems.*

ſepultura, uti reviviſcentia, ſignum veris ſolisque propioris, ac fructuum pullulatio. Unde Ægyptii Sacerdotes in feſto, quod ζήτησις, ſeu inquiſitio Oſiridis amiſſi dicitur. cum bovem circa templum circumducebant ſepties, ſeptem à ſolſtitio æſtivo, quo ſol declinare incipit, menſes deſignabant. *Idem.*

Ægyptii etiam hunc Deum ſuum per ſceptrum oculatum in capite exhibent, (1] quòd ſcilicet, videat, & moderetur omnia: per accipitrem quoque, acutiſſimi viſus avem, eundem velut omnia videntem depingebant. *Plut. in Iſid. & Oſiride. Vide hieroglyph. Ægypt.* 1) *Deus videt & regit omnia ſive intelligit & poteſt.*

Iſidis imago muliebris [2] ut *Gyraldus l. de annis,* annum deſignat. ut *Valerian.* hemiſphærium ſuperius. ut *Cartarius,* Deam fortunam [3] alii Thetin, aut etiam Proſerpinam. 2) *Annus.* 3(*Fortuna.*

Iſidis ſtolæ variegatæ, ſignificant *iuxta Valerian.* XLIII.
Materiæ, ad formas varias ſuſcipiendas, inclinationem: (4] eadem, cum ſtolis nigris, lunam obductam ſignificat. 4) *Materia prima.*

Iſidis ſacerdotes totum corpus capillis & pilis nudare, lineis tantum veſtiri, repudiatâ lanâ; abſtinere carnibus, (5] ſignificat, impurum attingere nefas eſſe. *Rhodiginus lib.* 3. *c.* 12. 5) *Sacerdotes impuris abſtinent.*

Io, vel Argi & Iſmenes filia, vel Inachi fluvii fingitur; quòd modò per illam luna, modò terra, quæ velut ex aquis emergit. intelligatur. Hæc à Jove armata nubibúſque obſepta dicitur, [6] quòd terram vaporibus nebuliſque obſeptam ad fertilitatem, ſol etiam ambiat foveátque. Ceterùm in vaccam mutata fingitur; (7) quòd terra homines, tanquam vacca, uberibus & lacte alat, quam tamen Juno Jovi ſive ſoli ſubduxit & Argo centoculo, id eſt, nocti plurimis ſtellis velut oculis collucescenti cuſtodiendam tradidit: (8] his enim terra etiã fovetur. Sed Jupiter, Argo per Mercurium occiſo, [ſol enim ſtellarum lucem ſua vi opprimit) Jo in libertatem aſſeruit, quæ denique in Ægyptum delata [quia illic terra fecundiſſima eſt) ſub Iſidis nomine culta dicitur. *vide Natalem l.* 8. 6) *Terra fertilitas.* 7) *Terra alit homines.* 8) *Nox terram fecundat.*

l 8.cap.18 & Ricciardum, qui ex Palaphato & Horologio minùs aptè exponit.

XLIV. SERAPIS

Deus Ægyptiorum (quem cum Osiride plerique confundunt) capiti calathum infixum gerebat, cui signum tricipitis animantis adjunctum erat, capite Leonis, quod à dextra caput canis, à læva caput lupi ferret. [1] quibus solem exprimit tria tempora respicientem: præsens, quòd vigilans Leo, præteritum, quod lupus vorax: futurũ, quod sagax canis indicat. Calathus solis terram alentis naturam. *Isis* autem Serapidis uxor, *mammosa* [2] toto corpore fingitur; quòd terra omnes, velut suis uberibus, nutriat. *Ita ferè Macr. l.1. Satur cap.25.* Cultus verò *Serapis* [sicut *Apis*] bovis imagine apud Ægptios est; quòd Osiris post mortem eâ specie apparuisse credatur. Duplicem tamen Apis imaginem, alteram Osiridi, alteram Isidi, tanquam Soli & Lunæ tributam coluerunt, fortè à Iosepho, cui boves visi sunt, ducta origine.

1) *Tria tempora præs. præt. fut.*

2) *Terra suos incolas alit*

Serapidis simulacrum cum modio in capite, [3] Iosephum toti Ægypto famis tempore, suppeditato frumento, consulentem designat. *Valerianus.* Isidem in liburna navigio apud Suevos cultam, [4] ut *Tacitus* refert, significat, religionem per liburnam in Sueviam advectam esse. Aliter refert *Apuleius*: illã cymbam, seu liburnam, ad poculi effigiem, lævâ tenuisse; quâ significabat, ex Nilo, sive aquis terram bibere, ut frugifera esset. *vide Goropium in Hermath. l.5.*

3) *Iosephus fami Ægypti subveniens.*

4) *Religio Suevia invecta.*

XLV. ANUBIS

Quem alii custodem, alii filium Osiridis faciunt habebat caput ac collum caninum, & faciem, modò nigram, modò auream, sinistrâ manu caduceum, dextra palmæ ramum complexus: quem Mercurium apud Ægyptios fuisse asserunt, (5) significat apud illam gentem horizontem, qui in utriusque hemisphærii meditullio est, unde & pro utróque hemisphærio usurpatur. quòd canis interdiu iuxtà ac noctu videat. ceterùm moraliter rationem indicat, [6] quo cœli naturam, spatia ambitúsque explicat. in qua caput canis

5) *Horizon.*

6) *Mens cœlestia contemplans. Religiosi hominis imago.*

canis sagacitatem, & oculorum perspicaciam, caduceus pacem & quietem, palma victoriam sui & rerum mundanarum designat, quæ ei necessaria sunt, qui cũ fructu in rerum cælestium contemplatione versari cupiet. porrò *Hermanubis*, uti *Hermes*, ad viam collocatus, [1] significat, rationem seu prudentem monitorem, viam nobis in rebus inferioribus & terrenis mõstrantem, unde & *Anubi* gallus candidus, [2] cœli, Hermanubi croceus, terræ symbolum immolabatur. *Ita ex Rhodigin. l.3.c.12. Calcagn l de Ægypt. Goropius in Hermath. l, 6.*

1) *Ratio vel consilium in terreni dirigens.*
2) *Ratio in divinis dirigens.*

Anubis triceps, hominis, canis & equi capite, fortè hinc usurpatis, quòd ut *Cartarius* in Mercurio notat, Anubis, in militia patris Osiridis, ad galeam & vexilla, signanda, canis sit usus capite. [3] ita enim expeditus ac vigilans miles adumbrabitur; nam equi caput militiam, canis vigilantiam exprimet. quamquam *Goropius supra l.6.* doctorem hac effigie exponat: [4] humano videlicet capite, in quo ratio nos dirigens præsidet; cum cane, qui notitiam; equo, qui generosum animum repræsentet.

3) *Expeditus ac vigilans miles.*
4) *Doctor prudens vigilans & generosus.*

TYPHON XLVI.

Quem alii Typhoeum vocant à Junone sola, ad æmulationem Jovis, sine viro paritura, terrâ percussâ productus, præter alias significationes, de quibus suprà in Osiride, significat, ventorum vim ut vaporum incendiorúmque subitos motus, [5] ac incendia prorumpenti a causantium. Unde sub Sicilia his malis obnoxia, sepultum & ignem ore fingunt vomere. [6] Porrò multis fingunt capitibus attingere sidera, dextrâ orientem, sinistrâ occidentem contingere, pennis toto corpore vestiri; quòd venti quaquaversum per æthera velocissimè ferantur. [7] crura serpentibus cincta [8] ventum significant terris sæpe noxium. Ethicè verò ambitiosum hominem, & superbè sese efferentem jactantémque: [9] aut etiam cacodæmonem toto orbe furiosè debacchantem exhibet. [10] *Georg. Venetus Problemat 405. Natalis l 6.c.22*

5) *Ventorum vis motusque.*
6) *Terræmotus, Ætnæ incendium.*
7) *Venti celerrimè feruntur*
8) *Turbo in terra.*
9) *Superbus & ambitiosus.*
10) *Dæmon orbi turbator.*

Horus quem plerique Osiridis & Isidis filium volunt,

lunt, Horapollo etiam dictus, mundum, ut ferunt, sive orbem terræ significat, sine oculis natum ferunt; [1] quia rudis indigestáque sine luce moles, in primo ortu, fuit. alii per Horum intelligunt compositum ex materia & intelligibili natura: [2) id est, hominem, de quo facilè intelligatur, quomodo in primo ortu cæcus sit, & sine usu rationis. *vide Calcagn. de Ægypt.*

1) Primum orbis Chaos.

2) Homo in ortu cæcus.

XLVII. HARPOCRATES puer [3] basi circulari insidens [4] dextræ manus indice os comprimit, [5] in sinistro humero cum sagittis, Pharetra, [6] arcus remissus ad pedes, veste talari obtegitur; brachiis tamen & capite, uti etiam extremo dextri pedis nudus, in manu sinistra facem ardentem, [7) & tria loti capita sustinet, [8] sub lævo brachio gallum complectitur, presso gutture, [9) post se noctuam habet, quæ in capite aurem asininam erectam, [10] uti & ipse in sincipite videtur ferre, (quamquam aliqui dracunculi folium huic auri persimile esse velint) serpens involutus capiti: [11] in fronte lunula est. Quæ omnia mysteriis non vacant: neque imperitè *Goropius l. 4. 5. & 6. Hieroglyph.* studio ac contemplationi rerum cælestium applicat: puer enim est, ut pueros parvósque submissione esse debere tradat eos, qui huic se dedunt studio, sedet in orbe, ut à curis rerum mundanarum quiescendum doceat, cœlestia meditanti. Silentium indice ori admoto postulat: simulque aurem in capite habet, quod discenti meditantique divina, magis audiendum, quam loquendum. lunula in fronte, proficiendum, dum plenum impleat orbem, monet. noctua à tergo aurita solitarium maximè Dei vocem ac sapientiam audire intelligere, tradit. serpens in capite veterem jubet exuere cum peccato hominem [uti serpens pellem veterem solet] qui divinis intendit. gallus sub brachio represso gutture vigilantiam silentio jungendam. arcus ad pedes: & in humeris pharetra, omnem rerum cælestium speculationem ad amorem divinum esse referendum. quo & loti capita referuntur, quæ ad solem tanquam Heliotropium aguntur, uti & voluntas sapientis Deique amantis: quia tamen corpus quod corrum-

3) Religiosus vel cælestiũ contemplator humilis & innocens esse debet.

4) Orbem superare.

5) Silentium amare.

6) Paratus ad pugnam armis Amoris Dei.

7) Cælesti gratia dirigi.

8) Voluntate Dei regi

9) In silentio vigilare.

10) Solitarium esse & Dei vocibus intentum.

11) Veterem exuere hominem

12) Proficiendum indies.

corrumpitur, animum aggravat, sinistrâ faces gerit luminis cælestis & gratiæ, ut hoc purgetur à vitiis, & illustretur in virtutibus, necessariæ. *Ita ferè Goropius.*

XLVIII. *Cartarius, de Imaginibus Deorum*, illi persicam arborem sacram esse tradit; quod hæc arbor, cum fructus habeat humano cordi similes & linguæ folia, [1] doceat, linguam debere esse cum corde, id est, cum prudentia & veritate conjunctam *Cælius Calcagn. lib. de reb. Ægyptiacis*, addit imperfectum illum ab Iside præmaturo partu in lucem editum, (2) quòd significet, nulla in re properandum nimis: nam ut in proverbio est, canis festinans cæcos parit catulos. tum deinde præsidem illum facit juventutis, [3] in oratione etiamnum rudis, cui silendum magis, quàm loquendum: ut admoto ori digito indicatur. quare veteres dum sacra Harpocrati leguminibus oblatis facerent, intercinebāt γλῶσσα τύχη, γλῶσσα δαίμων, id est lingua fortuna, lingua dæmon: significantes, in lingua bene usurpata hominis felicitatem verti: nam utrumque, tam fortuna, quàm dæmon in utrámque partem, bonam malamque usurpari poterit. Idem *Cælius* de Silentio, hunc Deum facit toto corpore oculeum aurítúmque; sed astomon sine ore, (5) lupina in pelle, laneis indutum crepidis: [6] ut quietum & audiendi avidissimum designet.

1) *Verum esse, seu rectū ac simplicē.*
2) *Res præceps & immatura.*
3) *Instructos inventa.*
4) *Lingua bonum & malum.*
7) *Sapiens multa videt & audit: pauca loquitur*
6) *Vigilans & tacitus.*

CAPUT XXIII.

De Gigantibus, Heroibus, aliisque quibusdam Diis inferioris ordinis.

I. GIGANTES vastæ staturæ anguinis & distortis pedibus, [7] significant, homines impios rectum nihil ac sublime cogitantes. *Petrus Crinitus l. 2. c. 11 de honesta disciplina.* contendisse cum diis, (8) est, eos ex impietate deos negasse. *Macrob. & Gyrald* in Hercule. montes imposuisse montibus & fulmine disiectos. [9] significat, tyrannos superbos à Deo puniri.

7) *Homo impius.*
8) *Atheus.*
9) *Superbi puniti.*

Ioseph Horol. lib. 1. Metam, Ovid. fabula hæc à turris Babylonicæ constructoribus orta ut *Franciscus Georg Armon.* 1 *cap* 1.

1) *Astrolo- gus.* TITANEM Saturni ac Solis fratrem, Cæli filium cum liberis Titanibus Jovis regnum invasisse, [1] significat, illos temporum siderúmque imprimis peritos fuisse, *ut Pausan in Corinthiacis. Rhodig l.* 4. *c* 14.

2) *Æstivū tempus* BRIAREUS centum habens manus, (2] significat, tempus æstivum, quod variam rerum copiam mundo suppeditat, quâ deinde contra Deum homines abu-

3) *Hibernum tempus, vel Rex qui multos habet ministros, vel qui multa in homines beneficia distribuit.* tuntur: ut *Giges* centimanus (3]Hibernum tempus; quòd collecta in usum negotiáque distribuit. ab Homero sol etiam centimanus dictus est, quod multa ipse in homines & orbem beneficia distribuat, *Valerianus l.*35. Quanquam hunc illum rectius applices Regi, qui multos ad bene aut malè faciendum ministros habeat.

4) *Equites vel etiā Belluino more viventes.* CENTAURI ex nube geniti, contra Lapithas pugnantes, inferiori parte equi, superiori homines, [4)significant, bellatores equites, & taurorum abactores: nā quòd homines primùm obscuro loco nati, equis ad bellum sint usi, huic fabulæ occasionem dedit. Ceterùm morali interpretatione homines belluino more, secundum inferiorem partem viventes, indicat; ut ferè in bello reperiuntur. vide *Natalem l.* 7. *c.* 4. Palæphatus fabulam ex eo natam putat; quòd Ixion Rex Thessaliæ ex Nepheles (quod est, nubes) pago juvenes equitandi gnaros adhibuerit ad tauros œstro percitos infringendos. Lapithis imminere jamiam casu-

5) *Tyrannus semper in metu vivit.* rum silicem, [5] ut est apud *Virg.* significat tyrannos semper in metu impendentis mali vivere; uti Dionysius Tyrannus Damocli, sub ense districto ad mensam opiparam accumbenti, ostendit. *Landinus* 4. *Camald.*

II. CHIRON

Centaurus ex Saturno [se in equum subito convertente, ut Opem uxorem supervenientem falleret) & Phillyra Nympha conceptus dicitur: quia videlicet ef-

6) *Libido.* frenis libido hominem equo lascivienti similem [6] consti-

constituit, & degeneres quandoque fœtus procreat: ut Chiron inferiori sui parte equus extitit. [1] quamquam hoc illi, uti reliquis centauris, propter equorum usum affictam, credam. Ceterùm in silvis diu versatus, herbarúmque illic potentiam curiosè perscrutatus, præter reliquas artes; quibus excelluit, nomen medici præstantissimi tulit. unde Æsculapium in medicina, Herculem in Astrologia, Achillem in litteris moribusque ac lusu citharæ erudit. [2] Natus verò à parentibus immortalibus fingitur, quod medicinæ perfecta cognitio vix mortali ingenio concedatur, ipse tamen deinde mortalitatem a Jove exorasse dicitur, atque in sidera post mortem translatus; [3] quod artes ac scientiæ per intervalla intercidant, benè tamen utentibus cælum aperiant. *vide Natal & Ricc.*

1) *Monstrosa libido est.*

2) *Magister Medicinæ Astrologiæ & Musicæ.*

3) *Scientia & bonæ artes viam ad cælum pandunt.*

Cyclopes Neptuni & Amphitrites filii uno in fronte oculo, qui Vulcano in fulmine fabricando servire finguntur [4] per hos intelligunt vapores ex mari & terra ascendẽtes, qui in aere tonitrua & fulgura gignunt, uti ipsa nomina *Brontes, Steropes.* & *Pyracmon* indicant. ceterum *Polyphemus* in antro ebrius ab Ulysse, oculo effosso, delusus, [5] significat, in ebrietatẽ propensos mente excæcari. *vide Natal. & supra in Vulc.*

4) *Vapores à terra ascendentes, e quibus fulgura.*

5) *Ebrius.*

ÆSCULAPIUS III.

Apollinis ex Nympha Coronide filius, ille vim solarem [6] hæc aërem significat; nam ex sole, cum aere puro conjuncto, salubre exurgit in aëre temperamentum, quod in homine sanitatem causat, unde Æsculapius [7] Deus & repertor medicinæ sanitatisque prædicatur. ex quo Hygeja, id est, sanitas ut ex Apolline nata fertur. Virgâ serpente implexâ utitur, [8] & serpens quidem vigilantiam medico necessariam, virga nodosa medicæ artis difficultatem & potestatem in hominis vitam denotat. *Pausanias in Corinthiacis Æsculapiũ.* exhibet, alterâ manu baculũ tenentem, altera Draconis caput prementem, cane ad pedes decumbente; [9] quo significatur, medicum instar Draconis vigilem, & canis fidelem requiri. *Albricus Philosophus* sedentem habitu medici facit, unguentarias sinu

6) *Sol & aer purus & sanitati prodest*

7 *Deus autor sanitatis & Medicinæ peritiss.*

8 *Medicus vigilans esse debet in difficili causa, ubi de vita hominis agitur*

9 *Medicus vigil & fidelis.*

sinu pyxides gerentem, dextráque oblongam mulcẽtem barbam, sinistrâ virgam cum serpente amplectentem, [1] quod significat, medicum ætate maturum, & studio vigilantem maximè probari. Lauro illum coronari signif. Laurum medicæ arti utilem. Corvus eidem sacer futurorum præsagum esse indicat. [2] Gallum immolari Æsculapio, est vigilantiam illi gratam esse. Ita ferè *Gyrald. synt. 7 de Æscul. Natalis lib. 4. c. 11, & alii.*

1) Medicus senex & vigil. maximè probatur
2) Medico spe'ura præ, videnda

IV. TIRESIAS percusso serpente ex viro in feminam; & rursus alio percusso [nam duo concipiendi sunt tempora, veris & autumni,] ad pristinam rediisse formam; [3] est, annum ex verno in tempus æstivum [quod fructum more feminarum parit] & rursus ex illo in vernum quasi virum demigrasse. *Ita ferè Fulgent. lib. 2.* Ceterum figura Adami lapsi & resurgentis esse potest. Quod verò Judex utriusque generis sexum expertus Tiresias, inter Jovem & Junonem de amoris ardore adhibitus, novem amoris uncias feminæ, viro tantum tres adjudicaverit, [4] ideóque à Junone excæcatus, à Jove contrà rerum futurarum cognitione donatur, significat, inter ignem & aerem judicasse plus aerem conferre, ad frugum generationem; nam & aër maritat in glebis, & producit in foliis; & gravidat in folliculis; ignis verò tantum maturat in granis. Excæcatur autem annus hiemis tempore, aere nubibus obscurato; Jupiter verò suo calore, per occultos vapores futuri germinis conceptionem subministrat. *Vide Fulgent. lib. 3.*

3) Annus ex vere in æstatem, ex hac in hiemem versus.
vel ethicè. Adam post lapsum feminea imbelli similis, post Christi incarnationem rursum vir.
4) Aer plus igne ad verã generationẽ confert.

V. LARES

In pellibus caninis, cane juxtà adhibito in ædibus collocati, (5) significant, fidelem larium custodiam à Diis esse. Pilas verò iisdem in triviis suspendi, [6] signif. cum mortalibus familiariter illos velut ludere; lanei porrò masculi ad arbores iisdem suspensi, [7] significant, homines laribus [quos putabant defunctorum animas] mollia favere corpora, in quibus acquiescant. pro igne etiam Lares ponuntur, unde in numis signati, quòd hi sine igne non cuderentur. Car-

5) Deus protector Domuum est
6) Angeli hominibus familiares
7) Defunctis animabus conciliandæ quies.

tarius fol. 448. *& Iacobonius de Casiorum gente cap.* 13.

GENIUS Jovis & terræ filius habitus, significabat, veteribus Dæmonem vel malum, vel bonum, qui Ideas ac imagines pro se quisque rerum persuasibiliũ obr c. rent. (1) unde improbi malo obsequi genio, probi bono censebantur apud quosdam Genius [2] etiam vim influentium planetarum: apud alios propriam cuiusque animam, deinde numen, quod rebus procreandis præerat, designabat, *ita Ricciardus in tit. Genius ex diversis.*

1) *Angelus bonus vel malus.*

2) *Vis influentiũ planetarum.*

Mero, lautisque epulis, ac floribus genio sacrificare, (3) signif. jucundam & lautam vitam agere. Genius quidam Lycus Athenis in foro lupina specie propositus à Sycophantis pecunia corruptis triobolo donabatur. (4) ut *Zenob. centur.* 5. *Proverb.* 2. significat, calumniatores lupina rabie in aliorum famam grassantes fœdo dæmoni servitium deferre.

3) *Lauta ac lata vita.*

4) *Calumniatores dæmoni serviunt.*

ADONIS VI.

Juvenis à Venere dilectus, (5) significat in cœlo, solem à Veneris stella perquam lucida amari: in terra significat, semen jactum. Quod cùm sex mensibus hiemalibus sub terra lateat, finxerunt, ex Veneris pacto Adonidem mortuum, sex mensibus apud Proserpinam futurum, sex rursum cum Venere, (6) quibus scilicet, veris & æstatis tempore, terra viret. Idem & soli sex mensibus hibernanti applicari potest. Ceterum moraliter Adonidem à Venere amari, est, vel pulchritudinem, vel delectationem, aut libidinem, ea in sectari. Adonidem igitur ab apro interfici, est, solem, aut semen ab hieme; aut à senio delectationem, tolli. inde & mos mulierum deplorandi viros mortuos in festo Adonidis. *Ant. Ricciard. in titul. Adonis & variis Natalis libro* 9. *c.* 16.

5) *Veneris stella soli adhæret.*

6) *Sex mensibus semen latet, sex rursum virescit.*

In Adonidis templo feras mansuefieri (7) *ut Ælian. lib.* 12. *cap.* 23. asserit, significat in templo veri solis, id est, sapientiæ divinæ, feros hominum animos mansuescere.

7) *Divina sapientia feros animos emollit.*

CUPIDO VII.

Sive amor purus ac divinus, ex Mercurio & Diana

1) *Desiderium sapientiæ & puritatis*
2) *Ex astu carnis & pulchritudine impurus Amor.*

genus ducit: (1) adeóque significat, desiderium sapientiæ & puritatis; quia Mercurius sapientiam, Diana puritatem designat. alius impurus & carnalis ex Vulcano & Venere, (2) id est, igne seu calore & pulchritudine conceptus dicitur. *Equicola lib. 2. de natura amoris.* unde Orpheus amorem bigenium dixit.

3) *Dei Amor Mundi Amorem oppugnat.*
4) *Virtutes Cardinales.*

Anteros ex Marte & Venere est Amor continens, pugnansque, & contrarius Eroti seu Cupidini voluptario. (3) *Equicola l. 1* Hinc apud *Alciatum Embl. 110.* Cupidine ad arborem ligato, eius tela & arcum comburit. quo significatur amorem cælestem terrenum vincere. alibi *Embl.* 109 uná caput vinctus coronâ, tres alias manibus tenet; quarum illæ prudentiam pro contemplatione rerum divinarum: hæ, tres reliquas virtutes morum, ad vitam activam potissimum spectantes, (4) designant.

5) *Amor ex abundantia & inopia nascitur*
6) *Dei amor erga creaturas*
7) *Creaturarum amor erga Deum*

Amor natus ex Poro qui rerum affluentiam, & Penia quæ indigentiam significat: (5) nihil aliud est, quàm amorem nasci ex abundantia rei, quam appetimus; & inopiâ nostrâ. *Georg. Venetus Probl. 351. tom 5.*

Cupido vel Amor, apud Orpheum, Diis omnibus antiquior, (6) apud Agathonem contrà junior, (7) significat, ille quidem benevolentiam qua Deus inductus, creaturas amando produxit: hic contra benevolentiam quâ vicissim illæ Deum ut patrem amplectuntur. *Ficinus cap. 10 orat. 5. convi. Platon.*

8) *Amans quasi amens. Amor recens fervet maxime*

VIII.

9) *Amor rebus blandis nutritur*
10) *Amor apertus est profusus est.*
11) *Amor pericula non videt*
12) *Inconstans & levis hominum Amor. Vel expeditus & celer. vel cœlestis.*

Cupido puer est, (8) tum quia amantes quasi amentes facile decipiuntur; tum quia amor recens fervet maximè; denique quia inter juvenes magis quam senes. Inter flores ac Gratias in Jovis hortis nutritus dicitur, (9) quòd delicatis amor rebus ac pulchritudine gaudeat: vernanti tempore & ætate vigeat. Nudus est, (10) tum quia candidus & apertus esse amor debet; tum quia non opes, sed persona amanda est; tum quia profusus est, & sæpe nudos facit: tum denique, quia nuditate accenditur. Cæcus est, (11) tum quia mentem excæcat rei amatæ intentione occupatam, nec sinit pericula animadvertere: tum quia sæpe in gravissimos errores impingit. Alatus est, (12) tum quia levis & inconstans,

constans, brevi sæpe tempore cum expleta cupiditate evanescit (ut icirco *Propertius* constanti Amori pennas adimat] (1) vel quod Amor amanti [uti timor] alas addat expedito ad omnia: vel denique, quòd Amor cælestia magis, quàm terrena appetere debeat. *ut Equicola lib.* 1. Arcum habet, (2) quòd Amor impurus conscientiam vulneret. Facem quoque cum arcu [3] quòd ardore præsentes accendat, absentes desiderio vulneret. Aliquando (ut *Cartarius* notavit) & fulmen eidem donatur, (4) ob amoris & ictus cùm vehementiam, tum celeritatem. Ab Orpheo Amori claves tribuuntur; (5) quòd synceró amori & animi hominis secreta, & domus pateant. Hæc ferè Ricciardus ex variis de Amore & Cupiditate.

1) Amor constans.

2) Amor impurus conscientiam vulnerat.

3) Amor præsentes ardere, absentes desiderio vulnerat.

4) Amor vehementissimus.

Ex tot Amoris proprietatibus, Amorem modò faciunt Sophistam; modò Magum; modò Venatorem, & Aucupem modò Artificem seu Machinatorē: modò luctatorem & Pana superantem; (nam omnes vincit) modò Musicum cantu suo demulcentem superos: (ut est apud *Agathonem*) modo Imperantem fatis ac necessitati, (6) (ut *in convivio Platon. Ficinus.*) Causa hæc fingendi est, quod Amor omnia fiat omnibus, omnémque vultum induat. colliges ex Ricciardo suprà: nam ut Sophista implicat; ut Magus fascinat; ut Artifex molitur & cogitat; ut Luctator superat; ut Musicus delectat, ut Rex Animis Imperat.

5) Amor omnia aperit.

6) Amor omnium officia & personas suscipit. Mille artifex.

Eodem spectat Amorem (7) modo ægrum ac melancholicum: modò lætum & dissolutum; modò egenum in via jacere; modò superbire divitem; modò sine domo ac tecto esse, atque inter sordes ac alienas jacere fores; modò in floridis versari hortis, modò aridum macilentúmque squalere; modò habili pinguique nitere corpore. quæ in Convivio Platonis *orat.* 5. & 6. expendit Ficinus, & nonnulla *Equicol. lib.* 2. *de natura amoris.* nam Amor modò æger desiderio, modò lætus obtento; modò velut egens mendicat, nec satiatur; modò in rei amatæ possessione se credit habere omnia; modò peregrinatur in via, id est, rebus perituris inter sordes ac flagitia hæret; modò dolore

7) Amor omnem habitum & affectum induit.

& rebus adversis conficitur: modò amatis copiose fruitur.

1) Amor ferocissimos etiam subigit
2) Amor Deum etiam inflectit.
3) Dolor voluptatem sequitur.

Cupido sive Amor currum Leonibus tractum scutica & habenis regens, (1) significat, amorem potentissimum etiã Leones frenare, & illum exprimit *Alciat. Embl* 105. qui eundem depingit frangentem fulmen; quod amor vi suâ sit fulmine potentior. (2) Eundem ab apibus impetitum atque ad sinum Veneris confugientem exhibet, (3) *Embl.* 111. quod voluptatem sequatur dolor. Eundem cum Morte exhibet embl. 154. permutantem tela. de quo infra.

X

4) Amor impurus ebrietate inflammatur.
5) Fortitudo Eloquentia iuncta amorem conciliat
6) Amor studiorum in adolescente.
7) Amare sapientiam & eius initium.
8) Amor cum fortuna instabilis, vel fortuna Amorem conciliat.

Cupido cum citharœdo & Methe, seu ebrietate, (4) ut *Pausan in Corinth f* 49. significat, cupiditatem amoris a lusu & ebrietate inflammari.

Cupido, apud Romanos, inter Herculem & Mercurium, significat, virtutem, seu fortitudinem, (5) vel, ut *Athen. l* 12. *cap* 5. eloquentiam fortitudini conjunctam amicitiam conciliare. Amor cum Apolline, uterque puer, (6) significat, studia juventuti maximè convenire, Amor vero medius inter sapientiam & ignorantiam, (7) significat amantem sapientiæ versari medium inter sapientiam & ignorantiam; quia hanc vult deserere, illam nondum habet, sed appetit. *Ficinus orat. 7. c. 10. conv. Plat.*

Amorem cum Fortuna conjunctim apud Ægirenses coli, (8) significat, utrúmque nil habere stabile, *Valer. l.* 39. *de Fortuna.* vel, in conjuge deligenda non minus fortunâ, quàm amore opus esse. *Equicol. lib* 4.

XI

9) Amor verus in omni fortuna, inter absentes etiam cõstat.
10 Amor omnia vincit.

Amor amicitiæ erat adolescens in toga rudi, corde tamen patente, cui in fronte scriptum: *æstas & hiems*; quod amor in adversis & prosperis florere ut juvenis debeat. In togæ fimbria scriptum; *mors & vita*; ut sit perpetuus. In corde aperto, *longè & prope.* quod syncerus tam absente, quàm amico duret. (9) *Gyrald. Syntagm. lib. de diis.*

Amor pro Jove fulminator, cui Neptunus, posito tridente, se submittat, (10) significat, amorem omnia vincere, & suis etiam ignibus in undis regnare. ut ex *Europa antiq. Causinus de Diis.*

NAR-

NARCISSUS

Suæ imaginis [quam in fonte conspexit) amore captus, ac in florem sui nominis. (1) qui sine fructu est, versus [2] significat, illos, qui vel sui amore peccant, resque suas alienis, quamvis melioribus, cæco amore proponunt: vel, qui corporis sui pulchritudine [quæ est umbra quædam Dei átque etiā animæ) plùs quàm divinæ gratiæ atque animæ specie; delectantur, nimirum flores illi sunt, at sine fructu. *Ficinus orat. 6. c. 17. conv. Platon, Alciat. Embl* 69. Est verò etiam quædam imago Dei amore hominum capti atque incarnati.

1) *Amor proprius corrūpit fructum operis*
2) *Deus amore hominis homo factus.*

Endymion pastor fuit, qui noctu greges, lunâ in cælo morante, pasceret, interdiu dormiret, [3] vel, Astrologus interdiu dormiens, noctu ob contemplationem siderum vigil. unde fingitur lunam amasse, ac triginta annis dormisse. Interdiu scilicet, dum greges ipsius à luna pasti. ita *Fulg l. 2. & Nat. l. 4 c. 8.*

3) *Noctu vigilans interdiu dormiens vel Astrologus.*

XII.

Somnus nigro habitu, alatus, ac papaver manu complexus Noctis filius, [4] significat, Nocturnis tenebris ac hūmiditate somnū generari, ac foveri. quod sororem habeat Lethen, [5] significat somnum omnium rerum oblivionem inducere, vel fratrem etiam mortis esse. Hunc verò Deum à Junone induci non potuisse, ut Iovē sopiret, [6] significat, illos, qui multis imperant, difficulter somnum admittere, *lege hic Ricciardum, Natalem l. 3. c. 14.*

4) *Somnus tenebris & humiditate fovetur.*
5) *Somnus oblivionem inducit, frater Mortis.*
6) *Magni Reges parum dormiunt*

Somnum esse Regem, qui Diis & hominibus præsideat, [7] ut Orpheus fingit, est, omnes omnino somno subiici. Ita somnus apud Corinthios *ut Pausanias in Corinth f. 53.* Leonem sopiens: [8] etiam fortissimos ab illo vinci indicat.

7) *Somno omnes subiecti*
8) *Somnus fortissimos deiicit.*

Somnus animæ apud Platonem, significat, animæ ipsius cum corpore conjunctionem, *ut Clemens Alexand. l. 5 Strom.*

Morpheus somni minister, quoscúnque vultus domini imperio fingens Proteo & Mimo similis, (9) significat, varias per somnum rerum imagines dormientibus obiici. quod *Ovid. l. 11. Metam. expressit.*

9) *Imagines variæ per somnium obiiciuntur.*

Sentinus qui hominibus sensum tribuere ab in-

fantia credebatur, cum araneâ, simio, vulture, apro, lynce pingebatur: quod hæc animalia præ hominibus sensu polleant. [1] ut S. *August de Civitat. Dei.* Juxta carmen.

1] Sensu pollens

Nos aper auditu præcellit, aranea tactu,
Vultur odoratu, lynx visu. simia gustu.

2) Deus vitæ largitor, & Dissimulator in pœna.

VITUMNUS vitæ largitor alterum oculum clausum gerit, juxtáque caput infantis ac senis, accipitrem passis alis, piscem & hippotamum habet; quòd omni animanti vitam largiatur, ac sæpe, mortem nobis promerentibus, conniveat, & pœna dissimulet. (2) *Vide D. Aug. de Civ. Dei.* & Plutarch. in Iside.

3) Fortunam magis quam virtutem favor sequitur.

FAVOR à fortuna nutritur, cœcus & alatus rotæ insistens, (3) significat, favorem sortis magis, quàm virtutis beneficio conferri; alis, ad sublimia loca contendere, ubi nec humiles illum assequantur; nec à cœco videantur. *Vide Lil. Gyrald. de diis.*

XIV.

4) Ridiculus & imperitus censor.

5) Reprehendere in re magna levicula

6) Corrigere quæ recta sunt, &c.

7) Cor hominum occultũ.

MOMUS ex Nocte ac Somno patre, divinorũ operũ, non artifex, sed censor ridiculus, (4) de quo in Budæi Philologo est, quòd Venerem à Divis omnibus formæ gratiá laudatam ipse reprehenderit, ob stridula, quibus uteretur sandalia, (5) significat, rudes plerúmque & sceleratos noctis filios illa reprehendere in aliis, quæ nulla sunt, ut sandalii stridorem, quæ suo ipsi ingenio assequi nequeunt, vel denique præpostero judicio ea statuere, quæ risum prudentibus moveant: ut Momus de tauro censuit, rectius actum, si cornua infra oculos gereret, quo eis certius ad oculorũ ductum uteretur. [6] *ut Lucianus.* Idem in hominis fabrica carpsit, quòd deesset in pectore fenestra, quò oculis recetius illius abditi pervideri possent; (7) quòd multos alia loqui, alia sentire exploratum jam esset.

8) Montium incola voluptatem & mundi societatem perosus, ut cælestia considerer, et brisus in solitudine.

XV.

9) Dives est qui mundi opibus non indiget.

ATLAS

Promethei frater Rex Mauritaniæ, Astrologiæ peritissimus, à Perseo objecto Gorgonis capite in montem altissimum conversus fingitur, cùm, insidiarum metuens, hospitium peregrinis negaret. [8] Inde nata fabula; quòd ex monte illo vim auri ingentem effodisset, [9] quam Perseus ex Græcia armatus superveniens

niens sustulerit, uti Jason cum Argonautis, spoliatâ Colcho, aureum sustulisse vellus dicitur: *ita Agricola libro 1. de veteribus & novis metallis.* Porrò in montem conversum fabulantur; quia mons ab eo nomē Atlantis obtinuit, qui scilicet illum latentem vulgo subduxerat. Unde huic monti Virgilius viri imaginem tribuit.

Cœlum humeris sustinere fingitur; quia Astrologiæ perquam gnarus & sphæræ primus adumbrator creditur: [1] ut passim notant Mythologi, vel, quod mons iste caput nubibus, ac velut cælo, inserat.

Clypeus Atlantem habuisse, quo objecto visum hebetaret hominum, (2] ex altitudine montis, opinor, natum, quam visu nemo assequeretur. Vel potius ex secessu, quo hominum sese oculis subduxit.

Clemens Valvasorus, apud Ricciar. appetitui, nostras mentes offuscanti, symbolicè hæc tribuit: uti & illud, quod Atlas illam cuique obiiceret, rei imaginē, quam maximè cuperet, verùm nunquam assequeretur, [3] ad appetitum, variis rebus per phantasiam deludentem, applicat.

Geminæ ATLANTIS columnæ, (4) polos in cælo geminos arcticum & antarcticum designant, quòd his mundus sustineri videatur *ita Natalis l.4.c.7.*

XVI.

CADMUS, Phœnicum Rex, Agenoris filius, in Creta Sororem Europam consecutus, haud procul deinde à Parnasso Thebas condidisse fertur, Rege Thebanorum Dracone, ut *Palæphatus* inquit, vel, ut alii, Latrone insigni occiso. unde nata fabula, quod Draconem serpentem sustulerit. (5] Cujus deinde dentes sparserit per agros, [6) id est socios victor disiecerit, qui collectis viribus fortiores ad arma redierint, verùm orto dissidio mutuis sese armis oppresserint. ut iccirco ænigmaticè fabulati sint, ex sparsis dentibus enatam esse armatorum aciem, [7). quæ se mutuo congressu oppresserit. [8) Cadmea tamen victoria infelix dicitur, ubi nec victor quidem lætatur; quòd Cadmo hæc clades parum profuerit, nam Amphionem ipse & Zethum æmulos concitavit, à quibus denique

1] Astrologia vel calestis Sapientia peritus item Rex summus vel Christus redemptor.

2) Solitarius tutò latens.

3) Appetitus rei cupita imagine delectatur.

4) Polus geminus.

5) Victoria metuendi hostis.

6) Hostis dissipatus.

7] Redintegrata vires.

8) Victoria infelix.

níque regno deturbatus eſt. Hermionem ſive Harmoniam, *ut Ovidius*, illi uxorem tribuunt; quòd bonam Reip. diſciplinam inſtituerit, religione ac litteris celebris; [1] nam litteras græcas ſedecim (quibus Palamedes bello Trojano ex avium volatu adjeciſſe fertur ξ θ φ χ) primum ex Phœnicia in Græciam tranſportaſſe, tradunt, veteres hiſtorici; unde & Cadmi nigellæ filiæ dicuntur litteræ. *vide Natalem & Ricciardum.*

1) *diſciplina & litterarũ repertor.*

XVII. AMPHIONEM ET ZETHUM

Thebana mœnia ad citharæ ſonum ſaxis confluentibus condidiſſe, (2) ſignificat, eos viros extitiſſe Muſicos, qui nulli cecinerint, niſi ſaxa pro muris extruendis conferret, *Ita Palæphatus. Landinus in 3. Camald.* exiſtimat, Amphionis eloquentiâ hominibus perſuaſum; ut hæc mœnia conderent. ceterùm *Caſtalius Pegmate* 91. non malè per citharam (3) moraliter intelligit, concordiam & pacem, quâ urbes maximè extolluntur.

2) *Muſica vel eloquentiæ vis.*

3) *Concordia & pace urbes vigent.*

HYGINUS ſeptem Amphioni Poëticæ, ſeu Polyhymniæ, adjungit filias, (4) tanquam, tot portis conſtantes, Thebas expreſſurus, vel ethicè artes ſeptem, quæ ornant eloquentiam.

4) *Thebarum porta ſeptem vel ſeptem artes eloquentia ornamentum.*

ORPHEUS nunc filius Apollinis ex Calliope, nunc ex Polyhymnia fingitur; [5] & nunc quidem Oratorem, nunc Poëtam diſertum ſignat, qui feras & ſilvas, id eſt, homines incultos ac duros ad excultam politamque vitam traduxerit. *Horat. in arte Poetic. Quint. lib.* 1. *c.* 10. *& alii permulti.* quamvis *Clemens Alexand. in Adhort. ad Græcos* Orpheum Thracem, Amphionem, Thebanum, & Arionem Methymnæum viros muſicos, ſed deceptorios ad orgia ſimulacrorum cultum homines traduxiſſe exiſtimet, cui convenit, ut *Palæphatus* habet, quod Bacchas frondibus inſtructas, tanquam ſilvas, traxerit.

5) *Orator aut Poeta, aut Muſicus diſertus.*

XVIII. HERCULES,

(6) Modò potentiam, virtutem, ac robur viri fortis ſignificat, qui vel externos hoſtes, vel animi etiam affectiones ac impetus domare poſſit; modò ſapientiam,

6) *Princeps fortis & prudens Heros invictus multis objectus hoſtibus, &.*

tiam, prudentiam, eloquentiámque designat, ut proinde imago sit absolutissimi viri Herois ac Principis, unde, opinor, etiam pro sole, [1] inter sidera excellentissimo, usurpari; & duodecim ipsius labores duodecim adhiberi Zodiaci signis, quæ sol quotannis peierrat, ut, præter diversos alios, *Gyraldus in Hercule, Cartarius, Erizzus.*

1) *Sol eiusq; signa duodecim.*

Herculem à Jove & Alcmena nasci, (2) significat, tam virtutem, quàm sapientiam à Deo & hominis cooperatione nasci. *Ita ferè Fulgent l 2 & Gyrald.*

2] *Omnis virtus & sapientia à Deo.*

Herculem evomuisse lac à Junone suctum, indéque viam esse lacteam, [3] significat, solem hunc suis radiis ac calore in cœlo candorem efficere. *Gyraldus in Herc.*

3) *Sol suis radiis lacteam in cœlo viam facit.*

Herculem, Leonis indutum pelle, clavam manu ferre, [4] nndum cetera, significat, illum fortitudine suâ defensum, tam animi quam operis. *Cartarius de Imagin. Deor.* clava etiam, juxta *Gyraldum*, Philosophiam significat, quâ hostes vincimus.

4] *Fortitudo in animo simul ac opere.*

Clava Herculis in aditu Sacelli, (5) ut est, in foro Boario, Romæ, quæ canes ac muscas illic terret, quo minùs ingrediantur. quod precatus Deum Myjagrum Hercules sacrificaturus dicitur, [6] *ut Solinus initio Polyhistoris*, significat, virtutem impudentiâ calumniantium hostium non terreri, neque maculari posse.

5] *Impudentes templo arcendi.*

6] *Calumnia virtutem n[on] maculant.*

Herculem tot monstra domuisse, vel de virtute heroica fortitudinis, vel Regum potentia intelligitur. vel, de sapientia ac prudentia viri Philosophi, aut oratoris. quibus virtutibus aut alios moderemur, ac vincamus, aut nos ipsos. Sic hydram ab Hercule domitam esse, (7) vel significat â Principe populum, qui hydra multorum capitum dicitur, perdomitum esse, idque vel robore & armis, vel consilio ac sapientiâ. Deinde idem significare potest, sapientem Sophistas, illorum artibus illusis, veritate superasse; aut cupiditatem illum propriam, quæ etiam per hydram toties repullulantem, intelligitur, fregisse. quæ cùm singulis ipsius facinoribus facilè applicentur,

XIX.

7] *Princeps rebellem populum subigens. vel Sophista à sapiente victus.*

1) *Avaritia domita.* centur, modò ipsius operis naturam symbolicè interpreteris; supervacaneum erit singulis pressius inhærere. Rapaces Stymphalidis aves superari, [1] est, avaritiam vinci. Amazonibus victis abstulisse balteum, [est] [2] femineos astus illecebrásque subigere. Taurum domare est, (3) illicitis promiscuisque abstinere complexibus. ita Centauri superati, (4) sunt homines carnales: & Antæus Gigas, ex terra semper exurgens fortior, libido: & Cacus fur Gigásque unoculus (5) fraudulenta malitia, *vide Albric. Philosoph. de Imagin. Deorum.*

2) *Cupiditas carnalis superata.*
3) *Illicitis amplexibus abstinere.*
4) *Libido domita.*
5) *Fraudulenta militia correcta.*

XX.

6) *Furiosus homo, vel animi affectio, vi vel sapientia frangitur.*

Leo occisus [6) aut furiosum hominem, aut affectionem animi impotentem domitam, idque, vel vi, vel sapientia, indicabit. Ita Augiæ perpurgatum stabulum [7] urbem aut familiam; aut hominem vitiis liberatum.

7) *Urbs, familia, vel anima vitiis expurgata.*

Dracone superato poma aurea ex Hesperidum hortis sublata, præmia virtutum, oppressis vitiis designant. [8) Ceterum, *ut Valerianus, Alciatus & alii* hæc sapientiæ; ita *Gyraldus* cum pluribus ea simul fortitudini tribuunt.

8) *Superatis vitiis, virtutum præmia speres.*

Inter mulieres Herculem amore Omphales pensa ducere, (9) significat, virum fortem amoris gratiâ ad infima se submittere *Fulgent. & Gyrald. suprà.*

9) *Vir fortis amore ad ima se submittit.*

Herculis sacro arcebantur mulieres, tanquam molliores; sed Thebanæ, tanquam fortiores, [10] admittebantur, quòd hæ deficiente fune, quo navis, [in qua Herculis simulacrum erat) attraheretur, ex capillis suis funem illi attrahendo composuerint. [11]

10) *Molles ad fortia inepti.*
11) *Minimũ, quod Deo præstas magnum est.*

Hercules clavam sinistrâ, dextrâ Dioptrã sustinens, quæ hinc ardentem, inde extinctam lucernam habeat, [12] significat, viro forti mortem ac vitam juxta habendam. *Achilles Bochius Symb.* 140.

12) *Vir fortis nec vivere nec mori timet.*

Hercules senex, catenulis ex ore defluentibus ad aures aliorum, quibus auditores traheret, [13] significat, sapientia atque eloquentia homines trahi. *Lucianus & Gyraldus suprà.*

XXI.

13) *Sapientia atque eloquentia hominum animos occupat.*

Coturnix Herculi immolata fortem sapientémque virum reviviscere post fata signat. *vel,* insperatum auxilium

auxilium miseris: nam Jolaus Iphicii filius, coturnicis odore naso adhibito, cum à morte excitasse affingitur (1) unde ferunt Herculi post mortem, à Junone datam esse Heben, Juventutis Deam cujus beneficio, suáque apud Deas intercessione, Jolaus deinde senex etiam juvenilibus annis redditus sit, Quo significatur, magnos viros jam senes post mortem famâ vitâque velut nova juvenescere. *vide Gyraldum sup. fol.* 69.

1) Fortis & sapiens post fata vivit. vel insperatum auxilium.

Herculem ferre in sinistra tria mala, Dracone subacto (2) significat, concupiscentiâ victâ iræ ardorem comprimi, habendi cupiditatem temperari, & voluptatis titillationes sedari. *Rhodig. lib.* 3. *c.* 21.

2) Triplex concupiscentia subacta bonum.

Herculem omnia prius monstra domare, quam Junonis sævitiam comprimat: (3) omnes signat humanæ vitæ cupiditates ante frangi posse, quam ventosa ambitio (quæ aeria Juno est) dometur. *Landin. in* 3. *Camald.*

3) Ambitio & superbia difficilius, quam reliqua vitia superatur.

Cerberus triceps (4) tria imprimis vitia, superbię, avaritiæ, libidinis designat, per quæ homines ad inferos devolvuntur, hæc cerbero educto ab Hercule; aut, ut à forti devicta, aut ut sapiente hominibus manifestata indicantur. *Georgius Venetus Probl.* 92 *tom* 4. *& alii.*

4) Triplex malum superbiæ avaritia & Libidinis domitum.

XXII.

Non pauca in Hercule tantùm historica videntur, ut Theseus cum Cerbero ab Orco (loco sic dicto) eductus (5) hunc enim Molossorum Regi ablatum: illum ab eodem vinculis liberatum esse, historicum putatur Geryon tricorpor, tres fratres in Hispania ab eo superatos designat (6) ita ad extremos Hispaniæ fines, Abilam & Calpen montes progressus eis nomen fecit, ut Herculis columnæ dicerentur; quod columnarum instar assurgant (7) *vide Gyraldum.*

5) Amicus usque ad aras.

6) Tres Principes conspirantes victi

7) Victoria æternũ monumẽtum.

Hercules in bivio, (8) duplicem virtutis ac vitiorum semitam viro forti apertam ostendit. *Castal. pag.* 28.

8) Libertas humana.

Herculeus nodus (9) arctissimas designat amicitias. idem nodus in zona sponsę à sponso solutus (10) fecunditatis speratæ argumentum, & omen est; quod

9) Indissolubilis amicitia

10) Fecunditas sperata.

Hercules 72. liberorum parens feratur. *Gyraldus folio* 72. & 76.

XXIII. Hercules unà cum Mercurio & Cupidine in Gymnasiis, (1) significat, in certaminibus pręter robur prudentiam & amorem requiri. *Gyrald f.77.*

1) Fortitudini in pugnando amor jungēdus & prudentia

Herculem sustulisse cælum humeris, cùm gigantes contra Deum pugnarent (2) significat, inter sceleratos ceteros unum hunc virtute cælos, sive religionem sustinuisse ac defendisse. *Gyraldus fol.33.* aut intellige Astrologum fuisse, quem ab Atlante de stellis instructum ferunt. *Id:*

2) Religionis & fidei defensor inter illius hostes vel Astrologus.

Quod si per Herculem Solem intelligas, nonnulla ex dictis applicabis: aut aureis trahere catenulis, id est, radiis homines oblectare (3) in horto Hesperidum aurea mala sublegisse (4) id est, stellas vesperi lucentes ab eo exstinctas; hinc & populus illi sacra fuit, intus albis, foris nigris foliis, tanquam die ac nocte, distinctis (5) *lege Gyraldum & Albricum de Hercule.*

3) Sol radiis suis homines oblectat.
4) Sol stellas extinguit.
5) Sol diem & noctem efficit

THESEUS

XXIV. Post multas de Tyrannis reportatas victorias, Labyrinthum ingressus Ariadnæ filo adjutus Minotaurum sustulit (6) Quo significatur, virum fortem, ut (post externos hostes superatos) hujus mundi fallaces ac perplexas ambitionis, avaritiæ, & libidinis circuitus pervadat, ac denique concupiscentiam hominis inferioris opprimat, id sine prudentia duce, vel gubernatione Dei non posse. *Gorop ius in Hermath lib.* 8 *Natalis l.10. Mythol.*

6) Sapientia divina duce via hujus mūdi perplexa superantur.

Perseus instructus talaribus, ense Mercurii ac Palladis clypeo pellucido, in quo Gorgonas intueretur, aversus (quod hæ omnes rectà spectantes in lapides converterent) missus ex Deorum consilio, unam illarum Medusam interfecit (7) Significat virum fortem, divorum ope; adversus triplicem concupiscentiam, opum, honorum, ac libidinis feliciter depugnare. quę concupiscentia serpentino capite omnes se intuentes in lapides vertat, id est, duros & intractabiles ad virtutem efficiat.

7) Vir fortis divina virtute cōcupiscentia victor.

Phorcy-

Phorcydes autem sive Lamiæ aut Grææ, aliæ tres sorores, quæ natæ fuerunt anus, & uno oculo communi usæ, viam ostenderunt Perseo; (1) significat, tres animæ rationalis potentias, quæ perfectæ à Deo infunduntur, neque adolescunt cum corpore, uno oculo, id est, mente ac ratione, quam sequantur usæ, viam ac modum superandæ cupiditatis ostendunt. Orci deinde, sive Plutonis galeam, (2) (quâ tectæ Gorgones invisibiles erant) abstulisse Perseum, Medusâ interfectâ, reliquisque sororibus domitis, significat, detexisse illum latebras scelerum, & occasiones peccandi amovisse. Medusæ denique caput amputasse, significat, cupiditatem victam. Minervæ verò illud dedicasse clypeo suffixum, uti & Orci galeam Mercurio, (3) significat, beneficiorum à Divis acceptorum gratam memoriam, hæc *partim ex Fulgentio lib. 1. & 3. Equicola lib 4. partim ex Valeriano & Natali*, sed in obscura autorum sententia quibusdam nonnihil illustratis. *Zenodotus apud Erasmum* in Orci galea & *Palephatus apud Ricciardum* historicè illud exponunt de Perseo adversus Gorgonas pugnante.

1) Tres animæ rationalis potentiæ, viam ad vitia superanda aperiunt viro forti.

2) Latebra scelerum detecta.

3) Beneficiorum à Deo acceptorum memoria.

BELLEROPHON XXV.

Glauci Regis Ephyræ filius à Stenobœa Prœti Regis Argivorum uxore ad incestum facinus postulatus, & quod recusaret, sceleris innocens apud Prœtum insimulatus, ad Jobatem Regis socerum in Lyciam amandatus, variis hostibus, ut malè periret, objectus est. in periculis tamen illustrior, contra Chimæram monstrum toti Lyciæ formidandum Leonino capite ac pectore, caudâ draconis, ventre capræ missus, triumphasse fingitur Pegaso, alato equo, per Neptunum suppeditato. Quod ænigma varius cum Physicis tum Ethicis interpretationibus expositum est. *Plutarch. in claris mulier.* existimat Chimæram navem fuisse celebris in Lycia piratæ, quæ in prora insigne leonis, in carina capræ, in puppi draconis præferret: alii illum populis, his nominibus adumbratis, arma intulisse memorant, ut Solymis, tan-

quam leonibus; Amazonibus, velut capris. cum ipso Jobate insidiante, tanquam dracone, depugnasse, rectius *Palephatus* & *Servius in Lib. 6. Æneid.* Chimæram Lyciæ montem habitabilem à Bellerophōte redditum asserunt. Hic ignivomus licet, variis tamen animantibus abundabat. *Vnde Lucret.*

Prima Leo, postrema draco, media ipsa chimæra.

Et clariùs *Ovid* 6. *metam.*

Quoq; chimæra jugo, mediis in partibus hircum,
Pectus & ora Lea, caudam serpentis habebat.

Per Pegasum á Neptuno oblatum, humorem à sole elevatum nonnulli intelligunt, *Pindari interpres* attributum Bellerophonti putat, quod is moderator equorum & freni repertor fuerit.

XXVI. 1) *Castus & fortis adolescens.* 2) *Superbus & elatus sua virtute præcipitatur.*

Ethicè Bellerophon (1) hominis virtute præditi, adeòque à Superis in omnibus adversis defensi exaltatiq;, deinde (quādo cum Pegaso in cœlum elatus, dejectúsque fingitur) superbientis rursum & elati (2) imago est. qui cum efferre se, velut Pegaso in astra, cupit, à Jove præcipitatur, ut in eo verum fuerit, qui se humiliat, exaltabitur, qui se exaltat, humiliabitur. Nec malè *Fulgent. lib.* 3. in eo casti hominis imaginem repræsentat, qui dum libidinem continentiâ superat, ratione ac prudentia velut Pegaso evectus, Amorem tanquam chimæram vincit. Amor enim capite Leo est, quia principio ferociter invadit, in medio capra, quia in occupato jam homine petulanter lascivit, in fine denique est draco, quia mordet ut coluber, (3) ac conscientiam affligit jam malè perpetratus.

3) *Amor impurus chimæra est*

Pegasus, vel sapientiam; ut *Fulgent. ibidem*, vel famam, ut cum illo *Erizzus folio* 274. significat: qui volans, fontem in Parnasso excitat ungulâ, [4] id est, materiam laudis & scriptionis fontem Poetis ac Oratoribus ad rerum præclarè gestarum suppeditat enarrationem. Pegasum verò ex Medusæ natum sanguine [5] famam significat ex Heroum præclaris facinoribus nasci *Fulgent. lib.* 1.

4) *Sapiētia & fama laudis scriptionisque materiam Poetis suppeditat* 5) *Fama ex factis heroū nascitur.*

ACHILLES

ACHILLES XXVII.

Ex Peleo & Thetide Jove nuptias conciliante natus, (1) significat hominem ex terræ atque aquæ commixtione Jove, seu igne aëreque simul concurrente nasci Ad has verò nuptias Jovem Deos omnes invitasse, significat, in hominis procreatione Deos omnes collaborare, Jovem ordinare caput, Minervam oculos, Junonem brachia, Martem pectus, Venerem renes & inguen, Mercurium pedes(2) *Fulg. l. 3. Mythol.*

1) Homo ex elementorũ cõspiratione natus.

2) Dij õnes ad hominũ compositionem conferunt.

Achillem à matre stygiis mersum undis, solo pedis talo, quo tinctus non fuerat, mansisse vulnerabilem, ac denique à Paride Trojanorum mollissimo ac timidissimo in appetitis Polyxenæ nuptiis, periisse; significat, virum in bello contra adversarios fortem & insuperabilem, pedes tamen, id est, affectus habere proprios, quibus vinci ac superari possit, præsertim in talis Veneri dicatis; quòd venæ ex illis ad renes & femora conscendant; (3) adeòque significent Achillem seu virum fortem libidine decipi ac superari. *Fulgent. ibidem.*

3) Homo ab hoste externo insuperabilis propriis sæpè affectibus; præsertim libidini succumbit.

Achillem in Lycomedis regia femineo in habitu inter pensa enutritum, (4) significat, illum molliter & in luxu educatum. *Fulgent. ibidem.*

4) Molliter in luxu educari.

Achillis clypeus, in quo Vulcani opera, ut Homerus inquit, terra cum oceano, & cælum cum stellis exhibebatur; (5) mundi creationem indicat, quam Homerum ex Genesi Moysis sumpsisse existimat. *Clemens Alexand. 5. stromat.*

5) Mundi creatio & protectio.

Patroclus Achillis armis indutus, atque ab Hectore occisus spoliatúsque, cadavere Græcis relicto, (6) significat, divitis fortunas ab heredibus diripi, cadavere sacerdotibus ac terræ relicto, *Alciatus Emblemat. 48.*

6) Divitis fortunas hæredes rapiunt corpore terris relicto.

PARIDI judicium inter Minervam, Junonem & Venerem de pulchritudine contendentium deferri, ac Veneri primas ab ipso dari, (7) significat, hominis arbitrio & electioni triplicem proponi vitam; Contemplativam sapientum, activam politicorum, & vo- XXVIII.

7) Stultus judex ex vitis bonũ nũ voluptuosã præfert.

& voluptariam molliũ, stultos vero judices vi amoris impulsos, voluptatem eligere neglectis ceteris; verùm in suam deniq; perniciem. *Fulg. lib. 2. Equicola lib. 4.*

Vlysses in loco eminenti hominum mores, ut est apud Homerum, contemplans (1) significat, prudentē à vulgo separatum, priùs rerum agendarum naturam ratione ab effectibus sevocatâ, contemplari debere, quàm aggredi. *Iulius Camillus fol. 62.*

1) In secessu ab hominũ tumultu rectè de vita deliberatur.

Ulysses auribus lanâ obturatis, Sirenas præteriens (2) illis deinde ex dolore morientibus, significat, quòd sapiens spretis voluptatibus, illarum tandem vim & impetum infringat. *Fulgent. lib. 2.*

2) Voluptates neglectæ facilè superantur.

Ulysses tutò Scyllam prætervectus lupis ac canib⁹ cinctam (3) significat, voluptatem, quam impudentes tantùm ambiunt, á sapiente contemni. *Fulg. ib.*

3) Voluptas impudẽs à sapiente cõtemnitur.

Glaucus Scyllam amasse dicitur, (4) id est, cœcus, sive lascivus, ut vox indicat, quia amantes cæci. *Fulgent. l. 2.*

4) Amãtes cæci vel lascivi etiam fœdas amãt

Vlyssem habere *Penelopen* castissimã conjugem, quæ retextâ astutè telâ, procis eluderet, (5) significat, virũ sapientem, castitatem omni Philosophica ratione simul & arte tueri. *Fulg. l, 2, Fab. Paulinus Hebd. l, 7. c. 7.*

5) Vir sapiẽs castitatem omni arte tuetur.

MIDAS

XXIX. Ab Apolline impetrans, ut quidquid tangeret, in aurum verteretur; atque iccirco fame & inopiâ ceterarum rerum pressus (6) significat, avarum divitem in copia magnam rerum penuriam pati *Fulg. l. 2. Myth.*

6) Avarus inops.

Midas voti pœnitens atque ab Apolline rursum absolutus, eâ lege, ut ter caput in pactolo, qui exinde aureas cœpit arenas volvere, ablueret, significat Midam aurum antè depositum, ex quo nullus erat fructus, Pactolo per agros derivando impendisse, (7) unde magna illorum fertilitas & rerum copia. vel, significat, avarum aurum utiliter impendere damnata avaritia. *Fulg ibid.*

7) Ex Pactolo in agros derivatur ingens fructus vel cũ utiliter aurũ agris colend. impenditur

Midas judex inter Marsyam tibicinem, & cantantem citharâ Apollinem, cum perperam de iis judicasset, victoriâ Marsyæ adjudicatâ, aures ei asininas Apollo in notam stoliditatis attribuit, (8) significat, divites

8 Divites sæpe stulti & imperiti judices.

divites plerumque & solo auro celebres, in judicio ac sententiis ferendis rudes, graviter hallucinari & stoliditatis notam incurrere. *vel* ignorantem pro ignorante, contra peritum, censere. *Fulg. l.* 2.

XXX.

ALPHEUS Fluvius Elidis in Achaia, sub terra mersus, in Sicilia rursū, apud Syracusas emergit in fontē Arethusam, atque inde mare influens, undas cum marinis non pertimescet [1] unde fabulantur, Alpheum ad inferos descendisse, & oblivionē inde traxisse, quia nimirum sub terra abditus latuit, [2] adhæc amasse Nympham venatricem Arethusam, quam per cuniculos subterraneos fugiētem sit assecutus. Quia verò undis suis vitiliginis maculas purgat, [3] ut *Plinius* diversis locis meminit, à voce ἀλφὸς, id est, macula nomen traxit. Arethusa porrò cum ab ἀρετῆ virtus dicta videatur, ille hominis sive animæ imago est, quæ virtutem tanquam bonum suum consectatur. Quòd verò inter mare salsum integer decurrat, [4] significat, veram virtutem cōsortio malorum nō vitiari. Quòd ab inferis oblivionem traxisse feratur, [5] significat, animam oblivisci malorum post mortem: vel in hac vita voluptatis ex consideratione mortis, lege *Fulg. l.* 3. *à quo nonnihil deflecto.*

1) *Alpheus fluvius subterraneus.*
2) *A consideratione novißimorū oblivio voluptatum &c.*
3) *Baptismate mundamur.*
4) *Vera virtus malorū consortio non corrumpitur.*
5 *Post mortem malorū oblivio.*

XXXI.

ACTÆONEM Dianà visā, á propriis laceratū canibus, vel, significat juvenem venationi deditum (cui Diana præsidet) omnia sua canibus absumenda impendisse, [6] *ut Palephatus. vel* ab adulatoribus aulicis dominum sæpe perdi & consumi: *ut Val. l,*7. Actæonem verò in cervum esse conversum fortè inde natum, quòd, *ut Plin. scribit* Actæoni & Cippo nata sint in fronte cornua. Idem. vel certè, quòd timidus cervi instar fuerit, [7] *ut Fulg. l.*3.

6) *Venator omnia canibus impendens.*
7) *Timidus & fugax*

TITHONUS Laomedontis Trojanorum Regis filius, ab Aurora amatus raptusq; fingitur, [8] quod vigil adolescens matutino tempore laborem studiumque cum aurora auspicaretur. Memnonem ex ea suscepisse filium, dicitur, [9] quia memoriâ hoc tempore maximè viget ac tali labore excolitur, sive etiam, quia memoriam sui hac arte, apud posteritatem relin-

8) *Vigil ac studiosus.*
9 *Memoria matutino studio vegeta vel Memoriā ad posteros propagare.*

XXXII. relinquant, qua de causa longissimam ab ea vitam impetrasse fertur [1] tanquam æternitate dignus; ac denique in cicadam (2) vigilantiæ atque eloquentiæ symbolum conversus fingitur, quamquam & cicadæ veteribus exuviis tanquam serpentes exutæ [3] longi ævi sint exemplum. *Vide Servium lib. 4. Æneid.* Natalis hinc fabulam natam credit, quod Tithonus in oriente uxorem duxerit, ac denique garrulus senex cicadæ instar [4] fuerit: ubi & Memnon regnaverit, *lib. 5. c. 3. & 4.*

1) Æternitate dignus
2) Vigilans,
3) Innovari
4) Senex garrulus.

PHAETHON à lucēdo sic dictus, filius solis & Clymenes; [5] quia ignei vapores in aere à sole & humido aluntur. Cum Epapho Jovis & Isidis filio contēdisse de excellentia originis fertur, [6] quia elementum ignis & terræ aliquando, non sine orbis concussione, colluctantur.

5) Igneus vapor.
6) Terræ motus.

XXXIII. Phaethon, igitur, ut sole se genitum probaret, currus paternos obtinuit; sed, territis à scorpione occurrente equis deviantibus, excussus, terram effusis ignibus succendit (7) quia omnis inflammatio cælestis à sole dependet, æstúsque tunc præsertim vehementiores sunt, quando sol ex gradu 20. libræ ad 10. Scorpionis transit, cúm scilicet herbæ exarescunt, quamquam incendium Græciæ (8) cælitus missum tempore Cecropis Atheniensium Regis (de quo *Aristoteles l. de mundo. Eusebius & Orosius* meminère) hujus fabulæ occasionem dedisse videatur. Hæc Physicè ex *Iosepho Horol. l. 2. Metam. Ovid.* Sed ad mores relata fabula, imago est ambitiosi & temerarii principis, regnum paternum immaturè ad suam ac subditorum ruinam appetentis. [9] ita *Embl. 57. Alciatus & communiter alii Clem. Alex. l. 5 strom.* iis adhibet, qui propter incontinentiam, [10] velut è curru rectæ rationis excidunt. *Goropius in Hierog. l. 11.* homini, qui res arduas supràque vires positas [11] temerè cum suo aliorumque exitio aggreditur.

7) Æstus solaris.
8) Incendiũ Græciæ.
9) Ambitiosus regni paterni juvenis præcipitatur
10) Incontinens.
11) Supra vires audere.

XXXIV. *Admetum* Regem, ut Alceste potiretur, currui leonem ab Apolline acceptum, & aprum ab Herculo junxisse [12] significat, virtute animi & corporis Alcesten

12) Virtute animi seu sapiẽtia, & corporis seu robore palmam mereri.

cesten conjugem meruisse, & illam quidem virtutem, quod in sapientia potissimum consistat, Apollo etiam indicat hanc, quod in viribus Hercules *Fulg. l,1.*

Alcesten verò se morti pro Admeto ægrotante obtulisse, illumque per Apollinem sanitati restitutum; hanc ab inferis per Herculem liberatam, [1] significat Physicè *ut inquit Palaphatus*, Herculem Alcesten pro marito immolandam liberasse, moraliter verò, ex pietate occumbentes, non mori, sed à morte transire ad vitam virtuti debitam.

1) Ex pietate mortui à morte ad vitã transeunt.

TYTIUS XXXV.

Jovis & Elaræ Nymphæ filius, natus (sub terra latente matre) Gigas: Jovis fulmine & Apollinis sagittis, ob vim Latonæ intentatam, confectus, ac per 9. extensus jugera, vulturi ac serpenti renascens jecur dilaniandum præbet, [2] Imago hominis terrena & carnalia sectantis, cui vel ex indomiti amoris æstu cor affligitur, [3] vel ex conscientia delictorum apud Inferos acerrime mens discruciatur. Utrâque significatione usus est *Lucretius lib. 3.*

2) Hominẽ sceleratum propra affligit conscientia.

3) Amor impurus tormẽtum.

Minos rationalem animæ partem, sive synteresim uti Rhadamanthus & Æacus appetitum irascibilem & concupiscentem designant, [4] ex quorũ denique sententia homines in fine vitæ condemnantur & absolvuntur, unde hi judices moriẽtium dicuntur. Tartara verò Phlegethon, Cocytus, Lethe, Acheron, eos indicant mœrores, quos conscientia scelerum generat: ut contra campi Elisii gaudium bonorum. nam Phlegethon ab ardore, Cocytus à gemitu, Lethe ab oblivione, Acheron à tristitia dicitur. [5] ipse etiam triceps Cerberus species quædam est triplicis potentiæ, memoriæ scilicet, intellectus & voluntatis, nos apud inferos velut allatrantis & scelera exprobantis [6] *Cartarius 276. & Natalis l.3.c 9.*

4) Ratio nostra appetitus & concupiscentia, de nobis in morte judicium ferẽt.

5) Oblivio bonorũ hujus vitæ, tristitia apud inferos

6) Memoria intellectus & voluntas dãnatos accusabunt

XXXVI.

Charon tempus significat, quod nos denique à morte ad alteram vitam transfert [7] uti ille tanquam nauta, ac senex squalidus, animas transportare, ad Acherontem fertur. *Cartarius cap. de Plutone.*

7) Tempore ad mortem transferimur.

Sisyphus Æoli filius Latro in Attica, à Theseo occisus,

occisus, damnatus ad volvendum lapidem in apicem montis apud inferos fingitur: verùm irrito labore, recidente semper lapide priusquam verticem contigit, imago est hominis mundani ad opes, vel honores aspirantis [1] nunquam apicem summum, in quo beatitudine ac quiete spectatâ fruatur, obtinet.

1) Nemo honoribus & opibus inhiãs satiatur

Tantalus Rex Phrygiæ pater Pelopis, avus Agamẽnonis, Deos convivio excepisse dicitur; & ut illorum divinitatem experiretur, Pelopen filium discerptum coctumque apposuisse [2] verum aversantibus Diis, præter Cererem (quæ humerum absumpsit) redditus vitæ, membrisque: ac pro absumpto humero suffectus alius eburneus fuit.

2) Fallitur qui superos vult fallere.

Tantalus verò ad aquas mento tenus damnatus, sub pomo arbore fame ac siti perpetuâ conflictatur, pomis aquisque inhians fugientibus, quod licet in vindictam intempestivi crudelisque convivii sustineat. [3] ad avari tamen hominis pœnam communi sententia adhibetur, ut qui in copia plerumq; egeat. [4] Si tamen verum est, quod Callisthenes ex fossione metallorum ditissimum fuisse Tantalum, hæc ratio subest. *vide Fulg. l 2.*

3) Per quæ quis peccat per eadem punitur

4) Avarus, quamvis abũdat eget.

XXXVII.

PELOPS tamen imago illorum est, qui pro superis detrimenta cum magno fœnore patiuntur, [5] cæterùm puer ille morbo invalidus; at vir deinde fortissimus à dijs ad vitam revocatus fingitur eburneo, id est, forti donatus humero, tum deinde usque adeò opibus auctus; ut Pelopis talenta in proverbiis censeantur. Hic cum Oenomao Elidis Rege, pro Hippodamia filia, cursu quadrigali certans postquam Myrtilum alterius aurigam ad currum domini subvertendum pecunia induxisset, dolo victor extitit; sed deinde perfidiæ præmium roganti in mare præcipitem dedit, [6] exemplo tradens, quòd fidem fallentibus nulla fides debeatur.

5) Pro superis malum nemo sustinet nisi majori bono.

6) Fidem nõ meretur qui fefellit vel Perfidiæ præmium perfidia est

IXION, Phlegiæ filius, cum Deioneium socerum invitatum Lethali foveæ fraudulenter super ignes stratæ immersisset, [7]. ac vix demum pœnitens à Jove expiatus, inter domesticos etiam aleretur; Junoni

7) Perfidus amicus.

noni flagitium intentans, objectas pro illa nubes cõplexus, [1] centauros genuit, quo crimine etiam exultans rotæ infernali perpetuò implexus, circumactusq; ac serpentibus laniatus, flagitium luere fingitur, illorum hominum imago (ut Plutarchus in Ægide meminit) qui inanem gloriam, pro virtutis imagine, veluti nubem amplectuntur, [2] monstráq; rerum animo efformant; sed delusi suis deinde cupiditatibus miserè circumaguntur, quin & illorum exẽplum est, qui erga benefactores suos & liberatores ingrati, maleficium pro beneficio rependunt, verùm Dei vindictam non subterfugiunt, Quod verò Centauros ex nube genuisse dicatur, [3] significat, illum equitum instructis copiis, vi occupare regnum statuisse, denique Ixion rotæ damnatus, [4] significat, Tyrannum, qui regno vi obtento, tanquam in rota fortunæ, modò sursum, modò deorsum velut ad torturam volvitur. *Fulg. l. 2.*

1) Inanem gloriam pro virtute amplecti.

2) Imaginatione illa fingere quæ non sunt.

3) Equitum copias instruere

4) In regno tanquam rota fortunæ circumagi.

CAPUT XXIV.

Dearum, aliarumque hujus ordinis fabularum figuræ.

VESTA

I.

DEa, modò terram, seu vim illam, quæ herbas fructusque è terra producit, [5] modò ignem seu calidos terræ vapores, unde pleraque gignuntur, designat, ita *Cartar Erizzus*, & communiter alii. Quamquam hæc illi distinctio adhibenda sit, quod Vesta semel pro Saturni matre, semel pro filia accipiatur, & prima quidem terra, altera ignis dicatur. quarum hæc virgo fuit, quod ignis sterile sit elementum, [6]

5) Terra frugifera.

Vestæ templum rotundum, à Numa Pompilio erectum; vel, rotunditatem terræ, ut *Valerianus*, vel, cælestium orbium [7] igne ac calore suo hæc inferiora foventium figuram exprimit, *ut Goropius in Hermath, lib. 9.*

6) Ignis sterile elementum.

7) Terra ac calo rotundi,

Vestæ

1) *Divorum immortalitas.* Vestę ignis æternus [1] in ara ipsius asservatus Deorum significat immortalitatem, ut *Cartarius fol.* 222. vel, Dei gratiam cuique ad aram dignè accedenti, paratam [2] *ut Choulus folio* 182. vel, quòd igne suo cælum conservet omnia, ut *Goropius suprà*. porro virginem esse Vestam [3] est, ut dixi, ab igne nihil procreari, ut *Equicola lib.* 2. *de natura amoris*.

2) *Dei gratia in sacrificiis præsens*

3) *Virgo incorrupta*

Vestam pingi sedentem, est, terram quiescere. Sceptrum in manu habet, [4] tanquam Regna & Principatus continens. Partim velata, partim tecta [5] quòd & terra, partim nuda, partim tecta sit frugibus, *Iulius Iacobonius cap.* 5, quamquam *Albricus* eam supra templi pinnaculum virginis specie Jovem infantem sinu foventis exhibitam asserat, [6] *de imagin. Deor.* non inconveniens exemplum Virginis MARIÆ Deum sinu complexæ.

4) *Terra regna continens*

5) *Terra alibi sterilis, alibi frugifera.*

6) *Virgo cũ infãteChristo tutela tẽplorum.*

Cybele (Ops, Tellus & Rhea etiam dicitur) Vestæ ex Cælo filia, Saturni soror & uxor, [7] significat, terram quoq;, sed jam omni genere florum ac fructuum ornatam, cultam urbibus ac arcibus, unde viridi pingitur cyclade floribus aspersa, turritoq; capite, pileus & baculus pastoralis [8] pascere illam pecudes significat. Aperta manu dextera, [9] velut ad subsidium, sinistra pauperibus largiebatur panem, Leo juxta mãsuetus & solutus, quod indicat, nullam adeo terram esse sylvesttem, [10] quæ studio ad frugem edomari nequeat.. *Albricus* eam curru Leonibus tracto insedisse memorat. Cymbala & Corybantes laboratores agricolas designant [11] Ita partim *Varro apud Solinum*, partim *Gabriel Simeonis in Epith.* & *Equicola l.* 2. *Diodorus Siculus* dicit illam docuisse mortales choreas, cantumq; in tibia: cymbala item, ac tympana quatere, quibus ejus effigies exornatur: [12] deinde medicã facit multorum puerorum [13] atque iccircò magnam matrem dictã existimat: deniq; amasse puerum Atym, ejusque subducti amore insaniisse, sparsisque crinibus cum fistula ac tympano oberrasse. [14]

7) *Terra omni genere florum & fructuum ornata.*

8) *Terra pecudes pascit*

9) *Liberalis in pauperes*

10) *Terra labore reddi frugifera potẽst.*

11) *Agricola.*

12) *Choreas docere.*

13) *Mederi pueris, eos alere, infirmere.*

14) *Mater filiorum amore insaniens.*

JUNO

Inferiorem aeris regionem significat, soror & conjux

uxJovis [1] quia superiori aëri, aut etiam igni conjuncta est. Ethice ambitionem designat; quod ambitiosi & inflati fastu, velut aere turgidi incedant, unde & regnorum, &, quæ in illis continentur, divitiarum Dea dicitur, [2] quæ animos imprimis inflant. Apud Romanos eam quoque pronubam, & partuum faciebant præsidem. [3] uti Dianam apud Græcos, *ut Cic. l.2. de nat. deor. Lucinam* dictam ferunt, quod lucus illi sacer in Esquiliis: vel, quod lucem daret natis, unde & ciliis oculorum præerat. *Cart. c. de Iunone. Landin.* 3. *Camald. & Fulg. l.* 2. qui addit Junonem significare vitam activam [4] sicut Minerva contemplativam, Venus voluptariam. III.

(1) Ignis vel suprema aeris regio. (2) Ambitio & superbia. Regnum, divitiæ. (3) Partuum præses. (4) Vita activa contemplativa. voluptaria.

Juno horas nutrices habuisse dicitur, [5] quod assiduè secundum aliquas partes aer corrumpatur, secũdum alias gignatur. Ab Oceano verò & Tethy educata; quòd aer ex aquis rarioribus gignatur. Variæ item Iunoni Nymphæ dicuntur adhærere; [6] quòd varia in aere modò sereno, modò nubilo niveoque mutatio. *Cart. ib. Nat. l.*2. *c.*4.

(5) Aer aliis partibus corrumpitur, aliis instauratur. (6) Aer variè mutatur & mutat affectus.

Iunoni templum sine tecto & foribus exstructum fuisse, [7] significat, aerem includendum loco non esse; sed hunc omnibus debere esse communem. *Id.*

(7) Aer includendus ulli loco non est.

Iunonem ex Iove peperisse Vulcanum [8] significat aerem calefactum procreare ignem. Heben procreasse, [9] est, ex temperie aëris rerum abundantiam provenire, & Martem genuisse, [10] est aeriæ ac inflatæ naturæ homines ad bellum maximè proclives ferri. *Natalis suprà.*

(8) Aer calefactus ignẽ procreat. (9) Ex temperie aeris rerum copia est. (10) Aeria natura homines bello apti.

Iuno ex aurea, ut Homerus fingit, catena, de cælo pendens, duobus ad pedem utrumq; ponderibus, ita tamen, ut pes alter altero magis deprimatur, [11] significat, quòd aer igni sociatus duobus infernè elementis aquæ & terræ misceatur, ac mox gravior deprimatur *Fulg. l* 1. *Cartar. & alii.* IV.

(11) Aer igni connexus infra aqua & terra miscetur ac deprimitur.

Iunonem Iovi iratam esse, [12] significat aurã nebulis humidam in nubes aquamque verti. *Cartar. supra.* illam veró Herculi adversari, & tot monstra do- manda

(12) Aer nubilis humidus in nubes & aquam vertitur, unde & fulmina.

1) *Nullus dignè aliis imperat nisi ante sibi.*
2) *Molles regno & sapientiæ studio parum apti.*

manda objicere, [3] significat virum egregium, ante inordinatas animi affectiones iræ voluptatisq; superare debere, quâ regno & honoribus dign' habeatur. idem de Ænea apud Virgilium dixeris, Trojanis illam cum Pallade adversari, [2] est imperium & sapientiam apud molles locum non habere dignum.

V.

3) *Opes magna & recōdita multū possunt.*
4) *Non tā vi quam æquitate pugnādum*

Iuno obvelatum caput panno gerens, cum sceptro in manu, [3] significat, divitias custodiri absconditas *Fulgent. l, 2. & Cartar. supra.*

Iuno moneta Romæ hoc nomine colebatur, ejusque in templo moneta cudebatur, quod Romani in magna æris inopia ejus secuti consilium cum Pyrrho justitia & fide magis, quàm armis certarint. [4] adeòque victores evaserint. Significat justitiam æris & armorum precium ac potentiam vincere. *Svidas de moneta Rom.*

5) *Prudētes plerumq; superbi.*
6) *Splēdida huius vitæ species momento evanescit.*

Iunoni pavonem, sacrum ipsi, adjungi, significat. [5] potentes ferè superbos esse, & alienis sese oculis speciosè ornare *Fulg. l. 2.*

Iris eidem variis coloribus addita, [6] significat splendidam vitæ fortunam momento, & Iridis instar sæpè evanescere *Fulg. ib. & Cartar, sup.*

Albricus de imag. Iunonem dicit feminā in throno collocatam, sceptrum in dextra, caput nubibus & iride cinctum, ancillam juxta ad obsequium paratam & mulierem parturientem, quia partubus præerat; pavones aves illi sacras hinc atque hinc astitisse. Significationem ex dictis facilè adjunxeris.

VI.

DIANA

7) *Luna cum sole ex tenebris producta.*
8) *Luna venatoribus noctu lucet & castitati favet.*

Ex Jove & Latona, cum Apolline fratre, genita, [7] significat, lunam cum sole, ex tenebris productam. Latona enim à λανθάνω lateo ortum videtur. *Natalis lib. 3. c. 18.*

Dianam virginem ut venatricem cervorum, [8] depingi ac venationi præesse, est, lunam venatoribus noctu maximè suis favere radiis, quos, velut tela, mittit; ut iccirco cū sagittis etiam fingatur, vel etiam, homines, qui lunę temperamentum humidum sortiti sunt, maximè à re venerea lædi, & nocturnis venationibus juvari. *Natalis suprà.*

Dia-

Dianam Lucinam à parturientibus invocari, [1] significat, lunam in novilunio parturientibus prodesse, humorum scilicet facilitantium copia. *Georg. Venetus Arm. fol. 211.*

Diana, cui, ut nudæ, Mercurius, Iove mandante, vestem conficit, [2] significat, mutabilem hominem, cui nihil fidendum, *Iulius Camillus fol. 129.*

Dianæ vestis aliquando nigra [3] lunam, designat, ex se carere lumine: aliquando alba, serenitatem indicat, uti, rubea ventos, crocea pluvias, [4] *Erizzus folio 761.* quod luna aeris mutationem his affectibus præsignet.

Luna alata; sive etiam in curru cervis candidis provecta ejus celeritatem indicat. *Natalis sup.*

VII.

Ad aram Dianæ Aricinæ perfuga Sacerdos cum stricto gladio collocata (quo priorem sacerdotem interfecerat) ad propulsandos irruentium impetus [5] ut *Strabo tradit, libro 5. p. 166.* significat hominem conscientiæ terroribus stimulatum nusquam sui esse securum.

Diana Cyndias sub dio posita neque pluvia neque nivibus tangebatur. [6] *Polybius lib. 16. folio 252.* significat animam casti & perfecti viri, inter medias adversitates, iis non tangi: vel propius etiam D. Virginem Mariam, quæ ex communi omnium labe nihil maculæ contraxit. [7] ut piè & eleganter *Caussinus de Dijs.*

Hecate triceps, canino, equino, & medio humano (seu ut alii suillo) inter hæc capite; [8] vim triplicem lunæ, in cælo, terra, & sub terra indicat: unde & in cælo luna, in terra Diana, sub terra Proserpina [9] esse fingitur. Ita justus triplici appetitui, irascibili, concupiscibili & rationali imperat.

Vestibus induebatur modo albis, & lunam significabat accrescentem: modò fuscis, & decrescentem indicabat. [10] cum canistro significabat [11] profectum frugum, quem post 7. diem accrescens faceret, papaver in manu somno illam favere; [12] fax in altera, tenebris lucere significabat. Alii Hecates illam seu

1) Novilunia parturientes facilitant.
2) Mutabile semper femina.
3) Luna proprio lumine caret.
4) Pallida luna pluit, rubicunda flat, alba serenat.
(5) Sceleratus nullibi securus nisi ad Deum recurrat.
6) Anima innocētū & perfecti nullis adversitatibus tangitur.
7) Diva Virgo communi mortalium labe intacta.
8) Luna in cœlo terra & sub terra operatur diversa: unde & nomē mutat.
9) Iustus appetitui triplici dominatur.
10) Luna accrescēs & decrescens.
11) Fruges promovet.
(12) *Luna somno favet.*

VIII. ſeu lunæ varietatem in vultu, moraliter ad diverſas animæ humanæ velut facies applicant; (*ut Fab Paul. Hebdom. lib.* 3. *c*, 2,)aut naturas; ut ajunt Platonici; rationalem, iraſcibilem, concupiſcibilem. *vide Cartari. de Dian. & Natal.lib.*3.*c.*15

Hecate quercu coronata, multis ſerpentum ſpiris longè capillata, manuq; haſtam complexa. [1] ſignificat incantationum veneficarum amuletum. Nam veteres Hecaten hac ſpecie ante fores collocabant. Deam veneficiorum contra veneficia; ut Mercurium adverſus fures, licet furum Deum [2] Hecate enim mulier magicæ artis perita, Circes & Medeæ parens dicitur [3] quæ fluviorum curſus ſiſtere, transferre ſegetes, montes dejicere, aſtra de cælo detrahere ferebatur; forſitan quod Magi noctem & lunam ament. Significabant verò hac fabula, nihil non parere fatorum neceſſitati & voluntati. *Valer. lib.* 31. *Natal. l.* 3.

1) Incantationum veneficarum amuletum
2) Multi ſibi permittunt quæ prohibent aliis.
3) Veneficiis perita.

Hecatæ in triviis ſacra fieri, ac menſam inſtrui in noviluniis à divitibus, quam deinde pauperes clam raperent [4] ſignificat, bona ab aliis ferè magno labore parari, ab aliis occupari & conſumi.

4) Opes ab aliis parãtur, conſumuntur ab aliis
5) Hecatombe.

IX. Quod verò centum placaretur hoſtiis Dea, [5] vel quod inſepulti, annis errare centum poſt mortem crederentur, hinc dicitur Hecate. vide *hic Ricciardum & auctores ſuprà.*

MINERVA

Sive Pallas, ex capite Iovis nata [6] ſignificat ſapientiam & conſilium, ſive ſcientias & artes ex capite virorum naſci debere, quod verò armata prodeat & jam adulta Minerva [7] ſignificat, viri militaris conſilium, non niſi maturum & abſolutum in lucem prodire debere, vel, ſignificat, viros militiæ excellentes, ſapientiâ ſimul, ac bonis artibus debere eſſe inſtructos. Arma, [8] ſignificant, ſapientiam ſeipsâ munitam eſſe: nec quicquam metuere, non vinci; non ſubigi. Orci galea, quâ uti dicitur, quæq; reddit inviſibiles [9] ſignificat, conſilia majorum tecta eſſe, ut tuta ſint. Criſtæ in galea [10] ſignificant, non tueri; ſed

6) Sapiẽtiæ & ſcientiarum ſedes caput hominis.
7) Viri militaris conſilium non niſi maturum cognoſci debet.
8) Sapiẽtia ſeipſa ſatis munitur
9) Conſilia tecta eſſe debent.
10) Sapientia defendit & ornat

ſed & ornare ſapientiam. Sphinx in galeâ ſignificat, ſapientem non ſemper apertè veritatem prodere; (1) ſed aliquando ſub ænigmatis tegere. noctua in galea, (2) ſignificat, ſapientiam etiam in tenebris & adverſitate effugium ſcire. Gallus in galea. (3) ſapientes ac milites vigilantes eſſe. Clypeus, qui, ut cryſtallum pellucidus (4) (uti illo Perſeus uſus fingitur) vel ſignificat mentem ſub corpore, tanquam Clypeo pellucido, latere, per quod res propoſitas videre, ac veritatem poſſit intueri. vel ſignificat; in ſapientum vita alios vitia ſua contemplari; illos autem non poſſe inficere Quod ſi clypeum gerat cum præfixo Gorgonis capite, quo omnes in lapides verſi dicuntur; (5) ſignificat, ſapientes ſuis hoſtibus terrori eſſe; illóſque ſtupidos ac velut ſaxeos videri. Haſta [6] ſignificat, ſapientem non modò ſe ſuóſque defendere; ſed & hoſtes, dum opus, oppugnare, ac difficultates, obſtantes perrumpere, *vide Cartar. de Minerva & Fulgent. lib. 2.*

1] Veritas ſub involucris propoſita

2] Sapientia in adverſis tuta eſt.

3) Sapientes & milites ſunt vigilantes.

4] Mens perſpicax vel ſapiens morum ſpeculum.

5] Sapientes veremur.

6) Sapientia defendit, & expugnat.

X.

Minerva ſub peplo apud Ægyptios culta; cum inſcriptione in baſi: *Ego ſum quicquid fuit, eſt, & erit: nec meum peplum quiſquam mortalis unquam retexit.* [7] ſignificat ſapientiam divinam, quæ mortali ingenio eſt inſcrutabilis. *Georg. Venet. Armon fol. 36. Calcagn. l. de rebus Ægyptiacis.*

7) Sapientia divina imperſcrutabilis.

Pallas triplici coloris pallio, aureo, purpureo, & cæruleo, [8] ſignificat phyſicã, Mathematicam & Theologicam ſcientiam: illas ſcilicet, quæ ad Theoriã ſpectant: nam omnis ars ac ſcientia quæ voce, aut ratione abſolvitur, ad tria genera, logicum [quod Grammaticam, Rhetoricam ac Dialecticam continet] ethicum [quod monaſticum, œconomicum, aut politicum eſt] & denique Theoreticum, de quo diximus, revocatur; unde novenarius muſarum numerus [9] diductus videtur, tribus; videlicet; triplicatis. *Petrus Bongus c. de ternario.*

8] Scientia ſpeculativa: Phyſica, matheſis, Theologica.

9) Muſæ novem ſunt totidem ſcientiæ.

Minervã ſemper Virginem eſſe, [10] ſignificat, prudentiã nõ ſeneſcere, ut ait Heraclitus Ponticus. adſtare vero ad pedes draconem, (11) ſignificat, virgines pervigili curâ cuſtodiendas. *ut Calcagn. l. de rebus Ægyp.*

10) Prudentia aut ſapientia non ſeneſcit

11) Virgines cuſtodiendæ.

lut ad choreas [1] complexæ, sunt artes liberales inter se connexæ, coronatas palmâ esse, (2) significat, victrices esse cupiditatum & affectionum pravarum in homine. Incolæ montium sunt; vel quia sublimes sunt ac arduæ, quas vulgus iners non capit: vel quia docti à civili tumultu se abdere, in solitudinem consueverunt. Alatæ sunt (3) quia docti supra vulgus gregémque animos extollunt. pennis etiam ex corona vinctæ caput, (4) quod victrices Sirenum, id est, voluptatum, eas pennis exuisse, memorentur *vide Barthol. Tagium l. 2. de arte insignium. Cartarium & alios.* Musæ & somnus apud Corinthios habebant communem aram, (5) significat, post somnum benè succedere studia: nam aurora musis amica. *Cart. fol.* 329.

1) Artes liberales sibi invicem complexa
2] Musa cupiditates vincunt
3] Docti vulgo hominum altiores
4] Musa voluptates enervant.
5) Post somnum vigent studia.

Apollo Musis præsidet: [6] quia Dies & Deus studiis favent, luménque ille oculis, hic menti suppeditat. *idem.*

6] Dies & Deus studiis favet.

Habere illas nutricem Euphemen (7) *ut Pauʃ. in Bœoth.* ait, significat, honorem artes alere. Esse illas Romæ sub tutela (8) Herculis, *ut Lucianus lib.* 38. significat, fortes viros artes defendere.

7] Honor alit artes.
8) Fortes defendunt artes

CERES XIII.

Dea frugum, aut vis terræ feracis, alii æstatis Deam faciunt, hæc accensis facibus Proserpinam filiam raptam à Plutone persequitur, quæ semen terræ mandatum designat, quod illud, ut citò germinet, ac quasi reducatur, ardentem solis calorem, simul & pluviam, per facem & luctum Cereris significata, [9) desideret. Porro serpentibus provehi fingitur, & curru alato (cujus gratiam usúmque Triptolemo Eleusini Regis filio, ob liberale hospitium concessisse dicitur) quod semen, uti serpentes, humorem amet, ac de terra succrescendo serpat. Porcus Cereri sacer est; quòd ut semen, luto ac terrâ delectetur. *vide Cartarium & Ricciardum de Cerere. Albricus* eam in bove collocatam asserit, (aratore scilicet) dextra ligonem sustinebat & calathum, pro semine, ex brachio pendulum, sinistrâ falcem & flagellum trituratorium inter arbores pomis onustas ferebat: & hinc Juno imbrem de

9] Semen terra mandatum solis calore & pluvia educatur.

nubibus, illinc sol Apollo radios segeti affundebat.

XIV. VENUS

Alia Cæli filia absque matre procreata est: Urania sive cœlestis dicta [1] quæ significat amorem in Deū, patriam, vires bonos, & virtutem. Et huic Veneri nefas erat in sacris vinum affundere, quia in vino luxuria. Alia est Venus Jovis & Diones filia, quod ætheris calore & materiâ humida elementari alatur, sive ex mari nata atq; in concha ad littus provecta; [2] quòd humore & ostreis potissimum Venus gaudeat. Atque hæc à Vulcano & Marte amata dicitur, quod ignis libidinem accendat, Mars liberè exerceat. Huic currum tribuunt, modo à cygnis vectum, quod mundities corporis, aut etiam suavis musica, amorem conciliet; (3) modo à columbis ac passeribus ductum; quod salax hoc avium genus visum sit. Rosa eidem Veneri attribuitur, quod sit gratus & pulcher flos ille; sed qui brevì evanescat & carpentem sæpe spinis pungat; [4] ut brevis voluptas animum sæpe vulnerat. Myrtus eidem sacra est, quod littora aquarum amet. & humores; unde Venus nata dicitur; quódque, ut Myrtus viret, (5] sic viridem ætatem Venus delectet. *vide Cartar. Fulg. & Natal. de Venere.*

1) *Amor cœlesti, virtutis, patria, &c.*

2] *Humore & ostreis Venus alitur.*

3] *Pulchritudo & Musica amorem concilias*

4] *Brevis Veneris voluptas, nec sine spinis.*

5] *Viridi ætate Venus gaudet.*

Venus aliquando ver[6] significat, quòd hoc anni tempu procreationi rerum maximè serviat. *Cartar.* Apud Ægyptios æstatem designat, quod hæc maximè ferveat. *Valer.*

6] *Vernum tempus.*

Venus nuda pingitur; vel, quod amatores facilè suis facultatibus exuat; (7] vel quòd secreta etiam animi, denudet, ut in Samsone: vel, quod nuditatem amet. *Fulg. lib. 2.*

7) *Venus amatores denudat vel secreta animi aperit.*

XV.

Veneri tres quandoque Gratiæ adjungebantur; aliquando Pitho, seu Suadela: vel Mercurius, [8] aliquando jocus, Risus &c. quòd forma, eloquentia, lepiditas &c. amorem conciliarent. *Equicola l. 2.*

8) *Forma, eloquentia, lepiditas amorem conciliant.*

Veneris lac apud Aristophanem vinum significat, quia hoc Venus alitur, *Athen. lib. 10. cap. 15.*

Venus aliquando ut puella, in concha mari innatās visebatur; aliquando ut mulier, dextrâ conchas sustinens,

gens, rosisque rubris & candidis sertum in capite gerens, columbis circà volantibus. (1) juxta illum Vulcanus & Gratiæ & Cupido Apollinem sagittans, [2] à quo malè metuens ad Matrem convertebatur. Ita *Albricus de Imag.* significat Venerem humore: & tempore vernanti, calida deinde ætate & pulchritudine, ut dictum, oblectari. Sapientes etiam per insidias aggredi; apud milites passim diversari.

Venus sub pede testudinem premens, [3] significat feminam conjugatam domi tacitam esse debere, & foris incognitam. *Ita Alciatus.*

Venus apud Lacedæmonios armata colebatur; quod Lacænæ mulieres arma sumpserint, virósque proprios Messeniis fugatis defenderint, (4) *Valerianus.* Apud eosdem Venus Morpho pedicas in pedibus gerens, [5] quas ei quondam Tyndarus injecisse fingitur, propter filiarum opprobria Veneris causâ tolerata. significat, mulieres viris suis debere in fide tori esse alligatas, vel continentiam iis necessariam. *Valer.* Veneris imago apud Paphios umbilici formâ, [6] significat mulieres incontinentes illic esse: quòd existiment mulieres luxuriam sedem in umbilico habere *Cartar. fol.* 532.

Venus apud Cyprios barbâ prolixâ erat, infernè veste fœmineâ, [7] significat amorem utriusque sexus esse. *Georg. Venet. Armon. fol.* 74.

Venerem & Bacchum procreasse Priapum, [8] significat, ex cupiditate & vino oriri luxuriam. *Equicola l 2. de natura amoris.*

Venus cum Marte retibus implicata, ac Jovi à Vulcano & sole proposita. (9) significat, nullum esse scelus tam occultum, quod divos lateat & lucem ac judicium illorum sub eurum non sit. *Fulg l 2. Cartar & alii.* Veneris cinguli in variis pictum animalibus, significat, vim, quam habet libido diversa inter se colligandi & sociandi *Equic. sup.* Veneris templum [ut & Martis & Vulcani] Romæ non esse [10] significat, à tectis nostris debere abesse intemperantiam [uti bellum & incendium) *Equicola lib. 6. de natura amoris.*

1) Amor in vere ac æstate, tum in iuventute & virili ætate viget.
2) Amor insidiatur sapientibus, milites vero palam aggreditur.
XVI.
3) Feminas domi manere convenit
4) Amor ira inflammatus metuendus est, vel Mulieres fortes.
5) Amor mulieris uni viro adstrictus esse debet.
6) Mulier incontinens.
7) Amor utriusque sexus
8) Ex cupiditate & vino luxuria.
9) Nullum crimen Divos latet.
10) Libido illicita procul amovenda.

XVII. Venus Androgyna, esse confingitur. Quo significatur Veneris gratia diversum sociari sexnm. *Equicola lib.2.* unde & sacra lunæ tanquam Veneris patronæ fiebant, in quibus viri vestes muliebres, mulieres virorum inducbant: (1) *ut idem autor*

1) Venus diversum sexũ coniungit.
2) Libido perversa.
3) Libidinosi lucem fugiunt
4) Mulieres fortes.
5] Homines generantur ad mortem.

Venus etiam straba fingitur; (2) & designat amorem libidinosum esse perversum. *Ricciardus de Venere.*

Venus nigra apud Meliastas, designat turpes lucem fugere. [3] *Valerianus.*

Venus calva Romæ colitur; [4] quòd fœminæ Romanæ in bello Gallico, pro funium necessitate, crines sibi tonderi sint passæ. *Equicola suprà*

6] Nox & Amor nihil moderatum suadens vel Venus ob propagationem;

Venus inter Parcas, (5) significat, generari homines ut moriantur, quam ob causam Venus Libitina quoque Romæ culta est. *Cartar. fol.*303. Venus Adonim sibi charum, inter olera, mortuum sepeliens, significat cibis frigidioribus, quales lactucæ sunt, amoris æstum sopiri. *Equicola suprà.* Venus, apud Sicyonios, alterâ manu pomum, alterâ papaver sustinens, [6] significat, noctem, quam papaver somniferum indicat, & amorem nihil moderabile suadere. *Vide Valerianum*, qui paulò aliter exponit, cum per papaver fertile n naturam intelligit.

7) Plures voluptatem, quam opes, aut artes amant
8) Amor veritatis ac sapientiæ, ante sapientiam est
9) Sapientia possessa amor
10] Vxor vidua in mariti mortui amore constant.

XVIII. Venus Paridis judicio Junoni ac Palladi in pulchritudine præposita (7) significat, plures esse, qui voluptates corporis, quam opes, aut artes ament, ac sequantur. *Nat lib.4.c.13. & alii vide supra in Paride.*

Venus stella in cælo solem præcedens & Lucifer dicta, [8] significat, desiderium sive amorem veritatis & sapientiæ, qui præcedere debet, ut sapientiam consequaris. eadem stella solem sequens, & Hesperus dicta, [9] significat amorem, qui, ex veritate ac sapientia iam possessa, habetur. *Ita Georg. Venet. Armon. fol. 74. Barthol. Tegius de arte insignium.* Venerem Solem sequentem, [10] cum inscriptione: *sequitur deserta cadentem*, intelligit mulierem, in amore viri etiam mortui constantem, quem vidua sequatur.

GRATIÆ

XIX. Tres Jovis ex Eurynome; aut solis ex Ægla dicuntur fi-

tur filiæ, quòd scilicet ex moribus animi, aut splendore corporis ferè sit gratia. tres, tanquam omniũ temporum & perpetuæ, (1) sunt: Aglaia, quæ splendorem: Thalia, quæ viriditatem; Euphrosyne quæ lætitiam indicat; quod beneficium debeat esse sine sordibus, splendidum; sine defectu & senio, semper virens; sine morositate, lætum: [2] ut videlicet, gratiæ nomen mereatur. Una gratiarum aversa, quasi à nobis discedens; aliæ duæ, vultu conversò, quasi accedentes pinguntur: quod pro una gratia aliis exhibita, plures ad nos ab aliis redeant (3) vel datorem oblivisci debere beneficii; acceptorem vero duplici fenore rependere. [4) vel, ut *Natalis lib* 4. *c* 15. pro semine in agros profuso, Dei beneficio ad nos plura redire. (5] connexæ inter se dicuntur; quod ex unius beneficio, alterius sequatur. Virgines sunt, &, vel nudæ, [6) ut constet esse incorruptas, & ex sincero animo ac sine fuco: vel transparenti pellucida, quæ sine nodo est, veste teguntur, (7) quod gratia facta abscondi velarique non debeat; sine vinculo etiam atque obligatione remuneratoris maneat. Talus uni Gratiarum datur; [8] quod gratia ire & redire mutuo, ut talus jactus, debeat. Myrtus datur, ut, semper virens, nunquã deficiat. Rosa, ut læta delectet. Talaria pedibus junguntur, [9] ut expedita & prompta sit: nã qui citò dat, bis dat. Verum hæc *Alciatus* suo pedib⁹ ingenio annexuit. Vide *Cartarium fol.* 91. *Iacobon de Cas gente cap.*3. *Valer. l.* 7.

Duæ arcæ Simonidis, una Gratiarum, quæ inanis est; altera præmiorum plena: [10] significant, non quemvis ad gratis dandum esse paratum: nam Simonides promittente quodam relaturum se gratiam, si enconiium perscriberet. Gratiarum, inquit, arcam inanem reperio, cum accipiendum est. Ita querebatur Theocritus Gratias suas semper nudas manere, (10] quod indotatæ à Principibus ad se redirent. *vide Sanctium in Embl. Alciati* 163. Gratiarum templa in mediis plateis fieri, [11] significat, homines debere passim ad gratiam & beneficium promptos esse. *Cart. fol.* 563. Gratiæ positæ in dextra Apollinis & arcus sagittæque in si-

1) *Gratiæ tres velut omnium temporum & perpetuæ*
2) *Beneficiũ sive Gratia splendida, constans, læta sit*
3) *Gratia refunditur copiose.*
4) *Datorem beneficii oblivisci, acceptorem refundere copiose decet*
5) *Semen copiose Deus reddit in agris*
6 *Gratia sine fuco & incorrupta sit*
7) *Non obligant ad restituendum.*
X.
8) *Debet tamen esse mutua.*
9) *Prompta esse debet.*
10) *Qui gratis pdunt, sæpe nil obtinent.*
11) *Ad gratiam faciendam prompti esse debemus.*

1) *Deus ad benefaciendum, quam puniendũ est promptior.*

2) *Initium autumni, aut hiemis.*

XXI.

in sinistrâ, [1] significant Deum magis pronum esse ad benefaciendum, quàm puniendum: *Idem*. Gratias sive horas aperire & claudere portas cæli, significat, annum in vere & æstate aperiri; unde canistri duo, alter floribus, alter spicis plenus additur. Eædem verò cælum claudentes autumnum & hiemem [2] designant. *Cartar.fol.*558

FORTUNA

3) *Fortuna incerta.*

4) *Inconstans*

5) *Boni & mali inventrix.*

Quasi vortuna à vertendo primùm dicta; quòd vertat omnia, hanc Homerus Oceani filiam Tychen dictam appellat, credo ab inconstantia maris adducta fabula. Hæc, vel cæca fingitur, & cæcis in curru equis trahi; ut *Ovid.* cæcis cæca triumphat equis: [3) quòd cæcè, ac temere progrediatur & mutetur. vel in rota, modò in altum, [4] modò ad ima fertur: aut certè dextrâ flammas, sinistra aquam offert; (5] tanquam bonorum malorúmque inventrix omnium. Pro variis eventibus, varias sortita imagines, templa, ac nomina apud Romanos fuit. *ut notat. Alex. ab Alexand. lib.*1. *c* 13. Virilis fortunæ templum Romanæ erat ad quod

6) *Nuptæ* fortuna v*irili fovebat:* Muliebris *indignationẽ virorum placando.*

7) *Fortuna humilium præclarè evectorum.*

8) *Bona spes.*

9) *Potiri votis.*

10) *Recipere omissa.*

11) *Mutari* fortunam,

12) *Fortuna dolosa.*

nupturæ procedebant, [6) votáque pro morbis vitiísque à corpore avertendis faciebant. erat & muliebris fortuna, post Coriolanum, à matre ac mulieribus ab urbe Roma aversum, culta: & Calva Fortuna colebatur, eo opinor titulo, quo & Venus calva: hanc sub tecto nefas nominare. Fortuna item Parva, cui Servius Tullus, Rex Romanorum iccirco, quod ex serva natus ad regnum pervenisset, suâ ornavit prætexta: (7] sicut ad professionem suæ humilitatis Fortunæ Sciæ templum ac simulacrum erexit, suámque velato juxta vultu, statuam collocavit. Alia Romæ bona Fortuna, alia mala; alia equestris; alia bonæ spei, [8] alia obsequens (9) quam idem Tullus per fenestram ad se delabi ferebat, *ut Plut.* alia fortis; alia redux, sive respiciens; (10] alia convertens; (11] alia viscata, [12) seu quod dolosè caperet, seu quod stabilis esset, atque adhærentem sibi similiter adstringeret. *Vide plures apud Alexand. l.* 5. *quarum significatio suis nominibus patet.* Fortuna laqueo suspensa, rotâ etiam ex furca

penden-

pendente,(1)significat, ut, *Augustinus ait*, fortunam nihil esse. 1) *Fortuna Veterum ludibrium.*

XXII.

Fortuna specie feminâ, pedibus globum calcans, oculis orbata, manu tamen gubernaculo incumbens, cui ex opposito Mercurius quadrato saxo, sive cubo insidet.(2) quod emblema *Alciatus ex Plutarcho, aut Galeno*, exhibet *emblem.* 88. significat, arte aliquem certius, quam fortunâ niti; alteram tamen juvari ab altera. *Vide Galen. Orat. sua* 50. *ad artes.* Fortuna tanquam nutrix Plutum gremio sustinens (3) ut est apud Xenophont. significat omnes huius orbis divitias, in fortunæ gremio & manu, omnino incertas contineri. Fortunæ simulacrum cum Amaltheæ cornu, & cupidine juxta stante.(4)significat, conjugia & amorē fortunâ magis & opibus, quàm virtute niti. *Equicola. l.* 6. 2) *Arte certius, quàm fortuna nitimur.* 3) *Opes huius orbis fortunæ subiiciuntur* 4) *Fortunâ & opibus magis quam virtute conciliantur nuptiæ.*

Bupalus pictor Smyrneis Fortunæ simulacrum primus ita exhibuit: in capite polum ferebat, in manu cornucopiæ. (5) significans fortunam mundi potissimum in divitiis consistere. 5) *Fortuna mundi sunt opes.*

Fortunæ aureæ domestica effigies, in principum aulis usurpata fuit, quam morituri ad alios transmittebant. (6) *ut habet Iul. Capitolinus de Antonin. Pio.* significat omnem denique fortunam & opes deferendas, aliisque transmittendas. 6) *Fortuna denique nostra ad alios transit.*

XXIII.

Fortuna, *ut Dion. lib.* 58 *habet*, Servii Tullii à Seiano sacrificante aversa, (7)significat, adversos casus homini imminere nimiâ felicitate insolenti. 7) *Nimia felicitas inspe- rato aversa.*

Fortuna Domestica Severi Imperatoris ita filiis relicta, ut alternis diebus in alterius cubiculo esset, (8) significat, fortunam oberrare incertam, ac sæpe de die in diem mutari: *nunc mihi, nunc aliis benignam. ut Horat. ait.* 8) *Fortuna indies variabilis.*

Fortuna à quibusdam conficta vitrea, eius fragilitatem indicat. (9) *Alex. suprà.* 9) *Fortuna fragilis.*

Apelles, ut indicaret fortunam nunquam stare, nec diu eodem gradu stantes tolerare, Sedentem pinxit. alii iccirco sine pedibus, verùm alatam, pinxêre(10) *Idem.* 10) *Fortuna inconstans.*

Timotheus Imperator Athen. in somnio vidit For-

tunam in rete à se expansum urbes compellere; felicitatem ignavi imperatoris [1] significat: is tamen brevi omnibus exutus in Chalcide exulavit. Alius supplex ad aram fortunæ [2] exemplum *apud Plutarch.* est. Nicias Athenien. felicitatem significat stabilem fortis & pii viri. quod ii, qui fortunam piè ac timidè venerantur, plerúmque felices habiti. *vid. Alex. l. 1. c.* 13.

1) *Fortuna quandoque ignavis obvenit.*
2) *Fortuna pietate nixa plerumque stabilis.*

XXIV. NEMESIS vim illam, seu potestatem divinam indicat, quâ improbi ac superbi puniuntur. Platonici Angelos malos bonósque agnoscentes, dicunt, hunc esse Angelum (3) in malos advertentem per furias; bonos contrà foventem per gratias. quidam à Synteresi seu malè rectevè factorum cōscientia [4] vix distinguunt: ab aliis vocatur Iustitia puniens. pingitur vel cum freno equorum, & mensura cubitali; quòd refractarios domet, ac mensurâ æquâ dimetiatur (5) vel cum alis in rota, sub pedibus abjecta; quòd celerrimè nocentes premat, omnemque mundi fortunam calcet. [6] *Ita ferè Valerianus. Georg. Venetus. Ficinus in 4. de legibus Platonis, Sanctius in Alciat. Embl. 27. & 44.*

3] *Angelus bonus.*
4) *Synteresis*
5) *Deus refractarios plectit*
6] *Deus sine respectu punit.*

Nemesis ab Atheniensibus, post devictos apud Marathonem Persas, erecta, ex iis ipsis marmoribus, quæ collata ad erigenda contra Græcos trophæa fuerant; Coronam ferebat in capite, fraxini ramum in sinistra, phialam in dextra (7) cui *Auson.* hoc sensu carmen adjecit. *Græcis tropæum & Persis Nemesis*: significat superborum ultorem à tergo Deum insequi: nam fraxinus hastas, phiala effusionem sanguinis designat: corona, aliorum victoriæ præmium.

7] *Superborum ultor est Deus.*

XXV. MANIA Dea & mater Larium habita est, cui cum Apollo iussisset, capitibus Tarquinium sacrificare, pueri mactati sunt; sed Brutus consul capitibus allii & papaveris rectius supplicari jussit, (8] ratus ita responso Apollinis satisfieri. suspensa hujus Deæ effigies præ foribus [9] periculum ab ædibus avertere credebatur. *Ita Macrob. lib.* 1. Sacrificium Bruti significat, Deum non delectari humano sanguine, Dea præ foribus, significat, Deum nostra tueri, cum ipsius tutelæ credita integrè fuerint.

8) *Superi humano sanguine non delectantur.*
9) *Tutela ædium optima Deus est.*

ADRA-

Adrastia apud Martianum in nuptii Philolog. femina est, quæ urnam in Jovis aula celerrimè in orbem intorquet, ex qua decidentes sphæras Dea fatorum in peplo sinúque excipit, ut videlicet, quod Adrastiæ, id est, providentiæ divinæ, visum fuerit, sanciat ac proloquatur. [1) unde hæc duo consilium & voluntatem divinam circa homines exprimunt. Rota item, & gubernaculum, & alæ Deæ adduntur (2) quòd orbem totum moderetur, & celerrimè exequatur, sive in præmiando, sive in puniendo omnia. Quo circa & cum Nemesi à nonnullis confunditur. *Vide in hac voce Ricciardum.*

1) *Providentia & voluntas Dei circa homines.*

2) *Hac totum orbem facillime moderatur.*

HARPYIÆ XXVI.

Phineo Regi excœcato à Diis, ob crudelitatem in filios exoculatos, suasu novercæ exercitam, adeò infestæ; ut comedenti etiam cibum de mensa auferrent. (3) significat, avaros parentes, dum filios vitiis excœcari patiuntur, bonis magis augendis, quam filiis in virtute educandis intenti, plerúmque rapaces ac prodigos heredes sortiri, qui malè parta, malè dilapident. nam Harpyiæ rapaces ac profusos designant, virgineâ quidem facie, quòd speciem honesti præ se ferant: macilentâ tamen, id est, avidâ cupidâque mente: uncis unguibus, id est tenacibus eorum, quæ semel rapuerunt: ventre promisso ac voraci, id est, profuso, sive etiam [quod avarorum est) nunquam saturando. Unde & avaros significant. ceterum & volucres ac plumis circumdatæ, *ut* rapta celeriter subducant. Ipsa nomina huic etiam significationi favent: nam Aello tanquam alienum, Ocypete velut celeriter rapiens, Celæno obscurum, quo obtegat, explicatur. Harpyias illas Calais & Zetes ventorum filii superasse finguntur, quòd *Alciatus*, non malè, interpretatur integritas [4) quasi ἀπὸ τῦ καλῦ Calais: & animus quæsitor honesti, velut à ζητεῖν quærere: quæ duo & profusionem & avaritiam facilè in nobis superant. *vide Ricciardum in nominibus Phineus & Harpyia, tum Sanctium in Alciat. Emble.* 32.

3) *Avari parentes plerumque rapaces & prodigos heredes sortiuntur.*

4] *Integritas & honesti studium, profusionem & avaritiã superant.*

Gryphes fabulis potius, quam historiæ accensen-

di, ut *Plin. l.* 10. *c.* 49. capite aquilino; sed valde aurito; Leonino corpore; sed alis prædito [1] robur cum ferociâ, superbia, ac rapacitate conjunctum designant. sepulcris, ac templorum foribus adhibentur, (2) tanquam auriti, id est, boni vigiles, qui facilè audiant, adunco rostro, ut commissa tenaciter retineant. alis præditi, ut celeres sint contra hostes & insidias, membris leoninis, ut fortiter defendant. Tenent verò inter pedes sæpè, vel taurum, vel agnum, vel serpentem. Sive ut defuncti virtutem aliquam fortitudinis temperantiæ ac prudentiæ designent, sive ut violatoribus minentur interitum, quem raptis animalibus Gryphes inferunt. *vide Iacobon. de Cassiorum gente cap.* 9.

1) Integritas & honesti studium, profusionem & avaritiam superant

2) a templo & sepulcris mortuorum, omnis violentia ac rapacitas abesse debet.

Gryphes in numis Galieni cum inscriptione *Apollini*. custodiam designant: quia Gryphes soli esse sacri, (3] eiúsque finguntur currum trahere, *Iacobon supra c.* 14. quòd verò eædem aves cum Arimaspis populis, uno in fronte oculo præditis, bellare pro aurifodinis dicantur [4] *ut Plinius l.* 7. *c.* 2. significat, Principes rapaces cum subditis avaris [qui unum tantùm in terrã intentum oculum gerunt] crudeliter sæpè pro opibus contendere.

3) Vigilem custodia.

4) Principes rapaces cum avaris subditis sæpe pugnant

PARCÆ

5) Deus, quod æquum hominis decernit

XXVIII. Jovis & Themidis filiæ dicuntur [5] quòd omnia eveniant hominibus à Deo prout ex justitiæ præscripto merentur; vel ex Nocte & Erebo natæ, quòd obscura nobis nostra sint fata (6) quæ per Parcas intelliguntur. Tres finguntur; vel, quòd tria vitæ respiciant tempora, præteritum, Atropos immutabilis; præsens, Clotho vertens omnia; futurum, Lachesis sortiens pœnam aut præmium ex Divorum voluntate (7) vel quòd res omnis secundùm fata Divorum suum principium, medium, & finem sortiatur. per stamen, quod trahunt, & continuatio & vitæ humanæ fragilitas indicatur. *vide Cartarium, Natalem lib.* 3. *cap.* 8.

6) Decreta Dei nobis nobis obscura.

7 Tria nostra vita tempora, vel principium medium & finis ex Deo pendent.

XXIX. FURIÆ vel Noctis filiæ dicuntur [8] quòd omnia scelera, quorum conscientiâ exagitantur homines, ab ignorantiæ tenebris proveniant: vel Plutonis & Proserpinæ; [9] quòd ex abundantia auri, & frugum copia scelera

8 Peccatum omne ex ignorantia est.

9) Ex abundantia maximè malitia est.

scelera potissimum nascantur. vel, ex Saturno & Terra[1] quòd terreni homines tempore deníque interlabente, átque ad mortem deducente, præteritorum scelerum conscientia exagitentur. Eædem Evonymes natæ dicuntur per antiphrasin, uti & ipsæ vocantur Eumenides, & Atropos cum Sororibus Parcæ, (2]appellantur: ut quæ minimè deducant ad bona, minimè parcant. Tres etiam sunt Furiæ, Tisiphone, Megæra, Alecto (3) vel quòd ex triplici potissimùm vitio, irâ, cupiditate, libidine nascantur, vel quòd tria inter homines mala causent, pestem, famem, & bellum. Finguntur alatæ, quia citò adsunt. æripedes, quòd, cum tardè veniant, gravius percellant ac feriant, (4) tædas manibus ferre ac intentare feruntur, quòd torqueant exurántque velut flammis à se occupatam conscientiam. (5) ut eleganter pro Roscio Cicero. Habitare præ foribus inferni dicuntur; quòd morientibus imprimis infestæ sint. *Cartarius & Natalis de Furiis* Cetera *vide suprà in Plutone*

1) Peccatorũ terreni & conscientia scelerum mæsti
2) Tituli & frons fallax.
3) Ex vitiis tribus potissimum, tria mala, pestis famis & belli.
4) Ira Dei tarda sed graviter ferit.
5) Conscientia pœna gravis.

XXX.

LAMIÆ [de quibus suprà in Perseo] quæ proditurae uno oculo in fronte utebantur, eundémque domi in cista depositum habebant, (6) significant, homines ad aliena vitia oculatos, ad propria & domestica cæcos. *Plutarchus de curiositate.*

6) In alienis vitiis oculati, in propriis cæci.

SPHINGEM Palæphatus Cadmi uxorem Amazonem facit, repudiatam; quæ ex monte Sphintio Thebanos nocturnis excursionibus, [7] velut ænigmatibus implicaverit, fingitur facie virgineã, alato canis vel leonis corpore: significat conjunctum robur leonis, cum ingenii humani solertia fuisse [8] *ut Clemens Alex. l. 5. strom.* Potest & duplicis naturæ in Christo vel homine etiam imago esse. [9]

7) Insidiis circũvenire.
8) Ingeniosus & fortis.
9) Duplex natura Christi. vel duplex hominis appetitus.

Sphinges in templorum foribus apud Ægyptios collocatæ[10] significant, vel quòd mysteria sacra occulta, & velut sub ænigmate latere debeant. vel quòd Deus humanâ velut facie præditus, sit amandus; & leonino velut corpore timendus mortalibus [11] *Idẽ.* A Sphingis ænigmate de homine [quod scilicet, animal bipes tripes & quadrupes] pleró sque mortales captos

10) Ænigmata, vel occulta sacrorum mysteria
11) Misericors Deus & iustus.

1) Homo se ipsum ignorans. captos intelligit [1] *Alciatus* non inscitè multos homines seipsos ignorare; præcipuè, qui ingenio leves, & voluptatis amatores, corde verò superbi, alis, facie, & pectore Sphingis adumbrati essent.

XXXI. BELIDES, à Belo avo; vel *Danaides*, à patre Danao, quinquaginta, eâ lege Ægisthi fratris totidem filiis in nuptias concessisse dicuntur; ut primâ nocte maritum quæque suum ferro armata occideret. quod & factū una Hypermnestra Linceo marito parcente, à quo Danaus [frustra oraculi vaticinium eo scelere declinare conatus] vitâ & regno apud Argos spoliatus est. Filię ad infernum damnatæ perpetuo haurire aquas dolio pertuso finguntur. [2] Per has quidam annos intelligunt (*ut Lucretius lib.* 3. *Carm.*) in quibus, quantùm à terra fructuum affunditur, tantum apud homines consumitur, ac velut profunditur. congruit verò etiam numerus quinquagesimus utcúmque cum anni hebdomadis quibus noctes tanquam fœminæ viros interimunt, uno tantum præsente excepto. Deinde Danidum dolio [3] *Plato in Gorgia* animum incontinentem assimilavit. Alius non inscitè ebriosum, qui ut pertusum dolium, infundit, ut effundat. [4] *Paradinus symb.* 157. rectè garrulum comparat, qui, [ut apud Terent. est] plenus rimarum hac illácque perfluit. [5] Denique fiscus Principum plerúmq; inexplebilis hoc dolio scitè adumbratur, [6] Belides verò etiam (*ut Natalis observat*) ita punitæ, argumentum sunt magis Deo, [7] quàm parentibus obsequendum.

2) *Dies annorum uti etiam hebdomades alia ab aliis interimuntur. præsens tantum tempus nostrum est.*
3) *Animus incontinens.*
4) *Ebriosus.*
5) *Garrulus.*
6) *Fiscus Principum*
7) *Deo magis quam parentibus obsequendum.*

XXXII. ATALANTA poma spargens cursu certantibus aurea, ut remoretur, vincatque, átque in periculum capitis adducat: (8] est voluptas quæ Venere ac pulcritudine victos, in varia pericula pudoris, opum, vitæ denique coniicit. *Natalis l.* 7. *c.* 8. *Mythol.* Eadem, cum Hippomene amatore sacro loco in leonem, ac leænam conversa [9] significat, insanos amatores in bruta transformari, & feritatem Leonum induere. *Idem.*

8) *Voluptas in pericula adducit.*
9) *Libido in bellua transformat*

DAPHNE Apollonis societatem fugiens, átque iccirco in laurum mutata, (10) significat, De libidine victoriam laurumque nulla facilius arte, quam fugâ reporta-

10) *Fuga maxime paratur castitatis victoria.*

portari. *vel*, castitatem debere tanquam laurum perpetuâ curâ ac defensione virere. Ita ferè *Ioseph. Horolog. lib.* 1. *Metam.*

ANDROMEDA Cephei Æthiopum Regis & Cassiopes filia, Nymphis marinis se formæ elegantiâ præferens, atque iccirco à Nymphis ad saxum ligata, cetóque marino objecta, (1) significat, homines Dei donis superbè elatos variis periculis pœnisque velut mari monstrisque obiici. Ita *Natalis lib.* 10. cui si Perseum liberatorem addas, (de cuius armis suprà) Christum humanam naturam liberantem commodè intellexeris.

1) Superbia homines in mundo, velut mari variis periculis obiicit.

De *Pandora* consule supra de Prometheo dicta.

PENELOPE XXXIII.

Inter tot procorum illecebras continuatâ retextâque telâ eorum cupiditates deludens, significat, animam minimè otiosam sed curis honestis occupatam à cupiditatibus avocari. vel (*ut est apud Ricciardum*) Philosophiam, (2) quæ texit, & resolvit argumenta, velut telam, quâ adversarios vel teneat, vel deludat. Hanc Ulyssi datam uxorem, (3) significat, prudentis viri animum non facilè illecebris expugnari. Ita fere *Natal.* Quòd verò fabulantur hanc calculis inter procos lusisse, eáq; excussisse ratione, ut nullus lapis procorum attingeretur. (4) significat, nullius illam conjugium appetiisse, *lege Calcagn de ludo calcul*

2) Philosophia studiũ à Voluptatibus avocat.

3) Prudentes moderate & honeste voluptatibus fruuntur.

4) Casta conjux.

HALCYONES aves sunt in quas Ceyx Rex Tachinorum, & Alcyone eius uxor mutati finguntur, quorum ille opibus ac nobilitate elatus, cùm se Jovem, & uxorem Junonem superbè jactaret, in mari tempestate à Diis punitus interiit, quo Uxor Alcyone intellecto, ultro in mare ac mortem maritum est consecuta (5) qui deinde Tethyos commiseratione in aves illas conversæ, (6) exemplum punitæ superbiæ posteris fuerunt, *ut Natalis.*

5) Scelerati sibipsis supplicium.

6) Deus sæpe miseretur etiam cum punit.

Sunt tamen & pacati maris brumali tempore symbolum; quòd per dies 14. quibus pulli excluduntur, quiescit; qui dies Halcyonii appellantur. (7) *ut Valerianus lib.* 25. denique cum pace ubertatem conjun-

7) Tranquillum mare.

1) *Vbertas paciiuncta* ctam esse designant [1) quia nidum pampinis vitium & spicis tritici, coronæ tranquillo mari imponunt. *ut Alciat. Emble.* 178.

XXXIV. PHILOMELA Pandionis Atheniensium Regis filia; cùm à sororis Prognes marito violata esset, præcisâ linguâ, ne cui facinus indicaret: illa proprio sanguine exaratis litteris rem Prognæ significavit, quæ ideirco filium Itym, ex Tereo susceptum patri inter epulas apposuit. Diis verò facinus ulciscentibus, Philomela in lusciniam avem, Progne in Hirundinem, Tereus in 2) *Lascivia & crudelitas punita.* upupam, Itys in phasianũ versus fingitur (2] ut exemplum, in avibus hisce, sint æternum levitatis. quod etiamnum facinus illæ; quibus invisum fuit, querulo cantu gemere ac sentire videntur. Quamquam hæ similésque fabulæ Metamorphosis Ovidianæ, sæpe plus licentiæ poëticæ; quàm ænigmaticæ subtilitatis complectantur. Quocirca omnes non persequor, cùm illius plerúmque vitii aut virtutis exemplum maneant, cuius gratiâ mutatio facta est.

HEBE à Jurone sine patre, ut aliqui, ex lactucis; ab Apolline in convivio appositis, concepta dicitur 3) *Bonus aër mites creat herbas.* [3) quia, *ut inquit Cicer.* 3. *Tuscul. quæst.* ex felicissima aëris temperie omnia herbarum arborúmque genera pullulant, & pubescunt. Hæc Pincerna Deorum fingitur [4) *iuxta Homerum*; quia Dii semper juvenes, nunquam senescunt. *ut Cartar. de Imag. Deor. fol. 59.* 4) *Superi nunquam senescunt.*

Eandem; quod honestè minús concidisset, ab officio & consortio Deorum remotam, [5] significat, nihil in pulchra femina turpius; Deóque magis exosum; quàm sit impudentia. vel; *ut Natalis*; feminarum amorem, præsertim apud viros principes, brevem esse; ac facilè eas contemni, quæ antè placuerant. 5) *Impudentia nihil in Virgine turpius, Et Principum virorum erga feminas amor sæpe brevis*

HELENAM

XXXV. Cum *Polluce* fratre, & *Castorem*, cum sorore *Clytemnestrâ* ex ovis geminis *Leda* (à Jovis cygno gravidæ] provenisse, ob pulchritudinem illorum, fabulæ; ac proverbio (quo formosas ex ovo prodiisse ferunt] 6) *Formosorum natalis.* [6[locum dedit, quamquam *Athenæus lib.* 2. *cap.* 17.

in

in Dipnos. iccircò confictum dicat; quod ὠὸν, apud veteres, idem quod ὑπερῷον, id est, superiorem thalamum, significarit. Dicitur illa cum fratribus post mortem translata ad sidera.[1] verùm ut in terris exitiali multis pulchritudine fuit, sic & luce in cælo affulgente nautis imminentes tempestates designat [2] uti contra Castor & Pollux tranquillitatem nuntiāt. [3] *ut Plinius lib.2.c.37.* & alii. Significatur igitur per illius sidus in adversitate oppressio [4] per illorum sidera, auxilium [5] Ita *Alciatus Embl.* 43. Per effulgentia hæc navi, id, Ecclesiæ, sidera[6] Carolum Quintū & Franciscum Galliæ Regem, dum pacem communem post bella sanxissent: *ut Lascar. in Epig. intelligit. Geropius in Hierogl.* eleganter per Castorem, qui ex fratribus mortalis erat, immortalitate deniq; à Polluce communicata donatus, intelligit D. Ioannem Baptistam Præcursorem Christi: uti per immortalē Pollucem Christum[7] qui & alteri immortalitatem tribuit, & ipse simul mortalis factus est. Quāvis pro Baptista Adamum, aut Naturā humanam accipi malim.

1) *Superius descripsi.*
2) *Forma naufragii animorum.*
3) *Concordia exēplo ad trāquillitatē provocamur.*
4) *Oppressio in adversitate.*
5) *auxilium in adversis.*
6) *Reges Christiani pacifici.*
7) *D. Ioānes Baptista mortalis, ut Castor, à Christo ut Polluce immortalitatē accepit.*

XXXVI.

Angeronæ simulacrum, quod obsignato obligatoque erat ore, silentium denotat Divis acceptum[8] erat enim Dea præsens silentii *Plinius l.3 c.5.* Eandem *Valerius Flacc.* Angeroniam dictam autumant; quod ab Angoribus animi propitiata liberet. vel, *ut Iuli. Modest.* quod ab anginâ populum Rom. liberaverit, Unde *Iuxta Ricciard.* vim medicam significabit, liberantem, vel ab animi vel corporis morbis[9] Angerona in templo Voluptæ à Romanis colebatur; quod significat, silentio voluptatem atque animi tranquillitatem foveri. *Cal. Calcagn. lib. de profectu.*

8) *Silentium Deo gratum.*
9) *Sanitas animi aut corporis.*

ASTRÆAM

Sive justitiam (Auroræ & Astræi filiam) à parentibus ob bellum contra Deos susceptum abiisse,[10] significat justū, neq; parentum suorū gratiâ, ab æquitate debere recedere. Quod verò ab Astræo sive cęlo, & Aurora, id est, puritate, nata sit justitia, [11] significat, illam à Dei gratiâ & puro animo proficisci. Astræa verò deinde à Iove ob sanctitatem in cælum trans-

10) *In silētio tranquillitas animi.*
11) *Iustitia Deum parentibus præfert.*
12) *Iustitia à Deo puro animo infertur.*

XXXVII, translata, atque eâ locata parte Zodiaci, ubi existens sol omnia æqualiter subjecta illuminat, [1] significat Iustitiam omnibus tribuere quod suum est. *Ita Ricciardus in tit. Iustitia.*

1) Iustitia tribuit cuiq; suum omnibus aqua.

Iustitiam à Mercurio, Iovis imperio, hominibus diffidentibus interpositam, qui subitâ deinde amicitiâ coaluerint, [2] significat, pacem tranquillamque vitam justitiæ interventu facilè possideri. *Ruscel. in insign. Gonzaga.*

2) Iustitia pacis consolatrix.

Ex Iustitia homines nasci Androgynos, [3] ut est apud Platonem, indicat duas Iustitiam partes complecti, unam activam & velut masculeã, agere quod æquum est: alteram velut femineam & negativam, nocere nemini: *Ficin. c. 5. orat 4. conv. Plat.*

3) Iustit tã in actione, quam omissione cõsistit.

Iustitiæ præmium esse ebrietatẽ *Musæus* asserit, verùm illam, quæ supra lunam est, & nectare inebriari dicit, [4] significat, justos inebriari ab ubertate domus Dei: altera enim, quæ sub luna collocatur, &
XXXVIII Letheo dicitur potu satiari, [5] facit ebriam terrâ mentem divinorum oblivisci, de utrâque ebrietate *Ficinus lib. 2. de Republica Platonis.*

4) Iusti inebriantur cœlestibus.

5) Iustitia mundi sæpè oblivisci facit cælestium.

Iustitia formosæ mulieris specie *apud Pausan. in Eliacis lib. 1.* aliam fœda specie injuriam designantem, obtorto collo, sinistra rapit, dextrâ verò fuste malè multat [6] Nimirum justitiæ cum injuria nulla societas.

6) Iustitia vera non dissimulat injuriam.

Pax *ut est apud Pausan. in Bœot.* Plutum in ulnis puerum sustinet, [7] quòd significat rerum opulentiam à pace foveri *ut Valerianus.* Quocircà & spicas sustinere manibus est visa, [8] quibus frugum designat copiam. Oleâ, lauro aut rosis coronari solita, [9] quibus artium scientiarumque florem pace foveri demonstrat.

7) Pax opulẽtiã fovet.

8) Pax ubertatem alit.

9) Pax alit artes.

Paupertas & industria, apud Gaditanos, in eadem colebantur ara, [10] *ut Philost. l. 5. c.* quòd paupertas hominum ingenia ad omnes artes excolendas impellat.

10) Paupertas industria est.

Suadam & violentiam junctas se adferre Themistocles ad Andrios legatus ferebat, ut, si voce non posset,

posset, vi flecteret. [1] *Plut. in Themistocle.* nimirùm vi antè utendum non est, quam æqua verbis suadere, & impetrare conatus sis. Verùm de his Diis Deabusq; quæ nomine vitiorum, virtutum, scientiarumq; occurrunt, jam suprà disseruimus,

1) Ante verbis suadendum, quam vi cogendum.

CAPUT XXV.

De tertio fictionum genere, quod parabolas & apologos complectitur.

I.

ACcedimus denique ad illud fictionum genus, quod circa actiones tantum, sermonemque familiarem versatur: in quo genere Æsopum feliciter ingenioseq; versatum accepimus. Estq; hujus fictionis usus, non inter profanos modò scriptores pervulgatus; verum & in sacris voluminibus celebris. Duplex is potissimum censetur. Vel enim homini affingis tribuisque humanam actionem vocésque earum rerum, quæ cum ratione geri dicique potuére (facta tamen non sunt) ad rei cujuspiam veritatem similitudine adumbrandam: & parabola, recepto jam vocabuli usu, dicitur, vel brutis animantibus, aut cuicunq; etiam rei inanimæ, humanas actiones vocésque poeticá facultate, indulges; non tam ut fingendo quandam veritatis imaginem efformes, quam ut eam latentem in rerum, aut animalium natura, eruas, ac velut in figurata icone proponas; in qua familiaris eorum sermo, lemmatis atque inscriptionis locum obtineat, expositio verò fabulæ apodosis vicem sustineat. Quod fictionis genus apologi nomine censemus. Parabolarum fictionibus sacræ literæ abundant; quod in figuratis hisce imaginibus dulci quadam illecebra, ac veluti colorum pigmentis veritas adumbretur. Christo Domino nihil familiarius, quàm per fictiones parabolicas suos erudire, ut illa ovis perditæ Luc. 15. & ibidem filii prodigi. Seminantis Luc. 8. Operariorum in vinea Mat. 20. Prophetis etiam usitati apologi, ut arborum inquirentiũ Regem.

Parabola inter creaturas rationis copotes, Apologus inter bruta instituitur.

Parabolis & apologis tã sacra quam profana litera exornantur.

Judic 9. Cardui & Cedri 4 Reg. 14. Verùm sacras imagines hoc loco non observamus, alibi opportuniùs fortè expendendas.

II. Unam tamen alteramq; probè à piis autoribus excogitatam parabolam subjiciemus. Iacobonus Franciscanæ familiæ vir integerrimus, *Viridar. Raderip. 2. de contemp. sui c. 3.* hac imagine Virginitatem, Sensuum periculo ac voluptatibus, facillimè ad lapsum traduci scitè adumbravit. Virginem asserit fuisse, quæ gemmæ, quam servabat, pretio, multis cara haberetur. Erant imprimis quinque hujus gemmæ cupidissimi fratres. In his primus artis pictoriæ inter suos peritissimus. Hic omnem picturarum elegantiam, suâ arte laboratam, obtinendæ gemmæ causâ pollicitus, nihil tamen assecutus est. alter musicæ artis gnarus, aurium lenocinio Virginem sibi frustra devincire conatus. tertius Pharmacopola, ex Arabū delitiis, quidquid fragantiæ odorisque exquisiti esset, liberaliter obtulit, sed & repulsam tulit. Coquus subinde omnes mensarum cupedias, palatiq; oblectamenta spopondit. Caupo deniq; lenonum consortia carnisq; illecebras suâ operâ suppeditandas promisit, modò gēma cederet Virgo. Sed irrita omnium fuere studia. Unius tantùm viri Principis gratia hæc gemma servata est, cujus illa sese thalamo nuptam addixit. [r] Verbo rē dicam. Virgo anima est, gemma virginitas, fratres quinque, totidem sensus, & Princeps Christus est, cui per votū suā virginitatē dedicat, mūdi delitiis spretis.

[r] *Mundi illecebris spretis eo suam Virginitatē despondere.*

III. Huc & illa de Vitale cive Veneto *Matth. Paris in Hist. Anglic.* parabola verius, quam historia spectat. Hic in foveam delapsus diris animantibus infessam, jamque letho proximus, rusticum ex vicinia, lignis legendis intentum, percipit, orat, obtestatur, promittit, impetrat, ut captum fune demisso educat. obsecutus rusticus, eduxit primò adhærentem funi simium, leonem deinde, denique draconem, ac terrore penè exanimatus postremò Vitalem, qui jā liber hominem se consequi jubet, ingentia promissa in urbe soluturus; verum ubi adfuit ad locupletes hominis

ædes

ædes nec ostio quidem acceptus est. ut proinde ad silvas regressus, gratiores repererit feras (1) collecta enim à simio ligna, à leone feræ alię venatione occupatæ, à Dracone ingentis pretii gemma profusa est, quam dum rusticus venum cum fraude offerre censeretur, redeunte ad dominum, quę venierat gemma) ad senatum delatus causam factumq; exposuit. ad quam Vitalis accersitus, & convictus ingratitudinis, suas rustico ædes cedere (ut promissa ferebant) coactus, didicit, bruta se fuisse prudentiora, quæ ultro grata, quàm coactè esse maluissent.

1) Ingratitudo hominum maior sæpe, quam ferarum.

IV. Ecclesiasticis quoq; scriptoribus apologi placuêre. Ita Nazianzenus prima sua epistola ad Celeusium præsidem, ut eũ à vana gloria abduceret, de cygnis & hirundine apologũ adfert. Cyrillus, Gerson aliique iisdem fictionibus ad veritatem exponendam delectati sunt, quod uti rara, sic fida ad alendam memoriam imagine altius suaviusque insidere animis hac arte sapientiam crederent. Neq; illud Themistocles ac Demosthenes; hic Oratorum, ille belli Ducum in Atheniensiũ Rep facile principes, ignorabãt, *ut Plut. in Demosthene.* quorum hic Philippo, post Thebas superatas, ab Atheniensibus postulante, ut sibi Oratores urbis populum ad arma defensionemque concitãtes dederent, apologo luporum cum ovibus amicitiam spondentium, modò canes dederent, (2) facilè dissuasit: ille suis persuasit civibus, ut ne veterem magistratum excuterent, per apologum vulpis muscis sanguinem trahentibus obsitæ, quæ eas excutere noluit, ne aliis adhuc impastis locum faceret (3) ex quo prómptum erit intelligere, quæ vis nõ animum modo penetrandi, sed & persuadendi his fictionibus insit. Nec minori sæpe voluptate quàm efficacia sensum feriunt. Qualis illa pauperis ad Regem Neapolitanum Alphonsum censeri potest. Supplex ille Regi accidit, atque in gravi, quam sibi cum quodam creditore suo litem esse ferebat, ejus opem intercessionemque postulabat. Memorabat suo se creditori iterum iterũq. abunde exsolvisse, identidem tamen importunum exacto-

Magna persuadendi vis Parabolis & Apologis inest.

2) Principibus & Custodibus populi sublatis facilè Resp. evertitur.

V. *Cum voluptate erudiunt. vel persuadent.*

3) Veteri Magistratus tam ditato malè alius sufficitur.

exactorem redire, atque ejusdem debiti solutionem exigere, ut sibi denique ad solvendum nihil reliquum manserit (1) Quis inquit Rex, impudens ille, crudelisque exactor est? Domine, inquit pauper, meus hic vẽter, qui singulis diebus solutionem urget Et mihi, excepit Rex, similis est creditor. Verum subjungit pauper, habes unde illi abunde solvas, mihi desũt omnia. Delectatus Rex hominis oratione atque ingenio, liberali à se munere recreatum dimisit, Nimirũ apta & elegans necessitatis in figurata imagine exposito, hãc gratiam oratori fecerat. Habet præterea hoc fabularum genus facultatem rem velut oculis subjiciendi singularẽ Ita Menenius Agrippa *ut Liv. hist l.2* fabulã de humanis membris adversus otiosum ac prodigũ ventrẽ conspirantibus, ne quod subsidio esset (2) clarissimè exposuit stultũ plebis consiliũ, ab otiosa licet nobilitate secedẽtis, atq; in urbe ab Aventino retraxit Ita quoq; Galliarum olim Regi Comano *ut Iustin. lib. 43.* nõnemo Procerum suasit apologo canis. Massiliam, cui urbi condendæ Rex pater locum dederat, finitimis populis exitio futuram. Canem ferebat, aliquãdo partu gravidum locum à pastore precario obtinuisse, in quo pareret, quò obtento iteratò petiisse, ut sibi educare eodem in loco catulos liceret: ac postremum adultis catulis, fultam domestico præsidio proprietatem loci sibi vendicasse. (3) non aliter Massilienses, qui nunc inquilini videantur, quandoq; dominos regionum futuros, quæ oratio tantum valuit, ut Rex, intellectis periculis statuerit Massilienses insidiis præoccupandos esse.

1) Fames importuna exactrix.

Clarè rem oculis veluti, subjiciunt.

VI.

2) Plebs à nobilitate licet otiosa, conservatur.

3) Nimium indulgendo imbelli hostĩ multi deniq; opprimuntur.

Dixi in parabola, hominibus actiones vocésq; ingenio poetæ fictas adhiberi: in apologo, feris ceterisq; rationis expertibus rebus. ut iccirco illæ fictiones, sint rerum, quæ possunt fieri; hæ, earum quæ nequeant: adeoq; veri nullam similitudinem, uti illa, habeant, quod tamen veritatem in repræsentando, quæ imaginis propria est, non imminuit modò, verum etiam illustrat, ut, cujus solius gratia, reperta sit. Quod si igitur homines cum animalibus in eadem fabula,

aut

aut Dii ficti adeóq; rationis expertes inter se, aut humana membra (ut superiori exemplo constat) componantur, ita ut omnis absit verisimilitudo, ad apologos spectabit fabula; ut qui sunt rerum verisimilitudine destitutarum. Ita illa quæ de sene & filio asinum succollantium est fictio, apologis potius, quam parabolis accensenda erit. nam parabola ut historia accipi debet ab auditore, dum cōstet deniq; veritatis tātùm repræsentandæ causâ propositam, secus quam in apologo fiat, qui in ipsa narratione, suâ fictione innotescit, & tanquam imago veritatis dari agnoscitur. *Parabola verisimilium est, non apologus. Vide suprà cap. 1.*

VII. Talis illa de Mercurio est fabula. Hunc enim suis elatum sapientiæ ac eloquentiæ donis, aliquando statuarii officinam subiisse memorant; ut quo in pretio, ante Deos ceteros, inter homines esset, intelligeret. De Iovis igitur statua, affabrè elaborata, rogat, quāti fiat? centum, inquit statuarius, aureis æstimatur, quanti Mars? octoginta respondit, quanti Venus? quadraginta, ait, ita de Neptuno aliisque sciscitatus denique simulacrum Mercurii quanti faceret? postulat. Parvi, excepit statuarius, nobis est, cetera ementibus leviculus ille gratis adjicietur. *Ita* deceptus suâ opinione, ac contusus abiit, didicitque, nihil esse superbis despectius. *1) Sua æstimatione magnus alius sæpi in minimus est.*

Porrò ut aliquam exemplorum copiam hujus poesios figuratæ amatoribus sufficiamus, prætermissis ferè Æsopi apologis, ut passim obviis, notisq; rariores aliquot Ex *Gabria, Phædro, Plutarcho. Cyrillo,* (quem in manuscriptis repertū recens ætas protulit) *Vincentio Belluacensi, Abstemio, Tympio, aliisq; subjungimus.*

CAPUT XXVI.

Diversa in apologis figuratarum imaginum exempla.

BELLUACENSIS *ex Æsopo aliisq;.*

1. LEo cum Lupo & canibus venatum concesserat, à quibus cervus in saltu interceptus est, mox divisa in partes pręda. Leo inquit, Ego primā tollo par.

tem, quia Leo sum, deinde & altera pars mea est, quia fortior, denique & tertia, quia plus ceteris cucurri.

1) Qui cum potentibus opes dividit facilè amittit.

Quartam porrò qui tetigerit, me sentiet inimicũ. (1) *Nempe* cum potentibus opes partiri, res est plena discriminis. Lege infra apologum similem.

2) Vires hosti in suam perniciem suppeditare.

Securi fracta, ad arbores homo oratum venit, ut concederent de ligno manubrium, quod cum obtinuisset, beneficii immemor, securi deinde ad multarum arborum excidium usus est. (2) *Nempe* cavendum ne hosti opem viresque suppeditemus, quibus deinde adversus nos utatur. Vide *Belluacensem* qui ex Æsopo, aliisque hos & sequentes apologos, penè ad Cyrillum usque collegit.

3) Ultio in autorem recidens.

Apes Iovem aliquando convenere orantes, ut suis aculeis vim lædendi venenatam inderet. Indignatus Iupiter, quod mellificio natæ tam digna parum genere suo postularent. Statuit, ut quoties aculeum figerent, amitterent cum aculeo vitam (3) *Nempe* ita vindicta exercenda est, ne teipsum illâ opprimas.

4) Non cuivis quodvis officium competit.

II. Asinus cum vidisset catellum post blanditias & obsequia Domino exhibita liberalius pasci, occurrit & ipse, elatisq; in Dominum pedibus insiliit, linguâque demulcere cœpit, verùm exclamante domino accurrens familia fustes ac lapides in eum congessit. (4) *Nempe* non cuilibet quodvis officium competit, indigni procul ab aula, & sacris amovendi.

5) Nimium arrogantia inflatus rumpitur.

Rana cum bovem in prato conspiceret, pari se credit magnitudine posse excellere, modò rugosam impleret pellem. Ergo inflata, interrogat natos; nunquid par bovi videatur, illis negantibus, rursum intumuit, ac deinde rursum, dum, ruptâ denique pelle, moreretur. (5) *Nempe* humilis conditionis homines, ubi novâ aliquâ sorte plus æquò intumescunt, exitio proximi sunt.

Pater duarum filiarum alteram olitori, figulo alteram nuptui dederat, illam ubi convenisset, & quo statu res essent? postulasset. omnia, respondit, benè cedere, pluviam se tantum pro horto à Diis exoptare. Subinde cum idem pater, apud figulum, filiam invi-

inviseret, ac de rerum successu sciscitaretur. Omnia rectè vertere, respondit, unum optare, ut serenum esse pergat, quo vasa facilius exsiccentur. Tum pater: Soror imbrem à Diis postulat, tu serenitatem, cui igitur preces meas apud Deum rectè conjungam? (1) *Nempe* contraria plerumq; inter se pugnant hominum vota, ut nec Deus quidem omnibus satisfaceret. 1) *Contrariis hominũ votis nec Deus quidẽ faciat satis.*

Accipiter nidum Lusciniæ conspicatus advolat implumes etiamnum pullos rapturus, nec tenera illorum ætate, nec parentis intergementis questibus motus. Auceps igitur ubi prædatricem hanc volucrẽ ex strepitu observasset, adfuit, raptorémq; intercepit. (2) *Nimirum* qui fraudibus alios circumveniunt, non raro iisdem circumventi pereunt. III. 2) *Fraudulentus captator sæpè capitur*

Graculus pavonum sese pennis egregiè exornaverat, jamq; genus suum aspernatus ad pavones se contulit, ut inter pulcherrimas volucres censeretur, verũ illic despectus, ac malè multatus ad suos rediit, à quibus non minori indignatione rejectus est. (3) *Nempe* qui suprà generis sui conditionem alienis sese bonis effert, etiam propriis sæpè excidet. 3) *Qui alienis superbit etiam propriis excidet.*

Similis ferè de Cornicula est fabula, apud Grabiam & Horat in epist. quæ aliarum avium pennis ornata & mox nudata, cornix mansit.

Lupus cum ossa devorasset, atq; unus transversim mediis inhæreret faucibus; opẽ, magna lucri promissione orabat, quam ubi grus denique, immisso in fauces collo tulisset, ac mercedem deinde postularet. O ingratam, inquit lupus, an satis tibi non est, quod incolumis caput de meis extuleris faucibus (4) *Nempe* potentes & improbi beneficium putant, si cui minus noceant. *Ex Æsopo.* 4) *Potentes beneficium putant, si cui non noceant.*

Vespertilio cum grave inter quadrupedes & aves bellum exarsisset; ad hostiles quadrupedum partes se denique contulit. Verum Aquila subsidio avibus veniens, victoriam cum suis reportavit. Legibus demum certis pax coaluit, sed vespertilio exclusus, pennisque spoliatus, nec his, nec illis gratus, latere profugus in tenebris coactus est. (5) *Significat* illos qui IV. 5) *Neutrius in bello partis utrisq; plerumq; expositi sunt.*

qui duabus se partibus in bello obnoxios faciunt, utrobique fere impingere.

Formica cum hieme eductum de caverna frumentū siccaret, cicada esuriens orabat, ut aliquid frumenti concederet, Cui Formica: Quid fecisti æstate? Cecini, inquit, illa Si æstate, respondit formica, cantasti, hieme salta [1] Hęc fabula *docet*, laborandum tempori & ætate juvenili, ne cum alii abundent, ipse senex egeat. *Gabrias.*

1) *Laborandum tēpori.*

Manus & pedes aliquando indignati ventri, iccircò quod otiaretur, cibum suppeditare noluerunt, verùm otio pariter frui; sed deniq; membra corporis omnia defecère. Ergo manus facti pœnitentia ductæ cibum offerunt. verùm serius oblatas venter deinde respuit. [2] *Docet* Quasdam Reip. partes, alias etiam licet otiosas debere alere (ut subditos otiosum Regem) nisi totam Remp. velint malè intercidere. *Vide suprad.*

2) *In Rep. etiam otiosa quadam partes alenda.*

V.

Asinus leoni quondam ostensurus, & se animantibus ceteris terrori esse posse conscenso monte, horrendum cœpit rudere, moxque vulpes leporésq; conspecti fugere. Et me, inquit leo, vox illa terrere potuerat, nisi te. quis esses, novissem [3] *Docet* quosdam inani tantum verborum strepitu, non autem virtute timorem incutere.

3) *Terror verborum fortes non tangit.*

Leo esuriens languorem fingebat, sed animantes ad visitandū ægrum cavernæ succedentes devorabat. Vulpes eodem delata, ingredi noluit. Rogata causam cur nollet? Quia, inquit, vestigia intrantium quidem video, sed nulla redeuntium, [4] *Docet* non facilè subeundas potentium aulas.

4) *Potentium aula vitanda.*

Asinus aliquando equum in via socium orabat, ut sarcinæ gravissimæ ex se partem susciperet, quo recusante, cum denique succubuisset asinus, totum onus à domino cum asini etiam pelle in equum translatum est [5] Ita qui recusant sæpè exile onus, coguntur denique ad graviora perferenda, *Æsopus.*

5) *Sæpe qui parva detrectant onera, ad gravia coguntur.*

Leo cum rustici caulam subiisset, hic illum intercepturus clausit aditum. Igitur leo in gregem primùm, deinde & armenta crudeliter grassatus, rusticum

suæ

ſuæ jam vitæ conſulentem terruit. ut is proinde liberam aperiret viam fugienti. Egreſſo leone flens ad virū, uxor, inquit, merito tam indigna pateris, qui illum quem fugere & fugare oportebat, incluſiſti [1] *Nempe* hoſti potenti via etiam ad fugam aperienda eſt.

1) Hoſti fugienti etiā pons ſternendus.

VI.

Hircus æſtivo tempore impense ſitiens, cum in præcipitium ſeſe profundum ad hauriendum dimiſiſſet, neq; deinde in altum conniti rurſum poſſet, opem implorabat. Cui vulpes, ſi tantum mentis, quantum pilorum in barba habuiſſes, huc digreſſa non eſſes, antè quam de reditu prævidiſſes [2] *Scilicet* eò progrediendum non eſt, unde regredi nequeas.

2) Progrediendum non eſt unde regredi nequeas

Lupus capram in prærupto paſcentem intuitus, ut potiri eâ facilius poſſet, deſcende, inquit, pratum hic tibi pinguius longè patet. Cui rurſum capra, [3] Non ut me paſcas, ſed ut te ipſum, Lupe, ſollicitus es.

3) Conſiliū aliis libenter damus, quod nobis utile eſt.

Galli duo gallinacei atroci certamine concurrerant, alter victus ſub tecto ſe pudoris plenus abdidit: elatus alter, tecti vertici inſedit canens victoriam, quem ubi Aquila præteriens conſpexiſſet, in prædam abripuit [4] *Nempe* arrogans victor ſæpè vincitur. *Æſopus.*

4) Arrogās victor ſæpe vincitur.

Nonnemo cum furacem intercepiſſet vulpem ut eam longo dolore affligeret, caudæ ſtupas, aliáque ignium alimenta cōnexuit, ſuccenditque. Ita dimiſſa in propinquos ſeſe hominis ſegetes effudit, inflammavitque ſerò homine ulciſcendi amentiam deflente [5] *Nempe* Vindicta ſæpè in autorem redit.

VII.

Veſpa aliquando cum ſerpente congreſſa, ejus inſedit capiti, quam cum diſcutere ſerpens non poſſet, caput rotæ venienti ſubjecit [6] Ulciſcar, inquit, licet cum hoſte moriendum fuerit.

5) Ultio in autorem recidens.

6) Ulciſci hoſtē ſe unà perdendo.

Leo quidam amabat virginem, pro hac impetrāda parentem adiit. Is veritus denegare, leonem monuit ut ſi vellet, ungues unà cum dentibus deponeret, ne virginem terreret. Exarmatus igitur leo redit, ſed jam parum timendus verberibus ad mortem multatus, [7] didicit, arma non temerè inter hoſtes deponenda.

7) Arma non temerè inter hoſtes deponenda.

Lupus captam ovem latibulo intulerat, supervenit leo, & depositam prædam sustulit, lupus id a longe observans, querensque: meum, inquit, injustè abstulisti. Leo subridens. Nimirum, inquit, tibi justè ab amico donatum fuerat [1] *Nempe* malè parta, malè dilabuntur.

1) *Malè parta malè dilabuntur*

Pica humano sermone edocta vini pretium enunciare: cū aucto deniq; ob difficultatem annonę pretio solitâ proclamatione uteretur, ab œnopola indignāte in fimetum ejecta est: ubi cum porcum in mediis sordibus volutatum conspiceret: an tu, rogat, vinum quoque proclamasti? [2] *Videlicet* Tempori serviendum, & in aulis Regum, quod placeat, loquendum, nisi ejici, atque ad porcos redire cupias.

2) *Serviendum tēpori ut bene Domino servias.*

Mulus à Vulpe interrogatus, cujus originis esset: respondit, se Dei creaturam esse. Vulpes hoc, inquit, scio, at quibus parentibus es natus? Tum puduit fateri patrem asinum esse; & memor, matrem in aula regia fuisse educatam; Affinis, inquit sum equi vectoris suæ regiæ majestatis, [3] *Nempe* generis multos pudet, scelerum non pudet.

3) *Generis nonnullos magis pudet quam scelerum.*

CYRILLI Apologi.

X.

Vulpes famelica, ut corvum fame laborantem captaret, se mortuam ac velut cadaver in terram prosternit. Verùm non usq; adeò vitalem animam intra viscera continere potuit, ut ne corvo aliquid fraudis suboleret. Cùmque ìccircò de fraude facta expostularet [4] Fur, inquit vulpes, furi fidem non habet. *Cyrillus antiquus autor in manuscripto hac ætate repertus, de quo Cornel à Lapide, & alij, nos 30. sequentes apologos ex eo selegimus.*

4) *Fur furi fidem non habet.*

Porcus aliquando bovem post sumptum jā cibum ruminare iteratâ masticatione comperit. Et quin inquit à sumpto quiescis cibo, nec devorata recoquis? Quia, respondit, bos tecum inter impura & lege prohibita censeri nolo [5] *Nimirum* quæ mente sæpius ruminaveris, altius insident. *Cyrillus.*

5) *Sæpe ruminata altius hærēt.*

Equus asino exprobabat, quod divisâ ungulâ sub onere tardiùs incederet. At tu inquit asinus, solidâ pro-

1) *Præcipitantia offendit.* progrederis citiùs, sed sæpius offendis [1] *Nempe* prudens festinat lentè. *Cyrill.*

XI. Corvus ut famenti in morbò vulpi consuleret, gallinas adiit, suadere conatus vulpem depositâ feritate, monasticam mansuetámque vitam delegisse, jamque securè adiri posse, persuasisset curiosis credulisque, nisi interveniens gallus, O simplices exclamasset, an corvum vulpemque credetis fallaciam, naturámque exuisse. Cavete nisi incautè perniciem vestram ametis. Ita detinuit servavitque, suâ credulitate & alienâ perfidiâ perituras. [2] *Nempe* Fide, sed cui vide.

2) *Nimia credulitas sæpe fallitur.*

Lupus ut solutum à jugo bovem, ad solitudinem, otiúmque suis insidiis opportunum traheret. Quin, inquit, majori libertate solutus abis, téq; quiescẽdo pascendoque oblectas? Cui ille: hæc tua sit vita, mihi in labore major quies, ac securitas sese offert [3] *Scilicet* vis animo quiescere, & à multis te periculis securum subducere, ama laborem. *Cyrill.*

3) *Labor corporis quies animi.*

Cum longo satis labore corvus pauca fari didicisset, ranæ loquacitatem audiens, Unde, inquit, soror, hæc tibi loquendi copia? Natura, inquit, rana, pro caudâ mihi linguam desertam elargita est, Tu verò, (rana vicissim interrogat) unde de improviso eloquens factus? Arte, respondit corvus, & labore, hinc etiam cariùs mihi sermo constet, parciùs illo, cautiùsque utor: Tu multa sed imperitè blateras [4] *Nimirum* sapiens verba bis ad limam, antequam semel ad linguam adhibet, & priùs quam loquatur, digna loqui discit. *Cyrill.*

4) *Sapiens minus loquax.*

XII. Asinus leonem mirabatur solo contuitu luporum gregem in fugam agere, quem vix magnis ipse clamoribus terruerat. Cui Leo. Ne mirere, nam sola virtus conspécta plus valet, quam clamosæ inanésque voces. [5] *Nimirum* verba inania parum movebunt, ubi actio, virtusque non respondent.

5) *Res magis quam verba movent.*

Vulpes leoni sociata, cum aliquando obvium despexisset musculum, leone illum salutante, evenit, ut uter-

uterque deinde in laqueos venatorum incideret Mus igitur humanitatis à leone sibi præstitæ memor adfuit, arrosóque illum laqueo in libertatem vindicavit, Vulpe in vinculis frustra abblandiente. [1] Cui musculus. Nesciebas, inquit, superba rebus etiam minimis suam inesse virtutem, neq; nos quantumvis parvos aspernandos. *Cyrill.*

1) Etiam minimus hostis aut amicus non est negligendus &c.

XIII.

Aer tumefactus aliquando terram aspernabatur, tanquã punctum obscurum abjectumq; sub pedibus calcantiũ. Cui Terra. Mea ego in humilitate quietem possideo, hominesq; ac brutas animantes varia frugũ metallorúmq; copia de lecto & alo, cùm tu elatus inflatúsq; inquietis semper ventis, tempestatibúsque obnoxius turberis [2] *Nempe* demissionis magnus est fructus, superbia sterilis & inquieta. *Cyrill.*

2) Demissionis major fructus superbia sterili.

Formica æstatis tempore acquisitis recèns alis aera petebat, ac philomelæ se, apibúsque sociam, similemq; gaudebat Verúm hieme ingruente pluviâ, ac tempestate appetita, tum fame urgente, cavernam revisura ab aliis excluditur. Cui formicæ ceteræ responderunt. Nullum illic alatum genus incolere, neque ad fructum alios admitti, quàm qui fructum collegerint. [3] *Ita* aliena & magna petens, propriis etiam, parvisq; non immeritò excidit. *Cyril.*

3) Qui aliena & se majora aggreditur propriis meritò excidit.

Canna arundinea, inter cannas melleas oriens, has ridebat, seséq; efferebat, quod anno uno plus incrementi accepisset, quam illæ duobus; sed tu, respondet sine fructu atq; intus stultè intumescis. [4] Melior est fructuosa exilitas, quam infrugifera elatio, nec aliis utilis & sibi noxia, cum omni ventorum injuriæ exponatur. *Cyril.*

4) Demissionis fructum major.

Vulpes aliquando gallum cantantẽ audiit, simulq; cognitionem siderum, rerúmq; futurarum in illo mirificẽ extulit, ac cantanti velut applausura coexiliit, deniq; ut amicum, ad osculum deferendum postulavit, cui dum se credulus inclinaret gallus, captus a vulpe interiit, [5] Alienâ *nempe* simulatione & laude propriâ sæpè decipimur. *Cyrill.*

5) Laus sæpè aliena nimium credulos præcipitat.

XIV.

Struthio inter aves alarum suarum amplitudinem jacta-

jactabundus ostentabat, rogatus verò ab avibus ceteris, ut volatu præiret, vano in terris conatu hæsit, reliquis evolantibus. Tunc ad illum corvus, ubi inquit, frater struthio nunc alæ istæ tuæ, nunquid otiosum tantum sunt pondus? [1] *Frustra* videri cupis, quod non es, & jactitas, quod inutile est, *Cyrill.*

1) *Frustra ornatus qui nil prodest.* vel *Quod es videare esse.*

Spina floribus pulchrè exornata ad ficum versa. Ubi, quærit, sunt flores tui? cui ficus, ubi sunt, ô spina fructus tui! non dedit natura fructus, respondit spina. Tu ficus, nec mihi illa flores dedit. Verùm cùm flos derivetur in fructum, satiusne existimas sine flore fructum producere, quam fructu privatam florere? [2] *Nimirum* melius est utilem & frugiferum esse, quam tantum videri. *Cyril.*

2) *Melius est utilem esse quàm tantum videri.*

Simia læta, sereno cælo, onagrum reperit in solitudine tristem dejectâque humi facie prostratũ: causam sciscitata, intellexit nimiam cæli lucem oculis caliginem, animòque mœrorem affundere. Tum illa. Meritò hec pateris, si solis lucem omnibus gratam ferre non possis. [3] *Nimirum* Invidus, alterius rebus marcescit opimis. *Cyril.*

3) *Invidia excæcat.*

XV. Lætabatur lutum, quod columbam niveam pulchrâq; infecisset sordibus. Tum illa. Nisi tu in te fœdum impurumq; esses, me non inficeres. Verùm ego fonte lavabor, eróque, quæ fui, candida: tu lutum sordidum manebis [4] *Videlicet* non infamant deturpantque alios, nisi infames ipsi turpesque. *Cyril,*

4) *Non infamãt alios nisi infames ipsi.*

Corvus aliquando ex vulpe artem ditescendi scire cupiebat, ut ad majores opes perveniret. Respondit vulpes, hanc artem in tribus consistere vitiis, & uno tormento, videlicet in cupiditate insatiabili, inquieta rapacitate & continua illiberalitate, tum denique in timore perpetuò amittendi quod acquisitum est. Qua instructione corvus acquiescens maluit victum sibi providere in dies singulos, quam non necessariã cumulare [5] *Cyril.*

5) *Ditescere sine vitiis & pœna rarum est.*

Talpa aliquando apud naturam querebatur, quod sibi oculos negasset, cum tamen basilisco tribuisset, quibus alios interficeret. Tum illa. Nescis misera

cœcam

cæcam te esse oportere, quæ sub terra degis, ubi nullus oculorum usus. (1) *Nimirum* avarorū exemplum talpa est. quorum animi terræ immersi excæcantur. *Cyril.*

1) Avari & terreni sunt cæci.

XVI.

Iuvenis simia erat, de cauda sibi negata dolens, quā natura tam liberaliter vulpi impendisset. hanc ut vulpes erudiret, experientiæ causa peregrinatum duxit. Occurrit primum elephas, sed edentulus; qui cum amissorum dentium causam rogaretur, illos se abiicere licet pretiosos, dixit, ut venatorum manus subterfugeret. Occurrit & hyæna, verùm cæca, oculos sibi à gemmarum cupidis erutos asserebat. Castor obvius naturam mutilarat, ne præda aliis fieret. Pavo denique sine cauda repertus, hanc sibi ab avidis tantæ pulchritudinis ablatam questus est. Tum simia. Iam enim vero intelligo, naturam multa largiri quæ nos in insidias & periculo coniiciant. [2] Malo igitur sine cauda pauper & tuta, quàm cum tanto periculo caudata haberi. *Cyril.*

2) Honores & opes nos magnis periculis obiiciunt.

Macilenta Vulpes in pingue sese penuarium, per angustum insinuarat aditum, ut curaret cuticulā, quam ut mustela conspexit, rogassetque cujus beneficio subintrasset. Maciei, inquit vulpes. Quid hic actura es quærit. pingui hanc pabulo macilentiam, inquit, curabo, sed quā viā, refert mustela, jam pingujor redibis vide ne de pelle pericliteris. Quo expenso rectius, vulpes cœpit viam maturè relegere, nec tanti voluit pinguedinem emere [3) *Nimirum* multi dum carni nutriendæ student, malè intereunt. *Cyril.*

3) Caro curata multos perdit sive Gula noxia est.

Simia ut ornatior esset, tergúmque informe tegeret histrionem, quem vario in habitu spectarat, pro veste commodanda adiit. quam ille obtulit, modò sibi in scena famularetur, accepit conditionem. Verum deinde sæpius nudata propalam ad verbera aut ludibria, doluit suâ se cupiditate in hanc servitutem venditam (4) *Nimirum* stultorum est libertatem pro exiguo pretio & lucro vendere. *Cyril.*

4) Libertatem exiguo pretio vendere stultum est.

XVII.

Aranea nonnunquam suæ insidens ad captionem telæ, risit apem vago labore oberrantem per prata flo-

réſque. Et quam ſtultum, inquit, pro ſtilla roris tanto circumvolare opere. Quanto ſtolidius, reſpõdet apis, pro fœtida muſca te eviſcerari, ac ſæpe irrita exſpectatione deludi? [1] *Nempe* ex rapinis vivere avaros turpe, & fallax: Ex fructu operis laborioſos, certum honeſtúmque eſt. *Cyril.*

1) Honeſtius ex labore quam rapina vivitur.

Cucurbita juxta palmam ortu ſubito intumeſcens ex vetuſta jam arbore ſciſcitatur, quanto tempore adoleverit? Cúmque illa centum ſeſe annos natam diceret. elata, gratias, inquit, naturæ habeo, quæ centum me diebus ad hanc magnitudinem educavit. Cui palma. Miſera es, nam citò te perituram auguror, quæ citò accreviſti [2] *Nihil* enim ſubitum, diuturnum, ubi ſubitò opes affluunt, brevi relabuntur. *Cyril.*

2) Nihil ſubitò à natura aut arte laboratum in honore aut fortuna, diuturnum.

Vagus rapáxque lupus, cùm bovem poſt toleratum jugum, gramine ſe tenui alentem cerneret; ô te miſerum exclamat, cui præter graviſſimæ ſervitutis jugum, tam victus tenuis eſt: ego ſi parens natura vires dediſſet, præter libertatem lautè etiam paſcerer, & vel aſelli carnes averſarer. [3] Cui bos reſpondit. Malo inter labores jure veſci fœno, quàm inter otium hædis injuriâ. *Cyril.*

3) Tenuis victus iure partus, quàm lautus cum iniuria, melior.

XVIII. Sanguiſuga poſtquam humano ægrotantis ſe impleſſet ſanguine, verum noxio, cœpit & ipſa morbo lethali contriſtari. Tum formica præter ambulans, granúmq; ad cavernam trahens cum à febriente cauſam mali intellexiſſet (4) Malo, inquit, labore meo parcè, quam alieno ex ſanguine profuſè vivere; nam ex alieno immodicè vivere, multis letale fuit. *Cyril.*

4) Gula perdit.

Aranea vermem ſericum aliquando reprehendit: quod ſe eviſceraret in uſum aliorum, ſine ullo ſuo emolumento. Ego, inquit, utilius meum in uſum, venationémque muſcarum laboro: tu aliis tantum nata videris. Cui ſerici pater reſpondit. An neſcis bonum omne diffuſivum ſui, ad aliorum tranſire utilitatem? [5] quiſquis ſibi tantúm natus eſt, orbi inutilis eſt. Aliis apes laborant, bovéſque, aliis vellera oves gerunt, poma arbores, vilis eſt, qui ſibi tantum ſervit. *Cyril.*

5) Bonum ſui diffuſivum vel labor Reip. impenſus laudabilis eſt.

Cum poſt effuſionem pluviæ aër calefactus rurſum effuſos

effusos humores attraheret, tellus queri cœpit, quòd auferret, quæ paulò antè dedisset. Cui aër respondit, iccirco dedisse se, ut reciperet. hoc, excepit tellus, illiberalis animi est: nam omne donum convenit esse gratuitum[1] *Cyril.*

1) *Dona gratuita esse convenit.*

Danubium in se exundantem Oceanus aliquando interrogabat: quando illo suo influxu cessaturus esset. (2) Tum, inquit, effundere desinam, cum tu recipere. Nam ut cupiditati nihil est satis, ita nec liberalitati. *Cyril*

2) *Liberalitati nunquam satis.*

XIX.

Gravida vipera fœtum, morsu per viscera matris viâ apertâ egredientem, ita affata dicitur. Ergone ingrati vitam, quam dedi, matri nascendo adimitis? Cui proles, cur igitur delectata conceptione ventris cœco nos carcere inclusisti? lux nobis debetur, hanc quærimus. Tum mater, quod in me audetis malum refundetur. Mares ex vobis in conceptu præmorso capite voluptatem luent, fœminæ pari mecum clade occident [3] *Nempe* quod tibi nolis fieri, alteri ne feceris. *Cyril.*

3) *Quod tibi non vis, ne feceris alteri vel Parentibus ingratus ingratos experietur liberos.*

Canis ubi gravius à Domino vapulans lamentaretur, accessit lupus: Et quid, inquit, hominem amas, à quo post labores, vigiliásque etiam verbera devorare cogeris. Tum canis, si bona de manu amici profecta accipio, cur non etiam quandoque mala? dignus amico non est, qui ad quamvis offensam resilit. [4] *Cyril.*

4] *Non deserendus amicus, qui aliquando offendit.*

Ficulnea sine flore in fructus protrusa: cum juxta se vidisset lilium rosásque eleganti florum specie átque odore vernãtia: quorsum, inquit, floris illa amœnitas, quæ sine fructu in vobis est? Cui rosa, liliúmque respondit. An nescis te flore omni destitui, dum fructum paris: nobis idem ipse flos fructus est, cujus fragrantiâ non homines modò, sed & ipsæ etiam feræ, præsertim unicornes, delectantur: (5) *Nimirum* Virginitas flori similis, non absque fructu est; conjugium fructus, sed absque flore est. *Cyril.*

5) *Virginitas flos cum fructu Conjugium fructus sine flore.*

Vipera aliquando Phœnicem solitarium mirata de thalami socia inquirebat. Cui Phœnix, solus ego in meo sum genere, & solus mihi sufficio. [6] O vita misera, exclamat vipera; quæ & gustu & fructu conjugii poste-

6. *Virginitas solitaria beatior fecũdo conjugio.*

posteritate destituitur. Contra Phœnix. Tui verò misereor, qui aut concipiendo, aut pariundo interis, ingratâ adversum te posteritate. Ego sic morior, ut ex funere superstes pro omni posteritate, meipsum substituam, vitamque, quam tu in alios trāsfundis ingratos, mihi liberaliter reddam. *Cyrillus*.

XX. ABSTEMII APOLOGI.

Senex mortem venientem orabat, ut sibi tantillum temporis ne denegaret, quo testamentum conderet. Cui Mors. Toties à me admonitus, cur non condidisti? Nunquam te, senex inquit, vidi hactenus. An non vidisti, respondit, cum æquales, juvenes etiam, pueróſque è conspectu tollerem? nonne admonui; quando oculi hebescere, auditus minui, ceteríque sensus ac corpus ipsum cœpit deficere? (1] *Abstemius*.

1) Indies mortis admonemur.

Aves de pluribus Regibus eligendis consultabant, quod sola Aquila minùs sufficere tantæ multitudini regendæ videretur. Sed cornix intercessit, deterruítque. Causam rogata, Plures, inquit, difficiliùs sacci quam unus impleri poterit. (2] *Nempe* Reges multi, multís inhiant subditorum bonis. *Abstemius*.

2) Ubi multi imperant, multi rapiunt.

Agricola Jovi questus quod pecora ipsi segetes passim depascerentur. Lupum iis, inquit Jupiter, dabo, qui compescat evagantes. Verùm lupus ubi denique rustico complures oves sustulisset, Jupiter rursum imploratus venatores constituit, qui lupos caperent. [3] *Ita* nihil immoderatum diu sine pœna est. *Abstem.*

3) Nemo sine adversario vivit.

Mulier quædam viro defuncto ad nuptias transire alteras cupiebat, hominum tamen irrisionem verita, anceps hærebat. Commater, ut timorem desiiceret, suasit, ut, quem habebat, asinum viridi colore tingeret, sicque per urbem dimitteret. Traxit hoc spectaculum primis diebus aliquàm multos, verùm denique hic cōcursus admiratióque hominum desiit [4 [Idem, commater inquit, de te futurum putes. Aliquot diebus fabula vulgi eris, denique conticescent. *Abstemius*.

4) Hominum fama, nisi in vitio diuturna non est.

XXI. Vir uxori merulas dabat igne excoquendas. Et hos inquit mihi turdos coque. Erras, inquit illa, sunt merulæ.

rulæ. Tum vir, ego verò turdos esse assero, neganti rursum uxori inflixit verbera, dum conticesceret. Recurrente post annum eodem die. Hæc, inquit ad maritum mulier, illa dies quâ ob maledictas merulas superiori abs te anno vapulabam Adhuc negas, perversissima, turdos fuisse, simulque reperiit verbera Ita revoluto tempore, mulierèque sæpius eadem recinente, & verbera quoque à viro iterata tulit. [1] *Abstem.*

1) *Debilioris ingenii pertinaces opinione.*

Non absimilis illa fabula de muliere contendente cum viro pratum non esse demessum, sed tonsum, quā cum in aquas vir denique præcipitem egisset, iámque vox undis interciperetur, illa levatâ adhuc manu, digitisque in forficem aptatis viro illusit, ne victa videretur. [2] *Nempe* illa docet fabula, stultum esse contendere cum fortioribus, hæc muliebris pertinaciæ egregium exemplar proponit.

2) *Stultum cum fortioribus contendere.*

Asinus pluribus annis inoffenso pede domino sub oneribus servierat, semel viâ salebrosâ gravi sarcinâ pressus, offendensque concidit, mox duris verberibus multatus. O ingratum exclamat herum, qui nec unicam quidem offensam pro tot officiis præstitis ignoscit. (3) *Nempe* potentes tam facilè multa beneficia accipiunt, quàm difficilè vel unam donant injuriam. *Abstem.*

3) *Potentes post multa beneficia ad unam sæpe injuriam implacabiles.*

Aquila in ceterarum avium comitio, postulabat aliquas ceterarum filias formosiores pedissequarum in aula loco. Mox bubo; Regina, inquit, meas accipe. Tum Aquila, quâ formâ filias possides? quâ sum ego, respondit bubo. (4) Quæ res ceteras aves in risum effusissimum solvit. *Nempe* cuique suum pulchrum est, quia sibi quisque placet in ceteris. *Abstem.*

4) *Suum cuique pulcrum, quia quisque sibi potior est.*

XXII.

Vir quidam decrepitum parentem domo ad Xenodochium reiecerat, hic à filio orabat, duo saltem lintea, ex partis à se opibus patri submitteret Exoratus unam de suis prolibus ad avum deferenda lintea destinat. Puer ad patris ingenium natus, alterum de linteis retinuit. Increpitus à parente redux, & cur servasset alterum? rogatus custodivi, inquit, illud, ut tibi aliquando in Xenodochio agenti mitterem. (5) *Nempe* quod

5) *Exemplo duci, vel impius pietatem non meretur.*

quod tibi non vis fieri, patri ne feceris. Et, ducimur exemplis. *Abstem.*

Lupus esuriens hystricem ambiebat, sed cautè hirsucum formidabat. Igitur verbis eum humanis adiit, suasitque ne pacis tempore inutile telorum pondus corpore traheret, cum alii sagittarii extra prælium sagittas deponerent. Cui hystrix. Adversus lupum semper præliandi tempus esse. [1] *Nempe* adversus hostem fraudulentum semper munitum esse convenit. *Abstem.*

1) *Adversus hostem fraudulentum semper munitum esse convenit.*

Vulpes à rustico ob gallinas captas intercepta, cum rustico pro libertate omnem fidem promitteret. Dimitterem inquit ille, nisi mortuæ, quam vivæ fidem inesse majorem crederem. [2] Hosti blandienti non fidendum *Abstem.*

2) *Hostis capti blanditiis non fidendū.*

Servus cum asini circumagendi tædio duceretur, ex alta rupe præcipitem egit, mentitus domino, casu decidisse. Is verò coactus asini deinde onus perferre. Tū denique animadvertit, suo se flagitio meritò plecti. [3] *Nempe* quisquis fortunam scelere ambit, excidet. *Abstem.*

3) *Fortuna è scelere ambita exitu infelix.*

XXIII.

Mures comitio indicto consultabant, quâ arte felis insidias possent subterfugere. Fuit in ceteris, qui suaderet, ut ex collo felis tintinnabulum suspenderetur, ita facilè detegendas insidias. Itum ab omnibus in hanc sententiam velut sapientissimam. Verùm, nonnemo ætate grandior: quis, rogat, è vobis, tintinnabulum appendet? Quod cùm ordine subterfugerent; [4] *Intellectum* fuit, aliud esse consilium dari, aliud exequi. *Abstem.*

4) *Consilium in arduis facilius damus, quàm exequimur.*

Porcum oves criminabantur, quòd ingratus domino viveret, cum lautissimè haberetur. se verò lanam, lac, agnósque refundere alteri. Post mortem; inquit porcus, gratiam luculentiorem referam, (5) *Nempe* tales multi ex divitibus, qui nisi mortui aliis non prosunt *Abstem.*

5) *Multi divitum aliis, nisi mortui, non prosunt.*

Bos nondum cornutus, à Jove cornua, ne inermis esset, orabat, auditus deinde cum se cornibus ad servitutem & jugum, ante sine cornibus liber, rapi sentiret,

voti

voti serò pœnitebat (1) *Nempe* illa tantum à Deo petenda, quæ ipse nobis profutura intelligit. *Abstem.* 1) *Non convenit nos petita à superis semper obtinere.*

Mulus aureo freno phalerísque insignem conspicatus equum, sortem suam querebatur, cũ ipse sub malè dolatis clitellis servire cogeretur. Verum ubi multis vulneribus saucium ex prælio equum vix animam trahere conspiceret. Melior inquit mea sub clitellis servitus, quàm tam pretiosa discrimina. (2) *Nempe* nõ invidendum potentibus, quia cum magnis opibus magna subeunt pericula. *Abstem.* 2) *Potentibus splendida pericula stultè invidentur.*

XXIV.

Vulpes gallinam ovis incubantem reperit, quæ deprecari vitam cœpit, pullos quos exclusura erat, offerens. (3) Tum vulpes: stulta sim, si prædam tam certam pro incerta deseram. *Abstem.* 3) *Pauca vos pes certa pro incertis non deserenda.*

Vitulus cum asino in eodem pascentes prato hostilem sentiebat advenire exercitum. Tum vitulus, hem frater, fugiamus. Cui asinus, tu fugias; nam meæ vitæ nihil metuo. clitellis verò me etiam amici onerant. [4] *Abstem.* 4) *Tenuis fortuna securos facit.*

Lupus piscis diu in amne dominatus, multorumq; pisciũ clade saginatus dum ceteram piscium plebem, amnémque angustum, velut exilem nimium, despiceret, ad mare, ubi latius dominaretur, contendit, verum illic à Delphino appetitus ægrè rursum per sui ostium amnis tutus evasit, [5] didicitque supra vires, fortunámque nostram nihil appetendum *Abstem.* 5) *Supra fortunam nihil appetendum.*

Testudo humi lentè repens orbis semel ex alto spectandi cupida, aquilam, ut se levaret, exorarat. Illa ubi in aëra sustulisset, denique ceu satis spectatum, in rupem dimisit, ubi confracta volucri præda fuit, digno ambitionis præmio. [6] *Nempe* multi tolluntur in altum, ut lapsu graviore ruant *Abstem.* 6) *Ambitio multos tollit, ut obruat.*

XXV.

Bubulcus stabulum ingressus boves lætitiâ exsultantes vidit. causam sciscitatus lætitiæ: intellexit, somniasse illos, se hodie ad pascua deducendos. Tum bubulcus, Nolite, inquit credere. Nam ego contra somniavi vos araturos, hominum autem somnia veriora sunt, quam brutorum. [7] *Nempe* mortalium spes plerúmque sunt somnia. *Abstem.* 7) *Vana multorum spes somniã sunt.*

Asinum brevi moriturum ex morbo fama vulgaverat. Aderant, invisendi in morbo gratiâ, lupi, canésque, quibus ab asello filio sciscitantibus, ut se pater haberet? per rimam is respondit. Melius quam vos optetis. [1] *Nimirum* multi spe prædæ ægrotantes invisunt. *Abstem.*

1) Ægros multi spe præda invisunt.

Ursus læsus ab una ape totum alveare indignans laceravit, disiecítque, tum suâ clade apes universæ commotæ, ursum penè aculeis confecere. Qui ingemiscens dixit, [2] quanto satius erat exiguam perferre injuriam, quam afflictionem tantam! *Abstem.*

2) Impatientia & ultio mali levioris malum sæpe grave peperit.

Vir lapidibus graviter appetitus, læsúsque, cum denique rogaretur, qui lapides maximè doluissent? Respondit, ab amico, ut rebar, jacti, licet me non attigerint. [3] *Abstem.*

3) Amici injuria gravius sentitur.

Ita ovis à custode cane læsa balabat, à lupo pòst correpta conticuit. Causam sciscitantibus, inquit, quod domesticus me læderet, gravius doluit, quàm quòd inimicus. *Abstem.*

XXVI. Insanus quidam urbes peragrans, venalem se ferre sapientiam asserebat. Cuidam verò, oblato argenteo, eam petenti, colaphum incussit, tradito dein longiori filo, tanto, inquit, imposterum spatio, quanto hoc filum extenditur, à stultis absis, & sapientior eris! [4] *Abstem.*

4) Stultos vitandos.

Carduelem puer suavibus largísque in cavea cibis aluerat, illa tamen opportunè evasit, frustra ad reditum puero provocante, ac interrogante, cur tam lautè habita redire ad delicias nollet? respondit, ut meo potiùs me arbitratu, quam tuo pascam. (5) *Nempe* libertas opibus dulcior est *Abstem.*

5) Libertas gratior opibus.

Leo cum ceteris animantibus adversus volucres pugnaturus erat, quem ursus interrogabat, quid timidis leporibus, & ignavis asinis in bello facturus esset? Illis, inquit, pro tabellionibus ob celeritatem; his pro tubicinibus, ob elatam vocem, usurus sum. (6) *Nempe* nihil tam vile cujus à prudente usus non reperiatur. *Abstem.*

6) Nihil tam contemptum quo prudens uti nequeat.

Merula cum milvum magno videret ambitu aëra circi-

circinantem; ingentésque edentem ſtreperâ voce clamores, exterrita hæſit. cui turdus, ne trepida, inquit, ſoror, tantos pugnæ apparatus minásque in exiguum murem, aut in pullum gallinæ effundet. Cavendum nobis ab accipitre, cuius priùs ungues quàm vocem ſentimus, [1] *Nempe* verboſi minacéſque adverſarii minùs plerúmque tacitis pertimeſcendi ſunt. *Abſtem*

1) Tacitus hoſtis magis quam verboſus metuendus.

XXVII.

Ficedula cum in loco deſerto apud turdum labruſcis, & baccis ſilveſtribus victitantem excepta eſſet: hortata eum eſt, ut relictâ tam ſterili habitatione ſecum ad fertiles vites, ficúſque diverteret. Paruit, lautè etiam ſupra votum habita. Verùm dum circumſpiceret, aliáſque aves laqueis, alias viſco, liniſque alias implicitas cerneret, relegit iter, maluitque parcè, quam periculosè vivere. [2) *Abſtem.*

2) Pauca & tuta opes magnis ſeu intutis præſtant.

Aſinus porco eiuſdem villæ dominíque plurimùm invidebat, quòd is otioſus tam lautè indies curaretur, cùm inter labores graviſſimos vix paleis ipſe, tribuliſque animam aleret. Verùm ubi contubernalem ſuum denique ad lanienam rapi videret, (3] mutata ſententiâ, jam ſatius inquit, video aſinum eſt, quàm porcum agere. *Abſtem.*

3) Lauta vita, dura plerumq; morte clauditur, & contra.

Ruſticus quidam gravi liti implicitus, cum fruſtra ſæpius aditum apud Juriſperitum tentaſſet, ut patronum cauſæ haberet, denique hædo pingui oneratus adfuit, quem cùm ad oſtium balantem percepiſſent, ſubitò ad domum & dominum aditus patuit [4] Receſſurus igitur ruſticus non domino, ſed hædo de benevolentia conciliata gratias habuit. *Abſtem.*

4) Plenis manibus Patronos cauſarum invenies.

XXV. II.

Paſtor ut caprarum gregem adverſus lupum animaret, lõgâ oratione hortatus eſt, ne quid metuerent, plures eſſe numero, omnibúſque plus virium, quàm uni ineſſe lupo, præſertim cùm armatæ cornibus contra inermem incedant lupum. Erectæ hac laude nunquam ſe lupo ceſſûras promittunt, verùm ubi deinde in conſpectum is veniſſet, in ſubitam effuſæ fugam abjere, paſtore fruſtra cohibente. (5) *Nempe* mericuloſus animus nihil audet egregium, nullâque ducis oratione ad conſtantiam induratur *Abſtem.*

5) Timidus animus nihil audet egregium.

Aranea in hirundinem excandeſcens, quod muſcas captando, ſuum ſibi cibum præriperet; quare in foribus ubi hirundini tranſitus, ad avem intercipiendam, telam contexuit. Hirundo verò incautè tranſiens & telam & araneam ſecum in aëra abripuit. Tum aranea iam peritura, heu dolor exclamat! quàm ſtultè meis viribus majora aggreſſa ſum. [1] Ita nempe perii, dum me fortiorem perdere volui. *Abſtem.*

1) *Vltio in fortiores, autorem ferit.*

Culex ut hiberno tempore à fame ac frigore ſe tueretur, ad apum conceſſit alveare, periitque admitti, pollicitus artem muſicam ſeſe inibi juniores apes edocturam. Sed nonnulla apum reſpondit. Malo aliam proles mea artem diſcat, quâ ſe in famis ac frigoris neceſſitate tueri poſſit, [2] *Optima* ars eſt quæ cultores tutò alit. Ita muſicus hic excluſus eſt. *Abſtem*

2) *Optima ars quæ ſuos cultores alit, vana cætera.*

XXIX. Accipitres aliquando inimici inter ſe acerrimâ cõtentione decertabant, columbæ pacis ſtudio, legatis eò ſubmiſſis, diſſidentium odia compoſuére. Sed illi amicitiâ initâ, ut erant ingenio inquieto, ceteras aves ac maximè columbas infeſtis odiis, rapiniſque dilacerarunt. [3] Tum Columbæ, quantò nobis utilior illorum diſcordia, quàm concordia extitit? *Abſtem.*

3) *Mali, nocentiores ſunt amici, quam hoſtes.*

Opilio lupi catulum ruri ceperat, quem domi inter canes alebat, ut cum iis manſueſceret. Sed hic more ſuo gregem invadere & lacerare ſolitus, canes ad eandem ſocietatem traxit. Quare à paſtore occiſus, canibus in mala conſuetudine perſiſtentibus. Meritò inquit paſtor hæc fero, qui canibus lupum malè ſociavi. (4] *Nempe* faciliùs unus malus probos complures, quàm probi multi unum malum ſuis moribus imbuent. *Abſtem.*

4) *Vnus malus plures faciliùs probos pervertet, quã convertetur.*

Arbores proceræ, erectæque uno ſuccreverant loco, quæ humilem juxta, nodoſámque deridebant arborem. ædificaturus tum forte loci dominus omnes exſcindi jubet, relictâ unâ illâ deformi. [5] Tum ſecum illa, quàm bene me turpem natura genuit, cùm formoſis tanta imminеant pericula! *Abſtem.*

5) *Formoſis forma ſæpe exitium.*

Similis apologus, de pinguibus caponibus macilentos irridentibus. quorum illi deinde, qui reliquis illudebant,

ludebant ad lanienam postulati [1] *Nempe* egestas rerum copiâ, plerúmque est tutior. *Abstem.* 1) *Opes cum periculo sunt*

XXX.

Lupus senio confectus, postquam fame pressus à suis frustra opem rogasset, silvam mœstus adiit, ubi casu in bovis demortui cadaver incidit, quo dum fruitur, adfuêre vultures, corui & cornices, qui in amicitiam admitti se rogarent. Tum lupus: En quem proprii nuper filii negligebant; hunc alienigenæ modò amicum expetunt, non mihi sanè, at bovi hunc honorem exhibent. [2) *Nimirum* ollares sūt amici. *Abstem* 2) *Ollares amici.*

Aper nonnumquam cum asino certamen lætus inibat, quod se, meliorem dentibus, victorem fore confideret. Verùm asinus verso velut ad fugam tergo, ferratis calceis aprum ex improviso prostravit. Ut hic intermortuis vocibus quereretur, nesciisse se asinum in tergo arma ferre. (3) *Nimirum* hosti etiam terga vertenti nondum credendum. *Abstem.* 3) *Hosti terga vertenti nondum credendum.*

Mulier quædam nucem viæ propinquam, sed multis verberibus laceram præteriit. Et ô te stultam, inquit, quæ totius verberibus appetita, copiosius etiam fructus refundis. Cui nux respondit. Ignorare parœmiam mihi videris:

Nux, asinus, mulier, crebro sine verbere, cessant. [4] 4) *Sine verberibus aliqui fructum negant.*

XXXI.

Venatorem ad silvam coriarius sequebatur, atque avidus pellis ursinæ, hanc à venatore emit. Qui ut satis faceret, cognitam ursi fossam adiit, canibúsque immissis exegit. Ursus à venatore appetitus declinato ictu illum aggressus prostravit, qui gnarus feram in cadavera nihil sævire, compressâ intra animâ, mortem simulat. Ursus exploraturus, admotis ad caput naribus, an viveret? denique abiit delusus? Coriarius, qui ex arbore rem spectarat, accurrit, rogátque quid fera in aurem dixerit? [5) Cui venator. Monuit ne posthac ursi pellem venderem, antequam cepissem. *Nempe* incerta pro certis habere, fallax est. *Abstem.* 5) *Spes sæpe fallit, vel Nondum possessa, ne vendas.*

Vulpes in agro resupina se mortuam simulabat, ut aves, velut ad cadaver advolantes, captaret. Supervenit canis, eámque mordicus invasit dentibus. Tum se delusam advertens. Digna, inquit, fraudibus meis sum passa.

1) *Fraude sua delusus.* Et meritò capior, dum sic alios captavi. [1] *Nempe* insidias qui facit, sæpe patitur. *Abstem.*

Porcellus, ingenti lamentatione, parentem mortem prosequebatur. Verùm cùm lectis testamenti tabulis, magnum glandis acervum atque aliquot farinæ modios reliquos intelligeret, conticuit. Rogatus, ut quid cessaret à lacrymis? Farina, inquit, & glandes os mihi concluserunt. [2] *Nempe* amplæ hæreditates facile luctum filiorum consolantur.

2) *Magna hereditas brevem luctum* X.XX.I.

Columba cùm à pica rogaretur, quid eam induceret, ut eodem semper loco nidificaret, ubi toties pulli auferrentur? Simplicitas respondit. [3] *Nempe* simplices decipi malunt, quam decipere. *Abstem.*

3) *Simplex malum pati quam inferre mavult.*

Erinacius, hieme adventante, cum vipere egit, ut in suam se cavernam admitteret, quo admisso, cum contractus primum erinacius denique plùs loci occuparet, nec quiete accumberet, viperam graviter læsit, quæ cum aculeis sauciaretur, ut excederet, orabat. Tũ erinacius: [illegible] facessat, qui manere non potest [4] Ita exclusa vipera didicit non facilè admittendum hospitem, quem eiicere nequeas. Alii erinacium divertisse ad leporem fingunt, pari eventu. *Abstem.*

4) *Non facile admittendus hospes, quem eiicere nequeas.*

Vir atque uxor bigami, hæc quidem maritum defunctum; ille uxorem præhabitam vicissim ad opprobrium mutuum prædicabant. Evenit ut pauper mensæ assidentibus superveniret. Tum ut erat in mensá pinguis capo, hunc dimidiatum uxor egenti porrigit. In gratiam, inquit, prioris mariti, accipe. Vir ut talionẽ redderet, alteram partem arripit. Et hanc, ait, in memoriam uxoris defunctæ. Sic dum alter alteri nocere cupit, esurire cogitur. [5] *Nempe* stultè irritatur, qui pari te potest vindictá premere. *Abstem.*

5) *Aliorum lite & damno fruitur alius vel lædendo læditur.*

Aquila cuniculi catulos in prædam suis pullis auferebat, matris cuniculi intercedentis preces; mináſque deridens. Hinc cuniculus arborem, cui nidus impendebat, radicitus suffodit, quæ deinde impulsu ventorum dejecta, aquilinos simul pullos egit præcipites. [6] *Nempe* hostem, quamvis imbecillem, noli prorsus contemnere. Nam, & muscæ sua bilis inest. *Abstem.*

6) *Hostem licet imbecillem noli contemnere.*

Rusti-

Rusticus Cererem exoraverat, ut triticum deinde sine spicis nasceretur, ne metentium, triturantiúmque manus laderet. verùm ubi deinde ab ovibus passim carptum vidit. [1] Tum rusticus, quàm stultas preces fudi, qui parvæ commoditatis gratiâ ingentia commoda amisi. *Abstem.* XXXIII.

1] Parva commoditas sæpe magna fert incommoda.

Luscinia aliquando ab accipitre deprehensa, inter ungues vitam deprecabatur. Tum accipiter, quid dabis, ut hinc te dimittam incolumem? suavissimo, inquit, cantu aures tibi demulcebo. sed accipiter, ventrem, inquit, demulceri cupiam, [2] hic verò aures non habet. *Abstem.*

2] Venter aures non habet.

Lupus ut securus ovibus pasceretur, personam mutavit, & ovinâ se pelle induit, ita dum inter gregem latens damna inferret ingentia, Pastor ovem tam noxiam suspendio necavit. Mirantibus vicinis, quòd in ovem ita animadvertisset. [3] Pellis quidem, inquit ille, ovem, sed opera lupum ostendebant. *Abstemius.*

3] Multi specie recti plus nocent.

PHÆDRI, AVIENI,

Aliorumque Apologi. XXXIV.

Lepus à Leone Doctor inter animantes promoveri cupiebat. Leo examinis atque experimenti gratiâ, illum sequi ad silvas jubet, ubi venatione institutâ aper cum vulpe à venatoribus exagitabantur, aper cum fisus viribus sese opposuisset, tandem telis plagísque impeditus succubuit, vulpes periculum omne fugâ declinavit, & latebris septa, facilè se insequentium oculis manibúsque subduxit. Præter opinionem hæc leoni evenêre, qui apro jam ante victoriam tacitè ominatus fuerat, ut quem viribus facilè superaturum crederet. Lepus contrà hoc eventũ lætus ad conterritum Leonem versus. [4] An non melior est, inquit, prudentia timida, quàm fortitudo inconsulta? Quocirca Lepus, hâc tam opportunâ sententiâ dignus est habitus, qui in Doctorum numero censeretur.

4) Melior prudentia timida, quàm fortitudo inconsulta

Luna quondam à matre togam postulabat. Qui vero dare possim illa respondit, siquidem omni die mutaris, nunc cornuto, nunc orbe semipleno, nunc rursum integro? [5] *Significat* homini vano & incon-

5] Inconstanti nihil discplicet amplius convenit.

ſtanti nihil diu nec placere, nec convenire poſſe. *Plutarch.* in convivio ſapientum.

Cyrus Jonibus pacem certis conditionibus oblatam, poſtquam ſemel repudiaſſent, deinde negavit, hoc uſus apologo: Tibicinem quondam ad piſces alliciendos ſuaviter tibia concinuiſſe. Verùm nullo apparente, ſagenâ deinde in mare immiſsâ, multos cóſque palpitantes attraxiſſe, cum verbis, ſerò iam ac fruſtra ſaltatis, qui me concinente id noluiſtis. [1] *Significat* multos non flecti, aut ſapere, lenitate provocatos, ſed tantùm coactos. *Herod. l.* 1.

1) *Multi nil niſi coacti agunt.*

XXXV.

Noctua aliquando cicadam orabat, ut interdiu cantu temperaret, qui ſomnum ſibi everteret, verùm precibus ſemper irritis. Igitur diſſimulato dolore, vocem eius laudat, & poſt cantum, ad nectar Palladium ſibi à Minerva oblatum, invitat, cicada ubi advéniſſet, inſidiis circumventa, periit. [2] *Significat* charitatis rationem habendam, nec temerè lædendos alios, ſi abſque diſcrimine cupias vivere. *Phædrus.*

2) *Neminem lædat qui, lædi non vult.*

In eadem arbore nidum collocaverat ſupernè aquila, infernè ad radicem aper cubile, in medio felis educabat catulos, hæc fraude primùm aggreſſa aquilam, perniciem illi ſibiq́ue ab apro parari aſſerit, ut qui poſt ſuffoſſam & ruituram arborem, utriuſque prolem avidè exſpectet. Mox eadem felis clam aprum convenit, atque aquilam ex frondibus advigilare fingit, ut prodeuntes fœtus, raptim aggrediatur, ſibiq́ue ac ſuis pullis in cibum expendat. Ita nec aquila ſuos auſa deſerere natos, nec aper. unde factum, ut inediâ utriſque pereuntibus, ſuis deinde felis catulis lautum apparatum ex eorum carnibus inſtrueret. [3] *Ita* vafer inſidiator aut calumniator in proximos ſæpe maledicè, ob proprium emolumentum graſſatur. *Idem.*

3) *Inimicitia inter amicos utrorumque calumniis ſtructa.*

Aſinum in prato cuſtodiebat timidus ſenex, qui hoſtium clamore territus aſino ſuaſit, ut ſe fugâ ſubduceret. Tum aſinus. An putas geminas mihi clitellas impoſituros hoſtes? Cúmque negaret ſenex. Ergo inquit aſinus, ſi unas ferre debeam, quid refert illis, an tibi feram? [4] *Nempe* nil intereſt pauperis,

4] *Multi curant, non cui domino, ſed quo commodo ſerviant.*

ris, quem dominum habeat, cum utrique serviendum. *Idem.*

Rusticus quidam anserem nactus qui indies aureum ipsi ovum pareret, cúmque ipse moræ impariens, totum intus auro refertum crederet, mactavit. verùm inani reperto utero. [1] O me stultum, exclamavit, qui cum ambirem omnia, omnia amisi! XXXVI.

1) Qui multi sæpe inhiant, multis excidunt.

Musca cum calvo homini insultaret, gaudere̍tque, quòd frustrato is sæpius ictu seipsum feriret. Calvus ait, sæpius deludor, & me ferio, sed ubi te semel feriã. cades. (2) *Docet* temerè certamen frequentandum non esse cum fortioribus.

2] Temere extremum subitur periculum.

Rusticus suem, quòd segetes invasisset, unâ aure multavit, redeuntem alterâ, denique ad furta recurrentem, mactatam suspendit, ex qua dum coquus cor sustulisset, herúsque illud indignans quæreret, (3) an, inquit, existimas cor habuisse, quæ toties plexa nondum sapuit?

3) Plexum non corrigi, stulti est.

Leo, lupus, ac vulpes simul venatum concesserant, Bove capto, divisóque tripartitim, primam sibi partem honoris & prærogativæ gratiâ vendicabat leo, alteram quoque impensi præ reliquis laboris, viriúmque causâ. Sed lupus indignari cœpit, atque ex æquo dividi postulabat; cui impactis in caput unguibus, ingenti vulnere illud cruentavit. Tum vulpes rogata à leone; cui adjudicaret partem alteram? Totum, inquit, tibi ex merito bovem deberi censeo. Quis te, subjunxit leo, ita loqui docuit? Tui, respondit, pedes, & lupi caput. [4] *Nempe* cum imparibus prædæ societatem infelici plerúmque exitu jungit inferior.

4) Timor pœna. Divisio iniqua.

Simia ex natis cariorem ante se in ulnis ferebat, minùs carum in dorsum reiecerat, sed inter discrimina cum natum ex ulnis fugiens reiiceret, alter vel invitæ in dorso pependit, & servatus denique solus matris amplexus meruit. [5] *Ita* sæpe neglecti, denique feruntur. *Avienus.* XXXVII.

5) Neglectos sæpe liberos servamus, perdimus teneres amatos.

Asinus cùm voce, se leoni parem crederet, pellem fortè leonis reperit, quâ indutus, leonis personam circum ferebat, turbatis passim in rure agrestibus, armétisque;

tísque; sed ubi illum rusticus ex aure agnitum deprehendisset, miserè verberibus mulctatum sub clitellas remisit. (1) *Avienus.*

1) Quod es, esse velis vel Persona imperite ficta.

Rustica suo indignata, ob fletum immoderatum, puero, nisi taceret, comminata est, escam se illum lupo daturam. Fortè lupus inaudierat jurántis vocem, ac, spe alitus, præ foribus dudum hæsit. sed denique mora & fame coactus discedere, domi lupæ questus est mulieris fallaciam, (2) quæ irrisit stolidum, quòd mulieri fidem habuisset. *Avienus.*

2) Matris in filios ira placabilis.

XXXVIII.

Caprea in fonte suam speculata imaginem, tenues carpebat pedes, ampiis verò gaudebat cornibus. Deinde leone ipsam insequente, cum cornua & oneri & impedimento inter silvas videret, pedes sibi præ cornibus vtiliores intellexit. (3) *Nempe* juvant sæpe maximè, quæ minimi pendimus. *Gabrias.*

3) Sæpe nocita nobis prahabemus utilibus.

Ranæ, quòd intelligerent solem nuptias celebraturum, magnopere exsultabant. Verùm quædam sapientior Nos miseras, inquit, hisce nuptiis: si enim unius radios solis ferre sæpe vix possumus, cùm genuerit filios, quomodo plurium feremus? (4) *Nempe* iis sæpe gaudemus, quæ nobis sunt noxia. *Gabrias.*

4) Iucundis sæpe delectamur, quamvis noxiis.

v. Vnum facilius tyrannum quam plures toleramus.)

Lepores cùm se ubique peti, tanquam imbelles, cernerent, desperatione victi sese submergere statuerant, cùmque idcirco lacum accessissent, ranásque fugientes conspicerent. Et nos, inquit nonnemo, aliis timendi sumus, adeóque desperationis consilium in audaciam versum est. (5) *Nempe* non facilè desperandum, cum timeri possint, qui timent. *Æsopus.*

5 Timeri possunt, qui timent vel Successus animos facit.

Quercus à ventis lacerata calamos juxtà arundinésque mirabatur, quòd illæsæ adversus tantam ventorum vim persisterent. Cui illæ; nos ventis servimus & opportunè cedimus. (6) *Nempe* cedendum fortioribus, ne cadas. *Avienus.*

6 Cedendum fortiori, ne cadas.

XXXIX.

Pastor capræ suæ cornua baculo impacto fregerat, ac subinde capram orabat; ne domino hanc injuriam quereretur. Tum illa, etiamsi tacuero, loquetur cornu. (7) *Nempe* difficile est manifestum scelus obtegere.

7) Manifestam injuriam tegere difficile est.

Puer

Puer flens ad puteum considebat, fure accedente, ac causam doloris rogante; vas aureum, inquit puer, mihi in aquas delâpsum ploro. Tum ille auri avidus, vestésque exutus in puteum se dimisit: nec mora, raptis puer vestibus illudit improbo, qui aurum frustra sectatus, vestes etiam perdidit, dignâ nimiæ cupiditatis pœnâ. (1) *Qui* enim sectatur aliena, meritò etiam amittit propria. *Avienus*.

1) *Alienâ sectatus meritò propriis excidet.*

Sol & Eurus ventus, ubi hominem superbè palliatum observassent, certamen ineunt, uter suo ingenio, priùs homini pallium detraheret. Eurus igitur insolenti flatu insurgere, ac quaquaversum disiicere chlamydem cœpit. Verùm tanto viator arctiùs sese pallio implicabat. Sol deinde suas agere partes, radiósque sensim acriores affundere incipit, ut homo calore perfusus denique explicare se ac liberare chlamyde sit visus. [2] *Significat* violento impetu sæpe mala non corrigi, quæ leni castigatione corriguntur. Ita *Petrus Damianus* lib. 1. Ep. 16. & *Avienus*.

2) *Lenitate magis, quam vi & severitate corrigẽdi homines.*

Tres tauri in solitudine unanimes vivebant, frustra iccirco à leone impetiti, quare egit ut inimicitiis pugnisque inter se congrederentur, tunc seorsim adortus singulos facilè superavit. (3) *Aphthonius*.

XL.

3) *Fortior hostis iis fidit inter se committendus est.*

Vulpes leænæ quondam objecit, quòd illa uno partu nõ nisi unum profundat. Respondit, unum quidem, sed leonem parere, (4) *Significat* non tam numerum & multitudinem, quàm virtutem attendendam.

4) *Virtus, nõ numerus spectandus.*

Voluptas quondam & Dolor lite mutuâ exarsisse feruntur, Jove ad hanc causam delecto judice, qui cùm non posset dissidentes componere, nexu illos indissolubili copulavit. (5) Ita voluptas quæsita dolorem trahit consequentem; dolor contrà voluptatem.

5) *Dolor voluptati nexus.*

Quidam in ponte amnis vectigal à defectuosis transeuntibus exigebat, eâ lege, ut pro vitiis ac morbis singulis, singulos nummos penderet, scabiosus ubi advenisset, recusavit pro scabie nummum pendere. Ergo portitor pignoris loco pileum abstrahit, cùm alterum in calvo vertice alopeciæ vitium apparet, ac pro eodem jubetur solvere. Etiamnum restitit, ut pro-

inde in terram actus tertio herniæ vitio laborare videretur. Ergo, inquit portitor, jam ternos nummos exigo, illósque coactus est pendere. qui unum principio recusabat. (1) *Significat* excusatione plerumque vitia, damnúmque accrescere, & propalari, non minui & obtegi.

1) *Pro parvo delicto pœnam detrectans, graviora sæpe luit.*

XLI. Femina conjugem profusè flebat tumulo indivulsa, hanc sitibundus eques reo ad furcam custodiendo relictus convenit, atque ex fonte proximo potum orat, simúlque lacrymantem solatur, verbis ad amorem captandum opportunis. Et verò admisit illa non modò solatium, sed & novi hospitis amorem. Quo ille detentus, cùm interea fur de patibulo sublatus esset, rediit querens, dolénsque miles de amisso fure. Illa vicissim solatium consiliúmque suadet, ut defunctum maritum furis in locum ad furcam surroget, [2] quo accepto, peractóque consilio, ostendit mulier, quam facilè siccentur pro defunctis conjugibus fusæ lacrymæ, novo licet flagitio extergendæ. *Petronius Arbiter.*

2) *Mulierum pro defunctis maritis facilè siccantur lacrymæ* el *Mulierum affectus inconstans.*

Luna sub nomine Titanis orbi dominari cupiens subsidium reliquorum siderum sibi comparavit; verùm à sole cum sideribus victa, ad perpetuas tenebras damnata, *didicit* supra vires nihil aggrediendum. (3)

3) *Supra vires nihil aggrediendum.*

Observavit aliquando vulpes rusticum in curru gallinas ad urbem deferentem, itaque cum lupo consilium init, de fallendo rustico, lupúmque, opportunitate captâ, equum jubet invadere. Illa igitur in via, qua rusticus ferebatur, ceu mortua, decumbit; ut proinde rusticus illam arreptam in currum velut optatam sibi prædam deiiceret. Sed hæc gallinis propinqua, iis captis sese subducit, quam dum insequitur rusticus, lupus equum in curru adoritur, prosternitque. [4] Miser auriga dum utrique subvenire nititur, utrumque amittit.

4) *Qui aliena rapit, sæpe amittit propria.*

XLII. Herus quidam servum domi alebat, ingenio tardum, quem iccirco regem stultorum per contemptū nuncupabat. Indignatus denique servus, Utinam, inquit, rex essem stultorum! latissimum in orbe tenerem imperium, túque mihi etiam servires. (5) *Nempe* stultorum plena sunt omnia.

5) *Stultorum plena sunt omnia.*

Mulier

Mulier simplicem nacta maritum, illum, abiens, pullis custodiendis præfecerat, verùm quòd milvus unum sustulisset, verberibus egregie mulctatum, itetatò præfecit. Tum is, colligans ad filum omnibus, cautius providere statuit, ita milvus rediens uno sublato rel quos post se traxit. Quo viso desperabundus homo, de morte sibi irroganda, ante reditum uxoris, cogitabat. Igitur vasculum, in quo bene conditæ ficus (quas uxor venenatos finxerat) ut maritum absterreret, totum exhausit. Uxore reduce, jámque verbera intentante: parce, inquit: nam subitò moriturus sum, totum enim vasculum toxicatum exhausi: (1) Tum verò mulier risu soluta, intellexit se frustra verberibus stultitiæ mederi.

1) *Stultitiam frustra verberibus corrigimus.* vel *Perdu, quod custodi stulto committis.*

Vulpes gallum, arbori insidentem, salutat; & nunquid decretum pacis, inter feras conclusæ, acceperit? interrogat. Gallo negante. Ita asserit vulpes, omnino res habet, depone metum omnem, atque huc nos cōveni Tum gallus, collo erecto, malum, inquit, quidnam illic conspicio? hercle, canes duo raptim ad nos contendunt. Mox vulpes conterrita, fugam circumspectare, atque etiam ingredi. Quonam abis, gallus exclamat, nunquid decreta nobis pax est? Dubito, ait vulpes, an canes de illa intellexerint [2] *Ita* dolus pari dolo illusus est. Nimirum:

2) *Dolus dolo delusus.* vel *Fraudulento non fidendum.*

Dolus, an virtus quis in hoste requirat?

LXIII.

Lupus, vulpes, & asinus in judicium adducti, ut, de admissis sceleribus examinati, pœnas darent. Lupus quidem fassus est, pinguem abs se devoratam esse suem, sed non immeritò, quòd suculas domi famelicas macilentasque, sine lacte, destituisset. comedisse deinde & suculas miseratione ductum, ut eas miseriis & inediâ tolerandâ liberaret. Vulpes subinde gallum se gallinaceum sustulisse, confessa est, eò quòd immodica garrulitate & cantu quiescentium somnos interturbarit. Visa est Judici æqua factorum excusatio. Asinus subinde jussus crimina exponere, cùm fateretur ex servi sese calceis furtim stramina in pastum decerpsisse, grave hoc omnibus facinus visum est,

quòd invito domino rem tantam ausus fuerit, subductísque straminibus pedes servi læserit, atque in viâ retardarit, ut iccirco iter, atque opera hero debita, exsoluta non fuerit. (1) Quocirca lupo & vulpi ad pœnam datus, morte delictum expiavit, misere ab iis devoratus. Nimirum.

1) Magni fures sæpe minores plectunt vel Humilium error plerumque capitalis, magnorum venia dignus judicatur.

Dat veniam corvis, vexat censura columbas.

Senex cum filio adolescente ad nundinas frequentes ante se agebant asinum, risi ab obviis, quod asino otioso neuter insideret. Conscendit igitur prior senex: indignari mox obvii, quòd puer, post tergum senis cursu fatigaretur. Igitur juveni descendens senex locum fecit. rursum obvii factum reprehendunt, quòd nitatur senex stipite, adolescens asino hæreat. Ergo utérque asino sedit, nec vitant tamen reprehensionem; nam, miserum, fortè obvii, exclamant asinum, qui utrúmq; ferre cogitur! Quare certi experiri omnia, asinum humeris ipsi suis tollunt, atque ita insistunt viæ, Occurrentes ad tam novum spectaculum risu soluti. alibi, inquiunt homines ab asinis portantur, hic ab hominibus asini Senex denique indignatus, quod arte nullâ devitare calumniantium linguas posset, in præter labentem fluvium asinum præcipitem egit. [1] *Nempe*, Quot hominum capita, tot sententiæ. Nec Jupiter quidem omnibus placuit, qui publicum amat, censuram quamlibet ferat necesse est.

2) Nemo omnibus satisfacit vel. Nihil tam rectum, quod Momus non carpat.

FREITAGII
Apologi.

XLIV.

Habes studiose lector, copiam aliquam cum delectu à me suppeditatam, earum fictionum, quæ apologicè tibi veritatem, velut in imagine figurata exhibent. Licet omnes eius generis non sint, ut aptè satis penicillo exponi & adumbrari queant. Cùm tamen pleræque omnes aliquâ naturæ propriâ affectione ac similitudine, ad imaginem stylo, aut calamo formandam, idoneâ fundentur, adhiberi non immeritò poterunt: eæ præsertim, quæ vulgò notiores, ut illa de asino Isidis, eiúsque apud Demosthenem umbra; de cane umbram prædæ in aqua majorem captante; vulpe

corvum,

corvum, raptâ ex ore prædâ onustum, ad cantum invitante &c quales aliquot apud *Alciatum* reperies apologos, ut infrà patebit. lib. seq Reperi & quendam *Arnoldum Freitagium* in Mythologia ethica non imperitè has fictiones emblematis exponentem. Pauca delibabo, ut argumento simul & exemplo aliis esse possint.

Equum oneribus succumbentem verberibúsque idcirco malè tractatum exhibet, qui de injuria Domini merito queratur. Quod schema gravissimis tributorum oneribus succumbentibus applicat. (1) subscripto illo Pharaonis decreto *Exod.* 5. 18. *Ite ergo & operamini. paleæ non dabuntur vobis, & reddetis consuetum numerum lapidum.*

1) Qui subditos tributis nimium onerant, opprimunt.

Asinum quoque proponit, leoni ad galli cantum fugato, instantem. quòd se gallum voce ac corpore superare, adeóque faciliùs leonem propulsaturum crederet, sed à converso leone discerptus. (2) Illud *Ecclesiastici* 8. observandum ostendit. *Non litiges cum homine potente, ne fortè incidas in manus illius.*

2) Non omnia possumus omnes vel Ne litiges cum potente.

Simium exhibet prolem frequenti arctóque nimis complexu suffocantem, subscribit. (3) *ex Prov.* 13. 24. *Qui parcit virgæ, odit filium suum, qui autem diligit illum constanter erudit.*

XLV.

3) Nimio amore Mater sobolem perdit.

Equus leoni medicinam offerenti posterioribus pedibus [quibus se dolere fingebat] excutit cerebrum [4] &c. *Ita* dolus majori sæpe dolo eluditur.

4) Dolus dolo delusus.

Arundo fraxino, ventis laceræ, suadet cedendum, (5) subscribitur. *Luc.* 1. *Deposuit potentes de sede & exaltavit humiles.*

5) Cedendo vincitur.

Serpens incudem dentibus aggressa, illâ nil læsâ dentes perdidit. [6] subscribitur *ex actis Apost. durum est tibi contra stimulum calcitrare*

6) Lædendo lædi.

Bubulcus, cùm precibus apud Idolum suum pro inopia sublevanda, nihil ageret, fracto ex indignatione simulacro, in ventre thesaurum reperit. [7] *Nempe* extorto etiam beneficio aliquando gaudendum.

7) Nonnunquam indignatio vincit

Testudo, cum nimiùm fiso pedibus lepore de celeritate contendit, ne negligente dormientéque lepore,

XLVI.

Liber III

Res imaginibus excultæ & ornatæ.

CAPVT XXVIII.

De vexillis & eorum figuratis imaginibus.

IN vexillis usitata jam pridem accepimus symbolica insignia ad militares ordines discernendos, per quæ suam quoq; nationes singulæ, aut vexillationes magnanimitatem similemve profiteri virtutem sunt visæ. Certè horum usum ad gentē retrò Israeliticam non pauci reducunt Celebrantur *ut Villalp. in Exech. t. 2. p. 2. l. 5. c. 29. Prado Bonf. Corn.* vexilla Judæ, Ruben, Dan & Ephraim; nam hæ tribus mediæ dignissimæque ceterarum, singula castrorum latera obtinebant. Colores verum vexillorum ex gemmis Rationalis deducunt, in quibus singularum tribuum nomina pectori Pontificio appensa legebantur, adeóque vexillum Judæ viride faciunt; ut cujus nomen viridi smaragdo insculptum, Rubeni puniceum esse volunt, ad Sardii gemmæ similitudinem: Dan verò ad Iaspidis speciem candido puniceóque colore permixtum: Ephraim denique, ad Chrysolithi imaginem, aureum. Neque desunt emblemata quibus vexilla exornent. Judæ leonem tribuunt ex Jacobi morituri vaticinio. Ruben hominis iconem assignant, ut qui caput gētis ac stirpis esset; quánquam à patre ob incestum exauctoratum. adiiciúntque mandrogoras, quas matri puer de agro obtulerat. Ephraim bovis figuram adscribunt, quia Josephus ex obesis bobus septem totidémque extenuatis sequentium annorum copiam ac deinde sterilitatem collegerat. quo factum, ut & Ægyptii Deum suum Apim (quem Josephum existimant) bovis specie coluerint. Denique aquilam colubrum unguibus complexam Dan obtinuit, ex Jacobi parentis verbis. meminit & Iosephus. *lib. ant. 12 cap. 5* literarum quondam à Rege Lacedæmoniorum obsignatarum hac icone,

1

Imagines in vexillis Hebræorū.

ne, quibus ad Pontificem Judæorum datis, amicum se ac consanguineum profitetur. Quæ si non fallunt, constat mysteriorum, & symbolicæ virtutis gratiâ suam cuique tributam imaginem. de quâ re consule S. Scripturæ Interpretes in c. 49. Genesis. Et 2. Numer.

II. *Imagines in vexillis Rom.* Et Romanis sua vexilla, figuratæque imagines fuere: Primò illa quidem signis tantùm & instituto constabant, *ut Alexand. lib. 4. cap. 2.* ut cum fœni manipulos prælongæ illigatos hastæ præferrent, unde manipulares dicti milites. Aucto mox imperio ingenioque militari, aquilæ, lupi, minotauri, equi, & apri seu porci simulacra exercitibus prælata sunt, ita tamen ut pugnaturis sola aquila præiret, reliquis quatuor signis ante Prætorium defixis. Illa enim Jovem adversus Titanes, inde Cretenses, demum Trojanos atque Æneam in Latio, postea Romanos in bellis usus memorant. Quæ quidem animalia *à labore ac vincendi superandique certa consuetudine* Romanis placuisse nemo ambigat, Lupa Martios lactavit juvenes Romulum Remúmque. Equus *bello*: Aper *pugna* natus: ut suggerendæ *virtutis* aptiora vix reperias symbola. De Minotauro Vegetius, *lib. 3. cap. 6* inquit, Tutissimum in expeditionibus creditur, *facienda ne sciri*: ob hoc veteres Minotauri signum in legionibus habuerunt; (1) ut quemadmodū ille in intimo & secretissimo labyrintho abditus perhibetur, ita *Ducis consilium semper esset occultum*. De aquila Josephus inquit, hæc avium valentissima, *victoriaque* habens omen, erat vexillum legionum, & conflabatur ex auro, aut ex argento. Neque enim primo tempore, penicillo ac caloribus adumbratæ verum ex metallo effictæ imagines, atque in perticis erectæ præferebantur, cujus quidem inferius hastile acutum erat, ut terræ infixum, ubi opus, subsisteret *ut Alexand. ibid.* Consuetúmque signa non nisi auspiciis captatis vellere, quæ si deinde facili ductu evellerentur leviáque translatu forent, *indubiæ victoriæ omen* credebatur, *secus* ubi difficulter sequerentur. Inter pugnandum in media locabantur acie, quique ea præcederent antesignani dicebantur.

1) Ducis consilia occultanda,

III. Turpissimum deseruisse signa erat, ut proinde in medias nonnunquam hostium turmas projecta, Romano

incita-

incitamenta fuerint, per medias acies ad signorum defensionem penetrandi, *ut Cæsar lib. 4. belli gal.* ac si omnem in iis fortunam virtutémque sitam haberent. Illud non omiserim, quod notavit Lipsius, *de mil. Rom. lib. 4. dial. 5.* pro manipulo fœni, deinde usurpatam super vexillum manum serto coronatam, tanquam sibi *manu parandam victoriam* designarent, nec nisi *pugnando coronam* sperarent. quod si allusione etiam ad manipuli vocem, ex Lipsii sententia, factum fuerit, apparet per manipulum *strenuas manus* designatas, quæ hostem se velut fœnum constricturas ominarentur. Verùm hoc denique, uti & ceteris animalium signis è castrorum disciplina eliminatis, sola aquila C. Mario adversus Cimbros pugnanti, tanquam ceteris auspicatior, placuit. *ut Alex. & Plin. lib. 13, cap. 3.* quam milites eâ religione colebant; ut, festis diebus, unguentis, velut propitii Numinis simulacrum, perpluerent, demulcerentque. Quanquam postea ad distinctionem legionum, non modo Cæsarum, Consulum, ducumve nomina; sed aliæ etiam effigies usurpatæ fuerint. Unde Dio de Crasso adversus Parthos agens, Vexillum, ait, quoddam ex magnis illis, quæ velorum similia sunt, & quæ puniceas literas inscriptas habent, ad notitiam exercitus & summi eius Imperatoris, id tale in flumen ex ponte inversum decidit. Et Alexander *loco cit.* Draconis efficti imaginem adhibitam refert, de quibus Claudianus. *In nuptiis Honor.*

Stent bellatrices aquilæ, sævique dracones.

Hinc Draconarii milites nomen accepêre. Quod signum, uti ad *terrorem hostibus ingerendum*, proponitur; ita ad *memoriam egregii facinoris* Julius Cæsar, *ut Alexan. supra.* olim quintæ legioni elephantum concessit; quòd illa, contra Jubam Regem elephantis instructum bellatoribus, insigni virtute triumphasset. Sed & Augustus. *ut Isid. lib. 17.* inter peditum signa pilam, sive sphæram terrestrem, constituisse dicitur, quâ *terrarum orbem Romanis militibus pervium subiectúmque* testaretur.

Signis animati milites.

IV. Recentia non tangam vexillorum emblemata; sed nonnulla veterũ à Romanis diversorũ exempla, quæ adi-

Imagines diversarii in bello gentium. c. t. Persis nonnunquam solis simulacrum; nonnunquam & sacer ignis; plerumque tamen aquila patentibus explicata alis in bello placuit. *Atheniensibus* ut Alex. lib. 4. c. 2 *noctua: Thebanis Sphingis effigies; Æ. ea insula marmatur: Cimbris taurus aneus; Eumeni Ceres & Alexandri: Cratero & Neoptolemo Minerva, militia signum in bello notabatur Cyrus aureu gallum affixum lancea milite in acie pro vexillo dedit Fertur Osiris canem gest. sse pro insigni armorum & Porus Indorum Rex Herculis simulacrum, quod deservisse militare flagitium habebatur. ut Velleius Paterc.* Germani effigies olim, lucis detractas, efferebant: quibus tamen post superatum Varum aquilásque Romanorum geminas [tertia enim reperta non est) obtentas, ad recordationem victoriæ invictis gentibus extortæ, aquilæ eædem placuère, magno omine, Imperii aliquando ad Germanos transferendi. Quanquam, Tacito asserente, *de morib. Germ.* Germanis antè etiam symbolicæ animalium figuræ neglectæ in vexillis prælisque non fuerint. *Hinc*, ait, *veteranarum cohortium signa, inde deprompta silvis lucisque ferarum imagines, ut cuique genti inire pralium mos est.*

V. *Imagines diversa Christian. in vexillis.* Hic vexillorum usus à Christianis postremò occupatus, excultúsque, non in bello tantùm, sed sacris etiam ceremoniis locum reperit. Et de Constantino quidem Imperatore legimus *apud Soz. l. 5.* illi, post profanas Martis aquilas, sacrum in bello Crucis signum placuisse, superis formam titulúmque monstrantibus. Siquidem ubi adversus Maxentium Tyrannum ad pontem milviũ pugnaturus esset, non sine formidine amittendæ victoriæ, ad cælum conversus; ut Numinis, etiam gentilis, opem imploraret, crucem inter nubes auream observavit, juxta quam stell. s hæc epigraphe exarata legebatur: *In hoc signo vinces*, quo animatus spectaculo, Maxentium aggressus, proprio incogitantem dolo oppressit; cum is ponte milvio dolosè succiso, ut hostem falleret, denique facti immemor per eundem se recepturus, interierit, adeóque Constantinus Cruci deinde inter militaria vexilla primum dederit locum, felicissimis eam auspiciis, non ad victoriam modò, sed & fidem orthodoxam secutus. Quæ deinde vexilla Julianus apostata revocare ad

imagines

imagines antiquas gentium conatus, in popularibus vexillis Jovem pingi jussit, cœlitus sibi coronam purpurámque, *Imperii symbola*, exhibentem. Martem denique & Mercurium in se respicientes, & velut oculo attestantes, ut Sozomenus, *lib.5.c.17.* memorat; quòd, & *eloquio*, & *bellandi industria valeat*. Hæc autem, & quæcunque ad paganismi persuasionem facerent; symbolicis imaginibus admiscebat; ut subditorum animos à Christo traduceret. Sed restituit Crucem vexillis iterum Arcadius, *ut Prosper p.3 promis.34. de Martyr.* alio divinitus portento provocatus: nam cùm adversus Persas in bellum contenderet, sparsæ in multorum vestib⁹ æreæ crucis victoriæ argumentum fuêre, quocirca & nummis aureis *Crucis* effigies impressa, ut animis eius insideret *memoria*. IV.

Saxonibus laudabilior olim etiam vexillorū mutandi ratio, quā Juliano fuit. Illis enim cum familiaris imago equi nigri ante baptismum esset, *ut Crantzius lib.2. Sax. c.4.* placuit Carolo Magno, postquam *ex tenebris errorū veritatis lucem aspexissent*, pullo equino atro subrogare candidum. Unde intelliges suam etiam coloribus vim esse symbolicam. *Servius l 3. Æn eid. in princip.* Neque enim abs re fuit quod Romanis olim equitibus cæruleū vexillum tributum est, cum pedites roseum possiderent, quod tamē, nescio, an Cartarius sit assecutus, cum *Apud Ricciard. in tit vexil* asserit: equites planos sibi æqualésque campos deposcere, qualis sit oceanus cæruleus, malim enim per cæruleum colorem Jovi proprium, & per sanguineum Marti, hæc sibi *Numina* Romanos *ad bellū propitia conciliare* voluisse. Quò facit illa quoque in monumentis Mediomatricum hodie Metensium observata historia: *ut Gregor. Tholos. de Rep. l 6. cap.17.* huc enim ubi Metium Julius Cæsar cum parte copiarum, ad obsidendam urbem, destinasset: isque deditionis, & recipiendorū in urbem Cæsaris insignium admoneret. Respondisse, feruntur; nō alia sese admittere de-revisiē insignia, quàm albi & nigri, id est, *vitæ & mortis*, symbola: quòd constitutum apud se haberent, *aut mori, aut vincere*. Sed insignia hæc quidem obtinuêre; verùm Metium victorem atque (æternæ memoriæ causâ) eius nomen urbs deinde Metæ dicta, accipere coacta est. Porrò inter colores al- VI.

 bus

VII. bus plerumque *bene ominatus* habitus est. *Mart. Chromerus lib.2. de reb. pol* Ita alba Aquila, expassis alis coronata Polonorum insigne est, à Lecho regni primo autore natum, qui sedem urbis regni quæsiturus anno Domini 550. sexto à Varta flumine miliario, inter paludes nidum Aquilarum reperit; ubi excitato oppido illi nomen à nido, vernaculo sermone, Gnesno, fecit; aquilásque ad vexilla transtulit, fulvo colore in album translato. Ita dum Fridericus I. Imperator Uladislao Bohemiæ Regi eius nominis II. gratiam honorémque, ob navatam contra Mediolanenses egregiam operam, *ut Dubrau l.12.* decrevisset rependere; pro nigra, quàm in vexillis præferebant, aquila, fulvum leonem, ceu *perpetuũ fortitudinis argumentum*, usurpare jussit; sed ubi pictoris ingenio Leo in vexillo exhiberetur, contracta inter femora caudâ, quod *timoris est signum*, Bohemi de cauda sciscitantur, atque aquilam reposcunt. Tum Cæsar in risum solutus; ut magis emineret leonis species, album illum, binísque in altum porrectis caudis conspicuum, in vexillo rubro, adumbrari jussit, quá Bohemi delectati, quod præcipuum in cauda robur leo circumferat, etiamnum utuntur, tanquam *pristinæ virtutis testimonio*, albo etiam inusitato leonibus colore uti maluère, *feliciter usurpatæ fortitudinis* imaginem circumferrent. vide infra de insignibus.

CAPVT XXVIII.

De clypeis, eorumque notis typicis figuratis.

I. *Heroes olim in clypeis insignia imaginũ præferebant.*

NOn in vexillis tantùm militum cohortes, verùm & armis, scutis præsertim clypeísque, hasce virtutum notas symbolicas, optimus quisque *fortissimúsque* olim *bellator* ostentabat. Hinc Virgilius de Aventino Herculis filio: *lib.7. Æneid.*

——— *Clypeoque insigne parentis,*
Centum angues centúmque gerit serpentibus hydram.

Filius nimirum *paternæ virtutis æmulos*, eius *fortitudinis* argu-

argumenta proponebat. neque verò cuilibet olim ignavo hæc virtutum ſymbola uſurpare licuit. unde illis, qui *nullâ re præclarè geſtâ eminerent* albæ tantum parmæ atque ab omni nudæ ſymbolo concedebantur, ut idem Poëta de nonnemine : *Ceteris parma alba erat.*

——— *Parmáque* inglotius *alba*.

Qui verò militiæ egregiâ laude excellerent, his clypeus ſuis imaginibus inſignis offerebatur, quòd cælitus olim, vel inventum, vel probatum ex Pauſania *in Meſſen.* conſtat; ſiquidem Ariſtomenes Meſſenius, dum Lacædemonios victor inſequitur, amiſit clypeum, quem fruſtra quæſitum Apollinis Delphici monitu juſſus eſt ex Trophonii antro, Labadeæ propinquo repetere. Inventum ad aras *gratitudinis* ergo Delphis ſuſpendit, in quo aquila paſſis alis victoriæ argumentum illuſtris eminebat. Plinius hunc imaginum in ſcutis uſum ad Trojanorum tempora revocat. *lib. 35. cap. 3. Scutis enim*, inquit, *qualibus ad Troiam pugnatum eſt, continebantur imagines, unde & nomen habuêre clypeorum, non, ut perverſa Grammaticorum ſubtilitas voluit, à cluendo. Origo plena virtutis: faciem reddi in ſcuto cuiuſque, qui fuerit uſus illo.* Nec modò imagines pugnantium; ſed etiam ſymbolicas exhibitas conſtat. Etenim Agamemnon, in bello Trojano, caput leonis, ceu *terrorem ſuis viribus incuſſurus* hoſti *ut Pauſan. l. 5.* cum hac inſcriprione circumtulit, ὄυτος μὲν φόβος ἐςὶ βροτῶν. Amphiaraus, *ut Pindarus in odis*, in expeditione Thebana pictum in clypeo Draconem geſſit; Capaneus hydram : Polynices Sphingem. Ulyſſem Delphinis imagine uſum memorant : Hippomedontem, Typhone fumos ore exhalante; Perſeum Meduſæ capite ſerpentibus crinito, unde nata ſuffixi capitis Gorgonici fabula Alcibiadi cupidinis effigies, fulmen complexa, placuit, Cadmo Draco, Oſiridi & Clearcho Tyranno aquila aurea, Antiocho Regi leo cum caduceo familiaris erat, quo *pacem ſimul atque arma hoſti deferebat*. Vide *Plutarch. locis diverſis & Alexand lib. 6. c. 22. ac Tiraquel. ibid.* Anubis Ægyptius canem : Capaneus Regis Ligurum Cygni filius olorem habuit, quo *paterni nominis virtutiſque ſeſe obſervatorem* declaravit. The- II.

ſeus,

ſeus bovem, Seleucus taurum; Idomeneus Cretenſ. Rex gallum gallinaceum; Lucius Papyrius Curſor Pegaſum: teſtatus re ac nomine ſe *expeditum* futurem. Lycurgus gruem, Pompejus enſiferum leonem; Auguſtus & Pyrrhus Rex & Parthenopæus ſphingem; quod *occulta debeant eſſe ducum conſilia*. Argum centoculum Turnus quidem uſurpavit; verùm ab Ænea hic Argus deluſus eſt. Cæſar modo ſphæram mundi, cum Archimede, quod *totum ſe orbem moderaturum* ſperaret; aut capricornum, *felix naſcentium ſidus*; aut Gorgonis iconem, velut *hoſtium terror*, amavit.

III. *Bellatrices feminæ imaginibus delectatæ ſunt.* Et feminis ſua olim in re bellica virtus eiúſque profeſſio, Iſis Ægyptiorum domina lunam amavit, ut Oſiris, vir eius ſolem; Semiramis Perſarum Regina ſolita columbam præferre: illius tamen Reginæ imago, quam Polyænus. *lib.* 8. *Stratag.* Rhodogunem appellat, ſparſo capillitio, à Perſis memoriâ inſigni culta eſt; quòd aliquando, ut illa erat incompto, dum lavaret, capite, nuntium accepiſſet, quarundam nationum à fide deficientium, ſimúlque juraverit; non antè capillos revinċturam, quàm *perfidiæ ultionem à defectoribus* exegiſſet; dictúmque, nulla cunctatione, facto æquâſſe, ac poſt victoriam primùm collegiſſe crines. conſtat tamen Perſarum Reges aquilâ etiam aureâ delectatos, tum aprugno capite, per os apertum, ſagitta confixo, quo, barbarum hoſtem non aliter tractandum, oſtendebant. Eſt & inter antiquos celebris Phrygiæ Regum, *ut Curtius.* [alias ſuem præferentium] nodus Gordius, quem à Gordio agricola traxère; ille enim cum præter ſpem ad Regnum ab aratro vocaretur, pro familiæ ſchemate aratrum retinuit, ad *generis humilitatem* ſimulque virtutis ſuæ profitendam, ex funibus vero nodum compoſuit indiſſolubilem; quem velut *ænigma*, regno poſteris in præmium ex fatis deſtinato, *ſolvendum* propoſuit. Alexander Magnus, ubi ſupervenit, nodúmque atque oraculum exponi audiret, exerto protinus gladio, diſſectóque vinculo, fata *diſſoluto* nodo ſimul & *ænigmate* implevit. Neque illud negligendum, quod de Lacone viro forti Plutarchus. *Apoph l.* 7. *Innomin.* meminit: Tuliſſe cum in clypeo,

clypeo, pro insigni, muscam, eámque non maiorem vera, quibusdam vero irridentibus, velut hominem latendi cum muscis studiosum: respondit, tam *propè convenium hostem*, ut hanc etiam in scuto muscam observare liceat. Et sanè, reprehendi eodem jure Lacedæmonii poterant, qui primam sui nominis literam, uti & Messenii M in scutis adumbraverant: tum quod faciem facilè spectantium effugerent; tum quòd *nominis sui nimii veneratores* haberentur. *Calius lib. 18. cap. 1. ant. lect.* Ubi illius etiam Demosthenis clypei in mentem venit, cui aureis inscripserat literis, ἀγαθῇ τύχῃ, verùm *fortunâ*, aut certè *audaciâ in prælio destitutus*, post tergum, non sine doctorum hominum nota, deseruit; sed & illi prompta erat à culpa purgatio, cum diceret: *Vir fugiens iterum pugnabit. Plut. in vita.*

Leonis inter Principium insignia, insignis est gloria. David illo jam olim celebris habetur, suâ cum virtute meritus *ut Rabbi Abraham in Cabala histor.* qui & ursi & leonis victor esset. Alemanno etiam Herculi undecimo Germanorum Regi, & Bojorum auctori imago leonis spectata est, ut proinde gentilitium Bojorum Principibus fuerit Leones alere. Ita à Fergusio, *ut Hector Boëthius lib. 1* primo Scotorum in Albione Regi electus Leo sanguineus, aureá facie; qui pro feræ ingenio caudâ tergum verberaret, ut solet, cum sese ad *audax facinus* exstimulat. Rarum est, quod de Margarita Flandriæ comite Villanus refert. *lib. 8. cap. 57.* Hæc post Ferdinandi patris obitum, sub tutela Joannis Davenes, spectatæ prudentiæ clerici, relicta, ex illo Joannem filium suscepit: ut eluendæ maculæ gratiâ, is abdicato clericatu, matrimonio sibi Margaritam junxerit, atque alterum filium Guidonem Matri, ipse moriens reliquerit. Filii jam adulti de Principatus successione contendebant, ac re ad Philippum Pulchrũ Gallorum Regem delatâ, cum is sententiam matris exposceret, apertè hæc professa est: Guidoni comitatum deberi, Joanne, propter illegitimos natales, prætereito. quâ voce offensus Joannes. Tam, inquit, opulenti scorti me filium esse ignorabam. Tum illa, licet comi-

IV. *Leonis imago pluribus grata.*

tatu

tatu Hannoniæ ſpoliare te nequeam; jubeo tamen, ut pro hac *lingua petulantia* leo niger hæreditario iure debitus, unguibus ac linguâ impoſterùm mutiletur. [1] Quam ſententiam & cenſuram Galliarum Rex probavit. Majori gloriâ, Magnus Sphortia leonem nactus eſt, quàm hic retinuit. *ut Iovius in vita Sphortiæ.* Venerat in Italiam Robertus Boicæ familiæ Germanus, quem cùm Sphortia, Florentinis copiis obvius, magnopere in rebus alioquin arctis confirmaſſet, ſpectato in armis vexilliſque inſigni Attendulæ gentis pomo cydonio; leonem, inquit, mereris, pomi eius latorem, ne quis imbelli illud manu attrectet, (2) cōfectis deinde tabulis; Leonem erectâ cervice, altero pede nixum, lævo cydonium ſuſtinentem, contulit, atque in Boicæ familiæ patrocinium recepit. Bartolus *De verbis iuris.* ubi de inſignibus tractat, à Carolo IV. Imperat. Leonem ſibi rubrum, duabus caudis ornatum gloriatur, honoris gratiâ conceſſum Ut mihi jam non injuria [ſiquid veritatis ſub eſt,] Gallus ille in bello Anglico cum Januenſi pro inſignibus decertaſſe videatur; quod hunc bovis effigiem ſcuto gerentem cerneret, ſuæque hanc tantùm imaginem genti vendicaret. Verùm tamen, cùm ad duellum provocâſſet Januenſem, magnoque iam apparatu inſtructus adeſſet, rogabat Januenſis, *ut Poggius in facet.* pro qua re certamen inſtitutum eſſet? pro capite bovis excepit alter, quod malè tibi ex noſtra familia vendicas. Fruſtra, ut video, ait Januenſis, convenimus ad duellum, meum enim non bovis, ſed vaccæ caput eſt. Ita ſoluto, cum riſu, certamine, utrimque diſceſſum eſt.

1) *Lingua petulans plexa.*

V.

2) *Fortitudo Boierum.*

VI. *Imagines Clypeorum antiqua.*

Hæ ſimiléſque clypeorū imagines ab omni retrò antiquitate paſſim in veterum monumentis extant, animadvertitque iam olim Homerus, dum Achillis clypeum Vulcani operâ ita conſtruit; ut imaginem quandam orbis elementorúmque diſtinctam in illo exhiberet, *ut Clement. Alexand. lib. 5. ſtrom.* ac ſi *viro forti totius univerſi machinam, velut minorem ſubiiceret.* Germanis olim quoque cetera arma negligebantur, non lorica erat, non galea; *ut Tacitus de moribus Germ.* ſcuta tantum diverſis iiſque lectiſſimis iumbratā colo-

coloribus, nec ſine ferarum inſignibus bello uſitatis, in pretio erant. Tantæ verò ignominiæ pleriſque eſt creditum, ſcutum in bello reliquiſſe; ut patriæ virtutiſque deſertor, quiſquis eſſet, ſimul crederetur. Unde Lacæna mater, *ut Plut. in apoph.* filio ad bellum abituro clypeum porrigens, *aut cum hoc* inquit, *redi; aut in hoc.* nam cæſi ex acie in ſcuto deferebantur, maluit igitur mortuum, quam ignavum, & patriæ fortitudinis immemorem recipere. Nec certè parum inglorium videri debuit, viros fortes eâ propalam virtutis heroicæ profeſſione uſos, de quibus illud Claudiani in bello Getico jactari poſſet:

Invicti, clypeoq; animoſi teſte leones,

uſq; adeò degeneri timore percelli; ut cum armis animos projiciant, fugáque ignaviam aperiant, quam ſpecioſo tantùm mendacíque clypeo obtegebant. Quanquam diffitendum non ſit, excitare has imagines & ferentium ſui recordatione pectora, & occurrentium vultus hoſtium terrore percellere; ut non immeritò Agamemnon, *Terrorem* in clypeo exhibiturus, *ut Pauſan. l. 5.* alio, quàm Leonis, vultu uſus non fuerit, & ſcitè de Perſeo finxerint Poetæ, Gorgonei illum capitis, ex ſcuto, objectu in rigidos ſilices ſpectantes commutaſſe. Quod non ſatis attendit Lyſander, cum oraculo monitus eſſet, ut *exitialem* ſibi Draconis *conſpectum* ſubterfugeret, (1) priuſquā à milite Draconis in clypeo imaginem præferente, cæſus occumberet. De his infrà pluribus, ubi de inſignibus militum tractabitur.

1) *Terror injectus.*

CAPUT XXIX.

De figuris imaginum quibus corpora, veſtes, ac præſertim annuli ſignati.

I. *Imagines in ipſis hominum corporibus effictæ.*

UT militiæ, ita & domi, inter pacis negotia, familiares multis notæ illæ ſymbolicæ in veſtibus. ſigillis, atque annulis inprimis, fuêre. Imò de veteribus Britannis *ut Solinus c. 35.* memoratur, ipſis corporibus animalium figuras inarare ſolitos, ſucco mordaci colori. búſq; per cicatrices lineamentorum ſuſis; ut cum ætate

pigmenta accrescerent. Quòd Indis hodiedū usurpatū, non modo expressis graminum succis, verùm & insertis, ad ornatum gemmis unionibusque, tanquā vermiculati operis cute superbi. Sed & nativæ quibusdam ejusmodi in corporibus imagines & quasi ab occulto quodam genio futurorum præsago, adumbratæ fuére. Siquidem Seleuci *ut Alex. l.2, c.19.* usurpata in annulo anchoræ species, ejus posteris nativo emblemate in femore delineata stetit. Originem usurpati symboli Appianus Alex. *In Syriac.* exponit. Matrem, ait, Seleuci in somnis admonitam, ut repertum primo annulum filio daret, futurum ut ubi ille fortè fortunâ excidisset, illic regnum auspicaretur! Illa deinde ferreum invenit annulum anchorâ insignitum, qui à Seleuco circa Euphratem amissus. *regni auspicium* fuit. Justinus addit *l.15 & Clem. Alex. Pædag. c.11.* Matrem fuisse Laudicen, quæ ab Apolline per sōnum acceptam se habitamq; ut sponsam, filio prægnātem senserit; èvigilantem verò somnumque ancipiti cogitatione revolventem, pro facti veritate cognoscēdā, reperisse in lecto annulum, hoc *spei fiduciaque* symbolo insignem, quæ deinde filio, cum Magno Alexandro ad bellum ituro, illum, obtulerit, *felicitatis obventuræ pignus*. certè & ipse Alexander *ut Plut. & Curtius in Alex.* Draconis, aut serpentis imagine, velut symbolo *divinæ originis* delectatus est: quod Matri Ammon Jupiter hac specie per noctem concipienti ferretur occurrisse: ut à matre accepit ipse, aut credi voluit.

II. Thebarum conditores eorumque nepotes tanquam *bellicosa progenies*, natalem in corpore tulère lanceæ effigiem, quod & cuidam Spartanorum familiæ tributum est *ut Alex l.2, c.19. Plin. lib 7. c.11.* Ferunt & in brachio Dacorum notā originis quarto quoq; partu regenerari, & Augustus, corpore maculoso, in modum & ordinem cœlestis ursæ notas habuisse dicitur; ut sicut illa cōmune sidus est in mari fluctuantium, suóq; exortu tempestatē dissipat, ita fatis destinantibus Augustus aliquando *mūdo* futurus *trāquillitatis autor*, compositis bellorum procellis, videretur. Cincinnati, Romanę gentis nomina, cincinnos pro symbolo *generosæ stirpis* circumtulisse feruntur, postquam autorem hujus cognomenti natura

cum

cum cincinnis enixa esset De figuris verò animalium, vestibus virorum principū intertextis, Athenæus ac Polybi' meminere, dum Antiochi aulā magnificumq; apparatum depingunt. Siquidem multis illic purpurea fuisse paludamenta auro memorant, animātiumq; variis imaginibus picturata, hodie ad equorum stragula & parietū velamenta, hic etiam emblematū ornatus accessit.

De annulis symbolicis nonnulla adjicio: in his omniū propè literis celebratus est Pyrrhi Epirotarum Regis annulus, *ut Plin. l 37. c. 1* qui in gemma Achate naturę artificio supra humanum elaborata ingenium, distinctis Apollinem Musasq; novenas lineamentis exhibebat, quâ se specie non *armorum* magis, quam *Musarum cultorem profitebatur*. Polycratis quoq; Samii Tyranni annulum, quem in mare demersum inter viscera piscis reperit, gēmâ Sardoniche illustrem fuisse constat: in quo, Clemēte Alexand. *l. 3. pædag.* teste, imago Lyræ velut *concordiæ* symbolum, reperta est, diùque Romæ in Concordiæ delubro asservatus fuit. Ferunt & Ismenium choraulem multis fulgentibúsq; gemmis delectatum, cumq; Smaragdum in Cypro, cui Amymone, una ex quinquaginta Danai filiabus, insculpta esset, pretio certo empturus, duos è senis denariis aureos recepisset, indoluit, questusque est tam vili precio gēmæ dignitatē imminui. *Plin. suprà.* Battus Cyrenæorum parens, *ut Cæl. l. 6. c. 12.* in annulo silphium herbam expressam tulit, quam postquam Cyrenen condidisset, cives illi *gratitudinis & honoris ergò*, tanquam herbarum inter olera præstantissimam *detulère*. Quod *tanti æstimatum*, ut Comicus proverbii loco jactant Ne Batti quidem silphio adduci se in eam, quam rogabatur, sententiam factumque posse. Arius Rex Lacedæmoniorum *ut Ioseph l. 12. c. 5.* ad Oniam Pontificem Judæorum scribens, Aquilæ signo Draconem unguibus complexæ usus, *aliorum sese victorem* symbolicè testatus est. Aliis *vigilantiæ* signum in annuli gemma placuit. Ita Amphitruo, apud Plautum solem exorientem quadrigis vectum habuit. Tale & sigillum Locrorum, quos vocant Hesperios, cui stella Hesperus insculpta erat, *ut Strabo l. 9.* Et fortè idem Canis ille Galbæ Imperatoris, ex prora navis prospectans,

III. *Annuli diversis imaginibus insignes.*

IV. *Annuli symbolis notati.*

designabat. *Dio lib.* 51 Multi etiam *secreta taciturnitatis consiliiq; occultandi*, se, aliosque commonitos per expressas annulo imagines voluére. Ita Mécænati placuit rana, ut volunt, seriphia; *ut Plin. lib.* 9. *c.*63. muta illa, & *arcanæ fidei symbolum* quæ olim Romanos, ob collationem pecuniarum imperatam non raró terruit. Augusto vero, cui à secretis aderat, fidem spopondit. Ita & Augusto ipsi Sphinx initio placuit, *ut Suet. in Aug.* quòd *occulta magnorum consilia esse debere*, propalam non diffiteretur, quà cum amici, eo absente, ad edicta quoq; in vulgus uterentur, non inficeto deinde accipientium lepore jactatum fuit, *ænigmata* hāc sphingem adferre. Eadem ex causa Harpocrates *silentij* apud Ægyptios numen, multorum annulis circumferri etiam apud Romanos cœpit, *ut Alexand. l.2.c.19.* licet Gabinio & Pisone Coss. Ægyptiorum Numina, ob perniciosos colendi ritus, Capitolio Româque exclusa fuerint.

V. *Annuli hominum illustrium imag. signati.*

Alii vel Philosophos, quorum sapientiam, vel Principes, quorum vitam æmularentur, velut *simulacrum vitæ, virtutisq;*, quam mente concepissent, oculis exhibebant, *ut Alex. & M. Tullius de finibus.* sic multis imago Epicuri grata erat, bonique ominis nominisq; existimatum est, hanc in annulis aliísque utensilibus præferre. Sic Stoici Zenonem, Peripatetici Aristotelem exhibebant. Ita & Augustus post Spingem abdicatā, ideam Alexandri, Principes urbis, Augusti, Commodus Imperator, bellicosę Amazonis propositā habuit. Ita & integra Macrianorum familia, *ut Alex. suprà* viri juxtá feminæque, Alexandri Magni iconem in annulis complexæ sunt. Aliis visum est, facto aliquo abs se generosè designato, tum ad similia sese audenda provocare, tum posteris sui etiam memoram relinquere; vel certè, majorum *virtutis recordatione animum succēdere*. Ita Sylla Jugurtham, sibi à Boccho traditum, in sigillatorii annuli effigie subjici voluit. Lucullus superatum à se Ptolomeum Regem in annulo triumphari. Ita & Magnus Alexāder Darii à se devicti imagine per subjectam Asiam usus fertur. Ita denique Africanus figuram patris. Lentulus avi efformavit. Possuntque, ad prioris etiam ordinis revocari Galbæ, & Syllæ annuli, quorum ille in

gemma

gemma victoriam, cum tropæo, prætulit: hic triplici fuisse illustris tropæo memoratur, *ut Suet. de Galba.* qualis imago annulo Pompeij etiam à *Dione lib*, 42. tribuitur.

Suum quoq; nonnulli nomen occultis notis symbolisque exararunt, ut ejus ubique memores *nequaquam degenerarēt.* Qua ratione M. Tullius, *ut Plut. in vita* post expressa prænomina, ciceris grana cognomenti loco supposuit. Florem vero usurpavit L. Aquillius Florus. C. Malleolus malleum, Accoleius verò Lariscolus obscuriori aliquantò schemate Phaëthontis sorores in larices mutatas adhibuit. *ut Fulv. Vrsinus de fam. Rom. p. 11. Ant. Aug. 4 dial.* Observatúmq; à me fuit in legatis Suecicis, hoc tempore Osnabrugi degētibus, Joannem Adlerum Salvium nigram aquilam, quam Germani *Adler* dicimus, Scheringum à Rosenhan, Gallum rosæ surculo innitentem, denique Joannem Oxenstirn ejus legationis Principem caput bovinum insignium loco accipere, omnibus ad cognomenti significatum repertis. Paulò aliter Q. Metellus Pius, ad nomen imflexo accommodatóque symbolo, Ciconiam delegit, nisi fortè à singulari pietatis cultu magis hoc nomen obtinuit, quàm imagine repræsentavit. VI. *Annuli propriis signati nominibus.*

Denique gentiles non raró Deos suis affectionibus opportunos annulorum imaginibus exhibuēre. Ita Clearchus Græcorum, qui Cyro militabant, Princeps, *ut Pausan. in Lacon.* in annulo Caryatides Nimphas, in vico Laconiæ Caryis dicto, cum Diana saltantes repræsentabat, usitato illic festo diei ritu. Ita Venus armata, quoniam multum illa in armis valet, Cæsari in annulo familiaris erat. *Dio Cassius lib.* 43. Nero verò, ut erat ad literaria musicáq; in Tragœdiis Comœdiisque certamina propensus, ita Apollinis effigie Marsyam tibiâ superantis excoriantisque delectatus est. Sed & Proserpinæ raptum, á Sporo Adolescente Eunucho, *infamis conjugii tesseram*, non est aversatus. Laudant veteres quoque *ut Platius Iun. in Græc. epigram.* illam annuli gemmam, quæ mirifico artificio Phaëthontis currum equósque, ipsiúsque simul cum flagrante mundo casum expresserat. Visus etiam non inscitè amethysto VII. *Annuli Deorum imaginibus notati.*

gemmâ expressus Bacchus [r] quòd illa cum nomine suo minimè ebriam, sive ab ebrietate alienam, se esse significet: vini tamen colore & imagine insignis, *vini usum moderatum* eleganti schemate suadeat.

r Vini usus modo, vetus.

VIII. *Annuli ex imagine fortunati.*

Notis etiam Hieroglyphicis annuli inarati olim sunt. Ita Caricleæ gemma annularis, apud Heliodorum *lib. 8. p. 392.* signata legitur in lapide pantarpe nuncupato. Ita ferè & annuli magici notati fuere, quos sub certo Zodiaci signo & certorum aspectu siderum figuris quibusdam designabant, eòque horum latorem perpetuò felicem, victoriosum, mulieribus, virisque Principibus amabilem fore, inaniter jactabant, atque hodiedum intellexi, ejusmodi bonæ fortunæ, ut vocant, annulos, urbe quadam Imperiali, cujus famæ parco, clam magna pecunia parari, felicesque eorum possessores, verum diabolicâ illusione, & arte censeri.

Talis olim Apollonii Thymæi, *ut Philostr. in vita lib. 3. c. 13.* magi celeberrimi memoratur fuisse, quos ab Iarcha Gymnosophistarum Principe, septem errantium siderum notis insignes accepisse fertur: quibus ad *omne votum suum fortunamq;*, variatis quotidie vicibus, atq; *ad secretorum explorationem* feliciter usus dicitur. Apud Arabes eorum hodiedum annulorum frequens usus, quos Talismanos patriâ linguâ nuncupant, quibusque sibi fortunam ipsam miseri despondere falsò existimant. Sed & Alexander Trallianus, medicus non ignobilis, hac opinione delusus, arbitratur *contra dolorem colicum*, ab annulo digitis inserto remedium esse, si in illo imago Herculis supinè jacentis leonemque strangulantis exhiberetur. Verum nos emblematicis hisce figuris vim solam significandæ, non procurandæ valetudinis inesse credimus. Atque iccircò, quod ad superstitiosas magicásque artes ejusmodi olim annulos adhiberent, Pythagoras suis præcepto cavisse videtur: arctum annulum non esse gestandum; neque Deorum insculpendas imagines *ut Clem. Alexand. lib. 5. Stromat* Et Plinius *lib. 11. c. 7.* magnopere indignatur aliis nullus, inquit, Deorum est respectus; aliis pudendus, externis famulantur sacris, & digitis Deos gestant. Idem tamen Trallianus annulum, ex ære confectum

IX. *Annuli ab imagine medici.*

fectum Cyprio, adversus calculum valere existimat: cui licet ratio aliqua suffragaretur, illud tamen probare nequeo; quòd ille de Herculis, quodque Empiricus de piscis imagine in annulo tradit, cui græcè inscriptum: θεὸς κελεύει μὴ χύειν κόλον πόνους, *contra dolores morborum medicinam esse.* ut *Marc. Emp. c.16.*

Cujusmodi & ille mihi Gygis annulus *ut Plato lib. 2. de Rep.* nisi fabulosè tantum fabrefactus sit, videtur: quem repertum ipse in sepulchro subterraneo digitisq; insertum, ubi gemmam in manum convertisset, *invisibilis* apparuit, quo ille præsidio ad Reginæ Lydorum thalamum, ipsámque etiam Regni possessionem devenisse fertur. Ubi illius etiam memoria animum subit, quòd de Carolo Magno Petrarcha retulit *lib. 1. Epist.* 3. (licet fabulæ magis, quàm historiæ titulo referat) auditumque à se Aquisgrani, repertúmque inter historias asserit, laudatissimæ ceteroquin memoriæ virum, annuli, màgicis utique figuris atque incantamentis muniti, quam femina quædam amoris conciliandi gratiâ circumtulit, veneficio usque adeò à mente per amorem seductum, ut vivæ; ac demùm etiam mortuæ pertinaciter adhæserit. Dum Antistes Coloniensis eximiæ vir sanctitatis, amatorio denique annulo sub lingua mulieris reperto subtractóque omnem Cæsaris affectum improvisâ metamorphosi à femina in se converterit, ut iccircò is re animadversâ, abdicandi à se, atque ab aliis avertendi fascini causâ, annulum in vicinę paludis voragine, demerserit. Cum verò in paludosa loca affectu Carolus tantoperè hæc ambire atque illâ sede capi cœpit; ut non modò Aquisgranensem urbem ceteris præferre locis, sed etiam paludem illam ædificiis importunam, tamen muris palatiòque ingenti sepire, atque extollere cœperit; nequando loci gratissimi oblectamentis præsens frui non posset. Verum hæc fabula hac ætate Aquis ignorata, neque veterum illic literis consignata, immeritò tanti viri existimationem convellit. Ejusmodi tamen annulis nihil ad vim similem imaginis figura conferet, cujuscunque tandem illa Dei fuerit. Usitatum tamen ferè, ut Dei illius cujus patrocinium implorant, aut affectus æmulantur, in an-

X. *Annuli amatorii.*

XI. *Annuli Diis certis insigniti.*

annulo imaginem habeant. sic Eucrates, apud Lucianum *in Philopseud.* annulum tulit, cujus beneficio *res occultas cognosceret*, Apollinis Pythii tanquam fatidici Numinis imagine insignem. Et ut refert Muretus *in orat. Cicer. Catilinarias* vir *literarum amans*. Viglius Zuichemus Jurisconsultus Palladis effigie literas suas obsignabat. Erasmus etiam Roterodamensis Termino Deo cũ inscriptione *arrogantia* plenissima in literis signandis usus est: *Nulli cedo*. (1) Quos licet ab incantationibus liberos fuisse existimẽ, nihil tamen Christianum ejusmodi symbola redolent. Mitius laudabiliusque in hac materia versati sunt, qui fictam Amoris personam leoni moderando, habenisque regendo imposuerunt, (2) ut significarent *fortissima quæq; ab Amore etiam subjugari.*

1) *Arrogãtia.*

2) *Amor omnia vincit*

XII. *Annuli sacrâ imagine insignes.*

Rectè Clemens Alexandrinus *lib.* 3. *Pædag. c.* 11. Christianos de figurandis annulorũ symbolis instruxit: cum, aut columbam, aut lyram, *ad mansuetudinis aut concordiæ recordationem*; aut piscem, aut navem, aut anchorã, aut piscatorem, in *memoriam Apostolorum* usurpare jussit. Idola veró atq; amicarum simulacra, belliq; instrumenta, arma, aut ebrietatis pocula abesse voluit. Ita Romanus Pontifex exemplo prævius, altero ab inauguratione die annulum sibi proprium sumit, imagine D. Petri piscantis insignem: atque idcircò annulus piscatoris vocatur, sub cujus figura Pontificia diplomata atq; indulta consignantur. Mortuo tamen Pontifice hic annulus quasi officio satis functus, diffringitur. Ubi & illud, coronidis loco de Moscoviæ Principibus adjungã, quod in rebus Moscoviticis habet Baro Sigismundus *l. b.* 1. *de rebus Moscov.* Olim illic reges tribus circulis, in triangulo inclusis, pro sigilli imagine usos; primo hæc epigraphe circum addita: *Deus noster Trinitas, quæ fuit ante secula, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, non tamen tres Dij, sed unus Deus in substantia.* In ultimo circulo titulus Magni Ducis Moscoviæ erat, in quo se Regem ac Dominum totius Russiæ nuncupabat. In medio titulus Regis erat ad quem scribebatur addita inscriptione: fratri nostro.

CA-

CAPUT XXX.

De numis, eorumque, apud veteres, imaginibus.

AD numorum studiosos venio, ut illorum scrinia abacosque magis inspiciam, quàm exhauriam. Equidem non omnes illos avaritiæ condemno, qui inter numorum studia oculos curiosè oblectant, siquidē inscriptis potius imaginibns, quàm æris pretio animum affigant Sunt enim in his sæpè reperta Doctorum hominum symbola, ne ære, argentóq; ac auro, in rerum pretiis facilé primo, tanquam bruto surdóque, tantum uterentur; sed huic, velut internuntio, animi sui cogitata, ad optimorum ingeniorum pastum fructúmq; insererent. Et certè nullà re frequentius, has animorum ideas subjicere aliorū oculis poterant, quàm ære, quod passim in negotiationem omnem usumq; hominum incurreret. Quanquam antiquissimis Homeri temporibus nondum harum imaginum in ære cognitio: cum vel mutationibus rerum commercia agebantur, *ut Plin. lib* 33. *c.* 3. *& Alex. l* 4. *c.* 5. vel rudi æris ferriq; massà ex pondere æstimati negotiatio absolvebatur. Bobus pecudibúsque etiam transactum, atque ipsis coriis, aliquando etiam certà imagine aut inscriptione, signatis. Primi Lydi aureum argenteúmque numum reperisse dicuntur. Æginetæ verò ante reliquos Phidone inventore signasse Apud Persas Darius, *ut Strabo lib.* 8. ex auro primùm monetam formasse narratur, familiare fortasse ipsi signo equi hinnientis, quòd, ut apud Justinum est, illius beneficio, hinnitu arte procurato (ubi certatim in campos omen electionis capturi, convenissent) Rex ipse designatus fuerit, erántque Darici olim numi celebres, quia ex purgatissimo auro conflati. In Latio Saturnus æreum reperisse numum creditur, signasse tamen Janum primò, Macrobius *l.* 1, *c.* 7. notavit, qui cum à Saturno navi illuc advecto ruris colendi peritiam accepisset: in altera quidem numi parte effigiem hominis bicipitem, utrumque opinor, se, illumque

I. Numorū imagines frequētes.

II. Corium prius quā æs signatum est.

Regem, designaturus; in alterá navem exhibuit Saturni hospitam. Romani primùm scortea ex corio pecuniâ usi, quòd Numa Pompilius congiarium populo scorteis assibus numerasse fertur. Deinde Servius Tullius Rex notá pecudum æs signasse proditur, unde *pecunia* dicta sit. Quare in numis etiam vetustissimis Bovis, Pecudis, aut Suis signum incussum est, quanquam ab ære gravi, sive ad libram appendendo, in transactionibus desitum non fuerit: donec post Attilium Regulum Jani moneta argentea cum usitata ejus imagine expressa est, *ut Festus in voce Sextantarij*. ac denique exhaustis Punico bello Romanis bigis quadrigisque insculpti numi, non jam pondere; sed figurá æstimari cæperunt. Livius Drusus, *ut Plinius & Alexand. suprà*, in tribunatu, tertiam æris partem argento miscuisse, & signo Victoriæ numum inscripsisse fertur.

III. *Imaginib' Numorũ Rom pretia distinxère.* In triente & quadrante rates Romani incusére. Apud Athenienses numi Cistophori ab insigni, ut apparet, cistam ferentis, *ut Rhodig. lib.2. c. 10 ant. lect.* sicut modò coronati à corona dicuntur. Philippei item bovis imagine notati, à Theseo, ut ferunt reperti, quo homines *ab armis ad agrorum culturam avocaret.* [1] Unde natum adagium in *oratorem pecuniâ corruptum*. Bovem habet in lingua. Alexandrei quoque *ut Alex. suprà* ex auro cudebantur in quibus mulæ cum curru videbantur effictæ. Postea Noctua cum Minervæ facie Athenis cudi cœpta: Unde memorāt servum Gilippi Ephoris detulisse: multas sub tectis cubare noctuas, quòd sciret Dominum suum Gilippum Lysandri *pecunias depeculatum, easq; sub tectum condidisse*. Persicus vero numus sagittarium incussum habuit, ad quem allusit, Rex Spartanorum Agesilaus, cum ex felici contra Persas expeditione revocatus, à Senatu est. *ut Plut. in vita & apoph. Agesilai*. Interrogatus enim ab amico; cur tam importune rediret? respōdit, an miraris, me triginta millium sagittariorum impetum sustinere non potuisse? Tot enim corrupti aliquot Senatores à Tissapherne Persa numis aureis, sagittarii figurâ impressis, fuerant, qui autoritate suâ alios ad revocandi consilium impulerant.

1) Agricultura.

Inter

Inter Germanos celebres numi, qui, aut serram, aut bigam proferebant, rusticæ fere rei instrumenta; quòd labore potius, quam bellicis armis rem opesque ali crederent. *ut Tac. de moribus Germ* Dardani duobus inter se Gallis in pugnam commissis usi, bella in ære figurabant diverso consilio. Rhegyni, *ut Alex. l 4 c. 11*. leporem & currum, Cephalenes equum, Argivi murem, Locri, & Ozolæ Hesperum stellam effinxere: Peloponnesiorum *ut Erasmus. Chil. 2. Cent. 4. c 87* nomisma Testudinis figuram habuit. Unde in proverbium illic versum: *Et virtus testudinibus, & sapientia cedit.* [1] Quò simile adagium spectat, de Tenedia securi omnia perfringente: siquidem Tenedii numos securis imagine insignitos usurparint. *ut Alex. suprà*. Corinthiaci, qui Poli dicebantur, Pegasi in ære imagine delectati sunt Aspendiis Palæstræ placuerunt. Chij, qui magnopere pro Homero sibi vendicando laborant, monetam habuerunt, quæ, ab effigie, Homerus dicta fuit. Ita Mitylenæi Sapphús imaginem ambierunt. Gergithii Phrygiæ minoris populi Sibyllæ in ære simulacrum, velut apud se natæ, adumbrarunt. Non paucis Deorum effigies, ac nomina, in numis, placuere, in quibus Cyziceni, alterâ parte Cybelem, altera leonem expressere Trœcenijs Neptuni amantibus, familiaris in ære tridens fuit. Tarentini Neptuni filium Taran Delphino vectum exhibuére.

IV. *Germanorũ numi signati.*

[1] *Pecunia ...*

V.

Romanorum quoque numi apud Goltium pleraque Numina veterum continent. Sed invaluit deinde mos ille, in ære Cæsarum effigies unâ facie numorum proponendi, cum aliquo ferè ab adversa parte symbolo, quanquam & illi sæpe aliquo schemate ornati fuerint, non sine figurata rerum latentium significatione: quorũ apud eundem autorem plura numismata reperies. Ceterum illa, quæ præcipuè inter symbola eminerent, hoc loco prætereunda non duxi, ubi per totius retro antiquitatis vestigia ad absolutam symbologiæ cognitionem enitimur. Verùm ad eruendam ex imaginibus autoris mentem, aliquando conjecturâ opus erit.

VI. *Apud Romã cœpit hodierna Numos signãdi ratio, cum autoris effigie & symbolo.*

Q Fabius maximus unâ numi facie Apollinem cum lyra: alterâ cornucopiæ cum fulmine, decussatim

inter

inter coronam ex lauro, quercu, & spinis composi-
1) Resp. arte & marte defenduntur. tam, supernè tamen apertam proposuit, ut si diceret: [1] *arte, & marte: vel, humanitate, & severitate* (tanquam lyrâ & fulmine) *Respublicas opulentas*, (tanquam cornucopiæ) *contineri*. ut cum victoria cives ubertate potiantur, velut corona. In qua laurus triumphum; quernæ frondes, cives servatos, spicæ annonæ affluentiam denotant.

VII. *Imagines variorum numorũ varia.*

L. Licinius Crassus *Venationis studium* professus est imagine Dianæ, in cujus capite semiluna. Ex adverso latere aper trajectus hærebat cum venatico,

2) *Venatio.* M. Perpenna, ut significaret *felicissimum orbis imperium esse in pace & abundantia rerum*. Cornucopiæ & caduceum orbi adjunxit. [3]

3) *Pax ubertati juncta.* Sext. Allius Aquilam fulmini insistentem exhibens: ostendit, *Romanum imperium bellis maximè niti, ac in altum extolli*

Augustus Cæsar Aquila super quernam coronam, inter duas lauros, usus est, quod erat, *profiteri se imperio*
4) *Defensio civium.* *victoriisq; ad civium defensionem usurum.* [4]

C. Antonius Nepos, *fortem ad pugnandum adversus*
VIII. *hostes animum declaraturus*; armis Herculis, clavâ, arcu,
5) *Fortit.* & pharetrâ; [5] tanquam eminus comminusque paratus, in ære gloriatus est.

M. Tullius Cicero, *se ad aliorum periclitantium opem natum esse designans*; Castore & Polluce equitibus, pen-
6) *Perfugium.* dentibus super capita sideribus, utebatur, [6]

M. Junius Pera eosdem pedites, testisque ovorum (ex quibus prodiisse finguntur) pro pileis instructos, stellis
7) *Amor fratrum.* quoque abditis habuit; [7] quòd, opinor *fraternum amorem inter similes, iisdemq; parentibus natos, exprimere voluit*: quo se ad fratrem amandum excitaret.

Cn. Domit. Calvinus *religione inprimis Remp. servari professus*, aspergillum, lituum, aliáque sacrificantium in-
8) *Religionis amor.* strumenta adhibuit [8] Dissimilis Calvino superioris ætatis, qui à religione eversá Respublicas auspicatus est.

IX C. Asinius Pollio Semilunam cum sideribus septentrionis; ex oppositâ vero parte solem capite radiato ex-
9) *Auxiliũ mutuum.* pressit, vagum quidē, sed non inelegās symbolū, modò aliquâ inscriptione definitū esset. An enim *se cum collega*

su●

ſuo Calvino *tanquam ſolem lunamq; in cõnſulatu. Magiſtratum verò præcipuum per ſeptẽtriones propoſuerit, an* mutuum auxilium, vel *noctem diemq; pro Reip. cura & labore impendendum* ſibi duxerit; an diverſum aliquid mente complexus ſit? incertum.

M. Antonius Imperator exercitus, *aram ſalutis* erexit, quam ſe populo futurum vanè augurabatur. [1] Talis autem ara, vel Apollini, vel Æſculapio ſacra (ſerpentis ſimulacro inſignis) erat, quòd ab his ſalus hominibus proveniret. *1) Salus.*

L. Flavius Sævinus *Vbertatem cum pace conjunctam* hoc typo expoſuit, caduceus inter duo cornua copiæ medius, laureo ſerto includebatur, tanquam victoriæ fructus. aut ſi malis, centrum. [2] X. *2) Pax cum ubertate.*

Q. Fab. Maximus Servilianus *cum victoria pacem conjungendam* aſſerens, vel certè *virum fortem pacis amantem orbi præficiendum* exiſtimans, caduceum & palmam decuſſatim ſuper orbem junxit. [3] *3) Victor pacificus.*

Cæſar Auguſtus ſub Capricorno, felici, ut ominantur, Imperatorum ſidere natus. Huic ſideri orbem cum gubernaculo & cornucopiæ addidit: [4] ut ſi divis volentibus *ad orbis imperium, opeſq; poſſidendas natus eſſet.* *4) Felix gubernator.*

P. Semptonius Tuditanus duabus manibus caduceũ complectentibus uſus, *pacis vel concordiæ* argumento delectatus eſt. [5] *5) Concordia.*

M. Junius Pera, hic in biga Cererem ſerpentibus tractam; inde caput ipſius ſpicis coronatum exhibuit. *agriculturæ*, ut apparet, *ſtudio delectatus* [6] XI. *6) Agricultura.*

C. Aurelio Cottæ Pegaſus Africæ typus arriſit, cum in ſuo conſulatu anno urbis conditæ 554 Hannibale & Amilcare ſuperato, Romani Africæ rursũ Domini eſſẽt.

C. Cæcilius Metellus agriculturæ amans, Cererem, hinc faces geſtantem, inde capite ſpicis ornatam exhibuit; *primæ ſementis & naturæ meſſis ſpeciem.* [7] *7) Sementis & meſſis.*

M. Terentius Varro Murena *Venationis ſtudio* hinc Dianam in ære, inde cervum canibus exagitatum tulit.

T. Statilius Taurus quernâ, id eſt civicâ coronâ, uſus inter duas lauros, *victoriæ* ſymbolis: cum inſcriptione. *ob cives ſervatos.* [8] *8) Civium defenſ.*

P. Æmilius Lepidus *Clementiæ* caput propoſuit in clypeo:

D, Junius Silenus Gryphem Apollini ſacrum ad ardentem aram proponebat; ut *rerum ſacrarum cuſtodiam profiteretur*. Sunt enim Gryphes imago diligentis cuſtodiæ: auriti, ut facilè ſentiant: alati, ut ſint celeres. membris leoninis, ut fortes: roſtro adunco, quo mordicus ſibi commiſſa teneant [1] XV,

1) *Cuſtodia boni.*

Cn. Papirius Carbo Herculis caput in ære habuit cum clava, & populea in vertice corona, quá revinctus adiiſſe Inferos dicitur, albà ante populo in nigram versâ [2] profeſſus, opinor, *ſe non inglorium mori decreviſſe.*

2) *Mors glorioſa.*

Potitus Valerius Meſſala ad clavam cum Hercule malum adjecit Heſperidum, [3] ut doceret *fortitudinis præmium, aut opes, aut honores eſſe.*

3) *Virtutis præmium.*

P Mutius Scævola Herculis leonem opprimentis imagine uſus [4] oſtendit *virum fortem Heroicis facinoribus agnoſcendum.*

4) *Fortis.*

C, Julius Cæſar Hiſpanorum victor, effigiem *Hiſpaniæ*, mulieris ſpecie exhibuit, illique tropæum cum ſcuto, & laurea corona adjecit. [5]

5) *Victrix.*

M Valerius Maſſala *Virtutis & Honoris* capita; illud galeâ armatum, hoc nudum uſurpavit: nam *Virtuti honos junctus* eſſe ſolet. [6]

6) *Virtuti honor junctus.*

XVI.

L. Julius Libo Jani caput bifrons æri incidit: *ut in bello ac pace prudentiam, (quæ præterita ſimul expendit ac futura) profiteretur.* [7]

7) *Prudentia.*

M. Popilio Lænæ, Juno ſoſpita, juxta ſerpentem, cum jaculo ad jactum directo, & protenſo clypeo placuit, ut ſi *Deorum favore, & ſuo labore armiſq; ſalutem ſperaret.* [8]

8) *Salus in armis.*

C. Fabius Pictor Jove in bigis utebatur, ac ſi *à Iove in utraque fortuna* ſe *regi* profiteretur. Ita Q. Ogulnius Gallus Iove in quadriga uſus, quod *tempus anni ſuaque ætatis quadripartitum Iovi committeret.* [9]

9) *Reſignatio.*

Cn. Cornelius Blaſio Jovem habuit a Pallade coronatum, cui ex altera parte Roma addita, quod *hanc Remp. potentiâ, ſed quam Sapientia & artes cum liberales tum bellicæ ornarent, maximè florere crederet.* [10]

10) *Sapientia rectrix.*

L. Cornelius Dolabella Libertate in quadriga uſus: *quod Romanæ Reip. ordines: plebem, equites, Senatum ac*

Magi-

Claud. Drusus Germanicus ut *Germanorum se victorem* gloriaretur: Rhenum viri, in alga super urceum decumbentis, specie, tanquam suum exhibuit. (1] 1) *Dominium Germaniæ.*

L. Cæcilius Metellus tanquam, *partis armis pace*, triumphali specie fruiturus: Romam clypeis subjectis insidentem tulit, quam Victoria coronaret. [2) 2) *Roma bello victrix.*

L. Julius Libro rostro seu prorâ navis usus: fuitque non paucis deinde familiare, aut partem hanc navis, aut totam pro *Rep. Romana* usurpare, quòd illa hanc in multis symbolicè referat. (3] 3) *Rom. resp.*

XIX.

Q. Cæcilius Metellus Sacerdos jugum boum, ex more, in aratro, pro *designandis novæ Coloniæ pomœriis* agit, ut gratissimum sibi hunc in officio laborem ostenderet, quo Romanorum plures Colonias duceret, [4] 4) *Colonia Rom.*

C. Mamilius Turrinus Sellæ curuli lauri ramum fascibus Rom. hinc apposuit: quo testatur se *curulem Magistratum victoriosum habuisse*. [5) 5) *Magistratus wiens.*

L. Antonius Pœtus sellam curulem stellâ insignem gessit quæ urceum inter duas laureas coronas sustineret: quod erat, *cœlo adeptos honores, tum divinis sacrificiis* [urceus enim erat sacrificale instrumentum] victoriam attribuere. (6) 6) *Victoria de cœlo est.*

P. Vatinius Nepos Sellam curulem lauro coronatam, inter caduceum & oleæ ramum collocavit. *Magistratu suo post Victoriam ab hoste, ad pacem quietam usurus.* (7] 7) *Pacis amor.*

Par ferè M Lucii Drusi in ære symbolùm, qui sellam curulem cum pulvillo inter cornucopiæ & laurum collocaret. Et C. Flaminei Nepotis, qui ad sellam & cornucopiæ ac caduceum, bilancem, tanquam *æquitatis observans*, adjecerat: Et Rutilii Lupi, qui inter spicas sellam deposuerat.

XX.

L. Calphurnis Piso [8] sellâ Jovis, curuli simili, cum fulmine imposito utebatur: ac si diceret: *Non semper ferire Iovem, & bella aliquando quiescere.* 8) *Tranquillitas.*

C Norbanus Flaccus sellæ curuli galeam imposuerat, pari, ut reor, sententiâ.

C. Caninius Gallus sellam inter gutturniũ & lituum [9] sacrum, sub duobus astris exhibebat. ut ostenderet, *honorem omnem à Divis esse, ab iisque defendi.* 9) *Honor à Superis.*

cum serpente & pullis inter lituum & haustorium, ut si *religione & prudentia Resp. niti cerneret.* [1]

Tropæum victoriæ signum multi statuêre. Julius Cæsar de Gallis, uti & de Hispanis victor erectum ferè in trunco armis vestito. M. Fulvius Nobilior de Ætolis triumphans, inter anchoram & clavum, [2] navale tropæum statuit, simile Domitius Ænobarbus in prora sustulit. S. Sulpitius pro tropæo vexillum inter remum & anchoram erexit. *ut maritimâ se victoriâ superiores* ostenderent; clavúmque, id est, *maris imperium*; anchorámque, id est, *possessionem* hosti eripuisse L. Cornell. Sulla ut *Diis magis, quàm armis Victoriam adscriberet*, inter sacrorum instrumenta erexit tropæum.

L. Julius Cæsar Venerem in bigis à duobus Cupidinibus, majore & minore per aëra vectam exhibuit: ut si *amore cælesti terrenus minor esset, inferiorque*, [3] *& primò quidem se Deorum*, deinde *hominum amore dignum* evectumque cuperet.

M. Vinicius Nepos. Vexillum, aquilam, aratrum ac decempedam conjunxit: *quia artem bellicam ita exercendam putavit, ut rustica coniungi posset.* (4)

M. Antonio Nepoti Urceolus & Gallinaceus, auguratús insignia, placuêre; *Deorum arbitrio suam fortunam moderaturus.* (5)

C. Sosius Nepos, ut *ad pacem bellúmque paratus* videretur; aquilam cum fulmine & caduceo figuravit. (6)

M. Vipsanius Agrippa, ut *Ægypto devictâ gloriaretur*, Crocodilum palmæ alligavit (7)

L. Cornelius Sulla, fortè de *nuptiis* deliberans, Cupidinem cum palma proposuit (8)

L. Calphurnius Piso in equite *non multum commeatus & onerum requirens*, equitem nudum exhibuit; [9] sed tamen facem dedit, *ut vim animi ardentem urgeret.*

C. Claudius Marcell. Dianã multimammam seu polymorphin amavit, cũ tridente utrimque manibus juncto, [10] ut se *Venationis omnis piscatúsq;* amantẽ ostenderet.

M. Calphurnius Bibulus, cum Delphinum laureatum supra tridentem collocat; declarat *celeritatem maritimæ expeditionis victoriam attulisse.* [11]

C. Marius Nepos contra, dum Neptunũ in Delphino

1) Religione Resp. nititur.

2) Victoria navalis.

3) Amor terrenus minor cælesti esse debet.

XXIII.

4) Agricultura bello non tollenda.

5) Auspicandum à Deo.

6) Ad pacem & bellum promptus

7) Victa Ægyptus.

8) Cupido victor

9) Miles circumspectus.

10) Venatio nutrix.

XXIV.

11) Celeritas bello victrix.

——— ἕλασατο δέρμα λέοντος
Αἴθωνος, μεγάλοιο. ———
——— *Humeros circumiecit pelle inde Leonis*
Ardentis magni, crurum tenus. ———

Ita & Virgilius Æneam vestit. 8. *Æneid.*

Ducunt exsortem Ænea, quem fulva Leonis
Pellis obit, totum præfulgens unguibus aurêis.

Et Statius 9. *Thebaid.* suum illum bellatorem *velocitatis* symbolo exornat. (2)

——— *Quem discolor ambit.*
Tigris, & auratis adverberat unguibus armos.

Evandrum Virgilius. 8. *Æn.* Pantherâ induit; *ferociæ celeritatisque* nota. [3]

Demissa ab læva Panthera terga retorquens.

Ornyto verò bovis corium. 11. *Æn.* tribuit *pugnacis animi laborisque* argumentum.

Cui pellis latos humeros, erepta iuvenco
Pugnatori, operit ———

Sed & feminis sua olim in bellis virtutis ex habitu insignia: Ita Camillam Virgilius tigridis [4] ornat exuviis, & Heroidem aliam.

Succinctam pharetrâ & maculosæ tegmine Lyncis. [5)

Manavítque hinc usus vocabulorum metaphoricus, quo Leonis, Apri, Tigridis nomine, *virum fortem, ferocem, expeditum* insignirent. Unde & Adrastus oraculo jussus filiarum alteram Leoni, alteram Apro desponsare: illam, Polynici Thebano Heroi, apri exuviis induto; hanc Tydeo, leonis pelle ornato, tradidit.

2) *Velocitas.*
3) *Ferocia.*
4) *Celeritas.*
5) *Varius.*

II. Neque aliunde fluxit ille Diis etiam modò attributus tantummodo ferarum habitus, modò formâ totâ in bestiarum speciem commutatâ, quòd cùm certam Deorum imaginem nullam haberent, illarum animantium figurâ proponerent, quarum symbolicas affectiones Deorum naturæ repræsentandæ utcunque idoneas crederent. Neque enim tam insani unquam prudentiores mortalium fuêre, ut ipsas verè brutas animantes pro Diis haberent; verùm in his tanquam in figura quadam Numen venerabantur, quæ tamen res simplicioribus ingeniis fœdam errandi, brutáque colendi occasionem dedit. Et ne Poëtarum in cerebro hæc tantum nata de

Heroum amictu putemus. Cornelius Tacitus Germanicum Cæsarem ferinâ contectum humeros pelle, castra adiisse memorat. Ita quoque Polynicem & Tydeum vestitos suprà memini. Ita signiferi olim in Traiani columna propositi, Lipsio teste ac judice. *De milit. Roman.* Mauri leonum, pardorum & ursorum tergoribus, alii serpentum & piscium coriis velantur Scythiæ pars magna vulpium ac murium pellibus aperta. Sed

1) *Truces.* Gelonis Scythisque hic ferarum habitus non placuit, (1) *ut Alexand. lib. 5. c 18. Herod. lib. 4. Plin. lib. 7 cap. 2.* qui ut *trucis ingenii* graviora argumenta relinquerent, hostis perempti sese pelle induebant; quo se habitu maximè illustres censebant, uti olim Germani juvenes nuptiis indigni censebantur; nisi, velut *arrham fortitudinis,*

2) *Fortis.* apud sponsam devicti hostis caput depónerent. [2] Verùm adeò truculentas virtutis attestationes meritò aversamur. Rectiùs illi figuratis iconibus vestes ornant, qui sine omni vitio virtutis studium professionémque amplectuntur. Ita Deus ipse electum populum Moyse interprete. *num. 15.* instruxit *Faciant*, inquit, *sibi fimbrias per angulos palliorum, ponentes in iis vittas Hyacinthinas, quas cùm viderint, recordentur omnium mandatorum Domini: nec sequantur cogitationes suas, & oculos per res varias fornicantes.* Cui limbo, ut S. Hieronymus *In cap. 23. Matt.* asserit, nonnulli sentes spinásque innexuerunt; ut legis, assiduo punctionis sensu, admonerentur.

III. Neque in profanis literis infrequens ad symbolica argumenta coloris usus, placuitque ante alios maximis quibusque viris color in veste albus, tanquam *innocentiæ*

3) *Innocens.* *candidaque vitæ* testis, [3] ut iccirco ipsos Deos *ut Plato lib. 5. de Repub.* Deorumque filios, inter sidera relatos, candido donarent amictu. unde illud Horatii. *lib. 5. od. 2.*

Nube candentes humeros amictus Augur Apollo.

Et de suo Daphnide, id est, Cæsare Virgilius. *Ecloga 5.*

Candidus insuetum miratur lumen olympi.

Quæstores Romani *ut Appian. lib. 5.* Ædiles, Prætores, Consules albis usi sunt vestibus. Judicibus quoque Romanis, uti & Atheniensibus, *ut Plutar.* niveus habitus arrisit. Unde fausta Martialis apprecatio est.

Vivat

Vivat & Urbanis albus io officiis.

Hinc & olim, uti hodiedum sacrorum Antistites niveis gaudent coloribus. Nam ut Tullius. *de legibus lib.2.* observavit: color albus maximè decorus Deo. Et Heroum candida vestis fuit. ut de Amphiarao Statius.

Ipse habitu niveus, nivei dant colla jugales,
Concolor est albis, & cassis, & infula cristis.

Usitatus etiam fuit honorem dignitatemque in Rom. Rep. ambientibus, qui, ab habitu; Candidati dicebantur, & hoc, velut symbolo, testimonium integritatis, qua officium munúsque impleturi essent, profitebantur. Servos libertate donatos veste alba, annulóque insignes fuisse Tertullianus memorat. Et Vestalibus candida, atque ad talos demissa vestis, pudicitiæ quædam erat imago. Qui color, ut fausta quæque & bene ominata adferre; sic contrà color ater, *infausta virtutibúsq; adversa* adumbrare est creditus.

Unde illud à Poëta decantatum;

Hic niger est, hunc tu Romane caveto.

Et Porphyrion ad Horatium *ad lb.2. ep.2.* dum *varium hominum* exhibet. Ater, inquit, & albus, malus, & bonus est Quocirca & nigræ aves, ut cornices, corvi, bubones inter *malè auspicatas* habentur, [1] secùs[2] quam candidæ columbæ, cygnique. IV.

Unde carmen Ovidianum:

Nigráque funestum condidit omen avis.

Fuit quoque inter *absolutionis* olim in reis *notas* candidus lapillus; inter *damnationis* ater calculus, ut Ovidius observavit *lib.15. Metam fab.1.*

Mos erat antiquis niveis atrisque lapillis,
His damnare reos, illis absolvere culpâ.

Ita etiam niger habitus *mortem ac funera*, albus *victoriam* ac læta quæque nuntiabat. quare currus *triumphantium*, vestes, equi, asseclæ, *ut Dempsterus ad Solin. l.4 c.7* victimæ ipsæ Diis offerendæ nivei coloris erant; secùs ubi vel *lugebant mortuos*; vel ipsi *apparebant rei*: vel *Diis inferis victimas consecrabant*. Uti enim infausti omnia ominis, sic nigro apparatu agebantur. Denique in festis *Deorum solennitatibus* niveis tota Roma vestibus ornabatur; uti & ludis amphitheatralibus, aut scenicis,

1] *Inauspicatus.*
2) *Felix.*

nullo inter Patricios plebeiosque discrimine. De illo Horatius. *lib. 2. Sat. 2.*

Cum plebs, & minor ordo, maximúsque,
Sancto cum Duce candidus sederet.

V. Post album color purpureus ad *magni animi virtutisque* significationem in vestitu adhibitus, sive ut vivo hoc colore sanguineóque, nobili sese ortos sanguine profiterentur; sive illum pro patriæ sese defensione profusuros testarentur; sive illi, qui cum imperio erant, suo etiam sanguine, [1) *Iustitia sese præscripta executuros* pollicerentur. Certè *professio fundendi intrepidè sanguinis pro Ecclesia iure defendendo* causa fuit Romanis Partibus assumendæ purpuræ, quam illis Innocentius IV. Pontifex, cum à Friderico II. Imperatore Rom. periculum impenderet, Lugduni primùm induit.

1) Generosus vitæ contemptor.

Fuit vero inprimis prætexta habitus adolescentum, purpurâ, ut videtur, prætextus, cetera niveus *Alex. Genial. dier. l. 5. c.* 18. quanquam Alexander aliquando purpureum fuisse dicat, quem iccirco patritiis adolescentibus olim attribuerunt, [2) *lib. 1. Saturn. cap.* 6. ex Macrobii sententia, ut *ingenui puderis ex purpura meminissent*, unde Papyrius adolescens *ingenuâ tacendi loquendique ornatus modestiâ.* (3] Prætextati nomen memoriámque virtutis ad posteros transmisit. Ferúntque insigni laude adolescentiæ hanc primùm vestem, Regibus propriam, isti ætati attributam; cum Tarquinii Demarati Rom. Regis filius, quatuordecim annos natus. Sabinum *hostem in prælio suâ manu confecisses*, atque iccirco virili supra ætatem habitu à parente ornatus incederet; prætextâ, ac bullâ, à Principibus viris, ad pueros, eo facto, translatâ, *Alexand. lib. 5. cap.* 18. Erat autem bulla aurea, velut cordis expressa specie, atque ante pectus suspensa, [4] *nobilitatis* quoque *insigne*, & *candoris aliquod simplicitatisque in pueris laudatæ argumentum*, [5] ut qui sine fuco propalam cor gestant, quod adultiores occultiori consilio recondunt, quanquam & Macrobius; suprà, iccircò factum existimet; ut cor intuentes, ita *se demum homines cogitarent, si corde præstarent.* [6) Bullam tamen, exactâ olim pueritiâ, post annum septimum decimum plerumque ad aras, diis Laribus, solenni festo suspendebant togam

2) Pudor ingenuus.

3] Fides secreti.

4) Nobilitas.

5] Simplicitas.

6) Generositas.

gam sumpturi. quemadmodnm puellæ Argivæ Veneri, tanquam *fecundi coniugii auspicium*, jam viro maturæ dedicabant. [1] De Germanorum adolescentia paulùm diversa Tacitus. *de Mor. Germ In ipso*, inquit, *concilio, vel Principum aliquis, vel Pater, vel Propinquus, scuto frameâque iuvenem ornat: hæc apud illos toga, hic primus iuventa honos.* Togam verò Romæ *ut Alexander suprà*. festis præsertim Bacchanalibus sumere magnifico apparatu, adolescentibus religio erat, quâ *liberioris vitæ oblata facultas* signabatur: ut non immeritò Statius. *lib. 5. syl. 2.* 1) *Coniugium auspicatum.*

VI.

Quem non corrumpit pubes effrena, novaque
Libertas properata Toga? (2) 2) *Libertas.*

Hanc tamen & purpura prætextam, Alexander, in nobili adolescentia, asserit. *Atque*, inquit, *hic primus juventæ & bonæ indoli habitus est honos oménque futuræ virtutis, & magni nominis æstimabatur.* [3] Laxior etiam nobilium toga, quam tenuiorum fuit, Fertur Augustus Cæsar liberis Senatorum, ut idem meminit, in quibus esset *virtutis specimen*, quò frequentiùs senatui assuescerent, sumptâ virili togâ laticlavum protinus dedisse. Erat vero laticlavus vestis purpurâ, aut cocco tincta, senatorio ordini propria; quæ à signis purpureis, clavorum specie per vestem sparsis, nomen habuit. [4] quanquam crescente luxu, auro formati sint, Ulpianus *l cum aurum 19. §. simili. ff. de auro argento &c legatis.* quoque insitas his vestibus picturas censeat, uti de alio habitu, in Caligula, *Suetonius*: pictis enim illum, gemmatisque penulis publicum subiisse memorat. Nimirum vestes suas de se, vel tacente, loqui cupiebat. Tunica verò palmata, solius consulis *in pace* ornamentum, (5) purpuream diphabum, aut etiam *triumphantium* indumentum erat, palmæ ramis, tanquam *victoriæ pacisque* symbolis, ex textili auro, (6) ut *Festus* putat, efformatum. Cinctus porrò Gabinus, & ipse ex purpura, toga erat consularis; quâ: cum bellum indiceret, induebatur, ut una lacinia in tergum reducta suspenderetur, [7] tanquam *hominis ad pacem pugnamve parati* quem manasse habitum à Gabiis Servius *lib. 7. Æneid.* refert. Quòd sacris occupati, cùm hostem adesse accepissent; ita ut erant togati occurrerint, ac memora-

3) *Iuventus laudata.*

4) *Senator.*

5) *Consul.*

6) *Triumphator.*

7) *Ad bellũ vel pacem paratus.*

bili victoriâ oppresserint. Hi colores, quos dixi, albus purpureúsque pace bellóque fausti ominis, atque interpretationis semper fuêre. *Infelicis* verò *auspicii habitum*, quòd de Crasso. *Val. Max. l. b* 1. *cap. 6.* adversus Parthos ituro refert: ei pullum traditum esse paludamentum, [1] cum in prælium exeuntibus album & purpureum dari soleat

1 Bellum inauspicatū.

VII. *Color in scutis varius ob significata diversa.*

Manavit hic usus ad scuta, balteósque deinde militares, neque tantum symbolicæ significationis, verùm etiam distinctionis gratia usurpari cœpit. De scutis Alex. l. 6. Gen. dier. c 22. sic scribit. *Græci frequenter russatis, Carthaginienses albis, nonnunquam clypeis diversa insignia ferentibus, utebantur: Corinthii rubris. Alba verò ferre scuta Romanis erat ignominiæ loco: nam fortes utebantur pictis. Pœni ex auro sculptis imaginibus. Germani Scuta lectissimis coloribus distinxère Græci quoque diversa insignia & Numina addidere, quippe Græcorum clypeis Neptunus inerat, Troianorum Minerva, Vlysses Delphinis insigne in scuto pratulit, Agamemnon formidinem capite Leonino cum epigrammate. Nicia Scutum auro fulgebat & purpura, Lacædamonii λ Messenii μ literas descripsêre. Alcibiades cupidinem cum sagittis, Neocorus Abarchus Draconem. Demosthenes in scuto aureis literis Bonam Fortunam inscripsit* (quod in prælio fugiens reliquisse malo omine ac nomine dicitur) *Galatæ animalium formas æneas scuto effinxere: sicut Lacedæmonius quispiam in ingenti scuto muscam effictam habuit.* (asserens *ut Plut. in Lac.* hosti se, donec illam videret approquinquaturum) Hæc Alex.

VIII. *Color in vestibus varius.*

Et in vestibus discrimen in colore servatum est. unde Scipio Africanus, *ut Alexand. l. 5. c. 18.* purpureo usus sago, cum Jubam eodem habitu utentem vidit, album ipse habitum induit. Spartani tamen rubro ideirco delectari feruntur, ut minori horrore profluentem per vestes sanguinem intuerentur. Germanæ hodie militiæ viri complures utrumque colorem in vestibus [nonnulli etiam in balteis] conjungunt, Thorace albo braccísque rubentibus, an fortè quòd causam se quisque bonam, magnúmque ad prælia animum, ac sanguinis prodigum afferre judicet? Sed denique ab earum rerum aut incuriosis,

riosis, aut imperitis, neglectâ symbolicæ imaginis gratiâ, ad distinguendas magis nationes, aut exercitus militares, quàm similitudine virtutum animandos, ea colorum diversitas adhibetur, nigro tamen ferè colore excluso, quasi funereum aliquid præsagiente. Quanquam egregii bellatoris Demetrii Polyorcetis *ut Plut. in Demet.* chlamys subnigro colore spectata fuerit; sed tamen in quo cælum, aureis luceret sideribus, ac duodenis ab ipso exornatum signis, velut ab Atlante circumferretur, *orbisque sese victorem fore*, hoc schemate testaretur.

Fuerunt præterea, qui illo bicolori Germanorum similive habitu iam olim sunt usi: ut de Alexandro Severo Imper. *Frontinus* meminit, qui albo se, croceóque in Principatu habitu ornaverit; ut illo lunæ, hoc solis colorem referente, *pari sese in subditos*, uti hæc sidera in orbem, *beneficio affluxurum polliceretur*. (1) quos etiã ad militum scuta colores, affectionémque non dissimilem ad animos transferri volebant. Trabea etiam Regibus Consulibúsque Romanis usitata, albo purpureóque colore variata erat: alia trabea auguralis purpurâ & cocco confusa fuit, solis tantùm Diis injecta purpurata trabea unicolor; quod *hi minimè ingenio varii mutabiléSque* [2] censerentur. 1) Beneficum 2) Constans. IX.

Assyriorũ *ut Alex. suprà*, quoque tunica partim purpurea, & partim alba Ita & in Persarum Regum cultu, *ut Strabo l.* 15. triplicis anaxyridis usus, & tunicæ, cuius suffultura candida: pars exterior colore infecta, tanti quidem pretii cultu, ut duodecim talentorum millia quandoque æquaret. In quo Curtius *lib.* 3. meminit adumbratos accipitres, velut rostris inter se concurrentes. [3] quibus *expeditum generosúmque ad bella animum profiterentur* sub solis, Persarum Numinis, auspiciis: cujus hæc avis symbolum habebatur. Feminis Romæ vetitum, ne versicolori veste uterentur, lege Oppiâ. quod levitatis aliquod in hoc sexu sit argumentum. [4] Erátque suis illic matronis habitus, meretricibus suus; nubentibus etiam Virginibúsque proprius: primæ flammeo velatæ, testabantur *verecundiam coniugalem*. (5) aliæ sine flammeo velut *pudoris oblitæ*, [6] pullo brevíque cum habitu, 3) Bellicosus. 4) Levis. 5) Pudica. 6) Impudens.

 habitu,

habitu, tanquam luctuosam vitam agerent. Unde Amorum doctor, *l.3. de arte.*

Este procul vitta tenues, insigne pudoris,
Quæque tegis medios instita longa pedes.

Nuptæ pura sine recta dabatur toga, *tironibus* quoq; *militibus* usurpata. Cyclas, Palla, & Crocoton *honestarum Virginum ac matronarum cultus* erat. In ipsis adeò calceis, quod mireris, variæ olim species & figuræ emblematicæ albos, hederaceos, aliósque reperias. Demetrius Antigoni eò progressus *vanitatis* est, ut aureis sese calceis indueret. Diocletianus & Heliogabalus *ut Lampridius in vita*, gemmas in calceamentis circumtulêre; & hic figuris quidem exaratas, ut risum non paucis moveret, arbitrantibus, vanas esse has artificum imagines, quæ suis lineamentis oculos spectantium effugerent. Nobilium Romæ mos, *ut Alex. l 5.c. 10.* in nigris calceamentis lunulas [1] ex fibulis eburneis adornatas ferre, ut *antiquitatem generis* retro ab Arcadibus ductam (qui se proselenos, sive ante lunam ortos dicebant) publico hoc signo, à Numa instituto, profiterentur. Unde Juven. Satyra 7.

1) *Nobilis.*

——— *Et nobilis, & generosus*
Appositam nigra lunam subtexit aluta.

X. Apud Ægyptios *innuptæ puellæ* nudipedes incedebant, (2) ut evagandi licentia cohiberetur; cùm nudo pede extra septa prodire nefas haberetur. Servis inter Romanos nullus calceorum usus, ut ab ingenuis hac notâ, uti & nudi capitis signo, distinguerentur. Quanquam graviori mihi *servitutis notâ* Syracusani famulos signasse videntur, [3] cum equi characterem indelebili stigmate inusserint: uti Samii *captivis* Atheniensibus figuram noctuæ; [4] Athenienses contrà Samios navis symbolo inusto deformaverint, apud quos inscriptiones etiam literarum in frontibus servorum usurpatæ. Ad quas alludit Aristophanes in Comicis: *Populus*, inquit, *Samiorum valde literatus est.*

2) *Innuptæ.*

3) *Servilis homo.*

4) *Captivus.*

Arabum, Tyriorum, Romanorúmque matronis injectum velamen, seu flammeum [quod sic dictum à Flaminis uxore volunt, cui soli inconcessum divortium] (5) continentiæ jugalis signum, ac velut hortamentum erat.

5) *Verecundæ mulieres.*

erat. Tertullianus vocat *Armaturam pudoris, verecundiæ vallum, sexus fœminei murum, qui nec suos emittat oculos, nec admittat alienos.* Et paulò post: *Iudicabunt nos Arabiæ fœminæ Ethnicæ, quæ non caput, sed faciem quoque ita totam tegunt, ut uno oculo liberato contentæ sint, dimidiam frui lucem, quam totam faciem prostituere: mavult enim fœmina videre, quam videri.* Res inter Germanos insolens Aquisgrani tamen imperiali in urbe, & Caroli Magni sede, propè ad Arabum imitationem usitata mulieribus; siquidem, præter nasum oculósque vix aliam vultus partem sub velo eminentem observes: diversæ ab illis ingenio, quæ probroso spectaculo non modò caput, [1] sed nuda etiam ubera prostituunt. 1) *Inverecundo.*

CAPVT XXXII.

De rebus diversis imaginum locum ac vim in hominum usu occupantibus, ut sceptris, coronis, &c.

REperies in usu pretióque apud homines quã multa, quibus si gratiam symbolicæ significationis auferas, nihil admodum relinques, propter quod amari usurparíque possint. Eius generis apud omnes nationes usitata videmus; quibus personarum, aut dignitas, aut officium potissimum emineat. Quid enim in calceis Romanorum lunæ? quid in digitis annuli? quid sceptra in Regum manibus? coronæ in capite? aureæ in collo catenulæ? pendentes ex auribus gemmæ, & plura eiusmodi; nisi aut *nobilitatis*, aut *ordinis*, aut *officii* argumenta? verùm non hominibus modò; sed & rebus ceteris, significationis tantùm gratiâ, signa adhibentur. Illud enim, quod bobus cornupetis fœnum ex cornibus [2] suspenditur, *ut Plutar. in quæst. Rom.* quem, præter significandi institutum, habebit usum? siquidem ex *pastu nimio insolentem ferocémque bestiam cavendam admonet.* Hæc cum arbitratu hominum, & sumantur primùm, & non rarò deponantur symbola; coronarum tamen, sceptri, annuli, inauriúmque ferè pervulgatus constánsque

I *Imagines & signa dignitatis & nobilitatis,*

2) *Furiosus.*

apud omnes usus extitit, quanquam nonnulla denique vim instituti primùm symboli amiserint, dum à vulgo ditiore usurpata, solius, ut quondam fuêre, nobilitatis desierunt esse indicia. nam aurum in auricula gestare, (1) ut in Platone notavit Apuleius, *Cælio teste l. 3. ant. lect. c. 29. nobilitatis* olim insigne fuit: iti etiam elenchos binis ternisve unionibus inserere auribus, si Alexandro, *l. 2. c.* 19. credimus. De annulis vero Romanæ tantùm nobilitati primo concessis, nemo antiquitatis gnarus ambigat. A Regibus quidem Persarum *ib. c. 29.* donari annulo; (2) erat *ad intimam illorum familiaritatem gratiámque ceu vinculo quodam, obligari*. Et superba divitū insolentia ac temeritas, ut nobilitatis opinionem occuparet, hæc omni penè ætate symbola violavit. Summis tantùm dignitatibus parcitum, & sceptris coronísque suus ferè honor mansit, de quibus potissimùm in præsenti disseram, ob fecundam variámque symbolicæ significationis virtutem. *De regali sceptro*, inquit Alexander. *l. 1. c. 28. illud memoriæ proditum est, externorum regum sceptra, in summo ciconiam, in imo hippopotamum habere effictum: quo argumento* regem justitiæ obsequi *oportere*, (3) *atque feritatem & indomitas libidines, ne ira desæviat, emollire significabant; quod ciconia summa pietatis, hippopotamus violentissimum animal foret. Lydiæ verò reges sceptri loco securim habuisse feruntur; sicut Labadreus Iupiter in Caria, pro sceptro & fulmine, securim ferebat. Romanis verò Regibus lituus cuspide incurvâ; qui & virga auguralis erat sceptri loco est habitus. nempe securi*, [4] severitatem in sontes *bene moderanti necessariam: lituo verò* consilium opemque in rebus anxiis *à Divis inprimis postulandam* monebant, *nec temerè quicquam aut inauspicato tentandum*. Tarquinio Prisco, post Hetruscos superatos pacatósque præter coronam auream, purpuram ac sellam eburneam, sceptrum placuit eburneum, aquilam in apice sustinens; translata acceptáque ad Hetruscis velut imperii summi insignia. *Dionys. Hal. l. 3.*

Babylonii tanto studio sceptra sunt prosecuti, ut sine his prodire nefas ducerent, tanquam regni in sceptro fortunam circumferrent, adjecerant in summo mala, lilia, rosas, aquilasve, argumentis utique symbolicis. Hæc vero,

1) Nobilis.

2) Regum familiares.

II. *Sceptrum insigne regium est.*

3) Rex insons sit.

4) Rex severus.

III. *Hasta sceptrorum olim loco.*

vero, quæ græci σκῆπτρα dixêre, hastas latinis olim compellatas, ex Trogo Justinus *l. 43 hist* meminit: Et Cælius *l. 12 cap. 16.* quoque annotavit hastis militaribus veteres reges sceptrorum loco usos. Ita Bohemiæ Regum insigne hasta fuit, *ut Crantzius l. 5. cap. 7.* postquam Uratislaus Bohemiæ Dux Henrico IV. Imperatori, cõtra Rudolphum Sueciæ Ducem, armis feliciter adstitisset, hastámque Rudolpho cum victoria extorsisset. Fuit verò hastæ eximius olim honos. unde Festus de verborum significatione, *hastæ* inquit *subiiciebantur ea, quæ publicè venundabant*, (1) *quia signum præcipuum est hasta, & Romani* fortes viros *sæpe hastâ donarunt*. (2) Accedit quòd, ut Gregor. Tholosanus, *Synt. Iuris l. 6. c.* 14. observavit, veteres olim hastas pro Diis coluerint; ob cujus religionis memoriam deinde non rarò Deorum statuis hastæ adiiciebantur, quas tamen ille brevis instar scipionis fuisse censet, quo sedentes etiam niterentur: qualem & Poëtæ in solio Jovem depingunt. ut Ovidius: 1) *Venale.* 2) *Fortis.*

Celsior ipse loco sceptroque innixus eburno.

Cultus verò hastis exhibitus, illo quoque Virgiliano versu indicari videtur,

——— *Nunc, ô nunquam frustrata vocatus*
Hasta meos.

Sed & hastâ, velut sceptro tradito, (3) *regnum translatum accepimus* à Guntramo Rege, *ut Am. in hist* in nepotem regni videlicet donati symbolo. quanquam illam ego hastam potiùs militarem, quàm scipionem fuisse senserim. Populus tamen Romanus si quem optimè de se meritum *regiis honoribus ornatum* vellet, ei scipionem eburneum, togámque pictam ac tunicam palmatam, cum sella eburnea deferebat. *Corn. Tac. l. 4 annal.* Apud Moscovitas *insigne muneris publici* baculum quoque legimus esse, (4) uti hodiedum in hac Agrippinatum Coloniâ baculus Consulibus à ministro præfertur, qui Romanorum fascium securiúmque loco est. Baculus etiã, quem pedum vocamus, inter personas Ecclesiasticas *pastoralis dignitatis* est argumentum. (5) Unde in Concilio Constantinopolitano legimus Marinum Romani Pontificis vicarium Photio ad synodum ingredienti, baculóque solenni innixo, mandasse, ut pedum deponeret.

3) *Regni traditio.*

IV. *Baculus insigne honoris.*

4) *Honoris officium.*

5) *Pastoralis honor,*

Quia, inquit, *baculus est signum dignitatis pastoralis, quod hic habere nullatenus debet; quia lupus est, non pastor. In Conc. Constant. actione* 7. Apud Medos & Persas insigne dignitatis regiæ virga dicitur, quæ si osculanda præberetur, signum erat *regii favoris*, [1] uti Hestheri Reginæ, *Hest*. 5 & 8. Judæis de fortuna vitaque periclitantibus, apud Regem Persarum Assuerum evenisse, traditur. Ita veteres quoque aut in fœderibus ineundis, aut fide promissionis firmanda, per virgam regiam, aut sceptrum jurare solitos accepimus. (2) Quod de Achille injuriā repulsurō Homerus memorat. Unde, ut Rhodiginus *lib*. 4. *cap* 29. notavit, sceptrum datur Agamemnoni latè *imperanti*, & Achilli *injuriam cum potestate repellenti*, denique & Telemacho concionanti; ut quod *in animos occupavit dominium* exponeretur. [3] Sceptrum verò aureum Apollini Iliados primo tributum, eodem autore, designat aurum Soli tribui; [4] uti Lunæ argentum. Ceterùm, & sceptrum olim apud Ægyptios symbolicè *pro Deo*, aut *vigilante Rege*, usurpatum legimus, in cujus vertice oculus apertus emineret. (5) Quod si manus armata gladio, sceptro imposita fuerit, *legitima Iustitiæ administratio* significabitur.

1) *Favor regius*. V. 2) *Fides promissi*. 3) *Potestas. Dominium*. 4) *Sol aurum producit* 5) *Deus. Rex vigilans*.

VI. *Coronarū usus varius*.

Coronarum, olim, ut materia & usus, sic & varia significatio fuit. Corona laurea (6) victoriam bello partam designabat in milite, in erudito, absolutum Poëtam, Apollineâ lauru coronari solitum. [7] Corona, ex evulsis herbis, graminea, *obsessos* per coronatum *liberatos ab hoste* indicabat, [8] unde obsidionalis dicta. Querna, quæ ex ligno primum, deinde & foliis quercus contexta erat, [9] *civem Romanum à mortis discrimine ereptum indicabat*. Turrita, quæ muralis dicebatur, ex auro confectæ, (10) illi deferebatur, qui *primus hostium mœnia conscendisset*. Rostrata sive navalis, [11] ex auro quoque, *hostium classem primò subeunti* dabatur. Ita qui *vallum hostile ante omnes penetraret* vallari seu castrensi coronâ (12) ex auro ornabatur, qui demum *aliquam contra hostes victoriā obtinuisset*, ovali, ex myrto, [13] cingebatur. Corona ex myrto & rosis Veneri sacra est, quâ usus fertur ad conciliandam Venerem Herostratus, (14) cum illam ex Cypro in Naucratem transferret. Corona ex loto olim An-

6) *Victoria*. 7) *Poeta*. 8) *Obsidio soluta* 9) *Liberatio civis*. 10) *Mœnia occupata*. 11) *Classis expugnata*. 12) *Vallum obtentum*. 13) *Victoria*. 14) *Mollis*.

tinoo

tinoo, (cujus memoria in vita Adriani Imperatoris est) adhibita, [1] illius jam mortui *æternitatem*, indicabat. Corona Hellotis ex myrto, viginti olim cubitorum, *publicam hilaritatem* designabat. [2] Corona Cylissa ex fici frondibus & floribus rosarum, *ex laboribus curisq; dulces provenisse fructus* arguit, nã & rosa inter spinas assurgit, & ficus culta dulces parit fructus. [3] Corona Philina ex hedera & narcissis composita; [4] *abstinentiã contra scelera & torporem optimũ esse remedium* signat. nam hedera adversatur ebrietati, narcissus torpori & somnolentiæ. Corona ex pampinis & vitium foliis statuæ Junonis donari solita. [5] *abundantia temperataq; auræ* est argumentum. Corona Elichrysia, quam ex herba elichryso, loto persimili, cõtexebant, [6] *gloriæ futuræ* symbolum existimatur, ut ex Farra, Ricciard, *in voce Corona Comment. symb.* observat. Et *servi* olim *venales, captivaq; bello mancipia* perforatis auribus, ad forũ coronati producebantur, *ut Solinus l.10.c.21.* velut alienæ victoriæ testes, unde sub corona venire dicebantur. Corona plumeâ, pennis tribus, vel puniceis, vel nigris ad longitudinem ferè cubitalem erectis hastati Romani ornabãtur: [8] *ut majores & terribiles magis hosti* occurrerent. Lanea corona, *ut Solin. l.4 c.9.* in magicis & Deorum penatium sacris usurpata fuit, [9] infamiam contraxit quoque ex eo, quod mulieres magis quam viros deceret. Radiata vero ex auro Dijs olim [10] ac denique etiam Imperatoribus inter Deos recensitis, adhibita; quod, ut sol inter sidera, ita illi *inter homines eminerent.* radii verò duodecim numerabãtur, à mensiũ, quos sol decurrit numero.

1) Æternitas
2) Plausus
V.
3) Fructus laboris
4) Abstinentia.
5) Abundantia.
6 Gloria cœl.
7. Mancipium.
8) Miles
9) Muliebra.
10) Deus Rex.

Hæc ad Christianos deniq; ab Ethnicis consuetudo, in Christo sanctisq; honorandis [11] defluxit. Nec immeritò: nam & Josephus adolescens, suo illo in somnio, *parentem*, soli, *matrem* lunæ, *fratres* astris comparatos vidit. Ita & *Rex Cyrus. ut Plut. in Atax.* Persicâ voce, Sol & *Sampson* Hebraicâ dicitur: Et Æsopus Nectenabo Ægyptium Regem, *ut in vita Æsopi est*, soli comparasse magnâ gratiâ memoratur. Cœpit tamen radiata corona etiam à superbis Imperatoribus *divinitatis quandam opinione inflatis* usurpari, in quibus Caligula primus reperitur cujus in ambitu stellæ tres ac semicirculus lunaris

VIII.
11) Sanctiq;

1) *Superbia ingens.* visebatur, [1] *ut si totum jam capite orbem homo vanissimus suscepisset cum Atlante ferendum.*

IX. *Laurus coronaria.* Alii ex Imperâtoribus hunc deinde sunt imitati: aliis laurus præ auro gemmísq; in coronis placuit, quòd hãc Deorum voluntate Augustus de cælo acceptam tulisset *ut Plin, l. 15, c. 36* & supra in prodigiis tradidimus. Acce-

2) *Tutus à fulmine* dit, quod laurus fulmine non tangatur., [2] adeóq; umbram latentibus *tutam in tempestate*, boni ominis arbor præbeat, unde Cæsar Tiberius cælo tonante lauro ca-

3) *Honor perpetuus.* put vinciebat: quòd perpetuo virore non marcescat; [3] quòd ignigena sit, ut cujus rami ex attritu scintillas jaciant, Veteres adhæc existimabant, *ut Fulg. Myth. l. 1.*

4) *Vates.* lauru ad caput dormientis adhibitá, *vera* illum *somnia visurum*: [4] *vatibus* certè & Deorũ *Sacerdotibus* frequenter usurpata fuit. Musis quoque & Apollini tanquã

5) *Docti.* *æternitate dignis*, aut *futurorum præsciis* dedicata est. [5]

X. *Diademata.* Ceterúm diadema, seu regalis corona *summæ dignitatis* symbolum, [6] varium omninò pro nationum ingenio, affectionéque repertum fuit, quãvis apud omnes

6) *Dominium.* capiti tanquam principi hominis parti adhibitum videatur. Tigranes Armeniæ Rex, *ut Alex. l. 1. c. 28.* frequenti id temporis consuetudine, candidam tulisse fasciã me-

7) *Dominium abdicare.* morатur, quam ad Pompeij pedes [7] velut *dominationi cedens*, abjecisse legitur. Et Alexander Magnus diadema, quod fascia erat candida, detraxisse sibi, ac Lysima-

8) *Regni omen* cho vulnus obligasse fertur, [8] omine regni ad illum haud multò post deventuri. Persarum tamen, Medorũq;

9) *Rex Persar.* regibus cidaris, [9] quadrati pretiosiq; operis diadema, aut tiara etiam placuit; hodie, atque olim quoq;, sacris adhibita, nam & Reges, *priusquam adirent regna, sacris initiari* oportebat. Ita cidaris usurpata etiam à sacrorũ

10) *Sacerdos sum.* principe legitur. [10] Quanquam sint, *ut Paschal. de coronis l. 10. c. 3.* qui utrumq, diadema confundant, sed Alexander distinguit *l. cit.* ac cidarim cæruleâ ornatã fasciã; tiaram redimiculis per maxillas defluentibus instru-ctam asserit. Sed & Persicis regibus ex myrrha & labyzo odorata compositũ diadema placuit. Alexander Magnº

11) *Divinitas.* cornibus Ammonis Jovis, [11] id est, radiato diademate usus est, quo *se Iovis filium testaretur*. unde & Diis, & priscis etiam Regibus cum Moyse cornutis, usurpatum hoc *majestatis potentiæq; symbolum* est.

Æ 3

Ægyptii Reges animantium effigies, ut aſpidis, draconis, tauri, leonis, vel ignem, aut arborem, ſymbolicâ ideâ propoſitam in capite ſuæ *dignitatis aut virtutis regia argumentum* præferebant. Illud verò recentius longè rariúſq; eſt, quod de Petro Arragon. Rege VII, Marineus *in hiſt. Hiſpan, l. 10.* refert, Innocentiũ ejus nominis Pontificem III. Romæ illum coronâ panis azymi inaugurasse, ut *incorrupta ſynceráq; fidei* in Rom. Sedem cõmonefaceret. [1] Porrò hoc tempore Regum coronę paſſim ex auro circulum ſupernè apertum conficiunt, [2] ac *æterni* quandam hac ſpecie *memoriam ſuggerunt regni, quod pro ſcopo metáq; hæc terrena habere regna debent.* Imperiale tamen diadema, ſupernè binis veluti ſemilunaribus cornibus decuſſatim clauditur: [3] an quia lunæ inſtar *ſuum à ſole, Deo ſcilicet haurire lumen deſiderat*; clauſum verò *ſuperiorem aliam humanam potentiam à ſe excludit*? an quia *Chriſtiana poteſtas Cruci Salvatoris ſubjecta eſt*, quam decuſſata luna conficit? Et Pontificia quidem tiara prorſus clauſa, triplicique circum inſignis coronâ eminet, [4] quod *ternario numero* ceu perfectiſſimo, *ſupremam in terris dignitatem oſtendat.* Ducibus olim coronæ; nunc galeri, ſeu pelliti ac variegati donantur pilei, *poteſtatis libertatiſq; à Regibus proxima* teſtimonia.

XI. *Corona ex rebus diverſis.*

1) *Fidei ſynceritas.*
2) *Regnum æternum.*
3) *Poteſtas à Deo, & ſub Deo.*
4) *Poteſtas ſuprema.*

Athletarum veterum præmia atq; *inſignia fortitudinis* coronæ etiam habebantur, quæ quidem Olympionicis ex oleaſtro, ſive oleâ ſilveſtri texebantur: nam olea [5] ut ſymbolum *victoria* ſic & *fortitudinis* erat; quod ſucco inunctа membra mirificè corroboraret. *ut Carol Paſch. de coron. l. 6.* Fuit eadem olea tum mortuis coronandis, [6] tum Philoſophis mundi contemptoribus adhibita, quod utrique tanquam *luctatores ſtrenui de vita calamitatibus triumphare* viderentur. In ludis Pythicis ad exemplum Olympicorum, in Apollinis honorem inſtitutis, lauro vel palmâ victores ornabantur: quamvis principio etiam æſculo ſint uſi. In Nemæis ad Herculis de leone triumphantis memoriam inſtitutis, corona ex apio uſitata fuit; quod apio equi paſcerentur, quorum beneficio potiſſimùm vincerent Iſthmici certatores. Neptuno dicati, pinu caput vinciebantur; quòd illa huic Deo ſacra arbor haberetur. Ceterùm palma in ludis omnibus

XII. *Corona pugilum.*

5) *Victoria, fortitudo.*
6) *Mors glorioſa.*

usurpata legitur, ab iis præsertim, qui in Olympicis, aut Pythiis essent *quinquertiones aut Pentathli*, id est, quinque certaminum generibus, saltu, pugillatu, disco, jaculo, luctáque vicissent. [1]

r) *Victoria plena.*

XIII. *Coronæ convivarum.* Et in conviviis frequens apud veteres coronarum usus, quæ ex herbis, floribus, foliisque rosarum præcipuè struebantur; [2] aut *temperandi ex vino caloris*, aut *voluptatis conciliandæ gratiâ*, quanquam, *ad Cypria voluptatis usum*, dissolutæ coronæ fluxerint [3] Ad amicas quoq; non infrequens amantibus coronas submittere. [4] Unde molliores illæ habitæ, quàm ut Heroes decuerint. *Potentium* tamen *limina*, clientium ornata coronis, [5] spectabantur: neque adeò rusticæ plebeculæ coronæ deerant, quas ex agresti salicum vimine cōstruebant. *Infame* illud Alexandri *certamen* fuit, quod, coronâ potatori fortissimo propositâ, *ut Plut. in Alex.* inter epulas ac pocula institutum fuit, in quo plerique *copiâ vini obruti succubuêre*, ipséque etiam victor Promachus morte victus est. [6] Ebrio servo ad injuriam propulsandam corona proderat: [7] cùm velut brevi *libertatis inauguratus* censeretur. Pauperibus, contrà, fas non erat, coronas induere. In *luctu*, vel assumptæ non sunt, vel laceratæ [8] Nec coronæ *navigantibus usitatæ*; nisi fortè navis, *boni ominis gratiâ*, coronaretur. Et judices, cùm *de hominis capite cognoscerent*, detrahebant capite coronam, [9] uti Pollux *lib. 8.* de Regibus tradit Atheniensium, In *communi* tamen *lætitia* universa sæpè tum apud hos, tum apud Romanos, civitas est coronata. [10] Ita Athenæ in *festis Panathenæis*, uti & morte Arati, coronas induerunt. Cum Teridati Nero diadema imponeret. *ut Xiphil. in Neron. & Severo.* Romani in vestibus albis laureatíque processere, ut quemadmodum Severo, aliisque occurrerint, taceam.

1) *Convivium.* 3) *Voluptas.* 4) *Amor.* 5) *Proceres.* 6) *Ebriorū certamen.* 7) *Tutela.* 8) *Luctus.* 9) *Iudicium capitale.* 10) *Lætitia publica.*

XIV. *Coronæ Divorum.* Numinibus Dijsque veterum suæ etiam texebantur coronæ. ita Flumina coronabantur arundine. [11] Autumnus pomis, Bacchus racemis, Saturnus ficis, quòd illas reperisse crederetur, Charites rosis, Venus myrto, Minerva oleâ [12] &c. ita ut Dii quilibet rebus sibi propriis ornarentur. Sacerdotes quoque & sacrificuli cum

11) *Flumina,* 12) *Dij.*

lucis,

lucis, aris, victimis, crateribus; reliquisque instrumentis sacrificiorum coronabantur. [1] Quin solis sæpe in coronis honor divinus continebatur, [2] sic Ephesina Diana, sic Lares, sic Manes defunctorum culti, placatique. Ex foliis verò, coronisq; sacrificantium plerumque intellectum, quem Deorum venerarentur. Pinus tamen non raro usurpata, [3] tanquam *symbolum castitatis sacerdotalis*. Unde illam Ovidius puram dicit *lib. 1 Fast.* 1) Sacerdotes. 2 Honor divinus. 3) Castitas.

Nomen idem ramo, qui cæsus ab arbore pura,
Casta Sacerdotum tempora fronde tegit.

Cui illam *pudicitiæ defensæ* coronam adjiciam, quâ Asinus Romæ ornabatur. *Lampsaceni* (verba Lactantii *lib. 1 c, 21* sunt) *asellum Priapo, quasi in ultionem, mactare consueverunt. Cum enim hic Deus Vestæ dormienti vim inferre conaretur, asinus intempestivo clamore eam excitavit. hinc libido insidiatoris detecta, Apud Romanos eundem asellum Vestalibus sacris in honorem pudicitiæ servatæ panibus coronant,* [4] Mihi tamen magis illa panum corona pauperi rem lętam denuntianti apud Aristophanem impensâ placet, siquidem plus ingenuæ *liberalitatis* habet, [5] quam illa asino tributa. Quanquam illius hic etiam meminisse juvat, quod Avenione in Gallia factum *Anno* 1647. recenti memoria fidis ad nos Coloniam literis perscriptum est. siquidem illic Jurisperiti totâ urbe magno numero collecti asinum pompâ apparatúque prorsus solenni in Bacchanalibus Doctorem pronunciarunt. [6] Ferebatur is, tota urbe, curru eleganti, sex aliis asinis vectoribus. Volumen ingens oculis in pulpito objectum, ad quod ipse grandibus conspicilis instructus obtutum verterat, hinc Aristoteles, inde Plato Philosophico insignes schemate aderant, illustris juxta comitatus, præter pedestrē bis mille equitum, denique loco eminenti conspicuus asinus, in aliquot virorum Principum totiusque urbis primorum conspectu, Doctoralibus insignibus exornatus est, Musicis juxtà scitissimè applaudentibus. Satyricus hic symbolicúsque apparatus quatuor facilè scutorum millia assumpsit, quæ rectiús coronandis pauperibus ad panes contulissent. Certis olim virtutibus scientiisq; certæ destinabantur coronæ: Ita *temperantes*, oleâ, [7] ut XV. Coronati asini. 4) Pudicitia servata 5) Liberalitas. 6) Doctorandi. XVI. Virtus & sapientia coronata. 7) Tēperanē

1) Trãquillus. tranquilli & moderati instar olei, coronabantur. [1] *Sapientes* auro, [2] velut metallorum præstantissimo, decorabantur. *Doctis* ferè laurus & hedera, ipsis etiam Musis usurpata [3] familiaris erat. Vitiis quandoque etiam coronæ tributæ Ita legibus Charondæ constitutum apud Athenienses, ut qui *calumniæ, aut doli convicti essent*, ut *Diod. Sicul. lib.* 12. per urbem myrticâ coronati ducerentur. [4] unde infamis hæc atque infelix herba existimata est. Nam & Strabo *lib.* 15. meminit, Sacerdotes Persarum, cum diras alicui imprecarentur, fasciculum myrticæ tenuisse manibus.

2) Sapiens.
3) Doctus.
4) Infamis.

XVII. *Herba & flores coronarii.*

Coronariæ tamen herbæ, florésque plerique boni nominis. Viola symbolum *Virginitatis & suavis eloquij*. [5] Est enim flos primus veris, & odore perquàm gratus. Corona rosacea *potentiam & imperium* designat. Est enim regina florum rosa: unde Anglicorum regum insignibus delecta. [6] *Voluptatis* tamen eadem symbolum est, & *pulchritudinis*: nam Veneri sacra dicitur, quæ niveis purpureisque mixtim rosis coronatur: [7] & has quidem tinxisse Adonidis extincti sanguis, aut, ut alii, Veneris ad spinas læsæ, fertur, uti & lacrymis; propter Adonidem fusis, Venus excitasse de terra florem Anemonem fingitur. Gratiis etiam Musisque coronandis rosa usurpata est. (8) Romanus Pontifex hoc symbolo delectatus: solenni consecratione, Dominicâ, quam ante pascha Lætare nuncupant, auream benedicit rosam, quam velut *benevolentiæ singularis* argumentum [9] magnis deinde Principibus dono mittit, Rosæ omnibus gratæ, Scarabæo tantum odore lethales sunt. [10] Ita & *virtus invidos affligit, vitiorum tantùm sordibus* cum scarabæo *assuetos*. Lilium flos regius Iunonis Herculem pascentis lacte in cælum partim (unde via lactea) partim in terras defluente, tinctus fingitur, estque, vel *puritatis*, vel *castitatis*, [11] vel *pulchritudinis* quædam similitudo, unde mos amantium, ut amicas suas liliis coronarent.

5) Virginitas
6) Majestas regum
7) Voluptas. Pulchritudo.
8) Gratiæ.
9) Benevolentia.
10) Virtus invidiæ exposita.
11) Castitas.

XVIII. Narcissus coronamentum Cereris, Proserpinæ & Furiarum *pulchritudinis* quidem symbolum ob gratũ colorem, [12] quæ causa, cur ex adolescente natus fingatur. ob ingratum tamen odorem [13] *torporis & somnolentiæ*

12) Pulchritudo.
13) Torpor.

lentiæ signum; ut iccircò Diis etiam infernalibus tribuatur. Hyacinthus quoque flos elegans, de puero verso, ut fingunt, natus, [1] *hilaritatis* index est. Musis & Apollini texta ex hoc corona, quod notis velut literis adolescat. Amarantus *æternæ & cælestis coronæ symbolum*, [2] ut qui nunquam marcessit, quiq; madefactus aquis hiberno tempore reviviscit; hinc coronæ ex ipso in tēplo Deorum honori suspensæ leguntur. Amaracus *lætitiæ nuptialis argumentum*, (3) à Virgilio mollis dictus Hymenæus illo coronari solitus *sponsæ* tamen ex asparago verbenisque non rarò coronabantur, ut *dulcia juxtà & aspera sibi perferenda scirent*. (4) Baccaris flos suaveolens *Vatum* coronis serviebat, quibus *à malis linguis tuti credebantur. Ita Virgilius Ecloga* 7.

1) *Hilaris.*
2) *Æternus vigor.*
3) *Nuptialis lætitia.*
4) *Coniugibus omnia communia.*

——— ——— ——— *Baccare frontem*
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro. (5)

5) *Vatis futuri.*

Si cum cypri flore & croco misceatur, in altissimum bibentes somnum agere dicitur. *ut Plut. symp.* 3 Lotos Apollini & Musis flos sacer, *eruditi sermonis venustatem* designat. (6) Est verò lotos tam *egregiarum animi dotū, quàm corporeæ pulchritudinis*, ob singularem formæ colorisq; purpurei gratiam, *imago*. [7] Unde & Ægyptii, ut *solis orientis amœnitatem* adumbrarent, insidentem loto adolescentē pingebant. (8) Estque per se lotos, (ut est aquatica planta) cū ex aquis emergit ad solis ortum, *orientis diei* symbolum, cumque rursum conditur, 9) *occidentis*, namque illa cum sole sensim oritur, ac circa meridiem denique maximè se explicat, vesperi semper cōtrahitur, semper ad solem versa. præclarum *hominis aulici*(10) vel etiam *religiosi, ex principis sui, aut Dei favore pendentis symbolum*. Cui heliotropium inter symbolicos flores caltháque etiam non dissimilis est. (11) Crocus *voluptatis* quoddam *argumentum* præbet, (12) unde nuptialibus instratus lectis fuit, *humilitatis sive demissionis* quoque *imago* quædam est: nam calcatus altior odoratiorq; emergit. (13) Papaver *somnolentiæ* signum est. (14) quam suo frigore inducit, unde & Nox illo, somnusque coronari solitus. Thymus *gratiam cujusq; rei naturalem* significat.

XIX.
6) *Sermo expolitus.*
7) *Formosus adolescens.*
8) *Sol oriens.*
9) *Sol occidens.*
10) *Aulicus.*
11) *Religiosus*
12) *Voluptas.*
13) *Humilis.*
14) *Somnolentia.*

Insolens illa *Musarum* corona, ex pinnis alarum censeri

XX.

(1) *Victrices Musæ.* feri poteſt, quâ poſt devictas Acheloi filias alatas, (1) in ſignum *victoriæ*, coronatæ feruntur. Sed & illa rara eſt, quâ Bactriani Indi *jaculandi peritiſſimi* redimuntur, ſagittis videlicet circa caput inflexis (2) Talis corona è ſpinis, (3) quæ *infauſta* olim *ſterilitatis*, uti & querna cũ glandibus *antiquæ frugalitatis*, & *duriſſimi victus argumentum* fuit, quòd glandibus veteres paſtos ferant: (4) hac igitur corona redimiti olim, Cereri frugum inventrici gratitudinis ergo carmina modulabãtur ante meſſem: ut Virgilius 1. *Georg.* meminit, Et Athenis, in nuptiarum ſolennibus, puer novis nuptis ſpinas hinc cum quercuum fructibus, inde coctos exhibebat in caniſtro panes, atq; intento digito, ut à ſterili & infelici ad optátius tranſiſſe ſeculum mortales oſtenderet. Hæc de coronis ſuffecerint, plura qui volet, Caroli Paſchalii Coronas doctiſſimo opere concinnatas adeat.

2) *Pugnaces.*
3) *Sterilitas.*
4) *Frugalitas.*

CAPUT XXXIII.

De variis inſignibus ordinum, nationumque, & earum imaginibus.

I. *Inſignia nationum*

INſignia illa, quæ vel gentem à gente, vel ordinem ab ordine diſtinxère, varia pro nationum inſtitutis fuére, & pauca admodum ex antiquitate ad nos conſtanter traducta. Apud Ægyptios *nobilitas à grege* aliis vulturum, veſtibulis domorum ſuffixis *diſtinguebatur*, ut *Alex l. 5. c. 24.* In atriis Romanæ nobilitatis majorum imagines, hoſtiumque devictorum ſpolia, enſes, clypei ac vexilla oſtendebantur. Attici, ut à ceteris ſeſe Græcis velut *nobiliores* diſtinguerent, aureas cicadas innexuêre capillorum cincinnis, (5) hoc argumento probaturi αὐτόχθονας, ſive *indigenas*, ſeſe eſſe; *ut Eraſm. in adag. Ex Euſtach. Iliad. γ.* quòd cicadæ illic ubi naſcuntur, vivant: alio ſane ingenio, quàm hodie Germani noſtri, qui tum maximè ſe homines putant, cum peregrino veſtium morumque ſchemate, alibi ſe magis, quàm in patria vixiſſe declarant. Heracleotæ, *ut Athen. lib. 11.* Bœotorum populi vinculum, ſeu nodum, ut vocant,

5) *Indigenæ.*

cant, Herculeum (1) super aures ostentant. Aliæ gentes alijs delectantur symbolis, uti Franci olim in *libertatis argumentum* promisso capillitio insignes erant, nodis etiam crinium cincinnis implexis, quæ etiamnum consuetudo apud liberiorem juventutem hinc inde alitur. 1) *Nobilis origo.*

Officia quoque, actionesque certæ suis insignibus noscebantur. Ita Romani *pro Coloniarum deductarum symbolo*, signa militaria in numis sculpta proponere; vel duos juvencos cum viro aratrum sustinente, addito quandóq; sceptro; vel omnia simul exhibere solebant: tum quòd *in victos subjectosque* signis militaribus (2) hoc *imperium* usurparent: tum quod aratro (3) descriptio Coloniarum fieret, sceptrum (4) verò argumentum potestatis usurpatæ esset. sic in numo argenteo Cæsaris insigne militare cohortis ex vexillo, luna, duabus pateris. & lance constans, cum Aquila insigni legionis, aratro denique & sceptro repertum: hac inscriptione juncta, T. Sempronius Gracchus. *ut Æneas Vicus in num. Iul. Cæsaris.* 2) *Victores.* 3) *Colonia.* 4) *Potestas.*

II. *Insignia ordinum equestriũ.*

Quanquam hæc ad imagines potiùs numorum, quã hunc locum spectant, nisi tanquam honoraria numismata usurpentur. Cæterùm nihil in hoc genere constantius certiusque illis extitit insignibus, qui ad ordinum equestrium discrimen professionemque certæ virtutis assumpta vidimus. Multi ex his Crucem; (5) alijs aliisque coloribus, aut figuris adornatam, ceu militiæ suæ tesseram, præferunt, ut Teutonici in Germania S. Mauritii & Lazari apud Sabaudos, Mariæ de monte Carmelo apud Gallos, S. Iacobi apud Hispanos. Sed & diversa diversis placuére symbola. Ita apud Gallos, ab illustri Montmorencium gente, *ut Petrus Beloyus de ordinibus equestr.* ordo Canis (6) & Galli Gallinacei, (7) institutus fertur: quod illo, tanquam *fidelitatis*, hoc ut *heroici pugnacisq; animi symbolo*, delectarentur. Et Sergius olim Imp. Canis symbolo usus fertur. Et Idomeneus clypeum Galli imagine ornasse, à Pausania memoratur. Themistocles quoq;, ut *pugnacium Græcorum imaginẽ Athenis* proponeret, quotannis spectaculũ Gallorum inter se decertantiũ, Æliano teste, exhibuit, quod in pecunia Dardanorum etiã expressum apud Pollucem legimus. 5) *Crucis amor.* 6) *Fidelit.* 7) *Pugnax.*

III. Apud Hispanos equestris ordo liliatorum, cui regii etiam liberi accenseri solebant D. Virginis honori repertus lilium [1] velut *puritatis atq; innocentiæ argumentum* sumpserat. Equites Calatravæ apud Hispanos, præter crucem, duas ferebant pro insigni compedes, [2] cũ imagine Deiparę, conjunctas tanquam *in obsequiũ Christi ejusq; Matris vincti* ac dedititii. Equites S. Marci, apud Venetos torquem aureum, cum alato Leone, cui inscriptũ: [3] *Pax tibi Marce*, circumferunt. Ordo Equitum Periscelidis, in Anglia, cæruleo ligamento sinistrã tibiam, paulum infra genu substringunt, [4] aureâq; illud, *ut concordiæ arctissimæq; societatis vinculum fibula cõnectunt*. Inscriptio vero Gallico adjuncta idiomate. *Hony soit, qui mal y pense.* malè ei vertat, qui malè cogitat. Ita apud Anglos Equites mensæ rotundæ instituti, a suo insigni nomen accepere, cujus originem ad Arturum Britanniç Regem transferunt, ut qui collectos regni nobiles, ne qua esset de loci prærogativa contentio, rotunda omnes in mensa collegerit, unde hanc *æqualitatis simul ac concordiæ sodalitatem* quotannis certis ritibus, nominibusque etiam orbiculari inscriptis mensæ, [5] innovare solitos, accepimus.

1) *Castitas.*
2) *Vincula pia.*
3) *Obsequiũ gloriosum.*
4) *Concors societas.*
5) *Æqualis honor.*

IV. Memorabilis est ordo Equitũ Balnei, in Gallia olim, atq; etiam apud Anglos sub Henrico IV. existentiũ, Hi seligi in Regum Reginarumq; inauguratione ac nuptiis solenni ridiculóq; simul ritu, solebant (*ut Guil. Candem. in descrip. Britãniæ*) pridie quam crearentur, cinereâ Eremicolarum veste, cucullo, lineo pileo, ocreisq; induti [6 sacra devoti adeunt; velut sub Dei signis militiam auspicaturi, inde duobus armigeris ac puero ministrante, cœnant, lectum posteà adituri, appositum prius in vase balneum [7] subeunt; ut *corporis* imposterum *animiq; puritatem* sectandam meminerint. Per musicam harmoniam manè de lecto evocantur ad Regi præstandum juramentum pro defensione Ecclesiæ ac regni. subinde ad tẽplum reducti, inter sacra, pœnitentium exuti habitu, sericâ chlamyde, alboq; cũ plumis galero donantur [8] &c. Tres vero coronas in orbe aureo expressas circumferunt. [9] junctâ epigraphe: *Tria in unum*, quâ, opinor, *se pro Deo, Rege, & grege ad finem vitæ coronamq; certaturos*

6) *Pœnitentes.*
7) *Expiatio*
8) *Lætitiæ signa*
9) *SS Trinitas.*

vos profiterentur, nisi hæc fortè SS. *Trinitatis figura, non inelegans* placuerit, ut quæ in orbiculari infinitatis imagine, trium veluti personarũ capita æqualibus coronis exornat. In regno etiã Galliæ ordo Equitum stellæ celebris; quod stellare sodalitium in Regũ. SS. & D. V honorẽ à Joan. Valesio institutum erat. Stella una torque aureo inserta [1] lẽma hoc familiare habuit. *Monstrant Regib. astra viam.* sed deniq; in hujus ordinis locum, D. Michaelis ordo suffectus, etiamnum viget. autore Lud. XI, qui Archangelo Cacodæmonẽ astris deturbatum in icone subjicit: cum inscript. *Immensi tremor oceani.* [2] Carolus VI Rex Gall Equites novis histricis insigni ex monili aureo pensili ornavit inscribens: *Cominus & eminus*, tanquam *ad pugnam cominus eminusq; cũ hoste conferendam paratos* assereret. [3] proximum enim hostem facilè hoc animal hispidâ silvâ arcet, in remotum evibratas de corpore spinas, ceu tela jaculatur. Ludovicus XI. Borbonius *ut Philip. Comin. l. 2, c. 8.* ordinis equitum Cardui B. Virginis inventor, carduos quatuor in liliato torque inserta simul Cruce [4] & inscriptione: (*Esperance*) deferebant, *ut inter prospera* (liliis adumbrata) *& adversa* (per carduos designata) *suã in sola cruce servatoris spem collocatã testarentur*, Non dissimilis Equitũ Cardui, *ut Less Roffensis Episc. l. 5.* & rutæ ordo, S. Andreæ consecratus in Scotia: qui pro insigni torquẽ ex aureis carduis ferunt concinnatum [5] cum lẽmate: *Nemo me impune lacessit*, adjecta S. Andreæ decussatæ crucis imagine, Nimirum neque Carduos, *neq; Christi cruce defensos armatosq; impunè lacessiveris.* Alii Scotiæ Equites pro carduis rutæ surgentis imaginem circumtulisse feruntur, *quod* nisi fallor, velut præsenti antidoto (ut ruta veneni pestis est) *defendere se cupiant*, non alios lædere.

V.

1) *Deo duce eundum ad Deum*

2) *Fortis in Deo*

3) *Bellicosus.*

4) *Spes in crucifixo.*

5) *Tutela inculpata.*

Repetiti & Lusigniani equites in Gallia, ab oppido olim non ignobili originem vocemq; trahentes, quibus in monili aureo, literâ S. exornato, pensilis gladius [6] additâ epigraphe: *Pour loyaute maintenir*, id est, *pro servandâ fide*, gladiũ videlicet animosè ferâ, silentio (quod per S. designari solitum) præstito, & ad fidem societatis servandam necessario. Similis inter Suecos militaris ordo viguit; cui aureus ex balteo militari gladius Sed Gallia

VI.

6) *Fidelis defensio.*

lia harum rerum fecunda inventrix. Equit. lunæ crescẽtis figurâ insignes, apud Andegavos Siculósque etiam habuit. Erat illa argentea, ut Jovianus, in brachio, ut alii ex torque aureo, inscriptâ sententia, *los en croissant*, unde natum illud Henrici II. Jovius existimat, *donec totum impleat orbem* (1) Hanc tamen imaginem *à superatis in oriente Turcis* (quibus luna familiaris) traxisse meritò nationes illæ videntur, ut & illa navium duarum in campo aureo, ex torque semilunulis cochleas in sinu præferentibus, contexto pensilis, quod insigne navium cochlearũ; in numismatis Divi Ludovici Galliarum Regis expressum legitur, ut *desideriũ luna Oceaniq; Turcis subtrahendi ostenderet*. quòd Europæ quietem plenam nunquã speraret, *donec auferretur luna*, ut in psalmis est. In quo conatu utinam hoc tempore principes, cum tanto rege, vitam ponerent; minùs certè in Europa turbarum esset.

1) *Profectus.*

2) *Turca opprimendi,*

VII. Instituit Ordinẽ Equitum Virginis ab Angelo salutatę Amadeus VI. Comes Sabaudię, qui pro insigni torquẽ aureum, tanquam collare canis efformatum haberent, ex quo lamellæ quatuor pensiles, cum inscript. literarũ *f.e.r.t.* spectarentur: [3] quibus suam adversus Turcas virtutem testatus, significabat. de hoc plura vide lib. 4. c. 9. *Fortitudo ejus Rhodum tenuit:* literis singulis singula verba complexus. Olim Salvius Brabo (quem Brabãtię nomen dedisse nonnulli autumant) ordinem militarem per Belgium Cygni nomine symbolóq; auspicatùs fertur, ut illos syncerâ fide concordiáque adversus hostes devinciret. Celebrior ille aurei velleris equitatus est, per Philippum bonum Burgundiæ Ducẽ, in solennibus nuptiarum cum Elizabetha Lusitani Regis filia 1430. anno institutis repertus. Cui aureus torques cum ignitabuli figura, scintillas de silice excutientis [4] tribuitur: simul aureum vellus, [5] non quidem illud Jasonis de Colchide sublatum, verùm fortissimi Ducis Israelitarum Gedeonis, suâ imagine appenditur, quanquam illud potius Claudius Paradinus suis in symbolis spectasse videtur cum inscripsit: *Pretium non vile laboris.* Placuit & nonnullis generosorum animalium effigies. Ita in regno Daniæ ab Equit. S. Mariæ Elephas usurpatus, [6] in Hũgaria Germaniaq. Sigismundo Imperatore moderante,

3) *Victi captique.*

4) *Virtus lacessita.*

5) *Laboris fructus.*

VIII.

6 *Prudentia fortis.*

Draco-

Draconarii ordinis militia celebris memoratur, quod strati Draconis [1] emblemate uteretur. Viguit quoq; in Hispania apud Castellanos ordo Equitũ columbæ, quæ ex aureo torque inter radios solares suspensa, (2) *pacis mansuetudinisq; colendæ erat argumentum.* Apud Aremoricos in Gallo-Britanniç ducatu, Franciscus eorum Dux hoc nomine primus, spicæ, sive aristæ, ordinem reperit: quarum figuris, decussatim ex auro implicatis, confectus torques murem Armenium, (3) *incontaminatæ vitæ exemplar* sustinuit, junctâ epigraphe: *à ma vie, dum vivo*, vitabo quidquid inficere animum poterit, uti mus ille sordes corporis vitat, unde âliorum inscriptio clarior: *malo mori, quam fœdari*: Præter hos & alii à Pontificibus equites creati sunt, sed plerique Crucis signo illustrès. Neque in Europæos tantùm Principes; sed & Turcas, Indósque hoc militaris honoris auctoramentúm usurpatum accepimus. Hinc Ferd. Hispan. Rex, cognomento sanctus, Mahometem Hispalis interceptç adjutorem, Equitem creavit, Castellæq; insignibus cum serpentum duobus capitibus donavit: (4) quasi eorum, novus Hercules victor extitisset, dum hostem geminum frangeret. Ita & Hugo Taborius Gällus, regni Hierosolymitani eques, Saladino Ægypti Soldano equestre decus expetenti, militare cingulum usitatis ceremoniis largitus est.

1) *Hostis subactus.*
2) *Pax illustris.*
3) *Innocens vita abundans.*
4) *Victor hostium.*

IX. Turpius hoc decus Christiano homini à Selymo II. communicatum legimus, siquidem is Gentilẽ Bellinum pingendi egregium artificẽ ad se Constantinopolim evocatum, ob præstitam feliciter operã, equestri Turcarum ordini usitatâ solẽnitate inseruit. Neq; orbis novus hujusmodi dignitatis equestris emblematum inscius. Compertus in America, novæ modó Hispaniæ loco Tecuythorum equitum ordo, magnique illic Sacerdotis inauguratione, his ad illum insignibus transcribuntur candidati: nares ille tigridis osse, & aquilæ rostro peracuto terebrat, (5) ut intelligant ex hoc vulnere fortiter accipiendo, sibi deinde *tigridum in bellis ferociã, adversus hostes, aquilarum verò fortitudine, ac celeritate utendũ.* In regno Peruano non longè dispar equitum ordo auricularĩ, qui ex Regiæ stirpis Satrapis (quos Jugos vocãt) dele-

5) *Velox & celer.*

delectus, imas aurium partes perforatas, bacillis seu annulis aureis onustas, velut obedientiæ paratiq; obsequii symbolum gerit; quod decus ab Europæa etiam nobilitate pridem quæsitum, sensim intercidit. Hæc pleraq; ex variis autoribus per *Franciscum Mennes* Liranum collecta reperies.

X. *Academiarum insignia.* Academiæ Italicæ, bonarum artium nutrices, hasce etiam imaginum symbolicarum notas, ceu vexilla quædam in castris Musarum, erexére. Sunt qui nubem 1) *Studiorum dulcis fructus.* è mari sublatam adumbrent, (1) cum inscripto lemmate: *redit agmine dulci.* quo profitentur se *haustam ex vastissimo studiorum mari labore satis amaro*, ... *brinam dulci eloquio in aures suorum mentesq; refundere.* Dicti humoristæ; ab humore de nube stillante. Intronati Senis in Etruria Academici, sole exsiccatam evacuatamq; medullâ cucurbitam, quæ aperto hiat latere, atque illic 2) *Sapientia latens.* apud rusticam plebem salis conditoriũ est (2) pro symbolo usurpant; juncta inscriptione *meliora latent.* Ut si Academiam suam *conditorium aliquod Sapientiæ esse crederent*, quæ rudi foris apparatu, hanc, velut grana salis, intus possideret. Furfurarios Academicos Florentiæ re- 3) *Secernere à malis bona.* perimus, qui in farinaceo cribro inscribunt. (3) *florẽ tritici meliorem secernit*, quasi *selectiorem ipsi literarum florẽ, à rudiori separent.* Perusini, Insensati, nomen promeriti,

XI. grues proponunt, lapillos calculis sustinentes. quò, velut navis subortâ, contra ventum tempestatesque cur- 4) *Omne adjuvans.* sum per aëra facilius moderentur, (4) junctum lemma. *Vel cum pondere*: ut significent *laborem pondusque studiorum se minimè declinare, quo tutiorem sapientiæ & virtutis semitam teneant.* Auuinati, qui Firmi in urbe Picena versantur, apes mortuo ex bove promicantes habẽt: 5) *Posteri meliores.* (5) epigraphe addita est: *alieno funere vitam*, quo *se ab extincta* Solutorum *academiâ natos* fatentur, eleganti schemate. Intenti Mediolanenses Academici, rotam situlis versatilibus de flumine aquas haurientem præfe- 6) *Proximis prodesse labore.* runt, (6) cum inscriptione: *Unà omnes*, hoc videlicet *agimus, ut haustam aliis propinemus scientiam.* Intrepidi Ferrariæ vivunt, & insignium loco prælũ ostentant ty- 7) *Discere patiendo.* pographicum, (7) præfixo titulo; *Premat dum imprimat*, Nempe *labore premi non recusant, dum imprimatur sapientia*

ctia. Consule de his aliisque insignibus symbolicis *Sylvestrum Petrosanctam* lib. 9. symb. Heroic.

Sed antiquiora his sunt, quæ apud Ammianum, Vegetium, Pieriumque de usitatis veteris militiæ insignibus legimus. Siquidem in illa non modò reperire est distinctas symbolorum, verum & colorum imagines. ut proinde illa colorum varietas, hac ætate usurpata, lõgis retrò proavorum usibus deducta fuerit, nec sine virtutis aliquo, aut argumento, aut professione: ut suprà quoque de veterum habitu notavimus. XII. *Militum insignia.*

Cujus illud exemplum esse potest, quod de Austriacę domus insignibus memorant. Istius familiæ Heroëm Principem postquam à cæde ac victoria hostium ad suos rediisset, hostili, toto corpore, *purpuratum sanguine, candidum* ceterà habitum, (1) suis demutasse coloribus, illo, per humeros pectusque, loco dempto, quem balteus militaris occuparat: eóque principio manasse usum *campi rubri*, cum *trabe candida.*

1) *Fortitudo in bello Austriaca.*

Hic insignium typus modò Nationes singulas, modò diversorum Militiæ Ducum stipendiarios, modò legiones aut ordines distinguebat.

De Menapiis Germaniæ inferioris populis, sub signis Rom. militantibus habetur, clypeum *cane luteo* in *alba* parma insignem tulisse, cujus medium pelta occuparet rubra; ita ut canis, sub ipsa pelta supinus, (2) exporrectis pedibus, decumberet, cujus figura apud Pierium *lib.* 42, *c.* 31. de scutis extat. Eosdem censeo Menapes qui apud Mattæos, Romæ in canone militari, reperti, *anguem luteum* in *parma* ferebant *viridi*, sursum caput caudamque sub umbilico clypei argenteo vertentem. (3) Quo vigilantiam & astutiam hostium vincendam sua virtute traderent: nisi malis candidam in se, vigilantiamque in primo: in altero insigni, virens vegetumque pectus, & solertem cum angue prudentiam in se professos esse, quod hæ virtutes Germanis invictam olim Romanis armis potentiam, nunc imperium tot seculorum in Europa pepererint.

2) *Vigilantia superata.*

3) *Astutia victa.*

Marcomannis etiam familiaris, in alba parma, serpens luteus, lunula ad caput ejusdẽ coloris adpicta, umbilico XIII.

bilico clypei aureo Ex his alii seniores caduceum prasinis implicatum colubris, in simili parma, ferebant, sede pro fulcro supposita,(1) *ut si pacis se juxtà belliq; artibus, per caduceum. insignes profiterentur, armaq; ad quietem demuq; in sede capessendam spectarent*, Batavi item & Nervii,ut armorum, sic insignium societate gaudebant; & hi quidem dimidio utebantur caduceo. in campo prasino,limbis rubris cincto; medium orbis luteus occupabat,in quo purpureæ angues,rubro coalitæ fulcimento, ad osculum in circuli sese speciem inclinabant: illi caduceo integro, in parma rubra (nisi quod anguium pedamentum albesceret) squamosis & cæruleis anguibus implicato gaudebant. Quid verò caduceus signet jam dictũ,& ex Suida ac Polybio *lib. 4. hist.* constat, *pacem minasq;* ostentare, exemplo Atheniensiũ, qui hoc signũ prætendere, (2) cum Eumolpo, velut pacem orantes, occurrerent, verè tamen militibus subsequentibus præferrent,ut si dicerent, insultanti sese host. arma, amico quietã pacẽ eodem signo exhibere,sed ad pugnam versi inferiores cessêre, ac proverbio locũ dedêre, *δόρυ κηρύκειον*, hasta caduceum, scil. profert, *ac pacis simulatione bellum alit*,quales & hæc ferunt tempora. Mauris placuêre equi duo rutuli in speciem pugnantium (3) alba in parma exhibiti, inter viridis coloris orbem. Placuit & Syracusanis equi nota,quæ Atheniensibus,Niciana clade interceptis, ac sub hasta venditis, tanquam *servitutis argumentum*,inusta mediis in frontibus (4) extitit, illis *bellicæ virtutis*; his *ignominiæ* testimonium.Sed nec cattus quibusdam displicuit; opinor, quod & *timidorum murium insectator, & defensor adversus invasores terribilis*, licet viribus & corpore impar (5) Alpinorum hoc symbolum fuisse referunt, qui punicei coloris felem in parma viridi proponerent: margine clypei albo. Felices Seniores & Augustei (peditum certi ordines) eodem animali usi, hi quidem coloris prasini, in alba parma & rubro circulo: illi rubro catto in parma punicea, & sanguineo margine: qui surrectus, compositis ad lusum pedibus, blandiretur; ut per lusum sese *etiam hosti insidias moliri* ostenderent, nec de *vigilantia* quid-

y) Pax finis belli.

z) Pacis simulatione bellum parare.

XIV.

s) Bellicosus.

a) Pugnaces ignominiosè plexi.

q) Ferox in fortiores hostes.

quicquã, *etiam nocturnâ*, remittere (1) cujus hoc animal lunaticum & Ægyptiis perquam venerabile, egregium est symbolum. Vesontibus in clypeo clypeus arrisit; siquidem peltas quatuor, situ quandragulari dispositas, inter imagines centrúmque ita explicabant; ut hoc duabus cœruleis & totidem albis areolis decussatim exhibitis vacaret. (2] nempe scuto se ita usuros contra hostem designabant, ut *patriam*, séque *tuerentur*, salute, plausu, & honore digni: nam *salutem ac patriæ tutelam* pelta seu ancile significat, ut Numa interpretatus, cum cœlo delapsum esset: *& plausum* quem dabant in lætitia, aut prælio instante, milites, verberata armis parmâ: aut *honorem, quod* clypeo quandoque *victores extollerentur*; aliàs etiam in prælio mortui efferrentur. Nullum itaque belli insigne sibi honestius credidêre, quàm de bello sumptum: ne illud Scipionis ad militem, molliori clypeum figurâ ornantẽ, tacitè mererentur. *Non mirum, quod tantâ clypeum ornaveris curâ, in quo plus præsidii, quàm in gladiis, statuas*. Simile emblema peltarum, sive ancilium decussatim locatorum, in Antonini Pii numo Pierius exhibet *cap. 41. de scutis* loco suprà cit. Braccati, seu Galli Narbonenses, sub militum Præsentiali [qui erat illustrium virorum titulus) in clypeo subobscurè cœrulo stellam octo radiis in parte superiori, in medio umbilico orbiculus, à quo descendens ad extremum marginem columella, hinc atque inde duas separabat spicas, quas aviculæ totidem suspenso volatu appeterent; [3] fortasse *quod suæ gloriæ atque immortalitati, patriæ verò commodis ac fertilitati propugnandæ arma sumerent*. seu, brevius: *Dei, & patriæ causâ clypeos ferrent*. quæ utinam causa omnes armaret milites. Salii [Franci existimantur, à quibus lex Salica) sub pari Duce militantes, parmam aureo umbilico notatam tulêre, quem ruber circulus, ac deinde latior alius violacei coloris ambiret: in cujus summo rosa erat, à medio lupi hinc atque inde dimidii duo, flórem suprà positum spectantes, extremo margine sanguineo clausi [4] an quod lupos *vastatores ad regni sese* (quod flore indicatum, *obsequium, clypeo suo adducturos sperarent*? an quod tanquam lupi *ad regni defensionem hostes aggressuri* essent? Teriungis sub Præsen-

1) *Vigilantia nocturna.*

XV.

2) *Patria defensio.*

3) *Pugnaces pro religione & patria.*

XVI.

4) *Hostes domitos*

tiali quoque lepores duo medii placuêre. lutei illi colo-
1) *Celeritas.* ris in puniceo campo. (1) Columellam in medio rubrã,
2) *Fortitudo.* (2) supra quam pila lutea humana insignis facie. qui ve-
rò Terjungi incertum, nisi aut Hispani, aut Brutii fue-
rint. illi quidem, ob animalis frequentiam hoc nomine
in Hadriani numis propositi: hi ob Anaxilæ Rhegyni
popularis, usum, ut qui olympionica factus, Rhegyno-
rum numis (Brutiorum sunt incolæ) leporem currúm-
que impressit, suæ *velocitatis ac honoris* monumentum.
Posset hic videri in milite timoris ac imbecillitatis ty-
pus, nisi posterior & imbellior pars sublata, *celeritatem
sine metu* proponeret. Et columella, cum facie humana,
Varii à suis denominati Principibus certa insignia tulere. *virilis animi fortitudinem* denotaret. Unde & Valenti-
nienses, à Valente electi dictíque Principe, similes lepo-
res, columnámque amarunt, nisi quòd, pro humana, in
pila, facie, binas infernè lunulas appositas adhiberent, &
lepores colore puniceo, in parma lutea, ad diversa prosi-
lirent. Jovii seu Joviani, præcipua Diocletiani Impera-
toris legio erat, sic à Jove suo [quod nomen Diocletia-
nus, uti Maximinianus Herculis superbè affectabat]
nuncupata. hi dignum videlicet tanto nomine clypeum
rufi coloris suæ ornaverant. quæ sedentis habitu, positis
3) *Defensio.* humi clunibus, ac surrecto corpore, [3] velut *ad defensio-
nem*, siquis *hostis*, spectaret. quale signum & Romanis
militare, atque in quinta legione usitatum fuit, à quo &
aciem explicatam, porcinam frontem, dixêre: Symbo-
lum aptius, si magis honestum. Unde fortassè nec diu-
turnum: nam Jovianos seniores, lego, aquilam tulisse
purpuream in cærulea parma, circulo per oram gemino
rubro & luteo inclusam.

XVII. Juniores eandem nativi coloris aquilam, lutea in par-
ma rubrum quoque viridémque inter circulum ostenta-
bant; sed redimiculo capiti imposito, velut in apotheosi
4) *Immortalitatis cura.* Imperatorum, cælo libera immittitur, (4) *ut si ad Iovis
sui honorem atque immortalitatẽ arma; insigniáque porta-
rent.* Herculianos à novo Herc. suo Maximiniano dictos
5) *Pugnare pro gloria.* adiicio, quorum seniores aquilam ceruleã alis passis, (5)
rubra in parma, proposuêre. Juniores eandẽ volucrem,
luteo trunco insidentem, gessère. *Victoria omnes gloriaque
amore.* Theodosiani dimidiũ humani corporis simulacrũ

in clypeo adumbrabant, quod porrectis manibus, dextrâ vinculum, sinistrâ pileum, (1) velut *in pœnam contumacibus & præmium obsequentibus, præberet*. Theodosiani secundi, eo, quo dixi, vinculi pleique ostensi habitu, Æthiopem in summo colle constituebant, ad pedes monticuli tauro luteo disposito in parma hyacinthina, (2) pari fere sensu: nisi quòd in monte, *sese ad victoriam & honorem eniti*, in tauro, *generosè etiam, pro Deo ac patria*, tanquam victima, si opus, *occubituros, promitterent*. *Aliàs* iidem ordines comperti sunt luteum equum in ferruginei coloris parma habuisse, umbilico tamen clypei albos (3) *martiæ virtutis, inter niveam atrámque sortem, professione*. Theodosiani tertii eodem Æthiope albo circulo, cuius nigrum erat centrum, insistente, usi sunt: circulus semilunæ, hæc albo cippo in angustum supernê desinente parmâ circum rubrá, nitebatur. quæ gemino ad marginem cærulei coloris circulo includebatur. an, *quod imperii & imperatoris sui fortunam, supra lunæ & mortalitatis huius inconstantiam, cœlo nixam, ad præmia pœnasque dispensandas crederent*? Honorianis minus honoræ effigies duæ erant, porci dimidiati, quorum altera alteram, eá parte, quâ pugnacissimum hoc animal, obtuebatur. prasini, erant coloris albo in clypeo. (4) nempe *ad pugnam hi milites, & vultum hostilem hac imagine aspirabant*. Honoriani iuniores mutilo serpente, parmam rubram ambiente, utebantur: inter caput sectum corpúsque, quadra erat, & ipsa, ut serpens, lutea, in qua tessella purpurea, umbilicus clypei argenteus, margo ultimus post tergum serpentis albus. (5) nempe *de suo ac hostis capite, inter dubiam belli fortunam, tesseram esse iaciendam putabant*. In Constantianis hanc seriem claudo. His bellicum symbolum, equus rutilus, in parma cærula viridi orbi [cui quadrupes toto pectore nitebatur] inhærens; ut si *bello, se orbem universum subacturos existimarent*: aut *suá fortunâ deturbari non possent, qui tantis Imperii*, sub Constantio, *viribus pugnarent*. Fuere & sua ceteris legionibus insignia, quamvis à tantis Principibus nomina non ducerent. Ita Tertiodecimanos legimus inversum canem cærulei coloris in parma tulisse alba, cuius aureus umbilicus, rubro, ac deinde cæruleo, inclusus

1) *Præmium, aut pœna certantium.*

2) *Honor bello quæsitus.*

3) *Fortitudo bellica.*

XVIII.

4) *Pugnæ desiderium.*

5) *Belli alia dubia.*

XIX.

Insignia legionum.

circuleo: pari, opinor cum Menapiis, ut figura, sic etiam sensu. Quartodecimani cærulei, sed diluti utcunque, coloris aquilam, parmæ candidæ insidentem, habebant, super orbem luti densioris cæruleum, intra orbem umbilicus aureus rubro circulo inclusus, videlicet hi etiam de orbe sese triumphaturos sperabant, bonis avibus & candidâ fortunâ provecti. Sexta legio Parthica caduceum integrum, luteo colore, in parma cærulea, quam purpureus circulus ambiret, ostentabat: *belli & pacis artibus* juxta *prompti* fuêre, qui asionem (ex noctuarum genere avis [1] est) prasini coloris cæruleo in clypeo ferrent: quod *vigilantiam nocturnam etiam adversus hostes pollicerentur*. qui Cornuti iccirco dicti videntur, quod hæc avis plumas in capite erigat cornuum in formam. Nihil tamen perinde antiquæ militiæ inter symbola placere visum, quam serpentis imago, [2] ut qui, *insidiis astutiáque, virus viresque adversus hostes in promptu habet*. Hinc illi, quos dixere Curiatios, Maurialites, Cortonacenses, Sagunnenses, Anglevarios, Defensores, Vindices, Falconarios, Atecotos, Exultatores, Brachatos, denique & illos, de quibus ante, Cornutos serpentis icone delectatos accepimus. de quorum insignibus *Pierium* in angue licebit consulere. mihi satis est præcipua hæc ex antiquitate delibasse.

1) *Vigilantia nocturna.*

2) *Vis & virus hostile.*

Lib. VI.

Liber IV

De natura figuratarum imaginum generatim, & de varia earum materia ac lemmatis.

CAPVT XXXIV.

De nomine figuratæ imaginis eiuſque natura ac definitione.

QUæ proſecutus hucuſque ſum in magna imaginum varietate, fuêre varia, neque ad definita illarum genera, formáſque adſtricta. preſſiùs nunc cautiúſque per viarum anguſta, neque ſat trita hactenus, progrediendum; ut quæ imaginum natura, quæque genera, & fines, legéſque ſingularum deprehendamus. 1

Hæc Poeſis figuratarum imaginum rectè dicitur.

Exiſtimo hanc poëſin *figuratæ imaginis* nomen mereri, quòd aptius ad mentem noſtram ſignificantiúſque ſeſe verbum non obtulerit, quo vel illam à ceteris artis pictoriæ imaginibus diſtinguerem, vel illâ, quâ pollent, repræſentandi facultate exprimerem. Figurare enim, velut à fingo originem ſuam traheret, eſt formando rem ita fingere, ut complementum ornatúmque abſolutum certa in ſpecie habitúque conſequatur. Unde modò ad corporis ultimam conformationem refertur: ut *Cicero, lib. 5 de finibus, figura,* inquit, *eſt forma & ſtatura corporis noſtri ad naturam apta*: Et de univerſ. *A quo animante omnes reliquos contineri vellet*, eâ formâ figuravit, *quâ omnes reliquæ formæ concluduntur.* Modò animi fictionibus adhibetur, neque à cogitatione ſeu imaginatione re-

rum, per experientiam videlicet incognitarum, differt, quia cognitarum rerum imagines beneficio ſenſuum, non fictione ſolâ tenemus. Ita *Quintil. in gladiat.* figurare poteſtis, quis tunc animus mihi, quæ cogitatio fuerit. Modò verba cultu quodam oratorio habituque ſermonis inſtructa figurari dicuntur *lib. 1. c. 9.* Ita *Quintilianus figuram* vocat *conformationem quandam orationis remotam à communi & primum ſe offerente ratione.* Alium huius vocis uſum prætereo. nam ſecunda omninò vox eſt, neque facilè voce aliâ ſignificantiori græcè redditur, quæ nobis perinde ad noſtrum inſtitutum opportunè ſerviat, ſive enim εἶδος hoc eſt, forma: ſive ἰδέα id eſt, exemplar; ſeu prima rerum ſpecies: ſive τύπος, id eſt, forma, ſeu exemplar & adumbratio rei: ſive χαρακτὴρ, quod eſt ſignum, inſigne, aut forma: ſive denique uſurpemus σχῆμα, quod proximè figuram explicat, eſtque habitus, modus, aut ornatus quidam ſeu corporis, ſeu orationis; nondum tamen fictio illa, quam in hac poëſi requirimus, per adductas voces aptè ſatis exponitur.

Figurare imaginem, eſt illam cũ fictione quadam mentis exornare.

Figurare imaginem, plus eſt, quàm illam tanquam formam, ideam, exemplar, ſignum, habitúmque illuſtrè exornare, cùm præterea fictionem quandam involuat, quâ illi non propriam; ſed alienam quandam ſpeciem, atque à communi & obvia repræſentandi ratione diverſam attribuimus. cujus potiſſimùm virtute poetica & ingenioſa, non pictoria tantùm imago, cenſetur. quęadmodum orationem figurare in verbis, & phantaſmata in mente, non eſt illa per voces, aut imagines rerum uſitatas exprimere: ſed alienas, aut parum communes. Pluribus de voce ſolâ vocibus uti non lubet. Ad Imaginis figuratæ certam deſcriptionem accedamus.

II.
Imago figur. rem à ſe diverſam tropicè repræſentat.

Universè *imago eſt res creata Phyſica vel moralis, per tropum apta ingenioſè repræſentare rem à ſe diverſam.* Per vocem *creata* excludimus Deum ipſum, qui licet eminentiſſimâ perfectiſſimâque ratione in ſe complectatur rerum creatarum ideas, nobis tamen illæ incognitæ, neque ex ſe ad harum ſignificationem metaphoricè ordinatæ ſunt. Quod ſi Heroas olim Poëtæ aut Deorum, aut ſemideorum nomine ac honore cenſuerint, id imperitâ

atque

atque hyperbolicâ, ne dicam sacrilegâ translatione, factum; laudem non meruit, sed reprehensionem. Addidi, plenioris explicationis gratiâ, *physica & moralis*, ne quē fugeret, aliquando per actiones moresque hominum alias actiones adumbrari, ut cùm homo religiosus in pugna, quam adversus carnem mundúmq: sustinet, militi contra hostes suos depugnanti componitur. Deinde per vocem *apta* non quævis aptitudo intelligenda erit: neque enim repræsentatio quæcunque vocū aut signorum sufficit; sed vel per seipsas quæque res (quod rarissimum) vel per simulacrùm sui, in ære aut tabula (quod usitatum) exhibendæ erunt Iconographis illis qui emblematica schemata oculis subiiciunt: quos his præceptionibus erudimus potius, quam Poëtas aut Oratores, quibus promiscuus harum Imaginum est usus.

Non tantùm physica, sed & morales res imagini fig. serviunt.

III.

Res quæ oculis subiici nequeunt ab Iconographo negligendæ sunt

Quocirca res illæ, quæ effingi imitatione in tabula disertè nequeunt, licet naturâ suâ vim significandi idoneam habeant, removendæ tamen erunt, cùm aptè exprimi suâ specie nequeant. Tale illud *Alciati est* 146. *Emblem* de homine ex splene aucto tabescente, quem Reipubl. corpori eleganter comparat, quod, regio fisco immodicè aucto, enervatum, contabescit. (1) Quæ licet apprimè idonea collatio, suâ tamen specie protasis oculos animósque non penetrat, ideóque frigidis obscurísque in nostra iconographia accensetur; licet, in imaginibus oratoriis, ob analogiam inter principes meritò censeatur. Dixi, *per tropum*, ut omnem illam excluderem similitudinem, quæ absque dissimilitudine est, neque rem aliam ornat, sed imitatur, ut pictor Alexandrum, aut Bucephalum in tabula, statuarius in ligno, actor in scena; ubi res quæque suo colore habitúque induitur, cum velut alieno & nobiliori cultu in schemate, aut imagine figurata resplendeat. Addidi, *ingeniose repræsentare*, videlicet suâ specie, non vocis nota, ut oratoriæ faciunt imagines; nec quomodocunque; ut scilicet, pars totius, caput hominis, personam exhibet: aut signum naturale, rei designatæ, v.g. astra, noctis: aut antecedens, se necessariò consequens, v.g. ignis in ligno, cineres. nam hæc pictoriâ, non poeticâ arte repræsentant; nec ingenio nostro, sed solâ connexione suâ inferuntur. denique subjunxi

1) Fiscus immodicè auctus enervat Remp.

Non quævis similitudo, sed tropica & rerum dissimilium tantùm Iconographo servit.

ſunt res prorſus diſſimiles contrariæ, & hæ per Ironiam ſibi invicem ſubſtituuntur.

Præter has troporum ſpecies, variæ à variis circumferuntur, velut ab his diſtinctæ; ſed parum aptè, confundunt enim magis legentium ingenia, quam erudiunt. Nam catachreſis, vel vitium eſt orationis, ob trãslationis audaciam, & ſic rectè eliminabitur: vel eſt virtus, & nihil à metaphora diverſum poſſidet, quòd enim transferatur ad rem alio nomine deſtitutam, extrinſecũ prorſus eſt rei translatæ, adeóque catachreſin ſolo tantùm nomine à metaphora diſtinguit. Antonomaſia verò, ſi aliquid pro nomine proprio ſubſtituat; hoc vel extrinſecum erit, & tunc per Metaphoram, aut ironiam ei tribuetur; vel intrinſecum, & tunc per Synedochen aut Metonymiam ipſi competet. Sic ubi à Fabio Quint: everſor Carthaginis pro Scipione ponitur, vel tropus nõ eſt [uti omnis meritò periphraſis à tropis reiicitur) vel ſi admittamus, ab effectu cauſa deſcribitur, eſtque Metonymia. Et illud, Romanæ eloquentiæ princeps, pro Cicerone uſurpatum, nil niſi Metaphoram continet Ita ſi Philoſophus aliquis vocetur Ariſtoteles, aut contrà nomen Philoſophi Ariſtotelem deſignet, aut Poetæ, vel Mantuani Vatis, Virgilium: erit Metonymia, quia tanquam commune, aut quod loco accidentis eſt nomen, particularibus ſubiectis contingenter tribuitur Metalepſis denique & Allegoria nihil ab aliis diverſum conſtituunt, ſed tantùm includunt gradatim, & conjunctim, tropos plures. imo, hi cum hyperbole & emphaſi tantùm ſunt troporum proprietates; quo & illa catachreſis ſpectabit, quæ metaphoram audaciorem reddit) quibus in quantitate aut qualitate certâ ratione afficiuntur; nam, ut metalepſis cum allegoria tropos certâ lege copulat, ita per exceſſum aut defectum hyperbole & emphaſis, vim ſingularem rem aliquam elevandi aut deprimendi, ſuperaddunt. Onomatopœia & hyperbaton, ac ſi qui troporum præterea confingantur, nec locum quidem reperiunt. Verùm de his iterum fortaſſe in Rhetoricis diſſeremus. Modò reiicimus ab imaginum figuratarum ordine, quidquid ad quatuor illas troporum ſpecies per ſe primò non admittitur; vel illas tanquam aggregatum

II. *Ceteri tropi aut inutiles ſunt, aut huc revocantur.*

Quicquid ad has troporum ſpecies non ſpectat, figuratis imaginibus non ſerviat.

non includit, per quam ultimam conditionem admittimus metalepsin, & allegoricam, si quidem tropi, quos in se continent, figuratam imaginem complectantur. De quibus iam nunc videbimus.

CAPVT XXXVI.

An Synecdoche & Metonymia imagini figuratæ deserviant?

I. OBservabis hoc loco imaginem figuratam vel physicam rem, sive ens quodcunque creatum aut increatum designare posse, vel ethicam, sive ad mores actionésque liberas rei creatæ aut increatæ spectantem. Ita si proponatur e. g. Ceres & Bacchus hac inscriptione. *His vita fovetur*. Duplex esse tropus poterit physicus, seu rei naturalis; & ethicus, seu rei moralis. primo enim intelligere per Cererem & Bacchum panem & vinum licebit, eritque tropus physicus; secundo cibum eucharisticum sub panis & vini imagine à Christo propositum, erítque tropus ethicus, & posteriori quidem tropo prior deservit, ac viam ad idoneam traductionem significationis à re propria ad alienam præstat. De utroque nobis instituta est quæstio.

Imago figurata vel rem physicam, vel ethicam significare poterit.

II. Synecdoche cum sit rerum naturali nexu conjunctarum: aut partem ex toto, aut ex parte totum intelligit, per totum verò partésque non physicas modo accipimus, ut prora navis est, sed & metaphysicas essentiales atque integrales, ut sunt genus & species, homo & Petrus; corpus & anima, unus & plures; ut cùm Carolus se vocat hominem, aut germanus victor dicitur, pro Germanis, aut Cicero, inquit, oratores visi sumus, de seipso Oratore uno. Verum Synecdochen ab imagine figurata reiicimus: tum quod Synecdoche non tam ornandæ orationi, quàm locupletandæ majori copiâ serviat; imago vero illustre aliquod ornamentum poësis habeatur, tum quod ad sibi connexa necessariò significatione feratur, adeóque nullum ingeniosæ inventionis locum tam autori, quàm lectori relinquat. tum denique quia

Synecdoche ab Imag. fig. reiici-

ad rem

ad rem naturalem eiusdem ordinis spectat. ut si prora nobis navim, spicæ aliquot messem, uvæ vindemiam designent. primis duabus conditionibus à physica imagine, secundâ ab ethica etiam deficiunt. Verùm obiicies hanc mihi v.g. imaginem: spicis, dices, uvísque inscribatur, *his vita fovetur*. Physicâ hæc nobis interpretatione reddent (non minùs quàm Ceres & Bacchus) pane & vino vitam nostram foveri. atqui in his Synecdoche est, cum spica & uva, velut pars materialis, in pane & vino includantur. Confirmabis fortè hanc sententiam emblemate Pharaoni in spicis exhibito, quarum aliæ tenues frumenti panísque defectum, aliæ pingues copiam designarunt, in quibus ingeniosæ etiam inventionis locus fuit: cum Regem earum significatio latuerit, soli Josepho perspecta, cuius proinde interpretatio tanti apud Regem fuerit, ut primis Regni proceribus juvenem peregrinum antetulerit. Huic ego difficultati occurram, ubi antè de Metonymiæ tropis statuero.

tur, quia rem sibi connexam necessariò significat, ideoque sine ingeniosa inventione est.

Metonymia verò, cum sit rerum contingenter sociatarum, vel cum re sibi inhærēte, vel adhærente jungetur. Et his modis copulantur, 1. caussa & effectus 2. subjectū & accidens. 3. antecedens & consequens: 4. continens & res contenta [quo & possessor ac res possessa spectant] 5. signum & res signata. Sic 1. Bacchus pro vino, aut Aristoteles pro sua Philosophia ponitur 2. ipsa Luxuria pro Sardanapalo regnasse dicitur 3. aratra à bobus referri, pro nocte insequente usurpatur. 4. patera pro vino capitur, Crœsus pro opibus. 5. toga pro pace, aut fasces pro magistratu. Et hæc quidem natura sua eiusmodi sunt, ut vel ad physicas, vel ad ethicas etiam imagines adhiberi possint: nam & ornandæ orationi serviunt, & ad diversa à se, neque necessariò connexa, transferuntur; ut proinde eruditæ conjectationi & ingeniorum exercitationi locus relinquatur, protasi etiam atque apodosi constituendæ sufficiant: tum denique ad mores rerum sibi contingenter adjunctarum transferri possunt, ut in superiori exemplo de Cerere Eucharisticum panem designante liquet. Verum quidem, restrictæ quasdam imagines significationis esse, ut dū Bacchus pro vino, fasces pro magistratu sumuntur. Pro emblematis tamen ser-

III. *Metonymia Imag. servire potest, quia ad diversa à se cum ingenio usurpantis trās-ferri apta est: seu physica illa sint, sive ethica.*

IV. viunt in aliorum societate ad figuras nimium vagas, certâ limitatione, cohibendas. Deinde cùm rei designandæ ita non affinguntur, quin adhuc latam significandi vim retineant: nam & Bacchus hominem pinguem, & ingenio tardum, & ebriosum, & vinum, & vitem, & autumnum, & opulentiam, & victorem ac belli Ducem repræsentare poterit: at prora navis, quando in Synecdoche usurpatur, nil præter navem designabit, spica & uva ita ex sua natura ad panem & vinum ordinata sunt, ut per Synecdochen tanquam pars materiæ aliud, quàm panem vinúmque, aut, tanquam pars integrans, aliud, quàm messem, aut vindemiam significare nequeant. atque adeò symbolum aut emblema se solis non conficiant, nisi, ut res aliæ naturales, rebus diversis significandis adhibeantur. uti factum in emblemate Pharaoni per somnum obiecto, in quo & spicarum numerus, & gracilitas ac habitudo vim illis significandi annos septem, atque annonæ per eosdem tum copiam insignem, tum penuriam: ad quam illæ designandam ex natura sua ordinatæ non erant. proindéque ultra synecdoches terminos interpretatio Josephi sese ad metaphoram & metonymiam extendit.

Quæ stricta significationis sunt, ad figuras vagas determinandas serviunt.

V. Illud porò hoc loco negligendum non est, quòd dixerim, res ex natura huius tropi non repugnare, quô minùs imagini figuratæ serviant. Siquidem non abnuo, aliâ ineptudine laborare illas posse. nam si ad domum Ucalegontis exprimendam ipsum Ucalegontem aut pro vase vinum proponam, an non ineptè id fecero? & tamen metonymia utraque, in oratione tolerata est,

——— *Nunc proximus ardet Vcalegon,*

Vina coronant-

pro domo ardente, & vase, aut cratere coronato. Alius igitur hic defectus occurrit in utroque, quod ordo desit & relatio sufficiens, quæ semper in imagine singularis esse debet, neque facile nobilius ad ignobile (nisi fortè ut causa æquivoca) ordinari: homo enim & vinum non est propter domum & vasa, sed hæc illorum causâ reperta sunt. unde domus, ac vasa. homines vináque, non contrà significare poterunt. ita ex fascibus quoque Magistratus, ex bobus redeuntibus nox ingruens, nō tamen vicissim,

Vt Metonymia serviat, ordo aliquis peculiaris significantis ad significatum intercedere debet, qui tamen necessarius non sit: qualis est fumi v. g. ad ignem.

vicissim, nec in oratione quidem, intelliguntur. Hinc ad imaginem non omnes admittuntur metonymiæ; aut his, aut aliis de causis, quarum infra plures dabimus, excludendæ.

Neque dicas pari ratione Ucalegontem pro domo adhibendum, quâ pro vino Bacchus, pro opibus Crœsus: quòd hi ad vinum opésque ordine nullo adstringantur. Sed falleris: nam illius repertor præcipuus Bacchus, harum collector insignis Crœsus; at habitare domum, commune est Ucalegonti cũ omnibus. hic igitur ratio ordinis præ reliquis nulla; illic eximia. Aurum tamen vinúmque pro Crœso aut Baccho, rectè nõ adhibueris, quia potiorem ad hos relationem non habent, quàm possessorem quemcunque alium. Quocirca hic ordo in emblematis hisce diligenter est expendendus nam propter hunc quædam in hoc tropo imagines subiecti præsertim & accidentis reciprocæ esse poterunt. ut Luxuria imperans pro Sardanapalo imperatore, & vicissim Sardanapalus pro luxuria; pauper pro egestate. & egestas pro pauperibus iconographiæ deserviet. Verùm & ordo ac relatio ad alterum necessaria est. Sic connexio infallibilis inter caussam & effectum, antecedens & consequens, signum ac rem signatam &c. destruit rationem imaginis; cum, non humano ingenio, sed naturâ solâ ad illam significationem determinetur. Ita sol diem ut causa; aurora solem ut antecedens; fumus ignem, ut signum necessarium, exhibent. Connexionem igitur in imagine eiúsque significato neque omnino nullam, neque definitam admittimus, ut nimirum & via appareat investiganti, & conjecturæ ingeniosæ locus relinquatur.

VI. *Quædam imagines reciprocè significant & significantur.*

CAPVT XXXVII.

An Metaphoræ imagini figuratæ conveniant?

I. ACcedimus, à rebus inter se junctis, ad disiunctas dissolutásque, in quibus licet triplex ordo cõstitui

Res omnis vel prorsus similis alteri est, ut homo homini: vel prorsus dissimilis, ut virtus vitio; vel partim similis, partim dissimilis, ut leo forti, & hac tantum metaphoris apta est.

posset. 1. rerum vel specie prorsus similium, ut homo homini, rex regi, leo leoni. 2. partim similium, partim dissimilium; ut leo homini forti componitur, qui specie quidem differunt, aliqua tamen virium paritate conveniunt. 3. prorsus dissimilium atque inter se pugnantium, ut ignis & aqua, probus & improbus. Tamen primum hunc ordinem negligimus, cùm neque tropis, neque imaginibus figuratis competat. Si enim simile ad prorsus simile transferatur, non potest fieri cum virture mutatio, ad quam dissimilitudo aliqua est necessaria, ut res significata per tropum illustretur. alter ordo metaphoris idoneus est, tertius ironiis, de quo utroque præsens instituta est quæstio. Et de ironia quidem, ab imaginum figuratarum classe proscribenda, expedita est ratio; cùm imagini figuratæ proprium sit repræsentare, repræsentatio verò similitudine necessariò includat, quæ non est rerum pugnantium, quòd hæc pugna ex dissimilitudine existat quis enim non videt Æthiopem pro Europæo, testudinem pro aquila, leonem pro agno exhibentem? Quare reliquum est, ut de metaphoris, quæque iisdem permiscentur; allegoriis & parœmiis videamus.

Ironia figuratis imag. non convenit.

II. Est verò metaphora (latinis translatio) *contracta ad verbum similitudo.* atque ut in quovis rerum genere similitudo reperiri potest; ita & metaphora. Quarum aliæ quidem ad laudem idoneæ ab illustrioribus rebus traducuntur; aliæ ad reprehensionem spectantes à vilioribus petuntur. Ita rudem & imperitum hominem sacris addictum, asinum Isidis vocaveris: contrà peritum Oratorem, Regem in cathedra aut Imperatorem animorum. aliæ deinde reciprocæ sunt, sic aliquando cœlũ dicitur pratum, in quo sidera flores, & contrà. hæc verò reciprocatio inter illustriora ferè, quæ analogica sunt, reperitur. aliæ denique analogicè, seu cum proportione, & gemina quadam similitudine, aliæ simpliciter unâ tãtum ratione convenientiæ transferuntur. Sic ver ætatis ad iuventutem analogicè spectat: nam ut ver ad annum sic juvẽtus ad reliquam ætatem se habet. unde duplex comparatio erui potest, veris ad adolescentem, & ætatis

Metaphora sive ad laudem à rebus illustrioribus, sive ad reprehensionem à vilioribus petantur: sive simplices illa translationes sint sive cum proportione analogica; omnes fig. imaginibus serviunt.

ætatis humanæ ad annum. Simplex erit si homo dicatur leo; nam hic neque reciprocatio, neque proportio invenitur. Ne tamen existimes omnia quæ cum proportione dicuntur, etiam reciprocari: nam pes montis [ut & caput] metaphoricè per analogiam appellatur; uti enim se habet pes hominis ad totum corpus, sic infima pars montis ad totum, in quibus tamen nulla reciprocatio, quod hic potius ex defectu vocis propriæ, quàm natura rei contingit: nam pari ratione fons, fluminis caput appellatur, & tamen vicissim caput hominis, fons sensuum nuncupatur. Porrò omnes has metaphoræ species ad imaginum figuratarum classem admittimus. atque illas in reliquis illustriores censemus, quæ cum proportione conjunctæ sunt.

III. *Aristotel. Metaphoræ Imagini proximam facit. cuius varia exempla proponit.*

An verò omnes singularum specierum metaphoræ admittendæ sint, infra, de omni comparatorum genere acturi, videbimus. Certè Aristoteles tantùm Metaphoræ tribuit, ut illam in ceteris tropis solam, ob similitudinem, imaginem vocet, quem operæ pretium fuerit hac de re audire differentem: *lib. 3. Rhetor c. 2. vulgò 4.* ἔστι (verba sunt) δὲ καὶ ἡ εἰκὼν μεταφορά· διαφέρει γὰρ μικρόν. ὅταν μὲν γὰρ εἴπῃ τὸν Ἀχιλλέα: ὡς δὲ λέων ἐπόρουσεν. εἰκών ἐστιν. ὅτι δὲ λέων ἐπόρουσε, μεταφορά. *Est imago etiam translatio: parum etenim differt. nam cum inquit de Achille, velut leo ruit, imago est, cum autem leo ruit, translatio.* Varia deinde illarum, quas vocat imaginum, exempla subiicit, Poëtisque quàm Oratoribus vult esse frequentiores. quarum pleraique, ut Philosophi mentem imaginúmque naturam tantò penetremus faciliùs, operæ pretiũ sit intueri. εἰσὶ δ' εἰκόνες &c. Sunt, inquit, imagines, cum, Androtion in Idreium: similem illum esse canibus solutis asserit, qui obvium quemque mordent. Et cum Theodomas Archidamum Geometricam nescientem Euxeno artis eiusdem ignaro confert. Et illud Platonis de Rep. usurpat. Qui mortuos spoliant vivis manus abstinentes, similes canibus in proiectos lapides involantes parcendo iacientibus. Ex Demosthene verò populum Athe-

 niensem,

mentem, sanis consiliis monitisque intractabilem, nauclero æquat ad omnia surdo, licet viribus robusto. Ex Pericle Samios Atheniensium muneribus non acquiescentes pares facit infantibus præmansum ore cibum cum ploratu tamen atque obluctatione excipientibus. Bæotos verò ilicibus comparat, mutuâ invicem agitatione contusis læsisque, quòd intestino bello hic populus collideretur. Ex Democrate Oratores, pauperum in foro causas avarè tractantes, nutricibus assimilat, quæ meliores cibos deglutientes, suâ infantibus salivâ os illinunt. Ex Antisthene Cephisodotum hominem gracilem cum thure composuit, quod incensum expiránsque exhilararet, ut ipse suos moriens, fortè propter relictas opes oblectabat.

IV. *Similitudo, ex qua metaphora nascitur, imago est.* Ex quibus sanè apertissimum cuivis esse poterit, per εἰκόνα, seu imaginem, Aristotelem rerum similitudinē intelligere, à qua omnis metaphora & originem trahit, & in quam iterum ex eiusdem Aristotelis sententia resoluitur. Nam si Idreium canem, thus Cephisodotum, Athenienses surdos naucleros, Bœotos ilices dixeris, cōtractam in metaphoram similitudinem exhibes, unde idem autor: ἔστι γὰρ ἡ εἰκὼν μεταφορὰ διαφέρουσα προσθέσει. Est enim translatio differens adiunctione. Etenim ubi adiunxeris, *sicut*, *tanquam*, *ut*, *velut*, &c. ex metaphora imaginem conficies. Quare cum, de Lacedæmone non negligenda, Leptines diceret non esse committendum, ut altero Græcia privetur oculo: per imaginem apertiùs sententiam exposuisset, dicendo: committendum non esse, ut privetur Lacedæmone Græcia, tanquam altero suo oculo. Hac in re, licet parum obscura, exempla iccirco prosecutus sum, ut intelligeres ex vulgatis Metaphoræ affectionibus imaginum quoque virtutes, vitiáque deprehendi posse, de quibus postea erit disserendi locus opportunior.

V. *Allegoria & Parœmia, sive ex metaphoris, sive* Superest ut de allegoria & parœmia inquiramus, an faciant ad imaginis poëticæ compositionem? Certè qui allegoriam (quæ Latinis inversio est, continuas tantum metaphoras esse volunt, ut si dicas ovem lupo commisisti, id est, innocentem scelerato, eam non magis emblematis, quàm metaphoram excludent. qui verò Synecdochas

dochas quoque, & metonymias conjunctas allegoriæ tribuunt, (quorum pars minor) metonymias cohærentes, etiam in imagine tolerabunt, ut sine Baccho & Cerere friget Venus. Parœmia huic affinis, quæ à Scaligero aliisque, aut metaphoræ, aut allegoriæ succensetur. Ille enim, repugnante licet Erasmo, Proverbium, ait, pro alio supponere verbo παροιμίαν, à παρὰ & οἶμος, quasi præter verbum proprium, aliud denotare. Sed litigent de nomine, mihi satis est monuisse, parœmiam communiter ex translatis, & nonnunquam metonymicis desumptum suppeditare non rarò materiam conceptúmque figuratis imaginibus. Sic absurda molientem exprimes, si ranis aquam affundas: Solem lucerna illustres: Hircum mulgeas. Testudini pennas aptes: Camelo ad saltum præludas: Fronti ocreas induas, aut galeam lepori, &c. Frustra laborantem, per hominem qui Delphinum caudæ alliget; Arenam metiatur: reti ventos captet, aut piscetur in aere: Penelopes telam retexat, lapidem elixet: Mortuo medeatur: leonem larvâ terreat. Ambiguæ fidei hominem, per illum qui duabus insideat sellis: Vulpinam leoninæ pelli assuat: Alterâ ignem, alterâ manu aquam deferat, similibúsque, quæ exponere ordine longum sit; neque à mediocriter doctis ignorantur.

metonymiis constent, fig. imaginibus idonea esse possunt.

CAPVT XXXVIII.

An, & quæ comparationes rerum imaginem figuratam involuant?

AGimus de comparationibus iis, quæ per æqualitatem aliquam aut certè excessum instituuntur: non iis quæ à dissimili contrarióve ducuntur: ac disparationis potius vocabulum merentur. Istæ comparationes, vel sunt personæ ad personam; ut si gubernator navis Reipubl. Principi comparetur, vel inter rem & rem; ut cùm orbis ovo componitur. vel inter rem & personam, ut cùm elephas homini ratione prædito assimulatur. vel contrà inter personam & rem: cùm Christus ovi, Joannes

I. *Comparatio primò in illam dividi potest, qua est personarum & rerum, inter se &*

cum alterutro instituta. quæ vel erit intelligentiũ vel non intelligentium.

nes Baptista lucernæ similis dicitur. Cum qua penè convenit alia comparatorum divisio. aut enim intelligens cum alio intelligente componitur; ut homo pœnitens cum ægro ad medicinam aspirante: vel cum re tantum animata; ut cum serpente veterem pellem exuente: vel cum vivente insensibili; ut cum vite silvescente per putationem corrigenda. vel denique cum inanimi tantum corpore, ut ferro à rubigine sive auro à scoria purgando.

II.

Comparatio alia est collatio duorum vel plurium, in re, seu proprietate eadem convenientium, ut Achillis & Herculis in fortitudine: vel in re tantùm simili, aut proportionata conspirantiũ, ut agricola cum religioso. hic in cultu animi sese habens, ut ille in cultu agri. quæ cõparata prioribus reiectis tantum in fig. Imaginibus probamus.

Alia horum exempla, si lubeat, ex adductis suprà Aristotelis imaginibus repetere licebit. Ubi alios infantibus, alios ilicibus, alios thuri comparat. Denique comparatio in eum dividi potest, quæ est rerum duarum, vel plurium in tertio aliquo convenientium: sive quæ rerum diversarum est, prout invicem sibi assimulantur in eodem. Et in eam, quæ est rerum, non in uno communi utrisque; sed in simili aliquo, singulis proprio, conspirantium. Prioris exemplum apud Virgilium extat. Ubi Æneas ex comparatione cum Polluce, Theseo, & Hercule instituta, qui ad orcum descenderunt, sibi etiam persuadet jus esse ad eosdem inferos descendendi. Et mihi, inquit, genus est à Iove summo. Deinde alibi Didonis exemplo peregre sedem imperiúmque figentis, sibi etiam idem non invidiosum futurum infert:

——— ——— Si te Carthaginis arces
Phœnissam, Tyriaque aspectus detinet urbis:
Quæ tandem Ausoniâ Teucros considere terrâ
Invidia est?

Hoc verò comparationis genus vel à pari instituitur ut allato exemplo patet; vel à majori, ut si Tribuno in hostem cum vitæ discrimine pugnandum, & militi pari sorte pugnandum erit: è diverso, à minori ad majus, à milite ad tribunum inferes. In quibus tertium utrisque comparatis commune haud difficulter notabis. quod nos ad distinctionem similium, *proprietatem* vocabimus, non *similitudinem*; ut est, à Jove natos Inferos adire:

gentes aliquando sedes mutare, & imperia transferre: denique pugnare adversus hostem. Alterius divisionis exempla sunt, quotquot supra Aristoteles lib. 3. c. 2. attulit. Sic Æschines, ut in Demosthene præter oratoriam facultatem vix quicquam viro dignum ostenderet, tibiis eum comparavit, in quibus dempto collo reliquum corpus appareat inutile (1) Demosthenes verò, ut pari Æschinem lixivio perfunderet, illúmque non causæ æquitate, sed largitionis magnitudine ad dicendum inflecti significaret, argutè eum trutinæ assimilavit, quæ in quamcunque partem gravius pondus attuleris, inclinatur. [2] Nec illepida est illa Ciceronis pro Sext. Roscio Amer. adversus accusatores. Anseribus cibaria publicè locantur, & canes aluntur in Capitolio, ut significent si fures venerint: alii vestrum anseres sunt, qui tantummodo clamant, nocere non possunt: alii canes, & latrare, & mordere possunt. (3) In his facilè observabis, illud, in quo conveniunt, non esse idem utrisque commune; sed duo ad se mutuò per similitudinem relata, ut tibiæ inflatæ collum, & Demosthenis eloquens oratio, inclinatio Æschinis ad aurum: & trutinæ ad pondus, latratus morsúsque canum & accusatio oratorum.

III.

1] *Inanis totum eloquentia strepitus sine aliis dotibus est.*
2] *Donis ab æquitate inflecti*
3] *Sola voce alii vitiis obstituntur; alii voce & opere.*

IV.

Protasis & apodosis, sive figura & significatum proprietate rerum differre debent.

Damnamus in hac nostra imaginum facultate prioris generis comparationes, quæ commune aliquid obtinent, in quo unum sunt: illas admittimus, quæ proportionatum aliquid possident, in quo pares reperiantur. Siquidem in poëtica imagine non est idem, quod pingitur, quodque à nobis res significans, repræsentans, figura protasis græcè dicitur: cum illo, quod significatur: repræsentatur, & redditio, græcè apodosis nuncupatur. Pictoribus id tantum conceditur, qui talem adumbrant imaginem quæ cum re significata in communi aliquo tertio, id est, coloribus ac lineamentis conveniant. eandem proprietatem, quæ in re significata est, in imagine exhibent. Poëta verò diversam ab illa quæ apparet in imagine: nam in eo præcipuè hæc poesis consistit, quod pro una rei proprietate usurpet per tropum aliam. Exempli gratiâ, proponatur imago Tribuni adversus hostem pugnantis: inde non colliges alteram

comparationis partem, videlicet militi adversus hostem pugnaudnm esse. neque si hoc intuleris, aliud de milite dicturus es, quàm quòd exhibetur in Tribuno, nempe pugnandum esse: quod tertium est, non par, sed idem, ac utrisque proprium, quæ apodosis omnino vitiosa & ingenii, inventionisque artificiosæ est expers. habet enim hoc figurata imago cum enthymemate commune, quod illatio, seu, ut nos, collatio, ab antecedente diversa esse debeat, ne identica sit ac nugatoria. At verò postquam exhibueris, trutinam, suo in partem aliquam pondere devergentem, contulerisque Æschinem ad munera proclivem, quod eò nimirum pondus orationis inflectat, quo aurum oblatum inclinat; & aliud ab eo quod pingitur diversum loqueris, & tamen, cùm simile quippiam imagini ostendas, in Æschine, non abs re, aut ineleganter in trutina illum exhibebis.

V. In hunc scopulum offenderunt Iconographi complures, & ut Ottonem Venium aliósque recentiores taceam, ipse huius artis princeps laudatissimus Alciatus hic nonnunquam impegit. nam emblemate 134. ubi Thrasybulum ob Athenas obsidione liberatas civicâ donat coronâ cum inscriptione, *Optimus civis*, solius historiæ explicatione nihil à pictore diversum facit, qui rem, ut gesta est, penicillo adumbrat, id solum animis obiiciens, quod tabula oculis ingerit. Nec verò suffecerit hoc exemplo uti ad illationem universalem videlicet Thrasybulus coronâ civicâ ob patriam liberatam donatus, tanquam optimus civis, fuit; Ergo & alii cives boni patriæ liberatores donandi erunt. Nam hæc licet illatio vitiosa non sit, protasis tamen atque apodosis, in eodem genere morum sunt, proindéque hæc omni translatione [quam semper intervenire necesse est] ac ingeniosa inventione destituitur. Quod vitium cum in exemplis adhibēdis pronum sit, nonnulli illa prorsus ab hac imaginum palæstra eliminari voluerunt. Quid? inquies, an non rectè per translationem dixero, de pio in parentem viro, alter Æneas? de vafro, alter Ulysses? licebit sic etiam appellare liberatorem patriæ coronatum, Thrasybulum alterum, adeóque Thrasybulus in imagine

Peccarunt Iconographi plures cum, sine translatione proprietatum, rē eandem specie in protasi & apodosi exhibent, ut si per Vlyssem, vafrum significent.

Idque vel exemplis personarū.

gine figurata, illius vicem sustinebit. In his enim illustris aliqua persona tribuitur alteri, quam, veluti propriâ in theatro depositâ, induit. & fortè autor alicui patriæ defensori hanc iconographiam detulerit, qui se in illa, velut reverberatâ speculi imagine, contemplaretur. Verum respondeo, hanc autoris mentem non liquere. Et quidem licet manifesta esset, nondum constaret translatio: nam illustrior persona non sufficit constituendæ metaphoræ quamdiu eadem proprietas boni civis utrique tribuitur. At si Thrasybulus cum bono milite, aut religioso conferretur, locum haberet translatio. Ita neque Æneas pro viro pio acceptus, neque Ulysses pro vafro, metaphoræ sunt, sed metonymiæ, quia Æneas pius fuit, & Ulysses vafer, ac proinde nil præter nomen transfertur, eadem verò proprietas utrisque tribuitur. atque idcirco de vafro rectè dices, alter Ulysses, uti de pictura, Petro v.g. simillima, alter Petrus. non tamen de adolescente rectè dixeris alter flos: aut de S. Joanne, altera lucerna: aut de rege, alter navarchus. Quo velut signo veras metaphoras à solis nominum translationibus licebit discernere. Quod si tamen Ulysses pro quovis vafro, Æneas pro quolibet pio per synecdochen usurpatur, de eius natura in poëticis imaginibus supra disservimus, negavimúsque admittenda.

VI. *Vel rerum aut factorum comparatione.*

Nec modò in exemplis personarum, verum & rerum comparationibus, à translatione quandoque & elegantia symboli deflectitur. Ita Alciatus embl. 127. Locustas apud Insubres omnia anno Christi 1541. vastantes in agro exhibet, cum expositione solà facti & inscriptione, *nihil reliqui*. ubi cum translatio ad apodosin inferendam desit, pictoris magis, quam fictoris officium agit; Neque existimes hoc sufficere, quod nihil reliqui, præter spem & vota miserorum, asserat. dum inquit.

—— Farra omnia consumpserunt.
Spes & in angusto est, stant nisi vota super.

Nam & illa historicæ narrationis sunt, non mysticæ expositionis. Quod si exercitum, id temporis, Italiam vastantem tropologicè per has locustas accepisset, non

ineleganti schemate usum dicerem. Verum quid ago, qui tanti viri scriptis, tot commentationibus doctissimorum hominum, tótque retro periodis annorum probatissimis obeium figam? cur non imperitioribus aliis hic aculeus intenditur? Nolo me quisquam cum illis censeat Momis quibus nec Pandora quidem satis ornata fuerit. Muscæ, quæ ita alienis pascuntur, ut non minus vulnerent, quàm fœdent. Absit, religioni & literis servio. ut Alciatum etiam suadeam, omniúmque utilitati attemperem, hoc ago. Et sanè meretur, uti hujus artis illustrator maximus, in quo cum industria par ingenium. quem, licet alicubi deflectentem; iniuriâ tamen damnemus, si quidem per tenebras, viâ non trita facem nemine præferente, incedentem primum intueamur. Quocirca & deinde ipsius potissimum exemplis utar, quo rudioribus examine secretis, sua ceteris æstimatio atque autoritas constet.

Alciatus emendatus, ut omnium usibus fiat opportunior.

VII. Reliquum est ut alias comparationum divisiones ad rationis leges expendamus In quibus illa inprimis probamus, quæ sunt rei ad personam. adeóque secundi ordinis, quæ cum intelligente fiunt. omnes. Illæ vero, quæ sunt personarum ad personas alias, meritò in disceptationem vocari queant; quod toto conveniant, non genere modo, sed forma etiam: atque iccirco translationis incapaces videantur, quam in hac iconographia necessariam ducimus. Verum Gordius hic nodus non est, jámque expeditus paulo ante in Thrasybuli exemplo utcunque videtur: Cui hanc velut regulam amussimque huius comparationis, adiicio. In omni figuratæ imaginis comparatione (metonymicam excipio, cui relatio sufficit) simile & dissimile requiri: simile, ut conferri inter se res queant, dissimile, ut transferri. Quæ dissimilitudo cum magis emineat in rebus aliis ratione destitutis, si cum homine in comparationem veniant, quàm ipso homine, si cum homine conferatur; illustrior in illis tropologia, ut plurimum, adeóque etiam imago figurata reperitur.

Comparatio rei ad personam, sive personæ ad personam probatur, modo cum similitudine semper dissimilitudo intercedat: ut per illam conferri, per hanc transferri possit.

VIII. Quare ut translatio inter personas collatas appareat, convenit eas maximè officio, statu, ac conditione vivendi disparatas sumere, ut Navarchum, inter fluctus

maris

maris navim providè moderantem, cum Principe Remp: administrante componere. Viatorem cum homine Christiano ad cœlestem patriam tendentem. cum eodem pugilem in arena, cursorem in stadio Olympico, &c. in quibus, ob disparitatem, translatio similitudinem illustrat. Secus quàm in adductis suprà exemplis, ubi patriæ vindex cum Thrasybulo, vir fortis cum Achille, vafer cum Ulysse componitur; quia licet dignitatis atque existimationis diversæ censeantur esse, in officio tamen conveniunt, adeóque translatio pro imagine figurata parum est illustris. Unde Aristotelis doctrina *lib.* 3. *Rhetor. cap* 12. *vulgo* 10. hoc loco diligenter animis pertractanda; qui, de figurata imagine agens, tria nobis proposita esse cupit, ut rem oculis, cum quadam urbanitate, subiiciamus: translationem, oppositionem, & evidentiam. Verba sunt; δεῖ τριῶν στοχάζεσθαι τούτων. μεταφορᾶς, ἀντιθέσεως, ἐνεργείας. quo ultimo vim quandam significandi rariorem conjunctam accipit. Pergit denique seq. cap. τῶν δὲ μεταφορῶν τεττάρων οὐσῶν, εὐδοκιμοῦσι μάλιστα, αἱ κατὰ ἀναλογίαν. *oportet tria spectare, translationem, oppositionem, & evidentiam In quatuor verò translationum generibus probantur maximè, quæ sunt ex proportione.* Exemplo id Periclis ostendit, qui juventutem bello sublatam, ita de civitate evanuisse dicit, ut si quis ver ex anno sustulisset. Et alio Leptinæ, qui Lacedæmonios alterum Græciæ vocabat oculum. nam uti se ver ad anni partes, ita se iuventus ad reliquas hominis ætates habet: &, quemadmodum oculi præstantissima pars corporis; ita Athenæ & Lacedæmon in Græcia. Quibus exemplis utor libentius, ut intelligas, & rerum cum personis comparationes, & cum iisdem partium corporis (quæ ad personas reducuntur) Aristotelis, meoque hic calculo probari.

Dissimilitudo cum inter personas minor sit, quam res & personas, minus etiam illustris hic plerúmque est translatio.

IX. Superest personæ ad rem, & rei ad rem expendenda collatio. Et quidem si Aristotelis vestigiis, de imaginibus figuratis oratorum, ac metaphoris illustrioribus insistamus, dubium esse nequit, quin hæ comparatio-

nes admittendæ fuerint, Cum translationes ab his non minus frequentes; ab animatis etiam ad inanima nobiliores ducantur; quod veluti sensum animámque nostrâ oratione, accipiant. Ita, ex Homero Sisyphi saxum impudens vocat: & hastis militaribus cupiditatem volandi pugnandíque tribuit. Posterioris verò generis exemplum apud Alciatum est embl. 100. de hirundine pro vere, cuculo pro æstate, ficedula pro autumno, fringilla [1] pro hieme exhibita. Difficultas tamen in illa præsertim personarum ad rem collatione est, quod uti naturâ res quæque creata ad hominem ornandum, ab autore rerum, directa est, præposterúmque fuerit, inservire hominem rebus sibi inferioribus; ita significandi ratione illa potius ad hominem, quam ad illas homo referatur. tum quòd illa imaginum prima institutio ad hominum mores formandos reperta, velut pars quædam disciplinæ moralis, hos sibi terminos ethologiæ, inveterato iam usu præscripserit. Et sanè ratio ipsa atque necessitas hos intra limites coërcere videtur; ut certam, finitámque significandi formam, imago acciperet, quæ dubium spectatoris animum, quasi digito intento, ad hominem duceret, moneretque illic investigandam propositæ imaginis analogiam. Infinitum enim foret ad res creatas omnes cogitationem circumferre, atq; in singulis indagare homœotypon imaginis. Ita si, vulgato licet schemate, vel hominem, vel ovum proposueris, velut microcosmum quendam, magni hujus mundi imaginem, quis illuc mentem subitò vertet? Quis enim illum Nestoris scyphum, de quo Alciatus embl: 101. cœlo applicandum cum eo censeat, in quo claviculi quatuor cœli sidera, insidentes his totidem columbæ Pleiades designent?

1) Ver, æstas, autumnus, hiems.

X. *Comparatio, ad rē rei & personæ ad rem, tūc locum habere potest, cum, velut adiunctum minus præcipuum in imagine locum occupat.*

Non tamen figuratis illis imaginibus, quæ cetera omnia continent ad hanc iconographiam postulata, omnino aditum interdicimus: fieri enim in emblematis atque ænigmatis inprimis poterit, ut aliis definitè satis significantibus, ceu pars, aut adjunctum quodpiam accedant, atque iccirco certis legibus terminisque significandi cohibeantur. Ita ovum, si tribus digitis suspendatur,

tur, ex sacris tibi literis repræsentabit Dei potentiam, qui tribus digitis appendisse terrarum orbem dicitur. tres digiti sanctissimam nobis Triadem in hoc opus conspirantem designant. Ex digitis verò ovi. significatio ad orbem limitata intelligitur. Accedit, usu atque instituto complura obtinuisse finitam significandi vim, ut sunt Hieroglyphicæ Ægyptiorum notæ, qui v.g. per basiliscum ævum, per palmam annum exhibent: & personæ in fabulis poëticæ; ut cum pro aëre Jupiter, pro aqua Neptunus, vino Bacchus, Cerere fruges &c. designantur. Sunt & signa vulgo ad certarum rerum significationem assumpta, ut cum per ignem montibus expositum adventantem hostem, per hederam Baccho sacram, vinum demonstrant. denique illa omnia quæ supra de metonymiæ tropis differentes probavimus, in hac imaginum disciplina, suâ deturbare possessione nolumus. quis verò qualisque eis locus debeatur, infra differetur opportunius, ubi sua cuivis imaginum generi cernetur hereditas.

Illa verò superius allata in contrariam partem ratio, id quidem obtinere videtur: ne illæ imagines quæ suâ natura obscuritatem fugiunt, ut sunt Emblemata ac symbola tam remotis translationibus vitientur. sed de Hieroglyphicis atque Ænigmatis nihil persuadet. Nec sane omnis imaginum usus ad morum disciplinam olim versus est, cùm iis etiam arcana naturæ ac Philosophiæ secreta Ægyptios obvelasse compertum sit, & Græcis familiare fuerit, fabularum involucris orbis huius naturæque ingenium scientiarum cupidis proponere.

XI. *In Hieroglyphicis quoque & Ænigmatis locus huic comparationi esse potest.*

CAPVT XXXIX.

De imaginum sig. diversitate & primis distinguendi fundamentis.

I. *Pauci hactenus Imagines figuratas distinxêre, sed qua alius emblemata, alius symbola, aut hieroglyphica dixit.*

DE imaginum generibus hoc loco quædam animadvertenda existimavi, priusquam ad singulos lectorem fontes remitterem. ubi de Symbolis, Emblemate, Hieroglyphicis, atque Ænigmate speciatim differetur, suisque finibus quæque ac legibus circumscribentur. Etenim quatuor hæc suo quidem nomine iamdudum hac in arte recepta sunt; sed qui illa inter se ita dispertiatur, ut vel confusa non sint; vel omnia complectantur imaginum poeticarum genera, nemo à me cōpertus est hactenus. Promiscuus omnium usus fuit, quæque alius emblemata; alius aut symbola dixit, aut Hieroglyphica, aut Ænigmata. Alciatus omnium exempla sub emblematis nomine proposuit. Paradinus symbolorum, Pierius Hieroglyphicorum titulo donavit. omnes confuderunt omnia. Neque recentiores comperi, qui universim ex certis principiis ac fundamentis hanc controversiam ita definierint, ut niti quis tuto posset, & non alium alia consectantem nonnunquam etiam eundem sibi adversantem inveniat.

II. *Alii imagines malè à materia distinxere in Physicas, historicas ethicas, quia distinctio omnis à forma est.*

Nonnulli imagines à materia unde sumuntur denominant segregántque in physicas, quæ à rebus naturalibus: historicas, quæ ab historiis: politicas, sive ethicas, quæ à moribus hominum ducuntur; ut apud Claudium Minoëm videre est. Sed hæc divisio materiarum est, non imaginum: neque adæquata, cùm de artefactis nulla mentio: nisi ea rebus naturalibus confundat. Potius in physicas, ac morales, ex ipsa significandi res physicas, aut morales ratione, separandæ erunt, quod appellationes rerum ab ipsa forma distinguente, non verò materia petendæ sint: hæ enim imagines in materia sæpe conveniant necesse est; cum eadem res, tam physice, quàm ethicè significare possit. Nos hic adæquatam, & materiæ, & formæ diversitatem inquirimus; ut, quæ toto separentur genere, appareat.

Existi.

Existimamus igitur, imagines figuratas, rectè in eas dividi, quæ rerum inter se similium, & eas, quæ dissimilium, collationem exhibent, sive in eas, quæ ex natura, & eas quæ ex instituto repræsentāt: ut quas tū materia, tum potissimum figuratâ significādi ratione, quam plurimum distare necesse sit. Dissimilia voco, non quæ omnem excludant convenientiam, sed in quibus nulla emineat, dissimilitudo verò insignis reperitur. quemadmodū in plerisq; metonymiis & Ægyptiorū hieroglyphicis manifestū est. sicut è diverso, hęc similia appello, nō quę omnē excludunt dissimilitudinē; verùm ubi similitudo licet quandoq; abdita, tamen nō ignobilis se offerat perspicacius intuenti. Exemplo res clara erit. Sceptrum, aut accipiter, potestatis supremæ imagines sunt, uti etiā sol, vel aquila: verum illa absq; similitudine, sola hominum voluntate & arbitratu: hæc, ex ipsa rerū convenientium natura, hanc significandi facultatem possident. Etenim nisi sceptrum Regibus tributum esset, illa vi significandi destitueretur: & nisi placuisset hoc sensu Ægyptiis hæc imago accipitris, rapacem potius atque avarum, quàm Deum adumbrasset. Neque tamen omnis ratio similitudinis ad huius significari vim tribuendam defuit. nam regibus velut subditorum custodibus ac defensoribus sceptrum in baculi speciem datur, analogiâ à pastoribus ducta, qui baculo vel ad corrigendum aberrantem gregem, vel ad lupos hostésque arcendos utuntur. accipitri & magna fecunditas, & producta ætas, & solis amati obtutus, ad hanc significandi facultatem viam fecit. III. *Imagines fig. rer. è dividuntur, in eas, quæ ex natura per similitudinem, & eas quæ ex instituto, absque similitudine repræsentāt. quia ipsâ figurandi ratione differunt.*

Neque fundamento omni destituitur prima significandi origo, cū Ægyptii plerumq; in recondita & a vulgi sensu remota proprietate rerū, hanc imaginū vim niti voluerint: ut secreta Philosophiæ ac religionis suæ, per Hieroglyphica, neq; à ratione longissime distarent, neq; passim omnibus, præterquā eruditis, paterent. Ceterum plurimū hæc à rerum similium imaginibus differre, quis non videat? Etenim cū duæ res sint, quæ gratiam inprimis conciliant imagini, prima, quod eruditæ coniectationi lectoris locū relinquat: altera quod idoneā ac minus exspectatam comparationē involuat, atque ad hanc viā aperiat intuenti. Utrumq; longè aliter similia, quàm IV. *Imagines rerum dissimilium, longè aliter, quàm similium significant.*

 dissimi-

dissimilia præstant. Illorum ferè gratia in priori, horũ in posteriori maior. Dum enim per accipitrẽ Deũ agnoscis Ægyptiorũ institutum meminisse debes, atque ex illius jam ante explorati recordatione, in Dei, per illum repræsentati, venire memoriam. ex quo illa potissimum voluptas manat, quod tu ea, quæ alter, velut raræ cognitionis, tibi conjectanda proposuit, sis assecutus: nihil hac in re ingenio, aut eruditioni autoris concessurus.

Ubi verò accipitrem cum Deo comparaveris, ob remotam obscurámque similitudinem, nihil neque magnopere amas, neque admiraris. imò sæpe hanc meditationem negligis atq; in priori acquiescis. In rebus similibus contra non rarè evenit: nam, ante omnia, comparatione ad res diversas institutâ; vel assequeris, ob reconditũ tibi minus sensum, & tunc simul rerum collatarum analogiâ, simul tuo autórisque ingenio átque inventione delectaris: vel non assequeris, & tunc ad autoris, expositionẽ digressus, ea minimũ voluptate frueris, quam in apposita rerum cõvenientia deprehendis; secus quàm in Hieroglyphicorũ collatione usuvenit. Neque eò hæc dissero, ut existimes cognitionem tuam ad imaginis absolutionem requiri [illa enim cum icone contingenter jungitur] sed ut ex hoc iconis effectu, affectúque tuo diversam imaginum naturam discas.

V. *Imagines fig. ex similitudine & natura rei significative, dividũtur in rei intelligentis, ut cum miles religiosum repræsentat; & non intelligentis, ut cum rosa inter spinas eundem religiosum exhibet: quia hic repræsentãdi modus specie ab illo differt.*

Altera divisio, imaginum à similitudine desumptarum, est in eas, quæ est rerum inter eandem vel diversam speciem cum persona aliqua comparatarum. Et duplex tantum esse poterit. rei videlicet intellectu præditæ; ut si religiosus cum milite componatur: aut ratione destitutæ; ut si adolescens cum flore aut astro comparetur. priorem rerum intelligentium cum intelligente, alteram cum non intelligente vocabimus. Quod verò hánc divisionem tantum imaginum à similitudine sumptarum dicam; causa est: quod omnis icon à dissimili [sive eiusdem, seu diversæ cum re significata, speciei fuerit] eandem figurandi significandique rationem ab instituto obtineat. proindéque ad hujus partitionis societatem venire non queat. Quæ certè ex æquo facta videtur, quia mores disciplinásque alia, quàm aut rei intelligentis aut non intelligentis imagine repræsentare ne-

nequis. In quo comparationum genere, quis maximum diſcrimen non obſervet? nam & materiâ totâ diſtant, & repræſentandi ratione. Et quamvis fieri poſſit, ut idem ſignificatum imaginis ſit intelligentis, & non intelligentis; exempli gratiâ, idem religioſus per militem armatũ, & roſam ſpinis obſeptam exprimatur: [r] tamen fieri nequit, ut eadem ſit utriuſque repræſentandi ratio, à qua ultimò imago in ſua natura, ac finitione abſoluitur, ſignificato per apodoſin naturam imaginis non ingrediente.

r] *Religioſus.*

VI. *Differunt valde imagines rei intelligentis & non intelligentis ad par vel diſpar naturâ.*

Illa autem repræſentandi diverſa ratio in hoc potiſſimum ſita eſt, quod [uti in omni imagine ſimile cum diſsimili mixtum docuimus] illæ comparationes, quæ ab intelligente ad intelligens ducantur, multum ſimilitudinis & quidem apertæ, parum verò diſſimilitudinis afferan, contrà quàm aliæ. unde pinguioris minervæ atque ingenii ſunt, vulgóque etiam non raro perſpectæ ceteræ verò imagines quia ad res toto genere diſtantes, id eſt, à non intelligente ad intelligens, transferuntur, præter diſſimilitudinem, quam palam velut profitentur, ſimilitudinem occultam & vulgo incognitam poſſidẽt. quocirca exſpectationem ſæpe fallunt, admirationémque pariunt, & perſpicacis ingenii ſunt argumentum, autore Philoſopho διον καὶ ἐν φιλοσοφία τὸ ὅμοιον, καὶ ἐν πολὺ διέχουσι, θεωρεῖν ἐυστόχου. *In Philoſophia ſimile in longe diſtantibus invenire, acuti eſt hominis* quod Archytæ exemplo probat, qui idem eſſe dicebat arbitrium prudentis viri. & aram numinis; iccirco quod ad utrumque homines in neceſſitate confugerent. Quæ ratio diligenter obſervanda, cum nobis multarum alibi deductionum futura ſit fundamentum.

Reliqua ſunt duo comparatorum genera, ut non intelligentis ad non intelligens v.g. palmæ ad annum, aut ovi ad mundum: & intelligentis ad non intelligens v.g. hominis ad mundum, aut capitis ad arcem repræſentandam. Quæ eiuſmodi ſunt, ut ob vagam ſignificandi libertatem, quam ad res quaslibet figurandas obtinent, merito ab aliis ſeparentur imaginibus, quæ ad res intellectu præditas adſtricta repræſentandi facultate ordinantur. Cum illæ ex ordine, quem ad tot creaturarum diverſiſſima habent genera, infinitâ quadam ſignifican-

di licẽtiã, obſcura prorſus maneant: hæ contra viã facilem definitæ atque apertæ magis inveſtiganti præſtent.

VIII. *Imagines fig. bene etiam in obſcuras & claras ſeparantur.* Quæ cauſa eſt cur imagines universè in obſcuras claráſque dividendas cenſeam, & has quidẽ Symbolis illas Ænigmatis, ut ſuperiori iã capite dixi, tribuendas. Hæc verò diviſio, licet qualitatis potius, quàm ſubſtantiæ videatur, in ipſa tamen imaginum natura & ſignificandi ratione per ſe in obſcuritatem propenſa nititur. Neque obſtat quod in Græcorum fabulis atque Ægyptiorum Hieroglyphicis multa multis explorata ſint, ut cum Bacchus vinum, Ceres frumentum, mundum in orbem volutus ſerpens, ſtella Deum ſignificat. hæc enim nihil impedit notitia, quo minus res illæ ſuâ natura obſcuræ maneant. tum deinde apertiores quædam imagines ac notæ, quæ ad perfectam aliquam mentis ſententiã implendam obſcurioribus aliis adhibeutur, totius imaginis non mutant ingenium. Quocirca hæc diviſio perſtat, priori etiam generalior, quia omnes ſub ſe Imaginum figuras complectitur, quæ tales omnino ſunt, ut ex natura ſua, rem quamlibet vel clarè, vel obſcurè repræſentent. Illud poſſident, quæ per convenientiam cum re aliqua definita, qualis intelligentis naturæ actio eſt, conferuntur, adeóque morales etiam vocari poſſunt, quod mores repræſentando exprimant. Hoc obtinent, quæ vel nulla vel occulta convenientia indefinitè ad rem quamlibet creatam, ciúſque tam naturam, quam mores vaga ſignificandi libertate ſpectant, certis tamen ſignis ad unum ex tam variis affiguntur, ut non niſi perſpicaciſſimis oculis perviæ ſint. Ceterum de harum Imaginum differeutia l. 6. tractandum uberius.

VIII. *Aliam imaginum diviſionẽ, in eam, quæ eſt rerum incompoſſibiliũ ut ſirenis: & cõpoſſibilium* Videbitur tamen nonnullis aliud imaginum genus dari, quod in protaſi res exhibet naturæ veluti ingenio pugnantes, adeóque aliam diviſionem inſtituet, quæ ſit rerum (ſic loqui liceat) incompoſſibilium & compoſſibilium: nam, ut illa protaſi multum diſtant, ſic neceſſe eſt interpretandi non parum ratione differre, adeóque diverſas inter ſe imaginum figuras conſtituere. cum enim Bellerophontem aliquem in aere equitantem, aut modulantem in mari Sirenem, in tabula propoſueris, quis non videat, diverſo te uti docendi genere, quàm ſi

vel

vel aquilam volantem, aut concinentem luſciniam, vel etiam Phrynen aliquam in oſtio formoſam, penicillo expreſſeris. quamvis idem tam diverſorum ſignificatum eſſe poſſit, ut ſi illecebroſa mulier & per Sirenem concinentem, & modulantem luſciniam, intelligatur: Sed enim diverſa ſignificandi eſt ratio: nam Siren, velut res ex pugnantibus conflata, adeóque ficta & impoſſibilis, occurrit; quam tamen, ſignificandi ratione ex tam diverſis naturis rectè videt coaleſcere, ac hominem deſignare, qui, & humanum aliquid, ſcilicet rationem, & brutum quippiam, videlicet concupiſcentiam affectionemq; turpem conjungat. quod ut intuentem, prima ſui ſpecie, admirantẽ ſuſpenſumque, velut inane figmentum tenet; ita ad veritatis ſignificatæ lucem penetranti, occurrit perquàm jucundum. Quare hæc jure partitio priori adjungetur: ut comparata, vel ſint rerum incompoſſibilium, vel compoſſibilium ratione materiæ, quod ex Ariſtol. de re poëtica magnopere confirmari videtur. *Sed* nec eiuſcemodi imaginum, tanquam primò diverſarum, diviſionem probamus, cum ex ſola materiæ (quæ pugnare videtur) diverſitate exiſtat, ſignificandi enim ratione conſpirare atq; in unam convenire repræſentationem res, exteriori ſpecie pugnantes, feruntur: ut iccirco præter diſtinctionem materiæ, nulla formarum conſtituenda diverſitas fuerit. Ariſtotelem hac de re alibi ponderavi, cum ænigmatis in eo formã, ait, conſiſtere, quòd incompoſſibilia conjungat. Conſule inferius tradenda de Ænigmate.

ut luſcinia & Phrynes canentis, reiicimus, quia ſolius tantùm materia eſt.

IX.

Eadem de cauſa reiicitur diviſio imaginis ficta & vera rei, nam in ratione ſignificandi unde ſolùm petenda diverſitas) convenire poterunt.

Proferent alii earum imaginum diviſionem, quæ ſunt rei veræ, & fictæ: ſive, quæ in protaſi rem aliquam creatam, & quæ tantùm imaginariam, ac hominum ingenio excogitatam, contineant. quæ ut inter ſe toto entis genere diſtant, ita in rationę quoque perſuadendi diſtare neceſſe erit; adeóque non materialiter ſolum (ut cum Philoſophis loquar) ſed & formaliter differre. Et ſanè quis non videat, aliter mihi e. g. prudentiam, per bifrontem Janum, aliter per ſerpentem proponi. ut aliter mihi eadẽ prudentia per Salomonis de puero judicium, quàm per eoſdem ſerpentes proponitur. Dico *Prudentia*: nam *Prudens* per Salomonem ſignificari tranſlatę non poteſt,

ut ſupra docui. Hic nodus omnibus ſoluendus eſt, qui præter ſymbola, emblemata, ænigmata ac hieroglyphica aliud univerſim imaginum figuratarum genus nolint ſtatuere. Verum tamen eius nondum ponderis argumentum eſſe ſentio, ut excuti nequeat. Nam vera, an ficta ſit materiæ protaſis, tanti ad diſcrimen non intereſt; ut iccirco à vulgatis imaginum generibus diſcedendum ſit. Neque enim aliter ſuadet in hac imaginum diſciplina res ficta, quàm vera. ſi quidem ita ficta ſit, ut naturam rerum poſſibilium imitetur. cuius rei hæc cauſa eſt. quòd animus per imaginem diſcentis non adhæret protaſi, ut vera in ſe, aut hiſtorica eſt: ſed ut repræſentativa eſt, unúmque altero extremum ſignificando confert: quod in Chriſti parabolis manifeſtum: ad quarum propoſitionem nemo ita mentem convertit; ut ſcire cuperet, vera, an ficta Chriſtus referret; quis enim illud uſpiam ſollicitè eſt ſcrutatus? ſed ad illa, velut imaginem, verſis ſatis erat, ſignificati veritatem inſpexiſſe. Ut in Davide multò etiam clariſſimum. acceperat ille à propheta, hominem locupletem pauperculo unicam, quam impendio foviſſet amaſsetque, oviculam ſubtraxiſſe, ratus hiſtoriam ſe audire, mox fabulam intellexit, cum ſe Berſabeæ raptorem deſignatum videret. nec tamen accuſavit prophetam velut fabularum artificem, aut de eius veritate hæſit; ſed in huius imaginis repræſentationem toto animo defixus obſtupuit, indoluítque. In iride cœleſti quid refert, fictíne colores, an veri, modo aptè repræſentent? Et quid ſi Deus Janum aliquem hominem bifrontem, & abſolutæ prudentiæ ſpeculum, condidiſſet? an putas aliter tibi prudentiæ naturam, quàm modò in imagine proponeret? fac illa de Salomone fabuloſa eſſe, an aliam iccirco in ſignificando facultatem ſortientur? Enimvero, hæc tota mutatio eſt tantùm materialis & non neceſſaria imagini, quà repræſentanti: aliàs enim futurum eſſet, ut ſubtractâ v. g. à Salomonis hiſtoria veritate vis illa ſignificandi intercideret. Nam ſcitum Philoſophorum eſt. Parte eſſentiali ſublatâ totam rei eſſentiam deperire. Exempla vero ſupra adducta illud potius ſtabiliunt diſcrimen, quod in-

ter ejusdem ac diversæ speciei symbola constituimus: nā si pro Jano aut Salomone serpens ad significandam prudentiam substituatur, lubentes admittimus repræsentandi significandique rationem, toto genere mutari.

Quocircà stabit illa imaginum divisio triplex, I. in obscuras clarásque, quam hic ordine non dignitate principem facimus II. in similes dissimilésque significato: sive in eas, quæ ex natura, & ex arte, seu instituto, repræsentant, quæ utraque divisio generalis est, cum omnis imago vel obscura, vel clara sit, vel similis, vel dissimilis repræsentato, illa divisio symbola & emblemata, quæ ex veterum usu clara sunt, ab hieroglyphicis & ænigmatibus obscuris distinguit: hæc tantùm hieroglyphica quæ ex instituto solum significant separat à reliquis. III. subdivisio est imaginum similium, in eas quæ intelligentis & quæ non intelligentis figuram conferunt: & per hanc symbola ab emblematis, tum etiam à reliquis separantur. Verum hæc uberius infra, ubi de quibusque singulatim erit agendum. Aliæ divisiones, quæ adduci possunt; vel materiarum sunt, vel solùm partium, vel cum his in re conveniunt. X. *Triplex deniq; imaginum fig. divisio probatur.*

CAPUT XL.

De varia figuratarum imaginum materia, ex Alciato potissimum proposita, cum ejusdem autoris emendatione.

Res diversas, figuratæ iconographię idoneas, per libros superiores, velut fontes, aperuimus, neglectis ferè rerum gestarum exemplis: tum quod illæ velut ingens quidam oceanus passim orbem librósque occupent; tum quod minorem ceteris plerisque gratiam ad rem emblematicam afferant. Nunc, ut tanquam in fasciculum colligam sparsas latè materias, atque autoritate aliqua comprobem, Alciati symbolographorum Principis, hac in re, mentem atque usum expendemus. Hic sub emblematis titulo omnem propè figuratarum imaginum, & materiam & formam attigit, quâ verò arte ac facilitate ad hanc rem usus, alibi occurret. Nunc velut in brevi tabella nobis exhibendus est. Ut quibus è fontibus potissimum hauserit, constet, I.

II. *Ex rebus naturalibus sūpsit imagines.* Ex naturâ fecundiſſimo imaginū campo plurima ab Alciato ſunt deprōpta: ut *Oliva* arida, quam circum vitis fœcunda, tanquam ariditatis cauſa, pendet. [1] *ſignificatur*. Prudens vino abſtinet, ſeu, Virgo fugit Bromium. embl. 24. in editione plantini anno 1578. quod addo, ut intelligas in nonnullis editionibus, omiſſe emblemate, numerum mutari.

1) Prudens & Virgo vino abſtinent

Ciconia pullos nutrit, nutrienda ab iiſdem in ſenio. [2] ſig. gratia referenda. embl. 30.

2) Gratia in parentes.

Bos verbera ſuſtinens, & à gravidis abſtinens [3] lemma. ἀνέχου καὶ ἀπέχου *Suſtine & abſtine* embl. 34.

3) Suſtine & abſtine.

Firmiſſima quercus adverſus ventos, nil niſi folia, amittit. [4] *Signif.* Carolus V. Imperator & Europa à Turca concutitur, ac ſpoliatur, non tamen evertitur. emb. 42.

4) Spoliari non everti.

Porcus [5] cum lemmate. *Vlterius* additur. Caroli V. Imp. in duabus Herculis columnis [5] ſymbolum *plus oltre plus ultra*. Nimirum ſemper progrediendum, ut facit porcus in ſilvis paſtum quærens, non reſpiciens, embl. 45.

5) Semper progrediendum.

III. Anas cicur, alias ad retia captandas ſeducens, [6] *ſig.* Proditor ſuæ gentis. embl. 50.

6) Proditor ſuorum.

Chamæleon aurâ alitur, omnemque colorem præter album induit. [7] *ſig.* Adulator tantum auram ſequitur, & nutu principis ſui formatur. embl. 53.

7) Adulator.

Effrenis equus ab auriga difficile regitur [8] *Sic* cui nulla eſt ratio. 55.

8) Difficulter regi.

Cuculus [9] ſignat tardum ruſticum qui prius vires non abſolvit putando, quam cuculus canat, &c. embl. 6.

9) Tardus agricola.

Veſpertilio [10] ſignat latentes infamiæ causâ. Philoſophos etiam cæcos & verſipelles homines. Emb. 62. Factus ſum veſpertilio (inquit Varro in Agatho.) neque in muribus planè, neque in volucribus.

10) Infamis latens vel Philoſophus cæcus.

Leo caudâ ſeſe verberans, ut ſolet effervefcens [11] *ſignat* hominem irâ incaleſcentem. embl. 63.

11) Iratus.

Ota volucris ſtulta, ſic dicta ab auribus, ſaltans capitur. [12] Nempe fatui facilè captantur, præſertim levitati dediti. embl. 65.

12) Fatuus facilè capiatur.

IV. Lupus cervarius aliâ, ut ſolet, prædâ apprehensâ, infecta-

sectatur visam fortè aliam, (1) priore dimissa, *Ita* avarus aliena petens, sua non rarò amittit. embl.66. 1) *Inhians frustra præda.*

Ficus in rupibus corvos pascit. (2) *Ita* dives parasitos &c. embl. 73. 2) *Dives alit parasitos*

Sargi pisces, quia capras amant, à piscatore hoc in schemate captantur. (3) *sic* quo quisque in mundo cupiditatem sectatur, hoc maxime capitur. embl.75. 3) *Amor decepit.*

Remora navem currentem detinet, (4) *ut* prava cupido adolescentem. embl. 82. 4) *Voluptas remora est.*

Ibis avis rostro sibi alvum purgat. (5) designat, sordidis verbis assuetos. embl. 87. 5) *Verbis sordidis.*

V.

Anguillæ in turbida capiuntur. (6) Ita aliqui ut spoliis ditescant Remp. turbant. 88. 6) *Turbare Remp. ut spolies*

Fluviales cancri, oculis vigiles, chelis & pedibus multis, ventre magno, vagi oberrant. (7) Tales parasiti. embl. 92. 7) *Parasiti.*

Mus ostrea hiulca intrans, contractis conchis, intercluditur, (8) *Ita* gula multis interitum adfert. embl. 94. 8) *Gula mortem adfert.*

Onocrotalus avis prælargo gutture, & voce boante, gulosi ac clamosi rabulæ imago est (9) seu ollaris amici, qui pro ventre loquitur. γλωσσογάστης. 95. 9) *Rabula vel ollaris amicus.*

Falco supremā aëris regionem scandit, anser & anas humi serpunt, (10) Illi Pindarus similis est; his Bacchilides. embl. 139. 10 *Sublimis scriptor. Humilis scriptor*

Capra dum mulgetur, excusso pede, mulctralia evertit. Ita facit qui malo fine bonum evertit cœptum. emb 140. (11) 11 *Bonum opus malus finis evertit,*

Milvus harpam aquilarum è genere rapacissimam sequitur, uti & Sargus piscis mullum consectatur, ut quos illi cibos negligunt, hi ca pant (12) Ita æmulum quendam Alciatus Oenocratem, tanquā vinipotentem nuncupat) se consectari dicit, in jurisprudentiæ studiosis (à se relictis) occupandis. 141 12) *Neglecta ab aliis occupās vel sectator turpis.*

V.

Persica arbor translata in Italiam fecundior. (13) Imago illius est, qui peregrè majori utilitate, quàm in patria degit. Est Albutii ad Alciatum. 142. 13) *peregrinatio utilis.*

Delphin hominum amans anchoram jactam complectens, illam ut firmius infigatur, aggravat. (14) ut Plin. lib.18. Imago Principis est, qui felicitatem Reip qua velut anchorā hæc nititur, non evertere, sed firmare potius debet. 143. 14) *Princeps Reip onus & adjumētum.*

1) Princeps clemens. Rex apum sine spiculo. (1) *Ita* clemens princeps. 148.

2) Vera amicitia Vitis nudam & aridam ulmum complexa est. (2) *Ita* vera amicitia etiam post mortem durat. embl. 159.

3) Princeps regno à suis ejectus. Delphin à mari exæstuante in littus ejectus, (3) *est* princeps, qui à turbis ac seditione populari, de regno exturbatur. embl. 166.

VII. *4) Hostilitas æterna.* Pellis lupina in tympano verberata, aliam ovillam, diverso in tympano, mutam atque insonoram reddit. (4) *Ita* quidam post mortem etiam timendi, ut Zisca, Dux rebellium Hæreticorum in Bohemia, se fore existimabat, cum testamento decerneret, ut pelle sibi post mortem detracta, tympanum militare cingeretur. *Vide Alc. embl. 170.*

5) Insontem invadere. Canis lapidem mordet, neglecto percussore, [5] *Nempe*. alius peccat sæpe, alius plectitur. emb. 174.

6) Mutuũ in conjugio obsequium. Vipera Murænam in litore sibilo adamplexus vocans, venenum evomit, quo viso, hæc ab aquis in littus occurrit. [6] *Nempe* mutuum obsequium in conjugio postulatur. embl. 191.

7) Copia perdit. Nux fecunda juxta viam, sed iccircò lacera. [7] *nempe* copia suis sæpè damnosa est dominis. embl. 192.

VIII. Ex quibus apparet, quanto delectu rerum naturalium similitudines ad iconographiam *Alciatus* adhibuerit. Ita quidem ut neque ex obviis quibusque, protritisque vulgò rebus, neque ab ignotis prorsus ac reconditis naturæ arcanis protasin imaginis accersiverit. quorum utrumque in hac materia vitiosum, unde petita ab indis historiæ naturalis secreta, sive hoc in orbe paucis explorata, ab hac imaginum schola procul facessant, quam enim notitiam a se diversam, translata in rem significatam proprietate aliquâ suâ, parient; si in seipsis peregrina atq; ignota occurrant & tanquam speculum intuentibus medias inter umbras noctemque objiciantur. Quale illud *Alciat. ex Æliano emb. 47.* videtur, ubi Porphyrionem avem sese interimentem exhibet, illa in domo, quæ adulterio matrisfamilias violata est [8] Deinde, quo vel autoris ingenio, vel spectantium voluptate passim nota obtrudes? nam quod pavo superbum, corvus voracem, vulpes callidum in icone adumbret, quam gratiam merebitur, nisi fortè pueri-

8) Aliena in se scelera plectere.

lem

lem applausum & oculorum aliquod lenocinium, scitâ delineatione captes, laudem stylo quidem, at sculptorio debitam.

IX.

Nolim tamen hac mea sen tia te fallas, nam & peregrina quandoque servien, cum ipsa sua affectione, quâ ad rem aliquam transferuntur, satis ex solo prototypo innotescunt. Ita in Brasilia picæ reperiuntur, quæ os toto corpore majus gerunt [1] quâ imagine usus est eleganter *Antonius de Burgundia* in vitiis linguæ cum inscriptione *Minor ore suo*. At si polyglottam [2] avem cantu & suavissimo, & vario (quo omnium ferè avium modulationes assequitur) in protasi ad musicæ artis peritum hominem designandum proponas; quæ utilitas aut voluptas spectantis; similitudine id quidem non ineptâ feceris; verùm tamen ineptâ, quia dos illa ac proprietas volucris, cujus gratia, tanquam imago, adhibetur, incognita est, neque ipso icone exprimitur. Ita neque admitto vulgaria, sed nec prorsus damno, trita, quando similitudine passim usitata veniunt ad iconographiam, nomen in hac poesi non merentur, quia & absque ingeniosa inventione usurpantur, & sine oblectatione spectantur, verum ubi latens aliqua similitudo eruitur, quâ per sententiam inscriptam ad apodosin inexspectatam deflectuntur, tantò majorem obtinent gratiam, quanto ex re omnium cognitioni objecta, minùs sperata proprietas ac significatio ab occultis velut latebris, in lucem producitur. Sic ubi inscripseris apibus, *laborant*, ut hominibus quoque laborem & industriam suadeas, rem notam exhibes, nec admirationem mereris: at si ex illo *Virgilij* versu, *Sic vos non vobis mellificatis apes*. tria illa pro lemmate verba: *Vos, non vobis* [3] decerpseris, eundem quidem laborem, sed cum antithesi minùs obvia, ad parentes, pro filiis; vel exhaustos subditos, pro rege ac milite laborantes eleganter adhibebis. Ita & clavium fasciculus rès est notissima, verùm ubi rariori hæc lemmate donaveris: *Non omnia possumus omnes*. [4] gratiam non vulgarem merebitur.

X.

Quocirca intelliges, non res obvias, sed vulgò usitatas comparationes, me ablegare: nec à rebus modò naturalibus, sed omni prorsus imaginum materia.

1) *Garrulus.*

2) *Musica peritus.*

3) *Parentes pro filiis vel Rustici pro milite, aut Principe laborantes.*

4) *Diversis diversa Deus dona tribuit.*

Deinde inter obscura illa censeri, quæ vel incognita prorsus inter eruditos mediocriter, neque ex ipso imaginis typo satis exponuntur; vel certe, licet nota, illâ tamen, quâ comparantur proprietate, latent, ut cum *Alciatus embl.* 169. pisciculos in mari exhibet, qui in summo à mergis, in imo maris ab aurata capiuntur, [1] ingeniosè hos quidem imaginem tenuium hominum constituit, qui ubique ad vim insidiasque potentiorum patent; sed quis penicillus hanc rem in icone oculis opportunè ad sensum, captumque hominum subjiciet? Ad hæc igitur omnia prudens iconographus oculos mentemque circumferat, ut delectu habito dignissima quæque ad protasin imaginis admittat.

1 Tenuiores ubiq. patēt insidiis.

XI. *Ex historia rerum gestarum, sed rariùs, sumit imagines.*

Historica, quæ res gestas ab hominibus contineant, tanquam minus probata in hac imaginum facultate parce admodum *Alciatus* delibavit, reperies Ulyssem & Diomedem [2] *embl* 41. ut consilium viribus jungendum doceat. Et Brutum extincto Cassio, re jam desperata, gladio incumbentem, *embl.* 109. ut fortunâ nonnunquam virtutem premi, ostendat.

2) Cōsilium viribus jūgendum.

Thrasybulum *embl.* 134. tanquam bonum civem coronatum. Heraclitum & Democritum mundi vanitatem fletu atque irrisione arguentes, *embl* 151. Hectorem denique cum Ajace paciscentem amicitias, balteóque accepto gladium permutantem, fatali utrique munere; quòd hic gladio illo sese confecerit, Hector balteo muros circum raptatus fuerit. [3] quo *embl.* ostendit, ἐχθρῶν δῶρα ἄδωρα, hostium munera fatalia. Alibi quoque insanus Ajax, post adjudicata Achillis arma Ulyssi, porcos, velut adversarium Ulyssem, aggreditur, in se deniquè gladium versurus, [4] ut pateat furiosū sibi potius quam hosti nocere, *embl.* 175.

3) Hostium munera insidia sunt

4) Furiosus ira se sua ulciscitur.

XII. *Translatio in factis requiritur*

De hac verò materia, cum libro superiori, tum præsenti monui, translationem requiri & comparationem unius proprietatis ad alteram, quam instituere non poteris, si in eodem genere morum protasis & apodosis versetur, ita Thrasybuli exemplum rejecimus, quia in protasi ipse coronatus ob servatos cives proponitur, in apodosi verò idem affertur videlicet bonum civem coronan-

ronandum esse; quod est idem per seipsum repræsentare. Speciem igitur, ac proprietatem, in apodosi, mutare necesse est. Ita Ulysses rectè sociatur Diomedi ad exploranda Trojanorum castra tāquam astutus forti. Ex quo si in apodosi inferas, astutum forti in bello sociandum esse, nihil à protasi diversum, atque ingeniosè à te repertum, adduces; sed ubi significaveris: non tantùm viribus sed & consilio rem bellicam à summo Imperatore administrandam esse, vel mentem & dexteram in quovis egregio opere jungenda esse; jam diversum aliquid in apodosi exponens, naturamque figuratæ imaginis assequeris. Qua in re proclivis admodum, historiam ad iconographiam adhibentibus, lapsus est, ut iccircò, iterum iterumque admonendos earum rerum studiosos existimaverim.

XIII. *Res fictæ & fabulosa imaginibus adhibita.*

Ut in veris exemplis parcus, ita in fictis profusus *Alciatus* fuit. Nam & novarum fictionum, & veterum fabularum, denique & apologorum perquam amans reperitur.

1) *Impunè nemo peccat.*

Nmesin cum freno, quo impios constringat atque ad pœnam vocet, exhibet [1] *embl* 27. Nemo enim peccat, impunitus. *Vide suprà Nmesin.*

2) *Spes vivorum tantum est.*

Spem in embl. 44. ita depingit. viridi pallâ exornat, quòd vegetet exeitétq; hominis animum, spicula mortis manibus tracta sustinet. [2] nam ut Theocritus.

ἐλπίδες ἐν ζωοῖσιν, ἀνέλπιστοι δὲ θανόντες.
Sperandum est vivis, non est spes ulla sepultis.

In dolio illam vacuo residere facit, quód ut in *Hesiodi est fabulis* de Pandora, aperto vase, omnia in orbem mala sese effuderint, sola spe in dolii labris remanente [3] Cornicem ei adjungit, cras cras iterantem: [4] de qua sic ipse Alciat. ex Suetonii Domitiano: de cornice mortem Imperatoris hac voce præcinent: ἔσαι πάντα καλῶς. *Est bene* cùm nequeat dicere, dixit, erit.

3) *Spes in malis reliqua.*
4) *Spes futuris sustentatur.*

XIV.
5) *Bonus eventus Cup...*

Adjungitur bonus eventus, & præceps Cupido: [5] quibus sperantes sæpè rapiuntur, hoc per appetitionem, illo per imaginationem excitantur. Sed adsistit præterea Rhamnusia, seu Nemesis, vindex sce-

1) *Illicitum non esse sperandum.* lerum; [1] ut ne sperent illicita, nisi hanc vindicem exspectent

2) *Virtus fraude circumventa.* Virtutem in Ajacis tumulo, ob fraudem Ulyssis in vendicandis sibi Achillis armis; flentem proponit. [4] *embl.* 47.

3) *Invidia sibi malum maximum. Ejus imago* Invidiam macie exsuccam, lippientibus, cæcisque oculis, cor de pectore evulsum mandentem, fluentibus ex ore viperis, seminudam, laceróque habitu, spinosum manu fustem sustinentem exhibet. [3] embl. 71.

4) *Gulæ imago.* Gulam ita adumbrat.

Curculione gruis, tumidâ vir pingitur alvo,

Qui Laron, aut manibus gestat onocrotalum.] 4]

Nempe voracissima hæc avis symbolum helluonis est, embl. 90.

XV. Ut Paupertatem optima sæpè adolescentum opprimere ingenia indicet, hominem sinistra manu alatum sublimémque, dextrâ gravi oneratum lapide depressumque adumbrat. [5]

5) *Paupertas sæpè præclara ingenia oppressit.* Adversus illos, quorum supra vires assurgit audacia, *in embl.* 58. Pygmæos contra Gigantem irrito conatu instruxit, [6]

6) *Audacia viribus major.* Denique ut senes aliquando pestem effugere, cadentibus passim juvenibus, significaret, Amorem ac Mortem uno hospitio receptam, ex ignorantia permutasse spicula, scitè ipse ex Græcorum fictionibus, decerpsit, [7] unde factum [illegible]fferit, emb. 154, ut præpostero naturæ fato, senes amarent, juvenes morerentur. Arguti hac de re *Bellai* *versus*.

7) *Et senes amare, & juvenes mori sunt visi.*

Disce hinc humanæ quæ sint ludibria vitæ:

Mors thalamum sternit, sternit amor tumulum.

Tu quoque disce tuas, natura, invertere leges;

Si pereunt juvenes, depereuntque senes.

De hac fingendi lege ac materia copiosè à me superioris libri principio tractatum, tum in fabulis exempla etiam *Alciati* adhibita, ut supervacuum sit hic plura adjungere: nam & infra de Emblemate atque Ænigmate sese in hanc rem spectantia offerent.

Fabularum ex *Alciato* multa seges, omnem ferè poesios florem hac in materia delibavit.

Ganymedem raptum animæ ad Deum excitatæ applicat. [8] embl. 4.

Mercurium in triviis, [1] Deum esse, velut nos inter anci pites mundi vias dirigentem. 8 1) Director in dubiis.

Harpocratem silentii figuram, [2] stultis inprimis præfigit. 11. 2) Stultis tacendum.

Per Bellerophontem Chimæræ victorem [3] consilio suadet superanda vitia. 14. 3) Consilio superanda vitia

Geryon tricorpor [4] fratrum indivulsam concordiam adumbrat. embl. 40. 4) Concordia fratrũ.

Actæon, suis canibus fit præda, [5] imago illius qui ingratos fovet. 52. 5) Ingratos alere.

Phaethon elati & aliena invadentis Principis imago est. 56. XVII.

Niobe arrogantiæ, quà homines ad res divinas lapidescunt, (6) species est. 67. 6) Superbia obdurat.

Scylla canibus pube tenus cincta, (7) impudentiæ simulacrum. 68. 7) Impudentia.

Progne avis (8) garrulitatem emb. 70. Circe (9) in porcos Ulyssis socios vertens, vitam meretriciam, emb. 76. proponit 8) Garrulitas. 9) Voluptas bruta

Arion à Delphine exceptus, (10) receptum à peregrinis exulem denotat. embl. 89. 10) Exulem recipere.

Prometheus idea hominis altiora suo ingenio attentantis (11) cum lemmate *Quæ supra nos nihil ad nos* emb. 102 Icarus astrologi temerarii figura. 103. 11) Superãtia ingeniũ aggredi.

Chiron semivir Achillem erudiens (12) figura est Principum consiliarii, qui in suos humanus, in hostes tantum feræ similis, & atrox esse debeat. 12) Suis humanus, hostibus ferus.

Terminus Deus Rom. nulli cedens, (13) Est mors vitæ nostræ terminus immobilis. 157. 13) Mors.

Cadmus occisi Draconis dentes serens, unde armati existerent in se mutuò depugnantes, (14) sunt ex literis [quas tradidit] literati, qui deinde æmulatione quadam inter se commissi, aut virtute, aut invidia pugnarunt. 185 XVIII. 14) Literati se invicẽ insectãtur.

Sphinx volucris pennis, pedibus fera, fronte puella, [15 ignorantiam denotat, vel ex ingenii levitate tanquam pennis; vel ex arrogantia, tanquam leonis pedibus; vel amore voluptatis natam, quam ille tollet Oedipus, qui novit quid homo sit, juxta illud Apollinis Delphici γνῶθι σεαυτόν embl. 187. 15) Ignorãtia hominis sui cognitione tollitur

Phryxus in aureo ariete vectus, [16] divitis indocti imago est. embl. 182. 16) Dives indoctus.

Sed has aliásque autoris ſabulas jam ſuprà explicatiùs tradidimus.

Ex quibus opinor facilè intelligis, quantum fabulis in hac imaginum facultate tribuerit, quamque iis opportunè ſit uſus, neque alio duce atque autore ad hanc probandam, ſuadendamque materia eſt opus, qua cum poeſis omnis illuſtratur, tum illa præcipué quæ rerum ſapiĕter excogitatarum ideas, non animo ſolum, verùm ipſis etiam oculis præſentes exhibet. Quocirca libro ſuperiori hanc tibi, velut penum, non parvo labore noſtro, inſtructiſſimam exhibuimus, qua ſi lubet, utere ac fruere.

XIX. Apologorum obliviſci non convenit, neque Alciatus oblitus eſt.

Primum ex Gabriæ apologis ſe offert Aſellus Iſidem Deam ferens, qui honorem Deæ habitum ſibi impenſum credens vapulabat, [1] arrogantiæ causà, audiebatque, *non tibi, ſed religioni*, arrogantium Eccleſiæ Prælatorum imago eſt. embl. 7.

1) Eccleſiaſtici viri arrogãtes.

Auceps avem jaculaturus à vipera mordetur, [2] ex Æſopo. Sunt aſtrologi qui cœlos ſpeculantur, ante oculos poſitarum rerum ignari embl. 504.

2) Incautus.

Cucurbita in pinum elata accreſcenſque tumebat: cui pinus reſpondit, hiems illam tollet arrogantiam [3] ex Crinito, *De honeſta diſcipl. lib. 2. c. 14.* Brevis arrogantium felicitas eſt. 124.

3) Brevis felicitas arrogantiæ

Leo aprum opprimit, ſed vultur ſpectat & exſpectat prædam, ex Gabria, *Nempe.* Principes Chriſtiani ſe mutuò conficiunt [4] ut Turcæ præda fiant. embl. 125.

4) Turca Chriſtianorum diſſidio proficit.

Milvus alienorum viſcerum avidus, propria evomit, [5] cui mater, *Non ſunt tua, ſed aliena* in raptores ex Gabria *nempe* malè parta, male dilabuntur.

5) Male parta pereunt.

Olla terrea à flumine rapta noluit ferream ſublevare, quod diceret,

Nam ſeu te nobis, ſeu nos tibi conferat unda:
Ipſa ego, te, fragilis ſoſpite, ſola terar. [6]

6) Potentes cum humilibus malè colliduntur.

Nempe ſocietas humiliorum cum potentibus ſemper periculoſa eſt. embl. 165.

Corvus ſcorpionem rapiens ab illo ictus interimitur. [7] apud Æſopum de ſerpente eſt. *Ita* pereunt ſæpè

7) Ultio in autorem recidens.

pè qui alios ad interitum postulant. embl. 172.

Vulpes reperto capite hominis affabrè sculpto. O quale inquit, caput; sed cerebrum non habet. [1] ex Æsopo, mentem plus quam formam pollere indicat. 188. 1) Pluris Sapientia, quā forma æstimanda.

E quibus apologorum schematibus disces, tunc imaginibus illas opportunas reddi, quando illud, de quo sermo animantium præcipuè instituitur, in ipsa figura oculis subjectum eminet. Ita Aselli superbia ex honore occurrentium & plagis impositis; morsus viperæ astrologo, & scorpii inflictus corvo, & vultur prædam exspectans, & milvus viscera evomens, per se manifesta sunt, quò tamen illa dos significativa illustriori specie exprimitur, hoc major emblemati accedet gratia. Unde ille apud Gabriam canis, qui aquam cum præda ex ore suspensa præteriens, umbramq; in aqua majorem frustra captans, prædam amisit, [2] dignus imagine est, quia illud quod in fabula potissimum est, penicillo oculis atque animo objicitur. 2) Umbris deludi rerū speciosis.

XXI. Copiam sufficeimus avido lectori libro superiori, unde delectum instituet quanquam obscuriores atq; ignoratos passim non suadeam: nisi ut similitudinis, quam includunt, per se gratiæ satis [illegible]grant.

Parabolis idem, qui apologis locus, quamvis apud Alciatum minus frequentes [illegible]. Tres puellas *embl. 129.* inter se aleæ lusu certantes introducit, quæ videlicet illarum prior mortem obitura esset, ridentémque victam tanquam fati securam, parietinis subitò memorat sepultam; [3] ut ostendat etiam cum ludentibus mortem non ludere nisi seriò. 3) Etiā ludentes de morte mors occupat.

De claudo etiam, quam cæcus humeris sublatum ferret, sic eleganter ludit.

Quo caret alteruter, concors sic præstat uterq;:
Mutuat hic oculos, mutuat ille pedes, [4] 4) Mutuū auxilium.

Qua parabola mutuum auxilium adumbravit, nempe manus manum fricat, sacræ literæ hoc imaginum genere abundant, quibus ad persuasionem neque vis, neque gratia deest

Non longe ab his absunt quæ parœmiæ vim, usumque obtinent, variis etiam locis ab *Alciato* usurpata. Ita *embl, 16,* oculatam in palma manum ex-

1) Nil temere credendum. exhibet. [1] ut moneat temerè non esse credendum, ex illo Plauti versu.

Oculatæ nostræ sunt manus, credunt quod vident.

XXII. Et ficulno folio anguillam stringentem proponit, [2 *embl* 21. ut fugacem quoq; teneri posse ex vulgata parœmia tradat. Ita exhibet *embl.* 59. qui Æthiopem irrito conatu lavet. [3] ut dissuadeat adynata.

2) Fugaces etiam tenentur.

3) Frustra conari.

Ad vitam aulicam exponendam, auratis compedibus hominem innexuit. [4] 86.

4) Vita aulica.

Torquentem funiculos exhibet, asinâ juxta eosdem devorante. [5] ad Jonum alludens proverbium, ut est apud Pausaniam, quod parabolâ, aut historiâ de Ocno homine solerte fecit, qui feminam haberet prodigam suo labore parta abiumentem. 91.

5) Quod vir lucrefacit, uxor consumit.

Erithacos geminos (volucrũ genus est) proponit, quorum alter propellit ex arbore, quam possidet, alterum, (6) juxta illud apud Erasmum Proverb. Unũ arbustum geminos non alit Erithacos: Ita duobus ganeonibus parva culina non sufficit. Neque se facilè duo mendici ad unum patiuntur ostium, embl. 93.

6) Discors societas.

Ulyssis socii embl. 114. lotum gustant, quo fructu gustato illecti navim ac patriam aversati sunt. (7) In patriæ (ob voluptatem alibi captatam) neglectores

7) Inescati peregrinis delitiis.

Canis lunam allatrans, (8) obtrectatorẽ & invidum calumniatorẽ denotat sed πολλὰ μωμήσασθαι ῥάον ἐστὶν ἢ μιμήσασθαι. *embl.* 174.

8) Obtrectator.

XXIII. His affinia sunt Pythagoræ symbola, de quibus inter Ænigmata erit dicendi locus. *Alciatus* non prorsus ab emblematis exclusit. Quale illud est de gruibus. *embl.* 17. quibus inscribit & adumbrat illud Pythagoræ.

Quo prætergressus? quid agis, quid omittis agendum? (9

9) Circumspectus.

Et illo Pythagoræ monitu in Chœnice non sedendum 10) desidiam fovendam non esse. per quietem, admonet embl. 81.

10) Fugienda desidia.

De his tamẽ universim ita sentio, quod nisi tam apertam similitudinem involvant, ut in eam per comparationem cum re significata resolvi possint, ad emblemata, nisi ænigmatica, non esse admittenda.

Hieroglyphicorum quoque non prorsus negligens [1] *Alciatus*. Nam & telum remoræ implicatum exhibet, embl. 20. quo maturandum cum judicio admonet, juxta illud, Festina lentè.

1) Cum judicio properandum.

Duo item Cornua-copiæ medium caduceum complexa. (2) cum inscriptione explicante: Virtuti fortuna comes. embl. 118.

2) Virtuti juncta fortuna.

Triton quoque cum tuba in serpente orbiculatim ambiente, [3] quo literis famæ immortalitatem comparari designat. embl. 132.

3) Fama immortalis ex literis.

De his quoque inter Ænigmata nobis erit dicendi locus opportunior.

XXIV.

Varia omninò sunt, quæ à libertate, moribus, atque instituto, aut usu hominum dependent, figuratis imaginibus idonea, quorum præcipua capita nos per primum & secundum librum pleraque attigimus, neque *Alciatus* prorsus neglexit. Inter hæc artefacta principem ferè locum occupant, quanquam parcè ab *Alciato* delibata. *In embl.* 10. eleganter Respublica cum cithara componitur, in qua omnes chordæ ad suavem harmoniam, [4] uti in Rep. corda hominum conspirare debent. Et hæc quidem in figuratis imaginibus insigni quadam voluptate scitè usurpata animis spectantium percipiuntur de quibus infrà agendum pluribus.

4) Concordia Resp. viget.

Mores ritusque humani iconographiæ etiam per *Alciatum* adhibitæ. Sic *embl.* 35, per equitem imperitè equum tractantem, ideòque excussum, [5] Thessaliam adumbrat, quæ principem durius imperantem non ferret.

5) Tyrannus ejectus à suo regno.

Et calumniantes nequicquam insectantem, per hominem incessantes muscas irrito conatu captantem, [6] proponit, embl. 163.

6) Calumniator calumniis malè refutatur.

Sic videbis Gallum in templi apice, & leonem præ templi foribus, valvisque in marmore exhibeti, [7] quorum ille vigilantiam, hic custodiam (argumenta pastoris boni) denotet. *embl.* 15.

7 Pastor bonus.

XXV.

Malluvium cum urceo lavandis manibus in tumulis veterum usurpatum, ut æquos judices fuisse designarent, qui à muneribus manus habuissent puras, ut est *embl.* 31.

8) Æqui judices à muneribus alieni.

His

His proximæ sunt imagines antiquorum figuratę; quas ad sua quoque emblemata ita traduxit *Alciatus*, ut vim significandi universè magis tribueret. Sic adhibita ab eo Leæna quæ in Atheniensi arce sine lingua visebatur, meretricis illic fortissimæ inter tormenta æternum monumentum: [1] quo Alciatus monet, tormenta fortiter in bona causa sustinenda esse. *embl.* 13.

1) Tormenta fortiter tolerata.

Turpius quoque atque ignominiæ plenum in Laidis tumulo simulacrũ leænæ arietem unguibus prensantis (2) ad muliebrem levitatem arguendam, proposuit. *embl.* 74.

2) Mulier impura.

Alibi, *in embl.* 144. Judicem cæcum, & consultores sine manibus, (3) (quæ simulacra Thebanis usitata *Plut. in Iside* meminit) exhibet, ne ille cujusquam respectu, hi muneribus corrumperentur.

3) Iudex & consultor bonus.

Cui accenseri poterit Dei Fidii simulacrum, ex antiquorum usu petitum, traductumq;, embl. 9. ubi Amor medius inter Veritatem & Honorem manus super ejus caput jungentes consistit, de qua imagine ita figuratè Alciatus concludit:

Constituunt hæc signa Fidem, reverentia Honoris,
Quam fovet, alit Amor, parturitq; Veritas.

XXVI. Hæc materia par ferè illi, quæ à signatis imagine, numis, scutis, insignibus, vexillis, denique somniis symbolicis, ac monstris desumuntur, ab *Alciato* non prætерita. Ita illud Bruti in ære Libertatis hieroglyphicum, pileum & gladium proposuit (4) *embl.* 150. quo Remp. significaret liberatam.

In scuto verò Minervę noctuam illi sacram exhibuit, (5) quo prudentibus taciturnitatem familiarem esse ostenderet. embl. 19.

Ita pro terrore, Clypeus Agamemnonis cum leonis capite propositus (6) embl. 57. Et in vexillis Rom. Minotaurus [7] ut significaretur consilia Ducũ non minùs latere debere, quam Minotaurus in Labyrintho. emb. 12.

Sic & olorem in clypeo, veluti poetarum insigne usurpat embl. 183. quòd hæc avis Phœbo sacra, & dulcè modulari moritura dicitur.

4) Fides amore veritatu & honoru servatur.
5) Libertas armis vendicata.
6) Prudens taciturnus est.
7) Terror.
8) Consilia ducum occulta sint.
9) Poeta.

Insignia quoque suæ gentis Alciatum Alcen feram celeritate æquantem cervum, robore equum, cum inscriptio-

ſcriptione μηδὲν ἀναβαλλόμενος (1) quod Alexandri magni reſponſum eſſe fertur, cum interrogatus, qua potiſſimùm ratione tot res tam brevi confeciſſet tempore? *nihil*, inquit, *procraſtinando*. embl. 3. 1) *Non procraſtinando.*

Alibi tamen porcum Heduorum inſigne, & Biturigum arietis parum aptè ad figuratam imaginem Alciatus introduxit. XXVII.

Quin & Athenienſem ſymbolicâ veſte cicadis notatâ, & Romanum nobilem lunatos gerentem calceos, tanquam nobilitatis figuram, embl. 136, neque idoneè ſatis, exhibet. Quia poëta nullam ſuo ingenio inventionem addit, ſed ſolum antiquitatis uſum oculis proponit & ſubjectis verſibus explicat. Et licet in ultimo defendi poſſit, quod velut mutuatis utatur figuris ſymbolicè ſignificantibus; ut per lunam [2] generis antiquitas, per cicadas [3] indigenarum vita deſignetur, tamen in priori figuratè imaginem nullam exponit. In his igitur materiis cavendus ille ſcopulus, ad quem nobiliſſimus hic autor alliſit. Quò illa quoque de prodigiis, ſomniis ac monſtris alibi diſputata, neque ab *Alciato* omninò ignorata revocari queunt. 2) *generis antiquitas.* 3) *Indigenæ*

Prodigium cicada illa fuit, quæ in Eunomi muſici cithara chordam fractam, Apollinis ope ſupplevit, quando cum Ariſtone ludendo in certamen deſcenderat [4] quo *embl.* 184. indicat, Muſicam Dijs curæ eſſe. non ſatis emblematicè: nam à protaſi res ſignificata diſtinguitur, niſi ut pars à toto. 4) *Muſica Superis curæ eſt.*

In Calchantis apud Homerum ſomnio expoſito, Draco novem paſſeris pullos cum matre deglutire viſus, novem annos obſidionis Trojanæ figurabat, quò uſus *Alciatus* vitiosè eſt, dum nil niſi expoſitorem agit, poëſios oblitus. XXVIII.

Rectius uſus eſt monſtro illo homine Dracone, (5) quòd athei hominis & Epicurei, qui in hujus vitæ bonis finem ſuum conſtituit, imago non inelegans eſt. Nõ enim deſinit in hominẽ, ſed draconem, quia finem non ſpectat, ad quem homo eſt conditus, vide *emblema.* 5. Nec inſcitè illa meretrix apocalyptica (6) pro ficta religione, ſive hæreſi, uſurpatur, *embl.* 6. 5) *Homo atheus & Epicureus.* 6) *Hæreſis.*

Reliquum eſt, ut de fortuitis rebus videam, & ominoſis;

nosis locusne iis aliquis inter iconographicas sit materias? Certè Alciatus non exclusit.

XXIX. Clypeus Achillis fortissimo dandus, ac malè Ulyssi adjudicatus, post Ulyssis mortem ad Ajacis, cui debebatur, tumulum delatus, (1) embl. 28. hanc subscriptionem habet & expositionē: *Tandem bona causa triūphat.* Quod sanè emblema inter postrema non habendum.

1) Tandem bona causa triumphat.

Et aquilas in Aristomenis post mortem tumulo spectatas eleganter fortibus applicat viris, alludens in aquila ad imperium, in Aristomene ad Rom. Imper. Carolum V. ejus ætatis Principem fortissimum (2) emb. 33.

Sic embl. 54. Hirundo juxtà Medeæ statuam pullos alens proponitur, cum apodosi. Non facilè credenda aliena illi esse, qui sua perdidit, [3] ut Medea sobolem. Sic Achillis sepulchrum amaranto virescens (4) rectè gloriam post fata signat. embl. 135.

2. 4) Fortium virorū gloria sus, perstet. 3) Illi non crede aliena, qui sua perdidit.

Quæ hactenus de materia ex Alciato desumpsi, ejusmodi sunt, quæ varietatem tibi ac copiam autoritate usuque viri doctissimi probatam sufficiant, cujus hac in re ductu, quàm mea unius sententia te niti malebam. Nunc ordo postulat, ut de forma atque ultimo imaginum figuratarum complemento agamus.

CAPUT XLI.

De lemmate atque ultima circumscriptione fig. imaginum.

I. COmpleri atq; absolvi finita alicujus rei significatione imago dupliciter poterit; vel seipsâ, si videlicet communi iconographorum usu, ad certa tantùm significata adhibeatur, ut copiæ cornu ad fertilitatem copiamque frugum, vel adjectâ, ex poetæ ingenio sententiâ, qua imago ceteroquin vaga finibus certis includitur, ita solis aut lunæ imago plurimis repræsentandis nata, diversis inscriptionibus ad alia aliáq; significanda adstringitur. Utramque imaginis figuratæ circumscriptionem probo quidem, ut quæ ex ipsa rerum natura ac ratione nostra petitur. Verùm ultimam hanc priori anteferendam jure censeo, quod ex primo offerentis sese imaginis conspectu poetica esse, nec ab arte tantum illiberali elaborata videatur.

Imagines fig. duplici ratione absolvuntur, vel figurâ aliqua ad certam significationem terminata, vel adscripta sētentia aut lemmate.

Ut

Ut igitur constet, cui imaginum generi quod lemmatum genus adhibendum sit. ante omnia protasis imaginis ab apodosi, sive figura significans à re, quæ significatur, bene discernenda est: tum deinde lemmatum, ac inscriptionum genus præcipuè duplex; quorum aliud protasi, aut apodosi adjungitur. Ad apodosin pleraque spectant Alciati lemmata: ut cum Galeæ, in quam apes, velut in alveare mella colligunt, inscribitur: *Ex bello pax* embl. 177. caduceo inter duo cornua copiæ *Virtuti fortuna comes* embl. 118. Cani lapidem mordenti: *Alius peccat, alius plectitur.* 174. Hæc & similia; cum explicatam figuræ significationem contineant, ad apodosin, sive rem significatam, tantum spectant; ideóque à nobis imposterum, ad distinctionem, ceterarum subscriptiones dicentur; quia, scilicet, figuræ potius subscribenda, quàm inscribenda erunt. Aliud lemmatum genus ad protasin ornandam repertum, paucis quoque Alciati exemplis cognoscitur. ita Asello (de quo in fabulis Isidem Deum, ferenti inscriptum embl. 7. *Non tibi, sed religioni.* Ita clypeo Agamemnonis leoninum caput præferentis [1] junctum lemma *Hic hominum terror.* Embl. 57. ita ad feram Ascen. μηδὲν ἀναβαλλόμενος (2) *Nil differendo* Embl. 3. ita denique bovi abstinenti & percusso, (3) additum. ἀνέχου καὶ ἀπέχου. Sustine & abstine. Emble. 34. præter quæ vix plura apud hunc autorem reperies. His nomen inscriptionum relinquemus, utpote potioribus, atque ad ipsam imaginis figuram, seu protasin, spectantibus, nam illud de Asello *Non tibi*, &c. apologum de asino complet, cum sint Agasonis ad ipsum verba, *hominum terror* leonis vultui competit, in figura, exhibito. ita *nil differendo* feræ celerrimæ. *sustine & abstine* sustinenti bovi. Quam figurandi virtutem à scriptionibus datis abesse facilè animadvertes, ut idcirco illa ad figuram, ac protasin, adhiberi nequeat. Contra harum inscriptionum ea significandi facultas est, ut non protasi tantum, sed apodosi quoque adhibeantur. ita homini indocto humilique in sacris constituto, atque ideo venerationem merenti, apposite idem quod Asino Isidis dixeris; *non tibi, sed religioni*: Et forti Agamemnoni, *hominum terror.* & M. Alexandro, *non differendo tot regna vicisse*;

II. *Lemmatũ genus præcipuum duplex, aut enim figuræ adhibetur, & inscriptio rectè dicitur; aut significato, & subscriptio est.*

(1. Terror.

2) Procrastinatio mala.

3) Abstinentia

Et homini religioso & patienti, *sustine & abstine* Quocirca hæc jure aliquo dignitatis reliquis anteferenda sunt.

III. *Tertium genus lemmatum metaphoricum, quod tamen ad subscriptiones reiiciendum est.*

Præter hæc duo genera lemmatum, ac sententiarum [sic enim universè appellabimus] tertium sese offert, nonnunquam & bonis iconographis usitatum. Nimirum tale, quod neque protasi, per se primò neque apodosi soli competat. Eiusmodi sunt proverbia, quæ metaphoram, aut comparationem aliquam, à figura imaginis diversam, in se complectuntur; per quam tamen protasin, & certis finibus adstringant, & suâ significatione satis exponant. Tale illud Alciati videri potest, quod Achillis clypeo, ad tumulum Aiacis, post Ulyssis mortem fortè delato, inscribit Embl. 28. *Tandem bona causa triumphat*. quia ad figuræ illius determinationem & explicationem, metaphoram à triumpho ductam usurpat. Simile illud Paradini in symb. Heroicis cum erinacio, qui se pomis per setas fixis circumcirca oneraverat, (1) & inscribitur, symb. 152. *Magnum vectigal providentia*. ubi similitudo à vectigali provido erinacio & homini applicata, figuram exponit & circumscribit. Verum hæc lemmata, siquam gratiam obtinent, ad apodosin & inscriptiones reiicimus, quia dotem aliquā figuræ singularem propriè non attingunt. Quare duo tantùm lemmatum genera reliqua sunt. Quorum illud, quod subscriptionum dicimus, in symbolis frequentius; quod subscriptionum, in emblematis usitatius: neutrum tamen ut quidam existimant, alterutri proprium. Nā ut Alciatus in emblematis, sic Paradinus in symbolis, utroque, absque figurarū discrimine, usus est. Tropæis apud hunc in annulo Pompeii juncta subscriptio. (2) *Grandeur par grand heur*. Celsitudo per magnam fortunam. Symb. 223 Et fasciculo fœni olim Rom. legionibus prælato. *omnis caro fœnum*. symb. 237. & Hederæ arbori arescenti innexæ: *Improbitas subigit rectum*. (3) Symb. 223. Multa quoque horum exemplo in symbolis heroicis, à nobis longo ordine exhibitis censebis, sed ut digniora sunt in ordine imaginum symbola [uti infra patebit] ita epigraphen quoque meliorem, suo sibi velut iure, deposcunt, quod tamen qui violaverit, symboli leges infregisse

1) *Providentia.*

2) *Honor bellicus.*

3) *Improbitas vincit.*

fregiſſe nequaquam exiſtimandus eſt, cum ratio nulla neceſſitatis obſtet: exempla quoque optimorum autorum ſuffragentur.

IV. Iam videndum, quid hæc lemmata præſtent & quâ neceſſitate exigantur. Primum ac præcipuum eſt, ut indefinitam plura ſignificandi vim imaginis adſtringant, & ad pauciora ac certa quædam ſignificata limitent, ac proinde ratio ultima ſunt, quæ formam ac ſpeciem figuræ tribuit. Quod ſi tamen figura generalis, per alias notas, ſive imagines determinatè ſignificantes, ad certam ſignificandi formam adſtringatur, ut in compoſitis emblematis atque ænigmatis fieri poteſt, [de quibus alius erit dicendi locus] lemma, tanquam inutile, reiicitur, causâ, propter quam inſcriptio requiritur, ceſſante. Determinatio verò illa aut circumſcriptio imaginis, ita expeditior, elegantiórque futura eſt, ſi per inſcriptam ſententiam, dos aliqua, ſeu virtus ac proprietas occultior, quæque acutioribus tantùm ingeniis pervia ſit, tangatur & illuſtretur, neglectis ceteris vulgò obviis: ſic enim cum ingenioſa inventione conjuncta erit, adeóque poëſios aliquod nomen merebitur.

Lemmatū virtus prima eſt, adſtringere vagam figurarum libertatem, ad vim certam ſignificandi.

V. Quocirca relegantur primò inſcriptiones illæ, quæ idem, quod in imaginis figura pictum aut fictum exhibetur, per adjunctum lemma exponunt, ac repetunt. Sic imperitè conſtruxit ſymbolum, qui anguem inter herbas expreſſit, inſcripſitque quod ſpectari poterat: *Latet anguis in herba*. Et quidem ſi anguis penicillo expreſſus nullâ ſui parte fuerat; tamen *herba* abeſſe debuit, cùm in figura ſatis emineret. Siquid tamen eiuſmodi fuerit, quod figura nequeat exponere, id lemmate, ut facias, licebit. Unde ſi herbæ virenti inſcripſeris, *Latet anguis*, nil reprehēdā Sic cum Areſio magnæ arbori: *Virga fuit*, etiam Paradino, manipulo viridi *Flaveſcet*, etiam laudabo quia quæ pingi nequeunt; ut ſunt occultæ & abditæ figuræ, quæque ad præteriti & futuri ſpectant tempora, ſententiis exprimenda relinquuntur, modò pars aliqua figuræ, in exhibita imagine exponatur: ſed eiuſmodi imagines quæ in figura ſatis diſertè rem ſignificativam non exhibent, ſolo lemmate ad apodoſin ſpectāte non acquieſcunt. quia protaſin, ſive figuram complere

In lemmate non exprimendum, quod in figura patet.

Altera igitur eſt virtus, imperfectam ſignificandi vim in figuris quibuſdam complere.

non possunt; sed tantum explicando determinant. unde alterum inscriptionum officium colligitur, ut videlicet ad figuræ imperfectæ complementum adhibeatur.

VI. *Lemma, neque pugnans aliquid, neque alienum à figura continere debet.*

Cavendum deinde in lemmatis, ne quid alienum a figura quæque cū illa pugnent adhibeas. Unde illud Ludovici Sabaudiæ Ducis rectè Petrosancta improbat, cū inscribit fractis jaculis, aut potius, ut alibi notavi, arcui cuius fracta chorda. *Fracta magis feriunt.* nam falsum de arcu, aut jaculis pronuntiat. Illud tamen, *plus ultra*, Caroli V. Imper. inscriptum columnis, non improbo, ut facit Petrosancta; quia subscriptio est, apodosi conveniens. Carolus enim ultra Herculis columnas processit: neque illud, fluctibus navi portum subeunti obluctantibus, additum, *morantur, non arcent.* quod Bargalio displicet, quia fallere potest: verum rebus contingentibus & sua est veritas, ut etiam Petrosancta mecum agnoscit. sufficit navim dari, quæ fluctibus obnixa, portū subeat, ut hominem per adversitates cœlum obtinentem illustri aliquo schemate depingas: nam ratio similitudinis, & comparationis instituendæ non innititur rei, ut factæ, aut futuræ, sed ut fieri atque accidere potest. Philosophicè: non fundatur in rerum existentia, sed essentia, quarum illa contingens, hæc necessaria est. quod si plures autorum observassent, tam anxiè in designanda symbolorum materia non laborassent.

VII. *Lemmatis clara esse debet, brevis, & perfecta cum figura corpore, sententia.*

Cavendum quoque in lemmate, ne obscura sit sententia; neque aut longa nimium, aut ita brevis, ut parū autoris mentem explicet. obscuritatem aversatur, quia cum figuræ illustrandæ adhibeatur, officium deerit, nisi illustret & explicet. Talis illa videri potest Rudolphi II. Imp. qui aquilæ telum sustinenti inscripsit, *Adsit.* quo in verbo hanc sententiam literis initialibus complexus est, *Adiutorium Domini sit inimicis timor.* quam ipsius mentem, quis, nisi divinus, assequatur? Et illa Laurentii Medices, quæ adamanti in annulo tribus plumis ornato, adjunxit, *Semper.* subintelligitur, constans ero, adamas, sed nimia brevitate obscura est. Longitudine peccat eiusdem, de quo ante Rudolphi Imp. epigraphe, aquilæ ad solem versæ inscripta: *A domino regnum venit, imperiique potestas.* ultima enim pars verbus abundat. ...

hemi-

hemistichio plerumque absolvenda est sententia, nisi ex aliquo petita autore, ægrè mutilaretur, atque hanc notam alia venustate obtegeret, qualis illa Christiernæ Danæ ornatæ turri præfixa ex Ovidio: *Accipiet nullas sordida turris aves.* nempe Spiritus S. ad impuram animã non divertet. Quod factum rectiùs, quàm Felix Sanseverina Dux Gravinæ sensu truncato simul ac versu fecit, dum Turturi ramo arenti nixæ inscriberet. *Ille meos.* cui ex Didone Virgiliana lector in mente subjungere debuit, *primus, qui me sibi iunxit, amores Abstulit.* Sint igitur brevia lemmata quæ cum figura, primo velut obtutu, spectando magis, quam legendo hauriantur, (ut picta hæc poesis exigit) sed clara simul & explicata, ne suspensum incertumque animum detineant.

VIII. *Demonstrantes & comparativæ particulæ à lemmatis separandæ, nisi forte una pars figuræ cum altera esset conferenda.*

Cavendæ postremò demonstrantes & comparativæ particulæ, quemadmodum illud Cruci præfixum lemma, *In hoc signo vinces.* & clypeo Spartanæ mulieris dictum, *Aut in hoc, aut cum hoc.* nam protasi ita sententiam affigunt, ut difficilis ad apodosin sit transitus; factum enim historicè magis, quam poëticè & repræsentativè proponunt. E diverso comparativæ particulæ sicut, veluti, haud secus, aliter &c. nimis apertè apodosin exhibẽt; imò, otiosæ sunt, cum imago ex sua natura alterius repræsentativa sit, ut frustra id verbis exponatur. Ita Gonzagæ Ducis Mantuæ semilunæ non erat inscribendum *Sic.* quamvis enim, subintelligat *crescam* hanc tamẽ vocem, quàm illam scitiùs apposuisset. Consule de his Petrosanctam. Verùm observare te velim, locum his particulis esse, ubi duæ partes in protasi concurrunt, quarum una alteri conferatur. Ita Sigismundus Gonzaga plantæ ad solem versæ (1) rectè apposuit *Cosi vivo. Sic vivo.* nã particula *sic* in autoris personam non cadit, sed in plantam ex sole viventem. Nervosâ, gravi, brevique sententia lemmata absolvantur, & siquidem aptæ ex Doctorum sapientúmque virorum ac Poëtarum inprimis versibus sese gnomæ offerant, usurpentur: nam maiori cũ voluptate excipiuntur, quæ jã ante cognita, personâ velut habitúque mutato, novo sese atque inexspectato cultu exhibent. Ita probat Petrosancta illud Virgilii de Fama, si inscribatur horologio, *Mobilitate viget.* cuius alteram

(1) *Deo adhærere, bonum.*

partem, *Vires acquirit eundo.* Scipio Bargalius Flumini adhibuit. (1) ac Piccolominio Principi obtulit. Licebit cum gratia quoque nonnunquam sententiam paucis mutare. ut pro illo, *Timor addidit alas.* Felix Salerni Princeps testudini alatæ (2) præfixit, *Amor addidit alas.* In quibus facilè animadvertes numerorum condimento pleraque magis sapere.

1) *Proficere.*

2) *Amor impellit.*

IX. Lemma omnes penè modos ac tempora verborum admittit, personam verò primam & secundam rariùs, nisi cum ipsi imagini per prosopopœiam vox tribuitur. Ut in illo Gonzagæ suprà patuit. Et rosis in manu (3) Caroli Austriaci: *Sustine & abstine* inscriptis. Plura ex omni lemmatum genere reperies in Heroum symbolis tibi infra compendio exhibitis, quod ex *Typotii, Anselmi* item *de Boodt, Petrasancta* & aliorum Iconographiis, ac symbolis contraxi, tum ne exempla priscorum Heroum Doctorúmque virorum deessent: tum ut promptius ex tot imaginum collatarum habitu ac dignitate, meliora à deterioribus secerni; materiæque ac formæ, de qua tractavimus, varietas oculis animísque subiici facilius posset. Quanquam & suo quodam jure ad hujus operis partem veniant, in quo Veterum præcipuè bibliothecas excutimus, ac per trita olim vestigia explorandæ veritati, certísque artis legibus experiendis insistimus.

Omnes modos ac tempora lemma patitur, rarius tamen personam primam & secundam.

3) *Virginitas tactu perit*

CAPUT XLII.

Veterum Heroum, Principumque orbis symbolicæ imagines.

Symbola Pontificum.

I. 1. RUpes insulâ Pontificiâ coronata, inter fluctus & ventos immota, cum Inscriptione. *In Æternum non commovebitur.* Romanæ Hierarchiæ, in Christo tanquam rupe fundatæ, imago est. Usus hac *Innocentius* VI.

1) *Hierarchia Rom. stabilis.*

2. Vas fictile, seu poculum cum ansa gemina, super mensam exhibetur. Inscriptum. *In honorem.* Allusit ad illud Apostoli Rom. 9 Aliud vas in honorem, aliud in con-

2) *Humilis exaltatur.*

contumeliam Gratiam hanc figuli Dei agnoscens. quod se potius in honorem, quàm contumeliam formasset. JOANNE XXIII.

3. Tiaræ Pontificum, coronæ Cæsarum, sceptra, mitræ, gladii, uno rogo consumuntur. Inscript. *Sic omnis gloria mundi.* MARTINUS V. 3) *Gloria mundi vana.*

II.

4. Bilanx & ulna in manu suspensa. Inscript. *Redde cuique suam* Justitiæ professionem continet. EUGENIUS II. 4) *Iustitia.*

5. Navis in mari, & Tilia suggestu circum terreo munita. Inscript. *Contra spem in spe*, Id est, inter spem metúmque versantur navigia, ut cum merce feliciter ad portum redeant. Tilia, ut optatâ profusâque umbrâ adolescat. FELIX V. 5) *Spe duci.*

6 Crux unà cum ramo palmæ decussato coronâ spineâ quadruplici tecta, Inscript. *Victrix casta fides.* Id est, in Cruce ac fide Christi, in quatuor orbis partes sparsa, vincimus NICOLAUS VI. 6) *Christi fides victrix.*

III.

7 Crux imminente Tiarâ Pontificiâ Inscript. *Omnes Reges servient ei.* Cruci, scilicet, & Romanæ sedi omnes sese in fide submittent. CALIXTUS III. 7) *Rom sedes suprema*

8. Virga arida frondescens [uti illa Aaronis olim] manu sustentata Inscript. *Insperata florent* Videlicet ÆNEAS SILVIUS insperatò ad Pontificatum evectus, hoc symbolo profitetur, sibi præter spem illos honores delatos. PIUS II. 8) *Honor præter spem delatus,*

9. Luna in nocte, quâ PETRUS BARBUS Venetus profitetur, se ex tenebris in lucem emersisse. Inscript *Noctu renidet.* PAULUS II. dictus. 9) *Humilis exaltata.*

10. Pons in Tiberi, quo se totum profitetur ad usum, ac velut transitum publicum totius sibi commissi gregis futurum, XYSTUS IV. Pontifex. Inscript. *Cura rerum publicarum.* 10) *Popularis.*

IV.

11. Tres scipiones seu fulcra peregrinantium in una corona Inscript. *Tentanda via.* Id est SS.mæ Trinitatis, una natura velut coronâ cinctæ, auxilio superandas hujus mundi difficultates esse. Vel designat potius. Spe, fide, & charitate, nos ad coronam pervenire. ALEXANDER VI. 11) *Fides, spes & charitas coronantur.*

12. Turris in rupe, & sol inter nubes abditus. Inscript. 12) *Adversitas superabilis.*

script. *Post tenebras spero lucem.* Id est, Ecclesia in Christo fundata, post adversitatem huius mundi sperat lucem æternam. Julius II.

13) *Præmiū & pœna* V. 13. Oleæ ramus cum virgis betulæ. Inscript. *Pœna & præmium.* utriusque electionem esse liberam subditis respectu Principis, vel Dei significabat. Pius III.

14) *Vis carnis adhibenda.* 14. Pila pugillatoria in altum excussa, cum subiecto folle. Inscript *Vi & virtute,* Hominem, opinor, pilæ comparabat, qui vi & virtute in altum & cælestia extollendus. quod se, qui orbem regeret, in subditis facturum pollicebatur Leo X.

15) *Iugum Christi suave.* 15. Jugum. Inscript. *Suave.* Quia jugum fidei ac Christianæ religionis omnibus rectè viventibus suave. *Idem.*

16) *Integritas.* VI. 16. Stella, sive Sol, cum Inscript. *Candor illæsus*, id est, qui nullis rebus hujus mundi infici possit; animi integritatem designat. Clemens VII.

17) *Illustratio calestis.* 17. Navis in fluctibus maris affulgente de cælo luce Inscript. *Fluctus eius tu mitigas.* Id est, Ecclesiæ adversitates gratia cœlestis mitigat Pius V.

18) *Ecclesia florens.* 18. Germen florens in manu, cum suspensis ex eadem clavibus, Inscript. *Congratulamini mihi.* Quia scilicet cū potestate suprema clavium florentem Ecclesiam in virtute ac fide nactus sum. *Idem.*

19) *Ecclesia bona administratio fructuosa est.* 19. In triplici colle tria exhibentur, in dextro cornucopiæ, in lævo oleæ ramus, in medio eminentiori erectus gladius, qui in acumine bilancem sustinet cruce terminatam Inscript *Fecit in monte convivium pinguiū:* Xystus V. ante dictus Piretus de monte alto. Significare igitur voluit Administrationem Ecclesiæ, sub Cruce ac vexillo Christi, cum justitia conjunctam, abundantiam & pacem adferre; quibus omnes, velut pingui convivio in suis montibus instructo, oblectentur.

VII 20) *In bono regimine clementia severitati iungenda.* 20. Pedum & gladius lyræ harmonico instrumento, decussatim innexa Inscript. *Nihil ille reliquit* Id est, nihil omisit, qui gladium justitiæ pedumque religionis ita rexit, ut immoderatè illis non uteretur, vel qui severitatem, [quæ per gladium cum pedo significatur] clementiæ seu moderationi (quæ per lyram indicatur] admiscuit.

miſcuit, Quod ſi à Servio Tullio hoc ſymbolum mutuatus ſit Pontifex, ut qui cum illo Rege, juxta TYPOTIUM, Numæ religionem & Romuli fortitudinem ſociandam exiſtimaverit, ſenſus erit: armis ac pietate Eccleſiæ harmoniam conſiſtere. CLEMENS VIII.

Quæ alii uſurpaverunt ſymbola, haud ſatis cognovi. Dum hæc iterata recuduntur, quædam ſententiæ lemmatum inſtar uſurpatæ ab amico transmiſſæ ſunt. Ut quod PAULO V. placuerit: *Serviamus illi in ſanctitate & juſtitia*. GREGORIO XV. *In ſemitis tuis perfice greſſus meos.* URBANO VIII. *In Domino ſperans non infirmabor.* INNOCENTIO X. *Vnde veniet auxilium mihi.* ALEXANDRO VII. *Vivo ego, iam non ego.*

Symbola Imperatorum.

1. Anchora, cui celerrimus piſcium Delphinus implexus eſt: Inſcript. *Feſtin. lentè*, quod Adolphus Naſſau. Romanorum Imper ab Auguſto deſumptum, uſurpavit. Significat nil præcipiti conſilio agendum Imperatori, in bello præſertim, ubi nullus pœnitentiæ eſt locus. VIII 1) *Moderatio.*

2. Manus armata cum ſparo armorum genere & olivæ ramo. Inſcript. *Virum libet*. Id eſt, bellum, aut pacem accipite. RUDOLPHUS I Rom Imp. 2) *Ad bellũ & pacem paratus.*

3. Manus armata telum miſſile librans Inſcript. *Tolle moras*. Id eſt in bello omnis mora noxia eſt; ſed utendum celeritate. ALBERTUS I. Imp. Rom. 3) *Celeritas in bello iuvat.*

4. Virgam Mercurii coronatam manus ſe complexæ mediam ſuſtinent. Inſcript. *Fide & conſilio*. Fidem manus, conſilium virga cum ſerpentibus deſignat. Fide verò ſubditorum, & conſilio imperantis regna firmantur. HENRICUS VII. 4) *Fide & conſilio regna firmantur.*

5. Aquila ad Solem verſa. Inſcript. *Deo & Cæſari*: tribue, videlicet, quod debetur. alludendo ad Chriſti dictum: Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari &c. nam Aquila Cæſarem, Sol Deum deſignat. LUDOVICUS Imper. Rom. IX 5) *Deo & Cæſari ſua tribuenda.*

6. Lynx [vel quod verius judico) Panthera. Inſcript. *Nullius pavet occurſum*. quod de Panthera interrito ani- 6) *Audacia Providẽtia.*

15. Aquila biceps coronata quæ medio corpore pendentem velut è Cruce Christi imaginem sustinet, Inscriptio ex vocalibus *a.e.i.o.u*, ea significatione est concinnata, *Aquila electa iustè omnia vincit*, Christi scilicet Ecclesiam ac veram fidem defendendo. FERDINANDUS I. Alibi eidem Aquilæ loco Christi Crucem addit, & sphœræ universi modò imposuit; modò suppofuit, cum inscriptione: *Christo Duce*, hunc videlicet orbem illius ductu, & sustinebo regendo, & virtute ad cœlum enixus superabo. 15 *Victoria Rom imperii.* *Cruce & Christo auspice.*

16. Inter sceptrum & gladium medius orbis, M, & corona imperialis. Inscript. *Dominus providebit* ut, scilicet, ego MAXIMILIANUS II. [per M expressius] orbem sceptro regam, ense defendam. 16 *Providentia Dei nus.*

XII.

17. Aquila biceps coronata semilunæ Turcarum, pressis utrimque cornibus insistens. Inscript. *Comminuam vel extinguam*, oppressis Turcis *idem*. 17 *Turcis se opponere*

18. Aquila biceps inde ramum olivæ, hinc à sinistris fulmen habens. Inscript ἐν καιρῷ ἑκάτερον *in tempore utrumque*, id est, severitate juxta ac clementia utendum. *Idem*. 18 *Clementia & severitate opportunè uti.*

19. Aquila, serpentem ore complexa orbi cancellato insidet. Inscript *Dominus providebit*. Id est, in mundi regimine multis difficultatibus, velut cancellis, implicato, Dominus ita providebit, ut in orbe quiescam, post hostem, tanquam serpentem, superatum. *idem*. 19 *Hostes Deo auspice superare.*

20. Pyramis in cuius fastigio luna deficiens, inscriptum pyramidi est. *Anima æterna*. Luna deficiens, animæ migrationem, vitámque in corpore deficientem indicat. Pyramis, tanquam opus & monumentum æternum, virtutem significat, per quam solam perennamus & sursum tanquam pyramis in cœlum ferimur. *Idem*. 20 *Vita huius finis initiū alterius*

21. Ariadnes corona stellis 8. [velut totidem beatitudines indicans] super Iridem, quæ in medio tres coronas regnorum. Castiliæ, imperii, & Arragoniæ complexa est, supra coronam spineam quintuplicatam, & tot vulnerum Christi stigmata continentem: hæc denique universali coronâ ex frondibus, imbricibus, & pyris compositâ cinguntur. Inscriptio hæc est. *Sola spes mea*, videlicet, Christi vulneribus hic in terris fixa est, & cœlestis glo- 21 *Spes nostra in Christi vulneribus.*

tiæ exſpectatione. Unde illam Chriſti coronam, & cæleſtis gloriæ meæ felicitati, ac coronis tot regnorum opúmque præfero. MARIA CAROLI V filia.

XIII. 22. Aquila volans telum unguibus complexa. Inſcript. *Adſit*. quod per initiales hic tantum literas, ſed alibi explicatius uſurpavit, *Adiutorium Domini ſit inimicis timor*, ut proinde fruſtra Typotius exponat: Adjuvante domino ſuperabo Imperatorem Turcarum RUDOLPHUS II.

22) Deo auſpice regnare.

23. Aquila ſolem aſpiciens, atque ad illam aſpirans. Inſcript. *A domino regnum venit imperiique poteſtas*. Quam licet Typotius in averſa nummi parte, ſuper orbem ſceptro gladióque inter lauros cinctum, exhibeat, huc tamen ex hieroglypto ſpectare conſtat. *Idem*.

23) Poteſtas omnis à Deo.

24. Eſſedum quatuor equis provectum, cui moderator inſiſtit. Inſcript. *Sic ad aſtra*; ſcilicet, itur, virtutum quatuor cardinalium ductu. *Idem* RUDOLPHUS.

24) Virtutes cardinales ad cœlum ducunt.

25. Aſtrum Cæſaris inter borealem ventum, & lunam Turcarum, Inſcript. Wie Gott will. *Ut viſum ſuperis*. ſic nimirum luceat inter adverſa. *Idem*.

25) Reſignatio.

26. Aquila biceps in monte, altero capite ſolem, altero ſerpentes per montem arrepentes contuens, Inſcript. *utrumque*. Id eſt, & Deum pro auxilio aſpicio, & hoſtes ſub pedibus deſpicio. *Idem*.

26) Deo auſpice vincptri.

Imperatores Turcarum.

XIV. 1. Saladinus Sultanus Imper. Turcarum induſium ex haſta penſile habuit, cum Inſcript. *Reſtat ex victore orientis*. Hoc enim iam moriens circumferri, præcone has voces acclamante, voluit. Ut alios doceret, ex rerum ſucceſſu inſoleſcere fruſtra, qui meliorem ſperent exitum.

1) Mors imperat regibus.

2. Chriſti Crucifixi effigies in hierotheca, baculo laureo ſubnixa. Inſcript. *Victoria teſtis*, ut perfidiam noſtris, & infelices rerum eventus exprobraret, ultoremque Deum contra nos teſtem adduceret. BAIAZETUS Sultanus.

2) Chriſtus Iudex.

3. Semiluna cum Inſcript. *Redibo plenior*. Id eſt, ut luna accreſcit radiis, ſic ego gloriâ, & amplificato imperio ab hoſtibus revertar. SELIMUS Imp. Turc.

3) Incrementum regni.

4. Qua-

4. Quatuor candelabra suis instructa candelis, quarum una tantum ardet. Inscript. *Deus dabit*, videlicet, ut & reliquæ tres, orbis totidem partes significantes, accendantur fide Mahumetica. SOLIMANNUS Imper. Turc. 4) *Religionis propugnandæ spes.*

Reges Hispaniarum.

XV.

1. Pelicanus pullos suo pascens sanguine. Inscript. *Pro lege, & pro grege.* Id est, vitam pro religione ac Republ. impendam subditis. ALPHONSUS X. Rex Legionis. 1) *Vitam religioni & reip. impendere*

2. Mustela fimo circumvallata. Inscript. *Malo mori quam fœdari* memorant enim hoc animal, nec vitæ periculo in sordes adigi posse. ALPHONSUS XI. Rex Leg. & Cast. 2) *Horror scelerum.*

3. Aquila expansis alis. Inscript. *Sub umbra alarum.* Id est, uti à Romano imperio in terris regnum meum defendi, sic & à Deo me cupio. PETRUS II. Arragoniæ. 3) *Sub Dei & imperii protectione vivere*

4. Murex tetragonus, qui stat eadem forma in quamcunque partem incubuerit, cum corona inscriptionem habet. *Quocunque ferar.* Petrus Rex Arragoniæ cui animos hos fecerant contra Gallos in Sicilia triumphi, ut existimaret se minimè de statu deiiciendum. 4) *Constantia.*

5. Cervus alatus, æripes, auratisque cornibus, quem Herculem cœpisse fabulantur. Alas hic autor adjecit. Inscript. *Conestas*, id est, *Cum istis*, videlicet alis, fide, opinor, ac pietate, cœlum petam. JACOBUS II Rex Arrag. 5) *Fide & opere niti.*

XVI.

6. Armata manus hastam complexa. Inscript. *Hoc opus est*. nimirum Rex armis eget, ut regnum tueatur. Petrus III. Rex leg. & Castellæ. 6) *Armis defendi.*

7. Cynosura in duabus anchoris decussatis, coronatisque. Inscript. *Bonus Dux.* Nimirum, Deo duce, & fide Christi spem duorum regnorum firmandorum, & amplificandorum habebat HENRICUS II. Reg. Leg. & Castel. 7) *Christi ope niti.*

8. Falco manu sustinetur. Inscript *Maiora cedunt.* Sperabat se majoribus etiam hostibus dominaturum, non mole rerum, at virtute. JOANNES I Rex Castellæ. 8) *Maiores se vincere.*

9. Iunctæ sub corona rupes ex quibus adamantes 9) *Natura donum.*

 eminent.

eminent. Inscript. *Naturæ non artis opus*. per rupem se Ostendit intelligi, qui fortitudinem naturæ magis, quam artis beneficio obtinuerit. *Ferdinandus Iustus* Rex Arrag.

10) *Deo auspice regendum.* 10. Navis affulgente sidere. Inscript. *Bonus Dux*. Nimirum Deo duce in Repub. administranda non erratur. *Alphonsus* Magnus Rex Arrag.

XVII. .11. Nodus Gordius inflicto gladio dissectus. ut de

11) *Bello decernere litem.* Alexandro refert Curtius. Inscript. *Tantum ascende.* Provocat æmulum, ut de regno Siciliæ velut nodo Gordio arte ac gladio disceptent. *Ferdin. Magnus* Catholicus Rex Hisp.

12) *Vanitas.* 12. Pavo in orbe terrarum explicatâ caudâ. Inscript. *Vanitas* id est, etiamsi toti orbi superbè domineris, est tamen illa vanitas. *Ioanna Regis Philippi* uxor.

13) *Gloria aucta.* 13. Sol curro per cœlum vectus. inscript. *Iam illustrabit omnia*. Sol radiis, Rex PHILIPPUS II. [cui id Belgæ accinuerunt] imperii gloria. Eidem orbem cum cœlo

1 *Imperium Felix.* stellato obtulêre, inscriptum, *Cum Iove*. Velut olim accinuit Augusto Poeta: *Divisum imperium cum Iove Cæsar habet.* Tanti erat illis Philippus, unicus Caroli heres ac filius.

1 *Proceres fidi.* 14. Malum punicum apertum, ac decussato sceptro (quod Burgundiæ insigne est) in medio diademate ornatum. inscript. *Tot Zopyros*, videlicet, tot fideles optarem Principes Belgarum, quod grana hoc pomum habet. Zopyrus enim Regi Dario Persarum fidelissimus: mutilato vultu, velut abs Rege hoste, transfuga ad Babylonios, eo astu urbem Regi comparavit. *Idem Philippus.*

XVIII. 16. Pax ante Iani templum conclusum (ut in Pace so-

16) *Pax illustris.* lebat) sinistrâ cornucopiæ, dextrâ facem tenens, quam ad arma comburenda adhibet: sed ut arma flammam non concipiunt. sic Pax se absque viribus esse declarat. Inscript. *Pace mari terráque composita.* scilicet cum Henrico II. Galliarum Rege. idem Philippus.

15) *Successor adiutor regii.* 16. Hercules cœlum pro Atlante, ut in fabulis est, sustinet. Inscript. *Vt quiescat Atlas* Philippus II. Rex Hispaniarum. postquam CAROLO V. parenti

fesso

feſſo ſucceſſerat. Hoc aliunde ſumptum adieci. Deinde in nummi parte Equum [Pegaſum opinor] orbi elatè inſiſtentem tulit, cum Inſcriptione. *Non ſufficit orbis* De regno Indiarum intellige, cui *Philippus* latè præerat. vel certè de cælo, quo virtute contenderet. *Dominari orbi alteri.*

17. Truncatæ frondes lauri, quæ decuſſatim velut ex affrictu ſcintillas [quod de lauro memorant] ſpargunt, ornatæ supernè coronâ, in medio loricâ munitæ. Inſcript. *Dominus mihi adiutor*, ut, ſcilicet, & muniat contra hoſtem, & coronet victoriis, regníſque novis. ſymbolum à domo Burgundica *Philippus* petiit. XIX. 17) *Pugna victoriosa à Deo.*

18. Mantica manibus ſociatis adhærens. Inſcript. Juſques à porter la beſace. *Vſque ad ferendam manticam*, ſcilicet, juratâ, nos amicitiâ cohærebimus. Quod *Geuſii* in defectione ac tumultu Belgico uſurparunt. 18) *Societas indiuulſa.*

19. Sol & Luna variis per radios circùm ſparſa ſtellulis, tum corona 12. ſtellis, velut regnis parvis, Hiſpano ſervientibus ornat. Inſcript. *Iam feliciter omnia.* Id eſt poſt pacem, & nuptias cum *Philippo* contractas. dicebat *Iſabella Valeſia* Henrici Galliarum Regis ſoror, quæ ſibi lunam more proavorum, Philippo ſolem illi communicantem tribuebat, ſtellæ circùm, Principes, & urbes erant. 19) *Rex regina & Principes consulti.*

20. Globus cœleſtis & terreſtris Inſcript *Et patri & patriæ*, id eſt, cœlo & patriis terris pro aris & focis pugnando ſerviam. PHILIPPUS III. Rex Hiſpan. 20) *Cœlum & terra ſpectandum.*

Reges Francorum.

1. Manus complicatæ elevatæque aliis duabus fultæ. Inſcript. *Tutiſſimus* Ille ſcilicet qui fide, ac ſpe niſus cœleſtium, manus ad Deum ardenti charitate ſublevat. *Clodoveus* Rex Francorum. XX. 1) *Deo nisus tutissimum.*

3. Rota molendini aquis verſa. Inſcriptione. *Mens immota manet.* Id eſt, ut rotæ axis perſtat, illa licet fluctibus jactata; ſic tua mens in vexato adverſi- 2) *Suſtinere fortiter adversa.*

tati-

tatibus corpore immota persistat. *Clotarius* Rex Franc.

3) *Deus regna dat, firmatque.* 3. Corona in apice ferè erecti gladii inter duo lilia. Inscript. *Consilio firmata Dei*. Id est, non tam gladio bellico corona regni, quam nutu & consilio divino sustinetur. *Childericus* ultimus Franc. Rex.

4) *In fide uniti.* 4. Nummus aureus divisus utrimque manu cohibitus. Inscript. *Fortuna fidem mutata novavit*. Idem: qui cum esset regno coactus subditorum voluntate cedere in Thuringiam Guimeus Regi fidus mansit, qui de mutandis civium animis clam laborarat; quòd postquam, successore iam exoso, obtineret: medium aureum, quem cum *Childerico* ante diviserat, submisit, ex quo pacto redeundum esse moneret. quod feliciter audenti cessit.

XXI. 5) *Effugium patens.* 5. Rana terræ iuxta aquas insidens. Inscript. *Mihi terra lacusque*. Ludovicus VI. Franc. Rex ex *Pipini* familia postremus, qui fortè iam imminentem calamitatem præsagiens, alicubi sibi aut insulam aliquam, aut solitudinem, ad fugam, aperiendam sperabat.

6) *Pace & armis celebratus.* 6. Gladius palmæ arbori additus. Inscript. *Illustri à bello quoque*. Id est non tantùm pace, sed & bello victorioso, quo pax & quies paritur, celebris. *Robertus Valesius* Rex Franc.

7) *Erepta hosti potestate fidendum.* 7. Scorpius in libro, cuius cauda imminente cultro præputatur. Inscript *Tutissima iures*. Id est noli doloso hosti credere, priusquam vim nocendi ademeris; nam etsi sacris tactis juraverit, [quod per librum Evangeliorum, cui incumbit, intelligitur] pacta infringet, ubi facultatem nactus fuerit. Apertior sensus esset; sed Machiavellisticus. non parcendum hosti, licet cum religionis & sacrorum neglectu. PHILIPPUS I. Vales.

8) *Hostis imbellis facile vincitur.* 8. Elephas serpentem pedibus circumvolutum necat. Inscript. *Virtuti fortuna cedit*. Nam Elephas fortior serpentem facilè devincit. Ita Rex justus improbum. LUDOVICUS VII. *Crassus* Valesf. Rex Franc.

XXII. 9) *Regni æterni spes.* 9. Sceptrum ab annulo tanquam basi in pyramidem assurgens in apice coronatum. Inscript. *Volo solidum perenne*, Id est, regnum in æternitate, velut annulo, fundatum. LUDOVICUS IX. Vales

10. Se-

10. Semiluna inter nubes sursum versa Inscript. *Dum vixi, crevi*. Id est, ut sidus hoc, ad pleniorem semper lucem, ac gloriam vivus aspiravi. *Philippus III.* Audax. 10) *Profectus.*

11. Gladius testudinis dorso imminens. Inscript. *Domi forisque*; scilicet, tuta sum, ab omni ictu defensa meo integumento. Id est, Rex à fidelitate & virtute civium satis munitur contra omnem hostium impetum. *Ludovicus X. Vales.* 11) *Protectio firma.*

12. Cornucopiæ, affulgente sole, utrimque manu, velut in fœdus porrectâ, sustinetur. Inscript. *Non deficit alter*. Id est, nec sol, nec terra deficit ad frugum copiam procreandam; quando nostræ manus non deficiunt junctim sustinendo. *Carolus V.* Pulcher. 12) *Labore obtinemus.*

XXVII.

13. Hasta cum galea. Inscript. *Ultorem ulciscitur ultor*: alius, scilicet, iisdem nos armis ferit, quibus ferimus. *Philippus IV.* vales. 13) *Ultio rependitur.*

14. Astrum coronatum. Inscript. *Monstrant Regibus astra viam*: Id est, ut tres Orientis Reges cœlorum sidere ducti sunt; ita omnes in administrando imperio de cœlo reguntur. Vide supra l. 3. c. 7. 14) *Deo duce regendum.*

15. Gladius cuius in capulo semiluna apposita Soli in apice. Inscript. *Rectè, & fortiter*, *Rectè* nimirum Solem, Deum (ut luna) intuendo; *fortiter* gladio adversus hostes utere, *Carolus Sapiens Vales*. 15) *Deo duce pugnandū.*

16. Hystrix spinas eiaculatur (ut in canes insequentes mittere dicitur) Inscript. *Ultus avos Troiæ*. videlicet, illatis in orientem & Græcos armis, ego, qui ex posteris Trojanorum feror, antiquam Trojanorum cladem ultus sum. *Ludovicus XII.* Rex Franc. 16) *Hostium remotorum victoria.*

XXVIII.

17. Cervus cum monili. Inscript. *Hoc me Cæsar donavit*, quod Cervum qui hac inscriptione monile in collo ferret, sub hoc Rege *Carolo VI. Vales.* repertum memorent. Alatus est cervus, atque ad coronam in aëre pensilem erigitur. Opinor, quòd Rex ad cœlestem coronam aspiraret. *Carolus VI.* 17) *Desiderium cœlestium.*

18. Crater signum cœleste. Inscript. *Inter eclipses exorior*, Nimirum Rex, *Carolo* herede regni sublato, per mortem, velut sole lunáque per eclipsim: se ad lucem regni pervenire gloriatur, uti stellam in eclipsi apparentem. *Ludovicus XII.* 18) *Morte unius, regnat alter.*

19) *Amore pasci.* 19. Salamandra sub corona in ignibus inscript. *Nutrior & extinguo.* nempe flammas amoris. *Franciscus Vales.* I.

20) *Regni propagatio.* 20. Semiluna triplex implicata sub corona inscript. *Donec totum impleat orbem*, quę trium regnorum, seu orbis partium occupandarum desiderium ostendunt. Vide supra de semiluna Imper. Turcicorum &, lib. 3. c. 7. *Henricus II. Vales.*

XXIX.

21) *Regnum par Romano Imperio.* 21. Luna plena. inscript. *Cum plena fit æmula solis*, quâ ostendere videtur desiderium toti orbi imperandi, ut luna plena totum illustrat. *Idem.*

22) *Orbem regere virtute.* 22. Annulus, in quo sphæra terrestris incumbit Delphino coronato. inscript *Pacatum ipse regam avitis virtutibus orbem.* id est, Princeps Galliæ Delphinus à suis dictus, ubi imperium adeptus fuerit pacatè reget. *Idem.*

23) *Spes serenitatis.* 23. Iris in nubibus inscript. *Lux adferet ista serenum.* Nimirum *Catharina Medicea* Regina Franciæ per se regno tranquillitatem promittit. Usurpavit & illa pro insigni hastæ fragmina, qua maritus *Henricus* in hastiludio perierat, cum inscript. *Hinc dolor, hinc lacrymæ*, dolor marito; mihi lacrymæ

Armis opprimi.

24) *Probatio fidei.* 24. Aureus nummus ad lydium lapidem manu exploratur. inscript. *Sic spectanda fides.* nimirum aurū hoc lapide, nostra fides adversis probatur. *Franciscus II.* Vales.

25) *Erigere remp. & relig.* 25. Duæ columnæ, unâ manu, adolescentis lauro coronati, & baculo alterâ manu nixi, eriguntur. inscript. *Mira fides, lapsas relevat manus una columnas*: id est religionem & rempublicam Rex novus. *Carolus IX.*

XXX.

26) *Astutos capere ac prodere.* 26. Cervus cuius odore [ut Plinius autor est] serpentes latebris protrahuntur. Inscript. *Nullis fraus tuta latebris.* Id est, Reges dum ad fraudulenta multorum consilia inspicienda incumbunt, multorum artes, & fallaces animos deprehendunt, *idem.*

27) *Pietate & Iustitia regnum fulcitur* 27. Duæ columnæ supernè implexæ sub corona: inscript *Pietate & Iustitia*, his, scilicet, optimè regnum velut columnis fulcitur. *Carolus IX.*

28) *Cæleste regnum terrenis adde, &c.* 28. Duæ in terra coronæ, tertia inter nubes. inscript. *Manet ultima cœlo. Henricus III. Vales.* Rex Poloniæ, ac deinde Galliæ.

29. Bu-

29. Buxus, seu palma Belgica. Inscript. *Nostra vel in stimulo.* Ludovica Henrici uxor vidua. hanc usurpat, quod infecunda sit buxus femina, mare ex vicinia sublato, itaque se viduam, ad tumulum fore pollicetur. XXXI. 29) Vidua.

30. Strutho-camelus ab Accipitre lacessitus hunc victor sub pedibus calcat, inscript. *Provocatus pugno.* Henrici IV. Borbon. qui se victorem contra hostes fore persuasum habuit, à quibus lacessitus esset. 30) Provocatus vincit.

Reges Anglorum.

1. Anchora ita erecta, ut formam crucis referat. inscript. *Fata viam invenient.* In Deo suam spem collocare, ac velut in cælo anchoram figere. *Henricus II.* Rex Anglorum. XXXII. 1) Spes Deo fixa.

2 Mons ardens, inscript. *Præluceamus.* nam Reges tanquam montes populis exemplo prælucere decet. Mons ille Hiberniæ Hecla dicitur: qui ut Vesuvius, in Campania, & Ætna in Sicilia, flammas vomit. *Ioannes I.* 2) Exemplo suis Reges sunt.

3. Palma, cum inscript. *Est mortale.* id est, quidquid orbis habet, & in Regibus etiam admiratur victoriosis, caducum est; uti ipsa palma, quæ semper viret, non viret semper. *Henricus III,* XXXIV. 3) Victores denique occumbunt.

4 Vinea in oppugnatione urbium usitata. inscript. *Hinc fortius ibo*: Alludere videtur ad captivitatem, quâ privatæ inclusus domui, evasit denique, velut è carcere ad militares vineas, ac deinde armatus conjuratos superavit. *Eduardus I.* Nec malè. nam ab adversis toleratis fortiores reddimur. 4) Adversa superare,

5. Aranea telam, obstante licet vento, perficit. inscript. *Audentior ibo*: id est, obnitar fortius adversis. *Eduardus II.* XXXV. 5) Adversis obniti.

6. Serpens palmæ & lauri ramis in orbem coëuntibus coronatisque implexus, inscript. *Regis victoria ac virtutibus* Serpens enim prudentiam, palma fortitudinem, laurus victoriam, corona Regem signat. *Richardus II.* 6) Prudentia ac fortitudine vincitur.

XXXVI.

7. Gladius in ara sub corona erectus. inscript. *Pro ara & regni custodia*: videlicet arma geram. *Henricus IV.* 7) Pro religione & regno pugnare.

8) *Deus orbem gubernat.* 8. Manus divina ex catenula orbem suspendit, velut tribus digitis, ut loquitur scriptura. Inscript. *Nil sine Deo. Eduardus VI.*

XXXVII. 9) *Rex vigilans esse.* 9. Grus in globo, collo in pectus inflexo, dormienti similis, verùm altero pede lapidem sustinens, ut solent vigilantes. Inscript. *Non dormit qui custodit.* Id est, Rex populo semper invigilat. *Henricus VII.*

10) *Regnum mite.* 10. Rosa sub corona. Inscript. *Rutilans rosa sine spina.* Rosa Angliæ Regum, ut lilium Galliæ, insigne est. fuítque olim alba quorundam, uti & purpurea aliorum ex regia familia insigne, qui æmulatione mutuâ, ferróque tamdiu concertarunt, dum in unum denique stolonem pace & connubiis coaluerunt. *Henricus VIII.* qui quidem existimavit se rosam sine spinis, multos tamen pupugit.

XXXVIII. 11) *Regnum virtute mereri.* 11. Serpens in coronâm implicatus cuius in medio stella fulget, diadema in vertice. Inscript, *Fato prudentia maior.* Id est astro natali, sive nascendi sorte, regnum non meremur; sed prudentia. *Bolenia* Henrici uxor.

12) *Lætitia eversa.* 12. Chelys, cum Inscript. *Versa est in lacrymas.* Id est, lætitia in nostris usurpata nuptiis, in mœrorem versa est. *Anna Henrici uxor* Guilielmi Cliviæ Ducis filia à Rege demum repudiata.

Reges Scotiæ.

XXXIX. 1) *Pugnare pro religione & repub.* 1. Crux & ensis in medio jacentis coronæ defixa. Inscript. *Pro lege & grege,* Crucem scilicet, & gladium in regno geram *Iacobus II.* Stuardus.

2) *Rex fovens subditos.* 2. Gallina sub corona pullis incubat: Inscript. *Non dormit qui custodit.* Id est, Rex subditorum curam gerens. *Iacobus III*

3) *Hostibus non cedere.* 3. Duæ rupes aut scopuli in mari Inscript. *Durabo.* videlicet inter Britannos & Gallos hostes, velut inter scopulos geminos. *Iacobus III.*

4) *Cæleste regnum terreno præferendum.* 4. Sphæra terrestris sub corona 12. stellis ornata. Inscript. *Vanitas vanitatum & omnia vanitas.* Id est universus mundus, & regius honor vanus est. *Rubertus.*

5. Sceptrum cum gladio per coronam decussatim trajecto,

iecto, orbis globo intermedio. Inscript. *Aut ornari, aut mori*, id est gladio occumbam, aut sceptro potiar, fortiter magis, quam piè sensit. *Ioannes Stuardus*. 5) *Pugnare spe regni.*

6. Nomen Dei Iehova in corona viridi herbarum. inscript. *In virtute tua*: scilicet, regnum moderabor & coronam defendam. *Iacobus IV*. XL. 6) *Deus regna tuetur.*

7. Caput bifrons in columna: inscript. *Vtrumque* puta, respiciam, tam præterita, quàm futura: quod prudentis officium Regis est, vel utrumque Regem, hinc Galliæ, inde Britanniæ concertantes, velut medius, intuebor. *Iacobus IV*. 7) *Prudens.*

8. Musculus exilis piscis magnum cetum præit, ne hic incautè in vada aut scopulos impingat. inscript: *Vrget maiora*, nempe à minoribus, & humili genere natis plerumque Principes in aulis, ne impingant, ducuntur. *Iacobus V*. 8) *Reges ipsi ab aliis regendi.*

9. Gladius coronatus. inscript. *Pro me. si mereor, in me. Iacobus VI.*, qui, sinistro latere, natus gladium præferre visus, unde hoc symbolo delectatus, illum sibi, vel pro defensione, vel, si mereretur, pro clade & exitio datum putabat. 9) *Arma pro regibus & contra reges.*

Reges Portugalliæ.

1. Arbor in litore hinc maris fluctibus; inde ventis iactata, quercus videtur. inscript. *Nec moveor ventis, nec terreor undis*, id est, adversa contemno. *Alphonsus III*. XLI. 1) *Adversis non cedere.*

2. Navis triplici velo prolata. inscript. *Velum ventis*, id est, fortunâ utar favente, & rebu secundis, vel benignâ populi voluntate. *Alphonsus IV*. 2) *Fortuna favens.*

3. Orbis aquis circundatus. inscript. *Primus circumdedisti me*. Emmanueli id Regi tribuitur. quia sub ipso cœptæ navigationes Indicæ, quibus deinde totus orbis circumcirca aditus. 3) *Novum orbem Deus texit, & aperuit.*

4. Laurus inter boreales ventos & solem. inscript. *Haud hieme, minùs æstate*. nempe virorem amittet, nam viret æquè inter secundam & adversam auram. *Ioannes II*. 4) *Adversa inter vigere.*

5. Crucem, cum inscript. *In hoc signo vinces*. à Constant. Magno mutuatus. *Ioannes III*. XLII. 5) *In cruce palma.*

6) Incrementum honorũ à Deo est. 6. Concha piscis, dictus pinna, cum pisciculo Pinnothere indiviso comite, quem Concha alit Luna in cœlo cum stellis pauculis; sed accrescens, cum qua & Conchæ accrescent: Inscript. *Serena celsa f.rvent*. Id est, crescam superis faventibus. *Sebastianus* Rex. pisciculus ille fidos Regis asseclas denotat, eius simul incremento fruituros.

7) Qua prosunt, sæpe nocent. 7. Delphinus Navi alludens in mari. Inscript. *Vber & tuber*. Id est, piscis hic licet & hominibus favere videatur, & captus utilitatem præbeat, tamen & sæpe lædit etiam imprudens pinnâ dorsi, quâ, ut acutissimâ, si in carinam impingat, eam perforat. *Henricus II.* Rex Portug. ultimus.

Reges Hungariæ & Bohemiæ, Poloniæ, Daniæ.

XI.III.

1) Adversa vincere gloriosum. 1. Adamas insignis in annulo sub stella. Inscript. *Durat & lucet*, videlicet in adversis durat patientia, lucet gloria. *Matthias Hunniades* Rex Hung. & Boh.

2) Animus in corpore integer. 2. Speculum, thecâ reductâ, Inscript. *Vndique illæsus*. Id est, animus in corpore integer existit. Dicitur, ante diem, nondum coalitâ membranâ natus, ad quod videtur alludere, sed & ante diem cum Turcis temerè cõgressus mortuus *Ludovicus Rex* Hung. & Boh.

3) Vigilantia. 3. Gallus in tuba Inscript. *Cura, vigila*. Nam & tuba, & Gallo vigilante noctu excitamur, & vigiliarum admonemur. *Rudolphus* Rex Boh.

4) Regnum consortem non fert. 4. Bos in pingui prato. Inscript. *Neminem admitto*, hi enim consortem à latere dimovent, soliqué cupiunt pascere. videlicet, & regnum consortem non patitur. *Ioannes* Bohem. Rex.

XI.IV.

5) Somnus Regi sit vacans 5. Papavera quinque coronata. Inscript. *Per non dormire*, seu, Non dormiendo regna videlicet custodiuntur. Papavera enim somnum malè conciliant imperanti. *Stephanus Bathorius* Rex Poloniæ.

6) Dolor fictus 6. Crocodilus lacrymans, quod alios interimens facit, Inscript. *Nostri simulacra doloris*: id est, simulati tantum. unde fictæ lacrymæ Crocodili dicuntur. *Anna Regina Polonia* Stephani uxor.

7) Regibus semper hostes sunt. 7. Aquila cum Dracone pugnat. Inscript. *Dimicandum*

dum. Id eſt, hoſtis imperanti non deeſt, quicum dimicet; aut ſubditus, aut alienus erit, *Chriſtiernus II.* Daniæ.

Reges Navarræ, Auſtraſiæ &c.

1 Pallas inter ſubiecta pedibus arma, Inſcript. *Requies hac certa laborum*, id eſt, inter arma tutius, quàm in otio quieſcam. *Carolus Borbon.* Rex Navarræ. XLV. 1) *In armis quies tutior.*

2. Urnæ duæ altera igne, altera aquis plena effunduntur, flamma cœlum, aqua terram ſubit. Inſcript. *Par obitus*. Id eſt, improbus qui terrena ſectatur, uti aqua in terram, dilabetur; juſtus, ut ignis, cœlum petet: uterque obibit mortem. *Ioannes II. Borbon.* Rex Navarræ. 2) *Iuſtus cœlo improbus inferno cadit.*

3. Lembus in mari ſine velo, remis, remige, inter allucentia de cœlo ſidera Inſcript. *Quo fata trahunt*. Id eſt, quo divina providentia, inter adverſa mundi, duxerit, inſequar & obſequar. *Henricus I. Borb.* Rex Navarræ. 3) *Providentia Dei ſe tradere.*

4. Columba ad ſociam columbam ſub rete ſuccedit. Inſcript. *Quaſi columba ſecunda*. Iana *Elberta Henrici uxor*, Regi viduo matrimonio jungenda, uſurpat, quaſi ad illum, ſub eaſdem conjugii plagas, ventura. 4) *Coniugium.*

5. Caput mortuale, in quo ſerpens, quem ferunt in demortui cadavere ſubnaſci. Inſcrip. *Te nunquam timui*. Id eſt, non timeo mortem: bona, opinor conſcientiâ fretus. *Henricus II* Borbon. XLVI. 5) *Mortem non timere.*

6. Cornucopiæ geminum infrà coalitum, ſuprà medio adamante, velut in annulum coiens, ſole & lunâ & centro annuli junctis. Inſcript. *Simul, & ſemper*. Sol, & luna, Regem, & Reginam denotant, cornua copiæ annulo conjuncta, perpetuitatem amoris, & connubii regalis felicitatem in alios exundaturam, quæ inſcriptio magis exponit. *Margareta Vales. Henrici uxor.* 6) *Coniugiũ regale felix.*

7. Caltha flos ad ſolem converſus, Inſcript. *Non inferiora ſecutus*. Id eſt, poſtquam maritus ad ſuperos tranſiit, ego nullum alium niſi Deum, ut Caltha ſolem, ſecuta fui. *Margareta Vales.* eadem. 7) *Deum in omni opere ſpectare.*

8. Lilium Gallicum, & Bellis ſive Margarita flos ge-

8) Consanguinitas regia. — minus. velut inter lilii folia, pullulans. inscript. *Mirandum naturæ opus* Significatur Margaritas geminas Reginas ex Galliæ Regibus ortas. *Eadem*

XLVII.

9) Cedendo vincere. — 9. Fax ardens in aquam immissa extinguitur, inscript. *Omnia vincit* videlicet, patiens, velut aqua, cedendo. *Theobertus* Rex Austrasiæ.

10) Afflictio spe sustinenda. — 10. Arbor hieme exsucca, & foliis nuda, inscript. *Gaudium meum, spes est*, scilicet, veris instantis, quo rursum vestiar, & florebo. *Iacobus* Rex Cypri ultimus, qui vel ad regni meliorem sortem, vel futuræ vitæ respexit.

11) Pericula superata feliciter. — 11. Musculus gladium transiens, inscript. *Sic super irrepat*, *Contramus* Rex Burgundiæ: è cuius, somniantis de thesauro, ore hic musculus egressus, ad proximum spelæum, fertur, ubi latebat aurum servo spectante & ut musculus aquam transiret, gladium, pontis loco, substernente. Optatur hic felix rei novæ eventus.

12) Severitas in iustitia administranda. — 12. Gladius duplici fune ad apicem usque decussatim involutus, inscript. *Discite iustitiam moniti*. Bassanus Rex Sicamb. quem historiæ memorant severè jus executum, etiam proprii filii supplicio, pro more autem illi exeunti fuisse, ensem fune implicatum prælatúmque tãquam fasces Rom. subsequi.

Venio nunc ad alteram Typotii *partem, ex qua illustriora tantùm symbola decerpam, explicatione etiam, ubi non obscura fuerint, præteritâ, ne alienis ubique ingeniis diffidere videar, aut sine necessitate orationem extendam, ubi de aliorum sententia sæpe est divinandum.*

Symbola Cardinalium Rom. Ecclesiæ.

XLVIII.

1) Constans in diversa sorte. — 1. Sol clarus inscript. *Idem per diversa*. Videlicet, per diversa solsuo eodemq; vultu, diversis omninò operationibus, incedit. *Carolus* Arragonius.

2) Prælucere virtute. — 2. Lampas in hasta inversa pleno lumine. inscript. *Lux publica Principis ingens*. Alludere videtur, ad Persarum Principes, quibus publicum subeuntibus ignis præferebatur. Verùm ipse Princeps suis rectiùs virtute prælucet. *Carolus* à Lotharingia.

3. Ta-

3. Tabula rasa ac nuda inscript. *Melior fortuna notabit*. Ludovicus *Borbonius* fortè Pontificiâ se dignitate ornandum sperabat. *3) Honoris exspectatio.*

4. Phœnix in busto. inscript. *Se necat, ut vivat*. Andreas *Bathorius* nepos Regis Poloniæ Stephani. Mundo se credo subduxit & mortuus est, ut DEO viveret. *4) Mori mundo.*

5. Pyramis, per quam hedera in orbem assurgit, inscript. *Te stante virebo*, id est, Rege meo stante, vel Romana Ecclesia, cui tanquam virens hedera nitor. *Claudius* Guisius. *5) Fodo sub. nixa.*

6. Ciconia pede & ore serpentem mordicus complexa inscript. *A mon profit*. sive *Meo commodo*. debellat enim, ut fruatur. Sic ex hostibus devictis commoda obventura ominabatur. *Ludovicus Guisius* Lotharingus. XLIX. *6) Hostium spolio ditari.*

7. Novem hæc ooooooooo. inscript. *Hoc per se nihil sed si minimum addideris* (unitatem scilicet) *maximum erit*. Nimirum ex re sæpe levi gravissimi errores nascuntur. Athenis puer cornicum oculos configens sublatus est, quòd hoc ingenium ætati iunctum majora ausurum crederent. *Aloysius* Guisius. *7) Levis res neglectus, sæpe grandia destruit.*

8. Adolet thus super aram vir infulatus. *Ioannes Mediceus Cardin*. inscript. *Quò sum vocatus*? Utinam plures hac cogitatione defixi Deo servirent! *8) Vocationis suæ memor.*

9. Luna, interiecto orbe terræ, inter solem eclipsin patitur. inscript. *Hinc aliquando eluctabor*, id est, ex tenebris adversariorum gloriam meam opprimentium, *Alexander Medices*. *9) Oppressio brevis.*

10. Hedera Arbori virenti implicata. Inscript. *Vix nata sustentor*. Arbor videlicet à sole, hedera ab arbore, se hederam: Pontificem intelligit arborem. Pontificem à Deo, se à Pontifice sustentari docet. *Ioannes* Angelus Medices. L. *10) Ope aliena nutriri.*

11 Turris sepulchralis. Inscript. *Ingressus & non regressus*. Videlicet à sepulcro & morte non est reditus ad vitam. *Hippolytus Medices* Florent. *11) Mors sine regressu &c.*

12. Pila. Inscript. *Emergit pressa* videlicet pugillari in terram depressa in altum extollitur. Ita adversis patienter toleratis elevamur. *Idem*. *12) Adversis extollimur.*

13) *Lumen petendum de cælo.* 13. Prometheus inter nubes de cœlo ignem adferens. Inscript. *Altiora.* scilicet, in operibus secteris, ac de cœlo lumen ac gratiam petas. *Aloysius Eistensis* Cardinalis.

LI.

14) *Sequi viros illustres.* 14. Scambrus piscis Alausas pisciculos post se trahens, ut proinde illum, Galli, lenonem, has meretrices appellent; rectius *Idem Cardinalis* usurpat inscribendo. *Sic tua nos virtus:* (Pontificem credo intelligit) attrahit.

15) *Sensim sed bene succedere:* 15. Testudo sub cochlea incedens. Inscript. *Cum tempore.* videlicet, eò perveniam, quò contendo; ego *consilio, & actione*, ut testudo pedibus. *Idem.*

16) *Onus par suis viribus sit.* 16. Camelus submissus sponte ad onus non assurgit, cùm vires ferentis superat. Inscript. *Non plus tollo, quàm sim ferendo.* Id est, plura munia atque officia in me non suscipio, quàm administrare rectè possum. *Hippolytus* Eistensis.

17) *Innocentes sæpe vincunt.* 17. Aquila cygnos naturali odio petens à duobus, hinc atque hinc alas ipsius mordicus complexis, tenetur. Inscript. *Sic repugnant.* Id est, innocentibus, contra noxios victoria plerumque est. Et fortè ad hoc allusum; quòd *ne Hercules quidem contra duos* sufficiat. *Hercules* Gonzaga Cardin.

LII.

18) *Fortitudo in malis.* 18. Hercules contra hydram pugnans. Inscript. *Tu ne cede malis*, quod licet Typotius Perino *Gonzagæ*, ego tamen *Herculi*, maiori gratiâ, tributum putem.

19) *Pacis amor.* 19. Aquila in trunco olivæ, hinc atque inde ramusculis pullulante. inscript. *Bella gerant alii.* Nam ego (cui Aquila gentilitia est) Ecclesiæ pacificæ me addixi. *Franciscus Gonzaga* Card.

20) *Religionis vera amor.* 20. Nudum brachium crucem sustinens. inscr. *Potiùs mori, quàm fidem fallere*, id est, cum cruce, aut pro cruce ac fide Christi moriar *Scipio Gonzaga*.

21) *Finis operis bonus.* 21. Mures ex viridi cespite, in cuius medio scopus sagittam infixam sustinens inscript. ΟΥΤΩΣ ΒΑΛΛΕ. *Sic feri.* ut scopum tangas. id est, omnes tuas actiones ad rectum finem dirige. *Alexander Farnes.* Cardinalis.

22. Homo in fronte uno oculo, in vultu duobus, sed clauso altero, in pectore item binis, uno clauso, effictus. Inscriptio Hispanica, *Los corrados por no mirar, los avier-*

tos,

tos, por no errar, vel ut alii, *por Plorar*. id est, Clausos ad non videndum, apertos ad non errandum. vel ut alii, ad plorandum. Monet his oculis in operatione Deum, proximum, & seipsum intuendum esse. Deum ante omnes uno in fronte oculo velut ratione, nullâ dissimulatione ullius rei, quæ clauso oculo significatur: proximum monet ita observandum, ut in quibusdam ipsius erratis conniveas; te verò tuúmque pectus ita illi manifestandum, ut quæ secreta esse debent, illum, velut altero oculo pectoris concluso, celes; vel potius, oculos claudendos ad proprias virtutes, aperiendos ad vitia; contrà quam in proximo. Posterior tamen inscriptio, Pœnitentis viri speciem exprimet, qui claudat oculos ad suam, aliorúmque in mundo, vanitatem, & aperiat tantùm ad eandem deplorandam, vel, qui claudat oculos, ne suam calamitatem videat, aperiat, ut ploret. Rodericus Borgia Valentinus. *Finis operit; Deus, proximus, vel nos ipsi sumus.*

LIII.

23. Manus oculata obeliscum indice ac medio tangens. inscript. *Fide & vide*. *Manus* (inquit, apud Plaut. leno) *oculatas habeo, credunt quod vident*, solum dum capiunt promissa. Tu, si tanquam obeliscus firmus stare cupias, nec aliorum subverti fallaciis: non porrige manum, id est, ne fide, nisi videris cui fidas. *Matthæus Langus Card.* 23) *Fidere cum circumspectione.*

24. Fasciculus sagittarum. *Unitas*, nimirum, facit, ut frangi non possint, quæ dissolutæ poterunt, quod ab exemplo *Sciluri* Regis desumtum est. *Christophorus* Madrutius. 24) *Coniunctio firmat.*

25. Daniel in lacu leonum. inscript. *Si Deus nobiscum quis contra nos?* id est, nullos hostes Deo nixus metuo. *Philippus Boncompangius.* 25) *Deo fidendum.*

26. Luna in nocte stellata. inscript. *Illuminatio mea*. id est, ut luna terram in tenebris; sic me Deus in adversis illuminat. uti, David inquit. *Dominus illuminatio & salus &c. Christoph.* de monte Aretino. 26) *Lumen à Deo.*

LIV

27. Luna inter solem, terrámque obscuram; quia sol obtenebratur. inscrip. *Totum adimit, quo ingrata refulget.* terræ, scilicet, lucem, quam à sole accipit. Sic *Ascanius Sphortia Card.* Pontificem Alexandrum VI. tanquam lu- 27) *Ingratitudo erga benefactores.*

nam, ingratum esse queritur: quòd se obscuret, & sublatum cupiat, à quo ad hanc dignitatem potissimum evectus fuerat.

28) Occasio præterit. 28. Occasio in rupe. Inscript. *Erit altera merces*, Id est, dum tempus est, operemur mercedis futuræ intuitu. *Franc.* Sphortia.

29) Deus finisque tuus semper intuendus. 29. Stellæ, Circinus, Pyxis nautica, liber rationum. Inscript *Aspicit unam*, videlicet, Nauta in cælo unam præcipuè stellam; Circinator unum centrum; Temporis explorator, in mari pyxidem; Creditor rationum syngrapham. Ita scilicet, in omni opere, unum tibi præcipuè finem ac Deum propositum specta: In matrimonio unam coniugem: in literis unam scientiam: in medicina sanitatem: in iudiciis justitiam. *Matthæus Vrsinus* de monte Jordano.

LV.

30) Adversa inter & prospera proficimus. 30. Caltha in vasculo, hinc pluvio madescit vento, hinc sole fovetur. inscript. *Vtriusque auxilio*, id est, tam rerum adversarum, quàm secundarum ope proficimus. *Iacobus Vrsinus* Card.

31) Deipara Virg. cultus prodest. 31. Elephas nova luna ad Mauritaniæ saltus, [ut Plinius] in Amilo flumine se lavat, veneratus lunæ sidus. Inscript. *Sic ardua peto.* Nimirum ad cœli portum ex mundi fluctibus, Christo, aut D. Virgine honoratâ, exeundum. *Fulvius Vrsinus.*

32) Vita brevis. 32. Cepæ tres cum bulbis flaccescunt semine per terram sparso. [Ascaloniam Theophrastus vocat, quæ semine fuso mox intereat.(Inscript. *Prius mihi, post soboli*, scilicet, pereundum. Brevis vitæ mortales admonet, qui vix generant alios, & pereunt. Unde cepis ostendit ita fluxis, præsertim à jacto semine; conjugalem se vitam fastidire. *Prosper Columna*.

33) Spes nostra in Deo sit. 33. Seges pluviâ irrigatur Inscript. *In te Domine speravi*: qui rigas corda. *Pompeius Columna.*

LVI.

34) Loquacitas nociva, 34. Anser strepens. Inscript. *Nocet esse locutum*, id est, anser ceteroquin avis non ingrata. solâ voce aures multorum offendit, se etiam suósque prodit raptoribus, quanquam Romanis in capitolio semel profuerit suo stridore. *Franciscus Caraffa*, qui putaverit eis tacendum, qui digna auribus loqui non possent.

35. Cal-

35. Calvaria & stella in corona hederaceo duplici, decussatis corollis, texta. Inscript. *Æterna virtute parantur.* id est, mori debes, carni & mundo tanquam calvaria esse, cœlo vivere, & velut stella, lucere, ut coronam merearis. *Hieronymus Doria.*

35) Moriendum mundo, ut vivas Deo.

36. Cervus. Inscript. *Vigilantibus.* Videlicet, in præda occurret. Ut gloriam, atque intenta laboris præmia cõsequaris vigilandum. *Hieronymus Auria.*

36) Vigilandum.

LVII.

37. Corona spicea. Inscript. *Vita mortisque comes,* scilicet, fructus laboris. *Iacobus Sabellus.*

37) Fructus laboris manet

38. Cervus vulneratus, & cinctus serpentibus fontem insilit. Inscript. *Una salus.* fertur verò, comeso cancro his vulneribus mederi. Fons noster Christus. *Carolus Borromæus.*

38) Baptismus & pœnitentia.

39. Araneus in telæ medio, quam pertexuit. Inscript. *Cælitus datum*, id est, quidquid possumus ingenio, & possidemus nostrum, licet tela hac levius sit, est tamen à Deo. *Hieronymus Moronus.*

39) Deo ingenium debemus.

40. Ara accensa, quæ retinaculo anchorarum statuis (infrà in columnam, supernè in hominem, at sine lacertis, terminatis,) adstringitur. Inscript. *Tensis vi retinaculis.* Per aram (cui inscriptum, *litatur*,) cultum Divorum, per statuas indicant constantiam in bono, nam manibus carent ad operandum mundo: à ventre in columnas desinunt, ut inferior homo abolitus & oppressus intelligatur, retinacula, sunt conjunctio religionis, sive pietatis cum constantia, quæ idea quædam Religiosi est. *Rudolphus Pius de Carpi.*

40) Mortificatus & religiosus homo.

LVIII.

41. Leo ex freno per manum tenetur. Inscript. *Dies & ingenium.* scilicet, docuit parere Leones. Et Nemo adeo ferus est, ut non mitescere possit, &c. *Ioannes Paulus Chiesia.*

41) Tempore & arte feritas domatur.

42. Vesuvius ardens. Inscript. *Ego semper*: nempe ardeo, an amore Dei? an cupiditate rerum terrenarum? multum intererit. *Petrus Franciscus* Ferrari.

42) Amor nobis insitus.

43. Puteus cum trochlea & situlis, ut hauriatur, Inscript. *Motu clarior,* nam putei, unde non hauritur, sordescunt algâ, aliisque vitiis, quibus aqua laborat. Ita fit otiosis, qui motu & exercitatione clarescerent. *Guido Ferrari.*

43) Otio perdimus.

44] *Resignatio.* 44. Caltha in vasculo solem sequitur. Inscript. *Dum voluitur iste*. Ita anima nostra in corpore, ut vase fictili, solem rectè Deum sequitur quocunque rapit. *Petrus Bembus* Venetus.

LIX. 45. Tetragonum seu quadrangularis murex vento

45) *Constans.* furente impetitur. Inscript *Vndique frustra*, nā stat quocunque vertas, sic vir constans &c. *Antonius Corarus* Venetus.

46) *Deus ubique præsens.* 46. Sol radiis illustris. inscript. *Non cernuntur, & adsunt*. radii nimirum solis, Dei oculi, atque etiā Regum, quibus, ut longæ manus, & multæ aures; sic & observatores oculi, quibus videant, etiam non visi. *Philippus Spinola*.

47] *Opes periturae.* 47. Naves quatuor, quarum duæ submersæ, duæ ancipiti periculo iactatæ. inscript. *En curas hominum*. inanes, scilicet, ut qui sæpe portum non attingant. *Io. Baptista Cagala*.

48) *Adversa superare.* 48. Sol inter nubes. Inscript. *Premitur non opprimitur*. Ita vir generosus inter adversa. *Zacharias Delphinus* Venetus.

LX. 49. Serpens Pyramidis apici implexus. Inscript. *Per*

49) *Prudens finem spectat.* *ardua virtus*, scil. nititur. *Alex Campegius*.

50) *Labor expolit.* 50. Vomer splendens. Inscript. *longo spendescit ab usu*. Videlicet experientia rudes, & incultos mores expolit. *Io. Francis. Gombara*.

51) *Onus suave.* 51. Hercules captum à se æripedem cervum humeris defert. Inscript. *Onus meū suave*. nempe præda, licet gravis, dulce est onus. Ita & onus religionis dulce. *Stanislaus Hosius*.

52] *Sublimia sectari.* 52. Abies tenera & accrescens, sub sole, & pluvia. Insc. *Altiora peto*. Id est, ad majora, sive in terra, sive in cœlo, per virtutes assurgo. *Georgius de Armiaco* Gallus.

53) *Fraus fraude compensata.* 53. Grus ex angusti oris vase cibum haurit, vulpe frustra invitatā. Inscript. *Fraus fraude compensata*, quòd antè, ut apud *Æsopum* est, ilia cibum grui hospiti in lance exhibuerit. unde lambendum, magis quam edendum. *Hugo de Verdala*.

LXI. 54. Globus terræ inter undequaque spirantes ventos.

54) *Constans.* Inscript. *Semper immota*. Ita mens nostra, exsurgentibus tentationum ventis, immota stare debet. *Idem*.

55. Tria

55. Tria in agro lilia. Inscript. *Considerate lilia agr.*, supple ex Evangelio, & ore Christi, quæ neque laborant, neque nent &c. Nempe Deus provisor omnium optimus. *Aloysius* Venetus. 55) *Providentia Dei.*

56. Vipera fœtu ventrē perfossa. Inscript. *Ingratis servire nefas.* Paria ferè Christus de Judæis queritur; Filii matris mei pugnaverunt contra me *Franciscus de Mandoza.* 56) *Ingratus parentibus.*

57. Palmæ colligati rami. Inscript. *Iustus ut* [*palma* scilicet, quæ picta est] *florebit*, quo allusit ad nomen. *Hieronymus Palmerius.* 57) *Iustus.*

58. Cribrum per quod farina à siliquis separatur. Insc. *A bono malum*; scilicet, separo. quod prudentis & æqui est iudicis. *Innocentius Cybo.* 58) *Iudex æquus.*

Incus & iuxta malleus. Inscript. *Durabo*, nempe inter adversa. *Idem.* LXII. *Adversa ferre*

59. Sol in apice obelisci. Inscript. *Sine fine.* Obeliscus constantiam seu perennitatem; sol æternam lucem præfigurat. Ad hunc solem adspirat. *Idem Innocentius.* 5) *Spes lucis æternæ.*

60. Turturum duo in jugo diffracto. Inscript. *Confractum* [scilicet *iugum*] *at non liberata*: scilicet, *volucres.* Nimirum Hungariæ supernæ & inferioris regnum significat, *Ludovici Regis* intempestivâ morte, in partes diremptum, neutrâ liberâ. Ferdinando Imper. & Ioanne Sepusio pro regno decertantibus. *Georgius Dracovitius Hungarus.* ceterùm aptum esset symbolum duorum thoro divulsorum coniugum. 60) *Regnum divisum.* *Coniuges separati.*

61. Pomus ita fructibus onerata, ut rami & sponte lacerentur, & divulsi ab aliis appareant. Inscript. *Inopem me copia fecit* nam propter copiam pomorum etiam ramis spolior. Ita suas opes liberalis animi vir, cum suæ forte valetudinis jactura, ob laborem coniunctum, aliis impendit. *Franciscus à Dietrichstein* Cardinalis. LXIII. 61) *Copia sua oppressit.*

62. Sol in cœlo, cum manu illum indigitante. Inscript. *Vbique similis.* Id est vir justus & fortis, vel certè Ecclesia, aut Christus ipse. *Franciscus Villadum* Gallus Mag. Equit. Rhodiens. 6.] *Constans.*

63. Rota, sua in orbita. Inscript. *Non excedet orbitâ*, Id est, viâ, quà benè cœpit, non excedet. Fide ac virtute, quâ cœpimus, non abeundum. *Hugo Verdala* Magist. Equit. Melit. 63) *Fide Ecclesia non decedere.*

Symbo-

Symbola Principum Electorum, Archiducum Austriacorum, Ducum Burgundiæ &c.

LXIV.

1) *Mors immota.* 1. Statua in viridi, exurgens cespite quadrata usque ad humeros. Inscriptum. *Terminus*, & circum: *concedo nulli*. Inscript. sive explicatio symboli, est. *Mors ultima linea rerum.* Nempe Terminus Deus agros, hæc vitam terminat. *Albertus Cardin. & Archiepisc. Moguntinus* Elector Imperii.

2) *Laborare frustra.* 2. Duo in navi piscatores, sole occidente, retia colligunt. Inscript. *Pudeat nos perdidisse diem.* Apostoli se in nocte laborantes nihil cepisse queruntur. hi quod de die, meritò pudet, cum rudes se piscatores ostendant. Nempe illustrati sæpe fidei lumine minimè laborant, ac proficiunt. *Daniel Archiep Moguntinus.*

3) *Libertas grata.* 3. Falco, pendente ex collo perophthalmio, volat in aëre. Inscript. *Recepto visu libertatē arripio.* nos verâ f.de, aut cognitione Dei vendicamur in libertatem filiorum Dei: nam omnis peccator ignorans. *Salentinus Archiepisc. Coloniensis.*

LXV.

4) *Deus ubique præsens.* 4. Sol & luna, ac deinde oculi duo, alter in cœlo, alter in terra, ubi Adam & Eva sub arbore: Inscript. *Omnia.* nimirum Dei oculi lustrant omnia, uti sol & luna. *Ernestus* Archiep. Colon Dux Bavariæ.

5) *Iustus semper fructifica.* 5 Vitis subnixa perticæ. Inscript. *Semper fertilis.* Nam vitis nisi prorsùs neglecta raro omni fructu caret: sic Ecclesia, vel etiam iustus. *Iacobus Archiep. Treu.*

6) *Iudex iustus.* 6. Libra ex nubibus super orbem pensilis, Inscript. *Qui iudicatis terrã, diligite iustitiam. Fridericus* S. Rom. Imperii Elector, *Dux Bavariæ.*

7) *Fortitudo delusa arte.* 7 Cetus in mari, cui vasa pilæque obiectæ sunt. Inscript. *His artibus* nimirum, deludunt nautæ, cùm periculum à Cetis imminet, dum enim vasis in altum iactandis occupantur, Navis præterit. Ita hostem, quem virtute non potes, arte ac dolo aggredere. *Mauritius Dux Saxoniæ* S. R. Imp. Elector.

8. Duo enses decussati in rhombo gentilitio bicolori, lauri

lauri ramis cingentibus, quos pileus Electoralis superne claudit. Inscript. *Tandem bona causa triumphat.* Fratri nimirum, cui invisus erat, supervixit ac successit. *Augustus Dux Sax.* Elector. LXVI. 8) *Æquitas sensim aperitur.*

9. Pavo explicatâ superbè caudâ Inscript. *Interna præstant.* nempe caro plumis melior: Sic mens nostra corpore, opibus virtus. *Anna uxor Augusti.* 9) *Gloriantur inanibus.*

10. Leo insignia gentis sustinet. Inscript. *Fide, sed vide,* Id est, vide, cui familiam tuam defendendam confidas, vel fortibus defendas eam viris. *Christianus Dux Saxon.* 10) *Fortibus magis fidendum.*

11. Tribulus seu flagellum frumenti in manu. Inscrip. *Telum virtus facit.* nam animoso ad defensionem etiam hoc sufficit. *Ernestus Ferreus Archidux Austriæ.* 11) *Virtus pro telo est.*

12. Navis velis passis ventos excipiens, sed & anchoris hærens. Inscript. *Resistunt firmata.* Anchora nostra spes est, qua obnitimur vitæ fluctibus. *Ferdin. Archid. Austriæ.* 12) *Spes Deo nixa.*

13. Manus rosas complexa. Inscript. *Sustine & abstine.* nempe in mundi blanditiis, & carnis voluptatibus. *Carol. Arch. Aust. Dux Burg.* 13) *Temperantia.*

14 Ramus palmæ & lauri in orbem ita coeuntia, ut infra Austriæ, suprà Burgundiæ corona claudat. Inscrip. in medio: *Soli Deo gloria.* id est, sive belli sive pacis tractem opera. (illud Lauro, hoc palma intellige) Deo tribuendum est, quidquid præclarè egero. *Ernestus Archid. Austriæ Dux Burg.* LXVII. 1) *Gloria Dei spectanda.*

15. Grus suspenso pede in palma vigilans, duobus ante hanc Geniis orbem sustentantibus. Inscript, *Amat victoria curam.* Matthias Archid. Austriæ &c. Alibi eandem super arma hoc sensu exhibuit Alibi *Perseum* Mercurii alis, Plutonis galeâ, & Minervæ clypeo gladióque Mercurii, armatum & Andromedam à Ceto liberantem proponit, id est, se Hungariam à Turca defendentem, cum eadem inscriptione. 15) *Vigilandum.* *Patria ab hoste defensa.*

16. Leo in pugnam, pedesque enixus. Inscript. *Fortibus resistit,* nam grandibus sese animantibus objicit, Gallum cantantem fugit. Ita virilis animi est, non nisi cum viris pugnare, uti hic Dux cum Turcis. *Maximilianus Archid. Austriæ.* 16) *Pugnandum cum fortibus.*

LXVIII. 17. Castra locata. Inscript. *Militemus*, nam militia est vita nostra, ut Job *idem*.

17) Vita militia est.

18) Pugnandum constanter.

18 Jason cum vellere aureo, Dracone sub pedibus calcato, & aversis bobus ignivomis. inscript. *Assiduitate*. nimirum, Turcæ superandi, opesque orientis recuperandæ, sed Christiani Principes nec federa, nec bella in hunc hostem urgent. *Albertus Archid. Aust.* Solum vellus Philippus bonus (de quo lib. 3. c. 7. dictum) Dux Burg. usurpavit, cum Inscript. *Pretium non vile laborum*.

Honor & opes æstimantur.

19) Bello gravantur subditi.

19 Ignitabulum, ex quo ignis undique, percussu silicis, emicat, inscript. *Antè ferit quàm flamma micet*. Ita in bello antè clades infertur propriis subditis, onere tributorum, quàm flamma micet, quà hostem perdas *Philippus Dux Burg Brabant*.

20) Bellicosus.

20. Hystrix seu porcus spinosus, Erinaceo pilis similis, coronatus jaculatur spinosas in hostem setas, inscript. *Comminus & eminus*. id est, paratus ad pugnam. *Carolus Audax Dux Burg.* & Brab. idem Carolo 6. Regi Gall. tribuitur l. 3. c. 7.

21) Celeritas in bello.

21. Ignitabulum & laurei rami decussati quorum attritu ignis quoque emicat, Inscript: *Ante ferit, quàm flamma micet*. Carolus Dux Burgund qui hoc solitus agere & gloriari; quod antè bellum inferret, quàm putaretur adfuturus.

LXIX.

Ducum Principum ac Comitum Romani Imperii.

1) Puniendi mali ut serventur boni.

1. Occa seu rastrum, quo agri sati occantur. inscript. *Evertit & aquat*. nempe solum, Ita Princeps ex agris suæ ditionis perditos homines, tanquam occâ de agro verso zizania tollere, & æquare bonis legibus omnes voluit. *Guilielmus Comes Ostrovetanus* Palatin. Rheni. Holl. Zeland.

2) Potentiores subigere.

2. Leo Agnum complexus, & alter domitus à Magistro, inscript. *Parcere subjectis & debellare superbos*. *Albertus Dux utriusq; Bav.* & Palat. Rheni.

3) Arte vel dolo dolusq.

3. Panthera, ut videtur, simiam odore alliciens ejus blanditiis detinetur, dum hæc, arbori proxima, hostem

ftem deludat, Inscript. *Vincit vim virtus*: sive prudens astutia, quâ sæpè à fortiori hoste se imbellior explicat. *Guilielmus Dux* utriusque *Bav. Palat.* Rheni.

4. Laurus à fulmine (uti & hyeme) illæsa. Cum eadem inscript. *Vincit vim virtus.* uti enim fulmina laurus; sic virtute munitus facilè vim declinat. *Idem.*

4) Virtus vim superat.

LXX.

5. Navis in mari, stellâ affulgente jactata. Inscript. *Cynosurâ Duce obdurandum.* Quisquis in mundo, ut mari; carne, ut navi jactaris; Deo Duce perfer. *Guiliel. IV. Dux Bav.*

5) Deo auspice vincendum.

6 Hippodromus supra orbem (maris immersum fluctibus) medio elevatus aere, in quo equites duo à meta ad carceres redeunt, ut errores in cursu admissos corrigant, Inscript. *Agnosce, dole, emenda*, si, videlicet, ad coronam, quæ in pyramide super nubes eminet, aspires: Nempe vita nostra Hippodromus est, in quo, instaurato subinde cursu, aberrantibus à meta, errores licet corrigere, quod Angelis non licuit. *Idem.*

6) Recognitio & emendatio errorum.

7. Duæ frondes laureæ in sertum coeuntes sub ducali pileo, & utriusque domus Bavaricæ & Lothar. insignia complexæ. Inscript. *Cor unum & anima una. Renata Lotharinga* Guilielmi uxor.

7) Conlaudi Ducis.

8. Duæ manus calicem complexæ, in quo duo, hinc & hinc turtures, sub cruce media assurgente. Inscript. *Concordia æterna*, videlicet, inter conjuges. *Idem Dux.*

8) Concordia.

9 Justitia nuda cum bilance Delphino insidet, ad littus respectans, velut á suis per mare abitura. Inscript. *Cognosce, elige, matura*, primum per nuditatem; nam veritas nuda est: alterum per bilancem, quæ res ponderat, tertium per Delphinũ piscium celerrimum indicatur, ita prudenter ac justè ages. *Ferdinandus Dux Bav.*

9) Iudex aequus nec differat.

LXXI.

10. Palmę laurique rami decussatim familiæ Palatinæ insignia sustinent, intra annulum, hinc adamante, inde manu copulata clausum. Inscript. *Constanter & syncerè* Constantiam adamas, synceritatem annulus manusque promittunt, idque perpetuò, uti laurus, & palma indicat. *Ioannes Casimirus Comes Palatinus Rheni*, Dux Bavar,

10) Fides constans & syncera.

11. Manus duæ annulum complexæ hæc quidẽ simul palmæ frondem, illa lauri tenens, medium annuli in-

11) Constantia & fide perpetua.

signia occupant. Inscript, *Invia virtuti nulla est via.* Et infra. *Deo auspice.* Id est constantia, & fide, victoriam contra hostes hæc familia obtinebit. *Ricardus Comes Palat. Dux Bav.*

12) *Ex bello gloria.* 12. Lampas ellychnio succenso fumantique ardens. Inscript. *Ex fumo lucem.* Ex fumo, opinor, bellico, lucem gloriæ sperat. *Io. Georgius Comes Palat.*

LXXII.

13) *Gratia affulgens divina.* 13. Navis in mari lunâ stellisque noctu affulgentibus. Inscript. *Vias tuas Domine demonstra mihi.* Nempe erramus & facilè aberramus sine Dei gratia. *Antonius Dux Lotharingiæ.*

14) *Iaculatio felix.* 14. Tres aves uno confixæ jaculo. Inscript. *Dederitne viam, casusve Deusve?* Inde sumptum, quòd *Godefridus Bullonius Dux Lothar.* in obsidione Hierosolymitana uno in aerem jactu tres apodas confixerit. Disputatumq; casu, an Dei ordinatione ad futurorum significationem id evenisset? unde lemma à Duce assumptum.

15) *Pugnare pro Dei honore.* 15. Arcus manibus adductus, atque in astra sagittam mittens. Inscript *Sic itur ad astra,* si videlicet pro Deo ejusque honore milites. *Ericus Dux Brunsuici*

16) *Deus illuminat.* 16. Sol Inscript. *Visitavit nos oriens ex alto.* Id est, Deus illuminavit. *Henricus Dux Brunsuici.*

17) *Princeps servit subditis.* 17. Candela, quam Silvanus homo sustinet, fortè aulicus: Inscript. *Aliis inserviendo consumor.* Uti candela; sic vel aulicus, vel ipse etiam Princeps subditis. *Iulius Dux Brunsuici.* Qui & *Equum* sub eadem inscriptione, usurpavit.

18) *Hostis sublatus.* 18. Leo capram intercipit, supra quem corona à Genio suspenditur, Inscript. *Tandem bona causa triumphat.* Nempe hostem à se, tanquam capram passim herbis & fruticetis carpendo noxiam, interceptum gaudet. *Henricus Iulius Dux Bruns.*

LXXIII.

19) *Innocens nullum timet.* 19. Veritas nuda solo tergo velata, calumnia & mendacium sub pedibus stratæ. Inscript. *Rectè faciendo neminem timeas.* Idem *Henricus Iulius.*

20) *Fides vera.* 20. Luna Inscript. *Lux in tenebris.* scilicet, lucet, & tenebræ non comprehenderunt. Existimavit se comprehendisse, qui hæc posuit, *Henricus Dux Bruns.*

21) *Cœlestia spectare.* 21. Aquila super orbem. Inscript. *Altiora peto.* nempe cœlestia. *Carolus Dux Geldriæ ult.*

22. Li-

22. Lilium florens. Inscript. *Hodie aliquid* (nempe flos sum) *cras nihil. Ioannes II. Dux Cliviæ.*

23 Sol nubibus obsessus. Inscript. *His quoq; subjectus.* Et Principibus suæ nubes sunt, & justus quoque patitur. *Joannes Dux Cliviæ & Iuliæ,* *23) Principes quoque affliguntur.*

24. Corda velut in scuto sociata, inscriptio una latina, *Hic murus aheneus esto*: altera Italica: *Benevolentia bonissima guardia*, id est optimum præsidium benevolentia, seu concordia subditorum. *Carolus Frider. Iuliæ Princeps.* *24). Concordia bonum sentum.*

LXXIV.

25. Populus arbor juxta aquas fertilis, inscript. *Audaces fortuna juvat.* Nimirum cum populo, seu gente Hollandicá inter aquas nutrita ausus hic Dux est, quæ fidem penè superant, quia contra fidem *Guilielmus Princeps Orangius, Nassavicus.* *25) Audacia cum successu.*

26 Duo funalia coronata in medio, atq; deorsū versa, inscript *Extinxisse nefas.* Guilielmus filius parenti per fraudem sublato; quibus & mortuum coronâ dignum, & æternis facibus mortem celebrandam prædicat. *26) Gloria à morte superstes,*

27. Hercules cum Acheloo bove congressus cornu evellit. inscript, *Bonæ spei.* Mauritius Princeps Orang. Regi Hispaniarum Hollandiam tanquam cornucopiæ subtrahit, Rege frustra variis formis mari terráque congrediente. *27) Terra fertilis bello occupata*

28. Canis in rogum, opinor Domini sui bustum, desilit. Inscript. *Hoc quoque fecissem, si mihi vita foret.* Renatus Orangiæ Princeps Regi fidus. Qui professus est se Dominum in mortem potius secuturum, quam fide abiturum. *28) Fides erga Dominum.*

LXXV.

29. Navis malo fracto nec vela, nec remiges ferens, ad anchoram inter fluctus hæret. inscript. *In silentio & spe fortitudo mea.* Hugo de Melun Vicecomes Gandensis, qui in Belgicis tumultibus, tutiús latere ac quiescere, ratus est. *29) Tumultum declinare.*

30. Typho palustris cum pappis pluviâ succumbit. Inscript *Tempestati parendum*, id est, cedendum aliquando, ne frangaris. *Christophorus Marchio Badensis.* *30) Cedere turbæ.*

31) *Deo fidere.* LXXVI.

31. Arboris truncus cui novæ plantæ insertæ. Inscriptum, **wan Gott will**. *Si visum Superis.* nempe succrescet *Gulielmus Princeps & Comes de Henneberg*, vel se vel posteros alienæ licet stirpi insertos fructum facturos sperabat.

32) *Bellicosus.*

32. Gladius nudus, erectusque. Inscript. *Ex hoc in hoc* bellum scilicet, translatus, nec quietus unquam in Principis latere *Christianus Princeps Anhaltinus.*

33) *Labore vincere.*

33. Triremis, demissis in fluctu velis, remis propellitur. Inscript. *Non frustra.* nam labore sæpè varii tentationum venti fluctusque vincuntur. *Philippus de Lamberg* Eques ordinis S: Joannis Hierosl.

34) *Sibi sufficere.*

34. Chamæleon. Inscript. *Se ipse sustinet*, nam vento ali ac vivere creditur. Ita existimat fortè bellum Belgicum seipsum absque tot regni impensis posse alere, modò benè administretur. *Carolus Philip Croius Dux Arschotanus.*

35) *Principes sibi mutuo infesti.*

35. Luna & Sol opposita mutuò se ex parte obscurant. Inscript. *A Domino factum est istud.* nempe & Deus voluit, ut dum Principes mutuò sibi bellis adversarentur, alter alterius luminibus obstrueret. *Carolus Dux Munstergensis.*

36) *Dei gratia proficimus.* LXXVII.

36 Vitis circum perticam volvitur & sol in cælo. Inscript. *Dum volvitur iste*, id est. dum sol viti & Deus mihi in cœlo favet, proficimus. *Henricus Dux Lignæ* &c.

37) *Celeritas in bello.*

37. Tibia calcari armata in stapede pendet Inscript. *Hoc opus est.* id est, incitatis equis, sive celeritate in re conficienda. *Sigbertus Comes Habsburgi.*

38) *Gratia Dei illustrat.*

38. Vitis affulgente sole. Inscript- *Ad salutem illustrat* Lux cælestis nos tantum ad salutem illustrat, non orbis gloria ac splendor. *Idem*,

39) *Concordia bello potior.*

39 Citharam brachium armatum sustinet. Inscript. *Hac mihi tuba.* id est ad concordiam, quæ harmonia animorum est, potiús, quàm ad bellum incitabo. *Ottebertus Comes Habsburg.*

40) *Benevolentia subditorũ Principes tuetur.*

40. Corona inter duas parmas, geminis utrimque hastis, pendentes. Inscript. *Benevolentia*, nempe subditorum in bello & pace optimè coronam defendit Principum *Babo Comes Habsb.*

41. Fulminis ignes per nubes obsidentes prorumpũt. In-

Inscript. *Vim viribus* nempe perstringo & repello, hoc & nobis licere natura voluit. *Rotherius Comes Habsb.* *41) Vim vi repellere.*

42. Sol arbori virenti profusæque lucem affundit. post quam altera arbor arida vix sole fruitur. Inscript. *Superabo alibi*, id est, radios favoris malè tibi impensos aliis cum majori utilitate impendam. *Hotoprechtus Comes Habsburgi.* *42) Favore dignus.*

LXXVIII

43. Cava pila ænea in focum conjecta vicinum focū ore spirante animat & succendit. Inscript. *Læsus juvo*, id est beneficium rependo iis, qui affligunt. *Lamprechtus Comes Habsburg.* *43) Beneficium in malefactorem.*

44. Clypeus a tergo gladium ferens, in umbone noctuam cum lauri ramo. inscript. *Non solum nobis*. sed & aliis vigilemus cum noctua in armis, ita triumphabimus. *Contramus Comes Habsburg.* *44) Miles vigilans.*

45. Equus effrenis columnæ alligatus, inscript. *Hæc vera potentia*, effreni scilicet hosti intercepto parcere, constrictum tamen tenere. *Luitfridus Comes Habsb.* *45) Parcere captivo rebelli.*

46. Testudo marina à sole cortice exsiccato mari innatat, nec mergi potest. Inscr. *Sic immersabilis*. Nimirū justus ad Deum conversus siccato humore terrenarum affectionum mergi adversus nequit. *Hunfridus Comes Habsburgi.* *46) Iustus Deo tutò nititur.*

47. Elephas sese in pedes posteriores erigens & cani colludens. Inscript. *Tempore & assiduitate*, nempe Elephas cani assuescit, & hic Elephanti blanditur. sic familiaritate cum subditis & humili modestia Principes maximè placent. *Cunramus Comes Habsburgi* dictus Modestus. *47) Mansuescimus sensim.*

LXXIX.

48. Taurus retia prætervectus, inscript. *Conscia virtus*, nempe plagas dolosas hostium despicit generosus animus. *Betzo Comes Habs. dictus Audax.* *48) Virtute ductari.*

49. Orcá aut alia marina bellua dentata in retibus, quam manus è nubibus cautè prensat. inscrip. *Timentem time.* id est, noli hostem iis angustiis circumvenire, ut velut desperabundus extremas vires adhibeat. *Ropatus Comes Habs.* *49) Desperans cautè tractandus.*

50. Arbori folia hieme defluunt, Inscript. *Facilis jactura* bonorum scilicet, reparari possunt, uti arbori verè folia; modò radix & vita maneat. *Bernherus Comes Habs.* dictus liberalis. *50) Temporalis boni jactura levis.*

51) Domanda sensim ferocia. 51. Leoni manus caput demulcet, Inscript. *Paulatim*, nimirum domandus ferox & fortior hostis arte tractandus, non vi. *Otto Comes Habs.* dictus prudens.

LXXX.

52) Prædator sæpè capitur. 52. Accipiter, dum noctua ab aliis infestatur avibus, ipse adest prædæ intentus. Inscript. *Ego movebor.* nempe dum vos amicã avem prosequimini, ego vos persequar. Æquum sanè ut amico Principi Princeps subveniat. *Albertus Comes Habsb.*

53) Vitam pro suis offerre. 53. Gallina se Accipitri pro pullis objicit. Inscript. *Dulce & decorum est.* uti pro patriâ, sic & pro sobole emori. *Albertus II. Habs.* exul.

54) Ardua sensim absolvēda. 54. Navis cum velis & omni apparatu in æquore. Inscript. *Tempore perficitur.* habet locum in re operosa & multiplicis curæ qualis navis est. *Carolus Comes in Arenberg* &c.

55) Impossibile non tentandū. 55. Camelus sub nimio onere procumbit, recusans progredi. Inscript. *Nemo ad impossibile tenetur.* Ita non cupit, vel ipse exigere, vel à se exigi adynata. *Ioannes de Luxenburg Comes de Ligni.*

56) Opum jacturam fortiter sustinere. *56. Laurus omni fronde spoliata. Inscript. *Haud facilè virtus extinguitur.* Nempe licet natis & externis opibus spoliet, non succumbam. *Petrus Ernestus Comes Mansfeldius.*

OBSERVA.

In tertia parte ad Typotium operâ ac studio Anselmi de Boodt *Brugensis addita, præcipuorum Italiæ Ducum Principum ac Marchionum Symbola proponuntur, in quibus exponendis cœpta brevitate utar.*

LXXXI. Symbola Magnorum Ducum Italiæ.

1) Fides constans. 1. Duæ manus se & laurum mediam complexæ. Inscript. *Sic immortalis sum.* fides nempe, ut laurus semper virens, durabit. *Thomas Mocenigus Dux Venetus.*

2) Constans in quavis sorte. 2. Pyramis amplâ basi inter ventum & solem. Inscript. *Sic semper.* nempe Pyramis inconcussa, juxta adversa & prospera, stabo. *Christophorus Morus Dux Venet.*

3) Ad cœlū aspirare. 3. Virgo nuda laqueis insistens, & inter laurum palmamque cælum suspiciens. Inscript. *Immortale quod opto*, mentem hominis indicat, quę calcatis mundi laqueis

mor-

mortales palmas laurósque aspernatur. *Nicolaus Thronus Dux Venet.*

4. Columba, cum ramo olivæ, ad arcam Noë in Armeniæ montibus hærentem properat. Inscript. *Bonæ spei.* scilicet nuntius. Deus enim post calamitates suos consolatur, & post bella pacem largitur uberem. *Nicolaus Marcellus Dux Venet.*

4) Spes salutis.

5. Elephas uterum gerens. Inscript. *Nascetur*, scilicet proles, quam decem annis in utero ferre dicitur. Magna enim tardè proveniunt. *Leonardus Loredanus Dux Venet.*

5) Magna tardè proveniunt.

LX[illegible]XII.

6. Accipiter ollæ carnium super ignem imminens. Inscript. *In ollis venari.* nempe hoc Principum virorum non est, privatorum ollas spoliare. *Petrus Landus Dux Venet.*

6) Cibis inhiare alienis.

7. Equus solutus. Inscript. *Libertas sub metu.* Sumptũ ex fabula equi dominum fugientis, sed inter silvas in lupos incidentis. *Franciscus Donatus Dux Venetus.*

7) Libertas periculosa.

8. Clepsydra in solari horologio. Inscript. *Sumus*, sed ut Clepsydra, quæ effluit, & hora, quæ præterit. *Marcus Anton. Trivisanus Dux Venet.*

8) Vita praeterit.

9. Horologium solare. Inscript. *Nulla hora sine linea*, nempe ut sol nunquam quiescit, sed alias aliasq; pingit motu lineas, ita Reip. Præfecto semper laborandum. *Laurentius Priolus Dux Ven.*

9) Laborãdum semper.

10. Testudo, Inscript. *Paulatim paulatim*, verùm securè testudo sub tecto ingreditur. Sic Principi videndũ, ut tutò magis, quàm properè agat. *Hieronymus Priolus Dux Ven.*

10) Festinatio sæpè nocet.

LXXXIII.

11. Duo hastarum manipuli decussatim vinculis constricti. Inscript. *Non sunt tales amores*, sive talis non est conspiratio & unitas Italorum contra hostes. *Petrus Loredanus Dux Ven.*

11) Concordia firmat.

12. Elephas robustus. Inscr. *Vi parva non invertitur*, Ita vis parva magnam & adultam jam Remp. Venetorum non evertet. *Aloysius Mocenigus Dux Venetus.*

12) Robusta non facile succumbunt

13. Pons aquis instratus. Inscript. *Alijs inserviendo cõsumor*, ita Dux Reip. invigilans, ad quem omnia transeunt onera. *Nicolaus de Ponte Dux Ven.*

13) Vitam Reip impendere.

14. Ciconia in altum contendens. Inscript. *Ultra nubila*, nam

14) *Deo adhærere tutum est.* la nam hæc avis, ut secura ab omni tempestate commeet, nubila transcendit. Ita Dux licet in altum fortunâ evectus, sibi tamen terrena hæc transcendenda putat, ut securus sit, instar Ciconiæ, quam suo nomine præferebat. *Pasqualius Zicogna Dux Venet.*

LXXXIV.

15) *Iracundi non facili concitandi.* 15. Canis venaticus sub arbore viridi quiescens. Inscript. *Nemo quietum impunè lacesset.* quo autor indicat, se nemini nociturum, nisi lacessitum. *Franciscus I. Sphortia Dux Mediolan.*

16) *Fideles beneficiis obliges. Calumniatores compesce.* 16. Canis columnæ alligatus. Inscript. *Securitas altera* quod vel in bonam partem, ut videlicet fideles beneficiis nobis obstringantur, vel in adversam flecti poterit, ut, scilicet, Principum calumniatores vinculis constringamus. *Lud. Morus Sphortia Dux Mediolani.*

17) *Proficit tuus tempore.* 17. Tres ordine palmæ in rupibus totidem, sed major media, inter minores. Inscript. *Tempore*, nimirum adolescent, minores fortè soboles, : quanquam nulla ex illo successerit. *Franciscus II. Sphortia Dux Mediolani.*

18) *Puritas animi.* 18. Turris eximia, ad quam columbę advolant. Inscr. *Accipiet nullas sordida turris aves.* Purâ animi sede delectatur Spiritus S. & Christus, quanquam aliter intellectum videtur, nempe Virginem sordidam procis carituram. *Christierna Dani soror Francisci uxor.*

LXXXV.

19) *Amissa magis æstimantur.* 19. Arcus, cujus fracta chorda, ad exsuccam admotus arborem, telis recidentibus in terram. Inscript. *Fracta magis feriunt.* Ludovicus Dux Sabaudiæ, post uxoris, ut videtur, obitum, quando velut arcu amoris fracto, magis tamen amissæ uxoris amore tangebatur.

20) *Ira excogitatione crescit.* 20. Ollæ duæ accensæ missiles in stipite decussato erectæ. Inscript. *Iacta crescimus*, in hostem, scilicet, vel urbes projectæ agitatione crescimus. Ita adversis exercita virtus. *Amadeus Dux Sabaudiæ.*

21) *Animus supra vires.* 21. Aquila solem obliquè contuens, sed defectu virium à cœlo ad terram relabens. Inscript. *Præstantior animus*, qui ad cœlum contendit, licet corpus vix sinat. *Philibertus II. Dux Sabaudiæ.*

22) *Natura secum pugnat arte fortior.* 22. Cœlum pluviâ totam inundat Siciliam, contra Ætna vastis ignibus in cœlum assurgit. Inscript. *Natura majora facit*: quàm videlicet ars possit. Indoles in homine na-

ne naturæ plus, quàm educationis potest. *Carolus Dux Sabaudia.*

23. Tormentum bellicum anteriori tantùm scapo de terra prominens. Inscript. *Hærent sub corde sagittæ*, id est, jaculatorii globi, qui in homine ira sunt, & vindicandi ardor, terrâ comprimendus humilitatis, ne inflammetur. *Carolus Ioa. Amadeus Dux Saband.* LXXXVI 23) *Ira recondita.*

24. Elephas ingrediens proboscide oviculas, ne conterat, submovet. inscr. *Infestus infestis*, id est contra mites subditos nihil infestum molior. *Philibert. Dux Sab.* 24) *Generosus imbellibus parcit.*

25. In orbe hinc manus sociatæ, illinc serpentes, in medio aquila in cœlum tollitur. inscript. *Fide & consilio* scilicet, & orbis regitur, & tanquam alis geminis in cœlum tollimur, fidem manus, consilium serpentes indicant. *Carolus III. Dux Saband.* 25) *Fide & consilio Resp. bene regitur.*

26. Tres faces, sub coronâ, leoni territo atque in tergum erecto objectæ. Inscript. Italicè *Con estas.* lat. *istis*: nempe, te arcebo & vincam, igne enim leo terretur. *Beatrix Emmanuelis Regis Portugalliæ filia*, potentem insanumque amatorem fugiens, hac icone aversata est. Id est, divinâ fide, spe, & amore, tanquam facibus, tuum ego furorem avertam & coronam exspectabo. 26) *Amore divino terrenus cedit.*

LXXXVII.

27. Corona ex lauri foliis baccisque, quæ gemmâ unionibusque circum rosæ speciem reddentibus, clauditur, inscript. *Instar omnium.* nempe, vel coronâ triumphantium, quæ laurea erat: vel, cœlestis, quæ perpetuo virore signatur: Et gemma quidem sive rosa, in illa corona Princeps; in hac Deus est. *Emmanuel Philib. Dux Saband.* 27) *Cœlestis corona terrena potior.*

28. Palo arma omnis generis suspensa, inscript. una, *Reconduntur, non retunduntur.* nempe in pace, altera inscript. *Spoliatis arma supersunt*, id est, semper invenit potens Dux malè tractatus & spoliatus arma, quibus se ulciscatur. *Idem.* 28) *In pace ad bellandum paratus.*

29 Corona Margaritis ornata regiè Crucem in medio amplectitur, in cujus centro duæ literæ EL; quorum una incipit, altera terminat nomen Emmanuel: conjunctæ autem Deum apud Hebræos signant. inscript. *Quis dicere laudes?* scilicet possit, & Crucis pretiosæ, in qua Deus pependit, & uxoris meæ Margaritæ, quæ me qui- 29) *Amore divinum, terreno cõjungi adjũgere.*

quidem, sed & Deum corde suo medium velut in corona amplectitur: *Emmanuel Philibertus Dux Sabaudiæ cum uxore Margarita.*

LXXXVIII

30) Genere non degener.

30. Aquila super ovi putamen, unde prodiit, assurgens, inscript. *Non degenero* Carolus Emmanuel Dux Sabaudus, qui se à majoribus degenerare nolle profitetur.

31) Victoria & pax præmio ac pœna obtinentur

31. Palmæ & oleæ ramus decussatus in corona. Inscrip. *Præmio & pœna.* Id.

32) Aut vincere aut mori.

32. Rhinoceros. Inscriptio Italica: *Non bitelno, sin vincero*: latinè: *Non recedo nisi vincam*; aut etiam succumbam: quando scilicet cum Elephante congredior internecino odio, dum venter ipsius cornu nasi aut dorsi perforetur, pertinacis est militis. *Alexand. Medices Dux Hetruriæ.*

33) Veritas deniq; patet.

33. Sol eclipsi subjectus. Inscript. *Premitur non opprimitur.* Ita Heroica animi virtus, aut etiam veritas. *Idem.*

34) Successio virorū fortium

34. Palma ex qua aliqui rami avulsi, inscript. *Uno avulso, non deficit alter.* id est, uno duce victorioso sublato, (uti Alexandro ab inimicis) non deficit alter. *Cosmus* enim *Medices* consanguineus successor Alexandri, *Dux Hetruriæ factus.*

LXXXIX.

35) Firmus

35. Duæ anchoræ decussatæ inscript. *Duabus* nempe; navis tuto contra tempestates firmatur. Respublica legibus & armis munitur. *Idem Cosmus.*

36) Virtutis ac fortunæ amulatio.

36. Capricornus orbi ac remo juxtà nixus, cum cornucopiæ, quondam *ab Augusto, à Carolo* deinde V. usurpatum: quod sub eo, felici ut putabant, sidere nati essent, quem horoscopum cum idem Dux *Cosmus* nactus esset, inscripsit eidem symbolo: *Fati fidem virtute sequimur*, id est, fato felici fidem; sed virtute nostra faciemus.

37) Vindicta & defensio justa.

37. Ruscus, seu taxus arbor, foliis aculeatis. inscript. *Lædentem lædo.* id est, qui me primum violenta manu invadit, læditur. *Franciscus Medices Dux Hetruriæ.*

38) Antidotis muniri.

38. Mustela rutæ se ramusculo contra bufonem munit, cujus odore is enecatur: alias halitu suo interempturus, lufci, *Amat victoria curam.* sanè, hæc ad omnem hostem,

hoſtem tam internum, quàm externum ſuperandum requiritur. *Idem.*

XC.

39. Galerita ſe æſtate in altum, garritu continuato, de terra elevans inſcript. *Garrula vade.* id eſt quiſquis obtrectaris aliis, abeſto. *Ioanna Franciſci uxor.* 39) *Obtrectatores tu vita.*

40. Rex apum, coronatus in duplici apum circumvolantium corona. Inſcript. *Majeſtate tantùm*; quia aculeo carere fertur. Ita Principes regere convenit. *Ferdin. Medices Dux Hetruriæ.* 40) *Regendum mansuetudo.*

41. Clavis & gladius decuſſatim ad mediam inter fluctus columnam Inſcript. *In fide & juſtitia fortitudo eſt*: illas clavis & gladius, hanc columna ſignat. *Nicolaus III. Marchio Eſtenſis & Ferrariæ &c.* 41) *Fides & juſtitia regna tuentur.*

42. Globus incendiarius diſſolutus inſcript. *Au lieu & temps.* latinè *loco & tempore*, aliàs ſæpè amico non hoſti nocebit, primus horum globorum ante Ravennam inventor, *Alphonſus I. Dux Ferrariæ* &c. 42) *Opportunè iraſcendum.*

43. Juvenis ſerpentem circularem manu complexus, uti olim exhibitus Saturnus. inſcript. *Perficit & conficit.* videlicet tempus omnia. *Hercules II. Dux Ferrariæ.* 43) *Tempore res expediuntur.*

XCI.

44. Rami lauri decuſſati cum manibus implicatis, ſub corona inſcript. *Vna fuit.* ſcilicet laurus, unde duo rami detracti, ſic ex una me plures naſcentur. *Renata uxor Herculis.* 44) *Fecunda uxor.*

45. Sol ſub nubibus emicans. inſcript. *Obſtantia nubila ſolvet*, id eſt, ſplendor familiæ illuſtris facilè hoſtes & invidiam ſuperabit. *Cæſar Dux Modenæ* &c. 45) *Invidiam ſuperare.*

46. Capreolus in alta rupe, ad quam evaſit, inſcript. *Ad nos laudis amor*, id eſt, nitimur in arduam virtutis ſedem ubi vera laus quieſcit. *Ioannes Franciſcus Gonzaga Marchio Mantuæ.* 46) *Virtute extolli laudabile eſt.*

47. Sol. inſcript. *Solus indeficiens*, id eſt, humana omnia pereunt, Deus unus idemque manet; ut proinde illi adhærendum. *Fridericus Gonzaga Marchio Mantuæ.* 47) *Deus ſolus non deficit.*

48. Fumus probatorius incenſus, in quo hiante catinus virgulis aureis plenus, probatur enim & purgatur ignibus aurum. inſcr. *Domine probaſti me, & cognoviſti* 48) *Virtus tribulatione probatur.*

jeſſio-

sessionem meam: id est, igne me adversitatis probasti. *Franciscus Gonzaga Marchio Mantuæ.*

XCII.

49) Amore torqueri. 49, Stellio lacertæ genus, Veneris nunquam stimulis agitari dicitur. inscript. *Quod hic deest, me torquet.*. videlicet amor. *Franciscus Gonzaga Dux Mantuæ* &c.

50) Amor conjugalis. 50. Arbor hederâ implicatâ. inscript. *Sic mori placet.* Nimirum conjugis illud votum est, unà cum conjuge; mori optantis. *Leonora Austriaca Guilielmi Ducis filia.*

51) Homo microcosmus est. 51. Corona florum herbarumque, sol in medio & aqua, aer, cum non appareat, ejus loco inscriptum φύσα, Elatus corona terram, uti sol ignem repræsentare videtur, cetera elementa facilè patent: φύσα, uti aerem. sic & evanescentem omnium conditionem notat, quæ omnia hominis microcosmi naturam explicant. *Vincentius Gonzaga Dux Mantuæ.*

52) Desiderio cœlestium accendi. 52. Semiluna cornibus ad cœlum versa. inscript. *Sic* nempe crescam, & quidem cælum intuendo. *Vincentius Gonzaga.*

53) Princeps Reip. debet vivere. 53. Arbor in solitudine virens. inscript. *Se sibi* reservat, nec aliis fert frondes, aut fructus. Ita non oportet Principem, qui aliis potiùs debet vivere. *Pet. Aloysius Farnesius Dux Parmæ.*

XCIII.

54) Viribus & arte vincendū. 54. Clava, longumque circa illam erectam filum, ac tres glomi, quæ sint, velut instrumenta Thesei., inscr. *His artibus*: nempe, fortitudine clavæ, & sagacitate Ariadnæ filum subministrantis, hostes superandi. *Octavius Farnesius Parmæ & Plac. Dux.*

55) Cœlestia sectanda. 55. Olympus Mons. Inscript. *Nubes excedit*, Id est, Ducis animus transcendit terrena, & divina sectatur. *Idem.*

56) Adversa sustinenda. 56. Silex inter tria ignitabula medius: inscript. *Non quovis teror*: sed ex chalybe esse debet, quod ignem eliciat, sic non omni casui credendum est. *Fridericus Rovereus Urbini Dux.*

57) Sublimia petere. 57. Flamma ex rogo ascendens. inscript. *Quies in sublimi.* Guidobaldus Ducis filius, pro ignitabulo, ignem maluit, neque se quieturum, nisi summo loco, fortè in rebus divinis, spopondit.

58. Candela succensa ad quam admoventur aliæ suc-

censa-

cendendæ. Inſcript. *Non degener addam.* Id eſt, lumen aliud honoris ad Majorum gloriam, *Franc. Maria Rovereus Vrbini Dux.* 58) *Genus illuſtrare.*

XCIV.

59. Annulus adamante ornatus, cui tres plumæ adduntur: una alba fidem: altera viridis, ſpem: tertia rubra, charitatem denotans. Inſcript. *Semper*, nimirum conſtans, ut adamas, his virtutibus Deo animam diſpenſabo. *Laurent. Medices Vrbini Dux.* 59) *Fide, ſpe, & charitate Deo jungi.*

60. Bubo in ſolitudine. Inſcript. *Ea ſola voluptas.* nempe, ſolitudinem habitare, & mecum eſſe. *Otto Antonius Rovereus Vrbini Dux.* 60) *Solitudinis amor.*

61. Meta, ſeu tres parvæ, una in ara, pyramides. Inſcript. φιλαρετωτάτῳ ſeu Virtutis amantiſſimo: nimirum optat hanc metam virtutis, gloriamq; Dei tri-unius attingere. *Guido Vbaldus Rovereus Vrbini Dux.* Uſurpavit & currum triumphalem. 61) *Deo Trin-uni jungi.*

62. Rota, quam hinc atque hinc manus apprehenſa immobilem ſiſtit. Inſcript. *Adverſis adverſa ſolatio*, ſcilicet, dum eandem fortunæ inconſtantiam, velut rotam alios etiam ſuſtinere cernimus. *Idem.* 62) *Fortunæ inconſtantia ſuſtinenda.*

XCV.

63. Palma lapidem impoſitum ramis ſuſtinens. inſcript. *Inclinata reſurgo.* Ita fortis animus adverſis non deprimitur, ſed erigitur. *Franc. Maria II. Rovereus Vrbini Dux.* 63) *Adverſis extolli.*

64. Hyſtrix ſetis decorè munitur & fortiter defenditur, uti ſuprà. Inſcript. *Decus & tutamen in armis.* Ita & forti Duci arma conveniunt. *Veſpaſianus Gonzaga Dux Trajetti &c.* 64) *In armis decorè vivere.*

65. Tria fulminis tela. Inſcript. *His impij terrentur. Idem.* 65) *Impij trepidant.*

66. Camelus Arabicus gibboſus. Inſcript. *Iuvat empta labore Gloria.* Gaudet enim ſubmittitque ſe ultro ad labores & onera, ſitis famiſque patientiſſimus *Idem.* 66) *Laboris patientia.*

Symbola Ducum, Marchionum ac Comitum Italiæ.

XCVI.

1. Plumarum variarum faſciculus in qua penna aquilæ ceteras (ut memorant Phyſiologi) deficientes conſumit

1) *Illustre factum minus illustria obscurat.* mit. Inscript. *Sic alias devorat una meas*, id est, una victoria, quam sub Aquila, pro Imperatore militans obtinui, ceteris longè illustrior est; qui tot victorias, quot pennas: more Hungarorum (qui tot gruum pennis caput ornant, quot Turcas mactarunt) numero. *Ferdinandus Gonzaga Dux Dariani* &c. ViceRex Siciliæ.

2) *Victor quietéque Guberno.* 2. Ramus palmæ, & sceptrum decussatum, in corona. inscript. *Hac est sola nostra gloria* nempe, de hostibus palmam retulisse, & in quiete moderari subditos. *Cæsar Gonzaga Dux Dariani Marchio Guastallæ* &c.

3) *Vigilātia & studio animæ corporisq́; decus tuetur.* 3. Aurora in essedo, Pegaso & Gallo vectore; facem manu extollit. inscript. *Virtutis formæq́; prævia*: id est, ad virtutem requiritur vigilantia, quæ Gallo, & diligentia quæ alato Pegaso indicatur, utraque hæc etiam ad formæ curam custodiamque requiritur. Sol autem tam animæ pulchritudinem, quæ in virtute; quàm corporis, quæ in forma consistit, exprimit. *Hippolyta Gonzaga Ferdinandi filia.*

4) *Festinatio sæpi nocet.* 4. Pygmæus & grandis quercus. inscript. *Festinata minuuntur.* id est, quæ citò excrescunt, minora manent, ut Pygmæus; quæ tardè, ut quercus; grandia evadunt. *Pyrrhus Gonzaga Rom. Imp Princeps D S. Martini.*

XCVII.

5 *Senium abjectum.* 5. Pars una navis, & ex curru rota, junctim lauro coronata. inscript. *His Deus otia fecit.* Horatius *Gonzaga S. Rom. Imp. Princeps Marchio Soluarini.* jam emeritus in servitio Imper. Maximiliani senex, se illi terra quondam curribus, mari navibus victoriosè servijsse, nunc in senio inutilem, quiete & coronâ dignum, declarat.

6) *Morte sua prodesse.* 6. Scorpius. Inscript. *Qui vivens lædit, morte medetur.* Scorpius enim occisus, & parti, quam lethali veneno percussit, adhibitus medetur. Ita hostis qui læsit, morte suâ dolorem abstergit. *Andreas Gonzaga Marchio Guastallæ.*

7) *Afflictus spe vivit.* 7. Pinus à fulmine dejecta, inscript. *Il mio sperar.* latinè *hæc spes mea*, quæ excrescens, ut pinus, & sublimia petens, dejecta nunc à Deo fulminante est. *Ludovicus Gonzaga Marchio Castillionis.*

8. Aquila soli alas expandit, ut fit, cùm exustis excussisve plumis antiquis, innovantur. Inscript. *Modò fruan-*

fruantur oculi, ardeant pluma. quod vel sponsæ multis opum impendiis quæsitæ ab amante dictum; vel, Deo etiam, cum opum contemptu. *Aloysius Gonzaga Marchio Castilionis.* certè hoc ultimo sensu à B. Aloysio eius familiæ juvene usurpari potuit. 8) *Amare cum iactura opum.*

9 Fanum DianæEphesinæ nobilissimum flammis, ut in historia est, ab homine famam hoc facinore æternam aucupante, traditum. inscript, *Alterutrâ clarescere flamma.* id est, vel Româ incensâ famam mereri non pudet *Aloysius Gonzaga* contra Romanos sub Carolo V. pugnans. *Addidi ex Sylvestro Petrasancta.* XCVIII. 9) *Famam facinore quovis captare.*

10. Vitulus maris in tempestate ad scopulum innixus altè obdormiscit. inscript. *Sic quiesco.* Ita nimirum qui conscientiâ securus est, inter adversa Dei voluntate acquiescit, magnóque adversa animo excipit. *Curtius Gonzaga Marchio Castilionis.* 10) *In adversis acquiescere.*

11. Plantæ & arbores sub sole. inscript. *Cosi vivo* latinè, *Sic vivo.* amati nimirum, seu hominis, seu Dei vultu, ac favore, tanquam planta sole excitata. *Sigismundus Gonzaga S. Rom. Imp. Princeps.* 11) *Amati adspectu, vivere.*

12. Oleæ ramus ensi involutus. inscript. *Vtroque clarescere pulchrum:* nempe pace ac bello, dignis virtutibus *Alphonsus Carettus Marchio Finarii* &c. 12) *Pace & bello clarus.*

13. Vespertilio sub sole, cuius tamen radios ferre non potest. Inscript. *Potiùs mori, quàm abstinere.* id est, sectabor gloriam in bello etiamsi moriturus sim. *Idem.* 13) *Gloriam etiam cum morte sectari.*

14 Equus in pascuis. inscript. *Ad meliora;* quæ videlicet, equus, semper progrediens, neglectisque quæ juxtà sunt, appetit: Ità magnus animus &c. *Ioannes Carettus Marchio Finarii.* XCIX 14) *Meliorā semper appetens.*

15. Arx in rupe à ventis frustra oppugnata inscript. *Fortes probantur impetu*, animus generosus adversis. *Alphonsus II. Carettus Marchio Savonæ* &c. 15) *Fortitudo in adversis probatur.*

16. Palmæ & cupressi ramus decussatus. inscript. *Erit altera merces*, id est, vel victoria, vel mors mihi in bello proposita est. M. *Anton. Carettus Princeps Melphi* classis præfectus. 16) *Vincere aut mori.*

17. Compedes adjectâ securi. Inscript. *Patientia in adversis. Paulus Iordanus Vrsinus ViceRex Siciliæ* à filio 17) *Adversitas inspērata.*

C. carceribus inclusus, sed & mori, atque ad securim paratus.

18) Vicissitudo fortu.

18. Rota aquaria vasculis sive haustris cincta, quæ nunc vacua, nunc plena, nunc depressa, nunc elata: inscript. *Rerum vicissitudo.* quam, vel in parente, notavit *Virginius Vrsinus Pauli filius Dux Brachianum* &c.

19) Finis providens, dus

19. Orbis coronatus, cuius veluti Zonæ inscriptum, *Respice finem*, nimirum mundi huius, & regnorum. *Virginius Vrsinus Dux Celsi* &c.

20) Virtus proficit adversis

20. Ignis vento aspirante animatus. Inscript. *Contraria juvant*, nempe gaudet patientia duris. *Ludovicus Vrsinus Dux* Celsi &c.

21) Dura prosunt.

21. Millus seu collare canum armatum cuspidibus. Inscript. *Sauciat & defendit* contra hostes nimirum invasores. *Nicolaus Vrsinus Nolæ Princeps &c.*

22) Vigilantia & moderatione suos tueri

22. Bubo in corona ex Pomonæ fructibus collecta medio freno. inscript *Vigiliis* (quas bubo signat) *& moderatione* (quam frenum indicat,) coronam videlicet & regni Copiam tuebor. *Idem.*

CI.

2:) Nocens sua arte sibi.

23. Æneum Perilli bovem usurpavit *Prosper Columna Dux Paliani*, cum in amore rivalem ferret eum, quem ipse, feminæ ostentandæ gratiâ, adduxerat, adeóque hoc sibi malum creasset.

30) Constans in omni casu.

30, Turris in rupe inscript. *Neque pluvia, neque vento.* scilicet impetentibus moveor, id est, nec rerum copiâ, nec ariditate ac penuriâ frangor. *Pyrrhus Columnæ Marchio Mortaræ* &c.

31) Experiri extrema.

31. Dædalus in aëre, Navis in mari. Inscript. *Nil linquere inausum.* ut qui aëris & undarum negatas hominibus vias tentare cupiat. *Pompeius Columna Dux Paliani* &c.

32) Fortia facere & pati.

32. Manus cum gladio (utique Mutii Scævolæ) in focum ardentem extensa. inscript. *Fortia facere & pati, Romanum est.* nempe imitari hunc voluit Mutius Columna Marchio Mortaræ.

33) Adversa cedendo, aut durando vincere.

33. Siren bicaudata inter duas columnas, Inscr. *Contemnet tuta procellas*, & Siren propter facilitatem cedendi, & columna propter firmitudinem resistendi. *Ita Hieronymus Columna Dux Paliani &c.*

34. Lu-

CII.

34 Luna sub nubibus sese explicans. inscript. *Adimit quæ ingrata, refulgens*. Ita, luce virtutum, facilè adversa superamus. *Sarra Columna Dux Paliani* &c. 34) *Virtute adversa superare.*

35. Sol stellis lumen præbet. inscript. *Omnes sub iugo meo*. id est, mihi ut luceant, subsunt. Ita facit Princeps in sibi subjectos liberalis. *Ioannes Caraffa Dux Paliani* &c. 35) *Subditi dant capiuntque decus à Principe*

36. Toga ex asbestino aut amianto lapide filatim scissili contexta in igne, ut solet, expurgatur. Inscript. *Semper pervicax*: quia inter flammas, non consumor, sed purgor. Ita Dux fortis. *M. Anton. Columna Dux Paliani* &c. 36) *Fortis adversis illustratur.*

37. Sol, nubes, ciconia, mare æstuans, flores in terra, inscript. *Naturâ dictante feror*; sol motu suo nubes ventis, ciconia in altum alis &c. Ita ad altiora se animi instinctu ferri profitetur *idem Dux Columna*. 37) *Generosus animus nunquam segnescit.*

38. Domus regia flammis succensa, inscript. *Opes non animum*; hæ, scilicet, flammæ perdunt: *Felix Vrsina columna Dux Paliani*, quæ in jactura opum animum sibi integrum superesse testata est. 38) *Adversis non frangi.*

CIII.

39. Quercus inter ventos adversos, inscript. *Semper immota M. Antonius* II. *Columna Dux Pal. &c.* 39) *Constans.*

40. Duæ lampades aut faces in perticis vinculo eodem obstrictæ. inscript. *Vna fui*: dum scilicet sola eram, nunc accensa mariti amore cum illo, tanquam face, jungor, majori utique luce. *Hieronyma Arragonia Dux Paliani Antonii uxor*. 40) *Coniuges amantes.*

41. Arbor grandior, cujus ex radice emergit junior. Inscript. *Tandem*. nempe, ex hac radice adolescam in arborem. *Anton. Medices Princeps Calpestrani*, qui se ad parentum gloriam tandem progressurum sperabat. 41) *Spes bona progressus.*

42. Fons publicus. Inscript. *Fontes derivarunt*. id est, in Rempubl. suum laborem opesque profuderunt, Duces prudentes & boni. *Ioannes Maria Varanus Dux Camerini*. 42) *Vtiles reip.*

43. Manipuli 4. triticei sub dio erecti. Inscript. *Flavescunt*, tempore scilicet & æstu. ita Princeps ad fructum maturescit æstu laboris &c. *Ioannes Farnesius Dux Castri* &c. 43) *Tempore proficere.*

CIV.

44) *Afflictione proficimus.* 44 Securis arbori adhibita, Inscript. *Ex vulnere vigor* dum, scilicet, inutilia amputantur. dum nobis tolluntur superflua, ex hoc vulnere virtus est. *Carolus Spinellus Dux Seminariæ.*

45) *Caute excurrendum.* 45. Limax capiti, sub tecto exerto, telum gerit infixum. Inscript. *Cautius* scilicet incedendum per pericula, *Ferdinandus Dux Calabriæ Vice Rex Valentiæ* &c.

46 *Marte aperto congredi.* 46. Equus Trojanus. Inscript. *Non cœca condemur in alvo*, id est, nolumus occultis insidiis & fraude congredi, sed aperto marte. *Ioannes Fridericus Dux Andri.*

47) *Libido magis magisque alita accendit.* 47. Aquila, quam dipsas mordicus pectore attinet. Inscript. *Semper ardentius.* nempe, dipsadis morsus, sitim magis magisque inflammat, ita libido cum semel animum momordit. *Franciscus Brancius Dux Andri* &c.

48) *Simplex cautus.* 48. Columba apici abietis, passis alis, insidet. Inscript. *Prudens simplicitas.* quia, licet columba simplex sit, illo tamen loco considet, unde hostis sui accipitris insidias observare possit. Idem sibi agendum censet. *Fridericus Dux Montis alti.*

CV.

49) *Extra Deum vivere, mors est.* 49. Cetus, vel aliud marinum monstrum in sicco hæret. inscript. *Quid in arido?* aqua viva tibi deferenda non est, inquit *Andreas Mathæus Aquaviva Dux Adriæ*, nos in Deo, ut piscis in aqua, vitam habemus.

50) *Calumniam innocens facile spernit.* 50. Olor in aquis, tres in aëre vespertiliones, inscript. *Candor illæsus* id est, licet nocte inter Vespertiliones (calumniatores intellige) oberret, meus candor (id est, integritas) manet inviolatus *Constantia Sphortia Dux Soræ.*

51) *Præsentia Dei unius.* 51 Caltha flos ad solem versus: inscript. *Non alio convertam oculos*; nisi ad te, mi conjux: Anima dicat: n si ad te mi DEUS. Isabella Roverea Princeps Bisignani.

52) *Gratia & luce cælesti proficimus.* 52. Concha maritima soli se rorique ad scopulum explicans. Inscript. *His perfusa.* scilicet, ut *Plinius* inquit, uniones pario, anima nostra luce & gratia cœlesti perfusa virtutes concipit, adolescens exemplis majorum proficit, &c. *Nicolaus Bernardinus Princeps Bisignani.*

53. Navis passis velis, sub pluvia & vento, Inscript. *Iuvat aer & imber.* nimirum imber velorum poros obstruit, ne ventus transmeet. id est, tam ventus prosper, quàm pluvia (ut videtur adversa) cursum adiuvant, nam & adversa prosunt. *Antonius Castriotus nepos Scanderbegi.* CVI. 53) *Prosunt sæpe, quæ videntur nocere*

54. Malleus in rupem ab homine adigitur. Inscript. *Hebetat & acuit.* si directè impingas hebetat, si declivìter, acuit. Ita qui vi omnia à subditis extorquere vult offendit, qui nomnihil cedendo, faciliùs impetrat. *Ioannes Alphonsus Dux Ferdinandus* &c. 54) *Moderate subditos premat. quò vult obtinere.*

55. Labyrinthus extremo vallo clausus: arbor in medio. Inscript. *Non video exitum.* nempe in negotio implicato, ut regnum; & vita nostra. *Alphonsus Piccolomineus Dux Melphi.* 55) *Opus intricatum.*

56. Duo rami oleæ ita implicati rotæ, ut sistant. Inscript. *Ex bello quies.* gaudet tandem rotam belli in pace [quam bello spectamus] quiescere. *Ludovic. Piccolomineus Dux Melphi.* 56) *Ex bello quies.*

57. Pœnitentia sub velo in rupe relinquitur. Occasio in orbe stans avolat. Inscript. *Obviis ulnis.* scilicet amplectenda præsens erat priusquam se verteret, nunc illa abeunte, sola tibi reliqua est Pœnitentia. Ausonius hæc eleganti carmine exprimit. *Hieronyma Columna Dux Montis leonis.* CVII 57) *Occasio præsens neglecta, dolet.*

58. Vigil in navi. Inscript. *Non dormit qui custodit.* Ita qui præsunt. *Andreas Doria Melphi Princeps Archithalassus generalis Caroli V. Imper.* 58) *Vigilandum Rectori.*

59. Turtur in arboris virentis ramo arido. Inscript. *Ille meos.* (supple ex Didone Virgilii) primus, qui me sibi junxit, amores Abstulit, ille habeat servétque sepulcro. Nimirum viduitatem tueri cogitabat. *Felix San-Severina Dux Gravina.* &c. 59) *Vidua dolens.*

60 Explicantur in navi vela. Inscriptione. *Omnia fortunæ committo.* Joannes *Andreas Doria* Melphi Princeps. dum videlicet se pro Cæsare mari committit. 60) *Periculum adire.*

61. Navis in mari, testudo in terra, arbórque succrescens. Inscript. *Morâ, & velocitate*, optimè scilicet negotia ardua administrantur. Morâ; ut ante benè præpen- 61) *Festinatio circumspecta.*

pendantur: velocitate; ut citò dein opere expleantur. illud testudo, hoc navis; utrumque arbor indicat. *Peretta Cybo Caretta Doria Uxor Andrea.*

CVIII.

62) *Providentia se divinæ committere*

62. Navis sine instrumentis deserta in mari. Inscript. *Nullo moderante feror.* Id est fortunæ ac Deo commisi omnia inter media pericula. *Ioannes Bentivolius Princeps Bononia* &c.

63) *Bellicosus.*

63. Gladius, & fax decussatim. inscript *Conficere est animus* scilicet, hostes ferro & igne. *Ioannes Cracciolus Princeps Melphi.*

64) *Amor moras nescit.*

64. Testudo alata. inscript. *Amor addidit alas. Felix Princeps Salerni.*

65) *Proficere.*

65. Vas pice ilitum succensúmque, Inscript. *De bono in melius*: nempe ignis proficit. Ita & Princeps virtute debet ac gloriâ. *Iulius Cybo Malaspina Marchio Massæ.*

66) *Gratitudo erga parentes.*

66. Ciconia uno pede in cubo, qui est corpus 6. superficierum, sive tessera, ut latini. inscript *In cubo gratitudo*: Id est ciconia, gratitudinis in parentes, quos senes alit, nota. Ita profitetur se gratum fore *Albericus Cybo Malasp. Princeps Massæ*, collocatur Ciconia sub aliquot cœli signis; quòd veris & autumni tempus observet profectioni suæ destinatum.

CIX.

67) *Fidei lux optanda.*

67. Candela in medio patentis basilicæ, & stellæ in cœlo. inscript. *Aliis spretis te solam*, id est veram fidei lucem prætero stellis. *Idem.*

68) *Amore noxia.*

68. Blatta candelæ lucem involat. inscript. *Me quod urit, insequor.* fortè indignos amores sectatus, fortè etiam, quòd lucem aulæ Hispanicæ suo malo amaverit, queritur, certè utrimque facilè in casus impingitur. *Philippus de Lanoy Princeps Sulmona.*

69) *Virtus in medio.*

69. Duæ metæ Romanotum. inscript. *Nec citrà, nec ultrà.* nam ut victoria in ipsa erat metâ, sic virtus, quæ ita in medio est, ut si citrà aut ultrà steteris, in vitium amissâ virtute incidas. *Constantia Caretta Princeps Sulmona* &c.

70) *Cautela post lapsum.*

70 Galeæ inversæ margini inscriptum. *Cautius.* quo usus symbolo est *Bonifacius* II. *Marchio Montis Ferrati* cum

cum neglectâ in bello galeâ vulnus grave in capite accepisset.

71. Virgo nuda, arborem dexterâ aridam, sinistrâ virentem complexa. inscript. *utrumque*, fortè virgo mens est, quæ juvenilis & senilis ætatis tempus Deo addicere decreverit; aut, utramque fortunam amplecti. *Guilielmus Longospada Marchio Montis Fer* CX. 71) *Sortem utramque amplecti.*

72. Arcus cum sagittis & clava. inscript. *His artibus.* eminus scilicet, ac cominus: cum hoste pugnando gloriam sectabor, *Bonifacius III. Marchio Montis Fer.* 72) *Bellicosus.*

73. Canis ad stipitem alligatus custos, inscript. *Fide & patientiâ* scilicet, opus est fideli ministro erga Dominos. *Ioannes Iustus Marchio Montis Ferrati.* 73) *Fidelis Domino.*

74. Funis velut serpens in gyros aliquot contortus. inscript. *Torto & forza.* latinè *Torturâ* (sive *iniuriâ*) *& vi.* In torto, voce italica, luditur, quæ curvum, seu tortū & iniustum significat, fortè injuriosè se tractatum queritur *Alphonsus Marchio Estensis*: neque enim probabile est ipsum violentiam minari. 74) *Iniuriam pati.*

75. Anguis gladio dissectus adhuc movetur, & coire rursum vult partibus. inscript. *Dum spiro spero.* licet adversis casibus ictus. *Antonius Caraffa Marchio Mirabelli.* CXI. 75) *Sperare in morte vitam.*

76. Leo febricitans, ut ferunt, simiam devorat. inscript. *Mihi medelam.* Princeps ut valeat, adulatores de aula tollat. *Hercules Malaspina Marchio Oramala &c.* 76) *Adulatores a Principe tollendi.*

76. Pila ventosa in altum à subjectis brachialibus elevata, inscript. *Percussus elevor.* Et nos elevant adversa, & hostes superati. Ioannes Iacobus Medices Marchio Marignani. 76) *Adversa extollunt*

77. Pilæ quinque ventosæ, follis, & syrinx ventos spirantia, inscript. *Totum ventus est.* nempe & superbia, & honor mundi, brevi exspirat, & evanescit. *Idem.* 77) *Vanitas ubique.*

78. Sol oriens discussis tenebris. inscript. *Quis dicere falsum, Audeat?* nempe in Solis divini conspectu, qui omnia illustrat. *Ioannes Paulus Sphortia Marchio Caravatii &c.* 78) *Deus cuncta intuetur.*

CXII. 79. Duæ faces ardentes quos serpens in medio complexus unit. Inscript. *Sola, non sola repræsento.* nam utraque confuso lumine repræsentat singula, quæ videntur; licet corpora luminosa sint diversa: Ita conjuges corpore diversi, animo uniri debent. *Violanta Bentivoglia Sphortia March Caravatii* &c.

79) *Coniuges uniti sint animo*

80) *Nimium opprimit*

80. In curru nimis onusto equi subsistunt, Inscript. *Præ nimio pondere.* Nihil aget, quem nimiùm onerare volueris. *Philippus Croius Marchio Areschottanus.*

81) *Gratia Dei cum opibus mundi.*

81. Arbor ad aquas, & sub sole crescit. Inscript. *His suffulta*: nempe divinâ gratiâ (fortè mariti favore) & mundi opibus, proficiam. *Constantia Columna March. Caravatii.*

82) *Coniugũ amor & auxilium mutuum.*

82. Sol ad lunam oppositam conversus, proponitur, & Soli quidem tanquam marito inscriptum est. *Sic mutor ad illam*: Lunæ tanquam feminæ: *Me tuis ornari*, scilicet radiis juvat, quod mutui amoris symbolum exhibent *Guilielmus Marchio Turremaioris & Hippolyta Caretta uxor.* Ille se ita mutari profitetur, ut ab aliis, quàm illa (ut sol in eclipsi) nolit videri.

CXIII.

83) *Deus omnibus etiam hostibus benefacit*

83. Oriens sol inter nubes. Inscript. *Etsi displiceam.* fortè somnolentis aut malitiosis, qui tenebris latere malint, tamen benefaciam orbi & perfringam nubes. *Paganus Doria, Generalis Regis Hispaniæ.*

84) *Forma & honor vanescit.*

84. Fax ardens ventis extinguitur. Inscript. *Splendor vanescens.* nempe & forma talis est, & honor, & ipsa, vita nostra. *Leonora Malaspina Marchion. Terasana.*

85) *Dei ope vincimus.*

85. Palma soli exposita, sine hoc enim negant fructiferam. Inscript *Haud aliter*: nempe fructum facio: nos sine gratia Dei, nil boni possumus. *Marcellus Pignovius Marc. Rivolæ.*

86) *Fecunditas ex consorte*

86. Palma, cum altera palma coniuge, sine qua etiam infrugifera est. Inscript. *Mutua fecunditas*, nempe coniux coniugi est *Hermes Marchio Soncini* &c.

87) *Non vincit qui fugit pericula.*

87. Desertus homo in scopulo maritimo, ut vitam servet nando, in mare se agit præcipitem. Inscript. *Immergar, ut emergam.* paria in arduo fortè belli suscipien-

piendi negotio sibi tentanda existimavit. *Robertus Marchio Pallavicini belli generalis.*

88. Caryophillum flos in caule testudine arrosus marcescit Inscript. *Ogni Bellezza ha fine.* latinè, *Omnis pulcritudo finem habet. Camilla Pallavicina, Roberti uxor.* CXIV. 88) *Forma vanescit.*

89. Lotus herba ad solem sese in flumine extollens, in Euphrate hæc frequens, ut Plinius, ex quibus altè depressa, ut manus etiam fugiat, emergit ad solem, & cum illo magis se magisque extollit, denique & occumbit sursum. inscript *Sic Diva lux mihi*, scilicet prodest, ut erigar fortè ad amicam, fortè ad gloriam, forte ad Deum etiam respexit autor. *Ferdinandus Caraffa Marchio S. Lucidi.* 89) *Deus & gloria nos erigit.*

90. Canis rogo incumbens, ut Lysimachii & Hieronis Regis, amore dominorum, fecère. inscrip. *Intrepida fides:* nempe in mortem usque. *Petrus Franc. de Malaspina Marc Ædificiorum.* 90) *Fides usque ad mortem.*

91. Tigris raptos insequens catulos, ad speculum, arte venatoria objectum, hæret, rata suos se in imagine catulos tenere, qui in multiplici speculo hic plures refulgent inscript. *liberalitate & mora.* liberalitate quidem, quia appropinquante ferâ celerrimâ unum venator abiicit catulum, quem dum refert, dúmq; ad specula objecta sistitur, morâ eam fallit. *Ioannes Baptista Castaldus Marchio* Mortaræ &c. 91) *Specie veri fallere.*

92. Stylus ferreus in quadrato marmore sub sole. inscript. *Non cedit umbra soli.* Ioannes Jacob. *Trivultius Dux Gallorum in Italia*, ob æmulationem cum *Ludovico Sphortia*, Ducatus Mediolanensis, contra Nepotem, invasore, usurpat hoc symbolum, in quo licet se umbræ comparet & Ludovicum soli, non tamen cessurum minatur. CXV. 92) *Constanter persequi.*

93. Vitis arbori adhæret. inscript. *Me tuis adhærere ramis*, nempe, iuvat. *Theodorus Trivultius Marchio Picichitoni* Regem Galliæ arbori, se viti comparat. 93) *Ope maioris niti.*

94. Ignis surgens juxta manus, ad fidem, sociatas. Inscript. *Nunquam deorsum.* scilicet ignis fertur; sed contra quam alia elementa ad altiora tendit. Ita verus amor 94) *Amor verus semper crescit.*

ſemper aſſurgit, benè quidem, ſi ad Deum. *Olympia Vrſina March. Monticelſi.*

CXVI. 95) *Coniugū pax & fides laudanda.* 95. Femina Palladis haſtam, dextrâ, ſerpente implexam tenens, ſiniſtrâ Junonis Pavonem indigitans. Inſcript. *Vtrumque*, nempe pacem, & decorem formæ, ac dignitatem nominis tuebor. *Portia Ceri Marchion. Riani.*

96) *Fortuna uti favente.* 96. Fortuna in orbe, velo expaſſo, nuda ac ſemiflexa. inſcript. *Volente*, ſcilicet, fortunâ tollar in altum ſuper communem hominum ſortem. *Clelia Farneſia March. Civitatis novæ.*

97) *Conſtans fides inter adverſa.* 97. Falco annulum cum adamante complexus. Inſcript. *Semper*, nempe conſtans ero, inter adverſa licet, in fide: nam adamas vix igne emollitur, vix malleo teritur. *Petrus Medices fil. Coſmi Magni Ducis Hetr.*

98) *Libido adoleſcentiam perdit.* 98. Quatuor trunci virides in tetragonum diſpoſiti ſuccenſique. inſcript. *In viri di teneras exurit flamma medullas.* qua conſumpta ante tempus exareſcunt: ita qui in adoleſcentia cupiditatibus malis exuritur. *Petrus Medices fil. Laurentius Ducis Vrbini.*

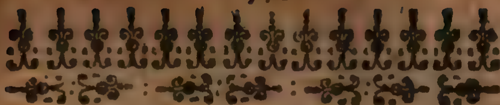

Liber V.

De figuratis imaginibus ſymbolorum.

CAPVT XLIII.

De etymo ſymboli & emblematis.

PRiuſquam ſymbolorum atque emblematum naturam aggrediar, vim nominum paucis expendam. Sanè latiùs hæc nomina omnino, primâ ſignificationis impoſitione quàm ad noſtrum propoſitum extenduntur: nam ſymbolum origine ſua græcum ἀπὸ τοῦ συμβάλλειν id eſt conferre, contribuere, comparare, adjuvare, paciſci, ſtipulari deducitur, adeóque omnem collationem ſignificat, ſive ea plurium ſit ad eundem finem, munera, opem, ſententiáſque conferentium: ſive unius aut plurium, externo aliquo ſigno, animi ſui decretum profitentium, ac velut in publicum efferentium. Priori ſenſu illa eſculentorum, ſive æris collatio, quam convivæ olim ad inſtruendas epulas conferebant, ſymbolum dicta. *Ita Terent.* in Eunucho act. 3. ſcen. 4. 1.

Symbolum collatio quadã eſt. ſive ea ſit pluriũ nominum ad idem opus, ſive unius aut pluriũ externo aliquo ſigno mentis ſententiam ſignificantium, quo ſenſu nobis ſervit.

Heri aliquot adoleſcentuli coimus in Piræo,
In hunc diem ut de ſymbolis eſſemus.

Qui nihil hanc in rem contulerat, aſymbolus dicebatur. Eodem ſpectat Apoſtolorum collata articulorum fidei doctrina, quæ ſymbolum dicta eſt. Sic ferè & teſſera ex conſpiratione voluntatum aſſumpta, ſive militare illa ſit ſignum, ſive collybiſticum, ſymbolum appellatur. Sed hæc, aliæque ſimiles huius vocis uſurpationes, propriè ad noſtrum inſtitutum non faciunt.

ciunt. Posteriori tantummodo in sensu hac voce utimur. Cùm scilicet nota aliqua, seu signum est rerum, vel conceptuum, aut decretorum, in animo unius, aut plurium latentium. Ita quod Aristoteli symbolum, hoc Ciceroni nota est: ille originem seu etymologiam vocum, (quæ rerum ac conceptuum quædam notæ sunt) symbolum; hic notationem appellat. Ita tessera theatralis, quæ in congiariis a Principe iaciebatur, ac certa quadam notâ Largitionis speciem præferebat, oblataque præmium merebatur, symbolum dicta. Ita signa militaria in vexillis, clypeis, galeisque, quæ insignia, sive arma dicimus, symbolorum vocabulo accipiuntur. Ita denique similitudo quædam occultior per symbolum indicatur: quæ, modò involucris sententiarum mysteria complectatur, quo sensu Pythagoræ συνθήματα, & pronuntiata ad mores spectantia, symbola dicuntur: modò signis quibusdam rerum, abditos sensus involuentium, proponuntur: ita Alciati etiam emblemata symbolorum nomine accipiũtur. Hæc de præcipua huius nominis virtute ac significato suffecerint. de emblemate nunc videndum.

II. *Emblema propriè est insertio certarum figurarum in artefactis operibus, ut vasis, clypeis, parietibus. quæ figuræ cum modò pingantur sæpius, quàm inserantur, emblemata translatè easdem pictas significans.*

Emblema ἀπὸ τοῦ ἐμβάλλεσθαι, hoc est, iniicere, aut immittere, inserere, seu interponere dictum est: proindeque quidquid ornatus causa alteri immittitur, seu inseritur, id universè emblematis nomine accipi poterit. Unde ornamenta illa figurarum ex segmentis tessulisque lignorum, claviculorum, gemmarum, lapillorum affabrè rebus diversis inserta, quibus pavimenta, vasa, pocula, parietes, clypei, vatiis, aut florum, aut animalium formis incisa, & coagmentata illustrabantur, emblemata sunt dicta. In parietibus hæ imagines vermiculati operis dicebantur, quòd obliquis longisque ductibus vermiculos referrent. Quo sensu in Bruto de M. Calidii oratione Cicero. *Nullum nisi loco positum, & tanquam in vermiculato emblemate structum videres.* In pavimento tessellatum opus dicebatur, quòd ex tessellis insititiis compositum esset. Hinc illud Tullii in Oratore ex Lucilio:

Quam

Quam lepide λέξεις compostæ, ut tesserulæ omnes
Arte pavimento ac emblemate vermiculato.

Quod de dictionibus concinnè ad affectationem usque locatis usurpat. Eadem emblemata segmentata in lignis appellabantur tanquam per segmenta concinnata. Porrò varias rerum imagines atque effigies animantium his adumbratas fuisse, & *Plinius* nobis lib. 35. autor est, & superiorum ætatum opera etiamnum spectata abundè testantur. Ita seculis posterioribus, cùm eiusmodi effigies in tabulis, ære armísque gentilitiis, penicillo aut scalpro elaboratæ potiùs, quam in vasis, aut pavimentis spectentur, nominis usurpatio, cum arte, ad eas potissimùm imagines, quas nos figuratas dicimus, transiit; non vero ad carmina iconi poëticæ subscripta, neque enim ratio ulla est cur Claudio Minoi in Alciatum ita adversus omnem vocis inter priscos usum sentienti, tùm quibusdam eius asseclis suffrager, qui ad carmina potiùs, quàm figuras rerum hanc Alciati inscriptionem inflectunt, cum hæc non alio sensu, quàm ornata verborum figuris oratio emblematica appellari possit; quem titulum, ubi sine hoc ornatu incederet, jure amitteret. Quòd si tamen, præter expositionem imaginis, rem ipsam, sive protasin, hæc carmina involuant, ut Batillius in emblematis, quæ sine rerum umbris exhibuit, præstitit: nomen eis emblematis μεταφορικῶς, aut μετωνυμικῶς non denegabimus.

Nomen emblematis aliquando transfertur, ad orationem quæ figuras includit.

III.
De emblematum & symbolorũ distinctione vari variè sentiunt.

Ex quibus manifestò constat, vi etymorum ex his nominibus figuratas imagines in emblemata ac symbola ita separari non posse, quin alterum cum altero pro arbitrio usurpantium rectè aliquando confundatur. Quare pro utriusque distinctione obscurè ac variè autores loquuntur. Neque mirum, cùm primo fundamento ex principiis ac natura imaginum diversa petendo destituti sint, ideóq; in lubrico incerti fluctuent. Ab Italis in hac imaginũ facultate & perspicacissimis & exercitatissimis hactenus, labor illè præcipuè occupatus est, qui in symbolorum natura exploranda atque

arte excolenda consisteret. Belgæ non infelici ingeniorum conatu eosdem aut insecuti, aut assecuti etiam, vulgarunt non pauca. Illi tamen potissimùm hanc artem præceptionibus excoluere, quorum utinam maior apud me copia! Aresio Bargalióque nobilissimis symbolographis vix paucis diebus ex alienis manibus uti licuit. Petrasancta mihi instar omnium est, in quo aliorum quædam vestigia eminent.

IV. *In circumscribendis symbolis & emblematis autores hactenus non conveniunt certis principiis destituti.*

Verùm multi, cùm de symbolicis exornandis laborant, ac modò has, modò alias imagines civitate donant aut excludunt; parum solliciti sunt, quam figuræ reliquæ sedem aut titulum nanciscantur. Paulus Aresius & Hercules Tassus, ad symbolorum nomen admittunt fabulas & apologos, Scipio Bargalius & Petrosancta reiiciunt. Exempla probat Aresius, improbat Bargalius, ac proinde necessarium, ut illi qui fines symbolorum extendunt latiùs, emblematum constringant, & hic omnia secùs constituant. suntque rationes plerorumq; quibus nituntur eiusmodi ut contendere pro se quisque magis, quàm evincere videatur. Ars verò ut certis principiis, sic rationibus exploratæ veritatis nititur. Neque tamen ego mihi illam compertam esse asseram, sed quod multi, idem ego, ad scopum collineo, an tetigero, aliorum esto iudicium. Certè operam hanc pluribus in poëtica iconographia, de quovis imaginum genere instructionem aliquam postulantibus ita impendi, ut si eis utilitatem aliquam ad bonos artes in Dei honorem convertendas attulerim; iam toto prorsus scopo non aberraverim.

CAPVT XLIV.

De natura & definitione symboli.

I. *Varia variorū symboli definitiones.*

SYmbolum Heroicum circumscribit Silvester Petrosancta: *Est contracta ad solam prosasin, partim figurâ, partim lemmate comprehensam similitudo, vim habens exponendi perfectè, & persuadendi consilium de re ardua & laudabili molienda.* Alexander Donatus ait, *esse*

esse figuram cum verbis certam repræsentandi facultatem adipiscentem.

Hercules Tassus, *figuram vel naturalem vel artificialem, cum verbis aliquot, seu propriis, seu translatis consilium autoris explicantem.* Julius Cæsar Capacius, ait, *esse speciem rei naturalis elevata supra natura propria significationem*, Scipio Bargalius, ait esse *imaginem rei naturalis [exceptâ specie humanâ] & artificialis cum materia brevi, & acuta epigraphe*: Scipio Ammiratus, *esse significationem mentis, qua uno annexu rerum & verborum insinuet secretò id, quod clàm animus molitur.* Lucas Contile, *esse compositionem figura & Lemmatis, qua repræsentet consilium virtutis magnanima.* Hi igitur omnes, ut emblema contra symbolum distinguant, aliam aliamque eius definitionem moliri debebunt. Petrosancta hanc concepit. *Emblema est suavis expositio rei vera vel ficta, constans pictura ac metro, & vim habens admonendi.* Quibus accedam quantùm nostra principia, superiori libro exhibita, patientur.

Certa quadam supponuntur, ante symboli definitionē.

II.

Certū 1. tā similia quā non similia figurate significare posse.

Certum ante omnia, & similia, & non similia ad imaginum figuratarum disciplinam universè admittenda esse. quàm multa enim in hieroglyphicis similitudinem, quàm multa rem aliam Metonymicè velut signa, instrumenta, causæque aut effectus præfigurant, quæ in censu imaginum poëticarum habendæ sunt.

Certum 2. aliter similia, quam non similia figurare.

Certum deinde, aliter nos similia per imagines proposita; aliter non similia erudire. quod nemo ullus hac in arte versatus inficias ire poterit.

Certum 3. aliter creaturas ratione præditas, quam expertes figurare.

Certum tertio, aliter creaturas ratione præditas, aliter illâ destitutas per imaginem instruere, si cum alia intellectu prædita conferatur. nam illa comparatio fit inter eandem rerum intelligentium speciem. hæc à non intelligente ad intelligens, infinita, sic dicam, perfectione separatum, transit.

III.

Certum 4. rem omnem aliud proprie signifi-

Certum quarto, rem omnem imagini figuratæ idoneam, ut hoc nomen mereatur, aliud debere propriè, aliud figuratè aut tropicè, sive μετωνυμικῶς sive μεταφορικῶς designare posse. Sic v. g. imago Leonis non tantum Leonem, Navarchi Navarchum adumbrare debet

care, aliud figurate, etiamsi ficta sit, ut chimæra: illud verò significatũ proprium, imaginem ultimò non perficere, sed hoc tantum figuratum.

bet ac poteſt; verùm etiam ferocem ac Remp. moderantem. quarum imaginum prior deſervit poſteriori prorſus ut materia, id eſt, quatenus res eſt quæ ferocitatem, non verò quatenus Leonem repræſentat. unde licet tigris pro leone ſubſtitueretur, eadem tamen ſignificandæ ferocitatis ratio maneret. imò ſi chimæram flammis ſævientem ſurroges, nihil intererit: cum repræſentandi vis maneat, ac ſufficiat, quòd monſtrum tale fingi imaginatione poſſit. uti rurſum tigris ad ferocitatem declàrandam ſuffecerit, etiamſi nulla unquam, niſi humano in cerebro, concepta eſſet.

IV. *Symbolum rectè reſtringitur ad collationem rei ſimilis, excluſâ, non ſimili. Vera ſymboli deſcriptio.*

Hæc ſupra lib. 4. latiùs expoſita à me Lector reperiet. Quibus addo ex vocis ſymboli etymologia conſtare, illud reſtringi poſſe ad illas imagines ſignificandas, quæ non tantum generatim collationem, ſed etiam ſimilitudinem contineant, atque iccirco rectè adductos paulò antè Italici nominis doctores ſuis in ſymbolis ante omnia ſimilitudinem requirere. Emblematis porrò nomen cùm vi primæ inſtitutionis, non magis ſimili quàm diſſimili adſtringatur, vagum manebit, illiſque tantummodò relinquetur proprium, qui aut ſymboli, aut alterius in ſpecie imaginis [ut hieroglyphica & ænigmata cenſemus] nomen non occupant. neque enim video, quod aliud horum vocum diſcrimen conſtitui hac in arte poſſit. Quibus, ex omnium rectè ſentientium ſuffragio facilè ſtabiliendis, ſymboli definitionem ſubiicio. Eſt enim: *Imago figurata ſimilitudine rei non intelligentis, vitam moreſque rei intelligentis uno conceptu clare repræſentans.* Per hoc, quod à non intelligente ducatur, ab emblemate diſtinguitur: per cætera cum emblemate convenit, ab ænigmate veró & hieroglyphicis differt, ut ex ſequentibus conſtabit.

(***)

CAPUT

CAPUT XLV.

Quæ res ac materiæ symbolis deserviant, & quâ ratione sint adhibendæ?

Res omnis ac sola, quæ similitudinem continet, tum rei non intelligentis ad intelligens translationem, ad symboli compositionem admittenda est. Ratio ex fundamentis jam positis desumitur. Nam ejuscemodi imagines ex natura sua, tam à non similium figuris, quàm ab aliis inter eandem rerum intelligentium speciem contentis, distinguuntur (ut hic ex libro quarto ostensum, supponimus) adeòque in certam aliquam classem distribuendæ erunt, cùm verò nomen aliquod concedendum iisdem sit, quo à ceteris discernantur: aliud, quàm symboli, magis proprium nõ occurrit. Quare reliquum ad totius rei controversiam absolvendam id tantum videtur; ut quænam illæ imagines sint, digito velut intento monstremus. Quas similitudines ad imaginem figuratam admittamus, libro superiori de metaphora, & comparatorum formis fusè tradidimus.

I. Rei nõ intelligentis träslatio, cùm à ceteris distinguatur, symboli nomine erit distinguẽda, cũ aliud non suppetat, magis congruum.

Hic omnium consensione locum habent res naturales ratione destitutæ, ad hominem in comparatione relatæ. Ita suprà citati autores. Patet ex ipsa rerum inferiorum natura, quas homo eminenti quadam in se ratione complectitur, atque iccircò ad illustrandam explicandámq; hujus naturam adhiberi possunt: Nam parvus hic quidam mundus est, in quo & inanima quædam corpora, ut ungues piliq;; & quædam sine sensu viventia, ut dentes atque ossa, quædam etiam sensilia absque ratione, ut caro & nervi reperiuntur. Deinde in sua ratione immutabiles constantésque earum, quas semel exhibent, rerum imagines manent; ut, nisi iconologiæ poeticæ illæ serviant, nulla prorsus res servire possit

II. Ad symbola admittũtur primò res naturales non intelligentes.

Parem his locum sibi vendicant res arte factæ: quibus nihil obstat, quòd humano ingenio repertæ, majori, quam res creatæ, inconstantiæ subjectæ sint,

Deinde res artefacta.

aliámque atque aliam, pro temporum hominúmque varietate, formam induere possint, nam, posteaquam semel reperta consensuque vulgi probata sunt, stat immota illarum vis ac facultas aliquid efficiendi. Sic licet, introducto equorum usu, boves multis locis aratris sub jugo non serviant, tamen jugum ejuscemodi semper erit, ut bobus arantibus insterni possit, adeóque ad hominis servi, subjectíque labores figurandos rectè adhibebitur. Quocirca & hæc symbola ab iconologis omnibus probantur.

III. *Tertiò res fabulosa ad natura vel artis imitationem ficta modò non fingantur persona ratione prædita, quia rerũ existentia nihil facit ad vim figuratè significãdi, Genius quandoq; humana specie ad symbolum admitti poterit, cũ tantũ contingenter ratione alterius, v.g. libra*

Deinde res omnes fabulosæ ad naturæ vel artis imitationem ita confictæ, ut fieri ac esse, sine ulla naturæ repugnantia possint. excludi à symbolographia, hoc titulo quòd fictæ sunt, nequeunt, modó similitudinem involvant.

Eædem illud rationes convincunt, quæ de superioribus concluduntur. Neque enim rei existentia quicquam ad repræsentandi veritatem facit. Sive enim hydra, chimæra ac Pegasus fuerint, sive potuerint esse: illa quoque arbor Tantali, & Danaidum dolium & Harpyiæ, extiterint, nec ne, parum ad repræsentandi vim fecerit. Faciamus esse (neque enim hæc Deo ἀδύνατα) an iccircò vis adumbrandi alia futura est? cujus rei rationem ex quarto fundamento prioris capitis & alibi tractari disces. Suffragiis verò bonorum autorum in hac sententia non destituor: Nam Hercules Tassus & Aresius, Petrasanctá aliisque nequicquam obnitentibus, subscribunt. Quanquam ego non promiscuè omnes fabulas, ut illi; sed has tantùm, quæ sunt rerum non intelligentium ad intelligens relatarum imagines, patiar. Etenim cum humanas ideas omnes symbolo excludendas censeam, quòd intrà eandem speciem intelligentium comparationem instituant, eodem jure damno omnes fabulosas confictásque humana specie imagines, nisi Genius aliquis sit, qui ad primum imaginis conceptum naturamque non spectet, sed tantum contingenter majoris explicationis, aut etiam ornamenti gratiá accedat; ut fit

in

in rebus quibusdam ab humana actione pendentibus. v. g. libræ quæ subducto pondere sursum elevatur, ut animæ sub curis terrenarum depressæ, atque his subtractis, ad cælestia assurgentis vim indicet; qua in re non elevans homo (qui tamen ad ponderis subductionem necessarius est) sed natura bilancis, seu libræ, expenditur. Quare inscitè homo in hac imagine proponeretur, quia primus symboli conceptus ad illam velut figuram, vertendus esset: quod non fiet, ubi vel è nubibus manum vel Genium humanum libram moderantem exhibebis: nam communi jam usu Genii illi præcipuam in iconoglypto sedem non possident. Si tamen aut se solus Genius, aut manus *v.g.* explicata cum inscriptione: *Parva sed efficax*, adhibeatur: emblema erit, non tamen si inscriberes cum Arelio: *Disparitate pulchrior*: quia hoc non habet, quà hominis est manus, & cum ratione usurpatur, sed solum ut quanta est. Sic autem spectat ad gradum non viventium.

quam dirigit, admittitur. vel pes. si impellat aut premat v. g. canē, vel etiā si bea membra usurpētur. prout corpora tātū habentur.

IV.

Hieroglyphica admitti possunt ad symbola, sed nō quà talia, verùm ut similitudinē aptam rei naturalis vel artefacta, includūt: quam si non possideant, rejcinntur.

Postremò hieroglyphica, secundum rem (ut institutionem excludamus) a symbolorum familia non arcemus, eorundem, quorum antè, suffragiis nixi. Verùm cum illis omnia non probamus, sed ea solùm, quæ similitudinem aptam, nec prorsus abditam præ se ferunt: tum quæ ex humanis membris purè non constant, qualis est oculata manus, quæ actionem hominis, videlicet in opere circumspectionem, designat. Ceterùm junctum hominis membrum v. g. pes aut manus velut in alterius destinata subsidium non excluditur. uti illa Ottoberti Comitis Habspurgensis armata manus cum cithara & inscriptione, *hac mihi tuba*: id est pace & concordiâ, etiam in bello, delector. quia videlicet figuræ præcipuæ contingenter additur.

V.

Instrumenta etiam quà talia, v.g. cithara quà

Rejicio etiam hominum aptata usibus instrumenta, quatenus signa istius sunt artis ad quam adhibentur: ut sunt, secures, palæ, gladii, libri: quod similitudinem non adferant: vi cujus in symbolo significent: nam gladio bellum, palâ laborem, libro studium tanquam instrumento ad hæc instituto designamus, neque ingeniosæ inventioni locus relinquitur.

Musica artis signa rejiciuntur: admittuntur metaphoricè sive ut si militudinē includunt usurpata, v. g. eadem cithara, ut concordiam significat.

Possunt tamen instrumenta eadem metaphoricè etiam usurpari, uti in symbolica Ottoberti Comitis cithara patet, quæ armata manu sustinetur, ut translata appareat: si enim illam nudis manibus & ad ludum aptis complexus esset, tanquam instrumento ludionum uteretur, faceretque hunc sensum; cithara ad lusum, quàm tuba ad bellum magis delector: fuissetque mollis animi, & heroe indigna professio, nunc cum armatâ manu teneat, designat concordiam sese per arma quærere: quam cithara metaphoricè indicat: nam ut chordæ in cithara conspirantes harmoniam efficiunt, sic corda Civium in Republ. Ita gladius, clypeus aut galea, & metonymicè pro bello accipi poterunt, quo sensu à symbolis relegamus, quia similitudinem iis necessariam non continent; & metaphoricè pro afflictione, vel tutela; ut cum D. Virginis sub Cruce dolores per gladium figurantur, atque eadem Deipara clypeus in se sperantium ab Ecclesia nuncupatur, quo sensu minimè rejicimus, quia similitudinem postulatam involvunt, ut enim gladius corpus, sic in adversitate Virgo sibi devotos tuetur. Quare si gladium in clypeo liligero fractum Deiparæ, cum hoc lemmate, tribueris: *Quod tuli averto*, facilè hieroglypton admittam; si militi dederis, non patiar. Ita Friderici III. armata cum gladio super librum manus, lemmate inscripta: *hic regit, ille tuetur.* mihi non probatur, licet Symbolistis, qui tolerant Hieroglyphica, pro exemplo sit, uti & ille Pii III. Pontificis oleæ ramus, cum inscriptione: *Pœna & præmium.* Hæc enim metonymicè solùm, tanquam instrumenta ac signa, non metaphoricè per similitudinem significant, adeòque ad figuras imaginum diversas ablegands sunt.

VI. *Quæcunq; signa, sive ex natura sive ex arte & compositione*

Et verò mirum est; tum Aresium Tassumque, qui similitudinem in symbolo requirunt, hæc aliáque hieroglyphica familiaria tolerare, tum Petrosanctam aliósque eadem universim rejicere. quanquam hic si ex natura petantur, admittat, quemadmodum cornicem in hieroglyphico symbolum esse conjugii patitur; sed

sed qualiacunque illa sint, sive ex natura, sive ex arte, sive etiam compositione iconographi similitudinem involvant, ac translatæ usurpentur, non minus quam naturæ & artis figuræ admittendæ erunt. Neque verò hominum ad significandum institutio repugnat: quia hæc non attenditur, at similitudo sola rei non intelligentis, neglectâ institutione, per quam hieroglyphicè significat. Neque obstat compositio rerum naturâ non cohærentium: modò sibi invicem non repūgnent, atque uno similitudinis conceptu coire possint. Nam Paulus III. Papa, ut significaret moderatè properandum, apposítè junxit Delphinum celerrimum piscem remoræ. Aldus Manutius anchoram Delphino. Eidem quoque testudini eleganter Felix Salerni Princeps alas dedit cum epigraphe: *Amor addidit.* quæ tantum abest, ut à symbolis rejicienda censeam; ut locum etiam non postremum indulgeam, quemadmodum in compositis imaginibus infra docebo: quia, præter similitudinem, inventionem ac poesin ingeniosam amplectuntur. Non tamen Cosmi Medicei testudinem cum velo nautico laudaverim; quod ἀδύνατον sit, & naturæ animantis repugnet ejusdemodi figmentum. Alæ illi à Deò, vela aptari nunquam illâ in naturâ poterunt.

Iconographi modò similitunem & translationem involvant, symbolis serviunt.

VII.

De exemplis & ritibus, apologis, prodigiis, monstris, auguriis, rebúsque fortuitis superest ut inquiramus. De quibus ita generatim statui poterit. Si quam includant rei naturalis aut artificialis non intelligentis similitudinem cum re significata, secundum hanc idonea fore symbolo, ubi verò hæc gratia defuerit, symbolis annumerari non posse. Ratio ex jam dictis petenda erit. Prædicta igitur pleraque, ut talia sunt rejiciuntur. Quia exemplum, ut tale, humanam actionem proponit, aut vitandam, aut imitandam homini, ubi si quæ similitudo deprehendatur, illa rei intelligentis erit, adeóque à symbolis rejecta. Unde cum Sigismundus Malatesta Princeps Arimini Mutium Scævolam foco ardenti manum ingerentem proponit, junctâ inscriptione: *His graviora*, symbolum non exhibet. Ita & lacerti Moysis elevati cum lemmate, *tutissimus*,

Exempla reyciuntur, nisi non intelligentium & translatè usurpata.

quod Clodoveo Regi placuisse legimus, quo Deo fidentem tutum maxime designat, eodem jure relegamus; nam persona Moysis malè subtracta, non facit ad symboli titulum promerendum. quanquam etiam iccircò excludatur quod in utrisque apta translatio desit. Ita nec indusium Saladini Sultani, quod is funeri post mortem præferri voluit, cum lemmate: *Restat ex victore orientis*. Nec piscis annulum Polycratis fortunatissimi Regis in ore ferens, cum lemmate: *Invitum fortuna fovet*. Symbolis à Paradino adjuncta, probo. Quia solam historiam referunt, non transferunt.

VIII. E diverso tamen illud Christophori Madrucii Card. fascem hastulatum usurpantis, cum lemmate: *Unitas*, etiam laudo inter symbola: nam illustrem similitudinem adfert, tum etiam Sciluri apud Plutarchum insinuat factum, qui moriturus filiis hoc schemate unitatem suasit; quod juncti animis, tanquam in fasciculo hastilia, ab hoste non facilè vincendi essent. oblato enim filiorum singulis (quos habebat octoginta) fasce hastilium, ut frangerent, post irritos conatus, ipse deinde religata seorsim facilè infregit, idem separatis illorum dissensione animis futurum præsagiens. Ita Equus Trojanus Friderici Ducis Andri inscriptus: *Non caca condemur in alvo*. Et canis Lysimachi rogo incumbens, cum lemmate: *Intrepida fides*, qui Francisco de Malespina placuit, probantur. Uti etiam apud Alciatum embl. 123. Elephas Antiochi cum tropæo, & embl. 29. Leones Antonii in curru, quorum illud victoriam ab insperato auxilio, hoc ferocissimum quemque domari posse significat. Sed rector à curru dimovendus, aut certè supponendus erit Genius: quia præcipua symboli vis in Leonibus est, quos jugo illigatos esse sufficit. Verùm illud, quod Philippus II. Rex Hispaniæ usurpavit de Zopyro Darii Regis Persarum Duce aures narésque sibi præcidente, ut Babylonem frustra obsessam Regi suo vendicaret, non admisero; dum nimirum malogranatum apertum proponit cum lemmate. *Tot Zopyros*. nam licet figura in hoc non complectatur personam humanam, lemma tamen includit, adeóque in protasi res intelligens continetur.

z] *Concordia invincibiles facit.*

En

Ex ritibus moribusque gentium non minus cautè ad usum nostrum traducenda erunt symbola. Etenim si porcum sub lapide manùque ferientis, more Romanorum in fedus jurantium, exhibeas, inscribásque cum Paradino, *si sciens fallo*: quid aliud, nisi antiquitatis memoriam in tabula & imagine innovas? aut si musca in scuto Lacedæmonii cum inscriptione, *cominus*: quam gratiam symboli obtinebis? licet enim autor promittere videatur, in porco, se fidem nolle fallere; in scuto & musca, se adeo cominus hostem aggressurum, ut vel muscam in scuto pictam observare possit: similitudine tamen adducta, id non præstat; sed rei factæ, historicæque veritatis solà adumbratione, quà imaginibus facultatem nullam figuratè repræsentandi tribuit, quia protasin & apodosin ejusdem generis adhibet, idem autem non repræsentat translatè seipsum. Rectiùs Paradinus stupis in canna accensis, subitòque igne subvolantibus utitur, cum lemate, *Nil solidum*, ut hujus vitæ gloriam, fumi illius flammæque in modum, evanescentem, proponat. nam præter veterem in Pontificia electione ritum, comparationem aptam includit, & suo aliquid ingenio per lemma inscriptum eruit. Quod si tamen hanc epigraphen adderet, *Sic transit gloria mundi*, symbolum quidè exhiberet, propter translationem & comparationem, idoneum, verum tamen alienum, & historicè solum propositum. nam Romanus ceremoniarum magister, electo Pontifice, stupas in canna succendit, additque *Pater sancte sic transit gloria mundi*, ut iccircò in tota imagine, præter historiam, nulla poetæ inventio appareat.

IX *Ritus & mores rarius, nisi simile includant, serviunt.*

X. *Apologus quà talis est, cū res pugnantes involuat, non servit symbolis, sed ut similitudinem includit.*

De Apologis ita sentio: in plerisque elegantia contineri symbola, ut suprà lib. 3. exemplis plurimis traditum. Nam & cucurbita in pinu altius sublevata tumens: ut apud Alciatum est. embl, 124. cum hemistichio ejusdem: *Brevis est hæc gloria*. Et vultur spectator leonis, dum aprum opprimeret, ejusdem embl. 125. cum lemmate ab eodem petito *Spectator grandia captat*: idonea sunt, quæ in symbolis numerentur. Illud tamen hoc loco observatione dignum, quod apologus non quâ talis est, sed tantum quá rerum non intelligentium si-

litudinem includit, symbolis deserviat, siquidem quà apologus est rerum inter se pugnantium fictam unitatem complectitur. Conjungit enim ratiocinationem aliquam homini propriam cum natura rationis experte; quod ipsi etiam Deo præstare non liceat; qui, ut brutis humanam tribuere vocem possit, vim tamen ratiocinandi humanâ voce non potest. Quocirca cum eâ lege, neque existant, neque existere possint, imò nihil omnino sint, imago veritatis alicujus esse nequeunt, quæ, ut minimum, rem existentiæ capacem postulat: à nihilo enim nihil repræsentatur.

XI. Fundamentum tamen apologorum ex naturali rerum affectione desumptum commentitium non est; sed rarâ plerumque rerum, aut sympathiâ, aut antipathiâ nititur, adeóque ubi similitudinem complectitur, symbolis se facit opportunum. Ornabit verò etiam illa apologi, licet pugnantium inter se rerum, fictio, ut gratia ymboli & significandi ratio existat illustrior: nam ubi illam pinus, cucurbitam tumore foliis atque altitudine arroganter elatam reprehendentis, orationem exceperis:

——— *Nimirum brevis est hæc gloria: nam te*
Protinus adveniet quæ malè perdat hiems:

magis admiraberis & amabis veritatem, nunquam diu florentis exultantisque arrogantiæ, hoc schemate propositam. Quin etiam fieri poterit, ut ipsa apologi fictio (modo nota doctis fuerit, nec omnia involvat pugnantia) symboli protasin tanquam pars ejus aliqua ingredi possit, quatenus nimirum pugnantia non complectitur. Ita rectè Hugo de Verdala Cardin. Gruem proposuit ex angusti oris vasculo escas captantem, spectante juxta vulpe & frustra ad cibum invitata, sub titulo, *fraus fraude compensata* (ut ex Æsopi apologis in Cardinalium symbolis notavi, quæ consule) in quo elegantia comparationis intercideret, subtractâ ex protasi fabulâ.

Quare hæc non modo à symbolis rejicienda non sunt, verum ultrò etiam accersenda, nisi fortè obscuritatis vitio ignorata damnentur.

Prodigia ac monstra, modò rerum non intelligentiū simi-

ſimilitudine conſtet, ad ſymbola ſpectant: tantò quidem illuſtriora, quod divino non humano reperta ingenio ſint, atque ad hominum formandos mores quaſi nata videantur.

XII. *Prodigia ac monſtra ratione ſimilitudinis in ſymbolis locum habent.*

Sic in monte Capitolino Deus Terminus immobilis: Cometes anno hujus ſæculi 18. toti Europæ fatali luce irradians; natus in cucullo unà cum hæreſi Lutherana vitulus, cur idoneum non præbeat ſymbolo argumentum? Enimveró Alberto Card & Archiep. Moguntino placuit Deus Terminus, cum inſcriptione una, quæ protaſi ſerviebat; *Concedo nulli*; & altera, quæ apodoſis loco erat, *Mors ultima linea rerum*. Quod ſymbolum Eraſmo uſque adeò placuiſſe viſum, ut ſibi illud, ſed poſteriori epigraphe detersâ, proprium fecerit [1] Luthero vitulum cucullatum ſuperi de cœlo obtulêre. [2] ipſe titulum adjecit, *Novus Evangeliſta*: Quintus videlicet accenſendus ita reliquis, ut cum D. Lucas meruiſſet bovem, ipſe poſſideret vitulum. Cavendum ne ſimilitudo deſit: neque enim illud Contrami Regis Burgundionum de muſculo gladium tranſeunte, cum lemmate, *ſic ſuper irrepat*. propter analogiæ defectum placet. De quo conſule lib. 4. Regum ſymbola, quod ex ſola inſcriptione rem vagam definiente pendet, ſi enim cometæ inſcripſeris, *Triſte minatur*: tantum in protaſi, tuum de re futura præſagium indicas, hiſtoricus propemodum ac præſagus futurorum: neque per ſimilitudinem apertè ſatis ad mores quicquam derivas: at ſi nonnihil inflexeris, dicendo; *Lux eſt, ſed triſtior umbris*: ad gloriam improborum infelicis plerumque exitus præſagam, non malè adhibebis.

1) Arrogãtia ſeu pertinacia.
2 Lutherus vel Monachus apoſtata.

XIII. *Eadem de auguriis, ſomniis, & fortuitis ratio eſt.*

De auguriis, ſomniis, aliiſque fortuitis eadem, quæ de ſuperioribus exiſtimo, annumeranda ſymbolis, modò rerum non intelligentium ſimilitudinem contineant. Ita Aquila in Ariſtomenis tumulo, de quo Epigrãma Antipatri græcum eſt, non ineleganter ab Alciato embl. 33. viro (puta Carolo V. Imperatori) uſque ad mortem forti, adhibetur Uti & perpetuò virens amarantus, in tumulo Achillis fortuito natus ad immortalem virorum fortium gloriam ab eodem autore embl. 135. rectè ac ſymbolicè uſurpatur.

Et Ciconia ab Aquileiæ occupandæ muris demigrans (de qua nos lib 1.) cum lemmate. *Veteres migrate coloni*. quo civibus, sive incolis migrandum significetur. Fateor tamen pleraque hæc propter obscuritatem, quia minus in vulgus cognita sunt ad postrema symbolorum subsellia merito rejici, non icciro omninò proscribenda, quamdiu similitudine aliquâ innotescunt, quâ Capricorni sidus Augusto & Carolo V. natale, adeóque utrisque usitatum, destituitur. Tres item aves à Godefrido Bullonio Duce casu trajectæ, atque in symbolum traductæ: hasta quoque intorta Catharinæ Mediceæ, qua Vir Henricus Rex occubuerat. De quibus symbola Heroum lib. 4. plenius erudient.

XIV. *In symbolis explorandum, per comparationem significantis cum re significata, aut metaphoricam unius pro altero usurpationem, an apta similitudo insit.*

An subsit imaginibus similitudo facilè explorabis, si primum, quod icone propositâ significatur diversum, à re quæ picta aut sculpta est, cogites, deinde experiaris, an per comparationem, adhibita particula *sicut*, res quæ continetur in protasi (id est symbolo ac lemmate) cum re in apodosi (id est, per symbolum ac lemma significata) conferri possit. Exempli causa, in bene auguratis rebus ex S. Scriptura, columba olivæ ramum ad arcam deferens occurrit, boni utique ominis, quâ pro symbolo usus est olim Nicolaus Marcellus Dux Venetus, hodiéque summus Pontifex Innocentius X. in gentilitiis insignibus utitur, dubitas; an ex legibus nostris, symbolicè? Expende cum inscriptione, quæ sit V. G. εὕρηκα, latinè, *inveni*, quibus significetur à mansueto Principe pacem esse comparatam. Ut verò intelligas symbolicè hæc adumbrari: alteram legem servatam facilè animadvertis, quæ requirit rem non intelligentem. alteram per comparationem ita exploras: sicut Columba mitis ingenii ac bellorum fugiens animal, reperto diluvii tempore ramo, mitis etiam olivæ, delectata est; ita Princeps noster, ingenio minimè durus, mansuetudine ac pace gaudet. Vel brevius: instar columbæ mitis est Princeps. deinde alterum compara (nam geminum hic symbolum componitur) pax nimirum, ut oliva fertilis est. Vel expende, an dicere liceat, columbâ mitior, oleo tranquillior, &c. brevissimè per metapho-

ram

ram, experire; an propter mansuetudinem Princeps columba, Pax oliva dici possit. Non tamen in compositis symbolis ubique necessarium, ut pars utraque similitudinem aut metaphoram contineat. Uti in Achillis tumulo sufficit amarantum perpetuò virentem, suâ duratione immortalitatem, suo vigore gloriam referre, tumulo non symbolicè, sed tanquam signo mortis tãtúm addito, ut post mortem hæc futura intelligamus, quòd alibi in imaginibus tolerandum docebimus. Deinde non semper involvendum primæ comparationis parti est lemma, quando scilicet hoc ad apodosin, sive explicationem protasis refertur. Quod an rectè fiat, post videbimus. Nam si inscribas cum Marcello Duce Veneto columbæ oliviferæ, *Bonæ spei*, observandum; an & quomodo columba cum bona spe conveniat: quia explicationem subscriptio hæc continet, ubi certè comparatio apparet difficilis. Nam hic nihil occurrit in columba simile bonæ spei, sed hęc tantum affectio in Noë & arcæ incolis fuit, apparente columbâ, unde arcæ præcipuus in symbolo locus tribuendus esset, ac deinde columbæ oliviferæ; quæ imago ad exempla sperantium hominum esset referenda, adeóque (nisi quid desit aliud) ad emblemata spectabit. Quod si columbam tanquam causam bonæ spei in hominibus perpenderis: jam metonymicè solùm causã pro effectu exhibebis, quòd ad symbolum negamus sufficere. Ex quo facile etiam notabis solam epigraphen & dare & tollere vim symbolicæ significationi posse.

XV. *Petrasancta laudatissimus symbolographus symbolis malè vim certã promissionis tribuit futurum id quod auctor properit.*

Superest ut fundamentum quo nititur Petrasancta aliique, quos citat ac sequitur, expendam, ne à laudatissimo symbolographo, quem Arosius inter ceteros adversarios, quos ultima editione suæ Iconologiæ confutat, maximè veneratur, temerè videar desciviſſe.

Convenimus in eo, quod in symbolo comparationem uterque nostrûm requirat, quæ sit similis ad simile collatio. Ita quidem, ut ratio totius similitudinis in protasi contineatur: ut quemadmodum metaphora est cõtracta ad verbum similitudo, ita symbolum sit contracta

cta ad protasin, id est, imaginem cum lemmate, similitudo.

XVI. *Symbolū est contracta ad protasin cum lemmate similitudo, quæ vim probabiliter suadendi (quâ major non inest) illi tribuit.*

Alterum à Petrasancta postulatum est, ut symbolum non tantum habeat vim consilium autoris exponendi; sed etiam persuadendi. In quo partim assentior, siquidem vim exponendi postulo: partim dissentire cogor; quia vim certam suadendi symbolis tribuere nequeo, quam is mihi exigere passim videtur, dum ait, *autorem symboli, fidem per illud obstringere, ita prorsus futurum, ut ipse propositâ imagine, velut stipulatâ manu, pollicetur. instar enim promissionis habere, tam illustri figurâ mentem suam declarare.* Quo loquendi modo tantum similitudini in iconographia indulget, quantum demonstrationi inter argumentationes conceditur, de cujus solum veritate fidem præstare licet: aut certè symbolographi decretum ad robur symbolo communicandum sufficere existimat. At manifestè fallitur: neq; enim refert, quâ mente sit ipse imaginis conceptor; velit, nec ne, certum indubitatumque esse, quod proponit, si ipsa ex sua natura res exhibita id non præstet. Nā, ut ille, qui sestertium palàm exhibet, voluntate sua non facit; ut is regalis sive aurei valorem præstet: ita nec imaginis in symbolo exhibitor, id volendo, fidemque quacunque ratione obstringendo, aget: ut aliam, quam à natura sibi concessam, virtutem significandi ac suadēdi possideat. Accedit, quod licet hæc virtus à voluntate autoris imagini accederet, ipsius tamen voluntati impar futura esset facultas; cum multa per symbolū proposita, ejus potestatis limites excedant, proindeque fidem promissis habere nequeat. De aliorum enim moribus exhibita symbola, quomodo stabiliet? V.G. de adolescente, si verni & florenti arbusculæ comparet, inscriptione junctâ: *Fructus cœlo aspirante sequetur.* an fidem suam interponet, Superis licet aspirantibus; adolescentem frugi futurum? imò de seipso usurpet V.G. Turcarum Imperator semilunam crescentem, inscribatq;, *Donec totum impleat orbem,* id est, crescet Turcarum imperium ut luna, donec totum orbem occupet. Quomodo id, licet juratus appromittat, suadebit? lunare quidem lumen orbe perfecto extendetur, non tamen ideir-

eò non fallet apodosis, quamvis mille testibus id Turca asserat.

XVII. Quod si tamen Petrasancta hanc vim persuadendi intrinsecæ virtuti similitudinis potius assignet, non minus aberrabit. neque enim quisquam Philosophorum unquam admisit, argumentum à similitudine ductum demonstrationis vim possidere. quin similitudo non est necessariò ex natura sua connexa rei significatæ, ut illâ positâ, hanc sequi necesse sit. Et licet quædam ejusmodi symbola in sacris literis reperiantur, quæ certæ veritatis ac demonstrationis instar obtineant. uti *Iustus ut palma florebit, & tanquam stella* &c. tamen hoc ex sua natura minimè postulant, sed Dei ita statuentis voluntate, quæ sola fidem facere veritati potest; quia nec fallit, nec fallitur. Potest etiam symbolum esse non fallẽtis veritatis, si tam figura in se, quam significatum sit indubitatum. ita Lunæ inconstantia stulti hominis inconstantiam repræsentat: nam semper verum erit, *stultus ut luna mutatur*; non tamen ob hanc lunæ mutationem, aut vim repræsentandi, sed suo ingenio talis est insipiens. Hoc igitur fundamento diruto, manet solius ratio similitudinis in rebus non intelligentibus, quæ symbola ab aliis figuratis imaginibus distinguat, cui aliam vim, quam, cum voluptate, & singulari quadam luce, consilium autoris, veritatemque significatam exponendi, non tribuimus.

Ratio similitudinis in non intelligentibus, est per quam distinguitur symbolum ab aliis fig. imaginibus.

CAPUT XLVI.

An per inscriptionem, seu lemma, symbolum ab emblemate; emblema contrà per expositionem à symbolo distinguatur?

Rerum ad symbola spectantium vim ac naturam expendimus, ad lemmata & expositionem accedimus.

Lemmatis adhibendi necessitas ex varia figurarum ad significandum facultate nascitur; quæ nisi certâ verborum sententiâ, restringi sæpe ad autoris mentem expo-

In symbolo non obtinet lemma rationē formæ, & figura materiæ; sed rei nō intelligentis convenientia cū intelligente est forma, corpus verò figura materia: quia convenientia sola est ratio repræsentandi.

nendam non potest. Unde nonnulli lemma formę figuram materiæ loco, ad symboli compositionem venire autumant: cum hæc per illud certâ significandi ratione absolvatur, ac velut animam vocemque tribuat. Verum falluntur, cum lemma clavis quodammodo, aut signi instar sit, quod nobis occultam similitudinem, ac cum re significata analogiam, aperiat. ipsa autem similitudo, in qua vis imaginis repræsentantis consistat, forma ac ratio symboli meritò censeatur; nam hæc sola est, quà significare, loqui tacitè, ac suadere symbolum nobis videatur. Ignis tibi in schemate proponitur, & lemma, *Cum luce fumus*, aut, *In cineres abit.* Verba tantùm audis legisve, iisque excitatus ad ignis splendorem animum convertis, cum quo fumus jungitur, quorum ille imago quædam est humanæ gloriæ, hic vanitatis ut plurimum illi sociatæ: aut certè expendis, quàm brevi consumptis alimentis ignis in cineres recidat, quà imagine honoris fluxi evanidique ingenium tibi explicatur, qui suos, in morte, cultores levi momento destituit. Quis hic dicat in verbis potius, quàm fumante rogo repræsentandi suadendive vim inesse? aut, te magis eorum significato, quàm imaginis in flamma compertæ elegantiâ delectari.

II.

Symbolū igitur ab emblemate non distinguitur per lemma neque per expositionem figuræ subjectam sed alia tantùm convenientiæ ratione.

Quæ iccircò dissero, ut intelligas, errare illos qui potissimam symboli rationem, atque ab emblemate discrimen ex inscriptione petūt, ac emblema illud esse volunt, quod neglecto lemmate, subjectis versibus aut oratione explicetur: nam in hac imaginum facultate distinctio inde petenda est, unde omnis significandi vis ac ratio ducitur. Arbitraria hęc nimium est cùm inscribendi symbola, tum exponendi per versus emblemata consuetudo, quæ pro autorum ingeniis variata symbolorū atque emblematum naturam variare nequicquam tentabit: neque enim continuò, ut ego lemma emblemati, orationem symbolo adjecero; ex symbolo emblema, ex emblemate symbolum finxero. Sed & hac religione tam lemmatis, quàm explicationis usurpandæ nos absolvunt illustres hujus ac superioris ætatis symbolographi, quorum alii præter inscriptum symbolo lemma, expositionem versibus subjecerunt; alii emblematibus

passim

passim inscriptiones adjecerūt: Utrique consultò, nam, ut alibi ostensum, lemma figuræ definiendæ servit, quæ in lemmate sæpe non minus vaga, quàm symbolo reperitur. Expositio verò, sive illa versibus, sive oratione solutâ absolvatur, rem per figuram significatam explicat, ac comparationem protasis cum apodosi instituit; ut quidquid in figura obscurius latet, minùs etiam perspicacibus innotescat, quod cur symbolo negemus, indulgeamus soli emblemati, nondum est ratio. Alciatus certe, sive symbolis, sive emblematibus expositionem non negat: multis etiam, ac nonnullis quidem emblematis inscriptionem adhibet, ut nudo Scythæ illud Philosophi: *Omnia mea mecum porto*: Asello Isidis, *non tibi, sed religioni*. Et Camerarius passim, in symbolis, tam lemmate, quàm explicatione usus est. Paradinus eodem jure & symbola & emblemata habuit, doctissimi quique in hac arte recentiorum, ut Catsius, Patres Belgæ in sua imagine, aliique; nulli, neque symbolo, neque emblemati, aut inscriptionem, aut expositionem negarūt. Quibus certè ratio ipsa suffragatur. Nā imprimis quod inscriptionem symbolo concessam, emblemati pari jure vendicent, quis indignetur, aut improbet, cum eadem non rarò vagi emblematis vis diversa significandi adstringenda hoc vinculo sit, ne dissoluta incertum intuentium animum fallat. Scytham illum impudentem, otiosum, aut vagum facilius hominem, quàm rerum humanarum contemptorem dixeris, nisi inscriptione ductus huc cogitationem verteris. Poteritne arrogantiæ tibi in mentem venire, cum Asinum sub fustibus & onere afflictum cernis? sané alia omnia meditaberis priùs, quàm ad tam remota animum adhibueris; verum inscriptio fabulæ memoriam, simul & sententiæ comprehensæ subjicit. Concedamus igitur emblemati non minùs lemma, quàm symbolo: cum pari ab utrisque jure plerumque exigatur.

Unde & lemma & expositio, tam symbolis quā emblematis rectè adhibetur.

III. Deinde par ferè utrimque expositionis adhibēdæ necessitas: cum vix paucæ inscriptiones suâ figuram significatione ita definiant, ut alio inflecti sensu ad diversa nequeat. Expende Camerariū passim symbola versibus subjectis illustrantem. Et ut exemplo utar: illâ imagine,

Vagn significandi libertas in utrisq; est restringenda,

quâ proponit accipitrem, post unam perdicem unguibus apprehensam, plures insequentem, quis non ingenium avari hominis adumbrari existimet, istâ præsertim inscriptione junctâ, *Parta tenens non parta sequor:* attamen alio intenta ipse mente ferebatur, ut ex disticho subjecto liquet, cum Sapientem exhibeat unius rei cognitione minimè acquiescentem, dum ait:

Multa licet fido sapiens in pectore condat,
Plura avido tamen usque appetit ingenio.

Et ut exemplo Petrasanctæ utar, quod ille à Famiano Strada traductum, ad solis imaginem certâ inscriptione definiendam, adhibet. Christum is in morte maximè ab omnibus spectatum figurato schemate propositurus, solem eclipsi laborantem sub hoc lemmate adumbravit. *Spectatur cum deficit.* Quod laude dignum est. Verum tamen ita circumscriptum atque huic significationi affixum esse nego, ut expositione aliquâ mens autoris declaranda non fuerit. Quid si enim illustrem aliquem in regno Dionysium, aula Sejanum, aut Belisarium hoc eodem symbolo proponam, in quos totus orbis intentus fuit, cum suâ dignitatę exciderent? Quid si divitem auro fulgentem exprimam, in quem morientem spe prædæ oculos quam multi intendant: an à re prorsus discessero? Quid si egregiæ vitę ac sapientiæ hominem, quem Invidia viventem fixo obtutu ferre non potuit, morientem, dissipato jam livore insignem; an omninò incongruè! Et ne multa, videbis opinor quot rem unam, sub restrictâ licet epigraphe, sensus comitentur.

IV. Lusi nonnũquam aliquot symbolis in DEI parentis MARIÆ honorem atque dum aliquot illi quoque proprietates adhiberem, occurrit in ceteris Henrici 2. Regis Franciæ de luna accrescente hoc titulo symbolum: *Donec totum impleat orbem* Tum illud Philippi 3. Franciæ etiam Regis. *Dum vixi, crevi.* Denique & Selimi Turcarum Imperatoris bellum adeuntis de lunâ accrescente occiduâ *Redibo plenior.* quæ omnia, cur non rectius Virgini, quam suis illi regnis, adhibuero? teste Sapiente Prov. 4. 18. *Iustorum semita, quasi lux splendens, procedit & crescit usque ad perfectum diem.* Dicamus sanè

Deipara Virgo semper profecit in gratia.

Prof-

Proficit accrescens solari lumine Phœbe.
Proficit ex radiis, Christe, Maria tuis.

Quin & alii in plena luna hanc inscriptionem usurpent. *Dum plena fit æmula solis.* Ego de Matre Dei propius eadem scripsero. quæ dum vixit, virtutis & gratiarum luce indies plenior, accrevit, donec, totum virtutũ orbem conficeret, ac tandem in gloriæ splendore æmula, ac Christo proxima illucesceret. Hæc tamen, licet sub ipsa adhuc inscriptione vaga, eiusmodi sunt, ut non postremam apud symbolographos laudem tulerint. Quocirca frustra est Petrasancta, dum laudat symbola quæ *omni, soli, ac semper* conveniant, vix enim hactenus à me tale compertum est Imò, nec iure illud postulari existimem, ut eandem animi dotem lemma, etiam diversis rebus applicatum, designet: nam exemplum quod usurpat, fallit, dum videlicet arundinibus inscribit: *Flectimur non frangimur.* (1) hoc enim, inquit, sive arundinibus sive salicibus præfigatur, semper erit infracti animi symbolũ. Quid si ego arbusculæ, aut plantæ ad rectitudinem inflexæ idem lemmâ adhibeam. numquid adolescentum indoles tenero in ævo flectenda rectè adumbrabitur? En diversam animorum affectionem propositã, & lemma idem. Hac igitur lege contrahendi per lemma symbolum nolim alios obligare, quâ ipse teneri noluero. quanquam certum sit tantò nobiliora quæque esse symbola, quantò minùs vaga sunt.

(1) *Infracti animus.*

V. *Inscriptioni subscriptio rectè iungetur.*

Quod igitur remediũ, quæres, adstringendi symboli? Sanè præter expositionem subjungendam, vix aliud reperias, quod prorsus satisfaciat. nisi fortè duplex lemma, præter inscriptionem videlicet subscriptionem, ut suprà appellavimus lib. 4 adhibere libuerit: certè hoc infra de symbolis Heroicis suadebimus. Quòd si tamen lemmata repereris, quæ utrimque & figuram & eius significatũ, seu protasin simul & apodosin, propriè aut proximè tangant, elegantiam conciliabis. tale in principio operis apud Petrasanctam seræ, per orbes, inscriptúmque verbum divisæ, adhibitum lego, *uni patet verbo*, [2] quod lemma non minus propriè D. Virgini, quàm literariæ seræ competit. quanquam iccirco asserere nolim, expositione nullã opus esse, cùm tardioribus ingeniis non sta-

2) *Virgo concipit.*

tim ea penetrare liceat, quin etiam eiusmodi nondum sit, ut soli Deiparæ conveniat: nam & verbum Dei malleus dicitur conterens petras cordium humanorum ad cetera omnia immobiles. tum usque adeò inscrutabile est cor hominis, ut soli Deo pateat: [1] proindéque in alium sensum detorqueri hoc etiam symbolum possit. Maneat igitur, quod initio statuimus, symbolo, ubi Heroicum fortè exceperis, non minùs quàm emblemati expositionem aliquam deberi, quâ mens autoris explorata esse possit. Ceterùm quâ arte lemmata formari debeant, libro superiori tradidimus.

1) Cor hominis soli Deo patet.

CAPVT XLVII.

De symbolorum, in moralia, & heroica, divisione, atque eorum discrimine.

I. CVm symbolis, non tantùm aliorum hominum indolem morésq; adumbrare, reprehendere, laudare atque erudire liceat; sed etiam animi sui mores, consilia, decretaq; explicare ac confiteri propalam. Factum est ut Heroes nobilésque familiæ, Academiæ, gentes symbolo, tanquam tesserâ notáque generosæ mentis ac propositi, uti passim cœperint: quod cum Sil. Petrasancta Heroicum symbolum vocabimus, ad distinctionem alterius symboli, cui moralis significatum relinquemus.

Symbolum aliud morale, aliud heroicũ est. Differunt 1. quod materia heroici symboli tãtum virtutes sint; moralis etiã vitia.

Inter hæc symbola discrimẽ breviter statuendum est. Primum ex parte materiæ sese offert, quòd morale symbolum, non tantùm virtutes aliorum ad laudem, sed & vitia ad reprehensionem adumbrare possit, secùs quam Heroicum, quod in sola virtutum professione consistit, nisi quis tam vecors sit, qui scelerata animi decreta vulgare non erubescat: quanquam nec talis Heroem, verum scurram potiùs acturus videatur.

II. Alterum occurrit ex parte lemmatis inscribẽdi discrimen, quod illud in Heroico symbolo non tantùm adhiberi figuræ, sed merito etiam significato debeat: cuius ea est ratio, quòd Heroica symbola, cùm sine explicatione supposita armis, clypeis ceterísque nobilium insignibus adjician-

2. Symbolũ heroicum per lemma solùm, abs-

adiiciantur, claritatem suam omnem à figura & epigraphe postulent; quòd non tantùm sapientum ingeniis, sed & viris militantibus parum sæpe eruditis, suā viri illustres virtutem profiteri cupiant, quare apodosis, nisi figura illam de se satis offerat spectantium animis, digito veluti est intendenda. Quod triplici potissimum ratione fieri poterit: Primo illo lemmatis genere quod apodosin clarè subiicit, & nos subscriptionem dicimus, quam ab antiquis symbolographis non rarò adhibitam vidimus, ut lib. 4. exemplis multorum constat. Ita Fridericus Dux alti montis, ut prudentiam se cum simplicitate conjunctam amare ostenderet, columbam in arboris vertice sedentem exhibet (quem locū eligunt, ut hostis insidias observent) juncta erat subscriptio *Simplicitas prudens*. Deinde, præter subscriptionem, etiam ad protasin spectans inscriptio addi poterit. Ita tali columbæ, lemma hoc dari posset: *spectatur & spectat*. Spectatur enim ab omnibus, quod candidorum est sese omnibus aperientium: & spectat aliorum fraudes, quod cautorum. Simile Alberti Cardinalis & Archiepiscopi Moguntini est symbolum, cùm Deo Termino, qui solus Deorum Capitolio dimoveri nō potuit, inscripsit *Concedo nulli*: subscripsit, *mors ultima linea rerum*. Tale & illud Caroli Friderici Juliæ Principis, quod scuto cordibus insignito lemma geminum adhibuit. inscriptio, licet metaphorica, hæc erat. *Hic murus aheneus esto*: subscriptio *Benevolenza bonissima guardia*, id est, *optima custodia benevolentia*.

que expositione, adstringendā est ad vim certam significandi, quod tripliciter fieri potest, vel subscriptione solā vel subscriptione simul & inscriptione, vel solā inscriptione protasin simul & apodosin spectate: quod ceteris elegantius est.

III. Quod lemmatum duplicatorum, in figuratis imaginibus, genus Antonio à Burgundia magnopere placuit, neque eo imperite est usus in Lapide Lydio. Ita enim ut vino deditos scitè adumbraret calci per affusam aquam exardescenti lemmata hæc dedit. *Accenditur ut extinguatur*: Et, *Pretiosa suis* [1] Globo Pyrio in aëre soluto (2) adiecit: *Perit ut perdat*: Et, *Optata vindicta*. Vitreæ in mensa supellectili adjunxit, *Bonum fragile*: Et, *Formosa filia*. Hederæ muris adhærescenti adscripsit. [3] *Amplexu enecat*. Et, *Vagus amor*. Quem sanè qui in moralibus etiā symbolis imitatus fuerit, laudem non infimā merebitur. quanquam non semper eum probem, cùm inscriptione negle-

1) Potator.
2) Vindicta ferit autorem.
3) Amor turpis nocet.

1) Filii hu... ...

neglectâ, gemmis subscriptionibus figurã onerat quandóque magis, quàm ornat (nisi, cùm oppositione gratiam merentur, ut cùm igni fumum generanti [1] subscribit. *Praclarus pater*. Et, *clarj progenies obscura patris*. ubi alteram fumo, alteram igni subscriptionem donat. cũ etiam Papilioni lumen circumvolanti hinc jungit [2] *Amicus assiduus*: inde, *subitus hostis*. Verum has subscriptiones, nisi in Heroicis symbolis non requiro, in aliis si opportunè adhibeantur, solum tolero: nam ut Heroicã symbologiam apertam miniméque obscuram desidero, sic in morali coniectationem aliquam exercitationémque ingeniorum laudo: ex qua ad spectantem sua etiam inventionis propriæ voluptas manat.

2) *Honor indignis nocet.*

IV.

Ut inscriptio symboli heroici apta sit, non metaphoricè alterutri, protasi aut apodosi; sed propriè utrique debet competere.

Superest tertia, eáque præstantissima ratio, Heroici symboli per lemma adstringendi. si nimirum inscriptione donetur, quæ figuram eiusque significatum propriè tangat: nam quæ metaphoricè apodosi seu rei significatæ adhibentur, de pluribus ferè eodem jure enuntiari possunt: cùm tamen certæ virtutis professio in Heroico symbolo requiratur. Laudem igitur meretur symbolum Henrici VII. Anglorum Regis, qui vigilem gruem lapidem pede sustinentem usurpavit, juncta inscriptione: *Non dormit, qui custodit*. Videlicet neque grus, neque Rex dormit, dum suos custodit. Et soli inter nubes Zacharias Delphinus rectè adjecit: *Premitur non opprimitur*: quod non minus proprè ipsi autori inter adversa, quàm soli inter nubes convenit. Hæ in symbolis tam moralibus, quam Heroicis raræ sunt elegantiæ. Et quidem si ad Heroica inscriptionibus protasin spectantibus uti libuerit, alias non facilè probavero, quam quæ utrique, tã figuræ, quàm significato propriè applicentur. Quare illud Ludovici Cardinalis S. Sabinæ lemma quod tabulæ rasæ inscripsit: *Melior fortuna notabit*: non admodum laudo; quia neque figuræ, neque significato propriè competit. & quis satis definiet virtutem hic aliquam, an potius ambitionem orbi manifestet? Hoc verò Alberici Cybo Malespinæ lemma, quod Ciconiæ cubo insistenti adhibetur, *In cubo gratitudo*, licet venustè in cubo ludat, protasin tamen cum apodosi malè confundit. Quod vero Vincent. Mediceus cani vulnerato inscripserit:

ferit. *Ni lingat, languet.* [1] Et vomeri Cardin. Franciscus Gambara *longo splendescit ab usu.* [2] pro Heroicis symbolis non probo, quia nulli significato propriè competunt, adeóque cum metaphoricè ad plura transferri possint, alium, quàm in symbolis moralibus, locum nō merentur. illud enim rectè pœnitenti sua vulnera retractanti sanantique: hoc viro rerum usu eluceſcenti conveniet: quorum utrumq; nemo heroicè satis de se profitebitur. nam in illo confessio scelerum; in hoc arrogantia parum digna continetur. Accedit, quòd ex ipsa inscriptione mens illorum satis non constet. Faciamus enim Gambaram exercitationem sibi propositam habuisse, quis satis definiet exercere ille se patiendo, an agendo? peregrinando, an præliando voluerit? purgari suis ille vitiis, an illustrari gloriâ? splendescere honoribus, an virtutibus maluerit? hæc verò nec potuisse omnia, nec voluisse singula est visus.

1) Pœnitentiæ
2) Experientia clariorem facit.

V.

Quocirca alios symbolorum Heroicorum autores video, ut explicatius animi sui sententiam definitiúsque expromerent, hieroglyphicis signis instrumentisque, metonymicè & strictius repræsentantibus, usos, quòd mallent parum elegantes, quam obscuri incertæque professionis haberi, Ita Rudolphus Imperator bipennem cum oliva exhibuit, ac lemmate adjecit: *Utrum vultis?* & Rudolphus Alberti I. Imp. filius Gallo in tuba militari stanti, *Cano & vigilo*, subscripsit. Palmæ, & Cupressi ramis addidit Carettus Princeps Melphi, *Erit altera merces*: nempe vincendum sibi aut moriendum statuebat. Talia ut multa inter Heroum symbola lib. 4. reperies, ita ab his prorsus eliminanda non existimem, cùm elegantiæ detrimentum utcunque claritate pensent, & aliqua saltem ex figuris translatè per similitudinem repræsentare videatur. Quæ tamen ne existimes ad symbola moralia, pari aut necessitate lemmatum, aut libertate materiæ cum laude traduci. Dispar eorum natura aliis regenda est legibus. Hæc non profitentur Herois alicuius virtutem; quod magnanimi est viri de seipso egregium aliquod facinus promittentis; sed mores instruunt, vitia reprehendunt, laudant virtutes. quod docti ac sapientis hominis officium est; tantò diffici-

Alii hieroglyphicis signis, aut artium instrumentis adstrinxere vim symboli heroici, non quidem vitiose, minus tamen eleganter, quamquam in moralibus symbolis etiam vitiose; quia vis adeò definite significandi his necessaria nō est.

lius, quòd aliorum non assensum modò, verùm & affectum executiónemque bonorum, ac malorum fugam exigat: quæ cùm obtentu difficiliora sint, quàm sola persuasio de egregio aliquo facinore Heroi proposito; & ingenio, & facultate ad persuadendum majori in moralibus, quàm Heroicis symbolis opus est. Nam hic acquiescet, qui mentem autoris ex signis intellexerit: quod licet eo non præstiterit ingenio, ut cum voluptate singulari percipiatur; tamen fine suo non excidit, si persuasit. At qui mores erudit, quia difficilem nactus, ad finem obtinendum, provinciam est, nisi conetur, quod optimum est, muneri defuisse censebitur.

VI. Iam verò hæc symbolographia icciro potissimùm à primis autoribus instituta est, ut delinitos, jucundâ veritatis repræsentatione, animos in assensus affectúmque illius raperet; quod nisi fecerit, officio defutura est, ac scopo aberrabit. Porrò nullo argumento suaviùs efficaciùsque influet, quàm rarâ & aptâ similitudine. quæ si oculis quodammodo spectetur, atque aliquâ simul intuentis inventione eruatur, mirum est, quàm altè quantóq; sensu animi combibatur ac hæreat. Et hæc res ad virtutis æstimationem vitiorúmque horrorem ingenerandam proderit, neque aliquantulum ab autoris mente spectantem suo ingenio aberrare ad similem aut propinquam sententiam error censebitur; quia à meta tam ampla, qualis est morum disciplina, deflectere vix poterit. At qui de Herois alicuius professione, patientiam [exempli gratiâ] an æquitatem promittat? incertus hæserit; fidem nullam pollicitis adhibebit. Ex qui-

VII. bus opinor diversam utriusque symbologiæ rationem facilè prudens lector observabit, simúlque docebitur, quando symbolis inscriptionem, aut subscriptionem, aut utramque adhibere, quando etiam negare expositionem iure liceat.

Plura corpora in unã symboli figuram tum convenire possunt, cũ inter se ex natura, aut arte cohærent.

Reliquum videtur, ut de symbolis compositis ac plurium figurarum schemate instructis nonnulla dicamus. Verùm hic sufficerit intellexisse, plura nunquam unius symbolicæ imaginis corpora debere tolerari, quæ inter se connexionem adeóque unitatem aliquam non habeant, ut sunt unius gregis oves aut colum-

columbæ, aut unius ursæ diversa sidera, unius prati flores, silvæ arbores, vel quæ actionis societate junguntur, ut apes in floribus, in arbore nidi & aves &c. Pleniùs hac de re formaberis infra de Emblematum compositione. Nunc ad elegantiam, venustatem, atque argutam quandam subtilitatem figuratarum imaginum accedimus, in qua hactenus pertractanda perfunctoriè ferè ceteri symbolographorum versati sunt. Cujus ego potissimum studio, communicandi cum aliis gratia, suscepto, ad ceterorum quoque tractationem inductus sum, ne mutilum imperfectúmque opus darem.

CAPVT XLVIII.

De fontibus elegantiarum symbolicarum.

PRæcipuum figuratæ poësios ornamentum, ac velut symbolorum animam vitámque, unde sensus affectúsque ad spectantium quoque manat animos, tandem aggredior. succus hic in flore est, nucleus in cortice, in venis sanguis, in osse medulla: ipsa videlicet similitudinis cum re significata venustas, atque inexspectata quædam aptitudo. Haud dissimilis epigrammaticæ illi elegantiæ argutiæque, de qua libro singulari à nobis pertractatum est. Nam illa ante omnia, & avidissimè excipi, & altissimè insidere cogitationibus hominum novimus, quæ à vulgari sensu remota exspectationem superant, quod uti in epigrammate, ita figurata in poësi locum habet. Quare iisdem nobis principiis insistendum erit, quibus ad ornatum ac varietatem epigrammaticæ subtilitatis incessimus. I.

Quorundam iam suprà traditorum hic memoria innovanda erit. Primùm quòd in omni translatione & imagine tam dissimile, quàm simile requiratur: nam sine dissimilitudine translatio nulla erit, absque similitudine nulla imago. Deinde tantò majorem similitudinis II.

Tanto maior est symbolicæ similitudinis

elegantia, quantò res magis dissimilis est in qua reperitur. nam in figur. imaginibus (uti in epigrammatis) hæc placent maxime quæ maxime exspectationem superant.

elegantiam fore, quantò in re magis dissimili reperta ervatur, juxta Aristotelis Rhet. l, 3. scitum; qui simile in rebus maximè distantibus invenire acuti esse hominis pronuntiat. Et hæc inprimis ingeniorum commenta delectant, quia exspectationem fallunt ac superant, quo uno fundamento uti omnis epigrammatum, sic figurarum elegantia nititur. Ne vero ignores quæ res à se invicem maximè distent; triplicem rerum creatarum ordinem gradúmque observabis. quædam corpora tantùm sunt animali vitâ sensûque destituta: alia animam quidem, quá vegetantur & vivant, habent, ut plantæ; verùm sensus omnis expertia, denique & sentientem alia, quæ animalia dicimus, vitam agũt, verùm ratione privãtur. Hic imaginum symbolicarum campus est, unde flos omnis ac color ad hominum mores scitè adumbrandos petitur. Terras hic cœlúmque, elementa ac mixta, naturalia atque artefacta scrutari licebit, atque illas creaturarũ eruere voces, quibus nos ad virtutem, Deique observationem erudiunt, quòd tantò præstabis argutiùs feliciúsque, quantò magis dissimilia, id est illa, quæ sine sensu ac vita sunt, ad formandum cum ratione hominem adduxeris, magis enim distant illa ab homine, adeóque magis inopinatas, atque à communi sensu remotas similitudines involvunt.

In triplici rerũ creat. gradu magis ab homine distant, quæ sensu vitâque carent, quàm quæ possident. unde & magis inexspectatas similitudines involuunt.

Quocirca & hi magnoperè errant; qui artefacta in postremo symbolorum ordine, post opera naturæ, veluti certiora nullique mutationi obnoxia, collocant. nam hæc, quam dixi, ratio distantis atque occultæ similitudinis præter exspectationem erutæ, plus momenti ad venustatem adfert. sunt vero artefacta quàm maximè ab homine remota atque in ultimo non viventium ordine censentur. Hæc frequẽti exemplorum appositione infrà disces, ubi rem eandem per imagines ex singulis rerum creatarum ordinibus petitas exponam. præterea, facilè observabis in singulis illorum ordinum suos etiam gradus reperiri, magis enim e. c. in eodem sententium genere ab homine musca, quam canis dissidet: uterque tamen impudentiæ eiusdem imago est, tantò quidem illu- [illegible] strior

III.

Quæ causa cur etiam universim artefacta plerisq; rebus naturalibus, contra receptam opinionem, præferenda sint symbolographis.

strior illâ, quantò homini dissimilior. Quæ regula ubique locum habet: nisi quid obstet aliud, unde elegantia symbolo detrahatur. Nam & adem musca, & canis ollaris ac fictæ amicitiæ argumentum sunt; sed aptiori symbolo canis, quia adulatur ac hæret blandiùs, quàm musca, quæ parum amicè sociatur; unde similitudinis in illo proportio illustrior est. Ita formica ab homine, quàm bos aut asinus remotior; maior etiam in formicæ industria ad humanos labores convenientia; sed quòd min⁹ in symbolo laboris adferet, quàm bos sub jugo, facit nimia figuræ ac corporis exilitas; quæ, si apis eiusdem loco adhiberetur, iam utcunque pensatâ mole aliisque dotibus censeretur.

In singulis etiam rerū gradibus e c. viventium, novi etiam perfectionis gradus sunt: magis enim ab homine musca, quam canis distat, unde, & ceteris, illa in symbolo præferenda.

IV.

Res etiam qualibet suos naturæ, ac proprietatum gradus habet, ex quibus, prout qualibet minus obvia est, magis exposita per lemma placet.

Denique neque illud negligendum est, in una eademque re suos esse naturæ ac proprietatū gradus, alios aliis nobiliores. Api, quàm multa non insunt symbolis opportuna? Manè vigilant, sedulæ ad laborem; arte, ordine, cum obsequio, & imperio, temporis locorúmque ratione observatâ peragunt; mel ex floribus colligunt, sed & felle aculeum imbuunt, inter se concordes, hostes, suæ etiam vitæ iactura, ulciscuntur, Rex earum absque aculeo imperat Ex his minùs obviæ similitudines deligendæ sunt, ut exspectationem superes, nihil certè novi adferes, si laboris symbolum apem feceris, nisi fortè ex adjuncto minus exspectato ornetur, ut illo Virgilii hemistichio *Vos non vobis*. subiice, mellificatis apes: aut de bove, Sic *Vos, non vobis*, fertis aratra boves &c ubi oppositione minùs vulgari symbolum, cetera frigidum, nonnihil excitatur. Nolim tamen hinc inferas, ex rebus ignotis obscurisque petendas videri symbolorum figuras; siquidem longè aliter res habet. Ex obviis, notisque, minus obvia perspectaque eruenda sunt, ut qui intuetur, latuisse tam recondita, in cognitis sibi rebus, obstupescat, & avidè hauriat. quo fructu carebis, si ignota dederis: in his enim cùm se rudem agnoscat, nihil inexspectatum occurret cognoscenti, nihil admirabitur, aut magnopere amabit. cùm novum sit nemini in rebus à nostra cognitione longè dissitis. novum aliquod incognitúmque occurrere, sed neque dissimilis similisque in eadem mate-

Gratissimum est in corpore & figura notæ dotem invenire reconditam; nam hoc maximo fallit.

materia rationes subitò dispiciet, verùm per ambages explicationésque rerum ducendus, in ænigmate, potius, quàm symbolo versari videbitur. Hæc universim de materia advertisse suffecerit. nunc ex ipsis elegantiæ fontibus propiùs hauriendum est.

V.

Et epigrammatum, & symbolorũ quatuor sunt fontes. Quidquid enim exspectationẽ hic fallit: aut ex rara conveniendi ratione [qua in proportionatis fere reperitur] id facit: aut alienando quippiam, aut repugnans aliquid, vel alludens re aut voce adducendo.

In epigrammate quatuor potissimùm fontes aperuimus, venis non paucis aquam copiosè suppeditantes. Quæ enim exspectationem fallerent, eiusmodi existimavimus esse, quæ rei aliquid tribuerent aut negarent, quòd ab illa alienum ac remotum videretur, aut etiam cum natura & affectionibus pugnaret: quorum illa quidem *alienata*, hæc *opposita* aut *repugnantia* diximus. aut certe quæ cum alia re dissimili illam velut simili componerent: aut denique rerum vel sermonis allusione uterentur. quorum illa *comparatorum*, hæc *allusionum* nomine accepimus. Utemur iisdem, & fontibus, & vocibus in hac imaginum materia, comparatorum tamen loco (quod hæc vox omnibus symbolis conveniat) *Proportionatorum* titulo unum fontium donabimus, quæ videlicet duplicem cum analogia comparationem involuant, qualis in illo est schemate Isabellæ Rovereæ Principis Bisignani, dum calthæ ad solem versæ inscribit, *Non aliò convertam oculos*, indicans se nulli præterquam marito (alius Deo senserit) adhæsuram. nam uti se caltha ad solem; ita Roverea ad virum habet, in qua proportione una est comparatio calthæ cum femina conjugata, altera solis cum principe, utraque illustris & rara si momentis suis expendatur; quanquam præcipua ex conjunctione sit gratia. Quod si calthæ ad occidentem solem calicem contrahenti inscriberes, *Illius occasu cadam*, tanquam superfuturam se Roverea post viri mortem, doloris magnitudine, non crederet, ad fontem alienatorum spectaret: quia ut aliquis alterius casu intereat, hoc alienum prorsus est. Deinde si hoc lemma adiiceres calthæ nimio solis æstu elanguenti: *Quod me fovet, enecat idem*, qualis Roverea amoris desiderio [præsertim divini] videri posset: ex oppositorum fonte symbolum duces. illa etenim sibi adversari existimantur, quod iidem solis radii flo-

rem

rem & foveant, & obruant. Denique si pro caltha Bellis flos adhibitus inscriptúsque fuisset. *Bella, sed unius oculis*. ex allusionum fonte irrigasset hanc imaginem Isabella Roverea; tum ipso flore, tum inscriptione ad nomen suum alludendo: auxisset lusu alio, si lemma esset: *Sou bella.* Sed ut horum fontium variam amœnamque scaturiginem propiùs explicatiúsque intueamur, per singulos ordine incedendum erit.

CAPVT XLIX.

De primo fonte ex figurarum proportione ducto.

QVàm altè insideant animis figuratarum rerum imagines, alibi meminimus, neque difficile erit persuadere iis, qui persuadendi ipsi artificium prorsus non ignorant. Sanè ex ipsa rerum proportione ac convenientia, ratio non parva ex stit hujus cùm facilitatis, tum voluptatis, quâ, velut illitum melle bolum, animus similitudinem excipit. Quod cùm exemplis nonnullis firmare constituerim, illius etiam venit in mentem Thomæ Rotarii apud Belgas Hispanósque superiori seculo non ignoti hominis, qui ubi fragilem mortalium fortunam naturámque vitro non insitè comparatam acciperet; hanc, post amatorium poculum, haustámque cum illo certis in rebus amentiam, tam altè sententiam animo, atque imaginem phantasia combibit; ut vitreum sese hominem crederet, nullíusque contra hanc opinionem, aut diserti viri oratio, aut experimenta, solidi robur corporis probantia, valerent. Quare, perinde ac vitreus esset, contactum rerum solidarum fugiebat, mollibus tantum corpus acclinabat, rhedâque non aliter quàm vitrum [1] stramineis illigatus fascibus sese vehi patiebatur. Ad quam hominis insaniam tàm integer ad cetera dijudicanda accessit animus, tam arguta ac prompta sermonis facultas, ut egregiè sapere videtur, & ne, alieno quamvis loco, pauca in mul-

I. Convenientia & proportio rerũ, quæ primũ exornat fontem, magnam vim habet animos penetrandi, ut exemplis traditur.

1 Humana vita & fortuna fragilis.

in multis exempla negligam: rogatus aliquando, num felix iter habuisset? Nullum, respondit, iter iam confectum pro infelici habendum est, nisi quo ad patibulum est ventum. Poetastro quærenti; nunquid & ipse Poeta esset? Tam propitias ait Musas non habui, ut bonus fierem Poëta; nec tam aversas, ut malus. Quanti, igitur, alter subiicit Poëtas facis? Scientiam ait plurimi, Poetas nihili, Quid ita? reponit alter. quia, inquit, bona illorum ars est, sed prava fere vita. De Medicis, quid sentiret? rogatus. Plurimum, inquit, his licet. Advocati enim homines argento emungunt, Judices spoliant, Mercatores defraudant, Medici verò etiam impunè vitam tollunt. Sartorem decussatis in officina manibus sedentem conspicatus: in via salutis es, inquit. Quid ita, quærit alter. quamdiu, refert, ita sedebis, nihil alienum ex vestium reliquiis subleges, nec die festo opus facies, nec denique mentieris. Hic tam in alienis morbis acutus, cùm se vitrum esse credidit, vitream quoque ostendit hominis sapientiam, ut quæ tam facili errore infringi possit. Restitutus menti denique, ut sapiens vitreum etiamnum se suámque fortunam ostenderet, à Palladis calamo ad hastam manum adhibens, in celeberrimo apud Neoportum Flandriæ prælio occubuit. Plura, si voles, Casparem Ens in Pausilypo consule. *lib.2.*

II. Multum ponderis ad suadendum symbolicæ imagines adferunt, neque tam vi trahunt, quam illecebris quibusdam humanæ sapientiæ inducunt. Ludovicus Rex Franciæ II. in illo, quod adversus Turcas bellum gessit, Soldanum eorum Principem interceperat, Capuámque Italiæ urbem abduxerat, ubi is biennio integro nunquam risisse observatus, pretio licet invitatis quam multis, ut risum excuterent, donec is fortè, ex currus prætervecti contemplatione, austero homini excidisset. Rex cum à Soldano caussam inexspectati risus postulasset: respondisse fertur; currus prætereuntis rotam contemplabar, atque in hac felicitatis humanæ imaginem ac præsertim meæ: ut quæ summas in imum devolveret partes, imásque ex luto in altum rursus extolleret. [r] Quæ oratio apud Regem suæ etiam condi-

r. Fortuna magnorum instabilis erat.

tionis

tionis memorem, tantum valuit, ut Soldanum hospitem magis deinde, quàm captivum habuerit, uti *Cedrenus* memorat. Lepidius est, verum loci huius, quod de Nobili matrona me legere memini, historiis tamen, nescio, an tantum symbologiæ accensendum. hæc apud Ecclesiasticum Principem ioco liberiori querebatur. Ecquid tandem causæ esset, cur feminæ audiendis confessionibus excluderetur? Responsum vir sapiens imprudenti postulato nullum dedit. verùm, ut exemplo argueret: postridie velut ad rem magni momenti accersitæ, dixit: negotium sibi esse, quod nollet nisi fideli ad amicum sibi hominem committere, simúlque, ubi omnem illa fidem spopondisset, sportulam amico deferendam commisit ea tamen lege, ne ipsa arbitra secreti apertam intueretur. Promisit sanctè omnia, discessit, atque in viâ, non multum innatæ feminis curiositati obluctata, corbem aperit, latentémque inibi ac de improviso subvolantem avem (1) amisit redux. ubi, nondum sat gnara symboli, casum inspectatum queri cœpisset. Nimirum, Princeps inquit, his conscientiam tutò fidas, quibus nec avis quidem committi securè possit. Levis hæc imago tantùm valuit, quantùm nec oratoris gravissimi, persuasio potuisset ad mulierum levitatem confutandam,

1) *Nulla vel levis fides.*

III. Juvat hic quoque non illepidi commenti meminisse, quod, *ex vetusto codice qui Senecam autorem citat*, scriptor commemorat Regis fuisse ad filiorum exploranda ingenia. Tres ex se natos censebat, quorum unum, regno maximè idoneum, cupiebat sua post fata subrogatum imperio. Quare velut per ludum examinans, edicere quemque jussit; quo imprimis avium genere caperetur? & si voluntate Superum in cujuspiam volucris naturam, transmigrandum esset, quo quisque ex avium genere suo voto haberi mallet? Primogenitus Aquilam sibi in ceteris placere asseruit. hujus se se plumis indui ingenióque potiri malle, si avium forma, novâ aliquâ metamorphosi, subeunda esset. alter falconem, qui in milviorum est genere, placere ante reliquas professus est. tertius denique ficedularum in numero esse, & suaviter vi-

 vere,

vere, quam aut imperare cum aquila ferociter, aut cum falcone rapto viuere malebat. (1) Suas ubi quisque rationes votorum dixerat: intellexit, catus animorum explorator, Rex, primum in Tyrannidem, alterum in avaritiam, tertium in mollem placidámque vitam propendere; ex quibus ultimum deinde imperio digniorem habuit, quod subditis minus gravem crederet futurum. Quam opportuna hic symbola volucrum ad persuasionem extitere?

1) *Propensus ad tyrannidem, ad avaritiam, ad mollem vitam.*

IV. Magis etiam ad suadendum illæ valent imagines quibus Deus aliquando mortales erudit Guilielmum III. Boiorum Ducem, Pauperum imprimis ac religiosorum egregium parentem, *Ioan. Nider. lib. 2. form. c. 3.* memorat è Consilio Basileensi reducem; hanc per somnum Monachii vidisse imaginem. Cervus erat, formâ ac corporis mole prorsus eminenti, qui altero quidem cornu ex ære campanulas, altero cereos ardentes sustineret. Hunc venator, suis stipatus canibus, magno impetu fugientem premebat, dum salutis anxium, incertúmque fugæ atque asyli, denique in Virginis Deiparæ cœmiterium cogeret: ubi cum sepulchrum in humando apertum homini subiisset, interceptus, periit. [2] Somnium hoc, postquam evigilasset Princeps, aulæ proceribus exposuit. & variis varia coniectantibus demum ipse interpres subiicit. Ego verò ille sum cervus, cuius in funere brevi & faces lucebunt & campanæ sonabunt. neque alio quàm Virginis cœmiterio sepeliri destinatum est. mors brevi secuta, non vanam ad persuadendum imaginem fuisse docuit.

2) *Morientis Principis imago.*

V. Huic, de eiusdem sanguinis Principe Barbara, aliam ex symbolo injectam cælitus persuasionem lubet adjungere. Hæc spreto Regis Galliarum thalamo, fratrisque Alberti Ducis consilio, *ut Drexelius ex Chronico Monast. Monach. in Prod. ætern. cap.* 3. §. 20. Deo sese Virginúmque cœnobio addixerat. In domestico illa horto prodigiosæ magnitudinis amaracum alebat, loco alio caveam avibus plenam curabat, honestum à pietatis studiis diverticulum. torquem aureum gestabat, non vestibus illum quidem ad vanitatem; sed nudæ carni, ad il-

ad illius castigationem, applicitum. Verum evenit nocte unâ, ut amaracus repente exaresceret; [1] mox altera, ut aves emorerentur omnes; tertia denique, ut ruptis torques catenulis corpore deflueret. Agnovit suæ mortis imaginem Barbara, atque Antistitam conveniens, moriendum sibi asseruit. neque falsa interpres, in ipso primæ ætatis flore, nondum egressa annum decimum septimum fatis concessit. anno Christi 1472. decimo & quarto post amaracum arescentem die. Vim igitur singularem suadendi inesse symbolis nemo facile negaverit. 1) *Mortis imago.*

Iam verò & in illis, quæ ad reprehensionem ac contumeliam spectant, nulla tam acris vis orationis, quàm multis in symbolis reperietur. VI.

Boleslaus Poloniæ Rex cum adversus Russos pugnatum ad Haliciam infeliciter fuisset: uni procerum fugientium magis, quàm pugnantium ductori, pellem leporis colúmque ac fusum muliebrem [2] per legatos velut rerum in bello gestarum præmium ac imaginem destinavit. quá cum homo arrogantiæ plenus timiditatem atque ignaviam sibi muliebrem ignominiosè exprobrari intelligeret; vim infamis symboli atque expositi dedecoris non sustinens, suspendio vitam, non ignominiam, absoluit. *Cromerus lib.* 6. *rer. Pol.* Vim istam symbolicæ exprobrationis non ignoravit ex Sphortiarum familia Galeacius, qui licentiâ juvenili elatus Bartholomæo Bergomati Venetorum duci, iam exactæ ætatis viro non incallido, verum tamen pari aliorum astutiâ quandoque circumvento, antiquam misit vulpem caveâ interceptam. (3) Dux illusionem juvenisque arrogantiam sentiens, ut paria refunderet, tinnunculum seu accipitrem remisit loris compeditum & crepundiis nolisque instructum puerilibus, [4] quo illius levitatem ingenii ferocémque infantiam loris constringendam non inscitè adumbravit. *Paulus Iovius in Elog. Berg. l* 3. 2) *Timiditas & ignavia.* 3) *Calliditas delusa.* 4) *Levitas, & ferocia constricta.*

Verum unde hæc suadendi facultas ac gratia? hæc animos penetrandi virtus in symbolis quo fonte existit? Certè exempla iam exposita præter illam, figuræ cum re VII.

 signifi-

ſignificata convenientiam nihil magnoperè obtinent in quibus illa præſertim eminent, quæ analogicâ proportione ac ſimilitudine geminâ unam imaginem conſtituunt. uti illa accipitris cum crepundiis, vulpiſque cum cavea. nam accipiter rapacem ferocemque aptâ comparatione, uti crepundia levitatem atque inconſtantiam, lora etiam caſtigationem indicant. Nō tamen quarumlibet rerum proportio ſufficit, ſed earum quæ natura aut arte cohærent. unde rerum nullo uſu connexarum, ut eſt pellis leporinæ ac fuſi ſocietas, ob coniunctionem maiorem imagini non conciliat gratiam: nam exſpectationem magis fallit, ſi plures inter ſe cohærentes figuræ, aliarum quoque rerum connexarum diverſum ingenium explicent, ſiquidem ut inventu difficiliores, ita repertæ plus laudis & admirationis merentur. Quocirca primum in his elegantiarum ſymbolicarum fontem conſtituimus. Ne tamen exiſtimes duo ſemper corpora in figura requiri. nam vel operatio rei cum re collata ſufficit; ut cum flammæ inſcribitur. *Nunquam deorſum*.ubi flamma Amori divino, eius verò in cœlum elevatio, averſionem viri amantis à rebus terrenis exhibet, vel etiam corporis alterius connexi, quamquam non exhibiti in ſchemate, collatio. ita ſol propoſitus tanquam figura Regis, cum lemmate *Vnicus*, ad terram refertur, licet non expreſſus. ut non minus orbis cum imperio, quàm ſol cum Rege comparetur. Hæc appoſitione exemplorum ex peritis ſymbolographis congeſtorum, & clariora & faciliora reddentur.

In proportionatis duplex quidem convenientia cū re ſignificata, non tamen duplex ſemper corpus figura requiritur.

Exempla ſymbolographorum ad fontem primum proportionatorum.

VIII.

1] *Vanâ gloriâ operari.*

1. MOLENDINUM alatum, quod auram exſpectat. lemma. *Ni ſpirat, immota.* Scipio Bargalius. Ita Niſi aura favoris multis ſpiret, nihil agunt.

2) *Iracundus.*

2. Sclopetum adductum. lemma. *Si tangar, exardeſcam.* Bargalius. ita homo præceps ad iram.

3] *Vexatione melior,*

3. Cribrum Intronati Academici cum farina agit aſcili-

tum usurpant. lemma *Donec impurum*. Bargal. Tam diu scilicet disputando exercendóque discipulos agitamus, donec impurum discernatur.

4 Ferrum sub malleo & incude Infocati Academici exhibent. lemma. *In quascunque formas*. Bargal. videlicet, nos aptamus, ut ferrum, ingenia. 4) *Dura bene formant.*

5. Columnam sub sole collocant Academici Constantes. lemma. *Tantum voluitur umbra*. Bargal. id est æmuli intereunt, & prætereunt, nobis stantibus. 5) *Constantia inter adversa.*

6. Trochus ovalis sub flagello. lemma. *Per te surgo*. Barg. Id est per adversa à tempore & sordibus extollimur 6] *Adversa erigunt.*

7. Cithara chordis instructa, lemma. *A variis varia*. Bargal. talis Resp. aut familia, vel etiam animus, ob diversos in nobis affectus. IX. 7) *Varietas delectat.*

8. Cochlea. lemma. *Omnia mea mecum porto*. Bargalius. talis vir religiosus. 8 *Pauper religiosus.*

9. Morus arbor tardè florens, sed securè ac copiosè fructus proferens. lemma. *Moram ubertate rependet*. Guil. Zincgrefius. Quo autor se tarditatem operis sui fructu compensaturum promittit. 9) *Mora sæpe iuvat.*

10. Canes pro osse certant. lemma. *Non bene conveniunt* Ælian. l. 7. de an. c. 17. Inter canes, ubi nulla est societas, ut persæpe de osse inter se sic lacerent, quemadmodum de Helena Paris & Menelaus. *Zincgrefius*. 10) *Discordia propter opes.*

11. Sol. lemma. *Unicus*. Alexander apud Plut. Neque duos soles, neque Asia duos Reges patitur. 11) *Rex sit solus.*

12. Vel inscribitur. *Omnibus exorior*. Plinius in Paneg. ad Trajanum. Omnia perfudisti, ut sol & dies, non parte aliqua, sed statim totus; nec uni aut alteri, sed omnibus in commune profertur. *Zincgref.* X. 12) *Liberalis Rex & æquus.*

13. Luna à sole illustrata. lemma. *Acceptum communicat orbi*. Plutar. de doctr. Princ. Principes ministri Dei sunt ad curam ac salutem hominum, ut bona quæ Deus illis largitur partim distribuant, partim servent. *Zincgr.* 13) *Gratis dandū, quod datum.*

14. Luna in eclipsi solari. lemma *Cuncta refundit*. vel, ut Aresius, *Cœlo datur quod demitur orbi*, lumen scilicet à sole acceptum in solem refundit. Dio Cassius l. 49. de fideli Augusti ministro. Quantùm, inquit alios virtute antiebat, tantò ultro concedebat Augusto. *Zincgrefius*. 14) *Occasio quem vis probat.*

15] *Occasio quemvis probat.*

15. Vas cuius aquâ infusâ rimæ patent, lemma *Tunc vitium apparet*. sic Bias de quodam. Magistratus virum declarabit. Tacitus 1. hist. 49. de Galba, inquit, Omnium consensu capax imperii, nisi imperasset. *Zincgrefius.*

XI.

16) *Pœna paucorum, multorum metus.*

16. Fulmen. lemma. *omnium metu*. Ovidius l. 3 de Ponto. cum feriant unum, non unum fulmina terrent. l. 1. c. ad leg. Iul. repetund. unius pœna metus debet esse multorum. *Zincgref.*

17] *Dux trahit exemplo.*

17. Caprum ex ponte desilientem totus grex, neglecto periculo, sequitur. lemma. *Sic ducis urget amor.* Zincgref.

18] *Principũ ira sit rara.*

18. Elephas à culicibus obsessus, quorum morsum nec sentit, nec curat. lemma. *Ego verò haud mordear*. Lucanus l. 3. Dignum te Cæsaris irâ Nullus honor faciet. Sen. l. 2. c. 34. de ira. Imbecilla se lædi putant, si tanguntur. *Zincgref*

19) *Non tangi contumeliâ.*

19. Adiantum herba aqua perfusa sicca manet. lemma. *Nil tamen hæret*. Zincgref Diogeni quidam dicebat, plures te irrident, Ego vero, inquit, non irrideor, quia nihil risu illorum inficior, aut moveor.

XII.

20) *Maiores exemplo suis præeant.*

20. Grandior Delphinus minores cõmitatur. lemma: *Cursus artesque docet*. Zincgref. sic reges doctorésque exemplo suo præeant. *Sen.* epist. 6. Omnis turba plus ex moribus, quàm ex verbis Socratis traxit.

21) *Dona variorum varia.*

21. Fasciculus clavium. lemma. *Non omnia possumus omnes*. Seneca l. 3. controv. Magna quoque ingenia quando plus, quam in uno eminuerunt opere? *Zincgref.*

22) *Mala bonis mixta.*

22. Malum punicum apertum quibusdam granis minus integrum. lemma. *sunt mala mixta bonis*. Zincg. Nam vitiis nemo sine nascitur, *Horatius* l. 1. sat. 3.

23) *Audendũ ut possis.*

23. Infans in fulcro rotario fertur lemma. *Qui nunquam sic, nunquam melius*. Zincg. Publius Syrus: vix quisquam transit in bonum nisi ex malo. Sen. ep. 114. Nullum sine venia placuit ingenium.

24) *Terrena sapimus.*

24. Rubus in terram unde exit rursus capite infigitur. Zincg Pers. sat. 2. O *Curvæ in terras animæ & cœlestium inanes*;

XIII.

25) *In creaturis apparet Deus.*

25. Solis imago in aqua. lemma. *Monstratur in undis*. Zincg. Hinc Paulus Rom. 1. cap. 10. Dei invisibilia per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.

26. Alvea-

26. Alveare in quo omnes apes laborant. lemma *Privati nil habet illa domus*. Plin. l. 11. c 5. Remp. & mores habent (apes) & nihil noverunt niſi commune. *26) Labor communis.*

27 Flamma. lemma. *Nunquam deorſum*. Areſius. amor ſcilicet Dei quæ deorſum ſunt, non ſpectat. *27) Amor Dei ſurſum.*

28. Flos anemone vento aſpirante panditur. lemma. *Clauſus te ſine manerem*. Areſius. Ita ſine favore Dei aſpirante nil agimus. *28) Gratia Dei poſſumus.*

29. Heliotropium. lemma. *Oſtendit etiam inter tenebras ſolem*. Areſius. In adverſitate animus proborum ad Deum quoque convertitur. *29) Deo adhærens in adverſis.*

XIV.

30. Ligna fumantia. lemma. *Dabit*. ſcilicet, ignem: qui fumum ſequitur. *Areſius*. Nimirum, fumantem huius vitæ arrogantiam pœna ſequitur *30) Pœna ſequitur ſuperbos.*

31 Mare in quod flumina currunt. lemma. *Nunquam dicit, ſufficit*. Areſius. Sic avari principes. *31) Avarus Princeps.*

32. Laurus ramis ad coronas & ſigna triumphalia olim adhibitis cæſa lemma. *Cæſa triumphat*. PP. Belgæ in Imagine primi ſeculi. Ita Martyres cæſi triumphant. *32) Martyres.*

33 Vaſa navi periclitante in mare proiecta. lemma. *Iactemur modò proſimus*. PP. Belgæ. Votum eſt Patrum in navali miſſione verſantium. *33) Suo damno aliis prodeſſe*

34. Hedera altius altiúſque per arborem enitens. lemma. *Nexus non ſufficit unus*. PP. Belgæ. Ita Societas per frequentem obligationis votorúmque innovationem ſeſe arctius Deo obſtringit. *34) Deo adſtringi iuvat.*

XV.

35. Gallina pullos ſuos ſub alis ſovet. lemma. *Sinite parvulos venire ad me*. Luc. 18. PP. Belgæ. Ita Societas per catecheſin parvos fovet. *35) Fovere infantes & rudes*

36. Clatri ferrei ante focum arcendis pueris reperti: lemma : *Sic cautum pueris*. PP. Belgæ, nempe catecheſis pueros ab inferno arcet. *36) Cavendũ periculis.*

37. Canis obſequio ſuo deſungitur, priuſquam cibos oſtenſos capiat. lemma. *non capit ante cibum*. PP. Belgæ. Ita pietatis antè officio deſungantur, quam cibus oſteratur. *37) Orandum ante cibum.*

38. Arca Noë. lemma *Surgit ſurgentibus undis*. PP. Belgæ. Ita Societas per adverſa extollitur. *38) Adverſa tollunt.*

XVI. 39. Picus arborem rostro perforat. lemma. *Repete.* Catsius, sive gladiator, sive amator, sis & apud Deum deprecator: repete, cum pico ut vincas, & obtineas.

30) *Iterando preces, ut obtineas.*

Ex his faciliè animadvertes illustriora in ceteris esse symbola, in quibus & corpora diversa eminent, & translatio ab utrisque ad cohęrentia quoque significata non impropria reperitur. Ita Noë arca cum aptè religiosum ordinem repræsentet, & inundatio quæ arcam sublevet adversitatem altiùs extollentem, elegans comprimis symbolum est. ego mediocria optimis miscui, ut ex plurium collatione magis veritas & pulchritudo digniorũ emineret. Ceterùm autorum expositionem non ubique secutus sum vel studio, quod mallem puriora dari: vel necessitate quod librorum exemplis carerem, Aresii pręsertim ac Bargalii, veniam igitur merebor, ubi non volens deflexero.

Exempla autoris ad fontem proportionatorum magnæ Dei Matri ac Virgini MARIÆ inscripta.

XVII. NOstram quoque ad symbola, uti in Epigrammatis fecimus, symbolam cõferre libuit, ita etiam, ut de eadem re omnis hæc nostra esset commentatio. Christum nascentem alibi spectavimus, proximam Matri tanti ducis venerationem debemus.

Hoc igitur quantulumcúnque laboris est, illi perpetuâ clientelâ obnoxii devovemus consecramúsque.

MAGNA DEI PARENS AC VIRGO MARIA EST.

1. Anchora ad littus eiecta. Inscriptio. *Instabilem firmas.*

1] *Deipara instabiles firmat.*

Corpore mens ægro, dubio ratis æquore nutat:
Firmat Virgo animos: anchora fixa rates.

Stabilis anchora iis qui tempestate jactantur, præsidium vexatorum, spes desolatorum. *Buteo* in Florilegio.

2. Aquila solem intuens. *Sola capax solis.*

2) *Deum ante oculos habuit.*

Par Aquila Virgo est, cœlesti lumine gaudent:
Illa capax magni Solis, & illa Dei,

Seraphim incomprehensæ visionis.] *Epi.* or. de Deip,

3. Arca

3. Arca sive cista rerum pretiosarum. *Pretiosa latent.* 3) *Humilis dona occultit.*
Arca rudis Virgoque humilis, pretiosa recondunt,
Virgo suas dotes, arca recondit opes.
Arca verè regia, arca pretiosa, quæ excepit totius sanctificationis thesaurum, *Chrysip.* or. de Deip. & Greg. Neocæsar. orat 1 de Annunciat.
Arca nova gloria in qua Dei spiritus delapsus quievit. *Andreas Hieros.* orat. de salut. ang. XVIII.
4. Areolæ florum in horto concluso. *Procul hinc talpa.* 4) *Hæreticis non observans.*
Exclusis procul hinc talpis se floriger hortus
Explicat, & pictis Flora superbit agris.
Florida virtutum vernat tibi purpura Virgo;
Hæretici talpa, vos procul esse decet.
Areola aromatum Sanctorum. *Ecbertus* in deprec. ad B. V.
Hortus non seminatus, fertilis, incultus, *Hesych,* Ora 2 de Deip.
5. Arx in Monte. *Tuta latenti* 5) *Refugium est.*
Est aliquid tutis firmasse in montibus arcem
Dum vigil ad prædas insidiator obit.
Hæresis infestis depromat tela pharetris,
Sævus Amor feriat: Virgine tutus eris.
Propugnaculum fidei Christianorum. *Andr. Cret.* or. 2. de Assump.
Arx religiosorum, *Io. Geometra* hym. 4. de B. M. V.
Murus inexpugnabilis & munimentum salutis. *Horol Græc.* in Mesonyctio.
Castellum muro undique vallatum ad quod nullus fuit accessus libidini. *S. Anselm.* homil. in Evangel. Luc 10.
6. Cedrus in monte excelso. *In summo summa.* 6) *Excelsa virtutibus.*
Summa petit cedrus, superat virtute Maria:
Illa subit nubes, grandior illa polos. XX
Cedrus exaltata in Libano, *D. Bonav.* in psalt. Miser. 7) *Refugium.*
7. Civitas Romæ similis. *Civem esse iuvabit.*
Magna fuit quondam Romani gloria civis:
Nunc major fuerit, si Marianus eris
Civitas refugii Num. 39. Urbs fortitudinis. Esa. 26.
Civitas animata, de qua dicebat propheta: Gloriosa dicta sunt de te civitas Dei. *Greg. Neocæs* orat. 3. de annun.

8) Cælum pandit. 8. Clavis ædium. *Clausa recludo.*

Parva licet magnas clavis custodio gazas,
Quamque alii subeant prævia pando viam.
Virginis iste labor, clausi quæ clavis Olympi est,
Oblatâ cœlum clave viator adi.

Clavis regni cœlestis, ut S. *Ephrem* in laud. B. V.

Clavis regia Christi. *Buteo* in hym. gr. 126.

9) Tenebras discutit. 9. Cœlum sole oriente illustratum. *Sat lucis ab uno est.*

Obsideant furvæ cœlum quæcunque tenebræ.
Sol satis est solus, lux satis una polo.
Hæresis obscuret divinæ Matris honorem,
Ex tenebris maior gratia lucis erit.

Cœlum splendidum, incomprehensum cœlis, continens Deum. S *Epiph.* or. de De. p.

Cœlum mirabile proferens solum solem. *Philippus Abbas* l. 6. in cant. c. 18.

XX. 10) Dulcis suis cultoribus. 10. Favus mellis, à quo fuci ab apibus repelluntur. *Nec à fucis, nec pro fucis.*

Nil fuco debere favus censetur inani,
Sed neque pro fuco mella recondit apis.
Dulcis Virgo favus, mel gratia creditur esse:
Hæreticis fucis gratia nulla favi est.

Favus Christi mellis. *Rupertus* l. 3. in cant.

Dulcedo credentium animarum. *Richard.* à S. Laur. lib. 4.

11) Fragifera. 11. Hortus, quem ventus afflat. *Hoc aspirante virebit.*

Pascitur irriguis hortus genialis ab undis.
Flos patet ad ventos; spirat aroma notis.
Vincere delicias hortorum credita virgo est,
Aspirante Deo cum parit illa Deum.

Hortus non seminatus, fertilis, incultus. *Hesych.* or. 2. de Deip.

Veni auster perfla hortum meum, & fluant aromata. Cant. 4.

Hortus conclusus soror mea sponsa. ibid.

Hortus deliciarum in quo condita sunt universa florum genera, & odoramenta virtutum. *Sophron.* homil. de Ass.

12. Imago D. Virg. in tabula ut exemplar imitanti proposita. *Huius ad exemplum.* XXI. 12) *Exemplar virtutum.*

Huius ad exemplum te pictor imagine formes,
Quisquis Apellæâ dirigis arte manus:
Et quicunque rudes formas virtutibus annos:
Hoc nihil exemplo pulchrius orbis habet.

Imago divini archetypi rectè descripta *Andr. Cretens.* *or.* 2. de assumpt.

Exemplar maximæ perfectionis. *Andr. Hieros.* in salut. angel.

13. Lampas veterum conclusa. *Lucis habet alimenta perennis.* 13) *Inextinguibilis gloria.*

Qualis in antiquis nunquam moritura sepulcris,
Lampadis æterna nutrit oliva iubar.
Talis, ab invidiæ quamvis caligine septa.
Non defecturo lumine virgo micat.

Lampas inextinguibilis. *Cyril. Alex.* advers. Nestor. l. 6. cap. 6.

Lampas splendida his, qui in tenebris sunt, conspicua immortali accensa lumine. *But* hym. gr. p. 132.

14. Luna soli eclipsato opposita. *Abscondit orbi.* 14) *Gloriam occultans.*

Luna suum præsens Solem dum plenius haurit:
Quem trahit, hunc mundo subtrahit ipsa, diem.
Virgo suum gremio caperet dum plena Tonantem,
Quo propior luci est, hoc magis illa tegit.

Absconde Maria novi solis fulgorem, pone in præsepio, involue pannis infantem. *D. Bernard.* serm. 4. de Nativ.

15. Magnes lapis annulo ferreo sociatur. *Facit utraque unum.* XXII. 15) *Deo nos unit.*

Hinc iacet oppositus magnes: iacet annulus inde,
Quos prius occulto glutine stringit amor.
Stringitur humanâ Divûm Sapientia carne:
Virgo fuit magnes; annulus ipse Deus.

Causa unionis omnium cum Deo. *Buteo* in Hym. græc.

Gemma singularis. Blos. in precibus.

Specimen gemmæ omne pretium excedentis. *Chrys.* ora. de Deip.

16. Malum punicum apertum. *Quot grana, tot gratiæ.*

16) Gratiarum plena. *Grana tot auratis non condit Punica malis,*
Gratia quot Virgo pectore dona suo.

Genæ tuæ sicut fragmen mali punici. *Cant.* 4.

Fructus æternæ benedictionis, *Giselbert.* cap. 19. altere.

Pomum odoriferum pariens odoramentum regis. *But.* p. 123.

17) Refrigerium. 17. Malus, sub qua ardente sole Genius pascitur & quiescit. *Alit atque tegit.*

Frondibus æstivas malus rapit obvia flammas.
Quosque tegit foliis, fructibus arbor alit.
Exhibet hospitibus fructum virgo, exhibet umbras.
Ne tibi displiceant, visa placere Deo est.

Placitum Dei umbraculum S. *Bonavent.* in Litan. D. Virg.

Sicut malus inter ligna silvarum, sic dilectus meus inter filios: sub umbra illius quem desideraveram sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Cant. 2. 3.

XXIII. 18) Pascens suos. 18. Ovicula agnos ubere pascens. *Omnes pendemus ab uno.*

Materno fragiles pendemus ab ubere nati:
Lacte ovis, at Virgo pascit Amore suos.

Mamilla Orphanorum & parvulorum *S. Bonav.* in Litan.

Quis mihi det te fratrem meum sugentem ubera matris meæ? Cant. 8.

Nutrix nutritoris omnium. *Phil.* Abbas lib. 1. in Cant. c. 14.

19) Parens immaculata. 19. Margarita sive unio in patente concha panditur. *Cœlo fecunda parente.*

Unio, quem rutilo pariunt conchylia sole,
Conceptus tenui rore parente fuit.
Sic fecunda suum peperit dum Virgo Tonantem:
Sol Deus est. IESVS unio, concha parens.

Cochlea purissima divinæ Margaritæ. *Buteo* hym. Græ. p. 130.

Concha quæ cœlitus divinitatis fulgetra in utero concepit, ac peperit Christum ingentis pretii unionem, Damasc. or. 1. de nat. B. V.

Concha unionem in purpureo colore natantem exhibens, Id.

20. Ci-

20. Cim lia varia in officina proposita. *Hinc accipe gratis.* 20) *Deitis cælestibus plena.*

Muneribus quisquis caperis; tantùm accipe gratis,
Quantùm Virgo capit, quæ capit unu Deum.

Officina bonorum immensorum omnem captum superans Damasc.orat.1. de ass.

Ipse summus Imperator negotiator meus factus est. D. *Bern.* hom.1. super Missus est. XXIV.

21. Mons Olympus. *Nubibus altior extat.* 21) *Exaltata super omnes.*

Cede minor, quamvis mons nubibus altior extes.
Virgo Deum tangit, tangis Olympe polos.

Mons in vertice montium exaltatus super colles. S. Greg.l.1.in 1 Reg.init. 22) *Pascit suos.*

22. Navis institoris. *Medias portat nutritque per undas.*

Et portat Siculas Pinus Romana per undas,
Vectoresque suos nutrit onusta ratis.
Virgo suis ratis est, velut æquor fluctuat orbis.
Illa suos portat, nutrit & illa suos.

Navis institoris portans de longè panem suum *Hesych.*or.2.de Deip.

Navis salutem quærentium. *But.*hym.92.p.127.

Navis mercibus referta nullo egens gubernatore *Hesych.*or.2.de Deip. 23) *Suis doloribus nobis gaudia creat.*

23. Nubes super mare & vasa in navibus. *Dulcior inde redit.*

Haurit ab æquoreo nubes salsa æquora Ponto:
Dulcior excoctas sole refundit aquas.
Hauserat hic nostros, Christo patiente, dolores,
Virgo, sed hæc nobis gaudia nube parit.

Nubes cœlestis, quæ imbrem spiritus S.in universam terram ad producendum fidelibus fructum cum impetu dimisit. *Epiph.*or.de laud. Deip.

Nubecula parua quasi vestigium hominis dulcis & pura de mari salsissimo & inquinatissimo. *Io. Hier.* de inst.mon.c.32.& seq.

Rorate cœli desuper & nubes pluant Iustum. *Isai.* 45. 24) *Protegit.*

24. Platanus juxta aquas, viámque. *Frigus prohibebit, & æstum.*

XXV *Suaviùs in platani nunquam requiescimus umbra,*
Sub patrocinio quàm, bona virgo, tuo.
Frigoris hæc frangit vires, hæc temperat æstum:
Æstus amor frigus crimen, & umbra Parens.

Platanus exaltata iuxta aquas in plateis. *Ecclesiast.* 44.

Lignum adumbrantium foliorum multos prætexens. *Buteo* hym. gr. p. 123.

28 *Ad calũ deducit.* 25. Pons per flumen ad urbem stratus. *Vt transeas.*
Tutus ut ad patriam redeas novus hospes arenam,
Panditur adversis pons tibi stratus aquis.
Vita tua est flumen, vacuus transire pericli
Si cupies, pontis sit tibi Virgo loco.

Pons traducens omnes de morte ad vitam. *Buteo* hym. gr. p. 127.

Pons homines à terra traducens in cœlum. *Ibid.* p. 127.

29 *Virginem virgo parit.* 26 Radix rosæ *Pulchra latent.*
Quæ tantùm informi spectatur cortice radix;
Illa dabit pulchras mox paritura rosas.
Quamque rudis circùm Nympham circundat amictus;
Nascentem pariet Virgo stupenda Deum.

Radix floris speciosissimi. *Metod.* or. de Hypap.

Radix æternitatis, floris flos, & fructus æternæ benedictionis, *Giselb.* c. 9. Altere.

Radix omnium bonorum. *Chrysip.* or. de Deip.

30 *Meta salutis.* 27. Scopus sagittantium. *tetigisse, vicisse est,*
Quisquis in armata victor iacularis arena:
Diceris in positum figere tela scopum.
Nobis meta salus: Aspiras victor honori?
Ne malè deflectas, sit tibi Virgo scopus.

Scopus qui excogitatus fuit ante sæcula. *And. Cret.* or. 2. de ass. B. V.

Finis iræ Dei. S. *Bonav.* in ps. min.

Apex gaudii nostri meta dedecoris, *Io. Geom* hym. 3. de B. V.

XXVI. 31 *Morum speculum.* 28. Speculum propositum. *Aspice, ut emendes.*
Ad vitreum quisquis formam speculaberis orbem,
In vultu, disces, quæ tibi menda tuo.

Virgi-

Virginis exemplar tantùm vigil inspice, mores
Emendare suis moribus una potest.

Speculum sanctis perlucidum. *Laur. Iust.* serm. de Nat. B. V.

Sit igitur vobis tanquam in imagine descripta virginitas, vitáque B. Mariæ, in qua velut speculo refulget species castitatis, & forma virtutis. *Ambros.* de virg. lib. 2.

29 Tela in textorio pulchris liliorum figuris adumbratur. *Commendat opus artificem.* 29) *Opus Dei solius est.*

Sæpe stupes, variis ludit dum tela figuris,
Dædalus ornatâ quam regit arte labor.
Admirêre, licet, Virgo paritura Tonantem
Nascitur, artificem quis neget esse Deum?

Tela admirandæ œconomiæ, in qua tunica admirabilis illius unionis confecta est, cuius textor Spiritus S. [...]etrix virtus ex alto obumbrans, lana vetusta Adami pellis, trama impolluta virginis caro, radius textorius immensa gestantis gratia, artifex verbum per auditum illapsum. *Procl.* or. de Nat.

30. Thalamus *Vni sponso.* 30) *Sponsa solius Dei.*

Insidit malesuadus Amor discede sagittis:
Sponsa torum sponso, Virgo dat una Deo.

Thalamus in quo Verbum carnem humanam sibi desponsavit. *Proclus* or. de Nat. Dom.

Thalamus purus nativitatis Dei secundum carnem. *Greg. Neoc.* Or. 3 de Ann.

31. Typus. *Tantùm imprime.*

Ecce typum, licet, hunc pura tantùm imprime charta,
Exprimet effigiem, te cupiente, suam.
Matrem corde premas, typus est imitabilis: illa
Ingenio finget te meliore suum.

Typus imitabilis. S. *Anastas.*

CAPVT L.

De fonte altero elegantiarum symbol. ex oppositione ducto.

Oppositione rerum diversarum hanc artem sym- 1.

Oppositis universi orbis harmonia longè est elegantissima. proinde eximiam in symbolis etiam gratiam obtinent.

symbolicam maximè illustrari, nemo vel rudis figurarũ æstimator inficias iverit. Totum hunc mundum eiusque compositionem multò elegantissimam si animo conceperis, si respublicas moralémque vitam, si denique æternæ felicitatis ideam quandam mente formaveris: an non præcipua eius pulchritudo atque elegantia contrariarum rerum conjunctione illucescit? quæ solis æstimatio absque tenebris? quæ vitæ & sanitatis absq; morte & ægritudine? quæ tanta virtutis absque scelere? quæ maiorum dignitas absque subditis? quæ copiæ absque inopia? cœlestem illam beatorum vitã, infelicitas damnatorum quantum extollet? verbo, rem nullam suo opposito, ac velut adversario, carere voluit autor naturæ sapientissimus, qui nec seipsum absque inimicis repugnantibus existere gloriosum existimavit. Quocirca iisdem poëticas hasce imagines partúsque ingenii nostri exornare quid prohibet, aut potius non suadet? dum enim hac arte naturam imitamur, quò naturæ ipsius autorem assequamur propiùs, hoc opus absolutius moliemur.

II. Intellexit fortasse hanc oppositorum ad suadendum vim Friderici Saxoniæ Ducis Morio, *ut Caussin. in symb. l. 3. s. 45.* qui miris salibus ingentem sibi cùm aliorũ gratiam, tum ab opibus facultatem paraverat. Is hoc tempore, quo Lutheri schismate in partes religionis contrarias abibat Germania, Proceres, ea sorte de re suo cum Principe agitantes consilia, veste nobili ac principe viro digna adit, atque ex Duce sciscitatur, hoc in habitu quẽadmodum illi placeat? Ubi ille, cum laude etiam probasset; egressus, non multò post rediit, forfice vestem fœdè scissam laceràmque in corpore referens. (1) Et qui nunc, inquit, eâdem in toga placeo? Cúmque omnes hanc insolentiam virgis dignam clamarent. Næ, verò ait, vos multò virgis digniora geritis, qui fœdius antiquã fidem, quam hanc ego vestem divellitis. Sanè Morio hic sapuit, dum tot sapientes Germani desiperent. Franciscus Marchesius Genuensis Reip. legatus ad Galeatium Mediolani Ducem eorundem symbolorum gratiam non ignoravit. Etenim, cum difficilem omnino aditum reperisset,

(1) Religio integra. Schisma.

perisset; ut arte illum sibi ingeniόque aperiret, festa D. Joannis luce vas herbâ basilicâ instructum Galeatio submisit: qui cum mysterio donum munere carere intelligeret, jussit Marchesium adesse herbæ & symboli interpretem. *ut Fulgos l.8.c.*10. accersitus docuit, se, ubi verborum locum minus opportunum reperisset, herbam illam legationis munere functuram substituisse, cuius illud sit ingenium, quod suorum Genuensium: nimirum, leniter manibus tractatam spirare non ingrato naribus odore; cùm verò gravius attrita fuerit, scorpiones procreare. (1) Brevis hæc oratio, ac penè disertæ basilicæ virtus, usque adeò, intractabilis antea ducis animum inflexit: ut de superato atque in suam sententiam inclinato Principe herbam reportasse basilicam visus meritò fuerit.

1) Clementia Principum subditi tractabiles qui severitate exasperantur.

III.

Illud de Lycurgi canibus symbolum rarâ sui inventione æternitatem meruit. Cives enim ille suos ad aptam accuratámque filiorum educationem excitaturus, ut quantum prima institutio posset, exemplo traderet, duos eduxit in arenam canes, & postquam aliquod famelicis edulium obiecisset, leporem de cavea vinculis solutum demisit ad cuius intuitum excitatus alter, neglectâ in socii faucibus offâ, sese ad feram intercipiendam effudit: alter nihil motus, aut socii exemplo, aut prædæ exspectatione, præsenti pabulo avidâ voracitate inhæsit. [2] Tantùm, inquit suis Lycurgus, interest à prima juventute laboribus potiùs, quàm voluptati insuescere. Par ferè illud, quod Frontinus *Stratag. lib.*5. de Principe Draconum (qui ab hoc Scorylo, à Fulgoso Scorus dicitur) memorat. Ille cum populum Romanum, armis civilibus diffidentem nequaquam bello lacessendum existimaret: ut suorum popularium cõtra obnitentium opinionem corrigeret, suámque illis probaret sententiam, duos in arenam canes immisit, qui cùm mutuis odiis dentibúsque concurrerent, lupum vinculis soluit: tum enimvero canes, à mutua dissensione, in unius lupi cervices rabiem omnem convertêre. (3) Valuit exemplum hoc ad belli cogitationes pacis consilio inflectendas. Nimirum in hac imaginis affectione contrarium

2) Educationem bonam pravamve sequimur.

3) Bella intestina per externos hostes impediuntur.

IV. Romanorum ſibi indolem appoſitè adumbratam exiſtimabant, ut futura iam tum intueri, coram ſibi viderentur. Eſt ſanè eximia oppoſitionis gratia ſi tamen nata potiùs, quàm coacta in medium veniat. Sed neque unâ hic fons venâ ſcaturit, quas ſingulas rivis diducere ſingulis longum operoſumque fuerit, qui penitus hæc anuno pervadere ſtatuerit, epigrammatum fontes conſulat, quin & ſubjectorum exemplorum diverſitatem expendat (quod brevitatis ſtudio negligimus) nec magno, opinor, labore aſſequetur. Illud tamen obſervandum fuerit (quod in alienatis atque alluſionibus etiam locum habet) quandoque in ſola materia oppoſitionē, idque minùs eleganter, exhiberi, ut cùm ſolem ſub eclipſi obſcurū hoc donas lemmate, *non opprimitur*. rectiùs enim dixeris ad conciliandam venuſtatem *Premitur, non opprimitur*. Sic canis millo elegantiùs inſcripſeris: *defendit, & offendit*, quàm ſolum, *defendit*. Quandoq; & contrariorum alterum in figura, in lemmate alterum proponitur. Ita Stellioni animali frigido Gonzaga Dux Mantuæ, igne amoris calens, adjecit: *Quod huic deeſt* (ſcilicet calor) *me torquet*. Sed exemplis autorum crebrioribus hunc fontem exundare faciamus.

Exempla ſymbolographorum ad fontem alterum oppoſitorum.

V. 1) *Lex premit imbelles non potentes.* 1. TEla aranearum Anacharſis, in quam grandia perrumpunt animalia, minoribus in illa hęrentibus, ſubſcriptio. *lex exlex* Paradinus. ſymb. 131. Quia videlicet indigentior imbelliórque populus tantùm ſecundum leges iudicium pœnáſque ſubit: potentiores, evadunt indemnes, ut perinde lex ſine lege videatur. ſiquidem: *quidquid delinquunt Reges, plectuntur Achivi*.

2) *Duplicitas frontis vel finis conſiderandus* 2. Amphisbæna quæ etiam in cauda caput gerit, lęditque bifrontium & occultorum hoſtium inſtar. lemma, *Prohibere nefas*. Parad. ſymb. 159.

3) *Superbi ſine fructu.* 3 Ovum putridum aquæ ſupernatat, integrum mergitur. Inſcriptio. *Haud ſidit inane* Parad. ſymb. 165. Nimirum corruptæ indolis homines leviores reliquis [illegible] ſunt

sunt, atque aliis sese arroganter præferunt.

4. Arbuta inflexa resurgunt. lemma. *Usque recurrit.* Parad Symb. 161. Ita scilicet: naturam expellas furcâ tamen usque recurrit.

4) Natura corrigi vix potest.

VI.

5. Telum in duram rupem illisum resilit. lemma. *Infringit solido.* Parad. Symb. 170. nempe rupes solido marmore, vir constans pectore adversitatis tela infringit.

5) Fortitudo infracta hostes frangit.

6. Lapis in quo ferrum acuitur. Inscriptio. *terit & teritur.* Parad. sym. 173. sic qui lite invicem exercentur.

6) Lite certantes mutuo obsunt.

7. Pileus in hasta propositus qualem conjurati in Cæsarem circumtulêre. subscriptio *Captiva libertas.* Parad. sym. 188. armis sc. redimenda.

7) Libertas armis redimenda

8. Cancer. lemma. *Retrocedens accedit.* Bargalius. Ita nempe ad opes itur, à salutis cura recedendo. Vel ad honores per demissionem acceditur.

8) Ad opes venire cum salutis damno & ad honores per demissionem

9. Horologium solare ad solem, cum lemmate, *si aspicis, aspicior.* Bargalius Nimirum sol affulgere debet, ut alios habeat observatores temporis horologium: Ita si Deus nos aspexerit suis donis affulgens, aliorum in nos meritò oculi vertentur.

9) A Deo & virtute verus honor.

VII.

10. Perspicilla, cum lemmate. *Non ipsa, sed per ipsa.* Bargalius non ipsa, sed ut per ipsa alia intueamur, adhibentur; sic non tam creaturas spectare, quam per ipsas Deum oportet.

10) Non creatura, sed Deus in illis spectandus.

11. Avicula in corte orbiculari & rotatili in solo axe quiescit. lemma. *In axe tantùm.* Bargal. nempe in solo Deo nostra quies.

11) In Deo certa quies.

12. Sol in nubibus: lemma. *Discutit & fovet.* Ita res amatas fovemus, sed aversamur quoque dum cruciant. Bargal.

12) Amor adversa fert & dissipat.

13. Insititius ramus conjugii symbolum. lemma. *Idem & alter* Bargal. ut ramus cum trunco, sic coniuges.

13) Coniuges.

14 Sol in vitro reflexo accendit fomenta. lemma. *Unius splendor alterius ardor.* Bargal. O quot ad pulchras exarsere & periêre hominum formas.

14) Pulcritudo spectata nocuit.

VIII.

15. Ciconia incensum nidum pullorum extinctura alis, se consumit, ut factum anno 1586. Delphis in Batavia. lemma. *Extinguere quærens.* Aresius. Nempe D. Paulus, qui dum extinguere ignem, quem Christus venit mittere in terram, volebat, inflammatus ipse est.

15) Hostes religionem magis accendunt.

16) *Adulator aulicus*

16. Canis *domesticis blanditur, externos mordet:* Aresius: tales aulici adulatores.

17) *Aula regum fit vicinus non præsens.*

17. Caminus seu fornax. *Nec propè, nec procul* Aresius ita ad aulas Regis nec propè nimis accedendum, nec recedendum nimis.

18) *Constans in adversis.*

18 Cælum, cum lemmate *sæpius motum, nihil moveor.* Aresius, constantis est animi argumentum, qui inter varios adversitatum motus nil movetur.

19) *Exercitatio mutua doctorum.*

19. Cultelli se mutuo attritu exacuunt lemma. *Acuimus, acuimur.* Aresius. Ita Doctores in scholis, in Palæstra magistri, &c.

IX.

20) *Ieiuniū prodest animæ.*

20. Millus seu vinculum canum. lemma. *Saucias & defendit*, Aresius. Tale jejunium, & carnis afflictio animam defendit, corpus sauciat.

21) *Martyr.*

21. Phœnix in flammis. lemma. *Perit, ne pereat.* vel *moritur ut vivat.* Aresius. Ita fidei causa martyres.

22) *Clementia bene regitur.*

22. Flamma cui ventus aspirat. lemma *lenis alit, grandior necat.* Aresius. Ita tractandi à Regibus subditi. Ita & cibo alendum corpus, ut reficiantur vires, non opprimantur.

23) *Mors sensim accedit.*

23. Horologium in sole. lemma. *Motus sine motu.* Aresius. Ita vita nostra labitur sine sensu.

24) *Memoria præsentium futura opprimit.*

24. Lupus cervarius prædæ obliviscens, quam cœpit, lemma. *Quod tibi deest, mihi obest.* Aresius. Nempe memoria rerum præsentium nostrum animum à futuris & cælestibus detrahit.

X.

25) *Prædator captus.*

25. Piscis lemma. *Me præda spes una capit.* Aresius. Ita in militia complures, dum prædæ inhiant, præda fiunt.

26) *Avarus eget.*

26. Arbor copia fructuum rupta caducáque. lemma. *Inopem me copia fecit.* Aresius. Talis avarus dives.

27) *Virtus in adversis.*

27. Horologium sub sole. lemma. *Vmbra lucem.* scilicet, indicat. Aresius. nempe in adversitate virtus innotescit. In cellæ tenebris divina gratia.

28) *Vanitas suos labore opprimit.*

28. Fax sub vento. lemma. *Qui me alit, extinguit.* Aresius. nempe honorem & laudem dum sequor laborando consumor.

29) *Christus moriens.*

29. Vermis sericus orbe suo evolutus lemma *Construxi destruxique.* Aresius. Dei in carne nati morientisque quædam figura est. Qui de se, ego sum vermis, inquit.

30) *Beneficium aut votum relig.*

30. Fasciæ lemma. *sunt ligamina, non catena.* Aresius,

amor

amor ſcilicet, & beneficia, aut vota religioſorum.

31. Malogranarum. lemma. *Amarum dulce* Areſius. certè amarities Crucis Christi, quam ex amore ſuſcipimus, dulcis eſt ferentibus. XI. 31) *Pati amore Dei dulce*

32. Paſſer in cœlum evolans vinculis attinetur captus lemma. *prohibens vincula*. Iacobus Catſius. Nempe & animum corpus captivum, & conjugem conjux ſuſtinet, quò minus divinis ſe liberè impendat. 32) *Caro animam aggravat*

33. Titio unâ parte ardens. lemma *Qua non nocet, arripe*. Catſius Nempe ſunt etiam in amore dolores. Ignis amor eſt. cave lædaris. 33) *In amore dolor.*

34. Ad ignem luculentum, verſando carnes, coquus properat. lemma. *Serius perficit, qui nimium properat*. Ita cautè ac tardè ad nuptias properandum. Catſius. 34) *Cunctandum in nuptiis.*

35. Mus laridū devorans muſcipulâ intercipitur. lemma. *Fis ſpolians ſpolium*. Catſius. videlicet, Pœna voluptatis comes eſt. XII. 35] *Voluptas plexa.*

36. Magnes ad clavem & fuſum adhibitus, illam trahit: lemma. *Id curat quod pondus habet*. Catſius. Nimirum ſapiens leviculorum hominum ſocietatem reſpuit, gravium admittit, & Reip. deditus domeſtica negligit. 36) *Societas bonorum.*

37. Muſtum in vaſe incluſum vi erumpit. lemma. *Si premis erumpit*. Catſius. Nimis arcta diſciplina juventus coercita, vi nonnunquam ad noxiā libertatem erumpit. 37) *Iuventus nimis adſtricta ſolnitur.*

38. Teſtudo ſub domo: *fugiendo non effugit*. Catſius. Nempe quocunque te ſubduces pravas cum carne affectiones tecum circumferes. 38) *Caro premit.*

39. Avis non capitur ad laqueos veniens, ſed abire properans. lemma. *Quod licet, ingratum eſt*. ſcilicet & nos mortales Nitimur in vetitū ſemper, cupimúſque negata. 39) *Vetitum cupimus.*

40. Candela. lemma. *Si nimis emungas, extinguitur*. Nempe ſi vires nimiâ curâ, ſtudio, labore, amore enerves, obruuntur. *Catſius*. XIII. 40) *Nimium in vitio*

41. Calx aquis ſuperfuſis, effervescit. lemma. *E frigore fervor*. Catſius, adverſis nempe Dei amor magis exardeſcit. 41) *Adverſa accendunt amorem.*

42. Nycticorax ſolem, oculis clauſis, excipit. lemma *Nimis video*. Barthol. de Rubeis. Imago invidorum eſt. 42) *Invidus.*

43. Gallus alas concutiens priuſquam canat. lemma. *Excitatus excitat*. De Rubeis. Te primùm excita vigi- 43] *Exemplo praeundum.*

lanti pietatis studio quisquis aliis erudiendis præfectus es.

XIV.

44) Morbus virtutem auget. 44 Salix infracta mortificatáq; ad ligandum. lemma, *In infirmitate firmior.* De Rubeis. sic Apost. 2. Corinth. 12. cum infirmor, tunc potens sum.

45) Ladens læditur 45. Ericius à canibus exagitatus morsusque. lemma. *Lædentem lædit illæsus.* De Rubeis Ita vir fortis patiensque invidorum calumniis appetitus.

46) Præsules vigilantes. 46. Aquila ex rupe leporem prospiciens. lemma. *Procul & prope.* De Rubeis. Iob. 39. de longè oculi eius prospiciunt: inde contemplantur escam. Tales summi Pontifices pro grege vigilantes.

47) Adversis descensus. 47. Avis in nido ex spinis. lemma. *in labore requies.* De Rubeis. Baruch. c. 6. in spina forti omnes aves sedebant. Talis S. Sebastianus.

XV.

48) Religiosus pauper. 48. Vitis ramis luxuriantibus amputata. lemma. *Exspoliata ditior.* De Rubeis. Luc. c. 6. Date & dabitur. Talis S. Martinus.

49) Sancti morientes. 49. Phœnix in monte super arida in sole ligna comburitur. lemma. *ut vivam.* De Rubeis. sic nimirum B. Virgo igne magis amoris, quàm dolore soluta, ut viveret cum Christo.

50) Humilitas elevat. 50. Aquæ fons delabitur, ut ascendat. lemma. *Descendendo ascendit.* De Rubeis. Ita Christus fons sapientiæ verbum Dei in excelsis. Eccl. 1.

51) Detractor alterum vitiis latus. 51. Gallus altero gallo devicto concinit lemma. *Hic cadit, ille canit.* Anton. de Burgundia. Nimirum linguæ detractorum statim divulgant, cum aliquem labi animadvertunt.

XVI

52) Activa vita contemplativam iuvat 52. Horologium cuius pondera alia deorsum vergunt, alia sursum elevant. lemma. *Descensus iuvat ascensum* PP Belgæ. Ita Societas labore suo ad pueros se demittens & se & alios ad cœlum attollit.

53) Solitudo pietatem auget 53, Lebes quo magis clauditur, erumpit exæstuátque magis lemma *clausus magis æstuat.* PP. Belgæ. Ita solitudo fervorem spiritualium exercitiorum acuit.

54) Videri malū, quod non est. 54. Regula fabrilis in aqua curva apparens. subscriptio. *sibi conscia recti.* PP. Belgæ. videlicet Societas, licet multis in mundo, tanquam in mari, curva videatur, sua tamen integritate perstat.

55. Bi-

55. Bilanx una lance curvata. lemma. *Vis eadem attollit, qua deprimit.* PP. Belgæ. Ita Societas per quos deprimitur, attollitur. 55) *Adversis extolli.*

56. Avis chartacea vento adverso in sublime fertur. lemma. *præstant adversa secundis.* PP. Pelgæ. Nam secundo vento præcipitatur. Ita Societas inter adversa potius efferetur, secundis rebus deturbanda. XVII. 56) *Adversa prosperis præferenda.*

57. Canis leporem insectatur. lemma *agitas, agitaris & ipse.* Ovid. l. 1. met. Iulius Guil. Zincgrefius. Nimirum uti Sidonius. l. 2. ep. 13. Sicut hominibus Reges, Ita Regibus dominandi desideria dominantur. 57) *Alios exagitantes, ipsi inquieti.*

58. Gladius in vagina. lemma. *Promptius extrahitur quàm immittitur.* Zincgref. Recte Terentius in Eunucho act. 4. s. 7. omnia prius experiri, quàm armis sapientem decet. 58) *Bellum tarde auspicandum.*

Exempla autoris ad fontem alterum oppositorum.

Virgo Deipara est.

1. Potheca, omnibus aperta, ubi in eminentiori vitro serpens apparet. XVIII.

Medicinam & toxica præbet.

Et præbet medicam tibi pharmacopola salutem:
Dat quoque præsenti toxica certa neci.
Quod lubet acceptes: dedit hinc tibi Virgo parentem.
Vltorem peperit sed simul inde Deum.

1) Deipara *salvatorem & Iudicem nobis dedit.*

Apotheca Christi medici. *Richard.* à S. Laur. l. 10. p. 592.

2. Aurora oriens inter tenebras. *Lux in tenebris.*

Pulchrior obscuris aurora intermicat umbris:
Pulchrior invidia nocte Maria micas.

2) *Inter malos Virgo illustrior sua virtute.*

Aurora de qua nascitur sol iustitiæ, solius solis claritati succumbens. *Petrus Damian.* serm. de assump.

Aurora solis prævia, & dies noctis nescia. *Petrus Cluniac.* in prosa de B.V.

3. Cera in cordis specie ex literis per manum cum signaculo extensum consignata. *Disparium paritas.*

3) Deo maximi similis. *Ductilis impressas recipit dum cera figuras,*
Mollis ad exemplar pingitur illa suum.
Humanam propriâ cum duxit imagine formam,
Proxima quam finxit Mater *imago fuit.*

Sigillum novi & veteris testamenti S. *Germ.* or. de Nat B.V.

Sigillum Virginitatis speculum Castitatis. *Alanus* c.
XIX. 1. Cantic.

Pone me ut signaculum supra cor tuum. cant. 8.

4. Clamat adversus rupem amor *fiat*: cui Echo respondet idem *fiat*. *Vna, nec una,*

4) Vna voce fit Deipara. *Vox* fiat *satis una fuit, dum cuncta creantur:*
Vox reddenda eadem, dum recreantur, erat.
Istâ voce Deus mortalibus induit artus:
Hac immortali virgo Maria Deo.

Volumen in quo Verbum scriptum est digito patris. *But.hym.*Gr.p.105.

Responde verbum & suscipe verbum, profer tuum & concipe divinum. *D. Bern.* hom.4. super Missus.

5. Clypeus in se sperantium. *Defendit licet offensus.*

5] Protegit. *Hostibus obiicitur clypeus, defendit amicum,*
Et proprio quamvis vulnere, membra tegit.
Virginis in castris miles sum, cedite scuta:
Pro centum clypeis, virgo sat una mihi.

Clypeus fortissimus sagittam in die volantem dissipans. *Zachar.* Christ. ser. de ass. B.V.

6. Cœlum stellis ornatum. *Nox una, at lumina mille.*

6) Suos illustrat & deducit. *Sit licet obscuris nox intercepta tenebris:*
Lumine milleno nox tamen una micat.
Nox scelerum nos alta premit: tamen una Maria
Mille oculos nobis semper aperta gerit.

Polus mille oculis præditus, ornatus globis & septenis tonis spirituum: polus mente plenus. *Ioan. Geom.* hym.2. de B.V.

Cœlum vivũ ipsis cœlis latius. *Damasc.* or.1 de Nat.

Firmamentum dogmatum Christi. But.hym.p.117.

7) Lux & refrigeriũ. 7. Columnæ geminæ nubis & ignis. *Lux nocte, ac umbra die.*

Isacidæ pergunt geminâ ducente columnâ:
Nubila luce prait, lucida nocte prait.

Insta

Instar habet geminæ ductrix bona virgo columnæ:
Lux tenebras mentis, temperat umbra faces.

Nubes columnæ similis Deum habens, ductrix per desertum. *Epiph.* or de laud. Deip.

Loquebatur in columna nubis & gloriam suam manifestavit. *Exod.* 33.

Et de qua Eccl. 44. 7. 7. Thronus meus in columna nubis, ut *Hugo* Card. & alii.

Columna ignea his qui sunt in tenebris viam demonstrans. *Buteo* hym græc. p. 122.

8. Esca ex hamo super aquas suspensa. *Sine fraude fallit.* XX.

8) *Dulcedine sua trahit.*

Qualis ab hamato suspenditur esca flagello,
Abdita quæ blando porrigit æra cibo:
Talis ad absconsi capiendum Numinis hamum,
Instar habet dulcis mellea virgo boli.

Esca spiritualis hami quæ est divinitas. *Epiph.* or. de laud. Deip. S. Bruno ser. de Nat.

Ministra cibi Sancti. *Buteo* hym. gr. p. 22.

9. Ferculum, seu lectica gestatoria Salomonis. *Fertur, ut ferat.*

9) *Tulit portantem omnia.*

Vt lectica ferat simul illa feratur oportet,
Alterius sic res altera poscit opem.
Portantem cùm te portares, Virgo, Tonantem,
Quam similis ferclo tunc Salomonis eras!

Ferculum veri Salomonis de lignis Libani. *Rich. à S. Laur.* l. 10.

10. Flumen in quod diversæ aquæ influunt. *Quo majus, minus hoc pericli est.*

10) *Gratiam tribuit.*

Quà minor in dubiis fluit unda celerrima tesquis;
Hanc vites; planis certior illa vadis.
Credimus? an plenis virgo benè convenit undis?
Non mergit: placide provehit illa ratim.

Flumen Dei repletum aquis gratiæ. *Rich. à S. Laur.* l. 9 p. 516.

Flumen multifluum gratiarum. *Buteo* hym. gr p. 137.

11. Fons in terra inculta locisque silvestribus. *Purus ab impura.*

11) *Pura ab impuris nascitur.*

Sæpe paludosâ fons limpidus exilit algâ,
Nativisque nihil sordibus unda trahit.
Scilicet infectis virgo majoribus orta:

Pura nihil scelerum, quo vitietur, habet.

Fons signatus totius sigillum Trinitatis, ex quo vitæ fons manat *Sophron.* homil. de assump.

Fons incorruptionis. *Theosterictus* in canone conciliat.

Fons inexhaustus aquæ viventis. *Buteo* hym gr. p. 123.

XXI.

21) *Deus captus amore Virginis.* 12. Hamus ex virga. *Capit dum capitur.*

Allicit, & blanda curvus placet hamus in esca
Piscibus, ac captus dum fuit, ipse capit.
Virgo Deo placuit. virtus fuit esca Tonanti:
Sed caro, quâ verbum stringitur, hamus erat.

Ave virgo gratia plena, virtutibus cumulata, cibe cœlestis, Divinitatis hame. *S. Epiph.* serm. de laud. Deip.

Sic est sermo Dei tanquam pisci hamus, tunc capitur cum capit. *S. August.* tract. 42 in Ioannem.

Esca spiritualis hami, qui est divinitas. *Epiph.* or. de laud. Deip.

22) *Virgo parva Deum capit immensum.* 13. In annulo horologium, ut Caroli 5. fuit. *In Parvo magna.*

Cæsareus totum complectitur annulus annum,
Quo regitur versis noxque diesque rotis.
Desine mirari claudi tam grandia parvis,
Dum capit immensum virgo pusilla Deum.

Compendium incomprehensibilium perfectionum Dei. *Andr* Cret. or. 2. de ass.

Corona regia pretiosissimum habens lapidem, & gemmis similem, Christum. *Epiph.* in or. de laud. Deip.

24) *Exemplo præluces.* 14. Lampas oleo plena & accensa. *Aliis, non sibi.*

Non sibi, verùm aliis mitis profundit olivum,
Lampas ab accensis viva flagransque rogis.
Sic tranquilla parens & lampade clarior omni,
Exemplo nobis lucet, amore flagrat.

Lampas lucentissima cujus splendore inventa est drachma perdita. *Ecbertus* in deprecatione ad B. V.

25) *Immaculata de maculatis.* 15. Lilium illustre. *fœda stirps pulchra parentis.*

Lilia deformis cernis pulcherrima terra,
Maternum soboles vincit honore decus.
Progenies Evæ virgo est; discrimen in uno est,
Hæc nullum crimen quo maculetur habet.

Flos campi de quo ortum est pretiosum lilium convallium, S. *Aug.* Ser. 18. de SS.

Lili-

Lilium immaculatum rosam immarcessibilem generans *Epiph* or. de laud. Deip.

16. Lilium inter spinas locatū. *Defenditur, non offenditur.* XXII. 16) *Inter adversa pulchrior.*

Vidimus in mediis surgentia lilia spinis,
Inter & hæreticos Virginis esse decus.
Spina tegit florem: Virgo defenditur hoste.
Adversis virtus quæ caret, illa minor.

Lilium inter spinas. *Cant.* 2. & *Damasc* or. 1. de Nat.

Lilium suave spirans, fideles odore perfundens. *Butes* hym. Gr. p. 123.

17. Lucerna in obscuro loco. *Prodest, & obest.* 17) *Prodest suis obest hosti.*

Et nocet & rursùm prodest ardore Lucerna:
Quas bene direxit visa cremare manus.
Ne Divam violes: micat hæc errantibus ignis,
Sed tamen & flammam, qua cremet, ignis habet.

Lucerna oris expers à seipsa ardens. *Hesych.* or. 2 de Deip.

Lucerna luminosa. *Andre. Cret* or. 2. de assumpt.

18. Luna plena acceptos solis radios in nocte orbi affundit. *Dat quod habet, nec minus habet.* 18) Nihil amittens.

Cynthia, dum tristi iacet orbis nocte sepultus,
Prodigit acceptas, nil minor ipsa, faces.
Virgo piis animis, tristi quod Cynthia mundo est:
Omnia donat, opum nil habet inde minus.

Radius solis intelligibilis. *But.* hym. g. p. 122.

Splendor iacentium in tenebris. S. *Germ.* or. de præsent.

19. Mons Atlas cui cœlum impendet. *Quod non capit, accipit.* 19) *Virgo omni creatura maior.*

Cernis Atlantiaco libratum vertice cœlum,
Pendet ut immensus monte minore polus.
Angustâ dum virgo Deum complecteris alvo,
Tu locus es moli, quæ fuit absque loco.

Mons qui collem omnem ac montem, id est, angelorum & hominum sublimitatem exsuperat. *Damasc.* or. 3. de Nat. B. V.

Receptaculum illocabilis. *Cosmas Hier.* hym. in pentec.

Virgo major cœlo, fortior terra, orbe latior: quæ Deum, quem mundus non capit, sola cepit. *Pet. Chrysol.* serm. 143.

XXIII. 20. Mons excelsus cum vallibus. *Non est sine valle.*

30) *Quo maior, hoc humilior.*

Quo maior sublatus humo mons surgit ad astra:
Hoc hiat in valles deprimiturque magis.
Virgo parens summi, licet exaltata, Tonantis,
Quo maior superis, hoc sibi visa minor.

Vallis vallium. *Bonav.* in spec. B.V.

Mons montium virgo virginum. *Rupert.* l. 9. in Cant. in f.

31) *Lumine divino illustris.*

21. Nubes lucida in qua sol maiori specie effulget. *Illustratur & illustrat.*

Phœbeo veluti nubes illustris ab astro,
Illustrat Phœbum, grandior orbe, suum.
Sic dum Virgo capit divinum, ut lumina, Numen:
Numinis effusas auxit in orbe faces.

Nubes diei nunquam in tenebris, semper in luce. *Hieron.* in ps. 77.

Quid splendidius eâ quam splendor elegit? S. *Ambr.* Virginit. l. 2.

32) *Dona accepta in Deum refundit.*

22. Paludamentum regium. *Ornatur, & ornat.*

Ornat & ornatur regali corpus amictu.
Corpus veste decus, corpore vestis habet.
Ceu vestem, sic Christus habet de virgine carnem.
Virgo Dei decus est, Virginis ipse Deus.

Vestis absque macula eius, qui lumen induit sicut vestimentum. *Method.* orat. de Hypap.

Purpura regia quæ cœli terræq; regem vestivit. *Epip. or.* de laud. Deip.

33) *Bonis vita, malis mors est.*

23. Rosa, in qua scarabæus & apis. *Mors est malis, vita bonis.*

Carpit odoratum scarabæus apisque rosetum.
Mors scarabæo rosa est, vita Melissa tibi.
Livor amorque suas carpunt è Virgine dotes.
Ille trahit vitam hoc flore, sed ille necem.

Rosa ex spinis Judaicis orta divina fragrantia perfundens omnia. *Dam.* or. de Nat. B.V.

Sicut spina rosam, genuit Iudæa *Mariam.* Hugo de S. Vict serm. 65.

XXIV.

34) *Inter peccatores innocens.*

24. Rosa inter spinas educata. *Ex spinis sine spina.*

Nascitur è spinis verni flos regius horti:
Sed procul à spinis purpura mollis abest.

Ada

Adamidum in spinis flos est Nasaréthicus ortus,
Spina fuit crimen, sed rosa Virgo fuit.

Flos de spinis spina carens, flos spineti gloria. *Adam* de S. Vict. de assump.

25. Vitis quæ uvis foliisque spoliatur. *Sunt aliis mea damna lucrum.* 25) *Virginis fructu pascimur.*

Vt prosim, raptis iaceo viduata racemis:
Hoc Maria est Christus, quod fuit uva mihi.

Vitis ferens botrum per quem pulsa mundi sitis. *Bonav.* in psal. min. quinque.

Vitis vera quæ racemum maturum aluit, vinum stillantem quo exhilarantur animæ. *Buteo* hym. gr. pag. 135.

26. Turris in arcis Sion propugnaculis erecta. *Custodita custodit.* 26) *Observata tuetur.*

Arx est virgo tibi, sed custodita tuetur.
Obsequium quisquis postulat, ante ferat.

Turris fortissima. *Bern.* serm. 4. super Salve.

Turris immobilis Ecclesiæ. *Buteo* in hym. p. 134.

Condidit turrim illam David, & super murorum ædificavit excelsa, ut subsidio pariter & decori esset, & subsidio, quia hostem prævidet, & expellit, &c.

Turris spei nostræ. *Bonav.* in ps. min.

27. Turtur in arido ramo. *Luctu sua gaudia miscet.* XXV. 27) *Christus gaudio & dolori fuit Matri.*

Dum viduo mutat turtur sua gaudia nido:
Nil nisi, subducto compare, triste gemit.
Triste gemit virgo rapti post gaudia nati,
Lætitiæ fons hic mæstitiæque fuit.

Turtur munda. *Hesych* or. 2. de Deip.

28. Vas sub canali plenum & effluens. *Affusa refundit.* 28) *Gratiam acceptam refundit.*

Dum pluit affusas gravis aura canalibus imbres;
Vrna semel captas plena refundit aquas.
Defluit in plenam cœlo nova gratia Matrem.
Hinc sterilis largo fonte rigatur humus.

Vas vitæ & salutis universorum. S. *Ansel.* alloq. cœl. 27.

Vas atque receptaculum supercœlestis lætitiæ & mysteriorum omnium. *Greg. Neocæs.* or. 2. de assumpt.

CAPVT LI.

De fonte tertio ex alienatione derivato.

I. *Alienatorũ maior est. quàm oppositorũ gratia & inventio difficilior.*

ALienatorum non raró major, quàm oppositorum est gratia, quod difficiliora inventu, adeóque hominum expectationi minùs sint obvia. Ut enim aliquid à re eiusve proprietatibus, causis, effectis, aut adjunctis ceteris alienum in speciem, convenienſque simul, reperiatur, & fecundæ, & ingeniosæ mẽtis opus est. Opposita ex oppositis ipsa natura ferè animis subiicit. aliena magis arte eruuntur. Sertorius exemplo esse poterit, hic *ut Iulius Frontinus stratag. l* 1. junctus Hispanis in civilib⁹ bellis arma contra Romanos verterat, cúmque se armatis imparem viribus cerneret, Hispanique nihilo minùs de summa rerum prælio uno contendendum existimarent, duos in theatrum eduxit equos, robustum ac gracilem, quorũ caudis evellendis singulos admovit juvenes, robusto equo gracilem, gracili robustum adolescentẽ, hac præceptione. ut singulos ille caudæ pilos velleret, hic simul omnes. verum cum robustior equi imbellioris pilos nequicquam traheret; ille sensim educeret universos: (1) suasit Hispanis Sertorius carptim adversus Romanos pugnãdum esse, nisi vinci potius, quàm victores haberi vellent. Geminum huic Sciluti Principis Scytharum facinus, quo moriturus filiis in jaculorum fasce unitatem suasit, quod alibi memoratum otiosè non recolo. quæ licet oppositione aliquâ exornentur: illud tamen, quòd alienum sit, aut equi caudam simul vellere, aut jaculorum fascem junctim infringere, rarâ inventione laudem voluptatémque imprimis meretur. Quãquam hoc loco unitatem ac divisionem crinium & jaculorum potius quàm actuum hominis (qui ad emblemata spectat) attendamus. Unde solæ manus jaculis aut crinibus applicitæ hic in figura exhibendæ.

1) Hostis multus & fortis partitim invadendus.

II. Ita spectaculo olim atque admirationi fuit, caput demortui hominis, alveare, pro melle condendo, factum apibus. Onesili enim Cypriorum Regis, *ut Pierius lib.* 26. *c.* 3. cranium Amathusii portæ urbis ad ludibrium impẽsum, ubi melligeris apibus stipatum favóque oppletum conspe-

conspexere, odio quamprimum in venerationem converso, illi quotannis sacrorum honorem decreverunt. (1)tantum rei à loco apibúlque alienæ imago persuasit. Ne tamen existimes necessarium, ut res proposita ab ordine naturę, vel artis reipsa dissentiat, satis est modò sensu vulgari aliena videatur. Ita struthionem alas ferre, nec tamen volare, (2) vulgo alienum ab ave creditur, quod alæ pro volatu ceteris: concedantur. sed exemplis plura spectemus, ex quibus illa, cum varietas, tum elegantia, satis elucescet.

1) Mortui honorandi. vel mortui præsidium vivu

2) Homo carni & terra adhærens

Exempla symbolographorum ad fontem tertium alienatorum.

I.

1. STruthiocamelus plumis pennísque instructus frustra alas ad volatum erigit, inscriptio: *Non penna, sed usus.* Hypocritarum imago est. Paradin. symb. 52. *1) Hypocrita.*

2. Corvus injectis in ollam lapillis aquam sublevat, ut Plinius meminit. subscriptio. *Ingenii largitor necessitas.* Paradinus Symb. 152. *2) Necessitas ingeniosa.*

3. Vulpes Samsonis, quarum caudis illigatæ faces. subscriptio. *Vindicta trahit exitium.* Paradinus sym. 153. *3) Ultio lædens nocet.*

4 Purpura ex lingua vivit & eâdem captatur. inscriptio *Sic præda patet, esca fui.* Nimirum, quod pascit. hoc perdit idem: ut est lingua. Parad. symb. 174. Nempe & in lingua hominis mors & vita, bonum & malum. *4) Lingua bonum & malum.*

5. Cucurbita medica, quæ noxium tantum sanguinē extrahit lemma. *Pascor noxiis* Parad. symb. 191. Ita sceleratus animus, aut calumniarum appetens. *5) Calumniator vitiis alitur*

6 Scarabæus in rosa, lemma. *Turpibus exitium.* Parad. Ita optima quæque improbi suam in perniciem vertunt. *6) Bona improbis mala.*

II.

7. Graviores aristæ in segete ad ventum ac pluviam prosternuntur. lemma. *Mihi pondera luxus.* Parad. symb. 245. Nimirum opes nimiæ possessores ad terram atque adeo orcum deprimunt *7) Luxus gravat.*

8. Platanus cum lemmate. *Umbra tantum.* Scipio Bargalius: nam fructus nullos facit, sola prodest hæc arbor umbrâ. Ita dives honor. tus, cujus favorem multi ambiunt, plerumque sine fructu est. *8) Dives avarus sine fructu.*

9) Mortuus avarus prodest.

9. Porcus jugulatur, cum lemmate. *tantùm frugi*. Bargalius. nempe dum moritur: nam vivus nulli prodest. Ita avarus dives.

10) Absentia amorem auget.

10. Luna soli apposita cum lemmate. *Quantò abscedit longiùs, magis resplendet*. Bargalius. Nimirum quò res amata a nobis remotior, tantò pulchrior videtur.

III.

11) Adversa virtutem iuvant.

11. Planta piperis. lemma. *Contusum acrius*. Bargalius. Nempe ex adversitate homo in Dei amore proficit.

12) Adversis sapimus.

12. Ursus apiarium invadit læsusque aculeis apum visui medetur. lemma. *Aciem acuent aculei*. Bargalius. Nempe icti rebus adversis cautiùs sapere discimus.

13) Adversa purgantis

13. Cucurbita in undis. lemma. *Abluimur non obruimur* Bargal. ita. videlicet homo adversitatibus.

14) Amanti nil grave.

14. Vitis fructifera innixa arido stipiti. lemma. *Onus leve*. Aresius adhibet D. Iosepho Christum in ulnis ferenti, cui præter sustentationem nil contulit.

15) Mens corporis defectu proficit.

15. Subula acuitur, cum lemmate. *Deficiendo subtilior*. Aresius. nempe quantò magis corpus nostrum deficit, tantò perspicacior fit ad cœlestia animus.

16) Dives indoctus.

16. Annulus sed absque gemma. lemma. *Deest optimum*. Aresius. nimirum talis vir dives, aut doctus, sed absque virtute.

IV.

17) Vindicta nocet.

17. Apis manum pungens concidit amisso aculeo. *Sibi magis*. Aresius. Talis qui immoderatè vindictam quærit, lethali enim vulnere suum affligit animum.

18) Turbator Reip.

18. Camelus ex turbida aqua bibens. lemma. *Placet turbida*. Aresius. Ita quidam non nisi turbatâ repub. quiescunt.

19) Amanti nihil amarum.

19. Capra amaras vorat salices. lemma. *At mihi dulce*. Aresius. Nimirum amor, & consuetudo multa nobis amara facit dulcescere.

20) Adversa prosunt.

20. Caulis seu brassica. lemma. *Frigore perficior*. Aresius. Nempe adversa prosunt fortiter sufferentibus.

21) Labore fortior.

21. Columna cui pars domus innititur. lemma. *Pondere firmior*. Aresius. Nempe in otio facilis ruina est, non in labore.

V.

22) Lacryma heredis ficta.

22. Crocodilus hominem devorans. lemma. *Plorat & devorat*. Aresius. Heredis avidi, sed mortem defuncti lugentis est.

23. Co-

23. Corallium cum lemmate. *Herba fuit ſub unda.* Areſius. Nempe multi ſub adverſitate, ſeu obſcuro adhuc loco molles ſunt & tractabiles, qui ſecundis in rebus ad lucem educti, cum corallio lapideſcunt. *23) Secundæ res indurant.*

24. Corona regia. lemma. *Ferro ſculpta.* Areſius. Nimirum ferrum ac vis multos ad regnum provexit, & coronâ induit. vel, per dura & aſpera ad coronas via patet. *24) Corona ferro parta.*

25. Fulmen in ardentem focum incidens eum extinguit. lemma. *Compeſcit ignibus ignes.* Areſius. Nempe ignis divini amoris, cupidinis ignes delet. *25) Amor divinus humanum premit.*

VI.

26. Luna ſub eclipſi lemma. *Cœlo datur, quod demitur orbi.* Areſius. Nimirum animus ad cœlum converſus mundum negligit. *26) Averſus à mundo ad Deum.*

27 Manus explicata. lēma. *Diſparitate pulchrior.* nempe digitorum. Areſius. Ita familia & reſpublica. *27) Varietas ornat.*

28. Noctua veſperi. lemma. *Sol abſens dat mihi viſum.* Areſius. Ita damnati apud inferos primùm intelligent malum ſuum. *28) Bonum ſublatum æſtimatur*

29. Urtica. lemma. *Compreſſa non urit.* Areſius. Tale quorundam rebellium nationum ingenium eſt: premendi ſunt, ne ſuos Principes affligant. *29 Rebelles premendi.*

30 Sol ſub nubibus lemma. *Mihi clarus.* Areſius. Nimirum, ſanctiſſimi quique viri latere cupiebant, ſibi cœlóque, non mundo clari. *30) Eremicola.*

VII.

31. Fax. lemma. *Aliis lucens exuror.* Areſius. Tales ferè Aulici in regum ſervitio, aut etiam Principes ſubditorum ſe curis impendentes. *31) Aulici, vel Principes aliis vivunt.*

32. Tigris objecto ſpeculo ſui imagine tanquam prolis aſpectu & amore detinetur. lemma *Fallit imago ſui.* Areſius. O quot ſui amore falluntur. *32) Amor ſui decipit.*

33. Torpedo quæ capientes ſtupefacit. lemma. *E præda ſtupor.* Areſius. Multi prô dolor, in omni æquitatis ſenſu obſtupeſcunt, auri prædâ intercepta. *33) Opes ſtupidos reddunt.*

34. Molendinum vento agitatum. lemma. *Modò plùs, modò minùs.* Areſius. Qui ad favoris ventum circumferuntur, inconſtantes in labore ſunt. *34) Vana gloria.*

VIII.

35. Grandis arbor. lemma. *Virga fui.* Areſius. multi ex humili ſtirpe ad magnam altitudinem aſſurgunt. *35] Humiles evecti.*

36) *Oratio humilis.* 36. Viola. lemma. *Suavior è longinquo.* Aresius. Talis Publicanus: nam oratio humiliantis se penetrat nubes; Ita in rebus humanis, non rarò minuit præsentia famam.

37) *Morti obluctari.* 37. Anguilla dissecta frustra obluctatur. lemma *Quid iuvat obniti?* Catsius semel anima à corpore, semel conjux à conjuge separandus.

38) *Consuetudine teneri.* 38. Piscis unco interceptus frustra obluctatur. lemma. *Sera est post vulnus cautio.* Catsius. Sic qui semel cupidinis hamo captus tenetur.

39) *Amor acerba vincit.* 39. Muræna Siculi maris piscis à sole adustus mari rursum mergi nequit. lemma. *Et in æquore flamma est.* Catsius. In adversitate verus amor accenditur.

IX.

40) *Castus in mundo.* 40. Alpheus fluvius per medium mare suavis præterfluit. lemma. *Tangor, non frangor ab undis.* Sic qui in mundo castus vivit. Cats.

41) *Charitas delicta tegit.* 41. Simia fœtum suum deformem amplectitur. lemma. *Delicta operit charitas.* Catsius. & amor informi dat formam.

42) *Amor Dei penetrat.* 42. Gladius in vagina illæsa à fulmine consumitur. lemma. *Sine vulnere lædor.* Catsius. Ita scilicet divinus amor sine vulnere sauciat, animósque illapsus liquefacit.

43) *Religiosus lætus vel coniux lætus.* 43. Avicula in corte læta concinit. lemma. *Amissâ libertate lætior.* Catsius Ita religiosis à mundo seclusis evenit. Quia libertas servire Deo est, vel conjux conjugio lætus.

X.

44) *Senibus sine fructu nubitur.* 44. Ramus iam fructus maturos proferens trunco inseritur. lemma. *Non dabit hæc coniunctio fructum.* Catsius. Nempe senibus stultè, & sine fructu nubitur.

45) *Senex seni coniunctus.* 45. Tædæ duæ sine lumine junguntur velut accendendæ. subscriptio *Cæcus cæcam.* Catsius, ut si diceret, decrepitus vetulam ducit. quod in proverbiis, tanquam res insolens, locum habet.

46) *Libido acerbis deficit.* 46. Limaci sal aspersus, lemma. *Sale tange, liquescit.* Catsius. nimirum amorem impurum acribus & duris rebus obrue, deficiet.

47) *Ingratos alere.* 47. Lupus ab ove lactatus. lemma. *Mortis alimenta ministrat.* Bartholomæus de Rubeis. Imago est illorum, qui indignos alunt, & malè remuneraturos.

48. Ca-

48. Canis simul reti inclusus, quo perdices capiuntur lemma. *Modò capiantur.* Ita laqueos non metuit improbus, dummodo alios captet ac perdat. De Rubeis. 48) *Improbus ut perdat, perit.*

XI.

49. Vas quo ad humectandos flores utimur. lemma, *Sibimet nihil.* scilicet reservat. De Rubeis. Est liberalis hominis imago. 49) *Liberalis*

50. Philomela concinens. lemma *Vox, nil ultra.* De Rubeis. Nempe talis D. Ioannes Baptista, qui fuit vox clamantis in deserto. 50) *I. Baptista.*

51. Bombyx de propria cella exiens alatus. lemma. *In egressu nobilior.* De Rubeis. Talis Christus resurgens, de quo Isa. c. 11. Erit sepulcrum eius gloriosum. 51) *Christus resurgens.*

52. Pica Bressila, quæ (ut Aldrovandus refert) os habet suo corpore majus. lemma. *Minor ore suo.* Anton. De Burgund. Talis scilicet garrulus, & impudens verbis 52) *Impudens ore.*

53. Canis domini pedes lambens. lemma. *Etiam ulcera lambit.* Ant de Burg. Ita aulicus adulator Regis sui vitia amplectitur. 53) *Adulator in scelera.*

XII.

54. Globus ingens sphæricus in mensa. lemma. *Quolibet impellas digito.* PP. Belgæ. Nempe, quovis nutu obsequens religiosus movetur. 54) *Obediens.*

55. Ursa catulos suos linguâ fingit, dum corporis habitu formentur, subscriptio. *Vos mentes fingite linguâ.* PP. Belgæ. Nempe, qui pro Concione dicitis. 55) *Catechista vel concionator.*

56. E rudibus lignis à statuario formatur Christus aliæque imagines. subscriptio. *Donec formetur Christus in vobis.* Gal. 4. PP. Belgæ. 56) *Instructio rudium.*

57. Organum pulsatum harmonicè plaudit. lemma. *Multo fit plausus ab ictu.* Ita S. Ignatius cum Apostolis gavisus est pro Nomine Iesu contumeliam pati. PP. Belgæ. 57) *Pati pro Christo dulce.*

XIII.

58. Pannus minutis sectionibus ornatior. lemma. *Multo vulnere pulchrior.* PP. Belgæ. Ita societas multis vulneribus Martyrum ornata est. 58) *Martyres Ecclesiæ ornatus*

59. Avis caveæ inclusa sine cura sua alitur. lemma. *aliunde pascitur.* PP. Belgæ, sic religiosi inclusi monasterio aliorum ferè curâ aluntur. 59) *Religiosis nil deest.*

60. Canis velut ad lectum stratum sese compositurus accedit. lemma. *Non tibi sum stratus.* Guil. Zwegrefius. 60) *Impudentes vel maledici arcendi.*

fius. Nimirum invidis & calumniatoribus sese autor laborem librúmque suum offerre negat.

61) *Adversis cedere vinci est.* 61. Crocodilus. lemma. *cedentibus atrox.* Seneca ep. 77. Quemadmodum perniciosior est hostis fugientibus, sic omne fortuitum incommodum magis instat cedenti & averso. *Zincgrefius.*

XIV.

62) *Facilis tutura bona.* 62. Anguilla. lemma. *Citiùs capiar, quàm tenear* Curtius lib. 4. *Zincg.* faciliùs quædam est vincere, quàm tueri.

63) *Exercitatio roborat.* 63. Aries adversus arbores arietando sese exercet. lemma. *Fortior ut redeat.* Zincg. Privata exercitatio publicis officiis præmittenda est.

64) *Senes primum sapimus.* 64. Mespila in arbore, lemma. *Non matura priùs, quàm putrida.* Zincg. Nempe in senio primùm maturè sapimus. Plato in symp. Mentis oculus tunc acurè incipit cernere, cùm primùm corporis oculus deflorescit.

65) *Rex indignus.* 65. Simius in purpura. lemma *Claro sese deformat amictu.* Zincgref. Indigni, si regiam personam assumant, pro gloria ignominiam reportant.

Exempla autoris

ad fontem tertium alienatorum.

XV.

MAGNA DEI MATER AC VIRGO EST

1) *Deipara impunè non contemnitur.* 1. Arca veteris Testamenti. *Ne tange, peribis.*

Sacrilegas arcæ dextras admoverat Oza,
Lethalique manus obstupuêre gelu.
Et Mariamastix nascentis Numinis arcâ
Implicitas ausit contemerare manus?

Arca testamenti verissima, quæ auro vestita mundissimo, & virtutum gemmis ornata. *Laur. Inst.* serm de Nat. B. V.

2) *Reconciliat peccatores Deo.* 2. Arcus cœlestis, seu iris. *Nihil iste minatur.*

Virgo nites vacuo qualis Thaumantias arcus,
Ille caret telis, túque furore cares.

Arcus fœderis divini & reconciliationis nobiscum. S. *Bonav.* in laudib B. V. n. 5.

3. Bal-

3. Balsamum, & juxtà sus aversa. *Non cuivis spirat.* 1) *Virginitas illis displicet impuris.*

Grata licet placeant, nil spirant balsama porcis.
Hæreticus sus est, balsama Virginitas.

Balsamum mundum universum opinionis optimæ redolentia inæstimabiliter complens. *Hugo* de S. Victore serm. 47.

4 Candelabrum aureum 7, lychnis instructum. *Ignem haurit ab astris.* 4) *Cælestibus donis plena.*

Ignem hausêre sacrum prisci reverenter ab astris,
Et proscripta adytis flamma profana fuit.
Quicquid in illustri splendescit Virgine, quidquid
Ardet, ab æternis ignibus illud habet.

Candelabrum, quod ab altissimo throno accepit ter lucidum ignem. *Epiph.* or. de laud. Deip.

Candelabrum aureum septem lychnis, donis scilicet Spiritus S ornatum; clarum & lucidum. *Andr. Hieros.* or. in salut. ang.

XVI.

5. Caprea super montem aromate consitum *Et inculta suus incola rupi est.* 5) *Quantò à mundo remotior tantò Deo gratior.*

Extra hominum mundique vias mons insidet astris,
Qui tamen est capreis non inamœna quies.
Sit mundo contempta licet, quà proxima cœlum
Virgo subit, sedes est tamen apta Deo.

Fuge dilecte mi, assimilare capreæ hinnulóque cervorum super montes aromatum. *Cant.* 8.

Mons Sion, mons coagulatus; in quo beneplacuit Deo habitare. *And. Cret.* or. 2 de Assump.

6. Clavium fascis juxta seram pensilem elevatur, in quibus una clavis, unius dentis, reliquis minor. *Quæ minor est hæc plura potest.* 6) *Cælum nobis aperuit humilitate.*

Clavibus in reliquis quam cernis dente minorem;
Hæc reserat plures aptior arte seras.
Quæ clausum post mille quater reseraret Olympum
Tempora, ac Nasareth Virgo pusilla fuit.

Reseramentum portarum cœlestis paradisi. S. *Ephrem* in laud. B. V.

Clavis geminata paradisi ianuam reserans. *Blos.* in prec.

7, Concha unionem in purpureo colore natantem exhibens. *In candore rubor*, 7) *Virgo morte filii afflicta.*

Purpureos inter latices natat unio candens,
Cúmque nitore rubet, cúmque rubore nitet.
Virgo cruentatam sobolem dum sustinet ulnis,
Quam similis concha tum fuit illa rubra!

Concha marina veri unionis ex cœlesti fulgore, & purpureo latice procreati. S. *Ephrem*, de marg. pretiof.

Concha quæ divinam purpuram regi virtutum sanguine suo coloravit. *But. hym.* græco.

XVII. 8) *Eucharistiam nobis dedit.* 8. Crater aureus vino plenus *Satis omnibus unus.*

Votum erat hoc quondam Bacchi de classe ministri,
Vt nunquam vacuus tangeret ora scyphus:
Haustus inexhausti modò propinatur amoris.
Virgineus Crater si, tibi Mysta, placet.

Crater qui Deum suscipit, sapientiæ, quæ non potest exinaniri. *Andr. Hierof.* or. 2. de assump.

Crater fundens exultationem. *Buteo hym.* gr. p. 133.

9) *In cælum à Deo assumpta.* 9. Currus Eliæ igneus in cœlum raptus. *Auriga latet.*

Qui tulit Eliam raptus super æthera currus,
Has vectore Deo creditur isse vias.
Quaque Deum rapuit, Deus hanc moderator agebat:
Sustulit iste solo, sustulit illa polo.

Vehiculum sanctissimum eius, qui est super Cherubin *Buteo* hym. gr. p. 126.

Currus Eliæ rapidis virtutum quadrigis concitus. *Io. Geomet.* hymno 1. de B V.

10) *Illustrat sibi devotos.* 10. Dioptra conclave obscurum illustrans sole affulgente. *Accipit, ut reddat.*

Illustrata diem vitreo simul orbe dioptra
Suscipit, acceptum reddit ab orbe Diem.
Postquam Virgo iubar (septis caligine terris)
Hauserat è cœlo, mox dedit illa solo.

Dioptra perspectiva, quam sedentes in tristi umbra peccatorum recipientes solem Justitiæ mirabiliter illustrati sunt. *Andreas Hierosol.* or. in salut. Ang.

XVIII. 11) *Adversis crevit.* 11. Fax iactata, & vento agitata magis accenditur. *Iactata crescet.*

Crescit ab adversis, uti fax animosior auris:
Fax amor est, Virgo cera, sed aura furor.

Fax

Fax inextincta. *Io.Geom.* in cat. cord. c. 1. Luc.

12. Fenestra vitrea quam sol penetrat. *Clausum transit.* 12) *Virginitate illæsa paris.*

Aspicis ut, vitreum radiis penetrantibus orbem,
Transmittit rutilas Phœbus ab axe rotas?
Virgo vitrum est, potuit clausam penetrare sub alvum,
Et nasci, salvâ virginitate, Deus.

Fenestra cœli, per quam Deus verum fudit seculis lumen. S. *Fulg.* de laud. B.V.

Fenestra & splendor mundi. Chrysost. serm. 6. de ascens.

13. Halcyon in mari tranquillo pariens. *Paret parientibus æquor.* 13) *Pacem suo attulit partu.*

Incubat Halcyone tranquillis æquora nidis,
Et pariens stratis pace fovetur aquis.
Partum Virgo tuum sensit tranquillior orbis:
Nec locus est bellis; pax ubi nata fuit.

Factus est in pace locus est. *psal.* 75. qui scilicet pacis est Princeps.

Quies tranquilla navigantium in seculi pelago, *Matth. Philadel.* in or. de B.V.

14. Imago solis in mari. *Mediis formosus in undis.* XIX 14) *Imago pura Dei est.*

Vt Sol pacato describit in æquore vultus,
Et similis radiis pingitur ipse suis.
Sic puto virgineam Christus defluxit in alvum:
Sol Deus est, purum casta Maria mare.

Simulacrum immaculatum puritatis & integritatis. *Greg. Neocæs.* or. 2 de annunc.

15. Lapis Amiantus, & tela, seu vestis ex eo igni imposita. *Medio nil lædor in igne.* 14) *In orbe immundo munda.*

Credimus? an flagrans Amianti tela sub igne
Mersa, velut mediis purior exit aquis?
Certa fides, quamvis magis inviolabilis una est,
In scelerum mediis integra virgo rogis.

Sicut ex Amianto lapide telæ fiunt igni inviolabiles: ita B. Virgo agnum peperit, cuius glorioso vellere facta est nobis vestis immortalis. S. *Athan.* apud Leonem Castrium in cap 43. Esa.

16. Leæna juxta quam leunculus. *Semel parit, at leonem.*

16) *Leana parienti similis, sed absque feritate.*

Thressa leana semel parit, at parit illa leonem:
Multorúmque instar, partus hic unus habet.
Te meritò dicam parientem virgo leanam;
Dissimile hoc solum est, nil feritatis habes.

Si Dominus Leoni assimulatur non secundum naturam, sed propter ænigma, profectò etiam genitricem eius leænam dixerim. Unde gignitur leo si non leæna mater vocabitur? leænæ autem non contingit secundus partus, ergo non amplius partum novit Maria. * *Epiph.* hæresi. 78.

XX.

17) *Liber uno omnia verbo continens.*

17. Liber explicatus purus ac candidus, cuius in medio notatum sit *verbum.* *Vno complectitur omnia.*

Vt cernis niveam complet vox una tabellam,
Non fuit ulla minùs plena, nec ulla magis.
Hæresis in charta quicquid male carpserit; unum
*Hoc verbum est, quo nunc omnia verba * ruunt.*

Charta purissima in qua verbum sine scriptis impressum scidit fraudis chirographum. *Georg. Nicomed.* or. de oblat.

Liber novus in quo inenarrabili modo Deus verbum citra omnem manus operam inscriptus est *Damasc.* or. 2. de Assump.

18. Liber obsignatus. *Doctis hic servit apertus.*

Non servit rudibus, nec clausâ fronte volumen,
Doctus erit lector: propositúsque liber.
Inspice Virgineas, diducto cortice, dotes,
Quisquis amas; quævis litera pondus habet.

Volumen in quo verbum scriptum est digito patris. *But. hym.* Gr. p. 135.

Liber obsignatus datus viro nescienti literas. *Greg. Neocæs* or. 3. de Annunc. *Damasc.* 1. orat. de Nativit. B. V.

Liber incomprehensibilis, qui verbum Patris mundo legendum exhibuit. *Epiph.* or. de laud Deip.

19. Mensa, in qua panis propositionis, quam mures & canes ambiant. *Vobis strata non est.*

Sint

* *Veritatem, hanc Physicis Historicisque examinandum relinquo.*

* *Heterodoxorum ruunt, orthodoxorum fluunt.*

Sint procul immundi mures, olidique molossi:
In domini mensa turpe sedere canes.
Sta licet ante fores Mariani nominis hostis,
Carpere te pudeat, qui capis inde cibum.

19) *Eucharistiam nobis dedit.*

Mensa fidei intellectualis panem vitæ mundo suppeditans. *Epiph* or. de laud. Deip.

Mensa animata continens panem vitæ. *But.* in hym. p. 123.

Mensa portans copiam propitiationum. ibid.

XXI.

20. Nardus odorifera *Spirat pressa suaviùs.* 20) *Adversa profecit.*

Sensimus oppressis nardum spirare capillis,
Suaviùs ad duros & redolere pedes.
Nardus virgo fuit, tot pressa doloribus una est,
Sed virtutis odor, non dolor, iste fuit.

Nardus pudicitiæ. *Blosius* in precibus.

21. Puteus aquarum viventium. *Dulcis; tamen à mari est.* 21) *Dulcis fit amantibus.*

Ille Samarais puteus dulcissimus undis
Hauserat ex salso flumina pura mari.
Si tibi desipiant salsi nimis æquora mundi;
Fons procul impuro pura Maria mari est.

Puteus semper viventis aquæ. *Richar. à S. Laur.* lib. 9. p. 914.

Fons ex quo vita orat est. *Damasc or.* 1. de assumpt.

Fons universo orbi medicinam offerens. *id.* or. de ass.

22. Phœnix ex cineribus reviviscens. *Ex virgine virgo.* 22) *Virgo virginem peperit.*

Qualis odoriferâ phœnix à morte superstes,
Virgine progenitus virgo parente redit.
Talis matre Deus natus de virgine virgo:
Virgo cinis, Phœnix Christus, uterque parens. *

Quid mirum, si virgo conceperit, cum Orientis avem, quam Phœnicem vocant, in tantum sine coniuge nasci vel renasci constet, ut semper, & una sit, & semper sibi ipsi nascendo & renascendo succedat. *Cyprian.* in symb. Apost.

23. Porta clausa, quæ versatili serâ clauditur & inscripta vox Verbum est. *Panditur ad Verbum.* 23) *Soli Deo desponsata.*

* *Nam ut phœnix cinerem, & cinis Phœnicem; sic Deus Mariam, Maria Deum protulit.*

Aspicis inscriptum distinguere pessula verbum;
Verte, aperit clausas vox tibi lecta fores.
Æterno patuit Virgo castissima Verbo,
Nullius ad blandi verba movenda proci.

Porta pervia simul & clausa. *Ioan. Geom.* ad cap. 4. Luc.

Porta clausa in oriente sita, quæ introduxit portarum clausarum regem, *S. Amb.* in virg instit. c. 8.

XVII. 24) *Invidia profuit ad gloriam.*

24. Rubus ardens incombustus. *Flagrat, non conflagrat igne.*

Innocuo qualis rubus incombustus ab igne
Flagrat, & ardenti fert alimenta rogo.
Talis in accenso flagrat heresis igne Maria,
Livor, alit jactas, sed sine clade, faces.

Rubus ardens qui non exuritur. *S. Ephrem* de laud. B. V.

Rubus naturæ animatus, quem divini ignis partus non combussit. *Proclus* or. de Nat. Domini.

25) *Scala cœli.*

25. Scala cœli. *Coniungit utrumque.*

Dissidet immenso cœlúmque solúmque recessu:
Scala tamen stratâ iungit utrumque viâ.
Virgo via est; quisquis sine virgine scandit olympum,
Absque Deo scandit, quam prait ipsa viam,

Scala ascensúsque omnium, S. Ephr. de laud B. V.

Scala cœlestis per quam Deus descendit ad terras, *S. Aug.* serm. 35. de SS.

Scala per quam descendit Deus, sed ascendit homo, *Io. Geom.* in Cant.

Scala viva cuius locum Iacob conspexit. *Damasc.* or. 1. de Nat. B. V

26) *Deum carne indutum magis fecit amari.*

26. Speculum concavum quo collecti solis radii sarmenta inflammant. *Vis maior in arcto est.*

Solis ut in speculo radiorum cogitur ignis,
Vnde bibunt fusas arida ligna faces:
Sic trahit immensum virgo sub viscera Numen,
Vnde suas flammas orbis amoris habet.

Lumen præfulgens quo mundus illuminatur. S. *Ephr.* de laud. B. V.

Splendor mystici sideris in occidui. *But.* in hym.

27. Speculum planum in quo sol repræsentatur. *In parvo totus.*

Qui

Qui terras superat, speculari totus in orbe
Cernitur immissis Phœbus ab axe rotis.
O quam dissimilis speculo, similisque Maria est!
Hoc totum orbe diem continet, illa Deum. 27) Speculū divinitatis.

Speculum intellectuale contemplativæ cognitionis. *Andr. Cret.* in sal. Angel.

Speculum cunctarum virtutum *Amb.* l. 2. de virg.

28. Tabula legum cui inscriptum: CHARITAS. *Lex omnis in una.* XVIII. 28) Exemplar legum.

Pluribus antiqua leges patuère tabellis;
Pro legum tabula nunc satis unus Amor.
Non opus est tabulâ, satis est pro lege Maria:
Exemplar legis vivum, & amoris erit.

Tabula scriptam legem mortalibus afferens. *S. Eph.* in laud. B.V.

29. Tellus messem & vites ferens. *Tellus inarata ferebat.* 29) Sine viro parens.

Aurea cùm primo florerent secula mundo,
Seminis ignarus fruge scatebat ager.
Aurea iam tandem redierunt secula, quando
Magna parit nullis cognita Virgo viris.

Terra inarabilis cœlestis panis. *Damasc.* orat. 2. de Dorm. Deip.

Aperiatur terra & germinet salvatorem. *Is.* 45. votum erat Patrum.

Terra sui semper similis referta divinis alimentis, arationis expers & sationis. *Io. Geom* ad c. 1. Lucæ.

30. Vas ex luto illustri specie formatum. *Vas in honorem.* 30) Vas in honorem.

Vidi ego de luteis vas non ignobile glebis,
Ornamentum abaci sæpe fuisse sui.
Femina vas luteum est. fuit admirabilis una
Eruta virgo luto; sed tamen absque luto.

Vas atque receptaculum supercœlestis lætitiæ & mysteriorum omnium. *Gregor. Neocæs.* or. de annunt.

Vas pretiosum & excellentissimum, vas honoratum. *S. Epiph.* hær. 78.

31. Vellus expansum in quod solùm rore pluit. *Tacitis ros influit astris.* XXIV. 31) Vellus rore perfusum.

Immadvit sudo vellus Gedeonis olympo;
Sicca tamen circum rore carebat humus.

Tota salutares tellus sitiebat ad undas:
Virgo Deum tacito condidit una sinu.

Descendet sicut pluvia in vellus. ps. 71.6.

Vellus imperceptibilis roris. *Method.* orat. de Hypap.

Vellus virgineum cui cœlestis imber placido se fudit illapsu. *Pet. Chrys.* serm. 143.

32 Vinea florens. 32 Vinea florens. *Fructus in flore videntur.*

Vinea floriferis dum panditur ebria baccis,
Non vanam fructus spem facit illa sui.
Dum Virgo teneris pulcherrima floruit annis:
Ingentem fructus spem dedit illa boni.

Surgamus ad vineas, videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiant. *Cant.* 7.

Vitis uvarum ferax, valde florens, intacta. *Hesych.* or. 2. de Deip.

XXV. *33 Virga Iesse.* 33. Virga arida florem proferens *Sine semine germen.*

Cernis ut arenti vernans rosa stipite surgit,
Et nunc flore viret, quod modo truncus erat.
Virginis effigies parientis virga putatur;
De virgâ flos est: virgine matre Deus.

Planta feracissima virginitatis. *Damas.* or. 1. de Nativ. B.V.

Planta cœlestis pretiosior cunctis & sanctior universis. *Bern.* serm. 2. de adv.

Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus Domini. Isai. 11. 1.

Virgo Aaron frugifera supra naturam. S. Aug. serm. 38. de temp.

Virga Aaron arida absque fomentis naturalibus fructificans. *Philipp. Abbas* lib. 1. in Cant. c 16.

34 Virga Aaron. 34. Virga aromatica odorata. *Moriens placet.*

Ignis in optatos dissoluit aromata fumos,
Et lento sensim pascit odore polos.
Virgo virga fuit; virtus suffecit odores,
Ignis amor, fumus vita, quiésque Deus.

Virgula fumi. *Raym. Iord.* p. 14. c. 56.

Quæ est ista, quæ ascendit per deserta sicut virgula fu-

la fumi, ex aromatibus myrrhæ & thuris? *Cantic.* 3.
35. Vultur concipit austrum hauriens. *Cœlo spirante maritor.* 35) *Spiritu S. fœcunda.*

Nescia connubii madidis fecundor ab austris,
Quod venus est aliis, hoc mihi ventus avi.
Par virgo est volucri: facit hanc fecunda parentem
Gratia; pro vento flatus Amoris erat.

Quid aiunt, qui nostra solent ridere mysteria, quòd virgo generavit; & impossibilem innuptæ, cujus pudorem nulla viri consuetudo temerasset, existimant partum? impossibile putant in Dei matre, quod in vulturibus possibile non negatur. Avis sine masculo parit, & nullus refellit. Et quia desponsata virgo peperit, pudoris eius faciunt quæstionem. *Ambros.* Hexam. lib. 5. cap. 20.

CAPUT LII.

De fonte quarto allusionem.

ALlusiones illas dicimus, quæ aut verborum aliquâ affinitate tantùm aut rerum, aut verborum simul plerúmque, vel cōvenientiâ, vel oppositione ludunt. Perquam elegans hic fons est, aquisque fluit sapidissimis, quanquam rarioribus, neque ubique locorum hauriendis. Ex hoc genere videri potest Seleuci Regis post Alexandrum in Asia regnantis anchora, *Appianus Alexand. in Syriac.* quá cùm ille ab ipsa nativitatis origine femur signatum gereret, evenit, ut dum fortè Babylonem occupatum pergeret, per viam, ad lapidem offensus, cogeretur sistere. Verùm, non infelici dolore ac morâ detentus, humi expressam in annulo anchoram reperit, atque hac velut imperii à Tellure oblati tesserâ; gentilitiam natalemque anchoram imitante, (1) recreari magnâ rerum futurarum spe, per imaginem hanc subjectâ, cœpit, neque opinione suâ falsus, brevi & victor hostium, & regni possessor evasit. Huc & illa Virginii Ursini ex nobilissima Italiæ gente herba semperviva (2) facit, quam in clypeo ferebat, cum lemmate. *La virtu fa. Virtus facit*, videlicet,

I. *Allusiones u: rara, difficilésque sic perquam in fig. imaginibus elegantes sunt.*

1) *Spes improvisa.*

2) *Æterna vita à virtute.*

cet,ut ſemper vivas,quæ verba ex herbæ alluſione petebantur. quo & illa ſpectat Illuſtriſſimi Fabii Chiſii legati Apoſtol.imago à Majoribus ſuis petita, quæ tela aliquot decuſſata, hiſpanicè *dardos* appellata exhibet, cum lemmate *por un*.id eſt, *Pro uno* ſubintellige dar-dos: quod diviſim *dare duo* ſignificat, ut ſi autor diceret; pro uno telo,hoſtibus duo refundam,(1)quod piâ atque eleganti inflexione Chiſius adhibuit Evangelicæ ſententiæ: Domine quinque talenta dediſti mihi, *Ecce alia quinque*.(2)

1) Defenſio generoſa

2) Donis Dei bene uti

II. *Alluſiones in ænigmatis magis, quam ſymbolis uſitatæ.*

Fateor tamen hæc obſcuriora eſſe atque ænigmatis, quàm ſymbolis propiora. Familiaris hæc Italis ludendi in vocibus ratio,ut pluribus lib. 2. patebit. Ad propria familiarum nomina inter ſymbola heroica lib. 4. alluſum reperies. ita Paſqualio Zicognæ Duci Venet. Ciconia: Hieronymo Columnæ Duci Paliani columnæ geminæ media Sirene: Matthæo Aquavivæ cetus juxta natales aquas placuit Herculi Gonzagæ ad facinora Herculis alludere viſum, ideóque domitam ab illo hydram propoſuit. Apud Petroſanctam etiam Margaritam in cõcha reperies Margaritæ Auſtriacæ,Hiſpan.Reg. Campanam verò Campanæ genti, urſum Urſinæ fuiſſe uſitata.Non inelegans illud Herculis Taſſi,qui Taxum uſurpavit,funeſtam aliis locis arborem, tamen in Italia ſubter quieſcentibus innoxiam, adſcripſit igitur: *Itala ſum, quieſce*. quo nomine, & arborem, & ſeipſum,ſoli illius gentiſque nobilitate ſuâ dignum indole, profitebatur. Appoſita verò etiam illa fuit Alexandri Donati,qui Cardinali Franciſco Barberino ad ſcholaſticas exercitationes invitato, honoris gratiâ inſtruxerat præ Gymnaſii foribus ſymbolicum ex floribus hortum tanquam Eloquentiæ florentis imaginem, cui inſcripſerat. *Exſpectat apes*, quæ ut Barberinis gentilitiæ erant, ita nihil horto florenti uſitarius,quàm floribus apes excipere. Similia, ubi claritatem parem elegantiæ alluſionum junxerint, mirificè delectãt. Verùm ex omni illud aurum ſolo non eruitur.

III. *Luditur in rebus ac*

Plura reperiuntur ſymbola, quæ in ſolis inſcriptionũ vocibus aliquâ inflexione ludãt; ſed vel in materia ſymbolorum,vel in re & lemmate ſimul gratiùs luditur. Minus

nus enim ut raritatis, sic elegantiæ obtinet Antonii Caraffa Mirabelli March. symbolum, in quo gladio sectus anguis lemma præferebat, *Dum spiro spero.* quam apes illæ Barberinorum in floribus. Nos aliquot exempla subjiciemus, inter quæ etiam nonnulla reperies sententiarum metaphorica appositione ludentia; pleraque tamen in verbis tantum versantur. quod aliorum nulla copia suppeteret.

Exempla symbolographorum ad fontem quartum allusionum.

IV.

1. Bos in cujus capite accensæ faces, ut Hannibal ad terrendos Romanos fecisse memoratur. lemma, *Terror & error.* Videlicet. Dolus, an virtus quis in hoste requirat? *Paradinus* symb. 180.

1) Terror, delusio.

2. Firmamentum cœlorum. lemma. *Immotum in motu.* Scipio Bargalius. Cardinali Estensi illud tributum, quòd inter negotia turbasque frequentes non moveretur.

2) Constans.

3. Cuneus à malleo in lignum adactus, lemma. *ut feritur, ferit.* Bargalius. Convenit in illum, qui quod ab aliis patitur, aliis infert,

3) Malum referre

4. Insititius ramus in tranco. lemma. *Alterius altera.* scilicet, res poscit opem: nam & ramum truncus, & ramus truncum juvat. *Bargal.* nimirum anima corpori, conjux conjugi, proles parenti mutuam debet opem.

4) Mutuum subsidium.

5. Canis arrectis auribus lemma. *Aure auram.* Aresius: ita superbus & laudis appetens

5) Vanus.

V.

6 Penna ex ala anserina. lemma. *Non evehar, ni vehar.* videlicet à volucri primùm. Deinde nisi vehar à scriptore, non evehar ad gloriam. *Aresius.*

6) Altior virtus infirmos tollit.

7. Navis in mari lemma. *In magno magna.* Aresius. Nempe magni magnis prædis vela pandunt, & in magnis aulis sumptus magni.

7) Magnæ domus magni sumptus.

8. Titio viridis igni appositus, qui hinc flammam concipit, inde aquis defluentibus stillat. lemma. *Temporo simul eodem.* De Rubeis. talis sanctus

8) Amor fixus ardor & lacrymæ Martyrii.

ctus Titianus martyr; inter flammas & lacrymas.

9) Circumcisio. 9. Lampas emuncta in festo circumsionis Christi proposita. lemma *Vt luceat omnibus*. Aresius. Alluditur tantùm ad S. Scripturam.

VI.

10) Reges Christum quarunt. 10. Apes volantes ad rosam. lemma. *In odorem currimus*. Aresius. in festo Epiphaniæ, ubi rosæ Christus, apibus Reges comparantur.

11) S. I. Baptista. 11. Avis paradisiaca S. Ioanni Baptistæ applicata. lemma, *Non manducans, neque bibens*. Aresius.

12) D. Bartholomæus, Innovari. 12 Serpens suâ pelle inter saxa exutus. D. Bartholomæo convenit. lemma. *Renovabitur juventus mea*. Aresius.

13) Malum pro bono. 13. Apes fumo pulsæ lemma. *Pro bono malum*. Aresius. tales Apostolici viri persecutiones passi.

14) Aliis impendi. 14. Fax. lemma. *Non quarit qua sua sunt*. Aresius. Sic Christus & Apostoli se aliis impenderunt.

15) Tempore facere. 15. Horologium quod suo tempore sonat, subscriptio. *Tempus tacendi, & tempus loquendi*. Eccles. 3. Anton. de Burgur d.

VII.

16) Arrogans premitur. 16 Navis inflatis nimium ex vento velis mergitur. lemma. *Si tumeas, timeas*. PP. Belgæ. nempe ambitio periculosa est, & sæpe obruit.

17) Solitudo prodest. 17. Vites sub terra conditæ, ut conserventur & fecundentur. lemma. *Dum condor, fecundor*. PP. Belgæ. Ita Societas per recessus exercitiorum spiritualium fecundatur.

18) Bonus inter malos. 18. Cygnus aquis innatans. lemma. *tangor, non tingor ab unda*. PP. Belgæ. sic inter sordidos & noxios homines castè versatur Societas.

19) Plenus meritis moriens. 19. Luna plena eclipsin patitur. lemma. *Tum me terra teget, cùm totum impleveris orbem*. PP. Belgæ. luna suo lumine: Franc. Xaverius, conversione gentilium, virtute, famâ nominis.

VIII.

20) D. Ignatius illusor. 20. Simius somite incautè ludens pyrios pulveres séque unà inflammat. lemma *Malè luditur igne*. PP. Belgæ. malè scilicet D. Ignatio illusum est à Nobili viro, qui se ignibus devovit, nisi Ignatius ignem mereretur, quo die voti reus interiit.

21) D. Ignatius in oratione raptus. 21. Pyrium globum succensum ignis extollit. lemma. *Sursum rapit ignis*. PP. Belgæ. Ita D. Ignatium orationi inten-

intentum ignis divini amoris sursum elevat.

22. Chalybs silice percussus dat ignem. Uti Ignatius naturali lapide ignem amoris Dei. lemma. *percussus concipit ignes* PP. Belgæ. 22) *Ignatius lasus convertitur.*

23. Ovis signata. lemma. *Notor, ut noscar.* Guil. Zincgrefius. sic M. T. Lentulo l. 1. epist. fam. Illustrabit tuam amplitudinem hominum injuria. 23) *Ex calumnia honor.*

Lusit in hoc genere felici symbolorum partu Guilielmus Hesius Belga Societatis Iesu, dum fides divina musicorum instrumentorum fides translatè componit. Ex quo, exemplorum gratiâ, huc transferre aliquot imagines placuit.

IX.

1. Cithara sine chordis. lemma. *Vis vitam tollere, tolle fidem.* id est qui incredulus est, non videbit vitam. Ioan 3. 1) *In fide vita*

2. Chelys, in qua una fides fracta est. lemma. *Quid reliqua, si me deficit una fides?* sine fide impossibile est placere Deo. Heb. 11. 2) *Fide Deo placemus.*

3. Chelys in qua una tantum fides lemma. *Sola fides est vana fides.* id est, fides sine operibus mortua est. Iac. 2. 3) *Fides & opera.*

4. Cithara cui assidet pusio, sed non tangit. lemma. *Muta fides, nisi mota.* Fides si non habeat opera, mortua est. Iac. 2. 4) *Fides mortua.*

5. In Sambuco fides laxæ & pendentes admotâ frustra manu, lemma. *Si laxa est fides, fidem negabit.* Væ dissolutis corde, qui non credunt Deo, Eccl. 2. 5) *Fides laxa.*

6. Fides citharæ in mensa concussæ tremunt. lemma. *Rebus in trepidis fides animosa vivit* id est, sancti per fidē convaluerunt de infirmitate, fortes facti sunt. Heb. 11. 6) *Fides robora.*

X.

7. Arcus qui fide seu chordâ adductâ frangitur. lemma. *frangitur adductâ segnis inersque fide.* Resistite fortes in fide. Pet. 5. 6) *Fides stringit.*

8. Fides in chely adducuntur. lemma. *Vis ipsa tortura fidem facit animosam.* 1. Petri 1 Probatio fidei vestræ in honorem, &c. 8) *Fides martyrum.*

9. *Crede* ad rupem allisum. ad quod echo reddit, *ede, ede.* lemma. *Nec sola nec integra reddit, Perfidus interpres.* Sepulchrum patens est guttur eorum, (hæreticorum) linguis suis dolose agebant in psal. 5. v. 11. 9) *Mutilare 3. literas.*

10. Puer utrísque manibus in sambuco ludens. lemma. *Fidem concordia sanam sola probat.* Credentium cor unum Act. 4. 10) *Fides concors.*

Exempla

Exempla autoris ad quartum fontem allusionum.

DEIPARA VIRGO MARIA EST

XI.

1] Deipara Arca federis.

1. Arca federis. *Non nummis, sed Numini.*

Non patet hac nummis, sed magni est numinis arca.
Quàm similis virgo, dissimilisque fuit!
Lapsas arca polo leges, ac manna tenebat.
Legifer hâc arcâ virgine clausus erat.

Arca viva & animata ac velut propitiatorium in terra. *Method.* or. de Hypap.

Verè arca est sanctissima virgo intrinsecus & extrinsecus deaurata, quæ universum sanctitatis thesaurum suscepit. *Greg. Thaum.* de annunt.

2) Lignum.

2. Arbor illustri fructu ornata. *Mors ex morsu.*

Vna dabat vitam, malus dabat altera mortem;
A malo omne malum provenit, omne bonum.
Nunc eadem mortem malus parit atque salutem,
De planta postquam virgine natus homo est.

Lignum vitæ, quod solum fuit dignum portare fructum salutis. *Bernard,* Hom. 2. de adventu.

3) Arca Noetica salutis.

3. Arca Noë. *Sit cara * tibi.*

Qui male Noeticam tardus neglexerat arcam,
Dicitur æquoreo mersus obisse salo.
Extra hanc nulla salus arcam est, extraque Mariam;
Illa salus paucis; pluribus ista fuit.

Arca Noë est. *ut Bonav.* in laud. B. V. n. 4.

Arca est, arcâ Noë latior, longior, illustrior. *Hesych.* or. 2. de laud. Deiparæ.

XII.

4) Aula Dei.

4. Aula ornatissima, seu palatium regium. *Regi non gregi.*

Vincit in auratis Regum palatia muris,
Quæ vivo clausit pariete Virgo Deum.

Palatium animatum Regis Angelorum *Greg. Neocæs.* or. 3. de annunc.

Aulá cœlestium sacramentorum. S. *Ambr.* l. de instit. virg. c. 7.

Aula

* *Arca* anagram. *cara.*

Aula regalis ſoli Deo ſubdita. *Ibid.*

5. Currus ſolis quadrijugus. *Hac ſoli eſt condita Soli.* 5) *Deum ſo- la portat.*

Quam procul hinc cernis, ſoli patet aurea Soli.

Non paret Phaethon tanta quadriga tibi.

Virgo Deo plena eſt, nihil hinc ſibi vindicat orbis:

Sol Deus hac oritur, qua fuit orta Deo.

Rheda aurea ſolis myſtici. *Io. Geom.* 3. de B.V.

Quadriga Eliæ virtutibus trahentibus conſita. *Io. Geom.* hym. 1. de B.V.

Vehiculum ſanctiſſimum eius, qui eſt ſuper Cherubin. *Buteo* in hym. gr.

6. Ianua paradiſi inter cœlum terrámque in muro conſtituta. *Pandet ave, quod clauſit Eva.* 6) *Ianua cœli eſt.*

Qua paradiſiacum munivit Ianua campum,

Heu dolor! Eva, tuo crimine, clauſa fuit.

Sed tamen, ut patuit naſcenti virgo Tonanti:

Certior ad cœlum porta reperta fuit.

Porta cœli. Gen. 28. *Rich. à S. Vict.* in Cant. c. 39. S. Aug. ſerm. 6. *Epiph.* or. de laud. Deip.

Porta Orientalis. *Greg. Neocæſ.* or. 3. de annunc.

Ianua paradiſi. *Petrus Damiani* ſer. 3. de Nat.

7. Mare ex quo manus margaritam elevat. *Dant maria gemmas.* XIII. 7) *Ex mari impuro gemma.*

Impuro rutilam quis ſperet ab æquore gemmam?

Sunt tamen æquoreo munera fuſa ſalo.

Prodit ab impuris virgo maioribus inſons.

Nonne iterum gemmam fundere credis aquas?

Mare ſpirituale habens gemmam cœleſtem Chriſtum. *Epiph.* or de Deip.

8. Mare ſuper quod rota cum ſitulis ſuſpenſis. *Haurit inexhauſtum.* 8) *Mare gratiarum.*

Vaſtum haurire licet, non exhaurire profundum:

Sufficit æterno gurgite pontus aquas,

Plurima quantumvis profundat munera virgo:

Plura tenet. vaſtum eſt ſola Maria mare.

Mare ſpatioſum eſt miſericordiarum. *S. Chryſ.* in hor.

Pelagus gratiarum. *Damaſc.* or. 1. de Nat.

Pelagus gaudii inexhauſtum. *Damaſc.* or. 2. de aſſump.

Pelagus ſanationum. ibid.

9) *Amari digna.* 9. Medica potio. *Et amaris amara.*

Non fugienda tuo est, quamvis sit amara, palato;
Dum redimat longis pota medela malis.
Punis virgo tuos, sed amara mereris amari.*
Verbera materni pondus amoris habent.

* Maria anag. amari.

Medicina insanabilium vulnerum. *S. Germanus.*

Myrrha electa dans suavitatem odoris. *Rich. à S. Laur.* l. *12.* & Hebraice *Maria* mare myrrhæ exponitur.

XIV.

10) *Ornat Virgo Ecclesiam.* 10. Monile ornatum. *Non onerat, sed ornat.*

Cernimus humano pendere monilia collo,
Ornatus tantum, non onus esse solent.
Christe caput, tollúmque Ecclesia, virgo monile es:
Hoc ornare suos, non onerare potest.

Monile paradisi inexplicabilis. *Epiph.* or. de laud. Deip.

11) *Fructû suo reficit.* 11. Oliva in Campo, quæ virgineis manibus sata uberior provenit. *Dat virgo vigorem.**

Virgo oleam plantet; fecundis maior olivis
Sentiet admota virginitatis opem.
Quos igitur de te fructus sperare licebit,
Quæ plantas ipsum virginitate Deum?

Arbor fructum ferens splendidum unde fideles alitur. *Buteo* hym. græc. p. 125.

Quasi oliva speciosa in campis. *Rich. à S. Laur.* l. 12. ex Gant.

12) *Virgo remora est Christi.* 12. Remora navem in cursu sustinens. *In remora mora est.*

Credimus in medio remos torpescere ponto?
Et remoram parvâ sistere mole ratim?
In re certa mora est, hæret navisque, Deúsque:
De remora non est fabula, virgo trahit.

13) *Virga hæc petras cordium scindit.* 13. Virga Moysis. *Et petras verbere frangit.*

Virga suo potuit tactu diffindere petras,
Saxea quantumvis pectora virgo *movet.*
Optatas traxit Moyses de rupibus undas:
Eliciet lacrymas Virgo vocata tuas.

Virga mystica. *But.* in hym. Græ. p. 135.

Petra melle, id est, verbo fluens *Io. Geom.* in Cat. cor. ad cap. 1. Luc.

* *Virgo* anagr. *viger.*

COR

LVSVS SYMBOLICVS
DE
IMMACVLATA B. MARIÆ VIRG. CONCEPTIONE.
ex Anagrammatis traductus.

Ostquam Sanctiss. D. N. ALEXANDER Papa VII. constitutione nova an. *1661*. B. M. V. immaculatè conceptæ honorem adversus obtrectatores quosdam egregiè munivit, fuit in aula Eminentiss. Cardinalis JULII ROSPIGLIOSII quidam è Ministris *Ioan. Baptista Agnensis* cęcus, qui intra biennium sexcenta propemodum anagrammata, quibus rarissimâ felicitate elogia purè immaculatèque conceptæ Deiparæ complexus est, ex hoc programmate eduxit, iisdem ubique retentis literis.

AVE MARIA, GRATIA PLENA, DOMINUS TECUM.

Ex his quædam ego primùm sub *Psalterii* titulo vulgata SS. Patrum sententiis firmavi; alia deinde prodeuntia brevi prosa, lapidario stylo formata, ornavi. Ex quibus cum symbolica sese nonnulla offerant, non abs re futurum credidi, si novâ hæc in classe seorsim censerentur. Unum tamen quod de *Arcu Noë* Anagramma subjeci, meum est, quo sexcentesimum Agnensis numerum explevi.

ANAGRAMMA.

1. *Io! en* ADAMAS, *unica gemma, ter pura luti.*

SYMBOLUM.

ADAMAS. *In sorde micat.*

EXPOSITIO.

Quod in cœlo stellæ, hoc in terra gemmæ sunt:
Lucent in caligine, in sordibus sine sorde emicant,
terrena (sic fas sit loqui) siderà.
Illustri si nos credimus Epiphanio (1) posteri,
Adamas Hebræi in habitu Pontificis eminens,
Scelera populi immutato colore nunquam tulit,

(1) *Libro de 12. Gemmis ration.*

Sensum lapidi inesse crederes;
Ita, cum nemo ad sua flagitia è populo erubesceret,
Erubuit sanguineo colore mutatus lapis,
Belli imminentis cruentus nuntius.
Cum horror vitiorum à peccante vulgo aberat,
Exhorrescere lapis nigricante pallore visus est,
& secutura colore suo signare funera.
Solùm, cum populo innocenti sua affulgeret felicitas,
Niveo *pura* hæc *gemma* radiabat sidere:
Ut qui lapide hoc non esset magis lapis,
Lætari sentiret & lætaretur lapidem.
In hoc *Adamante*, te intueor purissimam Virginem,
Quanquam nihil lapideum possideas,
Tota mitis, Mater ipsius Misericordiæ.
Adversus scelera tamen es *Adamas*;
quia nil nisi purum adamas.
Concepta tanquam *gemma pura*, ut purè conciperes
Talis in *luto*, ut erueremur è luto.

II. ANAG. *Agna Sion verè immaculata Deum parit,*
Agna, mater munda, tu aperis coeli viam.
O Agni mater, summè pura ac nitida, vale.
Agna jure munda, mei pastorem lactavi,
Io, Agna Dei mater lupum averni mactas.

AGNA *Intacta lupo.*

Naturæ miraculum proponimus,
In Agna Matrem, in virgine parentem,
tam similem in simili, quàm dissimilem.
Maculati genitoris partum agnæ immaculatum,
Agnam Agni castissimi sine semine genitricem.
Quæ *cælum*, quod nondum attigerat, aperuit,
Viam, quam nondum triverat, ostendit,
Peccata, quæ illam non tetigerant, pariendo solvit,
Cum Agnum pareret pro peccatis immolandum.
Ipsam pariendo pararet ad cælum viam.
Sine exemplo Mater,
Quæ nec ante se habet similem, nec post se sequentem:
Exemplo tamen omnibus,

Puritatis

Puritatis quam amarent, & mansuetudinis quam sequerentur.
Quanquam Agna esset lupis ipsis metuenda,
Illumque, qui circuinit quærens quem devoret, circumventum,
Averni lupum fortior *Agna* mactarit.
Jam victrix priusquam nata,
Quin, metamorphosi naturæ admirandâ,
Sui Agna Pastoris custos facta,
Pascentem omnia pavit,
tantó rariori beneficio,
Quód in uno innumeros pasceret filios.

XIII. ANAG. *Apis una Mater aculeum ignoret Adami.*

APIS. *Ex flore & rore.*

Frustra hic quæris venenum in aculeo,
Tota mellea est *Apis*, fel omne ignorat.
Sola Adamidum nec pungitur, nec pungit,
Ab origine nescit aculeum.
Et quid mirum? princeps est apum,
Ex flore & rore cœli nata & fecundata:
Mellis ipsa cœlestis non sterilis parens.
Quando illum concepit, cujus & nomen melleum est,
In florigero Nazaretho florilega Virgo,
Repente ab obumbrante cœlitus spiritu,
Et verbo Virginis unico,
tanquam ex rore cœlesti, & flore campi Mater,
Sine mariti, non tamen sine filii, amplexibus.
Tam liquida animi voluptate, quàm nulla corporis,
Absque dolore, nec tamen absque dolore;
Quem cum in nascente non sentiret nato, sensit in moriente.
Dolore filii morte immortua, quamvis viveret,
Amore victura in morte sua, quamvis moreretur.
Ita in amore dolor, in dolore amor,
In ape nostra aculeus, sed sine Adami felle.

XV. Anag. *Tu Regina pia, summa, & munda coeli Ara.*

ARA COELI. *Placanda ponitur ira.*

Cœlum aras habere,
In cœlo esse incensa, Presbyteros, & thuribula

Quis crederet, nisi Joannes Aquilinis vidisset oculis?
Nunc alteram *cœli Aram.*
Romani habent in terris; alteram beati in cœlis.
Illam veneramur, sed hanc præferimus.
Et quis non faciat, nisi qui Mariam non amat?
Quis animatam aram non præferat lapideæ?
Cœlestem terrenæ?
Perpetuam ruituræ?
Divinam humanæ?
Quam nemo violavit unquam irrumpens barbarus,
Nec attingere violator potuit.
Quia *summa* & *munda* in cœlo extructa fuit.
Advolvamur huic aræ peccatores supplices,
Ut ad mundam hanc aram mundemur:
Quia nihil à se rejicit, præter maculam.

V. Anag. *Arca pura nati Dei, cum tegam almo sinu.*

ARCA DEI. *Pretiosa latent.*

An suos Deus gratiarum thesauros
Non clausit in arca fictili,
Dum clausit in Maria?
Fictili, non diffiteor; sed tamen firmissima.
Cui novo artificio thesaurus impositus robur daret,
quia fuit nati arca Dei.
Quod suo claudebat arca sinu, hoc erat invincibile.
A furibus nihil huic arcæ metuendum,
Cúm lateret in illa custos:
Hercule fortior, Argo oculatior.
Thesaurus hic itaque custodiebat Arcam,
Dum Arca custodiret thesaurum.
Procul igitur hinc omnes Dæmonum insidiæ,
Omnis furtiva gratiarum manus.
Quod sub tam vigili ac forti custode,
Thesaurus hic non posset eripi.
Sed nec deberet
Tantum audiri in terra cœloque opprobrium,
Ut eadem esset Arca Dei & Dæmonis.

VI. *Arcus à Noe, laetitia mundi, gemma pura.*

ARCUS COELESTIS. *Tenditur, ut parcat.*

Iratum totus orbis Deum horruit,
Cúm omnes, præter Noë, sub aquis gemerent.
Mox ex nubibus Deus tetendit arcum;
Non ut feriret, sed ut parceret:
Miti pugnæ spectaculo.
Hinc sine telo Arcus, & nervo fuit,
tanquam fractá jam irâ; & exhaustá pharetrâ.
Verùm nondum inanis est.
Furore nostro novum furorem succendimus.
Adhuc tempestates aër cogit, ac fulmina,
Ictura, & graviùs, & sæpiùs,
Nisi Arcus noster Noeticus Deipara
Excussis sese telis interponeret.
Hic, ut parcat Deus, tenditur:
In nubibus mundi, sine nube peccati, *mundus*:
Cui pro colore innocentia, pro luce est puritas.

VII. *Aula sum tota munda ac Regina Empirei.*

AULA DEI. *Artificem commendat opus.*

Aulam Dei mundam
Nemo cum mundi *caula* nisi errans confuderit.
Utraque quidem oves recipit, sed hæc etiam hircos.
Augiæ in cœlo stabulum non est,
Quanquam aulæ Dei suus non desit Hercules:
Qui arceat sordes, non efferat.
Nulla hic toleratur sordium illuvies,
Ubi summus inhabitat Cæsarum:
Ubi ephebi sunt Angeli, ministri Cœlites:
Ubi idem Deus & artifex est, & incola.
Miretur Regina Sabæ sua in aula Salomonem.
Hic obstupescet penitùs,
Umbram illic se vidisse sapientis agnoscet in Rege,
Hic ipsam Sapientiam videbit in corpore.
An igitur, cùm hæc suam instrueret aulam,
Lapsum in opere potuit admittere?

Aut insipienter agere Sapientiâ?
Hoc nemo credet, nisi qui non credet.

VIII. *Aurora munda, & luna magis pia emicet.*

AURORA. *Lux nuntia lucis.*

Jucundum orbis spectaculum est
Aurora in cœlo, & *Maria* in Bethlemi stabulo.
Utraque lucis nuntia, & lux ipsa est quoque.
Nec potuit nisi per lucem lux ipsa mundo nuntiari,
quando tenebrarum nulla est cum luce societas.
Munda mundi Aurora *Maria* fuit,
Quid enim in lucis parente immundum reperias?
Procul hinc noctuæ & vespertiliones,
Gentiles ac hæretici
Est Aquilinis hæc tantùm oculis conspicua,
Quia salutiferæ hujus Auroræ lux oriens
omnem peccati noctem dissipat.
Pura Lux
Ut caligantes oculos offendit, sic juvat sanos.

IX. *Ego aurum nitens immaculata Deipara.*

AURUM FULGENS. *Purum ex impuro.*

Aurónc in terris quicquam purius nitet?
Maria auro fulgentior.
Sol auri illustris est pater: terra obscura genitrix est.
Maria ex terra obscura, auro illustrior emicat,
Quia increato ex sole traxerat
Decorem, & decus formæ immortale.
Quod cùm videret atque invideret Lucifer,
Omnia conatus, ut hanc lucem eriperet Virgini,
Victus, contritusque à muliere,
Etiamnum involutus tenebris, gemit in carcere.
Aurum obscurari caligine non potest.
Nec etiam cum latet pretium amittere.
Decus illius solare est,
Quod cum alibi occidit, fulget alibi.
Quod Sol Christus Mariæ dedit, terra non adimit.
Ipso in bestiarum stabulo eminet, ut aurum in luto.

Ipsa

Ipsa in origine suum habuit pondus ac pretium,
Etiam inter contaminata intaminatum.
Pretiosam itaque Mariam nemo non dixerit;
Quando qui aurum contemnunt Superi,
Hanc tamen summè æstimant.

X. *En civitas alma, purè munda Regi amato.*

CIVITAS DEI. *Hic sedem dant fata quietam.*

Ne metuas pia in solitudine anima,
Si Maria tecum fuerit, hæc tota est civitas.
Et ne propugnaculum contra hostes desit,
Est civitas refugii.
Cave tamen peccator, si fueris, maneas.
Nam purè munda cùm sit, peccatum non patitur,
Cum cetera admittat omnia.
Duas sibi condidit omnipotens artifex civitates:
In cœlis unam, in terris alteram:
Hanc nobiliorem, quia animatam,
Utramque tamen Sapientiæ divinæ sedem.
Disparem in multis, in hoc parem,
Quòd *nihil coinquinatum intrabit in eam*.
Deus cœli in terris imaginem condidit,
Dum condidit Mariam.
Hac tamen artis & naturæ metamorphosi,
Ut imago suo esset prototypo illustrior.

XI. *En pura domus aurea micat almè ignita.*

DOMUS AUREA. *Soli Deo.*

Domum Neronis auream Vetustas prædicat;
Sed ferreum domus incolam Tyrannum,
Impurum lenonem, in puro hospitio,
Domum Domino meliorem.
Nos contra.
Domum quidem habemus auream: sed in hoc disparem
Neronianæ, quamquam aliis parem:
Quòd suo sit hæc domus Domino deterior:
Quamvis sola esset Deo digna.
Ignosce, Maria, si, cum laudare te cogito,

Cogar contemnere.
Quem tuo clausisti hospitem cœlestem sinu,
Melior te, suá domo, Dominus fuit.
Aurea cùm esses charitate, is totus aureus & ipsa charitas
Cum luce fulgeres sapientiæ, ille ipsa fuit sapientia:
Cum gemmis virtutum radiares, ipse gemma & virtus fuit.
Pura Tu, sed ipsa puritas filius.
Nemo igitur hic quærat maculam,
Ubi in auro habitat puritas.

XII. *Eia tu orientalis gemma, pura ac munda.*
Mater, sed unica, inviolata, gemma pura.
En mira gemma, tota lucida, pura naevis.
Tu pura gemma, cara, data in monile JESU.
O gemma, mirè tu pura in aula sancta Dei.

GEMMA. *Qui novit, æstimat.*

Gemmæ olim Rationali insertæ Pontificio,
Rara luce emicabant in pectore:
Nunc virgineo majori in pectore luce fulgurant:
Illas duodecim una hæc gemma superat,
Puritatis, ab origine illæsæ,
In Adamante populus olim verè adamantinus,
Cum gemma ruberet, sui legebat notas sceleris:
Cum niteret: suam innocentiam,
Sic Virgo nunquam erubuit, nisi nostro scelere,
Suâ semper innocentiâ canduit.
Divini *gemma pura* Oceani,
Data & nata mundo,
Ut esset *in monile* JESU, suæ carnis amplexu stringendi,
Cujus è collo pependit sæpius, tanquam ex auro gemma.
Aulâ sanctâ Dei, quam profanâ mundi dignior,
Adamante durior patientiâ,
Amethysto spe vernantior,
Amianto inviolabilior puritate,
Pyropo charitate flagrantior.
Hexacontalithon (a) Atlantum jure dixeris,
Ita omnium Gemmarum colores refert,

(a) *Isidorus Orig. lib. 16. c. 13.*

Virtutum

Virtutum & gratiarum una Virgo compendium.
Digna quæ ex illius penderet collo,
à quo pendent omnia.

XIII. *Pura & digna Mater, summa cœli ianua.*

JANUA COELI. *Nil subit impuri.*

Nullibi magis vates Maro, quam dum canit.
Noctes atque dies patet atri janua Ditis :
Et, *facilis descensus averni est* :
At, *superas evadere ad auras, hoc opus, hic labor est.*
Maria laborem minuit, cœli janua,
Clausit inferni, & aperuit januam cœli,
Cùm hanc ad terras transtulit, ne tam esset ardua.
Alii Samsonem Philistæorum sub portis stupeant.
Cum has ab urbe in montem transtulit;
Ego mirabor, & prædicabo justiùs Mariam,
Cum cœlorum ad hanc vallem portas detulit,
Ille utrisque laboravit humeris; hæc verbo potuit.
Cum portantem omnia tulit sine onere:
Ipsa denique facta Dei Mater & cœli janua.
Procul hinc omnis immundities.
Nam summo hæc patet Numini,
Purus hic cœli aditus est.
Nihil inquinatum hàc subit.
Dæmon ejici cœli janua potuit, recipi non potest.
Hæc nulli è Mundo, nisi mundo patet:
Nulli patuit crimini, ne pateret Dæmoni.
Adeò tamen infesta peccatis,
Nulli non patet peccatori,
Ut illa deserat, ab hac admittitur.

XIV. *Age idea sanè clara omnium puritatum.*

IMAGO CANDIDA. *Nil par Apelles.*

Plâto Philosophorum Salomon,
Ideam puritatis absolutiorem,
Nunquam formavit in capite, quàm Deus in carne.
Cùm Virginem filio Matrem fingeret,

Et sponsam sibi.
Defecisset supremus artifex puritatis,
Si quid in hac idea admisisset impurum.
Macula hæc non tantum operis, sed & artificis foret.
Evam formaverat ideam Deus puram;
Sed deformaverat allapsus serpens.
Unde ideæ reformator suæ Deus,
Evam condidit alteram, expurgaturus primam.
Serpentem terræ affixit, ut posset conteri.
Qui ne caput rursum peteret, contritus est caput,
Virginem ille vicerat, à Virgine est victus.
Impurum nihil affricuit.
Quando jam omne venenum sub pedibus expuit.
Oppresso igitur impuritatis auctore,
Mariæ ab ortu stetit integra puritas.
Et decuit,
Ut aliquod Dei opus extaret purum.
Ne in supremo hoc solum auctore falleret,
Quòd *simile à simili prodeat.*

XV. *Dei summa imago, clara & pura inventa.*

IMAGO DEI *Digna Deo.*

Ex signo res cognoscitur.
Ex pura Dei imagine, ipsum Deus prototypon.
Cave, ne Mariam assignes alteri,
Clara Dei imago est.
Ut Dæmon huic suum unquam stigma impresserit,
Nunquam concedes, nisi damnes sceleris Virginem,
Et Dei formam eradas in Matre Dei.
Propudiosum facinus,
Eandem, quam Deus pinxerat artifex tabulam,
Iis, quibus seipsum exprimeret coloribus,
Hanc pinxisse & Dæmonem formâ ac colore suo.
Amovete blasphemiam,
Tam infame Virgo lilium nunquam in dorso tulit.
Tam dissimilis nunquam fuit sui,
nunquam Dei.
Relinque igitur Dæmoni, quæ sunt Dæmonis:
Redde *Deo, quæ sunt Dei.*

XVI. *Sana & mira, en procul à te Adami iugum.*

JUGUM. *Pro liberis non est.*

Mira res, & par ænigmati,
MARIA Adami filia, sed ante parentem,
Electa priusquam nata,
Dei Mater, sed post Deum genita,
Hòc Deo, quàm Adamo genitori similior,
Quod hic sub jugo, illa libera: hic peccator, illa esset immaculata.
In lumbis Adami cadentis nobiscum fuit;
Sed sola non cecidit, cum cadente,
Sola à non libero fuit libera,
Sine omni jugo: nisi quod portaret jugum Domini,
quod libertatem non tolleret, verùm servitutem,
non oneraret, sed levaret ferentem,
Suave jugum, quia sine jugo.
Itaque tam dissimilis parenti nata, quàm similis fuit.
Quæ novo, naturæ dicam, an gratiæ prodigio?
Suum ipsa rursum genuit parentem.
Duos habuit partus adam admirandos,
Unum ex latere incorrupto mulieris,
à qua erat corrumpendus:
Alterum ex lumbis jam corruptis Virginis.
per quam erat integritati restituendus.
Libertatem per illam amisit, cui dederat;
per hanc recepit, cui non contulerat.
Vix dubium: Plusne parenti debuerit filia,
an filiæ pater?
Ille corruptus genuit *Mariam* solo:
Hæc incorrupta genuit Adamum polò.
Mortalem vitam accepit, reddidit immortalem.
Ergo dicamus: filia est parens patri:
Pater est natus filiæ.

XVII. *Luna ignea, imò lactea, merita, pura sum.*

LUNA. *Implevit orbem.*

Qui lunari in orbe quærunt tenebras,
Plenum licet speculentur Astrologi, plenum non vident.

In

In Maria plenum exhibemus purumque lucis circulum,
quem qui non vident, invident.
Non plenum supergressa Virgo lunæ orbem,
Sese inferiorem jure pedibus calcat.
Quòd defectum ab ortu omnem ignoraverit,
tam vacuæ dissimilis, quàm similis plenæ.
Plenâ tamen Lunâ Maria est plenior.
Cum suæ in illa maculæ, in hac nullæ appareant,
nec ab ortu quidem.
Illa noctem de mundo auferre nequit pleno lumine;
Hæc peccatum à mundo plena aufert gratiâ:
Nisi cæcus ad hanc oculos occluserit.
Et quamvis vera luce orbem non impleat hominum,
Implet tamen suum.
Candorem in hac nemo desideret, quia *lactea* est *puritate*.
Calorem frigidi peccatores quærant, quia *ignea* est charitate.
Nemo sub hac luna non illustrabitur,
quia suum semper implevit orbem.

XVIII. *I mare lacteum, Virgo pia, sana, & munda.*

Mare lacteum. *Nescit procellas.*

Procul hinc sævæ tempestates & naufragia
Mare Maria lacteum est,
Ventorum sævitiam, nec parit, nec patitur,
Sine fluctuum jactatione tranquillum est,
Tam malaciæ amans, quàm fugiens malitiæ.
Quicunque sese illi hac in vita crediderit Navita,
Navim vitæ collocavit in tuto,
In portu propemodum est, cum solverit.
Quæ vitam genuit, non parit mortem.
Etiam impiis sese exhibet *Virgo piam*,
Insanis *sanam*, immundis *mundam*.
Cum à mundo ad salutem, à naufragio ad portum vehit.
Et qui posset aliter Virgineum hoc mare,
quod alium nec introitum vitæ novit, nec exitum,
præter unicum salutis portum Jesum,
Ad quem tota, & concepta, & concipiens Maria spectavit!
Draco mulierem hanc absorpturus,
Qui cum suis bibit *tanquam mare* iniquitatem,

Sub

Sub calcaneo Virginis præfocatus hæsit,
Marc facilius, quàm Mariam hausturus.
Lac hic serpens non bibit.

XIX. *Margarita coeli sum, nivea, aptè munda.*
Margarita Eoi penitus munda maculas.

MARGARITA *Filia Solis.*

Nemo immundam dixerit in ortu Mariam;
Quia cœli Margarita est.
Hæc in terris pura, in cœlis est purior:
Nil cælum nisi sidereum patitur.
Ergo cœlum concha, si MARIA est cœli Margarita.
Nec miraberis tantam conchæ vastitatem,
Si Margaritæ expendas magnitudinem.
Quin etiam majorem conchâ margaritam reperies,
Virginem cœlo,
Quæ majorem orbe unionem Christum,
Suo complexa est sinu.
Hunc igitur quæ parit unionem purissimum,
Num potest margarita impuritatem ducere?
Ave margarita,
Munda roris cœlestis filia, quæ de salso mundi æquore
Nihil trahis inquinatum.
Quia in medio mari, nihil gustas de mari.
Ex sole solo rorem concipis, eodemque obstetricante,
Immaculatè concepta pareris,
Rara nascendi prærogativâ,
Non terræ, sed cœli filia:
Tam nobilis debuit nasci, quæ esset Deo nubilis.

XX. *Magna navis, Deum mirè portavi lactea.*
NAVIS *In portu salva est.*

Miraculum orbis una Navis fuit *Victoria*.
totum emensa terrarum circuitum,
Ad orientem egressa solem, reversa ad occiduum,
Redux unde exierat.
Superat hoc miraculum *Magna Navis* altera.
Quæ de cœlo in terram vitæ panem attulit,
annonam orbi perituro necessariam,

Hunc

Hunc panem, cum suo *Maria* lacte temperavit,
Edulium nauseabundo cœlestium condivit palato.
quo famem sitimque afflictorum pasceret.
Quibus annona hæc cœlestis vilis non est,
Ad magnam hanc Navim pro auxilio properet,
Nam postquam incorrupto lacte Deum pavit immortalem,
Omnes quos pascit mortales,
Immortales Dei filios reddere creditur.
Nec periculum reformident in hac navi,
Quia ab omni immunis naufragio
In ipso navigat salutis portu.
Perire in tutela illius nemo potest, quæ nunquam periit.
Quæ sola provehitur, ac provehit Numinis gratia.

XXI. *Oliva pacis mater, materve agni mundi.*

OLIVA. *Ignara belli*

Qui sacram Palladi olivam Virgini
Olim consecrarunt poetæ, non omnino poetæ sunt,
fictioni subest occulta veritas.
Maria minimè ficta Pallas est, Virgo corruptionis nescia.
Olivam sibi hæc vendicat, olivæ non dissimilis,
Ingenio miti, oleo tranquillior,
Irasci non solita, nisi peccatis.
Bellorum ignara nisi quæ suscepit cum serpente,
Huic soli nostra hæc Pallas clypeum induit,
Hastam intorsit victrix & extorsit victoriam,
Ut olivam martiâ cornu crederes duriorem.
Tantam adversus omne crimen aversionem concepit,
mitis cetera Virgo,
Ut priusquam conciperetur odisset.
Et huic *pacis mater* bellum denuntiaret,
Quód *mater Agni mundi* nil ferret immundum.

XXII. *Ovis lactea, munda, ea mirè agnum parit.*

OVIS. *Et candore placet.*

Aurei velleris lanam
Fabulosa in cœlum usque antiquitas extulit,
Nos lactei oviculam velleris *Mariam*:

Plusquam

Plusquam aureo innocentiæ candore amabilem,
Cœlo censemus digniorem, quia terris fuit utilior.
Agnum hæc *Ovis* peperit auro pretiosiorem,
quo nos oves perditas oblato redimeret,
Uno hoc millena redempta sunt hominum millia.
Quale igitur quantumque hujus agni pretium!
Quantum matris ex qua natus est!
Execratur mirè hæc *Ovis* quidquid hircum peccati olet,
Ab ipsa adeò *mundi* origine,
Quia *agnum* paritura erat, qui redimeret mundum.
Qui nisi peccatum damnasset in conceptione matris,
Probasse in illa videretur, quod damnavit in omnibus.
Quam in sua non admisit carne maculam,
Nec in matre, unde carnem sumpsit, admisisse credendus est.
Ne summa puritate aliquid purius statuamus dari.

XXIII. *En paradisum, at ignotum irae, maculae.*

PARADISUS SINE MACULA. *Procul hinc serpens.*

Paradisus in terra visus est novus,
Cùm desiisset videri antiquus.
Eva quidem in utroque, sed in illo nullus serpens,
Illic Eva mutabilis, pura nascitur, impura moritur:
Hic immutabilis, purum occasum cum ortu sociat.
Illa deliciarum hortum in ærumnarum vertit exilium.
Hæc ærumnarum exilium, in hortum deliciarum.
Quàm felix mutatio,
Quâ per mulierem instauratur, quod mulier destruxerat.
Non credis?
Corrigendus erat paradisi error, paradiso altero:
Eva prima per Evam secundam,
Adam per Adam restituendus alterum.
Ut Deus hoc faceret, *nova fecit omnia*:
Eva convertitur in Ave.
Maria fit Dei paradisus, ideò locus non erat serpenti,
Nec *ira*, aut *macula*.
Ipse novus Adam in hoc paradiso deliciari voluit,
Suâ conditum industriâ
Irasci sibi potuisset Deus, si labem admisisset:
Cum aliena plantari manu non posset, quàm sua,

Am-

Aut igitur errant, qui Mariam cum macula fingunt:
Aut erravit factor Deus.
Tuum lector, exspecto judicium;
Sed non sine judicio.

XXIV. *Euge porta mirae lucis, animata, munda.*

PORTA LUCIS. *Procul inde tenebrae.*

Portam orientalem semper clausam
Sacrae commendant literae.
Lucis haec porta erat, soli tantùm Soli pervia:
Ut ab ipso hanc lucem ortu excepisse intelligas,
Ad occidentem non spectabat:
Ut cognosceres, nullum illi cum tenebris commercium.
(Et *quae societas luci ad tenebras?*)
Deus ipse in macrocosmo *divisit lucem à tenebris*:
Et in microcosmo haec non diviserit?
Vix credibile:
quando illum corporeo tantùm illustravit sole:
Hunc etiam mundum seipso.
Sol tenebras non patitur, quae nihil sunt,
Et Deus peccati ferat tenebras, quae sunt omne malum?
Magnum in orbe chaos tenebrae:
Immensum in Matre chaos peccatum!
Facesse omnis caligo, porta lucis est Maria.
Quisquis hanc non videt, in tenebris est.

XXV. *Tu Diva Regina, nempe Rosa immaculata.*
Rosa nivea, immaculata, anguem perdit.
Rosa punicea, munda; mira & alma viget.
I age Rosa intacta veprium, almè munda.

ROSA. *Quae spina careat, rara est.*

Qui Rosam florum *Reginam* fingunt,
nil fingunt inscitè,
Qui Deiparàm Sanctorum Reginam Rosae immaculatae parem,
fingunt minus.
Rosa florum pulcherrima, Virgo Reginarum formosissima,
Hoc tamen cum Rosis dissimile habet,

Quod

Quod careat spina.
Neminem lædit, nec inimicum quidem, nisi obstinatum,
Cui majus infligere vulnus non potest,
Quàm quod ipse infligit sibi,
Cum maximè amabilem oderit.
Qui flore illius immaculato gaudent, spinam non sentiunt.
In flore spina deest, in solo reperitur avorum caudice.
Ne igitur hic spinam quære, aut querere;
Cùm purum exhibemus florem.
Intacta veprium Rosa est, non potest lædere,
Nivea, quia excellit puritate,
Punicea, quia charitate.
Lædere itaque neminem vult, cum læsa nunquam fuerit,
Quisquis enim illam obtrectator conatus est lædere,
Læsit seipsum, ultor sui, intactâ hac Rosâ.

XXVI. ANAG. *Procul anguis à me, una Mater Dei amati.*
Casta Mater, pura Diva anguem elimino.
Ruat anguis amarè: immane caput elido.
Periit anguis coram Eva, munda & alma.

SERPENTIS CAPUT CONTERENS. *Vis pedibus suppressa, jacet.*
Decepit serpens mulierem,
Deceptus à muliere est.
Astutus, qui vicit, per astutiorem victus est,
Non semper succedunt fallaciæ.
Insidiatus anguis mulieris calcaneo est:
At dum supplantare aggreditur Virginem,
Supplantatur Virgini, tritúmque subdit caput.
Illustriorem orbis victoriam
Armata nunquam celebravit in Virgine:
Amazones cingulum ponant, & arcum & spicula;
Sicam Juditha, & clavum Jahel;
Quanquam potentûm capita ab his strata jaceant,
Plus bellorum uno in angue confectum est.
Draconem Jason oppimat, & Alcides hydram,
Tot ille sociis, hic armis fretus.
Viros Virago, inermis armatos vicit.
Plus ad victoriam ponderis
Uno hæc in pede, quàm corpore reliqui adferunt.

Corona in terris de tartaro triumphantium,
Aſtræa regnantium in cœlis.
Quia tota pulchra, pura, ſuavis, aurea, cœlica,
Terrenæ nihil ab origine labis admiſiſti.
Quia ſignum es cœli incorruptibilis.
Ille qui tertiam traxit partem ſtellarum Draco.
Te non attigit,
Cùm jam attritum in terra caput,
In cœlum non poſſet erigere.

XXVIII. *Tu regia purè munda, anima amicta ſole.*
Amicta ſole, Eva munda, Mater puri Agni.

SOLE AMICTA MULIER. *Sic veſtit olympus.*

Præclara veſtis
Quæ aureis ſolis radiis contexitur!
Quàm pulchrè in hac graderis filia Principis!
Vileſcunt oculis Regum purpuræ,
Sordeſcunt Imperatorum trabeæ,
Reginarum pallæ contemnuntur:
Quando rutilum hoc ſolis paludamentum intuemur,
Regalia longè Virgo ornamenta vincit.
Quando Sole ſolo amicitur.
Hoc decus vetuſtas nulla atterit,
Nulla tinea conſumit,
Nullæ ſordes aſpergunt,
Nulla fœdat macula.
Niſi tota cœleſtis mulier eſſes,
Hæc te veſtis nequaquam cingeret.
Miror eſſe, qui tuâ hac in veſte inquirant labem,
Hoc eſt, in ſole maculam.
Aquilæ non ſunt, ſed veſpertiliones, quibus ſol obſcurus eſt,
Defectum in oculis adferunt, non reperiunt in luce.
Sol & Maria tenebras neſciunt.
Et in ortu quidem.
Radios orienti citius ſoli detraxeris,
Quam gratiam puritatis Mariæ.
Quod illos moralis ſol fundat; hanc immortalis.
Noctem illa ferre non poterat,
Quod ſole veſtita & aſtris coronata,

Astra Soli, hoc est noctem diei conjungeret,
Maculam sordésque immunda non sustinebat,
Cùm mundum lunámque calcaret altior.

XXIX. *Templum Dei sum, arca ignota notat Ave.*

TEMPLUM DEI. *Concede Deo.*

O templum Jerosolymæo illustrius.
Cùm hic verè *praparetur habitatio soli Deo!*
Arcam huic templo non infert Deus ligneam,
Sed seipsum in carne exhibet,
Quæ nullam metuit putredinem.
Incomputribile Arcæ lignum vix credimus,
Nisi in figura carnis Virgineæ.
Præter quam nihil incorruptum & æternum novimus.
Ipsi etiam cœli, velut ære fusi, pereunt.
Hoc templum, & hæc arca nunquam corruent.
Et quid ni Deus, incorruptus cùm sit,
Templum sibi condat incorruptum,
Cui nec artificium deest, nec materia?
Procul ab hoc templo, quidquid profanum est.
Hîc fori tumultum sordésque non patitur Deus.
Procul hinc columbarum cortes, quia sordidæ:
Procul mercatorum artes, quia fraudulentæ:
Nihil, neque fraudulentum, neque sordidum hîc fovet
Candor lucis aterna hoc templum irradians.
In sole etiam atomi notantur.
In Maria labes minima, maxima est.

XXX. *Ego ceu turris animata, munda, almè pia.*

TURRIS clypeis cincta. *Munita, munit.*

Celebrata in sacris monumentis turris Davidica est.
Mille circum munita clypeis,
Hostili impervia ingenio, ferro impenetrabilis.
Hæc umbra Turris parthenicæ fuit,
Et rudis conceptus operis.
Diviniori condita est hæc turris manu,
Ecclesiæ propugnaculum,

Quod

Quod nulla vis hostilis occupatum tenuit,
à prima inviolatum origine,
Soli patens Verbo Patris æterno, impervium ceteris.
Angelico mortalibus digito signatum olim,
Ut plurium esset præsidium.
Hanc turrim nemo defugiat, captivum non tenet,
Nisi aureo amoris vinculo.
Munit receptum mille circum clypeis.
Et una millenis tutandis sufficit.
Quisquis discrimen vitas, hanc adi in vita,
Et nec in morte tibi est defutura,
Sine morte hanc subiturus, cùm tenueris arcem vitæ.

XXXI. *Ego summa via lactea, meritò digna, pura.*

VIA LACTEA. *Summa, sed invia non est.*

Quidni Viam esse dicamus, de qua Via processit,
Cum simile à simili prodeat?
Viam rectam, quæ nulla iniquitate est devia?
Planam, quæ nullis affectuum scrupulis hæsitat?
Lacteam, non ficto Junonis lacte, quo pavit Herculem,
Sed vera integritate, quâ placuit Deo?
Virtutum illustratam sideribus,
Gratiarum plenam lumine.
Nulla unquam obscuram caligine?
Viam, qua & Deus incessit ad humanitatem,
Et homo redit ad divinitatem?
Quisquis, ô mortalis, cogitas immortalitatem,
Hanc viam tene, quam ipse Deus tenuit,
Hac ipsa ad nos vita transivit viâ.
Ne igitur illam amittas, hanc non desere.
Quisquis lacteam hanc terit viam,
In terris licet versetur, in cœlis ambulat.

XXXII. *O vitis amata, germen dulce, anima pura.*
Vitis magna, pura, iam alo nectare Deum.

VITIS. *In vite vita est.*

De vite magna, vitis est vera Christus;
Nos utriusque palmites.

Succum à radice eundem gratiarum trahimus,
Et quo *Deum* Virgo *pascit nectare*, pascimur.
Inter Matris ubera, & nati vulnera,
Dilecti rubicundi ac candidi.
Astyages de ventre filiæ vitem surgere miratus est,
Cuius sub umbram tota se reciperet Asia.
Nec vanus in Cyro Nepote somniator fuit,
Cum toti dominatus est Asiæ.
At quæ de ventre Virginis, ceu vite matre,
Processit vitis, orbem complexa est integrum.
Et in vite vitam præbuit.
Amata certè *vitis*, & *germen dulce.*
Tua in umbra, quàm plena est securitas!
Admittis omnes, solus sub illa serpens.
Latere, nisi contritus, nunquam potuit.

XXXIII. ***Vitalis unio, gemma amanda, certè pura.***
Clarus unio, & Dei gemma, animata, pura.
Vnio lucis, & gemma pura, manè radiata.

UNIO. *Par pluribus unus.*

In anulo æternæ divinitatis clarus unio,
Unigeniti Dei humanitas est sumpta de Virgine,
De claro unione clarus prodit unio,
Utrique pro sole lux divinæ est gratiæ.
Non nisi unus in concha unio est,
Quem mare non inficit, quamvis efficit.
Maria sola in mari huius mundi illibata.
Vitalis sanè *unio.*
Et tanto magis unio, quod uniat,
Mortalibus immortalia, Deum homini,
Vitam morti, & mortem vitæ,
Naturæ & amoris divini nexibus.
Hæc, veræ lucis unio, nullâ fuscata caligine,
Cum ipsam intra se concluserit lucem,
Nihil unquam obscurum pertulit.
Una, inter tot lapides unio,
Mundi in obscuro mari, cælesti fulgurans sole,
Quo immaculatè concepta radiat.

MARIA VIRGO DEIPARA AB ALEXANDRO VII. Pont. Max.

Sine macula conceptionis agnita. An. 1661.

XXXIV. ANAG. *Agnita pura maculae à Montium sidere.*

SIDUS COELESTE. *Clarum effulget sub sidere sidus.*

Superis faventibus, & trepidantibus Inferis,
MARIÆ puritas clariori effulsit luce,
Quando in sede Romana Senense exortum est sidus,
Gentilitio Chisiorum eductum stemmate.
ALEXANDER PONTIFEX DIGNISSIMUS.
Rectè, auspicatò, piè.
Nam sidera à sideribus radios hauriunt,
Et communicatum mundo lumen communicant,
Illustrantur & rursum illustrant.
Sidus esse debuit, quod detersa mundi caligine,
Cæcutientes ad Marianæ conceptionis exortum panderet oculos,
Ut *maculæ puram* agnoscerent, absteisis à mente maculis,
Hanc *stellam matutinam* non Veneris, sed Virginis dicerent.
Quæ exoriens non adferret, sed auferret tenebras,
Auroram sub caligine, sine caligine.
Lunam ignorantem maculas.
Arcum cœlestem qui puris irradiatus coloribus.
Nihil atrum nubilumque in mediis ostenderet nubibus.
Aulam Dei omnibus innocentiæ ornamentis splendidam.
Arcam Numinis, quæ gratiarum thesaurum omnem conderet.
Aurum fulgens, quod metallorum puritatem vinceret,
Impleret, pauperum in spiritu, sinum.
Civitatem Dei, quam nunquam hostis invaserat.
Domum auream, quam nulla teredo vitiaverat.
Gemmam orientalem immaculato decore fulgentem,
Ianuam cœli, quæ Diabolo nunquam patuit.
Imaginem Dei suo simillimam prototypo
Margaritam cœli, nunquam porcis inter sordes projectam.
Olivam pacis, nunquam inimicitiis cum Deo obnoxiam.
Palmam integerrimam, nullo onere peccati depressam.
Paradisum, quem serpens nunquam subiit,

Rosam, quam nulla peccati ſpina ſepſit.
Vitem, quæ labruſcas non tulit.
Et nequid in puritate deſit gloriæ.
Amictam ſole mulierem, coronatam ſideribus, ipſum ſidus.
In qua ſiquis tenebras culpaverit,
Ipſe in tenebris eſt.
Aut non videt, aut invidet immaculatæ conceptionis gloriam.
Hæc ſemel, cum hoc ſole exorta, nunquam occidet,
Procul noctuæ, & cœcutientes oculi.
Hoc niſi à purgato lumine, lumen ſpectari nequit.
Alexandri ſuo ſub ſidere, hoc ſidus vident.
Faveamus & applaudamus;
Quia non parva eſt gloria,
Hanc in Dei parente Virgine
MARIA agnoſcere gloriam.
Moriatur ſine macula, qui hanc ſine macula veneratur.

A M E N.

Liber VI.

De figuratis imaginibus Emblematum, Hieroglyphicorum, & Ænigmatum. Quibus praxis in fine communis additur.

CAPVT LIII.

De natura Emblematis eiusque à reliquis fig. imaginibus distinctione.

I. AD Emblematis naturam propius investigandam accedimus, quæ quidem iis, qui superiora jam animo complexi fuerint, haud difficilis futura est. Etymon ac vim nominis suprà exposuimus. Materiam iidem, prout amplissimè sumitur, illam omnem tribuimus, quæ præter symbola figuratis imaginibus servire poterit, quin & eædem comparationes, quibus symbola constituuntur ad emblematis compositionem, tanquam pars aliqua veniunt. lemmata cum symbolis requirere, tradidimus; nisi fortè ex multarum partium compositione, aut etiam rerum notarum imagine, ita certæ significationi adstringantur; ut vagæ dubiæque expositionis manere nequeant. lemmata enim imaginibus tantùm finiendis circumscribendisque adhibentur.

Denique à symbolis emblemata eo potissimum argumento separavimus, quòd hæc translationem toto diversam genere, ab intelligente videlicet ad intelligens, contra quàm symbola, contineant. Quocirca ubi hæc defuerit, inter alias figuras præcipuum obtinere locum, ac veluti imaginis figuratæ substantiam capútque oportebit

In emblemate figura rei intelligentis ad intelligens compara-

ra præcipuū locum obtinet, cui figura alia symbolica, aut hieroglyphica (si adiecta fuerint) subserviat.

tebit constituere, ceteris figuris proprietatum accidentiúmque vicem subeuntibus. Ita tam metonymicæ, quàm metaphoricæ notæ omnes (quas in figurarū censum suprà admisimus) intérque eas tam symbolicæ, quā hieroglyphicæ, in emblemate, principi, rei intelligentis figuræ subserviunt. Et verò rationi etiam congruit, ut figura, quæ dignitate ac specie præeminet, principem in significando locum sortiatur. adeò quidem, ut siquæ inter intelligentes quoque illustrior sit reliquis, illi prærogativa ante alias significandi competat. nisi forte ipso officii genere, ut v. c. minister hominis Angelus, posteriorem in significando locum sortiatur.

II.

Inter plures intelligentium figuras, præfertur officio, aut ætate dignior: quia ars naturam sequitur. Omnes figuræ connecti inter se ordine aliquo naturæ, aut actionis debent; ut unum sint in figura, quæ ad unum referri sensum significatumque postulant.

Hæc igitur prima esse debet emblema figurantis regula; naturæ ac dignitatis ordine progrediendum esse: ars enim simia quædam naturæ est, eiúsque lineamentis, quàm proximè inhæret. Altera est, ut quæ adjunguntur, aliquo aut ordine, aut etiam actione ad figuram præcipuam referantur: cùm enim ad rem unam suis adjunctis exprimendam spectent, ipsius quoque unitatis quædam in figuris imago exhibenda est, siquidem ex rebus dissolutis nemo unum quid rectè collegerit, quòd imaginis non obscuræ vis tota in repræsentando sita sit. Erraverit igitur, qui e. g. nautas in mari periclitantes tempestate proposuerit, simulque in terra securim ad radicem arboris adhibitam: licet enim in expositione ac significato illa cohærere possint. ut si per nautas homines inter mundi discrimina constitutos intelligas, atque extremum illis diem per securim ad arborem positam imminere significes: cùm tamen nullâ in protasi ac figura connexione sese invicem spectent, unitatem in apodosi expressam non exhibent. Sed facili opere hanc in illo emblemate connexionem inveneris, si eodem vento & navem iactari, & arborem everti finxeris. Verum hæc enucleatius tractabimus ubi de compositione emblematum agetur. Nunc paucis videndum, quâ ratione ab hieroglyphicis & ænigmatis emblemata differant.

III.

Hieroglyphica, vi nominis, sacræ cujusdam rei figuram designant. Quod Ægyptii olim, *ut Philo Iudæus. Clemens Alexand. Diod. Siculus & alii.* velis quibusdam atque involucris figurarum, rerum sacrarum abdita conderent,

derent, ut obscuritate illâ vulgi cognitione subtraherent venerationémque rebus incognitis facilius præstandam conciliarent. Unde & sphinges ab iis in templorum aditu collocatæ, Sed & Philosophi, quique aliquam rerum naturalium præ reliquis cognitionem assecuti fuerant, ad eiusdem admirationem in vulgo concitandam, iisdem figurarum tenebris sua abdere cæpêre, cuius sapiẽtiæ cum paucis communicandæ gratiâ necesse fuit, in certas figurarum notas, ac veluti elementa hujus disciplinæ constituenda, plures conspirare. Hæc signa fuère passim ex rebus creatis petita, quæ sæpe non tantùm literæ unius aut vocis, sed integræ etiam sententiæ exprimendæ vim haberent. sic coturnicis os pictum rem firmam tutamque designabat. Accipiter passis in aere alis, ventum; auris picta, futurum opus: duo homines Magistratus ornati insignibus concordiam innuebant, &c. quorum tibi infra brevem catalogũ ex Horo dabimus. Ex quibus intelliges hieroglyphica omnium rerum figuras admittere, seu metaphoricæ sint, sive etiam metonymicæ: tum deinde significationem omnem, nec anagogicum minùs sensum quàm tropologicum & physico- allegoricum Res enim & divinas, & naturales & morales Ægyptii per hæc signa exposuerunt. figuras verò non tantùm a signis, privatâ consensione, institutis; sed etiam rerum naturalium similitudinibus ac symbolis petebant: rarius humanæ atque emblematicæ figuræ accesserunt, licet illæ non prorsus exclusæ sint, ut exemplo jam dedimus. Ne inscriptione aut lemmate opus esset: præstabant figuris certæ significationis a se institutis, quibus ceterarum in significando varietas restringi satis poterat.

Hieroglyphica, quid sint? quomodo inventa & usurpata, ab antiquis sapientibus, pro literis, velut elementa disciplinarum.

IV.

His observatis, facile discrimen inter emblema pressius sumptum, ut videlicet rei intelligentis ad intelligens comparatio est, tum hieroglyphica, suâ quoque restrictione sumpta perspicies: nam hæc primò materiæ ratione latius evagantur, neque ad præcipuum imaginis corpus tantùm personam intelligentem, verum potius crebriúsque rem aliquam ex non intelligentium natura petitam admittunt. deinde non lemma aliquot figuram definiens, sed unum aut plura ex instituto signa, imaginẽ

Differunt ab emblemate, quod rem quamlibet significare possint naturalẽ, mora

lem, divinam, ex qualibet etiam re creata figuræ coniungi, idque sine ulla sua connexione, lemmate plerumque non egeant, ex instituto tantùm nō verò per similitudinē [etsi insit] ad significandum obscurè transferantur.

certa significatione adstringentia, postulant. denique ipsa significandi libertate differt, cùm non ad mores tantum, verùm etiam rei cujúsque naturam explicandam adhiberi possit. Postremò metaphoricè & per similitudinem non significant, etiamsi illam in protasi includant, sed tantùm ex arbitrio & instructione hominum, hanc illis significandi facultatem tribuentium. Accedit quod plurium inter se figurarum in protasi connexionem minimè requirant, verum illa quæ in apodosi exhibetur, inter res figuratas, unitas sufficiat. Imperfectæ namque imagines sunt, quæ nec ordinis, nec unionis ratione habitâ confusè multa cogitantibus offerunt, ut deinde ingenio atque arbitrio exponentis, nullo figuræ intuitu, suis locis ac vinculis mandentur. Hisce igitur, quamvis lemma adhibueris, hieroglyphica manebunt, licet symbolicas aut emblematicas figuras contineant. Eiusmodi non pauca veterum Heroum symbola ex Typotio lib. 4. dedimus. ut illud Caroli 3. Sabaudiæ Ducis. Ubi hinc manus in orbe sociatæ, illinc inter serpentes aquila. quibus inscriptum: *Fide & consilio.* Tum illud Beatricis Portugallensis, quod tres faces sub corona uni leoni obiicit, cum lemmate. *Istis.* scilicet fide, spe, & charitate, me insanè amantibus, pro cœlesti corona, opponam.

V. Porro evenire poterit, ut in figurata imagine nil, præter signa ab instituto, exhibeatur, tunc præsertim, quando figuræ propositæ non ad mores, sed rerum physicarum naturam explicandam adhibentur. quo casu purè erit hieroglyphicum, atque in censum imaginum moralium ne quidem admittetur, quamvis aptâ similitudine ad significatum transferatur. ut cum serpens in orbem collectus, & quotannis innovatus mundum refert. neque minus purè hieroglyphicum censebitur, quando ad mores quidem referetur, verum similitudine per quam transferatur, destitutum erit. longè enim aliter hæc erudiunt, ut explicatè lib. 4. tradidimus. Quare & instrumenta artium omnia, artis, quam spectant, loco usurpata, & hominis membra, veluti naturæ instrumenta, pro suis accepta functionibus (quia tanquam ex instituto significant) hieroglyphicis annumeranda sunt. Nibil enim interest, recens an vetus institutio fuerit, modò ratio

Instrumēta artiū, prout earū quædam sunt signa, etiā

ratio significandi figuratè eadem fuerit. pro figura tamen præcipua deservire nequeunt, sed tantum reliquis circumscribendis apponuntur. Certa enim omnibus sūt, & significandi ratione necessaria, ut neque ingeniosæ locus inventioni, neque doctæ conjecturæ relinquatur. Unde facilè patet emblemata ab hieroglyphicis, & materia, & repræsentandi facultate, plurimum differre. cum illa principem semper figuram, ab intelligente natura postulent, & cum unitate figuram non nisi per similitudinem, ac translationem minimè audacem, aut remotam clarè significent, moresque nostros ad virtutem informent: hæc ex quavis materia, ad quidvis ex instituto absque similitudine obscurè significandum usurpentur, idque ut plurimum, sine unitate figurarum, dissolutè.

hieroglyphicis accensentur; quamquā præcipuæ figuræ locum non obtineant, quia clara sunt.

VI. Ænigma quid sit, & quemadmodū, tam varietate, quam obscura ratione per similitudinē licet, significandi, ab emblemate differat.

De Ænigmate ænigmaticè satis autores loquuntur. Fabius, Diomedes ac Donatus Grammatici aiunt: esse *Obscuram sententiam per occultam rerum similitudinem enuntiatam.* Pressiùs de ænigmate Aristoteles. *lib. de re poet.* & Averroes sentiunt. Αἰνίγματος γὰρ ἰδέα αὕτη ἐστὶ, τὸ λέγοντα τὰ ὑπάρχοντα ἀδύνατα συνάψαι. *Ænigmatis forma est, dicentem quæ insunt impossibilia copulare.* inquit Aristoteles. cui Averroes, in hunc sensum, adstipulatur. *Comprehendit, ait sententias, quarum connexio impossibilis videtur, eoque difficulter redigitur ad certum aliquem sensum naturæ consentaneum.* Priores illi ænigma obscuriorem esse volunt allegoriam, adeóque obscuritatem eius à remotis metaphoris, aut etiam metonymiis nasci asserunt. Posteriores, extra tropos, quoque in verbis rebúsque propriis: modò pugnantia, quæque sociari nullo modo posse videantur, contineant: ænigmata admittunt. Quorum hi quidem, cum de sola oratione agitur. (ut ab omnibus fit) rectiùs mihi sentire videntur, atque ænigmatis, ut ab allegoria distinguitur, naturam propiùs exponere: cum multa circumferantur ænigmatica, in quibus similitudo nulla appareat, ut illud Platonis apud Crinitum. Vir non vir, videns non videns, avem non avem, sedentem non sedentem, in arbore, non arbore, lapide non lapide, percul it non perculit. Id est homo eunuchus qui luscus erat, vespertilionem sambuco insidentem pumice perculit, ita tamen ut non

caderet. Talis enim & vir dici sensu uno,& negari altero poterat,ut avis vespertilio, sambucus arbor &c. Deinde Virgilianum illud. *Dic quibus in terris &c.* ænigma habetur,licet verbis exhibitum propriis. Verùm nos,qui de figuratis ænigmatibus agimus, quique non ore tantùm, sed & penicillo atque imagine exponenda sectamur,Fabii ac Diomedis descriptionem magis probamus. neque enim in figurata imagine res propriæ seipsis, sed in alia figura repræsentante exhiberi debent; quod, an, præter similitudinem aut metaphoram,etiam metonymię præstent,infra de ænigmate suis exemplis declarabitur. ubi etiam constabit, neque unitatem figurarum in protasi; neque significationem eorum ad mores tantum ethicámque disciplinam arctari, quæ cum hieroglyphicis habent communia,ab emblematis diversa. Ceterum ænigmata obscura suo ingenio esse,omnium consensione acceptum est. qua nos etiam nota ab emblematis, & symbolis,quæ clara esse debent, separamus.

VII. *Emblematis definitio.* His constitutis, emblema facilè circumscribes atque à reliquis figuratis imaginibus separabis. Est enim *Imago figurata, ab intelligentium rerũ natura ad mores vitamque rei intelligentis uno conceptu clarè exponendã translata.* Per hoc igitur, quod ab intelligentium rerum natura ducatur, & à symbolis differt, quæ à rebus non intelligentibus petuntur; & ab hieroglyphicis, quæ non ex rerum naturâ,sed instituto sumuntur ,per hoc verò, quod clarè exponat,ab ænigmatis distinguitur. ceteras differentias: ut quod emblema semper ad mores,idque uno conceptu,& translatè, referatur, prætereo: quia ab omni, vel hieroglyphico, vel ænigmate universè non separant. De lemmate etiam inscribendo nihil adiicio: licet enim emblema ac symbolum communiter requirant lemmata: hieroglyphica verò ac ænigmata reiiciant; tamen siquis definitæ satis significationis symbolo vel emblemati lemma negaverit, aut non satis finitæ hieroglyphici vel ænigmatis imagini dederit, nihil abs re facturus est: cùm solum lemmatis officium sit, incertæ repræsentationis figuras adstringere, atque obscuritatem iconis illustrare, quod munus plerumque hieroglyphica ex se finita,& ænigmata per se obscura aversantur.

Emble-

Emblema, nonnulli explicatum versibus Ænigma; alii quamcunque figuratam Imaginem, subjectâ oratione expositam, asserunt: nec proinde aliter, quàm sola expositione ab Ænigmate, aut symbolo etiam differre. Verum hi falluntur: ut de symbolo quidem supra ostendimus, de Ænigmate etiam cuivis facilè politioris Minervæ homini suadebimus. Siquidem expositio figuræ subjecta eius naturam rationémque immutare nequaquam poterit; ut quod ante obscurum ex se, arduúmque intellectu, illud, post expositionem, tale esse desinat. Certè aliud nihil hæc efficit; quàm ut ab aliis cognoscatur, ante fortasse incognitum: quod imagini prorsus extraneum est. Sicut discussa vento nubes solem nobis reddit conspicuum; propterea nec re, nec nomine alium. Sive enim discussâ sol nebulâ nobis affulgeat, sive etiamnum obscurus lateat: unus ille idémque est, & cognitus & incognitus. Ita, sive expositione suâ, velut disiectis tenebris, innotescat imaginis significatũ, sive usitatâ obscuritate tegatur, Ænigma manet: non minus, quàm elephas manet elephas, sive ille muto spectaculo ignorantibus sive agnoscentibus clarâ oratione proponatur.

CAPVT LIV.

Quæ materia emblematis, quæque eius forma?

NE quis existimet emblemata inter angustos nimiũ arctari limites, si à rebus tantùm intelligentibus petantur. Latissimus omninò est campus, quíque per omnes humanæ vitæ actiones sese explicat. neque solius naturæ limitibus continetur, sed per omnẽ quoque artis fabularúmque ac fictionũ disciplinam, quæ potissimùm circa naturam intelligentem, eius mores actionésque imitatione efformandos, versatur, latè evagatur. Huc ex libris superioribus quàm multa, ex tertio pleráque spectant, præter ea, quæ suâ obscuritate ænigmatis accensentur. Per singulas incedere materias, ut factum in symbolis, prolixum nimis, ac penè inutile opus futurum est: Hæc

I. *Personæ fictæ metonymicè pro effectis usurpatæ etiam præcipuum in emblemate locũ occupare possunt: quia suffi-*

sit res in nostro conceptu existere.

Hæc regula universim suffecerit. quidquid similitudinē aliquam ductam à re intelligente continet, si nimiū obscura & remota non fuerit, in emblemate pro figura etiā præcipua servire posse. Imo nec metonymicas illas excludendas esse, quas l 4. admisimus, si adjunctâ aliquâ similitudine ex rebus quoque non intelligentibus ductâ exornentur. Ita enim fictæ personæ omnes lib. 3. propositæ, v.g. Virtutis aut voluptatis, adhibentur: cùm affectionnm & inclinationū humanarum loco oculis subiiciantur, adeóque tanquam caussæ pro suis effectibus metonymicè usurpentur; verùm symbolicis signis, quæ veram aliquam similitudinem contineant, instructæ. Quod verò naturæ tales, causæque eiusmodi inclinationum fictæ sint, nihil impedit. Satis est, ut alibi tradidimus, tale quippiam nostrâ concipiendi ratione possibile videri. Rerum enim existentia alia, quàm in imagine ac phantasia nostra, ad movendum delectandúmque non requiritur.

II. *Vt imago figurata emblematis, aut etiā alia, distinguatur à propria rerum; neque subscriptio neque expositio, aut titulus aliquis explicans sufficit; sed, vel nota aliqua à natura rerum aliena, aut inscriptio protasin ingrediens, debet adhiberi.*

Una potissimum difficultas superest. Quâ ratione imago rei figuratæ à propria rerum per suas species exhibitarum imagine ita distingui possit; ut intuens agnoscat, & figuratam, ab historica (quæ res per imaginem propriam exponit, ut ovem per ovis, Regem per Regis speciem) discernat? Si enim in fabulis v.g Bacchum pampinis redimitum in tabula exhibueris, si in moralibus rusticum sulcantem agros, si in historicis ad focum Scævolam, si in artefactis Phidiæ opus Minervam: quis dicet, an hæc autor propria esse velit, & historiam tantum ita factæ fictæve rei proponere? an figurata, & diversum aliquod, ab historia talis rei, significatum repræsentare? Sanè expositione subjectâ præstare illa velle ridiculum sit, cùm hæc ipsam imaginis figuratæ naturam non ingrediatur, sed auctarii tantum loco accedat, & minus eruditis imaginis solùm vim exponat, non constituat. Quo argumento reiiciuntur etiā sententiæ sive lemmata subscriptionum Alciato ceterisque emblematographis usitata, ut dum ille Bruto interfectori Cæsaris seipsum confodienti adscribit: *Fortuna virtutem superans* aut Ulyssis sociis lotophagis hunc titulum: *In oblivionem patriæ.* hoc namque lemmate non satis à propria significatione ad aliam

aliam transfertur. cùm proprium Bruto fuerit Fortunâ hac uti, & Ulyssis sociis oblivisci patriæ. Manet igitur, etiam cum tali subscriptione imago historicè tãtum exposita. Quare alibi idem Alciatus cautior subscriptiones, aut titulos non propriè, sed translatè in figura contentas subiicit; ut cum hominem in compedibus exhibet, titulique loco addit. *In aulicos.* quod nimirum hi, instar eiusmodi hominis vincti, libertate suâ adstringãtur. Pari arte Tantalum fugacibus pomis inhiantẽ titulo *Avaritia* donat. Verùm quid hoc aliud, quàm explicationem brevem emblemati subiicere? Hæc igitur, uti supponit, imaginem iam in ratione emblematis figurati constitutam; ita & titulus eiusmodi non facere, sed reperire figuram debet. Quocirca reliquum est, ut ipsi imaginis protasi aliquid tale jungatur, quod ad metaphoricam significationem illam inflectat, notæque instar sit, ex qua figurata esse imago cognoscatur.

Et hoc quidem duplici ratione præstari poterit, aut mutum aliquod symbolum iconi, aut vocalem inscriptionem adiiciendo. Priori usus est Alciatus, dum gulosum hominem ita depingit; ut collo gruis, juxta votum Philoxeni, emineat, tum deinde voracissimam avem larum manu teneat. posteriori Cassius, dum acu pingentem in tabula exhibet, illique inscribit, *Pungit, ut pingat.* vel *Ex vulnere pulchrior*: nam & illa colli longitudo ab homine aliena, & hæc gnome figuræ addita poësin & fictionem autoris declarant: quia figuræ seu imagini, ut rem propriam repræsentandi, indebitæ sunt, nullóque naturæ vinculo, sed solo concipientis ingenio alligatæ, quæ causa est, cur ipsam quoque protasin ad conceptum autoris exprimendum ingrediantur, uti aliæ suprà adductæ subscriptiones nequaquam faciunt, cum ad apodosin, seu explicationem figuræ referantur. Unde hæc denique manet conclusio. Emblema, non minùs, quàm symbolum, semper inscriptionem postulare, quando nota, seu signum aliud, poeticè illud determinans non adhibetur. hoc verò adhibito, subscriptionem, quæ ad apodosin spectet, sufficere. IIb

Figuræ tamen quæ se totis poëticæ sunt, ex fabulis antiquorum, aut novis fictionibus accersitæ, signa, aut IV.

Figura emblematũ ex poesi desumpta seipsis fortè determinatè significant.

notas eiusmodi non requirunt: cùm ex natura sua figuratæ sint atque ex poësi natæ. Hinc Bacchus suo in habitu seorsim absque aliarum figurarum societate exhibitus, non personam nobis Dei, quæ nihil præter figmentum est, sed vinum indicat. Icarus solutis à sole pennis ex alto decidens, superbi arrogantisque hominis elationē à Deo punitam; non talem personam, quæ reipsa fuerit, designat. Quæ causa, cur neglectis historiis (quarum difficilior ad sanam poësin est applicatio) fabulis potissimũ in suo emblematum opere Alciatus adhæserit; quas alio, quàm subscriptionis titulo donare necessum non fuit. Ad historias tantùm, & artefacta emblematis adhibenda, manere difficultas aliqua videtur, ut fusius aliquantò de his infra differendum sit.

CAPUT LV.

De quatuor emblematum fontibus.

I. *Emblematum gratia ex iisdem quatuor symbologiæ fontibus manat, de quibus supra.*

VTi symbola quæque venustissima ex quatuor elegantiarum fontibus hausimus: ita eandem emblematis gratiam ex his potissimum manare existimamus. Neque magnis ad hanc rem argumentis opus, ipsa nobis ratio manifesta dux est. Nam imprimis quod rata inter res diversas proportio, in pictoribus, in simulacris, in mimis theatrisque homines teneat, orbis loquitur universus. Zeuxis ita artis suæ elegantia delectatus fertur, postquam seniculam vivis adeò propriisque lineamentis in tabula exhibuisset, quibus ipsa in hanc tabulã senicula demigrasse, novâ metamorphosi, videri posset; ut protuso risu solutus animam inter cachinnos effuderit. *ut Cæl. Rhod. l. 4 c. 18.* tantùm apta rerum proportio valuit, ut quam alteri penè vitam arte dederat, sibi immoderato gaudio eriperet. (1) Hæc verò proportio, quãto in remotioribus sese rebus aperit, tantò semper illustrior. Unde *ut Plut. l. 11. de fortit. Alexandri*, admiranda est Stasicratis apud historicos memoria, quod insolenti artis suæ ostentatione Alexãdro magna pollicitus fuerit

1) Amor sui. v : cuique suum pulcrum.

Athon

Athon montem in illius sese formam statuámque tra-ducturum, ita quidem ut sinistra urbes aliquot, dextra flumen profundendum complecteretur. (1) Quid verò in hac re novum atque inexpectatum, præter ipsam rei tam disparis promissam convenientiam, ac convenientis disparitatem? Utraque historia est, neque emblema ullum aut translationem continet, quidquid gratiæ ac voluptatis habet, ex proportione conciliatur. ut facilè, quantum in figuratis imaginibus habitura sit venustatis, intelligas. 1) *Adulatio stulta.*

II. De oppositione quid dicam? simplici illa picturæ, fabulæ ac historiæ elegantiam tribuit: cur non magis imaginum poësi donet? En crassæ pictura Minervæ, cui tamen aliquis ab oppositione lepos. Pontifex cum clero in in tabula adumbratus; hæc verba proferebat: *Ego pro vobis omnibus oro.* Cæsar dicebat, cum Electoribus: *Ego defendo vos omnes.* Rusticus cum sacco appositus: *Ego alo vos omnes.* Mors denique cum fica: *Ego devoro vos omnes.* quæ hic gratia, si oppositione destructâ hæc à se invicem separaveris? Geminum illud Coloniæ Agrippinæ in ædibus Civis primarii. 1. depicti sunt varii orantes in templo; in periculo ignis & naufragii; in eremo. 2 Consules in rheda, & ante curiam libellos supplices à civibus acceptantes 3. varii operarii in officinis variis; præsertim librariis. 4. Jurisperiti magno ordine & pompa in equis: in fine mors omnibus minitans; subscripto lemmate: VORA. Distichum unicum singula explicat, singulis subjectum!

1. Tu supplex ora. 2. tu protege. 3. Túque labora
4. Túque tuum vigili parta labore vora.

Par in alienatis & allusionibus ratio. Chrysippus Tarsensis, *ut Laërtius in vit. Phil* Stoicæ assertor disciplinæ, ubi Asinum ficus edentem conspexit; tam alieno ab his animantibus facto usque eò ridendo progressus est, ut ridere simul ac vivere desierit. (2) Ille, de quo in fabulis asino, qui ab ipsis victoribus denique subjectis humeris portatus est, numquid admirationem simul & risum profusissimum est meritus? 2) *Inspectata novitas.*

III. Quod si in rebus non figuratè aut emblematicè, sed

propriè atque historicè expositis, ornamenta, ex quatuor illis fontibus potissimùm hauriuntur, quis in figuratis illa non potius amet & admiretur? Exemplo res erit clarior. Heraclitus populo in civili dissensione remedium consiliúmque flagitante: *ut Plutarch de garrulit.* conscenso suggestu, poculóque frigidæ sumpto, farinæ aliquid aspersit, simúlque immerso pulegio illud miscens ori adhibuit exhausitque, neque ultrà quicquam profatus, discessit. (1) Intellexère omnes hanc de frugalitate concionem instrui, neque propiorem ad concordiam viam esse, quàm luxum opésque superfluas devitare, ac paucis quemque contentum vivere. In hoc exemplo neque proportio, neque oppositio, aut quicquam alienum ab homine, nec denique allusio ulla quæ venustatem conciliet. Sua tamen illi est gratia ex hoc solum capite, quòd figuratæ imaginis illa Heracliti actio sit instituta. Verùm ex singulis fontibus lectori propinandum; parcè tamen, ne copia fastidium pariat.

1) Frugalitate concordia alitur.

Fons proportionatorum.

IV. In fontibus elegantiarum primum in symbolis locum fecimus, eis, quæ à proportione ducerentur. idem hic ordo maneat, sed brevior cùm & symbola emblematis, tanquam pars aliqua accenseri possint. Illud sanè, quod Carolo V. Augustæ in Germania evenit, emblema fuit, similitudine rerum, tanquam vivacissimis coloribus Imperatoris animo impressum. *de quo Michael Picarti decad. poster. 9. c. 3. apud P. Henr. Engelgrave in luce Evang. dom. 3. post pascha* §. 3. Convenerat unâ cum fratre suo Ferdinando ad eandem mensam, quando exhilarandis convivis adfuêre in aula comœdi fabulam aliquam lusuri. Hi, ut erant hæretica jam opinione sectariorum depravati, novæ sectæ originem causásque non ineleganti schemate in Principum oculis explicare aggressi sunt. Primum doctorali cultu habitúque sese in conspectum obtulit larvatus homo, quem notata à tergo inscriptio Ioannis Capnionis sive Reuchlini nomine distinguebat. fascem ille lignorum inferebat aulæ, quam sparsim dissolutéque

ſolutéque abjecit, velut obvio cuique permiſſum. Succeſſit in larva alius, qui, ubi ſparſa per arcam ligna, ut erant curva rectis confuſa, comperiſſet, multo atque inutili labore ea componere unúmque in faſcem cogere aggreſſus, denique indignatione, poſt fruſtratum laborem, plenus diſceſſit, Eraſmi Roterodami nomine inſignis. Sub hæc religioſo in habitu ingreſſus Monachus Lutheri titulo donatus, ardentes prunas ignémque adſerebat, quem lignis congeſtis ſubiecit, dum, poſt conceptam abundè flammam, & hic denique, velut defunctus munere, ſeſe ſubduceret. (1) Adfuit ſubinde imperatorio vir cultu illuſtris, qui faſcem igne flagrantem intuitus; ut vim ignis diſſiparet, ſtricto focum gladio aggreditur; ſed quò fodicat commovétque vehementius, hòc magis flammam invaleſcere conſpicit; ut iccirco & ipſe furore plenus, ſeſe, unde venerat, reciperet. Poſtremùm in habitu ſeſe pontificio in hanc comœdiam larvatus infert, qui ad incendium conſternatus, ubi procul aſpiceret, de remedio ſolicitus, duas ex propinquo amphoras arripit, ſimúlque advolans extinguendo incendio, oleum, pro aqua, imprudens affundit, unde flamma etiam latius ſparſa, quo damnum paſſura credebatur, incrementum accepit. Hæc imago figuratæ rei, & quaſi protaſis, cuius illa fuit expoſitio. Significabant Ioannem Capnionem linguas arteſque & veteris diſciplinæ leges ac regulas, partim tectas, partim, ut ligna, diſtortas primùm Germaniæ intuliſſe. Adfuiſſe ſubinde virum magnæ eruditionis Eraſmum Roterodamum, qui recta diſtortis, id eſt, orthodoxæ fidei regulas, cum aliis, aberrantibus à veritate, ſua induſtria conciliare fuerit conatus, verùm operam perdidiſſe. Subinde Lutherum calidi magis, quàm callidi ingenii hominem, flammas, quibus bello & ſeditionibus orthodoxos heterodoxóſque conſumeret, injeciſſe, quas Imperatore fruſtra ſe ferro, Pontifex diris & terroribus intentatis extincturos crederent, magis potius exarſurum his remediis incendium. Hæc comœdia utriuſque Principis animam vehementer [ea vis fuit ſchematis] commovit, ut in autores diligenti, ſed irrito labore inquiſitum fuerit; cum popularium fautorúmque umbrâ abditi tutique deliteſcerent.

1) Lutherus hæreſis per Germaniam bellorumque autor.

V.

VI. Non ignoravit eandem imaginis emblematicæ vim Persarum Rex Cyrus. Ille enim, ut suæ gentis animos ad Medorum, quibus serviebant, jugum excutiendum invitaret, convocatos populos, die integra, molesto labore in cædenda quadam silva occupavit, postera verò luce invitatos liberalissimis excepit epulis: [1] ac denique jussit ex animi sententia pronuntiare, quem ex utrisque diebus beatiorem existimarent? cúmque ad alterum diem, epulis lautum, omnium vota ac sententiæ spectarent. Me, inquit, duce parem occupare felicitatem in pace atque omni copia potestis, modò ferrum laboremque tantisper ad silvestrem Medorum gentem funditus exscindendam convertatis. Persuasit, & infestam Persis nationem subvertit. Animadvertis, opinor, vim huic figuræ à proportione imprimis provenire, ut se habebat silvestris agri laboriosa purgatio ad epularem posteræ lucis vitam: ita sese habebant dura militum & periculosa cum hoste certamina, ad jucundam post superatos inimicos quietem.

1) *Quies hostibus bello subactis exspectatur.*

VII. Exemplorum alia apud quosvis scriptores tantò major est copia, quantò inveniendi scribendique arte quisque præstantior tam in sacra, quàm profana eloquentia. Laudem hanc à proportione meretur emblema illud, quod Homil 15. D. Augustinus, non quidem penicillo, sed calamo ductum inseruit. *Quando*, inquit, *patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra. ecce spinam calcat pes, quid tam longe ab oculis, quam pes est loco. proximus charitatis affectu? modicum pungit spina, per parvum locum tenet in pede; vide quomodo illuc convertuntur omnia membra.* [2] Potuitne charitatis, quæ nobis cum proximo jure intercedit, magis convenientem imaginem exhibere? Et Gregorius lib. 11. epist. 10. quam apto emblemate concionatores, quorum labor & oratio sine populi fructu est, solatur? *Æthiops*, ait, *niger in balneum intrat, niger egreditur: & tamen balneator nummos accipit: ita concionator si nihil profecerint auditores,* [3] &c. D. Bernardus in cœna Domini aptissimè sacræ scripturæ interpretem hoc schemate exponit. *Neque mater*, inquit, *tradit parvulo nucem integram: sed frangit eum & nucleum porrigit, sic & ego vobis, quæ clausa sunt, aperire debueram,*

2) *Charitas proximi.*

3) *Concionator semper meriti fructum habet.*

debueram, (1) ut enim se Mater ad nucem habet, quâ parvulos nutrire cupit: ita orator, seu interpres, ad populum sacris scripturæ alimentis nutriendum. Quod si profanum scriptorem audire juverit, unus Ovidius instar omnium esse poterit. Quam pulchro emblemate mortem repræsentat *in Consolatione ad Liviam.*

1) *Occulta aperire docendo.*

Tendimus huc omnes: metam properamus ad unam,
Omnia sub leges Mors vocat atra suos.

VIII.

Non dissimili à D. Paulo ingenio, qui cursores nos in stadio esse voluit. (2) Pœnas quoque ad reliquos à scelere absterrendos adhiberi ita non incongruè docuit, *lib* 3. *de Ponto.*

2] *Mors meta vitæ.*

Cum feriant unum, non unum fulmina terrent;
Iunctáque percussæ turba pavere solent. (3)

3) *Exempla pœna terrent.*

Illud de amicis, utile magis quàm honestum sectantibus, qui suos in discrimine deserunt *lib. 2. de Ponto* an inelegans?

Illud Amicitiæ quondam venerabile nomen
Prostat, & in foribus pro meretrice sedet. [4]

4) *Amicitia ex utilitate.*

Quanquam hoc simul ex alienatione suam gratiam habeat, de qua postea. Illud certè 4. Eleg. lib. ex proportione non ingratum.

Quæ latet, inque bonis cessat non cognita rebus,
Apparet virtus, arguitúrque malis.
Ars tua, Tiphy iacet, si non sit in æquore fluctus: [5]
Si valeant homines, ars tua, Phœbe, iacet.

5) *Virtus in adversis elucet.*

Non unum alibi exhibet, in re licet una, *de remedio Amoris.*

Sæpe bibi succos, quamvis invitus, amaros
Æger, & oranti mensa negata mihi est.
Vt corpus redimas ferrum patieris & ignes, [6]
Arida nec sitiens ora levabis aqua.
Vt valeas animo quicquam tolerare negabis?
At pretium pars hæc corpore majus habet.

6) *Patiendo roboramur.*

Fons oppositorum.

Verùm alium quoque Oppositorum fontem obiter

rum habitu, atque usitatâ in bellis armaturâ insignes, (1) dixisses squalorem cum elegantia, timorem cum fortitudine in comparationem venisse. Tantúmq; hæc imago valuit, ut triumphi futuri speciem animis Gallorum ingeneraret. Exemplū hoc à sola oppositione ornatum trahit, cùm figuratâ proportione parum emineat. Licebit & hæc schemata tam à sacris, quàm profanis scriptoribus accersere. Ita non ineleganti comparatione D. Augustinus in psalmis Deum, electos suos adversarum rerum usu à mundi deliciis avocantem, nutricibus componit, quæ mammotreptis (ut vocat) ablactandis, ubera amariori succo illinunt, quo offensi parvuli ab illis resiliant. [2] Et in similem fere sensum alibi inquit. *Serm. 59. Noveris aliquando furem avertendis pecoribus pabulum spargere,* [3] *& aliquando pastorem flagello ad gregem pecora errantia revocare* [4]

1) *Imbellis & generosius, quia corporu habitus quadam est animi imago.*

2) *Adversa à mundo avocant*

3) *Deliciis multi seducuntur.*

4) *Fœna paterna.*

Profani autores huic etiam fonti materiam subministrant.

XI.

Avaro illud non ineptè tribueris; quod Naso l. 2. eleg sic proponit.

Venator sequitur fugientia, capta relinquit,
Semper & inventis ulteriora petit. [5]

5) *Avarus.*

Quod vero tam vitiis, quàm virtute (quòd & ille Ephesini templi incinerator existimavit) innotescere aliquis possit, illo Ovid. l. 4. de Ponto expones.

Tam mala Thersiten prohibebat forma latere,
Quam pulchrâ Nereus conspiciendus erat. (6)

6) *Vitiis æque ac virtutibus innotescimus.*

Si ab iconographis exempla postules: non longè abeundum. Patres Belgæ in sua primi seculi imagine, ut Religiosum exprimerent, exiguas opes proiicientem quò majores reportaret, Piscatorem adumbrarunt, qui exiguo pisce hamum inescaret, ut grandiores caperet. [7] lemma additum fuit. *Sic perdere lucrum est*. Sic iidem ut docerent virtutis cælique viam multis difficultatibus obseptam, Mercurium in bivio veterum more proposuerunt, quod hinc florenti & lato, illinc spinoso & angusto se tramite aperiebat, (8) lemma additum: *hàc monstrat, eundum*. Nec inelegans Guil. Hesii schema, quo illam D. Pauli ad Heb. 11. sententiam exponit. Fides est sperandarum substantia rerum, argumentum non ap-

7) *Opibus abiectis ditior.*

8) *Via angusta & lata.*

parentium. hominem enim exhibet, qui ex umbra sua motum solis diemq; suis temporibus observet, (1) lemma junctum: *Videt, quod non videt* Alium eodem ferè argumento post umbraculum candelæ objectum proponit legentem, inscripsit *Obscura lux oculos juvat, gravat expedita.* nempe ad meritum facit obscuritas,

1) *Fides de rebus objectu est.*

Fons Alienatorum.

XII. Nonnulla quoque ex fonte alienatorum haurienda sunt, ut quæ gratiam inprimis merentur. Offert se hoc loco rarum cum prudentia judicium Regis Thracum Ariopharnis, *ut Diodor. Sicul lib. 2. hist.* qui cum à tribus Regis Cimmeriarū filiis, de regno paterno contendentibus, Judex omnium consensione electus esset: ut litem dirimeret, Patris cadaver se. ulcro eruti, arbori alligari, & scopum, esse jussit: arcum deinde ac tela quemque filiorum expedire: eâ lege, ut qui propius cor parentis sagittâ confixisset, Rex haberetur. Primogenitus guttur, medium pectus alter, corde adhuc procul, contigerat. [2] Tertii jacula dum exspectantur; abjecto ille arcu, regno se abire malle, quàm paternum corpus violare plagis, asseruit. (3) Tum Rex. Tu enimverò es, qui regno te dignum, istâ tuâ pietate ostendis. Macte, & meo judicio, & tuâ virtute sceptrum cape. Nimirum amoris ille sagitta proximè cor Patris feriebat, qui sagittas abjecit; regno dignus, quòd ex reverenti patris regnum contemneret.

2) *Patre & regno indignus filius.*
3) *Patre & regno dignus.*

XIII. Illius hic etiam figuræ in mentem venit, quâ Deus D. Arsenium instruxisse fertur. *ut est in vitis SS. Patrum.* Vidit primò hominem, qui cùm lignorum sarcinam, iam humeris laturis majorem, experiretur, aliis tamen aliisque lignis accumularet: [4] & hic insani peccatoris, scelera sceleribus, procrastinatâ pœnitentiâ, accumulantis, imago erat. Alium subinde haud procul conspexit in vas pertusum aquas congerentem, irrito labore, cùm affusas mox diffluerent; [5] schema erat operantium cum virtute, sed ad quamvis occasionem bona collecta profundentium. demum alii mutuam opem operámque trabibus ad templi ruinam instaurandam ferendis rectè colloca-

4) *Scelus sceleri cumulans*
5) *Virtutem collectam, effundere*

collocabant, verùm ad ipsum templi aditum, ortâ contentione, uter prior subiturus esset, substiterunt præpediti. (1) erántque illi qui ad salutem suam aliórumque curandam seduli, arrogantiâ tamen, submissionísque neglectæ vitio, cœlo prohiberentur. Dignum sanè emblema quot artifices superos, hominésque æstimatores habeat. 1) Superbia cælo arcet.

XIV. Pauca ad hanc materiam magis illustrandam ex Patribus Belgis emblemata suffecerint Ut opes à Religiosis bene abiici, ad servandas animas, tradant: Navem mercibus onustam inter medios fluctus periclitantem exhibent, unde sarcinæ à nautis, ad navem hominésque servandos, in mare præcipitantur, [2] lemma est: *Ne permaneat, pereant.* Religiosos verò ad mundi voluptates surdos votísque obstrictos per Ulyssem, obturatis auribus malo navis alligatum, fictâ imagine, proponunt. [3] lemma est, *canitis surdis canitisque ligatis.* 2) Opes abiecta servant. 3) Voluptates aversari

Daphne Phœbum arcu & sagittis armatum fugiens in laurum vertitur [4] lemma. *Fuga laurigeros parit illa triumphos* Nimirum vis in prælio ac periculo castitatis victor laudem ferre? fugiendum est. 4) Fuga castitatem servat.

Flos coronæ imperialis ab hortulano, ob invisum odorem eiicitur. (5) lemma: *gravis est odor.* Nempe à religiosis ingratus odor honoris repudiatur. 5) Honor reiectus

XV. Uter à ludione inflatus pressúsque, cui inscriptū: *Pressus dulce sonat.* (6) Ita Societas JESU pressa ab hostibus etiam lætatur. 6) In adversis Lætari.

Typotheta imaginem sub prælo dum premit, imprimit, [7] lemma. *fingitque premendo.* Æneid. 6. Ita Deus Societatem per adversa format in bonis. 7) Adversa prosunt.

Par ferè illud de monetario formante nummum plagis. [8] lemma. *Dant pretium plagæ.* Nempe meritum à persecutione tolerata magnum est. 8. Meritum augent.

Claudat Ovidius, Avarorum emblemate. 1. lib. fast. exhibito.

Creverunt & opes, & opum furiosa cupido.
Et cum possideant plurima, plura petunt.
Sic quibus intumuit suffusâ venter ab undâ,
Quò plus sunt potæ plus sitiuntur aquæ. (9) 9) Avarus.
Lib. VI.

Sed

XVI. Sed ecce dum ab hoc fonte diſcedo aliunde ſe mihi non inſipida offerunt. Polypercon *ut Polyænus l. 4. ſtrat.* Græcorum Dux ſuos adverſus Peloponneſios eductu-rus, abjecto militari habitu, pileo ſe duplicique tunicâ veſtiit, baculóque in manus ſumpto ſuorum conſpectum ſubiit. [1] qui cùm mollem infamémque cultum mirati hærerent: tales, inquit Polypercon hoſtes ſunt, quibuſcum vobis pugnandum eſt. Nec mora volentes volantéſque penè ſuos in hoſtem duxit. Ex Herodoto nobis conſtat, quâ arte Rex Ægyptiorum Amaſis, poſtquam ſe ob ignobilem ortum ſuis viliorem eſſe comperiſſet, autoritatem ſibi venerationémque conciliarit. pelves aliquot lavandis pedibus deſtinatas, conflato ære, in ſtatuam Numinis magnificam vertit, quæ cùm deinde magno popularium affluxu coleretur, pro concione Rex adfuit, atque ex ſubditis ſciſcitatus eſt: Satin' intelligerent, quàm ſtatuam venerarentur? illam ſcilicet eſſe, quæ ex ſordidis pedum vaſis in hanc Dei effigiem transformata nuper ſit. hac verò in ſpecie, licet olim calcatâ, omni honore merito obſervari, (2) ecquid igitur ſuæ obſtet regiæ majeſtati, quòd inter communem olim populi fecem latuerit? regalem in ſe imaginem ſuâ veneratione dignam eſſe. Perſuaſit muto magis ſpectaculo, quàm diſertâ oratione. Secùs habet quod Demetrio Phalereo Athenis præfecto eveniſſe Strabo memorat, *lib* 9. huius enim, poſt abrogatum cum exilio honorem (ut nihil venerationis relinquerent) ſtatuas dejecerunt, eáſque ignominioſâ conflatione in matulas transformaſſe memorantur. Quæ licet oppoſitione gratiam ferant, alienis tamen moribus potiſſimùm placent.

1) *Imbellis animus.*

2) *Quis ſis, non quis fueris, intereſt vel Humilis elevatus.*

Fons alluſionum.

XVII. Sed ab hoc ad poſtremam elegantiarum ſcaturiginem juvat deflectere, ut & hinc paucula deguſtemus. Alluſiones & ſuprà & alibi vocavimus, quæ tamen in figuratis imaginibus rariores inveniuntur. Hujus generis illud factum ſymbolicum eſt, quod Ariſtoteli morienti Gellius *lib. 13. cap. 5.* tribuit. adhærebant extrema ægritudine collu-

colluctantis lateri discipulorum complures, quibus illo magistro orbari grave, neque aliam, quàm ab ipso probatum, Ducem sequi erat constitutum. De duobus Menodemo Rhodio & Theophrasto Lesbio tota erat suscepta contentio. Aristoteles, ut quàm moderatissimè hanc sententiam proferret, ferret tamen, suo usus ingenio ubique felicissimo, vinum sibi cùm Rhodium, tum Lesbium curat propinari, sumptóque primum Rhodio: ubi gustasset firmum, inquit est, nec injucundum. postea ubi & Lesbium ori admovisset, hoc verò, ait, gustatu multò est suavius, quod de uno ipse tanquã prælibator & judex, hoc de personis illâ gente oriundis omnium consensione acceptum est, & Lesbius Rhodio prælatus. Quædam huic non absimilia ex epigrammatum, seu potiùs argutiarum familiarium lusibus, eodem ex fonte erues, ad quem lectorem remitto.

1) Sapientia suavitate condita præfertur aspera.

XVIII.

Ex Patribus Belgis hic juvat inserere, quo eleganter sunt usi, dum vinitorem aridos atque inutiles de vite surculos præputantem exhibent. Si tamen hæc inscriptio detur, quam subiiciunt. *Vitiosa seces.* quod anagrammaticè reddit per elegantem allusionem: *Societas Iesu.* Nimirum hæc Societatis consuetudo est, vitiosos à suo ordine membrísque resecare.

2) Societas Iesu vitiosa à suo corpore membra resecat.

Par ferè ille citharæ lusus, quo Orpheus demulcere Manes, suámque ab inferis revocare conjugem, in fabulis atque imagine hic propositâ, traditur, subscriptione licet non peræque opportunâ, *Cithara Iesu*, quæ verba anagrammaticè ex *Eucharistia* duxit, nec incongruè, quòd hujus potissimum usu à scelere atque inferis Societas homines reducat.

3) Eucharistia usu Societas homines retrahit à vitiis.

XIX.

Ita iidem, ut imagine figuratâ exponerent, quemadmodum, Societatis nostræ Patriarcha, Ignatius ad Francisci Xaverii conversionem altero Sociorum Petro Fabro usus est, raro ingeniosóque conceptu ex nomine Ignatii Fabrique ducto, hominem Ferri-fabrum ad incudem malleúmque adhibuêre, ut clypeum ex ære formaret: cũ inscriptione. *Solus nõ sufficit ignis.* (4) Quo exemplo uti sequenti, an alibi usus sim nescio, cum absens, destitutúsque scriptis ceteris, paginam à typographo amissam, jubeat sufficere. Huc & ille ex ambiguâ significatione lu-

4) D. Ignatius Fabro socio ad convertendos homines usus.

ne lusus spectat, quo Societatem nostram ad incultorum hominum institutionem repertam asserunt: cum Statuatum artificem adhibent, ad formandam Christi, ex rudi crassoque ligno, imaginem, cum illa Pauli ad Galatas sententia. *Donec formetur Christus in vobis.* (1) Gal. 4. Hi Apostolus agit de solis mentibus, hi ligna simul ambiguo significato, ad protasin constituendam, adhibent.

1) Rudes ad Christi disciplinam formare.

CAPUT LVI.

An, & quomodo ab historiis peti Emblemata possint.

1 Tradidimus alibi tum in lib. 4. de materia symb. historias, tanquam exempla morum, usurpandas in imagine non esse: ut scilicet in eodem actionum genere, in quo extant, nos erudiant, ut e.g. Lucretiæ historia in castitate Attilii Reguli in constantia, & amore patriæ; siquidem hoc sit historicè tantum instituere, cùm eundem in nobis sensum affectúmque generet picta, quem scripta, aut narrata historia; nisi quod vivacius fortasse per oculos animum subeat. Imagines verò figuratæ omnes, à propria significatione, ad diversæ rei indicationem transferri debeant. Quocirca eiusmodi historiæ; quæ certa virtutum argumenta continent, emblematographis inprimis vitandæ, ut quæ difficilem ad diversa translationem habeant, & propriæ rei, admirationisque sui sensum alius animo imprimant, quam ut aliò inflecti spectatoris cogitationes pariantur. Quid verò; inquies, si in Lucretia castitatis quandam ideam, aut in Regulo constantiæ formem? cùm & Aristoteles pro ipsa Philosophia usurpari posse videatur. nonne plus aliquid, quam pictor, aut historicus præstabo? Fateor Poëtam hic ages, ac pro effectu causam exhibebis. Sed quo id signo expones satis, nisi inter alias figuras manifestè translatas, hæc tanquam pars accesserit? Deinde in celeberrimis tantùm historiis, & in quovis virtutum genere, aut vitiorum primis, locum obtinebit; ut si Her-

Historia, quæ certam virtutem, aut vitium morale continent, pro Emblematis vix serviunt: quia figuratè difficulter repræsentant.

cules qro ipsa fortitudine adumbretur. Quod hic ita sibi proprium vendicat; ut si Achillem, vel Alexandrum hac figurâ usurpare volueris, iam intelligendus vix sis. Nihil igitur consultius, quàm eiusmodi abstinere historiis, quarum usu pictor magis, quàm Poeta videaris.

Illæ tamen historiæ, quæ externum solum opus exponunt neque virtuti certæ, neque vitio magnopere addictum: præsertim si raram, aut extraneā pene alienámq; à communi hominum genere, actionem contineant, qualis est Imperator muscas captans, emblemati rectiùs servient. (1) Ut verò eiusmodi historiarum exempla aliquot haberes, quorum comparatione alia deligeres, breviter egi, atque ad apodosin etiam viam aliquam aperui. II.

Indifferentes ad mali bonumve adhibere præstat, tum: inprimis, cum peregrinum & insolens quippiam continent.

1) Princeps Otiosus vel vir gravis nugas agens

Dederat Olympias Alexandro literas, *ut Plutarchus in Alexand.* quas cùm Hephæstion familiaris Regi Princeps resignatas unà percurreret, Rex licet arcani quidpiam continerent, non amovit hominem; verùm annulo sigillari ori illius appresso [2] monuit Regum secreta à fidis quidem ministris cognosci, at vulgari sine crimine non posse, credere licet uni, sed fide:

2) Magnatū consilia tacita esse debent.

Philippus Rex Francorum *ut Ægidius Corrozetus de dictis & factis memor.* adversus Othonem Germani nominis Imp. belli aleam cùm suis jacturus, ut Gallorum animos sacro quodam ad vitam mortémque societatis vinculo obligaret, accitos inter belli proceres medius, omnibus ex patera aurea tinctum vino panem obtulit, (3) simúlque, *Bibite ex hóc omnes,* exclamavit. *Commune hoc, aut victoriæ, aut gloriosæ mortis poculum futurum est.* quâ re ac voce animati Franci, egregia fortitudine hostes aggressi sunt. Nimirum. auget concordia vires.

3) Concordia ad pugnam vires auget.

Artemon περιφόρητος dictus, *ut Clemens Alexand. Strom l.5.* quòd lectica circumferretur, homo ut nequitiæ, sic projectæ timiditatis exemplum. Nam & domestico sub tecto desidenti bini famuli æneum super verticem sustinebant clypeum, ne quo teli, aut rei alterius illabentis casu, opprimeretur. (4) Nempe tuta etiam timere improborum est. III.

4) Improbi nusquam salvi.

Mithridates Ponti Rex *ut Ælianus l. 7 c.66.* quamvis

 veneni,

veneni, sensim cibis magis magisque admixti, usu adversus venenum obduruisset, nondum tamen sat tutus sibi videbatur inter satellitum excubias, sed equo, tauro, ac cervo, mansuefactis ad hunc usum animantibus, sui maluit corporis custodiam credere, quæ, ut primum alii propius accederent, mugitu hinnitúque somnum Regi excutiebant [1] Tuti nunquam Reges sunt, qui tutos esse subditos non patiuntur.

1) *Reges nũquam tuti v. Tyranni belluinis affectibus indulgent.*

Rarum est, quod Neroni inter convivas accubanti evenit: *ut Philostr l.4. c.14.* Nam illum quem manu sustinebat, orique admoverat calicem, fulmen è cœlo vibratum excussit. [2] Sic ira Dei in sacra indignè tractantes effunditur.

2) *Deus sacra violantes punit.*

Alexander magnus fortè ab insidente musca gravius punctus *ut Athenæus lib.6. de adulat.* querebatur: cùm assentator egregius Nicesias subiicit. aliis profectò muscis nobiliores futuræ sunt illæ, quæ sanguinem tuum degustarunt. (3) Difficile dictu, uter impudentior: musca perstringens, an Nicesias blandiens?

3) *Impudens adulatio vel laudatum vitium.*

IV.

Heliogabalus parasitis dignam scenam instruens, *ut Lampridius in Heliogab* eos rotæ alligavit aquariæ, quâ in altũ sub latos mox undis immergebat, Ixionios amicos nominans. Nimirum egregia hæc imago est fortunæ aulicæ (4) dum, humiles tolluntur, elati cadunt.

4) *Fortuna aulica levat & premit.*

Sagaris Mariadinus ad mollitiem exemplo inaudito educatus, *ut Athena. dipnoso. lib.12.* mamillis nutricis usque in ultimam senectutem adhæsit: ne, aut dentes, aut stomachum duriori cibo offenderet. [5] Enervati viri, & puerilis senectæ imago.

5) *Mollis. ve, vir repuerascens.*

Juvenes aliquot Agrigentini, ubi vino incaluissent, *ut Athenæus l 11.* eversis cum ratione sensibus, domum pro triremi medio in mari tempestate jactatã habuere. Quocirca, nimio onere rei familiaris gravari navem rati, omnia domo exturbarunt, ut se navemque fluctibus eriperent. Res insolens in vulgus sparsa, domo apud posteros triremis nomen reliquit (6) Nimirum boni mores virtúsque cum vino ab everso animo proturbantur.

6) *Opes animi in ebrietate pereunt*

Servis olim polentã molẽtibus pausicapen iniiciebãt. *ut Iulius Pollux onomast. l.7. c.4.* quo instrumento in collum inserto, ora claudebantur, ne polentam devorarent,

leūt, contra veteris scripturæ legem, quâ, bovi trituranti os vetamur obligare. (1) Nempe avari ista hominis Idea est, qui à se partis minimè fruitur; aut divitis epulonis, cui valetudine adversa os clauditur, ut præsentibus uti nequeat.

1) *Avarus inops.*

V. Xerxes Rex Persarum, *ut Ælianus l.* 13. *c.* 3. vetusto Beli monumento suffosso, urnam reperit vitream, cadaver in oleo complexam: juxta inscriptum columnæ. Pessimè habiturum eum, qui aperto sepulcro urnam oleo non implesset. Rex igitur affuso oleo mali metum avertere conatus est; sed irrito labore; cum per affusionem nihil accresceret. (2) Urnæ similis; sive opum, sive voluptatum cupiditas; quantumcunque affuderis, nunquam explebis.

2) *Avaritia & libido expleri nequeunt.*

Sinitæ Indorum populi, *ut Maffæus histor. Indic. l.* 7. sacram Deorum mensam, litaturi parcè instruunt, altilium ungues, capitisque porcini extremæ auriculæ, ac vini aliquot guttæ, aræ, & simulacris Deorum apponuntur: suam verò ipsi mensam lautissimè instruunt, atque inter tripudia absumunt. (3) Nempe Superis deteriora, quæ nos homines sæpe aversamur; deferimus.

3) *Deo vilissima damus.*

Reges Taurorum cum fidissimos amicorum lugent, *ut Nicol. Damascenus in Tauris*, aurem sibi aliquam, aut partem certè, ut pluribus amicis servire queat, præputant. Ut si hoc facto testarentur, pro auribus Regum fidelissimos quoque amicos esse. (4)

4) *Amici Regu mortui.*

VI. Carolus Magnus gladii manubrio suis insignibus notato, edicta fere imperatoria obsignabat, *ut Corrozet. de dictis memor* quod diceret: ejusdem esse leges defendere ac confirmare. Imago talis Principis, qui gladio non ad vim, sed æquitatem, ac defensionem utitur. (5) Similis prope Constantini hasta pro cruce post ejus conversionem usurpata est; ut bella se ad religionis studium transferre significaret, & Crucem Christi adversus hostes, omni telo fortiorem indicaret.

5) *Gladio æquitatem tueri.*

Astomotum gentis, *ut Plinius lib.* 7. *cap.* 11. toto hirta corpore, sine ore memoratur, adeóque aurâ tantùm, & odore per nares attracto vivere: (6) Egregia species illorum mortalium, qui tantùm populari aurâ, & inani laudis aspiratione pascuntur, ipsi ad aliorum laudem, etiam cælitum, muti.

6) *Vana gloria pasci, ad bona aliorum mutum esse.*

Philoxenus, ut cibi potusque liquidiore voluptate fruereretur, collum gruis oblongum à Diis optabat. (1) Posteritas certè in voracissimi hominis idea proponenda, hanc Philoxeni speciem exhibuit. Nempe multi tales: *Vt quibus in solo vivendi causa palato est.* Juven. Sat. 11.

1) *Deliciarum gulæ sectator.*

VII. Cylicranes populi ita dicti fuère, *ut Athenæus lib.* 11. quod poculi effigiem humeris impressam gestarent. Tanta scilicet inter illos scyphorum æstimatio, (2) Quibus illud Horatianum inscribi pro lemmate potuisset: *O nata mecum*, scilicet amphora.

2) *Amans ebrietatis.*

Milo in academicum Philosophorum consortium receptus, *ut Strabo lib. 6.* cùm fortè cedens columna ruinam minaretur, ipse labantem domum columnæ loco sustinuit, dum socii incolumes evasissent. (3) Typus est, aut familiæ, aut Reip. tam sacræ quàm profanæ antistitis, qui virtute, aut disciplina labefactatam, in ea rem sustinet.

3) *Remp. aut familiam sustentare.*

CAPUT LVII.

An, & quomodo ab historia de artefactis Emblemata traduci possint?

I. Artefacta limitibus hic arctioribus, quàm in symbolis constringuntur; siquidem, vel hominum figuras actionesque simulacris exprimere necesse sit; vel ab aliquo artefacto sumi imago, quod operationem sine hominis adminiculo suam non habeat. Rei enim intelligentis schema aliquod intervenire, ad vim emblematis constituendam, debet. Statua autem, licet exanimis sit, tamen, cùm ab intelligente, quod propriè exprimit, repræsentandi vim omnem possideat, rerum intelligentium ordini meritò accensetur. Quod in ceteris artefactis locum habere non poterit. Exemplis quoque aliquot hanc doctrinam apertiorem faciam.

Historia de artefactis, vel humanas formas prout ad actionem rationalē ordinātur vel res prout intelligenti cuipiam subservi-

Timantes pictoriæ artis peritissimus *ut Plin. lib.* 26. *c.* 10. post Cyclopem in tabula expressum, Satyros pollicem ejus metientes adjecit, eleganti inventione rei

magni-

magnitudinem, quàm figura oculis ſubjicere non poterat, arte exprimens. (1) Imago rerum eſt, non tam corporis mole, quàm virtute magnarum.

ſunt postulant, ut emblemati conveniant.

1) Non mole ſed virtute magnum.

Leucophrynes *ut Pauſan in Lacon.* Thronum Horæ duæ totidemque Gratiæ ſuſtinebant, dextrâ Tritones inter diverſa emblemata; ſiniſtrâ, Typhonem, cum vipera, præferebat. Nempe Regia majeſtas beneficiis tempore collatis ſuſtinetur. Fieri tamen nequit, quin tam inter ſuæ laudis præcones, (quos Triton devorat) quàm invidos & obtrectatores verſetur, quos Typhon cum vipera. (2)

2) Reges alii laudant alii reprehendunt.

Sardanapalus homo ad omne voluptatis aucupium natus, *ut Strabo l. 14.* ſuo in templo ſtatuam habuiſſe memoratur, quæ conſettis velut ad talitrum digitis, hoc videbatur teſtari. humanam omnem voluptatem, nec crepitu digitorum exiſtimandam. (3) II.

3) Voluptas fluxa.

Apud Jaſios Dianæ ſimulacrum reperitur, cujus vultus eo artificio compoſitus eſt, ut intrantibus mœſtus, abeuntibus lætus videatur. (4) Talis videlicet ad ſolitudinem, virtutem ac religionem acceſſus apparet; triſtis tamen acceſſus, felici plerumque ac læto exitu terminatur.

4) Religio fronte horrida, fine læta.

Iarchas, Brachmanum apud Indos Princeps, *ut Philoſtr. Apoll. lib. 3. c. 8* menſas ad motum novo artificio inſtructas habuit, ut ſponte ſeſe hoſpitibus inſtructę jam dapibus, admoverent. In quibus automati quoque à Scyphis pueri, vinum aquamque convivis propinabant. (5) Religioſorum Deoque ſacratorum hominum ea felicitas eſt, ut, ſine cura aliorum miniſterio illis ſuppeditentur omnia.

5) Religioſis ſine cura omnia ſubminiſtrantur.

Caligula, cum divini nominis honorem affectaret, *ut Suetonius in Caligula.* operam dedit, ut celeberrima Græcorum ſimulacra, inter quæ Olympici Jovis unum erat, Romam deportarentur, His ille, dempto capite, ſtolidâ arrogantiâ ſuum impoſuit. Quin ipſum Jovem Olympium in cachinnos tam effusè ſolutum referunt, hominis opinor inſaniâ motum, ut, quaſſatis machinis, hoſpites fugâ dilapſi ſint. Immolari ſibi verò rerum delitias ut Tetraones, Phœnicopteros, Meliagrides ac Phaſianos quot diebus voluit, ut nobiliſſimi quique III.

1) *Antistites improbi rebus sacris abutentes.* Sacerdotis officia prensarent. (1) Imago est improborum Ecclesiæ Antistitum, qui capita sacri quidem sunt corporis; verùm stolida, & res Deo consecrata usu profano violantia.

Milonis viri fortissimi statua, *ut Philostratus in vita Apollon.* compositis assurgebat pedibus, sinistra malum tenebat punicum, dextræ manus digiti recti. (2) omnia ad corporis robur exprimendum idonea.

2) *Robur corporis.*

Annulos Iarchas septem habuit, *ut Clem. Alex. Strom. lib.* 5. totidem planetarum figuris insignes, quos ab illo accepisse Apollonius, & quot diebus per hebdomadam mutasse dicitur, magicis utique designatos usibus. (3) poterunt hi vel septem virtutibus: Theologicis tribus, ac moralibus quatuor: aut totidem Spiritus sancti donis adhiberi.

3) *Septem virtutes, vel dona S. Spiritus, vel dies hebdomadæ.*

Luna enim obscura in nocte, fidem; stella Veneris soli prævia, spem: Sol ardens charitatem, Saturnus melancholicus, quem Orpheus ποικιλόβουλον nuncupat, prudentiam; Mars fortitudinem; Jupiter justitiam; Mercurius, moderato sidere, Temperantiam rectè designabit. Hæ verò sapientem, Deoque imprimis consecratum, hominem virtutes omninó decent. Caussinus noster Regem his annulis ornat, totidem virtutibus moralibus illustrem, quem consule lib. 11 symb. 66.

IV. Pythius Celænis in Phrygia imperabat, totamque propè urbem effodiendis metallis ab agresti labore avocabat, cui malo uxor factura remedium, mensam, omnemque mensæ supellectilem ex auro instituit, cui ille, dum avidus ciborum assidet, deferuntur ei ex auro fercula, & picta tantùm simulacra. *ut Polyænus.* Midam crederes suo voto potitum. (4) Denique cum hoc, in re seria, lusu tandem offenderetur: Monuit uxor dari illa, quæ sibi parasset, siquidem neglectis agris regiam solo auro impleret. agnovit errorem, & rectè monenti conjugi est obsecutus.

4) *Avarus sibi suisq; inutilis.*

Heliogabalus simili lusu delectatus est, *ut Lamprid. in Heliog.* siquidem parasitis modò cereas in mensa epulas ad vivam imaginem instructas, modò ligneas, marmoreas, aut eburneas, quandoque & pictas exhibebat; (5) ut simulacris tantùm rerum pascerentur.

5) *Gaudia mũdi ficta.*

Mulie-

Muleius Hametus, cum Patruelem Mahometem vitæ & regno inſidiantem, denique viciſſet, pellem cadaveri detractam, ſtramentiſque oppletam per omnes regni provincias circumferri juſſit, tanquam fortunæ Regiſque fortiſſimi ſimulacrum. (1) *Henning in Genealog. Maur.*

1) *Fortuna & regnum inane bonum ſunt.*

V. *Hiſtoriæ tales, quæ ſigna aliqua peregrina tã quã notas ſymbolicas involvunt, licet facti veritate ignorētur, obſcura tamen non cenſentur, quia ut figurata agnoſci poſſint vi ſignificandi.*

Ex his, opinor, ſatis animadvertis, quæ hiſtoriarum cùm varietas, tum forma emblemati potiſſimum deſerviat. Habent enim pleræque ſignum aliquod peregrinum atque à vulgatis hominum moribus remotum, quo ſe figuratè uſurpari, tacitè velut, admonent; nam & inſolens eſt annulum alieno admovere ori, ut facit Alexander; & ſub clypeo ſimul & tecto latere, ut Artemon. quibus pene in ceteris reperies exemplum ſimile.

Accedit, quod ad vitium obſcuritatis, quo emblemata hiſtorica plerumque laborant, ab imagine, ut figurata eſt, tollendum, notæ illæ Symbolicæ faciant. Licet enim nihil unquam de Alexandri e.c. facto cognoveris; annulum tamen alterius ori appreſſum ſatis eſt emblematum cognitori, ut intelligat. Hic enim rem non propriè, ut factam contemplatur; ſed ut res aliqua, ſeu facta, ſeu poſſibilis vim certam repræſentandi obtinet, talem verò non quævis hiſtoriæ; ſed ejuſmodi ferè notis inſignes poſſident; nam ſi, relictis ceteris, appreſſionem ſigilli, tantùm ex illa hiſtoria ſuſtuleris, nihil relinques figuratâ imagine dignum. Ubi igitur hæc nota non invenitur, per fictionem paria erunt apponenda. Ut ſi Alexander lectorem verbis tantùm monuiſſet, ſilentio, quæ legeret, obtegenda eſſe, non ineptè Poëta Regis ſigillum alterius ori admoviſſet. Plus tamen voluptatis adferret cognoſcenti, ſi ex ipſius hiſtoriæ veritate depromptum audiat; quod rarius ſit, rem ita factam, quàm fictam intelligere; quanquam ad ipſam repræſentandi facultatem nihil afferat facti veritas.

CAPUT LVIII.

De Hieroglyphicis, earum natura, forma, ac materia.

I. *Definitio hieroglyphicorum & distinctio.*

Hieroglyphica non malè sic describet: *Imagines esse figuratas ex quacunque re creata, ad quamcunque aliam ex instituto repræsentandam desumptas.* Quæ descriptio ex dictis supra, *cap. 1. §. 2.* ubi emblemata ab hieroglyphicis distinximus, facile colligetur. Quod imagines figuratæ sint, aptæ aliud à se diversum repræsentare, cum ceteris habent commune; quòd verò definitam certarum rerum significationem ex instituto obtineant, non verò similitudinis aut metonymiæ ratione (licet in imagine proposita simul reperiantur) significent, ab aliis figuris illa distinguit, uti & illud, quod ex quacunque re certa peti possint: nam & symbola, & emblemata, & ænigmata suam materiam, quæque terminatam, possident. Quòd verò rem etiam quamcunque, idque, seu dissolutâ, seu unitâ figurâ significent, hoc cum ænigmatis quidem commune, à symbolis tamen & emblemate diversum habent.

II. *Hieroglyphica olim apud Ægyptios, Græcos, Barbaros, Latinosque usitata.*

Apud Ægyptios primum hieroglyphicorum usum extitisse legimus. *ut Clemens Alexand. lib. 1. Strom. & lib. 5.* Quod hi præter apertam certarum disciplinarum traditionem, ut erat Geometriæ: Arithmeticæ, Astrologiæ, Musicæ, occultam, tum rerum divinarum, tum humanarum scientiam, quam paucis communicatam vellent, inter Sacerdotes & præcipui nominis viros foverent, quam Hieroglyhicam dixêre, tum quod rem contineret præcipuè sacram, tum quod à sacris potissimùm hominibus tractaretur, idque sub certa cœlestis alicujus Deæ, hujus sapientiæ præsidis, defensione Cujus scientiæ tanta apud illos æstimatio, *ut Plutarchus in Iside.* ut Reges, vel ex Sacerdotibus hac disciplinâ imbutis nominarent, vel si ex viris militiæ claris sumpsissent, eos quam primum his erudiendos Sacerdotibus committerent; & idcircò Reges horum disciplinæ subessent.

Verùm

Verúm solis illud Ægyptiis peculiare non fuit: nam, ut rectè Claudius Minos *in præfat. ad Alciatum* observavit, quotquot olim, seu Græci, seu Barbari quicquam de rebus divinis scripto mandarunt, rerum principia occulta esse voluerunt, & rerum veritatem sub ænigmaticis allegoricisque signis, figuratè tradiderunt; ut pauci nec sine Magistrorum ductu, ad illam penetrarent. Quo hoc actum, ut & rebus divinis & earum cognitione imbutis ex raritate horum, & illarum obscuritate, suus constaret honor, & æstimatio. Diodorus Siculus *Biblioth. histor. lib. 3. cap. 2* de Æthiopibus meminit, eorum literas fuisse signa ex animantibus variis extremisq; hominum membris, tum & fabrilibus instrumentis sumpta. Et septentrionalibus animalium figuras pro literis placuisse Olaus *Lib. 1. cap. 21.* nobis est testis. A Judæis Græcisque quot quantaque non extant? de quibus nos plura in hoc opere alibi, quanquam hi non tam hieroglyphicis, quàm ænigmatis ac fabulis arcana sapientiæ obvelarint.

Quia verò hieroglyphicorum apud Ægyptios notæ exploratæ omnes nón sunt, præter illas, quas Horus Apollo & nonnulli alii veterum scriptorum suggessêre, illius quidam breve aliquod compendium paucis verbis illustratum subjiciemus, tum lectorem plura desiderantem ad Pierium remittemus, quanquam is non hieroglyphica tantum, sed quæ ad omnem figuratam poësin spectare possint, exempla magno studio congesserit, quæ tamen ex gentium diversarum usu & institutis ceu hieroglyphica acceperit facilè ex autorum verbis patet. Possunt verò res eædem, modò hieroglyphicè, prout signa ex instituto sunt; modò symbolice, prout aliquam involvunt similitudinem usurpari: nam & hoc titulo locum hieroglyphicis inter symbola fecimus, priori sensu singularem classem figuratarum imaginum constituunt, cum non ratione similitudinis, verùm instituti repræsentant, idem factura etiamsi ratio convenniendi naturalis defuerit, ita enim sceptrum regiæ potestatis argumentum est, licet ratio similitudinis nulla appareat. Hieroglyphicis hisce notis olim quoque nummi Romanorum frequenter signati fuêre, ut exemplis IX.

Hieroglyphica, quatenus per similitudinē significant, symbolis accensentur, lemmate inscribenda. Hoc cùm aberit, ex instituto

à nobis primo alteróque libro disces, & sacrificiorum instrumenta in reliquis adhibita declarant. In symbolis quoque Imperatorum non pauca reperies, quanquam in iis, si præcipuæ figuræ locum obtineant, ratione similitudinis aut connexionis usurpentur, quâ deficiente, si ex solo instituto significent, symbolorum in censu habenda non erunt: solum enim lemma ex hieroglyphico symbolum non facit, si metaphorica translatio defuerit. Ceterùm otiosus & supervacaneus in hieroglyphicis lemmatum usus est, quando ex sua institutione rem unam significant, ut sceptrum, potentiam; ramus oleæ pacem: lupus cum cane averso hostilitatem, secus habet, ubi res ad plura repræsentanda potest adhiberi: uti Stella modò noctem, modò tempus, modò viri animam, modò Deum, Ægyptiorum arbitrio designabat, accipiter quoque ac serpens vim diversa repræsentandi obtinebat. Quocirca hæc ab illis per alia signa magis definita constringi solebant. Quanquam lemmata adhiberi ad circumscriptionem potuissent. His tamen lemmatis si inscribantur, atque aliqua similitudinis ratio appareat, ut in stella v. g. accipitre, & serpente facilè se offeret, symbolicè exponi censebuntur. Nunc ex Horo præcipua hieroglyphica discamus.

(*quod hieroglyphicorum proprium est*) *significabunt*.

Hieroglyphica Hori Apollinis Niliaco-ægyptii antiquissimi autoris cum brevi illorum expositione.

LIBER PRIMVS.

I.

1) Ævum. 1. Ævum significaturi Ægyptii *solem & lunam* pingunt tanquam præcipuos perpetuosq; anni moderatores. Aut *Basiliscum* quem immortalem censent, reliqua animantia solo etiam afflatu necantem, ita in ævo multa pereunt, ipso durante.

2) Mundus. 2. *Mundum* explicant forma *serpentis*, squammis (tanquam stellis) varii, & caudam rotundâ corporis inflexione admordentis: nam serpens exutâ quot annis veteri pelle, velut cum mundo innovatur.

3. *Annum*

3. *Annum* per *Deam Isin* depictam adumbrant. *Sidus* autem caniculæ per hanc *Deam* intelligunt, quod inter cetera sidera celeberrimum, & ab Astrologis inprimis suo in situ observatum, ad sequentis anni conditionem intelligendam. Deinde in *palma* exhibent, quod hanc ad singulos lunæ ortus, ramos singulos producere memorent, ita ut duodecim ramorum productione annus impleatur. 3) *Annus.*

4 *Mensem* etiam iccircó per *ramum palmæ* exprimunt vel per *Lunam* inflexis deorsum cornibus (ut jam adulta facit) pendentem. 4) *Mensis.*

II.

5. *Annum vertentem* (ad quem 6. horæ id est diei pars quarta redundans accedit) per *quartam arvi partem*, quæ centum cubitorum est, figurabant. Quod videlicet magni anni, qui quatuor communes annos, & unum diem intercalarem complectitur, pars sit quarta. 5) *Annus vertens.*

6. Accipiter *Deum* indicat, tum quia fecundus, & diuturnæ vitæ, tum quia solem, quem Ægyptii Deum Osiridem faciunt, fixis oculis contemplatur, quos Hieracio herba exacuit, si hebescant, remedio etiam Medicis perspecto. Porro & ipsum solem per Accipitrem exprimunt. 2. *Sublimitatem*, vergens sursum, *dejectionem* tendens deorsum signat; quia non per ambages, ut reliquæ volucrum, sed rectâ fertur. 3. *Præstantiam* & *victoriam*, quia licet mole inferior, virtute tamen inter aves eminet, cum majoribus etiam avibus, sese in aëre supinum obtentis unguibus & rostro, tuto eventu objiciat, 4. *sanguinem* & *crudelitatem*, quòd non aquam, sed sanguinem bibere credatur, 6) *Deus.* *Sublimitas* *Dejectio.* *Præstantia* *Victoria.* *Crudelit.*

III.

7. Accipiter denique pro *anima hominis* ponitur, tum quia bai-eth Ægyptiis anima & cor significat; tum quia anima & cor ali sanguine, ut accipiter, solet. *Anima.*

8. *Martem* & *Venerem*, per *cornices marem ac feminam* exprimunt, quod gemina hæc avis communiter ova pariat, ex quibus deinde mas & femina excludantur, neque cum alio etiam post mortem conjuge consuescant. unde solitarie occurrere cornici malum erat *viduitatis* omen. 8) *Venus & Mars.* *Viduitas.*

9. *Nuptias* item per *geminas cornices* expressere, quod inviolatæ fidei & conjugalis amoris symbolum essent, *adeoq; puellæ nubiles, ut ominatas consequerentur nuptias,* 9) *Nuptiæ*

15. Cynocephalus Ægyptiis vel *Lunam* demonstrabat quòd ad Lunæ eclipsin demisso in terram vultu, velut mœrēs sine ullo cibo hæreat. quare & in templis nutriri soliti, ut ex illis quęvis oppositio solis cū luna constaret, vel *orbem terræ* quòd illum olim 70. regionibus habitatū crederent, & Cynocephalus totidem diebus, sensim partimq; emoreretur, ita quidem ut quotidie pars aliqua animantis emoriatur ac tabescat, seorsim etiam indies per sacerdotes sepeliri solita: vel *litteras*, quod pars eorum literarū ac scriptionis capax sit. Unde in sacram ædem introductus stylo scirpeo, atque atramento proposito, cogitur in tabula suæ experimētum artis dare: vel *sacrificiū*, nam ut illi sacerdotes, piscium est abstinens, & circumciditur: vel *iram*, quia ad irā omninò proclive est animal: vel *natationem*, quia non ut cetera animantia per natationem squalet, & sordescit, sed nativo colore persistit. 15) *Luna.* *Orbis terra.* *Littera.* *Sacrificium.* *Ira* *Natatio.*

VII.

16. Cynocephalus stans, manusque in cœlum velut ad Lunam spectatam cum applausu erigens, significat *luna ortum ac Lucem*. 16) *Luna*

17. Cynocephalus sedens *æquinoctiū alterutrum* significat, quod illo tempore, noctu duodecies atq; interdiu toties horis videlicet singulis urinam reddat, totiesque latratu horas distinguat, unde & ejus effigies in hydrologiis Ægyptiorum (per aquas proficuas cùm horarum spatia metirentur) pro clepsydris usurpata. quin etiam ab hoc animante primam diei noctisque in duodecim horas divisionem manasse credunt. 17) *Æquinoctium.*

VIII.

18. Leo *animum* ac *iram* significat, ob caput magnum faciemque rotundam, pilis, velut solis vestitam radiis, atque igneis pupillis accensam. 18) *Animus* *Ira*

19. Leonis anteriora membra *robur* indicant, quod ea sint totius corporis robustissima, 19) *Robur.*

20. Leonis caput ob oculos in somnis etiam apertos *vigilantiæ* signum est, unde & templis præfixum. 20) *Vigilantia.*

21. Leo *terribilem* designat, quod omnibus vel solo aspectu metum incutiat. 21) *Terribilis*

22. *Nil exundationem* nunc *Leo* signat: quod sole Leonem subeunte maximè exundet; unde & Leonis figura in tubis canalibusque usitata, nunc *tres hydriæ* eà forma expressæ, ut *cordis*, cui *lingua* adjungatur. figuram referant. 22) *Exundatio Nili.*

rant.(quod Nilum Ægyptii cor vocent,& terra hæc velut lingua,humore gaudeat) ternæ placent, quod triplici causæ,naturæ loci, oceano æstuanti,& imbribus, exundationem æstivam adscribant.

IX. 23) *Ægyptus.* 23. Ægyptum vero per *flagrantem acerram*, cui supernè *cor* immineret, indicabant; ut ostenderent, Ægyptum quæ velut cor terræ est, ingenti calore animare omnia, tanquam cor amantis Zelotypi.

24) *Indigena perpetuus.* 24. *Hominem nunquam egressum patria onocephalum*, seu capite asinino, ut rudem & nullius experientiæ pingebant.

25) *Amuletum.* 25. *Amuletum*, ac remedium contra adversa expressuri, *Maris caput domum inspiciens*, *& alterum Femina prospiciens* pingebant, ita enim omnem Dæmonem, & discrimen, arceri putabant.

26 *Fœtus hominis.* 26. *Fœtum* hominis adhuc imperfectum, *ranâ* ex limo ortâ atque alterâ sæpè adhuc parte informi exprimebant.

X. 27) *Apertum.* 27 *Patulum* quidpiam signaturi, *Leporem* qui apertis semper est oculis, formabant.

28) *Sermo circumspectus.* 28. *Sermonem* exprimunt per *linguam cum oculo*; quòd sermo eis, quæ videmus, conformis esse debeat. vel per linguam cúm subjecta manu; quòd ea facienda sint, quæ voce approbamus.

29) *Silentium.* 29. *Silentium numero* 1095. indicant, quia per tot dies, quot scilicet triennium continet, pueri ferè silent.

30) *Sonus vocis* 30. *Sonum vocis per tonitru* explicant, quia remotè auditur.

31) *Origo verus.* 31. *Antiquam originem per fasciculum papyri* explicant cujus scilicet origo ignoratur.

XI. 32) *Gustus.* 32. *Gustum perfectum per os* exprimunt, imperfectum per extremam linguam dentibus admotam.

33) *Voluptas* 33. *Voluptatem* per *numerum 16* intelligunt, quòd ab eo tempore voluptatum lenociniis capi hominis animus soleant,

34) *Anima Sol.* 34. Phœnix modò *animam* quod diutissimè vivat, modò *solem* quód omnia lustret, significat.

35) *Peregrinus* 35. Modo Phœnix hominem *peregrinum*, serò ad suos redeuntem exprimit, cum anno demum 500. ad Ægyptum redire, atque illic funerari credatur,

36. Cor

36. *Cor* per *Ibin* avem, quod hoc Animal Mercurio cordis moderatori sacrum putent, & cum corde similitudinem habeat. 36) *Cor.*

37. Cœlum rorem fundens *doctrinam* significat, eo quòd ros eas tantùm molliat plantas, quæ naturæ ad hoc sunt idoneæ, sic doctrina &c. 37) *Doctrina.*

XII.

38. Per juncum, atramentum & cribrum, vel *Ægyptias litteras*, tanquam per instrumenta significabant. cribro, quod scilicet pani conficiendo serviat, adjuncto; quia victus necessarius ad studium requiritur. vel *sacrum scribam*: sive literis, legibus ac divinationi præfectum *Pontificem*, qui de vita etiam ac morte ægrotantium ex libro certum judicium ferret; vel vitæ finem, quòd hic placidus manis literatis obveniat. 38) *Littera* *Divinator.*

39. Canis modò *sacrum scribam*, quia hic, ut æquus motum censor sit, multos allatrare canum more cogitur. modò *vatem* indicat, quod canes in Deorum simulacra frequenter, tanquam vates defigant oculos. modò *pollinctorem* Deorum sive animalium, quod hic quemadmodum canis corpora quibus justa facit, resecet, & laceret. vel *splenem*, quod hic in cane levissimus, rabiem ac mortem sæpè causet, unde & resectores canum plerumque splenetici sunt. modò *odoratum*, *risum*, aut *sternutationem* quia splenetici, nec odorare, nec ridere, nec sternutare possunt. 39) *Censor.* *Vates.* *Pollinctor.* *Splen.* *Odoratus.* *Risus* *Sternutatio.*

XIII.

40. *Magistratum* aut *Iudicem*, *Canis ad nudam Regis statuam* (vestibus ante pedes relictis) adhibitus significat. quod, ut canis nuda Deorum simulacra fixo obtutu contemplatur, Sic olim magistratibus rex nudus spectandus proponebatur. 40 *Magistratus.* *Iudex.*

41. *Vt templo, aut sacris custodiendis præfectum* signent, *canem custodem* pingunt. 41) *Æditunus.*

42. *Astrologum ex horis & sidere natalitio divinantem.* per *hominem horis vescentem* exprimunt, quia scilicet horarum contemplatione victum sibi comparat. 42) *Astrologus.*

43. *Pudicitiam & puritatem per ignem & aquam* exponunt, quod his præcipuè elemētis omnis expiatio fieret 43 *Pudicitia* *Puritas.*

44. *Nefariam & abominandam rem per piscem* explicant, quòd obvia hauriat, atque in suum ipse genus sæviat. 44 *Nefaria res.*

XIV.

45) *Os.* 45. *Os per serpentem* explicant, ut qui ore maximè valeat

46) *Fortis & temperans.* 46. *Fortitudinem cum temperantia junctam per Taurum robustum* explicant, quòd & furat libidine, & tamen post conceptionem alterius abstineat.

47) *Auditus.* 47. *Auditum per Tauri auriculam* innuunt, quod hic remotissima exaudiat.

48) *Libidinosus.* 48. Hircus, *impurum* hominem similem illi bruto exprimit.

49) *Scelestus.* 49. *Impurum scelestumq; animum* designant per *orygem*, (alii malè ὄρτυγα, id est coturnicem pro ὄρυγα legunt:) quod est animal de capreis silvestribus unicorne: quia lunam, (quam Ægyptii pro Dea habebant) intentis oculis, ejecta humo, insertoque pectore indignans contuetur. Unde antiquis regibus hoc animal, ob

Tempus distinctum. signandam *temporis* rationem familiare. Sacerdotes vero illud non signatum (uti mos erat in victimis offerendis solis sigillum imprimere, juxta Herod. lib. 2. p. 65.) comedunt, ne Diis consecretur, quod eas aversari creditur, & *invidia* plenum, aquam, de qua hausit, pedibus

Invidiosus turbat, lutoque commiscet, ne alteri ad potum sit idonea.

XV.

50) *Eversio. Iudicare.* 50. Mus vel *subversionem* & *interitum* signat, qui corrodens omnia inquinat, vel *judicium*, quia ex diversis panibus purissimum atque optimum arrodit, unde & illorum judicium e muribus capitur.

51) *Impudentia.* 51. Musca *impudentiam* notat, quia abacta licet, identidem redit,

52) *Cognitio certa.* 52. Formica *cognitionem certam* indicat, tum quod norit sibi prospicere, tum quod à loco ubi sua condidit, nunquam aberret,

53) *Filius.* 53. Vulpanser (sic dictus quod inter anserum genera astutissimus) *filium* designat, quia hæc avis, ut prolem defendat, sese venatoribus offert, ut illa evadat.

54) *Amens* 54. Pelicanus *amentem* significat: nam ovis humi depositis, ac circum igne à repertoribus cum arido bovis stercore concitato, advolat extincturus flammas, sed alis combustis ipse intercipitur.

XVI.

55) *Gratus.* 55. Cucupha, (alii Upupa malunt legere) *gratum* exprimit,

primit, quod genitores senes, eodem loci, ubi est enutrita, nido constructo soveat ac nutriat.

56 Gemini equi fluvialis ungues, *ingratum* signant, quod hoc animal jam patre fortius, cum à matris consortio abigat. 56) *Ingratus.*

57. Columba ob eandem causam *ingratitudinis* symbolum est, ceterum adversus pestem vescentibus *remedium* creditur. Unde Regibus infectâ jam aurâ cibus est usitatus. 57) *Ingratitudo. Remediū pestis*

58. *Adynaton* per hominem sine capite ambulantem, aut homines pedes in se moventes pingunt. 58) *Impossibile.*

XVII

59. *Regem potentem* per *serpentem ore caudam admordentem, posito in medio Regis nomine*, vel *magnificâ domo adumbratâ*, ut si dicerent orbi illum imperare, vel pro nomine *canem custodem* adhibent, ut imperantis *vigilantiam* exponant. 59) *Rex potens. Vigilans.*

60. Apis picta *Regi obsequentem* designat, quia hæc sola avium Regi patet. 60) *Obsequens regi.*

61. Anguis dimidiatus *regem parti orbis imperantem*, *integer Deum omnibus imperantem*. 61) *Deus.*

62 Per hominis pedes in aqua *fullonem* indicant. 62) *Fullo.*

63. *Mensem* per *Lunæ* vigesimæ octavæ figuram exprimunt. 63) *Mensis.*

XVIII.

64. Crocodilus, *fecundum*, *rapacem* aut *furiosum* significat; nam & multam pascit sobolem, & ubi prædâ petitâ excidit, in se ipsum etiam furit. 64) *Fecundus Rapax. Furiosus.*

63 *Ortum rei* per Crocodili oculos innuunt, quia hi velut ex profundo emergunt. 6.) *Ortus rei.*

66. Crocodilus inflexus *occasum* signat, nam frequenter ad partum se subducit, ut cum novâ prole velut in ortum fecundior redeat. 6) *Occasus.*

67. Crocodili cauda *tenebras* signat, nam hac inprimis potenter ac lethaliter ferit, mortisque involvit tenebris. 67) *Tenebræ.*

LIBER SECUNDUS.

XIX.

1) *Deus. Nox. Anima.* 1. STella Ægyptiis nunc *Deum*, nunc *noctem*, nunc *tempus*, nunc *viri animam* significat.

2) *Mas.* 2. Aquilæ pullus *marem*, aut ejus primam originem signat.

3) *Solstitiũ.* 3. Gemini pedes colligati ac subsistentes *quietem solis in hiberno solstitio* indicant.

4) *Syncerus.* 4. Hominis cor faucibus appensum *candidi viri sermonem* designat veritati conformem.

5) *Pugna.* 5. Hominis manus, altera scutum, altera arcum ferens *instructam ad pugnam aciem* exhibet.

XX.

6) *Stomachus.* 6. Hominis *stomachum* demonstrat *digitus*, nam hic illi potissimum laborat.

7) *Morbus.* 7. Flores anemones *morbum* signant, fortè quod febribus medeantur.

8) *Lumbi.* 8. Hominis *lumbos* per *os spinæ dorsi* honestè exprimunt.

9) *Firmitas.* 9. Coturnicis os pictum, quia hoc omnia facilè perfert, *rem firmam* tutamque indicat.

10) *Concordia.* 10 Duo homines Magistratus ornati insignibus *concordiam* innuunt.

XXI.

11) *Tumultus.* 11 Armatus sagittas jaciens *tumultum* indicat.

12) *Dimensio.* 12. Hominis digitus *dimensionem* significat.

13) *Desponsata.* 13. *Desponsatam* (alii *prægnantem*) *mulierem* per *solis circulum stellamq́ & ipso solis disco bipartito* pingunt.

14) *Ventus.* 14. Accipiter in aëre expassis alis *ventum* ostendit, qui veluti alatus est.

15) *Ignis.* 15. Fumus in cœlum ascendens *ignem* indicat.

XXII.

16) *Opus.* 16 Masculi (bovis) cornu pictum, *opus* notat.

17) *Pœna.* 17. Fœminæ cornu (quod minus & rectius est) *pœnam*, vel ut alii, *laborem*.

18) *Impietas.* 18. Imago umbilico tenus, cum gladio, *impietatem* innuit.

19) *Ver.* 19 Hippopotamus *vernum tempus* indicat; nam eo primum ad pabula egreditur.

20) *Seniũ.* 20. Cervus *longævum tempus* signat, quia & diu vivit, & quotannis cornua innovat.

21) *Aversio.* 21 Lupus & canis aversus *aversionem* monstrat.

22. Auris

22. Auris picta futurum *opus* signat, quia audiendum antequam audendum. XXIII. 22) *Opus.*

23. Vespa Crocodili, id est, ex eo nata, *cædem* designat. 23) *Cædes.*

24. Nycticorax *mortem* indicat, ut enim illa cornicum noctc pullos, sic Mors homines subitò opprimit. 24) *Mors,*

25. Sermo in foliis, aut signatus liber, rei *vetustatem* explicat. 25) *Vetustum.*

Scala verò *obsidionem*, quod acclivis sit, & ad præstandum aditum inventa. *Obsidio.*

26. Literæ 7. duobus inclusæ digitis. *Musam,(quod literis præsit artium 7 liberalium) inexpertum cuius scilicet omnes littera in duobus tantùm digitis, qui parum operantur*) vel *fatum* significat. *quòd omnium nostrum scientia, vita morsque in manibus Dei sit.* 26) *Musa.*

27. Recta linea simul cum altera supernè inflexa, *decem planas lineas* indicat. XXIV.

28. Hirundo picta, *opes parentum, filiis relictas* indicat. quia moritura pullis de latebris providet, ipsa luto se involvit. 28 *Opes relicta.*

29. Nigra columba *viduam eo in statu permanentem* signat, quod columba alteri post mortem jungi non soleat. 29) *Vidua.*

30. Ichneumon *hominem invalidum*, alienâ ope nisum indicat, nam is contra serpentem visum socios clamore accersit. 30) *Invalidus.*

31. Origanum, quia *formicas* fugat, earum denotat *absentiam*.

32. Scorpius & Crocodilus quia mutuum sibi afferunt exitium, *inimicos pares* indicant. *alteruter* pictus *victorem de hoste* exprimit, & *Scorpius* quidem *tardè vincentē*, quia lentè se commovet, *aliter quàm Crocodilus.* 32) *Inimici. Victor.*

33. Mustela repræsentat *mulierem viri operâ præstantem,* quia natura virum refert. XXV. 33) *Heroïs.*

34. Porcus notat *hominem perditum*. quod hoc animal invisum Ægyptiis. 34) *Sceleratus.*

35. *Iram immoderatam* & valetudini noxiam per *Leonem caudâ proprios catulos flagellantem* exhibent. accedit quòd & *catulorum ossa collisa ignem* generent, velut *ira febrim.* 35) *Iracundus.*

36) Musicus senex. 36. *Senem Musicum* per *cygnum* in morte modulantem exprimunt.

37] Sole adustus. 37. Scarabæus cæcus ex solis radiis, *hominem ex solis æstu lethaliter* signat *affectum.*

XXVI.

38) Mulier sterilis. 38. Mula, sterilis naturâ, *mulierem infecundam* notat.

39) Puerpera. 39. Taurus sinistrorsum spectans, *mulierem femellas enixam* notat, *& contrà.*

40) Vespa. 40. Cadaver equi *Vespas* designat, quia ex illo generantur.

41) Abortiens. 41. Equa lupum calcans *mulierem abortientem* notat. nam equa quæ vel Lupi vestigia calcarit, abortum facit.

42) Sanatus. 42. Palumbus cum lauri folio (quòd morborum habet antidotum) *sanatum à Diis hominem* demonstrat.

43) Culices. 43. Vermes, quia generant culices, *culicum* designant *copiam.*

XXVII.

44) Lenis ad iram provocatus. 44. Columba erecto dorso, ubi bilem habere fertur, *hominem naturâ lenem*, sed ab aliis bile concitatum demonstrat.

45] Coniuges. 45. Cornices duæ *coniuges* significant, quod more humano concipiant.

46) Amor. 46. Laqueus *amorem* designat, quòd uti ille feras, sic iste homines rapiat.

47) Civis. 47. Aquila cum lapide, quem nido firmando infert. *hominem intra urbis muros tutiùs habitantem* innuit.

48) Fugiens. 48. Otis [quæ avis tarda est,] ad equum conspectum timidè evolans, *hominem debilem ad fortioris conspectum fugientem* notat.

XXVIII.

49] Patronus infidus. 49. Passer ad noctuam confugiens, *hominem ad perfidum Patronum confugientem* signat. nam dum aucupes passer sic fugit, à noctua opprimitur.

50) Vires excedere audendo. 50. Vespertilio, utpote sine pennis volans, est *homo sine aquis viribus magna moliens.*

51) Lactans. 51. Idem cum inter omnes volucres dentes ac mammas habeat, *mulierem lactantem ac nutrientem* signat.

52) Saltator. 52. Turtur, quia tibiæ *cantu saltúque gaudet*, similem exprimit hominem.

53. *Rebus sacris caremoniisque addictum Cicada* notat, quod hæc suavissimum concentum non ore sed dorso exprimat. 53) *Religiosus.*

54. Aquila *Regem solitudinis amantem, atque in subditorum errata severum exhibet.* nam & illa desertum incolit ceteris avibus volatu altior & metuenda. XXIX. 54) *Pax. severus.*

55 Phœnix ex sanguine afflicti ad terram parentis, post multa natus sæcula, *rerum antiquissimarum instaurationem* notat. 55] *Instauratio.*

56. Ciconia *parentis amantem* designat, ut quæ illis ad extremum senium usque officiosè adhærescat. 56] *Parentis amans.*

57 Vipera quæ exeso diruptóque matris ventre nascitur, *parentibus ingratum* denotat. 57) *Parenti ingratus.*

58. Basiliscus qui accedentes propiùs, solo perimit halitu, *hominem convitiis miserè afflictum* (fortè rectiùs affligentem alios) designat, sed & ipse *fertur suo se ad speculum reflexo halitu conficere, ut* Ælianus habet. *nempe & conviciatores suam lædunt animam.* 58) *Conviciator.*

59. Vipera os maris complexa, *uxorem viro interitum molientem* designat, ita enim velut osculatura caput denique mari præmordet. XXX. 59) *Viricida.*

60 Salamandra in igne, *homo est, qui in igne non consumitur,* ut de illa constat. 60) *Inconsumptibilis.*

61. Talpa *cæcum hominem* indicat, quòd oculis careat. 61) *Cæcus.*

62. Formica cum Vespertilionis alis [quibus nido admotis nulla exit] *hominem domi se continentem* signat. 62) *Domi se continens.*

63. Castor *hominem se cum damno lædentem* denotat, quia à venatoribus impetitus testiculos [propter quos se peti sentit] morsu resecat. 63) *Noxius sibi.*

64. Simus gratiorem ex geminis, quos parit, arcto complexu enecat, invisum servat. exemplum *hominis qui ingrato filio hæreditatem* defert. XXXI. 64) *Blanditia perdans.*

65. Simius urinam, quam reddit obtegens, homo est *errata sua obvelans.* 65] *Errores tegere.*

66. Capra, quæ naribus simul atque auribus respirare, atque audire creditur *acutè audientem* demonstrat. 66] *Audiens.*

67. Hyæna quæ modo mas, modo femina est [*quod Clemens Alexand. negat*] *hominem inconstantem*, modo *audacem*, modo *timidum* exprimit. XXXII. 67) *Inconstans.*

68) *Imbellis.* 68 Hyænæ pellis, Pardi juncta, hanc depilem reddit, imago *illius qui ab imbelliori superatus est.*

69) *Victoriosus Victus.* 69. Hyæna ad dexteram versa adversarios superat; unde eo habitu *victoriosum* exprimit: contra, ad sinistram, *victum.*

70) *Intrepidus.* 70. Pellis Hyænæ *hominem inter adversa intrepidum* designat, quod eâ pelle accinctus illæsus medios hostes penetrare feratur.

XXXIII.

71) *Elapsus periculo.* 71. Lupus extremâ caudâ mutilus [quod in periculo capturæ facere perhibetur) *hominem ab hostibus circumventum elapsumque* indicat.

72) *Territus.* 72. Lupus lapide appetitus, quem inprimis horrere fertur, quod vulnus ex eo putrescat, *hominem re insperatâ territum* demonstrat.

73) *Absterritus.* 73. Leo accensis facibus, ut solet territus, *hominem ignis timore à furore cohibitum* signat.

74) *Mederi sibi.* 74. Leo Simiam devorans [unde æger convalescit] *homo est sui morbi curator.*

XXXIV.

75) *Mansuefactus.* 75. Taurus ferociens caprifico alligatus [ubi mansuescit.] *ferocia domita.*

76) *Intemperans.* 76. Taurus dextro genu constrictus vinculo, *hominem parum temperantem significat.*

77) *Prodigus.* 77. Ovis aut capra vescens conyza, aut cunilagine [quæ siti deinde eas conficit] *hominem indicat sua male consumentem.*

78) *Vorax.* 78. Crocodilus ore patulo *hominem vescentem* designat.

79) *Iners.* 79 Crocodilus Ibis pennam in capite ferens [quâ immotus torpescit] *homo iners* est.

XXXV.

80) *Vnigeniti Mater.* 80. Leæna *mulierem semel enixam* notat, quod illam semel tantum uterum ferre credant.

81) *Formari.* 81. Ursa prægnans *hominem* signat *ex deformi formosum*, quod illa deformem primo fœtum lambendo denique fingat.

82) *Ingenio & manu promptus.* 82. Elephas, qui proboscide simul odoratur atque ad opus utitur, homo est *viribus ac ingenio in rem suam* promptus.

83) *Rex prudens.* 83. Elephas cum ariete, quo viso fugit, *regem à stultitia atque imprudentia alienum* notat.

XXXVI.

84) *Rex nugas fugiens.* 84. Elephas cum Porco, cujus vocem fugit, *Rex est nugaces vitans.*

85. Cer-

85. Cervus cum vipera, quam fugit (alii eas interime- 85)Velox.
re narrant) *homo est velox*, sed absque iudicio agilitate utens.

86. Elephas proprios defodiens dentes, *homo est sua* 86)Mortis
sepulturæ prospiciens. memor.

87. Cornix mortua quæ secula 4. vivere creditur, *ho-* 87)Senex.
minem iam plenæ ætatis designat.

88. Pardus *hominem malum vafrè scelus obtegentem* no- 88) Vafer.
tat, quia ille clam dolóque alia animantia persequitur.

89. Cervus cum tibicine, cuius modulatu detentus fa- XXXVII.
ciliùs intercipitur, *homo est adulatione* deceptus. 89)Adulatione captus.

90. Upupa *copiam vini* signat, nam præcinens viti ger- 90) Vini copia
minaturæ boni est ominis.

91. Upupa cum adianto herba, quâ *contractum inglu-* 91) Gulosus.
vie uvarum morbum curat, pari vitio laborantem designat.

92. Grus vigilans *hominem adversus hostium insidias* 92)Vigilans
vigilantem notat.

93. Aquila senex. *senem, fame enectum* indicat, quod il- 93) Fame
la rostri accrescentis aduncitate præpedita denique ine- emori.
diâ pereat.

94. Cornicis pulli [quos etiam volans mater pascit, XXXVIII.
hominem inter cibos quiescentem ostendunt. 94)Inquietus.

95. Grus volans, quia altissimè surgit, *astrologum* aut 95) Astrologus
sublimia speculantem indicat.

96. Accipiter oviparus, *hominem liberis alendis impa-* 96]Prolis
rem notat, quia ex tribus ovis tantùm unum excludit, alendæ impar.
quod eo tempore unguibus amissis cibi parare tantùm
nequeat, quo omnes educet.

97 Camelus *hominem pedibus tardum* notat; quòd so- 97] Tardus.
lus ex bestiis crus inter eundum inflectat.

98. Rana, quæ in solis oculis fert sanguinem, *homo* XXXIX.
inverecundus & visu celer est, quia sanguinei oculi im- 98(Inverecundus.
pudentium dicuntur.

99. Rana cum pedibus posterioribus, qui seriùs illi 99) Tardus.
nascuntur, *hominum usu pedum aliquamdiu destitutum*
indicant.

100 Anguilla, ut quæ ceteros pisces aversatur, *homo* 100) Solitarius
est hominum consortia aversans.

101. Torpedo piscis hominem *alios in mari servantem* 101)Cūstando servare.

indicat, quod ille pisces narandi imperitos ad se trahere, ac defendere feratur. *Sed errorem hic latere contendunt alii.*

XL. 102 Polypus *hominem prodigè voracem* signat: quod ille multo cibo intemperanter congesto, ea denique, quæ ipso expleto supersunt, abiicit.

102) *Vorax.*

103) *Imperans suis.* 103. Carabus cum Polypo, cui imperat, *hominem suæ genti imperantem* indicat.

104) *Victus alienus.* 104. Ostreo cancer agglutinatus [ut sæpe solet] *hominem alterius cura & ope viventem* notat. nam ubi pisciculus in concham se insinuavit, ostreum à cancri ungula vellicatum concham claudit, & fruitur capto.

105) *Gulosus.* 105 Scarus *gulosum* signat: nam & solus piscium ruminat, & obvios pisciculos devorat.

106) *Intemperans.* 106. Felis aquatica *hominem à vomitu ad cibos redeuntem* signat: nam hic piscis ore parit, & rursus fœtum absorbet.

XLI. 107. Pastinaca hamo implicata, *hominem admissæ cædis pœnas dantem, pœnitentemq;* designat. nam capta spinam caudæ venenatam, tanquam arma, proiicit.

107) *Pœnitens.*

108) *Prodigus.* 108. Polypus hominem denotat, *qui & sua & aliena consumit*, quia is postquam oblata consumpserit, propria etiam flagella sive cirros vorat.

109) *Occultare se.* 109. Sepia hominem denotat *nulli iniuriosum adversus insidias se tuentem.* nam hic piscis contra insidias ex alvo atrum profundit sanguinem, aquámque sic defuscat, ut latere possit.

110) *Concilians alios.* 110. Lyra *hominem alios sibi conciliantem* innuit, quod suo illa concentu potest.

XLII. 111. Fistula *resipiscentem à mente alienata* hominem signat: nam illa suavi consonantia mentem, ad res bene gestas cum voluptate recolendas, excitat.

111) *Resipiscens.*

112) *Æquus* 112. Pennæ struthiocameli, quia æquales in ala sunt *hominem* notant *æquè ius omnibus impertientem.*

113) *Ædificans.* 113. Manus hominis, quia operi destinata est, *ædificandi studiosum denotat.*

Clemens

Clemens Alexandrinus lib. 5. Stromæum paucula addit Ægyptiorum symbola.

1. *Puellus* signum *generationis* est. *Senex interitus*, *Accipiter Dei*. XLIII.

2 *Piscis odii* symbolum est. *Crocodilus impudentia*, *Rota fortuna*. 2) *Odium.*

3. *Rami*, qui adoraturis dabantur, *fructus proferendi* imago erant. 3) *Fructus.*

Iosephus. lib. 3. antiq. docet Iudæis etiam sacrificaturis ramos ex palma, & myrto datos, ex quibus mala Perseæ arboris dependebant, ut inquit, *cor & linguam* [*per folia, & poma* figuratam] *Deo dicandam* esse significarent. *Cor & lingua concordes.*

4. *Navigium* quibusdam pro *sole* est, quia per aërem humidum decurrit: aliis Crocodilus, quia sol *temporis autor*, quod Crocodilus ænigmaticè significat. 4) *Sol.*

5. *Leo roboris* signum est, *equus magnanimitatis*, *fiducia ac libertatis*. XLIV.

6. *Bos terra*, *agricultura*, *& alimenti*.

7. *Sphinx* quæ humanâ facie Leonino est corpore, *ingenii solertiam cum fortitudine coniunctam* demonstrat. 7) *Ingenii solertia.*

8. Duo *canes* cum *accipitre* & *Ibi* sunt *duo hemisphæria cum sole & Luna*. 8) *Hemisphærium.*

Diodorus in Bibliotheca Historica lib. 3.

1. *Accipiter* illis cuncta, *quæ celeriter fiunt*, significat, quia est avis velocissima. 1) *Celeritas.*

2. *Crocodilus* omnis *malitia index* est. 2) *Malitia ingens.*

3. *Oculus iustitia servator & custos corporis. Dextera passis* dignis [illegible]*s suppeditationem*: 3) *Custos. Liberalitas,*

4. *Sinistra contracta conservationem facultatum & custodiam* denotat. 4) *Tenacitas.*

Plura de his apud P. Athan. Kircherum in Obelisco, Oedipo, aliisque eius operibus reperies. Quæ post primam huius operis editionem vulgavit. Ad quem avidum lectorem remitto.

Materia Hieroglyphicorum varia.

I. *Signa omnia, etiam naturalia, ad hieroglyphica falsè complenda, adhiberi possunt.*

EX his facilè observabis, potissimùm à rebus naturalibus sumpta hieroglyphica. cognitum tamen est, artefactis artiúmque instrumentis inter hieroglyphica locum fuisse, tum membris humanis præcipuorum velut sensuum quibusdam instrumentis, hæc enim licet à natura ad hoc instituta sint, in ipso tamen usu ab hominum libertate dependent. Ceterùm alia signa necessaria, atque ab ipsa natura ad certam significationem definita nisi ad obscuras hieroglyphicorum figuras accedant, tolerari non poterunt. Hac etiam lege uti licebit signis aliis familiaribus, atque in ritu gentium, communiq; acceptione usurpatis. Ita per multas ætates deducta monumẽta atque obelisci inprimis antiquitate signísque hieroglyphicis spectabiles testantur, ut etiamnum ille, qui hoc tempore Innocentii X. Pontificis auspiciis ad quinquagesimi anni memoriam Jubilæo celebrem Romano in foro erigitur, notis olim hieroglyphicis signatus, facilè ostendet, postquam suam à perspicacissimo antiquitatis idiomatúmque peregrinorum interprete P. Athanasio Kircher lucem acceperit.

II. Sed & numi Romanorum iisdem signis figurantur, ut Titi Vespasiani numus, in quo simulacrum dextrâ sigillum exporrigens, quod unâ manu libellam, alterâ cornucopiæ ferret, appositâ navi cum calatho & spicis, quæ ad inscriptam numo annonam facilè adhiberi poterant. in quo animadvertes, pleraque, artium aut officiorum signa esse. Sic, ut Plutarchus & Suidas meminère, Ægyptii, ut significarent. *Regem pietate potiùs, quàm crudelitate subditos in officio obsequioque retenturum*; sceptrum, tanquam potestatis & regni signum, Hippopotamo animali crudeli & effero imposuère, stante in apice sceptri Ciconiâ, celebratæ in genitores pietatis volucri. (1) Etenim hisce signis, velut certis aliæ hieroglyphicorum imagines, ceteroquin vagæ circumscribuntur. Hujus enim imaginis vim quis absque sceptro satis penetrasset.

1) Rex clementia potius, quam severitate in officio continebit subditos.

III. Minus illud probo, si per imagines rerum proprias figuratæ restringantur. quod tamen ab ipsis quoque Ægyptiis

gyptiis nonnunquã factum. Ita Plutarchus in Iside memorat. Sai in fano Minervæ, præter equum fluviatilem, piscem, & accipitrem, infantem quoque senémque sculptum fuisse. ut sensus esset. *O nascentes & morientes* [quos per infantem & decrepitum propriis iconibus exprefferant] *Deus odit impietatem*, per accipitrem enim Deum, per piscem odium, per hippopotamum, patris interfectorem & violatorem matris, impietatem intelligebant. Supervacaneum ac vitiosum fuerit, in re figurata ad tam proprias confugere ideas, cùm latissimè sese per omnia rerum signa: modò ab humano arbitrio, aut simul etiam naturæ instituto pendeant, hieroglyphica explicent. poterat, per cunas & feretrum: per aperientem sese florem & deciduum: per pullum ex ovo emicantem & cultro subiectum alterum: per orientem solem & lunam occumbentem satis hieroglyphicum hoc schema, & definiri, & explicari. quorum licet aliqua naturalia potiùs nativitatis mortisque, quam ab instituto signa sint; hæc tamen non excluduntur, modò illa, quæ ab instituto sunt, principem locum obtineant, ut in proposito fieri videmus.

Aliquando & res propria significationis cū aliis hieroglyphicis adhibētur.

1) Deus impietatis in omni ætate osor.

IV. Verùm, quâ viâ, inquies, intelligam schema illud hieroglyphicum potiùs esse, quàm symbolum, aut ænigma; cùm & metaphoricè transferri singula possint, & obscuritatem ænigmatis habere videantur? Respondeo, cùm nulla inter illa in protasi appareat connexio, nulla quoque inscriptio, facilè à symbolicis separantur, ænigma verò eadem illa figura esse potest, si videlicet ex natura rerum, non ab instituto veterum petatur expositio; sed propositam suprà sentētiam difficulter elicies. quâ enim naturali inductus similitudine, per piscem cum accipitre & equo conjunctum, odium Dei concipies? sanè, ubi institutum Ægyptiorum non attendes, hunc sensum minimè assequeris. Habent igitur ænigmata cum hieroglyphicis magnam quandóque in figuris propositis affinitatem, sed repræsentādi multùm ratione differunt, cum, illa ex naturæ legibus, hæc artis regulis significent; illa necessariò, hæc arbitratu hominum. Quo bene perspecto, materiam hieroglyphicorum facilè discernes. Nam & auguria, & omina, prout ex augurum aruspicúmque

Hieroglyphica liberè & ex instituto, secus quam ænigma, significant.

Unde omina, augu-

viaque ad hanc classem admittimus. Accedunt ritus moresque gentium.

disciplina arti quippiam præfigurabant, (idem de somniis spectrísque argumentum esto) hisce meritò signis annumerabis, ut si corvus, aut cornix ex arbore præcinat: si lepus aut lupus in via occurrat: si æthiopem in somno te lavare, aut ferre humeris alas credideris.

Spectant huc etiam ritus moresque gentium, ex quibus res variæ certam aliquam significandi facultatem sunt assecutæ. Ita porcus mactatus *ut Pierius lib.* 11 *&* 24.

V.

1) *Iusiurandum.* 2) *Coniugium.* 3) *Rex luxuriosus.* 4) *Spes bona vindemiæ.* 5) *Parricidium.*

Sacramentum præstitum (1) significabit: quia per illum jurare olim pugiles soliti. quod si tamen annulus nuptialis adjunctus huic porco fuerit, (2) duorum conjugium designabitur, cùm Hetruscis quondam familiare sponsis fuerit, porcum diis immolare. Quod si porci simulacrum cum sceptro exhibueris [3] Regem tibi luxuriosum figurabit, quia videlicet Ægyptii Meni Regi suo vitio libidinis infami eiusmodi statuam erexerunt. Ita & gallum avem, si à duobus hominibus vivum per pedes raptum discerptumque propones, (4) bonæ vindemiæ spem facies; quòd hac olim victima Trœzenii vites aruspicum monitu à noxis expiarent. Si verò gallum cum vipera & cane in culeum inserueris [5] parricidii crimen indicabis; quod rei olim his junctis culeo includerentur. Hæc enim omnia cum eiusmodi sint, ut vim figuratè significandi à se diversum aliquid habeant, neque aliunde, quàm à solo hominum arbitrario usu, quòd sæpe omnis similitudo cum re significata desit; alium quam in hieroglyphicis locum sortiri nequeunt.

Forma ac ratio Hieroglyphicorum significandi eadem.

VI.

Hieroglyphica ex fontibus imaginum supra apertis non deducuntur, nisi fortè

EXspectabis fortè, ut fontes quoque elegantiarum in hoc imaginũ genere aperiam; sed ex illis hæ imagines non irrigantur. cùm illud, quod ab institutione pendet, ex proportione ad significandum non transferatur, à ceteris quoque vim nullam habeat; cùm, & oppositio, & alienatio ex ipsa rerum natura, non ab instituto, desumatur. Hi tamen qui primam significandi vim suâ autoritate tribuêre, aliis alia venustiora, tam oppositione quàm alienatione rerum, ad significandum potuerunt con-

conjungere. Ita cùm Ægyptii Cynocephalo, *ut Pierius lib.* 6. in templum primò introducto atramentum stylúmque ad artis suæ experimentum proposuêre, rem ab animali, ut videtur, alienam cum illo jũxêre, licet revera capax animal scriptionis fuerit. [1]hinc igitur docti hominis hieroglyphicum mansit Sic, cum iidem sphingem ex capite humano & leonino corpore conflarunt; ut fortitudinem cum judicio & solertia ingenii junctam adumbrarent, oppositorum à primis institutoribus ratio est habita. *oppositione aliqua aut alienatione illustrentur.* 1) *Homo doctus.*

VII. Neque alia modò usurpantibus ab invẽtione laus debetur, quàm quod exemplis antiquorum, non à se confictis, sed repertis utantur. Equidem si quæ hieroglyphica magis probem, exigis; dicam: neque ea, quæ apertam nimis similitudinem involuunt; ut cum sol Dei, leo fortitudinis signum est: neque quæ totâ naturâ ab eo, quod significant, remota videntur; ut noctua sapientiam, bovis cornu modo opus, modo pœnam denotat. nam, & illa, nimia convenientia symbolis permiscet, & hæc nimia improportio velut monstra quædam iconographiæ, aut distortæ significationis, aut obscuritatis vitio inficit Ceterum in figuratæ imaginis ex hieroglyphicis diversis compositione illud agendum, ut obscura per illustriora, vaga per magis definita, ad sensum neque obvium nimis, neque abstrusum prorsus, reducantur. *Optima hieroglyphica sunt, quæ neque apertam, neque omnino nullã cum re significata convenientiã habent.*

Ritus aliáque quædam signa, cùm naturæ tum instituti communis vim significandi hieroglyphicè obtinent.

VIII. Cum in signis ab hominum institutione manantibus excellant potissimum ea, quæ aut à ritu antiquorum, aut occulta aliqua, seu naturæ, seu facti historia ducuntur, facturum me operæ pretium credidi, si, præter ea, quæ sparsim libris superioribus exempla dedi, nonnulla hoc loco earum rerum studiosis suppeditarem.

1. Agnus purpureus imperii signum. Nam Getæ talis natus est. *ut Ælius Spartanus.* Et Diadumeno agnæ 12. non incongruè quoque *Apostolis* totidem *martyrio purpurandis* adhibendæ. 1) *Apostoli Martyres.*

2) *Vetustum.* 2. Alauda, quòd ab Aristophane avium habeatur antiquissima, atque idcirco à Cæsare Veteranæ in Galliæ legioni tributa est, *Vetustatis signum* est. *Ricciardus.*

IX. 3) *Felix* 3. Alexandri ex collo Imaginem ferre olim *felicitatis nota* fuit. *Valerianus l.32.*

4) *Moderatio* *Custodia.* *Refugium.* *Stabilis.* 4. Anchora cum Delphino *prudentiam* signat. *Erizzo.* ut alii *tarditatem*, aut *moderationem*. cum ansere *custodiâ firmam.* ut *Polyphilus l.1.* Protensa è manu *refugium.* erecta (nam Indis pro sceptro eius figura fuit) *imperium, Ricc.* Duabus niti anchoris est *stabilem esse.* vel ut *Pindarus duas* habere *patrias.*

5] *Solitarius* *Peccator.* 5. Anguilla hominem *solitarium* signat. ut cui nullum cum piscibus consortium. Deinde *peccatorem* aut *callidum*, qui, velut anguilla lubrica, volutatur. *Valerius lib.29.*

X. 6) *Frugalitas. Coniunctio.* *Liber.* *Nobilis.* 6. Annulus ferreus in manu feminæ (qualis Romæ sponsæ à sponso mittebatur) *ut Alex. lib. 1. cap. 26. & lib. 2. cap. 5. frugalitatem.* apud Persas *fedus initum*, & *amoris vinculum* erat annulus, arctus *servitutis*, signatorius *libertatis*, aureus cum gemma *nobilitatis* signum est. *Ricc.*

7) *Rex rus tueatur.* 7. Aratrum in sceptro figuratum, *signif. agriculturam Reges alere*, atque ab iis vicissim tuendam honorandámque esse. *Valer. l. 48.*

8) *Salubritas.* XI. *Iratus.* 8. Aries in humero Mercurii gestatus, sig. *salubritatem*: quod à Tanagræis circa urbem delatus pestem averterit *Val. l. 10.* Cum sirene insidente eloquentiæ fructum denotat. *Ricciard.* Ceterum & *anni inchoantis, & ira & libidinis* signum usitatum est.

9) *Audiens.* *Fertilitas.* *Edacitas.* 9. Asini caput aut *sensum auditus*, quo maximè pollet, aut *stupiditatem* & *irrisionem*, unde est, asini aures affingere. Calvaria eius in horto *fertilitatem*: nam Veteres eo fine hortis apposuêre. Mandibula *edaces, sed stupidos* denotat, *Valer. Ricc.*

10] *Memoria* 10. Auricula manu prehensa *signif. revocare in memoriam.* nam qui in ius aliquem vocabat, eius aurem, tanquam memoriæ sacram apprehendebat. Subulâ eadem

11) *Libertas.* X. perforata, *libertatem* denotat. *Claud. Paradinus.*

11) *Præstantissimum.* 11. Aurum, in quovis ordine præstantissimum notat, in naturis divinam. ut Philo, in genere *nobilitatem*, ut Plato. in af-

in affectibus *charitatem*, in cognitionibus *sapientiam*. quod scilicet in metallis est præcipuum. *Vide Ricc.*

13. Bellaria diversa in capite servi novitii proposita, *ubertatem* veteribus denotabant. *Valer.* lib 56. De Candelabri Hieroglyphico vide ænig. fontem *I.* — 13) *Vbertas.*

14. Caninâ pelle induti Dii penates, ut mos erat, *mansuetudine in domesticos, & ferociâ in peregrinos* signabant. *Ric.* Per canē jurare, *est fidē polliceri Magistratus. Valer.* l. 5 — 14) *Blandus suis, ferox alienis.*

15. Clavi grandiores, in dextra Capitolinæ ædis parte, *annos* denotant. Olim enim singulis annis ad Jovis ædem talis clavus pangebatur. *Rosinus.* — 15) *Annorū numerus.*

XIII.

16. Cornix signum *hiems.* & *senis,* quia 100 annos vivendo assequitur duæ medium sceptrum sustinentes denotant *populari concordia regna servari* A Minerva hanc pelli, est, *Virginem dedecere garrulitatem. Spei* quoque ac *procrastinationis* crocitando signum exhibet. Inter conjuges [olim ab his invocari solita] *concordia*, ante hominem *temporis venturi*, post illum *præteriti*, ad dextram *præsentis*, ad sinistram mali *præteriti*, super caput crocitans *propinquæ mortis* est argumentum. *Ricciardus.* — 16) *Hiems. Concordia. populi regem tuetur. Procrastinatio. Tempus. Mors instans.*

XIV.

Corona ex radiis 12. imposita Regibus notat *subditis illū hoc debere, quod sol totidem in anno mensibus*: in omnes *æquus*, & *liberalis.* Corona sole & luna stellisque insignis, ut placuit Caligulæ Imper. *exploratores diurnos nocturnosq;* signat. Corona mortuo imposita denotat *laboris finem & victoriam.* uti panis Cerbero obiiciendus, & obolus pro naulo Charontis, (quæ simul apponebātur) nullam deinde *neque alimenti, neque opum indigentiam.* Ceterùm universim corona *perfectæ, absolutæ, ac feliciter completæ rei* nota est. *Ricciard.* nos plura de hac alibi. — 17) *Rex liberalis & æquus. Explorator. Finis laboris. Perfecta res.*

XV.

18. Cornu, quo veteres loco poculi sunt usi, *signif.* nimio *homines potu* taurorum *ferociam induere*, unde & Bacchus cornutus est, *Valer.* — 18) *Ferocia.*

19. Clava *virtutem* denotat: nodosa, *virtutis difficultatem Ric.* — 19) *Virtus.*

20. Colus cum fuso, *fata*: si fila abrupta sint, *mortem*: si fusus adhuc vacuus sit, *novam nuptam*, cui olim boni ominis causâ offerebatur. *Ric.* — 20) *Fata. Nupta nova.*

21. Cupressus *æternitatem* signat, quia cariē nō sentit: ex hac igitur nobilium tumuli, uti plebejorum apio coronaa- — 21) *Æternitas.*

Æquali-tas. ronabantur. *aqualitatem* quoque in rebus servandam ostendit: uti illius rami omnes æqualiter surgunt Ita *liberi à parentibus, à magistratu cives, ab Abbate Monachi, &c. aqno iure habendi*, Vide *Ricc.* & *Alciat.*

XVI.

22) *Eventus felix Vigilantia* 22. Draco (ut olim in templo Apollinis) objectã offam avidè sumens *prosperum rei eventum* notabat, *secus*, cùm sumeret cunctabundus. Idem *vigilantia* signum, unde in vexillis olim militaribus prælatus est. *Ricciardus.*

23) *Funestum.* 23 Faba apud Rom. *Funesta* quæque designabat. Diali nefas erat illam aut tangere, aut nominare. Unde fabas in parentalibus adhibebant, & laruis lemuribus apponebant. *Auspicatũ.* alba tamen faba in sortibus *auspicata*, contrà *Ambitio.* quàm nigra erat. Deinde *ambitionem* notat, aut *publica suffragia*: hæc enim per fabas dabant. Fabæ cum larido *Robur.* Carnæ Deæ in fabariis offerri solitæ *corporis robur & firmitatem* signant. *Valerianus.*

XVII.

24) *Exemplum Amor mutus Pralium.* 24. Fax ante Principẽ accẽsa, ut moris olim *signif. pralucere illũ debere ceteris exemplo vita morumque*. binæ colligatæ *amoré mutuum*, si ardeant, si extinctæ sint, *mortuos amatores*. conjecta ardens in hostes, *pralium* signat. *Ricc.*

25) *Correctio.* 25. Ferula *correctionis* signum est. Hanc Plutarchus mulieri alligat. Namque,

Nux, mulier, campana, piger sine verbere cessant.

26) *Iter prosperum. Victus.* 26. Ficus folia *iter prosperum* designat, quod hæc olim profecturi suspenderint. Deinde fructus ipsi *robustum alimentum*, cum athletæ his usi fuerint. *Valer.*

27) *Ferocia.* 27. Fœnũ alligatum ad cornu bovis, *ferociam ex pabuli abundantia* notat. *Plutarchus.*

XVIII.

28) *Opes magna Providentia Multitudo.* 28 Formicæ in os Midæ grana tritici inferentes, *Magnas opes* signant. Deinde grana conferentes, *providentiam.* confertæ, erant *multitudinis* olim *infesta* omen. *Valer.*

29) *Fecunditas Ecclesia. Securitas.* 29. Gallina cum ovo *fecunditatem*; cum pullis *Ecclesiam*; cum ruta sub alis *securitatem* à fele & vulpe, ut ferunt: denique *salubritatem* ob carnem scilicet, unde & Æsculapio olim sacra fuit. *Valer.* & Ricc.

XIX.

30) *Vigil. Magnanimus. Victor.* 30 Gallus *vigilantiã* Mercatorum si Mercurio, Medicorum si Æsculapio jungatur, in galea Palladis *magnanimitatem*: iuxta leonem *excellentiam*: iuxta aram *victoriam*, apud Lacedæmonios, *cruentam*: qui *incruentam* sacrificio

crificio bonis claudebant, cantans, alio gallo fugiente, *victoriam lætam* inter gallinas *imperium* signat. *Ricc.* *Imperium.*

31. Hasta ferrata jacta olim à feciali in agros hostium, *Bellum indictum* notat, *Cartarius*. hasta cum pileo imposito, *libertatis ab oppressis arrepta*, signum est. Data à magistratu (ut Veneris mos fuit) *potestatem armorum & imperii*. apud alios *signum depositi* cum hasta *belli*, transversa una, duabus terræ infixis, nitens *iugum & servitutem*. abjecta *desperationem* designat. *Ricciardus.* 31] *Bellum indictum.* *Libertas oppressa.* *Servitus.* *Desperatio.*

XX.

32. Hedera in thyrso. *Malum sub vino latere* denotat, in capite, aut *Poetam*, aut *liberatorem patriæ* signat. *Valer.* 32) *Vinum noxium.* *Poeta.*

33. Hircus Baccho junctus, *in vino notat luxuriam*. Pinguis *oblationem pro peccato* seu *pœnitentiam* signat. *Ricc.* 33) *Luxuria.*

34. Hirudo *crudelitatis*, tum *forensium Procuratorum* imago est. Idem. 34] *Exactio dura.*

35. Hirundo cicadam rapiens, est *garrulus eloquentem opprimens*. Eius nidus *patrimonium ex asse relictum*. eius pulli hiantes *opem implorantes* denotant. Illorum oculi, acu transfixi [quod ita cæcis visus reddatur] *resipiscentiam* signant. *Valer.* 35) *Garrulitas importuna.* *Patrimoniū.* *Spes opis* *Resipiscentia*

XXI.

36. Ignis in ara Vestæ recēter surgens denotat *calendas Martias* quibus excitabatur. *tum religionem*, & *castitatem Virginum*. vi suffocatus (quod veteres cavebant) *violentiam*. Ægyptiis *perditio* erat. qui ignem, quod omnia devoraret, belluam animatam dicebant. Igneæ flammulæ in hastis *boni* olim *eventus in bello* omen Romanis fuit. Ignea figura rotunda Democrito & Leucippo *hominis anima* est. Ignis in glacie ardens, *charitas in peccatore*, vel *amor in sene*. Ignis cum aqua permixtio *adynata* designat. *Val. Ricc.* 36) *Religio.* *Castitas.* *Perditio.* *Eventus felix.* *Anima.* *Amor senilis.*

XXII.

37. Luna *inconstantia, accretionis* vel *decretionis nobilitatis* in calceis apud Arcades & Rō. In ariete *felix iter*, & *nuptiæ*, in tauro *prospera seminatio*, & *ædificatio*. In geminis *bonum coniugium puerorum institutio & bellum*. in cancro *adversa omnia* significantur. *Gabriel Simeon de luna.* 37) *Inconstantia.* *Nobilitas.* *Iter felix.* *Coniugium felix.* *Adversitas.*

38. Myrtus sacra Veneri *pacem & amorem*, tū *hilaritatem*, si more Veterum in conviviis invicem tradatur. Corona eius *zem funebrem*, cui adhibita est, significat. *Val.* 38] *Amor.* *Hilaritas.* *Funebria.*

39. Mulieres vacuas ollas pulsantes, ut apud Lacenas Principe mortuo factum. *signif. urbem capite in consilio vacuam. Valer.* 39) *Consiliū expers.*

Mulus

XXIII. 40 Porca Cybele mactata *fecunditatē terræ*, Porcus in glandinatione *ingratum*, Ricc.

40) Fecunditas, Ingratus.

41. Psittacus in cavea doctus signif. *necessitatem dociles nos & industrios facere*. Sambucus.

41) Necessitas multa docet

42 Sacerdos canem & capram aversans, ut olim soliti, id est *amans pudicitiæ*. Sanctius in Alc.

42) Pudicitia amans

43 Salix, cuius semen potum libidinem frenat, & *castitatem & sterilitatem*. Valer.

43) Castitas,

44 Serra, olim *Germaniæ* in numis familiaris, eius *signum* est. *Valer.* ceterum *maledici* quoque nota est. *idem*.

44) Germanus, Maledicus

45. Sibylla in tripode *divinationem*, in antro *obscuram veritatem* signat. *Valer*

45) Divinatio Veritas.

XXIV. Ipsa hominis membra figuratis morum imaginibus hieroglyphicè deservire, nemo aut quotidianæ consuetudinis, aut veterum disciplinæ utcunque peritus, ignorare poterit. Certè Ægyptiis Græcisque ab his petere rerum, ac præcipuè morum signa, perquam fuit usitatum. Et nonnunquam vidi, qui eiusmodi signis ex suo petitis corpore, remoti inter se, magno silentio, diversos animi conceptus, perinde ut verbis, exponerent. Ita ut muti his signis erudiri, ad proferenda animi sensa, haud difficulter possint. Cum enim omnium in homine membrorum externorum officia, vis, potentiáque explorata plerisque mortalibus sit, si quædam ex instituto adiiciantur, quæ significationem vagam multorum adstringant, prompta erit expositio. Nos de præcipuis quædam membris ex *Pierio*, *Ricciardo*, *aliisque*, differemus.

XXV. CAPUT quod in homine, & primum, & supremum, & sedes rationis, motusque omnis principium est. paria in rebus divinis humanisque designat. Ita & *supremum* Dei hominisve *dominium*, (1) & *principium* [2] cuiusque rei, vel *Princeps*, & *autor*, *Sapientia*, *Doctrina*, *consilium*, [3] *providentia* per caput significantur. *Orbis* (4) item, quòd eius quandam speciem gerat, & inprimis *cœli* ab intelligentia moti; cùm & oculi siderum quandam speciem referant. Sed & *Romam* (5) galeatū mulieris caput exprimit. quòd ab invento in auspicanda Roma capite omen duxerint, eam caput orbis futurā: capitoliumque hinc & mons

1) Dominiū
2) Principium & Princeps.
3) Consiliū.
4) Orbis.
5] Roma.

mons capitolinus nomen traxerit. COMA [1] *libertatis* 1) *Libertas*
in aliis signum est, sed mediocriter protensa: nam lon- 2) *Servitus*
gius comptiusque profluens *mollitiei* est argumentum. 3) *Occasio*
nisi habitus, Nazaræum præ se ferens, indicet esse *reli-* 4) *Miles i-*
gionis: aut in Sampsone etiam *fortitudinis*. Ita rasum in *doneus*
servo caput, [2] nota est *servitutis*: in religioso *devo-* 5) *Hiems.*
tionis, aut *sacerdotii*. Capillatum à fronte caput, & à 6) *Æstas.*
tergo glabrum [3] *occasionem*: à fronte solâ calvum [4] XXVII.
idoneum bello militem signat. Quod Lacedæmonii hoc 7) *Pruden-*
olim habitu ad bellum prodirent, ne prehendi capillo, *tia*
nisi à tergo & fugientes possent. A sinistrâ solâ rasum, 8) *Robur*
[5] dextráque capillatum [6] (qualem Ægyptii forma- *virile*
runt Osiridem adversus Gigantes pugnantem) duplicem 9) *Obstina-*
solis viam designat, *æstivalem* quâ sparsis solis radiis o- *tio.*
mnia virent, & *hiemalem*, quâ contractis radiis, nuda 10) *Servi-*
squalent. Canities [7] præter *senium, prudentiam*, BAR- *tus*
BA [8] etiam *virile robur* designat. CERVIX rigida & e- 11) *Laboris*
recta [9] *pervicaciam*, jugo subdita *servitutem*, [10] HU- *amor.*
MERI [11] *robur* designant, & *promptitudinem* sustinendi 12) *Deus*
laborem. *omnia vi-*
dens.

OCULUS variis imaginibus, significatione diversâ, 13) *Mens*
subservit. Hic apertus [12] omnia videntem *Deum*: ho- 14) *Vigilã-*
minis *mentem* [13] *vigilantiam*, [14] *æquitatem, favorem* *tia.*
ac benevolentiam, *hilaritatem*, *vitam* ipsam, si ad solem 15) *Vita.*
pandatur, [15] si claudatur [16] *mortem* denotat. Et 16) *Mors.*
contra *iram* superciliis contractis, [17] *odium* aversus, XXVIII.
[18] *orbitatem* erutus, [19] *libidinem* sub depili palpebra, 17) *Ira*
in manu [20] *circumspectum opus*, ac *promptum in re con-* 18) *Odium.*
silium. 19) *Orbitas.*
20) *Opus circumspe-ctum*

AURIS aperta [21] *obedientiam*, & *sapientiæ studium*. 21) *Obedien-tia.*
clausa & retorta [22] *contumaciam* & disciplinæ odium 22) *Contu-*
signat. Magnæ ac pendulæ aures [23] *stupiditatis*, bre- *macia.*
ves & erectæ [24] *alacritatis* & *ingenij* sunt argumen- 23) *Stupi-*
tum: præputatæ hominis [25] *infamis*. *dus*
24) *Alacri-tas.*

NASUS mediocris leniter recurvus [26] *sagacitatis* & 25) *Infamis.*
prudentiæ, parvus & repandus [27] nota est *tarditatis*. 26) *Sagax.*
Unde Lex illos *Lev.* 21. qui vel magno nimis, vel parvo, vel retorto essent naso ab altari submovet. X...

OS clausum [28] vel *silentii*, vel etiam *verecundiæ* si- 27) *Stupi-*
gnum est, sicut & frons esse dicitur, ideòque impuden- *dus*
te. 28) *Vere-cun-dus.*

1) *Nausea.* tes fronte atque ore carere feruntur. Expuens [1] *aver-*
2) *Irrisor.* *sionem* & *nauseam*, linguam exerens [2] *scurrilem irrisio-*
nem, dentes ostentans *imbellium iram*, obliquatum os
detractionem indicat.

3) *Res an-ceps.* LINGUA [3] rem *optimam* simul *pessimamq;* pro usu
diverso signat, juxta Anacharsim Philosophum, qui jus-
sus optimum simul pessimumque, quod in foro reperi-
ret emere, nil præter linguam attulit. Dentibus constri-
4) *Petulantia coercita* cta [4] *frenatam petulantiam*. Ceterum *sermonem* quoq;
& *eloquentiam* lingua repræsentat.

FACIES virilis *fortem*, feminea *mollem*, rubens *vere-*
XX. *cundum*, perfricta manu *effrontem*, rugosa in fronte [5]
5) *Sollicitus* *sollicitum*, explicata & subridens, [6] *hilarem*, notata
6) *Hilaris.* frons punctis apud Thracas, ut Rhodig. l.2. tradit *nobi-*
lem, apud Romanos *infamem* designat.

7) *Opus.* MANUS [7] *opus artificiumque* ejus rei, cui applicata
8) *Potestas.* est, denotat, *authoritatem & potestatem* [8] supinè elata,
9) *Liberalitas.* dextera extensa [9] *liberalitatem*. Quanquam si vacua
sit, ambiguum, an ad *accipiendum* prona est, ad *rapien-*
dum cum supina; an potius ad *dandum* porrigatur. Un-
de ex objecta manu, vacua vel plena, id erit definien-
XXXI. dum. Quare Aristophanis jocus de Dijs est: *Deos*, qui-
10) *Furacitas.* bus supplicatum ibant, *stare supina manu, non ut dent,*
11) *Avaritia* *sed ut accipiant*. Sic & avaritiæ Athenienses damnati,
quòd manum etiam, dum moriuntur, porrigunt. Læva
12) *Impedimentum.* manus exporrecta [10] *furacitatis*, contracta [11] *ava-*
ritiæ signum est, manus complicatæ [12] *impedimentum*,
13) *Tristitia* & si in sinum simul propendeant [13] *tristitiam*, sub ax-
14) *Ignavia* illas vel gremium conditæ [14] *ignaviam*; explicatæ
15) *Pietas.* *libertatem*, plaudentes *lætitiam*, elatæ junctim in cœlum
16) *Consensus.* [15] *pietatem*: revinctæ post tergum, apud Romanos
17) *Auxilium* *captivum*, apud Assyrios *supplicem* significant. Manus
sublata in altum [16] *populi consensum*: invicem lavan-
18) *Pax.* tes [17] *mutuum auxilium*: sibi invicem porrectæ dex-
XXXII. træ [18] *fidem pacemq;*: pollicibus colligatæ ad expri-
19) *Fedus.* mendum acu lambendumque vicissim sanguinem [19]
20) *Fidelitas.* *fœdus*. ita olim iniri juxtà Tacitum solitum, denotant.
21) *Memoria* Manus osculo excepta [20] *fidelitatem*; ab aure extre-
ma pendens [21] *cogitationem de re amata*: Contracta
22) *Dialectica.* in pugnum, [22] juxta Zenonem, *Dialecticam*, pla-
na

ña [1] signat *Rhetoricam*. Manus præputatæ, *opus desperatum*, sive *inefficax*. Statuæ tamen sine manibus, [2] quales apud Thebanos Judicum erant, *æquitatem ac spretam munerum corruptelam*. Manus sine pollice [3] (quem Athenienses Æginetis præputant) *bello inutilem* resupina, diductis digitis, *pacificationem*.

1) *Rhetorica.* 2) *Incorrupti judices.* 3) *Bello inepti.*

XXXIII. DIGITI hi sunt quorum applicatione præcipuè manus operatur. Unde & *Spiritus* S. dicitur *Dei digitus*. [4] Sed & Prophetæ atque Apostoli, per quos Deus mira operatus est, *Digiti Dei* [5] nuncupari possunt. Hinc de Moyse dictum Exod. 8. *Digitus Dei est.* Ceterùm gesticulari digitis [6] *leviculorum* est, & Hebraico proverbio jactatur: *Stultum digito loqui*. Est & aliud observatum, *molles* uno digito caput scalpere, [7] quod Pompeio vitio datum Plut. asserit. At digitum rodere [8] *meditantis* atque in rem intenti est hominis. Unde apud Persium est, de neglecto est opere: *nec demersos sapit ungues*

4) *Spiritus S.* 5) *Apostoli.* 6) *Leviculus.* 6) *Mollis.* 7) *Meditatio.*

XXXIV. POLLEX, quod præ reliquis polleat, sic dictus, quando pressa in manu surrigitur [9] *robur* indicat: quando altera versatur manu, *adulatorem* ad ingenium alterius flexilem: quando utrâque, aut alterutra in manu tollitur, ut majorem aut minorem *assensum favoremq́;* alteri præstitum signat. Unde Hor. Ep. 18. l. 1. *Fautor utroq́; tuum laudabit pollice ludum.* Alias pollicem in certamine tollere, erat alteri tanquam fortiori *victoriam cedere*. Quia tamen, & verso pollice Tyranni Sicariis signum dare invadendi populi notati sunt: hinc & *tyrannidis* ac *furoris* manet argumentum. Quanquam & mordere pollicem [12] *iræ latentis* notam ferat.

9) *Robustus.* 10) *Adulator.* 11) *Favor.* 12) *Ira.*

XXXV. INDEX ab indicando sic dictus, à nobis pro *indicio* mirè usurpatur [13] sed & ori appressus [14] *silentii* nota est, Unde Ægyptii tradunt Orum Heraiscum & Harpocratem digito hoc labiis appresso, non sine omine sanctitatis in lucem editos. Harpocratesque hac figurâ, tanquam silentii Numen, proponi, atque in annulis signatoriis gestari solitum. Hunc Alexander Macedo fortè in annulo tulit, quem Hephæstionis amiciori appressit, [15] quando Matris Antipatrum accusantis epistolam legit, ut in vita *Curtius* de Angerona haud Dea

13) *Indicium.* 14) *Silentium.*

dissimilia refert Macrob. Satur. *l.*1. *c.* 10. quæ apud Romanos obligato colebatur ore; quòd nollent constâre in cujus Numinis tutela urbs esset, ne ut Romani tutelares Deos ab urbibus occupandis sacro antè ritu avocare solebant, ita & hostes Romanis facerent.

XXXVI. MEDIUS digitus [1] *infamiam* atque *impudentiam* in
1) *infamia. Impudẽs.* cõtracta manu porrectus virgę instar denotat, pro indice quõdam Diogenẽ *Laërtius*, in vitá, usum memorat, cum de impudico homine suscitatus: ubinam esset? sic & hominem & impudentiam ejus ostenderet. ANULARIS dictus ab annulo, huic digito ingeri solito, quod ab eo nervus quispiam ad cor derivetur. ideòque hoc vinculo *cor suum* quisque conjugum alteri *devincire amore* testa-
2) *Amor conjugalis.* retur. [2] AURICULARIS ultimus minimusque in digitis, à quo numerandi, per manum digitos articulosque, principium ducunt, facitque inclinatus in læva [3] *unum*,
3) *Unum.*
4) *Centum.* in dextera [4] centum. De qua ratione computandi vide Pier. l. 37. Exponit itaque in dexterâ centesimum, &
5) *Corona virginum.* ut D. Hieron. ait sic inflexus [5] *virginitatis coronam.*

Contuplũ. Cor [6] principium *vitæ* in homine ideòque & illius imago est, tum deinde *cogitationis* [7] & *consilij*, & si an-
XXXVII. te pectus suspendatur [8] aperti pectoris, seu *candoris*
6) *Fons vitæ.* *in sermone* signum est. Unde Momus reprehendit Deos,
7) *Cogitatio.* quod in homine condendo fenestram, ad cor inspiciendum, non fecissent. Est & puerilis ætatis insigne,
8) *Candor animi* quod huic bulla in figura cordis appenderetur, & candidi esset pectoris. In thuribulo positum, [9] *ardentem*
9) *charitas erga Deum.* *charitatem erga Deum*, & *pietatem* signat. Sumitur & cor pro *arcano receptaculo*. [10] Sic filius hominis fuit
10) *Receptaculum.* tribus diebus in corde terræ Matth. 12. In igne *cupiditatem*, vel *indignationem* denotat. Sunt enim, qui *concordiam* per duo corda vinculo sociata intelligi voluerint, sed rudi satis symbolo.

XXXVIII LUMBI Spinæ dorsi adhærentes [11] *fortitudinem* a-
11) *Fortitudo. Temperantia.* nimæ & *temperantiam* signant Ephes. 6. State, ait, Paulus, succincti lumbos. Si discincti fuerint [12] *lux-*
12) *Luxuria* *uriam* denotant. Hinc *discinctus Nepos*, de lascivo dictum.

UMBELICUS *medium* apud plerosque significare vi-
13) *Mediũ.* detur [13] Hinc Cic. 1. in Verrem VI. *Locus, quod in media*

edia est insula situs, umbelicus Siciliæ nuncupatur. Ponitur etiam pro *patria*: [1] quod hic quilibet tanquam in centro suo versetur, & quocunque excurrat, huc propendeat Infans quoque ab umbelico alimenta trahat. Sed & pro *fine* usurpatur. Unde Mart. l. 4. Epig. *Pervenimus usq; ad umbelicum*, quòd volumina olim, unâ planà paginà exaratâ circum bacillum, quo claudebantur, velut umbelicum volverentur [2] Umbelicus in feminis, [3] uti præputium in viris *concupiscentiam* denotat, amputatio verò illius [4] *castimoniam*. 1) *Patria.* 2) *Finis.* 3) *Concupiscentia.* 4) *Castitas.*

VENTER *originem & principium* denotat, quia à ventre in lucem prodimus, [5] Et *voraginem* seu *abyssum* omnia absorbentem, [6] quem & ventorum tormina, & aquæ abundantes concutiunt. *Gulosum* quoque designat, quód huic potissimum implendo sint dediti. [7] Et *implacabilem* precibus, quód auribus careat. [8] *Idolum* quoque multorum: *quorum* nempe *Deus venter est*. *Inexplebilem donis*, quia omnia consumit. [9] *Ingratum*, quia sordes reddit. [10] XXXIX. 5) *Origo.* 6) *Vorago.* 7) *Gulosus.* 8) *Inexorabilis.* 9) *Inexplebilis.* 10) *Ingratus.*

PEDES non ineptè pro *fundamento* usurpantur, [11] unde pedes columnæ. vel pedem figere. & pro *possessione* [12] hæc enim quasi pedum est positio: Sic pro *servitute*, quia toti corpori ferendo serviunt. Pedes bini lævo antecedente *aggressionis* est signum [13] quod hoc situ aggressores firmentur. Contra si dexter præcedat [14] *recessus erit*. Si pes pedi imponatur [15] *ignavia* erit; si collo, [16] *victoriæ* & *imperij* argumentum. Pes alatus Mercurii *celeritatis* est: pes compedibus strictus *captivitatis*: pes curvus [17] *iniquitatis*: nam de probis dicti pedes eorum recti. Juncti duo pedes *stabilitatem*, claudicantes *instabilitatem* signant. XL. 11) *Fundamentum.* 12) *Possessio* 13) *Aggredi.* 14) *Recedere.* 15) *Ignavus.* 16) *Victor.* 17) *Iniquitas.*

GENUA *misericordiæ*, quòd genua procumbentes miseri tangere solerent [18] Quod tamen Crates Thebanus risit (ut Laert. in vita) cum pronus tangeret, pro genibus, coxam principis, indignantique respondit, *Nunquid & hæc æquè tua sunt, ac genua*? Hinc à genibus repellere, est *negare misericordiam*. Procumbens in genua, si terram spectet, *pronitatem ad vitia*, si cœlum, aut aram, *pietatem & humilitatem* signat. Poplites impo- 18) *Misericordia.* XLI.

1 Impedimentum. impositi genibus [1] *impedimentum*, quod olim etiam legibus proscriptum denotant, ut *Plin.*

2, Finis. 3 Exemplum. CALX seu CALCANEUS [2] *finem*, ut in homine, sic in rebus aliis designat. Vestigium illius [3] pro *exemplo Majorum* ponitur. Unde vestigia Patrum sequi quis dicitur.

4 Firmitas. Est & *firmitatis* argumentum. [4] Hinc de serpente Deus Gen. 3. *Insidiaberis*, inquit, *calcaneo* hominis, nempe ut subvertas.

CAPUT LIX.

De ænigmate atque obscuritate illi propria, tum ex quibus principiis hæc oriatur.

I. DE ænigmate acturi non injucundum aggredimur ingeniorum ludum. Hoc ut argutâ oratione contexitur, non pauci attigerunt, quanquam paucis plures exercere artem (sed sæpe absque arte) quàm scribere maluerunt. Multis satis ad ænigma visum si obscuram orationem texerent, & vel remotis allegoriis, vel ignotis ferè rebus luderent. An verò de ænigmate quisquam, prout imago figurata est, artis præcepta dederit, equidem nescio. Mihi, si cœptam pertexere telam cupiam, is labor incumbet. In hoc verò, cum diversa parum ratio à scripto ænigmate sese offerat, nisi quòd figuræ verborum sententiarumque vicem subeant, resq; ejusmodi esse debeant, quæ sub penicillum cadant: ex illius ænigmatis, quod orationis est, legibus, hujus (quod iconologiæ est) naturam artemque investigabimus. Obscuritatem uno omnes ore ænigmati propriam fatentur, quam vi nominis ab αἰνίττομαι id est, obscurè significo deducti, satis indicat, Sed error nonullorum est, quòd si quid obscurum in oratione aut iconologia sese offerat, id continuo ænigma clamitent.

Ænigma imaginū ænigma orationis imitatur.

II. Observandum hic perquam diligenter est, obscuritatem aliam ex ignorantia & difficultate ipsius cognoscentis, aliam ex rei cognitæ difficili connexione cum re signifi-

significata exsurgere, e. g. Cynocephalus excutiens apud Ægyptios *Lunæ eclipsin* indicabat, *ut Pierius de Cynoceph* quia Lunâ obscuratâ, oculorum & ipse vitam amittebat, hoc tibi incognitum ideòque obscurum est, verum ex ignorantia antiquitatis, aut remoti orbis, hæc tua obscuritas existit. Ægyptiis verò quibus hoc animal notum erat, nihil hic occurrebat obscurum, imò & tu ipse post historiam agnitam, vides hanc figuram clarissimam habere cum re significata connexionem; sive ex instituto tibi hieroglyphicè, sive etiam ex convenientia, quam habet ad lunam excæcatam, metaphoricè, sive denique tanquam effectus causam suam (luna enim in Cynocephalo hanc cæcitatem efficit) metonymicè significet Idem quoque Cynocephalus Ægyptiis 70. orbis regiones (quibus cosmographi illorum orbem id temporis distinxerant) indicabat, ratio hujus significati erat, quod hoc animal totidem diebus, partim partimq; quotidie, emoreretur; adeò quidem, ut per Sacerdotes indies pars aliqua illius animantis in templis sepeliretur Hic eadem inprimis obscuritas esse cognoscentis, quæ antea, poterit, hæc tamen licet sublata, per historiæ cognitionem, fuerit; adhuc alia rei cognitæ manebit: videlicet, ut hæc tot regionum est significativa, quot diebus animal moritur. Nam fingamus institutum Ægyptiorum abesse, & tantùm convenientiam cum re significata expendi, quàm obsecrò remota hæc translatio, quàm obscura significantis figuræ cum significato connexio? quid enim tot mortis dies simile habent cum tot regionibus? neque enim hic alia connexio, quam metaphorica apparet; cum metonymicè hæc duo non cunjungantur. Deinde, quis ex tot in orbe rebus, naturâ & ingenio diversissimis, hanc potius mihi de tot regionibus cogitationem, quàm alias sententias objiciet? Apertior quidem via esset, si ad hominis solius mores vitamque (ut symbolicæ emblematicæque imagines faciunt) metaphoricè hoc exemplum animalis transferretur. Posset enim septuagenarium senem vitâ functum adumbrare, (1) de quo verum quotannis aliquâ ætatis suæ parte mortuum. Vel propiùs etiam, 70 dierum puerum vitâ abeuntem.

Obscuritas duplex est, alia est ex ignorãtia cognoscentis, atque in hieroglyphicis locum habet, quando eorum ex instituto significationem ignoramus alia rei cognitæ, quæ in ænigmatis reperitur, ob difficilem sive occultam connexionem, quã habet figura cum re significata.

III.

1) Septuagenarius moriens. vel indies moriuntur.

III. Sed ænigmatum liberior ampliorque est significandi campus, quo titulo, notissimæ ceteroquin res, in hoc imaginum genere obscuritatem adferunt. Nam Cerberi fabulam, quis mediocriter doctus ignorat? Obscuritas ex parte cognoscentis nulla est. canem facilè agnoscis, eumque tricipitem, quod si emblematicè illum proponeres, sub hoc v.g lemmate, *quot capita, tot sententia*: haud difficulter, aut regnanti populo, (1) qui dicitur bellua multorum capitum. aut homini, suas actiones ex triplici principio moderanti, rationali, scilicet irascibili & concupiscibili applicabis: verùm absque inscriptione ænigmaticè propositus cum Hercule v. g. ab inferis illum educente, difficilius erit hujus imaginis vim significationemque eruere. Intelligamus enim, ut nonnulli voluerant, *uti Pierius de Cerbero*, per has figuras hominem philosophum hujus primùm scientiæ repertorem, quæ triplex potissimùm est, rationalis, naturalis & moralis, (2) Sanè obscurior hæc tibi remotiorque translatio videbitur, quia exigua sese primùm consideranti offert convenientia; sed ubi penitus inspexeris, reperies non omninò incongrua, Neque enim minús rectè, per Herculem sapientem, quam fortem intellexeris. Nam qui in se tanquam parvo orbe omnia affectionum monstra domat, is meritò sapiens vocabitur, aptusque erit qui ad lucem cognitionemque hominum sepultam, velut ab inferis & tenebris ignorantiæ, Philosophiam tripartitam educat, quæ non immeritò per tricipitem canem adumbratur; quòd animal nullum, aut docile magis, aut familiare homini, quàm canis videatur, caput verò sapientiæ omnis præcipua sedes. (3) Par ratio de illo cynocephali moriẽtis ænigmate. ubi propiùs rimatus fueris. Est enim mundus animali cuidã persimilis in quo oculi sol & luna, ossa lapides, sanguis aquę, herbæ crines: corpus ipse orbis. (4) cur igitur ineptè is per animal repræsentetur? Mẽbra in animante singula, sunt velut orbis partes; harum singulæ seorsim emoriuntur, quando amisso sole tanquam vitali die, tenebris succumbunt: unde licet ab instituto cynocephalus talis imago non esset, ænigmaticè tamen ita potest usurpari.

1) *Populus imperans bellua multorum capitum vel appetitus triplex.*

2) *Aristoteles vel alius Philosophus.*

3) *Philosophia tripartita.*

4) *Mũdus*

IV. Verum, inquies, non satis intelligo; cur eandem ima-

imaginem afferas ex eo capite, quòd in ænigmate ad res plures sese possit significando extendere reddi obscuriorem, cum potiùs tantò mihi explicatu sit futura facilior, ut qui promptiùs in rebus creatis omnibus, quàm in solis humanis actionibus illi aliquid reperturus sim conveniens: nam ad mores hominum, & ad ceteras res naturales licebit adhibere. Non equidem diffiteor, id fore expeditiùs, sed hæc libertas varia significandi, per alia signa figurasque adjunctas, uni figuræ eripienda est, cogendáque in finem expositionemque illam, quam autor animo destinavit, quæ quidem in ænigmate, ex ipsius figuræ prima contemplatione, obvia esse non debet, ut exemplis suprà traditis palam est. ut igitur, v. g. magis restringat illud Herculis ænigma: Manum adjice, in pugnum tribus digitis contractam, quæque alios duos in bivium Herculis, velut demonstrantes viam utramque, dirigat. Manus per tres digitos contracta rationalem philosophiam, tribus syllogismi propositionibus stringentem, indicat; quæ, tam ad divinas, quàm humanas scientias, Herculis bivio significatas, viam intendit: sive, quæ tam vitiis, quàm virtutibus potest servire. Oculi gemini, unus interiorem digiti partem, alter supremam possideat, hic, tanquam microcosmus, totius naturæ; ille, in manu, mentis, quæque ad rectè operandum spectant (quod oculata designat manus) quidam sit index. (1) ita opinor ænigma absolutum habiturus es, quodque ad alium vix sensum detorqueri possit. In quo quidem figuras omnes notas, verùm expositionem, ad scopum unũ, obscurum difficilemque experieris, singularum tamen significata ejusmodi, ut sapientum autoritate fulciri possint, quæ brevitatis studio dissimulo. quin etiam quæque seorsim sumpta facilè expositorem invenient; at conjunctio earum parum certè est obvia.

Ænigmata, quando vim plura significandi habent, per certa quædam signa adstringenda sunt ad illud, quod autor mente concepit.

1) Philosophia ad humanas divinasq; scientias, ad vitia & virtutes pandit iter.

Jam verò sententia ejusmodi quæ junctis figuris significetur, majori operâ studioque in rebus creatis omnibus, tanquam in multitudine penè infinita, quàm in rerum tantùm intelligentium vita moribusque pervestiganda erit

V. *Obscuritas ex parte cognoscentis nō est ænigmati propria.*

Animadvertes hinc etiam opinor, quam probemus, quamque improbemus obscuritatem. Etenim illa quæ cognoscentis est, nihil ad ænigma constituendum facit: nam alias idem quod adolescenti ænigma, adulto symbolum esse poterit, imo quod hodie ænigma tibi, cras (historiâ, aut antiquitate, perspectâ) ampliùs non erit, adeóque res eadem ad solum cognoscentis ingenium mutabitur: quod nec somnians existimaverit. Hallucinantur igitur, qui ad ænigmaticam conflandam imaginem, ex Gange atque altero orbe vix auditas creditasque historias accersunt: uti & illi, qui ad res, aut voces ænigmaticâ oratione proponendas, barbara, aut vetustate exoleta, ad conciliandam orationi obscuritatem, ex reconditis velut scriniis verba eruunt. Hæc enim, ut illa imaginum, sic orationis vitia sunt, non virtutes. Hoc agendum ut res, voces, figuræque in omni ænigmate sint, inter mediocriter doctos, non ignotæ, ne, cum obscuritate rei, ipsa etiam contemplantis obscuritas & ignorantia conjungatur. In Hieroglyphicis obscuritatem alteram, quæ cognoscentium est, toleramus: nam ubi, illâ sublatâ, institutio cognita fuerit, difficultas cessat, quia non tam ex rerum natura, quàm autoritate instituentium pendet figurarum significatio.

CAPUT LX.

De materia ænigmatum.

I. *Materia ænigmatū res qualibet est, quæ obscurè, vel metaphoricè, vel metonymicè, vel etiam ex instituto plura*

MAteria ænigmatum res quæcunq; , tam symbolis quàm emblematis idonea esse poterit: modò allegorica sit, id est, translationem aliquam, seu metonymiam remotiorem obscurioremque complectatur, quæ sub penicillum cadat. Præter translationes vero etiam metonymias admittendas esse, nemo inficias iverit: cum & illæ transferri ad diversum aliquid significandum, & sæpe obscuram cum re significata habere connexionem possint, ut sunt fabulæ Græcorum ac Latinorum complures, quarum lib. 3. meminimus, quæ non nisi metonymicè significant. ita, Lamiæ invidorum hominum ideæ quædam sunt, in alienis oculatæ, in propriis cæcæ,

Cha-

Charon ultimi temporis, quo vita defungimur, quædam imago est; cui naulum, relictis opibus, pendere cogimur Minotaurus in Labyrintho, tacitum aulæ crudelis & perplexæ e. g Herodianę, consilium indicat. Et Lamię quidem, tanquam effectus, per cæcitatem significabant invidos: Charon, tanquam causa mortem: ipsa enim ætate deficimus. Minotaurus velut signum (ut quod olim apud Romanos, dum res occultè gerendæ essent, proponi solitum) clandestina exponebat consilia. Quo ultimo exemplo simul illa difficultas expeditur, quæ hoc loco de signis nasci potest, An videlicet hæc ænigmatis etiam adhiberi possunt, ut signa sunt. Ita enim hieroglyphicis subserviunt? Nam respondebo, illa tantum signa posse, quæ rerum sunt ad plura figuratè significanda aptarum: ut Minotaurus est, qui *parricidij* quoq; *tyrannidis*, ac *libidinis quadam* idea est: talis enim signi obscura manet cū significato connexio, quæ ingenio Poetæ certæ significationi adhibetur. Ita si Taurum à Lupo oppressum videas; *ut Pierius in voce Taurus.* non statim intelliges civem à peregrino opprimendum designari: ut Archivi sensêre, cùm ob hoc spectaculum in foro datum, peregrinum Danaum civi suo Gelanori, velut fortiorem prætulerint. Secùs tamen eveniet, si in corio mactati bovis sedentem rejectis post tergum manibus exhibebis, neque ignoraveris; ita olim opem aliorum implorare solitos in publico sedisse, tum auxilium pollicentem dextro pede corium calcasse (uti Scythæ etiamnum eodem habitu carnem ex corio offerunt, quibus acceptans opem pollicetur) hoc enim certius erit signum, quàm ut ænigmati serviat, cognitâ enim historiâ obscuritas omnis sublata erit, cùm vim diversa significandi hæc figura vix obtineat. Ceterùm ejusmodi signa, quæ ex ipsa etiam institutionis vi ac ratione multiplicem quandam significandi virtutem retinere videntur (quòd metaphoricè potiús, quàm metonymicè adhibeantur) à Pythagora Magistro discipulis præceptorum loco tradita: hoc loco accensere volui, ut quorum pleraque ex remotis comparationibus ducta ænigmati sunt opportuna.

indefinitè significat.

II.

Pytha-

Pythagoræ ſymbola Theologica.

III.

1) *SS. Trinitas.* *Deus.* *Virtus.* *Vitium.* *Dæmon.*

1. *Inter cætera colenda eſt perfectiſſima trinitas*, id eſt, Deus aut virtus, quia ternarius à Pythagoricis dicitur numerus primus incompoſitus, ut qui primam multitudinem incompoſitam ſignificet. Dualem enim non eſſe numerum, ſed confuſionem unitatum contendunt. Unde ille rebus perfectiſſimis, & ſummis, Juſtitiæ ac virtuti, Angelis, Deoque inprimis tribuitur: ille materiam; rem imperfectam & corruptibilem, audaciam vitiumque quod in extremis eſt (ut virtus inter duo extrema) denique & Dæmonem deſignat. Vide Petrum Bongum de numeris, & Gyraldum, qui in ſymbolo de non edendo Erythino, ex Jamblico addit, Pythagoram ternario Apollini ſacrificare ſolitum.

2) *Offenſa Dei deprecanda.*

2. *Cum tonat terram tange*, id eſt, offenſo te Deo cum precibus ſubmittes: terræ, unde prodiiſti, abjectæque originis tuæ memor.

3) *Deus ſilenter adeſt.*

3. *Linguam coërceto Deum imitans*, qui ſcilicet in ſilẽtio nobis adeſt, quo principio niſus Pythagoras quinquennio integro ſuos diſcipulos tacere voluit, Nam; *Proximus ille Deo qui ſcit ratione tacere.* Unde & illud in ſacrificiis uſurpatur, *favete linguis.*

IV

4) *Oratio quieta ſit.*

4 *Adoraturus ſede*, id eſt, animum ad quietem & preces compone.

5) *Oratio circumſpecta ſit.*

5. *Adora circumactus*, ex more veterum ſcilicet, id eſt, circumſpice te, & vide quid à Deo petas, ne illud in te cadat, *neſcitis, quid petatis.*

6) *Divina vos prudenter tractãda*

6. *Ne ſine lumine de rebus divinis loquare*, id eſt, ſine ratione ac prudentia de rebus divinis ne loquaris, temerè aut ignoranter quicquam effutiendo.

7) *Affectus in re ſacra purus ſit*

7. *Nudis pedibus rem divinam facito*, id eſt, purgatis animi affectionibus, vitiiſque depoſitis ad rem ſacram accede.

8) *Cura ſordida à ſacris abſint.*

8. *In ſacrificio ungues ne ſeces*, id eſt, noli in re ſacra ſupervacuis ac ſordidis temet curis aut negotiis occupare.

V.

9) *Pura mẽte ſacris ſtãdũ.*

9. *Ne ſine farina ſacrifices.* (hac enim victimarum capita aſpergi ſolebant) id eſt, ne ſine candida mente, & innocente ad Deum accede.

10. *Ex non putatis vitibus Deo ne libes*, id est, opera & victimas Deo offer puras, amputatis iis, quæ imperfecta & vitiosa sunt. 10) *Puræ sint hostiæ.*

11. *Ignem gladio ne scalpas aut fodias*, id est, Deo (pro quo ignem habent) linguâ tuâ, velut gladio, maledicta non infligas. 11) *Deo non maledicendum.*

12. *Dei figuram annulo ne insculpas*, id est, ne in propatulo res sacras habeas, aut divinos sermones rebus sacris contemptim admisceas, si enim capitale aliquando fuit Imperatoris insignia loco parum decoro inferre, quantò magis Dei erit? 12) *Profana à sacris absint.*

13. *Ne coacerva ligna cupressina*, id est, Deo consecrata in proprios usus ne convertas, ex cupresso enim Jovis sceptrum fieri Hermippus asseruit; & Diti sacra funeribusque dicata arbor est. 13) *Sacra in profanos usus non vertenda.*

VI

14. *Gallum nutrias, non tamen sacrifices.* Quia Gallus soli & lunæ tum & horis consecratus; tempora distinguit. Videtur autem innuere milites pro nobis excubantes nutriendos quidem, sed rebus sacris minimè adhibendos. *Ita ferè Gyraldus.* 14) *Milites sacra defendant, non tractent.*

15. *Surgens è lecto stragula complicato*, id est, mane te erigens sensus omnes compone; ut mentem á terrenis ad res divinas contemplandas transferas. 15) *Mane ad Deum mens dirigenda.*

16. *Injussu Imperatoris ex statione ne discedito*, est enim id militibus capitale, ita nec tu à vitæ statione discedas, priusquam Deus avocet. 16) *Vita nõ est projicienda.*

17. *Per dextram templum ingreditor, per sinistram exito*, id est, cùm templum ingrederis ad Deos te immortales memento accedere; cùm egrederis, ad mortales rursum exire. Nam ut Jamblicus hoc loco, dextra numeri imparis est, qui Deorum est numerus, juxta illud Poëtæ: *Numero Deus impare gaudet.* Sinistra dum adjungitur, paris est numeri, qui mortalium est. 17) *In templo Deus, extra etiã homines convenire possunt.*

Pythagoræ Symbola Ethica.

VII.

1. *Dextera cuivis injicienda non est*, id est, ne quemvis ad amicitiam adhibe. Fide, scilicet, at cui vide. 1) *Fidendũ circumspectè.*

2. *Angustum annulum ne feras*, id est, (ut Plut.) non adstrictâ nimium victus ratione utendum, vel (ut rectius 2) *Nulli homini oblig-*

D. Hie-

gerb ad malum. D. Hieron.) non anxiè nimiùm vivas, & servitio te adstringas, quo nequeas liberari.

3) Iratum ne stimules. 3. *Ignem igni non addito*, id est, irato noli stimulos ad iram tuâ contentione adjicere.

4) Cura moderandum. 4. *Cor ne edito*; Curis videlicet supervacuis abstine, quibus cor dilaceratur. Huic simile, quod de *cerebro* monuit *non edendum*, id est, fugiendam oblivionem. Utrumque Jamblichus ab eo vetitum putat, quod cor ac cerebrum vivendi sapiendique essent principia. Unde fortè nec Hebræis Deus cor aut cerebrum immolare jussit.

5) Improbis tua ne fidas. 5. *Cibum in vas sordidum ne immittito*, id est improbis tua secreta ne facilè communices.

6) Lex non violanda. 6. *Iugum stateramve ne transilias*, id est, (ut Plut.) rationem & legem ne transgrediare, ut D. Hieron. æquitatis normam; ut Cyrill. Alex. ne sis avarus.

VIII

7) Garruli vitandi. 7. *Hirundines familiares non habe, seu domi non ale*, propter sordes videlicet, id est garrulis noli esse familiaris: nam aut famam tuam traducent, aut secreta manifestabunt, vel ut autor ad Heren. Infido amico ne jungaris, qui scilicet, ut hirundines brumæ tempore, sic in adversitate discedat.

8) Vulgus non sequendum. 8. *Per viam publicam ne incedas*, quia scilicet luculentior quàm semitæ, id est, ne vulgi ingenia erroresque sequare, quia vitiis favent. Huic adversari videtur illud quod idē alibi statuit, *extra viā publicam non gradiendū*, id est publicas consuetudines tenendas. Verū intellige, id servādum ubi semitæ desunt, ne scilicet tu primus sis, qui non tritâ periculosè incedas viâ, adeòque aberres.

9) Prudēs. 9. *Sal appone*, hoc enim cibis condiendis aptum, id est, prudentiam ad actiones omnes adhibe.

10) Maledictio vitanda. 10. *Ne frangas dentes*, id est, ne maledicas aliis, nam vicissim tibi rependetur, & genuinos infixos duris hominibus franges.

11) Magistratus non carpendi. 11. *Coronam ne decerpas*; nam capitis coronæ ex herbis, & rosis facilè carpendo læduntur, & decus admittitur, id est, ne summos urbium aut regnorum magistratus ac principes malè vellices; nam in te denique hoc & dedecus, & injuria redundabit.

IX.

12) Injuria obliviscendum. 12. *In cinere ollæ vestigium confunde.* Postquam subitâ irâ exarsisti, denique omne vestigium injuriæ ex animo dele.

Herbam

13) Benignus alii non sibi.

13. *Herbam Molochen* (Malvæ species est) *sere, non tamen ede*, id est, mollis facilisque tanquam herba illa, (quæ mollit ac solvit, ac cum sole circumagitur) aliis esto, non tibi. Tale ferè est quod nubentibus accini solet. *Sesamum aut hordeum sere*, id est, secundo utere thalamo.

14) Abstinentia.

14. *A fabis abstineto*, quod Pythagoras etiam suis præcipere est solitus, cùm inflent, ac inflamment igne etiam venereo. Ceterùm tam ejusmodi, ut & aliorum secretorum tenaces erant Pythagorici; ut cum Dionysius Tyrannus Tymicham, ejus disciplinæ addictam interrogaret, cur fabis sibi interdiceret? linguam præmorsam in Tyranni faciem ejecerit. Sensus igitur erit. Vel abstinendum à venere, vel ab ambitione magistratus, qui fabis suffragantium apud Athenienses eligebatur. Unde & is, qui suum vendit favorem, atque ex suffragiis ferendis vivit, apud Græcos κυαμοτρωξ quasi fabæ rosor, seu ex fabis victitans nominatur. *Ambitionu fuga.*

15) Improbi vitandi.

15. *Melanuros ne gustato*, sive *piscibus quibus nigra est cauda abstineto*, id est, ne cum dolosis & adulatoribus, qui primâ fronte probi videntur, sed nigri à tergo, hoc est improbi sunt, familiaritatem habe.

X.

16) Vindicta fuga.

16. *Erythinum* (sive rubellionem piscem) *ne edito*, id est, à sanguine & vindicta manus abstine: est enim piscis coloris sanguinei.

17) Mendaces vitandi.

17. *Sepiam piscem ne edas*, id est, vita mendaces & dolosos, vel res obscuras & implicatas ne suscipe. Nam sepia atro liquore perfusa se contra alios obtegit. & involucris implicatis piscis est.

18) Ebrietas & gula vitanda.

18. Ita à Scaro idem Pythagoras abstinere jussit tanquã ebrietatis symbolo, quia uvas devorat, à Lupo seu Labrace, voracitatis exemplo. Unde à Græcis homo avidus stolidusque, *Labrax Milesius* dictus est.

19) Castitas.

19. Ab urtica quoque marina, quod Venerẽ aleret, ab aliis alia de causa temperabat, ceterum universim à piscibus Ægyptiorum more abhorruit, qui iccircò quod Osiridem Deum suum, id est solem mare hausisset, pisces aversari credebantur. Verùm significare Pythagoras est visus, dum pisces non gustandos monuit, frigidi, hebetisque ingenii homines suæ parũ discilinæ pidoneos. *Hebetes.*

Panis

XI.

20) *Amicitia cum bonis colenda.*

20. *Panis non frangendus*, id est, amicitia (quæ ex animorũ compositione uti ex granis panis coalescit) inter bonos non dissolvenda. Unde Pythagoras in amicorum cœnis panẽ non frangebat: ut est apud Plut in Sympos.

21) *Arrogans. Avarus.*

21. *Quæ ceciderint* (extrinseca scilicet) *ne tollito*, id est, noli esse nimius rerum tuarum æstimator, vel potiùs noli esse nimiùm avarus. Pythagorica hæc consuetudo ad plures dimanavit. Cum qua non pugnat, quod idem

Dei dona æstimanda.

præcipit: *Minuta panis ne pedibus calces*, id est, data à Deo munera ne contemne, aut minimam etiam fortunam noli aspernari: nam & relinqui mica poterit, velut canibus alendis opportuna, & non contemni.

XII.

22) *Mites non exasperandi.*

22 *Elixum ne asses*, id est, ne mansuetos offensione aliquâ indures, est enim eorum, ut tarda, sic gravior ira, vel potiús noli actum agere, aut delicatè nimis gulæ servire.

23) *Ius publicum intactum sit.*

23. *In via ne ligna secet*. id est, noli impedire illa, aut turbare, quæ publici sunt juris aut possessionis.

Mordaces vitandi.

24. *Gladium acutum averte*, id est, declina illos qui intentant pericula, aut certè linguam acutè mordaciterq; aliorum famam vulnerantem.

24) *Constãtia in bene cœptis.*

24. *Ne retrovertas cùm ad terminum veneris*, id est, noli â bene cœptis inconstans resilire, aut noli, cùm mors instat, velle vivere. Par ferè quod Hebræis per Moysen præceptum, per eandem viam non redeundum.

XIII.

25) *Manifestæ veritati non resistere.*

25. *Adversus solem ne loquere*. id est, manifestæ veritati noli repugnare.

26) *Turpia palam vitanda*

26. *Adversus solem ne mingas*, id est, ne quicquam turpe palàm Deo vidente audeas.

27) *Contumelia vitanda.*

27. *In astrum nunquam intende digitum*, id est, virorum illustrium famam nòli malignè insectari, aut noli principum virorum exemplo velle privatus vivere, neque enim omnibus omnia competunt.

28) *Improbi vitandi.*

28. *In arundineto ne confabuleris*, id est, hominibus levissimis nihil crede, neque iis familiaris esto.

29) *Credere leviculis.*

29. *In nive non scribas*, id est, mollibus levibusque animis nihil fide.

30. *Multitudini cedendum.*

30. *Progredienti gregi de via decede*. id est, insipientibus ac stultis tu cede aliquantum, licet prudentior: aut certè multitudini, brutæ licet, te non oppone.

31 *A mu-*

31. *A mustela è transverso recede*, id est fuge delatores & mendaces. nam, velut mustela ore parit, sic ipsi ore quævis profundunt. XIV. 31) *Delatores fugiendi.*

32. *Colubrum intra ædes collapsum non perime*, id est, hospitem quantumvis noxium humaniter tracta. 32) *Hospitalis.*

33. *Offensâ in vestibulo turpi vetulâ non egredere*, id est, noli res illas, quarum turpia sunt principia ulterius prosequi. par ferè, quod inculcavit. (34) *Pede in limine illiso retrocede.* 33) *Turpia non prosequi* 34) *Læsus absiste.*

35. *Ingrediens egrediensque valvas osculare*, id est, initia finémque actionum perpende. simile propemodum: *Egrediens domo syncipit, rediens occiput scalpe*, [36] id est, priusquam opus aggrediaris ingenii (cuius synciput est sedes) considerationem adhibe, quid, ac quomodo rectè agendum: ubi expleveris, memoriâ [cuius sedes occiput] recole; rectène, an secùs egeris? 35) *Finē spectare.* 36) *Consultò operari.*

37. *Rectum pedem promove*, id est, quæ recta sunt iniquis præhabe. XV. 37) *Bono insistendum.*

38. *Noctu in tenebris deambulare cave*, id est, dum lux & vita favet, sive, ut loquitur sacra scriptura, *dum dies est operemur*, in nocte & morte seriùs. aut certè agamus illa quæ lucem non erubescant. 38) *Temporè operandum.*

39. *In tenebris absque vestitu aliquo non vade*, id est, nullibi pudoris obliviscere; sive in re obscura non omnem animi sententiam denudes. 39) *Pudicitia Cautela.*

40. *Arma à muliere oblata reiice*, id est, noli femineos & impotentis animi impetus sequi. 40) *Mortificatio.*

41. *In poculi fundo residuum non relinque*, id est, artes, quas degustare cœperis, ad fundum usque exhauri. XVI. 41) *Fundamentum penetrare.*

42. *Sole collucente ignem non defer*, id est, in re clara multis rationibus illustranda laborare noli. 42) *Clara nō probanda*

43 *Apud quadrupedem poema non cane*, id est, apud idiotas subtilia non profer. 43) *Subtilibus in vulgo abstine*

44. *Lyram illotis manibus non attingo*, id est, noli esse impurus, ac improbus, qui canis aliis, seu doces alios probitatem. 44) *Exemplum.*

45. *Faciem in fluvio non specta, seu lava*, ne scilicet inanem rerum aut vultus tui speciem ames, quæ prorsus fluxa est. 45) *Vanitas.*

46. *Lapidem in fontem iacere scelus*, id est, eum, qui pu- 46) *Calumnia.*

blicæ utilitati servit calumniis impetere, aut impedire velut obstructo fonte, nefas est.

XVII.

47) Victus honestus

48) Consilium bonorũ sequi.

47. *Sinistra manu cibum ne capito*, id est, vive ex iis, quæ jure tibi competunt, nec injusto te lucro, aut furto alas.

48. *Lumen post caput appensum non detine*, id est, noli illos aversari ac in postremis habere, qui recto te consilio ad meliora erudiunt. vel, provide antequam agas.

49) Futurus prospiciendum. otium vitandum.

49 *In Chœnice ne sedeto*, id est, non tantum præsentis boni (nam chœnix diurnæ escæ commensum, & velut sportula est) sed & futuri rationem habe. Simile ferè, aut idem illud est. *Super modium ne consistas*, id est, otium devita.

XVIII.

50) Sacris ad otium non abutendum.

51) Vis rustici ne fiat.

52) Amicũ habere.

50. *In sacro sepulcro non dormi*, id est, rebus Deo consecratis noli ad otium ac voluptatem tuam abuti.

51. *Sudorem ferro non absterge*, id est, labore parta aliis vi noli eripere.

52. *In solitudine sine baculo non ambula*, id est, noli ita te ab omni hominum consortio subtrahere, quin unum amicum colas, quo tanquam baculo ab aliis desertus nitaris.

53) Memoria Patrum non abolenda.

53 *Hominis vestigia ferro non confige*, id est, noli tuorum prædecessorum memoriam abolere, aut famam noménque contumeliâ lædere.

54) Parcè vivendum.

54 *Integrum fasciculum igni non iniice*, id est, noli simul omnia consumere, aut opes simul omnes periculo obiicere.

XIX.

55) Status sensim mutandus.

56) Pueri & senes non iudicent.

57] Examen conscientiæ.

55. *De rheda iunctis pedibus non exili*, id est, de statu, in quo es, non uno impetu, verùm pedentim ad alium te transfer, ne offendas.

56. *Puero, aut femina gladium ne indulge*, id est, noli imprudentibus levibúsque hominibus judicium æquitatémque administrandam committere.

57. *Duorum maximè temporũ matutini & vespertini curam habe*, id est, ea quæ iam primùm acturus es, quæque deinde egisti diligenter expende, ne vel temerè incipias, vel admissos errores non corrigas.

58) Assentari.

58. *Oleo sedem non abstergas*, id est, aliorum mansuetudine, sive otio tuo, ad labes & scelera non abutere. vel, noli illis malè assentari, qui judicio præsident.

59. Oleum

59. *Oleam seu mitem plantam ne cade; aut viola*, id est, mites & innoxios noli vexare.

XX.
59) *Innocentibus parcendum.*

60 *Adoranda est Echo, cùm flant venti*, id est, tempori atque occasioni serviendum, & favoris vento potiùs utendum, quàm adversus ventos & Principum voluntatem progrediendum.

60) *Occasio non negligenda.*

61. *Cantibus utendum ad lyram*, id est, affectionum harmoniam & concordiam, lætitia animi accendat necesse est. Institutum autem Pythagoræ fuisse memorant, ut ante somnum cantu ad lyram uterentur.

61) *Mortificatio læta sit.*

62. *In meridie ne dormito*, id est, in aperta causa & veritate non est malè connivendum.

62) *Veritati standum.*

63 *Unguium criniúmque tuorum præsegmina ne urinâ conspergito*, id est, humiles abjectósque amicos tuos ne aspernare. cui adiici ex Iamblicho potest illud, quod solenne Pythagoricis fuisse dicitur. *Festo crines unguesque non esse resecandos*, id est, à solenni epulo aut pompa, consanguineos humiliores removendos non esse.

9) *Humiles amici non negligendi.*

64. *Animalia ungue curvo ne nutrito*, id est, rapaces domi homines non alas. quod principibus viris inculcandum. Eisdem Hebræis vesci religio fuit.

XIX.
64) *Furaces vitandi.*

65. *Onus alterius simul tollito, non simul deponito*. sive juva in tollendo onere non deponendo. quod symbolicè explicat Cyrilli sententia. non oportet, inquit, cooperari ad ignaviam, sed ad virtutes & labores.

65) *Laboranti non otianti subveniendum.*

66. *Ne speculum ad lucernam intuere*, id est, ne ad alienam lucem, quam hominem te laudanda adhibent, verùm ad solem ipsum veritatis, quá tua tibi ratio & Deus affulget, teipsum considera & æstima, nisi falli & errare volueris.

66) *Adulatori non credendum.*

67. *Non comedendum ex curru*, id est, tempori & loco edendum.

67) *Edendũ tempori.*

68. *In calceum dextrum præmitte pedem, in lavacrum sinistrum*. id est, ad publicas actiones promptus accede, ad privatas commoditates tardus.

68) *Rei p. promptius, quàm privata subveniendum.*

CAPUT LXI.

De quatuor ænigmatum fontibus, atque inprimis de ænigmatis syllabarum ac vocum.

I. PRiusquã de ipsa ænigmatis forma ac ratione quicquam statuatur, Fontes imaginum figuratarum in symbolis atque emblematis apertos, hic quoque explorare lubet. Ita enim deinde facilius ipsa nobis ænigmatum natura & ratio constabit. Verùm per ænigmata orationis primùm, mox etiam figuratæ poëſios hos fontes deducemus.

Ænigmata syllabarum, aut vocum, in imagine aliquando locum habent, & grammatica appellanda erūt,

Ænigmata orationis, vel in verbis tantùm, vel in rebus etiam reperiuntur. Si in verbis tantúm, vel de literis solùm agitur. ut illud Agathonis de Thesei est nomine apud Gyraldum.

Est scriptionis umbilicus circulus Θ
Rectaque regula iugata sunt duæ H
Scythicoque persimile erat arcui tertia Σ
Mox procidens trivium in obliquum fuit E
Erántque in unum regula iuncta duæ Y
Vt tertia fuit erat rursus ultima Σ

Eiusdem generis illud quod hoc disticho comprehenditur:

Dimidium sphæra, sphæram cum principe Roma.
A te poscit homo, poscit & ipse DEVS. [1]

[1] Cor Deo debetur.

Nimirum COR. nam C sphæræ dimidium, O totum signat. princeps vocis *Roma* litera R. est.

Ænigmata ex numeris desumpta. II.

Affine huic est illud ænigmatum genus; quod per numerum literas exponit, ut in græcis faciliùs, ubi singulæ literæ numerales sunt præstatur. Tale illud quod in fragmento Æsopianæ vitæ legitur.

Exiguâ me condo domo, sempérque patente
Non metuo fures, aliis sed furta timori
Sunt mea; tota mihi nam furto degitur ætas.

Nomen

Nomen ſcire cupis? numeri tres dant mihi nomen.
Quadraginta horũ & centum, & bis ſumma quatérque.

Soluit Æſopus & vocem eſſe μῦς dixit, quæ numerum facit 640.

Huc & illud Platonis ſpectat, qui *furem*, hominem trium literarum, vocabat. Hoc ænigmatis genus propriè *grammaticum* dixeris. Et quandoque in figurata etiam imagine ſervire poterit, Quid enim prohibet quò minùs aut ΘΗΣΕΥΣ aut *cor* illis, quibus ſignificatur, figuris adumbretur? Sed futilis hic labor, & ad nugas magis, quàm ingenioſum conceptum idoneus.

Aliâ tamen etiam ratione in literis verborum transferendis, dum vox alia ſenſúſque exiſtat anagrammaticè luditur. ſic *laudator* verſis literis eſt *adulator.* ſic μῦθος verbum θυμὸς eſt, latinè animus: convenit verò, ut animo verba reſpondeant. Ita & ἀρετὴ virtus, ἐρατὴ amabilis; φλαῦρος vilis φλύαρος, nugæ, redditur. Ex quibus haſce conficias ſententias ἡ ἀρετὴ ἐρατή. ὁ φλύαρος φλαῦρος virtus amabilis; nugacitas vilis eſt. Nec verba modo verùm & ſententiæ integræ ita transferuntur, ut. *S. Ignatius Loiola.* translatis literis erit, *O ignis à Deo illatus* Rurſum ad verba. *Quid eſt veritas?* reſpondetur anag. *Eſt vir, qui adeſt* Hæc ita in ænigmate proponi debent, ut alterum alterius locum ſubeat, neque id verbis ſolùm, verùm & imagine fieri quandoque poterit. ut ſi pro *Roma* ponatur *Maro*, vel etiam *Amor* retrogradè incedens; pro voce ἐρατὴ, perſona Virtus adumbretur. Et hoc ænigmatis genus *anagrammaticum* dicendum erit. Hæc de literis. III.

Datur etiam Ænigma anagrammaticum.

In ſyllabis, verbis, ſententiiſque ænigmaticè proponendis non minùs, quàm literis luditur. tale illud Gellii de *Termino* Deo Rom.

Semel minus, bis *an* minus, *non ſat ſcio,*
An horum utrumque? quondam, ut audii dicier.
Iovi ipſe Regi noluit concedere.
Nam ſemel & bis minus *faciunt iunctim* terminus.

Sic in figurata quoque imagine, *mus* cum *ſica* propoſitus,

tus, erit *musica*. Et *muscatum* exprimes, si *mus*, *musca*, & *mustum*, proponatur. quod idem carmine ænigmatico vulgatum est,

Sume caput curret ventrem superadde, volabit,
Adde pedem comedes, & sine ventre bibes.

IV. *Ænigma aliquando, vel onomasticum. vel logogriphū, vel gnomicum.*

Quin & verbis sententiisque integris exprimendis notas reperies. ita musicæ notæ: *fa mi re*, fac me regem, *mi sol re*, me solum regem significabunt. Et Ferdinandus 4. Legionis & Castellæ Reus suis in aciem educendis vexillum proposuit, in quo tria erant *diademata* cum lemmate *valer* ut sensus hinc fieret, *dia de mas valer*, id est dies maximi valoris, in quo scilicet ostendetur, quis maximè pro his coronis pugnando valeat. Plura exempla reperies lib. 2. ubi etiam per figuras verba, exponi solita ostendi. Verùm & his circumspectè parceque, ut gratiam mereantur utendum. Memini in hac bellorum cótentione, quæ à coronarum ambitione ortum in Europa traxit, hoc aliquando ænigmate lusum esse. suprà memoratæ Musicorum notæ in tabula præscriptæ erant, ad quas cantatores Leo, Draco, Gallus, Aquila confluxerant, (1) hac denique musicam tabulam, ceteris frustrà inhiantibus, auferente. Quis illi ænigmati sensus, quæq; graria, evoluant alii, mihi non tam de veritate, quam virtute, imaginis cura est. Ceterùm hæ figuræ si purè verborum notis constarent. ut si *mus* & *tela* pro voce mustela poneretur: ænigma *onomasticum* esset, si verò traicerentur syllabæ, ut in voce *muscatum*, *logogriphicum* diceretur. denique *gnomicum*, si integram exprimeret sententiam, ut notæ musicæ, *fac me regem*. Hæc adiicio, ut intelligas his inscriptionibus opus, quando à communi ænigmatum ratione, per schemata res, non verba, aperientium, disceditur. Cavendum tamen, ne in usu horum ænigmatum nugas agere videaris. ut nonnemo, qui vocem *nativitas* expressit, per *natos* aliquot, & *fontem*, salientem (quasi in hoc *vita* esset) ac *serpentem*, loco S propositum. Et alius, hanc sententiam expositurus: discite iustitiam moniti: cui pro *DIS*, *Pluto* erat, pro *C Iudex condemnans*, eò quòd esset damnationis nota, pro *ITE homo asinos impellens*, pro *IVS TITIA* illius effigies, pro *MON-ITI Luna* & *nuntius*. Quis enim tam ridicula, nullóque

(1) *Concordia discors.*

nullóque ingenio nata probaverit? ad nuces illa columque potiùs, quàm calamum, ac poësin artificiosam spectant.

V. *Ænigma rerum est, de quo præcipuè agimus, tam in oratione, quam imaginibus usitatum.*

Alteram præcipuámque inter ænigmata partem obtinent, quæ in rebus versantur, atque in oratione verbis quoque ænigmaticis proponuntur. De his potissimùm nobis sermo est dum ænigmatum fontes scrutamur, priora verò siquam gratiam merentur, ex quarto præsertim fonte allusionum hauriunt. Porrò veteribus hic ludus perquam frequens inter convivarum collegia. *Athen, l.* 10. *c.* 17. ubi jucundâ, tum concipiendi, tum evoluendi ænigmata contentione, honestè certabatur. neque sine pœna, aut præmio: nam ignorantibus poculum muriæ hauriendum erat, soluentibus certa carnium portio erat destinata. Quin & Dæmon olim ex gentilium simulacris vix alia, quàm ænigmatum tenebris obscura dabat oracula, quo artes suas mendaciáque tantò venderet tutiùs, quantò minus perspecta fierent. Ita Cretenses novis regionibus intenti jussi sunt sedem figere, (*ut Eustachius Iliad. a. & paulo aliter Strab. l.* 13.) ubi eos *terræ filii* adorirentur. quod, post Mysiâ Ciliciámque pervagatam, in Troade factum censuerunt; postquam noctu, dormientium in arcubus scutísque, nervos ac coria mures agrestes usque adeò corrosissent, ut inutiles bello essent. [1] Sic & Ænea Duce Phryges Laurentum sibi agrum à Diis assignatum intellexêre, postquam *orbes ex panibus* quibus carnes incisas comederant, denique fame urgente consumerent. [2] *Strabo lib.* 13 Oraculum enim monuerat illic manendum, ubi *mensas fame* absumpsissent.

1) *Vinci ab imbelli.*

2) *Fames ubi condimentum.*

VI.

In captiosis hodiedum quæstionibus frequens ænigmatum usus, quæ ex totidē penè fontibus ac venis educi possunt, quot epigrammaticæ argutiæ eruuntur. Cùm his enim plerumque aut jurguntur, aut affinitatem sortiuntur. Nam inexspectatâ aliquâ obscuritatis evolutione audientes delectant. Ut si hæc formetur quæstio. *Qua nos aqua maximè nutriat*: sive etiam. *quæ aqua sit fortissima*? ac denique respondeatur *illam* esse, *qua molendina vertit.* Improvisa hæc erit responsio, quod ad tam remotas aquæ operationes animus sese audientium non extenderit. Nunc præcipuos tantùm hujus disciplinæ fon-

tes aperiemus. Si cui per hos latè evagari lubuerit. Epigrammaticas tantum Argutias nostras adeat, ex multis videbit quæstiones ænigmaticas formari posse. e.g. Demosthenes convitiis à quodam lacessitus, inquit. *Committor in certamen, in quo qui superior evaserit, inferior est; contra qui inferior superior* (1) Hoc ex fonte repugnantium, vena illa est, quæ de mutua oppositorum conversione agit. Cur hinc formare quæstionē hanc nequeas? *Quid certamen sit, in quo victus vincat, victor vincatur?* Imo & sola quandoque viri sapientis sententia. Ita, ex dicto Socratico, quæram. *Quodnam optimum ciborum sit condimentum?* & respondebo *fames*. Ita & Dario turbida sapuit. Et tibi.

1 *Convitia infimus vincit.*

Si dat olusculа mensa minuscula, pace referta;
Ne pete grandia lautaque prandia, lite repleta.

Parasitos certè alios, quàm Diogenis fortasse *mures* habiturus non es: quos si libeat tibi in ænigmate hac significatione exponere: nihil absurdi egeris. Sed ad lineam, nostrúmque propositum propiùs veniamus.

CAPUT LXII.

De primo fonte ænigmatum ex proportione ducto.

I. *Ænigmata ex quatuor suprà dictis fontibus duci possūt. Et primò à proportione.*

PRimum suprà fontem ex proportione aperuimus, atque exempla etiam nonnulla, tum in symbolis, tum emblematis dedimus, quæ ob occultam rei similitudinem, lemmate subducto, in partem ænigmatis venire possent. Ad hunc enim fontem illa spectant, quæ ex audaciori metaphora, non temerè tamen, atque inscitè, sed cum aliquo lepore & invētionis subtilitate ita transferuntur, ut exspectationem superent. Sic de Abnube Abbate legimus *In vitis Patrum.* ænigmatico illum facto suos ad patientiam egregiè instruxisse. Erat in illa, quam cum suis occupaverat, solitudine, Idolum quoppiam; ad hoc, armatus cum suis lapidum grandine, accessit, & veluti *à nube* tonare cœpit crebris lapidum ictibus in simulacrum congestis: mox, ut acti pœnitens, advolui illius pedibus

pedibus atque audaciam deprecari. Attonitos hoc spectaculum discipulos habuit; donec ad illos conversus Abnubis: spectastis, inquit, huius idoli patientiam: nihil obmurmurare, nihil contra moliri visum est. pertulit immotum omnia, atque tam facilè donavit adversario, quàm ab illo accepit injuriam: Vos nisi statuæ huius robur, constantiamque ad facilitatem, tam ad ferendum, quàm condonandum injurias, & adversa indueritis, meæ disciplinæ idonei non estis (1) Animadvertitis, hic, opinor, ex remota satis re, atque in speciem prorsus dissimili, hanc imaginem ac comparationem præter exspectationem præsentium duci, quæ tamen eiusmodi est, ut si aliquâ inscriptione illustraretur: illa; v.g. *plagis immobile robur*. aut ista Nasonis: *Perfer & obdura*: iam emblematis accenseri posset. Ita & legatio illa Regis Scytharũ Idanthuræ ænigmaticâ subtilitate celebris habetur, quam Dario Persarum Regi Istrum transeunti obviam destinabat. nam, literarum vice, murem, ranam, avem, jaculum & aratrum misit. Orontophagas militum tribunus ita ænigma interpretatus est, ut existimaret Regem Scytharum per hæc signa Dario sese submittere atque imperium deferre. Ex mure traditas habitationes, ex rana aquas, ex ave aerem, ex jaculo arma, ex aratro terram intelligebat. Verùm Xiphrodes metaphoricè omnia in sensum contrarium vertit: Minitari, inquit, extremum nobis exitium videtur: nisi exemplo murium properè per terras. aut ranarum per aquas, aut avium per aerem, effugiamus. hæc enim nisi fecerimus, aut jaculum in pectore victis, aut aratrum in manu servitute constrictis ferendũ erit. Nimirum hæc ænigmatum multorum ratio est, ut propter abditam significati veritatem facilè in diversos sensus detorqueantur. Eiusmodi tamen esse convenit, ut illâ, quam præ se ferunt significatione, minùs aptè quadre t, fallántque, dum inexspectatâ denique convenientia videantur congruere. Sic Demetrius Phalereus Regem Macedonum Philippum de Peloponneso occupanda sollicitũ hoc ænigmate recreavit *ut Gyraldus de ænigmate*. utroque; inquit, cornu bovem tenebis: quod idem picto schemate exhibere, ac proponere Regi poterat. Quis

Vt emblemata quædam subducto lemmate ænigmatis; sic hæc addito lemmate quandoque emblematis serviunt.

1) Patienter ferre iniurias.

II.

Ænigma contradictorium sensum aliquando præ se fert, ut teneat exponentes.

III.

Ænigmata significatione, quam præ se ferũt, minime exponenda.

hic primâ figuræ specie Philippũ tanquam ferocis pugnacísque hominis domitorem adumbrari non crederet? sed autor ingeniosa similitudine consilium rationémq; Regi suggerebat Peloponnesi obtinendæ, per duas videlicet arces limitaneas Acrocorinthum & Ithomen, quæ velut cornua insulæ corpus muniebant: his enim possessis, tanquam bovem apprehensis cornibus, existimabat, totum facilè Peloponnesi corpus teneri ac stringi posse. In qua imagine & in comparatione proportionem, & simul obscuritatem, ob latentem & parum usitatam similitudinem, invenies, quæ duo in hoc fonte potissimùm requiruntur, ut ne sua voluptate destituatur.

Ænigmata aptà translatione destituta prorsus frigent.

IV. Veteres ut solem terrámque ænigmatico schemate describerent, statuas duas radiis illustres currui a leonibus vecto imposuère, *Pierius in leone*. quarum altera, quæ solis erat, radios deorsum, altera quæ terræ, sursum vibrabat, quòd ille per demissum cœlo calorem maxime terram vegetaret: hæc virtutem à sole acceptam per fruges cœlum versus remitteret. Sat inusitata hæc est comparatio, verùm proportione ac translatione aptâ destituitur, adeóque prorsus friget. Nota est illa Serapionis anachoretæ Ægyptiaci in foro Atheniensi ad populum oratio. Suggestum conscendit, ac propalam de vi questus opem civium implorabat contra adversarios. Trium, inquit, feneratorum vim hostilitatemq; expertus sum. *(ut Ant. 1. part. tit. 15. c. 10. § 3.)* Unius ut me subducerem manibus, coactus sum quidquid opum possidebam à tergo relinquere; alter tamdiu molestus fuit, dum expeditus ab omni officio ac dignitate publica, ad vilem contemptámq; in silvis vitam me inglorius transferrem. Utrumque, ut vita mihi salúsque esset integra, hac arte fugiendo declinavi. Tertii hostis vis atque importunitas tanta est, ut nudum inglorińmque licet, in mediis etiam silvis abditum non destituat crudelis persecutor. adversus hunc cũ fuga nulla sufficiat; vestram ego opem ac misericordiã imploro, jussus edicere adversariorum nomina: Illos quidem Avaritiam ac Superbiam: hunc quem declinare non posset Gulam esse professus est. conclusione alia opus non erat, ut persuaderet, quàm extenuatus corporis habitus. Igitur nonnullorum illi liberalitate subventum

Apertâ quoque translatione vilescũt.

est.

est. Sed neque hæc imago ænigmari satis idonea est, quanquam enim apta proportione, quæ inter crudelem feneratorem, & hæc vitia est, non careat: aperta tamen atque usitata nimiùm hæc figura est, ut iccirco emblema potius quam ænigma, obscuritatis defectu, esse censendum sit. *Ant. Aug. Dialog. 3. ant.* Aliud ex antiquitate repertum ænigma in iaspide rubro est: ubi lepidè talpa crocodilo insisteret, pedibúsque in altum surrectis hydraulicas duas tibias inflaret. Sed hoc licet ab ænigmatis separandum non sit, illam tamen, quam hoc in fonte requirimus gratiam non assequitur: ut neque illud Cæcilii Oratoris, de Clytemnestra levi femina, in parœmiis obtinet in triclinio coa, in cubiculo nola. nam si illis hic sensus est, ut siccitatem agrorum explicet, Nilo parum exundante, quando scilicet talpæ crocodilo Nili incolæ, tanquam victores insultant, ac triumphum concinunt, quamvis subtili expositione non careat; tamē proportione ac translatione appositâ deficit. huius verò schema etiamsi proportione non destituatur, quàm vorax femina ad coam, vas culinarium; & loquax ad nolam habet: tamen obvia comparatio, ut de obscuritate, sic de elegantia, quæ est rei inexspectatæ, demit. Accedit quod in primo ænigmate rerum in protasi compositio eiusmodi sit, quæ ex improportione magis, quàm proportione ducatur; & negare potius, quam affirmare quicquam videatur. qualis scilicet in symbolo est asini ad lyram. quibus imaginibus tantùm aptitudo rerū, seu possibilitas negatur. ita obscurus terræ filius, ac, procul omni sapientia, cæcus, tanquam ineptus, qui Ægyptiis imperet, priori figura potiùs adumbrari deberet: quæ enim talpæ ad Nilum illa, talis Regis ad Ægypti regnum est improportio. In altera verò imagine una proportionis pars deficit: quia triclinium & cubiculum non transferuntur, sed propriè usurpantur. Absolutum & perquam elegans ænigma sacræ nobis literæ exhibent. *Dan. 2. 31.* quod cœlesti ingenio repertum, obiectum per somnum Nabuchodonosori fuit *Erat statua grandis; huius caput ex auro optimo, pectus autem & brachia de argento: porrò venter & femora ex ære, tibiæ autem ferreæ; pedum quædam pars erat ferrea, quædam autem fictilis, donec abscissus est lapis de*

V.

VI.

Res incompossibiles in figura proposita non affirmando, sed negando exponuntur. ita asinus ad lyram, negat hominem musicæ idoneum.

pis de monte sine manibus, & percussit statuam in pedibus eius ferreis & fictilibus & comminuit eos. Caput aureum, Daniele interprete, Monarchia Nabuchodonosoris erat; regnum alterum deterius, Cyri & Persarum fuit, pectore argenteo, designatum; tertium ex ære vilius Alexandri & Græcorum; quartum bellis ferreum, simúlque ut lutum male cohærens, gravissimum fuit orbi, regnum Romanorum, sub quo à Virgine tanquam monte, sine viri manibus lapis angularis, Christus nascens, abscissus, hæc denique regna contrivit, novum Ecclesiæ suæ regnum excitans, quod perpetuo contra omnem adversariorũ vim duraturum est, in quo ænigmate neque erudita obscuritas, aut latens similitudo; neque apta proportio, singula expendenti, deesse comperietur.

VII. Reliquum esse videtur, ut hunc fontem exemplis aliquot illustrioribus diducam. Verùm, qui cum gratia & venustate singulari ænigmata dederint, hactenus paucos comperi. nonnulla tamen ex autoribus exempla subministrabo, quorum alibi in hoc opere usus non fuit: quæque in compositionem ænigmatum facilè adhiberi, nec sine elegantia, queant.

Absinthium pullulans è mellis favo. *Significat infelicitatem ex otiosa suavique vita subnascentem.* vel ex *Voluptatis illicito aut immoderato usu afflictam, sive valetudinem, sive conscientiam.* lege *Valerianum* l. 26. c. de vitæ dulced.

Accipiter ad solis radios pennarum vitia corrigens. *significat accedentem ad Christum vitia erroresque, aut fidei, aut vitæ moríunque corrigere. Claud. Paradinus.*

VIII. Idem cum hippopotamo decertans, quod historicè Ægyptiis figurabat Osirim Deum, cum adversario suo Typhone nobis moraliter: *Virtutem adversus vitia pugnantem* adumbrat. *Valerianus* l. 29.

Agnina pellis nudum Adamum contegens. *signif. Christi nascentis, & tanquam Agni ad occisionem ducti, meritis nostrorum scelerum turpitudinem velari. Franc. Georg. tom. 1. probl. 59.*

Animalia tria bene gradiuntur leo, gallus, & aries, ut habetur Prov 30 *signif.* juxta interpretem Bedam. *Christum, prædicatores, & sacerdotes, maximè bono exemplo ante alios*

alios rectè debere incedere. quorum hi quidem, tanquam aries pro peccato, Deum placant.

Anima binis sese in cælum alis elevans. *Est* juxta D. Aug. ps. 121. *mentem nostram cum Deo jungi, per duo charitatis præcepta,* quæ ut alæ à terra nos sublevant.

Anser laurum declinans *signif. hominem à poesi, & quovis forti opere aversum, improbæ etiam garrulitatis, qui doctos contemnat. Ricciardus.*

Arbor ramis ornata 12. aut vitis totidem palmitibus, *Christum & Apostolos* rectè figurabit. Arbor ex hederæ complexu sensim emarcescẽs. est *anima corporis luxuriâ deficiens & contabescens.* aut *probus ab amico improbo, vir ab uxore, pater à liberis* quos alit, malè, aut vigore corporis, aut opibus subtractis, *enervatus.* Vide *Ricciard.* IX.

Arca Noë cum feris non *Ecclesiam* modò, *improbos* quoque *tolerantem*; sed & *corpus humanum ferinis moribus obnoxium* indicat. *Ricciard.*

Bubo super cadaver, aut in sepulchro noctua, *par coniugum impar*, ut quorum alter juvenis, seni alteri, non amore sed hereditatis spe adhæret. *Alciat.* emb. 116.

Bulla in cordis specie, *ingenuitatis* signum est & *consilii*, quo maximè regenda est juventus. *Invidiæ* etiam *amuletum*, quod triumphantes eâ olim, quibusdam remediis superstitiosè insertis contra invidos usi fuerint.

Candelabrum Dionysii tot luminaribus, quot diebus annus instructum, *temporis annui Alex lib.* 1. *c.* 14 quædã imago fuit, quin & numerum dierum à principio succensis totidem quot dies fluxissent candelis referebat, quanquam hieroglyphicis signis potiùs hoc significato accenseatur. Illud propius ænigmati, quòd candelabra quatuor totidem *orbis partes* referentia, in quorum uno accensus tantum cereus flagret, signum quondam fuerint *Europæ* tantum *credentis. Ricciard.* X.

Ciconiæ ordine se numeróque ante abitum colligentes tam severâ tarditatis castigatione, ut quæ ultima accesserit laceretur. *militaris disciplinæ* est argumentum Valer. l. 17.

Crystallus solaribus radiis illustrata. *humanitatem Christi gloriosam* repræsentat, ut D. Gregor. in Ezech. hom. 17.

Echinus *procrastinationis* aliquod signum est, quod prægnans partum adeo differat, ut cum gravissimis doloribus denique pariat. *Ricciard.*

XI. Ficus onusta fructibus licet flores nullos habuerit. *significat* hominem *exspectationem suorum superantem. Castalius* pag. 13.

Fungus rem insperatò ac subitò elatam móxque iterum deficientem. quare Romanis in castris circumlatus olim Trajano *ut gloriæ, sic interitus improvisi* est habitus argumentum. *Valerianus.*

Formicæ *impotentem plebis dominatum*, aut *infestam multitudinem.* ut sub Tiberio & Nerone ex aruspicum responsis constitit. *Valerianus.*

Lyra in manu Mercurii *conciliatam inæqualium concordiam* signat. Deinde & *quatuor elementa* per fides totidem, in quibus bassa terram &c. repræsentet, inter hæc enim concors quædam est discordia *Fran. Georg. Venetus in Armon.*

XII. Lotos arbor aquatica *solem orientem* designat, quia ad ortum solis, ex aquis emergens, sese explicat. Ægyptii puerum addebant, qui quasi alterum (utpote recens natus) ortus esset symbolum. *Ricciard.*

Lucerna lumen abdens, *corporis intellectum nostrum obvelantis symbolum* est. *Idem.*

Palma quot mensibus novum proferens surculum, imago erit rerum *quot mensibus fructum aut numerum facientium*, uti & anni totius. Si ex utraque fluminis ripa ramis, ut solent ad se invicem propendentibus, *fertile coniugium* signant, *Valer Pierius.*

Rota curruum *Theologum* vel *sapientem* denotat, qui minimâ sui parte terræ adhæret, sensus verò & cogitationes velut radios circulo æternitatis inserit. *Valer.*

Plura tum ex Alciati embl. proposita lib. 4. tum fabulis expositis pro hoc ænigmatum fonte exempla suggerentur. quæ tamen (ne existimes singula ænigmati sufficere) quâ ratione usurpanda sint infrà in compositione imaginum figur. intelliges. Nunc ex altero fonte nonnulla delibemus.

CAPUT

CAPVT LXIII.

De altero ænigmatum fonte ex oppositis.

OPpositorum ratio, ut in aliis figuratis imaginibus eminet, sic in ænigmate longè est præstantissima: nihil enim hoc loco perinde exspectationẽ fallit, quàm illa, quæ suo ingenio pugnare videntur, rarâ quâdam concordia in significato conciliari. Quin & hoc ænigmatis solutæ orationis perquam est familiare, de eodem pronuntiare contraria, quæ conjectori in eadem re ingeniosâ inventione sint componenda. Et huic maximè ænigmatum formæ Aristotelis definitio convenit, quæ vult ænigmata, *τὸ ἀδύνατα συνάψαι coniungere, quæ videntur impossibilia*: oppositorum enim in eadem natura copulatio impossibilis est. Unde Homerum eius facultatis non ignorantem summâ cõtentione, in proposito sibi à nautis in litore Iepsi tali ænigmate, laborasse ferunt. I.

Ænigmata orationis ex oppositis, cũ propriis, tum translatis ornantur: at ænigmata imaginum tantum gaudent translatis oppositis.

ὅσ' ἕλομεν λιπόμεσθ', ὅσ' οὐχ' ἕλομεν φερόμεσθα.

Quæ cepimus, reliquimus; quæ non cepimus, portamus.

Quod cùm illi, ut parum felices, *ut Plutarchus*, aut otiosi piscium captores, de pediculis à se captis intelligerent, frustra Homerus captis piscibus adhibere conatus est, quin & memorant vinci dolentem mœrore contabuisse. Par ferè illud quod Agathiæ tribuitur à Scaligero ex Græco sic versum. II.

Illud sepulcrum non habet cadaver;
Illud cadaver non habet sepulcrum:
Sed est sibi cadaver, & sepulcrum.

Cuius ego conjectationem erudito lectori relinquo. Quid si bovis, in quo Vespæ, aut hominis cadaveri in quo vermes nidulentur, tribuas?

Certiorem expositionem habet quod Storaci Neapoli Annonæ præfecto inclementi paucis abhinc annis conditum.

Storax qui vivus subiit sepulcrum.
Mirum. defunctus caruit sepulcro.

Nam plebs fame pressa, cum hominem ad mortem postularet, is fuga D. Augustini ædem subiens, in sepulcro sese abdidit; sed repertus extractúsque ac frustillatim decerptus, sepulcro mortuus caruit, quod vivus subjerat.

Diomedes ænigma de glacie, quæ ex aqua fit, & rursum in aquam dissoluitur, ita proposuit.

Quam mater genuit, generavit filia matrem.

Alius idem sic ænigmaticè proposuit

Sto currens, duroque simul sum corpore mollis,
Omnibus has claudo, quæ patuêre fores.

III. Licebit etiam quæstionibus ænigmaticis opposita innectere, ut.

Quid ubique, & nusquam est? Resp tempus, seu locus: hæc enim in cœlo, terra, & mari reperiuntur, eorum tamen locus assignari non potest.

Quinam illi, qui, quod soluunt, semper debent? Resp. Qui versuram faciunt.

Quà ratione pumex seipso futurus gravior est? Resp. Si conteratur: ita enim aër qui illum leviorem antè reddidit exspirabit.

Quæ res dum levis est gravat, dum gravis est levat? Resp. venter, famentem enim ex inanitate affligit, saturum ad opus sublevat.

IV. Multa omnino sunt, quæ hac ratione ænigmata orationis ornare possunt quæ si eiusmodi sint, ut figuratas imagines exornare queant, elegantiam & gratiam non vulgarem conciliabunt. hoc verò discrimen est, quod in oratione, verba etiam propria ænigma conflare possint, secus quàm in imagine, ubi vel metaphoricè, vel metonymicè figuræ sunt adhibendæ. unde exemplorum quæ dedimus antea, nullum imagini figuratæ servit. Et ut alio exemplo picturæ idoneo constet, oppositionem cum obscuritate non sufficere, nisi translatio aut tropus accesserit: ænigmatica quæstio est. ubi in Deorum certamine inferior superiorem vicerit? Soluitur ex historia quam Suidas refert. *In dict. Canopus.* Persarum sacrificus cum Ægyptio Canopi Sacerdote in certamen de præstantia Deorum venerat. Persa ignem, Ægyptius Aquam præferebat, Numen quisque suum. Convenit deinde ut ipsos inter se Deos committerent. Canopi Sacerdos hydriam

driam Aqua plenam, verùm hiantem rimis cerâ obdu-ctis, Persicus Ignem instruxit. Hydriâ subinde admotâ Igni, ubi cerâ brevi solutâ. Ignis ab Aqua diffluente ob-rutus, Ægyptio victoriam reliquit. Hinc facile quæstio & ænigma expeditur. Aqua enim ut elementum, inferior est, ut in hac pugna victrix, superior. Fac igitur hoc exē-plum figuratâ imagine proponi, oppositâ quidem atque etiam obscurâ paganus exhibebit, si Deúm superiorem ab inferiore victum hoc schemate adumbrare velit: æ-nigma tamen non dabit figuratum: nisi translatè usurpe-tur; [1] ut si Catholicum aliquando hæreticorum astu in quæstionibus fidei superari, hac figurâ, significavero. Ita in sepulchro Semiramidis ænigmatica propositio il-la fuit: *Quisquis Regum pecuniâ eguerit, aperto monumento tantum capiat, quantum potest.* Cuius ex latente opposi-tione obscuritatem cum Darius Rex non satis pervidis-set, pecuniarum avidus: ingentis lapidis molem amoli-tus est. (2) seu nihil omninò repertum est præterquam in aversa saxi parte hæc subscriptio: *Nisi homo nequam, at-que inexplebilis opum esses, mortuorum loculos non violares.* Accepit igitur quantum potuit, non quantum voluit. Prior huius exempli pars, sive calamo scriptoris, seu pi-ctoris adumbretur, ænigma est; quia ut ex subscriptione patet, præter oppositionem (quamvis latentem) & ob-scuritatem, etiam metonymiam involuit. Sed illustrius aliquod huius ænigmatis exemplum veteres nobis ex-hibuêre, suis in Silenis: ut enim ostenderent rem primâ fronte vilem, intus admirabile quoddam virtutis, sa-pientiæ aut divinitatis pretium ac decus abdere, Silenum Deū finxêre. *Vt Pierius & Plutarchus*, qui foris rudē quan-dam ac ridiculam, deformis tibicinis, præ se ferret ima-ginem: apertus verò insigni specie Numen aliquod ve-nerabile ostenderet. (3) Per Silenum eiusmodi Plato Al-cibiadem magnis vitiis, ac majori virtutum lumine cla-rissimum Atheniensium Imperatorem depingebat. Alius Æsopum aliquem, aut horridum Eremi cultorem cor-pore deformem, at mente pulchrū hac arte repræsenta-verit. Par ferè ænigma, quanquam di par Idoli Moloch imago involuit: hoc enim eximia foris specie intus va-

1 Catholicū aliquando astu hæreticorum victi.

IV.

2) Avaritia dolosa.

3. Homo abjecta specie, sed occultâ sapientiâ aut virtute illustris.

V.

s) Homo pulchra specie, sed animo turpi. cuum ignes sæpe latentes complectebatur. (s) egregia sive hæreticorum, sive vanissimorum hominum figurâ, qui, ut S. Scriptura depingit, foris sepulcra sunt dealbata, intus sordium plenissima. Nimirum hæc facilè ostēdunt exempla, quam in hoc fonte ænigmatum rationem maximè probemus. Aliis tamen nonnullis huic loco opportunis figuris fontem hunc fecundiorem reddemus.

Asina Balaamum percussorem arguens. *Signif. Stulta mundi eligere Deum, ut confundat sapientes & fortes Idem.*

Auriga albo & nigro provectus equo *Rationem* designat *utrumque appetitum recalcitrantem moderari*, qui ut equi colore, sic affectibus inter se diffident. *Idem.*

Basiliscus speculum intuens seque reflexis ex vitro letiferis oculorum radiis enecans, *hominem* designat *sua sibi malitia interitum conciliantem. Bapt Pittonus.*

Bombyx sese parto serico eviscerans ac velut carceri involuens, *hominem* exhibet *suo damno & libertatis jactura aliorum sese commodis impendentem. Ricc*

Brassica inter vites, quæ nec ipsa sat lætè latèque germinat, nec vites pariter: *homo* est, *qui, suo licet detrimento, aliis nocet*; invidiæ plerumque vitio *Idem.*

VI Canis quē parcè raptímque è Nilo bibentem crocodilus observet, *temperantiæ metu periculorum de salute suscepta imago* quædam est. *Sambucus.*

Corui mutuâ dissensione sibi adversantes, *rarò diuturnam esse improborum societatem*, denotant. *Ricciard.*

Filix arundini alligata, *malè sociatorum hominum capitales inimicitias* designat: nam & altera, si alteram tetigerit enecat, & vulnus arundine factum sanat Filix. *Valer.*

Ibis ex cujus post se relicto ovo basiliscus nascitur. *Signif. Ex bono consilio ac cœpto, malum extitisse eventum. Valer,*

Noctua quam aliæ turmatim aves sectantur, quæ improvisò capiuntur *signif. Malam societatem* sive etiam *hostilitatem temerè susceptam in extremum nos sæpe discrimen adducere.* Eadem cornici inimicæ maximè avi juncta, inimicitias designat. *Ricciard.*

Palma sociata cupresso: *aut vincendum aut moriendum* significat. *Bart. Tagius.*

Rosa inter allia gratiùs spirat. Sic *virtus in adversis* Aperta

perta rosa clausæ juncta & deciduæ; vitæ nostræ brevitatem & mutationem proponit. *Ricciard*

Hæ aliæque, sive emblematum, sive symbolorum materiæ modò obviam apertamq; minùs comparationem involuant, subducto lemmate, ænigmati quoque componendo adhibentur, quin etiam, in obscuritate cæterorum, symbola eiusmodi, ut viam lucémque aliquam præstent, clariora esse poterunt.

Præcipua tamen horum ænigmatum ornamenta ex fictis Poëtarum simulacris adornantur. Fuit qui Amoris ingenium descripturus Chimæram fabricatus est, ex naturis inter se pugnantibus, capite quidem leonino, ventre capræ, cauda draconis: (1) ut significaret *Amorem in principio maximè ferocem, deinde luxuriosum, denique contentiosum* & ærumnis, velut draconis spiris, implicatum.

1) *Amor vehemens & ferox à luxuria fere orditur, contentione finitur.*

Non dissimilia tibi Sirenes Centaurique & alia in fabulis monstra suggerent, de quibus lib.3. consule, ubi quidquid penè repereris singulare, aut huic, aut sequenti fonti locupletando faciet.

CAPVT LXIV.

De tertio ænigmatum fonte ex alienatis.

I.

FOns alienatorum copiosis non minùs, quàm suavibus aquis scatuit; sive orationis, sive imaginũ ænigmata spectes. Quæ enim aliena à rebus ipsis adferuntur, plus sæpe argutæ obscuritatis, quàm opposita (quæ ex conjunctione facilius innotescunt) continent. Celebre illud Sampsonis ænigma ad hunc fontem jure spectabit, *à comedente enim cibum esui aptum exire*: alienum nimis Philistæis visum est: faciliùs credo ad scopum ænigmaris collineassent: si dixisset, *in mortuo vitam esse repertam*; apes scilicet in ore leonis. Sed hac oppositione Sampson illustrare ænigma noluit. Clarius paulò oraculum fuit, quod Philippo Maced. de belli successibus Deos consulenti redditum est,

Alienata tam Imaginum sig. ænigmata, quàm orationis ornant.

Omnia tu vinces, fuerint si argentea tela.

Intellexit, secutúsque consilium est: ac sibi deinde nihil

inexpugnabile existimavit, quo vel asinus auro onustus admitti posset. Aliud datum Atheniensibus obscurius. Quibus respondit Apollo. In ligneis muris contra Persas victores fore, quod aliis alia sentientibus Themistocles rectè de navibus est interpretatus, ut Plutarchus memorat. Ita & Hesiodus ænigmaticè: cùm fratrem videret corruptis Judicibus totum ad se patrimonium rapere: Dimidium, inquit, tuum frater plus habet toto.

II. Quod Martialis quoque de glire habet, ænigmaticũ est.

Tota mihi dormitur hiems, & pinguior illo
Tempore sum, quo me non nisi somnus alit.

Sic de nive alius, quæ hieme in arborem lapsa à sole consumebatur.

Nuda suis plumis volucris sedet arbore nudâ,
Hanc veniens hospes, qui caret ore, vorat.

De sole hoc est.

Nil equidem video, per quem videt omnia tellus.

De somno illud.

Quis sim nemo videt, nisi qui sua lumina claudit.

De Pavone.

Angelus in penna, pede latro, voce gehenna.

Quæstiones etiam hoc ex fonte non paucæ diduci possent? Delectatus his inprimis fertur Heraclitus Ephesius, ob ænigmatis familiarem in sermone usum σκότεινος id est tenebricosus appellatus. Hic intercutis morbo laborans, Medicos accersitos interrogabat. Essetne in iis qui ex imbre sudum posset elicere? per imbrem hydropicum humorem, per sudum exsiccationem illius intelligebat. Verùm cum illi ænigmatis vim, aut non caperent, aut, diffisi arti, dissimularent, ipse sui curator futurus, boum sese fimo totum obruit; ut calido illius vapore noxium corporis humorem absumeret; sed antè vitâ, quàm morbo absolutus, idem sub fimo vivens moriensque sepulcrum habuit; ænigmaticè etiam, sic loquar, mortuus. Hæ etiam quæstiones ex hoc fonte ænigmaticæ erunt, ut

III. Quænam animalia orbi imperent? Resp. Vitulus, anser, apis: iste enim pergamenam chartam, ille calamos, hæc ceram conficiendis mandatis præbet.

Quinam pedes in manibus ferant, dentes in vagina?

Resp.

Resp. senes qui baculo nituntur in via, cultro maximè in mensa

Huc & illa Sphingis quæstio spectat ab Oedipo soluta, de homine. Quod videlicet animal manè quadrupes, meridie bipes, vesperi tripes?

Et illud de claudo, quondam equite

Sæpe pedes senos numeravi, vix modò binos.

Quæstiones ex solius historiæ ignoratione obscuras ænigmaticis non accenseo. Ut si quæras: Apud quos una syllaba integram confecerit epistolam? aut quæ animantes ex puris vivant elementis? Nam ex illius historiæ agnitione, Quod Lacones Philippo Regi Macedon. literas prolixas scribenti solum responderint aliis literis οὐ id est *non*, quæstionis totius difficultas aperta est. Uti distichon illud de animantibus.

Halec unda fovet, salamándraque pascitur igne,

Aere Chamæleon, telluris munere talpa,* [1]

Totam obscuritatem quæsiti discutit. Hanc enim obscuritatem suprà ænigmati propriam esse negavimus.

1] *Imago elementorum.*

IV.

Quæ orationis eadem & imaginum figuratarum hoc in fonte est ratio. Ridiculū penè hoc loco Hesiodi ænigma videri posset: qui per hominem mediâ luce dormientem, [2] intelligebat furem: unde & hic illi dicebatur ἡμερόκοιτος ἀνὴρ. Neque sanè diurnus somnus à fure prorsus aliena est affectio, quamvis videatur. cùm, ut noctu ad furta vigilet, interdiu sit dormiendum. Neque illepidum, licet Minervæ crassioris sit, illud Ennii, qui, cùm tria idiomata latinæ, oscæ, & græcæ linguæ apprehendisset, tria sibi esse corda ænigmaticè asserebat; ratus illa, ut vitæ, ita scientiarum potissimam sedem esse. Huc ex vita Iosaphati parabola spectat. *Damasc. in vita Barl. & Iosaphat.* In qua memoratur: hominem à Monocerote appetitum dum fugâ per silvas saluti consuleret, ex arboris, fossæ profundæ imminentis, radice se manibus utrisque suspendisse. Verum cùm oculos circumferret, in mediis se etiamnum deprehendisse periculis: nam horrendus sub pedibus draco velut in prædam intentus colla erigebat: arboris radicem hinc albus, inde mus ater

2) *Fur nocturnus.*

* *Versus non constat, nisi corruptè Machaleon legas.*

mordicus convellebat, juxta aspides quatuor exertis capitibus eminebant. Nihilominus sensim homo, postquam mellis aliquot ex ramis arboris guttas defluentes intueretur, discriminis ac periculorum immemor, ad has aspirare ac subsultim occupandas cœpit contendere. In quo ænigmate Monoceros figura mortis, draco inferni, mures diei ac noctis, sensim radicem arboris vitæ, ex qua pendemus, arrodentes, aspides quatuor elementorum, mel voluptatis imago erat, ad quam demens homo tanto suo periculo aspirat.[1] Aliud historicum, sed ænigmaticum quoque est facinus, quod Cardanus *De rerum varietat lib*.12. *cap*.56. refert. Rex, inquit, Scotorum Kennethus cum Eruthlintum Fenellæ filium eiusque affinem Druffum occidisset, ut novo vindictæ genere Fenella, velut extra homicidii crimen, sese ulcisceretur, statuam fabricari jussit, quæ pomum aureum gemmis exornatum præferret, offerretque quodammodo accedenti; verùm mirâ arte tela reconderet, atque effunderet in contingentem. Kennethus invitatus postquam fatale pomum arripuit, mortem eum jaculis intra viscera recepit. quæ historia imago quædam est illius pomi, quod Adam momordit; tum noxiæ voluptatis, plerumque animis nostris lethiferæ. [2] Quanquam pro ænigmate clara hæc nimium figura appareat, nisi alius adjungatur.

V. 1 *Voluptatis sectator mortis & inferni periculis expositus.*

2 *Gula & voluptas excæcant, vel Adami lapsus.*

VI.

Subiiciam tamen aliquas non magis obscuras, quæ ad compositionem huius fontis ænigmatum servire possint.

Apollinē in certamine iaculatorio à Cupidine vinci. [3] *significat Voluptatem sæpe utilitati anteponi, & longè potentiùs animos radiis amoris, quàm solis, oculos perstringi.* Ceterùm huic fonti potissima fabularum pars lib. 3. exposita sese accommodat. nam illarum pleræque aliena certis personis rebusque attribuunt, ut alas Dædalo, Bellerophonti volantem equum, Soli currum &c. quæ longo illic ordine censere poteris, ne otiose hic reperam.

3 *Voluptatis potentia.*

Aquila iaculo, ipsius pennis instructo, ab homine prosternitur, (4) ut Julianus Apostata in labaro militari illā proposuit: *significat Hominem artibus, vel dolo à se reperto, impeti.*

4 *Homo laditur suis [illegible].*

è impeti. *Achil. Bocchius*. Eadem inter cornua cervi eius oculis pulverem alis collectum incutiens, ut fieri memorant: *rem* indicat *factu arduam Claud. Paradinus*. Eadem poculum è manibus rustici excutiens, [1] *fortunatum infortunium* designat, ex historiâ Stesichori apud Ælianū. *l.17. c.37*. ubi messor hausturus ex fonte aquam, cùm aquilam serpente implexam cerneret detineri, illámque secto serpente liberasset; hæc, postea inter socios potaturo aquam rustico de manibus excussit, qui cùm alios juxta messores, ex haustu venenato succumbentes, intueretur, beneficium à non ingrata volucri repensum agnovit. Ita cultrum victimarium à sacrifici manibus auferens *sign. Deum non tam sacrificium velle, quàm obsequium nostrum*. petitum ex historia est, quam Plutarchus. *in parall.* refert; quòd Spartani ad remedium pestis virginem quotannis immolare jussi, cùm Helenam sacrificandam ad aras stitissent, aquila cultrum de sacrifici manibus raptum ad armenta transtulerit, ex quibus deinde, virginis loco, Deo sacrificatum est. 1) *Adversitas felix*.

VII.

Bovi clitellas imponere, *est, rem imperitè gerere. Ricciard.*

Brachium suum devorare, est, *beneficium pensare maleficiis*. quia brachium ori cibum porrexit. *Idem*.

Circulus seu annulus aureus in naribus porci, *est dictum sapiens stulti*. vel *aberrantis à fide aut virtute, recta oratio. Idem*.

Corvus à pullis discedens, est *impius pater*, aut *Princeps filios, aut subditos in necessitate, suâ ope destituens*, uti pullos corvus deserit. Quòd si lapillos urnæ ingerat ad tollendam, cum eius impletione, aquam, ut in Lybia ob penuriam aquæ in urnis tectorum, aquæ servandæ expositis, dicuntur facere: *occultam astutiam*, vel *simplicis in speciem hominis vafriciem* denotant. *Valerianus*.

Crocodilus clausis etiam oculis, ob tenuem, quâ velantur, pelliculam videns, *signif. Deum tam, noctu, quàm, interdiu videre omnia*. Hoc enim animal superstitiosi Ægyptii inter Deos etiam censebant. Idem juxta ovum quod parvum, cùm ipse magnus sit, collocatus: *humili ortum genere, sed ad magna provectum* indicat Idem ho-

minem devorans simul plorânsque *noxium dissimulatorem* sive *hypocrisin & mulierum inconstantiam* designat, quæ, *Ut flerent oculos erudiêre suos.* Vide *Pier. Valer. & Ricc.*

VIII. Cuculus pariens ova, & in alienum nidum deponens *adulterii crimen* significat.

Cuculus verò filius altricem matrem grandior devorans, *ingratitudinis* nota est.

Elephantis pullus sine dentibus, *rem magni moliminis* indicat, ut qui decennio primum à sua conceptione natus est. Elephas grandis *Regis* imago est, quòd illorum natu maximus ceteros præeat. Aquam intuens *stultæ* signum *formidinis est*, quòd suam ipsius imaginem formidet. Lavans sese in flumine florésque proboscide in altum lunam versùs evibrans, quod in novilunio solet, *venerationis ac pietatis* in superos argumentum est. Idem *mansueti in subditos Regis*, cùm inter oves obambulans eas proboscide dimovet, ne quam lædat. Ad præsentiam verò arietis omnem ferociam deponens, significat, *tam ferum durumque non reperiri hominem qui amore non possit mitescere*, aut voluptate emolliri. *Valer.*

IX. Equus à lupo morsus *fortunatum* designat *infortunium*: quod inde velocior ac validior plerumque existat. *Idem.*

Lancea ex qua cauda vulpina suspenditur. *signif. Dolum armis iunctum*, juxta illud Poetæ: *Dolus an virtus quis in hoste requirat?*

Palumbes se deplumant ut pullos hieme adversum frigus tueantur: est imago *parentum filios suo detrimento amantium. Ricciard.*

Polyphemus cæcus ducens gregem *signif. Ducem populi ratione destitutum. Sambucus.*

Sol per radios in vase vitreo reflexos adamantem accedens & resoluens *signif. hominem, gratiâ cœlo affulgente, duritiem cordis exuere. Ricc.*

Struthio ferrum deglutiens concoquénsque *signif. durissima quæque perferentem.* Idem caput occultans, ut lateat, *hominem stolidum, & latebras frustra à Dei oculis quærentem.* Idem oculorum fixo obtutu sua, ut ferunt, ova

excludens,

excludens, *signif. diligenti parentum observatione educandam sobolem. Ricciard.*

Taurus redimitus caput & humeros caprifico. *ferociam & petulantiam coercitam.* nam per hanc domari atque immobilem propè sisti asserunt. *Valer.* X.

Tripus aureus Apollini oblatus. *signif. In Deo, & à Deo omnem esse sapientiam*: nam, ut ferunt, oraculo (postquam in mari repertus esset) sapientissimo ille offerri jussus; sed cùm nemo Philosophorum id sibi arrogare auderet, ad Apollinem tanquam sapientissimum, Socratis consilio, relatus est. Posset figura etiam haberi *trini uniusque Numinis.*

Ursus retrogradè specum ingrediens, *signif. Providentiam & circumspectionem ad fallendum hostem. Valerianus.* Sed his, tanquam ad propositum, sufficientibus, hunc fontem absolvo, satis enim ex adductis horum exemplorum ratio dignosci poterit, atque ab aliorum fontium natura distingui.

CAPUT LXV.

De quarto ænigmatum fonte ab allusionibus petito.

I. *Allusiones frequentius orationi quam Imagini ænigmaticæ serviunt. cui tamen nonnunquam eleganter adhibentur.*

ALlusionum fontem deniq; in hac imaginum materia accedimus: ubi rariores fluunt aquæ, jam & in lib. 2. & in ipso fontium aditu prælibatæ, ex eo præsertim genere, quod in verborum lusu consistit. *Quale illud Poetæ.*

Furfurem edit, pannum, panem quoque, sustineamus.

Quod expones, si vocem ultimam in *Sus, tineas, mus* dividas: ut sensus sit. sus edit furfurem, pannum tinea, mus quoque panem.

Hic autem lusus in oratione ænigmatica ex ambiguitate vocis ac significatione deducitur. Ita Cicero pro Fonteio in Plectorium hoc ænigma torsit. Matrem eius, dum viveret, ludum habuisse, postquam verò mortua esset, magistrum. nam ludum habere, tam est alios erudire, quàm rem suam dissipare leviter. post mortem verò

Magistrum habere; est, consumptis plerisque, bona hastæ subiici: cui Magistri rerum vendendarum præerant. Sic in Coracem Rhetorem velut corvum lusit lib. 4. de orat. Coracem, inquit, illum vestrum patiamur nos quidē pullos suos excludere è nido &c. Hæc ille, de quo in Epigr. nostris, cui Tisias discipulus soluturus mercedem cum Sophismate illusisset. clamatum ab omnibus,
II. κακȣ̃ κόρακος κακὸν ὠόν, quanquam Gellius *lib. 5. cap.* 10. factum illud Evathlo Protagoræ discipulo tribuat. Ita act. 3. in Verrem Cicero. Siculi inquit Sacerdotem execrabantur, qui Verrem tam nequam reliquisset. videbatur enim loqui tanquam de Sacerdote qui Verrem, seu porcum, Diis mactandum adduxisset, cùm loqueretur de C. Sacerdote ante Verrem in Sicilia Prætore. Simili ænigmate Tarquiniis oraculum illusit Delphicum, cum responderet. *Imperium summum Romæ habebit, qui primus vestrum ô juvenes osculum matri tulerit.* quod Brutus, iisdem præsens, rectè interpretatus, sese inflexit, (1) & terræ, omnium nostrorum matri osculum dedit, Romanæ denique libertatis vindex, & Tyrannidis Tarquiniorum eversor. Sic interroganti Philomuso. Quâ re sibi ad ludum ituro opus: ænigmaticè ac eleganter respondit Isocrates βιβλίῳ καινῷ, libro novo, quasi diceret, καὶ νῷ, libro & mente, Patria ferè in Euclide reperies. Quid βίος? (vita) nisi βία (molestia) Quid σῶμα? (corpus nisi σῆμα? (sepulcrum) (2) Quid δέμας, (caro) nisi δεσμὸς (vinculum.) Quid γένεσις (nativitas) nisi γῆν ὦσις (in terram deiectio.) Quin & in
III. nominum inflexa significatione luditur. ut, Quærenti, quæ militem literæ ad pugnam evocent? responderent aliqui: vocales, id est mandatum Ducum: consonantes, ut litui & tubæ: & mutæ, ut signa & vexilla. Luditur etiam ænigmaticè obscurioribus paroemiis: ita de corrupto pecuniis homine jactatum. *Bovem habet in lingua:* quòd Athenienses didrachmam bovis figurâ signassent. Et servus hoc ænigmate: *Multæ sub tegulis latent noctuæ.* (3) Domini sui furtum detexit. quòd is tetradrachmas, noctuæ

(1) *Humilis superbis fortior.*

(2) *Corpus. Caro.*

(3) *Pecunia occulta.*

noctuæ imagine ab iisdem insignitas, domi suæ condidisset: ubi eleganti imprimis metaphorâ ænigma illustratur, quòd ut noctuæ obscuro sub tegulis loco, ita hæ quoque pecuniæ latuerint. Ex conversione etiam vocum & anagrammatismis huiusmodi conflari ænigmata satis ex alibi dictis constat. Ita apud Veteres etiam lusum in voce *Anna*: hæc enim quia retrorsum lecta eadē est, motum notat circularem, adeóque annum, qui eodem, unde abiit, redit. *Geropius in Hermath. l. 4.* Quæ idcirco apud Romanos tanquam præses motus perpetui Dea Idibus Martiis culta est.

IV. Sed de verborum lusu satis: cum figuratis nobis imaginibus res est: quanquam eorum quæ dedimus pleraq; etiam picto ænigmati servire possint. quod enim in oratione ænigma est, si penicillo exprimi possit, verbis etiam quandoque parcè appositis, figuratæ imagini idoneum erit. Certè rebus in hoc fonte ingeniosè quidem, sed rariùs luditur. Fecit illud tamen Apollonius Malacus cùm pessimos Alabandæ urbis incolas per cistam scorpionibus plenam (1) expresserit: geminâ allusione, tum quòd id generis animalia in urbe non deessent: tum quòd urbs ipsa cistæ præ se speciem ferret. Parum quoque ab huius loci ænigmate exemplum punitæ improbitatis hominis injuriosi aberit, de quo Gregorius Turon, œnopolam initio pauperem, sensim ex aqua vino affusâ æs aliquod lucrúmq; comportasse, quod cum loculis collectum per viā aliquando juxta se deposuisset, ex improviso corvus advolans, ceu prædam in altum sustulit, mox, ut pondere victus, in subjectum demisit flumen (2) ita, quod ab aqua profectum ad aquam rediit. imago rerum est in sua principia, ex quibus nata sunt, resolutarum. Ceterùm plura huic fonti opportuna ex iis, quæ in symbolis de allusionibus tradimus, erues; quòd hæc plerumque, nisi clarâ inscriptione donentur, ænigmatica sint. Tum deinde copiam aliquam quærēti simul ac veritatem, proderit nostrum de epigrammatis libellum, hoc in fonte per singulas venas, observasse. ubi etiam discet, quot quibúsque modis allusiones hæ fiant, quæ iterato labore hoc loco suggerere, supervacaneum esse duxi.

1) *Cives malitiosi.*

2) *Res creata ad sua principia redeunt.*

CAPUT LXVI.

De compoſitione Symbolorum, Emblematum, Hieroglyphicorum, & Ænigmatum.

I. *In compoſitione Imaginum fig. propria figuratis non adhibentur; niſi fortè ornandi complendique gratia, ad ſubſtantiā figuræ accedant.*

1) *Deus ſuis amabilis terribil. hoſtib.*

DE ſimplici hactenus ænigmate egimus: nunc de compoſito paucis tractandum, ſimúlque aliarum imaginum figuratarum compoſitio expendenda, ut de hac, quæ ceteris difficilior eſt, via ac ratio ſit expeditior.

Sunt qui in harum imaginum compoſitione propria figuratis miſceant. ut Otto Venius aliquando ſatis imperitè, dum figuratam imaginem reperire non poterat in Horatianis ſuis emblematis, propriam ſufficit. Fieri id quidem non prohibebo, quando ad rerũ ſubſtantiam picturâ exhibitam, Poeta nonnihil ornatus figurati, per ſymbola rerũ proprietates explicantia, adiicit. Uti olim Saxones, à Carolo Magno converſi, in ſuo Idolo Irmenſul comperti ſunt adhibuiſſe. *Crantzius in hiſt. Saxon* Huic enim cataphracto in vexillo roſam, in pectore vrſum, in clypeo leonem figurarunt. (1) ut ſignificarent, opinor: Deum hunc amabilem, ſe ſuúmque vexillum ſequentibus, amicis: crudelem & atrocem, urſi inſtar, futurum ſibi adverſantibus: fortem, leonis inſtar, in ſubiectis defendendis, & propulſandis hoſtibus. Romani virtutes Fabii Cunctatoris eleganter in onyche lapide expreſſiſſe feruntur. in quo, equinum caput principatum in bello; humanum barbatúmque pectus, prudentiam animoſam; pedes gruum vigilantiam; gallinacei cauda victoriam ab hoſte obtentam, indicabat. Vide *Pierium* lib 4. c. 27.

II. *Symbola compoſita figuras requirunt aliquo ordine, ſeu*

Symbolorum compoſitio vitioſa nõ erit: ſi res, in ipſa figura ſignificante, aliquâ, ſeu naturæ, ſeu operationis, aut etiam oppoſitionis connexione invicem cohæreant. Ita aquila non tantum cum pullis ſuis, aut capto lepore, ſed etiam cum ſerpente illam oppugnante rectè jungetur. Accedunt his illa, quæ ex arte atque uſu hominum aliquam ſocietatem merentur. ita adamas cum Solis &

Lunæ

Lunæ ſpecie, in annulo Regis Navarræ, propoſitus, ſymbolum eſt amoris, ſeu potentiæ & virtutis perpetim duraturæ. ut Gabr. Simeon. embl. 8. Cetera, quæ arbitratu ſolo fingentium copulantur, vel hieroglyphica ſunt: ut telum cum palma, id eſt, *victoria bello parta*. vel ænigmata: ut ſunt tria capita apud Julium Camillum lupi, leonis, & canis: (1) ubi lupus *præteritum tempus*, quaſi jam devoratum, canis præſagus & blandiens *futurum*, leo terrens affligenſque tempus *præſens* indicat. quanquam ad huius rei ſignificationem hoc ænigma ſatis definitum non ſit. quid enim prohibet, quò minùs per hæc capita Ducem in bello *rapacem*; *fortem*, tamen & *fidelem militem*, intelligam? certe ſi in clypeo illa, aut vexillo junxero, id rectè ac definitè indicabunt. Ut igitur magis adſtringam, ſigno aliquo limitante opus erit. videlicet, aut adjunctis alis, aut clepſydrâ cui medium caput inſiſtat. aut certè eâ lege capita jungentur, ut duo averſa, mediũ leonis adverſum nos ſpectet. Quid verò, inquies, ſi plura jungantur, quorum aliqua ut ſigna, alia comparatè ſignificent? e.g. haſtæ inſiſtens aquila cum fulmine, quâ imagine Romani ſe bello orbẽ ſuperaſſe profitebantur. Haſta enim tanquam ſignum, pro bello; aquila, velut Regina, pro Roma urbiũ domina translatè, ut & fulmen, pro vi & celeritate, uſurpatum eſt. Reſponſionem ex alibi dictis habes. Nempè ad figuram præcipuam animadvertendũ eſſe: quæ in propoſito ſymbolica eſt. cetera enim ſigna velut adjuncta imaginis ſubſtantiam nõ evertunt ſed tantùm certioribus terminis adſtringunt. Ceterum aquilæ cum fulmine conjunctio prorſus arbitraria non eſt, aliàs hieroglyphicè ſociaretur, ſed ratione nititur, quòd hæc avis fulmen innoxiè patiatur. cum haſta verò ex eventu conjungitur, quod Romani aliquando illam haſtæ inhærentem bono augurio ſpectaverint.

natura, ſive etiam oppoſitionis cohærentes.

Excludunt figuras ſolo hominum arbitrio nexas.

1) Tempus præſens, præt. fut. vel Miles rapax, fortis & fidelis.

Præcipua in ſymbolo figura trãslatè ſignificare debet, huic aliæ figuræ ſi accedant ut ſigna: hæ tantùm adſtringent vim vagã ſignificandi.

Quare, ut unâ definiam abſolvamque regulâ, quæ & quot figuræ ad ſymboli cõpoſiti protaſin adhiberi poſſint. Dico quæcunque unâ comparatione vel ſimplici, vel per proportionem, aut oppoſitionẽ reciprocâ, exponi poſſunt, ad unius ſymboli naturam ſpectare. cur verò addam, *reciprocâ*, intelliget qui fontes ſymbolorum non ignoraverit. Una verè comparatione ita exponi poterit

III.

Una comparatione, vel ſimplici, vel recipr. ſym-

suprà adductum symbolum. Sicut enim aquila princeps volucrum inter fulmina cœlorum tutò versatur, quo tamen terrentur & subjunguntur res ceteræ animatæ: ita Roma urbium Princeps inter bellorum fulmina tutò versatur prostratis subactisque nationibus ceteris. Parum tamen ab hieroglyphico hoc symbolum abest. Imò si activè usurpare libuerit, ut sensus sit: Romam per bellum, velut fulmen, hostes prosternere. Hieroglyphicè usurpabitur. Quia hæc comparatio non subsistit: sicut aquila per fulmen res ceteras terret ac prosternit, ita Roma, &c. nam aquila nullam habet connexionem cum fulmine, ut quicquam per hoc agat; sed hæc conjunctio ex solo veterum instituto ac fictione est, quâ illam Iovis fulmina circumferre asserunt. Porrò multitudo ac numerus rerum inter se connexarum symboli rationem non destruit, si enim proponas gregem ovium, à canibus custoditum, atq; à lupis simul impetitum, tanquam imaginem Ecclesiæ à Pastoribus defensæ simul, atque ab hæreticis laceratæ, nihil à symbolo alienum dabis. cùm, res licet diversæ, in protasi & comparatione unâ per oppositionem cohæreant. Ita & terræ cœlique orbes junctim, uno symbolo licebit proponere atque inscribere etiam opposita. *Hinc stat, & inde movetur.* quæ imago est hominis in vita simul stantis, ac per tempora moti in occasum. Quandoque & plura, ad diversas etiã significationes adhibenda, licebit conjungere: modò in una aliqua affectione conveniant. sic Matt. Ursinus Stellam, circinum, pyxidem nauticam & librum rationum junxit inscripsitque *aspicit unam*, nempe stellam nauta & pixis ursam, circinator centrum, creditor syngrapham. Hæc enim licet idem omnia; aliquâ tamen simul diversitate repræsentant. Quod si aliquod signum in symbolo definiens tantùm adstringensque comparationem adhibeatur, necesse non est ut illud ingrediatur; quia non per se, verùm alterius ratione usurpatur, quam si tantum adstringat, officio fecit satis. Exemplum suprà in aquila hastæ insistenti habes, ubi hasta tantum nota est, quâ indicat aquilam in præsenti symbolo ad bellum ordinari.

...paratione vel simplici vel reciproca symbolum absolui debet. Omnis igitur rerum multitudo quam una comparatio, unum etiam symbolum complecti potest.

A

B

His bene observatis, nulla de emblematis compositione

ſtione difficultas ſupererit : Nam perſonæ hic quamcumque cum rebus ſeu perſonis aliis connexionem, ſeu oppoſitionem non reſpuunt : modò aliqua interveniat, quæ chimærica non ſit, & naturæ repugnans ; tum ejuſmodi quæ unâ comparatione claudi abſolvique poſſit hieroglyphica verò ſigna cùm adhibentur (quod abſq; neceſſitate fieri non convenit) nihil in apodoſi ſignificare, ſed tantùm figuras multis ſignificationibus incertas & vagas ad finitam ſignificandi vim debent adſtringere : alias enim non emblematica purè ; ſed hieroglyphica ſimul expoſitio futura eſt, quæ non poteſt in eandem protaſis unitatem convenire. Ita, ut fingerent emblematicè : Nihil tam efferum eſſe, quod amore domari non poſſet, Cupidines varii Leænam circumſiſtebant, quam alii vinculis conſtringebant. alii contra offerebant cornu (veterum id poculum) mulſo plenum. ut ſi dicerent. Quemadmodum cupidines illi partim vinculis, partim munere leænam ſtringunt ; ita, tum vi, tum Amoris illecebris omnis ferocia domatur. Sic etiã, ut aliorum poſt mortem interire cum corporibus nomina, aliorum famâ ſuperſtite in Poëtarum carminibus perennare ſignificarent : Senem flumini letheo hominum nomina immergere finxerunt, quorum aliis pereuntibus, alia à cygnis exciperentur ad templum Immortalitatis transferenda. Quæ imago anceps videri poterit : ænigmatis, an emblematis ſit accenſenda? Verum, ne fluminis aut templi cogitatio ſpectantem moretur, inſcribenda his titulis erunt, ut infra magis conſtabit, *Lethe*, & *Templum Immortalitatis*. hæc enim inventionem ingenioſam nullam habent, ob quam latere ſuis titulis debeant. His verò cognitis, non admodũ difficilis ex comparatione ad apodoſin ducetur cognitio. Nam, ut nomina à Charonte in lethen merguntur interitura, niſi cygni eriperent templo Immortalitatis inferenda, [1.] ita mors oblivione multorum ſepeliret memoriam : niſi Vates ſuis illos carminibus æternitati conſecraſſent.

IV *Emblematum eadem quæ ſymbolorum in compoſitione ratio eſt : nam res inter ſe cohærentes, una, quæ comparatione abſolvimus complectitur.*

D.
A.
B.

(1) *Vatum ſcriptis multorum memoria æterna eſt.*

Alii, ut mundi ſalutem duodecim innixam Apoſtolis oſtenderent, columnas totidem orbi terrarum fulciendo ſubjecère, [2] ad ſimilitudinem tabulæ quã

V.

[2] *Duodecim Apoſtoli*

mundus

orbis Christiani columna. mundus Atlanti imponitur. In qua imagine licet altera comparationis pars deficiat mundi scilicet; emblema tamen esse non desinit, cùm metonymicè contentum per continens significetur, quod alibi, tolerari in emblemate posse, docui. Manum Gabriel Simeonis exhibuit, in arma & libros aræ impositos, pecunias effundentem; ut significaret armis vel literis celebres opibus

C honorandos esse. Sed, de peritis, emblema minùs periti est: nam per nummos significare nummos, aut certè quaslibet opes, ut ex parte totum, figuratæ non servit imagini: per arma verò & literas armatos, &c. intelligere, per instrumenta aut signa docere, quod est pro imagine principe, usurpari in emblemate non potest. quia ex instituto significat; neque in hieroglyphico, quia apertum nimis. Vitiosa igitur imago est. Multò minùs alterius, licet non illepida imago, figurata erit, qui ex Bacchi schola discipulo vas vitreum cerevisia, alterumque vino plenum proposuerat, cum lemmate,

D *Meliora sunt opera Dei, quam opera hominum.* nam huic licet ex oppositione sit gratia, tropicè tamen per metonymiam, aut metaphoram nihil significat.

VI. *Hieroglyphica quaslibet figuras, sine cōnexione, admittunt, modò in apodosi, per unam aliquam sententiam significatam, cohæreant.*

Hieroglyphicorum compositio nullam habet difficultatem, quòd cum quolibet tot tamque varia conjungi possint, quot sententia exprimenda postulat: neque enim ulla hic rerum in imagine, sed in sola significatione connexio spectatur. Unde alibi docui, ad hanc sententiam exprimendam. *Regem pietate & clementia potiùs quàm tyrannide suos regere debere*, in summo sceptri Ægyptios Ciconiam, infra illud hippopotamum collocasse. Alius, ut illud Cassiodori exprimeret: *ægrescit ingenium, nisi vigilantiâ reparetur*: per accipitrem cor comedentem *ægritudinem*: per aquilam ovem persequentem, *ingenium*: per leporem apertis oculis dormiētem, *Vigilantiam*: per ciconiam ramum origani pro medela tenentem, *reparationem* intellexit. Sed parum ingeniosè, quamvis de ingenio: nam, quid tot rerum simulacris & ambagibus opus, ad tam arctam sententiam, ubi verba singula singulis figuris reddantur? Accipiter in Sole sese innovet pennasque veteres excutiat, vel serpens manè sub auroram veterem pellem exuat, & totum pe-

Multa figura pauca

nè una

nè unâ figurâ exposuisti. nam accipiter, aut serpens ingenium: vigilantiam ipse cum Sole junctus, reparationẽ ipsa actio utrorumque indicat. Vnde hic sensus existet: mentem per vigilias excitari & innovari. quæ tantò illustriora sunt, quantò majorem habent in protasi quoq; connexionem: quam licet necessitate non exigant, cum virtute tamen possident. Aptius illud Ægyptiorum apud Pier. Valerianum. qui ut *literas Reipub. necessarias* significarent, fasciculum ex juncis (unde calamos sumebant) cum appensa sepia [cujus atro liquore scribebant] utebantur, sub quo cribrum erat, necessitatis indicium. Verùm de his satis. *significantes vitiosa.*

VII. *Ænigmatum compositio cùm ex figuris cohærentibus est, nullo illa sunt.*

Superest ut de ænigmatis compositione addam. Et hæc quidem primò illâ ratione, quâ emblemata, cõstrui possunt, ut omnia in protasi imaginis inter se cohæreant; sed tunc lemmate nullo inscribenda, aut subscribenda erunt, ut ab emblematis primâ fronte distinguantur. Quale apud Camillũ de insig. legitur. ubi venator duobus canibus, albo & nigro, instructus, ceruam per loca aspera insectatur Id est, *Voluntas ratione instructa* [quæ est venator] *appetitu duplici irascibili & concupiscibili* [velut nigro & albo cane] *Virtutum difficili licet viâ insequitur.* Ita Hymenæum olim depinxêre, formosum juvenem, stantem, floribus & amaraco coronatum, quod virtutum & bonorum morum essent symbolum; dextrâ facem ardentem, amoris hieroglyphicũ; sinistrâ velũ rubeum complexum: quod adstrictæ ad solum conjugem, & obuelandæ ceteris pudicitiæ, esset argumentum. [Cartarius etiam non repudiandis Sacerdotum uxorib⁹ olim tributum asserit] soccis denique croceis indutum: quo *comicam magis latique eventus, quàm tragicam voluerunt esse conjugum societatem.* Sic etiam Hieronymus Ruscellus ceruam candidam inter lauros cum monili, adamantibus & topaciis ornato, propositam, vult esse Virginem castam (quod laurus indicat Dianæ sacra) puram (quod gemma topacii) & fortem sive constantem, quod adamante designatur. Sed tam minuta in ænigmate non probo, nisi suis lineamẽtis ita exprimi possint, ut à ceteris rebus discernantur.

A lemmate inscribenda, ut ab emblematis discernantur.

VIII *Ænigma-*

Deinde crebrior ænigmatum compositio ex rebus

[illegible] cohaerentibus figuris composita ab hieroglyphicis aliquando per quam expo[sit] [illegible]. seu [illegible] translata significatio[ne] [illegible]. Quedam sunt quod eadem imago & hieroglyphice & aenigmatice nonnunquã significata sit.

est, sua naturâ non conjunctis; aut cohærentibus: ita enim facilius à ceteris imaginum generibus discernuntur, licet cum hieroglyphicis nonnunquam affinitatem aliquam habeant. Ita clavis, quæ cum cespite & sphærula novo provinciali Præfecto deferebatur, & Pulegium apud Alciatum cum manu occulta propositum, videri ænigmata possent, sed quia non aliter, quàm signa repræsentant, primum quidem ex hominum, alterum ex naturæ etiam instituto quæ signa ab hieroglyphicis non excludimus, nisi à sede primaria compositæ imaginis, cũ certò & sine obscuritate repræsentãt, ut fumus ignẽ. In priori igitur clavis potestatem, orbis regnum seu Provinciam, cespes annonam denotat, id est, *bene administrandam traditâ potestate provinciam, & annonam curãdam*. In altero manus operationi, oculus vigilantiæ destinatus, providam operationem, tam ex natura quam etiam hominum consensu designat: pulegium verò sobrietatis adversus vinum custos, eandem virtutem denotat. quod ultimum licet ut causa significet, rationem tamen hieroglyphicæ imaginis non evertit. Sensus igitur manet. *Providendum sibi, sed cum sobrietate rebus utendum*. Vides, opinor, hieroglyphica acuto ab ænigmatis intuitu separanda nonnunquam esse, quod utriusque figuræ, & dissolutæ in protasi, & obscuræ esse possint: licet obscuritate diversa, atque ex ignorantia potius nostra, quàm rei difficultate existente. Unde ex ipsa significandi & exponendi ratione aliquando videndum: ænigma, an hieroglyphicum habeas? Si enim e. g. per manum oculatam, *promptum Dei in necessitate nostra auxilium*, seu, *opem Dei omnia cognoscentis præsentem hominibus sobriis intellexeris*, jam ænigma idem erit, quod alio sensu fuit hieroglyphicum: quia modò per obscuram exponitur metaphoram, quod per signa antea. Hac enim comparatione uti licebit. Sicut homo per manum promptam, & vigiles oculos opem ferre potest indigentibus, sic Deus voluntate solâ & providentia subvenire, &c. Pulegium etiam, ut causa ad plura indifferens, quàm in figuris admittimus, servit ænigmati. neque necesse est, ut in dissoluta protasi comparationem eandem ingrediatur: imò hoc ipso, quod dissoluta sit, ingredi nequit.

Porrò

Porrò aliud compositũ ænigma RICCIARDUS ita ferè exhibet. Juvenem placidũ & languentem veste superiùs albâ, inferiùs nigrâ, qui *Somni diurni nocturnive imago* sit. dextrâ aut cornu transparens, aut dentẽ elephanti, visu impervium, sustinet; quorum *illud veri, hoc falsi somnii* figura est. Socii, hinc Morpheus formas hominum; inde Phobetor seu Icelus brutorum, denique Phantasus rerum inanimatarum introducens, velut imaginationi dormientis, illas inscripturus. Simile apud eundem reperies de Deo ejusque attributis hac arte compositum. Lapis erat quadratus, *immobilis, immutabilisque Divinitatis* argumentum huic rotundus innixus orbis, *æternitatis* signum, triangularem pyramidem sustinebat, tanquã *Dei trinunius imago*, hanc tres sphinges fulciebant, *ut Deum, ex quo, in quo, & per quem sunt omnia*, velut ænigmatum omnium subtilissimum proponerent. unum pyramidis latus in circulo, id est, *infinito* literam *α*, alterum *ω*. tertium N. id est, *principium, finem & medium salutis nostræ, in eodem Deo reperiri* ostendebat. quanquam paulò aliter Ricciardus, per tres sphinges etiam non ineptè *duas filii generationes, æternam ac temporalem, & processionem Spiritus Sancti intellexerit*. Non inelegans quoque hoc loco erit illa S. Damasceni parabola suprâ in fonte Alienat. strictim recensita. IX.

Composita imagines per fontes simplicium distribui, eisdem legibus, possunt.

Ex quibus facilè deducitur. Primò cõposita per eosdẽ ænigmatũ fontes distribui posse, per quos simplicia digessimus, cùm ea vel ex proportionatis, vel oppositis, vel alienatis, aut denique alludentibus ad significata figuris componi necesse sit Deinde hieroglyphica, symbola, & emblemata sæpe commisceri in ænigmatum compositione, & licet singula aperta videantur, ex conjunctione tamen obscuritatem nasci, ut figuræ tam diversæ in unam sententiam coëant. Quocirca quæ in exemplis, suprà per fontes suos propositis, clariora sunt, suo tamen in corpore, jam integro, obscurantur. Tertiò rariora illa esse, quæ res aliquã novitate illustres per compositionem proponunt. ut homo ille alibi à nobis exhibitus, qui unum in fronte, duosque in vultu ac pectore oculos gereret, alterutro horum clauso, de quo vide Heroum symb. lib. 4. Quartò facilem esse componendi ratio- X.

Non figura singula, verùm juncta plerumq; ob connexionem obscuritatem afferunt, tantoque magis gratæ sunt, quantò connexio magis insolens nimia tamen, & otiosa figura vs tãtã

Omnes figuræ ad unam sententiam mentu exprimendam conveniũt, obscurâ quidem, nõ tamen audaci nimiũ allegoriâ.

rationem, si argutam aliquam sapientemq; mente sententiam complexus fueris, quam figuris partim clarioribus ac symbolicis, partim allegoricis ac hieroglyphicis, præsertim illis quæ illustrem continent antiquitatis ritum exposueris : ita enim, & lucem aliquam spectanti affundes, & voluptatem secretiora penetrandi injicies; sed cavendum, ne vel otiosis vel nimiis ænigma figuris confundas. tum ne audacioribus ac imperitis allegoriis, quæque, in oratione propositæ, vitiosæ essent, obscurare contendas. Talis enim obscuritas non est ingeniosæ inventionis, sed arrogantis ignorantiæ. præcipuam illa laudem ab ingenio & elegantia merentur, quæ membris inter se constant, seorsim quidem acceptis, clarissimis; sed conjunctim, ad unam præstandam sententiam obscuris.

XI.

Solutio Ænigmatum eadem ferè retrogradâ viâ, quâ compositio instituitur. Primo titulus expenditur, qui Ænigmati adhibetur ut propositor indicet, quâ illud ratione ac lege exponi velit.

Quintò in ænigmatis solutione, eâdem viâ ac methodo (sed retrogradè ferè] quâ in compositione, progrediendum. Videndum ut ex omnibus figuris propositis unam aliquam cohærentem elicias sententiam, ad quam formandam titulus ænigmatis diriget qui compositori ultimus fuit. Si inscriptum tantum fuerit, *ænigma* licebit applicare ad quamcunque disciplinam & scientiam tam ethicam, quàm speculativam; tam humanam, quam divinam: quamvis communi ferè usu ad ethicam ac mores hominum expositio spectet. quin etiam si per comparationem, aut allegoriam exponere cuncta idoneè poterit, satisfacturus est, vi ænigmatis enim ad aliud nihil tenetur : obscurior enim allegoria ænigma est, quæ uti ex solis symbolis, aut emblematis componi poterit, ita & resolvi. Unde imperiti sunt, & rerum ænigmaticarum ignari, qui in exercitationibus scholasticis exponentem ænigma urgent, ad singula significata autoritate veterum stabilienda : hoc enim ad hieroglyphica, quæque ex veterum ritibus vim significandi obtinent, tunc, quando per comparationem adhiberi nequeunt, tantum requiritur : allegoria enim omnis, non autoritate, sed ratione aptâ comparante nititur. Qui igitur exponentem voluerit ad apologos, parabolas, historiam, physicam seu naturalium rerum effectiones, poësin seu fabulas, ethicam quoque seu mores

Cum in ænigmate, & materia, & forma, seu ratio significandi varia esse

mores hominum adſtringere, titulo id faciat neceſſe eſt.

poſit, titulo menus propoſitoru recté exponitur. ita quidem, ut materiam in obliquo casu formam in recto indicet.

Cum verò in ænigmate, tam materia, quam forma; ſive, tam figuræ, quàm res ſignificatæ variæ eſſe poſſint, utrumque titulo exprimendum erit: nam, ut dixi, vel rem divinam ſeu theologicam, vel humanam, eamque, vel naturalem ſeu phyſicam, vel moralem ſeu ethicam ſignificare ænigma poterit: hæc igitur non minùs ſignificandi ratio, quàm figurarum definienda erit. Ita quidem, ut materiæ ratio in obliquo, formæ in recto exprimatur. ut ſi habeam ænigma, in quo res naturales per allegoriam ad divinas applicemus, inſcribendum erit: Ænigma Phyſico-theologicum. Quod ſi unam rem moralem v. g. gubernatorem in navi, agricolam in campo, alteri morali. v. g. Regiæ moderationi adhiberem, Ethico-ethicum appellandum eſſet. Quod ſi ex Phyſicis & Ethicis ſimul ad res divinas adhibitis cõſtaret, Phyſico-ethico-theologicum nuncupandum eſſet. quanquam tunc ita titulum præſtaret, apponere, ut ſcriberetur. Ænigma Theologicum ex Phyſicis Ethiciſque deſumptum. Unde vitioſa inſcriptio erit, ſi titulus ſit: Ænigma Phyſico-parabolicum: quia nihil ad parabolam in ænigmate applicatur, ſed ex parabola ænigma quidem deſumi poteſt, non tamen iccircò parabolicum eſt appellandum; quia rerum denominationes à forma, non materia deſumendæ ſunt, ut norunt Philoſophi; alias enim rem unam, ab alia non diſtinguerent. XII.

XIII.

Figura, ſeu res ænigmatum, ſua ſpecie nota eſſe debent, aut oppoſita rei voci apparere.

Ita quoque agendum ab ænigmatum conceptore, ne figuræ quæ proponuntur ignotæ ſint: ut ſi Nilum adumbres, nec crocodilum ſimul aut Pyramides ex vi ſignificati adhibere poſſis, nomen fluvio inſcribendum erit. Neque enim ab expoſitore hoc jure exiges, ut conjecturâ aſſequatur, cujus tibi fluminis in mentem venerit; niſi alio regionis iſtius, aut fluminis ſigno in tabulâ ab aliis ſufficienter diſtinxeris. His obſervatis ad præcipuam quæ oculis objicitur figuram animum intendes, quam vel ex dignitate ipſius figuræ, vel ex medii principiſque loci occupatione intelliges, ex hac enim reliqua (niſi imperitus artifex fuerit] dependere neceſſe eſt, vel ut adjuncta, vel certè ut conjuncta in rem eandem

Figura præcipua locum & sedem præcipuam merito occupat.

dem spectantia. Figuræ namque, quamvis in protasi dissidentes, in unius sententiæ constructione convenire debent. Ita in hac propositione: *Prudentia reliquarum virtutum actiones moderatur*: princeps locus debetur figuræ prudentiam adumbranti, cui aliæ figuræ tanquam adjuncta accedunt. In hac verò, *Prudentia & Justitia hominis partem superiorem, Temperantia & Fortitudo inferiorem Deo subjicit*. Prudentiâ adhuc principatum obtinet à dexteris Justitiæ, tum deinde loco paulum humiliori locandæ reliquarum figuræ, non quidem, ut adjuncta; sed ordine atque officio conjuncta.

XIV. Figuræ diversæ ad idem significandũ vitiosè adhibentur in hieroglyphicis & ænigmate.

Sextò figuræ nullæ in compositis imaginibus, præsertim hieroglyphicis & ænigmatis, idem significare debent: nam, ut in oratione vitiosum est, verba idem significantia congerere. Ita magis etiam in delicata hac imaginum poësi, tanquam in nobiliore panno macula eminebit. Sic Pier. Valerianus libr. 43. velocitatis imaginem ex antiquo numo hominem proponit capreæ spolio coopertum, sub cujus jugulo fulmen, arcus ab occipitio, ab altera numi parte (erat is Papyrii Cursoris) pegasus ac sagitta. Sed parum elegans imago est, cum omnia pene idem significent: nam & pellis capreæ velocissimæ animantis, & fulmen, & sagitta cum arcu, & pegasus celeritatis argumenta sunt. Sic idem, ut ferociam oppressam domitamque indicet: Taurum caudâ surrectâ, capite inflexo, lævo crure anteriùs incurvato, sub quernio & laureato stipite, juxtaque leonino spolio armatum caput proponit, minus tamen imperitè, quia ad ferociam simul & submissionem, in eodem tauro, exprimendam, pluribus signis opus, quanquam leonis spolium otiosum esse videatur. Quod de symbolis suprà tradidimus, plures aliquando figuras ad rem eandem, diversâ tamen significandi ratione, posse concurrere, in hieroglyphicis signisque aliis locum habere nequit; quia omnes eâdem ratione significant. Neque in ænigmatis; quia inscriptione, quâ hæc significandi convenientia indicetur, destituta sunt, uti idcirco à recepto significandi usu deflectere nequeant.

XV. Ex hac porrò ænigmatum ratione propiùs inspectâ, facilè erit illam de ænigmate definiendo inter Fa-

bium

bium & Aristotelem controversiam absolvere, quam suprà de emblemate proposuimus. nam neque ille, neque hic universim omne ænigma, sed aliquam tantum illius speciem descripsêre. Fabius quidem illud, quod purè allegoricum in primo à nobis fonte propositum est; Aristoteles verò illud, quod in altero oppositorum fonte exposuimus. Nos ut omnium fontium ænigmata, exclusis, quæ solius tantùm orationis sunt, complectamur; ita circumscribimus, Ænigma est *imago figurata, ex quacunque re creata ad quamcunque aliam, obscurè per allegoriam, significandam traducta.* Per hoc, quòd ex quacunque re ad quamcunque obscurè traducatur à symbolis & emblematis differt: per illud verò quod obscurè per allegoriam, ab hieroglyphycis, quæ ut signa repræsentant, obscuritate etiam diversâ. Unde cum hieroglyphica in ænigmate usurpantur ex instituto, inter præcipuas figuras significare non debent, sed tantùm allegoricè per occultam similitudinem: inter adjuncta tamen, quatenus obscurâ aliis connexione cohærent, tolerari hæc eorum significatio poterit. Hinc ænigma ex hieroglyphicis puris componi nequit. Nisi fortè hieroglyphicis, ad multa significanda indifferentibus, constaret, ut suprà monuimus: quod tamen vix eveniet, nisi in rebus metaphoricè etiam plura significantibus. quæ significandi ratio, in ænigmatis potior esse debet; quia natura prior est arte. Unde siquis figuratam imaginem inscripserit, Ænigma Hieroglyphico-ethicum: propriâ usurpatione, aut ænigma, aut hieroglyphicum non accipiet. Per allegoriam hoc loco intelligo, non tantùm continuationem metaphoræ, verùm etiam metonymiæ illius, quam libro quarto in figuratis imaginibus tolerari posse asserui. Hæc sufficere de ænigmate præcepta existimamus, dum fuerit qui in rebus obscuris facem aliam accenderit. Nunc paucis de praxi agendum.

Definitio Ænigmatis absoluta.

CAPUT LXVII.

Coronis Liberi Huius.

Praxis inveniendi construendique figuratas imagines.

I *Praxis imagines fig. inveniendi, quatuor potissimũ viis ostenditur.*

QUatuor potissimum viis ac rationibus figuratas imagines investigare atque adhibere licebit. Facillima ac multis Iconographis trita via est, à quibuscunque rebus ad quascunque res alias morales, aut theologicas, adumbrandas, imagines ducere. Hoc Camerarius, Junius, Alciatus aliique egerunt, quorum hic, ut eruditionis ac lectionis multæ, ex græcis latinisque autoribus idoneam figuræ atque emblemati sententiam aut fabulam ad emblematis usum traduxit, suo etiam elaborata ingenio adjecit nonnulla, ut ex interpretum, Minois præsertim commentatione, facile disces. Altera via modusque est, à variis rebus ad unum aliquod pertractandum argumentum figuras desumere: ad cujus facilem expeditamque copiam, primùm naturalia, atq; in illis elementa singula, eorumque, quæ nutriunt, animalium, & non viventium quoque percurrere genera, tum ad artefacta, aliquo rerum, si lubeat, nomenclatore proposito, descendere ac scrutari licebit in singulis; num quid suo sese aptum proposito offerat? Feceritne id Cassius in suo emblematum opere, quod de matrimonio est, non habeo affirmare. certè ex omni rerum genere ad fixum sibi scopum egregiè plura deflexit. Ego didici expertus, ita brevi tempore, quàm multa affluere, argumento id Superis annuentibus infrà patebit. Tertia ratio est, ex rei unius natura affectionibusque expensis ad variam morum instructionem explicatè descendere, ut in ovis paschalibus à Patre Strengelio eruditè factum. ad quam rem cùm felici ingenio, tum solerti studio opus, quo natura, adjunctaque omnia investigentur. Quarta denique ardua ac difficilior ceteris ratio est, ab unius rei descriptione & adjunctis, alterius rei etiam simplicis adjuncta naturamque exponere. quod ut cunque

cunque à Gulielmo Hesio præstitum in emblematis de fide, ubi citatæ proprietates fidei Christianæ symbolicè explicandæ adhibet, pari felicitate atque ingenio.

II. Nos etiam aliquot exemplis hac in re lusimus. Materia nobis modò à superis, modò ab hominibus petita est. ut ex nobilissima hac facultate, aliquem utrisque honorem impenderemus. Magnæ Dei Matri ex variis rebus, tanquam floribus ad quadruplicem hunc gratiarum fontem coronandum, litavimus. Summo Terrarum Ecclesiæque Præsidi Innocentio, tum Legato illius Apostolico Chisio ex propriis insignibus, ad eorum vel personas ornandas vel probanda consilia, primitias nostri laboris deprompsimus: ita quidem, ut Pontificia columba uni ferè Ecclesiæ, oliva paci deserviret. In quo ultimæ rationis ac viæ supra propositæ, uti in priori de B. Virgine & Matre Dei, secundæ methodi exemplum dedimus; sed cùm eâ, quâ præscripsimus lege, id exequi non simus, viaque ac methodus hæc Iconographiis maximè idonea videri possit, ut quibus ex diversis ferè rebus ad unum aliquod scriptionis argumentum varia figurarum lumina petantur, alio exemplo jam nunc præibimus. sed absque ornatu omni nudè strictimque hoc loco decurremus omnia: fortè locus tempusque aliud cultiora eadem proferet. Et quoniam ab arte symbola duci elegantiora, quàm universim ex rebus naturalibus credimus, inde auspicabimur. Argumentum ad homines spectabit, qui honoris ac lucri spe aulicæ sese vitæ ac splendidæ servituti addixerunt.

Imagines figuratæ aulicam hominum vitam repræsentantes. Primò ex artefactis desumptæ. III.

Ex diversis rebus ad eandē sententiā ducta imagines.

Figura sit. 1. aureæ compedes pedibus injectæ. Lemma. *Auro licet illita stringens*. Significatio seu apodosis. Honor splendidus aulicorum, servitus est. *1. Aula servitus.*

2. Pera viatoris alimenta continens. Lemma. *Onus leve*. Ita officia aulicorum quamvis gravent, levia tamen videntur, quia nutriunt. *2. Onus leve.*

3. Ambitio — 3. Molendinum vento agitabile. Lemma. *absque aura quiescit*. Ita aliqui, nihil agunt, nisi aurâ & spe honoris impulsi.

4 Corruptela — 4. Axis curruum ungitur, ut faciliùs promoveatur. Lemma. *Vngitur, ut portet*. Sic alii in aulis spe lucri tantùm aguntur & agunt.

5. Aula officio — 5. Torques aureus collo adhibendus. Lemma. *gravat & ornat* sic aulica officia Principum asseclas.

6. In Deo sole quies — 6 Lingula in horologio solari ad polum arcticum movetur Lemma. *Non ante quiescit*. Sic nulla hominũ inter honores quies, nisi Deum magis, quàm mundum spectent.

IV.

7. Principũ favor. — 7. Navis in ora maris, velis explicatis, constituta. Lemma. *Exspectat ventos*. Sic ut in aula magnum aliquid fiat, exspectatur honor.

8 Exaltatio unius alterius depressione. — 8. Duæ situlæ in puteo concatenatæ. Lemma. *Hic premitur, dum iste levatur*. Nempe in aula alterius casu alter extollitur.

9. Brevis honor — 9. Follis ventum attrahens. Lemma. *Accipit ut reddat*. vel. *Haurio, ut exspirem*. Brevis nempe in hac vita honor est, aut mors illum extorquet, aut fortuna.

10. Aula opprimit. — 10. Quadriga in acclivi bovem retrahit. Lem. *Cedendum est oneri*. Nimirum honorati & onerati nimiùm, sæpe impares in præceps retrahuntur.

11. & 12. Casus aulæ. — 11. Mallei in mola sublati. Lem. *Tolluntur* [in altum] *ut* [lapsu graviore] *ruant*. Tales multi in aulis Principum subitò elati, subitò iterum ruunt.

12. Lampas, quam affusum copiosè oleum extinguit. Lem. *Nimium extinguit*. vel *Nequid nimis*. Sic humanæ plerumque animæ, nimiâ ebrii fortunâ, opprimuntur.

V

13. Laudis amor. — 13. Tuba militaris. Lem. *Absque aura tacet*. Ita & in aulis plerique.

14. Aula fors dubia. — 14. Vexillum elatum. Lem. *Amat colludere ventis*. Par aulicorum vita.

15. Fomes juxta igniarios pulveres. Lem. *Admove, concipiet flammas*. Sic nisi multis fomitem gloriæ admoveris, ardorem nullum concipient

15. & 16. Ambitio. — 16. Gallus in templorum vertice. Lem. *Quo rapit aura, feror*. Sic aulicus.

17. Tym-

17. Tympanum. *Sine pondere corpus.* Ita multi in aulis spectabiles formà, sed animo stolidi & inanes inflatique arrogantiâ. 17. *Forma non virtute spectatum.*

18. Vas vacuum, quod digito impulsum exploratur. Lem. *Tinnit, inane est.* Ita ferè arrogantes in auli thrasones, ore prompti, mente vacui. 18. *Thraso.* VI.

19. Bilanx, unà lance, vacua & sublata. Lem. *Quò minus inest magis elata est.* Ita nempe illi quibus & sapientiæ, & virtutis in aula minus est, elatiores reliquis sunt. 19. *Arrogantia. data est.*

20. Horologium. Lem. *Feriar, dum audiar.* Ita aulici multa patiuntur dura, ut aliquando ab aliis audiantur. 20. *Subesse, ut præsis.*

21. Organum. Lem. *Per auram ad aurem.* Ita aulici per honoris auram ad aliorum aures & existimationem de se magnificam conniuntur. 21. *Laudis cupidus.*

22. Sagitta levi plumâ ad scopum suum dirigitur. Lem. *Quod dirigit, leve est.* Ita ventus honoris, qui aulicos ad ardua impellit, levissimus est. 22. *Honore duci.*

23. Ceræ plures ejusdem sigilli imagine formatæ. Lem. *Vultum formamur ad unum.* Sic aulici Principis sui exemplo, vel probi, vel improbi, formantur. 23. *Exemplo vivere Regis.*

24. Mantica pauperis quibuslibet oblatis impletur. Lem. *Omni patet dono.* Sic ferè manus aulicorum ad omne munus patet. 24. *Donis capi.* VII.

25. Infundibulum vasis Lem *Nunquam implebis.* Talis aulicorum ferè manus est, raro dicit, satis est. 25. *Inexplebilis.*

26. Muscipula, in qua laridum proponitur. Lem. *Nil lautum absque periclo est.* Sanè hoc de aula non minùs verum, quam de muscipula est. 26. *Aula lauta, vide cauta.*

27. Rogus & faces mortuales. Lem. *Luce hac lux clauditur omnis.* Nempe in morte cum vita omnis humana gloria, quæ ex virtute non est, extinguitur. 27. *Mors.*

28. In corona Regum Ægyptiacorum aspis erat. *Non tanges absque periclo.* Nempe ad honores pauci, sine magnis periculis, accedunt. 28. *Aula periculum.* D

29. Sera cum fasciculo clavium appenso. Lem. *Non cuivis pateo.* Aula & honor tanquam sera est, illi panditur, qui favore Principis tanquam clave utitur. 29. *Aula non cuivis patet.*

30. Pila in altum sublata recidens. Lem. *Vi sublata residam.* 30 *Casus aula.*

fidam. Ita qui ex aulis per vim ad honores obtruduntur, levi momento recidunt.

Imagines figuratæ ex rebus naturalibus petitæ. Ex terra, rebusque terrestribus, de eadem vitæ aulica.

VIII. 1. Mons minor umbras dat minores, quàm alius juxta grandior. Lemma. *Minor umbra minoris* Nimirum humilioris conditionis homines vitia plerumque minora, quàm grandes honoratique in aula habent.

1. Vitia aulæ magna.

2. Thraso.

2. Platanus magnâ umbrâ fructu nullo est. Lem. *Nil præter umbram est*. Sic multi thrasones aulici, absque omni virtutis fructu, magnifici videntur.

3. In magnis parva virtus

3. Montes magni in vertice nudi ac steriles. Lem. *Summa sterilescunt*. Nimirum magnitudo multorum à sola mole est, sed rupes steriles sunt.

4. Regum facile offensa

4. Corona regalis in horto. Lem. *Ne tange, caduca est*, vel. *Propior non placet odore*. Nempe Regibus qui propius adest, aut offendit, aut offenditur.

5. Gratiam exspectare.

5. Rosa clausa. Lem. *Exspectat solem*. Sic favorem Regis aulici, ut floreant.

6. Aula non emendat.

6. Fucus & Scarabæus in rosa. Lem *Quid purpura prodest?* Nempe ignavis & sceleratis hominibus. Ad gravius exitium aula & honores ducunt.

IX. 7. Lilia manè clausa. Lem, *Sine sole latemus*. Quibus fortuna & Rex favet in aulis, hi assurgunt, neglectis sæpe melioribus.

7. Aulici ex favore pendent

8. Honor enecat.

8. Arbor hederis cincta & consumpta. Lem. *Ornat & enecat*. Talis honor aulicorum.

9. Honor verus à Deo.

9. Ramus ab arbore divisus & exarescens. Lem. *Perdo divisus honorem*. Nimirum quisquis à Deo & bonorum stirpe separatur, denique & inter homines honorem amittet.

10. Honor res anceps.

10. Minores arbores sub umbra majoris latent. Lem. *Iuvat, atque nocet*. In tempestate enim & hieme prodest; æstate nocet. Sic & vita aulica corpori non rarò prodest, nocet animæ.

11. Ar-

11. Arbori in autumno folia decidunt. Lem. *Nudat hiems.* Sic mors omnes tollit honores.

11. Mors honore privat.

12. Cepa plurima habet involucra. Lem. *Vix satis evolvas.* Sic aula, ejusque politica & mille fraudibus involuta vita.

12. Aula dolosa.

X.

13. Cucurbita inter cucumeres eminet. Lem. *Nemo magnus nisi comparatus.* Qui in aula vivunt, magnos se in servitute putant; quia præsunt paruis.

13. Arrogantia.

14. Spicæ vacuæ inter alias elatiores esse solent. Lem. *Vacua altior extat.* Sic in aula magis arrogantiâ efferuntur, virtute minùs prædit.

14. Arrogans inanis est.

15. Rosæ inter fimum illustriores. Lem. *Qua sis ab origine spectes.* Nimirum ut rosa à fimo & terra, sic & superbus in aulis Satrapa sæpe de trivio est; sed *Asperius nihil est humili, cùm surgit in altum.*

15. Origo hominum.

16. Solsequium, seu heliotropium quod solem sequitur. Lem. *Hoc pendeo vultu.* Ita aulici in omnibus Principis sui voluntatem & nutum observant.

16. Regem observare.

17. Cochlea, seu domiporta caput exerens facilè conteritur. Lem. *Tutius illa latet.* Nempe publica aulicorum vita minùs tuta, quàm privata est.

17. Latere tutum est.

18. Fuci inter apes majores, sed absque melle. Lem. *Non mole, sed virtute.* Nempe æstimandi homines in aula & honoribus tumidè educati.

18 Virtute magni fimus.

XI.

19. Magnes ferrum attrahens. Lem. *Respuit hunc aurum.* Nempe virtute maximè præditi honorem aulasque respuunt, quas minùs probi ambiunt.

19. Virtus aulam fugit.

20. Vpupa avis pulcherrima in stercore humano nidulatur. Lem. *Nimium ne crede colori.* Nempe splendidus aulicorum habitus fœdos non rarò mores occultat.

20. Fallit species.

21. Pavo turpi pedum colore ac vocis sono, stellata in cauda superbit. Lem. *Fœda tegit, pulchrisque superbit* Ita aulici sordida splendidis obvelant, & fœda vitia exornant purpurâ.

21. In aula fœda latent.

22. Gallus oriente sole concinens. Lem. *Applaudo diei.* Ita ambitiosi aulici in omnibus suis applaudunt dominis, ut qui honorem & commodum, quod ab illis exspectant, venentur.

22 Aulici Domino plaudunt.

23. Araneus & apis eidem flori inhærentes, hæc quidem mel; ille venenum colligit. Lem. *Idem non omnibus*

23. In aula bonum & malum.

idem

bonum & malum. *idem est*. Sic probi ex eadem aula & honore, qui aliis venena præbet, mel virtutum ipsi colligunt.

II.

24. Vivere ex alieno. 24. Muscæ ad fusum potum advolant. Lem. *Alieno victitant*. Sic aulici.

25 Lucrum ex aula. 25. Sanguisugæ pedibus adhærent, ut impleantur. Lem. *Vt satier*. Ita ad infima quævis se aulici submittunt; ut satientur &c.

26 Aula excæcat. 26. Noctua in Sole. Lem. *Offundit tenebras*. Nempe improbi ad aulas & honores admissi facilè excæcantur ab hac luce.

27. Aula fulgor nocet. 27. Vespertilio in lucida corpora vesperi impingit: aliæ etiam aves noctu loco pulsæ in faces involant. Lem. *Nocet hic fulgor*. Sic & multis parum sapientibus fulgor aularum & honoris.

28. Elatio. 28. Pulex in vitro speculari major seipso videtur. Lem. *Ne crede vitro*. Fortuna aulica vitrea est, quâ majores sibi aliqui videntur, quàm sunt.

XIII.

29. Aula befallit. 29. Canis in aquis umbram carne, quam ferebat, majorem, tanquam prædam affectatus, amittit, quod habet. Lem. *Et decipit umbra*. Nempe aulici honorem opesque, quas in aula sæpe sectantur, prodigunt.

30. Aulica vanitas. 30. Cancer à luna dependet, ac cum eadem accrescit. Lem. *Vacuum, sine lumine, corpus*. In multis aulicis vix quicquam dignum præter habitum, & aulicum fastum reperies, sine quo ornatu & favore Domini, nihil essent.

31. Aulicis dandum. 31. Canis in atrio domus latrans. Lem. *Offam præbe tacebit*. Dandum aulicis etiam, ne obsint.

32. Politici in aulis. 32. Speculum. Lemma. *Omnem induo vultum*. Tales politici hoc tempore aulici.

33. Dura in aulis ferenda. 33. Struthiocamelus ferrum & lapides digerit. Lem. *Suasit multa fames*. Durissima quæque ab aulicis æquo animo digerenda.

34 Ambitio perdit. 34. Lampyrides igne, quem ambiunt, comburuntur. Lem. *Multos color ipse fefellit*; vel *scrutator majestatis opprimetur à gloria*. Ita multi dum improvidè honorem aucupantur, antequam potiantur, intereunt.

XIV.

35 In morte spretus aulicus. 35. Equus mortuus. Lem. *Nuper honori, nunc horrori*. Sic morte sublati proceres aulici.

36, Scarabæus. Lem. *E fimo ad cœlum*. Sic nonnulli ubi

ubi è fimo ad aulam & cœlum emerserunt, etiam aquilis, ut Scarabæus, id est viris summis, molesti sunt. 36. Arrogans aulicus.

37. Talpa prodiens in solem opprimitur Lem. *Quid cæco cum sole?* Latuisse hominibus stupidis, & ad virtutem cæcis, sine honore, prodest: nam tales in luce illa deprehensi sæpe ingloriè occumbunt, terræ, ut erant, filii. 37 Elatus deprimitur.

38. Eruca tandem, ut papilio, evolat. Lem. *Et vermis induit alas.* Nimirum & terræ vermes inter honores elati homines efferuntur, mox rursum in vermes abituri. 38. Ex humili emergens superbit.

Ex aqua rebusque aquaticis, de materia eadem.

1. Navis in flumine juxta mare. Lem. *Tutior in parva,* supple: navigat alnus aqua. Nempe & in aula majus periculum, quam vita privata. XV. 1. Aula periculosa.

2. Mare in quod flumina varia influunt. Lem. *Nunquam satiabitur.* Rarò aulicum reperias, qui oblatis muneribus & honoribus contentus vivat. 2. Inexplebilis.

3. Mari tempestate turbato, inscribitur. *Magnum æquor, magni fluctus.* Ita vita aulica multis perturbationibus obnoxia. 3 Aula inquieta.

4. Molaris in æquore mergatur, super & arundines natent. Lem. *Leviora natant.* Nimirum inanes plerumque & levioris naturæ homines arroganter se in aulis præ reliquis efferunt. graviores probioresque subsidunt & negliguntur. 4 Leves maximè elati.

5. Mare per ripas exundans Lem. *Me copia ripis extulit.* Nempe honorati sæpe opibus & honore suo ad opprimendos imbelliores utuntur. XVI. 5. Potentes opprimunt.

6. Navis in mari tranquillo ludens. Lem *Nimiùm ne fide sereno.* Ita neque tranquillis in aula rebus nimiùm est fidendum, facilè enim offenditur. 6 Facilis Principum offensa.

7. Bulla in mari. Lem. *Et levis & brevis est.* In aula qui subitò extolluntur & arroganter inflantur, subitò etiam opprimuntur. 7 Aulici evanescunt facilè.

8. In mari pisces parui à magnis captantur, Lem *Majo-* 8. Potentes

opprimunt. *Majoris minor est cibus.* Sic potentes ferè in aulis subditorum sudore & impensis aluntur.

9. Aula excaecat. 9. Cephalus ad faces in navi propositas exilit ac capitur. Lem. *Minus hac in luce videmus.* Ita aulici ad suã perniciem nonnunquam, aulicæ vitæ splendore excæcantur.

XVII. 10. Aula premio. 10. Piscis escæ in hamo propositæ inhiat. Lem. *Quod pascit, hoc enecat.* Nimirum aula, quæ multos alit, etiam multos fallit, & vel animum vel corpus opprimit.

A 11. Aulici variabiles. 11 Polypus pro loci diversitate colorem mutat. Lem. *Scit servire loco.* Ita aulicè viventibus necesse est, aut enim decipiunt, aut decipiuntur.

12. Damnant damnandi. 12. Spongia Lem. *Mundat & inficitur* Sic Proceres aulici, qui aliis regendis judicandisque præficiuntur, corrigunt in aliis culpas, in se non rarò admittunt.

13. Spolians spoliandi. 13. Eidem inscribere licebit. *Plena exprimitur.* Ita nonnulli Procerum, dum alios avarè opibus emunxerunt, ipsi denique à Principe emunguntur.

14. Divitũ mors grata. 14. Cygnus morte imminente concinens. Lem. *Moriturus placet.* Nimirum divites aulici nunquam magis placent multis, quâm dum moriuntur.

XVIII. 15. Magnorum filii degeneres. 15. Ranæ nascentes ex putrido ad ripam semine, sole lucente & educente. Lem. *Claro de patre propago.* Tales sæpe magnorum filii degeneres. nam Heroũ. filii noxæ.

Ex aëre & igne rebusque aëriis & aetheriis, eodem spectantibus.

1. Elati cadunt. 1. Nubes in aërem à vento elata. Lem. *Mox resoluta cadet.* Nempe qui levi favoris impulsu in aulis efferuntur, facilè rursum decidunt.

2. Potentes patientur. 2. Fulmen in summos montium apices vibratum. Lem. *Feriunt summos.* supple ex Seneca, fulmina montes. Si non in præsenti vitâ, saltem extremo judicii die magnis metuendum: nam potentes potenter tormenta patientur.

3. Simulatio virtutis. 3. Arcus seu Iris cœlestis versicolor. Lem. *Fictos gerit ille colores.* Sic multi in aulis politicâ simulatione, ii videntur, qui minimè sunt. Fucata illorum virtus decepit.

4. Vesi-

4. Veſica vento inani inflata. Lem. *Sine pondere magnum* Ita nonnulli in aulis honore & autoritate magni, ſed animo leves & inanes ſunt. XIX. 4. *Superbia in aulis.*

5. Ventus totam ſiluam minores majoresque arbores impellens. Lem. *Omnes hac tangimur aurâ.* Nimirum omnes honoris avidi ſumus, licet magni magis impellantur. 5. *Ambitio.*

6. Ventus ſub terra incluſus eâ perruptâ emergit in altum Lem. *Fit via vi.* Senſus eſt quoſdam per vim certa officia & dignitates occupare, ſed nullum violentum diuturnum eſt. 6. *Violentū nihil diu.*

7. Ventus incenſæ ædis flammam ad vicinas ædes impellens. Lem. *Incendia nutrit.* Nempe ambitio honoris & regnorum in uno ſæpe homine vicinos latè populos bellis & incendiis vaſtat. A 7. & 8. *Ambitio perdit.*

8. Ventus turres arboresque majores evertens cum minorum oppreſſione Lem. *Magna rapit, parva obruit.* Ita ambitioſi aularum incolæ pares ferre non poſſunt, quos dum impetunt, per illorum ruinam ſubjectos etiam evertunt.

9. Sol ſub eclipſi latens. Lem. *Officiunt lumina luminibus.* Ita aulici unius provectio ad honores, alteri obeſt, officitque. 9. & 10. *Elatio unius, depreſſio alterius eſt.*

10. Stellæ ſole oriente lumen ſuum amittunt. Lem. *Major minores obruit.* Sic in aulis Principum &c. XX.

11. Ventus nimius extinguit, moderatus alit ignem in facibus. Lem. *Omne nimium obruit.* Sic qui in aula omnia appetunt, nimio ambitionis vento impulſi ſæpe obruuntur. 11. *Nimium in vitio eſt.*

12. Fumus in altum elatus Lem *Et hic alta petit.* Sic quantumvis à vili origine obſcuri, leveſque, ubi auram ſpemque nacti ſunt, efferuntur. 12. *Elatum*

13. Focus extinctus Lem. *Cinis eſt, quod antè micabat.* Ita aulicorum ſplendor in morte jacet Vel Rogo inſcribatur, *Sola favilla manet.* cetera vaneſcunt 13. *Mors omnes æquat*

14. Fax extincta ſolum poſt ſe fœtorem relinquit Lem. *Cum fœtore perit.* Ita ſerè arrogantes improbique aulici. 14. *Mors arrogantiū*

15. Ignis camino licet incluſus tamen erumpit Lem. *Nequit ille teneri.* Nempe, ut ignis, ſic terrena gloria retineri nequit, quin evaneſcat. 15 *Gloria evaneſcit.*

XXI. 16. Sol ardentioribus radiis brevi nubes tempesta-
16 Sors nimia aulæ incerta. temque causans. Lem. *Magnus fulgor brevis est.* Vel in meridie cum lemmate. *Summus deficit.* Nempe sors aulicorum cum nimio illis honore blanditur, brevi deficit.

17 Indigni in honore. 17. Corui & noctuæ in sole. Lem. *Non omnes aquilæ.* Sensus est, non omnes qui honore velut luce cincti videntur, capaces esse.

18. 19 & 20. Aulæ species fallit. 18. Papilio lucernam circumvolat. Lem. *Cave tangas.* vel *species præclara fefellit.* Nempe multorum pernicies & ruina fuit aulam & honores attigisse.

19. Facibus noctu accensis cancri è cavernis provocantur mox capiendi. Lem. *Educit & seducit.* Multos scilicet species decora aulæ & gloriæ.

20. Fatui ignes in aëre circumacti. Lem. *Prælucet in avia.* Honor multis in avia vitiorum prælucet.

21. Aulæ decus clades subditorum est. 21. Ex domo incensa clarus ignis emicat. Lem. *Non sine clade micat.* Ita multorum honor aliorum subditorum clade alitur.

Emblemata de eadem materia.

XXII. Expedita hæc via, qua incessimus, est ad facilem magnamque figurarum habendam copiam. Hinc verò & emblemata & ænigmata cogere promptum etiam volenti fuerit. Si enim artium instrumenta, tum elementa quatuor, per quæ investigando progressi sumus, eâ lege cõsideret, quâ humanas sibi actiones conjunctas habent, emblemati servient. si plura inter se confuderit, ad unam aliquam sententiam figuris diversis exprimendam, ænigma conflabit.

Vis ex artefactis in hac materia emblemata? Mores actionesque hominum circa hæc instrumenta percurre. Ubi fortè non inepta erit illa Regis parobola, de qua *Damascenus in vita Barlaam*, qui postquam à fratre atque aulæ proceribus derisus esset, quod viris religiosis sordido in habitu apparentibus magna honoris & venerationis signa exhibuisset, fratri quidem per fatalem tibicinem, ut moris, denuntiari mortis horam jussit. qui cùm improviso nuntio territus, supplex pulloque in habitu

[illegible]

bitu mortis sententiam deprecaturus adesset. Rex ad fratrem versus. Tune inquit, hanc mortem tantâ submissione deprecaris, & mihi pro æterna id morte agenti indignaris? hi nimirum quos ego venerabar & præcones & deprecatores hujus mihi apud Deum sunt mortis. Simul aulicis convocatis duas cistas ad hoc instructas proponebat. unam auro inductam magnoque foris excultam pretio, alteram pice ac bitumine ad fœditatem usque illitam. deinde optionem suis facit alteram ex utrisque eligendi. omnium oculi & vota ad inauratam spectabant. subinde exhibitis clavibus utramque reserari jussit, sed illa auro oblita, ut primum patuit ingenti cadaverum fœtore omnium nares perculit, altera verò gemmis, cimeliis, odoriferisque rebus omnium rursus sensus oblectabat, tam ornata intus, quam foris turpis. Tales, Rex inquit, illi horrido asperoque in cultu viri erant, quos proximè venerabar, vasa quæ pretiosum continerent thesaurum, 1. non ut aulicorum plures videntur vasa omni foris cultu ornata, intus fœdissima. 2. Ita Rex ille pulchro schemate de aulicorum simul vanitate, & virtute in honoris contemptoribus abdita emblema proposuit.

1. Mens pulchra sub squalido habitu

2. Mens fœda in bysso.

XXIII.

Licebit & utricularium proponere, vento ex utre dulciter modulato suos, qui juxta assiliant, choros ducentem. Lemma sit *Tandem hic, aut ille fatiscit.* Nempe, vel utriculator, vel uter, aut tibia; vel ipsi etiam saltatores. Ita inflatis ventoque honoris ludentibus aulicis, dum placent, applauditur? verùm aut ipsi denique fautoribus, aut fautores ipsis desunt.

3 Superbia evanida.

Ita ab aliis etiam naturalibus rebus, prout usum humanum involvunt, emblemata petuntur. Sic adolescens tabaco pascatur, 4. cum inscriptione: *Non satiabitur.* Nempe qui honoribus pascuntur, illis tamen expleri satiarique nequeunt. Vel extructi foci fumus in oculos excussus eliciat lacrymas cum lemmate. 5. *Lacrymas sæpe excutit.* Nimirum honor multis causa doloris extitit, licet ut, fumus, evanescat

4 Gloria non satiat

5. Honor causa doloris.

Sed absolvo, cum mei propositi non sit, per singula imaginum genera exemplis datis incedere, longo nimium, & inutili fortasse labore. Tantùm symbolis ju-

vat insistere? cùm illa, ut dignitate prima, sic fons ac materia quoque sint reliquarum imaginum. Jam ad aliam methodum quam primam suprà fecimus, utpote reliquis multó ampliorem, venio.

CAPUT LXVIII.

Imagines ex rebus diversis ad diversam rerum moralium significationem ductæ, ac per suos fontes distributæ.

I. *Imagines figuratæ quemadmodum ex obviis quibusque rebus colligendæ.*

Qui abundare figuratis imaginibus voluerit, exemplo Alciati ab oblatis passim rebus, ad quamcunque disciplinam, illam præsertim quæ morum est, illustrandam uti poterit. Dabo hic in symbolis nonnulla quæ dum superiores imagines investigarem, sese, aliud licet spectanti, obtulerunt; neque enim in tam copiosam segetem de industria falcem immittere volui. breviter tamen per suos fontes oblata digeram.

Ad fontem proportionatorum spectabunt.

1. Paucis contentus. 1. Regulus in suo nido. Lemma. *Parva avis, & nidus est.* Nimirum humiles paucis egent.

2. Genus incertum. 2. Vespertilio. Lem. *Quod genus? unde domo?* In ambiguæ stirpis homines.

3. Querulus. 3. Crepitaculum. Lem. *Move stridebit.* In querulum & impatientem.

4. Docilis 4. Tubæ sonum Echo reverberat. Lem. *Audita refert.* Ita docilis juventus.

II

5. Gratus. 5. Hirundines alui sordes extra nidum egerunt. Lem. *Parcitur hospitio.* Id est, illi qui te fovet, & alit non est ingratè respondendum.

6. Vitare quod suades. 6. Nola extra templum eminet. Lem. *Quò voco, non venio.* Ita multi concionatores.

7. Causidici avidi 7. Aranea in tela. Lem. *Exspectat muscas.* Ita sæpe causidici & Judices præsident.

8. Offendere. 8. Canis echinum impugnat, sed læditur, subscribe. *Ne cujus dextram injice.*

9. Parvo contentus. 9. Canis ad ossa. Lem. *Jejunus fert omnia venter.*

10. Uter

10. Uter inflatus Lem. *Venter auribus caret.* Difficilè est esurienti famis solatium verbis facere. *10 Fames impelli*

11. Panis in mensa. Lem. *Per multas tribulationes.* Supple oportet nos intrare in regnum Dei, ejusque in cœlo mensæ adhiberi. *11. Tribulatio pascit.*

III.

12. Duo galli in eodem pugnant fimeto. Lem. *Fratrum quoque gratia rara est.* *12 Fratrum rixa*

13. Cattus ad foramen muribus invigilans. *Et venter vigilare docet.* Nempe plerorumque vigiliæ & curæ ob ventrem curandum adhibentur. *13 Fames vigil.*

14. Cœpe Lem. *Evolves non sine fletu.* Nempe conscientiam sceleribus implicatam. *14 Pænitentia*

15. Cochlea seu testudo sub tecto Lem *Vbique domi.* Tales religiosi pauperes. *15. Pauper.*

16. Arbor fructibus insititiis diversis ornata. Lem *Naturam ars excolit.* Uti in arboribus, sic in hominibus. *16 Arte natura proficit*

17. Duo lapides molares juncti fruges comminuunt. Lem. *Nil solus ages.* vel *alterius sic res altera poscit opem.* Ita in homine anima corpori, aut voluntas intellectui, aut operatio sanæ cognitioni jungenda est. *17. Auxiliũ mutuum.*

IV.

18 Rota in terra quiescit, à qua tamen abest. Lem. *Absum, in quo quiesco.* Ita anima nostra in corpore quidem quiescere, ab illo tamen abesse debet. *18 Animo in corpore supra corpus.*

19. Adiantum herba semper sicca etiam sub pluvia. Lem. *Non habet, hoc quod non habet.* Nimirum herba pluviam, avarus opes. *Hoc tamen cum sequenti, alienatis potius tribuendum.* *19 Opes avaro nulla.*

20. Roraria herba etiam sudo cœlo madida, vel etiam spongia. Lem. *Vbique madet.* Talis homo potui ac ebrietati deditus. *20. Ebrius.*

21. Psittacus in cavea. Lem. *Vt didicit, loquitur;* Sic puerilis ætas. Idem per avium pullos quibus mater præcinit, figurari poterit. *21. Pueri mimi*

V.

22. Rotæ duæ per axes connexæ. Lem. *Errante uno errat & alter.* Ita, vel uno sensu errante, errat & alter, intellectu, etiam voluntas, vel socius socium errantem sequitur. *22 Sensus sensum trahit.*

23. Pyramis uno denique lapide clauditur. Lem. *Lapis omnis claudi tur uno.* Sic quicquid in hac vita conget- *23 Mors omnia claudit.*

ſeris opum, & ædificaveris, uno lapide ſepulcrali abſolves.

24. Multi in ampla domo.

24. Ampla domus in qua mures, feles, canes, &c. Lem. *Ampla domus, multi hoſpites.*

25. Adverſa roborant.

25. Ferrum ignitum aquâ mergitur. Lem. *Robur dat ignis, & unda.* Sic adverſa robuſtum faciunt proborum animum, & virtutem augent.

26 Ingenia tarda tenacia.

26. Vaſi oris anguſti ſenſim affunditur. Lem. *Tarde capit atque refundit.* Sic ingenia tarda, quæ comprehendunt, diu retinent. ſecus, quàm prompta.

27 Amici olares

27. Ciconia. Lem. *Ver reddit*, quam bruma fugat. Sic amicus ollaris; &c.

28. Advocatus auro habetur.

28. Horologium rotis & ponderibus actum. Lem. *Sine pondere mutum eſt.* Ut gratiam ſui faciant opemq; ferant cauſidici, auri opus eſt pondere.

29 Calumniator.

29. Muſcæ exulceratis equi humeris inſidentes. Lem. *Tantùm ulcera lambunt.* In calumniatores invidos, qui tantum defectibus aliorum paſcuntur ex D. Baſilio.

VI.

20 Angeli ſcelere fugantur.

20. Apes fumo ex ſuis alvearibus, columbæ fœtore ſuis e ſedibus pelluntur. Lem. *Cedunt coacta* Ita Angelus bonus, ab hominum ſocietate per ſceleris fumum ac fœtorem pellitur. ex eodem

21. Diſcordia reſp. ro perit.

21 Muſica inſtrumenta ruptis chordis inutilia. Lem. *Ruptis, perit omnis gratia chordis.* Sic in familia aut republ. ruptis diſſenſione cordibus, nil rectè geritur. Ex Orig.

22. Oppreſſus Deum ſpectet.

22. Flamma à fumo obſepta premitur. Lem *Expirat niſi reſpirat.* Sic facilè anima tentationibus oppreſſa ſuccumbit, niſi his patefactis ad Deum reſpiret. Ex D. Baſil.

Ad fontem oppoſitorum revocantur.

VIII.

1 Hæretici mitiores fallunt

1. Saccus lanâ oppletus in quem machina bellica exoneratur. Lem. *Cedendo reſiſtit.* Ita hæretici & ſcelerati homines qui admonitiones ſanas, velut per luſum, admittunt, maximè iis, dum cedunt, reſiſtunt. Ex D. Baſilio.

2. Calumniator dum lædit læditur.

2 Sagittarius emiſſis in rupem ſagittis reverberatiſque læditur. Lem. *Lædentem lædit.* Ita calumniatores

ctores invidi, dum in probos fortesque offendunt, ipsi læduntur.

3. Vespertilio & bubo oriente sole caligant. Lem. *Videntibus non cæcis*, scilicet sol oritur. Lux Christus est, quæ cæcis hæreticis ac peccatoribus non oritur. *3 Fide amissa perit gratia.*

4. Umbra corpus in sole obambulans sequitur. Lem. *Nihil est tamen hæret ubique.* Ita peccatum animæ hæret ut umbra corpori. Ex eodem. *4. Peccatum hæret.*

5. Ex eodem ligno patibulum fit & statua. Lem. *In honorem vel contumeliam.* Ita homines partim ad honorem & gloriam æternam, partim ad confusionem moriuntur. *5 Homo aut cælo aut cruce natus est.*

VIII.

6. Equus pinguis in prato, macilentus gravi onere pressus. Lem. *Fortissimus otia ducit*, Ita fortissimi quique in hominibus otiantur maximè. *6. Nobiles feriantur.*

7. Candela in Sole. Lem. *Lux magna minorem obruit* Ita sancti in comparatione Christi, sunt, quasi non sint, quo intuitu sese etiam submittunt. *7. Sanctorum disparitas.*

8. Globus incendiarius. Lem *Rumpar, modò rumpam.* In vindictæ cupidos. *8 Vindictæ cupidus.*

9. Aqua ex angustis fontium fistulis altiùs exiliens. Lem, *Quod premit, elevat.* Sic adversa. *9. Adversa prosunt.*

10 Cithara. Lem. *Feriar, dum audiar.* In discendi avidos, ut aliquando doceant. *10 Disciplinæ patiens.*

11. Candela emungitur Lem. *Dum tollis, auges.* Sic dum rerum terrenarum cura, aut opes etiam tolluntur externæ, internæ virtutum dotes augentur. *11 Paupertas juvat.*

IX.

12. Circinus. Lem. *Hinc fixus & inde movetur* Ita qui in orbe ad fidem & virtutem convertendo laborant, mente Deo fixi esse debent, dum corpore moventur. *12. Deo fisus in labore.*

13. Fumus ab igne surgens. Lem. *Hunc gignit, & obruit ignis.* Sic virtus invidiam & excitat, & extinguit. *13 Virtus & invidia.*

14. Arbores quinæ sensim adultæ magis & grandes. Lemma grandioribus inscribatur *Quod sumus hoc eritis, fuimus quandoque quod estis.* convenit in senes, qui juvenes hoc schemate & oratione alloquantur. *14. Iuvenes senescunt.*

15. Urticæ, Lem. *Non tange., vel opprime.* Ita sunt, qui leniter tacti rebellent; graviter, sese submittant. *15. Pœna severa corrigit.*

16. Horologium. Lem. *Dirigo, & dirigor.* Nimirum nulla potestas in mundo est, quæ majoribus potestatibus *16 Qui regunt reguntur.*

statibus subdita non sit. Ad prædicatores tamen verbi Dei propriè spectat.

X.

17 Calumniator repressus. 17. Canis pulices insectans. Lem. *Mordentem mordet* Ita illi, calumniatoribus suis respondent, & pari eos perstringunt morsu.

18 Eleemosynæ dotes. 18. Molendini lapis farinam commolens. Lem. *Quo plura profundit plura capit*. In hominem erga pauperes imprimis liberalem.

19 Vino ignis alitur. 19. Calx, quò plus aquæ affunditur, magis exardescit. Lem. *Ignes humor alit*. Sic frequens, vini præsertim, potus ignes vitiorum nutrit.

20. Pœnitentia. 20. Velum navis madidum, quo opportuniùs promovetur. Lem. *Gravat atque levat*. Sic peccata pœnitenti & lacrymantis Magdalenæ & onus sunt, & stimulus ad majorem virtutem.

XI.

21 Gratia Dei. 21. Flos ad solem versus Lem. *Aspice, ut aspiciar*. Sic anima peccatoris ad Deum versa, ipsius favore & aspectu hoc meretur, ut superis & cœlo digna sit,

22. Moriens Beatè. 22. Ignis sub cineribus abditur. Lem *Sepelitur ut vivat*. In bene morientes.

23 Æmuli dispares 23. Pica & Philomela canunt. Lem. *Musica discors*. In dispares æmulos.

24. Subditi quomodo tractandi. 24. Vas figulinum in lapide, & lapis alius in vase. Lem *Semper periclum*. Ita si duri subditi nimis molliter, & molles nimis durè tractentur.

25 Hostis & amicus miles timetur. 25 Cattus & mus juxta caseum. Lem. *Metuendus amicus & hostis*. vel *Defensor par hosti* Nempe talis hodie militia est, ut, qui defendunt, etiam lædant.

XI.

26 Moderatio. 26. Arcus. Lemma. *Nec rigor, nec laxitas placet*. Nempe, moderata in omni redurant.

27. Felicitas damnosa. 27. Alea feliciter projecta senis omnibus. Lem. *Nunquam bene, etiam cùm bene*. Nam omne lucrum, quod cum virtutis jactura fit, damnum est, non lucrum.

28 Miles sine animo. 28. Larva ad terrendas in agro aves. Lem. *Multa minatur, pauca ferit*. Ita multi in militia larvatæ tantum cùm pugnatur, umbræ sunt.

29. & 30. Hæretici & Pastores. 29. Lupus hinc, inde canis ad ovile. Lem. *Custodit uterque*. Ita Ecclesiam tam hæretici Lupi, quàm Pastores boni tuentur, ut proficiat.

30. Serpens & anguilla. Lem. *Parvo discrimine distant.* Sæpe hostis ab amico discerni externa specie nequit.

31. Apis aculeo in manum infixo mortua concidit Lem. *Mea me vindicta peremit.* Quò illud in mortalibus spectat: Neminem lædi nisi à seipso. *31. Vindicta autori noxia.*

XIII.

32. Crater Philotesius, sive aureus vino destinatus, Lem. *Laudatur vacuus, sed plenus amatur.* Ita ferè amici probi ac pauperes tantùm laudantur, sed divites amantur. *32. Amici divites præcedunt.*

33. Sol sub umbra declinatur. *Quæritur absens, sed præsens fugitur.* Ita ferè conjuges. *33. & 34. coniugum præceps amor perit.*

34. Ignis ex humido ligno aquam fumumque elicit Lem. *Parit ignis aquas.* Nimirum amor immaturus frequentes deinde lacrymas elicit.

35. Sol in eclipsi. Lem. *Quisque suos patimur manes.* Nempe, & in magnis viris magni sæpe defectus apparent. *35. Et Magnus sunt nævi.*

36. Bos in campo pascens. Lem. *Vt edatur, edit.* Sic humiliores rustici sunt Dominorum & nobiliorum alimentum *36. Rustici alunt, & aluntur.*

XIV.

37. Novacula in cote. Lem. *Obtundit, & acuit.* Sic literæ multæ erudiunt simul, & excœcant plures superbiâ. ut Luthero factum & Calvino. *37 Scientia inflat*

38. Organum pulsatur. Lem *Quot capita, tot sententiæ.* Ità cum vulgus excitatur, & commovetur. Vel, *Non omnia possum⁹ omnes.* Sic religiosi in una domo, aut ordine. *38 Dissensio officia in una domo diversa.*

39. Horologium rotis diverso oppositoque motu volutis. Lem *Diversa via est, sed meta eadem.* vel *Metam properamus ad unam,* sic in familia, Rep. aut domo religiosa, diversi licet diversis officiis ad unum scopum debent collineare. Sic & vita diversorum diversa in eadem mortis meta absolvitur. *39 Finis in domo relig. plurium idem.*

40. Tæda, quæ à sua flamma consumitur. Lem. *Quod alo, me perdit.* Sic ignis impuri amoris illum perdit animum, à quo fovetur. *40. Amor consumit.*

41. Malleus fabrilis cuditur Lem. *Vt cudam, ante cudor.* Sic qui aliis rectè imperare, aut formare alios volunt, ante eos formari & imperium ferre necesse est. *41. Subsit præfuturus.*

Ad fontem alienatorum adhiberi possunt.

XV.

1. Homo defectibilis. 1. Canis uno pede claudicans. Lem. *Etiam quaternis.* scilicet claudicat, significat multis subsidiis nixum hominem, tamen deficere.

2. Regnum praeposterum. 2. Gallina in fimeto concinit. Lem. *Regnum praeposterum.* Tale est, ubi regnat femina.

3. Hostis non spernendus. 3. Bos à culicibus exagitatus. Lem. *Hostem ne sperne minorem.* Ille enim sæpe alios numero præfidentes fugavit ac prostravit.

4. Coactum obsequium. 4. Campana. Lem. *Sine verbere cessat.* Tales qui coacti ad officium veniunt.

5. Musici potores. 5. Gallus bibit. Lem. *Cantores amant humores.* Nam melius cantat diluto gutture gallus. Musicorum imago est.

XVI

6. Imperitus gubernator. 6. Asinus ad lyram. Lem. *Non omnia possumus omnes.* Ita adhibendi non sunt in Rep. ad præcipua officia, nisi cum delectu viri probi & eruditi.

7. Vitia occultantur. 7. Nux vel pomum à vermibus excesum. Lem. *Multa videntur, quæ non sunt.* Ita ornatæ mulieres, prociq; culti, vitia occulta tegunt.

8. Voluptas nocet. 8. Ursus in quæsiti mellis fovea mergitur. Lem. *In melle mors.* Sic in voluptate.

9. Mulier foetet. 9. Papavera florida. Lem. *Nata oculis, non naribus.* Ita mulier compta; sed fœtens.

10. Opes in divite amantur. 10. Cattus aquis adhærens, ut pisces captet. Lem. *Pisces, non flumen amat.* Tales ferè divitum amici, non homines, sed opes sequuntur.

11. Suspiciosi Reges dolo facti. 11. Canis intra villam latrans. Lem. *Timet & timetur.* Timidi enim, ut fertur, canes maximè latrant. Ita Reges suspiciosi & timidi plerumque in subditos acerbi sunt.

XVII.

12. Hæretici infidi. 12. Vulpes ad gallinarium. Lem. *Malus janitor.* Tales hæretici ad catholicorum societatem admissi: & advocati fraudulenti.

Christus totus in parte hostiæ. 13. Speculum confractum singulis partibus adstantem genium repræsentans. Lem. *Tantum latet sub fragmento, quantum toto tegitur.* Ita & in venerabili Eucharistia.

14. Liberalitas. 14. Uter per unam inflatus fistulam, pluribus refundit sonum. Lem. *Multis reddit, quod accipit uno.* In libera-

liberalem convenit, qui centimanus in dando est. vel etiam in dissolutum, qui bonum, quod Deus per intellectum aspirat, per sensus rursum effundit ac prodigit.

15. Canis foramen transiturus baculo caudæ transversim alligato tenetur. Lem. *Respice finem*. Sic multi tantum quæ præsentia sunt, vitant incommoda, secutura negligunt. 15 *Finem respicere.*

XVIII.

16. Vulpes caudâ in hieme piscans, ut fieri memorant. Lem. *Periculum in mora*. nam congelari in aqua cauda poterit. in eos qui periculoso astu rem aggrediuntur. 16. *Mora periculosa.*

17. Calamus anseris. Lemma. *Mortua loquor*. Nempe docti homines suis post mortem scriptis loquuntur. 17. *Docti à morte vivunt.*

18. Larva. *Et pulchris, & turpibus apta*. Ita etiam purpura Regibus ad virtutes & vitia servire potest. 18. *Aptari cuivis*

19. Seges tenera nimio imbre prosternitur. Lemma. *Nequid nimis*. Ita facilè prolem corrumpit & obruit nimia parentum indulgentia & profusio. 19 *Nimium in vitio est.*

20. Simia felis unguibus castaneas nuces è prunis eximit. Lem. *Quod tibi non vis fieri alteri ne feceris*. In illos qui alios simpliciores ad pericula obtrudunt, ut ipsi vitent 20. *Illudere simplicibus.*

XIX.

21. Amphisbæna in cauda & fronte caput ferens. Lem. *Caput est ubi cauda putatur*. In hominem vafrum ac duplicem. vel *In fine caput*. De prudente finem considerante. 21. *Vafer. Prudens.*

22. Phasianus capite in nives abdito se latere putat. Lem. *Sic non latebis*. Sic quomodocunque stultus peccator se abdat, Dei oculos latere nequit. 22. *Peccator non latet.*

23. Ovis amaro absinthio gaudet. Lemma. *Non cuivis palato, sed meo*. Ita dura vita religiosorum multis decipit, sed probè assuetis dulcis & grata est. 23. *Vita religiosa expertis dulcis.*

24. Struthio ferrum concoquit. Lemma. *Mihi cibus, aliis pernicies* Ita eadem adversitas patienti homini ad salutem, impatienti ad ruinam est. 24. *Dura ferendo mitiges*

25. Balsami liquor scisso plantæ cortice promanat. Lem. *Aliis mea plaga medetur*. Ita vulnera Christi nobis medicina sunt. 25 *Vulnera Christi sanant.*

XX.

26. Arbor inversa à vento radicibus erectis ramis in terram defixis. Lem. *Stare diu nescit*. Talis arbor homo est, 26. *Homo instabilis.*

est, qui radicem omnis motus & vitæ in capite habet, brachia & pedes velut rami terram spectant; hic nunquam in eodem statu permanet.

27. Proximo non sibi vivere. 27. Cribrum, quod farinam secernit à siliquis. Lem. *Meliora profundit.* Talis homo est qui omnem curam proximi saluti impendit, suam negligit. contra qui facit vanno similis est, qui effusis paleis frumentum retinet ac *meliora reservat.*

28. Peccator in tenebris. 28. Vespertilio & noctuæ. Lem. *Noctem verterunt in diem.* Ita hæretici, & peccatores.

29. Avarus eget. 29. Asinus panibus onustus tribulos vorat. Lem. *Qui maximè abundant, egent maximè.* Tales videl, avari sunt.

30. Ictus improvisus. 30. Ardea falconem sibi incumbentem spiculo oris sub plumis abdito configit. Lem. *Quandoque supremus vincitur* vel *hosti ne fide jacenti.*

31. Ars natura præstantior. 31. Sciurus in cortice flumen trajicit. Lem. *Quò natura nequit, ars pervenit.*

XXI.

Ad fontem allusionum reduci poterunt.

1 Voluntas & gratia iuvant. 1. Arbor accrescens. Lem. *Solque solumque facit.* Sic nostra voluntas & Dei gratia nos in bono promovet.

3 Pulcher sed improbus. 2. Salix magno flore, sed nullo fructu. Lem. *Flos tota dos est.* In florentem ætate, sed absque fruge adolescentem. vel in formosam, sed indotatam sponsam.

3. Scriptor se consumens. 3. De vipera in partu venter dilaceratur á proprio fætu Lem. *Dum paream, peream.* Talis scriptor est, qui valetudinem suam libris vulgandis impendit.

4 Homo hostis homini. 4. Lupus pisces alium minorem lupum devorat. Lem. *Homo homini.* videlicet, lupus est, alium devorans.

5 Adversa docent. 5. Canis flagello imminente ad obsequium coactus. Lem. *Quæ nocent, docent.* Ita homines per adversa à Deo immissa sæpe ad officium revocantur.

6 Vitandi infames. 6. Corvus in patibulo. Lem. *Hic niger est, hunc tu Romane caveto.* In hominem infamia notatum.

XXII. In hoc genere tamen, ubi sententia præsertim luditur, facilius emblemata aut ænigmata, quàm symbola reperies.

7. Medicus 7. Sic Medico urinam ægri exploranti rectè inscribes.

bes. *Lucri bonus odor ex re qualibet.* rem & sententiam Imperatoris lotium vendentis, spectando. *ex lotio decens.*

8. Homini contra apes invadentes pugnanti inscribatur *Nec Hercules quidem contra plures.* *8. Hostis nunquam spernendus.*

9. Pastori in agro magnum ovium gregem pascenti, inscribe, *Maximum dominium, maxima servitus.* *9. Pastor servit*

10. Cadaveri quod pro funere ungitur. *Non bene semper olet, qui bene semper olet.* *10 Vitiosus comptus*

11. Avi in visco, & homini ad ærarium hærenti. Lem. *Hac visco, fisco ille tenetur.* *11 Obæratus*

12. Multimano Briareo unâ manu danti, pluribus accipienti inscribatur. *Do minus.* Ita enim ferè *Dominus* quivis solet, pauca dare, ut multa accipiat. *1 Mercator Eleemosynarius.*

XXIII.

13. Hyppolyto à Phœdra sese avertenti, inscribatur. *Virtute fugabit.* ex quo Lemmate resoluto fiet: *virtutè fugâ abit.* *11 Venerem fugiens vincit.*

14. Porcis D. Antonium infestantibus inscribatur. *Orcus in porco est* vel Vlyssis sociis in porcos versis, adde *Sape procus porcus est.* Porcus enim fædæ libidinis imago est. *14 Damon libidine tentat.*

Maximam in hac facultate copiam pariet, bonorum autorum lectio ad exemplum Alciati. qui ferè omnes, quò ingenio præstantiores, & majorem scriptis libris (in quovis etiam orationis genere, sacræ, profanæ, ligatæ, solutæ) laudem sunt assecuti, hòc magis illustri schematum ornamento eminent, non eò solùm, quod orationem cultam variamque, sed etiam scribendi argumenta ad persuadendum imprimis reddit idonea. In profanis aliquot nobis exempla Ovidius facilè sufficiet. Hic ut suadeat conjugia ex hominibus æqualis sortis ætatisque feliciora esse. hoc symbolo utitur. in Epist. Heroid. *Imagines fingur. ex optimis quibusque autoribus colligi facile possunt.*

15. *Quàm malè inæquales veniunt ad aratra juvenci,*
Tam premitur magno conjuge nupta minor.
Non honor est, sed onus, species læsura ferentes.
Si qua voles aptè nubere, nube pari.

15. Impar conjugium fere infelix.

Hoc

Hoc si pictâ figurâ exprimere lubeat. Impares magnitudine boves in eodem aratro sub jugo copula, & inscribe. *Malum par, quod impar est.*

Ita pluribus ex Ovidio locis apta erues symbola, aliquot exemplis præibo, notatâ antè symboli figurâ, adjectis subinde versibus.

XXIV.

16. Amoris principiis resistendũ. 16. Ignis in domo emergens extinguitur affusis aquis; Lemma. *Principiis obsta.* Apodosis loco distichon erit ex Epist. Heroid. In cæcos amatores.

Dum novus est, cœpto potiùs pugnemus amori:
Flammâ recens parvâ sparsa resedit aquâ.

17. Fidendũ cum delectu. 17. Navis mergitur in mari, Lemma. *Fide sed cui vide.* natatores.

Arte laborata merguntur in æquore puppes:
Tu tua plus remis brachia posse putas?
Ovid. ibid.

18. Amor neglectus facilius vincitur. 18 Fax manibus jactata magis accenditur. Lem. *Agitata crescet.*

Sic cum amore non pugnandum, sed contemptim negligendus est.

Vidi ego jactatas motâ face crescere flammas;
Et vidi, nullo concutiente, mori.
Ovid. de Am. l. 1.

19. Tempus exspectandum. 19. Cruda poma & uvas immaturas vi manus avellunt. Lem. *Immatura resistunt.*

Ita suo quæque tempore res aggredienda est.

XXV.

Quid plenam fraudas vitem crescentibus uvis?
Pomaque crudeli vellis acerba manu?
Spontè fluent matura suâ; sine crescere nata.
Est pretium tardæ non leve vita moræ.
Ib. l. 2.

20. Voluptas. 20. Piscis ex hamo captivus pendet. Lem. *Tenet atque tenetur.* Sic voluptas.

Saucius arrepto piscis retinetur ab hamo:
Non bene de laxis cassibus exit aper.

21. Dotes hominum diversæ. 21. In agro hinc per colles spectentur vites, per valles frumenta. Lem. *Non omnia possumus omnes.*

Saucius

Nec tellus eadem parit omnia: vitibus illa.
Convenit, hac oleis, hic bene farra virent. l. 1. de Art.

22. In hieme spinæ absque rosis. Lem. *Spina, sed absque rosis.* In sortis & rerum varietatem. 22. *Sors [illegible]sa.*

Nec semper viola, nec semper lilia florent:
Et riget amissâ spina relicta rosâ.
l. 2. ib.

23. Accipiter alias aves infestis unguibus rostroque impetens. Lem. *Semper in armis.* 23. *Pugnax*

Odimus accipitrem quia vivit semper in armis,
Asperitas odium sævaque bella movet. Ib.

XXVI.

24. Arbor cui inscribatur. *Virga fuit.* ut res naturales, sic affectus nostri ætate magis invalescunt, in principio invalidæ. Vel fonti inscribe. *Crescit eundo.* 24. *Scelera ætate firmantur.*

Nascitur exiguus sed opes acquirit eundo,
Quasque vehit multas accipit amnis aquas.
Quem taurum metuis, vitulum mulcere solebas.
Sub qua nunc recubas arbore, virga fuit.
Ib.

25. Navis, quam venti destituunt, & ager ratâ messe. Lem. *Et juvat, & fallit.* 25. *Nonnunquam fructus respondent.*
Fortuna videlicet & labor impensus.

Credita non semper sulci cum fenore reddunt.
Nec semper dubias adjuvat aura rates.
Ib.

26. Equus oneribus ætate pressus succumbit. Lem. *Non plus ultrà.* 26. *Senium infirmat.*

Dum vires annique sinunt, tolerate labores,
Nam veniet tacito curva senecta pede. Ib.

A

27. Arbor foliis hieme nudatur. Lem. *Turpis sine fronde.* Sic vita hominis otiosa, quæ sine operibus tanquam frondibus & fructibus est. 27 *Otiosa vita sine fructu.*

XXVII.

Turpe pecus mutilum, turpis sine gramine campus,
Et sine fronde frutex, & sine crine caput. Ib. l. 3.

28. Tauro indomito inscribe. *Cede, ut, vincas.* Sic insanè furentibus aliquid cedendum, & concedendum dum opportunè cogi possint. 28 *Cedere opportune vincere est.*

Dum furor in cursu est, currenti cede furori:
Difficiles aditus impetus omnis habet. l. 1. de Rem.

29. In parvis vis magna sæpe.

29. Vipera taurum morsu lædens, vel canis aprum sustinens. Lem. *In parvis vis magna frequenter.*

Parva necat morsu spatiosum vipera taurum;
A cane non magno sæpe tenetur aper. Ib. l. 2.

30. Bonis nō abutendum.

30. Face domus accenditur. Lem. *Et utile lædit.* Nimirum rebus bonis, ipsisque adeò virtutibus abuti possumus.

Igne quid utilius? siquis tamen urere tecta.
Comparat, audaces instruit igne manus.
Eripit interdum, modò dat medicina salutem:
Quæque juvet, monstrat, quæque sit herba nocens.
l. 2 Trist.

Paria ex aliis sese Poëtis offerent. Emblematum exempla ex eodem autore supra dedi. Ænigmata etiam reperientur, ut si figuris pictis exprimere lubeat, quæ libro 3. Am. idem canit.

Quid juvat ad surdas si cantet Phineus aures?
Quid miserum Thamyrin picta tabella juvat?
Et illud

Curia pauperibus clausa est, dat census honores.
Inde gravis Iudex inde severus eques.
Vel illud lib. 1. de arte.

Vina parant animos faciuntque caloribus aptos.
Cura fugit multo diluiturque mero.
Tunc veniunt risus, tunc pauper cornua sumit,
Tunc dolor & cura, rugaque frontis abit.

Per primum tardi ingenii homines, per alterum imperiti judices, per tertium vini vis & potentia.

Hactenus sparsim quædam ex materiis diversis exempla delibavimus, nunc ordine præcipui fontes imaginum figuratarum ita discutientur, ut paucis & plerumque in margine, ipse significatio indicetur magis quam exponatur, ne aliorum minium ingenio diffidere videar, stimulque brevi compendio multa decuitem.

LIBER

LIBER VII.

Imagines figuratæ ex brutis animalibus desumptæ.

CAPUT LXIX.

Quadrupedes in A B C complectitur.

NOBILISSIMAS in hoc mundo imagines, figurasque morum, Deus universorum Conditor nobis, in ceteris extra homines, creaturis finxit, atque ad instructionem nostram proposuit. Ut idcirco Christus, in suo nos Evangelio, de moderata rerum temporalium instructurus cura Matth. 6. monuerit: *Respicite volatia cæli, quoniam pater vester cælestis pascit illa.* Et, *Considerate lilia agri, quomodo crescunt, quæ Deus sic vestit, quanto magis vos?* &c. Ita Sapiens otiosum ad formicas ablegat: *Vade ad formicam, ô piger.* Prov. 6. ut doceat laborare. Et Moyses Dei curã super populum suum in deserto exponens, inquit, 32. *Sicut aquila provocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans, expandit alas suas.* Et Apostolus gentium Romanos suos prima epistola instruens: *Invisibilia*, ait, *ipsius* (Dei) *à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.* Neque hæc Ægyptios latebant, qui signis diversarum creaturarum, atque inprimis animalium, tanquam pictis olim literis usi sunt, ex quorum conjunctione compendio longè majori, sensuque uberiori, quàm nobis per elementa literarum licet, mentem suam exponebant. Cognitis enim creaturarum ejusmodi qualitatibus affectionibusque, in

A latentes aliorum sensus, mysteriaque sub his signis recondita penetrabant. Ita qui etiamnum visuntur obelisci, ejusmodi imaginibus insignes, abundè testantur. Quocirca ad harum imaginum peritiam habendam, magnoperè proderit, de animalibus, volucribusque rariora quæque, neque ita vulgò perspecta, cognoscere. Ego strictim breviterque hæc tangam, magisque curiosum Lectorem ad Gesnerum atque Aldrovandum hæc prolixius exequentes remittam. Ut verò expeditior cuique inventio sit, ordine literario proponam: neque morali ubique significato expendam; quòd longioris hoc operæ sit, & non minus, quàm simile & metaphora (in eadem sæpe re varia) mutari multiplicarique possit. Satis quilibet non omnino rudis ex iis, quæ hoc opere libro IV. cap. 4. & seq. tradidi, vim varietatemque figuratè significandi assequetur.

II. *ALCE* animal Septentrionale, inter equum cervumque (cui similia etiam mas gerit cornua) habitu corporis medium est, quamvis alibi minori corpore propius capras accedat. Apud Suecos Norivegos, Finlandos, vicinasque nationes reperitur, & ab illis Ranger vel Rangifer, à Germanis Ellend dicitur. Colore subcineritio: quanquam hunc cum

1) *Inconstans.* pilis in anno aliquoties variet. (1) Superiori la-

2) *Gulosus.* bro, in oblongo capite, prominentiori est; ideoque retrogrediens pascitur, (2) ne labrum carpendi gramini & musco, quo (etiam sub nivibus eruto hiemali tempore vescitur) obsistat. Ungulis boum bifidis est; quibus inter Augustum & Septembrem præcipuè mensem ablatis mira vis medica est, ad tollendum morbum epilepticum, quo, cum illa animalia frequenter percellantur dextro pede posteriori ad

3) *Pœnitentia* aurem sinistram admoto, restituuntur. (3) Unde siquis ex ungula, sive annulum, sive particulam aliquam, vel manui, vel auri sinistræ, vel cordi etiam admoveat, epilepsiam tollit, aut impedit. Ajunt & ramēta tam ex cornibus Maris, quàm ungulis pota, eundem curare morbum, atque in mulieribus facili-

tate

tare partum. Famis patientissimum est animal, ideoque captum ac cicuratum, & vehiculis adhibitum, perquam est utile, quando incredibili celeritate per constrictas præsertim hieme nives, nullo per diem refectum pabulo, homines transfert. (1) Femina etiam lacte suo ad varia simul edulia habili homines alat. (2) Ut in Finlandia his potissimum animalibus freti vivant, cum quibus sæpe stationem ob pastum in hieme sub nivibus altissimis, per eadem animalia eruendum, mutant. viventium lacte, mactatorum carne fruuntur. Pellis ut crude detracta est, ita molliori parte aptata corpori, pro veste servit. (3) quam applicatam, cum vermes putredinemque excludat, longo tempore, dum atteratur, relinquunt, egregio adversus frigora & calores quoque munimento. Ut recens ex Finlandia ad nos reversus, tanquam comperta refert. Negat tamen hoc animal Rangiferum, quod istic vivit, ad alias translatum regiones, diu superesse. In Germania ex præparata à fullonibus cute collobia à militibus usurpantur, quæ, tanquam levis armatura, omnem ferri ictum excludunt; quamvis minus densa sint, quàm cervorum coria. Hieme gregatim propter infestos sibi lupos incedunt, contra quos, si deprehendantur, posterioribus calcibus adeò pugnant ferociter, ut siquis tangatur, repentè ictu fatali concidat. (4) Ut facilius insequentes fallant, procedunt ordine per nives, & posterior antecedentis, etiam in fuga, adeò feliciter premit vestigia, ut unius esse solius tantum videantur. (5) Plura de his *Aldrovandus* suggerit. Cæsar & Plinius non Alcem, sed Malchim vocant. Solinus vero in Polyh. cum iisdem memorat, Alcem à se descriptam flexura poplitum destitutam, idcóque arboribus, tanquam elephantes, ad somnum captandum inclinatas, his clam succisis capi, quòd nequeant resurgere. (6) Unde aliud illi genus Alcium describere videntur. Ceterùm variis *figuris* idoneum est. Retrogradè muscum pascens: hominem, ob vilem pastum ven-

1) Iter expeditum.

2) Cibus parabilis.

3) Utile ad multa.

III.

4) Ictus fatalis.

5) Imitatio felix.

6) Quies fallax.

tris, à ratione & Deo recedentem designat. Currens, & temperantem, & providè festinantem nobis exhibet. Ungula ejus ad aurem animalis, vel hominis sinistram adhibita, curatam docet peccatorum recidivam, vel etiam ipsam corporis epilepsiam, cum tropicè res signata ex signo colligatur. Sola ungula, aut cornu in manu vim medicam repræsentabit. Cornu ad lupi frontem, ictum fatalem. Ordo incedentium vim inesse Majorum exemplis, & imitationem accuratam indicabunt. Sola Alce femina, vitæ humanæ generale subsidium, inclinata ad arborem succisam fallax præsidium: ante aram, irreverentem sacrorum designabit.

IV. *APER* sus est silvestris, dentibus magnis recurvis, atque ad incidendum aptis, quos in India cubitales habere fertur. Hos *Gillius* in exagitato adeò dicit ignescere, ut contactu non solum adurant, sed
1) Irati furor, calumniator. ignita vestigia canum pellibus imprimant. (1) Oculis apertis & minacibus durant. Quidam testiculos morbo perstrictos deterunt, & sic castrati præ reli-
2) Continentia vires alit. quis pinguescunt. (2) ut Arist. l. 6. de Animal. c. 28. Musico tibiarum concentu è suis illos latebris pro-
3) Mundi illecebra. duci, atque ad retia insidiasque abstrahi, (3) refert Ælian. l. 12. Alios, præterquam de grege suo, secum
4) Societas parium sit. vesci non patiuntur. (4) Feminæ in fuga etiam natorum curam habent, & si quis horum in captivitatem abstrahatur, stant, seque in hostem conver-
5) Amor spernit pericula. tunt. (5) Dum lupos observant, grunnitu accersunt socios, & junctis viribus in hostem ruunt, atque idcirco gregatim plerumque incedunt, dentesque
6) Pugnantium vires juncta. invicem exacuunt, velut concertando. (6) Fugientibus, nisi leventur, urina tam gravis est, ut adurat
7) Fuga impedita. & opprimat. (7) Cum ex esu hyoscyami per imprudentiam vitium contractionis sentiunt, ex colle-
8) Morbi remedium. ctis in aqua cancris remedium hauriunt. (8) In medicina locum minimè vulgarem obtinent. Vesica aprina assa & esa, vel feminæ suis combusta & pota urinæ incontinentiam cohibet, idem facit un-
V. gularum apri, vel suis, cinis potioni aspersus. Rursus

vesicæ & calculorum doloribus medetur apri sumpta vesica, vel urina etiam, vel denique calculi in jecinore reperti, attritique, si in vino sumpseris. Occultarum partium carbunculos cerebrum aut sanguis tollit, jecur etiam combustum cum Juniperi lignis vitia sedat cetera. Vide Plin. l.28.c.10.& 15. Cinis maxillarum serpentia sanat ulcera. Jecur lethargicos excitat, & auribus purulentis prodest. Ex vino potum alvum sistit. Lardum elixum & circumligatum mira celeritate fracta solidat. Scobes dentium pleuritidem solvunt. Fimus aridus in vino aut aqua potus rejectionem sistit sanguinis, lateris dolores mulcet, rapta & convulsa cum aceto potum solidat, tusus cribratusque, & cum melle deteriore subactus, articulis impositus medetur. Si cum vino subigatur inhærentia corpori in emplastro adhibitus extrahit. Recens & calidus præcipuum est contra fluxum narium remedium. Gesn. de Quadr.p.1047.

Figuratè aper nunc Diabolum (1) vineam Domini, hoc est, Ecclesiam exterminantem; nunc gentes gentiumque Tyrannos Christianis infestos; nunc Judæos (2) Christi; nunc Hæreticos (3) Catholicorum hostes designat, qui tamen cum damnis multam iisdem utilitatem adferunt. Vide *Hier. Lauretum in sylva allegoriarum.* Quin horum decreta improba, legesq; ac hæreses, velut retrimenta quædam, ipsis orthodoxis in remedium cedunt. Hi ignitis ad convitiandum dentibus, hos mutuò exacuunt, gregatim incedunt, arcent alios, lethargicos in nobis excitant; suis nos erigunt lapsibus, continentiam firmant, &c.

1) *Diabolus.*
2) *Iudæus.*
3) *Hæreticus.*

Apros auditu excellere, in vulgato etiam versu circumfertur.

Nos aper auditu, (4) *lynx visu, simia gustu,*
Vultur odoratu, nos vincit aranea tactu.

4) *Auditus acer.*

VI.

ARCHOPITECVS, dictus, *Ignavus*, vel *Pigritia* ob motus tarditatem, (5) binos circiter pedes longus crassusque, molli pile vestitus, caput noctuæ

5) *Pigritia.*

haud dissimile, nares simiæ, oculi exiles & rotundi, pedibus quatuor, extrema parte oblongos ungues, velut digitos tres, exertantibus. non tam incedit, quàm repit, motu lentissimo ventrem per terram protrahens: ut quindecim diebus vix ad lapidis ictum procedat, nulla acclamatione minisque, aut impulsibus citius promovendus, (1) tanquam expansa super aquas rana elato tamen capite prorepat. Arbores solet conscendere beneficio unguium, sed biduo triduove in altũ nititur. Ut ne homines prætereuntes noceant, miserabili aspectu, etiam in lachrymas solutus, obtinet. (2) Innoxius est, nec mordere angusto ore potest: infesta tamen animalia, injectis pedum unguibus, adeò pertinaci & insolubili complexu stringit, ut fame emori cogantur. (3) quod in America P. Johannes Torus Soc. JESU (ut P. Kircherus lib. 1. Musurg. c. 14. memorat) in cane objecto expertus est. Quo cibo vescatur incognitum, aliqui foliis arborum, formicis, aut muscis ali crediderunt: alii solo aëre, quod qui illud multo tempore domi aluerunt, nulla re unquam vesci compererint; sed eò, unde afflat ventus caput vertere. (4) Unde idem P. Torus cum intentasset bestiæ perticam, hanc firmissimè unguibus complectens, inter duas trabes, animal ad dies 40. suspensum tenuit, ubi immoto in contuentes miserabili aspectu tamdiu insomne impastumque hæsit. (5) Vox hujus animalis, quæ est *ha, ha, ha*, &c. gradatim musico huic cantui respondet *la, sol, fa, mi, re, ut*. quæ noctu solum concinit. Ut Hispani primùm appulsi, se musicum hominis cantum percipere existimarent. (6) Vide Kircherum loc. cit. & P. Gasp. Schottum in phys. curios. l. 7. c. 2.

1) *Tarditas incorrigibilis.*
2) *Miseratio.*
3) *Vindicta tarda atrocior.*
4) *Abstinentia.*
5) *Insomnis.*
6) *Musica in luctu.*

Figuratè hoc animal vel hominem pigrum mæstumque, aut melancholicum, vel tardum opus, & longi moliminis exhibet, suspensum ex pertica inediæ patientem; unguibus stringens canem, vindictam exitialem; canens melancholicum dissolutum, vel musicam in luctu indicabit.

ARMA-

A VII.

ARMADILLVS ſeu *Tatus*, vel *Ajatochtlus* (ut quidam) animal Indicum eſt canis Melitenſis magnitudine, ut Aldrovandus, caput, roſtrumque, oculi, pedeſque porcelli inſtar, ſed toto corpore ex ſquammis eleganter variatis firmiſque loricatum, ut cataphractum equum referat, (1) noctambulum *1) Armatura ſufficiens.* & ſalax animal eſt, quod præduro acuminatoque roſtro, adeò velociter terram fodicat, ſubitque talpæ inſtar, ut una nocte, ſi Nierembergio credimus, *2) Foſſor expeditus.* Leucæ ſpatium conficiat, (2) capturnque, niſi ligetur, facilè extra domum oppidumque emergat, (3) *3) Captivus elabens.* ubi cauda ſic elabens apprehenderis, caudam è corpore citius, quam ipſum è caverna, ſuis obnixum ſquamis, extrahes. (4) Venter candet, & pelle molli *4) tenax ſtationis.* operitur. Poteſt verò capite caudâque intra hunc contractâ, globi inſtar ſe convolvere, ſoliſque armis tectum vim omnem eludere, (5) ut niſi vi *5) Capiti providendum.* magna diſſeces, non evolvas, nec perfringas. Ita ſe quoque per montes in præceps devolvit. Vafrum eſt magnâque arte eſcas captat. Formicis inprimis delectatur, quas vel exertâ in illarum nidos linguâ: vel ſupinè procumbens, per oblongam caudam inſertam ori, tanquam per aptam currentium ſemitam ad fauces inſidiosè deducit, ventrem lotio conſpergens, ne à cauda per hunc deflectant. (6) Ita pluvio ſupinum cælo, viis, ubi *6) Fames industria & ingenioſa.* cervi commeant, ſtratum cavo ventre intra conchas aquam colligit, quam cervus præteriens hauſturus dum captat, à conchis in arctum conſtrictis capitur, teneturque vinctus, dum fruſtra diſcurrens intercluſo ſpiritu ſuccumbat, *7) Dolus, an virtus?* ab exili animante interemptus. (7) Non unius ſpeciei ſunt, nec uniformis omnibus ſquammarum in loricis ordo, ut apud Schottum libro ſeptimo, capite tertio, in Iconiſmo 26. reperies. Quorum brevior cauda, aptiores ſunt eſui, & in delitiis habentur: ſecus, quorum eſt longior, caro etiam cenſetur noxia. (8) *8) Fide, ſed cui vide.*

A *Figuratè* armatos ad sui defensionem refert, & collectum quidem in globum ad vim sustinendam benè paratum. Tum significat pugnantes suo inprimis debere consulere capiti. Terram subiens milites cuniculos agentes denotat. In dorsum cavo ventre procumbens, insidiantem signat. Cervino ori adhærescens repræsentat fortiorem ab imbecilli oppressum vel interceptum.

VIII. *ASINVS*, vel silvestris est, & Onager dicitur: vel mitis, & animal est notum natumque ad labores. In Sicilia adeò frequens, ut pauperrimus quisque utatur. (1) In Thracia parvum; in Antro Thessaliæ urbe magnum. Tardum plerumque, (2) sed diuturni laboris inediæque sustinens, in Ægypto tamen, adeo velox reperiri fertur, ut die uno quadraginta decurrat passuum millia, (3) ut Scaliger habet Exercit. 217. Exiguis impensis vivit, ut foliis, paleis, salignis. perticis, corticibus fructuum, atque inprimis carduis, tum ferulis, quæ cæteris animantibus venenum sunt. (4) Dura cute facilè verbera negligit. (5) Stupidum, nulli in via cedit, tritam tamen observat semitam, & foveam, in quam aliquando prolapsus est, declinat. (6) Aldrovandus tamen quorundam docilitatem memorat, ut, libro primo de Quadrup. cap. 2. quod Germanus quidam Asinum cum Capra saltantem, & salutantem populos flexis poplitibus non parvo lucro circumduxerit. (7) Ad heri nutum quoque circulum ligneum trajecto corpore transilientem; projectum sudarium aut chirothecam è terra ad suum referentem Dominum. Alium in Africa morbū mortemq; simulantem, ne lapides ferret. (8) Alium ad virgines ferendas promptum; sed cum anus ferret, morosè claudicasse, (9) ita Cardanus. Maurisiorum asini initio veloces sensim extremè tardescunt, ut Ælian. lib. 14.

1) Opus pauperum.
2) Tarditas, Ignavia.
3) Celeritas inexpectata.
4) Victus tenuis.
5) Obduratus. Stupidus
6) Cautela.
7) Rara res.
8) Astutia simplicium.
9) Delectus.

A
IX.

lib. 14. cap. 10. de animal. Saracorum asini, ut idem habet l. 12. pugnaces sunt, & pro bello idonei (1) Nauplienses in Peloponeso ab asino vitis palmites arrodente, quæ deinde multò feracior comperta est, putandarum vitium artem hausére (2) ut Paus. in Corinth. Asinus Ammonii adeò scholarum & poetices inprimis amans fuit, (3) ut neglecto pabulo ad has disciplinas properaret, ut Photius in vita Isid. In oppido Pictoriensi asinus quoque tribunali conscenso rudere auditus est, ut Amm. Marc. l. 27. cap. 2. Illud lepidum, quod nonnemo plures asinos ruditu gravi tenuique, velut musicè, diversos, ad gestus quosdam suos, & librum musicum in pulpito apertum docuerit rudere; unde harmonicus quidam rudituum concentus, cum admiratione est exauditus. (4) Feminæ maribus vivaciores sunt, citò ad generationem maturæ, sed pariturae lucem fugiunt, & per ignes etiam ad partum amissum contendunt; (5) nisi pariant antequam dentes excidant, quod jam trigesimo fit mense, steriles manent; vitæ tamen annos triginta assequuntur. Morbis fere ac pediculis carent. (6) Ægithus & Spinus avis asinos aversatur; ille quòd spineris sese affricans nidos suos evertat, hic quòd flores spinarum, in quibus agit, devoret. (7) Quod si lapis ex cauda asini suspendatur, ut Ælian. lib 9. cap. 55. notat, non rudet amplius. Aqua fortis omnia penetrat consumitque præter asininam ungulam. (8) Hæc in medicina, ut lac, sanguis, caro, jecur, renes, urina, stercus usum suum obtinet. Annulus ex ungula in qua nihil sit nigri, epilepticos à casu gestatus prohibet, (9) ex eadem cinis per dies plures potatus juvat: & oleo subactus strumas discutit. Lac tabidis phthisicisque, ita ut ab ubere calet, ebibitum prodest. Galenus his cum melle mixtum præbuit etiam dysentericis. Idem lac stomachum exulceratum reficit, tussim, & sanguinis excretionem sedat, si capitis dolor & vertigo absit, Podagra, chiragraque liberasse quosdam constat. Seri etiam asinini potus

1) Bellator inexspectatus.
2) Doctrina simplicis.
3) Amor laborem minuit.
4) Labor improbus vincit.
5) Prolis amor.
6) Sana complexio.
7) Aversio naturalis.
8) Contempta res virtus.
9) Medicina.

A juvit: quin & caro ipsa. Sanguis quibusdam febribus pellendis favet, si guttæ duæ tresve, aquæ potandæ instillentur. Jecur quoque comitialibus prodest si jejuni sumant. Lien ad lienis vitium curandum perquam est efficax. Renes triti & in vino dati vesicæ medentur, & urinæ incontinentiam prohibent. Vide Schottum l.cit.c.7.

X *Figuratè* homines stupidos, pigros, tardos, induratos ad verbera, patientes, serviles, contemptos, rusticè victitantes, laboriosos &c. designat. In S. literis Asina synagogam legibus pressam designat,
1) Synagoga. (1) ut Beda, ait, super Genes. 22. Orig. hom. 17. in Gen. Asinus fortis Issachar Gen. 49. religiosos de-
2) Religiosus. signat, (2) ut hic Lyr. Asinus stratus Judæos sub
3) Iudæus. cultu legis (3) ut Ambros. super Luc. 13. Asinus cadens in cisternam Exod. 21. simplex in errorem
4) Error simplicis. ductus (4) Greg. 17. Mor. c. 13. Asinus onera exci-
5) Subditus humilis. piens, subditum, humilem, patientem denotat. (5) Asina Balaam percussa, caro afflicta est quæ men-
6) Castigatio carnis. tem ab errore revocat, (6) ut Rupert. 1. super Judic. 3. Asini maxilla, unde fons effluit, rude verbum Dei,
7) Verbi Dei potentia. sive ejus prædicatores, per quos prostratæ gentes salutem habent. (7) Greg. 13. Mor. c. 7. Hier. super
8) Ineptus. Marc. 15. Multa ab hoc quoque animali proverbia
9) Rusticus dives. figuratè sumuntur. Ut *Asinus ad tibiam, vel lyram*
10) Stupidus in astutos. (8) pro inepto. *Asinus portans mysteria,* homo rudis pretiosarum rerum possessor. (9) ὄνος ἐν πιθήκοις
11) Discipulus indocilis. Asinus inter simias, (10) id est stupidus inter nasu-
12) Arrogantia. tos, sive ἐν μελίτταις inter apes, mordaciter pungentes. *Asinus sub freno,* id est, indocilis sub discipli-
13) Labor irritus. na (11) *Asinus in pelle leonis;* (12) majora viribus
14) Inconveniens. affectans. *Asini caput lotum* (13) labor irritus. *Asinus ad pluteum,* (14) qualem Avenione, ut quorundam
15) Laboriosus. Mancipium. Doctorum ruditatem exsibilarent annis superioribus Bacchanaliorum tempore, magnâ pompâ
16) Laboris fugiens. circumvexêre. *Asinus sub clitellis* (15) laboriosus dicitur, sive ad servitutem damnatus. *Ab asino ex-*
17) Præposteri judicii; Ridiculus. *cuti* (16) est labore ab incepto tardari. *Asini habere auriculas* (17) præposteri esse judicii hominem, ut

Midas,

B

Midas, qui Panis fistulam cantumque, Apollinis citharæ prætulit. *Asellíceps* (1) appellatur, qui extra patriam nihil novit, qualis Issachar à Jacobo Gen. 49. dicitur accubans inter terminos. Vide *Hier. Laur. in Sylva.*

1) Inexpertus.

XI.

BOS notum domesticumque atque ad multa utilissimum est animal; labore, lacte, carne, pelle, atque ipsis adeò carnibus in usum hominum impenditur (2) quin & infectione correptum mortuumq; suo ex cadavere apes progenerat. (3) Ex regionum varietate differt inter se mole, labore, velocitate & cornibus. Apud Indos in Cambaja clitellas & onera asinorum instar boves ferunt. In urbe *Diu* parvo corpore, sed elatis cornibus, non oneribus tantùm, sed & freno cursuiq; apti sunt. (4) Memorat Ælianus lib. 15. cap. 24. apud Indos pari cum equis velocitate contendere, atque à Regibus Dynastisque jugatos curribus in catadromo pro currili certamine adhiberi. (5) Quod in Sicilia usitatum, ut in solenniis festorum non homines solum equique, sed & muli, asini, bovesque cursu contendant, præmiis victori propositis. Apud Phœnices verò Ælian lib. 16. c 33. boves esse refert, elephantum magnitudine, *ut procerissimi pastores, cùm mulgent vaccas stare, aut in scabellum ascendere necesse habeant; ubera ut possint pertingere* (6) Cui illud Ari. l. 3 hist. anim. c. 21. congruit. *Epirotica, ait, vaccæ, pro sua precipua magnitudine amphoras* (capacia vasa sunt) *singulas singulæ implent lactis. Erectus qui mulget, aut paululum se inclinat, cum sedendo ubera contingere nequeat.* Quod mirum videri non debet, quando apud Hollandos nostros reperias, quæ viginti quatuor heminis amphoram expleant. (7) Guicciardinus Leydæ bovem repertum memorat, qui bis mille nongentarum septuaginta librarum fuerit. Apud Æthiopes boves candidi: cameloium instar, sine cornibus, in Insulis Aden sunt; sed in Presteiannis ditione tantorum sunt cornuum, ut ex his vasa quinque aut sex metrarum vini capacia efficiantur, (8) ut Francisc.

2) Utile ad multa.

3) Resurrectio.

4) Ars omnia format.

5) Artem juvat ingenium.

6) Cælum mutat ingenium.

7) Copia.

XII.

8) Res rara.

B cis. Alvarez. de Æthiop. c. 19. Majolus verò in India Orientali tam longis repertos cornibus refert, ut in tergum inclinatis caudam boves contingerent. Aristoteles in Phrygia, Ælianus in Æthiopia bobus mobilia esse cornua, tanquam aures, dictitant, quæ tamen in pugna flecti nequeant. In India reperti sunt, & unicornes, & tricornes. Biennes tantùm generationi sunt idoneæ, decem mensibus prægnantes sunt, vaccæ xv. mares xx. annis vivunt. Romanis olim animal valde honoratum, Servius his, uti & ovibus, æs signavit. Unde dicterium, *bos in lingua*, siquis ad tacendum conductus esset pecunia. (1) Hollandis perquam utiles. Pontanus notat lib. 2. cap. 23. in leprosorio Amstelodamensi ex 22. vaccis, in caseo butyroque, quotannis colligi solitos aureos circiter quingentos. (2) In Hungaria perquam copiosi, ex qua in Germaniam uno anno, per solam Viennensem viam, aliquando octoginta millia acta esse observatum est. Vide *Aldrov.* & *Schotteum.*

1) Corruptela pecuniæ.
2) Tributum liberale.

XIII. *Figuratè* bos ad varia adhibetur. Unde adagia: *bos in arce* (3) rusticus ad aulam, seu honores promotus, sicut Lysias bovis imaginem in arce collocavit. *Bos in stabulo*; (4) homo à labore quiescens. *bos in acervo* frumenti, vel ad præsepe; (5) laboris fructum percipiens. *bos in tritura*, obligato scilicet ore, (6) id est laborans, nec fruens: fœnum habens in cornu, de ferocia infamis (7) *bos foras* (ex ostio) *prospectans*; servitùs sub alieno Domino. (8) *bos in quadra argentea*, (9) id est honor non conveniens. ἕβδομος βοῦς *septimus bos*, (10) ait Suidas in stupidos; quod septimam olim lunam, imagine bovis è farina pisti, ob cornuum figuram, referrent. *Bos Homolottorum*, qui fedus diviso minutatim bove (11) sanciebant, indicat pluribus negotiis distractum. *bos leporem venans*, (12) labor est irritus. In S. literis varias significationes habet. Bos ad victimam ductus, (13) quandoque Christum, aut Martyres designat. boves 12. sub mari æneo, (14) sunt

3) Rusticus in aula.
4) Quies à labore.
5) Fructus operis.
6) Fructu destitutus.
7) Ferocia declinanda.
8) Libertatem spectans.
9) Honor inconveniens.
10) Stupidus.
11) Fedus.
12) Labor irritus.
13.) Martyr.
14) Apostoli.

B

ſunt Apoſtoli. Bovis facies Lucam indicat, qui Evangelium à ſacerdotio orſus eſt, quod bobus olim offerendis ſacrum. Boves duo ſub jugo (1) ſunt conjuges; quinque ſub eodem ſunt ſenſus noſtri, vel etiam lex Moyſis libris quinque. Arare in bove & aſino (2) eſt ſpiritui & carni, ſeu Deo & mundo ſervire velle. Boves pingues (3) fertilitatem, ut macilenti (4) ſterilitatem Joſepho ſignant. Tauri pingues ( ) pſ. 21. homines feroces ſunt & arrogantes. Vitulus lactans, in fide eſt educatus (6) in duas partes diviſus Jer. 34. ſignũ eſt federis, vitulus conflatilis (7) Ex 3. idololatriam exhibet. Vide plura *apud Hier. Laur. in Sylva*. Ceterùm enormiter cornuti boves iracũdos; (8) ſine cornibus (9) manſuetos; præpingues alendæ carni deditos; (10) macilenti (11) mortificatos; ſub clitellis indebito onere preſſos, (12) in curru homines mancipatos; (13) ad aratrũ laborioſos; mãmoſæ vaccæ ex labore fructiferos, (14) prægnantes curis oppreſſos deſignant. *Bos ad hauſtrum*, (15) eſt labor dimenſus, juxta illud quod Ælian. l. 7. c. 1. refert. Illic boves in hortos regios indefeſsè haurire indies cados centum: quibus hauſtis, nec verberibus nec blanditiis adduci poſſe (tanquam numerandi gnaros) ut vel unicum cadum adjiciant. *Taurus ingeniculans* (16) feritatem domitam ſignat, quòd manſuefacti ad hoc etiam obſequium, cum aliquid dorſo excipiendum eſt, ſe demittant, ut Ælian. ib. c. 4. Caprifico etiam collum vincti Tauri, aut dextrum genu fune ligati ductique mitigantur, ut Pier. l. 3. c. 4. 5.

1) *Conjuges.*
2) *Servire duobus Dominis.*

XIV.

3) *Fertilitas.*
4) *Sterilitas.*
5) *Feroces.*
6) *Fideliter educatus.*
7) *Idololatria.*
8) *Iracundi.*
9) *Manſueti.*
10) *Carnales.*
11) *Mortificati.*
12) *Onere preſsi.*
13) *Mancipati.*
14) *Frugifer.*
15) *Labor diurnus.*
16) *Domitus.*

XV.

BONASUS ſilveſtrium boum ſpecies eſt, qui cornibus ad genas inflexis nil nocet, (17) inſequentes autem in fuga egeſto ad ſpatium ingens ardenti fimo detinet, qui non ſecus, quàm ignis adurat; propinquos calcibus à tergo ferit. (18) Ceteros boves forma æquat, niſi quod jubæ ex collo, tanquam equo defluant Ariſt. l. 9. c. 45. Plin. l. 8. c. 15. Vide infra de Uris plura.

17) *Arma innoxia.*
18) *Arma inſolentia.*

Figuratè deſignat pugnatores, qui ut Parthi fugiendo pugnant.

CAME-

C
XVI.

CAMELVS animal equo majus, oblongo gracilique collo, in medio dorsi gibbosum est, apud Bactianos quidem gemino gibbo eminens, alibi uno, & quandoque etiam suum fert gibbum in pectore: cui, dum procumbens onera excipit, innititur. (1) Quando onus suis par viribus suscepit, assurgit, neque aliud patitur. (2) Onus sexcentarum & mille etiam librarum: quique fortiores sunt bis mille etiam libras sustinent. Incessu sunt celeri. In Africa graciliores (3) ad centum passuum millia uno die conficiunt. Inediam sitimque diu tolerant, hanc etiam ad quatriduum & ultra. (4) Unde integris diebus sine pastu ingredi est usitatum, quem ex virgultis, thyrsis, carduis, juncis, humili gramine captant (5) aut si per arenosa Libyæ loca ducantur, indies quinque libis hordeaceis, quæ cydonei pomi magnitudinem æquant, sustentari possunt. Ubi ad aquam ventũ, hanc pedibus incussis turbant, priusquam bibant, magnaque quantitate tam præteritæ siti, quam futuræ prospiciunt. (6) Dociles sunt, & in præliis freno reguntur: ubi defatigati sunt, verberibus propelli nequeunt, sed ut amantes sunt musici concentus, cantu aut tympani sono trahuntur. (7) Ita ad saltum quoque eruditum camelum Aldrovandus memorat, quando inclusus pavimento calenti (nã carneas plantas habet, quæ in longioribus itineribus quandóq; calceis ex corio muniuntur) ut stare non posset. sono quoq; tympani motus pedes raptim & velut numerum movere doctus est. (8) Pertinacis ad vindictã iræ est, ut post multum temporis opportunè lædentem nactus, in illum desæviat, quem vel morsu petunt, vel dentibus in sublime raptum humi allidunt, maximè in vere metuendi, cum Venus stimulat. (9) Unde castratis feritas tollitur; & robur, quod libido enervat, augetur. Coituri latebras sectantur. Cerebrum illius arefactum potumque in aceto comitialibus morbis adversatur, fimi cinere cum oleo crispantur capilli. Pariunt duodecimo post conceptum fœtum mense. Lac fundunt dulcissimum. Vide *Gesner.* *Figu-*

1) Defectus proprii à tergo; proximi in pectore feruntur.
2) Onus par humeris.
3) Celer.
4) Abstinens
5) Victus tenuis.
6) Potus tenuis.
7) Regimen mite optimum.
8) Necessitas magistra.
9) Vindictæ cupidus.

C

Figuratè in proverbio *Camelus saltans* (1) res est rarissima. Illud verò ex fabula adagium est, quod *camelus desiderans cornua, etiã aures perdidit*: (2) quia utrisque caret; aures enim prominentes non habet. Juxta *Lauretum* verò Camelus sub onere excipiendo inclinatus, nunc Christum, nunc pœnitentem designat (3) Junctus cum culice Mat. 23. gravia peccata: (4) uti & erecta cervice superbos; (5) dentes intentans, vindictam spirantes. Gracilior Dromedarius cursorem significat; crassior gibbosus Matt. 19. hominem divitem, (6) depascens juncos, famelicum (7) & abstinentem, sese inclinans oneri patientem, humilem & obsequentem (8) tympano excitatus, lenis disciplinæ capaces: turbans aquam, sordidè victitantem. (9)

XVII. 1) *Res rara.* 2) *Desideria noxia.* 3) *Pœnitens.* 4) *Peccata gravia.* 5) *Superbus.* 6) *Dives.* 7) *Famelicus.* 8) *Obsequens.* 9) *Victitans sordidè.*

CHIVRGA seu Semivulpes, in India, Brasilia, & Æthiopia; ut vult Cardanus l. 10. subtil. animal est parte anteriori vulpi simile, posteriori Cercopitheco. vulpe minor est, auribus vespertilionis, pedibus ferè humanis, oblongâ, ceu murium, caudâ (10) sub ventre inter posteriora crura fert manticam, interius villosam, in qua excepto semine formatur septenus, aut denus aliquando fœtus, quem maturum, hiante à tergo mantica, dimittit ad pastum, & ad quietem capiendam recipit, aut etiam lacte reficit, uberibus intra manticam præbitis (11) Ita cum suis quandoq; catulis, nunc mas, nunc femina (nam utriusq; haud dissimilis est mantica, & fovendi consuetudo) intercipitur. Velocissimi est cursus. Cũ effugiũ desperat, se mortuũ simulat, (12) ut venator negligat. Gallinis & avibus, ut Vulpes & Martes, insidiatur, saccharique cannis vescitur, (13) ipsumq; se gratum præbet cibum vescentibus. Ex arboribus quas conscendit, facilè decutitur (14) Vide *Aldro. Gesn. Scho:*

XVIII. 10) *Ambigui generis.* 11) *Parentum cura.* 12) *Simulatio stulta.* 13) *Victus lautior.* 14) *Perfugium, al'an.*

Figuratè sollicitæ matris patrisq; effigies est, præsertim pauperum, ita proles circumferentium. Deinde vafritiem sub velo simplicitatis latentem designat: Ante cortes avium, rusticum vel militem lautis cibis inhiantem. In ramis arborum, malè tutum perfugium.

CANIS

C
XIX

CANIS Fidelissimum suo nutritori animal, & benefactori gratum, ut variis rarisque exemplis canum Dominos suos ad ipsam mortem consectantium à Plinio, Lipsio, aliisq; est annotatum, de quibus vide quæ dixi lib. 1. c. 5. P. Schottus l. 7. c. 19. §. 4. ex P. Kirchero memorat, vidisse hunc canem jussu Domini Principis Gallicani mensam hospiti sternenere, quod accepta clave, depromptoque mantili, mappulis, orbibus, cultris, cochlearibus, atq; ordine dispositis expeditè fecerit. (1) Sic Hetruriæ Ducem canem habuisse, qui laxato instrumento musico, ultro deinde concinente, ipse cum psittaco vocali musicâ admodulatus sit. (2) Sed & sacris reverentiam deberi plures ex hominum id facientium observatione didicere. Ita templum apud ætnam Plinius fuisse memorat, quod soli canes custodirent, castè adeuntibus innocui, pollutis infectissimi. (3) Sic Athenienses quod canis in Æsculapii æde compilantem sacra indicasset, publicè alendum canem mandaverunt (4) De Ulyssiponensi cane refert Nierem. l. 9 hist. nat. c. 94. canem illic artocrearii Tudescum religiosissimè observasse, ne unquā, nec noctu quidem, S. Eucharistia ad ægros deferretur, quin ipse advolans pompam anteiret, ac siquem in via repetisset, etiam in equis, sive notum, sive ignotum, hunc invasisse, nisi flectens descendensve, venerationem exhiberet ( ) Sic itinera quamvis longa meminere, vestigia hominum solo odoratu, quamvis longè præeuntium discernunt. Ita tam sua, quam domesticorum distinguunt nomina. (6) Qui in simiarum aut vulpium consortio educantur, aut ex confuso eorum semine prodeunt, longè ceteris habilitate ad multa præstant (7) Generosi præterea sunt, ac longè se robustiora animalia audent aggredi, ideoque venationibus plerisque adhibentur, excellunt viribus Laconici, Arcadici, Locuenses, Molossici. Hyrcani, Albani, Indici & Anglici. (8) Narrat Ælian. lib. 8 c. 28. ex tigride & cane genitos apud Indos reperiri fortissimos: quorum virtutis specimen

1) Docilis minister.
2) Harmonia discors.
3). Reverentia sacrorum.
4) Remuneratio obsequii.
5) Obsequium inexspectatum.
XX.
6) Agnitio suorum.
7) Sourii habiliores.
8) Audacia.

timen ut Indus quidam Alexandro Macedoni exhiberes: ait, talem emisso cervo, deinde apro, postea & urso, tanquam indignis se hostibus, quievisse: donec Leo denique prodiisset; in hunc velut æquum hostem concitatus ira canis prorupit, insiliens tenacissimo morsu secundum faces apprehendit. (1) Tum Indus pertinacem canis constantiam Regi declaraturus, primo caudam illi rescidit, tum deinde crus infregit alterum, quo dolore non cedenti, crus alterum, & post etiam cetera ordine comminuit, ac nondum avulso cani caput postremò amputavit, quod in ipsa Leonis plaga suspensum reliquit. (2) Cumque tam generosi canis interitum Alexander doleret, quatuor illi canes simillimos dono dedicavit. Diebus canicularibus magnis caloribus canes æstuant, & quandoque in rabiem aguntur, quà quidquid mordent, inficiunt: neque in hac notis quidem parcunt. (3) Ex pendulo collo & spuma fluente agnosces. Quatuordecim circiter diebus libidine accensi flagrant, totque annis ferè vivunt, à tertio usque ad 9. ferè gignunt. Sexaginta diebus, vel aliquantò pluribus uterum ferunt, & catulos pariunt cæcos, (4) qui quò largiori aluntur lacte, tantò serius aperiunt oculos, quos intra 7. & 20. ferè diem pandunt. Lac alienum segniora, quàm maternum reddit corpora. Degeneres plerumque cauda sub alvum contracta incedunt. (5) Diversi verò ingenii canes esse, aliosque aliis aptos usibus, nemo est, qui nesciat, si inter Melitæos, & villaticos, venaticos, aquaticosque canes norit distinguere, (6) quorum dotes sigillatim prosequi longum est. Morbis ipsi suis ex gravato stomacho subvenire norunt quando herba ex maceriis arrepta vomitum cient. (7) Sed & podagra quandoque laborant, cui lentius remedium est.

C

1) Generositas animus nobilium.

2) Constantia in morte.

XXI.

3) Rabies caeca.

4) Ætatis prima caecitas.

5) Degener.

6) Similium dissimilis virtus.

7) Purgatio morbi.

XXII.

Figuris latum campum aperit. Unde in Proverbiis dicitur explorator *canis venaticus*; (8) timidus rixator *canis latrans*, (9) quia *timidus vehementius latrat*. Nimium festinus canis pariens, (10) juxta illud, *canis festinans cæcos parit catulos*. Canis ad panem, vel ossa, (11) prandium sine potu, vel tenue

8) Explorator

9) Rixator timidus.

10) Festinatio noxia.

11) Victus tenuis.

C

XXV.

Ab humana ſaliva abhorrent. Elephanti horrorem incutiunt. (1) Tigris caprina, ſeu hædina abſtinet, citius fame peritura, quàm edat. (2) Caprimulgus avis earum ſugit ubera, tabemque his adfert, & capris cæcitatem. (3) Sargus piſcis earum juxta aquas paſcentium umbris mirificè delectatur: ut per has ad littus facilè pertrahatur. (4) In ovillo grege primum ferè locum prenſant. (5) Hirci ab illis in autumni fine ad caprilia ablegandi. (6) Quarto poſt conceptionem menſe pariunt, fœtu plerumq; gemino. (7) Sterileſcunt nimia pinguedine. (8) Mammoſæ reliquis præſtant. lac ſalubre, & inprimis phthiſicis. (9) In Sardinia caprarum pelles pro veſtimentis ſunt. Apud Ægyptios propter fœcunditatem in honore ſummo fuere, & Jupiter apud illos ſub Hircino capite & pelle fuit propoſitus cultuſque. *Herod.* l. 2. & à capra fingitur nutritus. Pulmo aſſus ebrietatem prohibet. Jecur comeſtum viſus obſcuritatem detergit. Ungularum cinis cum aceto illitus alopeciam curat. Cornuum vel pilorum accenſorum fumus ſerpentes fugat: cinis potus vel illitus eorum ictus ſanat: Caſeus cum origano aliarum beſtiarum morſus: Lac contra cantharidas remedio eſt; tolluntur eodem lendes. Sanguis cum medulla decoctus enervat toxica. Fel oculis illitum, vel ſub pulvino collocatum ſomnum conciliat, cum vino ſumptum, contra cicatrices & oculorum caliginem eſt. Caſeus cum melle & aceto purgat ulcera.

1) Hoſtilitas.
2) Amicitia ad aras.
3) Ingratitudo.
4) Voluptas fallax.
5) Superbia.
6) Venus proſcripta.
7) Fœcunditas.
8) Copia privat.
9) Abundantia ſalubris.

XXVI.

Rarum eſt, quod Plinius l. 9. c. 50. memorat capram in anguſto ponte occurrentem capræ, cum vertere ſe non poſſent, ſtraviſſe ingeniosè dorſum tranſeunti alteri, (10) & quod Plutarchus de hirco zelotypo, qui in urbe Sybari Paſtorem Crathin capræ accubantem occidit. (11) Bellonius in Cairo vidit capras geſtare ephippium, equorumque inſtar ferire calcibus, ac ſimias ſibi impoſitas portare.(12) Vidit etiam ad harmonicos tonos ſaltantem, perq; funem ingredientem, ac ligneum tranſilientem circulum. (13) In Libya cornutæ tantum ſpectantur feminæ; (14) oneribus etiam ferendis aſſuetæ. Sunt præterea ex hoc genere ſilveſtres capreæ, capreoli, ſeu dorcades, Rupicapræ & Ibices,

10) Ingenium ſolers.
11) Zelotypia.
12) Onus inſuetum.
13) Ars naturam excelit.
14) Irata mulier.

C

XXVII. quarum hæ ultimæ feræ rupes excelsissimas miris saltibus transmittunt. (1) Pietas illarum in decrepitis parentibus alendis celebrata est. (2) Inter Dorcades verò reperiuntur capræ ex odorato moscho quem proferunt ab Aldrovandro moschiferæ dictæ, infra quarum umbilicum vesicam sanguine plenam colligi asserunt, qui in tam grati odoris moschum coagulatur, (3) ut Cardan. l. 10. Notat tamen Nierembergius l. 9. Nat. hist. c. 56. apud Indos regno Sinis conjuncto esse animal vulpis magnitudine, & silvas incolere solitum, quod deprehensum verberibus ac fustigatione enecent, ut sanguis toto effundatur corpore. Hoc mortuum atq; exarescens frustatim dividi, ac pelle involvi propria, moschique odorem spirare. (4) Sic capreas in occidentali India Guiliel. Piso l. 3. Hist. Nat. & Med. f. 3. ait reperiri, quæ in stomachum lapidem Bezoar in re medica celebrem alant. Sed Nieremb. l. 9. cap. 60. in diversis apud Indos animalibus ut capris, cervis, damis, ibicibus, quandoq; & tauris vaccisque senio confectis, hunc lapidem velut alimoniæ, in ventriculo plerumque, excrementum reperiri scribit. (5) Ita in Chinarum montibus cervicapras reperiri, quæ post devoratos serpentes, herbasque, ne venena illorum noceant, bezoardicum intra se lapidem concipiant, eumque maximè præstantem, refert Aldrov.

1) Celeritas.
2) Pietas erga parentes.
3) Pœnitentia scelerum.
4) Patientiæ & virtutum gratia.
5) Antidotum malorũ.

XXVIII. *Figuris* tam caper, sive hircus, quàm capra; tum etiam soboles eorundem hædus & capella: item silvestres capreolus & caprea dorcas Ibex &c. serviunt diversis. Caper seu hircus lascivum & fætentem; (6) hædus aut capreolus leviculum, saltitantem & dissolutum indicat. (7) Hinc & proverbio locum fecit *Capra saltans* in leviculum. *Capra gladium*, (8) in repertorem mali proprii: quod olim, cùm in victima deesset gladius, capra mactanda pedibus scalpturiens eum sub terra eruerit. *Capra contra se cornua* (9) in sibi noxium, cum ex illorum cornibus alibi arcus tendantur, quibus conficiuntur. *Capram cælestem orientem conspexit*, (10) in fortunatum, quod hæc Jovis altrix in cælum translata fingatur, boni ominis sidus. In S. literis caper sive hircus modò designat peccatorem, & Christum tanquam oblatum

6) Lascivus.
7) Leviculus
8) Noxius sibimet.
9) Felix.
10) Peccator.

oblatum pro peccatis, & damnatum, quia hirci à sinistris stabunt. Capreæ seu Ibices in montibus (1) contemplativam designant vitam, sub onere, jugum legis veteris, sive etiam vitam activam. (2) Vide plura apud *Hier. Lauretum*. Ceterùm cum eryngio herba designat attonitum, cum helleboro restitutum sanitati: folliculum sub umbelico ferentes, per pœnitentiam gratiæ restitutos, ut bonus odor Christi sint, serpentibus vescentes à veneno intactos, &c.

1) Vita contemplativa.
2) Vita activa.

XXIX.

CASTOR, seu Fiber, corpore felis instar crinito, posteriore caudâ latâ satis, ovali tamen figurâ desinente piscem refert: uti & pedibus à tergo anserinis, animal natatile est, ideoque amphibium, (3) pedibus anterioribus caninis ori cibum admovet, dentibus acutissimis, quibus radices corticesque arborum in cibum dissecat. (4) Siquod animal mordicus apprehendat, non desinit nisi ossium fragorem percipiat. (5) domum, ubi tenetur, nullo stercore aut ruina inficit, sed dum exire liceat, querulatur. (6) In cavernis littori vicinis moratur, creditúrque à nonnullis idoneos medicinæ testiculos sibi morsu in fuga præputare, cum idcirco potissimum venatores sectari intelligat. (7) Ligna dum convehunt ad habitationes sibi instruendas, uni è senibus resupino inter erecta crura lignorum vehem, tanquam currui, imponunt, quem per caudam apprehensum ad locum destinatum protrahunt, rarâ certè industriâ: quam, in pomis corticibusque pro alimento convehendis, usurpare etiam memorantur. (8) ut P. Gasp. Schot. l. 7. mir. c. 20. ex Alberto Mag. Pelles ipsius in pretio sunt.

3) Ambigui generis.
4) Calumniator.
5) Ira pertinax.
6) Hospitii reverentia.
7) Impedimenta tollere.
8) Industria.

Figuratè illos signat, quibus dictum illud convenit: *Caro, an piscis sit, ambiguum est*; quod in vafros tectosque quadrat. Ostentatis dentibus mordacem calumniatorem exhibet: Pedibus corticem ori admovens, victum agrestem. (9) Ligna ventre sufferens humile servitium, (10) &c.

9) Victus agrestis.
10) Servitiũ humile.

XXX.

CATOBLEBAS, vel Catobleba, aut-blepon. vitulo, aut tauro, simile animal, equinis ante frontem jubis, dejecto in terram vultu, mortiferis herbis pascitur, ideoque halitu & respiratione noxia reliquas fugat animantes, si occurrant aut irritetur, erectis jubis, flammantibusque

C

1) Concupiscentia prava. busq; crudeliter oculis & exhalatione tetra homines & jumenta enecat. (1) Vide Plin.l.8.c.21.Athenæum l.5.c. 15.Ælian.l.7.c.5.

Figuratè concupiscentiam pravam, seu carnem & luxuriam denotat.

2) Astutus. Mimus: *CERCOPITHECVS* caudatus simius est, in utraque frequens India, miro ut Niéremb l. 9.c.44. de nat. hist. refert, ingenio æstu & agilitate celebris. (2) Insignis est parentum in proles, & harum in illos affectus. illi has

3) Amor prolis. portant in humeris dum adolescant: (3) hæ vicissim te-

4) Amor parentum. nerè complectuntur. (4) Hominum familiaritatem affectant, unde siquem solitarium deprehendunt, ad hunc

5) Familiaritas imparium. ludendi gratia accedunt. (5) Quin etiam siquid pecuniæ acceperint inter colludiones visi deponere, & pro sorte

6) Ludendi cupiditas. collusitare (6) fuit, qui victoris semper lateri sese appli-

7) Fortunam sequi: caret: ac demum partem aliquam pecuniæ exposceret, (7) quâ obtentâ, ad tabernam festinans, pro exhibitis

8) Iustitia æqualitas. nummis flagitabat vinum, potabatque; nec cedebat, nisi quod erat impetrasset. (8) Mutuò sibi hi simii opitu-

XXXI. lantur, siquis à venatoribus vulnus acceperit, hoc alii

9) Auxilium mutuum. foliis muscoq; arborum adhibito obligant persanantq;. (9) si fluvius superandus sit, quia aquas vitant, ex arborum littoralium ramis caudâ se tenacissimè suspendunt, ac celerrimo quodam libramento in alteram sese ripam

10) Ars naturam juvat. trajiciunt. (10) si major fluvius sit, plures ex se invicem caudis & capite nexi catenatim pendent, quorum ultimus libratione quadam ad oppositam ripæ arborem connititur, tum velut per stratum pontem imbecilliores commigrant: postremò qui ab hac fluvii parte est laxa-

11) Conjunctio dat vires. tur, & catenatim suspensi librantur in alterã. (11) Ubi se peti sentiunt, conglomerantur & horrificè frendent, invaduntq; etiã, si existiment se fore superiores, jactas in se sagittas prioribus pedibus (nã manuũ instar sunt) sæpe

12) Ars arte eluditur. velut porrectas arripiunt: (12) lapides etiam & fragmina arborum magna dexteritate, in homines jaculantur. (12)

13) Par pari rependere. Ubi è suis quempiam tactum animadvertunt ruere, tanto fremitu, quantus nec leonum nec tigridum est, omnia

14) Terrore complere. implent. (14) Apros etiam aggredi & strangulare com-

15) Audacia dat vires. plexu sunt visi. (15) Hispali cercopithecus dum se peti videt, arrepto è cunis puero in tectũ evolans, hunc velut

scutum

scutum in se tendentibus jaculum opponebat.(1) Crocodilos ita abhorrent, ut per ignem & aquam, etiam fictos, fugiant. Hæc Nieremb.l.cit.

1) Ingenium juvat.

Figuratè hominem mimum, astutum, agilem, prolium parentisq; amantem, promptum ad opem mutuam, industrium, se ingeniosè tuentem, vindicantem, &c. juxta historias propositas significat.

XXXII.

CERVUS timidissimum animal, quamvis magnis ramosisq; cornibus. (2) Hæc in cute fixa, quotannis verno tempore excidunt, quo latet, velut prorsus inermis, non nisi in tenebris ad pabulum prodiens. (3) renatis illis rursum lucē subit. Quamvis castratis, nec excidant, nec si ante exciderint, renascantur. (4) Cerva illis omnino destituitur, quanquam alicubi cornigera visa sit. Hæ à conceptu separantur: (5) relictis in pastu maribus, qui ubi (ut solet) tunc pinguiores effecti fuerint; tanquam minus apti cursibus, delitescunt. (6) Cervæ octonis mēsibus pariunt; fœtum, cùm maturescit, ad cursum saltumq; per dumeta, ne cornua irretiantur, instruunt. (7) Ad canum latratus fugiunt celerrimi: fistulis tamen cantuque demulcentur, (8) & ut erectis auribus peracutè audiunt, sic demissis surdescunt. (9) Stupidiores sunt, quam ut venantem, si juxta equum, aut bucculam incedat, satis observent. Cornuum, ubi creverunt, firmitatem in arboribus objectis experiuntur; (10) ubi excidunt, loca quærunt inhospita, ut tegantur. Serpentes insectantur ac devorant, quos etiam solo narium spiritu è cavernis protrahunt. (11) ubi his impleti sunt, frigidis sese aquis collo tenus immergunt, priusquam bibant: dum venenum per oculos extillēt. (12) vulnerati jaculis dictamno sibi herba medentur, sagittis etiam post hujus esum excidentibus. (13) felle carent, (14) febrim non sentiunt. Centesimum etiam annum vivendo superant. Plinius post annos 100. captos asserit, cum torquibus aureis ab Alexandro M. appensis. Tempore schismatis inter Clementem & Urbanum VI. captus in Gallia cervus est ad Silvanectum, qui in torque ferebat: *Hoc me Cæsar donavit.* qui si Julius Cæsar fuisset, 13. secula vivendo hic cervus superasset, quā tamen ætatē Hesiodus illis attribuisse fertur. Vermes in capite vivos, sub lingua natos, ferun-

2) Timiditas frustra armatur.
3) Timor latebras quærit.
4) Casius magis constās.
5) Continentia.
6) Carnis cura noxia.
7) Disciplina.
8) Institutio blanda.
9) Audiendi promptus & contra.
10) Experientia firmat.
XXXIII.
11) Christus peccata tollens, & patiens.
12) Medicina juvat.
13) Mansueti.
14) Sine morbo senes.

Figuratè hominem variũ designat unde *chamæleonte mutabilior* in adagiis est: adulatorem item & politicum, qui cuilibet se assimilat & captat: superbum, qui aere pascitur, & Lev. 11. v. 30. immundum.

XXXVII. *CVNICVLI* ex leporum genere fecundissimi sunt, & sæpius in uno anno pluresque semper fætus profundunt, (1) in calidis præsertim regionibus. In Balearibus insulis aliquando famem, populatis messibus, cierunt. (2) Terram suffodiunt, neque è cavernis (quas foris plerumque, ut lateant, claudunt) nisi Viverris animalculis longè minoribus, sed infestis, intro submissis extrahuntur. (3) In Hispania M. Varro memorat aliquando totam suffodisse urbem, ut incolis aliò migrandum fuerit (4)

1) Fecundi.
2) Nimium vitium est.
3) Virtutem non mole.
4) Machinatio clancularia.

Figuris servit præsertim fecunditate, & suffodiendi more, quo & in proverbium venit, quando *cuniculis oppugnare* (5) dicitur, qui vel dolosè obnititur, vel clam subvertit.

5) Dolus & clandestinæ machinæ.

XXXVIII. *CYNOCEPHALVS* simiæ crassioris instar, nisi quod canino sit capite, & animal magis efferatum, facile iram concipit, (6) petulans, ut simia est. Tempore æquinoctiali, singulis per diem noctemque horis, velut ad clepsydram dimensis mingunt, clamoremque stridulum edunt: horologiorum ut vice fungantur. (7) Interlunii tempore mas nec comedit, nec vultum terræ affixum elevat, (8) femina verò sanguinem mingit. Nascentem rursus lunam avidè præstolatur, & applaudit exorienti (9) Hac temporum distinguendorũ gratiâ ab Ægyptiis olim Sacerdotibus studiosè alebatur.

6) Calumniator.
7) Horologiũ.
8) Melancholicus.
9) Inconstans.

Figuratè mordacem calumniatorem designat, mutabilitatis quoque lunaris symbolum, ut horarum varietatem, sic humanam quoque inconstantiam adumbrat, hominemque nunc effusè lætum, nunc melancholicum designat.

CAPVT LXX.

D literam usque ad I continet.

I. DAMA ex genere caprearum animalium omnium timidissimum est, (10) ideoque gregatim incedit, in fuga quandoque ex alto præceps interit, (11) timoris stulti figura.

10) Timidus & fugax.
11) Timor funestus.

D.

1) Durus aut patiens.

DANTA quæ Indis capa dicitur vaccis mulisve simile animal, mulorum aures, vaccarum ora, sed labro superiore prominentia imitatur, pelle durissima ac penè impenetrabili est, (1) quâ proinde exsiccatâ, pro lorica aut scuto, utuntur barbari, ubi feram fossis ferè excavatis interceperint. (2) Ex aquis fortissimè se tuetur, immissosque canes lacerat. Phlebotomiam illic homines docuit, cum inhabilem crassitiem positura, crus interius arundine vulneratum aperit, missoque sanguine respirat.(3) Nieremb.l.9.hist.nat.c.18.

2) Dolosum hospitium.

3) Phlebotomia.

I.

4) Fecundus.

DASYPVS cum lepore a plerisq; confunditur, quanquam Plinius lib 8. cap. 59. distinguat; pari tamen cum illis fecunditate lib.10. mensibus singulis, ait, parere.(6) Nierembergius verò l.cit ait Dasypodem reperiri apud Indos vertagi magnitudine, felinâ facie, corpore cinereo maculosum, incredibili pernicitate, qui cervos & majora venetur animalia, quæ solà allambat linguâ in oculis repentè excæcet. (4) quædam etiam enecet; tanta in illo veneni vis. Horum plura ubi congessit corpora, illa cespitibus obtegit, moxque conscensâ arbore ululatu feras è vicinia accersit, quæ confestim ad hoc epulum advolant, & Dasypode in arbore residente eodem fruuntur. (5) quibus repletis, Dasypus accedit, & reliquiis fruitur: ne si prior infixis dentibus suo infecisset toxico, feræ periissent. (6) Ita in summâ feritate insignis adumbratur cum humanitate liberalitas.

5) Oscula internecina & fraudulenta.

6) Liberalitas hostis.

7) Amor proximi.

E

III.

EALE fera est in Æthiopia equo haud dissimilis, colore nigro aut fulvo, caudâ elephantinâ, maxillis apri, cornibus taurinis cubito majoribus, (7) iisque mobilibus, quæ in pugna alternatim obiicit, nunc recta, nunc obliqua, tanquam gladio ac pugione decertans.(8) ambidextri pugilis idea. Plin.l.8.c.21.

8 Hostis armatus.

9) Pugil ambidexter.

IV.

ELEPHAS animalium si ingenium docilitatemque spectemus facilè princeps, & hominibus, si sermonem adderes, proximè æquandum. In Asia, Africa, & utraque India, America dempta, frequens. mole ingens, cutem quernei corticis instar scabam duramque habet: nisi quòd sub ventre mollis sit. (9) Pedes habet columnarum instar. aures latè pendulas; post quas vulneratus concidit. (10) dentes binos caninos prominentes, qui

9) Vincibile ...

10) Levis res ...

aliquando sex septemque æquant cubitos, nec ab homine ob molem ferri possunt. pro domuum postibus ac palis sepium adhibiti (1) Proboscis ingens, quæ narium loco est, tum manus instar, qua apprehendit, dividit, profligat omnia: quæque, nunc adduci, nunc protendi potest, & non tantum homini, sed trabi ferendæ par est, imò & ductando ad literas formandas calamo habilis, hac cibum, attracto spiritu, sustinet, patulâque, tanquam scypho, potum infusum excipit, & ori, sub ortum proboscidis latenti admovet, hac etiam exceptum gladium fatali ictu in adversantes latissimè circumvibrat.(2)Ex pluribus ipsius quæ commemorantur dotibus, nonnullas lib.1. cap.5. §.2. exposui nunc alia quædam notiora prosequar. Patrium ferè sermonem intelligunt. Unde acosta in histor. Ind. recenset, cum adduci non potuisset Elephas, ut liburnicam in mare protraheret, ubi tamen postulatum esset, ut in gratiam Regis Lusitani id faceret, (3) mox ho ho acclamasse, id est, volo, ac navim protraxisse. Sic Pierius de Elephanto Hannone memorat, quod cum Rex Lus. Emmanuel hunc Ponti. Max. Leoni x Romam destinasset, ille à Magistro clam persuasus, ne navim conscenderet, nulla arte adduci poterit; sed re animadversa, Magistrum Regis irâ territum suasisse Hannoni, ut obsequeretur, quod ad summum orbis Pontif. transiturus esset,(4) cumque mox secutum. Gloriæ perquam sunt cupidi. Plinius lib. 8. Elephantem fuisse memorat Regi Antiocho, cui nomen Ajax, qui Dux agminis cum esset, flumenque quod superandum nollet ingredi, pronunciatum à Magistro, ut qui ex aliis transiisset primus, is Dux ceterorum esset: (5) moxque alium Patroclum flumen superasse. quâ ignominia Ajax adeo motus est, ut voluntaria se inedia confecerit. (6) Recentius est quod Nieremb. lib. 9. cap. 88. adfert. Goæ, inquit, navis quædam ad littus extrahenda erat, cui cum elephas semel iterumque frustra vires admovisset, indignantisque Magister exprobraret ignaviam, seque alium adducturum minaretur, qui id faceret, bestia pudore & ira concitata tanto rem nisu aggressa est, ut creparet media, eodemque vestigio exanimis procideret.

1) Pretiosa res neglecta.

2) Omnia in uno. Vis magna in parvo.

3) Veneratio Regis.

4) Veneratio Pontif.

5) Gloriæ cupiditas.

6) Ignominiæ impatientia.

E

1) Conatus viribus major, 2) Gratitudo. 3) Talio, VI. 4) Vindicta aqua. 5) Talio. 6) Vis pro jure. 7) Restitutio aqua. 8) Docilitas. VII.

ret. (1) Ut verò intelligas, quanta illis memoria, sive ad gratitudinem benefactorum, sive ad vindictam malefactorum insit, refert idem Elephantos cum Magistris quotannis Goæ officiales urbis Xenia postulatum vicatim adire, salutare primùm reverenter, moxque etiam ubi munus acceperint, in genua sese, gratiarum ergo, submittere: quin ubi deinde multo post tempore easdem ædes transeunt, flexo ad januas capite venerari. (2) Acosta scribit in urbe Cochinensi militem obvium elephantem per ludificationem putamine nucis impetiisse; at hunc collecto putamine studioseque asservato, post dies aliquot, eidem militi obvio putamen in faciem magno nisu excussisse, sicque abiisse exultabundum, quasi par pari rectè compensasset. (3) Eadem in urbe cum miles obvio via cedere detrectasset, Rectorque deinde quereretur, Elephas notatâ injuriâ post tempus aliquod deprehensum in ripa fluminis militem illico corripit, & ter quaterque aquis mersum, rursum sistit in litore, disceditque. (4) Ita Ælian. l 6. de an. cap. 52. memorat, servum qui hordeum admetiebatur elephanto, suppositis lapidibus, ut mensura constare videretur, fraudasse de modio, latere id tamen sagax animal non potuisse. Unde cum hunc vidisset polentum coquere, collectum proboscide sabulum ultionis causa in ollam infudisse. (5) ut huic vetus illud accini posset: fraudem fecit & passus est. Nec minus judicii habet quod Bellonius in sua Asiat. pereg. refert; suo in comitatu Elephantum fuisse, qui in stabulum à viâ ductus, cum esuriret, hordeum in præsepi abacto Asino occupasse. (6) sed cum deinde suam ex hordeo mensuram acciperet, promuscide divisisse hordeum Asinoque procul stanti obtulisse, ne iniquus raptor esset. (7) Docilitas eorum variis exemplis memoratur lib. 8. apud Plin. & Suetonius in Galba cap. 6. tradit: hunc ante imperium spectaculum exhibuisse Elephantis, qui ad theatri fastigium cum suo sessore conscenderit, perque extensum funem procurrerit. (8) Et Ælian. lib. 2. cap. 11. Germanicum Tiberii nepotem in theatrum duodecim induxisse elephantos, qui ad moderatoris imperium, nunc in orbem saltarent: nunc ordinatè

rursum

E

rursum graderentur. eorumque mares sex virili habitu totidemque femellæ in stola muliebri denique ad stratam opiparè mensam, quæ hominibus præparata videbatur, per lectos ordine accubuisse ac de singulis moderatè ferculis libasse. (1) Cardanus lib. 10. subtil. refert fuisse qui cum in auribus bina haberet cymbala, alternatim promuscide aptè ad choreas concussisse, dum saltarent ceteri. (2) Augerius Busbequius in suo Itinere Constant. scribit vidisse se Elephantem, qui & ad cantum alternatim motis pedibus saltitaret, & excussam in se pilam proboscide tanquam manu reverberaret. (3) Ceterum Solem lunamque veneratione quadam observant Elephantes, ut quibus sideribus plurima beneficia debeant. (4) Execrantur & inter se, & in hominibus violatam conjugii fidem. (5) Ita Ælian. l. 11. c. 15. ex historiis Indicis narrat Elephantem Altoris sui conjugem unà cum adultero in mutuis amplexibus infixis dentibus confodisse. cujus simile sub Tito Imperatore Romæ factum memorat, stragula veste prius injectâ, & cum nutritor veniret reductâ, ut scelus oculis vindicatum exhiberet. (6) In Pegu Nieremb. lib. 9. cap. 92. refert Elephantem profusis quindecim dierum lacrymis, & cibo rejecto Regis sui Annatensis in prælio cadentis mortem luxisse. (7) Vixque tandem à ministris Regis Pegu blanditiis ad cibum inductum. Non consuescunt invicem nisi in occulto. (8) Sunt qui illos decennio uterum ferre dicant, Aristoteles tantum biennio. (9) Vivunt plures annis ducentis, jam sexagesimo primum juvenes. (10) Gregatim defensionis causa incedunt, robustiore Duce. (11) Unde Troglodytæ dum eos in venatu capiunt, ex arboribus in posterioris insilire tergum solent, nervosque securi incidere. Vulneratos, infirmosque, aut fessos in medium consueverunt agmen suscipere. (12) Alibi occultis captivari fossis; alibi per femellas cicures odore grato tinctas in stabula arboribus tantùm clausa abduci solent. (13) fame deinde, immissisque telis tamdiu exagitantur, dum animo & robore cadentibus adest qui verbis blandis demulceat, impunitatem obsequentibus promittat, ac denique apposito cibo reficiat, (14) quâ capti humanitate

1) Conviva sobrii.
2) Choragus.
3) Artis docilitas.
4) Veneratio debita.
5) Castitas.
6) Adulterii vindex.
VIII.
7) Luctus in morte.
8) Verecundia
9) Partus tardus. Magna tardè proveniunt,
10) Ætas matura.
11) Primatus virtutis.
12) Infirmorum cura.
13) Seductio per feminas.
14) Blanditiis capere.

E

nitate feritatem deponunt, & parent monentibus. Musicis etiam instrumentis ad mansuetudinem emolliuntur. 1) Læsi suos cũ possint læsores persequuntur (2) Ita Hannibal cum traducere trans flumen non posset, immisit in primum Elephantum percussorem, qui cum repente in flumen se natando conjecisset, is, ac deinde reliqui, hominem sunt insectati, ut Pierius hier. lib. 2. cap. 18. suam verò in aquis maximè horrent imaginem unde turbatas facilius subeunt, neque ex iis nisi turbatis bibunt. (3) In acie, olim contra Romanos quoque ab Asianis & Africanis adhibiti. Integras armatorum ferunt turres & hostemque armata proboscide latè submovent aut profligant. Sedcum ignes, porcorum grunnitum, hircos. (4) imo mures parvos ferre non possint, ut qui per illorum cavam proboscidem in caput conscendant, (5) facile in amicam aciem retroacti & furore conciti omnia proterunt, & imperia negligunt (6) Ceterum fortiter dextrèque in acie etiam pugnare dicunt, ut Strabo lib. 15. Nam & lapidem ad intentionem jacere, & armis uti, & natare, cum opus est, visi sunt, quin & diversa linguarum callere idiomata. (7)

1) *Musica amor.*
2) *Vindictæ cupiditas.*
IX.
3) *Horror suæ imaginis.*
4) *Impuritatis fuga.*
5) *Hostis minor pellit.*
6) *Auxilium noxium.*
7) *Docilis ad pugnam.*

Figuratis significationibus abundat Elephas in adagiis etiam celebris. Unde est de re tarda sed grandi *parere elephantem*, quod Theophrastus post decennium conceptionis apud Pier. lib. 2. c. 11. fieri sentit. De re celebri *Dens elephantis* (8) propter quos præcipuè capiuntur, estque ebur. *Ex formica* vel *musca elephantum facere* (9) usurpatur in illos, qui rem vilem extollunt. In hominem durum pronunciatur *Elephanti corio tectus est*. (10) Item ἐλέφαντος διαφέρεις ὐδὲν, *Ab Elephanto nil differs*, adeò difformi ut propriam etiam umbram horreat. (11) Sic dices *Mus elephantum*, quando res parva maximos turbat. vel *Elephantus non capit murem* (12) id est Magnus parva contemnit, seu generosus animus vilia contemnit. Ceteræ figuræ ex ipsis facile historiis eminent.

F
8) *Celebris merces.*
9) *Vilis res prædicata.*
10) *Durus homo.*
11) *Deformis moles.*
12) *Parvus magno oppositus.*

X.

EQVUS notum animal pro regionis ingenio majus minusve, celerius tardiusve: Magni fortesque in Frisia Germaniæ septentrionalis ora: in Ungaria minores

E

nores celeriores & patientiores inediæ. (1) Arabici equi celerrimi aliquando continuato nocte dieq; cursu centum absolvunt milliaria. Oblatus Probo Imperatori equus, qui per dies decem pareram cursum continuaret ut Naucler. Gener. 10. quem tamen recusatum amico obtulit, quod diceret nolle se equum ita fugæ idoneum. (2) Sarmatæ ad celerem profectionem equos tenui pabulo pridie subministrato ad cursum aptissimos habent. (3) Pernicissimi feruntur equi, sed vitæ brevis, quos equæ stimulante venere ad ventum Boream, vel Austrum, vel Zephyrum (quales ad Tagum amnem) aspirantem versæ concipiunt. (4) de quibus Virg. l. 3. Georg. Ælian. lib. 4. cap. 5. Plinius Columella & alii. Jam bimi aut trimi possunt concipere; sed non nisi duodecimo aut undec. post mense pariunt. ( ) adeo pullorum amantes (nisi Hippomanes, seu tuber ante frontem pulli enatum, alia equa, quàm mater morsu esuque præripiat, tum enim amorem mater perdit) ut illorum absentium desiderio macrescant. (6) Tartaros, narrat Paulus Venetus cum prædandi gratia septentrionales partes, quas multis mensibus sol non tangit, ingrediuntur, relictis ad fines pullis, quâ libet excurrunt; ut cum redeundum, equæ ad hos reditum inveniant, qui sine hac arte inter tenebras incertus esset. Matre pulli mortua, aut sublata, altera ejusdem alendi curam subit. (7) Inter equos hermaphroditi reperiuntur, quales Nero Imp. olim omnis insolentiæ amator in Treverico agro repertos currui adhibuit, (8) ut Plin. l. 11 c. 49. Qui in Ponto equas nigro lacte, quo indigenæ alerētur, repertas etiā memorat. (9) l. 2. c. 103. Sed & Ælianus in India uno in fronte cornu equos reperiri docet, ex quo cōfecta pocula venenum omne innoxium bibenti faciant. (10) lib. 3. c. 39. Probatur Varroni maxime equus, qui est brevi capite, nigris oculis, latis naribus, auribus brevibus, amplo plenoque pectore, humeris latis, ventre modico, lumbis deorsum pressis, scapulis non angustis, spinâ duplici, caudâ ampla, cruribus rectis & æqualibus, genibus rotundis, ungulis duris, toto corpore venoso.

1) Virtus unita fortior.

2) Fuga præsidium.

3) Abstinentia roborat.

4) Natalium virtus.

5) Magna tarde proveniunt.

6) Amor parentum.

XI.

7) Amor proximi.

8) Hermaphroditi amati.

9) Rara res, lacte nigrum, & equus cornutus.

10) Venenum innoxium.

XII.

Dociles sunt inprimis equi, & : um peritum animosumque

E

ſumque ſeſſorem habeant, facilè obſervant. Ita Bucephalus poſtquam Alexandrum peritè flectentem expertus eſſet, alium deinde infeſſorem non tulit, Regiq; conſcenſuro genua etiam inflectere doctus eſt (1) Idem ubi inter medios hoſtes lethale vulnus excepiſſet, Regem tamen ante in tutum extulit, quàm ſuccumberet. Unde præter ſepulcrum, quod ei Rex condidit, urbem etiam ejus nomine excitavit. & Julius Cæſar equum habuit velociſſimum, & ſolius Cæſaris patientem, cujus priores pedes humanos digitos referrent, ideóque Aruſpices hoc illi equo imperium portendi dicerent; ſed & equo hoc flente ejusdem mors prænunciata creditur, (2) ut Sueton. in Cæſ. c. 61. celebris apud Romanos Cn. Sejo equus fuit, ut mole corporis ſingularis, ita habilitate ad omnia promptus; ſed infeliciſſimos ſemper Dominos habuit, ut in proverbium infelicis abierit: *Sejanum equum poſſidet.* (3) Nam Sejus à M. Antonio Triumviro extremo ſupplicio affectus eſt. Emit Corn. Dolabella H. S. centum millibus, ſed & hunc contra Caſſium pugnantem victumque deſtituit. Caſſius equi poſſeſſor ab Antonio victus ſibi manus intulit. Antonius, qui equum abſtulerat, ab Auguſto victus, ſimili mortis genere occubuit. Gellius l. 3. c. 9 Clodovejus Rex Gall. perquam habilem ſibique charum equum nactus, eum, ſi contra Alaricum Viſigoth. Regem vinceret, Turonenſi Eccleſiæ voto obtulit. Reus voti jam victor ſtitit equum, & oblatis centum aureis redemit. verùm equus moveri ſe loco paſſus non eſt, tanquam infra pretium cenſus. Senſit Rex, alterumque tantum obtulit, obſequentemque, ut prius, equum habuit, (4) ut Vinc. hiſt. l. 22. c. 13. Corinthi vir nobilis Joanni Pontifici ad Juſtinum Imp. profecturo equum, pro aliquo itinere conficiendo, obtulit, quo uxor viri, tanquam miti & ad omnia habili uſa fuerat. Remiſſus equus nulla deinde arte adduci poterat, ut Dominæ pareret; ideóque Pontifici remiſſus donóque oblatus fuit. (5) Greg. M lib. 3. Dial. c. 2. Tuba muſicisq; concentibus excitari ad bella equos compertum eſt. Sybaritarum in Italia equi ad ſonum tibiæ ſaltum choreasq; ducere inſtructi erant, ut Ælian. lib 16. c. 23. memorat, quod Crotoniatis eorum

hoſtibus

1) Docilitas & fides.

2) Amor & obſequium erga Dominum.

3) Poſſeſſor infelix.

XIII.

4) Æſtimatio juſta ſui.

5) Servitus honorata.

hostibus victoriam in bello attulit, quando hi tibiis ad saltum equis præludentes, eosdem ad consuetas choreas, dum pugnandum esset, converterunt. (1) Ita Olaus Mag. l. 2. c. 21. in Elandia insula maris Gothici parvos esse equos refert, singulari agilitate, ad choreas saltusque rarissimos, etiam per angustos circulos, facilè dociles. (2) Et Scaliger Exerc. 209. scribit ab Agyrta circumductum, qui posterioribus solum pedibus incederet, prioribus gesticularetur, in clunibus sedens, pelvim sustineret, vinum biberet, aliaque id genus officia obiret.

1) Deliciæ perdunt.

2) Docilitas.

XIV.

Amor fidesque equorum erga Dominos celebratur. Nam ut Plinius lib. 8. c. 42. Interfecto Rege Scytharum ex provocatione dimicante, cum victor ad eum spoliandum descendisset, insurgens illius equus ictibus morsuque hominem confecit. (3) Sic qui Antiochum occiderat Gallus Centeretrius equo illius conscenso in præceps abreptus periit. Non minus admirandum quod refert Aristot. de animal. lib. 9. cap. 47. Scytharum Regi equam fuisse ex qua mares omnes generosi nascerentur. Ex his unum ad matrem, ut consuesceret, adductum, coire noluisse, donec illa tandem alio loco eidem, velo operta, fuisset proposita. Tum verò ut eandem detectam matrem esse didicit, confusione plenus, semetipsum præcipitem interemit. Ælianus libr. 4. cap. 6. non solum hunc equum sed & matrem sese asserit præcipitasse. Tantus etiam in brutis incestûs horror. (4) Fortitudo illorum in bellis celebrata. Unde & Marti sacer olim fuit. Cum leonibus certare audent. Ita non pridem Cæsaraugustæ in Hispania equa cum leone commissa, quæsito angulo, huic tergum objecit, eique adorienti tam gravi ictu perstrinxit frontem, ut postridie extinctus sit: quamvis leo aliquantulum ab ictu hoc respirans, ne inultus occumberet, ingenti sese saltu in equam injecerit, dextroq; armo avulso, stratam confecerit, duello utrisque fatali, (5) ut Lud. Richeom. in Valedict. animæ coll. 12: Plura de equis alibi tradimus.

3) Fidelis vindex.

4) Incestus horror.

5) Duellum fatale.

XV.

Figuris variis serviunt. In proverbiis: *equis albis vehi*, est felicem esse, sive victorem, (6) Ita enim hi olim in

6) Felix Victor.

E capitolium ferebantur. Contrà *ab equis ad asinos transiit*, qui fortuna sua dejectus est. (1) *Equi senectam vivere* dicitur, vir quondam gloriosus, at in senio neglectus: (2) ut tales solent, vel malè pasci, vel curribus applicari dum succumbant. *Procul ab equinis pedibus est*, qui declinat periculum. At S. literæ figuris ab equo ductis frequentius delectantur. Equites duo Isa. 21. qui prodierunt ad singulare certamen, Hieron super hunc locum, Christum & Diabolum esse statuit. (3) Equus sub flagello: Prov. 26. v. 3. Bedæ hìc superbus est sub virga. (4) Equi tres, Apoc. 6. rufus, niger, & pallidus. August. hom. 5. super Apoc. est bellum, fames, & mors, (4) in fine mundi graviora: Equi hinnientes, signant amatores libidinis. (5) Jer. 5. ut Basilius Hexam. Equus indomitus psal. 31. populum gentilem legi Dei obluctantem, ut hic significat Hier. (6) Equus fallax ad salutem ps. 32. eidem corpus humanum designat. (7) Vide Laureti Sylvam.

1) *Fortuna excidens.*
2) *Senium neglectum.*
3) *Christus & Diabolus.*
4) *Superbi castigatio.*
4) *Bellum, fames, mors.*
5) *Libidinosus.*
6) *Refractarius.*
7) *Corpus humanum.*

XVI. *EIVLATOR* apud Nieremb. lib. 9. cap. 72. reperitur in orbe novo. Vafrum animal, canis leporarii magnitudine, quod ejulatum puerorum noctu ante villas & oppida simulans, ignaros doli, foras protrahit, interceptosque enecat. (8) Sed conscii non nisi incensis titionibus egrediuntur. Adulatoris perniciosi imago est.

8) *Adulator noxius.*

ERINACEVS, sive *Echinus* parvum instar gliris animal spinis, tanquam crinibus, armatum est, quibus contractum in globum ita se munit, (9) ut apprehendi à nullo possit, nisi juxta ventrem infundatur aqua, vel calidâ perfusum sese explicet (10) tum ex pede suspensum inedia conficitur, ut cutis vestibus expoliendis serviat, si tamen in hac necessitate suo se perfuderit lotio spinæ computrescunt. (11) Arbores conscendunt, excussisque pomis, eis se involvunt, ut spinis hærentia in cavam arborem, aut foveam transferant, & prospiciant hiemi. (12) Os caveæ plerumque geminum habent, ad meridiem & septentrionem; illudque quod ventus afflat, obturant. (13) Brasilienses echini majores simiam

XVII. æquant, &, præter fructus, columbarum & gallinarum pullos captant, ipsi, in gratum quoque cibum, pingui candi-

9) *Vis unita fortior.*
10) *Ars arte delusa.*
11) *Opes perdita, ne prosint hosti.*
12) *Annona provisio.*
13) *Effugium.*

F

candidaque carne petiti; (1) sed spicula illius venenata sunt, quæ ex ipso corpore in persecutores suos ejaculatur, qui transfixi lento toxico conficiuntur. pulvis tamen eorum demortuorum dyssenterico malo medetur. (2) ut Guliel.Piso hist.nat.l.5.21.

1) Prædatores præda fiunt.

2) Telum vulnerans & sanans.

Figuratè in proverbium abiit de homine duro *Echino asperior*, (3) & de malè cunctabundo, qui sibi noceat: *Echinus partum differt*, quod dicant stimulatâ ad partum alvo cunctari, dum prole magis jam spinosa magis pariens affligatur (4)

3) Immitis homo.

4) Cunctatio noxia.

XVIII.

FELIS vel cattus notum animal, muribus (5) avibusq;, nonnunquam & pullis gallinaceis infestum. Unde Elephantis custos felis jungi solet, ut mures arceat. (6) Mas femina salacior, hæc fœtus sui amantissima, noctu juxta atque interdiu videt, tum sæpe acutius, quòd à meridie in solari lumine visus hebetior sit. (7) Puritatis amantes, unde & sordes proprias defodiunt. (8) Bufones, serpentes, rutamque herbam aversantur; ut si hæc columbariis adhibeatur, queant arceri. Valerianam herbam adeò depereunt, ut si radicem ejus projicias, miris lætitiæ signis circumsiliant, vellicent, basientur. (9) Si in sacco clausas aliò deferas, domum tamen relictam invenient reduces. Quam licet hospes deserat, ipsæ pergent incolere. (10) Mirum est, quod Scaliger Exerc. 217. n. 9. refert Malabariam agrestes feles in arboribus alere; quæ nunc currant, nunc demissa extensaque sub cruribus pelle, ut in pedibus anserinis est, volitent, & quasi remigatione pedum tranent aërem. (11) sed majorem utilitatem habet felis Zibethica, de qua idem Exerc. 211. quæ majori & maculoso corpore, non solum in orbe altero, sed etiam in Hispaniâ, Italiâque alitur, & quoddam excrementum in loculo inter femora colligit, quod indies cochleari excipitur, gratissimique jam concretum, odoris est. Majori autem copia tunc provenit, quando animal virgis exagitatum sudat, & angitur. (12) Ex hoc quidam Ulyssipone ad 1500. aureos quotannis conficere memorantur, ut Majol. habet coll. 7. de Lynce.

5) Inimicus insidians.

6) Custodia, Vigil. Magna parvis egent.

7) Amans tenebrarum.

8) Amans puritatis.

9) Amanti omnia pulchra.

10) Patriæ domus amor.

XIX.

11) Volare sine pennis.

12) Tribulationis uberior fructus.

Figuratè adagiis locum fecit de rapaci *Felis Tartessia*: (13) sunt enim, ut ubique, sic hic rapaces. & *feli crocoton* (quod

13) Rapax.

G

(quod pretiosæ vestis muliebris genus est feli parum conveniens) cum indigno ornamentum confertur. (1) *Zibethi felis*, dicitur in delibutum odoramentis hominem. (2)

1) Indigno dignitas.
2) Delicatus.

XX.

GLIS ex majoribus est muribus, genitores senio confectos alunt. (3) hieme tota dormiunt suis in caveis atque impinguescunt magis, quàm æstivo pabulo, imò ad vegetiorem ætatem redeunt, absterso veluti senio. (4) Ædium ferè ruinam præsentientes ante demigrant. (5) Integris aliquando turmis collecti adversus peregrè adventantes pugnant. (6) Fumo atque igne, tum etiam venenis in pabulo mixtis pelli, aut enecari solent, nocturnis etiam facibus excæcati sistuntur. (7) Glis imago est somnicolosi ac pigri hominis. Unde illud, *Glire somnolentior*. (9)

3) Pietas erga parentes.
4) Quies proficua.
5) Periculum declinare.
6) Utilitas consanguinitate potior.
7) Lux excæcans.
8) Somnolentus.

GULO apud Livones Moschosque animal est nigrum pilosumque, facie felina, corpore & cauda vulpina, quod cadaveribus voracissimè pascitur, impletumque tympani instar inter angustias rupis arborumve corpus strictum ante retroque evacuat, moxque ad escas rursus implendum advolat. (9) propria gulosorum imago. Pellis brumali tempore occisi in pretio est. Quare tunc cadavere ad silvas producto, (10) insidiosis fossis, vel decipulis intercipitur.

9) Gulosus.
10) Gula perdit.

H

XXI.

HYÆNA colore ferè lupino, sed paulo hirsutior, & continuatâ per totum dorsum juba est. Cui ut Plin. l.8.c.30. Vulgus utramque naturam tribuit, ut alternis nunc mas, nunc femina pariat. (11) quod tamen Aristoteles negat, cùm alterum, ut ait, genitale impervium sit. Spina dorsi ad caput usque protensa est, ut flecti, nisi toto corpore verso, nequeat. (12) Noctu vagatur & cadaveribus mortuorum, è sepulchris erutis, vescitur. Quanquam & canes vivos quærat, unde, ut hos provocet, hominis imitatur vomitum, accurrentesque intercipit. (13) Ubi tamen hæc deficiunt, sequitur Pastorum stabula, & observato illorum nomine, humanæ vocis imitatione, scitè hos exprimit, evocatosq; occidit. (14) Ælian. l.6.c.13. præterea in dextro pede vim habere sopiendi asserit, quem noctu stabula subiens, admovensque naribus, homines lethargo sopiat, incum-

11) Libidinosus.
12) Inflexibilis.
13) Crudelitas ingeniosa.
14) Personam fingere.

H

incumbens suffocat. (1) Sic lunæ orbe pleno, suam canibus umbram injicere, quos repentè mutos stupefactosque sensibus abducat.(2) Addit Vincent. hist.nat. l.19.c.61.ex Aristotele,in Arabia genus quoddam Hyænarum esse, quæ cùm feram,vel hominem præviderit, obstupescere ac consistere immotum faciat.(3) Plin. l. 28.c.8.ait Pantheris usque adeò terrori esse; ut ne quidem conentur resistere, quin si pelles mortuarum vicinæ sint,pilos decidere Pantheræ. (4) Sed nec quenquam ab his appeti,qui ex Hyænæ corio quippiam possederit. Ex Hyæna & Leæna commixtis Crocutam nasci Plinius lib.8.cap.30.tradit, quæ & hominum pecorumque voces imitando,eosdem in insidias deducat, (5) fera inprimis dentata. Idem,Ælian.lib.7.cap.18.tradit in silvis adeò dolosè à Crocuta fieri, ut siquem ex plurium numero suo vocat nomine, sensim recedat,iteratoq; compellet, dum longius seductum impunè enecet.(6) Vide plura apud Majol.col.7.

1) Somnus fallax. 2) Vmbra lethalis. XXII. 3) Obstupefactio. 4) Inimicus implacabilis. 5) Personam fingere. 6) Insidiæ.

HYSTRIX de Erinaciorum genere est, leporino ore, acutis dentibus,auribus penè humanis, spinis partim albis, partim nigris, duorum vel trium palmorum,utrimque acuminatis, quas in canes, aut homines insequentes jaculatur. (7) In dumetis ferè latitat, & noctu sæpius egreditur,ut poma,rapas,panem, &c. rapiat. (8) Hieme suis cavernis reconditur. Cinis hystricum combustorum partus conceptos solet continere. (9) Asperi iracundique hominis figura est.

7) Tela improvisa. 8) Fur. 9) Immitium mors grata. XXIII.

I

ICHNEVMON mus Indicus quoque, seu Pharaonis dictus,magnitudine felis,sed longior, & cauda veluti serpentina,pilis lupinis,rostro suillo, dentibus felinis ac peracutis:amphibium animal, &,ut Ælian. l. 10. c. 48. censet, hermaphroditum, quod alternatim concipere queat ac parere. Pugnare tamen inter se, ait, & victos sortem feminarum ac pariendi onus subire. (10) Ceteru. vivacissimum animal,& semper lusibus intentum, (11) ventorum tamen & frigoris impatiens, ubi alterius animalis sinu calefieri nequit, in seipsum, velut erinaceus, convolvitur. Nullum hostem formidat, omnes aggredi audet, canes, equos,camelos,elephantes,serpentes maximos. (12) Crocodili dormientis os aper-

10) Victor vir. 11) Ludicrorum amans. 12) Audacia ad pugnandũ.

apertum (ut trochilos avicula ejus ex more dentes purget) subit, ut Plin. l. 8. c. 25. & intestina corrodit, hepate ejusdem delectatur, (1) felem tribus dentium ictibus conficit. Sensim humi reptans ad prædam conspectam procedit, tum repentè in posteriores erectus pedes insilit. (2) Contra aspidem tamen pugnaturus, antè volutatus in luto, in sole apricatur, dum siccus, velut sub lorica, incedat. (3) Gillius cicurem habuit, ut c. 11. ad Cardinalem Armaignacum scribit. Idea magnanimi, sed parvi est hominis.

1) *Hostis domesticus.*
2) *Magnanimus.*
3) *Providè armatus.*

CAPUT LXXI.

Literam L usque ad O comprehendit.

I.

LEO Rex animantium, animal generosum, jubis circa caput collumque velut coronatum. (4) Quæ tamen ut leænæ desunt, ita & eis catulis, quos hæc ex Pardo concepit. (5) Cujus consuetudo ut leonem fallat, vivo flumine odorem contractum solet abluere, ne ab ultore adulterii leone discerpatur. (6) ob cujus timorem adultero quandoque adhæresçit (7) Feminæ primo partu quinque ferunt catulos, perque annos singulos deficiunt singulis, dum post unum omnino sterilescant. (8) Apertis catuli nascuntur oculis, (9) sed adeò imbecilles, ut post alterum vix mensem nitantur pedibus. Soliciti pro catulis postquam pepererunt, nonnisi obliquis à cubili excedunt, aut ad idem redeunt itineribus, ut venatores fallant. (10) pro eis ad mortem usque dimicant, nec aliter loco cedunt. (11) Leæna enim cæcè, dejectis in terram oculis, ne objecta sibi formidet arma in sectatores catulorum irruit. (12) Ubi raptos sibi absenti cognovit, impotenti ira furit, persequiturque. (13) Ceterum dolis ac suspicione carent, nec limis quenquam intuentur oculis, aut sustinent ita intuentē. (14) Nec multitudine facilè, nec armis terretur, sed in medias sese turmas immittit, (15) atque illum ante omnes persequitur, à quo plagam accepit, cujus aliquan-

4) *Rex.*
5) *Nothus.*
6) *Purgatio sceleris.*
7) *Adulteri.*
8) *Defectio.*
9) *Nativitas illustris.*
10) *Via tutior.*
11) *Defensio suorum.*
12) *Pugna cæca.*

II.

13) *Doli expers.*
14) *Audacia*
15) *Injuriarū memoria.*

aliquando vindictam in plures annos memor reservat. (1) Ubi tamen vi armisque se premi sentit, objecto plerumque pectore, quod debiliora sint ilia, sensim pugnando recedit, aut si terga vertat, fortissimis caudæ ictibus se tuetur. (2) quam si sub femora contrahat timoris concepti est argumentum. (3) Quod, cum oculos insequentium se latere existimat, celeri fugâ fieri est observatum. (4) Saltu tamen, nisi invadens, non utitur, quando & cauda utrumque latus diverberans, sese excitare consuevit. (5) Rotarum tamen orbes circumacti, strepituque inanes currus, (6) gallinaceorum cristæ cantusque, (7) & maximè ignes terrent. (8) Gregatim vix incedit, nec leænam quidem admittit sociam, suis ubique viribus fisus. (9) Somnus illi modicus, nec in hoc quidem clausi oculi, palpebris ad tegendum insufficientibus. (10) Ignei hi atque in tenebris etiam fulgentes sunt. (11) Jam senes, ubi ad venatum minus idonei sunt, quandoque urbes subeunt intrepidi, ut prædam quærant: 12) quanquam raro cibum sumant, triduanæ etiam patientes inediæ, (13) potum multò rarius affectent. (14) Pueris feminisque & subjectis, omnique imbelli præda abstinet, cum gravior hostis potest sperari. (15) In arena capream negliget, & bovem invadet. (16) Demissâ ille caudâ clementiam, (17) erectâ indignationem spirat. (18) Satur longè est tractabilior, esuriens ferocit. (19) A teneris enutritus facile cicuratur. (20) Etiam beneficiis capi, atque ad humanitatem traduci potest. (21) Necessitas illum subjicere hominibus visa est, & denique ad obsequium inflectere. (22) Variaque & admiranda harum rerum exempla circumferuntur. Ita Ælianus libr. 7. cap. 48. narrat Androclem servum Româ profugum, ignarumque in via in spelæum leonis quietis gratia divertisse, leonique reverso seque ob læsum ex spina pedem submittenti, evulsâ hunc spinâ sanasse. Sed leo hic in Lybia captus Romam delatus est. Androcles verò etiam post aliquod tempus interceptus, atque ad feras damnatus, cum in arenam produceretur, ab hoc leone quamvis impasto, agnitus, & reverenter blandéq; cum omnium stupore exceptus, atq; ab immissa deinde Pardali etiam

L

1) Injuriarum memoria.
2) Magnanimitas.
3) Metus constantis.
4) Fuga occulta.
5) Excitatio.
6) Mundi inconstantia.
7) Timor inanis.
8) Timor gehennæ.
9) Fiducia sui
10) Vigilantia
11) Virtus emicat.

III.

12) Senium delirum.
13) Abstinentia.
14) Sobrietas.
15) Parcere imbellibus.
16) Generositas.
17) Clementia
18) Indignatio
19) Fames stimulat.
20) Educatio bona.
21) Beneficiorum vis.
22) Necessitas.

L

1) *Benefactorem tueri.* defensus, (1) quæ res tam leoni, quàm servo (quem Gellius lib.5. c.14. Noct.Att. Androdum vocat) peperit
2) *Amicitia dispariam.* libertatem. qui deinde indivulsa amicitiâ convixère, muneribus passim tota urbe donati. (2) Plerisque acclamantibus: *Hic est leo hospes hominis*; *hic est homo medicus leonis.* Neque illud memoria indignum est ex Ælian. lib. 4. c. 45. quod cum juveni ferarum domitori canis, ursa, & leo essent, simul educati, & familiares, & ursa denique colludens cani, offensaque, illius ventrem lethali ictu afflixisset, leo atrocitatem facti
3) *Ultio sceleris.* indignatus, ursam justa ultione discerpserit. (3) Plus admirationis etiam Leo habet, qui Gerasimo Abbati,

IV.

ob evulsam è pede spinam, tota deinde vitâ, etiam in oneribus pro asino (quem custos amiserat) sufferendis servivit, donec ejusdem sepulchro incumbens
4) *Fidelis ad mortem.* extinctus est. (4) ut Sophron. in prato spirit. memorat. cap. 107. & ex eo Majolus coll. 7. Leonem ægrum
5) *Rex aduae decores plectat.* ferunt carnibus simiarum devoratis sibi restitui. (5) Philost. l. 3. c. 1.

Figuris latè servit. Unde adagia nata sunt: *Ex ungue*
6) *Magnus in parvis.* *leonem.* (6) in hominem qui ex parvis fortiter gestis,
7) *Terror inanis.* se magnum ostendit. De viro forti nequicquam territo: *Leonem larva territas.* (7) De forti irritato:
8) *Irritare fortem.* *Leonem stimulas.* (8) De periculoso negotio: *Leonem radis*: vel *Leonis catulum alis.* (9) De consortio tali
9) *Periculosa res.* *Leonina societas*, vel *leonem chorda vincire..* (10) Sunt
10) *Societas periculosa.* & *Leones Megarensium* celebres, qui dum illos contra hostes urbem invadentes è caveis laxarent, ab iisdem malè discerpti interière. Pier. lib. 1. cap. 8. In sacris
11) *Christus.* literis modò Christum leo designat. (11) Gen. 49.
12) *Diabolus.* Isa. 15. &c. Modò diabolum, (12) ut Job. 4. 1. Petr. 5. &c. Leunculi duodecim in solio Salomonis. 3. Reg. 10. designant, (13) juxta Gregor. lib. 30.
13) *Apostoli.* mor. cap. 11. Apostolos. Leo habitans cum ove, Isa. 11. juxta Hieronymum in hunc locum, Principes
14) *Ecclesia Christi.* cum populo in eadem Ecclesiâ congregatos. (14) Est & mortis imago. Psal. 21. hominis rapacis. Osc. 3. justi,
15) *Fidens Deo* Deo fidentis, (15) Prov. 20. Isa. 21. &c. Vide plura alibi tradita.

LEPUS

L
V

LEPUS animal timidissimum, (1) ideoque non vulpium tantùm, & aquilarum; sed & accipitrum, corvorum, ac mustelarum insidiis prædæque exposi- tum. (2) fertilissimum simul, cum superfœtet, addatque concepti conceptum, singulisque mensibus pariat. (3) Unde Athen. lib. 9. observatum, in Astypalæa leporum ignara, memorat, quòd Antiochi Gonatæ temporibus duo in hanc regionem illati, intra anni spatium tantam posteritatem reliquerint, ut plures sex millibus caperentur. Ælian. libr. 13. cap. 12. Hermaphroditos in his esse memorat, qui & impleant, & impleantur, patres juxta matresque. (4) In Ithacam Ulyssis patriam illati moriuntur. (5) In Propontide bina habent jecinora. Femina suam per diversa loca spargit sobolem, (6) ne simul possit amittere. Montani reliquis majores sunt; campestres velociores. hieme aprica loca incolunt, sub myricis ferè abditi. cubilia nunquam intrant; sed remoto saltu petunt; ne ex pedum vestigiis, canumque odoratu prodantur. Unde & remotè pabulatum excurrunt, tum ut exercitentur, tum ut magis cubile lateat, sinuosis huc anfractibus feruntur confusisque vestigiis, ne ex semita prodantur. (7) leni somno sopiuntur ad quemvis strepitum excitati. (8) In ascensu velociores sunt, ob primos pedes breviores posterioribus. (9) flexo sæpè cursu canes propius instantes deludunt: & quandoque succumbentes transilire patiuntur.

1) Timidus.
2) Hostibus expositus.
3) Fecundus in partu.
4) Luxuriosi.
5) Exilium fatale.
6) Prudentia.
7) Cautè incedendum.
8) Somnus fallax.
9) Ardua fugienda.

VI.

Figura timidorum sunt, unde, ut Cromer. l. 6. Boleslaus 3. Pol. Rex Palatino suo contra Russos ad Haliciam profugo, leporis pellē, coluq; cum fuso submisit. (10) Cujus ille ignominiæ impatiens laqueo vitam absolvit. Hinc & adagium: *leporis vitam vivit*, in timidè latentem: *lepus dormiens*, insimulatè dormientem. Et illud Græcorum: ἕλκει λαγὼς λέοντα χρυσίῳ βρόχῳ, (11) Lepus leonem vinculo trahit aureo: in fortem à timido largitione corruptum. S. literæ Lev. 11. leporis tanquam immundi animalis, quod ruminaret quidem, sed ungulam non divideret, (12) esum olim vetabant: prisci gentiles laudabant, quod formosos redderet. Unde Martial. in Gelliam turpem ludit, quòd *leporem nunquam ederit. Lib. VII.*

10) Abjecti animi.
11) Fortis à timido captus.
12) Immundus.

L

1) Sodomiticus. Lauretus ex Tertul. de cibis Jud. ex lepore lege vetito turpem puerorum amorem mysticè prohiberi censet

2) Fenerator. ob promiscuum in venerem animal. (1)Item ex Isychio

3) Timidus armatus. in Lev. 11. per leporem intelligit Judæos ad malum veloces, ad bonum timidos. per superfætantem (2) ex Basil in Psal. 14 hom.2. feneratorem. Lepores cornutos reperiri (3) Jonstonus in hist. an. notavit.

VII.

4) Vorax. *5) Mordax.* *6) Pertinax.* *7) Impudens* *8) Delirus.*

LUPUS vorax animal,(4) rictu amplo, splendentibus oculis, dentibus serratis acutisque,(5) oblongo oris rostro, collo brevi obstipoque,(6) genitali osseo, cani reliquo corpore non dissimilis, (7) amatorium in cauda villum ferre creditur. cerebrum cum luna illi arescere ac decrescere Albertus refert. (8) cor, si exsiccetur,

9) Continens. *10) Fames condimentū.* *11) Hostem caute aggredi.* *12) Concupiscentiæ nihil satis.* *13) Cura liberorum.* *14) Vires jungendæ.* *15) Fames improba.*

odoratum est. Coeunt duodenis tantum anni diebus; abstinent ceteris. (9) Cum omne pabulum deficit, terrâ ventrem implent. (10) Equos à fronte, boves à tergo imbellibus locis aggrediuntur. (11) Ovillâ inprimis delectantur, ideoque ingressi caulam pleraſque interficiunt, atque in cumulum congerunt. (12) Unde & plantam in Scythia agniformem devorant. Pro catulis prædam jam ante devoratam evomunt, paulo grandioribus anserem, aut agnum offerunt. (13) Ubi præda difficilior agenda, quidam eorum ululatu accersit ceteros, ut gregatim invadant.(14) Deficiente præda in orbem acti, qui præ ceteris debilior corruit, reliquis prædæ est.

VIII

16) Delicati. *17) Terrore fugari.* *18) Præventio juvat.* *19) Terror aliorum.* *20) Vulnera quæ prosunt.*

(15) Homini parcunt si præda belluina adsit, ceterùm hujus semel gustati, ac præsertim infantium carne gaudent,(16) ideoque prægnantibus maximè infesti sunt. Fugantur lapidum strepitu & concussione, his, qua parte percussi sunt, putredinem vermesque trahunt. tympani etiam sono terrentur, scintillisque excussis de silice:(17) Quem infesti priorem vident hominem, raucescere faciunt. (18) Oculus lupi conspectus, & percussa pellis, & stercus sparsum, & suspensa ad præsepe cauda, cetera terret arcetque animalia. (19) Equus, ubi lupinum intestinum sepelitur, viam non transit: ubi vestigium ejus terit, obtorpescit. Quos tamen momordit lupus equos, generosiores sunt, quos ex agnis sapidiores, quamvis lanæ pediculos cieant. (20) Si fides ex intestinis ovium cum fidibus lupinis, eâdem in cithara

L

thara jungantur, illas dissilire ferunt. (1) Persuasum Ægyptiis, quod prægnans equa, si lupum tetigerit, aboriat. (2) Sed & ingenio quodam lupi agunt. cælo nubilo venantur, ut facilius lateant. (3) fluvios transmissuri, robustiore prævio, caudis mutuò apprehensis sese fulciunt. (4) Ovem quandoque aure prehensam currendo secum ducunt, hæresitemque cauda à tergo inflicta propellunt. (5) Capris frondes salicesque, ut alliciant, porrigunt. (6) aliquando turmatim noctu viam pagorum obsident, moxque unum de suis immittunt, qui irritatos post se canes in has insidias abstrahat. (7) Guagn. l. 10. memorat, aliquando Parisios ingressos esse, magnamque illic hominum utriusque sexus edidisse stragem; ut capienti lupum, aut occidenti, lege constitutum præmium sit. (8) Lupum cervarium Plinius l.8.c.22. refert, aliquando dum respicit, captæ ante se prædæ oblitum, ad aliam non captam properare. (9) Admiratione dignum, quod tradit Majol. coll. 7. in Hassia captum à lupo puerum, educatum inter catulos lupino alimento, lupinis etiam moribus, quadrupedem cæpisse procurrere, at denique tardiorem à rusticis inventum & Henrico Hassiæ Principi oblatum esse. (10) Ita & alium à venatoribus inter feras captum, humanisque imbutum moribus ad annum vixisse octuagesimum. (11) Priorem verò sæpe contestatum gratiorem sibi olim luporum, quàm nunc hominum esse consuetudinem. (12) Lupis etiam, (præter Scythicum leoni ferè jubato similem iráque perpetuá inflammatum) domari, ac pro custodia fideli villarum oviumque contra lupos alios assuefieri posse, (13) exemplis compertum est. Cujus egregium specimen P. Gasp. Schott. in Phys. cur. l.8.c.84. exhibet.

1) Discordia. 2) Timor noxius. 3) Cautela. 4) Axilium mutuum. 5) Dux ad mortem. IX. 6) Esca dolosa. 7) Ex insidiis opprimere. 8) Hostem in castris invadere. 9) Præsentia negligere. 10) Educatio fera. 11) Emendatio. 12) Consuetudo altera natura. 13) Educatio corrigit.

X

Figuris variis adhibetur. sic avido alienorum dicitur: *Lupus hiat*. frustrato spe sua, *lupus circa puteum errat*. (14) frustra scilicet aquam hic quærens. prædam frustra reposcenti, *lupo agnum tentat eripere*. (15) obmutescenti vel rauco: *lupi illum videre priores*. (16) in furto deprehenso & fugienti: *lupus ante clamorem festinat*. (17) constanter perverso, *lupus pilum mutat, non mores*. (18) in ambiguo discriminis constituto: *lupum auribus tenet*.

14) Avarus. 15) Spes frustranea. 16) Præda desperata. 17) Obmutescentis. 18) Fur fugiens.

L

1) *Periculosa præda.* 2) *Hæreticus.* *tenet.* (1) In S. literis hæretici imago hominis lupus est, qui potissimum ovili Christi Insidiatur. (2) ut Cypr. contra Novat. Matth. 7. Luc. 10. Lupus rapax Benjamin Gen. 49. Saulem denotat: ut Hier. in Isa 11. 65. Lupi voraces Jer. 5. tyrannos, raptores, avarosque designant, ut Ambr. ser. 59. Clem. Alex. exhort. ad Gent. 3) *Meretrix.* Lupæ (3) olim etiam meretrices ab rapacitate dictæ, unde lupanaria.

XI.

LUTRA ex amphibiis est, Castore aliquanto longior graciliorque, canino capite dentibusque, vulpinis cruribus; sed planis, membranaque distentis ad natandum posterioribus. (4) Hæ juxta lacus in cavernis latitant, ad quosvis pisces capiendos promptæ, (5) quanquam & herbis fructibusque vescantur. Locis quibusdam (ut in Suecia) cicures, pro piscatoribus serviunt. In antro ex ramis superius sibi cubile sternunt, (6) ubi loco sicco quiescant. Jejunæ adverso flumine feruntur, at jam saturæ secundo. (7)

4) *Adulator. Inconstans.* 5) *Piscatores periti.* 6) *Paterfamilias providus.* 7) *Opportunè.*

LYNX è genere luporum cervariorum est, parvo capite, oculis fulgentibus, & visu acutissimis, quibus remota etiam montium penetrat (8) parvis auriculis, barbata felis instar, molli pilo per latera albicante, nigrisque maculis distincto, velocissimi cursus. (9) Harum urinam scribit Plin. lib. 8. cap. 38. in gemmam conglaciari lyncurium, carbunculo fulgenti similem. (10) Hic Exod. 39. in tertio ordine rationalis positus animositatem, (11) secundum Lyran. designat. Ab hac lynce *oculus lynceus*, hoc est, visu acer, in adagiis est, Quanquam alii à Lynceo Argonauta, acutissimi visus homine, derivent.

8) *Visus acer.* 9) *Velox.* 10) *Pretiosum ex vili.* 11) *Magnanimitas.*

M

XII.

MANTICHORA apud Indos animal est leonis magnitudinem æquans, colore rubrum, canis instar villosum, facie penè humana, triplici dentium acutissimorum ordine, (12) pedibus & unguibus leoninis, caudâ scorpionis modò tereti, & aculeo plusquam cubitali finita, (13) per latera caudæ utrimque emergunt aculei, quos pedali magnitudine, vibrata in quamcunque partem scitè caudâ, ejaculatur, feritque eminus lethali semper vulnere. (14) succrescunt deinde in locum emissorum tela nova, exhaustâ nunquam pharetrâ. (15) Cumque

12) *Concupiscentia triplex* 13) *Finis lethifer.* 14) *Iaculator funestus.* 15) *Arma prompta.*

Cumque humanis delectetur carnibus, homines potissimum, nec singulos tantùm, verùm & collectos invadit. (1) pernicissimo ad instandum fugiendumque cursu, ingenti robore. Catulos Indi venantur, caudasque saxis infringunt, ne aculeos proferant. (2) Voce mixtum fistulæ tubæque concentum imitantur. (3) Ita Ælian. lib. 4. c. 20. cui Arist. l. 2. c. 1. Plin. l. 8. c. 21. consentit.

1) *Audacia.* 2) *Exarmati.* 3) *Musica fatalis.*

XIII.

MARIPETVS animal apud Japones canis magnitudine est, auribus brevioribus, molli pilo, coloris aurei, esui humano aptum, quod postquam in silvis terrâque consenuit, (4) mare subit, atque illic sensim ex quadrupede in piscem transformatur, (5) testisque Almeida captum vidit, quando parte una squammas pinnasque jam induerat, parte etiamnum altera quadrupes. (6) Vide Nierembergium libr. 9. hist. nat. c. 47.

4) *Renovatio inventa.* 5) *Metamorphosis.* 6) *Peccator monstrosus. vel Ecclesiastico politicus*

MARTES minor felibus è genere mustelarum acutissimis mordax dentibus, (7) magnorum ædificiorum tecta, silvasque abiegnas, & faginas libenter incolit, gallinas jugulat, earumque ova exsorbet. (8) Illius excrementa moschum redolent. (9) Pelles amantur, & in pretio sunt. Genitale osseum, quod rasum tritumque stranguriæ medetur. (10) Plinio l. 29. cap. 4. ictis dicitur.

7) *Mordax.* 8) *Latro, ac prædo.* 9) *Pretium rei sordidæ.* 10) *Utilitas vilium.*

XIV.

MONOCEROS, sive unicornis, animal minimè frequens: in S. tamen literis celebratum. (11) Ælian l. 16. c. 20. equi magnitudine, jubâ ac pilis fulvum esse, pedibus expeditum, sed digitis pedum, ut elephantes, indivisis, apri caudâ, cornu uno in fronte oblongo nigroque in acutissimum mucronem desinente præditum asserit. (12) quod aliis amicum, cum suo genere implacabili pugna decertet. (13) Ita ille sed Paulus Jovius lib. 18. histor. cornu hoc bicubitale & eburneum esse meminit, singulari adversus venena pollere virtute: & hoc inserto bestiam purgare fontem, priusquam bibat. (14) Excidere hoc senibus, uti cornua cervina. (15) Tale & Venetos Solimanno Turcarum Imperatori & Clementem Pont. Regi Galliarum Francisco dono obtulisse: quod regiis impositum mensis, ipso sudore suo venena

11) *Solitarius.* 12) *Armo noxia.* 13) *Consanguineorum osor.* 14) *Medicina præsens.* 15) *Senium non pugnax.*

M

1) Horror sceleris. 2) Arma occulta. 3) Virginitatis amor.

venena prodat. (1) Marcus Polus l. 3. c.15. tradit apud Indos diversis locis reperiri : cornu tamen neminem lædere ; sed lingua pinnis armata. (2) Albertus M. de an. l. 22. ait, hoc animal virginum amore captum, atque in earum sinu reclinatum capi. (3) cui plures fidem derogant: quanquam idem Greg. l. 31. mor. c. 13. Isidor. Beda aliique tradiderint.

XV.

4) Sterile conjugium. 5) Voluptatis mancipia.

MVLVS ex asina & equa natus, suum non proseminat genus, (4) ideoque solius voluptatis causa congredientes adumbrat. (5) Unde & August. de civit. Dei lib. 15. c. 17. in arca Dei servatum esse negat, nec Deus principio mundi condidisse videtur, quia abs se condita progenerare jussit. Quas Aristoteles lib. de admir. c. 68. in Cappadocia Cretaque fecundas esse mulas censet, ex alio sunt genere Hinnorum, nisi quæ olim prodigiosè pepererint, (6) ut factum historiæ tradunt. aliàs in proverbium abiit: *Cum mula pepererit*, hoc est, nunquam. Muli ex onagro & equa nati velocissimi sunt, sed animo magis indomito. (7) Mos qui semel mulis adhæsit, vix potest corrigi. (8) Ita sunt, qui non nisi ante ceteros progredi velint, quos frustra retineas, aut subordines. (9) Inter usitatos strepitus interriti, re insolita ac levicula quandoque expavescunt, atque in cursum effunduntur. (10) Magis astuti sunt asinis. Unde is, quem cum sale Thales Milesius agebat, (ut refert Ælian. lib. 7. c. 37.) cum fortè in aquam prolapsus onus sensisset imminutum, ideoque postea sub eodem onere sæpius in aquas devolveretur. (11) Thales ut dedoceret, oneravit spongiis, sub quibus rursus prolapsum, cum onus gravari sensisset, deinde abstinuit. (12) In pulverem fessi facilè etiam cum onere devolvuntur. Cui pulveri corporibus humanis insperso vim mitigandi amoris venerei esse sentiunt. (13) Muli vino poti calcitratu abstinere feruntur.

6) Prodigium. 7) Degener. 8) Moris tenax. 9) Primi loci appetens. 10) Terror stultus. 11) Lapsus voluntarius. 12) Correctus salubriter. 13) Amoris remedium pulvis funebris.

XVI.

14) Bajulus. 15) Auxilium vellaus mutua.

Figuratè mulus hominem ferendis oneribus destinatum signat. (14) Unde *muli Mariani* olim dicti milites, qui ex C. Marii instituto, cogebantur in furca præter arma commeatum suum ferre. Ita in proverbiis est, de hominibus vilibus sibi invicem auxiliantibus, *mutuò scabunt muli*. (15) vel *mulus mulum scabit* : vel etiam

cum

M

cum improbi se laudant invicem: vel ironicè si maledicant, aut percutiant. In S. literis per mulum intelliguntur, qui libidini tantùm voluptatis causa vacant. (1) sic Angelus Tobiæ dicit c. 6. v. 17. *Suæ libidini vacant ut equus & mulus.* Deinde Eunuchi non propter Deum, sed homines castrati. (2) Isaia 14. monente: *Ne dicat Eunuchus quoniam lignum sum aridum.* S. Hier. super Zach. 14. v. 15. &c. Vide Lauretum.

1) Conjuges luxuriosi.

2) Eunuchus

XVII.

MVS, ut ortu suo, ita & exitu satis est mirabilis. Aristoteles l. 6. c. 37. de fecunditate eorum sic scribit. Femina prægnans in vase miliario aliquando conclusa, haud multo post recluso vase, musculos centum viginti peperisse reperta (3) Quin addit rescitcam in Perside esse murem feminam, in cujus alvo fœtus feminini etiam prægnantes fuerint. Et mures si salem lambant sine coitu juxta quosdam repleri. (4) Quibus Plin. l. 10. cap. 65. suffragatur. In Thebaide cum pluit grandine, mures in terra reperiri, partim carne, partim cœno constantes (5) Ælian. lib. 2. c. 56. testatur. In Ægypto mures pilis duris erinaceorum instar nascuntur, ut Arist. l. c. In Pôto mures albi sagacissimo gustu sũt (6) ut Plin. l. 8. c. 37. hieme conduntur, pabulo in specus ante congesto. fasces herbarum supini inter pedes accipiunt, cauda ad specum per alios tracti, ideoque illo tempore detrito dorso sunt (7) Residentes in clunibus, binis prioribus pedibus tanquam manibus utuntur, posterioribus solis non rarò gradiuntur. Quales & Ælian. in Ægypto l. 15. c. 26. collocat. Et Gillius ad Cardin. Armaig. c. 11. in Arabia, ait, reperiri majores felibus mures, qui erecti ut homines gradiantur ac saltent prioribus pedibus velut manibus usi. (8). Inter albos mures & Armenius celebratur, omnes sordes ita exosus, ut si ante ingressum caveæ locentur, citius mortem perpessurus sit, quàm se fœdaturus. (9) ut Pier. hier. l. 13. cap. 35. Murium copia variis locis hominibus infesta, nonnunquam etiam patria expulit. Azotii, post captam arcam 1. Reg. 5. a muribus plures trucidati. Ex Gyaro Cycladum insula Varro apud Plin. l. 8. c. 29. tradit incolas a muribus fugatos. (10) Idem quibusdam Italiæ populis evenisse Ælian. l. 17. c. 38. testatus est. Hattonem

3) Fecundus in partu.

4) Conceptus virginei.

5) Concupiscentia.

6) Gustus acer

7) Annonæ provisio.

XVIII.

8) Mimi.

9) Impuritatis horror.

10) Hostium multitudo premit.

tonem Archiepiscopum Moguntinum in Epitome sua hist. lib. 1. Sifridus anno Dom. 923. memorat ita infestatum à muribus; ut, cùm in continenti non posset tuto persistere, ad rheni insulam turrimque confugerit, quo per aquas consecuti mures, denique eum confecerint. (1) Extatque hodiedum in rheno à muribus compellata turris murium. Cui simile de Polono Principe in hist. Cromeri, & de quodam Divite à Nauclero ann. Dom. 1071. quem cum mures invasissent, ad mensam sedentem, intactis convivis reliquis, provolantem deinde ad navim insecuti, illic confecerunt Sed hæc non sine vindice Numine naturam excedunt. In Libya aquam horrent mures, ex qua si biberint moriuntur. (2) ut Plinius lib 10. cap. 73. In Scotia quoque Argadiam regionem tangere nequeunt, hæc enim illis terra exitialis est: ut Ortel. in Scotia. Hoc mortuorum cinis boni adfert, quod cum melle instillatus, aut rosaceo decoctus aurium dolorem sedet. (3)

1) *Vindex Deus ubiq.*

2) *Haustus lethalis.*

3) *Mortuus vivo præstat.*

XIX. *Figuris* multis idoneus est. Nam ubi res vilis post magnæ rei spem producitur, illud in usu est Horat. *Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.* (4) vel, *mus pro leone*: ubi Zoilus quispiam, & aliorum invidus reprehensor, carptorque frequens describitur. *Muris in morem,* (5) qui optima quæque in panibus, & fructibus primum carpunt. Unde Erasmo Roterodamo huic vitio obnoxio citò per anagramma dictum, Erasmus, *eras-mus.* sic & *muris interitus.* (6) de contempto homine intereunte, vel cito moriente dictum est. *Mus piscem gustans*, (7) de periculoso experimento. *Mus uno non clauditur antro,* (8) de homine, vel luxurioso, (cum mus salax animal sit) vel in periculis provido usurpatur: ut *Mus Armenius*, de homine casto. In Sacris literis sordes, & vitia mures designant, (9) ut Lev. 11, 29. mures aurei, (10) 1. Reg. 6. pœnitentia pro sceleribus.

4) *Expectatio delusa.*

5) *Zoilus.*

6) *Mors vilis*

7) *Experimentum periculosum.*

8) *Luxuriosus. Providus*

9) *Sordidi, vitiosi.*

10) *Pœnitentia.*

XX. *MUSTELA* vel vulgaris, vel silvestris est, in his Martes & ictis est, de qua supra. vulgaris circa guttur alba, corpore fere rutila, in Septentrione sæpius alba, in cavernis fœnilibus stabulisque habitat, & præter mures talpasq; vespertiliones & serpentes (quos præmandens

ore

M

ore rutam innoxiè aggreditur) etiam avium, ut columbarum, gallinarum, cornicum, cervorumque ova exsugit, interemptarumque avium gaudet sanguine, (1) omnium odium metusque, sed & ipsum animal timidum est, quamvis cum cattis pugnare ausit, & lepores multò se majores invadat. Catulis visum deperditum herbâ quâdam restituit. (2) Si in rabiem concitatur, morsus ejus lethalis est. (3) Fimus earum, dum liberæ sunt, odoris grati est. Basiliscis tamen exitio. (4) ut Plin. l. 8. c. 21. Quin omne jumentum Ælian. l. 6. c. 21. mustelam reformidare asserit. Pro ætate colorem variant. (5) Facile cicurantur, si allio affricentur dentes. (6)

Mustela alia ex silvestribus est, quæ Furo, seu Viverra dicitur, colore ad album ex buxeo vergente, quæ haud difficulter cicuratæ, ligneisque servatæ capsis, in cuniculorum cavernas, aut avium in muris nidos, ad cuniculos vel aves extrahendas immittuntur. (7) Feminis veneris desiderium exitiale est, nisi ad marem admittantur. (8) partus triginta diebus cæcus. (9) ubi primum videt, ad venationem proficiscitur. (10) Concitatæ ad iram excrementa fundunt oderata (11) Testiculi Mustelarum alligati mulieribus, partus continent. (12)

XXI.

Mustela Zibellina fulvi coloris, in partibus Septentrionis, apud Russos, Lithuanos, Moschovitas frequens, in silvis avibus insidiantur, (13) perquam agiles & inquietæ. pelles earum in pretio, quæ reliquis in arca rebus subjectæ sensim feruntur emergere. (14) Soli expositæ corrumpuntur. (15) Excussæ sæpius à blattis præservantur, & absynthii ramis involutæ. (16) Vide Schott. l. 7. c. 57.

In Sacris profanisque literis Mustela furacis hominis imago est. Unde in proverbio est: *Mustela sebum*. (17) hoc est, furaci rem porrigis desideratam. Ita de illo, qui furaces domi alit, aut infausti rem ominis possidet, dicitur: *Mustelam habet* (18) Immundis sordidisq; etiam Lev. 11. 29. accensetur.

ONAGER, silvestris asinus est, pernici cursu; sed quo facile

1) Hostis multorum.
2) Cæcitas depulsa.
3) Calumnia.
4) Exitiale bonum.
5) Iudicium mutat ætas.
6) Mitigare.
7) Prædo.
8) Incontinentia.
9) Natales obscuri.
10) Venator.
11) Ira salutaris.
12) Festinatio noxia.
13) Auceps.
14) Emergere ex imo.
15) Publica lux noxia.
16) Mortificatio.
17) Fur.
18) Infelix.

M

1) *Defectio.* facilè deficientes & anheli capiuntur. (1) Ubi in virides herbas incidunt præ gaudio rudunt, seque capi citius

2) *Intemperantia.* patiuntur, quàm abstinent. (2) Homine conspecto sæpè, ut attoniti, in iisdem vestigiis accedentem prestolantur; at dum manum extendit ad capiendum, fuga pernici

3) *Fortuna lubrica.* fallunt (3) Africa ut Plin. l. 8 c. 30. scribit, eorum ferax: ubi mares polygami integro feminarum gregi præesse gaudent, (4) ideoq; gravidas custodiunt, & compertos

4) *Polygami.* ex iis mares fœtus castrant, (5) ne regno per hos exci-

5) *Eunuchi inviti & Zelotypia.* dant; at feminæ, ut possunt, repertis latebris, ab illorum se oculis subducunt. (6) Apud Indos equi magni-

6) *Posteritatis amor.* tudine, & cornu cubitali in fronte armati reperiuntur, qui tamen felle careant. (7) Rarum est quod Albertus

7) *Mansuetus.* Magnus refert l. 22. de an. Onagros æquinoctii tempore duodecies interdiu, totiesq; noctu horas ruditu suo di-

8) *Horologiũ.* stinguere (8) Alia vide supra de Asino.

In S. literis non infrequens onagri *figura* est. Sic Judæi libertatem à lege quærentes dicuntur, Oseæ 8.

9) *Liberi.* v. 9. *Onager solitarius sibi.* (9) Et vagi in libidine

10) *Libidinosi.* Jerem. 2. v. 24. *Onager attrahens ventum amoris sui.*

11) *Prædones.* (10) Et hæretici ac prædones, *Onagri in deserto vigilantes ad prædam.* (11) Job. 24. v. 5. Vide plura apud Lauretum.

O XXIII.

ORYX ex caprarum silvestrium genere unicornis & bisulcus, contrario ad caput verso pilo vestitur, (12)

12) *Perversus* in Africæ locis arentibus sitis expers, aquam tamen in vesica colligit, quæ mirifice hominis sitim, non in præ-

13) *Sobrius.* sens modò, sed & futurum tempus sedat. (13) Ut pro-

14) *Sitis remedium.* inde hac iter habentes sumptam ab hoc animali aquam, vel ipsum secum animal habere socium laborent. (14) Ita Albertus Magnus l. 22. ex Plinio locis diversis, qui addit l. 2. c. 40. sub ortum caniculæ, tanquam ejus side-

15) *Divina contemplari.* ris adventum præsentiens, fixis oculis eam cæli plagam

16) *Mathematicus seu Astrologus.* intueri, (16) conspectoque sternutari sidere, ac veluti adorare (16) In S. literis Deut 14 v. 5. mundis accensetur. *Illaqueatus oryx.* (17) tamen Isa. 51. v. 20. significat

17) *Captivus.* hominem ob scelera captum.

18) *Simplex.* OVIS animalium simplicissimum (18) & mansue-

19) *Mansuetus.* tissimum (19) habetur, obsequens voci ductuique

pasto-

pastorum, (1) innoxium omnibus, (2) multis tam ad lautas mensas, quam vestes opesque utile. (3) Concipiunt ferè mares spectando aquilonem, feminas austrum. (4) Agni statim à partu in toto grege discernunt matrem. (5) Pro regionis diversitate majores minoresve sunt. Trium cubitorum caudam in Arabia, & sat ingentem in Africa trahere dicuntur. (6) Omnes infirmo sunt capite, (7) & facilè scabiem concipiunt, totumque inficiunt gregem. (8) quæ ferè ex macie, & pabuli defectu est. Decennio solent vivere, generantque à bimatu ad novennium.

1) Obsequens. 2) Innocens. 3) Victus & amictus. 4) Intentio distinguit. 5) Ingenium præcox. 6) Finis bonus. 7) Iudicium infirmum. 8) Societas noxia.

Agnus, ubi succrevere cornua, audaciam ferociamque induit, (9) quæ cornu juxta aurem terebrato residet. Aries dicitur qui generat, vervex cui inversi, vel exsecti testiculi sunt. In Peru ad asellorum magnitudinem excrescunt carne optima: in Arabia excornes sunt arietes, (10) Celebratus est aurei velleris aries, (11) sed fabulosus: tum dux ille inter cælestia sidera, non minus fictus. (12)

XXV.

9) Pugnandi libido. 10) Inermes. 11) Celebris. 12) Gloriosus.

Figuræ hinc crebræ ducuntur. Homo simplex atque insipiens *ovis* (13) dicitur. ita divitem indoctum χρυσόμηλον *ovem auream* (14) dixêre. Quia verò μῆλον græcis tam pomum, quàm ovem significat, Hercules ovibus abactis poma aurea sustulisse fingitur. Et veteres quod ex ovibus bobusque multam confici pecuniam non ignorarent, his primò æs signarunt (15) Unde etiam manavit *bovem habet in lingua*, quod idem dici de ove poterat, quò hominē pecuniâ in judicio corruptum significarent. De infido rerum custode rectè usurpatur *ovem lupo commisisti*. (16) sive *agnum tradidisti canibus*, (17) qui simplicem litigatoribus objecit. De Ariete pauciora non occurrunt. *Arietis ministerium*. (18) illi convenit, qui servitii & obsequii specie nocet, ut aries ferit cornibus, vel qui ingrato ministrat, ut pascens arietem cornibus petitur. (19) Cui tamen magis illud quadrat: *Aries nutricationis mercedem persolvit*. In rixæ pugnæque cupidum dicitur: *Arietem emittit*. (20) ut in lascivum: *Aries cornibus lascivit* (21) In S. literis Ovis, Agnus, & Aries (22) variis locis Christum figu-

XXVI.

13) Insipiens. 14) Dives indoctus. 15) Divitiæ. 16) Custos infidus. 17) Litibus implicitus. 18) Obsequium fallax. 19) Serviens ingrato. 20) Pugnæ cupidus. 21) Luxuriosus. 22) Christus.

figurant. qui est *Agnus Dei sicut ovis ad occisionem deducitur. Aries in vepribus.* Gen. 22. Sunt fideles. Unde
1) *Martyres.* Christus Petro: *Pasce oves meas*, &c. Martyres, ut ps. 43. *Dedisti nos tanquam oves escarum.* (1) Oves perditæ,
2) *Peccator.* (2) peccatores: Matth. 9. Uxor sub viro: 2. Reg. 12. quam
3) *Uxor.* David ab Uria rapuit. (3) Oves in macello congestæ, (4) damnati, qui *sicut oves in inferno positi.* Sic per Arie-
4) *Damnati.* tes gregis Duces, (5) locis diversis, Apostolos, vel Do-
5) *Pastores.* ctores, pastoresque intelliges. Vide Hieron. Laureti Sylvam.

CAPUT LXXII.

Literam P ad V usque complectitur.

I. PARDUS, qui & Leopardus; ut femina Pardalis & Panthera dicitur, cani venatorio similis mole corporis, leonino, aut potius, felino capite, maculosa,
6) *Pulchritudo fallax.* & velut oculata pelle. (6) grato, ut colore, sic odore feras alliciens ceteras, quas interceptas dilaniet. (7) Ho-
7) *Illecebra noxia.* mini infensissima ejus repentè faciem, oculosque invadit.
8) *Diabolus.* (8) Unde si in imagine hominem objicias, hanc dilacerabit. humani tamen stercoris inprimis aman-
9) *Impuritatis amans.* tissima est. (9) ut qui intercipere feram cogitant, hoc, ubi transit, ex alto quopiam loco in vase suspendant, ad quod exilire non desinit, donec viribus deficiens suc-
10) *Cupiditas multos oppressit.* cumbat. (10) adversus haustum aconiti venenum hoc illi præsens remedium est. Nam si tactas aconito car-
11) *Gula noxia.* nes devorent, (11) (quo modo etiam captari solent) citra hoc remedium extinguuntur. Vini etiam potu obje-
12) *Ebrietas fallit.* cto, quem mirificè captant, ebriæ capiuntur, (12) ut Pier. l. 11. c. 30. Quia caput illis torvum, oculi ardentes os in-
13) *Venator insidiosus.* gens, dū feras captant hoc studiosè occultant. (13) Plin. l. 8. c. 17. Gallinas alliumque adeò aversantur, (14) ut si
14) *Odium bonorum.* quis ex illo jure perfusus fuerit, hunc relinquant. Plin.
II. l. 29. c. 4. Earum oculi in tenebris refulgent, in sole
15) *Amor tenebrarum.* obscurantur. (15) In armo feruntur habere maculam
16) *Inconstantia.* lunæ similem, (16) quæ cum eâdem incrementa ca-

piat

P

piat ac detrimenta. saltu perquam agiles, pelle adeò dura sunt, ut ferro non cedat. (1) Bitim, ex genere pardorum, si mulier conspexerit, morbo afflatur. (2) Semel tantum pariunt, quod primo ejus partu fœtus moræ impatiens, unguibus matricem dilaceret. (3) Quare & à partu matres domi resident, Mare victum procurante. (4) Licet cicurari vix possint, tamen Ælian. l.6.c.2. refert agno domestico, ob familiarem convictum, etiam in fame pardalim pepercisse. (5) Ad simias captandas in Marusia, ut eas alliciat, emori sese abjecta sub arboribus fingit. (6) Cumque dein simiæ insultant, ut credunt, mortuæ, easdem captat. (7) Unde in fallaces manavit proverbium: *Pardi mortem adsimulat* (8) Vide Erasmum. In S. literis *varias significationes* habet, aliquando Deum peccatores punientem designat: ut Ose. 13. v.7. *Ero sicut pardus in via.* (9) Hæreticos item raptores, depravatos affectus, Isa. 11. v.6. Jer. 5. v.6. Cant. 4.8. Denique hominem vafrum & inconstantem, Jer. 13. v. 23. *Si mutare potest pardus varietatem suam,* (10) *& vos poteritis benefacere.* Quin & Antichristum. (11) Apoc. 13.

1) *Obduratel.* 2) *Aspectus noxius.* 3) *Proles ingrata.* 4) *Cura familiæ.* 5) *Familiaritas conciliat.* 6) *Mors simulata.* 7) *Mortuis non insultandum.* 8) *Fallax.* 9) *Deus vindex.* 10) *Hæreticus inconstans & varius.* 11) *Antichristus.*

PENA est animal catelli instar circa Bengulam, ut habet Nieremb. l.9.c.76. quod ubi tigridem conspexit, hanc, perpetuo latratu consectatur, quo admoniti homines feræq; à tigridis se subducunt ferocia. (12) Idea boni Concionatoris est hæreticos & diabolum infestantis. III.

12) *Concionator.*

POEPHAGVS animal Indicum est, ut habet Ælianus l.16.c.11. timidissimum, licet equi magnitudinem duplo excedat. (13) Caudâ tamen nigricante speciosâ, & humano pilo subtiliore, appetitur, (14) idque inprimis à mulieribus. Unde insidiis petitum, hanc ut evadat, inter femora occulit, atque ita subsistens, expectat venatores, se aut non videndum, aut non quærendum existimans. (15) Imago est stolidi subterfugii.

13) *Timidus gigas.* 14) *Finis spectandus.* 15) *Finis oblivio. Subterfugium stultum.*

R

RHINOCEROS molis elephantinæ bestia, nisi quod brevioribus sit pedibus, suillo ore, cornu in naribus uno longiore, (16) alteroque minore in dorso, utroque for- IV

16) *Nasuti ac sagaces exploratores.*

5) Armorum preparatio. fortissimo, eminente, quod cum elephanto pugnaturus (cujus nascitur hostis) ad saxa exacuit, (1) & ventrem subiens petit, quo marte Olyssipone anno 1515. elephantem in arena stravit. (2) Est cute durissima, veluti clypeatis testis, buxei coloris, obarmata, quæ telis non facilè pervia est. (3) Hanc tamen Elephas, ubi prior valentiore proboscide rhinocerotem complexus est, facilè dentibus longioribus proscindit. Cornu in pretio est, quo venena enervantur. (4) Delectatur, ut sus, sordibus. (5) homini nisi lacessitum non facilè nocet. Lacessitum, per statas etiam in silva remorantes arbores, magna vi persequitur. (6) Vide Ælian. l. 17. c. 40. Plin. l. 8. cap. 20. Majolum coll. 7. & Schottum. l. 8. c. 49. In figuris, ut minus obvium est animal, ita & minus est frequens. illud vatis in nasutulum circumfertur: *Et pueri nasum rhinocerotis habent.* Et illud in S. literis Num. 24. v. 8. *Deus eduxit illum de Ægypto cujus fortitudo similis est rhinocerotis.* (7) cui illud Deut. 33. v. 17. convenit: *Cornua rhinocerotis cornua illius*, quibus fortitudo extollitur.

1) Victor virtute.
2) Armatus.
4) Antidotū.
5) Sordidus.
6) Ira tardior gravis.
7) Fortitudo parta.

V. SCIURUS ἀπὸ τ̃ σκιᾶς κ̀ ὀυρᾶς ab umbra caudæ dictus, magnitudine gliris. priores pedes, velut manus, adhibet excorticandis nucibus aliisque usibus. (8) cauda quasilli instar, in sole pro umbra, in transiliendis arboribus pro ala, in tranandis dum cortici insistit, aquis, pro velo est. (9) Cavernam, non unius aditus, qua parte ventus ingruit, sensu præcoci obturat, reclusâ alterâ. (10) ut notat Plinius lib. 8. cap. 38.

8) & (9) Idoneum pluribus.
10) Providus.

VI. SIMIUS & Simia Cercopitltheco (de quo supra) cognatum animal πίθηκος græcè dictum, facie, manibus, mammisque ac toto corpore hominem penè referens. (11) quanquam & hirtâ sit pelle, & formâ varium. Petulans ac mimicum animal, quidquid ab homine videt fieri, imitatur. (12) Quare & venatores hac potissimum arte fallunt. Nam ut Ælian. l. 17. c. 24. sub iis quibus sciunt arboribus versari, aut pedicas induunt: aut aquâ lavant faciem, viscosâ mox aquâ substitutâ, quibus discedentibus cum simiæ easdem imponunt pedicas,

11) Turpis homo.
12) Mimus.

S

pedicas, mox hærent nexibus implicitæ, (1) vel cum faciem visco lavant, pili palpebræque cohærescunt, & sic captæ excæcatæque intercipiuntur. (2) vel etiam ad objecta descendunt specula, in quibus se suamque formam, hebescente sensim visu, avide contemplatæ occupantur. (3) Facile cicurantur, & colludere hominibus, præsertim infantibus gaudent, (4) in novilunio semper lætiores, tristiores in interlunio. (5) Actiones hominum graviores etiam exprimit; ut Ælian l.5.c.26 vidisse se memorat simiam, quæ aurigæ munus obiret, habenasque equi nunc adduceret, nunc remitteret, flagello etiã impelleret. (6) Et Schottus l.8.c.71. se spectasse refert simium pueri more vestitum, equo insidentem, unâque ex freno manu regentem equum, alterâ transeuntibus honoris causâ pileum deponentem. (7) Astutum simiæ factum in aula Julii II. Papæ refert Majolus colloq. 7. quæ cum castaneas prunis sepultas vellet eruere, cattum vicinum amplexa, ejus pedibus, frustra obluctantis & ejulantis, arreptis eruit, ut suis parceret. (8) Mirificè catulos amant, amplexanturque, & ostentant, ceu rem pulcherrimam aliis, à quibus vicissim sic gaudent tractari. (9) Cum geminas plerumque pariant, ita alteram mater amat, quod observat Pier.l.6.c.17. ut alterius obliviscatur, adeoque videatur odisse: illam verò sæpius morosè inter brachia amplexando enecet, (10) quo amisso, ad alterius curam revertitur. Gaudent combibonibus; ipsæque ad ebrietatem vinum hauriunt, quâ arte etiam captari solent. (11) Collusores quandoque, ad feritatem reversæ, malè tractant, pueros que ac canes strangulant. (12) Caudatæ apud Brasilos fortissimæ sunt. In Zeilan insula olim Indigenæ simiæ dentem pro Numine observarunt. Unde Rex Pegu Lusitanis pro redimendo simiæ dente centies mille aureos obtulisse fertur, (13) ut Majol.l.c.ex hist. Sinensi.

1) Exempla fallunt.
2) Fucus & decor malè quæsitus.
3) Complacentia sui stulta.
4) Innocentia delectat.
5) Stultus ut luna.
6) Rector insolens.
7) Prudentia ætate major.

VII.

8) Potentior imbecilles premit.
9) Pulchrum cuique suum est.
10) Indulgentia natos perdit.
11) Ebrietas noxia.
12) Familiaritas nimia perdit.
13) Impensa stulta.

VIII.

Figuris copiosè famulatur. Nam in proverbiis varia hinc sunt, ut in illos qui turpem rem amant ipsi turpes. *Simia simiæ pulcherrima est.* (14) in parum dignos honore, *Simia in purpura.* vel *simia est simia, etiamsi aurea*

14) Similis simili.

S

1) Habitus regem non facit
2) Deformis ornata.
3) Vafer.
4) Ridiculus
5) Impudens.

aurea gestet insignia.(1) vel in deformem cultu meretricio ornatum: *Simia fucata.* (2) vel in vafrum, non facilè captandum: *simia non capitur laqueo.*(3) vel in ridiculum *barbata simia.* (4) vel in despectæ vitæ, generis, aut formæ homines: *simiarum pulcherrima deformis.* vel in mimum hominem puerumve : *simia est.* vel in impudentem, *tergum simia,* (5) quod nudum exhibet. In S. literis pauca de his nisi quod 3. Reg. 10. v. 22. Salomoni ex India allatæ sint, cum pavis , adulatorum & superborum in aula ideæ.

IX.

6) Ambigua, ænigmatica, obscura res.
7) Secreta Principum consilia sint.
8) Exempla fortes juvat.
9) Mortis secretum.
10) Immortalitatis cura.

SPHINX , inter simiarum genera , animal superiori parte hominem referens , glabro, & mammis candidis tumescente , pectore , dorso hispido, caudâ nigri coloris oblongâ, (6) apud Troglodytas Æthiopes nasci solitum, quod Pier. in Hierogl. l. 6. c. 11. se apud Gallum circulatorem , incessu saltuque exercitatum vidisse memorat. Hoc templis Ægyptiorum præfigi solitum, sacra mysteria obscura esse arcanaque debere indicabat. Ob quam notam Augustus literas suas obsignare sphingis imagine solebat, (7) ut arcana silenda esse moneret. Donec, cavillantibus nonnullis, quòd ænigmata scriberet, Alexandri imagine codicillos insigniret, (8) ut Sueton. in Augusto. Rex Ægypti Amasis sphingi è marmore simulacrum tantum erexit, ut solius capitis per frontē ambitus centū duos pedes cōplecteretur, longitudo esset pedum 143. ut Plin. habet. l 36. c. 12. in qua ipse Amasis sepultus latere creditur, (9) estque ante pyramidem altissimam collocata , in qua erigenda 60. millia hominum annis viginti laborasse feruntur. (10) De sphinge & Oedipo nota fabula est:

X.

11) Paterna prolis cura.
12) Ira inconsulta.

SV, juxta Nieremb. l. 7. c. 74. animal Indicum apud Patagones, est leonino capite, sed per mentum genasque barbato, & humanæ, præter rictum oris , utcunque faciei simili: lato pectore , sed arctis cum ventre lumbis, caudâ oblongâ & villosâ sciuri ; sub quâ , dum venatores fugit, catulos dorso suo insidentes tegit. (11) Figuram Schottus p. 1088. exhibet. In foveas cespitibus tectas adactum præcepsque , dum captum se videt , præ rabie & generositate catulos obtruncat. (12) moxque

horri-

horribili rugitu oppugnantes territat, caſſiſque rictibus (ut ferociſſimum eſt) petit: (1) donec ſagittis preſſum ſuccumbat, & pellem eximii roboris in prædam cedat. Ceterùm,ut filios alit & portat; ita jam ſenio languens ab eis ali portarique memoratur: Eximio mutuæ pietatis exemplo. (2)

1) Furor irritus.

2) Pietas paterna & viciſſim filialis.

λ I.

SVS animalium maximè brutum,ut Plin.l.8.c.51.cui animam pro ſale datam antument. Bis in anno parit, quatuor menſium fœtu gravidum, vicenos quandoque parit,alendo vix par,cum totidem ubera requirat,ut lactet.(3)Proprium aliquando fœtum devorat.(4) Morbis anginæ ſtrumæque inprimis obnoxium, ad viginti annos vivit. Amiſſo oculo citius extingui credunt. (5) Obliquum caput in inceſſu,& cruor in radice ſetæ dorſo evulſæ,eſt valetudinis afflictæ nota. Immundum Judæis animal, ideoque in cibis quoque prohibitum.(6) Sordium,cùm eſu, tum volutabro delectatur. Sexaginta diebus pingueſcit,ſed magis,ſi à triduana inedia ſaginationem ordiaris.(7) Juvabit caſtrari,etiam feminas. (8) M. Apicius carica fico ſaginabat, ſatiatumque mulſi potu necabat. (9) In deliciis Romanis fuit, ob ferculorum,quæ hinc eſſent,varietatem: ideóque cenſoriis tabulis proſcripta à cœnis abdomina, glandia, vulvæ, teſticuli, ſyncipitia verrina. (10) Pernas Germani æſtimant,& in apris,caput aprugnum.(11) Solidum aprum Romanorum epulis primus intuliſſe fertur P. Servil. Rullus,ut hic notat Plin. In Macedonia Sues mutas eſſe Ælian.l.3.c.34. tradidit.Cornutas(12)inÆthiopia l.5. c.27.& quadricornes quidem l.17.c.10. Apros verò in Perſide reperiri docet Marc.Polus l.1.c.24. Spinis crinitos,quas in venatores canesque perſequentes eminus jaculentur (13) ut avertant. Vide Majol.Col.7.& ſuprà de Apris plura.

3) Fecunditas

4) Impietas in proles.

5) Cæcitas gravis.

6) Immunditia cavenda.

7) Abſtinentia utilis.

8) Caſtitas prodeſt.

9) Deliciæ mortiferæ.

10) Temperantia.

11)Epulæ.

XII.

12) Arma ſtultorum.

13) Defenſio juſta.

Pierius de Porco lib.9.cap.1. addit,Ægyptios ſacerdotes ſummè averſatos, quod animal turpe ſit, ac luna deficiente eorum corpora vitientur,quique lac ejus biberint putida ſcabie lepráque inficiantur. (14) Et c. 3 ait,hinc Elephanti quoque maximè inviſum animal eſſe,(15) ut Antipater hac arte à Megarenſibus profligatus

14)Leproſi.

15) Ignavi fortibus inviſi.

S

tus sit, quod sues pice illitas, injectoque pilis igne inflammatos in ipsius elephantes immiserint. Leo etiam congredientem sibi porcum erectis setis horreat (1) c. 4. Hinc & Ægyptii si suem tetigissent, cum ipsis ad flumen vestibus expiandi (2) abibant. c. 9. Ad detestationem quoque Menis Regis sui, qui populum ad luxum luxuriamque traduxerat, illi columnam Thebis erexerunt, cum effigie (3) porci. c. 13. Coluerunt tamen Ægyptii porcum inter monstra cetera, tanquam symbolum & Numen tenebrarum: (4) quòd depressos humo oculos habeat, neque ad cœlum, nisi cum stupore, elevet. c. 23. Quin & Romani in labaris & clypeis hoc signum prætulere. Nec solum laborantes insania porcum mactare soliti, (5) verum & nuptias inituri, suem mactabant Veneri. (6) & confecto bello inituri pacis federa mactabant porcam, juramento super hanc fidei præstandæ concepto. (7) Vide Pier. in Hier. l. 9.

1) Fortis ignavum fugiens.
2) Pœnitentia
3) Degener & luxuriosus.
XIII.
4) Ventri debiti.
5) Insaniam relinquere.
6) Amores vagos deserere.
7) Pacis federa.

Figuris pluribus jam hoc pridem hoc animal adhibitum. Ita crassus inhabilisque homo *Sus pinguis* (8) dicitur, quod hi aliquando ita pinguescant, ut moveri vix possint, & ut nõtavit Plin. sorices in eorum tergo nidulentur. (9) In hominem non tantum voracem seu gulosum, sed etiam spurciloquum convenit, *Os porci* (10) quemadmodum Sargium Rom. patrio nomine, non vitio morum, dictum fuisse Pier l. 9. c. 9. memorat, ideóque cum in Pontificem lectus esset, nomen permutasse. Sed Bœotii quod ventri gulæque dediti essent, *Porci* cognominati sunt. Vnde in proverbium de ejusmodi hominibus abiit, *Sus Bœotica.* De homine vero rudi indoctoque, qui peritiores se instruere præsumit *Sus Minervam* (11) dicitur. De luxurioso *Sus in volutabro luti.* (12) De ineptè agenti, *sus saltat.* (13) De homine post mortem aliis utili, *sus mortua prodest.* (14) de pravi ingenii homine honesta tractanti. *Sus inter rosas.* (15) de crasso, vel sordido in cõsultè agenti, *Sus non ruminat.* (16) Talia autẽ animalia in S. Literis immunda sunt. In calumniatorem invidum, vel ob scelera plexum *Sus Salminea.* quibus, si destruxissent segetes, excutiebantur dentes (17) ut Ælian. l. 5. c. 45. In S. Literis modò Porci im-

8) Inhabilis.
9) Sordidus.
10) Gulosus & turpiloquus.
11) Rudis peritiam instruens.
XIV.
12) Luxuriosus.
13) Ineptus.
14) Vtilis mors.
15) Inconveniens.
16) Inconsultus.
17) Calumniator punitus.

immundos Lev.11. & Mat. 7.v.6. peccatores (1) modò præváricatores legis divinæ Isa.65.v.4. modò Judæos, (2) secundum Lupert.c.7.super Matth. vel hæretici, ut Hilar.in Matth.8. ut sunt porci in quos conjecti Dæmones (3) modò ipsos Dæmones (4) juxta Hier. quod hi locis immundis,ut sues,delectentur. 1)*Peccator* 2)*Iudæus.* 3)*Hæretici.* 4)*Dæmones.*

XV.

TALPA muribus grandioribus similis,at suillo rostro,quo terram effodit.oculis,sed absque luce, visúque præditum animal, (5) ideóque terræ ac tenebris addictum, acutissimi tamen auditus, quo remotissima etiam explorat. (6) Persuasum olim divinaturum absentia futuraque,quisquis cor eorum recens palpitansque devorasset (7) Exempto etiam vivis dente, si admoveatur dentibus hominis doloriferis,prodesse. (8) ut Plin.l.30.c.3. Quibus ex l. 8.c.29.addit ex M.Varrone suffossum à Talpis in Italia oppidum,ut à cuniculis in Hispania. A ranis civitatem in Gallia pulsam: à locustis in Africa. Ex Gyaro Cycladum insula incolas à muribus fugatos: in Italia Amyclas à serpentibus deletas.(9) &c. In figuris & adagiis est *Talpa cæcior*: in hominem stupidum, & ignorantem. (10) Sed illi cæcissimi de quibus Isai. c. 2.v.20. quod *adorarint talpas & vespertiliones* (11) quales sunt qui sequuntur gentiles & hæreticos. 5) *Cæcitas avari.* 6) *Attentio avari.* 7) *Propheta.* 8) *Simile simili.* 9) *Minima non negligenda.* 10) *Ignorans. Stupidus.* 11)*Sectarius.*

XVI.

TAMANDRVA in Brasilia est animal canis magnitudine,sed brevitate & crassitie anteriorum crurium tardius.his tamen fortissimis, sedendo in tergo contra invadentes pugnat. (12) Setosum est,adeóque duro tergore,ut, sagittis vix penetretur (13) Oblongo collo, & exiguo est capite,in quo illi os,sine hiatu,rotundum instar annuli: unde linguam, velut è vagina gladium, ad trium depromit pedum longitudinem,quâ in formicarum latibula insertâ, dum imprudens adhærescit formicarum exercitus, mox eductus in cibum servit. (14) Ita Iosephus ex Brasilia an.1560. 12) *Defensio justa.* 13) *Patientia sustinet.* 14) *Credulitas noxia. gula & lingua fallax.*

XVII.

TARANDVS bovis magnitudine, asini colore. caput majus cervino,nec absimile, cornua ramosa, ungula bifida,villus ursorum, tergus durissimum. (15) Illud mirum, quod timore proditionis, arborum, fruti- 15)*Obscurum genus.*

cum,

T

1) *Adulator.* cum, florum, omniumque ubi latet colorem locorum, ipsis etiam villis induat, (1) quòd idem *Lycaon* apud Indos jubata cervice facere dicitur. Ceterum *Thoes*, quod luporum est genus, habitum, non colorem mutāt,
2) *Servire tēpori.* hirti in hieme, æstate nudi. (2) Hæc Plinius tradit l. 8. c.34. ut & Arist. de admir. c.29. Ælian. l 2. c.16.

XVIII. *TAXVS*, qui & Meles dicitur, fele major, sed infra vulpem, ad cujus tamen naturam accedit, villosa & rigida pelle, colore ex nigro alboque permixto est. (3) Cuniculis, anseribus, pullis, avibusque insidiatur (4) frequens in alpibus. Mira arte latibulum conficiunt plurium operâ, unumque ignavum in dorso prosternunt, (5) & egesta humo onerant, moxque per pedes apprehensum mordicus extrahunt (6) ut Olaus l.18. c.18. Hac arte quandoque tantum vice unica palearum foliorumque in caveam inferunt lecto sternendo, quantum homo sub brachio ferre nequeant. Cum ob pedum brevitatem canes aliasque bestias effugere nequeat, resupinus iisdem dentibus pedibusque repugnat (7) Vulpes inimica, ut noceat, latibula excrementis conspurcat, ac fœtore replet, ut sordium odio aliò migrare cogat. (8) Excæcatus senio in fovea remanet, atque aliorum ope nutritur. (9) Brumali tempore si victus deficiat, in ediâ & somno pingvescit. (10) adipe tamen, ut crescente luna augetur, ita decrescente imminuitur. (11) Si in montibus venator instet, pedibus caput obvolvens sese agit præcipitem. (12) Vide Schottum l.8. c.74.

3) *Vafricies.* 4) *Gula delicata.* 5) *Labor coactus.* 6) *Servitus vilis.* 7) *Defensio justa.* 8) *Invidia. Infamia.* 9) *Pietatis obsequium.* 10) *Abstinētia utilis.* 11) *Inconstantia.* 12) *Electio minoris mali.*

XIX *TIGRIS* leporarii canis magnitudine collo tamen breviore, maculosa pelle, dentibus unguibusque magis acutis, oculis igneis, facile omniū ferarum velocissima audacissimaque: cum quodvis animal, etiam elephantes, ausit aggredi. (13) boves mulosq; impacto in cervicem pede sternit. (14) Hominib. æquè infestum, quamvis in occidentali India Hispanis parcere, opprimere Indos, in provincia Bambæ albos homines non tangere, nigros enecare, (15) *Linschottanus in Itiner.* tradiderit. Cum quibusdam quoq; canibus misceri compertum est. (16) Bubalorum fimo pellitur (17) & ad tympani sonum insaniens seipsum quoque discerpit (18). Mas prolium curam

13) *Audacia.* 14) *Robur.* 15) *Discretio. Personarum acceptio.* 16) *Torus illegitimus.* 17) *Horror peccati.* 18) *Furor insanus.*

V

ram non gerit, sed femina, quæ fecunda est plurium mater. (1) Unde Venatores absentibus fœtus omnes auferunt, seque in equos coniiciunt, quos si redux tigris ablatos consectetur, unum venator abjicit, quem illa rapidissimo ad specum cursu referens, mox iterum à tergo instat, dum venator alio rursum abjecto sensim se in navim, aut tutum subducat. (2) Ita Plin. l. 8. c. 18. Eandem objecto teneri per viam speculo, in quo suam imaginem pro catulo prenset. (3) docet *D. Ambros.* l. 6. Hex. c. 6. & Albertus M. Tigres brasilæ cum impastæ sunt, viribus acres, velocissimæque, jam pastæ adeò ignavæ, à *Maffeio* l. 2. rerum Ind. feruntur, ut à gregariis canibus vinci fugarique soleant. (4) *Nierembergius* hanc feram baculo circa renes cæsam vinci facilius frangique tradit. (5) Tigridem in cavea mansuefactam primus omnium Romæ Augustus exhibuisse fertur.

1) *Mater prolis amantior.*
2) *Velocitas ingens.*
3) *Amor sui.*
4) *Gula gravat.*
5) *Ferocia fracta.*

XX.

Figura tam apud sacros, quàm profanos scriptores est velocitatis, ferociæque, & Job. 4. v. 11. cupiditatem quoq; humanam significare videtur, (6) quæ abstinentia premitur.

6) *Cupiditas*

XXI.

VRVS Bisons, ac Bubalus, de Boum, sive Taurorum silvestrium specie est. quanquam à quibusdam confundantur, rectius ab aliis distinguuntur. In Scythia dicit Plin. l. 8. c. 15. jubatos esse bisontes, & Uros sine jubis, excellenti vi ac velocitate, bubalos verò in Africa vituli, aut cervi potius, similitudine. Uros Alber. M. l. 22. de an. tradit tantum in cornib. & cervice possidere vim; ut equum cũ equite arreptum in sublime mittat, rursusque exceptum cornibus ventilet (7) Surius in Comment. ad an. 1501. tradit bisontes jubatos, barbatosque, brevi capite, pilis moschum redolere, adeòque productis in fronte lata cornibus esse, (8) ut tres iis insidere homines facile possint. Vide supra de *Bove & Bonaso* quem Albertus M. loc. cit. *Zumbram* appellare videtur, cui trium cubitorum cornua sint, quibus uti Urus equitem, velut pilam jactet; (9) stercore vero ejecto crepituque ventris, canes ac venatores sese insequentes obstupefaciat. (10) Vide *Majol.* coll. 7. ubi Urorum cornua regiis mensis poculisque adhiberi solita tradit. (11)

7) *Fortitudo.*
8) *Iratus. impudens.*
9) *Pugnator robustus.*
10) *Impudentia.*
11) *Humilitas exaltata.*

VRSVS

U

XXII. *URSUS* cane villatico major, pelle spissa pilosaque, posterioribus sæpe incedere pedibus ac prioribus manuum instar uti solitus. hiemis initio cum ursa humano more jungitur, ac deinde separatis in latebris continenter agit, (1) dũ ursa pepererit. Venere tantum prolis causa utendum ratus. Parit die tricesimo, & ut plurimum quinos, sed informes tantum massas, in quibus nec oculi, nec pili, sed soli ungues eminent, quos tamen lambendo sensim figurat (2) illosque tanquam volucris ova in sinu, pectori admotos, fovet. (3) Specus si desint ramorum fructicumque congerie ædificant impenetrabiles imbribus. In quibus hieme quatuordecim diebus gravissimo veterno sopiti, (4) unde nec vulneribus quidem excitantur, pinguescunt: adipe contra defluvium capillorum aliosque morbos idoneo. Ab his diebus residunt, & priorum pedum suctu vivunt. (5) Memorant & carnes eo tempore ursorum coctas si asserventur increscere. Oculi eorum hebetantur crebrò, quâ maxime causa favos appetunt (6) ut apes, vulnerato ore, hanc misso sanguine levent gravedinem. Invalidum Ursis caput est, ideóque ex montibus arboribusque se præcipitaturi obtendunt pedes capiti (7) colaphoque nonnunquam infracto exanimantur. (8) Arborem quam conversi petunt, aversi descendunt. Tauros, ex ore cornibusque eorum, pedibus omnibus, suspensi, fatigant pondere, solerti stultitia. (9) Hæc Plin l.8.c.36. tradit. His addit Aristoteles c.140 de admirandis. Dicunt genus esse quoddam albarum ursarum in Mysia, quæ cum Venatores insequuntur, talem emittunt anhelitum, ut canes putrescant. (10) Si magis cogas, pituitam ex ore fundunt, quâ & canum & hominum ora intumescant, adeò ut vel mors, vel cæcitas sequatur. (11) Plures ejusmodi ursos eosq; prægrandes, qui & in oceano mersi pisces venentur, Olaus l.18. c.20. & Albertus M. *de urso.* ille memorat. (12) Ille etiam c 27 ad choreas in Lithuania & Russia erudiri, ducique tibiarum cantu, docet (13) Cap. 14. tradit, apes in Russia silvestres cavas arbores melle implere, cujas cum admodum cupidi raptores ursi sint, rustici clavam ligneam ferreis armatam cuspidibus

1) Castitas.
2) Informis formatas.
3) Suum cuique pluchrũ.
4) Torpor.
5) Abstinentia.
XXIII.
6) Medicina
7) Cautela.
8) Infirmum caput.
9) Industria vincit.
10) Meretrix
11) Luxuria excæcans.
12) Piscator industrius.
13) Institutio prodest.
XXIV.

u

cuspidibus affigunt arborum ostio, quam dum amore mellis, capite impacto, amoliuntur, læsi concidunt (1) & dum prædantur præda fiunt. Lepidum est quod in sua historia de Moschovitis narrat, rusticum illic ex arbore in illius cavitatem, melle plenam, devolutum, biduo inexplicabili hæsisse visco, melle tamen quo tenebatur pastum. Cum ursus superveniens, tergo se primùm, ut solent, eódem dimisit, quem ut sensit, posterioribus apprehendens villis, rusticus strinxit arctissimè, quo ex hac captivitate per validos ungues eluctante, rusticus simul extractus est, urso in fugam effuso. (2) Nec minus admirandum quod Lud. Richeomus in lib. de valedict. Animæ colloq. 12. narrat, ante decem annos evenisse in Sabaudia Nicodemo Valerio perito Venatori, qui ursam catulis fretam, & ex antro observato obviam, cum irrito sclopi ictu petiisset, brachio dextro per illam apprehensus est, sclopo simul è manibus excusso, ut is desperatione plenus, in feræ dorsum, velut eques insiliret, eique, prehensis villis, incumbens, caput subinde mordacibus dentibus peteret (3) Quare fera per avia deviaque montium fusa, vectorem denique præcipitio aliquo elisura videbatur. Hinc sensim per latus devolutus in terram, cum feram deservisset procul aufugientem, ipse ad cavernam regressus catulos abstulit (4) & ambiguum reliquit, plúsne ipse terroris feræ injecerit, an perpessus sit. Ceterum ursæ pro catulis pugnantis (5) furor ingens. Ut periculo catulos eripiat, nonnunquam altero in dorsum rejecto, ubi mordicus se teneat, altero ipsa prehenso dentibus in arborem enititur. (6) Ne vestigiis suis prodatur in cavea, huic propinqua aversè incedit, ut egressa non ingressa videatur. (7) Formicis quoque & cancris inter epulas delectantur. Illas jam pinguiores exsertis in cavernas linguis, hos in aquis captans. (8) Aliàs in apum alvearia raptores involant. (9) Animal, ubi suum hieme edormivit somnum, nullibi diu quietum. (10) Vide Ælian. l. 6. Quod vero refert Saxo Gram. rerum Dan. lib. 10. ursum Suecia ex rapta ad specum virgine hominem genuisse (11) qui Ulvo appellatus, ad fraudes instruendas insignis fuerit, nescio, an historiis accenseri possit.

Figu-

1) *Cupiditas plexa.*
2) *Periculum evasum.*
3) *Audacia salubris.*
4) *Præda hostilis.*
5) *Amor prolis.*
XXV.
6) *Amor industrius.*
7) *Fraus licita.*
8) *Victus cura*
9) *Amara primum, post dulcia.*
10) *Torpor excussus.*
11) *Conjugium dispar.*

V *Figuratè* adhiberi variis poterit, ut de irato vitando Mart. l. 6. monet *fumantis ne tu nasum tentaveris ursi.* (1) In S. literis prov. 17. v. 12. fatuo confidenti in stultitia (2) comparatur. Dan. 7. Regno barbaro Persarum. 1. Reg. 17. ursus à Davide laceratus (3) est gens Judaica, sive Synagoga à Christo oppressa, ut Hier. hoc loco.

1) Iracundi vitandi. *2) Fatuus.* *3) Synagoga.*

XXVI. *VVLPES* notum & celebris astutiæ animal, egregiè caudatum, fœtum educat cæcum, quem lambendo perficit (4) Gravidas ac parturientes rarò invenias (5) Multa de ingenio doloso illarum memorãtur. Olaus de rebus Aquil. l. 18. c. 31. refert ad fallendas in campis aves, aut Gallinarum pullos, velut mortuam se, exertâ linguâ, prosternere, ut sine metu accedentes improviso occupet. (6) Ita ad cancrorum, pisciumq; capturam, sedere in fluminis ripa aiunt demissâq; in aquam caudâ hęrere immotam, dum cancros piscesve adhęrere sentiat, quos repẽtino caudę ictu in littus ejicit. (7) Ita & vesparũ avida, ut Ælian. l. 4. c. 38. præter Olaum notat, ad vespariũ progressa, eas cauda inserta exagitat, dumq; catervatim lacessitæ adhęrent, illâ in murum, aut arborem impactâ, vespis collisis fruitur. (8) Echinos in arctũ cõstrictos fœtenti perfusos lotio, explicant Vulpes, enecantq; (9) quo eod. propriam caudam perfusam, in ora canum insectantium elidunt, ut impatientes fœtoris hæreant. (10) Ad fallendos venatores multiformes habent in cavernas aditus. (11) ut avertant lupos, latebris suis scillam, seu marinum cœpe, (cujus impatientes esse norunt) apponunt.

4) Rude initium. *5) Verecundia* *6) Dolos cupiditas docet. Venator peritus.* *7) Piscator solers.* *8) Vitio fallax* *9) Innocens oppressus.* *10) Cupiditas refrenata.* *11) Fuga prospicere.* *12) Munire contra hostẽ.*

XXVII. Cum leporibus amicitiam lusumque simulant, (13) ut incautos opprimant. A lupis nonnunquam incautis prædam tollunt. (14) Maiolus Coll. 7. ex Oderico refert esse in Orientali India vulpium genus, quod posterioribus pedibus anserinis piscatu vivat (15) cicurque à piscatoribus ex navi ad captandos pisces emittatur, quos ipsum jam satur ex aquis efferat. Nieremb verò l. 9. nat. hist. c. 10. lupino apud Indos capite, nec minores multo reperiri fuscas vulpes memorat, quæ & feris & hominibus infestæ sint; his præsertim à quibus, ob ereptam prædam, injuriam acceperunt. hos enim cum aliis sui generis adjunctis, multo etiam post tempore persequitur, (16) contra verò, si quis in escam quippiam

13) Amicitia simulata. *14) Raptori raptor invidet.* *15) Ad utrũque paratus.* *16) Vindicta studium pertinax.*

piam obtulerit, huic adeò beneficum gratumque se præstat, ut avibus aliisque prædis delatis factum compenset. (1) In Pervano agro pusillæ vulpes teterrimi odoris reperiuntur, quæ quod sua urina fædarunt, indelebili fœtore inquinatum relinquunt. (2) Milvis corvisque inimicæ sunt, nec levibus cum illis pugnis sæpè defunguntur. (3) Uti & cum Taxis pugnant, quibus fordibus suis ante cavernas egestis reditum intercludunt, hospitioque migrare cogunt. (4) Gallina, quæ vel rutam sub alis circumferat, vel ex jecore vulpino comederit (5) à vulpe immunis esse fertur. Vulpes in Thracia transituras glaciem, observatum est, ut Plin. l. 8. c. 28. tradit, apposita prius ad glaciem aure, (6) ex aquæ fluxu densitatem illius cōiicere. ut nonnisi securæ commeent. Idem in terra paludosa exploranda agere dicuntur. ut Pier. Hierog. l. 13. c. 17. Sed & Olaus l. c. refert, vulpem ubi à canibus circum latrantibus imminere sibi periculum advertit, simulato & ipsam canum latratu, discrimen subterfugere. (7) Vbi pulicibus obsidetur, fœnum ore captat, seque immergit, sensim aquæ, ut pulices retrogressi in fœnum denique commigrent.

1) *Gratitudo.* XXVIII. 2) *Peccati fator & macula* 3) *Inimici.* 4) *Exilium.* 5) *Antidotum.* 6) *Explorator cautus.* 7) *Simulatio prudens.*

XXIX.

Figuris copiosè servit, præsertim ubi vafrum ingeniosumque facinus describitur. Vnde Lysander apud Plut. dicere solitus: *Leonis spolio vulpeculæ pellem assuendam esse*, (8) hoc est fortitudini astutiam esse jungendam. Ita in cautos dictum *vulpes haud facilè laqueo capitur.* (9) In astutum, qui fraude fortiorem circumvenit, *Vulpes bovem agit.* (10) In agentem vafrè cum vafris, *cum vulpe vulpinari* (11) novit. Sed & in malè olentem *olida vulpes* (12) jactari consuevit. In S. literis cant. 2. vulpes quæ demoliuntur vineas (13) sunt hæretici (aut etiam Dæmones) Ecclesiæ Christi insidiantes. Ut & Jud 14. vulpeculæ Sampsonis Matth. 8. Rex versipellis Herodes dicitur vulpes. *Vide Lauret. in Silva.*

8) *Astutia.* 9) *Circumspectus.* 10) *Astutus fortem vincens.* 11) *Dolum dolo eludere.* 12) *Graveolens.* 13) *Hæreticus Dæmon. Versipellis.*

CAPUT LXXIII.

IMAGINES VOLUCRUM.

A POst terrestria quadrupedum animantia præcipuæ fere creatarum rerum volucres sunt, quæ in figuratis imaginibus locum reperiunt. Namque præ serpentibus, reptilibus piscibusque, in cognitione atque æstimatione hominum versantur, ut iccirco has minimè prætereundas duxerim, sed de plerorumque dotibus strictim hoc loco nobis existimaverim disserendum.

I. *ACCIPITER* ex rapacium avium genere; ut specie, sic mole diversa, sed infra corvum. ex albo fulvo nigroque colore varius, aduncis unguibus (1) pectore acuto, oculis vivacibus, perpetuóque mobilibus. (2) Major est mare femina, at semper ad obsequiũ prompta. (3) Salaces sunt, at parum fecundi. (4) Alii in arboribus, alii in virgultis montium nidificant. Pullos viva præda ad nidum allata, dimissa, rursumque in oculis capta ad prædam instruunt (5) ut Albert. M. tradit; ut primum verò ad volatum habiles esse sentiunt, nido protrudunt. (6) Solis obtutu gaudet tanquam aquila, (7) altissimoque volatu nubes subit, atque hinc etiam perspicaci visu prædam speculatur. (8) quam pernix summo impetu obruit. Quod si leporem multo se majorem prædam nondum satis fregerit. (9) Sinistro pede terræ infixo, dextro attinet, oculosque, ut potest, fodicando elidit. (10) Aquilæ vulturique etiam resupini in aëre, objectisque cum rostro pedibus animosè obnituntur. (11) Siquam sub noctem avem captent, hanc postquam fovendo pectori, nocte tota inter ungues admoverunt, manè dimittunt liberam, ac sæpius deinde obviæ etiam parcunt. (12) Ita & turturem imbellem, innoxiamque omnibus, avem si fortè ceperint. Libertati restituunt. (13) Humano consortio delectantur, ideóque & cicurantur facilè, & ad vertandum instruuntur,

1) Rapax. 2) Levis animi. 3) Mulier obsequens. 4) Venus infecunda. 5) Institutio. 6) Labor. 7) Nobilis indoles. 8) Perspicacia. 9) Generositas.

II. *10) Cæcitas inflicta. 11) Animositas. 12) Gratitudo. 13) Clementia*

A
untur, (1) illæ præsertim ex hoc genere aves, quas 1) Ingenium.
Falcones appellamus, quæ longè majores se ardeas usitato jucundóque Pincipibus viris spectaculo aggrediuntur, (2) atque illud inprimis agunt, ut obliquo, & 2) Generositas.
simulato, velut in partem aversam, volatu ferantur in altum, (3) superentque ardeam; tum ne sub ea, visco ó III. 3) Simulatio.
ipsius stercore, quod solet ejaculari, perfundantur: (4) 4) Luxuria fuga.
tum ut altiores robusto se pectore, unguibusque immittant. (5) In Thracia memorat *Plin.* l.10. c.8. & *Ælian.* l.2.c.42. Accipitres ad homines in silvis & arundinetis aucupantes advolare, cumque illi ad extensa aves retia propellunt, supernè imminere, ne in altum sese aves territæ efferre audeant, (6) post aucupium verò, partem ab hominibus prædæ, ceu laboris pretium, accipere, (7) quod si negligas, deinde in aucupio non serviunt. 5) Victoria. 6) Suppetiæ. 7) Merces laboris.

Avium corda non edere *Plin.* cum *Arist.* sensit, & fortè hinc illud manavit Pythagoræ *cor ne edito*, (8) cave ægrescas curis immoderatis. Sedecim Accipitrum genera Plin. ibid. esse tradit: In his, Circum, altero pede claudum; (9) qui boni augurii in nuptiali olim & pecuaria re sit habitus: Triorchem, à ternario testium numero, (10) avem salacem, quem Romani buteonem dicunt, familia olim Buteonum inde nuncupata, quòd prospero auspicio navi insedisset. (11) Æsalonem vocant, qui hiemis etiam tempore, ceteris disparentibus, apparet, (12) Cymindim, qui interdiu latet, vagatur noctu, quando magis oculatus est, (13) bellumque internecinum gerit cum aquila. Columbæ pullique gallinarum jam vix ovis exclusi summè horrent, ipsas etiam voces umbrasque accipitrum. (14) Quanquam ille potissimum qui ex hoc genere *milvus* dicitur, his inprimis mansuetioribus avibus (15) insidietur. Mortuos è suis lugere ferunt, terra in oculos defuncti ingesta. (16) Noctuæ, à reliquis avibus infestatæ, auxiliari etiam feruntur. (17) 8) Fuga ægritudinis. 9) Nuntius claudus. IV. 10) Salax. 11) Auspicatum. 12) Amicus fidelis. 13) Lucifuga. 14) Trepidatio. 15) Hostis fatalis. 16) Funebria. 17) Auxiliari desertis.

V.
Figuratè in S. literis adhibetur, sic innovantem se spiritu hominem jure depinges per Accipitrem qui Job 39. plumescere quotannis dicitur, alis ad austrum ex-

A

1) *Innovatio mentis.* plicatis (1) juxta illud Colos 3. *Expolientes vos veterem hominem*, cum verò idem inter animalia immunda censetur Lev. 11. & Deut. 14. juxta Orig. super Luc. hom. 7. Hier. super Job. raptores & injustos designat. (2) Ægyptiis in hieroglyphicis summa quæque significabat, ob vigorem inter aves accipiter, ut supra cœlos *Deum*, (3) in cœlo *solem* (4) in homine *animum* (5) & *vitam*, in bello *victoriam*, (6) inter elementa alis expassis *aerem*, (7) in officiis librum ore deferens, *Sacerdotium*, (8) quòd Thebas olim librum de sacris ritè procurandis attulisse crederent. Sed de his consule *Pier.* lib. 21.

2) *Impius.* 3) *Deus.* 4) *Sol.* 5) *Animus.* 6) *Victoria.* 7) *Aer.* 8) *Sacerdotiũ*

VI. *ACANTHIS* parva avis inter spinas carduosque, quibus delectatur, vicens cantu tamen grata, religiosæ ac severæ vitæ imago est. (9)

9) *Religiosus vita aspera.*

ALVADA Galerita etiam dicta, quod in capite galerum seu cristam extollere videatur, avis ruricula æstivali cantu efferri in cœlum retrogradu volatu solita. idea agrestis vitæ Deo tamen gratæ. (10)

10) *Agricola Deo devotus.*

ALCYON sive Alcedo avis est colore caruleo luteoque vix major passere, quæ suo cum conjuge amore & societate indivulsa sociatur, senem etiam humeris defert, nutritque. (11) Pisciculis vescitur ex quorum spinis artificiosè nexo viscosoque luto adeò solidum pineæ nucis in formam nidum conficit consolidatque ut ferro diffringi saxoque comminui vix possit, (12) ostiolo ita condito, ut abditum ceteris, avibus, & nec ipso mari pervium, tanquam spongia intranti exeuntique cedat alcyoni. (13) Hiemis initio quod mirum est, quinis quæ pariunt ovis insident, fætificantque, mari in litore proximi, diebus quatuordecim. His, ne mare partum turbet, veluti devotum quiescit, ideóque hi dies alcyonis vel alyconides dicti à nautis in observatione sunt. (14) Vide *Plin.* l. 10. c. 32.

11) *Amor cõjugalis.* 12) *Opus solidum.* 13) *Solitaria domus. Mundi tumultu inconcussus.* 14) *Tempus oportunum, tranquillum.*

VII. *ANAS* nota avis, alia domestica, alia fera, ore lato, garritu ingrato, (15) sordibus inter aquas delectantur. (16) nare in aquis malunt, quàm pedibus incedere.

15) *Garrulus* 16) *Turdiloquus.*

ANSER nota quoque pennis, & colore avis, istis tam eruditæ, scriptioni, quam placidæ quieti commen-

data.

A

data. Cum pavida sit facilè expergiscitur (1) exclamatque,(2) ideóque custoditi capitolii adversus Gallos invasores præ canibus laudem meretur. familiaris homini Lacydi Philosopho comes perpetuus (3) adhæsisse dicitur, nec noctu nec interdiu ab eo digressa, ut Plin. l. 10. c. 22. Loquaculus tamen, (4) ne aquilis se Taurum montem obsidentibus prodat, rostro lapidem sustinere fertur, (5) ut lingua impediatur. ut habet *Ælian.* l. 5. c. 20. Stomacho calidissimo sunt, ideòque si quietis multa fartilia ingeras brevi pingvescunt. (6) Gaudent herbis, sed oleto suo pratorum virorem enecant. (7) Laurum sibi exitialem aversantur. (8) Cor eorum jecurque olim in deliciis habitum. (9) Chenorotes, anserum minorum genus, si *Plinio* fides est, à Britannis inter Lautiores epulas censentur. Vulpanseres sive chenalopeces, ibidem noti inter silvestres, ventosa, nonnunquam ova pariunt. (10) Familiare anseribus Pierius esse notat, non excludere nisi ova propria: (11) aliena in eodem etiam genere aspernari. In nullis avibus frequentiora reperiri monstra *Albertus* M. l. 8. tr. 1. c. 6. docuit. Quin & duorum capitum, alarum quatuor, totidemque pedum à se visum memorat, qui geminus quasi anser dorso connexus, alternato pedum usu, nunc parte se alterâ ferebat, nunc ferebatur. (12) Anser Megellanicus sine alis pinnis coriaceis ut vespertilio, non volat, sed natat. ut Nier. lib. 10 c. 2.

1) Vigilantia.
2) Pavor.
3) Doctus charus.
4) Loquax.
5) Silentia.
VIII.
6) Digestio bona.
7) Ingratitudo.
8) Odium doctrinæ & pietatis.
9) Lautitia.
10) Mundi vanitas.
11) Cura rei propria.
12) Sustinere mutuo.

IX.

APUS avis sine pedibus Indis Monocadiata, id est Dei avis dicta, non apud recentes solum Indicarum rerum scriptores, sed Plin. quoque l. 10. c. 39. celebrata. quanquam hic unum tantum earum genus, mari adhærentium, nidificantiumque in scopulis describat. (13) alii, ut *Nieremb.* l. 10. c. 13. & Guillardinus apud *Majolum* coll. 6. aliud Apedum genus perpetuo aëre habitantium, (14) de quo ex hoc oculato teste aliisq; scriptoribus apud *Aldrov.* l. 12. Ornith. c. 21. habemus, avem hanc ob pennarum pulchritudinem avem paradisi appellatam, (15) corpusculum enim vix æquale hirundini elegantissimis plumis, maxima parte fulvis aurique splendore lucentibus, tum vero pennis alarum, caudæ-

13) Religiosi Deo fixi.
14) Contemplativa vitâ.
15) Gratia pulchritudo.

A

X que ex toto emergentis corpore fusco, croceo, coccineo, rufo, aureoque colore mirifice variis ad tantam amplitudinem vestit, (1) ut magnis par avibus videatur, iisque explicatis altissimo supra ventos aëre suspensum immotumque hæreat. (2) Ubi mas feminæ parienti excludentique ova dorsum substernat, (3) neque ad somnum (quem expassis facilè alis librata captat) neque ob pabulum (quod præstare aer, aut exhalationes à sole eductæ videntur) ad terram unquam se dimittere hæc avis comperta est, tantum moriens destituta vitali spiritu contractaque alis, cum aër amplius non sustinet, aut terrâ, aut mare excipitur, atque ad humana ornamenta, plumarum honore, exsiccato in corpore superstite, tanquam rarum decus transfertur. (4) Sunt qui cum *Aristotele* avibus universè pedes tribuendos censeant, ideóque & Monocodiatas sibi cum pedibus visas affirmant. Sed hi in alio affini avium genere, aberrare videntur, neque tot fidem autorum labefactare possunt. Egregio hæc avis carmine apud *Causs.* in symb. l. 6. describitur ex *Gesnero*.

1) *Virtutum ornatus.*
2) *Passiones superatæ.*
3) *Sustinere mutuò.*
4) *Gloria post mortem.*

XI. *AQVILA* regina avium, sublimi volatu, habitatione, & virium corporisque formosi excellentia dicitur, (5) quæ licet diversarum specierum sit, illa tamen inprimis excellit, quæ ex fusco colore in aureum vergens, hinc Chrysaëtos appellatur. Haud dissimili ab accipitre forma est, sed mole grandior, rostroque inprimis atque unguibus validissima, lepores, oves, cervosque etiam, postquam capiti insidens (6) pulverentis alis in oculos excussis cæcavit, prædatur. Nec cum Dracone pugnam refugit, (7) qui ut aquilæ ovis, ita hæc vitæ insidiatur; sed ancipiti pugnæ eventu. *Pierius* l. 19. c. 7. ait messorem ad fontem pro se suisque hauriendum accessisse, simulque compertam illic aquilam serpente, qui implicabat, falce dissecto, liberasse. (8) Cui deinde memor beneficii avis, haustam in urna aquam, quòd veneno serpentis infecta esset, excussit: (9) indignanti primùm, sed deinde gratiam facti advertenti, postquam socios inde potos videret succumbere. (10)

5) *Deus, Cæsar, Princeps.*
6) *Diabolus, Mundus.*
7) *Christus.*
8) *Confessarius.*
9) *Auferendo benefacere.*
10) *Abstinentia salutaris.*

XII. Sunt ex aquilis quos haliaëtos vocant, seu marinas aquilas

A

quilas, quod piscibus captis delectentur, quos acutissimo visu sæpe ex rupe procul sepositi in aquis speculantur, (1) ex quo genere apud Angelos esse ferunt, ut Gesnerus ait, qui unum pedem anserinum habeant, non minus ad notandum, quam volandum promptas. (2) Ex aquilis robustissimam esse sentiunt, licet reliquis minorem melanaëtum, (3) nigram à colore dictam, quæ etiam cervos Draconesque invadat. (4) Quanquam *Ælian.* l.2.c.39. Chrysaëtum etiam Tauros insidentem capiti, rostroque unguibus alisque exagitantem, denique præcipitare asserat. (5) Cum omni ferè grandiorum avium genere (minoribus plerumque atque inprimis cornice, licet irritante & insultante, (6) spretis) congrediuntur: (7) non tamen semper victores. Nam & cygni quandoque alarum verbere vires illarum infringere, & polypus piscis secum raptam in aquas aquilam visus est superasse. (8) Ut nec penuriam facilè patitur, nisi cum pullis excubandis inhæret, quando in maciem declinare fertur. (9) Nam ut *Albert.* l.23. refert, in unico aquilæ nido reliquiæ anatum 300. anserum centum, leporum 40. & piscium penè innumerabilium reperta sunt. (10) Ceterùm, ut primo ex alto impetu prædam opprimant, curæ est, in avibus præsertim pugnacibus. (11) Nam si falconem prætervecta fuerit jam inferior aquila ab hoc vindice impetetur, uti *Scaliger* Exer. 231. in fugam ab eodem actam meminit. (12) Testudines, quas ut remedium captare feruntur, ex alto in saxa illisas confringunt, (13) quo casu Æschylus Poeta calvo capite saxum referens, per aquilam est interemptus. (14) ut hoc loco l.10.c.3. Plin. Mirum verò quod ex connata antipathia aquilarum pennæ cum aliis volucrum pennis junctæ has consumant. (15) Pullos, quos vix ternos, plerumque binos excludunt, aquilæ, ad solem pleræque explorare feruntur, & nido proturbare, (16) qui hunc nictantibus aut lacrymantibus oculis intuentur, tanquam illegitimos. (17) Rudes, agnis leporibusq; semivivis oblatis, ad venationem instituunt: (18) adultos non solùm nido, verùm & regione sua propellunt; ut alibi ex venatu suâ vivant industriâ.

1) Attentio. vigilantia, perspicacia.
2) Ad utrũque paratus.
3) Virtus in parvis.
4) Generositas.
5) Arte aggredi potentiorem.
6) Convitiorũ spretor.
7) Magnanimitas
8) Bella periculosa.
9) Amor prælii.
XIII.
10) Præda ingens.
11) Hostilis impetus.
12) Fortuna Belli anceps.
13) Inventio prudens.
14) Mors improvisa.
15) Inimicitia capitalis, Invidia. Societas impariũ.
XIV.
16) Hæretici, lucifugæ.
17) Illegitimi, degeneres Expositi.
18) Exemplo docere.

A

1) Labore vivendum. striâ.(1)quos immaturos Chrysaëtus pullos abiicit, hos ossifraga(à frangedis,&vorandis ossib.dicta)inter aqui-
2) Misericors. las paulò minor humaniorq; exceptos educat;(2)quòd
3) Compatiens. & ipsa oculis læsis obscurisque solem non ferat. (3) Vide *Arist*. l.9. c. 34. *Basil*.in Hex. l. 8. Et hoc novum
XV. quod apud Aldrov.l.1. Ornithol. Avicenna refert, ossifragam cum vipera pugnare visam, ad herbam soncho
4) Refugium præsens. similem se identidem recepisse. (4) Cumque herbam non nemo observator sustulisset, redeuntem avem herba non reperta periisse. (5) Magis celebre est, quod a-
5) Præsidium ereptum. quila senescens incurvato nimium rostro ad cibum capiendum inhabilis fame pereat, (6) nisi præoccupans,
6) Senectus gravis. ut Divus Augustin.notat in psal.102.ad verba *renovabitur ut aquila*: aliso ad rupem rostro cibis illud capiendis reficiat; Sed & pennis excussis,resumptisque, ad ju-
7) Pœnitentia innovans. ventutem innovari (7) ex *Alberto* M.l.23.aliisque discimus,qui ait senescentem &plumis gravatam summo in altum conatu tendere,dum laxatis calore & concussione pennis, deorsum rursus in gelidum delabatur fon-
8) Lacryma & contritio. tem,(8) ubi vegetata sensim novas pennas induat, juxta illud Jsa,40.*mutabunt fortitudinem,assument pennas ut aquilæ*. *Pierius* ex Eucherio l.29.c.16.addit, jam im-
9) Filiorum pietas. plumes à pullis ad nidum relatas pasci, (9) dum pennis rursum succrescentibus juventam recipiant. Quod si in cornices& psittacos adhuc imbecillis incidat:ab his de-
10) Multitudo obruit. plumatur gregatim impetentib.(10)Sed robustior ultionem ab his reposcit,(11) ut *Alb*.l.8.c.2.Plura de Aquilis
XVI. earumque varietate *Aldrov*.l.c.& *Gesnerus* l.3. & *Schot-*
11) Vltio opportuna. *tus* l.9.Illud quod hic c. 8. ibidem refert autorum fide appono. *Mar.Paulus Venetus* in Madagascar Insulæ descriptione, avem illic aquilinam *Rusch* dictam, reperiri asserit,quę tantæ molis viriumque sit,ut elephantum in sublime raptum solo illidat, atque in prædam auferat,
12) Pugna gigantum. pennasque habeat octo passus longas. (12) Cui congruit quod ex *Gesneri* l.3.*Schottus* memorat in silva Germaniæ inter Misenam Drestamque an.1550.repertum nidum, per tres quercus, ex magnis arborum ramis, extensum, in quo tres inventi pulli avium, quorum alæ septem ulnarum fuerint, crura Leoninis majora, ungues

non

A

non impares, (1) vitulorum illic atque ovium reperta *1) Gigantū*
coria, & hinnulum adhuc recentem. (2) Minus habet *soboles.*
admirationis quod *Arist.* l.9.c.33.ait, in Scythia Otidis *2) Spolia opi-*
non magnæ, sed pigræ avis similes aquilas reperiri, quæ *ma.*
gemina ex se ova, in vulpina, aut Leporina pelle suspen-
sa, haud procul dissita custodiũt, dum à sole fota exclu-
dantur. (3) Lepida est gemmarum apud eosdem per *3) Neglectus*
aquilas captura, ut *Nier.* l.10.c.79. nam super Hyacin- *prolis.*
thos in abditis cavernis latentes crudas abjiciunt car-
nes, quas cum aquilæ ex rupibus advolantes efferunt, si-
mul gemmas adhærentes educunt. (4) *4) Do ut des.*

Figuris copiosè aquila servit. Hinc adagia, ut in gran- *Remunera-*
dia sectantem, *aquila non capit muscas.* (5) in sublimen *tio.* XVII.
& præcellentem, *aquila in nubibus.* (6) aut sublimia *5) Ambire*
frustra appetentem: *aquilam in nubibus* petit. (7) aut *ardua.*
dissimilia comparantem, *aquilam noctuæ comparas.* (8) *6) Excellens.*
aut imparem provocantem, *Cornix aquilam*: aut peri- *7) Ambitio*
tiorem se instruentem, *aquilam volare doces*: vel *aqui-* *stulta.*
lam testudo ducit. (9) aut senem vegetum, *aquila sene-* *8) Lacessere*
cta, (10) *corydi* (vilissimæ avis) *juventá* præstat. Per *fortiorem.*
hanc porrò, tanquam avium principem, summa quæque *9) Instruere*
in reb. humanis significantur. Hinc sublimis divinitatis *peritiorem.*
Christi interpres D. Joannes Evang. per Aquilam. Im- *10) Senecta a-*
peratores quoque Rom. & in apotheosi olim felices *quila.* XVIII.
morientium animæ, per emissam à pyra succensa (11) in *11) Mors san-*
exequiis aquilam designatæ. Nilum quoque fluvio- *ctorum.*
rum celeberrimum sub Aquilæ signo (12) Ægyptii fi- *12) Nilus.*
gurabant. Romani orbis Dominatores in sua quoque
vexilla (13) transtulere. Felicisque semper auspicii in *13) Imperium*
rebus agendis habitum, vidisse aquilam, (14) victoriæ *14) Felix e-*
sæpius eventuræ indicium. In S. literis *Deus* illi com- *ventus. vi-*
paratur, qui *sicut aquila provocat ad volandum pullos* *ctoria.*
suos, portans eos in humeris Deut.32. *Christus* qui, ut a-
quila contra Draconem pugnans suos expassis alis pro-
tegit Jer.48.40. *Joannes* Evang. Ezech 1.10. *Iusti* & *pœni-*
tentes Is.40.31. qui *assumunt pennas ut aquilæ.* Sic aquila
volans ad rapiendum *Diabolum* Job. 39.30. *Tyrannos*
item Ezech.17. & Dan.7. *Vide Silvam Laureti.*

ARDEA Græcis ἐρῳδιὸς oblongo rostro, collo, XIX.

A

1) Pugna impariũ dispar. pedibusque, cum Falcone exitiali plerumque congressu pugnare solita, cum is superior evasit; (1) nisi astutè rostro sub alis obtecto, objectoque irruentem excipiat confodiatque, (2) quo casu nonnunquam & ipsa impetu prostrata, cum hoste occumbente cadit. (3) Piscium captura delectatur, anguillas nonnunquam integras deglutiens, & cùm testis suis ostreas devorans. (4) piscaturi cavent, ne umbra in aquas cadens pisces avertat (5) Nidore pedum, grato piscibus, eosdem in litore stantes trahunt. (6) Et piscatores ardearum pingvedine solent allicere. In silvis ad loca paludosa nidificant, & cornicum societate gaudent, (7) tum etiam cohabitatione mutua. (8) Unde Principes viri in aptis aucupio locis fovent: ut Elector Coloniensis Brulis haud procul à rheno, in clauso muris nemore. Ad coitum fuso ex oculis sanguine (9) *Pierius* l. 25. c. 42. non sine argumento doloris accedere, (10) memorat. Tempestatem futuram volatu supra nubes elato vitare comperta est. (11) *Plinius* l. 10. c. 60. tria ardearum genera censet Leucon albam, atteriam ab astrorum colore, & Pellon. Asteria humanæ vocis docilis in Ægypto frequentior. *Albertus* M. Astures nuncupat, aitque senes jam cæcosque à junioribus nutriri. (12)

2) Armis occultis petere. 3) Occumbere cum hoste. 4) Gula. 5) Cautè aggredi. 6) Odor fallax. 7) Garrulis adhærere. 8) Societas parium.

XX.

9) Venus exhaurit. 10) Dolor voluptati mixtus. 11) Deo adhærens mundum vincit. 12) Senibus succurrendũ.

XXI.

ASIO, sive Otus, inter noctuas & bubones media, colore plumbeo auribus plumeis eminentibus, (13) unde & nomen trahit: imitatrix ac parasita est avis, (14) ut Plin. l. 10. c. 23. capitur saltatione quadam ridicula, (15) quam scopam vocant. Ceterum contempta avis est, nec valde dissimilis eis, quas cornutas vocant. (91) quales *Majolus* in Moluccis & Æthiopia Coll. 6. reperiri tradit, & illic quidem bicornes, hic unicornes. (17) ut de his *Ælian*. l. 17. c. 10.

13) Contemptus auditor. 14) Imitator ridiculus. 15) Saltu capi. 16) Stultus. 17) Conjugiũ infame.

ATTAGEN, seu Attagena, avis est Asiatica, inter cibos maximè celebrata, præsertim quæ in Jonia est. (18) pictis decora pennis, sono vocis nomen suum decantante, (19) ut habet *Ælian*. lib. 4. cap. 42. Capta tamen obmutescit. (20)

18) Lautitia. 19) Iactantia, laus propria. 20) Non fateri crimen.

B

XXII.

BERNICLA, quam alii Barliatham, Brantam, vel Clakim aliisque nominibus appellant, anseris specie

B

cie in Britannicis insulis, quas Orcades vel Hebrides vocant, tum in Scotiæ & Hiberniæ litoribus videtur: quam ex putrefactis arborum, illo in mari, lignis, fructibus, foliisque, tum etiam conchis quibusdam prodire, (1) gravissimi, pluresque oculati autores testantur, ut qui his omnibus fidem derogat, fidem non mereatur; cum & serpentes & mures nasci ex ejusmodi rebus putrefactis constet. Quanquam natas, deinde ex ovis genus suum propagare posse non sit diffitendum. Quod verò alibi locorum hæc metamorphosis incomperta sit, lignorum simul marisque, in hunc partum illic solum conspirantis, naturæ erit tribuendum. Vide *Gesnerum* lib. 3. *Aldrov.* lib. 19. Ornit. c. 23. Sic *Boethius* in descript. Scotiæ, illic lignum trabale extractum mari, divisumque serra, plures exhibuisse aves jam plumis indutas, memorat, alias adhuc inplumes, alias primùm ex ligno putrefacto verminantes. (2) Idem algæ marinæ agnatas conchas, (3) in iisque apertis, aves reperit. Vincent. Belluac nat. hist. l. 16. c. 40. tradit ejusmodi ligna crassum ex se visci instar emittere humorem, ex quo aves sensim formentur, ultimò ex rostris suspensæ; (4) donec jam maturæ decidant. Id verò Jacob. Aconensis in hist. Orient. etiam in ceteris arboribus, super ripas maris, evenire memorat. *Olaus* Mag. l. 19. hist. septentr. c. 9. ait, in Orcadibus ex fructibus arboris cujusdam in oceanum deciduis has volucres subnasci. (5) idemque *Munsterus* l. 2. Cosmog. tradit. Hæ cum in aquis potissimum ex captis vivant piscibus, in quadragesima olim mensis adhibiti: (6) donec in concilio Laterano Innocentius III. prohibuit. Parum verò credibile videtur, quod Vincentius addit, hanc ex arboribus natam avem non habere superflui humoris egestionem. (7) Vide *Majolum* Colloq. 6.

1) Partus virgineus.

2) Perfici sensim.

3) Conceptus virgineus.

4) Oris cura.

5) Operum meritum ex Christo.

XXIII.

6) Ambigua mentu homo.

7) Immunis à labe originali

BUBO inter nocturnas aves maximus; colore fusco est, grandi capite, (8) quod ultimum nascens ovo exerit, (9) orbiculato torvóque vultu, (10) aduncis unguibus, quibus, canibus etiam aquilisque metuendus, supino corpore, obnititur. (11) obscura antra, turres, desertaque loca incolit, (12) infirmo visu solem non ferens

8) Caput sine cerebro.

9) Præpostera

10) Melancholicus.

11) Prostrati pugna.

12) Proscriptus.

B
XXIV. ferens, (1) aut si prodeat infausti ubique ominis, (2) nec recto, sed obliquo volatu se proripiens. (3) noctu volans, gemituque ferali insonans. (4) Muribus cuniculisque vescitur, (5) omnium ceterarum, dum apparet, avium impetentium scopus. (6) Cinis oculorum illius collyrio mistus ad claritatem hominis oculos expurgare fertur. (7) Cor gestatum pugnantes ad praelium animare, (8) & impositum mammae sinistrae dormientis mulieris efficere, (9) ut secreta prodat, notavit *Plin.* l. 29. c. 4. n. 40.

1) *Invidus.*
2) *Infelix.*
3) *Haereticus, Inobediens.*
4) *Funebria.*
5) *Epulae tristes.*
6) *Infamis.*
7) *Servire aliis, non sibi.*
8) *Animosus*
9) *Secretorum revelatio.*
10) *Proditor, fur.*
11) *Libidinosus.*
12) *Rudis peritum docet.*

Figuratè multa signat. ut proditores, fures, haereticos, & quovis sceleratos noctis aves (10) cum verò inter immundas sit (11) Lev. 11. rectè ibid. glossa notat, libidinosos designari. Ceterum & in proverbiis *Bubo canit lusciniae*, (12) quando rudis peritum docet.

C
XXV. *CAPRIMULGUS* avis nocturna cuculo minor, merulae haud dispar, at grandior, & magnis in capite oblongo oculis, sed in sole caecis. (13) Noctu haec capras mulget, adeóque exhaurit, ut ubera emoriantur, & excaecentur caprae, (14) ut Plinius libr. 10. cap. 40. voce adeò terribili intonat, ut audientibus horrorem incutiat. (15)

13) *Haereticus*
14) *Fur, Exactor, Meretrix.*
15) *Terror inanis.*
16) *Abstinentia vocem purgat.*
17) *Docilis.*
18) *Mimus.*
19) *Illudere.*

CARDUELIS avicula est capite rubro, alis luteis albo nigroque colore distinctis, quae ex semine carduorum, quo vescitur, (16) nomen trahit. Has Plinius l. 10 c. 42. omnino dociles non voces tantum imitari, verùm & ore pedibusque imperata assequi tradit. (17) Et esse, quae tantillo in corpore boum mugitus reddat, (18) Taurus ab Arelatensibus dicta, esse quae ab equis herbâ pabuloque pulsa, velut ulciscens se hinnitum exprimat, (19) Anthus, fortè à cardui flore, nuncupata.

XXVI. *CATARACTA* Plin. l. c. 44. avis est fulicae similis, in Apuliae vicina Insula frequens, ubi ob Diomedis sepulchrũ Diomedea avis dicta est, (20) infesta suo clangore advenis. Graecis tamen parcere atq; adulari (si fides autori est) solita. (21) Nec alio haec avis transmigrat, istic tantùm cognita. (22) Candida, ignei coloris oculos vibrat, rostroque est dentato, (23) quo terras effodit, scro-

20) *Fama superstes.*
21) *Respectus personarum.*
22) *Domicola.*
23) *Mordax convitiator*

C

ſcrobesq; crate ſtratas humoque tectas pro nido habi-
tat,(1) patente ad orientem oſtio, quo pabulatum exit, *1) Avarus.*
& ad occidentem altero, quo revertitur. Gregatim ſub
duobus incedunt ducibus, altero agmen cogente, du-
cente altero. (2) Hæc *Plin.* *2) Obſequens*

XVII.

CEPPHVS avis exiguo eſt corpore, ſed plumis mul-
tis operta, (3) ſtupida, ut quæ maris ſpuma delectetur, *3) Veſtium luxus.*
quam dum aucupes primò eminus objectant, deinde
propius, ac poſtremo è manibus præbent, intercipitur.
(4) pariens vociferatur. (5) unde in magna pollicen- *4) Fatuitate falli.*
tes dici ſolitum : *Cepphus parturit.* Vide Eraſmum in *5) Promiſſa re majora.*
Prov.

CICONIA Græcis πελαργὸς in transalpinis re-
gionib. frequens, longo roſtro, pedib. collo, pennis albis
nigrisque, cauda prebrevi. Gruibus ſimilis, Colliſione
roſtri, tanquam crotali, pro voce utuntur elingues. (6) *6) Elinguis.*
Ranis, piſciculis, atque inprimis ſerpentibus in victu de-
lectantur: quos cum integros devorant, poſtico non-
nunquam elabuntur, ut oppoſito hanc viam muro, aut
trunco claudere neceſſe ſit. (7) Vnde ſerpentibus a- *7) Voluptatū compreſſio.*
gros purgant, (8) ideóque, ut *Plin.* ait l. 10. c. 23. in Theſ-
ſalia capitale fuit occidere ciconiam. Et amant homi- *8) Hoſtis profligatus.*
nes, quorum apices domuum, nido in his excitato, quæ-
runt (9) rediture poſt hiemes eodem : fuitque mali *9) Excubia.*

XXVIII.

ominis obſervatio, aliò migraſſe. (10) Hinc ſe Attila *10) Excubias deſerere.*
potiturum Aquileia non vane ſenſit, cum ciconias urbe
migrare cerneret, pullos ore ferentes. (11) ut *Pier.* l. 17. *11) Transmigratio.*
c. 9. Porrò ut ſollicitè pullos educant, ita extremo a-
more tuentur, ſic Delphtio Batavorum urbe, anno
1086. flammis correpta, *Majolus* Coll. 6. refert, Cico-
nias ad defenſionem ſobolis, iisdem incubuiſſe, dum
correptæ flammis pariter abſumerentur. (12) Nec mi-
nor prolis erga parentes ſenio confectos, quà alendi, *12) Amor in liberos.*
quà defendendi cura, ut vicarius hic amor & pietas, *13) Amor in parentes.*
proverbio, & legi etiam apud Theſſalonices locum fe-
cerit: ἀντιπελαργεῖν, *antipelargiam ſervare,* ſeu curam
curæ (13) rependendam eſſe. Unde & ciconiæ capita in
ſceptris Ægyptiorum Reges prætuliſſe *Pier.* c. 2. ex Sui-
da

C

XXIX. da memorat, ſicut Hippopotami in parentem ingrati ungulam in ſceptri pede. (1) quò picatem hanc ſibi aliisque inculcarent. Caſtæ ſunt, neque extra nidum & prolificandi tempus indulgent Venerii, neque norunt præterquam ſemel junctas, (2) prætergreſſas thorum graviſſimè vindicant, ita Gulielmus Pariſ. à ſe ſpectatum memorat, maſculum ciconiam ingenti numero ſecum alias collegiſſe ciconias, ſuamque in adulterio comparem repertam, facto impetu, vivam dilaceraſſe. (3) Sed & in rebus aliis diſciplina earum commendata eſt, cum migrandum in campo uno, velut metatis caſtris, conveniunt, curæque habent, ne quam ſui generis relinquant. (4) Siquæ mora facta advenerit tarda ac noviſſima, hanc, ut diſciplinæ violatæ ream, lacerant. (5) ac poſtremò noctis ſilentio abeunt redeuntque: ut nec abjiſſe, nec rediiſſe cuiquam conſtet. ut *Plin.* l. cit. Gratæ erga benefactores compertæ ſunt, *Schottus* l. 9. c. 26. refert Veſaliæ ad rhenum certo plauſu valedicere abeuntem Hoſpiti ſolitam, & ſalutare redeuntem, viridis inſuper ex novo orbe Zingiberis radice allata. (6) Aliam hoſpitis abſentis uxorem violantem, roſtro vindice, excæcaſſe, ut dignam crimine notam relinqueret. (7) Celebris apud *Ælian.* l. 8. c. 22. Ciconia eſt, quæ cum adhuc tenerior è nido prolapſa crus fregiſſet, ab Heraclide muliere Tarentina obligato pede curata, poſt annum, gratitudinis ergo, transvolans in ſinum illius lapidem effudit, (8) quem ut illa inter tenebras miiè fulgere comperit, æſtimatum ut par eſt ſummo pretio, digni muneris loco habuit. Nec minus ciconia ſibi novit, delectu herbarum, conſulere: Nam Origani herbæ paſtu ſtomachi novit faſtidium levare, (9) & platani folio nidum à noctuarum tueri injuria, (10) cujus ſolo contactu ova velut ſubventanea, evaneſcunt. *Pier.* l. 27. c. 7. & 8.

1) Pietas impietati, gratitudo ingratitudini oppoſita.
2) Caſtitas cõjugalis.
3) Adulteriũ punitum.
4) Diſciplina militaris.
5) Diſciplina neglectus vindicatur.
XXX.
6) Gratitudo.
7) Vindicta a qua adulterii
8) Remuneratio.
9) Medicina morbi.
10) Antidotum Vanitatis.

Figuris idonea, in proverbiis quoque locum habet, cum dicitur *Ciconiá tergus pinſere*, qui illudit neſcio.

XXXI. *CINCLVS* avicula palmipes eſt juxta mare vivens, aſtuta & captu difficilis; intercepta tamen facile bene-

C

beneficiis mitescit.(1)Posteriori corporis parte debilis est,sed inquieta. Nidum ipsa sibi non fabricat, imbecillitate, ut putant, impedita. Unde in alienos sese nidos insinuare cogitur. (2) Hinc Pauperis,vel Cingari idea est.ut *Pier*. lib. 26.c.57.

1) Pauper.
2) Mendicus. Cingarus Vagus.

CINNAMOMVS vel Cinnamolgus,in altissimis arborum ex cinnamomi (unde dicitur) surculis nidificat,in orientis plagis, (3) quo cum incolæ scandere nequeant,sagittis penetrant,ut nido dejecto potiantur. *Plin*. l.10.c.3. ex *Aristotel*. *Vincentius Bellua* passere aliquanto majorem facit,flavo cæruleoque colore perfusam.

3) Arces nobilium facilius expugnantur.

COLVMBA nota avis & familiaris homini. (4) Summa amat tectorum, ex quibus ceu speculâ hostis insidias observet, (5) ex qua causa etiam aquarum ripas sectatur,ut ex umbra hostem accipitrem in aqua agnoscat. Omnem penè hæc avis colorem sua in specie admittit,præcipuè tamen album argenteumque,(6) collo tamen cum cærulo est,una varii coloris iridem refert. Nulla penè avis oppositis symbolis aptior est: nam & conjugali castitati perpetua thori fide, (7) & Veneri frequentatione coitus est amica. (8) Ut hanc columbis suo in curru vectam Veteres fabulati sint. & Semiramis libidinosissima Regina Ægyptiorum ab iisdem sub columbæ specie culta fuerit. Osculo prævio complexus ordiuntur, (9) & singulis propedum mensibus,saltem diebus quadragenis concipiunt,(10) alternatimque mas cum femina incubant, (11) & binos pullos,marem plerumque cum femella,excludunt,qui pulli cum post menses quinque generationi quoque idonei sint,uno anno,cùm loco aprico & pabuloso morantur, mirificè solent amplificari. Bile illas carere autumant, ideóque pacificè vivunt. (12) nec facile pestem salubri semper carne contrahunt, ut iccirco pestilentiæ tempore tutus cibus sit. (13) Gregatim & volatu celerrimo ferũtur,nec vils longissimis ab hospitii memoria deflectunt,(14) ut aliò translatæ,ligatis ad pedes vel sub alis literis,nuntiorum vicem præstiterint ad suos remissæ. (15) Ita Decius in Mutinensi obsidione ab Antonio inclusus,

XXXII.
4) Amicus fidelis.
5) Vigilantia.
6) Candor.
7) Castitas cõjugalis.
8) Venus licita.
9) Amor cõjugalis.
10) Fecunditas conjugiũ.
11) Labor cõmunis.
12) Pax.
13) Cibus salubris.
14) Amor loci natalis.
XXXIII.
15) Tabellarii.

C

clusus, hac arte usus est, ut *Plin.* tradit l.10.c.37. quod & in obsidione Bredana, quæ Belgarum urbs est, hoc seculo usurpatum est. Ubi pigrius femina pullis advigilat, mas leni castigatione ad hoc propellit. (1) Si quid dissensionis in matrimonii legibus natum, pleno gutture obmurmurant (si Plin. 16. c. 34. sit fides) rostroque invicem feriunt: moxque reconciliationem mutuo testantur osulo. (2) Feminæ tamen imperiosos, ac subinde etiam iniquos mares ferunt. (3) Pullis salsiorem primo terram in os inspuunt, præparantes gustum cibo. (4) Delectantur mundicie, quare ut corpus purgent à pulicibus, aqua perfusum humectant, moxque aspergunt pulvere, velut lixivio per purgandum. (5) Suavi trahuntur odore, unde opobalsamo olim fenestras tingere solebant, aut quasdam columbarum illinere, quò non tantum locum sociasque retinerent, sed peregrinas quoque allicitas traducerent. (6) Medicina illis in morbo est Helxine purgatrix herba, (7) laureosque ramulos pro amuleto nidis pullisque adhibent. (8) Cibum etiam ex auribus hominum discunt capere. (9) quo artificio Mahumet suis persuasit Spiritum S. sibi in aurem dicenda suggerere, Vide *Aldrov.* & principio hujus operis Symbola Pontif. Innoc.

1) Correctio moderata. *2) Reconciliatio.* *3) Femina subsit viro.* *4) Amara prosunt.* *5) Purgatio.* *6) Illecebris capi.* *7) Medicina* *8) Antidotū.* *9) Secretorū communicatio.*

XXXIV. *Figuratè* in S. literis multa designat, ut *Ecclesiam* Christi *una est columba mea*, (10) Cant. 6. 8. *animam* devotam. *propera amica mea, columba mea* (11) Cant. 2. c.10. aut etiam *Deiparam*, *ib.* quæ ut Beda super Gen. 8. ramum olivæ, hoc est Christum nobis attulit. *Spiritum* S. quoque qui super Christum in specie columbæ (12) apparuit Mat. 3. *Ipsum Christum*, ut Hilar. in verba psal. 54. v. 7. quis dabit mihi pennas, sicut columbæ? Cui illud Jerem. 25. v. 38. convenit, facta est terra in desolationem à facie iræ columbæ. *Apostolos & Doctores* ut Hier. super Is. 60. v. 8. qui sunt isti qui ut nubes volant, & quasi columbæ (13) ad fenestras suas? Denique *fideles omnes* qui Matt. 21. jubentur esse simplices sicut columbæ. (14) *Monachos* Jerem 48. 28. Habitate in petra: estote quasi columba nidificans. (15) *Pœnitentes* ut Gregor. super Cant. 2. 14. columba mea in foraminibus petræ,

10) Ecclesia. *11) Anima devota. Deipara.* *12) Spiritus S Christus.* *13) Apostoli. Doctores.* *14) Fideles.* *15) Monachi.*

C.

petræ. (1) meditatione scilicet vulnerum Christi, &c. De quibus vide *Silvam Laureti*. 1) Pœnitentia

Ceterùm apud Gentiles quoque boni ominis fuit. Æneæ auspicatò comparuêre, & in Cæsaris Castris super palmam nidificantes (2) omen victoriæ fuêre. Diadumeno Macrini filio deposita ab aquilis in cunis columba (3) regnum protendit, ut Pier. l. 22. c. 10. Quod verò hæc avis lauri foliis ægritudinem abstergat, hinc fortè *laureum gestare baculum* (4) in feliciter adversa superantem usurpatur. 2) Victoriæ omen. 3) Regni omen. 4) Felix in adversis.

XXXV.

CORNIX, vel cornicula corvini generis avis garrulitate sua ingrata (5) fructibus juxta carnibusque assueta. Conjugii præcipuè fide est memoranda, quod præter compar unum nesciat, illoque sublato cælebs degat. (6) Tria minimum secula vivere memoratur, (7) carnesque illius in cibum sumptas vitam hominis vivacitate sua producere. (8) Duo excludit ova, marem ac feminam pariendo, quod si utraque femina aut mas esset, (quod rarò evenit) ceu eunuchi, extra conjugium proles vivit, (9) ut habet *Pier.* l. 20. c. 26. Concordia conjugum celebris, (10) nec nisi prolis causa, (11) ideóque rarò sociantur. solam videre, inauspicatum olim est habitum. (12) Pullos etiam volantes prosequuntur, ut pascant: jamque senes idem ab iisdem beneficium recipiunt. (13) Ciconiis amicæ his, trans mare avolantibus, se Duces exhibent. (14) Cum ardea junctæ, etiam vulpes audent impetere. (15) Noctuis inimicæ earum ova meridie absumunt, dum illæ cæcutiunt. Verùm noctu pari furto noctuæ insidiantur. (16) Mustelarum quoque nidos pullosque diripiunt, (17) & Tympanum avem ut *Arist.* ait lib. 9. cap. 1. occidunt. Nucem ubi perfringere rostro nequeunt, elatam in altum saxis illidunt. (18) Verbenaca herba nidum adversus blattas aliasque bestiolas muniunt. (19) dociles sunt, humani etiam sermonis ita *Plin.* l. 10. c. 43. se vidisse ait, plura verba ordine contexta proferentem aliaque atque alia condiscentem. (20) Musis tamen ob garrulitatem invisa, & nec Athenas quidem ad Palladis arcem advolare unquam visa, (21) ut *Lucret.* l. 6. rer. nat. tradit

5) Garrulitas. 6) Castitas conjugalis. 7) Longævitas. 8) Senectus sera. 9) Cælebs. 10) Concordia. 11) Castitas. 12) Omen malum. 13) Pietas mutua. 14) Amicus fidus. 15) Auxilium firmum. 16) Furtum. 17) Spolia. 18) Ingenium.

XXXVI.

19) Antidotum. 20) Docilis. 21) Doctis ingratus.

C

(1) *Tabellarius*
(2) *Sepulchrũ gloriosum.*
(3) *Mors salutaris.*

tradit. Marrhes tamen Ægyptiorum docilem adeò chatamque nactus, ut hæc ipsi tabellarii (1) diu munere perfuncta sit, ac nobile juxta Myridis paludem sepulchrum, cum columna cui insideret, (2) promerita fuerit, ut Pier. l. 20. c. 31. Quod si cadaver illius putescens in loco muribus obnoxio ponatur, eliciet, ut occidi possint. (3) Cerebrum illius in cibo sumptum capitis dolori medetur, ut Plinius.

(4) *Sapere præ antiquis velle.*
(5) *Apprehensio noxia.*

Figuris servit, in S. literis tamen rarius. Baruch. 6. 53. falsa simulacra Deorum, corniculæ impotenti comparantur. In adagiis frequentior, hinc *cornicari* dicuntur garruli, ac furaces, senex robustus, *cornicibus vivacior* dicitur, ut *cornicum oculos configere* (4) feruntur juniores, qui præ senibus volunt sapere. Cumque aliquis rem nocituram aggreditur, *cornix scorpium* (5) fertur apprehendere: ut qui cauda feriat tenentem.

XXXVII.
(6) *Conversus ab heresi.*
(7) *Similis simili.*
(8) *Diabolus & caro excæcant.*
(9) *Dolum præ viribus sequi*
(10) *Odisse filios dissimiles*
(11) *Providentia Dei.*
(12) *Odium parentum.*
XXXVIII.
(13) *Odium filiorum. ingratitudo.*
(14) *Generatio prava.*
(15) *Docilitas pravorum.*

CORVUS nigra avis, nisi quod in septentrionis locis etiam albi reperiantur, in Islandia frequentes, apud nos rhenanos etiam hieme spectati. (6) In fecundis regionibus gregatim volitant, in sterilibus bini, fide quoque conjugali nexi. (7) Victum poma, cerasa, vermes, pisces cadavera suppeditant. oculos, dum animalia petunt, fodicare ante omnia soliti. (8) In Bothnia etiam vivos lepores, cuniculos, agnosque hac arte aggrediuntur, sublatis oculis facilè victores. Tauris infesti, vulpibus amici. (9) Pullos à viginti dierum incubatu exclusos negligunt, usque in diem septimum, dum plumis & colore similitudinem aliquam parentum induunt, (10) quibus interea advolantes ad humorem muscæ cibus sunt. (11) Ita recepti in curam, postquam ad volatum apti sunt, non solum extruduntur nido, verùm & propinquo loco exiguuntur, ne parentibus pabulum intercipiant. (12) qui tum videntur vicem rependere similem parentibus, quando senio confectos occidunt, ac devorant. (13) ut *Ælian.* l. 2. c. 41. Unde manavit proverbium, *mali corvi malum ovum.* (14) Crassa & incultæ crocitationis avis, ingenio ad discendum prompto est. (15) Visa enim est desiderio potus in vas lapides congerere, ut humilior emergens aqua

ore

C

ore captari posset, ut Plin. l. 10. c. 43. refert, additque, quò ejus docilitatem agnoscas, sub Tiberio Cæsare Sutorem Romæ Corvum domesticum ad salutandum Tiberium, Germanicumque, ac Drusum Cæsares nominatim, mox & transeuntem populum instruxisse. (1) quod ille officii genus, mane jam frequenti foro in rostra evolans peragebat quotidie, mox ad tabernam reversus. Cumque jam plurium annorum officio functum, vicinus sutor indignatione quadam interemisset, concitata plebs hominem vicissim interemit, (2) volucrique egregio funere, Æthiopibus tumbam, coronis vinctam, ferentibus, tibicine præcedente, in campo Rediculi, constructo rogo, parentarunt. (3) Vidi Embricæ in Clivia corvum picamque, uno in horto juxta villam morantes. Ubi ille unus animalium omnium voces reddere poterat, Gallinam glocientem, gallum cantantem, canem tam distinctè latrantem, ut discernere vix posses. (4) Siquid huic ex datis in pabulum superesset, hoc ne pica auferret, in angulos, & sub terrâ abdebat etiam. (5) Verum illa ex insidiis observato loco quamprimum corvus abscesserat, condita eruebat. (6) Ita ille, si quid picæ oblatum esset, aut rapto, aut furto subducebat. (7) ut his artibus inter se certarent. Verum inauspicata semper avis habita est, ingeniumque suum jam in arca Noë probavit, ventri semper dedita, (8) ut mirandum sit, quod Eliam Paulumque olim paverit: nec minus quod Valerio (hinc Corvino dicto) cum Gallo duellanti galeæ insidens hostisq; oculos petens, adstiterit. *Gell.* l. 9. c. 11.

1) *Adulator.*
2) *Vindicta improba.*
3) *Exequiæ ridiculæ.*
4) *Mimus.*
5) *Avarus.*
6) *Fur.*
7) *Raptor.*
XXXIX
8) *Gulosus.*

Figuris pluribus adhibetur. de re perrarâ in proverbio est, *corvus albus* (9) de ingenioso facto, *corvus aquat.* (10) nempe lapillis in hydriam immissis, de inhiante nequicquam rebus amplis, *corvum delusit hiantem,* (11) de homine ob rapinas plexo, *corvus serpentem,* (12) lethali morsu se vindicantem. De inepto dignioribus præhabito, *corvi lusciniis honoratiores.* (13) de scelerato homine, *ad corvos.* de nequam homine, sed honorato, *corvus sacer Apollini,* quòd ut nigerrima avis soli omnia denigranti convenit; ita honoribus plerique fiant nequiores.

9) *Rara res.*
10) *Ingenium*
11) *Spe frustratus.*
12) *Vindicta.*
13) *Honor indigni.*

C

quiores. minùm verò quod ovum corvinum, etiam crinibus illitum, nigrorem inducat. In S. literis, corvus (1) modò Diabolum ejusque discipulos (2) significare potest, ut *Hier.* super Job. 38. 41. quanquam & pulli corvorum quibus Deus escam præparat ib. dici possint ex gentibus (3) conversi. Corvus egressus arcâ est, juxta Rupert. super Gen. 22. populus Judaicus egressus ab Ecclesia. (4) De his aliisque vide *Lauretum.*

1) Diabolus. *2) Hæretici.* *3) Conversi ad Deum.* *4) Iudæi.*

XL.

COTURNIX perdici haud dissimilis, sed minor, terrestris potius avis, quàm sublimis, parvo volatu, quia minores pro corpore alæ sunt, (5) ideóque dum catervatim hiematum, aute grues, abeunt, duce Ortygometra, quæ ejusdem generis, sed lacustris & firmior est, (6) tanto pondere sæpe navibus velisque noctu incumbunt, ut periculum inferant. (7) Auram ad corporum pondus levandum in volatu captant; ideóque & humidiorem austrum declinant: sicco aquilone gaudent. (8) Primam terræ appropinquantem accipiter rapit. (9) Glottis (à longiore lingua sic dicta) in comitatu est, quem ut avidè auspicatur, ita in primo diei hospitio, viæ pœnitens, deserit, (10) post annum progressura ad alterum: Nunc igitur coturnicibus adhæret alia, superiore anno relicta. At contra Cychramus ejusdem itineris avis socia, viam deproperans, noctu etiam easdem ad iter excitat. (11) Otis, sive Asio (de quo supra) in societate eadem, cum ex noctuarum sit genere, ducatum quoque in tenebris securiorem præstat, in die pariter ducenda. (12) Instar igitur gravis expeditionis hæc profectio est. Quam si adversus ventus tardet, prehensis lapillis, aut gutture arenis repleto se magis firmant Otides. (13) Coturnicibus veneni semen cibus gratissimus, (14) quam ob causam in Romanorum olim mensis damnatæ sunt, quanquam & comitialem in illis morbum aversati sint, quem solæ animalium preter homines sentire ferunt. (15) Hæc fere Plin. l. 10. c. 23. Sed & Israelitæ in deserto iisdem pasti sunt, Num. 11. & hodiedum in mensis spectantur, tunc gratiores, quando saluberrimis juniperi granis sunt pastæ. (16) Unde & Græci senserunt Herculem in comitiali morbo hujus alitis esu restitu-

5) Concupiscentia premit. *6) Ducit robur.* *7) Carne opprimi.* *8) Opportunè ingredi.* *9) Principatus periculosus.* *10) Inconstans inœpto.* *11) Festinatio nimia.* *12) Auxiliũ mutuum.* *13) Onus sublevans.*

XLI.

14) Venenum innoxium. *15) Epileptici* *16) Epulæ suspecta.*

restitutum. Ut notat *Pier* l.24.c.48. Ingratam tamen impuramque hanc avem memorat visam Ægyptiis, tum quod aquam unde bibit limpidam turbet, (1) velut aliis hujus usum invidens, tum quod adversus orientem Lunam indignanti garritu strepat. (2) Quasi lucem hujus detestata. In Neapolitana hodie regno, illa æstimatione & frequentia sunt: ut quemadmodum tradit *Majolus* coll. 6. quibusdam Episcopis tantum hinc quotannis proveniat, quantum mensæ episcopali sustentandæ sufficiat. Fecundæ sunt & salaces, (3) speculumque uni objectum sufficit, ut amore effervescens advolet, seque in laqueum appositum induat. ut *Athen.* l.9.

1) *Invidia.*
2) *Lucem pe dissi. Gloria invidere.*
3) *Concupiscentia.*

XLII.

CUCULUS sive Coccyx de genere accipitrum, imbellis tamen, sine aduncis unguibus (4) in vere procedit, in ortu caniculæ & hieme occultatur, intraque arborum lapidumque cava, pennas mutat. (5) Omnibus avibus invisa, (6) in quorum ac præcipuè curucarum ac palumbium nidis sua collocat ova, (7) plerumque sola, rarius bina, alterius volucris ovo fracto exhaustoque, adulteris similes. (8) Unde & Juppiter à Poëtis in cuculum transformatus, quamvis apud Junonem, est, cujus & sceptro, velut muliebris timoris ac fragilitatis symbolum affingitur. (9) Cuculi tamen nomine præcipuè adulterarum viri, (10) tanquam ignavi, quique per alios progenerent, notantur. Sic *Plinius* tradit Vindemiatores in putandis vineis segnes olim voce cuculi notatos, quasi hic superveniens in opere deprehendisset. (11)

4) *Degener.*
5) *Mutabilis*
6) *Invisus.*
7) *Ignavus.*
8) *Adulter.*
9) *Timidus.*
10) *Adultera vir.*
11) *Segnis.*

CUNTUR avis occidentalis Indiæ, ut habet *Ionstonus ex hist. Occid. Ind.* longè aquilis majores, plumis albis nigrisque rostro adeò valido, ut homines bovesq; sternat. (12) pecus in Peruvia universum destruerent si plures essent. In Maragnanâ pulcherrima & versicolori specie, rotundis insignes maculis visuntur, (13) aquilâ duplo majores, quæ ovem integram per aërem auferunt.

12) *Vis improvisa.*
13) *Hypocrita*

XLIII.

CURUCA avicula Cuculi ova pro suis incumbendo solet excludere pullosque nutrire alienos. (14) unde

14) *Educare filios alienos.*

C

cum qui adulteri filios pro suis educat, solet designare.

1) Candor animi. 2) Musicus. Poeta. Solitarius. 3) Mors læta. 4) Auxilium mutuum. 5) Odium fraternum.

CYGNUS sive Olor anseribus major candidiorque (1) oblongo collo, avis amphibia, modulata & tenui ad favonias flantes voce (2) lætari & suavissimè modulari dicuntur, sed vix deprehenduntur imminente funere. (3) Obliquo & tardo volatu fessas à tergo sese inclinare patiuntur ducibus. (4) Molli niveaque sunt pluma, sed dura atráque carne. Mutuis sese morsibus atrociter petunt, (5) etiam carnibus occisarum vescuntur. Apollini, velut musicæ præfecto Poëtisque sunt consecrati.

D

XLIV.

6) Opus exspectatione majus. 7) Partus facilis.

DAIA vel Ovimagna à *Nieremb. l. 10. hist. c. 5.* dicta in America reperitur, columbæ magnitudine, quæ ova anserinis majora excludit, (6) eaque in arena excavata, tanquam nido collocat, nec minus quinquagenis, quæ, ut & ipsa avis, edulia sunt: & sine incubante à sole excluduntur, pullis recens ab ovo evolantibus. (7) Quis tam facili fecundoque partui non plaudat?

E

8) Solitarius. 9) Consortis impatiens.

ERYTHACUS sive Rubecula solitaria avis (8) consortem in eodem secum saltu vix sustinet. (9) Unde proverbium natum: unum arbustum non alit duos erythacos.

F

FALCO. vide de hac ave in voce *Accipiter.*

10) Victus deliciæ. 11) Variabilis.

FICEDULA à ficubus quib. vescitur sic dicta: quanquam & uvis pascatur, assueta dulcibus. (10) colorem post autumnum, uti & nomen mutat Melanchorphus dicta. (11) In mensarum deliciis est.

XLV.

12) Adversitatis tolerantia. 13) Studiosus.

FRIGILLA vel Fringilla avis hiemalis cantans in frigore, (12) in æstate sub umbris arborum vivens. (13) à frigore sic dicta.

14) Misericors. 15) Vates.

FULICA à fusco colore dicta avis est aquatica paulò major columba, pullos aquilæ ante tempus exclusos nutrit. (14) Tempestatem clangore matutino, ludensque in litore nautis prænuntiat. (15)

G

16) Rex sine regno.

GALERITA à capite galeri instar plumato sic dicta, (16) quæ assa & in cibo sumpta, juxta *Plin.* lib. 30. cap.

G

30.c.7.colicam efficaciter submovet, (1) ceterùm inutilis. 1) *Mortuus prodest.*

GALGALUS seu Icterus autore *Plin.* l. 30. c. 11. inspectus ab homine comitiali morbo laborante, emori fertur, sanato homine. (2) frequens in Peloponeso est & ligno alitur. (3) 2) *Mors pro alio obita.* 3) *Victus durus.*

XLVI.

GALLUS & Gallina aves domesticæ ac notæ, pro varietate tamen regionum sunt variæ. Numidicæ seu meleagrides varietate plumarum, & mole celebriores. (4) Melicæ & Chalcidicæ apud Romanos inprimis in tripudiis solistimis honoratæ, (5) quibus in rebus belli pacisque administrandis potissimum regebantur. 4) *Peregrinus habitus.* 5) *Propheta.*

Gallus unus multis Gallinis regendis ac fecundandis sufficit (6) (quanquam & sine illo Gallinæ solâ imaginatæ libidinis, ut credunt, vi, ova pariant) gloriosum ac pugnax animal gaudet certamine, & victor, (7) exultans canit, victo se cum silentio occultante. (8) alta cervice elataque cauda graditur, (9) ut leonibus conspecti terrorem incutiant, (10) autore *Plin.* l. 10. c. 20. cui *Ælian.* l.3.c.31. addit Basiliscum eodem timore percelli, quin & cantu exaudito emori. (11) Unde viatores in Africa locis Basilisco infectis, gallinaceos secum ferunt. Pergami, ait *Plin.* ibid. usitatum omnibus annis fuit, gallorum publicè dimicantium, veluti gladiatorum, spectaculum proponere. Marti ob hanc pugnacitatem sacer. Cumque nec patri quidem parcat, (12) cum vipera & cane insuto olim in culeo parricidæ mergendo conjungi juxta leges solebat. (13) Ceterùm animal solis est, cum eodem vesperi ad quietem concedit, mane surgit, horas tamen præsertim antelucanas solitus cantu signare, (14) Unde fortasse Pythagoræ manavit præceptum: *oportere Gallum nutrire*, qui videlicet ad laborem excitaret. Magna cura familiam alit, & siquid alimentorum nactus sit, cucuritu omnes accersens partitur, (15) gaudetque hoc fungi munere, ipse quandoque abstinens. Contra Serpentes & Milvos pro Gallinis pugnat. (16) Gallina ab incubatu deficiente ipse pullos excludit. (17) Mercurio sacer fertur, quod manè 6) *Polygamia* 7) *Victor.* 8) *Victus.* 9) *Superbus.* 10) *Terror panicus.* 11) *Timor lethalis.* 12) *Impietas in parentes.* 13) *Pœna parricidii.* XLVII. 14) *Excubiæ.* 15) *Paterfamilias bonus.* 16) *Defensor familiæ.* 17) *Auxilium.*

G alis plaudens diei sit nuntius. Unde & Socrates moriturus, cum cicutam hauriret, *Æsculapio* Medicorum numini *se Gallum debere*, asserebat, quod hac potione
1) *Nuntius bonus.* melior ipsi alterius vitæ dies nuntiaretur. (1) Sibaritæ, ut Athenæus prodidit, ne turbarentur in quiete omnes
2) *Molis vita.* tota urbe gallos, uti & artes fabriles, proscripserant. (2) Alectoriam in galli ventriculo gemmam nasci ferunt, quæ gestantibus ad animositatem victoriamque prosit,
3) *Animositas* qua Milo Crotoniates usus feratur. (3) Senes parere
4) *Partus infelix.* aliquando infausto omine dicuntur, & basiliscum excludere. (4) Hæc ferè *Pierius* l. 24.

XLVIII. Gallinæ, exceptis duobus hibernis mensibus, toto
5) *Fertilis partus.* anno parere observantur. (5) Si, cum incubant, tonuerit, aut vox Accipitris audiatur ova partusque evane-
6) *Terror.*
7) *Vanitas.* scunt. (6) Sine Gallo ex vento ova subventanea quandoque concipiunt effunduntque. (7) Voce mustelæ
8) *Terrore exanimari.* propemodum exanimantur. (8) Ad purgationem herba subservit helxine. (9) In Ægypto plurima ova in
9) *Medicina.* calidis excluduntur fornacibus, & Julia Augusta jam gravida, ut intelligeret, marémne an feminam concepis-
10) *Salax.* set, sinu fotum ovo gallum exclusit. (10) prodigium secuturi Neronis salacissimi hominis. *Plinius* l. 10. cap. 55. & *Pier.* l. c. Notavit & *Sebottus* l. 9. c. 39. feminam nasci si
11) *Formæ studium.* ova in plenilunio supponantur, & eo colore, quo tincta ova fuerint, (11) pulcherrimos excludi pullos si cum mare palumbo gallina educetur.

XLIX. *GRACVLVS* nigris pennis & fulvo rostro, socia-
12) *Societas individua.* lis avis, unde in proverbio est semper graculus graculo
13) *Amor cõstans.* assidet, (12) à Conjuge, nisi morte avelli mas non potest, (13) doloremque altero defuncto viduitate testa-
14) *Societas noxia.* tur. Accipitrem tamen in consortium admittunt. (14)
15) *Ebriosus.* Vini potu mirificè delectantur, (15) & in hominum o-
16) *Amor delusus.* culis effigiem, ut putatur, suam appetunt. (16) Sto-
17) *Medicina* machi fastidium lauri foliis purgant. (17) Cicures arti-
18) *Docilitas.* culatè loqui discunt. (18) præsertim illa ex genere quæ
19) *Furacitas* Monedula dicitur, nescio, an à moneta aurea argenteáve, quam repertã suffuratur, dicta. (19) Ita *Schot.* l. cit.

L. *GRVES* oblongo collo pedibusque aves verni,
20) *Ver.* cum adventant, (20) temporis nuntiæ, cum discedunt hiema-

G

hiemalis, (1) catervatim pascuntur, & incedunt tan- 1) Hiems.
quam democratico in regimine viventes. (2) In vola- 2) Democra-
tu figuras ordine quodam formant, (3) ut Palmades in tia.
Bello Trojano Græcorum alphabetum quaternis hinc 3) Ordo.
literis imitatione ordinis ductus φ, ξ, χ, θ, auxerit,
aciemq; pugnantium juxta illum formarit. (4) In longa 4) Acies pu-
profectione trianguli formam ita instituunt, ut prima in gna.
uno angulo præeat, (5) altera ut basis sequatur: & se- 5) Dux.
quentes, dum fessæ sunt, caput aliarum tergo inclinent.
(6) ita & prima fatigata in posteriorem partem anguli 6) Quies fessi
unius succedit. Deficientem quampiam plures conjun-
ctis corporibus sustinent, (7) dum quiete vires repa- 7) Auxilium
rentur. Super nubes tempestatesque graviores efferun-
tur, (8) utque alicubi per ventos minori jactatione 8) Devotus
transeant, lapillo unguibus prehenso, quandoque & sa- Deo.
burra guttur onustæ firmantur, (9) quæ extra pericu- LI.
lum rursus proiiciunt. Nocturno tempore, dum pro 9) Providen-
somno in terra subsistunt, altero tantùm pede, rostro sub tia.
alas condito, nituntur. (10) quæ vero excubias (ex or- 10) Cautela.
dine gerendas) agunt, alterum pedem lapillo gravant,
ut si fortè somnus obrepat, hujus prolapsi strepitu ex-
citentur. (11) Dux erecto providet collo, indicitque 11) Vigilantia
migrationem, (12) sunt quoque in extremo positæ a- 12) Dux pro-
gmine, quæ per vices advigilent, acclamentque, ut grex vidus.
voce contineatur. (13) Ob indefessi igitur laboris avem
factum, ut laboriosum hominem significaturi alas ei 13) Ministri.
pedésve gruis in manus dederint, quòd soli ex his ner-
vi fatigationem tollere ferantur. (14) Pennæ quia suo 14) Indefessus
colore immutabiles, constantem arguunt. (15) Cum 15) Constans.
Pygmæis olim pugnasse Grues est creditum. (16) *Plin.* 16) Prælium.
l. 10. c. 23.

GRYPHES non quidem quadrupedes, & parte ul- LII.
tima leones, ut *Ælian.* l. 4. c. 27. sed bipedes ex majorum
genere aquilarum, quibus Lev. 11. v. 13. accensentur, vi-
dentur esse. Poëtarum igitur fabulis accensendum, quod
ex auro effosso sibi nidum apud Indos instruant. Vni-
versis animalibus, (17) præterquam tigri ob velocita- 17) Rapax.
tem, infestæ esse feruntur. Harpyiæ his, sed in fabulis
tantùm, addi possunt.

H

GVITGVITA sive Corvipeta ut habet *Nieremb.* l.10. hist. c. 6. minima avis magnitudine reguli, viridi colore & suavis nutrimenti, corvorum integra consectans exanima (1) in fugam vertit: (2) ut in arundinetis se occultantes tueantur.

1) Audacia juvat.
2) Fuga turpis.

HIRVNDO græcè χελιδὼν, avis garrula, sola aversè concipit,(3) bis in anno parit, sed priori præmaturos, altero profundit partu cæcos.(4)Chelidonia herbâ admotâ, visum pullis, licet ereptum, restituit. (5) Et lapillus chelidonius in pullorũ primo partu exclusorũ stomacho, si luna crescente dissecentur, dicitur reperiri. Industriè nidum ex luto sub tectis figunt, quotannis ad eundem rediturae (6) Sed cum passeribus quandoque præoccupantibus de loco certandum est. (7) aitque *Schottus*, visum Coloniæ, postquam frustra ejicere passerem conatæ esse, plures convenisse, qui nidum luto obstruxerint, passere suffocato. (8) Negat *Plinius* Thebarum sæpius dirutarum tecta subire voluisse l.10.c.24. nec Biziæ in Thracia propter scelera Terei.(9) Cæcinnam quoque Volaterranum comprehensas secum tulisse, ut victoriæ obtentæ nuntias ad amicos domum nidumque suum remitteret(10) Ceterum indociles prorsus sunt (11) tempestatum tamen præsagæ cum super aquas aut terram volitant. (12) Aliarum insidiis avium non appetuntur.(13)Hiemali tempore, vel alio se transferunt ad loca calidiora, vel in cavas arbores, aut etiam aquarum ripis conglomeratæ sese abdunt,(14)in calidis æstuariis quandoq; velut in vitam restituτę. In Ægypto, ut ex *Plutarcho* Juniore de Nilo refert *Causinus* in symb. l.6.c.66. lapides ex nilo in murum, chelidonium ab iis dictum, congerunt, quo eluvio nili, mirabili Dei per has aviculas opere, prohibetur. (15)

3) Venus inordinata.
4) Partus defectuosus.
5) Medicina oculorum.
6) Patria dulcis.
7) Certare pro loco.
LIII.
8) Vitio justa.
9) Cautela.
10) Domum repetere.
11) Indocilis.
12) Pluvia.
13) Tutus.
14) Frigus aversari.
15) Deus in minimis maximus.

LIV.

IBIS Ægypto avis propria, extra illam moritur,(16) ciconiæ similis, nigra circa Pelusium est, candida locis ceteris. Serpentibus, quibus vescitur, terram purgat. Unde & ab Ægyptiis divino cultu honorata. (17) constipatam alvum rostro laxare solet. (18) intestinis longissimis, quæ explicata ad 96 cubitos pertingunt. (19) & si pennis ejus crocodilus tangatur, immobilis redditur.

16) Incola perpetuus.
17) Utilis sibi & aliis.
18) Clysteriũ.
19) Digestio tarda.

L

ditur(1)ut *Ælian.*obſervat l.10.c.30.Ore eandem avem parere (2) *Solinus* c.34.Poly hiſt. tradidit.

1) *Loco figere.*
2) *Partus rarus.*

LAGOPVS ex perdicum genere candidiſſima, à pedibus leporinis ſic dicta, frigora nivesque ſectatur, (3) quibus ipſa candidior,proditur venatori. (4) Latet homine conſpecto, aut territa curſu ſeſe tacito proripit in diſpoſitos caſſes. (5) Alterius quoque ſunt generis coturnicum magnitudine,colore variæ non minus ſimplices & deceptioni obnoxiæ. In Alpibus frequentes.

LV.

3) *Dura amare.*
4) *Simplicitas morum.*
5) *Deceptioni obnoxius.*

LARVS quem alii Herodium aut Fulicam dicunt, alii cum Cepphø confundunt, avis planipes eſt cum ſit aquatica,craſſo capite,cinerei at maculoſi coloris, pennis,quàm corpore grandior.(6) Piſcibus,lumbricis ac cochleis in lapidem alliſis veſcitur, perquam vorax & pando ſæpius roſtro volucris. (7) Unde in voracem adagium eſt,*larus hians.* Quia verò ſtupida & capta facilis eſt. (8) De ſimili homine in proverbiis eſt, *Larus in paludibus.* Aiunt & clamando parturire, (9) unde & *Larus parturit*,ut de Ceppho,dictum in illos,qui exilia magni venditant.

6) *Moles ſine re.*
7) *Vorax.*
8) *Stupidus.*
9) *Iactator.*

LOXIA Corviroſtra à corvino roſtro,ſed utrimque recurvo acutoque dicta,colorem quotannis ſic mutat, (10) ut nunc in viridem,nunc flavum,nunc rubrum aut cinereum vergat.Semine cannabis nucleisque abietum voraciſſimè paſcitur. (11) Hieme non ingrata voce modulatur, æſtate conticeſſit. (12) Caveis incluſa pſittacorum more ſaltitat, ac paſcitur, at poſt hauſtum proijcit à ſe ſcyuphlum, fortè horrore imaginis ſuæ conſpectæ.(13)

10) *Inconſtans*
11) *Vorax.*
12) *Præpoſterus.*
13) *Conſcientiæ terror.*

LVSCINIA græcis philomela.quindecim verni temporis diebus noctu atque interdiu, (14) dum avis femella incubat irremiſſus cantus eſt, humana arte inimitabilis,ita elatus,gravis, acutus mediusque ſonus ab una voce redditur.(15) quæ mox æſtu ingruente deficit: ut omnis quæ intenſa eſt,brevis hujus eſt vitæ voluptas. (16) Steſichori vatis adhuc infantis in ore ceciniſſe, non vano augurio, à Plin. l. 10. c.29. memoratur. (17) Auditæ ab hominibus dulcius conſtantiusque modulan-

LVI.

14) *Vigilia.*
15) *Muſica.*
16) *Voluptas brevis.*
17) *Poeta.*

M

1) Laudis amans. modulantur,(1)gaudent mutuò inter se certamine,imò cum citharœdis provocatæ certant,repertaque est,quæ
2) Aut vincere, aut mori. in hoc nisu, vitam cum voce reliquerit, (2) cui apud Stradam in Prælus.egregio carmine parentatum est. Do-
3) Docilis. ciles sunt & articulatè loqui discunt præsertim à teneris
4) Gratitudo enutritæ, (3) altoremque primum suum adeò gratæ agnoscunt (4) ut ad alios translatæ, ejus desiderio contabescere visæ sint. Thraces juxta sepulchrum Orphei
5) Sepulchrū honoratum. luscinias suavius modulari sentiunt, (5) ut Pausan. in Bœot.observat.

LVII. *MERGUS*, quem cum Laro nonnulli miscent,varia est specie,alius ruber,alius candidus, amphibii sunt,
6) Paratus ad utrumque. (6) in aquis frequentes quibus ad piscandum immer-
7) Piscator. guntur. (7) Una aliquando super aquas explicata ala
8) Nauta. per ventos feruntur. (8) Cicuræ piscatui serviunt. A-
9) Quies à labore. pricis post piscatum locis gaudent siccari.(9)

10) Fur apū. *MEROPS* Apiastra etiam à devoratis apibus dicta, (10) pallido intus colore pennarum est, supernè cyaneo, contra morem ceterarum avium retro volans
11) Insolens, Præposterum fertur. (11) in effosis ad 6.pedum altitudinem specubus nidificat, cicadisque etiam vescitur. Pullos ne ca-
12) Cura prolis. piantur de loco sæpius transfert. (12) Hi, ut primum adoleverunt, non sibi tantum, verùm & parentibus a-
13) Pietas erga parentes. lendis intenti, rependunt gratiam. (13) ut *Aristotel.* l.9.an.c.13.

LVIII. *MERULA* plerumque nigra, colorem mutat rufe-
14) Variabilis. scens, (14) canit gratâ voce æstate, balbutit hieme, sylvestria loca umbrosa & dumeta amat, (15) solitaria
15) Eremicola fere,lauri foliis sese purgat. Huic similis, aliquanto tamen minor,Passer solitarius est, qui solitudine delectatur,nec aliis quidem sui generis junctus. *Ælian.* notat l. 8.c.24, esse aliquod genus avium Merulis affine, quod
16) Impostor. meretrix. suavi modulatione allectas minores volucres, in prædam cibumque vertat.(16) Captum tamen & inclusum
17) Dolore ob mutescere. obmutescat. (17)

18) Rapax. *MILVUS* volucrum rapacissimus, (18) corvorum æmulatione flagrans, quibuscum atrocibus aliquando
19) Odium hostile. pugnis conflictasse à *Maiolo* in dieb. Can. memoratur. (19)Inter ipsos aliquando homines pullis aut carnibus

in-

N

insidiantur,(1) circuitu ad prædam conspectam in aëre facto lustrant,quâ viâ securissimè adoriantur,(2) moxque uno impetu auferunt. Ita puer qui pullos colligarat filo,ne auferri alius absque alio posset, incumbente milvo plures simul amisit. (3) Rarum illud, quod *Greg.Turon.*in glor.Conf.c.109.refert; mercatoris Lugdunensis è corio piloso locutos ex navi sustulisse auro plenos,quod ex vino per aquam vitiato collegerat, ac mox errore deprehenso in aquas, justa Numinis vindicta projecisse. (4) Æstum graviorem in superiori aëris regione plerumque devitant hieme vel se abdunt,vel alio transmigrant: (5) cuculum volatu debilem suis plerumque humeris ad nos reducunt. (6) *Ælianus* putat, marem in hoc genere non esse, sed ex austro euróve concipere. (7) Stolstitiis podagra laborare *Plinius* autumat. (8) Iecur verò illorum pleraque corporis hum. vitia unctione sanare. (9) Cauda illi in volatu, velut pro clavo.nautas hoc genus gubernandi docuisse videtur. (10) In S.literis Milvus dicitur cognoscere tempus suum (11) magis quàm Israel.*Ier.*8.

1) Insidiæ Dæmonis.
2) Circumspectè agredi.
3) Consilium noxium.

LIX.

4) Pœna justa.
5) Providentia.
6) Auxilium
7) Virginis partus.
8) Podagra in celeri.
9) Medicina.
10) Navigatio.
11) Temporis cura.

NOCTVA sive Nycticorax, noctis avis, Minervæ sacra,quòd studia nocturnas lucubrationes ament. (12) Sed D.Basilius vanis tantùm studiis hanc avem concedit, ut quæ ad veræ divinæque sapientiæ lumen cum noctua caligent.Inauspicata etiam avis est habita & funesta: (13) Nisi quod Atheniensibus boni ominis fuerit.Ubi in diem incidit, omnium avium rostris odiosè petitur (14) quibus invalescentibus, resupina, pedibus ac rostro se tuetur. (15) Accipiter illi auxilio est, (16) odio etiam ceterarum avium expositus. Apibus, vespis crabronibus & sanguisugis adversatur quoque Noctua. Cornici tam infesta est,ut hujus noctu exsugat ova, illa contra noctuæ interdiu, (17) quando utraque ad defensionem maximè inhabilis,ut ex*Horo* notat *Pier.*l.20. c.19. quod utriusque sanguis confusus dissideat.Et rarum *ib.*c.21. illud, quod ova noctuæ, ebriosis per triduum in vino præbita, abstemicos reddant. (18) At forte per ludibrium hæc dicta, quia *noctuæ ovum* de re rara in proverbiis est. salubrius,quod cerebrum vel jecur

LX.

12) Artes liberales.
13) Inauspicatum.
14) Odiosus.
15) Defensio justa.
16) Auxiliũ improbi.
17) Inimicitia capitales.
18) Abstemius.

cur

O

1) *Societas noxia.* cur cum oleo infusum auriculis prosit auditui. Ubi Ciconiæ ova attigerit noctua, reddit hæc evanida. (1) In Creta Insula nullæ reperiuntur: Athenis tam frequentes sint, ut in proverbium abierit, de labore irrito: *noctuas Athenas mittere.* (2) Sed & pecuniæ illorum noctuis signatæ. Unde *noctuæ lauriotica*: quod Laurios Atticæ regio auri venis abundaret. (3)

2) *Labor irritus.*

3) *Pecunia.*

LXI. ONOCROTALVS avis cygno persimilis: nisi quòd rostro dissimili sit, & longiore, quod inferiori parte sacculum rubentem pro ingluvie adjunctum habet, in quem pisces carnesque magna quantitate absorbet, (4) sensimque hinc, velut è pera, in ventrem, recto colo pervium, dimittit, ac cito concoquit, egeritque: proinde voracissima est. *Gesnerus* talem meminit in Belgio Mechliniæ in aula Cæsarum Maximiliani & Philippi alitam ætate habitam esse octogenariam, quæ ad altissimas quandoque elevata nubes, redibat ad altricem feminam. (5) Integra animalcula piscesque & conchilia deglutit, sed rejectis denique ossibus testisque. *Sanctius* apud *Aldrovandum* refert, puerum æthiopem aliquando in ingluvie repertum. *Turnerus apud Gesnerum* bis tantum in anno bibere. (6) Parit & educat pullos instar cygni. Cum in litore quiescit rostro in cœlum erecto adversus accipitris insultum munitur. (7) Voce horrisonâ asini ruditum imitatur, rostrum aquis aut limo immergens. (8) Unde & nomen traxit. *Aldrov.* & alii.

4) *Voracitas.*

5) *Beneficii memoria.*

6) *Sobrietas.*

7) *Præmunitio.*

8) *Vox ingrata.*

P

LXII. PALVMBES 30. vel etiam 40. annis vivere Plin. l.10.c.35. memorat, silvestres aves sunt, columbis aliquantò minores, nidificant in arboribus ac sepibus, post solstitia bis in anno pariunt ova terna, sed tantùm binos educant, (9) tempus incubandi distingunt, mane ad meridiem id sibi vendicante mare, reliquum feminæ est. (10) Vere vocales sunt, hieme elingues. Lauri foliis purgantur.

9) *Delectus.*

10) *Labor divisus.*

PASSERES maximè salaces, ideóque vitæ brevis. (11) quam Plin. ib. c.36. mari ultra annum non indulget, feminæ aliquando longiorem concedit. argutâ, sed ingratâ voce, farri & granariis infesta volucris est.

11) *Venus vitam minuit.*

P

est. (1)Vilis pretii. Unde Luc.12.dictum passeres quinque asse veniunt.(2) quod D. Ambros. quinque sensibus levi voluptate Dæmoni venditis applicat. (3) Sed & Leprosi duos offerre in Lege jussi, post emundationem,altero dimisso,occiso altero quod spiritus libertatem,& carnis mortificationem designare poterit. vel ut *Greg.*14 Mor.c.24.carnem leprosi partim adhuc vivam, partim mortuam Dei servitio consecrandam.

1) Furax.
2) Vilis pretii.
3) Sensus seducunt.
4) Caro subjecta, & liber spiritus.

LXIII.

PAVO illustri fulgore radiatâ atque oculatâ caudâ (5) usque adeò superbit,ut tempore, quo illa hieme excidit,latebras, consectetur: quo ornata rursum est spectantium sese oculis avidè explicet,ostenteterque, (6) nisi cùm dejectis in squallidos pedes,illorum pudore rursum caudam submittit. (7) Pavonem inquit *Plin.*l.10. c.20, primus Romæ cibi gratiâ occidit Hortensius orator: (8) saginare primus instituit M. Aufidius Lurco. Alexander Macedo cum primùm apud Indos has aves vidisset gravi pœnâ cavit, ne quis talem occideret. D. *August.*de Civ.Dei l.21.c.4. Quis,inquit,nisi Deus creator dedit carni pavonis mortui ne putresceret? (9) & hoc experientia se comperisse dicit, etiam per annum tali carne servata. sed in qualibet cœli plaga vix hoc exspectandum: quamvis carne dura sit, & digestionis tardæ. Junoni sacra est,quod mulier splendidis ac superbis delectetur. Noctem explicatâ caudâ velut stellis conspicua designat.(10) contracta rursum, tanquam latentibus stellis,diem,(11) ut notat *Pier.*l.24.c.4.

5) Ornatus habitus.
6) Superbia.
7) Pudor turpitudinis.
8) Gula improba.
9) Incorruptus à morte.
10) Noctis tempus.
11) Diei.

LXIV.

PERDIX. salacissimà penè avium, (12) idque in promiscuo sexu, (13) cum feminæ incubant. Harum ova mares perdunt,ne incubatu se subducant: at feminæ contra,ut ova servent,aliò eadem transferunt ignorante mare, excludenda. Quo tempore mares facilè captantur,per captivam ab aucupe feminam, illecti Venere.(14) Astum hujus avis *Solinus* c.12.describit, aitq; matres ubi venatores ad pullos accedere propius sentiunt,tum è nido se effundere obviam, & per aversum à pullis iter pedetentim deflectere, seque velut captivandas præbere, donec in tuto eosdem esse senserint. (15) Pullos etiam ubi se in discrimine vident, resupinatos

12) Salax.
13) Sodomia
14) Venus letalis.
15) Stratagema.

P

1) *Astutia fallendi.* natos glebam pedibus attollere, sub qua lateant. (1) Ex hac arte ceteras se adultas contegere *Plinius* l. 10. c.33. notavit. Sed & D. Hieronymus apud *Pier.* l.24. c.41. Perdicem, suis ovis confractis, aliena suffurari, atque ex-

2) *Hæreticus.* cludere: (2) Sed illos deinde exclusos propriam ex vo-

LXV. ce parentem agnitam sectari. (3) Unde à Jeremia c. 17.

3) *Naturalis affectus.* dictum sit, *pullos, quos minimè pepererat, perdicem congregasse.* Festinant pulli in ortum, unde effracto, cum primùm vivunt, cortice, pedibusque exertis, ipso adhuc putamine adhærente procurrunt. (4) ut Pier. ib. c. 40.

4) *Præcox ingenium.* Quandoque ova (quæ ad 15. pervenire solent) inter se partiuntur in diversis receptaculis, mas & femina, simul-

5) *Concordia domestica.* que, ut citius excludantur, incubant, concordi utrimque labore, (5) Pier. ib, c.42.

LXVI. *PELECANVS* vel Pellicanus, ab Aldrov. cum Onocrotalo, ab aliis etiam cum Platea ex Ardearum genere confunditur. Verùm dissimili ab illis rostro, sine ingluvie à plerisque proponitur. De hac varii variæ. *Albertus Magnus* l.23. de animal. in duo distinguit Pellicanos genera: aliud aquaticum, quod Onocrotalo facit simile: aliud terrestre, quod serpentibus pasci, ait; cumque reperit serpentium morsu occisos pullos, tum aperto sibi latere profusoque sanguine revocare in vi-

6) *Christus morte sua nos vivificans.* tam. (6) ipsa parens autem ad mortem usque languere, dicitur, quam pulli deinde collecto cibo reficiant.

7) *Misericordia opera.* (7) Quod officium siqui neglexerint, hos denique Matrem seu degeneres exturbare. (8) Hæc S. Hiero-

8) *Reprobatio impiorum* nymus, August. Gregorius aliique Patrum Christo applicata probare videntur. quamvis alii in dubium revocent. *Hortus* in Hieroglyph. l.1. c. 51. addit, Pelecanum, cùm possit altioribus locis nidum figere tamen illum

9) *Imprudentia.* humi positum, aliorum exponere insidiis. (9) Homines igitur arido boum fimo locum circumdare, illique admovere ignem, quem cum Pelecanus, amore pullo-

10) *Auxilium noxium.* rum alis verberatum extinguere nititur, his combustis, & se, & pullos prædæ exponit. (10)

LXVII. *PHOENIX* à Plinio l.10.c.2. aliisque ambiguâ fide describitur, unus esse orbe toto in Arabia, aquilæ magnitudine, auri circa collum fulgore, ceterà purpureus

reus. cæruleâ caudâ roseis pennis discriminatâ, caput apice plumeo cohonestante, qui 660. annis vitæ completus senescens, casiæ thurisque surculis nidum instruat, superque emoriatur, ex cujus ossium medulla vermiculante novus rursum phœnix existat. (1) Albertus M. l. 23. anim. ait, nido plausu alarum in solis radiis succenso in cineres avem redigi, (2) atque ex his subnasci alteram. Sed Pierius l. 10. c. 1. ex Ægyptiis tradit, rostro sibi aperire pectus, atque ex profuso hinc sanguine alterum subnasci, qui cum parente Heliopolim se conferat, illumque ad solis exortum morientem, velut in tumulo inter aromata componat. Ejus morte insignem rerum mutationem præsignari ferunt. (3) Unde sunt qui Phœnicem nihil aliud nisi signum hieroglyphicum Ægyptiorum fuisse sentiunt, quod aureo cæruleoque colore, cœlum atque elementa referret, conversionem aliquam notabilem subeuntia, ideóque non fuisse verum ejusmodi phœnicem, qui sub Claudio Imper. Romam, ut fert *Plinius*, allatus fuit. Nos igitur pictoribus atque poëtis hanc avem relinquimus.

1) Resurrectio.
2) Mors piorum.
3) Mutatio rerum.

PHOENICOPTERVS avis est pennis rubentibus cujus lingua in deliciis mensarum est. (4) ut Martial. l. 13.

4) Eloquentia.

LXVIII.

PICA avis garrula, (5) & humanæ vocis intra primum vitæ biennium discendæ capax. In villis nutritæ pecora audita imitantur, ut balatum ovis, mugitum vituli, latratum canis. (6) Omnis generis cibos devorant. Visa quæ cancrum fluviantem raperet, ut *Schottus* ait l. 9. c. 62, sed ab eo collo forcipibus compresso est strangulata. (7) Nidos spinosis fixos locis, exterius ingeniosè spinis muniunt, angusto sibi relicto aditu. (8) pullos sæpe imperfectos cæcosque excludunt. (9) *Petronius* memoret picam, quam Cattus devoraverat, cum capite rostro illius guttur adeò obstruxisse, ut suffocatus sit, & mortua vivum peremerit. (10)

5) Garrulitas
6) Imitatio vocum.
7) Duellum.
8) Munimentum.
9) Opus imperfectum.
10) Vindicta.

LXIX.

PICVS Martius viridi colore assequitur quidem humanam vocem, sed ægrius rostro acuto oblongoque arbores secat, excavatque atque in illis nidum sibi rotundum, velut circino dimensum, exscindit. (11) no-

11) Opus perfectum.

vem ova excludit. Quod si quis os nidi lapide obstruat dicit *Ælian*.l.1.c.45. herbam ab illa admoveri, quâ lapis solutus exsiliat, (1) & hanc repertam sub arbore aiunt claustris laxandis servire. Nunquam humi, aut in saxis consistunt, ne aciem unguium hebetent, quibus arboribus obliquè solent adhærescere.

1) Amor omnia penetrat.

PORPHYRIO, ut habet Ælian. l. 3. c. 40. avis pulcherrima est, quæ tamen mira se voluptate versat in pulvere. (2) Conspectum aliorum etiam inambulans subterfugit. (3) mulierum castimoniæ insignis custos, & siquam adulterio iniquari se deprehenderit, sese impatientiâ sceleris strangulat. (4) Hæc ille, cui *Plinius* l.10.c.46. addit, quod Porphyrio solus morsu, non suctu bibat; omnemque cibum aquâ tingat. (5) pedibusque, tanquam manibus, rostro admoveat.

2) Forma neglecta.
3) Pulchritudo occultata.
4) Castitatis amor.
5) Victus moderatio.

LXX.

PSITTACVS unius tantùm hic generis cognitus ex India aliisque locis, variâ tam magnitudine, quàm forma & colore plerumque gratissimo spectabilis est. In Æthiopia & ultima India albi sunt, in Brasilia rubri, in Calecuto prasini, scutulati ac purpurei: hisce locis virides. (6) Vesputius apud Aldrov. l. 11. scribit ultra promontorium bonæ spei psittacos sesquiulnares reperiri (7) estque ea regio psittacorum dicta. Ceterùm magnitudinis, diversis locis, diversę sunt alicubi, ut Phasiani: alibi ut galli, vel columbi, vel passeres &c. Vocis humanæ inter aves sunt capacissimæ, (8) at primis annis: nam *senex psittacus*, ut in proverbio est *negligit ferulam*, solent enim percussæ erudiri. Sed caput adeò durum est, ut ad sentiendum ictum radio ferreo verberentur. (9) Rostro est adeò forti, ut lignum facilè disseces, ideóque ferratis clathris est coërcendus. (10) Rostro etiam cum volat, & innititur ultimò, & primùm residens excipitur.

6) Servire loco.
7) Gigas.
8) Eloquentia
9) Obdurati capitis.
10) Carcer.

LXXI.

Vescitur pene omni fructuum genere, etiam carne, & dulciariis præcipuè delectatur panibus, (11) vinum quoque ad ebrietatem usque haurit, (12) tum maximè loquax, formosos pueros amat, & deformes aversatur, quandoque è sublimi illos impetens (13) tam lamentantes voce mæstâ, quàm lætâ exultantes sequitur, quin & tripudiantes saltitans imitatur.

11) Delicatus.
12) Ebriosus.
13) Forma amor.

R

tur. (1) Nidos insilvis ex tenellis procerarum arborum ramusculis suspendunt, ne serpentes possint adrepere, qui in modum pilæ rotundi perquam exiguo patent foramine. (2) In India gregatim pascuntur, duobus interea in summitate arborum advigilantibus, ne insidiis occupentur, (3) quibus observatis, signo dato, alias in fugam avertunt.

1) Mimus.
2) Prudentia.
3) Vigilantia.

LXXII.

REGVLVS seu Trochilus avicularum penè est minima, quæ tamen ingenti ausu reginam volucrum aquilam impetere dicitur. (4) Æstatem in silvis exigit, hiemem sub tectis: Ubi junctim plures ad se confovendum in specu conduntur. (5) Muscis ita nonnunquam se explent, ut de vita periclitentur. (6) Deplumatæ, at non exenteratæ, virgæ coryli infixæ, si ad ignem assentur, se denique sponte convertent. (7) Ut cum P. *Kirchero* *Schottus* Romæ se experimento cognovisse dicit l. 9. c. 67. De eadem notat *Ælian.* l.3.c.11. quod fauces Crocodili hiantis ab hirundinibus in has illapsis purget. Sibi hinc cibum, Crocodilo salutem adferens. (8) Minorem hac aviculam, quæ perdicis ovum vix superet, describit *Ælian.* l.4.c.40. quæ *Dicaron* dicta, ob delicias cibi, regibus pergrata sit. (9) Cetèrùm stercore adeo venenato sit, ut siquis granum inde minimum in poculo solutũ sumat, intra diem, verùm alto immersus somno, moriatur. (10) carnis tamen esus dolorem morbumque solvit. (11) Est & alia avis Indica *Laghane*, ut ex Petro Hispal. *Majolus* coll. 6. Sed major Regulo corniculæ haud dispar, quæ cetum ore hianti subit, seque patitur deglutiri, atque intus cetum depascitur, dum ad ipsum cor penetret, (12) compertumque in exenterato ceto, ejusmodi in illo aviculas præcordia depasci.

4) Audacia.
5) Societatis bonum.
6) Gula.
7) Motus mortui.
8) Auxiliũ ab infirmiori.
9) Delicia.
10) Mors placida.

LXXIII.

11) Toxicum & antidotũm
12) Conscientia vermis.

RHINOCEROS avis est, quæ præter rostrum quatuor dodrantes longum, cornu in fronte super rostrum cui incumbit, adeò latum possidet, ut palmum in radice æquet, in fine curvescat. (13) occisa in volatu ad Naupactum fertur, quando Christiani Turcas Navali prælio superarunt. Ita *Aldrovandus*. Neque hoc mirum cornutas aves reperiri, quando idem *Mela* l.3.c.4. *Ælian.* l.17.c.10. tradit. Et *Majolus* coll. 6. ex Pigafeta notat

13) Ira mansueti.

Messanæ, quæ inter Molucas, insula est, Gallinarum spe-
1) *Rara res.* cie cornutas aves reperiri, (1) quæ ova anserinis æqua-
lia pariant, ex quib. ad tres quatuórve ulnas in terra de-
2) *Resurrectio* fossis pulli producantur. (2)

LXXIV. *SCLOPAX* seu perdix rustica **Snepffun**, ma-
gnitudine gallinæ, cursu quàm volatu expeditior, re-
3) *Possessio incerta.* pentino subterfugio Venatores sæpe fallit, (3) inter ci-
borum lautitias est, licet vermibus spiritu oris è terra
4) *Lautitia ex tenui.* extractis vescatur. (4)

SCOPES aves coloris plumbei albicantibus ma-
5) *Chorea seducunt.* culis columbæ magnitudine saltu capi dicuntur. (5)
Nam cum Scops mimica avis sit, imitata saltantem, se
præbet captivandam. *Ælian*.l.15.c.28.

LXXV. *STRVTIOCAMELI* ob alas caput rostrumque
inter aves censentur, quibus anseri similes, cetero cor-
6) *Ambigua res.* pore, tanquam cameli, (6) equitis insidentis altitudi-
nem & celeritatem vincunt, si collum oblongum eri-
gant. Expassis simul alis volant curruntque, terrę semper
7) *Anima corpori affixa* affixi. (7) Præter fructus, etiam ossa, lapides, & ferrum
devorant. (8) & ad hoc avidissimè properant, vel re-
8) *Acerba æquo animo ferre.* motè exhibitum. Pedes more boum bifidi, quibus pre-
hensos lapides post tergum in consectantes jaculantur.
9) *Pugnare fugiendo.* (9) Dorsum in Mare nigrum, fuscum in femina pennis
villisque mollescens. Stolidum animal, quod latere se
10) *Stoliditas* credit, ubi caput absconderit. (10) Ova, quæ parit gran-
dia, velut lapidea crusta obmunita, in arena vel negle-
11) *Prolis neglectus.* cta, (11) vel condita, solis calore foventur & excludun-
tur. quæ cum fixo nonnunquam obtutu spectet, sunt qui
visu excludere arbitrentur. Non tamen excluduntur si-
12) *Sensim magna fiunt.* mul, sed sensim pars quælibet formata ex ovo prodit.
(12) Cortices ovorum pro vasis serviunt. vide *Plin*.
l.10.c.1.

LXXVI. *STVRNVS* maculosa avis est, magnitudine me-
rulæ, catervatim ait *Plin*.l.10.c.24. volat, & globi in mo-
dum circumagitur, dum quævis ad medium occupan-
13) *Impii.* dum se vertit. (13) Cæsares Romæ habuisse Sturnum
14) *Labore assequimur.* Latino & græco sermone docilem, (14) observat
idem c.42.

TVRDVS in cacuminibus arborum nidificat,
vis-

viſcoque ſuo, quo arborem perluit, capitur. Unde in Proverbio eſt *Turdus ſibi malum cacat.* (1) Loquaciſſima avis, ad audiendum tamen eſt tarda. Inter epulas laudata, (2) & ſi myrti baccis fulta aſſetur dyſenteriæ medetur & urinam facilitat. (3)

1) *Obeſſe ſibi.*
2) *Lautitia.*
3) *Medicina ſuavis.*

LXXVII.

TINNUNCULUS Accipitris ſpecie in altis ædificiis, & cavis quercubus indivulſa maris & feminæ ſocietate habitare ſolitus, (4) adeò tamen accipitribus infeſtus & columbis amicus; ut has ſola voce, illis fugientibus, tueatur. (5)

4) *Conjugalis amor.*
5) *Hoſtilitas ſimilium.*

TOCCA avis Americana eſt cornici ſimilis ſed albo pectore, & roſtro aureo, cujus longitudo totum corpus adæquat. (6)

6) *Eloquentia aurea.*

LXXVIII.

TURTUR ex genere columbarum ſilveſtrium, vere occultatur & pennas amittit, (7) ſobriè admodum bibit collo non reſupinato. (8) Ubi conjugem amiſit, alteri non jungitur, ſed perpetuo in luctu viduitatem tranſigit, (9) nec aliarum admittit conſortium avium, frondentes etiam ramos declinat. (10) Interea, ut ait Jerem 8. *cuſtodit* (ut *Hirundo*) *tempus adventus ſui.* (11) *& meditatur ut columba* (12) Iſa. 38. Ceterùm delectari hanc avem tibiis, & inconditis quibusdam, his auditis, agitari motibus eſt obſervatum. (13) Vide Pier. l. 22. c. 19. Ob murmur Turturis in proverbium, de obmurmurante femina, (14) abiiſſe creditur: *Turture loquacior.*

7) *Deliciarū fuga.*
8) *Sobrietas.*
9) *Viduitas.*
10) *Luctus.*
11) *Temporis cura.*
12) *Meditatio.*
13) *Saltatio.*
14) *Obmurmuratio.*

LXXIX.

VESPERTILIO nocturna, lucisque fugiens avis, (15) ſi tamen avis, quæ pro pennis membranâ explicatâ volat, (16) nec ova, ſed pullos parit, eosque uberibus admotis (17) lacte nutrit, & ſecum in amplexu defert, ac ſola volucrum dentes habet. (18) Formica hanc extremè averſatur, nec prodit ſi ala oſtio foveæ præfigatur. (19) Veneficia tamen affixus inversè oſtiis veſpertilio amoliri fertur. (20) Ipſe hederam ſubterfugit, nec hujus accenſæ ſuffitum ſuſtinet. (21) Inter ſe mutuò quandoque nexu alternatim ora & extremas alarum fimbrias nectentes hærent, catenamque efficiunt, (22) paucis amati, præterquam ſibi. Volatumque crepuſculo veſpertino paucis circa tectum circuitibus abſolvunt, ce-

15) *Lucifuga.*
16) *Ambiguus.*
17) *Nutrix mater.*
18) *Mordax homo.*
19) *Cunctatio.*
20) *Securitas.*
2) *Peſtu.*
22) *Conjunctio improborum.*

V

1) Obscuro loco natus. ceterà in nido obscuro hærentes. (1) Pierius l.25. c.9.&c.

VPVPA avis cristata, colore pulchro flavescens, sed odore fœdo, cum in stercore humano volvatur & nificet. (2) Ingratâ voce, quâ tamen ante vindemiam frequentius clangens ubertatem præsagit. (3) Ipsa deinde ad ebrietatem usque sese uvis ingurgitat. (4) Verùm ubi se vacillare sentit capillo Veneris, sive adianto semper virenti herba sibi medetur. (5) Upupam tamen & Vespertilionem tanquam immundas Deus olim à mensis proscripsit. (6) Deut.14.18. In lateris doloribus medendis cor ejus laudatur. (7)

2) Meretrix.
3) Vini ubertas.
4) Ebriosus.
5) Remedium ebrietatis.
6) Cibi vetiti
7) Remedium doloris.

LXXX.

VVLTVRES omnes feminæ dicuntur (8) à D. Basilio in Hexam.hom.8 & S.Ambr. tum Ælian.l.2.c.46. quanquam Albertus Magnus & alii id negent. Illi à vento dicunt concipere, & parere pullos, non ova excludere. (9) Umbricius apud Plin.l.10.c.6. ova dicit parere, nemo tamen illorum nidos conspexit. Centum annis feruntur vivere. (10) nigri ceteris prævalent. In auguriis apud Rom. felicissimæ aves habentur. (11) Odoratu adeò valent, ut ad quingenta millia passuum cadavera percipiant. (12) Quanquam Ægyptii hoc visui tribuerint acutissimo ut *Pier.* l.17.c.7. Unguenta non ferunt, sed rosaceo inuncti moriuntur, (13) ut notat Clemens *Alex.* pæd.l.2.c.8. Ceterùm hominum agris planè innoxii sunt, & ceteris quoque animantibus, cum nullum occidant. (14) ut habet Cælius. Sed & *Plin.* l.c. præsagos facit, quod biduò aut triduò ante eò advolent, ubi cadavera futura sint, ex prælio occumbentium.

8) Feminæ.
9) Conceptus virgineus.
10) Longævus
11) Auspicatum.
12) Perspicacia.

LXXXI.

13) Deliciæ noxiæ.
14) Innocentia. Iustitia.

(15) malique est habitum ominis siquem exercitum quasi heredipetæ, (16) brevi cædendorum sequerentur.

15) Providentia.
16) Heredipeta.

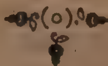

CAPVT LXXIV.

IMAGINES PISCIVM.

PIſcium hiſtoria, quantò à vulgi cognitione remotior, tantò minus figuratarum imaginum fertilis eſt. De his tamen varii, ut Ariſtoteles, Plinius, Ælianus, Oppianus, Albertus Magnus, Majolus, Raviſius, in offic. l. 7. c. 41 Geſnerus, & recens accuratiſſimè omnium Aldrovandus atque ex iis Schottus, è quibus pauca, & celebriora delibare tantùm viſum, ne his negaſſe hac in menſa locum videar, & quorundam fortaſſis appetitui defuiſſe.

I. Multa Aquatilium ſunt genera, per mare, fluvios, ceterasque aquas ſparſa. Plerique piſcium ſquamis teguntur, nonnulli corio & pilis, ut Hippopotami & Phocæ: nõnulli corio ſolo, ut Balænæ & Delphini: nonnulli cortice, ut Oſtræ, Conchæ, Teſtudines: alii, cruſtis, ut Locuſtæ: alii cruſtis & ſpinis ut Echini: alii alati ut Paſtinaca, Accipiter, Hirundo Cornutos etiam in mari Indico repertos eſſe Majolus Colloq. 9. aſſerit. Forma earum varia, ac pènè omnium terreſtrium animalium ſpeciem referunt. In Norvegia tamen *Olaus* l. 21. refert, reperiri piſcem cujus caput ventri junctum ſit, adeo voracem, ut expleri nunquam poſſit (1) omnium expoſitus odio piſcium, quos in ſe converſos, caput galeâ, pinguedine oppletâ abdens, deludit. In Gaditano mari memorat *Plin.* l. 9. c. 4. piſcem arboris inſtar vagari, (2) & Phyſeterem ingentis columnæ inſtar ſe extollere. (3) alii Rotæ à forma dictæ, quæ quatuor diſtinctæ radiis, modiolos hinc & hinc duobus claudant oculis. (4) Idem *Plinius* ſeq. c. 5. tradit, plusquam trecentas maris belluas ſub Tiberio Imperatore in oppoſita Lugduno inſula à diſcedente Oceano relictas, interque has elephantes, & arietes cornibus tantum candore aſſimulatis. (5) Expulſam in Gaditana litora belluam, cu-

1) *Gula inexplebilis.*

2) *Elatus animo.*

3) *Erectus animo.*

4) *Fortuna ſecunda.*

5) *Improborũ numerus in extremo judicio parebit.*

jus ultimæ in cauda pinnæ 16 cubitorum fuerint, cujusque dentes CXX. à dodrantis ad semipedis mensuram ascenderint. (1)

1) Diabolus.

II. Qualitas piscium diversa, pro aquarum genere reperitur. universè humidioris temperamenti, atque illi præ ceteris, qui omni sanguine destituuntur, & pulmone ferè carent, ideóque respiratione, ut alii non indigent, & superesse clausis frigore aquis possunt. Marini ac deinde fluviatiles ceteris sunt salubriores, sed illi in salsa aqua cocti, ut hi, salsedinem non trahunt. (2) Apertis semper oculis, vident obscurius, & non nisi eminentiores colores. (3) parci somni sunt. Generantur variè alii ex coitu, alii ex spuma aut limo, (4) plerique ex ovis, (5) nonnulli tamen ex partu etiam. Devorant sese invicem, sed non ante justam ætatem. (6) Muti penè omnes, (7) ut proverbio locum fecerint. Colorem mutant, ut Polypus pro loci natura, Mæna, hieme candida, æstate nigra, & Phyca varia in vere reliquo tempore candida. (8) ut Plinius l.9.c.26.

2) In mundo mundum vivere.
3) Cæcutire.
4) Ignobilis origine.
5) Nobilis.
6) Hostes implacabiles.
7) Mutus.
8) Servire loco & tempori

III. Congelati immobiles sunt, donec in patinis elixentur. Sæpè exenterati jam tostique lucii, adhuc in patinis, conspecti vivere. (9) Gregatim plures incedunt, & per flumina adversus fluxum. (10) Boni ominis Augusto, à Pompeïanis in Sicilia cæso fuit, quod ad pedes in litore stantis sese piscis abjecerit, tanquam mare illi offeret tributarium, (11) ut Plin.ib.c.16. Magis admirandum quod Maurilio Episcopo Andeg. fugienti elapsæ sanctuarii claves in mare, à pisce capto fuerint restitutæ, isque hoc signo ad Episcopatum (quem ob neglectum infantis baptismum deseruerat) sit revocatus. (12) ut Marul. l.4. aut quod Gentili homini in urbe Nisibi in pauperes largo, ut (quod uxor Christiana suadebat) centuplum reciperet, ab empto pisce, qui pretiosam in stomacho gemmam clauserat, repentè ditatus sit, ut *Sophron*. in *Prato Spir.* Sed iuverit per singulas piscium species breviter incedere.

9) Martyres.
10) Adversis resistendum.
11) Maris dominium.
12) Episcopatum deferre.

ABIDES piscis in senio mutata forma terrestre fit animal & Astoiz dicitur. (13) ut Alber. l.42.

13) Senium mutat ingenium.

ACIPENSER, olim in mensarum deliciis quia

A

quia inventu rarior, squamis ad os versis, contra aquam nando enititur. (1) Elops à nonnullis dictus est, coronatis ad convivium ministris inferri solitus *Macrob.* l.3.c.16.

1) Contra niti.

IV.

ACVS piscis est gracilis à quibusdam viperæ instar rupto utero fertur parere, matre quandoque interempta. (2) Circa Siciliam frequens. ubi forte in retia incidit. jamque elapsus est, redit, eaque dentibus lacerare contendit: ita rursum prædæ stulta vindicatione expositus, (3) *Schottus* l.10,mir.

2) Ingratus parenti.

3) Vltio autorem ferit.

ÆLVRVS piscis est cujus oculi ad lunam in amplitudine crescunt & decrescunt. (4) *Ravisius.*

4) Inconstantia.

ALPHESTÆ pisces sunt de quibus *Athen.* l.7.p. 281. colore luteo, quem purpureus hinc inde distinguit, quorum bini semper juncti, alter post alterum incedunt & capiuntur, fideles socii. (5)

5) Societas fida.

ALPHORA primum vermis, ac deinde piscis, cum tabe aliqua tangitur in sicco rursum degenerat, dum aquę redditus, corpus longe robustius instauratur, ac durat. (6) *Albert. Mag.* l.24. de animal.

6) Resurrectio, a morte corpus firmat

V.

ALOSA ex clupearum genere piscis, in mari & fluviis frequens, pressis lateribus, argenteo colore, in acutum spinosumque ventrem desinens. cantu tinnuloque strepitu fidium nolarumque capitur. (7) Unde hæ retibus super aquas delatis appensæ plurimas fallunt. Adeò terrentur fulmine, ut hoc sæpe exanimati in Mosella & rheno spectentur. (8)

7) Voluptatis amor.

8) Iudicii terror.

AMIA, seu Trocta, ut *Ælian.* de an. l.1.c.5. piscis dentatus, incidit quidquid penè apprehendit, unde & hami chordam quandoque præputat. (9) Delphinos ubi quempiam seorsim reperit, gregatim invadit, morsibusque non tantùm vellicat, sed etiam pascitur. (10) Delphino inconditis mare saltibus, ut sese ab his convivis liberet, oberrante.

9) Mundo repugnare.

10) Popularis conspiratio.

ANGVILLÆ inter mares feruntur omnes, uti Murenæ inter feminas. quanquam rectius Aristoteles l.2. de Gener an.c.4. nec marem, nec feminam inter anguillas esse asserat; sed ex terræ putredine sentiat generari. (11) Danubius nullas alit, Rhenus habet frequen-

11) Origo obscura.

A

1) Ingenium dispar. 2) Quies bello melior. 3) Peregrinatio noxia. 4) Originis pudere. 5) Inopia mori. 6) Seditione capi.

quentes.(1) In Gange 30. pedum reperiuntur. Gaudent aquâ limpidâ, turbidam ægrè sustinent, (2) nisi quod juxta Syracusas limosis delectentur. Unde ex lacu in piscinam translatæ moriuntur. (3) Mirum, quod ex limo natæ, limum non ferant. (4) Hieme propter frigus conglomerantur, & in exigua aqua moriuntur. (5) In turbida facilè circa autumnum capiuntur.(6)

VI. *ANTHIA* piscis frequens est apud Insulas Chelidonias, à piscatore per aliquot dies escâ sparsâ provocatur, dum unus advolans prædamque innoxiè captans, sensim comitatior integras secum turmas ducit, qui pascenti sæpius assueti, in ipsa denique retia consectantur. (7) soletque Duci agnito piscator parcere. Ita *Plinius* l. 9 c.59. Hunc *Aristoteles* l.9.c.37.& *Ælian.* l.8.c.28. sacrum piscem vocant, quia belluæ omnes marinæ (ob antipathiam fortè) locum, quem ipse tenet, declinant, ideóque hic urinatoribus tutus descensus, & ceteris piscibus tranquilla habitatio est. (8) Captum hunc piscem ait *Ælian.* l. 12. c. 47. miserabile præbere spectaculum, dum velut lugens supplicansque, & quantum denique potest obluctans, mortem deprecatur. *Plutarchus* addit, in Opusc. quæst. *utra animantium* &c. Piscatores ubi ceperint, & se & navigia coronare solent ingenti lætitia & plausu. (9) Non captæ ex Anthiis acutis dorsi spinis, hamo dissecto, siquem teneri viderint liberare conantur.(10) *Plin.* l.c.

7) Seduci paulatim. 8) Tutela fida. 9) Mors & luctus canonicorum, aliorum est gaudium. 10) Captivorũ redemptio.

APHYÆ pisciculi ex aquis pluviis generantur, protinus ut ignem sensêre jam excocti. (11) Unde adagium de re celeriter expedita est. *Aphya ad ignem.*

11) Res expedita.

ARIES ut *Plin.* l.9.c.44. grassatur, ut latro, & sub umbra grandiorum latens navium, si quem nandi voluptas, invitat, præstolatur. (12) nunc elato extra aquas capite piscantium cymbas speculatur, occultéque adnatans mergit.(13)

12) Insidiæ. 13) Vis fraudulenta.

VII. *ARIMVS* piscis est, qui hominem, à quo videtur, tanquam ebrium ad iram rixasque compellit; esus verò, rursum componit & placat.(14) Vinc.l.17.

14) Amor [illegible].

AROTANVS piscis in fluvio Arotan, juxta Zeilam

na-

A

natus, ſeſe capi ſinit: verùm piſcator arreptus febri, non ante, niſi dimiſſo piſce, liberatur. (1) *Cauſſ.* l. 8. n. 17.

1) *Fur ſine reſtitutione inquietus.*

ASTACVS piſcis eſt, qui, ſi longius à mari exportatus dimittatur, ad locum ubi captus erat, revertitur. (2) *Raviſ.* in off. l 7. c. 41.

2) *Patria amans.*

ASELLVS marinus, ut ait Ælian. l. 5. c. 22. cor habet in ventriculo (3) Arefactus malleis ante contundi ſolet, quam menſis aptatur. (4)

3) *Guloſus.*
4) *Mortificatio.*

ATTILVS in Pado inertiâ adeò pingueſcit ut mille aliquando librarum, non niſi boum jugis extrahi jam hamo innexus potuerit. quem tamen clupea piſciculus venâ quadam in ejus faucibus mordicus apprehensâ exanimat. (5) *Plin.* l. 9. c. 16.

5) *Magna minimis aliquādo ſuccumbunt.*

AVRATÆ piſces timidiſſimi ſunt, in maris refluxu cum arborum litoralium radicibus latitant, ſola umbra concuſſorum ramorum exterriti proditique capiuntur (6) Ælian. l. 12. c. ult.

6) *Scelerati plerumque timidi.*

B

VIII.

BALÆNA, ſine Branchiis, pulmone prædita, aëre & aquâ reſpirat, per apertum in fronte os, (7) ex quo nonnunquam, velut integros rivos fundens, naves mergit. Ingens bellua eſt, quaternûm jugerum in mari Indico repertas, (8) *Plin.* l. 9. c 3. memorat. Sinu quodam placido Gadirani maris ſe parituræ compertæ ſunt condere, quo Orca, mole impar ſed aſtu major, ſe confert, atque in anguſtiis deprehenſas ſæpe expugnat. (9) niſi in mare ſe receperint, quod velut tempeſtate quadam ab imo hac in luctâ concutiunt. (10) Idem c 6 cum adultior pingueſcit, oculis ſuperciliorum preſſis pondere, (11) Muſculus piſcis oblongus, colore albo, præcedens viam & vada explorat, caudâ iter balænæ regens. (12) Quo deficiente deficit, & quandoque in arena intercipitur (13) c. 61. Et *Majolus* coll. 9.

7) *Effrons.*

8) *Mole terrere.*

9) *Ingenio bellandum eſt.*

10) *Principū ira turbat remp.*

11) *Caro excæcat.*

12) *Dux peritus.*

13) *Sine Duce vis languet.*

C

IX.

CETE vel *CETI* piſces omnium maximi cum ab Ariſtotele dicantur eſſe illi, qui vivipari ſunt, cum Balænis conveniunt, niſi quod Albertus hos mares, illos feminas dicat. De illorum vaſta magnitudine præter alios varia habet *Olaus M.* in hiſtor. ſept. l. 21. & inter cetera c. 24. quod ex oſſibus detracta carne, in modum

carinæ

C

carinæ remanentibus, integras domos variis conclavibus distinctas instruant. sed qui sub iis quiescunt, perpetuis se fluctibus jactari somniant. (1) Et *Majolus* l.c. refert Maclovium Britanniæ Episcopum aliquando ex navi, velut in montem, ut sacrificaret, cum vectoribus se contulisse: sed in medio sacrificio motam belluam terruisse universos: perstitisse tamen monente Episcopo ad sacrificii finem. (2) Albertus M. l. 24. in cete testatur, se vidisse piscem, cujus oculorum caveæ, viginti homines singulæ caperent.

1) *Mors alsu utilis*

2) *Deo maxima. mundi subsunt.*

3) *Præpostèrus.*

CANCRI pisces sunt multipedes, & retrogradi; sed tardi (3) nisi quod in Phænicia litorales cancri celerrimi, sint & cursu elabantur. Iuxta Nilum ingenio præcoci, antequam Nilus exundet, cum Crocodilo eò locorum ova transferunt, quæ Nilus non tangat. (4) ut ex his repertis accolæ facilè Nili altitudinem, præsentiant. Diversa eorum genera, *Plin.* c. 31. recenset, ut Astaci, Carabi, Leonis, &c.

4) *Providus.*

X.

CANIS MAXIMVS (nam & minores dantur) ut *Aldrov.* l. 3. de Pisc. c. 32. aliquando mille librarum repertus est. Nicenses etiam reperere, qui quater mille appenderet, virumque in stomacho haberet integrum. (5) Apud Massilienses quidam etiam armatum deglutisse compertus est. *Plin.* c. 96. Caniculas marinas urinatoribus maximè infestas esse memorat. (6) Piscatorib. canis dum capitur metuendus: ita licet faucibus hamo strictis, caudâ ferit, aut sub navim se abdens obnititur. Fœtus proprios devorat, ut tueatur (7) ait *Ravis.*

5) *Helluo.*

6) *Hostes.*

7) *Defensio insolens.*

CANTARVM piscem, Auratæ non dissimilem ore tamen minorem, refert, certamen pro uxore, tanquam Helenâ, cum diversis aliis suscipere. (8) *Ælianus* l. 1. c. 26.

8) *Rivalium Pugna.*

CAPITO, sive Cephalus, paludum incola viventibus parcit, mortuis vescitur. Unde prius, caudâ verberans, explorat vitam, *Ælian.* l. 1. c. 3. Quare & eorum ovis ab aliis parcitur, ideóque numerosi sunt. (9) Marini quoque sunt reliquis præstantiores.

9) *Temperantia.*

XI.

CEPVS in mari rubro elegantissimis coloribus variè depictus, per caput dorsum & spinam colore

igneo

Agneo, genis facie & ventre albo, cetera inutilis. (1) ut *Ælian.* l.17.c.8. culti, sed inanis hominis typus. *1) Idiota ornatus.*

CITHAROEDVS quoque piscis in mari rubro, colore sub aureo, nigras a capite ad caudam lineas chordarum instar defert. Quanquam alii in purpureo corpore aureas ferant lineas *Ælian.* l.11.c.23. Sic *Gesnerus* de Fabro, seu Gallo marino pisce refert, omnia fabrilia instrumenta ejus in corpore reperiri. (2) *2) Ingenium & ars sine usu.*

COLONDRINVS, ut *Majol.* coll.9. ulnaris longitudinis inter pisces volatiles, cui Aurata insidiatur, quare dum is evolat, hæc umbram sectatur non vane, nam fatigatum, dum residet, facilius occupat. (3) *3) Ars arte delusa.*

COCHLEÆ tam aquatiles quàm terrestres, ut cibum capiant, prodeuntes sub tectis, cum cæcæ sint, facilè occupantur. (4) Dum incedunt corniculis prævijs inter explorant. (5) *4) Ventris cura multos perdit.* *5) Cautela cæcorum.*

CONCHÆ sub suo tecto tutiores gustu & tactu solo feruntur. (6) *6) Voluptuarii, Domus tuta.*

CONGIVS vel Conger, similis anguillis piscis est, carne durior, sapore inferior, frequens præsertim apud Siculos. Cum Muræna illi pugna sæpe: quæ ubi caudam illi præmordit, rependit vicem. (7) A locusta minore superatur, sed Polypum majorem superat. (8) XII. *7) Iusta ultio.* *8) Hostilitas noxia.*

CYBIVM piscis ita scissus est, ut medium pateat, æquè in omnes partes, ad tesserarum similitudinem (9) Ita *Ravis.* l.7.c.41. *9) Aperti pectoris.*

CYPRINVS piscis fluvialis lingua caret, carnosoque omnia palatio digerit. (10) *Id.* *10) Mutus.*

DACTYLVS piscis est è genere Concharum, ab humanorum unguium similitudine dictus. In tenebris suo claret fulgore, atque in ore etiam edentium lucet, & in manibus ac veste decidentibus guttis. ut & succo lucis natura cognata sit. (11) *Plin.* l.9.c.61. *11) Illustris inter obscuros*

DELPHINVS omnium non piscium modò, sed & volucrum felle caret, celerrimus (12) respiratione tamen in aere necessaria tardatur, ore sub rostro, haud procul à ventre posito, ceu telum ex arcu emissum nonnunquam ad respirandum emicat, tanta vi, ut navium etiam vela transiliat. (13) Conjuges sunt bi- XIII. *12) Princeps clemens.* *13 Celerrimus*

nosque

D

nosque decimo mense pariunt, nutriuntque uberibus,
1) Educatio bona. ac gestant, sicut & balæna. Adolescentium diu lateri, tanquam pædagogi hærent (1) *Basilius* ait hexam. hom. 8. etiam utero, ut Balænas & Phocas in periculo rur-
2) Amor prolis. sum suscipere. (2) Lingua his contra aquatilium naturam est mobilis, brevis, ac lata: pro voce gemitus humano similis. (3) Simum rostrum, gaudentque Simo-
3) Vox insperata. nis nomine compellari. Hominum atque inprimis
4) Amor rarus. puerorum amans bellua est. (4) alludit venientibus navigijs, & licet plenis velis euntia prævolat. (5) Mu-
5) Applausus sica arte, symphoniæ cantu atque inprimis hydrauli
6) Amor Musica. sono oblectatur. (6) Sub Augusto Puerum ex Bajano Puteolos ad ludum literarium deferre solitus, ad Simo-
XIV. nis vocem repente se vectorem sistebat, pane ex mani-
7) Servitium rarum. bus illius pastus. (7) Qui puero demum extincto præ mœrore etiam expiravit. (8) Vbi quis eorum impe-
8) Amor ad Mortem. git in terram repente moritur. (9) In piscatione mu-
9) Mors repentina. gilum, cùm hi ex stagno Laterra agri Nemausiensis se in mare effundunt, Delphini se hominibus quandoque so-
10) Auxiliũ insperatum. cios præstant, occurrentes turmatim invadunt, (10) &
vel in retia adigunt, vel occidunt, cibis in præmium la-
11) Mercede servire. boris relatis. (11) Suo generi subveniunt, unde dum Cariæ Rex captum detentumque in portu retineret, turmatim velut supplices adfuère, donec liberum dimitte-
12) Pietas in proximos. ret, (12) mortuum è suis quoque deferre in humeris
13) Funeris cura. conspecti, ne à belluis laceraretur, (13) Hæc Plinius l.9.c.8.

XV. *DRACO MARINVS* terrestri haud absimilis, in dorso & ventre aculeatus ictu suo venenum affundit. Unde captis repentè caput conterunt, aut amputant a-
14) Malum prævertere. culeos, (14) ut *Aldrov.* l.2. c.50. *Ælian.* l.5.c.37. addit, Draconem hunc, si dexterâ manu attrahas, pertinaci-
15) Proclivis ad deteriora. ter obniti, si sinistrâ, ultro sequi. (15)

ECHINEIS latinè *Remora* pisciculus parvus, mino-
E ri anguillæ est similis, sic dictus, quòd mirabili naturæ vi, si adhæserit navibus etiam maximis, in cursu easdem
16) Impedimentum rerum grandium. sistat. (16) Ita Actiaco bello Antonii prætoriam stitisse fertur, & Caii Cæsaris ab Astura Antium redeuntis, quadringentos in illa remiges deludens, donec à guber-

naculo

E

naculo abstracta, admirationem movit, quòd in ipsa navi innoxiè teneretur. Sed utrique inauspicatum fuit sic teneri. (1) Nam victus Antonius, Cajus in urbe mox occisus *Plin* l.32.c.1. Addit l. 9. c. 25. fluxus, & partum gravidarum sistere. Tum si sale siccatus in puteum dimittatur aurum inde secum educere. Qui verò hæc aliaque in dubium revocant, frustra obnituntur, ex principio, quòd ejusmodi in pisciculo virtus dari nequeat: cùm torpedo, & exigua veneni vis in regulo, aut crocodilo non dissimiles habeant effectus.

1) *Vis occulta.*

XVI.

ECHINVS MARINVS pro pedibus spinas habet, cui ingredi est in orbem volvi. (2) vitreus plerisque nonnullis candidus est color, ora in medio habent corpore ad terram versa. (3) Ova eorum amara, numero quina. Sævitiam maris præsagiunt, ideóque adversus hanc lapillis sese stabiliunt. (4) *Plinius* l. 9. c. 31. Discerptum atque in mare projectum suis rursum partibus coire asserunt. (5) ut *Majol.*Col.9.

2) *Vita aspera*
3) *Terrena sapere.*
4) *Providentia.*
5) *Resurrectio.*

EXOCOETVS piscis in Arcadia est, qui sereno cœlo ex oceano in solem siccumque prodit. non rarò avibus prædæ futurus (6) ut *Plin.* l. 9. c.19. *Athen.* l.6.

6) *Prosperitas fallax.*

FASTEN piscis est, in cujus ore aqua marina dulcescit, ad quam dum ceteri pisces dulcedine allecti veniunt, capiuntur. (7) *Vinc.*l.18. c.54.

7) *Religiosorum consortio trahi.*

GALATA ubi fœtus suos vivere sensit, extrahit, (8) sed immaturos in matricem reponit. In regno Indiæ Rapa triduo in litus, velut capturæ obvius, egreditur. (9) *Oderic.*l.1.

8) *Festinatio.*
9) *Periculum adire.*

XVII.

GLAVCVS tanta sobolem, quocunque migrantem cura, aut præit, aut stipat, aut sequitur, ut usque ad justam ætatem non deserat, trepidantem ore ac ventre suo excipiat, discusso jam timore revomens. (10) ut *Ælian.*l.1.c.16. Quinque circiter cubitorum piscis est, dentatus acuto rostro, magnisque oculis. Humanæ carnis avidus, ideóque & pueris ad litus insidiari solitus. (11) Vide *Aldrov.*

10) *Amor parentum.*
11) *Crudelis.*

GOBIO piscis exilis, sed præstantis saporis, (12) Candidus nigro melior: Gregatim incedit (13) & gaudet arenà. *Ravis.*offic.l.7.c.41. Grus

12) *Cura minimorum.*
13) *Multitudine cōpésare*

H

GRVES pisces in Corintho frequentes sunt, pedum 15. Os & cervicem habent aliti similem, & squammas pennarum instar. Femina mari blanditur amore, (1) sed hujus per saltum convenientis semen mare excipit, *Ravis.* ib.

1) *Lascivia.*

XVIII. HALEC sive *Haringus* piscis est notus Germanis, qui circa æquinoctium autumnale in Oceano septen. juxta Angliam, Scotiam, Hiberniam, NorWegam, Daniam Germaniamque, turmis jam ingentibus divisum incedentibus; tanto numero capitur, ut unum aliquando jactum trecentis florenis comparent. (2) In Hollandia multa hominum millia ex hac captura vivunt, illamque ab Anglis ingenti pretio redimunt, cum sedem Haleces (quam nonnunquam mutant) illorum fixerint litoribus vicinam. (3) Noctu & ipsi pisces, obversis ad cœlum ventribus lucent, ac toto veluti mari fulgurant, (4) itaque produntur, & lumine ipsi super aquas accenso, ad retia explicata abstrahuntur. Quamvis semel pariant ingens illorum est fecunditas. (5) ceti illis magna aviditate inhiant. *Schottus* l.10.c.19.

2) *Spes præda*

3) *Migratio.*

4) *Conversio exemplaris.*

5) *Moderata Venus fecundior.*

HIPPVRVS sic dictus à cauda equima, in Hispania *Lampugo*, si quid in mari fluctuans viderit, ad prædam festinans ipse sæpe præda fit. (6) aut fasce arundinum inmare projecto, & per lapidem depresso adhæret catervatim, hamisque dejectis, avidéque devoratis capitur, (7) *Ib.*c.20.

6) *Rapacitas plexa.*

7) *Gula noxia*

XIX. HIRVNDO aquatica humili volatu super aquas effertur, cum grandiores hanc pisces insectantur. (8) Dorsum ex nigro rubescit. Romæ rubras visas esse, quæ noctu carbonum instar lucerent, (9) testatur *Gesnerus.*

8) *Timor excitat.*

9) *Splendor fallax.*

HVSO piscis est sturioni similis, & fortè idem cum Thunnis, frequens in Danubio: pellis albæ & levis, sine squama & spina, (10) nulla ossa habet, (11) sed in capite loco spinæ dorsi foramen, quod ad caudam usque penetrat. Vitulinæ carnis sapor est in dorso, in ventre adipato porcinæ, ut *Alb.*l.24. Gregatim natant, & cantum tubarum sequuntur ad litus, faciles captu. (12) In aqua tanto valent robore, ut percussum cauda piscatorem.

10) *Degener.*

11) *Mollis.*

12) *Voluptas noxia.*

H

rem navi ejiciant. Ubi caput eductum est aquis, invalidi, & velut mortui procumbunt. (1) ut *Gesnerus* notavit.

1) *Separatus à Deo nil potest.*

XX.

HIRCUS piscis in Cyreniaco & Sardoo mari est, Delphinis junctus. (2) Mares albâ frontem vittâ, feminæ cristâ gallinaceâ ornatam habent (3) Rapacis naturæ etiam homines & navigia involant, (4) gravi anhelitu, quo velut telo alios expugnant. (5) Phocas potissimùm insectantur. *Ravis*. c. 41.

2) *Societas prava.*
3) *Ornatus præposterus.*
4) *Pirata.*
5) *Detractio.*

ICHTHYOCOLLA longa & tereti figura piscis cetaceus, sine spinis & ossibus, carne dulci est. Sic dictus quod gluten ex folliculo illius à capite ad caudam extenso, & corio illius conficiatur. (6) Hoc glutine si lecticam inungas, cimices tolli asserunt. *Schottus* l. 10. c. 23.

6) *Formosa mulier.*

LABRAX piscis est lato oris rictu, vorax admodum, quaslibet etiam sordes captans unde & hamum una cum esca devorat, ideóque captu facilis est. Apud Milesios grandis. Hinc in voracem proverbium manavit: Labrax Milesius (7) *Ravis*. l. cit.

7) *Vorax.*

LEPUS MARINUS velocissimus terrestri persimilis, villos habet aculeatos, in summa natans aqua, tanquam speculator, insidias devitat. (8) Siquis manu aut baculo hunc, dum in morbo est, tetigerit, animi defectum patitur. (9) Hæc *Ravis*. *Plin*. verò l. 1. c. tradit, venenum esse aliis in potu, aliis in cibo, aliis etiam visus tantum. (10) Gravidæ, feminâ visâ, abortiunt. Qui eo tacti sunt, totidem diebus moriuntur, quot vixerit Lepus. In India, ait, si ab homine tactus fuerit, piscem mori.

8) *Circumspectus.*
9) *Tactus noxius*
10) *Visus noxius.*

XXI.

LOCUSTÆ pisces sunt Polypis & Murænis inimici, quaternorum ut *Ravis*. in mari Indico cubitorum. In eo sunt genere, quod caret sanguine, crustâ fragili muniuntur, gignuntur in limo, prætentant iter cornibus pugnantque & erigunt rebus secundis, (11) obliquant in metu. (12) Nisi viventes fervida excoquantur, solidâ non constant carne. *Plin*. l. 9. c. 30.

11) *Vincere.*
12) *Vinci.*

LOLIGO inter pisces volatiles, celer ut sagitta, & (13) quinque nonnunquam cubitorum, gregatim

13) *Celeritas.*

L

1) *Multitudine obruere.* quandoque evolat, tantâque multitudine ut navim incumbens premat. (1) Solo tactu manum obstupefacit. 2) *Tactus noxius.* (2) Caput inter pedes ventremque habet, atque illis cibum in os ingerit. (3) Sanguis omnino ater. (4) Unde 3) *Gulosus.* 4) *Invidus.* *succus loliginis*, ad calumniosos & invidos refertur. *Majolus* Coll. 9.

LVCERNA piscis sic dictus est, à linguâ igneâ, 5) *Concionator bonus.* quâ exerta tranquillis noctibus in mari relucet. (5) *Plin.* l. 9. c. 27.

l. *LVCIVS* piscis oblongus, notusque in fluviis, per-6) *Gulosus.* quam vorax, nec suo parcens generi, (6) in osseo capite quædam veluti passionis Dominicæ arma circumferre 7) *Memoria passionis.* videtur. (7) Capi aliquem vidi humanæ longitudinis, qui in ventre tres carpiones, & duos etiamnum crudos ferebat. Haud procul à Mosella, in Abbatia ad Lacum, dum piscatores grandem lucium, quem ferre non poterant, noctu reliquissent in gramine, mane reperiunt vulpem ab eo captam, quam dentibus infixis mordicus te-8) *Prædator captus.* nebat prædamque factam, dum quæreret. (8) Anseris pullos duos in ventre alterius repertos *Ionstonus* lib. nat. hist. de Piscibus memorat. Plures etiam ætates vi-9) *Longævus* xisse comperti sunt. (9) Ita an. 1497. repertus in stagno est, cui Fridericus II. Imper. ante annos 262. annulum sub branchiis apposuit, cum inscriptione: *Ego sum ille piscis, huic stagno omnium primus impositus, per mundi Rectoris Frider. II. manus.* die 5. Octobr. ut habet *Gesnerus.* Apud Anglos aperto ventre, ac deinde si emptor desit, rursum consuto, redditus vivario pergit vivere. 10) *Vitæ tenax.* (10) Ut *Cardan.* l. 10. de subtil.

LVPVS marinus à voracitate sic dictus, cancros ut *Rav.* l. c. maximè insectatur. (11) cũ mugile ingens illi odiũ est, luctatur in hamo tumultuosè. (12) Magis placẽt lanati, sic à candore & mollicie carnis dicti, fluviatiles 11) *Vorax.* etiam præferuntur, quique in Tiberi duos inter pon-12) *Vinculis obniti.* tes capiuntur, optimi sunt. Sed tales iidem cum *luciis* ante dictis (quod nomen aliqui vitant) censentur.

XXIII. *LVNA* pinnas suas natando explicat ad similitudinem lunæ semiplenæ, quin & cum eadem crescit decre-13) *Cognatio.* scitque. (13) Si illam arbori admoveris accrescente luna,

M

luna hæc impletur: ſi decreſcente, planta deficiet. (1) Ita quoque ſi putei aquis injeceris. Ita *Majolus* Col. 9.

1) *Cum virtute gratia Dei augetur.*

MARGARI vel *Margaritæ* rotunda ſpecie piſces ſunt, qui gregatim ſub Rege, more apum, incedunt. (2) Quo deficiente, ceteri velut attoniti hærent, capiunturque. (3) Conduntur ſale in doliis, donec exſiccata carne dureſcunt in lapides aurei coloris. (4) In mari Indico ac Britannico repertiuntur. *Majolus & Raviſius* loc. cit.

2) *Regimen Monarch.*
3) *Reſp. acephala.*
4) *Mors glorioſa.*

MANATVS piſcis Hiſpaniolæ notus, utri ſimilis, & aſpectu fœdiſſimus. in capite bovino habet oculos exiles, (5) pedes vel alas binas loco branchiorum ad caput, quibus natat, duo foramina aurium loco, & vice oſſium duos in capite globos, feminæ duo ſunt in pectore ubera, corio velut uſtulatæ ſuis præditus, pedes longus nonnunquam quindecim. Cantu delectatur, & manſuefactus ad cibum etiam ex aquâ evocatus prodire viſus eſt, ac nonnunquam denos ſemel pueros lacum, transportare, (6) ſed ab Hiſpano lancea, quamvis innoxiè, petitus, nunquam barbatos ferre potuit, ſed fuga declinavit. (7) Ita *Schottus* l. 10. c. 25.

5) *Deformis ventricoſus.*
6) *Diſciplinâ excolit.*
7) *Injuriarū memoria.*

XXIV.

MELANVRI timidi ſerenâ tempeſtate profundum petunt, juxtàque petras ſe alga obtegunt; at turbatis aquis, cùm ceteri piſcium abduntur, ſecuri ad litora prodeunt, prædamque ſectantur (8) *Ælian.* l. 1. c. 41.

8) *Fortuna ſecunda periculoſior adversâ.*

MONOCEROS piſcis reperitur, cujus in fronte cornu rectiſſimum acutiſſimumque, naves etiam perforare poteſt; cum ipſum ignavum ſit animal. (9) *Vinc.* l. 17. c. 120. & Albert. l. 24.

9) *Arma inutilia.*

MVGIL piſcis capite magno, quod cum occulit ſtolide ſe latere credit. (10) Inter velociores, ſuper ipſa navigia ſaltu fertur. Aſtutus & hami latentis metuens, cauda everberatum cibum captat. (11) Cum lupis pro capite decertant. (12) Salacitate capitur. Nam coitus tempore, ubi mas ex linea in mare demiſſus fuerit, feminæ retractum conſectantur. (13) Contra partus tempore mares ita captam ſequuntur feminam (14) *Majol.* Coll. 9.

10) *Fuga ſtolida.*
11) *Inſidias proſpicere.*
12) *Defenſio juſta.*
13) *Voluptas fallax.*
14) *Fidelis ad mortem.*

M
XXV.

1) Fecundus thorus. 2) Vorax. 3) Libido extincta. 5) Abstemii.

MULLUS ter in anno parit, (1) maritimorum voracissimus, licet parvus & plerumque bilibris. (2) Ob barbam in mento, *barbones* quoque aut *barbatuli* dicuntur in piscinis minus proficiunt. Qui vescuntur, ad libidinem refrigescunt. (3) Vinum in quo enectus est (ut in angvillis quoque evenit) abstemios facit. (5) Nunc vilet, cum olim in deliciis esset, quem Asinius ut Macrob. l.3.sat.c.16.ait septem millibus nummûm mercatus est. Emoriens rubere primum, deinde pallere fertur lib.3. Nat.c.17 *Majol.* l.c.

6) Luxuriosi. 7) Peregrini. 8) Periculum superare.

MURENA piscis longitudine anguillæ, serpentisque, cum hoc etiam misceri à quibusdam existimatur, sexusque tantùm esse feminei. (6) In terram frequenter exire eas constat; quòd aëre delectentur. (7) Ubi hamum senserint, eo devorato lineam acutis nonnunquam dentibus resecant. (8) Olim apud Romanos erant in deliciis, qui in vivariis cicuratas alebant, ut ab his nomen etiam Liciniorum familia traxerit, inter quos Crassus Murenam habuit, quam gemmis & monilibus ornavit, & mortuam quoque atratus luxit. (9) Quod cum Domitius in censura ejus collega objiceret. Respondit: *Ego bestiæ mortem luxi: tu ne trium quidem uxorum. Ælian.* l.8.c.4. Hortensius orator Murenam, sibi in Bajana piscina mortuam, flevisse fertur. (10) *Plin.* l.9.c.55. In cauda vitam habere dicunt, quâ ictu succumbit, in capite plura fert vulnera. Ad unum fertur ictum torpescere, ubi sæpius feritur, patientia in furorem versa mirè obluctatur. Aceti gustu in rabiem agi fertur. (11) Humana carne gaudet. Unde Vedius Pollio mancipia piscinæ laceranda immersit. *Ravisius* l.c. & *Plin.* l.9.c.23.

XXVI. 9) Amor creaturarum. 10) Mors nulli parcit. 11) Adversitatis impatiens.

12. Humilis emergens.

MUREX piscis est marinus, qui & Conchylium dicitur, ex cujus humore fit color purpureus, (12) apud Tyrum frequens est. Verno tempore Purpurarum instar congregatur, later circa canis ortum. Cinis ejus cum oleo tumores tollit, & mammas cum melle efficaciter sanat. *Plin.* l.9 c.36.

MURES marini sunt pisces, qui in terra ova pariunt, ea post dies 30. humo obrutá, jam fœtus refodiunt

diunt, & ad aquas secum ducunt. (1) Mus araneus pi-
scis quoque, visâ currus orbitâ, statim uti pedicis im
peditus hæret. (2) *Plin.* & *Ravis.* l.c.

M

1) *Nasci per-egre.*

2) *Phantasi-am.*

MVSCVLVS est qui Balænam prævius ducit, de quo supra.

MVSTELA piscis est Murenæ similis, cui secundas in deliciis partes tribuunt. Hirudo à quibusdam dicitur ob similitudinem. (3) *Ravis.* l. 7. c. 41.

XXVII.

3) *Par dispar.*

MYRVS piscis est, vel, ut alii, serpens maximus, cui si eruatur oculus, & fronti applicetur, Ophthalmiam sanat: pisci verò oculus renascitur. (4) Quod siquis viventem non dimittat, altero oculorum privari fertur. (5) *Plin.* l. 32. c. 11. oculatam vocat. Volaterr. eundem cum *Lampetra* esse putat. *Ravis. ib.*

4) *Benefacere sine jactura.*

5) *Ingratitudo plectitur.*

N

NAVTILVS ab aliis *Pompylus* dictus, piscis de genere Polyporum conchâ unicâ præditus, quam aliquando ad superficiem æquoris quiescentis conscendens vertit, & tanquam scapha utitur. (6) Brachiis enim duobus in utrumque latus remigat; sed si flet ventus, brachia, quibus pro remis utebatur, constituit gubernacula, & minora brachia remigando exercet, inter quæ membrana tenuis extensa pro velo servit. (7) Ita *Aelian.* l. 6. c. 33.

6) *Navigatio.*

7) *Imitator felix.*

O

ORCA ex maris belluis atrox, & præcipuè balænæ infesta, quam ex insidiis occupat, ut supra monui. Talis cum naufragorum cadavera ad portum Ostiensem usque insecuta esset, atque illic hæreret in vado, à Claudio Imp. expugnata est. (8) Quanquam unus, egestis per tubum frontis ab illa aquis, submersus sit. (9) Ut *Plin.* l. 9. c. 6.

8) *Prædator interceptus.*

9) *Ultio.*

ORCYNVS, ex cetaceorum genere, hamum apprehensum, vel ad petram elidere conatur; vel laxato per concussionem vulnere rejicere. (10) *Ravis.* l.c.

XXVIII.

10) *Vulnere vitam tueri.*

OSTREA, ut cetera conchylia sub conchis saxis hærentia, sine pedibus, oculis, auribus sexum non habent. (11) Tanquam cæci igitur, ab animali, quod secum in cancri specie habent, in periculis admonentur, ut concham contrahant. (12) Verus tamen cancer ostreis injecto in concham lapillo insidiatur. (13) Eorum

11) *Sensibus destitutus.*

12) *Imperio alterius regi.*

13) *Impedimentum salutis.*

sanguine purpura tingitur, apud Indos præcipuè. In Jamboli insula uniones ut ova pariunt, immaturis penes se retentis. Sanies, quam vulnerata profundit, in margaritam excepta coalescit. (1) ut *Philost.* l.2. de vita Apoll. Corpora eorum lunari potestate accrescunt decrescuntque. (2) *Majol.* Coll.9.

1) *Pretiosa sæpe ex vilibus.*
2) *Aulicus inconstans.*

PAGURUS ex genere cancrorum, veteri testâ excussâ se in antro continet, dum novâ succrescat, (3) postea contemptis hostibus, jam conchâ & aculeis armatus progreditur. (4) *Junius in Adag.*

3) *Renovari.*
4) *Arma animos faciũt.*

PARASITUS alii *pediculum* vocant, Delphino adhæret, atque ex escis ab illo captis vivit, tum etiam favente eodem pingescit. (5) *Ælian.* l.9.c.7.

5) *Parasitus.*

XXIX. *PARDALIS* piscis est terrestri colore & maculis similis. (6) *Ravis.* l.c.

6) *Varius.*

PASTINACA piscis est nunc natans, nunc volitans, (7) rostro præacuto, quo etiam radices arborum figit, adeò venenatè, ut illius ictus remedium non habeat, (8) nisi cinerem illius aceto illitum. (9) Pruritum & scabiem efficacissimè sedat ejus jecur, in oleo decoctum. Ejusdem radius venenatus, utero alligatus, faciles partus reddit. (10) Ex occulto insidiatur, suoque ferit radio, ita piscis omnium tardissimus velocissimos etiam mugiles captat, (11) ac devorat. Cãtu suavi demulcetur & saltu sese oblectat, atque his ad disposita retia seducitur. (12) *Ælian.* l.1.c.39.& l.8.c.35.& alibi.

7) *Paratus ad omnia.*
8) *Lethale vulnus.*
9) *Morte mederi.*
10) *Arma hosti erepta.*
11) *Ingẽio vincere.*
12) *Voluptate capi.*

PAVO piscis varii coloris, rubentibus lineis, caudâ apud Indos aurea insignis est. (13) *Philost.* l.1.c.1.

13) *Superbus cultus.*

XXX. *PECTEN* extra aquas sagittæ sese modo effert, ideóque non rarò è retibus exilit, (14) in cibum delectus est. *Ravis.* l.c.

14) *Celeritas prodest.*

PERNA concharum in genere piscis est, juxta Ponti Insulas frequens, & suillæ pernæ instar, in arena defixus, cibo inhiat. (15) *Id.*

15) *Terrenus homo.*

PHOCAS seu *Vitulus* marinus vocem boum imitatur, lingua bifida, (16) supra morem piscium docilis, (17) voce ac vultu salutat, & voce respondet vocatus.

16) *Fallax.*
17) *Docilis.*

P

tus (1) Piloſo eſt corio, quod detractum in æſtu marino horridum, mari pacato lene eſt. (2) Ejus pellis excenta fulmen avertere, ut & ipſe piſcis, velut inter aves aquila creditur. (3) Dicuntur, & fœtus exterritos rurſum ventre excipere ac fovere. (4) Cicures in novo orbe non magni; ſed ulnæ unius reperiuntur, penè rationis compotes. Nam funiculis adſtricti, ac dimiſſi in mare magnos etiam piſces mordicus apprehenſos educunt. *Majolus* ex Ovetano Plinio aliisque Col. 9.

1) Civilis.
2) Varius.
3) Tueri.
4) Amor parentum.

XXXI.

PHYSALVS piſcis maris rubri eſt Gobii magnitudine; Sed capite oculis atque ore deſtitutus, (5) cujus vice infra ventrem quippiam ſmaragdi figurâ apparet. Quiſquis hunc ederit, ventre difflatus rumpitur. (6) Ipſe piſcis extra aquam inflatur, & ſi tetigeris magis magiſque intumeſcit, ac pellucet, ac denique rumpitur. (7) In aquam etiam projectus, dum intumuit, viſicæ inſtar innatat. Ita *Ælianus* l. 3. c. 17. apud Majolum.

5) Senſibus deſtitutus.
6) Gula noxia.
7) Invidia.

PHYSETER, ex genere cetorũ, aliquando ſupra naves columnæ inſtar ſeſe erigit, hauſtiſque & egeſtis per tubum frontis aquis, navim mergit. (8) Horret æneorum tormentorum ſonum. (9) Cete um optimi odori ambracam in ſe continere dicitur (10) *Majolus* ex *Plin.* & *Alber.*

8) Ebrietas rationem mergit.
9) Minus terreri.
10) Exemplo trahere.

PINNA in genere concharum ſaxis adhæret cæcus ipſe piſcis, ſed *pinnotheres* aut *pinnophylace* comite ac cuſtode. (11) qui è ſquillarum genere inter minimos piſcium, conchis aliorum te piſcium, ipſe convivator immunis, claudit, & dum creſcit de minore ad majores conchas transmigrat, (12) ut *Plin.* l. 9. c. 31. Sed & beneficium conchiliis cæcis rependit: nam ut *Plin. ib.* c. 42. Pinnam, in panda concha, aliis circum piſcibus receptis, morſu levi admonet, (13) quo perſtricta claudit & prehenſa enecat, partiturque cum ſuo monitore. (14) Vide & *Ælian.* l. 3. c. 29.

11) Cuſtos fidus.
12) Providus.
13) Monitor opportunus.
14) Liberalis Gratus.

XII.

POLYPVS è genere mollium à multitudine pedum nomen trahit. Petris adhæret colore loci aſſumpto, (15) ut piſces adnantes fallat & occupet. Tanta in eo voracitas eſt, ut nec à ſuo quidem abſtineat gene-

15) Fallax.

P

1) Vorax. 2) Fames extrema. 3) Prædator captus. 4) Impedimētum. 5) Mors ex terrore. 6) Prædator victus. 7) Peregrinus 8) Luxuriosus.

re, (1) quin & brachia in fame sibi præmordeat. (2) Conchis venandis intentus, aliquando ab his conchas claudentibus occupatus, amittit brachia. (3) Unde lapillum & lignum cautior solet ingerere, quo clausuram impediat. (4) Locustis marinis tanto esse terrori fertur, ut illæ ad præsentem in eadem nassa polypum statim moriantur. (5) Vide *Plin.* l.9.c.29.30.& 62. Cui *Ælian.* l.7.c.11. addit, nonnunquam aquilam prædatricem à Polypo superatam & in pelagus abstractam. (6) Æstivo etiam tempore in agros arboresque, fructuum gratiâ, enituntur. (7) Tanta est salacitate, ut exhaustis quandoque viribus vix natare possit. (8) Polypi caput esu quidem suave, at somnum parit difficilem.

XXXIII.

9) Minima nō contemnenda

PVNGITIVVS piscium minimus in vivariis ultro ante omnes succrescit, aliorum veluti semen & prodromus. Lanceolis sub ventre duabus pungit (9) *Alb.* l.24.

10) Tempestas 11) Arrogans 12) Irâ exardescere.

PVLMONES marini tempestatem præsagiunt, (10) & tanquam vento intumescunt, flatuque altiori produnt. (11) Lignum quod his confricatur, tanquam facula lucet, atque exardescit. (12) *Plin.* l.18. c. 35. & l.32.c.10.

13) Laboris pretium. 14) Iejunium 15) Voluptas necat. 16) Gula noxia.

PVRPVRA inter conchylia celebris, purpureum in faucibus succum, albâ venâ contentum, gerit, quem moriens expuit, ideóque contendunt vivam capere. (13) Quinquaginta diebus captæ suo ex succo aluntur & vivunt, (14) aquâ dulci moriuntur. (15) Lingua illis prælonga & aculeata, quam infigens conchis aliisque piscibus humorem pastumque sugit. Quare in parva nassa densè contextâ cibus illi objicitur, quem dum attenuatâ longéque insertâ linguâ captat, hæc succo impleta ac tumida, cum reduci nequeat, captivam tenet. (16) ut *Ælian.* l.7.c.34. Vide & *Plin.* l.9.c.36.

XXXIV.

17) Pluvia. 18) Arcanū tegere. 19) Obmutescere.

RANA palustris, vix piscibus accensenda est, pluviam coaxatione præsagit. (17) In Seripho tamen Insula elinguis est. (18) Viridis quæ arbustis gaudet, inserta canis ori elinguem facit. (19) Marina quoque Rana est, capite ingens, quòd pene totum in vastum dentatumque os panditur. quo hiante allapsos incautè pisciculos

culos devorat. (1) Unde Rana piscatrix dicta est. Vide *Gesnerum* & *Schottum*. R 1) *Gulosus.*

REVERSUS Indicus anguillæ specie est, capite tamen grandiore, quod pelliculam crumenæ similem gerit, rostro acuto ac prælongo, quo pisces invadit, simulque injectâ crumenâ, tanquam sacco clausos cæcatosque rapit. (2) Hinc ab Indis cicuratus intraque aquam (aërem enim non sustinet) alitus piscationi servit. Quando ex funiculo dimissum, prædâque jam onustum retrahunt, quam, ut primùm aërem sentit, impatiens deserit. (3) Ita *Petrus Martyr*. l. 3. Decad.

2) *Insidiator. Prædator.*

3) *Prædam amittere.*

RHOMBUS à figura quadrilatera Mathesios fortè dictus. (4) Inter planos pisces, duplicis tamen generis aculeatus & lævis est. Olim in deliciis, & apud Ravennam laudatus, vorax & aliorum piscium captator, *Schottus* l. 10. c. 43. XXXV.

4) *Mathematicus.*

SALMO piscis in mari & Germaniæ fluminibus frequens. In his libentius pariunt, excavata in sabulo scrobe, in qua femina ova collocat, quæ à mare genitali rore perfusa, sensimque aucta, spiritu vitali moventur. (5) Saltu magna sæpe valla in fluminibus objecta superant, & si nequeant adverso flumine progredi, infra sub saxis hærent ac deficiunt. (6) Ita *Schottus* l. 10. Mir. cap. 44.

5) *Homo terrenus.*

6) *Virtus sine adversis languet.*

SARDÆ ac *Sardellæ* instar halecum, circa Siciliam glomerantur, quas turmatim ad lumen vesperi advolantes aliquot naviculæ, succensis fascibus, commune quoddam rete sensim ex lato in orbem arctumque juxta litus colligentes, maximo numero quadragesimæ tempore educunt. (7) Qui cum recentes grati admodum saporis sint, (8) statim, dispositis per litus craticulis, igne excipiuntur, aut sale conditi asservantur. *Idem* c. 45.

7) *Honoris vel auri fulgore capi.*

8) *Novitas delectat.*

SARGUS inter cavernas & saxa litoralia apricatur libenter in sole, cujus intuitu gaudet (9) Sed & caprarum umbras odoremque tam avidè sectatur, ut piscatores harum pelle vestiti litora obeant, quâ allectos extraque aquas prosilientes facilè occupant. (10) Mullo quoque hic piscis socio gaudet *Ælian*. l. 1. de an. c. 23. XXXVI.

9) *Honore delectari.*

10) *Umbrâ bonorum Dæmon multos fallit.*

S

SCARUS vel *Scaurus* herbis veſcitur & cibum ruminat, in ventrem maximè inflammatus, per femellam captam atque ex funiculo ductam, cum pluribus amatoribus ſenſim affluentibus, ad naſſam diſpoſitam inducitur. (1) Incluſus tamen hic piſcis naſſæ, non capite, ſed cauda exitum molitur, cui ſubſidio ſæpe alius extra naſſam Scaurus adeſt, qui apprehenſa mordicus caudâ educit. (2) Olim hic piſcis, atque inprimis jecur, in deliciis fuit. *Oppian.* l.3. *Raviſ.* l.7.c.41.

1) Amore capi & perire.
2) Redire ex periculo.

SCOLOPENDRA piſcis centipes à multitudine pedum dictus, rarâ quandoque magnitudine eminet, ac triremis in modum capite & cauda extantibus, pedibusque remigantibus fertur. (3) Quod ſi hamum momorderit, omnibus, inteſtinis egeſtis, hamóque rejecto, eadem reſorbet. (4) *Majoll.* Coll.9.

3) Figura mendax.
4) Dolore doloribus mederi.

XXXVII. SEPIA mas piſcis varius, & feminâ nigrior. Aſtutus hic piſcis, ubi timet inſidias, atro ex ſe colore profuſo ceteris proſpectum ſui adimit, (5) & ipſe non viſus videt. Ut *Ariſtot* l.9.c.37. Ova vero feminæ hoc atramento perfuſa ſolidat. (6) *Plinius* l.32.c.10. addit, ſi oleo lucernæ ex atramento hoc affundas, omnium circum vultus æthiopum videri. (7)

5) Calumniatorum libri & ſermones.
6) Virtus inter calumniatores cauta & ſolida.
7) Invidia facit apparere quod non eſt.

SIMIA in mari rubro cartilagine munita, terreſtri vultu ſimilis, reliquo tamen latior corpore, pinnasque velut alas explicat, ut volare magis, quàm natare videatur. (8) *Ælian.* l.12. c.27.

8) Simulator. Mimus.

SILURUS tanta in prolem charitate eſt, ut ſublatâ feminâ ipſe ova foveat, ac fœtus etiam in naſſam & mortem ſequatur. (9) In Nilo & Danubio reperitur *Raviſ.*

9) Amor prolis.

SERRA piſcis maritimus ingens, in ſummo capitis vertice firmum os ſerræ inſtar dentatum gerit, quo naves ſubiens diſſecat, ut ſibi in prædam homines vertat. (10) *Olaus* lib. 11.c.20.

10) Tyrannus Remp. evertens ſpe prædæ

XXXVIII. SIRENES ajunt marinas eſſe feminas. (11) qualem *Majolus* in Canic. Coll. 9. tradit ad Hollandiæ litus à mari rejectam, Harlemum anno Dom. 1403. delatam eſſe, quæ ſe veſtiri paſſa, pane & lacte alita ſit, & fila etiam è colu ducere edocta, ſemper tamen muta extiterit.

11) Voluptas.

ferunt

S

ferunt illas in mari, dum tempestas est, suaviter concinere sereno rursum cœlo obmutescere. (1)

1) *Invidia malis gaudet, bonis tristatur.*

SPONGIA velut inter plantas & animalia media, tam humore & radicibus, quàm conchis & pisciculis intra se conclusis alitur (2) Sensum habet; quia apprehensa tenacius litoribus ac petris sese constringens adhæreſcit, (3) per fistulas, seu poros corporis spongiosi alitur. *Majolus*. l.c.

2) *Hospes infidus.*

3) *Terrenus homo.*

SQVATINA de genere planorum, cutem adeò habet rigidam, ut illâ aspera etiam ligna & eburna poliantur. (4) *Ravis*. l.c.

4) *Asperitas utilis.*

STELLA brachiis quasi radiis quinque cincta panditur. In medio radiorum os sine gula est, quod exceptum alimentum facilè conficit. (5) Hac specie pulcherrimus, & igneo quodam ardore in mari lucet; Sed contracta quævis adurit. (6) Ut *Arist*. l. 5. c. 15. tradit, & *Plin*. l. 9. c 60. Ostreis insidiatur cum apertis conchis hiant, radióque intra concham immisso facilè penetrat. (7)

5) *Helluo.*

6) *Species fallax.*

7) *Principiis mali occurrendum.*

STROMBI è genere concharum regem habent quem sequuntur, quocunque incesserit. (8) Boni ominis fuit hunc cœpisse. (9) Unde apud Byzantios Attica drachma hunc capienti in præmium fuit proposita. (10) *Id.*

XXXIX.

8) *Christus sequendus.*

9) *Nostra salus est.*

10) *Christus venditus.*

STVRIO, quem cum Acipensere non bene confundunt aliqui, in Ponto & Albi, Rheno etiam & Danubio notus piscis, quadrato, & modo pyramidis protenso est capite, (11) sine maxillis ore ac dentibus, cujus loco prope jugulum patet fistulâ in qua & lingua est, qua alimentum trahit. (12) Oculis exilibus, rostro barbato, cute per dorsum squamosa, ceterùm scabra. Escam suis instar in luto quærit. (13) corpore oblongo & robusto, ut piscatorem tactum caudæ ictu profliget, & crura infringat, ex lapidibus etiam scintillas excutiat (14) *Schottus* l. 10. c. 48. qui tamen cum Acipensere confundit. Juxta Mœotidem tanta est illius copia, ut ova collecta, & sale aspersa per Italiam, & Turciam latè distrahantur. *Id.*

11) *Stupidus.*

12) *Mitis.*

13) *Luxuriosus.*

14) *Fortis.*

TESTVDO marina sive fluviatilis, ova in terra gignere

XL.

T

gnere solet, & arena obruere, quæ post dies sexaginta revisens jam animata ad aquas deducit. Plinius tamen, noctu incubare, aut spectando, etiam fovere, & annuo excludere spatio tradit. (1) Tantæ apud Indos magnitudinis repeiuntur, ut superficie habitabiles casas integant. (2) Capiuntur variis modis, inprimis tamen quando illæ in superficiem maris elatæ, siccato per solem cortice, mergi nequeunt, jam piscantibus ad prædam opportunæ. (3) Ita ad pastum noctu egressæ, oneratæque cibo, dum haud procul à litore in aquis obdormiscunt, facilè tenentur. (4) Dentibus carent, sed eorum loco margines conchæ sunt, tam acuti durique, ut lapides etiam comminuant. Apud Troglodytas cornibus esse præditæ feruntur, (5) quæ remigii loco inter natandum sint. *Plin.* l. 9. c. 10.

1) Amor prolis.
2) Domus parabilis.
3) Otium perdit.
4) Gula nocet.
5) Arma innoxia.

THYMALLUS in Ticino Italiæ fluvio ad cubiti magnitudinem excrescit, gratum thymi odorem spirat. (6) Hamum declinat. Dum tamen culices insectatur, ipse capitur. (7) *Ælian.* l. 14. c. 22.

6) Virtutis odor gratus.
7) Mundi vanitas.

LXI. *THUNNUS* piscis altero captus oculo, altero, dum migrat, terram obtuetur, luscis similis. (8) Ubi à bruma occupatur, illic hibernat ac vere appetente, delecto duce, qui mole præcellit, ad Euxinum plures demigrant, (9) ita ut alii aliis, contra solis radios, umbram præstent. (10) Quibusdam locis maximi sunt, caudâ solâ ad binos cubitos explicatâ. Biennium vitæ non excedunt, & præ pinguedine non rarò rumpuntur. (11) Præsertim cum glandibus juxta litus repertis saginantur. Unde & *porci marini* dicti sunt. Tempore fœturæ liguriunt quidlibet, nec à proprio quandoque partu abstinent. (12) Aliquando integrum plaustrum captus Thunnus implet, frequentissimus in Sicilia. *Ravis.* & *Schottus.*

8) Terrenus homo.
9) Exercitus.
10) Charitas proximi.
11) Cura corporis noxia.
12) Voraces.

TORPEDO ab innato incussóque aliis torpore sic dicta, quem etiam per hamum piscatoris tacta membris obstupescentibus affricat, (13) orbicularis est, cute molli & lubrica, sex ferè librarum. Limo sese occulens piscibus eodem torpore ex vicinia captis vim infert

13) Otio torpescere.

fert, (1) itaque & Velocissimum mugilem stringere ac superare comperta est. Fecundissima est nonnunquam octoginta simul fœtus educans, (2) quos in discrimine pro arbitratu intra se recipit (3) *Majolus* l.c.

1) *Otiosi fures se alunt.*
2) *Fecundum conjugium.*
3) *Amor prolis.*

XLII.

TORTVCA, miles marinus dicitur; quia rutum octo fere pedum habet, in capite fert hastam, cornu, & galeam (4) ut *Alb.M.*l.24.lit.B.

4) *Armatus miles.*

TRITONES hominis in forma pisces sunt, ut Olyssiponensium legati apud *Plinium* l.9.c.5 à se in specu Tritonem concha canentem visum memorant. Sub Tiberio, (5) uti & Legatus Galliæ sub Augusto Nereidas se in littore vidisse est testatus. Sed & in Gaditano litore maximum hominem noctu navigia visum conscendere, & qua parte premeret, degravari, ac mergi denique, (6) testibus magnis refert. cui *Alex.*l.3. Gen.dier. c.8.accedit.

5) *Tubicen.*
6) *Caro opprimit animam.*

TROCHVS ingenti corpore, spina ac cervice ex undis prominere, ac secum, ad pariendum hermaphroditus, fertur congredi. (7) *Ravis.* l.7.offic.c.41.

7) *Peccator seipsum violat.*

VELLVS AVREVM piscis est spongiæ similis, cujus lanugo auri colorem refert, (8) dilatatur & contrahitur, manifesto vitæ argumento. *Alb. M.* l. 24.in Aureo.

8) *Splendor in anu.*

XLIII.

VRANOSCOPVS in capite magno & osseo, versus cœlum os oculosque gerit, unde & Cæli speculator dictus est, (9) perquam gulosus, itaut objecto cibo rotundum corpus, usque ad os infarciat. (10) Carne inprimis delectatur, vivacique admodum, quamvis pedali tantum est corpore, ita ut prorsus exenteratus adhuc vivat (11) *Schottus* l c.

9) *Mathematicus. Religiosus.*
10) *Gulosus.*
11) *Vita amor*

VRTICA adhæret saxis, & his velut testæ adfixa, vivit ab allapsis fortè pisciculis, ore in medium corpus contracto. (12) Noctu tamen vagatur, mutátque vultum, ut pectines echinosque captivos ducat. (13) Admota manu se contrahit, coloremque, ut Polypus, variat, (14) illam tamen uredine quadam perstringit, paulumque si fuerit intervalli, absconditur. *Plin.* l.9.c.45.

12) *Insidiator.*
13) *Latro.*
14) *Fallax.*

Vva

V. XLIV. *VVA* marina piscis est, qui in vino putrefactus, iis, qui inde bibunt, vini tædium creat. (1) *Plin.* l.32. c.11.

1) Abstemius.

VVLPECVLA marina, piscis est majori caudâ, quàm corpore, & quandoque ad centum libras pertingit. Falcata cauda est, & ad feriendum idonea, (2) quâ etiam grandiores se pisces ferit ac devorat. In cœnosis locis procul à litore & insidiis aliorum, ipsa piscibus insidiatur. (3) Quod si per hamum deprehensa captetur, hamum cum linea dentibus præputata absorbet. (4) *Schottus* l. 10.

2) Finis attendendus.
3) Insidiæ tutæ.
4) Arma hosti erepta.

XLV. *XIPHIAS* latinè Gladius piscis ad decem aliquando cubitos excrescens est in mari Siculo, qui oblongo rostro, quod gladii instar præfert, non pisces tantùm, sed & naves ac saxa penetrat. (5) Corpus à capite crassum rotundumque sensim in acumen desinit, corio tectum, sed sub eodem squamæ, adepsque qualis in porcis. (6) Capiuntur tridenti telo ad funem alligato, uti & cete. (7) Rostrum omni gladio acutius, occiso pisce hebescit. (8) *Schottus* ib.

5) Arma metuenda.
6) Armatura duplex.
7) Vis arte delusa.
8) Arma manum requirunt.

Hæc de rarioribus tantum generibus piscium, quæque aliquid continerent figuratâ dignum imagine. Plura qui volet Aldrovandum, Gesnerum, Nirembergium & Schottum, tum etiam ex antiquioribus Plinium & Ælianum consulat.

CAP.

CAPVT LXXV.

IMAGINES SERPENTVM.

DE Serpentibus quoque non pauca occurrunt iconographo jure observanda. Quandoquidem sub specie serpentis, & hostis generis humani primum illudere homini voluit, & Deus redemptorem nostrum illius suspensi imagine figurari, ac postremò Christus ipse prudentiam serpentis nos imitari. Unde Chrysost. hom 34 in Matth. inquit. *Prudentiam serpentis imitari nos Dominus cohortatur, ut quemadmodum serpens totum seipsum tradit, nec minimum curat, si corpus incidatur, modò caput suum integrum servet:* (1) *eodem tu quoque modo præter fidem cetera perdere non cures. Profundas universam pecuniam tuam, tradas corpus, vita ipsi, si opus est minimè parcas, dummodo fidem serves, quæ caput & radix est.* D. Augustinus veró serm. 4. ad fratres tradit. Astutiam serpentis in quatuor rebus eminere. Primo quod venenum in gutture colligat, ut promptum sit in sui defensione, (2) quod mustela non ignorans dum è caverna exit, caput invadit. (3) Secundo, aquam ingressurus venenum deponit. 4) resumit postea. Tertio veterem pellem angusto in foramine (5) quotannis exuit. quarto, ut caput tueantur, totum corpus periculis exponit. Hæc ille Sed & ingens amor sobolis innatus est serpentibus, adeò ut Funcius narret se vidisse quod ovo serpentis in fornacem projecto, ipse serpens in ignes subsecutus sit, (6) ut eriperet. Quibusdam locis serpentes frequentiores sunt, ut in Brasilia esse memorantur, viasque passim cum discrimine transeuntium insidere. (7) In Mesopotamia *Aristotel.* de admir, c. 145. narrat serpentes indigenis parcere, advenas mordere. (8) Neque minus admirandum quod serpentes Libyci in Cretam insulam deportati, aut Cretensis

1) Fides in Deum, etiam morte, defendenda.

2) Arma in promptu.

3) Principiis mali, occurrendum.

4) Arma deponere & sumere opportunè.

5) Renovatio.

6) Amor prolis.

7) Via periculosa:

8) Respectus personarum.

ter. a

A

1) Peregrinatio noxia. terræ conſperſi pulvere moriantur. (1) Ut *Ælian.* l.5. c.2. Et quod tradit *Strabo.* l.15.reperiri ſerpentes Indicos duorum cubitorum,qui alati, ut veſpertiliones vo-
2) Mala ubique obvia. lent. (2) Nos præcipuas Serpentum ſpecies paucis contemplabimur.

ACONTIA à jaculo ſic dicta, quòd in arboribus abdita atque in ſpiram contorta, tanquam jaculum, in prætereuntes ad viginti cubitos uſque ſeſe contor-
3) Odium hoſtile. queat,feriatque,(3) ſolo autem tactu lethalis eſt, quique vulnus ſanare contendit,tabem hinc attrahit.(4)
4) Societas malorum noxia. *AMPHISBENA* a fronte & tergo munita capite,& utrimque incedere, (5) &,ſi utrumque caput eadem tendat via,arcuato ſequi corpore ſolet.Ex utroque
III. capite *Plin.*l.8 c.23.ſentit venenum fundere. (6) *Ælian.*
5) Finem agens reſpiciat l 8.c.7.ait Amphisbenæ pellem omnes fugare ſerpentes
6) Mala intentio actionem corrumpit. & animalia,ſolumque ejus tactum interficere. (7) Præter ingenium reliquorum frigore etiam delectatur, quod è caverna emergens captat. (8) ut *Olaus* l.21.c.28.
7) Peccatum mortale. Sed aliud biceps ſerpentum genus, cujus tamen alterum caput toti æquetur corpori. (9) Joſephus Acoſta
8) Peccato delectari. an.1560 in Braſilia repertum,ait, & Diodorus ſiculus in Taprobana Inſula quadriceps,quod ad omnem mundi
9) Rex. plagam incederet, quadrangulari forma, ceteris etiam capitibus unius ductum ſequentibus. (10) ut nunquam
10) Reſp.ſub conſul. verſo corpore, quoquo tamen luberet, ingrederetur. Ita Majolus colloq.8.ubi addit in Inſula Malabarica re-
11) Peccata capitalia. pertos eſſe ſeptem capitum ſerpentes, (11) ut non omnino fabuloſum ſit, quod de Hercule memoratur.

IV. *ASPIS* morſu ferit immedicabili, niſi repentè membrum læſum præputes, intra horas quatuor ex-
12) Peccatum carnis. tinguit ſomno oppreſſos. (12) Ut Ælianus refert, Nec ab ullo vincitur,niſi à muliere, quæ aſpectu conta-
13) Meretrix. ctuque ſolo necat. (13) Non vivit ſine compare. Itaque alterutra interempta,implacabili ultione altera, per
14) Libido. aquas mediosq; homines interfectorē perſequitur.(14) Oculi eidem hebetes,& non in fronte, ſed temporibus,
15) Libido excæcat. (15)ideóq; auditu magis (quem tamen incantatorib. novit claudere) q̄ à viſu excitatur. Ita *Plin.*l.8.c.23.

& ad-

& addit c.24. internecinum ipsi cum *Ichneumone* bellum esse, sed hunc arte vincere, limo enim sese immergere & siccare sæpius, dum crustâ terreâ velut loricâ incedens facilè morsus aspidis eludat, donec alterius faucibus apprehensis aspidem strangulet. (1) Ægyptiis hoc animal quoque in honore, à quibusdam cicuratur, & ad mensam innoxiè admittitur, (2) & Reges illorum in Diademate aspidis figuram ferre soliti, regni sui vim virtutemque significare voluisse sunt visi. (3) *Ælian.* l.6.c.38.

1) *Religiosus Dæmonem humilitate vincens.*
2) *Benefacta hostes conciliant.*
3) *Reges sacri, non tangendi.*

V.

Basiliscus latinè *Regulus* in Africæ solitudine semipedis, ut Solinus ait, longitudine serpens. candida in fronte macula veluti corona insignis. (4) Sibilo omnes fugat serpentes solumque non metuens metuitur. (5) Herbas fruticesque non attactu solo, verum & afflatu necat (6) Creditū est ex contactu hastę & equum extinctum & equitem. Mustela tamen cavernis illata basiliscum enecat. (7) *Plinius* l.8.c.21.& Solinus c. 29. Qui addit Pergamenos in Apollonis æde mortuum suspendisse basiliscum reticulo aureo, ex quo tempore, nec alites nec araneæ templum subierint. (8) Communis existimatio est ex Galli gallinacei ovo subnasci basiliscum, (9) sed hoc *Albertus M.* fabulæ loco habet, traditque lib.25.in B. si illius cineribus argentum fricetur, auri colorē pondusq; habiturum, (10) quod tamen ego potius inter fabulas habeo *Æl.*l.3.c 30.ad ait, Gallinacei cantū basiliscū fugere, ideoq; viatores in Africæ desertis hunc secū ferre. (11) *Plin.*l.29.c.4.tradit, quod basiliscus hominem aspectu solo interimat.(12) Imò & *Causinus* l.9.n.19. quod seipsum objecto speculo inficiat interficiatque, nescio unde produxit.(13) Ægyptii hunc quoque serpentem venerati, ut *Pier.* habet l.14.c.12. in statua caput illi Accipitris dabant, oculosque eos artificio, ut claudi & aperiri possent. Quod si igitur apertis produceretur oculis tota Ægyptus lætitia & hilaritate perfusa gestiebat, (14) ut si Deus de cœlo benevolè adspexisset, secus dum clausis, (15) nam fuga se quisque in penetralia abdere Deorumque iram cœpit deprecari. Sentiunt enim hoc in animali Jovem, id est Dei spiritum

4) *Tyrannus Rex.*
5) *Dei vox potens.*
6) *Libido visu & cogitatu nocet.*
7) *Mortis memoria peccatum tollit.*
8) *Horror judicii.*
9) *Antichristus ex homine.*
10) *Finis bonus spectatur*

VI.

11) *Pœnitens D. Petrus.*
12) *Mulier formosa visa nocet.*
13) *Complacentia sui noxia.*
14) *Deus benevolus.*
15) *Deus adversus.*

C

potenter operari. Incedit hic serpens priori erectus corpore (1) posteriori repit, (2) ut *Sol.* & *Plin.* l. cit. duplicis in homine naturæ quædam imago.

1) *Appetitus rationalis.*
2) *Appetitus bestialis.*

VII.

BOA Serpens è genere Draconum, in India frequens in Calabria nonnunquam spectatur, ubi primùm boum ipse in pratis exsugit ubera, denique & grandior ipsos boves devorat, (3) & ut *D. Hieronymus* in vita D. Hilarionis cum armentis pastores absorbet. (4) Sub Claudio Imperatore ait *Plinius* l. 8. c. 14. in agro Vaticano occisam apertamque Boam, quæ integrum in ventre infantem gesserit.

3) *Ingratus in nutritios.*
4) *Malitia sensim proficit.*

CERASTES serpens est quatuor in capite corniculis, quibus reliquo corpore occultato, tanquam vermibus aves ad raptum solicitat, easque ex occulto invadit. (5) *Ravisius* l. 7. offic. c. 40.

5) *Auceps. Piscator.*

CHAMÆLEON lacertis haud dissimilis, rostrum tamen illi suillo simile, crura excelsa & erecta, cauda longa, sensim acuta, spirisque implicata, testudineo tamen incessu, (6) asperoque, ut Crocodilus, corpore oculi prægrandes & semper aperti, (7) hiante semper ore, non alio quàm aëris elemento pasci creditur, (8) sanguis in corde & circa oculos tantùm. Colorem omnem, præter rubrum candidumque induit, (9) & vicino quod tangit corpore conformem. *Plin.* l. 8. c. 33. qui l. 28. c. 8. addit, quod Chamæleon cum totus penè pulmo sit, pavore incredibili percellatur, unde illa ad quemvis colorem trànsmigratio. (10) Leontius tamen in hist. Afric. scribit apud *Maiolum* Coll. 8. serpentum venenatorum hostem esse, eosque sputo ex arboribus in eorum caput librato occidere. (11) tum verò perpetuo aspectu solis radios avidè consectari. (12) Ceteris hic serpens innoxius est, nisi qui ipsum devorant. Ita Elephas chamæleonte cum herbis, quibus assimilatus erat, ab Oleastro remediũ quærere cogitur, & corvus nisi chamæleonte occiso à lauro remedium petat à victo succumbit. (13)

6) *Cunctabundus.*
7) *Speculator sine usu.*
8) *Vana gloria sectator.*
9) *Adulator non syncerus.*
10) *Timidus. Variabilis.*

VIII.

11) *Hostis neglectus sæpe nocet.*
12) *Honores sectari.*
13) *Inimicis inimicus.*

COLVBER nemorum umbras sectatur. (14) sunt tamen & aquatiles colubri, quorum fel & adipem habentibus Crocodilus nocere nil potest. (15) Cumbi-

14) *Peccator amat tenebras.*
15) *Mortificatio & pietas Dæmonem arcent.*

bere volunt, prius venenum postea resorbendum evomunt, ne hoc cum potu in stomachum transmittatur. (1) Nudum hominem reformidat, vestitum aggreditur. (2)

CROCODILVS Nili fluminis terræque incola, ex ovo, quantū est anseris, ad octodecim excresscit cubitos, (3) elinguis superiori maxilla morsum imprimit, pectinis in modum dentatus (4) dorso squamis tanquam conchis indurato, & ad omnem ictum impenetrabili. (5) Diem in terra, noctem in aquis, velut cubili exigit, sed visu hebescens, quem extra habet acerrimum. (6) Hunc cibo piscium saturum, hiantique in litore dormitantem ore, Trochilus Rex avium, toto ore dentibusque, reliquiis ciborum subtractis, purgat: magis ad scabendi pruriginem Crocodilo hiante. (7) Quod Ichneumon conspicatus, tanquam telum, per fauces in alvum transvolans, eundem corrodit. (8) Sed & Delphini Nilum intrantes, & sub Crocodilum delati, molliorem ejus ventrem spinâ dorsi dissecant. (9) ita multorum hosti non unus est hostis. Tentyritæ etiam populi accolæ Nili huic audent belluæ occurrere, ad hos insequentes timido ac fugaci, cùm aliis fugientibus metuendus insistit. (10) Hi igitur in dorsum equitum more prosilientes, hiantibus resupino capite ad morsum clavam in os impingunt, (11) & sic velut freno ex flumine in terram captivos agunt, coguntque revomere siquæ corpora devorarint. (12) Hæc *Plinius* l.8.c. 25. tradit. Addit *Ælianus* l.12.c.38. quod ova sua (quæ sexaginta, totidem diebus solet excludere) solo dicatur visu, incubatu fovere, (13) catulosque invenatione explorare, ad quam si remissi fuerint, tanquam alienos discerpere. (14) *Vincentius* l.17. natur. c. 606 adjungit, hoc animal hominem devorare totum, solo capite præputato, (15) cerebri tamen aviditate, juxta sedens ploratu ciêre lacrymas, quarum vis tanta sit, ut emollitum cranium, facilè dividatur, (16) & cibus pateat. Unde *Crocodili lacryma*. Quanquam alii his trahere homines asserat, ut allectos perdat. (17) Adeò calidæ digestionis esse ferunt, ut consumat omnia, loco nullo à na-

1) Confessio Eucharistiæ præmittenda.

IX.

2) Inopes minus tentur.

3) Ex ignobili clarus.

4) Hostes taciti magis cavendi.

5) Invictus.

6) Peccatis nox favet.

7) Servire non gratis.

8) Vis arte pressa.

X.

9) Hostis parte imbelliori petendus.

10) Audax in fugaces & contra.

11) Ferocia coercita.

12) Restitutio.

13) Oculorum vis.

14) Indolem explorare.

15) Crudelis.

XI.

16) Lacrymarum vis.

17) Lacrymæ meretricum.

D

1) *Vorax.* à natura ad excretionem relicto. (1) ut *Ovetanus* l.15.
c.6.hist. tradit. Nihilominus sexaginta diebus sine cibo, in latebris quiescere, totidemque annis vivere. (2)
2) *Iejunium salubre.* Herodotus l.2.c.5. memorat. qui eundem objecto suis tergo, quod devoret, & grunniente porcello, cujus vocem sectatur, ingesto in oculos luto, caecari, ac deinde
3) *Gula perdit.* capi refert. (3) Ægyptus tota hac bellua celebris fuit, quam inter sacras venerabatur, ut boni ominis etiam
4) *Tyranno adulari.* habitum sit, si cujus liberos devorasset. (4) Unde Augustus devicta Ægypto, Crocodilum ad palmam alligatam, (5) pro symbolo victoriae illius usurpavit.
5) *Victa Ægyptus.* *Pier.* l.29. Qui addit, quod licet unguibus ac morsu
XII. polleat, in cauda tamen potissimum robur sit, quâ praedam captam implexamque exanimet. (6) Quare funestum alicujus exitium per Crocodili (Cujus in speleo caput abderetur) caudam adumbrabant. (7) Sui tamen adeo amantes feruntur Crocodili, ut qui eorum adipe delibutus est, securè inter eos natet, (8) quod Firmum Ægypti Tyrannum fecisse, Vopiscus tradit. Vide *Pier.* l.16.c.6.

6) *Iudicium Dei ultimò grave.*
7) *Exitium funestum.*
8) *Amans sui.*

DIPSAS, ut *Lucianus de Dipsadibus*, viperae similis, albicans, sed nigris in tergo notis, violento ictu, veneno crasso dolores sitemque adfert gravissimam, quae potu magis etiam inflammatur, quod crassius hoc
9) *Concupiscentia. Avaritia.* potu venenum magis in venas derivetur. (9) Ajunt tamen lauri folia, corticem, & baccas malo resistere. Venenum quoque illas fontibus unde biberunt affundere tale memorant, ut qui post eas inde hauserit moriatur.
10) *Haresiarcha.* (10) Et tales haereticos esse censet *Epiphan. haeres. 34. contra Marcosios.*

XIII. *DRACO* inter serpentes est maximos, ut Strabo ex Possidonio l.16. memoret, unum, juxta Jordanem, integrum explesse jugerum, cujus squamae instar clypeorum, oris hiatus equitem cum equo posset admittere.
11) *Diabolus.* (11) Alexand. cum toto exercitu Indos petentem Draco 70. cubit. sibilo afflatuque horribili terruit, cujus oculi clypei Macedonici formam aequarent, ut Ælian. l. 15. c.21. Cui non dissimile, quòd Gellius l.6.c.3. de Attilio Regulo memorat, cum bello punico primo juxta Bagradum

dum flumen contra ingentem Draconem cum exercitu depugnasse, ac balistis denique & catapultis confecisse. (1) Cujus corium Romam missum centum & viginti pedum fuerit. Porrò maximè hæc bellua caudâ suâ est metuenda, qua elephantos (quibus insidiatur) complexos opprimit eorumque avidè sanguinem ebibit. (2) ut Plin.l.8.c.12. Oculos habet perspicaces, gemmarumque instar lucidos. (3) Unde Hesperidum hortis custos præfectus fingitur. Cicurari & innoxius homini esse potest, ita *Tranquillus* scribit, Tiberio Imper. Draconem in oblectamentis fuisse, quem ipse sua manu paverit, ac denique consumptum à formicis reperisse, malo omine, quod ipse à populo opprimendus esset. (4)

1) *Christus est Ecclesia Antichristum efficiet.*

2) *Antichristus magnos Reges subiget*

3) *Diaboli perspicacia & calliditas.*

4) *Tyrannus à populo oppressus.*

XIV.

HYDRVS Serpens aquaticus, unde & nomen trahit, nulli serpentum veneno cedit. Percussos oblivio rerum, & ante oculos nebulæ, & gravis odor infestat. (5) Plin: l.28.c.4. eorum jecur percussis mederi refert.

5) *Luxuria.*

IACVLVS serpens est, qui ut homines & bruta potenter feriat, arbores scandit, è quibus vi magna sese in prætereuntes librat (6) *Ravis.* l.7.off.c.40.

6) *Dæmon in paradiso.*

LACERTVS & LACERTA inimicissimum genus Cochleis. *Plin.* l.8.c.39. in Arabia cubitales & in India 24. pedum esse tradit. *Albertus M.* l.25. his bifidam esse linguam, & dentes in ipsa succrescere lingua memorat. (7) *Leonius* p. 8. in Arabia cubitales lacertos esse, ait, qui sanguine & veneno destituti, si bibant, moriuntur. (8) Occisi & post triduum admoti ignibus adhuc moventur, quamvis verè mortui. (9) *Vincentius* l.20. Nat. c.55. lacertis dum senescunt obscurari oculos & excæcari refert: quos reparant per foramen matutinum solem constanter obtuentes. (10) Cauda iis amputata renascitur, ut *Arist.* l.2.c.17. Sed & dissectum corpus suis vivit partibus, & si coierit rursum coalescit. (11) ut *Ælian.* l.2.c.23. Obliviosa lacerta, ovorũ in arena relictorum non meminit, (12) naturâ fœtum excludente. Hominis aspectu delectantur, ideóque fixo illi obtutu adhærent.

7) *Calumniator.*

8) *Calix hæreticorum.*

9) *Mortui igne patientur*

10) *Meditatio cœlestium illustrat.*

11) *Resurrectio.*

12) *Oblivio.*

§ XV.

PRESTER quem momordit repentè reddit immobilem,atque alienum mente, moxque pilis defluentibus cum pruritu tumidum ac ventre deinde solutum hominem absumit. (1) *Lucanus*.l.9. Nasidium à Prestere ictum describit.

1) Luxuria.

SALAMANDRA lacerti figura animal stellatum,nunquam nisi magnis provenit & alitur imbribus, in serenitate deficit. (2) Huic tantus rigor, ut ignes ferat, factosque suo extinguat frigore non secus, quàm glacies. (3) Ejus sanie, quæ lactea ore fluit quæcunque pars corporis humani tacta depilis redditur, ut *Plinius* ex Arist.lib.10.c.67. Additque 68. Nullum illis genus,sicut nec anquillis est, quæ nec ovum, nec animal se generant. (4) Et l.29.c.4. ejus veneno poma arboris omnia,quacunque repit,& aquæ inficiuntur:lethales edenti bibentiq;(5)venenum tamen ipsam in remedium sumptam ferunt extinguere.(6) Ut & de *Sepia* lacertæ genere tradunt, illam vino potam morsus suos sanare.

2) Adversis proficere secundis deficere.
3) Mortis meditatio libidinem extinguit.
4) Eunuchi.
5) Improborum conversatio noxia.
6) Mors improbi aliis sæpe prodest,

SALPINGA serpens est tubæ forma, cujus vel sola latebra calcanti est mortifera. (7) ut *Ravisius* l. 7.c.40.

7) Meretricis nocet vicinia.

XVI.

SCORPIUS vel *Scorpio* Serpentibus affinis, aut marinus aut terrestris est,hic in aquam projectus innoxius. (8) Ille internecinum cum Crocodilo odium exercet,cui illius ictus repentè lethalis est, mutuà tamen plerumque cæde concidunt. (9) ut Pier.l.16.c.14. notat. Dolosè Libyos (ubi frequens est) ex suspensis lectis dormientes aggrediuntur, plures, catenatim ex tabulato suspensi, dum ultimus ictum queat figere. (10) ut *Ælian*. l.6.c.22. qui l.16.c.41.addit,in Ægypto alatos reperiri,quique duplici aculeo armentur. (11) Ita fertilissimis regionibus sua non desunt mala. Caudâ ictum lethiferum infert.(12) si tamen compressus occisusque imponatur vulneri, ejus succus mederi fertur. & Cinis cum vino potus,juxta Basilium Hexam. hom. 11.prodest. (13) In Latino Cariæ monte *Plin*.ex Arist. l.8.c.29.tradit hospitibus non nocere, indigenas interimere,secus quàm angues Syriæ.(14)

8) Baptismo Dæmon premitur.
9) Duellantes
10) Conspiratio in scelere.
11) Malum velox.
12) Finis exitialis.
13) Mortis meditatio.
14) Respectus personarum.

Scytale

S XVII.

SCYTALE insigni varietate tergi fulgida, quos tarditate nequit assequi admiratione spectantes detinet, dum præsens lædat. (1) ubi rugas contraxit pellem exuit, novâ refulgens. *Ib.* 1) *Honor fallax.*

SEPS modicus serpens, cujus ictu percussa membra putrescunt. (2) Colorem quem attigit mutatus reddit, ut facilius latebris fallat. *Ib.* 2) *Adulatoris laus.*

SERPENS hiberno latet tempore terrâ victitans, æstivo prodit. (3) ut senectutem cum pelle exuit, ita hebetem visum feniculi esu acuit. (4) Semel baculo percussus exanimari creditur, jacetque immobilis, iterum si ferias movetur ac revivisicit, (5) ut ait *Plutarchus.* Prius fortè terrore, alterum excitato fit sanguine. Sic geminati serpentis morsus minus obsunt, quàm unici, quòd posterior sit quoddam remedium prioris. (6) Qui hominem percusserit, hunc terram velut se indignum negat Plinius recipere. (7) Icti salivâ jejuni hominis maximè terrentur, & intra fauces receptâ moriuntur. (8) Trifolium cavent. Betonicæ herbæ circulo inclusæ non exeunt, quin se potius flagellando interimunt. (9) Vinum appetunt & hederam amant. (10) Cancros & fraxinum oderunt. Cervini odore cornu, & nidore galbani fugantur. (11) Ophiusæ orientales populi iisdem vescuntur. Psylli & Marsi incantatione vim lædendi frangunt. Hæc in locis diversis *Plinius*, & ex illo *Ravis.* l. c. Plura vide superius.

3) *In adversis latere.* 4) *Mentem intendere.* 5) *Patientia læsa.* 6) *Adversitas ferendo fit lenior.* XVIII. 7) *Exul.* 8) *Iejunium Dæmoni infestum.* 9) *Captivus vim sibi inferens.* 10) *Ebrietati Dæmon favet.* 11) *Pietas fugat Dæmonem.*

XXIX.

STELLIO lacertæ similis, stellis depictus suo hominem morsu obstupefacit, (12) fraudulentum animal, quod in ipsis tectis lectisque homini insidiatur, (13) pellemque, quam hieme exuit, adversus morbos comitiales potentem, tanquam homini invidens, devorat. (14) ut ex Theophrasto *Plin.* l 8. c. 31. ubi addit in Græcia lethiferi morsus esse innoxii in Sicilia.

12 *Cupiditas ad divina stupidos facit.* 13) *Hostis domesticus* 14) *Invidus.*

TESTVDO terrestris inter serpentes habetur, quamvis concha obtegatur. Insigni magnitudine excressit, ut Balthasar Diaz ex Malacca an. 1556. Scribat, repertam, quæ ova quingenta, quanta sunt gallinacea alvo clauserit, quæ defossa in terra excluduntur. (15) Ejus caput 15) *Fecunditas.*

V.

caput abscissum adhuc vivere mordere ac videre *Ælian.* l. 4. c. 28 notavit, (1) ejusque pupillas lucidissimas pro gemmis servire. *Leonius* rerum Afric. p. 6 narrat evenisse, ut viator quieturus in testudine, tanquam lapide se prostraverit, quem obdormiscentem ad tria passuum millia deportaverit. (2)

1) *Vlter post mortem.*

2) *Tempus ignorantes provehit.*

VIPERA, ut Basil. Hexam. hom. 7. omnium reptilium sævissima, cum muræna sibilo ab aquis evocata congreditur, (3) at si cum femina compare, hæc caput maris ori suo insertum voluptatis impetu abrodit. (4) Et ova intra se concepta intra triduum foetu implet, diebus singulis pariens singulos, viginti ferè numero. (5) Sed ultimi moræ impatientes, uterum effodiunt, erumpuntque matre occisà, (6) ut *Plin.* l. 10. c. 62. Vinum amat, ideóque, hoc apposito, ebria tenetur. ut *Arist.* an. l. 8. c. 4. Præsentissimum earum venenum est, ideóque Theriacæ adhibentur. Ad quod cum Venetiis non ita pridem viperæ resectum caput admotam manum chirurgi momordisset, extinctus est. (7) In Arabia tamen ob balsami pastum innoxiæ feruntur. (8) Modulatus tibiarum quoq; adversus morsum prodesse fertur. Et ipsius viperæ cinis jecúrque. Viperarum caro Cirnis Indiæ populis, aliisque ad longam vitam profuisse narrant. Cervis certè profuit. Vide *Pier.* l. 16. c. 4.

3) *Libido inordinata.*

4) *Voluptas vita noxia.*

5) *Fecunditas*

6) *Proles ingrata.*

7) *Vlter post mortem.*

8) *Mitigari.*

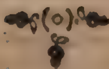

CAP.

CAPUT LXXVI.

IMAGINES INSECTORUM.

DE Insectis celebriora quædam perstringere, ad perfectam Iconographiæ tractionem videtur necessarium. Nam (ut cum *Plinio* l.11.c.2.loquar) in his tam parvis, quæ ratio, quanta vis, quam inextricabilis perfectio? Ubi tot sensus collocavit in *Culice*? Ubi visum, gustatum, odoratum inseruit? Ubi truculentam illam & portione maximam vocem? qua subtilitate pennas adnexuit? prælongavit pedum crura? disposuit jejunam caveam, uti alvum? avidam sanguinis, & potissimum humani, sitim accendit? telum verò profodiendo tergori quo spiculavit ingenio, atque ita reciproca geminavit arte, ut fodiendo acuminatum pariter, sorbendoque fistulosum esset? Quos *Teredini* ad perfodienda robora, cum sono teste, dentes affixit, potissimumque è ligno cibatum fecit? Et *cap*. 5. Sed inter omnia ea, principatus *Apibus* & jure præcipua admiratio. (1) I. A

1) *Deus in minimis magnus.*

APES itaque, inquit, mella contrahunt, succumque dulcissimum, favos confingunt & ceras (2) Rempublicam habent, consilia privatim ac duces gregatim, & quod maximè mirum, mores habent (3) *Et cap.6.* Hieme conduntur à Vergiliarum occasu, sed latent ultra exortum. Ante fabas florentes non exeunt ad opera. (4) nullus, cùm per cœlum licuit, operi perit dies. (5) Primùm favos constituunt, ceram fingunt, hoc est, domos cellasque. (6) Deinde sobolem postea mella, ceram ex floribus, melligenem ex lacrymis arborum, quæ glutinum pariunt salicis, ulmi, harundinis, succo, gummi, resinâ. His primum alveum ipsum intus totum, ut quodam tectorio illinunt, & aliis amarioribus succis, contra aliarum bestiarum aviditates. (7) *Et cap.7.* Commosis crusta est prima saporis amari. Pissoceros super eam venit, picantium II.

2) *Labor utilis.*
3) *Resp. bene instituta.*
4) *Tempus opportunum.*
5) *Tempus bene impensum*
6) *Ædificatio ordinata.*
7) *Providentia.*

A

modo, ceu dilutior. Ceræ initium plerumque è mitiore gummi. Propolis, crassioris jam materiæ additis floribus, nondum tamen cerâ, sed favorum stabilimentum quâ omnis frigoris & injuriæ aditus obstruuntur, odore & ipsa etiam gravi, ut qua plerique pro galbano utantur. Præter hæc convehitur erithace, quam alii cerinthum vocant. Hic erit apum, dum operantur, cibus.

1) *Annona.* (1) Gignitur aut rore verno, & arborum succo, gummi modo. Et *cap. 10.* Ratio, ait, operis hæc, Interdiu statio ad portas more castrorum, noctu quies in matutinum, donec una excitet, gemino aut triplici bombo, ut buccino aliquo. (2) Tunc universæ provolant, si dies mitis futurus est, prædivinant enim ventos imbresque, & tunc se continent tectis. (3) Cum agmen ad opera processit, aliæ flores aggerunt pedibus, aliæ aquam ore, guttasque lanugine totius corporis. Quibus est earum adolescentia, ad opera exeunt & supradicta convehunt, seniores intus operantur. (4) Qui flores comportant prioribus pedibus femina onerant, propter id naturâ scabra. Excipiunt eas ternæ aut quaternæ, atque exonerant. (5) Sunt enim intus quoque officia divisa. Aliæ struunt, aliæ poliunt, aliæ suggerunt, aliæ cibum comparant ex eo quod allatum est. neque enim separatim vescuntur, ne inæqualitas operis, & cibi fiat, & temporis. (6) Struunt orsa concameratione alvei limitibus binis circa singulos arcus, ut aliis intrent, aliis exeant. Ruentes ceras fulciunt pilarum intergerinis, à solo fornicatis, ne desit aditus ad sarciendum (7) Primi ferè tres versus inanes struuntur, ne promptum sit, quod invitet furantem. Novissimi maximè implentur melle: ideoque averso alveo favi eximuntur (8) Gerulæ secundos flatus captant. Si cooriatur procella, apprehensi ponduscuLo lapilli se librant (9) Juxta verò terram volant, in adverso flatu vepribus hebetato. (10) Mira observatio operis. cessantium inertiam notant, castigant mox, & puniunt morte. (11) Mira munditia. amoliuntur omnia è medio, nullæque inter opera spurcitiæ jacent (12) Quin & excrementa operantium intus, ne longius recedant, suum congesta in locum

Marginal notes: 2) *Excubiæ.* 3) *Cautela in periculis.* 4) *Distributio laboris.* 5) *Subsidium opportunum.* 111. 6) *Familia bene ordinata.* *Convictus.* *Concordia.* 7) *Providentia.* 8) *Annonæ conservatio.* 9) *Difficultates vincere.* 10) *Pericula declinare.* 11) *Severitas pœnæ.* 8) *Conscientiæ puritas.*

A

eum: turbidis diebus, & operis otio egerunt. Cum advesperascit in alveo strepunt minus ac minus, donec una circumvolet, eodem, quo excitavit, bombo, ceu quietem capere imperans: & hoc castrorum more. tunc repentè omnes conticescunt. (1) Et *cap. 11.* Domos primum plebeis ædificant, deinde Regibus. Si speratur largior proventus adjiciuntur contubernia & *Fucis*. His cellarum minimæ, sed ipsi majores apibus. Sunt autem fuci sine aculeo velut imperfectæ apes, novissimæq; à fessis & jam emeritis inchoatæ, serotinus fœtus,& quasi servitia verarum apum.(2) Quamobrem imperant iis primosque in opera expellunt, tardantes sine clementia puniunt. (3) Cum mella cœperunt maturescere, abigunt eos,multæque singulos aggressæ trucidant.Nec id genus, nisi vere conspicitur. Fucus ademptis alis, in alveum rejectus, ipse ceteris adimit.(4) Regias imperatoribus futuris in una parte alvei extruunt amplas, magnificas, separatas,tuberculo eminentes. (5) Sexangulæ omnes cellæ. Melle, uno alterove summum die, cellas replent.(6)

IV.

1) *Populus obsequens.*

2) *Ignavi servi.*

3) *Ignavia punita.*

4) *Invidia.*

5) *Aula regia.*

6) *Labor utilis.*

V.

Et cap. 13. Mel ibi optimum, ubi optimorum doliolis florum conditur. Atticæ regionis hoc, & Siculæ, Hymetto, & Hybla. Est autem initio mel, ut aqua dilutum, & primis diebus fervet,ut mustum,seque purgat, vicesimo die crassescit,mox obducitur tenui membrana. (7) Sorbetur optimum è quercus, tiliæ, harundinum foliis. Et *cap. 14.* Terna sunt mellis genera. Vernum ex floribus constructo favo, quod vocatur anthinum. Hoc quidam attingi vetant, ut largo alimento valida exeat soboles: alii ex nullo minus apibus relinquunt. Præterea solstitio, cum thymum & uva florere incipiunt, præcipua cellarum materia. Est autem in eximendis favis necessaria dispensatio. quoniam inopia cibi desperant, moriunturque aut effugiunt. (8) Contra copia ignaviam adfert, & jam melle, non erithace, pascuntur. Ergo diligentiores in hac materia duodecimam partem apibus relinquunt. (9) Alterum genus mellis æstivi, quod ideo vocatur horæum, à tempestivitate præcipua, ipso Sirio explendescente,post solstitium die-

7) *Sensim optima proveniunt.*

8) *Divisio æqua bonorum.*

9) *Fructus laboris.*

bus

A

bus 30. ferè. *Cap. 15.* Mel plenilunio uberius capitur, serena die pinguius. In omni melle, quod per se fluit maximè laudabile est, æstivum omne rutilum, aptissimum existimatur è thymo. *Cap. 16.* Tertium mellis genus minimè probatum, silvestre, quod ericæum vocant, convehitur post primos autumni imbres, cum erice sola floret. (1) Relinqui ex ea duas partes apibus ratio persuadet, & semper eas partes favorum quæ habeant crithacen.

1) Origo spectanda.

VI.

A bruma ad arcturi exortum diebus LX. somno aluntur, sine ullo cibo. (2) Ab arcturi exortu ad æquinoctium vernum, tepidiore tractu, jam vigilant; sed etiam tunc alveo se continent, servatosque in id tempus cibos repetunt. (3) Præcipitur, ut lauti purique mella eximant. (4) Furem mulierumque menses odere. Apes abigi fumo utilissimum, ne irascantur, aut ipsæ avidè vorent. Fumo crebriore ignavia earum excitatur ad opera. (5) Rursus nimio fumo inficiuntur. Apum coitus visus est nunquam. Plures existimavere, oportere confici floribus compositis aptè atque utiliter. (6) Aliqui coitus unius, (*fœtus nempe generari*) Rex in quoque appellatur examine: apesque reliquas, tanquam marem feminas comitari, non tanquam Ducem. (7) Quod certum est, gallinarum modo incubant. Id quod exclusum est, primùm vermiculus videtur candidus. (7) Rex statim mellei coloris, neque vermiculus, sed statim penniger. (8) Cetera turba cùm formam capere cœpit, nymphæ vocantur. Instillant cibos atque incubant, donec ruptis membranis, quæ singulos cingunt ovorum modo, universum agmen emergat. (9) Spectatum hoc Romæ, alveis cornu laternæ translucido factis. Fœtus intra XLV diem peragitur. Plures inchoantur Reges, ne desint. (10) postea ex his soboles cum adulta esse cœpit. concordi suffragio deterrimos necant, ne distrahant agmina. (11) Omnibus forma semper egregia, in fronte macula, quodam diademate candicans. (12) *Cap. 17.* Non constat inter autores, Rex, nullúm ne solus habeat aculeum, majestate tantùm armatus, an dederit eum quidem natura; sed usum ejus illi tantum negaverit. (13) Illud

2) Somnus alit.
3) Fames condimentum.
4) Pura conscientia.
5) Adversa excitant.
6) Castitas.
7) Mas imperat.
8) Origo ignobilis.
9) Origo nobilis.
VII.
10) Proles numerosa.
11) Regia progenies generosa sit.
12) Rex unus sit.
Rex coronatus.
13) Rex clemens.

A

Illud constat Imperatorem aculeo non uti. Mira plebis circa eum obedientia. (1) Cum procedit, unà est totum examen circáque eum conglobatur, cingit, protegit, cerni non patitur. Reliquo tempore, cum populus in labore est, ipse opera intus circuit, similis exhortanti, solus immunis. circa eum satellites quidam lictoresque assidui custodes autoritatis. (2) Procedit foras non nisi migraturo examine. Id multò intelligitur antè, aliquot diebus murmure intus strepente, apparatus indice. (3) Siquis alam ei detruncet, non fugiet examen. Cum processere, se quæque proximam illi cupit esse, & in officio conspici gaudet. (4) Fessum humeris sublevant, validius fatigatum ex toto portant. Ubicunque ille consedit, ibi cunctarum castra sunt. (5) Quod si defecerit alicujus alvei cibus, impetum in proximas faciunt rapinæ proposito. (6) At illæ contra dirigunt aciem: Et si custos adsit, alterutra pars, quæ sibi favere sentit, non appetit eum. Ex aliis quoque sæpe dimicant causis, easque acies contrarias duo imperatores instruunt, maximè rixa in convehendis floribus exorta, & suos quibusque evocantibus. (7) Quæ dimicatio injectu pulveris, aut fumo tota discutitur. (8) Reconciliantur vero lacte, vel aquâ mulsâ. (9)

1) *Obedientia populi.*

VIII.

2) *Regia majestas.*

3) *Apparatus profectionis.*

4) *Amor & observantia Regis*

5) *Castra.*

6) *Prædatio*

7) *Prælium.*

8) *Pugna diremptio.*

9) *Reconciliatio.*

IX.

Cap. 18. Apes rustico silvestresque horridæ aspectu, multò iracundiores; sed opere & labore præstantes. (10) Urbanarum duo genera, optimæ breves, deteriores longæ. Aculeum apibus natura dedit ventri consertum. (11) ad unum ictum hoc infixo. quidam eas statim emori putant: aliqui non nisi in tantum adacto, ut intestini quippiam sequatur; sed fucos postea esse, nec mella facere, velut castratis viribus, pariterque & nocere, & prodesse desinere. (12) Est in exemplis, equos ab iis occisos. (13) Odêre fœdos odores proculque fugiunt; sed & infectos. (14) Itaque unguenta redolentes infestant. (15) Ipsæ plurimorum animalium injuriis obnoxiæ. Impugnant eas naturæ ejusdem degeneres vespæ atque crabrones, & è culicum genere, qui vocantur muliones; populantur hirundines, & quâdam aliæ aves. Insidiantur aquantibus ranæ. (16) Nec sentire ictus

10) *Natura ferventior.*

11) *Arma.*

12) *Arma amissa.*

13) *Multitudine vincere.*

14) *Odium peccati.*

15) *Delitias odisse.*

16) *Hostes unus innumeri sunt.*

1) Immunes ab ictu. ictus apum ranæ traduntur. (1) Inimicæ & oves, diffi-
X. cile se à lanis earum explicantibus. Cancrorum etiam
2) Odisse perversos. odore, si quis juxta coquat, exanimantur. (2) Defunctas
progerunt funerantiumque more comitantur exe-
3) Exequias celebrare. quias. (3) Rege peste consumpto, mæret plebs ignavo
dolore, non cibos convehit, non procedit, tristi tantum
4) Luctus in funere. murmure glomeratur circa corpus ejus. (4) Subtrahi-
tur itaque deductæ multitudini : aliàs spectantes exa-
nimem luctum non minuunt. Tunc quoque, ni subve-
5) Mærore confici. niatur, fame moriuntur. (5) Hilaritate igitur & nitore
sanitas æstimatur. (6)

6) Hilaritas sanat. *Cap. 19.* Inimica est Echo resultanti sono : inimica
& nebula. Aranei quoque vel maximè hostiles, cùm
7) Illaqueari. prævaluere, ut intexant, enecant alveos. (7) Papilio
etiam pestifer, nec uno modo. Nam & ipse ceras depa-
8) Peccatum vermem relinquit. scitur, & relinquit excrementa, quibus teredines gi-
gnuntur. (8) Filis etiam araneosis quacunque incesserit,
alarum maximè lanugine, obtexit. (9) Oleo quidem
9) Societas noxia. non apes tantùm, sed omnia insecta exanimantur. (10)
10) Voluptas noxia. Præcipuè si capite uncto in sole ponantur. Aliquando
& ipsæ sibi contrahunt mortis causas, cùm sensere exi-
XI. mi mella, avidè vorantes (11) Cetero perparce, & quæ
11) Gula noxia. alioquin prodigas atque edaces, non secus ac pigras &
ignavas proturbent. (12) Nocent & sua mella ipsis, illi-
12) Odium gulosorum. tæque ab adversa parte moriuntur. (13) *Cap. 20.* Gau-
13) Lædere seipsum. dent pulsu atque tinnitu æris, eoque convocantur. (14)
Effecto opere, educto fœtu, functæ munere omni, ex-
ercitationem tum solennem habent, spatiatæque in a-
perto, & in altum datæ, gyris volatu editis, tùm de-
14) Musica capi. mum ad cibum redeunt. (14) Vita eis longissima sep-
tenis annis. Alveos nunquam ultra decem annos
durasse proditur. Sunt qui mortuas, si intra te-
ctum hieme serventur, deinde sole verno torreantur,
ac ficulneo cinere toto die foveantur, putent revivisce-
15) Vacatio opportuna. re. (15) In totum verò amissas reparari ventribus bubu-
lis recentibus cum fimo obrutis. (16) Virgilius juven-
16) Resuscitatio ad vitam. corum corpore exanimato, sicut equorum vespas at-
que crabrones, sicut asinorum scarabæos. (17) mutante
17) Fecundus partus. natura ex aliis quædam in alia.

Has

Hæc ex Plinio, verbis autoris, licet sæpe accisis, brevitatis claritatisque gratia, quàm mea fide recensere malui. Addit *Majolus* oleo mortuas, aceto affuso reviviscere. (1) Et in novo orbe reperiri minores his apes, sed fertiliores, & aculeo destitutas. (2) In Æthiopia hominibus familiares, intra eorum conclavia mellificare. (3) Platonis & Ambrosii in ore apes, melliflui eloquii imagine prælusisse. (4)

ARANEVS & *NEA* notum insectum, & artificio telæ celebre, sive alvi, aut, (ut Arist. l. 9. c. 39.) villosæ pellis materiem, quâ utitur. (5) sive formam artemque ac celeritatem operis spectes. (6) quod alibi in *Exercitationibus Oratoriis* descripsimus. Statim, ut nati sunt, hanc artem callent, exercentque prædæ captandæ gratia. (7) Infesta res omnibus araneus, & ipse cum suo genere dimicans. (8) nec vicini, nec in eadem tela socii patiens Phalangium aranei genus exiguum, sed morsu pestilens (9) ubi educatum est, numeroso quandoque trecentorum fœtu Ipsam complexu. (10) matrem enecat, nec patri, ubi interceperit, parcit. (11) ut *Arist.* l. 5. c. 27. & ex eo *Plin.* l. 11. c. 24. qui illud non in tela sed è caverna prædæ invigilare addit. (12) Homini araneus pro veneno est. (13) Novi tamen, qui, araneo exsiccato tritoque in pulverem, febres feliciter depelleret. (14) Parvos quoque lacertos araneus sua tela involutos, tanquam retiarius pugil, audet aggredi. (15) ut *Plin.* l. 11. c. 24. Ova pariunt, unde genus propagant. Triduo incubant: sed brevis ævi, quater septenis diebus consumantur. (16) *Ib.* In Brasilia scribit *Ioseph. Acosta* an. 1560, crabrones reperiri, qui araneos se multò grandiores captent, secus quam hic, ubi aranei crabrones se grandiores attinent. (17) In Albania scribit *Strabo* l. 11. araneos esse quorum morsus hominibus lethalis sit, aliis in fletum, aliis in risum funestum solutis. (18) In Apulia Phalangii, sive Tarantulæ, morsus in æstate exitialis est. cui *Alex. l. 11. Gen. dier.* c 16. medendo tibicinem, sive citharœdum adhiberi tradit, ad cujus sonum obstupefactus & velut sine sensu procumbens æger, sensim evigilare, moveri, saltitare, at-

que

A XII.
1) *Resuscitatio.*
2) *Mites beati*
3) *Familiaritas utilis.*
4) *Eloquentia suavitas.*
5) *Ars filandi & texendi.*
6) *Mathematicus.*
7) *Ars venatoria.*
XIII.
8) *Inimicus omnium.*
9) *Hostis occultus.*
10) *Amor fictus.*
11) *Parricida ingratus.*
12) *Insidiator.*
14) *Hostis.*
14) *Hostis interemptus prodest.*
15) *Luctator dolosus. Venator.*
XIV.
16) *Hostis multorum facilè perit.*
17) *Ingenium cum cælo mutatum.*
18) *Lætitia & risus funestus.*

que hoc motu dissipare venenum incipit. (1) Uti oculatus ipse Alexander testis hic prolixè describit. Cererùm nihil celebrius de aranea, quàm labor illius ad regulas mathematicas dimensus. (2) Quo fortè respexit David ps. 89. dum ait. *anni nostri sicut aranea meditabuntur*. Certè Augustinus in hunc locum vanitatem laboris nostri ex hac imagine coarguit. *Aranea*, ait, *huc illucque discurrit, & texit tota die & labor quidem grandis est, sed effectus nullus. Sic & vita hominum huc illucque discurrit, possessiones quarimus divitias appetimus, procreamus filios, in regna sustollimur, & non intelligimus, quod araneæ telam teximus.*

1) Musica medicinalis.

2) Opus regulatum, sed vanum.

XV. *BOMBYX* ita juxta Arist. l. 5. hist. c. 19. provenit, ex quodam magno verme qui cornua habet, primum quidem formatur Eruca, deinde Bombylius, qui texit, atque ex illo Necydalus, papilionis instar post sex menses producitur. (3) Araneorum more suo ex corpore, postquam illud ab omnibus excrementis ita purgavit, ut ad solem trasluceat, ac deinde mori foliis pastus aliquamdiu fuerit, fila texit. (4) Verùm circa se in glomum convolutus, ipse artifex in medio sui operis, citra cibum considet. Quo absoluto per foramen relictum exit, jam forma in papilionis speciem mutatâ aliger. (5) Ac subinde mas cum femina congressus, ubi illam ovis prægnantem reliquit, tanquam naturæ functus munere, obit mortem, femina postquam ova peperit, pari fato discedit. (6) Ova in vere calido, sinu aut fimo fota, vitam induunt, sensimque, ut dixi, in Bombycem redeunt, magnamque suppeditant serici, quam admiramur, copiam. (7) Ignotus hic in Europa vermis sub Justiniani temporibus ex Perside primùm allatus est. Quæ verò *Plin.* l. 11. c. 23. narrat, minus probata habentur.

3) Tres hominis ætates ac velut formæ.

4) Vt bona operis à vitiis purgandus est.

5) Deo per contemplationem jungi.

6) Mors via ad resurrectionem.

7) Superbimus in re vili

C

XVI. *CICADA* insectum, sine ore & lingua, canens tamen eâdem strepente fistulâ, quá rorem bibit. (8) Quo alitur, hunc in se absque excrementis consumens. (9) Ingratus est strepitus. Unde loquax *cicadâ vocalior* dicitur. (10) Narrant tamen Græci in Eunomi Cithara vicem chordæ elisæ supplesse, ideoque in Pythiis,

8) Sacerdos mutus & loquens.

9) Divinis pasci.

10) Obstrerus.

C

thiis, favente Apolline contra Aristonem, triumphasse. In Sepho ferunt obmutescere, & Locrenses ad Rheginos, contraque hinc ad illos transportatas silere. (1) An fortè quod patrio solo gaudeant? Certè illic manere cicadas ubi cœperunt vivere, senserunt Athenienses, qui indigenas ab advenis, per cicadas in capite gestas, distinguebant. (2) *Pier.* l. 26. c. 41 & seq.

1) *Loquendi in loco.*
2) *Indigena.*

XVII.

CICINDULÆ, Lampyrides etiam & Noctilucæ appellatæ vermiculi, sunt in tenebris nocturnis vivi carbonis instar radiantes. (3) In nova Hispaniola ex *Ovetano* refert *Majolus* coll. 5. tantum lumen ex oculis, & quidam etiam junctura prachiorum emittere, quantum lucernæ est. (4) Verum scarabæos mole exæquant.

3) *Eminens inter obscuros*
4) *In adversis elucescere.*

CULEX vix præditum corpore ac penè ipsos oculos in aëre fugiens animalculum, sine ore ac dentibus, solo spiculo infixo mordax. (5) plagam relinquit, sanguinis humani appetens. (6) Quem velut siphone trahit. Boves quandoque equosque, in India etiam Leones, exagitant. (7) Quò & Cyniphes Ægyptiacæ referri poterunt, & Tippulæ, quæ adeò leves sunt, ut super aquas inambulent. Unde proverbium, *Tippulâ levior.* (8)

5) *Mordax sophista.*
6) *Crudelis.*
7) *Audax.*
8) *Levis.*

E

XVIII.

EPHEMERUS animalculum quadrupes & alatum est, raro exemplo. Prodit ex folliculis, acino similibus; ab Hypani fluvio delatis. quod manè natum, vesperi moritur. Unde & Hemerobios dictum est. (9) Ita *Arist.* l. 5. c. 15. in hist. an. Et ex eo *Plinius Ælianus* & alii.

9) *Vita brevitas.*

F

FORMICÆ aristocatico, ut apes monarchico regimine sunt spectatæ. (10) Labor illis & ordinatus, & distributus, & assiduus, nec noctu quidem plenâ lunâ intermissus. (11) Interlunio feriantur. (12) *In æstate,* ait sap. Prov. 6. *cibum sibi parat & congregat in messe, quod comedat.* (13) Majora corporibus ferunt onera, & cùm deficiunt aversæ postremis attrahunt pedibus. (14) Et iis reip. ratio, memoria, cura est. Semina arrosa prius sub terra condunt, ne in fruges excrescat. Majora ad introitum dividunt. Madefacta imbribus, producunt, exsiccantque. (15) Myrmicoleon inter eas tan-

10) *Aristocratia.*
11) *Labor sedulus.*
12) *Feria.*
13) *Providus.*
14) *Conatus.*
15) *Annona cura.*

L XIX. fucus inter apes, fruges tantum consumit. (1) ut *Vinc.* l. 20. c. 125. Cum divisim laborent, ad recognitionem mutuam certo tempore velut ad nundinas concursant, ac veluti colloquuntur. Viam pro itu redituque communem sternunt, etiam per lapides tempore attritam. (2) *Plin.* l. 11. c. 30. Mirum quod de formicis idem c. 31. & Strabo explicatius l. 15. apud Dardas Indorum gentem auri fodinas esse, unde formicæ æquales corpore vulpibus (3) aurum eruant, comportentque, ad quod rapiendum gentes, post objectas formicis carnes, occultè se accingunt, & jumenta raptim onerant, (4) sed formicis nonnunquam insectantibus, hominesque cum jumentis lacerantibus.

1) Ignavia prodiga.
2) Tempus atterit.
3) Gigantes metuendi.
4) Avaritia solers, & audax.

LOCVSTÆ in locis rimosis nascuntur, ovis sub terris autumni tempore conditis, post quod moriuntur. Vere, nisi madidum sit, ex ovis primùm vermes, sine alis pedibusque emergunt, ac sensim ad saltum mox & volatum adolescunt, (5) Ternum apud Indos pedum esse feruntur, Parthis etiam in cibo gratæ. (6) XX. Vox eorum proficisci ab occipitio videtur, ubi in commissura scapularum veluti dentes inter se colliduntur. (7) Turmatim grassantur & evolant, sæpe etiam trans maria, ut ex Africa in Italiam translatæ sunt. Regionum multis in locis pestes, cum viridia omnia depascantur. (8) Crebris illud in historia exemplis compertum. Vide *Plin.* l. 11. c. 29. & *Majol.* coll. 5.

5) Malitia sensim proficit.
6) Cibus insolens.
7) Perversi.
8) Vitia omnem gratiam & virtutem tollunt.

M *MVSCA* notum & imdpuens insectum, quod decies repulsum redit. (9) Plutarchus jure 8. Sympos. dicit animalia duo esse nullius disciplinæ capacia, muscam & hirundinem, (10) quæ in eadem cum homine domo nihil humanitatis contrahant. Manichæis persuasum fuit muscas aliasque creaturas noxias à Dæmone factas. Et Augustinus quidem *Tract. 1. in Iohan.* ait, quod cum Catholicus nonnemo à muscis vexatus concessisset, has à Diabolo conditas, Manichæus ad apem, avem, bovem, elephantem gradatim progressus denique persuasit, nec hominem à Deo conditum. (11) Musca in aquis submersa, si in cinere exanimata condatur, revi-

9) Impudentia.
10) Disciplina incapax.
11) Ex absurdo uno plura.

revivifcet, ut *Plin.* l. 11. c. 36. Exile hoc animalculum, non solùm Ægyptios olim Exod. 8. vexavit, sed ut *Ælian.* l. 11. c. 28. Megarenses suis sedibus expulit. (1) Ita quando Rex Franc. Philippus cum Carolo Siciliæ Rege Gerundia apud Hispanos occupatâ S Narcissi sepulchrum spoliaret, exortus repentè muscarum exercitus milites omnes in fugam compulit, ut & Trajano Imper. victis Parthis Agarenos obsidenti evenisse *Dio Cassius* memorat.(2) Montis igitur Carinæ incolæ felices in qua nulla penitus musca. Et Hercules Myadē (nos Beelzebub dicimus) Deum muscarum invocans suo illos sacello Romæ proscripsisse fertur. (3) Ita in Olympiis, Tauro eidem Deo immolato, tota regione velut nubes coactæ cedebant, rediturae finitis olympiis. (4) *Pier.* l. 25. c. 37.

P XXI.

1) Minima ob multitudinē metuenda.

2) Hostis nullus contemnendus.

3) Impudentia omnibus ingrata.

4) Deo omnia subsunt.

PVLEX animalculum homini bestiisque aliis infestum, vivacis naturæ, saltu agile, sanguinis appetens. (5) Celebris illius memoria, qui ab aurifabro in Memphide aureâ catenâ vinctus est. (6) ut *Leonius* de rebus Afric. Hos etiam in partes divisos Vinc. l. 20. c. 152. notavit reviviscere.

5) Charitas Dei.

6) Ambitio honoris.

PYRAVSTA vel *Pyralis* ut *Plin.* l. 11. c. 36. magnitudine muscæ animalculum quadrupes pennatum est, quod in igneis vivit fornacibus, his evolans, sensim moritur. (7) *Ælianus* tamen lib. 12. c. 8. pyraustam vocat alatum vermem, qui ignis fulgore deceptus, proprius ad flammam advolans consumitur. (8) Pyrales verò appellat l. 2. c. 2. *Pyrigonos* in igne genitos.

XXII.

7) Fuga idoneus.

8) Opes indignos gravant.

SCARABEVS non nisi masculini sexus ex sterore nascitur, & in rosis collocatus moritur. (9) Sub terra sex mensibus totidemq; super illam vivit. Utque suum genus propaget, semen fimo infundit, confectamque hinc pilam octo & viginti diebus volvit & calefacit, atque hinc fœtum educit. (10) Inter hos cervus volans abscisso vivit capite. (11) Quin & caput ipso diutius vitam retinet. *Majolus* coll. 5. ex *Ælian.* l. 4. c. 8. *Clem. Alex.* l. 5. Strom. & aliis. Addit Plin. l. 11. c. 28. Rutilos & prægrandes Scarabæos, terram aridam suffodere,

9) Educatio sordida. Impurus Copronymus.

10) Homo de terra formatus.

11) Martyres

V

1) *Avarus thesaurum defodiens.* re, favosque parvæ ac fistulosæ spongiæ instar medicato melle fingere. (1)

XXIII.

2) *Impurus.* 3) *Avarus.* 4) *Perfectionis gradus.* 5) *Labori providere.* 6) *Matres blandæ.* 7) *Otiosi ubique.* 8) *Arma abiicere.* 9) *Democratia.*

VESPÆ inquit *Plin.* l. 11. c. 21. in sublimi è luto nidos faciunt, & in iis ceras. (2) *Crabrones* in cavernis terræ (3) & silvestres in cavis arboribus. Cellæ omnium sexangulæ. Fætus inæqualis. alius enim evolat, alius in nympha, alius in vermiculo est. (4) Veris tempore nidos faciunt quadrifons ut opifices generentur, (5) iis eductis, alios deinde nidos majores fingunt, in quibus matres futuras producant, quæ corpore latiores, aculeis carere putantur. (6) Ad has alendas, jam primo in exortu, opifices expediti sunt. Et in his fuci sunt. (7) Quidam opinantur, omnibus circa hiemem aculeos decidere. (8) His ut Reges desunt, ita & examina. Democratia regi videntur. (9) *Pierius* l. 26. c. 31. addit

XXIV.

10) *Artifex rarus.* 11) *Furiosus.*

fabricam Vesparum ex silvis mirifici operis, septenis fornicibus, ac velut tabulatis, divisam in cellas ambulationesque diversas, columellis pilisque innixam sibi fuisse exhibitam, admirationique spectantibus omnibus, arte atque ingenio, extitisse. (10) Idem hoc loco *Asilum* sive *œstrum* (quem Plinius malè Tabanum dicat) maximè aculeo metuendum esse asserit, qui in locis aquosis icta jumenta in furorem adigat. (11) Unde illud in furentem manarit proverbium *œstro percitus.* His *Vinc.* l. 24. hist. nat. c. 74. adiicit, Vespam, quæ oleo delibuta moritur, aceto infuso reviviscere.

12) *Voluptas mortem, adversitas dat vitam.*

(12) Ut intelligas asperiora nonnunquam prodesse.

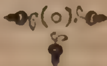

CAP.

CAPVT LXXVII.

IMAGINES ARTEFACTORVM, usque ad Lit. O.

SIngularis in artefactis elucet quoque imaginum vis; quod hæc, ut ab hominis ingenio profecta sunt, atq; illorum industriâ ad certos usus concinnata, ita magis perspecta suis proprietatibus effectibusque penetrentur. Unde illustrior plerumq; ab his similitudo ducitur. Cùm in ceteris rebus naturalibus quarum vim solus conditor plenè intuetur, multa humanum ingenium oculo'que subterfugiant, multa à vulgari hominum cognitione subducantur. Quocirca ordine quodam per alphabetū digesta, in mediū pleraq; olim usurpata adducā I.

A

ANCHORA vetus *spei* hieroglyphicum ac symbolū est. cùm, ut illa navem, sic spes animum firmet. (1) Unde & D. Paulus Heb. 6. v. 18. *Confugimus ad tenendam propositam spem, quam sicut anchoram habemus animæ, tutam ac firmam.* Hinc & *quietem* designat, juxta illud Propertii. (2) *Anchora jacta mihi.* & *securitatem* si gemina sit, (3) *an adversis.* Unde proverbium: *duabus niti anchoris.* Sicut in tempestate navis hinc atque illinc stabilitur. Ita *sacram anchoram solvere* (4) Et extrema *pericula declinare.* quòd in his eam quæ maxima est projicere nautæ soleant: ne tempestate pereant. Est & anchora *possessionis* signū. (5) Tum quòd hominem certo loco firmet, tum quòd Seleuco Alexandri M. in oriētis imperio successori, ipsiusque posteris, femori per natale signū impressa, regni possessionem portenderit. Cæsares olim, ut *Aul. Gellius* l. 10. Noct. c. 11 habet, in nummis anchoram cui Delphinus piscis celerrimus implexus esset, (6) ferebant. Quo paroemiale illud, *festinandum lentè esse,* inculcabant. Erecta anchora *imperium* signat; quod Indi pro sceptro talem usurpaverint.

1) Spes
2) Quies.
3) Securitas.
4) Periculū declinare.
5) Possessio.
6) Festinatio cauta.

II.

ANNVLVS quasi parvus annus, in circulum versus dictusque videtur. Unde Promethco primo datum

esse à Jove annulum fingunt, lapide ex rupe caucasi innexo, ut *æternam* vinculorum, quibus rupi alligatus erat à Jove solutorum *memoriam* non deponeret. (1) Ut *Plin. l 37. init.* Hoc conjuges primo quidem ferreo, deinde & aureo mutuã *fidẽ* testati sunt. Polycrates Samiorum Tyrannus ut aliquod à fortuna perpetuo favente doloris vulnus acciperet, annulum sibi charissimum, oceano navigans mergi passus est, sardonyche gemmâ pretiosum. Verùm ubi illato in regiam culinam, capto, postmodum qui sorbuerat pisce, annulum sibi restitui vidit: miratus est *fortunam* se *iniquã* sentire nõposse. (2) Sed Pyrrhi Epirotarum Regis annulus plus habuit in achate incluso raritatis, quem naturæ non artis beneficio *Musas* novem cum *Apolline*, singulorum expressis insignibus. (3) repræsentasse memorat. Augustus Cæsar in annulo sphingem quo literas obsignabat formatam arte gessit? sed cum salsè jocarentur acceptis literis ænigmata hanc sphingen adferre. (4) Alexandri imagine uti maluit. *Plin.* ib. c.1. Annulis primum Romani *ferreis* usi sunt, (5) Legatis tamen ad exteros missis *aurei* dabantur, (6) quibus publicè uterentur. *Plin. l.33. c.* 1. Carthaginenses pro numero expeditionum militibus annulos dabant: Pers. Reges amicis intimis. Annulus Helenæ in Asterite lapide, qui soli objectus accenditur, piscis expressam figuram (7) habuit. Deinde & philtrum amatorium, & veneficia ac venena annulis addita. Jarcha in singulos dies, ut Alex. l. 2. c. 19. Apollonio annulos septem, totidem planetarum nominibus insignitos, reliquisse memoratur, quorum beneficio multa est assecutus. Est verò sol *gloriæ*, Luna *nobilitatis*, Mars *fortitudinis*, Mercurius *eloquentiæ*, Juppiter *potentiæ*, Venus *pulchritudinis*, Saturnus *prudentiæ* symbolum. (8) Sic de Moyse refert autor hist. schol. quod cum Moyses Tharbim filiã Regis Æthiopum duxisset, & illa detinere virum cuperet: ex duobus Moysem annulis, quorum alter *memoriæ* (9) alter *oblivionis* vim possideret, hunc uxori, ut patriæ oblivisceretur, illo sibi reversato, dedisse. Ita Pineda de rebus Salomonis hunc annulum Regem habuisse ex antiq. commentis refert, cui vis mirabilis *sapientiæ* teneretur

1) *Æternitas*
2) *Fides*
2) *Fortuna prospera.*
3) *Studium lib. art.*
4) *Occulta.*
5) *Frugalis vita.*
6) *Honoratus Nobilis.*
III
7) *Silentium fidele.*
8) *Virtutes diversa.*
9) *Memoria.*

tur

A

tur implicata: (1) quo ad Jordanem dum laveret deposito, perque mulieres blandientes in profluentem abjecto simul pristinæ sapientiæ vigor abscesserit. Non longè abest quod *Petrarcha de utraque fort.* tradit Carolum M. philtro cujusdam amasiæ ita detentum, ut nec à mortua avelli posset. (2) Quo animadverso cum annulum manu feminæ subtractum paludibus Aquensibus injecissent, hisce locis submoveri non potuisse. Heliogabulo singulis diebus variare annulos, nec eundem unquam resumere lubido fuit. Alex. l. 5. (3)

1) *Sapientia.*

2) *Amor mundi.*

3) *Luxus.*

IV.

ARA Deo cælitibusque ab omni retro ætate *cultus divini* ac *pietatis causa excitata*, utrumque meritò, tanquam signum, refert. (4) Hinc Vestales virgines perpetuum in ara servabant apud Rom. ignem, ut significarent Deum *perpetuo colendum amandumque.* Ignis enim amoris, ara cordis est symbolum. (5) Et solenne hoc signum Romanis Imperatoribus in nummis fuit, quo suum erga Deos affectum testarentur. Ita T. Ælius Antoninus, & Lucilla Imper. aram cum passis manibus, Hadrianus Imp. aram corymbis ornatam, Faustina aram cum igne pro symbolo usurpavit. Inscriptum omnibus *PIETAS*. Domitianus eidem aræ cum igne inscripsit. PRINCEPS JUVENTUTIS Habuit idem aram cum ansis, quod solenne olim esset aram apprehendere, tam in votis & juramentis, quàm etiam in salutis periculo. (6) Erat enim ara *perfugium* etiam sceleratis, ut sacrilegum judicarent, in hujus quenquam complexu occidere Memorat & *Pausanias in Atticis* in Academia Promethei fuisse aram, ex qua succensis quotannis lampadibus certatim ad metam decurrerent, illo solum victore, qui ardentem, seu cursu non extinctam pertulisset. (7) Ita cujus pietas *amorque ad finem perstat,* victor coronabitur. Jano Deo, quem anno Romani præfecerant, duodecim pro mensium numero aras excitaverant, diebus etiam 365 in manuum gestu expressis, (8) ut ostenderent omni tempore Deum colendum esse.

4) *Cultus Dei. Pietas.*

5) *Amare Deum.*

6) *Perfugium ad Deum.*

7) *Amor perpetuus.*

8) *Colendus semper Deus.*

ARCA clausa *opulentia.* (9) aperta & vacua, si offeratur, gratiarum signum est. (10) Juxta Simonidem, qui duas sibi arcas domi esse ferebat, alteram argenti, alteram

9) *Opulentia*

10) *Gratiarum actio.*

alteram gratiarum, & hanc se semper reperire inanem, ut *Stobæus de Injustitia.* Arca etiam clausa *arcanum.* (1) Contraque aperta *secretum revelatum* indicat. (2) Huc facit, quod hoc anno 1663 quo Turca invasit Hungariam, ad tollendum quendam Cæsareæ militiæ Ducem, sub munerum, quibus illum sibi conciliatum vellet specie, arcam eidem, tanquam ingentis pretii arcanum donum complexam, misit, clave aurea seorsim transmissâ. Verùm is, cùm cuidam Turcarum captivo eam tradere: reserandam, hic aliquot jaculis, reseratâ arcâ, prosilientibus, arcanum prodidit, confixusque occubuit. Arca Israelitica, in qua virga, lex, & manna Christi *religionem* seu Ecclesiã denotat, quæ tribus potissimùm, miraculis, lege gratiæ, & sacramentis, stabilitur. (3) Significat & *mortem* arca oblongior, qualem *Plutarch. in Osiride*, ait, quondam Typhonem ejus fratrem in convivio per elegantem proposuisse, illi donandam cujus maximè quadraret corpori. Osiris eam sibi, ut erat, aptam ratus subiit, quæ mox à Typhone clausa est, atque in Nilum præcipitata. (4) Unde & *dono insidioso* jure arca occlusa comparatur.

1) Arcanum. *2) Secretum proditum.* *3) Ecclesia Christi.* *4) Donum insidiosum.*

VI.

ARCVS nudus laxatusque *otium*, (5) ut tensus (6) *negotium*, armatus sagittâ *iram bellumque*, (7) collimatus *intentionem ac finem*, (8) fractus *pacem* (9) designat: *Amorem* dum cupidini tribuitur, (10) *mortem*, dum sceletus cum sagittâ est, repræsentat. (11) Hæc aliaque ex sacris profanisque literis notiora sunt, quàm ut persequi opus sit.

5) Otium. *6) Negotium* *7) Bellum* *8) Finis.* *9) Pax.* *10) Amor* *11) Mors.*

VII.

ARATRVM Vitam rusticam designat in terra fixum, (12) at verò in sceptri forma propositum, ut olim mos erat Regibus, *regna ex agricultura florere.* Ut circumductum aratrum *metationem*, seu inchoationem *urbis.* (13) (cujus planitiem ducto aratro circumscribere solebant) ita inductio aratri in urbem ejus *demolitionem* signat. Ut factum deniq; à Romanis sæpius victæ Carthagini est. (14)

12) Agricultura. *13) Vrbis designatio.* *14 Demolitio*

BACVLVS, quo manus se fulciat. (15) Est signum *imbecillitatis*: quem effert (16) signum *vindictæ* seu *pœna*: quem medium complectitur (17) signum *potestatis*. Designat & viatorem. Ita Photius memorat apud

15) Imbecillit. *16) Pœna.* *17) Potestas.*

Tauromenienses hominem in jus vocatum cavo baculo inclusisse aurum sibi creditum, ac deinde cum juramento se purgare juberetur, adstanti Creditori baculum tradidisse, & mox sublatis manibus jurasse, aurum se restituisse. (1) Sed hoc facto recepit cum baculo pecuniam. Verùm sic jurare veritatem, pejerare est. 1) Fallax restitutio.

VIII. *BVLLA* cordis figura ante pectus puerorum olim, & triumphantium suspensa erat. ingenuorum hæc aurea, (2) libertinorum scortea fuit. Primò illam Hersiliæ filio, quòd prior ex raptis conjugibus natus esset, ferunt appensam. Alii Tarquinii Prisci filio ob *virile facinus* editum, hac ante omnes donatum ferunt: (3) nobilitatumque eâdem Papyrium puerum; quòd Matri sciscitanti quid in senatu actum esset (cui cum patre interfuerat) ingeniosè ad secretum servandum, illuserit, fingens quæsitum, an plures viris singulis uxores concedendæ essent? Vide Pier. l. 41. Ceterùm non ineptè ἀπὸ τῆς βουλῆς, hoc est, consilio (4) bullam dici augurantur, cum & cordi appensa sit, & illius figuram referat. Sed & *candoris* aut *veritatis* (5) illa de causa, tum deinde quod ingenuis præcipuè detur, est argumentum. Porrò bullæ triumphantium (6) quæd. advers. invidiam remedia (7) inserebant. Quo etiam nomine, tum quod inflatum quid bulla esset, *gloriæ* & *elationis* (8) signum mansit. Vide supr. c. 31.

2) Ingenuus puer. 3) Cordatus. 4) Consilium. 5) Veritas. 6) Triumphator. 7) Invidiæ remedium. 8) Elatus.

CADVCEVS Sceptrum seu virga Mercurii 9 *vim potestatemque* decretorum Dei, quibus omnia ad nutum flectit, designat, qua etiam dissidentia facilè conciliat. Unde fingunt Mercurium virga hac inter pugnantes angues posita, utrumque amico nexu sociasse. (10) Hinc caduceatores legati pro pace nuncupati sunt. 9) Potestas Numinis. 10) Concordia.

IX. *CALCEVS* apud veteres specie varius. *Nam* ut tradit *Alex.* l. 5. c. 18. *fol. mihi 287 in fine* & gallicæ, & soleæ, & cothurni, tum mullei albi (*qui ex corio ad medium crus usque pertingebant*) hederacei, cerei, & lintei, calceorum species sunt, à viris pleræque ad feminas translatæ. Mullei primò Regum Albanorum, deinde patriciorum, denique mulierum fuêre. (11) sicut crepidæ antea Senatorum, mox Equitum, denique Militum 11) Degener.

C

1) Impensa inutiles.
2) Statura quæsita, & neglecta.
3) Contemptus mundi.
4) Duris adsuescere.
5 & 7) Vanitas.
6) Mollis.

propriæ. Soleæ solis plantis adstrictæ. Atheniensibus elaboratæ artis calcei (1) iphicratides dicti sunt. Persæ elatis utuntur, ut magni appareant, (2) Assyrii contra humilibus, Ægyptii papyraceis, Babylonii soleis, & Indi has ex corticibus arborum sumebant. Phocion & Cato Uticensis nudo incessêre pede. (3) Quod Lycurgus Spartanis pueris pro lege esse voluit. Empedocles ferreo usus calceo est. (4) Demetrius Antigoni eò vanitatis processit, ut aureo uteretur. (5) Augustus altiusculo est usus, ut procetior videretur: Caligula socco muliebri (6) Diocletianus & Heliogabalus gemmato (7)

X.

8) Cōtinentia.
9) Minime non negligenda.
10) Profectio.
11) Affectus terreni.
12) Res spreta.
13) Nobilitas

Ægyptiis puellis nudo extra domum pede apparere nefas, quare calcei his vetiti, ut continerentur domi. (8) *Hæc Alexand.* Cujus Strabo l.17. forte originem tradit. Ait n. quod cum Rhodopes Ægyptia puella formosissima lavaretur, alter calceorum ab aquila sublatus, in urbe Memphim in Regis sinum demissus sit, qui calcei, & rei novitate motus tota regione inquiri jussit, dum Rhodaphan apud Maucratitas esse intelligeret, quam inventam uxorem duxit. (9) Calceus autem in S. literis nunc profectionē (10) ut Eph. 6. *calceati pedes in præpar. Evangelii*: nunc affectus terrenos, (11) ut cum Moysi dictum: *solve calceamentum de pedibus* Act. 7. nunc vilissimum in homine denotat. (12) sic de Christo Joannes: *non sum dignus solvere corrigia calceamenti ejus.* Si tamen lunati sint, apud Arcadas (qui se ante lunam fuisse jactabant) & Romanos (13) signum *nobilitatis* erat: ut *Rosin.* l.5. c.36.

XI.

14) Fundamentum res.
15) Eminentia.

CARDO est in quo ostium vertitur, & pro rerum præcipuo fundamento (14) sumitur. Unde usitatum illud manavit: *In hoc cardo rerum est.* Ita & ad res aut personas eminentes transfertur. (15) Hinc Cardinales dictæ virtutes quatuor, & summi Ecclesiæ sub Pontifice proceres Cardinales appellantur.

16) Ecclesia.
17) Vita religiosa.

CASTELLUM ad propugnationem contra hostes erectum, (16) vel *Ecclesiam orthodoxam*, vel *religiosæ vitæ claustrum* denotat, (17) contra mundum, carnem, ac Dæmonem pugnantibus Christianis deserviens. Memorabile est Castellum Taurinense, quod ut

Sabel

Sabell.8.dec.1. refert Petrus Zianus Dux Venetorum anno Chr.1214.media urbe ex purpureis stragulis, velut muris, pellibusque pretiosis, ceu tectis excitavit, in cujus defensionem ingenuas Virgines, pro galeis clypeisque, aureis coronis armillisque cinctas, evocavit; ac subinde Adolescentes, muscatis nucibus pomis florumque fasciculis armatos oppugnare jussit: Aquis etiam rosaceis, aliisque odoramentorum generibus hinc inde sparsis.(1) Prælio amantibus non ingrato. 1) Vanitas. Amantium rixa.

XII.

CATENA ad vinciendum reperta, & *vi* cohibet refractarios, (2) & *malam consuetudinem*, quâ multi adstringuntur vitiis, (3) designat. Sed & *servitutis*, in liberis, & *pœna* in maleficis signum est. *Conjugium* denique & *amorem conjunctionemque* (4) potest significare. Ita Alex. Gen.dier.l.6.c.4. Ait pluribus in more fuisse positum, ut Diis suis catenas iniicerent, ne evocati ad hostes transirent. Ita Tyrii obsidione pressi Herculis simulacrum, quod magna religione colebant, ne urbem desereret, aureâ catenâ (5) devinxère. Sed rectius S. Amatus Episc. Senon. aliique Ss. corpus suum ferrea catena strinxit.

2) Vis coactiva. 3) Consuetudo peccandi. 4) Conjunctio 5) Vinculum gratum.

XIII.

CILICIVM indutus est primus Jacob. Gen. 37. lugens (6) filium Joseph. David frequenter, ponens vestimentum suum cilicium ps.68. Achab.3.Reg.21. per Eliam correptus, ut clementiam impetraret. (7) Judith Holofernis victrix c. 4. Machabæus pugnaturus 1. Mach.2.&c. Baptista prædicans pœnitentiam Mat.3. S. Theodorus confessor ab aspera cilicii veste quâ constanter utebatur Trichinas dictus est. (8) è cujus demortui corpore unguentum ægris salutiferum fluxit. In Menel.20. April.

6) Luctus. 7) Exoratio. 8) Pœnitentia

XIV.

CIRCVLVS apud Ægyptios Deum, (9) cujus neque principium nec finis est, indicabat. Unde & Persæ conscensa altissima specula, Jovem cæli circulum venerabantur, & Turcæ idē manè ex turri per acclamationes Deo, qui semper fuit eritque, factas imitari dicuntur. Et Pythagoras Dei adorationem circumactu corporis fieri volebat, (10) idemque Numa statuit, in principio orationis faciendum. Romani autem in dexteram,

9) Deus.

ram, Galli ſiniſtrorſum inflexiſſe ſe feruntur. Ita & veteres ſacrificia concludere ſoliti, ut ex hoſtiæ ſanguine circulum in ara ducerent, quod figurarum hæc eſſet perfectiſſima, (1) quâ cenſebant abſolvendum. Quin & anni quandam imaginem circulus exhibet, (2) qui ad vernum tempus unde cœpit revolvitur. Talem Perſæ aureum in Simandii & Cambyſis ſepulchro collocarant, qui 365. cubitos ambitu complexus, ſingulos anni dies cum ortu occaſuque ſiderum eorumque ſignificatione referebat. Sed & cœlum refert, tam Zodiaco, quam lacteo circulo inſigne, (3) tum denique quam expectamus æternitatem, (4) quæ fine caret ipſique eſt Deo duratione commenſa.

1) Perfectum ſacrificium. *2) Annus.* *3) Cœlum.* *4) Æternitas.*

XV. *CLAVIS* claudendi & aperiendi vim habet. Talis à Priſcis Jano & Portuno à Januis portisque, ut videtur, dictis eſt attributa. Deus enim eſt qui omnia claudit & aperit. (5) Unde & Janus Cluſius & Patulcius appellatur. Quare & pudor Virginum ſub hujus clavibus, (6) & partus nuptarum fuiſſe eſt creditus, (7) ſolebatque iccirco ſponſus ſponſæ clavem tradere. Sic & urbi vel domui, aut Eccleſiæ cum poteſtate præfecto (8) hodiedum claves traduntur. Eſtque hoc inter Apoſtolos Petri privilegium, cui ſoli ſeorſim promiſſæ claves, commiſſaque Eccleſia, & ovile. (9) Sic & cui modo Eccleſia quæpiam committitur, introducto in eam traduntur claves. Et Pontifices Romani tales olim Cæſarib. Regibusque cum indulgentiis (10) transmittebant. Ut S. Greg. l. 6. ep. 28. ad Theotiſtum & Regino in Chron. an. 1296. Obſervat verò Periphraſtes Jeroſol. in c. 3. Gen. quatuor ſibi Deum claves nulli alteri communicatas reſervaſſe, primam pluviæ & tempeſtatum Deut. 28: ſecundam alimentationis pſal. 145: tertiam ſepulchrorum ac reſurrectionis Ezech. 37: quartam ſterilitatis ac fœcunditatis Gen. 30. & Job. 3.

5) Aperta Deo omnia. *6) Pudor cuſtoditus* *7) Partus cauſa conjugium* *8) Poteſtatem habens.* *9) Petrus princeps.* *10) Indulgentia.*

XVI. *CLAVUS* ad firmandum repertus olim in ſacris figebatur ædibus, cum exiguus eſſet literarum uſus, quotannis. Ut ex eorum numero conſtarent anni. (11) Idem & religionis cauſa, in malo penè inſanabili figi à ſummis Romæ Coſſ, aut Dictatore ad hoc ſigil-

11) Annus.

C

sigillatim creato, vissus est profuisse. (1) Sic *Alexander* l.1.c.5. notat L. Manlium Dictatorem creatum, qui clavo fixo in dextero latere Capitolinæ ædis inscripto anno, gravemq; pestilentiam sedavit. (2) Sic Veneficis invalescentibus Cn. Quintilius clavum pangens malum compescuit. Necessitati etiam clavum adamantinum (3) tribuit antiquitas, quo quidquid figit immobile est. (4) Ita Horat. Ode 35. Unde & Tullius dixit in Ver. trabali clavo beneficium figere.

1) Salus.

2) Pestis sedata clavo Christi.

3) Necessitas.

4) Immobilitas.

XVII.

CLEPYDRA ab ὕδωρ aqua & κλέπτω furor, quasi furans aquam (hâc enim olim, pro arena, fluebat) dicitur. (5) Fluxum vitæ nostræ statum signat, qui *quasi aqua dilabimur.* Ad hanc olim perorabat causam reus, cui novem principio horæ datæ sunt, & accusatori sex. (6) Verum deinde tædii levandi gratia, illi tres, huic duæ. Hæc publicè: Nunc ferè privatim sine fine in causis disceptatur.

5) Vita labilis.

6) Iudicium.

CLYPEUS, & scutum varii generis est. Breve scutum instar lunæ erat Pelta, haud multum dissimilis, rhombi instar, Cetra erat. Unde peltati & Cetrati, qui ferrent, dicti sunt. Parma major erat, formâ orbiculari. Unde Menapii in alba parma, peltam lutei coloris, & sub ea canem exporrectis ad cursum pedib. (7) peltæ insistentem formabant; ita hostes in fugam se acturos professi. Vesontes in parma, centrum quadrifariam sectum, gemineoque colore, albo cæruleoque distinctum, peltis quatuor cæruleis sibi oppositis distinxerant: veluti quatuor se peltatis non impares profiterentur. (8) Clypei & anciliorum figura erat, ovi instar oblonga. Minervæ clypeum tribuere feruntur; quod armorum sapientia ferè orbis regatur. (9) Medusæ in scuto illius caput, indicat, terrore vulgus contineri. (10) Marsis amplissima fuere scuta, quæ decumana dicta sunt. Romani quoque breviores clypeos, cum Sabinorum scutis majoribus, illis devictis, commutarunt: & sæpe densatis inter se scutis hostium impetum sustinuère, (11) quandoque & per hæc capitibus dorsoque junctim imposita, ultimus sese in terram sub scuta

7) Fuga hostium.

8) Fortitudo militaris.

X. III.

9) Sapientia regendi in armis.

10) Terrore continere.

11) Defensio.

C

scuta abiicientibus, prioribusque sensim altius assurgentibus, ad hostiles muros enitenti per scuta militi fecere viam. (1) Cum verò clypeus defensionem magis quam pugnam spectet, ideóque Scipio objectarit militi de clypei ornamentis sollicito: *plus illum præsidii collocare in clypeo quàm gladio.* ut Pier.l.42. hinc Sarmatæ, neglectis clypeis, pluribus telis instructi in pugnam prodibant. (2) ut Alex l.6.c.22. Porrò initium pugnæ ad suos animandos terrendumque hostem, à collisis hastis scutisque faciebant. (3) Ut ad oppugnandam urbem, junctim scutis super capita collatis, progrediebantur, ne tela injecta nocerent, (4) ita cum sparsim scuta capiti imponebant, deditionis signum dabant. (5) Quo plures res bello gesserant, pluribus etiam atque insignioribus clypeos notis distinxerat. (6) Unde qui nildum gesserant, alba parma, quòd inglorium erat, incedebant. (7) Hinc *Virg.*l.11. Æn *palmaque inglorius alba.* Cum verò passim scutis ex vimine textis, corioque obductis uterentur: tamen & ærea aureaque nobiliorum erant, præsertim equitum. Ita Herculis clypeus aureus, in quo geminos montes, velut terminos columnasque occeano frenando imponeret, celebratus est (8) *apud Philost.*l.11. Et Caligulæ, singularis honoris bellici gratiâ clypeus aureus in capitolio decretus est, celebri quotannis die per sacerdotes, senatu inter laudum carmina prosequente, deferendus, *ut in Cajo Sueton.* Mortuos è prælio solebant in scutis efferre. (9) Unde Lacæna filio ad bellum ituro scutum porrigens: *aut*, ait, *cum hoc, aut in hoc,* Victor vel mortuus redi.

1) Invasio. 2) Generosus. XIX. *3) Animositas. 4) Cautela. impugnatio. 5) Deditio. 6) Gloriosus. 7) Inglorius. 8) Fortitudo. 9) Mortuus in bello.*

XX. *COLVMNA* varia inter figuratas imagines significatione pollet, nunc enim pro termino usurpatur, (10) sic mons Abila Africæ, Calpe Europæ ad mare terminus, Herculis, eo usque victoriis progresso, columnæ dictæ sunt. Sic Liberi Patris columnas in extremis Asiæ partibus Dionysius statuit, de quibus Curt.l.7. De septentrionalibus refert Olaus Mag.l.1.c.29.&30. quod ex durissimis montibus fulmine, aut terræ motu disjectis, columnas erigant, altitudine 20 aut 30 pedum, latitudine 4 aut 6. inusitatis characteribus inscriptas, ita qui-

10) Terminus

quidem, ut recta, & linearis earum diſpoſitio pugilum certamina, (1) quadrata bellatorum (2) orbicularis familiarium ſepulturas, (3) clineata verò trophæa ex hoſte erecta contineret. Gandavi in flandriæ Metropoli viſitur columna in honorem natalium Caroli V. iſtic nati anno Chr. M DC. à ſenatu erecti, ſuperpoſitâ auratâ ejusd. ſtatuâ. Cunæ ejusd. religiosè illic aſſervantur. Sic Trajano & Adriano erectę olim Romæ ſupra columnas ſtatuæ celebrantur. (4) Apta fortitudinis & conſtantiæ laus eſt, quando Pindarus inexpugnabilem Hectorem immobilem columnam (5) vocat. Sed illa verior quando Paulus 1. Tim.3. Eccleſiam Chriſti dicit *columnam & firmamentum veritatis*, (6) qualem olim in templo Jeroſolymitano præfiguravit Salomon: cum duas in aditu columnas à dextris Jachin dictam, (7) hoc eſt directionem, à ſiniſtris Booz, (8) hoc eſt, fortitudinem collocavit. Sic apud Græcos pſalmi ſextidecimi inſcriptio eſt ϛηλογραφία, ſeu inſcriptio columnæ tanquam Chriſto victori ex morte debitæ. (9) Teleſillæ Argivæ heroidis, poſt viros in bello occiſos, feminarum exercitum contra hoſtes educentis, urbemque hoſte fugato propugnantis memorabilis ut audacia, ſic columna fuit, quæ illi, cum galeatâ ſtatuâ erecta eſt, (10) ut Pier.l.49 c.57. Diſſimile eſt, quod Caryatarum feminis evenit, quæ ut 16 c.41. ait Vetruvius, viris omnibus in bello cęſis, quòd Perſis contra Græcos perfidè adhæſiſſent, in captivitatem omnes abductæ, & per ſtatuas in columnis facti teſtes ignominiâ notatæ ſunt. Ceterùm in nummis Veterum reperta muliebris perſona, quæ ſiniſtrâ columnæ innixa, caput fulciens, dextrâ palmæ ſurculum teneret, cum inſcript. (11) SECURITAS AUG.

CORNVA in Moyſe olim Exod. 34. *pietatis & ſanctitatis decus* erat. (12) Armeni ac Lydii, ut obſervat *Gyraldus*, cornibus olim ex capillitio flexis in publicum, magis ut rebantur ſpectandi & metuendi, prodibant, & Lyſimachum Regem in numis cornutum (13) videre fuit. Unde proverbium: *fœnum habet in cornu*, ut de M. Craſſo dicaciſſimus Sicinio ſolebat dicere, icirco

C

1) Pugiles fortes.
2) Bellatores
3) Mortui glorioſè.

XXI.

4) Nominis gloria.
5) Conſtantia.
6) Firmamentum.
7) Directio.
8) Fortitudo.
9) Victoria.

XXII.

10) Audacia victrix.

11) Securitas.
12) Sanctitas illuſtris.
13) Formidandus.

C

1)Ferocia. circo illum nullo dicterio ausus tangere. Ita Indis & Arabibus quoque prodire in prælium solenne, (1) ut Camer. in hor. cent. 1. c. 39. Et apud Rom. inter celebriores milites cornuti erant, qui sub Magistro militum Præsentiali merebant. Sed & buccinæ, ex cornu bubulo primùm usurpatæ, signum (2) tam *vigiliarum* noctu, quàm interdiu contra hostem (3) *pugna* dabant. Magnis item festivitatibus Judæorum usitatæ. (4) Ad hauriendum quoque in symposiis vinum translatæ: ut crater Athenæo à κέρας cornu desumptus videatur. (5) Philippus etiam Rex juxta Pomp. lætum l. 11. c. 8. siquem benignè tractaret hospitem, illi ex cornu præbibit. Et Germanis etiamnum urorum cornua labiis argento inductis, inter rariora sunt pocula. Et cornua nobilium multorum insignia aulasque exornant, (6) suntque tam *dignitatis*, ut Apoc. c. 5. quàm *firmitatis* & *potentiæ* (7) argumentum, psal. 88. *Abundantiæ* & *liberalitatis* quoque illud est, quod impletum fructibus cornucopiæ (8) appellamus ut variis figuris notissimum est.

XXIII.

2)Vigiliæ

3) Pugna.

4)Festivitas.

5) Symposium.

6) Nobilitas.

7) Potentia, Regnum.

8) Abundantia.

XXIV.

CORONA antiquitus nulli, inquit, *Plin.* l. 16. c. 4. nisi Deo dabatur. Liberum patrem primò eas ex hedera sumpsisse, postea honori Deorum sacrificantes, victimis simul coronatis. Novissimè in sacris certaminibus usurpatæ, ubi patriam in victore coronari pronuntiatum est (9) Celebris Theagenes Thasius qui ex Olympicis Victor, juxta *Volat.* l. 20. Antrop. 140. coronas retulit. Postea coronæ in Regum Principumque inauguratione, (10) in nuptiis & conviviis, in victoriis & triumphis, in ipsis denique funeribus adhibitæ de quarum diversitate supra c. 32. egimus. Varii autem non ex materia solum, verum & modo formaque generis fuêre. Nam aliæ pactiles, quæ pangebantur figebanturque insertis floribus, aliæ plexiles, quæ è surculis ramentisque ut lauro myrtóve, plectebantur: aliæ sutiles, quæ ex rosarum foliis consuebantur. Graciliores ex his serta, corollæ aut corollaria dicebantur. pictæ quæ ex ramis comium pictis erant, hibernæ nuncupatæ sunt. Imperatorum primo ex fasciis erant capiti illigatis, quæ iccirco diademata, à circumligando dicta sunt. (11) Deinde ex olea,

9)Victor.

10)Rex.

11)Imperator.

olea, lauro, myrtóve, præcipue cum Romæ triumpharent aut ovarent, deinde etiam ex auro adhibitæ sunt. Joanni Ducæ Imperatori Constant. post victoriam à Turcis obtentam corona ovalis, seu ovata, ab ovis sic dicta, fuit imposita, quod tantum auri, ex ovis Turcis in fame venditis collectum fuerit, ut pretiosa hinc corona confecta fuerit: ut *Niceph. Greg.* l.2. Rarum illud quod *Scaliger* l.3. Poët, c.100. notavit, in Bœotia sponsas asparago hispido coronatas, ut scirent deposita asperitate morum, velut asparagi cortice, se debere esse sponso tractabiles dulcesque. (1) Trasybulus cum triginta Tyrannos Athenis ejecisset, à populo oleaginá ex duobus ramusculis coronâ donatus est. Velut mansueti imperii restitutor. (2) C. Julio Cæsari nihil gratius à senatu oblatum, quàm cum calvus esset, jus laureæ coronæ perpetuò gestandæ. (3) Et Demosthenes pro honore coronæ aureæ, (4) quem ex muris Urbis refectis curator meruerat, contra Æschinem publicè certavit. At laudabilius Godrifidus Bullion. captis Hierosolymis Rex creatus, recusavit illa in urbe auream coronam suscipere, ubi Christus spineam tulisset. *Palmerius* an. sal. 1099. Cæsares Rom. tres coronas soliti accipere, regni Germanici argenteã, (5) regni longobardici in Italia ferream, & Rom. imperii Romæ auream, ut Carol. V. an. Chr. 1530. admisit. *Iovius* l.37. hist. In antiquissimis Ægypt. monumentis ait *Pier.* l.41. c.17 reperiri mulierẽ tribus regiis coronis insignem quod Regis filia, uxor, & mater, fuerit, qualem nos Deiparam appellare possumus. Sed & formas Leonis Lupi ac Tauri, aut feræ alterius, quandoque in Regiis Ægypt. capitibus invenias, (6) pro virtutum, quibus eminebant, varietate. Draconis etiam caput pro insigni principatus usurpatum. (7) unde nonnulli illud de Proteo Ægyptii Rege in omnem se formam mutante figmentum manasse credunt. Vide plura c.32. supra.

C

XXV.

1) Sponsa viro pareat.

2) Mansuetus

3) Victor.

4) Urbis reparator.

5) Imper. Rom.

XXVI.

6) Rex Ægypti.

7) Princeps.

CRUX variâ olim formâ, vel decussata X. ut est S. Andreæ; vel T. litera commissa, vel transverso immissi ligni signo, ut † est, & Christi fuit, spectabilis erat: suppliciis reorum apud Hebræos, Philistæos, Persas,

C Græcos, Scythas, Sarmatas & Romanos denique adhibita, donec per Christum patientem est consecrata. Figuræ hujus salutiferæ crucis fuere arbor vitæ in paradiso; ligna quæ Isaac immolandus ferebat. Lignum in quo serpens pro salute dependit, quodque Isaac immolandus in humeris gessit, baculus quo Jacob Jordanem superavit. Virga Moysis & Aaron. (1) Postquam Constantinus *in hoc signo victor* Maxentium Tyrannum profligasset, everso Romæ Veneris ac cupidinis templo S. Crucis substituit, voluitque dies Veneris, huic imprimis colendæ sacros esse. Sic & Hierosolymis in urbe media eidem S. Cruci templum magnificum consecravit. Mater verò illius S. Helena, Crucis quoque dominicæ inventrix, plurima ejus honori templa dedicavit. Crux hæc ara fuit, in qua Christus sacerdos & hostia immolatus est. Heb 7. Hæc fuit reconciliationis instrumentum, quo Christus pacificavit omnia in cœlis terrisque. Coloss. 1. Hæc trophæum quod spoliatis potestatibus erexit. Coloss 2. hæc idolorum multorum ruina. Codex Theodos. l. 7. c. 25. tit. 10 de Paganis mandante Theodosio, ut crux pro idolo ubique statueretur. Hæc in viis, navibus, domibus, vexillis milit. nummis, annulis, sepulcris, fronte & pectore hominis, omnia contra visibiles invisibilesque Christi hostes munit. (2) habetque illud Crux Caravensis singulare, quod fulmina etiam cælestia avertat. Cunegundis S. Henrici Imp. conjux falsò delata probavit virginitatem suam cum signo S. Crucis facto, per candentes incessit vomeres. ut in SS. Bavariæ est.

1) Crux Christi.

XXVII.

2) Munitio.

C V N E V S rebus dividendis repertus divisionem & dissolutionem, (3) ut clavus (4) conjunctionem, designat: cuneus infrigendi vim, ut clavus firmandi. Unde manat proverbium: *malo nodo malum quærendum esse cuneum.*

3) Divisio.
4) Conjunctio

XXVIII. C V R R V S equis aut bobus tracti, rustici ac civiles, bigæ & quadrigæ in veteri recentique sunt usu. His Persæ ita assveverant, ut iter vix pedibus conficerent. Soli etiam & Phaethonti Poetæ tanquam celerrimè provectis tribuerunt. (5) Hunc Neptuno in undis, veluti

5) Celeritas.

luti pro cymba, equis marinis vecto. (1) Cybeli, seu Matri Deûm in terris curru leonibus tracto peragrandis, Baccho per tigrides provecto, Marti per equos, Cereri per serpentes delatæ proprium esse voluerunt. Sed & Romanis in triumpho solenne erat curru nunc per equos, nunc etiam per elephantes leonésve tractu urbem capitoliumque subire. (2) In Circensibus etiam ludis bigis juxta quadrigisque certatum est. Ipse Deus noster ab Ezechiele cap. 1. describitur sedens in curru. (3) Et arca per Philistæos honoris causa currui imposita est 3. Reg. 6. Josepho etiam magnus accessit honor quando currum Regium secundum ascendere jussus est (4) *Gen* 41. Falcati & olim currus in usu, quos per medias agebant hostium acies.

D

1) *Victoria maritima. vel terrestis.*

2) *Triumphus*

3) *Majestas divina.*

4) *Dignitas Imperium.*

XXIX.

DOMUS, post ejectos paradiso parentes, ad injurias aëris hostiumque insidias, & ferarum incursus cavendos excitata est; sed rudi opere, aut in spelæis accommodis, aut arborum stipitibus juncisque congestis, ut tegeret non ornaret hospitem. Indorum & septentrionalium adhuc pars magna in subterraneis agunt. Dardanii in Illyrico ut *Strabo* l. 7. speluncas defossas supernè fimo ad frigus coloremque arcendum contegunt. Lappones hieme cum suis rangiferis transmigrantes ex nive condensata sibi tuguria instituunt, ac supernè ramis arborum & nive super instrata contegunt, adversus frigus durissimum satis muniti, quando nec alia eorum est vestis, quam Rangiferorum pellis nudæ cuti aptata. (5) Hæc nuper ex his locis reversus, testis oculatus refert. Pœones, olim *Herod.* l. 5. in mediis paludibus fixis palis habitasse tradit, ideóque à Megabyzo Darii præfecto expugnari non potuisse. Æthiopes Ichthyophagi in arboribus juxta litus nuci castaneæ similibus post ramos arte connexos sibi domicilia figunt, ut *Diod.* l. 3. c. 3 Alii juxta arcton ex costis cetorum incurvis inter se junctis constratisque algâ marinâ teguntur. *ib.* Scythæ Calvi juxta *Herod.* l. 4. sub arboribus hospitantur. Sed Nomades Scythæ carris pro domibus usi, quo lubet cum his transmigrant, perinde ut Japones, qui tabernaculis velut mi-

5) *Natura paucis contenta.*

F

1) Peregrini flimus. militites utuntur. (1) Rarum illud quod ib. *Herod.* refert de Africæ populis, in promontorio ad Herculis

XXX. usque columnas extenso, quod incolæ ex sale illic effosso domicilia statuant, ab imbre, quo hæc dissolvantur, istic liberi. Arabes & Sabæos *Alex.* l. 5. c. 24. ex ebore auro argentoque ac lapidibus pretiosis domos augu-

2) Magnifici. stissimas, ingenti luxu, excitare memorat; (2) secus quam Spartani, qui edicto Lycurgi ita ædificare jussi sunt, ut ædium culmina securi, januæ serrâ dividi pos-

3) Parci. sent. (3) Unde nec Agesilai quidem Principis domus à vulgari distabat. Phryges olim & Troglodytæ sub ef-

4) Mortis memoria. fossis tumulis, (4) Baleares in saxis concavis, Mardorum gens in effossis montium specubus, Massilienses in paleis, Ichthyophagi sub ostreis marinis, Spitamæi sub ovorum putaminibus, teste *ib. Alexandro* habita-

5) Ingenium varium. bant. (5) Qui addit Belgarum, & Galatarum ultra rhenum (Gallorum reor) morem fuisse, ut cæsorum hostium capita, postibus domuum, ut Geloni detractas

6) Fortitudo. iisdem pelles, velut insigne, præfigerent. (6) Sic apud Ægyptios alæ vulturum, apud Phryges pardalis af-

7) Nobilitas. fixa foribus (7) signum nobilitatis atque immunitatis erat.

FALX messoribus propria, tempus *æstatis* denotat, (8) *fructumque* (9) laboris. In Saturni hæc olim

8) Æstas. 9) Fructus laboris. manibus à Poetis collocata est, quo significarent *tempus edax rerum* consumere ac veluti demetere omnia.

10) Tempore consumi. (10) Sed & custodi hortorum eandem contra fures præbere solebant. Qualem & Zachar. 4 *contra fures &*

11) Furum pœna. *perjuros exacutam* (11) Deus prophetæ ostendit.

XXXI. FAX tam in nuptiis olim, quam hodiedum in funeribus usitata. Hanc pertextatus apud Romanos puer sponsæ ad limen sponsi prima aut altera hora noctis de-

12) Amore sociari. duci solitæ, præferebat. (12) Quæ mox ab amicis rapta ablataque fuit, ne vel sub lectum viri accensa, vel sepulcrum aliquod deferretur, malo mortis alterutri imminentis omine. Eadem sponsa ad genialem lectum quinque facibus, ex pino arbore, quâ in raptu Sabinarum auspicatò usi credebantur, ab ædilibus deducta est. Apud Græcos receptum fuit, ut matres pronubas

nuben-

nubentium faces præferrent, suo simul exemplo præviæ. (1) Vide *Alex*.l.2.c.5.& *Pier*.l.46.c.25. Ceres quoque raptam filiam facibus per tenebras inquæsisse fertur. Nunc faces ad sepulcra morientium, testes lucis post hanc vitam alteræ, (2) & nuptiarum agni accenduntur.

1) *Exemplo praire.*

2) *Vita post mortem.*

XXXII.

FISTVLA pastoritium ad ludendum flatu instrumentum, ejusmodi, quoque vitam figurat. (3) Gaudent ejus cantu pecora, sed inprimis cervi, ad stuporem usque ejus modulationi intenti, sese captivandos præbent, quales sunt in aulis Principes, qui blanditiis adulatorum captantur. (4) Eadem verò animos hominum otiosorum, ab aliis curis atque inprimis venereis affectibus transfert, & honesta voluptate demulcet. (5) Illa sic Gracchus rhetor delectatus fertur, ut per hanc, modulante submissè à tergo famulo, & per tonos, ubi opus, inflectente, orationem affectumque regeret. (6) ut Plut. *de cohibenda ira.* Lydi verò, ut *Alex*.l.4.c.2 hoc cantu animati cum fistula & fidicine procedebant ad prælia.

3) *Vita pastoritia.*

4) *Adulatio noxia.*

5) *Venus cohibita.*

6) *Affectus & vox moderata.*

XXXIII.

FLAGELLVM trituratorium apud veteres eo in honore fuit, ut imperium aut consulatum, (7) inter insignia, figuraret. Ita in numis Coss. excusum reperitur. & Cicero C.Cæsarem in Capitolium prosecutus, narrat sibi per somnium Jovem visum, qui flagellum ipsi obtulerit, *ut Plutarch in vita Cic.* & hodiedum Colonia, urbs ad rhenum nobilissima, eo insigni utitur, Consulibus etiam dum regunt prælato. Quòd felix regimen in agriculturæ fructibus potissimum nitatur. (8) Ceterùm, uti flagellis frumentarii manipuli teruntur, ut fructum reddant; ita præcipuus hujus etiam vitæ fructus ex patientia est. (9) Hinc *Laconum flagellum*, inquit Tertul. *sub oculis hortantium.* erat, quod illo juventus per durissima quæque ad fortitudinem erudiretur. (10) Et David se ad hæc etiam sustinenda DEO offert: *Ego*, inquit, *in flagella paratus sum.*

7) *Imperium. Consulatus.*

8) *Agricultura fructus.*

9) *Patientia.*

10) *Educatio rigida juventutis.*

XXXIV.

FRENVM ad frenandum, seu cohibendum equorum impetum habenis adducitur, (11) uti laxatur cursu

11) *Regere severè.*

G

1) Regere laxè. pleno (1) Unde arctatis, vel laxis habenis regere ad homines arctè & laxè regentes transfertur. idemque ad temperantiam, seu continentiam, aut intemperantiam in humanis affectibus usurpatum est. (2) Notum illud de Carolo V. est, qui cum urbem Neapolitanam subiens vidisset effrenem in porta equum illius insignibus additum: dixit, equum hunc indigere freno. (3) simulque dedit operam, ut excitatum castrum munitissimum, quo urbs sæpiùs rebellans contineretur, *freni* nomen acciperet. David pro dissolutis precatur *In camo & freno maxillas illorum constringe.*

2) Intemperans.

3) Temperans.

GALEA tegumentum in bello capitis, (4) primò ex ferarum pellibus, deinde ex ære, ut cassis, fuit. quanquam & frequenter, si *Alexandro* l.1.c.20.f.32 *mihi*, credimus, utrumque junxerint. Romanæ, inquit, militiæ fuit, galeas ursinis pellibus rectas, quo truculentiores visu forent, in aciem deferre: sicut Græcorum veteres pelles fluviatilis canis, pro capitis tegumento, vice galeæ detulere, equinasque jubas & caudas in galeis, aut pennas struthiocameli. Nonnunquam leonis pellem pro conis apud Rom. fuisse constat, more Æthiopum, qui pelles equorum capitum, cum ipsis auribus & jubis deferentes, nonnunquam Pardorum pellibus leonumque amicti, acies subeunt & præliantur. (5) Thracibus in more fuit, è pelle vulpina cassides ferre. (6) Pyrrho & Philippo hircina cornua, Hammoniis arietis caput, (7) Achæis pennæ variis distinctæ coloribus. (8) Cimbri & Theutones horrentium hiatibus animalium contexére galeas. Cares gallos gallinaceos pro conis habent. (9) Alexandri cassidem cristata juba & pennæ candidissimæ circumcingebant. Thraces super æneas galeas bovis aures & cornua apponunt. (10) Inter ceteros Corvidus centurio contra Mysos fertur miraculo fuisse, quòd poculum supra cassidem modò suscitans flammam, modò remittens deferebat. (11) De his aliisque lege Alex. l.c. Qui addit. c.28.f.48. Regi Ægypt. Amasi dum concionaretur, pro regali ornamento galeam datam esse. (12) Platonis caput galea tectum ferunt, quod principia generationis occulta sint. (13) Ita Romæ tan-

4) Princeps defendendus.

5) Terror hosti ingerendus.

XXXV.

6) Dolus in hostes licet.

7) Miles luxuriosus & petulans.

8) Gaudere pugnis.

9) Bellicosus.

10) Laborandum in bello.

11) Æstus militaris dubius.

12) Rex bellicosus sit.

13) Principia rerum occulta.

G

tanquam bellatrici urbi, caput galeatum tribuerunt.

XXXVI. *GLADIVS* tum ad justitiam domi administrandum & ad vindicanda flagitiosorum scelera, tum ad defendendam ab ingruentibus hostibus vitam patriamque repertus est. (1) Non una tamen ubique forma, alii longi acutique, ad fodiendum magis, quàm secandum idonei: alii longâ, vel utrimque, vel altrinsecus acie secant, & in his Sarmatarum & Turcarum acinaces leniter incurvi medios quandoque homines dividunt. (2) Georgius Scanderbegus gladio validissimo usus plurimos Turcarum medios secuit, ut frequentibus ab eo mactatus cladibus Machometus, hunc tandem videre petierit. Cumque ille parum sibi Turcique habilis videretur: neque hunc esse, quem ferret, crederent. Respondit per suos, illum quidem ipsum esse, sed transmittere unâ manum, cui habilis esset, non potuisse. (3) *ut in vita est historia.* Romani plus in gladiis, quàm telis posuere virtutis, hinc Claudius Marcellus, homo acer ad præliandum, Gladii nomen sortitus est. (4) cum Fabium Cunctatorem Scuti cognomento appellarent. (5) Caroli Magni gladius quoque celebratur, in cujus capulo insignia cælata gessit, quibus edicta obsignare solebat, dictitans, ut *Corrozetus* ait, ejusdem esse & defendere, & confirmare leges (6) In Gallia quoque celebris est Joannæ puellæ Lotharingicæ gladius, quo superatus, ipsâ Duce, Anglus, & Carolus VII. in Regnum Franciæ restitutus est.

XXXVII. Gladius Heroum ornamentum est, quo hosti detracto victus censetur, & victor qui obtinet. (7) Unde Judas 1. *Mach.* 2. Apollonio cæso gladiũ tantùm detraxit, David item Goliathum gladio spoliat. Hic Imperatoribus Principibus tanquam signum civilis bellicique præfertur imperii, Equites aurati non creantur, nisi percussi donatique gladio tanquam nobilitatis suæ insigni, ut meminerint, hoc fortiter pro patria Rege & lege utendum. (8) Gladiatorum tamen olim in manibus crudeli facinore ensis est temeratus. Horum tale fuisse juramentum *Petronius* tradit. Sacramentum juramus: uri, vinciri, verberari, ferroque necari, & tanquam legitimi gladiatores Domino corpora animosque religiosiss-

1) *Justitia.*
2) *Crudelitas.*
3) *Fortitudo.*
4) *Offensivè pugnare.*
5) *Defensio.*
6) *Imperator. Rex.*
7) *Victoria.*
8) *Nobilitas.*

1) Pugiles. giosissimè addicimus. (1) Quod sacramentum, si Christo gloriosius dixissent, in Martyribus cadentes censeri
2) Martyres. poterant.(2) Sed & multi otiosè gladium portant. De his fortè Pythagoræ dictum est: ignem gladio ne fodito: sive quod irritus hic labor sit: sive quod
XXXVIII. ignem magis concitet, monueritque iram poten-
3) Potentiores non irritandi. tiorum non facilè concitandam esse. (3) Ceterùm justitiam per exertum, cum libra, gladium: tum verò etiam, vim dicendi, sive in maledicis, sive in oratoribus,
4) Maledicentia. aut Principibus gladio acuto designarunt. Ita David psal. 58. lingua eorum gladius acutus. Et Paulus Heb. 4. Vivus est sermo Dei & efficax & omni gladio acci-
5) Eloquentia vis. piti penetrabilior. (5) Sed & Mortis apud Scythas symbolum erat: Unde per acinacem jurare, fuit idem quod devovere vitam. Et Calgula Rom. Tyrannus post multorum cædes, duos confecit libellos occiden-
6) supplicium publicum. dorum, uni inscripserat Gladius (6) alteri pugio, (7) & hoc quidem contentos privatè, illo publicè cædendos
7) supplicium privatum. destinaverat, nisi morte sua facinus præoccupasset. *Ita Sueton in Calig.*

8) Rapacitas Dolus latens, *HAMVS* aduncus capturæ piscium destinatus (8) rapacitatem, & deceptionem sive fallaciam jure designat. Hinc avari exactores, & ubique lucricupidi, tum
XXXIX. etiam qui alios fraudulenter captant, qualis apud Plaut. in Bacch. quidam ait: *meus est, hamum vorat*, hoc sym-
9) Donis ambire. bolo notantur. Sed & *aureo piscari* (9) *hamo* dicitur, qui auro oblato beneficium ambit, aut tanquam explorator alios corrumpit. Diligentem quoque in studiis, aut negotiatione signat. juxta illud *semper tibi pendeat hamus.* Sed & Christi humanitas, quâ captâ Diabolus, tanquam hamo divinitatis in esca oblata, deceptus est, hoc signo proponitur. (10) Unde illud Jobi 40
10) Christi humanitas. *Adduces Draconem in hamo*, Et Ezech. 32. *Extraham te in hamo meo.*

HASTA olim in bellis, ante scloporum usum, non solum longa & vibratilis, sed & brevis ac jactilis erat, hæc pura dicebatur, cum sine ferro erat, & hac forma donari in signum victoriæ ac rei fortiter gestæ
11) Fortitudo. Victoria. militibus solebat. (11) Ita gloriosum Sicinio dentato

fuit

H

fuit hastis puris duo de viginti donatum esse, ut *Plin.* l 7.c.28. Hastam apud Macronos gentem Persicam dare ac vicissim accipere federis firmati paciaque loco erat. (1) Græci tamen lanceas in sanguine victimarum tangebant, quas ferè pugnaces mactabant: ut Clearchus Laced.taurum,lupum,aprum,& arietem Jovi mactasse legitur. At Romani jactâ in fines hostiles hastâ, bellum denuntiabant.(2) ut Alex.l.5.c.3. Sub hasta etiam triplici, patibuli in modum erecta, vendebantur, & victi, & eorum spolia. (3) Gloriosius illud, quod centumviri Romæ, erectis duabus,hinc atque inde hastis, judicium in foro constituerunt, causasque populares irrevocabili sententia definirent. (4) Quæ iccirco centumvirales hastæ dictæ sunt. Erat & alia hasta salutis dicta, (5) quæ ingruente fame in foro defixa publicè frumentum vænire ostendit: Sicut contra, hasta cruenta in vallis occupatæ urbis erecta, designabat eandem prædæ & direptioni militum relictam esse. (6) ut *idem Alexand.* l. 3. c 16. Constantinum Magnum laudabilius memorat Baron. post obtentam ab hoste victoriam, hastam suam in signum crucis erectam proposuisse. (7) Quod sibi suisque ex cruce partam victoriam salutemque meminisset. (8) Ceterùm magni semper honoris hasta fuit. Ut si militi adempta esset, ignaviæ & luxuriæ probro notatus censeretur,ut *Alexand.* l 2.c.13. Contra hastâ donari signum quoddam imperii Festus habuit, cum Proconsules causas Provincialium suprema autoritate definituri, hastam juxta tribunal erigerent. (10) Prisci etiam Reges ante usum coronarum ac sceptrorum parva uterentur hasta, tanquam potestatis adeptæ signo: quam & illi & populus tanquam sacram venerabantur, (11) *ut Patrit. de Rep.* l.5. c. 18. Hinc & Lysippus sculptor Alexandri Magni statuæ hastam maluit,quàm,ut alii, fulmen porrigere. & Dii Penates à priscis armati hastatique fingebantur. (12) Palladi etiam hasta tum in signum divinitatis data, tum quod militaris virtus sine sapientia nequeat consistere. (13)

1) Fedus, Pax

XL.

2) Belli initium

3) Venditio.

4) Judicium definitivum.

5) Salus.

6) Direptio urbis.

7) Crux salutis.

8) Ignominia.

9) Ignavia.

XLI.

10) Imperium

11) Potestas honorata.

12) Divinitas.

13) Sapientia bellica.

I Sed & solus inter Ægyptios erectus hastæ baculus pro Numine illis fuit. Unde Alexander Phereus hastam qua Polyphranem avunculum suum interemerat, corollis appensis consecravit, eique tanquam Deo rem divinam fecit. (1) Et Ceneus, quem ex femina in virum transisse memorant, per hastam suam comites jurare voluit. (2) Et fortasse icciro etiam nova Nupta olim hasta cælibari quæ cæsi hostis corpori immersa fuisset, comi debuit, ut sub Deorum tutelam & viri fortis imperium, pares ipsa datura liberos reciperetur. (3) *Vide Pier.* l. 42, c. 26. &c.

1) Superstitio
2) Fides jurata.
3) Femina Deo & viro subdita.

XLII. *IANVA* priscis sacra, de qua ita Tertul. in lib. de idololat. *Certi*, inquit, *esse debemus, etiam ostiorum Deos apud Rom. Cardeam à Cardinibus appellatam, & Forculum à foribus, & Limentinum à limine, & ipsum Ianum à janna.* Hinc singularis honor & liminibus habitus, quibus sæpe pangebant oscula, (4) ad quæ offendere ominosum, non tangere præ veneratione religiosum: & januis intra quas Pythagoricis & Ægyptiis loqui nefas, quòd sentirent Deos silentio colendos esse. (5) Et postibus quos sæpe coronare, amplecti, osculari soliti. Unde novæ nuptæ postes domus maritalis ornare vittis laneis, & lupino, ut Plin. adipe inungere solitæ. Hinc Juno Unxia & ipsæ Uxores dictæ. (6) Nec limen tangebant, sed aliorum manibus transferebantur, ut limen templi Dagon, postquam ab arca prostrati manus Dei, in illo repertæ fuissent, ab Azotiis non calcabatur. 1. Reg. 5. Et jure domus aditus exitusque hominum tanta religione consecratus fuit. (7) Nobis tamen omnium loco Crux, aut nomen JESU placere visum. Et ipsum nunc anni ingressum Januarium scilicet Christus circumcisus primo die nomine ac sanguine suo consecravit. (8)

4) Veneratio Deorum.
5) Silentio Deus colendus.
6) Nuptarum religio.
7) Memoria Dei perpetua.
8) Principiũ à Deo sit.

XLIII. *IDOLVM* est imago Dei falsi, quæ erigi primùm magnæ virtutis hominibus honoris causa cœpit, ut Lactantius notavit, deinde in idololatriam deflexit. Ut denique in veri Dei ignorantiam deflectentibus hominibus, cùm ratio Deum aliquem doceret esse, quidlibet pro Deo penè esse cœperit. Dæmonibus suis oraculis respon-

responsisque sese per hæc signa pro Deo ingerentibus. ita (ut in plurimis quædam tantùm ex S. literis delibem) *Adramelech* idolum Sepharvaim, speciem Pavonis (1) aut Muli habuit. (2) 4. Reg. 17 31. *Anamelech* verò Equi, (3) aut Phasiani *ib.* *Asima* idolum Hemathæorum Hirci silvestris (4) *ib. v. 30.* *Astharot* Sidoniorum effigiem ovis. 4. Reg. 23. 13. *Dagon* idolum Philistinorum piscis formam infernè, supernè virginis referebat (5) Jud 16. 23. 10. *Gad* idolum Martis, aut Fortunæ (6) Esa. 65. 11. Herculi sacrificatum à Tyriis est 2. Mach. 4. 19. *Nesroch.* idolum serpentis ænei, (7) comminutum ab Ezechia 4. Reg. 19. 18. *Nergel* Gallina silvestris, (8) idolum Cuthæorum 4. Reg 17. v. 30. *Remphan* sidus erat, (9) cujus S. Stephanus meminit Act. 7. v. 47. Idolum Israelitarum vitulus aureus (10) in deserto Exod. 32. v. 4. Talis etiam in Bethel fuit 3. Reg. 12. 29 Egregia universè hæc idea hominum est diversis vitiis addictorum, cum Deus superborum Pavo sit, luxuriosorum Hircus, dissolutorum Vitulus &c.

I

1) Superbia.
2) Stultitia.
3) Arrogātia.
4) Luxuria.
5) Stupiditas.
6) Inconstantia.

XLIV.

7) Fallacia.
8) Gula.
9) Vana gloria
10) Petulātia

Præclaro olim edicto Miecislaus Rex Poloniæ recens Christo initiatus statuit; ut septima Martii die regnicolæ, confractis ubique idolis, sacro se baptismo hoc facinore dignos redderent. Unde etiamnum in majori Polonia quotannis pueri Dominica ante *Lætare* idoli imagine formata, perque vicos circumlata, tandem eam paludi, & aquis immergunt, repentè dilapsi. (11) ut *Theat. urbium tom. 7. de Posnania.* Haud dissimile facinus Alphonsi Congi Regis hac ætate à Lusitanis conversi fuit, qui cum resistentem in idololatria fratrem bello profligasset, mandavit incolis, ut ad locum prælii Deorum suorum conferrent statuas, quibus deinde in cumulum congestis ignem subjecit. *Vt Lopez Ind. Oriet.* p. *1.* l. 2. c. 3. Theophilus Alex. Episcopus, Deorum ærea simulacra sub Theodosio Imp. in lebetes aliaque utensilia transfundi curavit, (12) largitusque eos pauperibus Deos hos verè docuit benefacere. (13) *Socr. l. 5. hist.* c. 17.

11) Idololatria proscripta.
12) Dii utiles facti.
13) Benefacere.

IMAGO ad Dei hominumque memoriam con- XLV.

servan-

I ſervandam reperta, omni ævo frequens fuit. At Ægy-
1) *Religio ſtulta.* ptiis tum in Diis per Ibidem, Crocodilum, Simiam, Vitulúmve repræſentandis ſtultè perverſi, (1) quàm in templis ingenioſè magnificéque excitandis ſpectabiles fuere. Nulla verò Lycurgo Lacedæm. legislatori vel ficta, vel picta Deorum imago placuit; quòd Deo negaret hominum aut ferarum ſpeciem tribuendam eſſe, *ut Alex.* l. 2. c. 22. Et, ut habet. l. 4. c. 17. Judæi mente ſola unum Numen colunt, ideò nulla ſimulacra, nō modò in templis, ſed ne in urbibus inſunt. Germani quoq; nullam humani oris ſpeciem Diis, præ eorum magnitudine dederunt; nec templa dicarunt, ſed lucos & nemora Deorum nominibus appellant. Hæc ille, ſed ex hiſtoria Caroli M. Saxones debellantis conſtat Martis apud illos ſimulacrum in honore fuiſſe.

Ceterum gentes pleræque variis ſuorum Deorum imagines ſymbolis exornarunt, ut *Alex. ib.* c.12. Ita Romani Saturni effigiem laneo vinculo adſtrictam toto an-
2) *Deum ſibi devincire.* no tenebant, (2) quo tamē diebus ſaturnaliū exolverēt, ut tarditas illius in motu ac productione rerū ex ſemine
3) *Proficere ſenſim.* ſignaretur. (3) Ægyptii Soli, tanquam maximo Deorum & omnia videnti, ſceptrum in apice oculatum de-
4) *Deus omnia videns.* dēre. (4) Elei Venerem hirco inſidentem, & pede altero
5) *Libido tenax.* teſtudinem premente effinxère. quòd tardè à ſemel occupatis animis cedat. (5) Pygalienſes habitu mulieris in
6) *Venus indomita, ſæpe ſterilis eſt.* petra jacentis capite & juba equina: quod animoſa & crebrior Venus ferè tanquam petra, ſit ſterilis. (6) Her-
XLVI. cules apud Celtas decrepiti ſenis ſpecie capite incompto, pelle rugoſâ, dextra clavum ſiniſtra arcum tenens,
7) *Fortitudo juncta ſapientia vincit.* multos catenis vinctos trahebat, quod virili fortitudine & ſapientia ſenili pleroſque mortales vicerit. (7) In Cypro Venus barbata virili ſpecie & habitu muliebri: quòd etiam viros in feminas degenerare faciat. (8) Apud Tuſ-
8) *Libido degeneres facit.* ſas in Ægypto eadem cornibus bubulis effingebatur:
9) *Venus ferox.* quòd ferox illius eſſet impetus. (9) Olympii Jovis in Attica os ex ebore auroque conſtat, reliquum corpus ex luto & gypſo. ſupra cujus caput Horæ & Parcæ viſcun-
10) *Deus homo judicabit.* tur. quæ eſt quædam Dei & hominis imago, cui vitæ mortiſque judicium eſt creditum. (10) Matris Deûm

ſimu-

simulacrum, sua materia ac specie dignosci non poterat, velut quædam Deiparæ præfiguratio. (1) Boni eventus species erat pauperis habitu, dextrâ pateram, sinistrâ spicam tenens; quòd felicitas maximè inter homines miseros beet. (2) Divitiarum Deus Spartæ & cæci, & jacentis facie colebatur. (3) Justitia apud Ægyptios sine capite fuit; quòd sine respectu personarum esse debeat. (4) Dionysii seu Bacchi forma una barbati, altera cornuti, tertia adolescentis visebatur; quod alii ex vino sapiant, ut viri; alii sæviant, alii denique læti ac lepidi reddantur. (5) Mirumque quod de Memnonis statua proditur, hanc ut primum matutinis solis radiis illustratur, æris tinnitu speciem præbere loquentis. (6) Serapidis in Ægypto templum ita extructum erat, ut sol oriens os & labia illustraret. an quod aurora Musis & eloquentiæ amica? aut quod Deus per ortum solis nos alloqui & provocare ad laborandum videatur. (7) Ægyptii & Phœnices Diis singulas alas dedere singulis, ut & celeres esse significarent, & tamen à se nunquam, unâ scilicet alâ, discedere. (8) Saturno temporibus quatuor præfecto alæ datæ quatuor, sed remissæ binæ, oculique totidem, duo aperti, clausi duo: ut signarent, & in vigilia connivere, & in somno vigilare. (9) Illud mirum quod Rhodi supra 73. mil. signorum, nec pauciora Athenis Delphis atque Olympiæ fuerint: Romæ verò tantum statuarum, ut alter populus lapideus videretur.

1) *Deipara.*

2) *Felix inops.*

3) *Avarus cæcutit.*

XLVII.

4) *Justitia sine respectu est*

5) *Vini in ebriis effectus diversi.*

6) *Mane Deus venerandus.*

7) *Aurora labori favet.*

8) *Deus semper præsens.*

XLVIII.

9) *Deus ubique vigil adest.*

Domi quoque, ut *tradit Alex. l. 3. c. 7. ante fin.* & in loco celebri defunctorum imagines in memoriam posteritatis, plerumque cereæ, aut marmoreæ, aut æneæ, publico decreto erectæ sunt. Quòd & apud Lacedæmonios usurpatum, statuis aut columnis res gestas insculptas præferentibus. (10) Et has, ut *lib. 5. c. 24. memorat,* per atria domorum dispositas, summo honore festis præsertim diebus venerabantur, laureis sertis floribusque adhibitis; in exequialibus etiam pompis præferebant, ut luctum hoc familiæ decore solarentur, aliosque exemplis rectè factorum provocarent. (11) Sed & in his ad vivum repræsentandis laboratum est,

10) *Memoria posteritatis.*

11) *Exempla virtutum.*

 fuere-

I fuereque & olim & nunc magno in pretio, quotquot propius ad vitam quà pingendo, quà sculpendo accederent. Vide infra *de statuis*.

LIX. *INCVS* in fabrili officina res nota est, figura illius quadra firmitatem, (1) & sub crebris ictibus malleorum vis resistendi durationem & constantiam (2) in malis incumbentibus designat. Unde & proverbium illud in undique pressos est, *malleũ inter & incudẽ versari*. Fabula autem Homeri, quâ Jovem suspensæ ex aureo fune Junoni duas ex pedibus incudes appendisse memorat, aliud nihil est, quàm quod aerem igni proximum inferne terra & aqua docet coarctari. (3) Vide *Pier*. l. 48. c. 3.

1) Patientia
2) Constantia.
3) Aer inter ignem & aquam pressus

IVGVM, inter vinculorum genera, illud est, quod bobus imponi solet, in aratro aut curru copulandis. Unde conjugali conjunctioni symbolicè, (4) aut etiam servituti alteri, seu corporeæ sub principe, Domino, vel legibus, (5) seu spirituali sub carne, mundo, Dæmone, vel Deo in religione aptari solet. Leoni X. Pont. Max. hoc symbolum placuit cum Virgiliano hemistichio. Æneid. l. 5. *Superanda omnis fortuna ferendo est*. quo seculare hujus vitæ jugum respexit, alterum deinde Christi jugum respiciens, inscripsit, ex sacro textu, *suave*: ex ipsius dicto: *jugum meum suave est*.

4) Conjugiũ.
5) Servitus.

L. *LAQVEVS* ad captandum stringendumque factus, non hominibus tantùm; sed & Diis olim varia significatione adhibitus est. (6) quos Cupido explicat amorem, (7) quos Plutus avaritiam, (8) quos Diana venationem, (9) quos Minerva eloquentiæ vim designat. (10) Sed & ipsi Dii vincti. Mars, ut Pausanias, à Lacedæmoniis, vel quod illum sibi poscerent adjutorem perpetuò devinctum: (11) vel quod etiam ipso constricto, pacem. (12) Sic & Venerem Tyndarus ob seductas ab ea filias in vincula conjecisse fertur, (13) ut continentius illâ constrictâ viverent. Quòd casto dictum sit: *Compedibus Venerem, vinclis constringe Lyæum*. Idque à Lacombus etiam factitatum est, quod conjugum venerem intra unum torum adstringendam, (14) ut vult Pausanias, censerent. Arcades suos etiam

6) Captivitas.
7) Amor.
8) Avaritia.
9) Venatio.
10) Eloquentia.
11) Bellicosus
12) Pax.
13) Continẽtia

LI.

14) Castitas conjugalis.

Deos

Deos vinxerant Minervam pede obligaverant: tanquam quæ à Teuthi Deo suo læsa fuisset, dum hunc ad Græcos in bello Trojano studuisset abducere. (1) Nunquam igitur huic populo amica fuit. Dianam quoque offenderunt, cum pueri Arcadum juxta simulacrum ludentes repertum funem ejus collo injecerint, joco dictantes, se Deam suspendisse, (2) quos Caphyatæ, ubi id facinus patratum, lapidibus obruerunt, institutis quotannis sacrificiis, cum uxores eorum abortirent. Et Dædali statuis, ob artificium operis, tanquam abituris nisi adstringerentur, vincula injici solebant. (3) Ceterùm laquei occultati dolorē indicant, (4) querente David. *laqueum paraverunt pedibus meis.* Sed & laqueo supplices ad misericordiam obtinendam usos legimus, (5) ut cives Gandavenses Carolo V. supplices accidêre, venia defectionis impetratâ.

1) *Minervâ invitâ.*

2) *Numen irrisum.*

3) *Artificiosū opus.*

4) *Dolus.*

5) *Confessio supplex.*

LII.

LUCERNA in conviviis cubiculisque ad servandum lumen adhiberi consuevit. in qua candela, vel cera corporis, ignis vitæ, sensim corpus consumentis, symbolum est. (6) Ex hac aliam succendere, vitam, vel corporalem in prole, vel spiritualem in aliorum animis propagare est. (7) Lumen quoque alterius honori, ut Deo Sanctisque in templo ad aram succendere, est veluti suam illis vitā dedicare. (8) Sic Græcis φῶς tam vitam nostram, quàm lumen significat. Unde Hercules in Italiam veniens Saturni & Ditis sacra humanis fieri victimis solita mutavit, Deosque, ex oraculo quod ferebatur, non vitam, sed lumina poscere monuit. Hinc & saturnalia lampadibus succensis instituta sunt. Eandem immanitatem humanis victimis sacrificandi, Lycurgus apud Lacones alio invento subvertit, jussitque ephebos flagris ad sanguinis profusionem usque, ante aram Dianæ cædi: monens, aliud Deæ oraculo non postulatum, quàm ut ara humano tingeretur sanguine (9) Stultè huic sacrificio addicti Carthaginenses ab Agathole Siciliæ Tyranno pressi ducentos ex nobilissimis adolescentibus publicè immolarunt. (10) Ceterum ignis, ut inter elementa clarissimus, ita heroes nominis gloria illustres qualis S. Baptista, lucerna dictus, &

6) *Homo vivendo consumitur.*

7) *Propagare vitam.*

8) *Vitam suā dedicare.*

9) *Sacrificiū salutare & pium.*

10) *Sacrificiū impium.*

Docu-

L Doctores doctrina & sapientia eximii, Apostoli gentium instructores, aliique familiam suam luce virtutum factorumque illustrantes. (1) Est & laboris insigne lucerna. hinc Cleanthis, Demosthenis, & Epicteti lucernæ, etiam proverbio, celebratæ sunt. (2) Nec minus pietati, quin & majestati, divinitati atque æternitati designandæ servit. Nam cum sursum feratur, velut in pietate animus, Deum spectat. & Persarum Regibus prælatus majestatem designabat, (3) & in ara perpetuo alimento à Vestalibus enutritus, tam divinitatem (4) quàm æternitatem, quod crederent cum igne nunquam extincto perpetuum quoque fore Rom. imperium. Augures Sacerdotes, si in medio tranquilloque aëre inconcusso starent lumine, boni ominis loco erat. Talis est, qui à suis affectibus non concutitur animus. (5) Vide Pier. l. 46. c. 5. &c. Memorat strabo l. 9 Tægæ in Arcadia templum Veneris esse, atque in illo sub dio, patenti expositam aeri lucernam, quæ nullis ventorum flatibus pluviisque extingui potuerit, unde lychnus asbestus, seu lucerna inextinguibilis sit appellata, signum animi fortis atque inter adversitates inconcussi. (6)

LIII.

1) Doctrina: una virtute illustris.

2) Labor. Studium.

3) Majestas.

4) Divinitas

5) Tranquillus animus.

6) Constans in adversis.

LIV. *LVDVS*, & Lusoria instrumenta, ex arte varia sunt. A Lydis Herod. l. 1. Ludos ducit, quos, ait, ut sub Atys Rege asperrimam famem fallerent, diem unum ludendo traducere solitos, (7) altero verò comedisse ac laborasse. Latrunculis primùm Penelopes procos lusisse Athen. l. 1. refert, calculos inter se oppositos, velut in pugnam educendo, uno Penelopes nomine dicto, quem qui caperet victor haberetur. Ostracorum, seu testæ mittendæ ad lineam certam lusus, veteribus, præcipuè pueris placuit, ex quibus victi fugiebant. primusque ex victis captus Asinus dicebatur, qui projiciebat testam, ut Plato l. 7. de rep. hæc testa altera parte nigra referebat noctem : altera candida diem. Unde projiciens dicebat: *nox* vel *dies*. (8) Sphæræ lusus apud Græcos etiam frequens, quâ, qui vicisset, Rex; victus Asinus dictus, alterius mandata exequebatur. Pilæ seu folliculo, tam Romani, quàm Græci assuevère. hac juventus

7) Otiosi cibo indigni.

8) Adversa prosperis juncta.

ventus in campo Martio, & ipse Augustus Cæsar frequenter exercitatus est, ut *Suet. in vita.* Balista & arcu hodiedum exercere sese etiam Græcis Turcisque usitatum; non tam ut scopum tangant, quàm ut integros parietes telo penetrent. (1) Ludebant & pila æneâ, quâ vicit, qui maximum jaciendo spatium emensus est. Disci quoque jactu certam ferire propius metam, vincere erat. (2) In tesserarum lusu, quæ sexangulares erant, & ternæ olim jaciebantur, ter sex jacere, felicissimus erat jactus, qui venus dicebatur; tres verò solùm, infelicissimus, canis nomine. Talus, seu astragalus Græcis, differebat, quod duo latera rotundiora haberet, quibus non incumberet. Unde quaternario talorum numero hoc damnum pensabant. Eratque in his Venus, si singuli diversam jacentes faciem ostenderent. (3) Sed hi lusus, tanquam fortuiti solum, sub aleæ nomine vetiti fuere. Ceterùm Claudium Imp. his addictum lusibus refert *Alex.* l.3. c.21. etiam lusorium opus conscripsisse. Aliter tamen Scipio Africanus, conchas maris legendo remisit curas. Attalus Rex hortum pro deliciis coluit, nonnunquam fundendis statuis ocium occupavit. (4) Memoratur Alexander Severus per dies festos perdicum & catulorum pugnâ se oblectasse: & Amasis Ægypti Rex, post seria, morionem egisse; & magnus ille Agesilaus cum infante filio arundinem ascendisse. (5) Europus Macedoniæ Rex in ocio lucernas fabricavit, & Dionysius junior cura belli solutus plaustella, mensas, & sedes, mirâ arte compinxit. (6) Plura ejus generis lege apud Alex. l. c.

1) *Exercitiu militare.*

2) *Ludo victor.*

LV.

3) *Lusus fortunatus.*

4) *Otium honestum. Remissio in agendo.*

5) *Insanire in loco.*

6) *Otium in labore.*

LYRA cui Chelys cithara aliaque chordis tensa instrumenta symbolico significatu possunt sociari. De his aliisque musicis instrumentis ita Alex l. 2. c. 25. in fine. *Iones psallendi normam, & molles saltus primi invenisse traduntur. Itaque ingenuos pueros, etiam Senatorum filios, scholà egressos ad ludum saltatorium frequentes commeare, & cum crotalis, nervorumque ac tibiarum cantibus, ad numerum certo motu, psallere antiqua disciplina fuit.* (7) *Quod apud Græcos, Persas, atque Indos exquisita artis fuisse, Homero teste, probatur. Quare Epaminundas, & saltasse,*

LVI.

7) *Educatio levis.*

saltasse, & cantasse dicitur probè. Quæ etiam per genera & modos distinxêre. Vt podismus & siphismus modus, comus & tetracomus in hostium compressu fierent. 1) Pugnare per saltum. Affectuum incitatio. *(1) Ascoliasmus verò Baccho dicatus erat, ubi in theatro super utres obunctos uno pede saltant. Cantus & saltatio, Homero teste, convivii appendices sunt. Appius quoque Claudius vir triumphalis, & Gabinius, M. Cæcilius, & Licinius Crassus optimè saltare gloriæ duxerunt, sicut & fidibus sonare.* 2) Remissio opportuna. *(2) In tantumque honoris culmen apud Veteres Musica processit, ut illam sacris & publicis cæremoniis adhiberent, cùm in Deorum pulvinaribus & epulis, magistratuum fides præcinerēt. Et apud Græcos iidem Musici Vates & Sapientes erant : apud quos post cœnam circumferebatur Lyra, quam cum recusasset Themistocles, est indoctior habitus, Cimonque & Epaminundas, quod*
LVII. *fidibus scirent, antelati fuêre. Canebant etiam veteres ad tibiam clarorum virorum laudes & virtutes, tametsi principibus hoc fuerit probro datum.* 3) Non omnia conveniunt omnibus. *(3) Quare verbum Philippi fertur in Alexandrum, debere ipsum pudere, quod tam pulchrè caneret: Scipio Æmilianus Rom. juventuti, quòd in ludum histrionum ingenui pueri venirēt, & cum sambuco & psalterio canerent & psallerent: & Cicero Gabinio consuli studium saltandi, ut probrum, objectavit. Id quod Ægyptiis severa fuit lege inhibitum, apud quos pueri, nec palæstræ vacant, nec musicæ. Quod de Alcibiade proditur, qui musicam tanquam ingenuo indignam odio prosecutus fuit.* 4) Affectus diversi. *(4) Contra Pythagorei. nam tanti musicam fecere, ut excitarentur ad lyram, & quietem capturi sono invitarentur.* Græci inventorem lyræ & musicæ faciunt Mercurium, Hebræi Tubalem. Illi primùm in tres solum tonos acutum, medium, & gravem: uti annum in tres partes respondentes, æstatem, ver, & hiemem distribuerant. quod ut medius tonus ab utroque, sic ver quoque ex calore & frigore participet quibus nos, ut in anno autumnum, ita in tonis adjecimus tenorem. 5) Annus. (5) Ceterum Septem vocum discrimina, jam olim celebrata sunt, ternario numero. 6) Animus. (6) (qui in hominis anima tres ejus facultates repræsentat) cum quaternario (7) 7) Corpus. (qui corporis elemētis respondet)

sociato

M

sociato. Quare Phrynis cum novenis Chordis in lyra, (1) quasi totidem Musis ornare musicam statuisset, Emerepis Ephorus Lacedæm. duas bipenni chordas exscindens, inquit, *musicam ne depraves.* Habet autem illa chordarum hebdomas magnam cum hominis natura, & varietate congruentiam, (2) siquidem ille ut Pier. l. 48. de Lyra c. 11. notavit, septima in utero hebdomade mas aut femina formatur: septima post partum hora manifestum vitæ aut mortis argumentum adfert. post bis septem dies manifestum habet luminis indicium. Septimo mense dentes pullulant, post bis septem tutò sedet, post ter septem articulatè verba format, post quater septem incessum. post annos septem novis dentibus os vocemque firmat. post alterum septenarium pubescit, post tertium finem crescendi facit, & lanuginem spargit, quarto solidum robur assequitur. Quinto jam nuptiis à Platone habetur idoneus. Sexto rebus prudenter administrandis. Septimo intellectus judiciumque proficit, deficit corpus: quare olim hoc tempore à militia ad remp. donati rude, transire solebant. Est igitur humanæ vitæ septichordis lyra symbolum. Unde & Amphion, qui lyræ cantu (3) homines agrestes socians, ad Thebarum muros portasque excitandas commovit, septem has esse voluit. Sic & Orpheo feros homines cantu demulcentis adhæsit fabula, quasi feras arboresque, ut Amphion lapides, cantu movisset. (4) Merito igitur, disciplinæ civili, concordiæque paci amori que sive in matrimonio & familia, sive in urbe aut regno, sive in uno eodemque homine affectibus inter se compositis subordinatisque, sicut in lyræ aut citharæ fidibus convenit, hæc ludendi instrumenta symbolicè adhibentur. Sed Alexandrum *Plutarchus* ait, oblatam sibi Paridis lyram recusasse, quod illecebras has esse amatorios & forti viro indignas censeret. (5)

1) *Musæ novem.*

2) *Homo. Vita humana*

LVIII.

3) *Affectuum moderatio.*

4) *Disciplina Concordia. Pax. Amor.*

5) *Amatoria illecebra.*

MENSÆ primum ex acere, fraxino, aut quercu, denique ex citro, ebore, ac testudinum corticibus vestitæ fuére. Tori etiam, seu reclinatoria mensis apposita

LIX.

M

posita strammei viminteque primùm, postea ex ære auro gemmisque fulsêre. (1) Heliogabalus præter hæc
1) Luxus.
argenteas esse mensas voluit. Sic & in apparatu ciborum, à summa tenuitate ad supremum luxum Romani processêre. Primò apparatus totus puls erat, quæ etiam panis vicem implebat. In solemni epulo mensæ duæ, altera carnium sine omni condimento, al-
2) Frugalitas
tera pomorum, & hic apparatus finitus. (2) Prandium & cæna in propatulo erant, quæ in secreto agere
3) Lucem amant ingenui
ignominiæ deputatum est. (3) quod apud Lacones Lycurgus etiam lege caverat: nisi hiems focum requireret. Ovum cum melle initium mensæ erat, mel
4) Initium & finis.
cum pomis claudebat. (4) Græcis in fine linguas igne tostas, velut autoramentum colloquii subsequentis
5) Colloquiũ. à mensis.
dare usitatum. (5) Platonis bellaria fuere ficus, cicer, faba, myrti baccæ, & ex fago glans prunis tosta. Epicurus, ut *Alex.* l. 3. c. 11. voluptatis assertor, hanc in
LX.
tenui magis victu, aqua polentâ & pane hordeaceo victitans, quàm lautitiis censuit occupandam. (6) Phi-
6) Adulatorum cibi.
linus non nisi lacte, Moschus Antimolus solis causeis vesci solitus est. Idem l. 5. c. 22. tradit, quod, ut gulam falleret, Heliogabulus parasitis in secunda mensa quandoque cereas dapes, lignea vel eburna,
7) Voluptas in frugalitate
sæpe fictilia, aut marmorea exhibens illuserit. (7) Ad convivia non pauciores olim tribus, nec plures, quàm novem, intra Charitum & Musarum numerum, adhiberi vulgo consueverant. L. Verus Imper. primus cum 12. accubuisse fertur. In symposio Platonis octo conveniunt & 20. Carmani convivæ seorsim suis in mensis erant singuli, ut cum hodie Imperator & Electores solemni epulo consident. Cretensibus accubantes vesci instar magni criminis erat, ita-
8) Gula non vacandum.
que stantes epulabantur. (8) De Terentio Varrone & Hannibale legitur, post afflictas res, stantes cænasse. Spartanis communia erant divitum pauperumque con-
LXI.
vivia, festisque diebus, quos phiditia dicebant, nigrum jus & panem igne duratum apponunt, Regique plus tantum obsoniorum est præbitum, non satietatis gratia, sed ut collato obsonio honoraret,

M

ret, quem voluisset. (1) solebantque excellentium virorum laudes, & ignavorum scelera ad lyram inter epulas bas canere, quæ dicebant scolia. Par ferè ratio apud Athenienses in celebri epulo, quod syssitiam vocabant. Cretenses ejusmodi comessationes andria, Persæ titthenidia, Græci τελίαν Syri grammatias dixêre. Ceterùm primò, ut Ælianus notat, Atheniensium communis cibus ficus: Arcadum glans: Indorum calami: Carmanorum palmæ: Meotiorum Sauromatamque milium: Persarum cardamum ac Terebinthus. Inter epulas & pocula primùm libare Diis dapes, & benè precari convivis, prisci moris erat. (2) Romani & Græci ciborum particulis, & vino in ignem conjectis libabant. Laribus sal cum pane & caseo, pro pulmentario cessit. Primum quoque calicem Jovi olympio, alterum heroibus tertium servatori Jovi miscebant. Cum purum biberent, Jovem sospitem, ne temulentos redderet, advocabant, cum dilutum vinum Jovem Servatorem. (3) Persarum Reges ante cibum de modestia disputabant, ante sacrificium de justitia, ante bellum de fortitudine. Sed hæc instituta luxus denique corrupit in abundantia. Festis diebus cœpere epulari coronati, corollis ipsa redimita sunt pocula, & mensarum ministri, ferculis etiam cum tibicine & cantu illatis. (4) Heliogabulus viginti duo fercula ingentium obsoniorum una cœna admisisse fertur. Caligula centies sestertiûm uno die cœnavit: nonnunquam ad ostentationem aureos panes, & obsonia apposuit, amicis velut ad Midæ cœnam invitatis. (5) Vitellius ipse helluo incomparabilis, unâ quondam à fratre cœna exceptus est, in qua duo millia lectissimorum piscium, & septem avium apposita. (6) Ipse contra patinam unam, quàm Clypeum Minervæ dixit, immenso sumptu instruxit, cui proxima Æsopi patina sexcentis sestertiis æstimata, in qua aves vocales apposuit. Sed de his aliisque vide Alex. l. 5. c. 22.

1) Temperantia.

2) Gratia Deo ubique debita.

3) Deus ad omnem actionem invocandus.

4) Luxus.

LXII.

5) Illusio in fame.

6) Gula servire.

M c. 22. & l. 6. c. 6. ubi in epulo triumphali à Jul. Cæsare uno die 22. millia tricliniorum instructa fuisse regifico apparatu memorat: Tiberium etiam quandoque mille mensis cœnasse. Vide & Palæstrum meam Styli lib. 4. cap. 37. Quibus ex Philost. l. 3. cap. 8. adde, quod Jarchas Brachmanum Antistes mensas confecerit ἀυτομάτους seipsis mobiles, ut hospitibus admissis hæ ultro jam dapibus refertæ occurrerent, in quibus pueri à Cyathis ex ære nigro fabricati adstarent, qui convivis aquam vinumque miscerent. (1) Turcæ contra mensas habent coriaceas, quæ rotundæ ansatæque, tanquam marsupia contrahi, & quovis facilè transferri possunt.

1) Obsequiũ inexpectatũ.

LXIII. *MODIUS.* mensuræ genus est quod quatuor Chænices complectitur, duo & viginti sestertia, medimnum facit apud Athenienses septuplex. (2) Medimnus autem duas amphoras & 90. Sextarios parit, amphoræ dimidium urna, sextarii hemina est, vel coryla, hæc decem unciarum erat. ut *Alex.* l. 2. c. 20. Hic plenus abundantiæ, (3) vacuus inopiæ signum est, terebratus profusionis. Lepidum hoc, quod *Philostr.* memorat, Indos modium aureum in mare demersisse, quo illud dono pacarent, modumque ponerent, ne terras devastaret. (4) Sed quis est, qui *ponat mari terminos suos* præterquam Deus? & quis mari immenso, quod modio stringi nequit, quam Deus similior. (5)

2) Modus rebus adhibendus.

3) Abundantia.

4) Inopia.

5) Donum irritum.

I XIV. *MONETA.* sic dicta videtur, quod signo publicè impresso moneat fidem subesse metallo. (6) hujus cudendæ jus ad Principem spectat, & cui is concesserit. Abraham jam Gen. 23. argentum probatæ monetæ publicæ pro sepulchro obtulit. Corrumpi potest, vel in materia impura, vel in pondere detracta, vel in forma aliena, quod facere capitale crimen est. (7) Eleganter Chrysost. Numisma Cæsaris aurum est: numisma Dei homo. Olim apud mul-

6) Deum homo non capit.

7) Fides publica.

multos gentes moneta, vel incognita, vel proſcripta. M
Ita Lycurgus ſua lege à Lacedæmone aurum argentumque cuſum proſcripſit, ferri rudis maſſa ſuffecit. (1) Maſſyli pecora pecuniæ loco habuére. Britanni permutatione negotiabantur. donec nummi variis imaginum inſignibus, de quibus ſupra l. 3. cap. 30. uſurpati ſunt. In nummis *as* medium æquabat ſtuferum, decem aſſes faciebant *denarium*, vel *drachmam*. quarta pars denarii erat *ſeſtertius* (ſed mille ſeſtertios æquabat unum *ſeſtertium*) quatuor drachmæ unum faciebant *ſiclum*, ſive *ſtaterem*, aut *tetradrachmum*, æquabat autem ſiclus argenti, quatuor regales hiſpanicos: auri (quod duodecies valore majus) ſiclus quatuor coronatos, ſive aureos francicos, qui ſinguli unius drachmæ cenſentur. Duo ſicli unam faciunt *unciam*: viginti quinque ſicli *minam* Atticam, ſeu Romanam, ſexaginta Hebraicam. Sexaginta vero minæ Atticæ faciunt *talentum* Atticum, quod eſt dimidium Hebraici. Talentum itaque apud Hebræos continet 300 ſiclorum, uncias 1500. drachmarum 12. mil. minas Heb. 60. Atticas 120. libras Rom. 125. Quare apparet qualis à Davide pro templo 1. Par. 22. 14. relictus ſit theſaurus quando centum mil. talenta auri, hoc eſt mille ducentos milliones aureorum Francicorum reliquit. Quæ ex *Villalpando* paucis juverit obſervaſſe.

1) *Avaritia pbniti.*

MOLA ſeu Molendinum, duplici lapide, velut animæ corporiſque in hac vita commercia in operando exprimit. (2) Quædam autem molendina ventus, quædam aqua impellit; ut alii hominum timore, alii ſpe ac favore ad agendum impelluntur. Uti rurſum molendina, vel nimium otium, vel nimium conſumit negotium. (3) ita & hominem. Durant utrobique mediocria. LXV.

2) *Corporis & animæ in operãdo ſocietas.*

3) *Moderata durant.*

N

1) Homines in mundo jactantur.

NAVES in mari,(1) aliæ biremes,aliæ triremes &c. à remorũ dicũtur numero & ordine,quæ& actuariæ sunt, aliæ rostratæ,seu æratę à rostris æreis,Hippagines quib. equi ferũtur. Celoces à celeritate. Prætoria dicitur præcipua,quod Prætorem excipere solita.Lembi piscatorii sunt. Anacharsis percontanti, quæ naves tutissimæ essent? Respondit quæ in sicco adhuc sunt collocatæ. Navis una Lusitana Victoria dicta est, quæ totum orbem circumeundo emensa fuerat. (2) Celebrata est navis Veneta Bucentaurus, quam aiunt per Sebastianum Zianum ducem Venet.an.1177.ut pro pace facienda Pontificem & Fridericum Barborof. Imper. exciperet, tanta magnitudine & elegantia fabrefactam,ut cum his Principibus universum Senatum superiori possit tabulato excipere, interque columellas à prora ad puppim auro præfulgida collocare.(3) Ad proram justitiæ simulacrũ ense& bilance conspicuum eminet,purpureo opertorio funib. illagato vestitur,variis hinc inde scutis exornata, de qua *Iustin*.l.14.*hist*.*Ven*.Sed ut hæc,ita maximę quæque naves parum navigationi,pugnisque etiam maritimis idoneæ sunt. (4) Experti iidem id Veneti fuerunt, in nave maxima ac sumptuosissima, quam, Galeonẽm dictam, incredibili tormentorum apparatu, sex passuum millibus ab urbe contra piratas maritimos collocarunt,sed & vi ventorum & aquarum mole denique obruta undis hausta. Talem & Franciscus Rex Gall. & Angl. Henricus VIII.æmulatione quadam & contentione de magnitudine excitarunt; sed quarum utraque in undis esset intractabilis. Philippi Regis contra Catharinam Angliæ Reginam educta classis mole sua inter tempestatem potissimum succubit. Veteres turritas in prælium naves educebant, (5) quales Antonius contra Cæsarem in Actiaca pugna, sed Cæsar coronatas,ut solebant,post victoriam naves habuit. (6) Memorabilis illa navis fuit Æetæ Regis ex Ægypto Trojam petentis,quam insulæ in modum, hortis etiam ad voluptatem consitis,præter aulam triclinia & lavacra, instruxerat; sed quæ aliis minoribus facilè eluctantibus,maris ventorumque denique ludibrium & rapina fuit, (7) ut Max.

2) Victor mũdi.

3) Salus reip.

4) Corpus animam gravans.

II.LXV.

5) Pugna navalis.

6) Victoria.

7) Fortuna splendida sed vitrea.

N

Max. Tyrius latè describit diss. 31. Ceterùm apud symbolicos velum Navis pandere, est vel laborem aggredi: (1) vel favorem ceu ventum, occupare: vel pericula adire. Clavum tenere, est moderari ac regere. (2) Est & navis in portu salutis ac felicitatis signum. Et illud quidem singulari Athenis causa, quod ob Thesei, felici navigatione Colchica persuncti, memoriam, quotannis navem Delon Apollini munera votiva deferentem destinarent, quo tempore non licebat quenquam publicè interficere. Iam quod Ecclesia Apostolica, à naviculariis primum regi cœpta, navi comparetur, (3) longa usurpatione & vulgari constat versu:

Fluctuat, ast nunquam mergitur ista ratis.

1) *Laborem aggredi. Periclitari.*
2) *Regere.*
3) *Ecclesia.*

CAPVT LXXVIII.

IMAGINES ARTEFACTORVM, usque ad finem.

ORGANVM Græcis instrumentum in genere significat, sed jam usus obtinet, ut pro musico usurpetur. Jubal autem organi & citharæ repertor dicitur Genes. 4. hoc singulariter Deo jam olim in Concilio Senonensi ut constat *tit. de decret mor. c. 17.* dedicatum fuit, ideóque profanæ ab illo cantiones proscriptæ, tibiis autem inter se minoribus majoribusque aptè congruentibus, quales diversos in Ecclesia Christi ordines hominum esse convenit (4), est concinnatum, ita ut mutuò consonent, & servitium simul præstent atque accipiant (5) Plerumque vento impletum, nonnunquam tamen simul aqua (ut hydraulicum) resonat. ut noverimus tam in adversis, quam prosperis Deum esse laudandum. (6) I.

4) *Diversi in Ecclesia hominum ordines.*
5) *Concordia, Auxilium mutuum.*
6) *Deus in omni forte laudandus.*

OBELISCVS quadrata unius lapidis mole sen-

P

1) Recta intentio ad Deum.

ſim in acumen deſinente, ad magnam altitudinem ſurgebat, (1) qualis etiamnum in Circo Maximo Romæ ſpectatur qui 88 pedum eſt, à Sixto V. Pontif. Max. erutus alter erectusque in area Apoſtolorum an. 1587. Præter quem alii duo, alter Conſtantii Imper. qui fuit pedum 112, & alter pedum 82 Auguſti Cæſaris, ut inſcriptiones docebant, ab eodem eruti, ille in Laterano foro, hic in agro ſeſſoriano ante baſilicam S. Crucis, utrique cruce ſupernè inſignes excitati rurſum fuere. Notis hieroglyphicis ferè ſolent inſculpſi quibus Regũ vota memoriamque exprimebant, qualis ille quem ſuperioribus annis Innocentius X Pont. ex Pamphiliis in circo agonali erexit, rariſſimo notarum ejus interprete P. Athanaſio Kirchero. Fuerunt hi olim obeliſci digiti ſolis dicti, quod radiorum inſtar in ſolis honorem excitarentur. (2) Unde Auguſtus ſubacta jam Ægypto obeliſcum primum in campum Martium tranſtulit, qui loco indicis per umbram horas in vaſtiſſima area lineis æreis per Manilium Mathem. in ſtrato lapide diſtinctas, cum dierum incrementis decrementisque, deſignaret. (3) ut Plin. l. 36. c. 10.

2) Honor Deo ſoli.

3) Temporis ratio habẽda.

II. *PAPYRUS* in Ægypto planta eſt, quæ inſtar ſalicis, in locis paluſtribus & margine fluviorum naſcitur, ex cujus foliis acu diductis membranæ ſcriptioni idoneæ eruebantur. Unde & noſtra charta papyri nomen trahit. (4) Ex ligno, quod decem cubitorum mole excreſcebat, parabantur naves. Ex cortice verò interiore, vela, ſtragula, funesque ac veſtes: crudum quoque decoctumque ejus ſuccum mandere (5) *Plin.* l. 13. c. 11. tradidit. Sacerdotibus etiam hinc calceos ſumere uſitatum. Quare hac ſpecie arboris papyrus propoſita, & antiquitatis ſymbolum eſt: (6) & victus parci, ſed tamen ſufficientis. Si illa quæ hodiedum in uſu eſt charta, ſine notis literarum explicetur, vel candidi & innocentis animi, rudis tamen: (8) vel indifferentis capacisque ad omnem ductum, eſt argumentum. Si notis ſignetur, (9) memoriam denotat, permanſuram. *M. Varro* tamen apud *Plin.* ib. teſtatur, ante conditam ab Alexandro Mag. Alexandriam, in palmarum foliis incognita ad-

4) Fragilitas hominis.

5) Arte & induſtria proficere.

6) Antiquitas.

7) Victus.

8) Rudis ſed docilis.

9) Memoria perpetua.

ta adhuc charta scriptitatum, deinde in quarundam arborum libris seu corticibus, postea publica monumenta plumbeis voluminibus, mox & privata linteis confici cœpta, aut ceris. Pugillarium verò usum apud Homerum etiam inveniri constat.

III.

PECTEN sive pro illo qui hominibus servit, & corrigendi errores, (1) seu turbata ordinandi, (1) comendique muliebriter est symbolum. (2) Unde parum cultis, & mollibus tribuitur. Quare viro offerre pectinem est alterutrum exprobrare.

1) *Errores corrigere.*
1) *Ordinare turbata.*
2) *Mollis educatio.*

PERPENDICULUM rectitudinem ex suo instituto designat. Quare ad amussim seu perpendiculum est rectè perfectéque fieri. (3) Si operi perfecto adhibeatur, examen denotat.

3) *Perfectio operis.*

PHARETRA apud Adamantium cor est, sagittæ consilia & cogitationes, arcus os & labia. (4) sic David ps. 10. *paraverunt sagittas suas in pharetra* &c. *Exhausit pharetram*, de illo dicitur, qui deficientibus argumentis & verbis hæret, ut *pharetram implere*, est argumenta confutationi colligere. (5)

4) *Cor, cogitatio & verba.*
5) *Confutare argumentis.*

IV.

PICTURA & PICTORES olim in pretio fuêre. Hæc *tanti* ait Alex. l. 2. c. 25. *per Græciam studii fuit, ut pueros ingenuos picturam, tanquam præcipuam liberalium artium inprimis edocerent Magistri, perpetuo interdicto, ne ad illam mancipia admitterentur: indoctusque, & omnium postremus habebatur, quisquis hujus artis nescius, aut expers foret* (6) Appelles Cous hac arte excelluit, diligentiam jungens operi, ut illi *nulla dies* abiret *sine linea* (7) ut Plin. l. 35. c. 10. Alexandrum Mag. fulminigerum in templo Ephesinæ, pretio 20. talent. pinxit, cujus è tabula cum fulmine manus eminere viderentur, *ut diceretur, duorum Alexandrorum, alterum Philippi nullis viribus vincibilem, alterum Apellis nullo artificio imitabilē esse* (8) Porrò Alexander ipse vetuit, ne ab alio pingeretur. Idem Apelles cum ad Regem Ptolomæum Alexandri in Asia successorem sibi alienum, per aulicum impostorem, tanquam invitatus venisset, indignanti Regi & autorem inquirenti, cum titione ex foco arrepto, ita repente depinxit, ut Rex agnosceret (9) Antigo-

6) *Doctus.*
7) *Diligentia.*
8) *Excellentia operis.*
9) *Imitatio felix.*

P

tigonum Regem monoculum obliqua talem pictura
1) Vitia obtegere. finxit: ut & vitium lateret, & scitè expressus esset. (1)
Venerem Cois moriens imperfectam ex parte reliquit,
sed quam nemo artificum supplere posset: ut ipsa im-
2) Defectus laudabilis. perfectio verteretur in gloriam. (2) Certamen illi cum
aliis pictoribus, de equo aptissimè exprimendo susce-
ptum erat: quando propositis denique palam tabulis,
V. soli equo Apellis adhinnire equi visi sunt. (3) Protoge-
3) Iudex incorruptus. nem celebrem in Rhodo pictorem invisens, cum domi
non reperisset, arrepto in officina penicillo lineam in
tabula duxit subtilissimam, reversus Protogenes Apel-
lis manum agnoscit, subiicitque lineam illâ subtilio-
rem, Apelles rediens seque vinci erubescens, tertio co-
lore lineas secuit, nec reliquit subtilitati majori locum.
4) Subtilitate vinci. (4) Ita digressum consecutus Protogenes omni huma-
nitate domi excepit victus victorem, mansitque huic ta-
5) Iudex imperitus. bulæ inter peritos existimatio summa, inter imperitos
artis nulla, quod à nuda tabula non discernerent. (5)
asservata Romæ in domo Cæsaris, simul cum illa incen-
dio correcta periit. Alexandrum Magnum Apelles in
officina de coloribus picturisq; disserentem monuit, ut
6) Audere supra vires. taceret, ne pueris risui esset. (6) Protogenem casus ju-
vit, cum spumam canis (quem Jasylo seu Baccho suo,
septem annis elaborato addiderat) frustra diu conatus
esset penicillo exprimere, tandem indignans impacta in
os spongia, ceu deleturus laborem, scitissimè expressit.
7) Fortuna sæpe juvat. (7) Similis & Neoclem successus in spuma equi spongiâ
8) Artes venerari. impactâ secutus dicitur. Propter hunc Ja'ylum Rhodo,
quam occupare vi poterat Demetrius Rex pepercit, (8)
quando & ipsum Protogenem ante muros in suburba-
no Rex pingentem deprehendens, quæsivit: Quâ fidu-
ciâ veniente hoste substitisset? ipso respondente: Scire
VI. se Regi bellum cum Rhodiis, non cum his artibus su-
sceptum esse. Hæc *Plin.* l. c. quibus *Strabo* l. 14. addit,
Satyrum à Protogene juxta columnam stantem omni
arte studioque elaboratum, cui παρέργως perdicem in
9) Ornatus nimius perdit. columna adjecerat, (9) quàm cùm potissimum admira-
rentur homines, perdices etiam aliæ accurrerent acci-
nerentque,

nerentque, sustulit: ne gratiam potissimo operi minus adimeret. Idem pene Zeuxidi evenisse *Ælian.* l. 4. memorat. Puerum enim uvas portantem adumbravit, cumque in eo laborasset præcipuè, uvæ plausum tulere, quod aves, despecto quem vereri debuissent puero, ad uvas carpendas adhærescerent. (1) Helenam tantà expresserat elegantia, ut cum omnes ad videndum properarent, nullos nisi certo persoluto pretio admitteret. Hinc picta hæc Helena Græciæ Scortum appellata est. (2) Sed Plin l. 35. c. 9. tradit, eò denique opulentiæ pervenisse, ut aureis intextum palliis literis nomen ostentarit, picturasque suas tanquam pretio inæstimabiles gratuito tantùm munere offerret. (3) Ita Alcmenam Agrigentinis, Pana Archelao obtulit. Penelopæ suæ gloriabundus subscribit: *Facilius invidere, quàm imitari est.* (4) Aliam Agrigentinis pro Junonis Laciniæ templo facturus tabulam, formosissimas tota Græcia puellas legit, ut arte naturam exprimeret. (5) Parrhasius Zeuxidis æmulus ex Epheso cum in certamen venisset, illo proferente uvas, quas aves deceptæ peterent: tabulam cortinam præ se ferentem pictam obtulit, jubet igitur Zeuxis cortinam submoveri, ratus picturam latere, cumque se deceptum rei verisimilitudine videret, cessit palmam: quòd ipse aves; Parrhasius fefellisset homines. (6) Floruit & Timanthes Zeuxidis tempore, qui Iphigeniam ad aras stantem, cum amicis exhibens, cum in his mæstis omnem tristitiæ imaginem consumpsisset, patris, cui excellens mœror debebatur, vultum texit, quod scitius non posset, quam tegendo exprimere. (7) Sic & Cyclopis magnitudinem in minore propositurus tabula Satyros addidit thyrso pollicem ejus metientes. (8) Hæc *Plin.* c. 10. Addit *Plutarchus in Pericle* Agatharchum id ætatis pictorem certasse cum Zeuxide, cumque is morosè tabulis perficiendis inhæreret, (9) culpanti id Agatharcho respondisse: *se pingere æternitati.*

1) *Cura minimorum.*

2) *Forma illecebrosa.*

3) *Operis boni pretium.*

4) *Inimitabile.*

5) *Exempla diversorum juvant.*

VII.

6) *Astutum fallere difficile.*

7) *Mœror ingens.*

8) *Christus. S. Biblia.*

9) *Laborare æternitati.*

Theon egregius quoque pingendi artifex, cùm armatum hostes invadentem expressisset pathetice expositæ ad æstimationem picturæ tubicinem addidit, militari

P

tari prælio aptum carmen præludente. (1) Timomachi Byzantini tabulas Ajacem & Medeam complexas Cæsar Dictator 80. talentis redemit, (2) & in templo Veneris genitricis collocavit. *Plin.* c. 11. L Manlii musca in pariete depicta commendatur, ut quæ etiam araneos insidiantes falleret. (3) Apud hunc cum Servilius fortè cœnans animadverteret deformes filios; non similiter, inquit, Manli fingis, & pingis. (4) Non mirum, respondit ille: *nam pingo in luce, non fingo.* Macrob. in *Saturn.* Turpilius Rom. eques læva pinxit: minutis tamen tabellis excelluit *Plin.* l. 35 c. 4. Amulius Minervam pinxit, quacunque aspiceretur aspectantem. c. 10. Constantinus Imper. honori duxit, quod picturis à se laboratis victum sibi parasse posset ( ) *Sigeb. in Chron* Ctesilochi Apellis discipuli opus, petulans fuit Jupiter Bacchum inter manus obstetricum ex femore pariens. (6) *Plin.* 35. c. 11. Sic Galaton pictor Homerum finxit evomentem, reliquos verò Poëtas juxta haurientes vomitum. (7) Ælian. l. 13. Cum Archelaus Rex Macedoniæ variis à Zeuxide picturis domum exornasset, variique icciteo ad has videndas proficiscerentur. Multi, inquit Socrates, domus Archelai causa Macedoniam petunt, Archelai ipsius videndi nemo, (8) *Ælian.* l. 14. Hæc ut symbolis potissimum idonea huc retuli. Plura *Plin.* l. c. daturus est.

1) *Laus propria.*
2) *Hominis pretium.*
VIII.
3) *Fraus laudata.*
4) *Dissimilis sui.*
5) *Labore suo vivere laudabile.*
6) *Labor indignus.*
7) *Imitari turpia.*
8) *Opus Domine melius.*

LX. *PILEUM* Libertatis symbolum esse novimus. (9) Hinc apud Rom. olim donari pileo, erat libertatem accipere. Græci etiamnum hoc signo nobilitatem profitentur. (10) Et fortè hinc mos fluxit, ut Magistri Doctoresque pileo ornentur. Olim tamen in sacris, ludis, saturnalibus, & militia moris fuit plerisque pileatos incedere, quod illa non nisi ingenuos liberosque decerent Unde & Sacerdotes pileati erant. Peregrinis, ægris, senibusque id commodi gratia indultum fuit. Servi dum pileum sumerent, pilus capitis emancipandi, radendus erat. In labaris Theodosianis semivir eminens, dextrà lorum, velut ad captivitatem, sinistrà pileum, tanquam ad libertatem provocans, ostentabat. Brutus cum Cassio occiso Jul. Cæsare pugiones duos, medio

9) *Libertas.*
10) *Nobilitas*

cum

cum pileo in numis proponebant.(1) unius cæde libertatem partam statuentes. Apud Garamantas ut *Pier.* l. 40.c.12. sine margine pilei,ex struthionum ovis dissectis,ideóque ex singulis bini conficiuntur, quo tegumento exultant. (2) Janizari Turcarum,pro galea tegumento capitis utuntur laneo, ita densis arctatisque filis stricto,ut acinaci sit impervium.

POCULA ad potum reperta,pro quibus nuda manus suffecit Diogeni abjecto vasculo, quando sic vidit puerum bibentem, (3) suffecit & Regibus militibusque sæpe in necessitate, ut & Neroni in fuga turbidam hauriente.(4) Cornibus multos pro poculis usos supra docui. Philistratus in Apoll. l.3.c.1. memorat juxta Phasidem fluvium reperiri asinos,qui unum in fronte cornu gerant, quo cum elephantis audeant congredi,ex hoc pocula confici adversus venena, ceterosque morbos,eo,quo quis hinc biberit, die valitura (5) Struthionum quoque ova teste *Plin.*l.10.c.1.apta poculis eboris speciem referunt. Ex variis deinde lignis usitata,in quibus illud hederaceis est proprium, quod hydropolas vino aquam miscentes prodant,cum, ut Cato de re rust.c.10. observat, vinum aquæ consortium fugiens per poros,aqua densiore remanente, expiret. (6) Ceterum in usu pretioque olim habita, quod ebrietati suo frigore resisterent. Confecta ex taxo pocula, vinum quantumvis suave & salubre inficiunt.(7) ut Plin. l. 15. c.2.notavit. Posthæc ad figlina, murrhina (nos Porcellana dicimus) vitrea, crystallina, per omnem formam,& sæpe obscenam, ducta, postremò & argentea aureaque & ingentis sæpe capacitatis pocula deventum est,quæ Germani nonnulli in sanitatem cujusquam propinata,nefas ducunt,etiam cum propriæ sanitatis periculo,respuere. Quæ lex est podagrâ chiragrâque dignissima. Lutherus,ut non illepidus ita strenuus compotator,vitrum decumanum ac celebre habuit, quod triplici corona distinctum Catechismum suum convivali joco, in orationem dominicam, symbolum fidei & decem præcepta distinctum,nuncupabat. Hoc fidelibus omnibus hospitibus hauriendum esse dicebat, ipse exemplo

ante-

P

1) *Vi libertatem quærere.*

2) *Tegendum magis caput, quam ornandum.*

X

3) *Natura pauca sufficiunt.*

4) *Sitis condimentum.*

5) *Calix Eucharisticus.*

6) *Conscientia bona. Syncerum judiciũ.*

7) *Societas infecta inficit.*

λ I.

8) *Pro & contra sanitatẽ.*

P

1) *Fides Lutheri.*

antegressus. (1) Quod si quib. ad primum alterumque annulum hærere contingeret, hos symbolum aut præcepta capere posse negabat. Magni me hospitalisque quondam viri mensam peregrinum accedere memini, quando pro salute argenteus crater allatus est, quem cum mensa non posset capere, juxta me in solo constitutus humeros propemodum sedentis æquabat. Capacitatem tamen tenuiori scypho inserto arctabat. Vix utroque annisus brachio sine ministri ope ad os levabam. Humanitas hæc erat offerentis præcipua, quod pro libertate haurirem. (2) Numerus bibendi ternarius olim celebris pro numero Gratiarum quem Augusto Cæsari usitatum scribit *Sueton.* ubi largius se invitarent, ter tria, pro numero Musarum, placebant. Erat enim impar numerus bene ominatus. Unde Ausonius.

2) *Hospitalitas Germana*

3) *Religio potantium.*

Ter bibe, vel toties ternos, sic mystica lex est. (3)

XII. Solebant & Veteres Græcorum tres in mensa crateres statuere, Mercurio primum, alterum Gratiis, tertium Jovi servatori sacrum. (4) Rari exempli mos Scytharum fuit, quibus inter pocula craniis humanis uti placuit. (5) Ruthenorum Princeps Svatoslaus *ut Sigism. Baro de rebus Mosc.* memorat, Curetis Piczenigorum Principis abs se interfecti cranium, auro circumdatum, pro cratere habuit, cum inscriptione: *quærendo aliena, amisit propria.* (6) Elisabetha Angliæ Regina seculo proximo Essexiæ Comitis à se interfecti craneum exhibuit Bironio legato Henrici IV. Gall. Regis, cum admonitione, caveret exemplum. (7) Non cavit: nam haud multò post proditionis suspectus pari sorte occubuit. Uterque aulicorum facilè princeps. Juvat & inter pocula regalesque dapes mortis venturæ memoriam non deponere. Et Athenienses in populo reis cicutam offerebant. (8) Talis calix patientis Christi.

4) *Pietas potantium.*

5) *Mors in epulis quoque.*

6) *Memoria vindictæ.*

7) *Exemplū pœna.*

8) *Calix fatalis.*

XIII. *PYRAMIS* à græco πῦρ, hoc est, igni sic dicta, quod in modum ignis sensim in acumen ascendendo desinat, argumentum rerum creatarum unum Deum

tanquam

Q

tanquàm finem principiumque rerum spectantium. (1) Est & duratione sua quoddam immortalitatis symbolum. Quare Ægyptiorum Reges his, immensa lapidum mole surgentibus, quales etiamnum tres præcipuæ magnitudinis juxta Cayrum metropolim visuntur, post mortem se condi voluère (2) Bellonius ipse oculatus testis l. 2. observ. c. 42. unam illic tantæ molis esse asserit, ut si quis sagittarius per extrinsecos ejus gradus in apicem (aliquot hominum capacem) enixus, sagittam omni contentione vibret, hæc extra pedem ejus non concidat. Singula illius latera, quæ sunt quatuor, in basi 324 passus continent. Ducentos & 50 in altum gradus, quorum singuli quinque pedum essent, numerabat. In hujus medio, quod per angustum patebat aditum, quadratum aliquod cubile, pro recipiendo defuncti cadavere repertum, vacabat, in quo, licet cedriâ & nitro condita essent mortuorum corpora, sensim tamen evanuerunt, in cineres dissoluta. (3) ut jam nil nisi moles inanis sit.

1) Deus finis omnium.

2) Ad Deum post mortem tendimus

3) Intereunt sub sole omnia.

XIV.

QVADRATVM stabilem, quocunque vertas ex figura, locum occupat. (4) Unde qui fortunam olim volubili in globo, Sapientiam in quadrato locabant; quod illam mobilem, hanc inconcussam sentirent. Quin Mercurium Sapientiæ magistrum quadrati lapidis figura expressum Hermetem vocabant. Apud Arcadas ipse Jupiter Deorum supremus hac formâ expressus, ob constantem sententiam placuit. (5) Virum rectum probumque Arist. l. 1. Eth τετράγωνον quadratum appellavit. (6) Placuisse hanc formam Alexandro VII. Pont. Max. legato quondam ad pacem Monasterii generalem scio, qui cubo-quadrato inscripserat: *qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter*, quo fucum à ✠ omnem abesse est protestatus (7) Et ipsa olim Roma hac specie primum excitata fertur. Unde Ennius: *Roma regnare quadrata*, quæ circa Palatinum montem excitata, tribus constitit portis Carmentali, Mugonia, & Pandana: hâc, ut ex ipso patet nomine, semper apertâ. Alexand. l. 4. c. 16. Sed & aras Deorum quadratas fuisse idem c. 17.

4) Sapientia constans.

5) Sententia invariabilis.

6) Iustus & tenax propositi.

7) Syncaritas

R

observavit, quod existimarent Deos syncero constantique cultu delectari.

XV. *RETE* piscibus capiendis aptatum, ante omnia captivitatem signat, (1) vel insidias si explicatum nudumque sit. (2) Fuit autem inter luctatores in arena retiarius olim admissus, qui injecto reti captabat adversarium, quo faci è inclusum ad arbitrium subigebat. (3) Unde ludus à Pittaco institutus dicitur, quo retiarius provocabat Mirmillonem gallicæ & levis armaturæ hominem, qui tamen in galea figuram piscis ferret. Unde versus Scazonticus. *Piscem peto, non te peto, quid me fugis Galle*? Sed & Phrynoni Atheniensium Duci singulari certamini dimicaturo, pro controversia finium, quæ illis cum Mytilenis erat, sic illusum est, quando contra illum progressus est Pittacus, è Græciæ sapientibus, rete sub clypeo abdens, quo hominem jam olympionicem & pancratiasten impeditum tenuit; novus David Goliathum. Vide *Pier.* l. 45. c. 28. Timotheum quoque felicissimum Atheniensium Ducem cum rete pingere solebant, in quod, ab illo explicatum, fortuna urbes cum incolis ageret. (4) *Plut.*

1) *Captivitas.*
2) *Insidia.*
3) *Captivus.*
4) *Fortunâ uti.*

XVI. *ROTA* axe, radiis, ac circulo conflata, quandam universi in se speciem continet, si in fixo palo tanquam centro volvatur, axisque & radiis pro elementis, cœlum pro circulo sit. (5) Rotam octo radiis fultam, ut Pier. 39. c. 22. &c. observat, Diis tributam, tanquam ad 8. Sphæram omnia moventibus. (6) Homini ad sex motus, ante & retro ad lævam dextramque, supra infraque nato, sex quoq; radiorum rotam assignant. (7) suppliciis verò destinato, ut Ixioni quatuor radiorum manibus pedibusque stringendis destinatur. (8) Apud Græcos, *teste Alex.* l. 3. c. 5. *mihi* p. 124. novissima fuere suppliciorum exempla ignis & rota. Leges etiam Draconis apud Lacedæm. adeò severæ erant: ut Demades sanguine illas non atramēto scriptas diceret. Quare & invidiâ populari per tumultum, injectis vestibus suffocatus est. (9) Apud Druidas olim & Cercetes Galliarum populos, interhiscere sacrificio, gravissima pœna notabatur. (10) Apud Æthiopes ophiusam sacrilegi herbam potare co-

5) *Orbis universus.*
6) *Deus.*
7) *Homo.*
8) *Damnatus*
9) *Severitatis damnatus.*
10) *Sacrorum reverentia.*

S

te cogebantur, quâ terroribus insanis agitati sibi violentas manus inferebant. (1) Nec minus insolens supplicii genus quod Persarum Rex quidam convitio populi jactatus, circumventos naribus omnes præputatis multarit. (2) Repertus verò Æthiopum Rex est, qui aliud nullum supplicii genus pro scelere admitteret: ut & exemplo hoc plures terreret, & vitam quam dare non posset, auferret nemini. Apud Indos maximi etiam criminis pœna erat, à Rege tonderi. (3) Apud Athenienses aliquando lege sancitum fuit, ut fatentes crimen impunitate donarentur. (4) Hæc *Alex.* Nos rotam fulminatam Catharinæ Martyri tribuimus: integram volubili fortunæ præsertim ad deteriora vergenti. (5) Quod & Sesostrem Ægypti Regem devictos abs se Reges quatuor protervè currui jungentem, (dum quidam eorum perpetuo in rotam obtutu caput reflecteret, quæsitusque causam, responderet: in illa se volubilem Regum fortunam contemplari) suæ sortis fragilitatisque admonuit, & vectores Reges jugo solvit. (6) ut *Niceph, Call. in hist. Eccl.* l. 18. c. 29. Nec dispar illud quod Cedren. part. 4. hist. de Stultano Agareno à Ludovico XI. Gall. Rege capto refert, biennio integro nunquam ridere visum, donec ex rotæ contemplatione humanæ sortis volubilitas risum ipsi excuteret.

1) *Sacrilegii horror.*
2) *Convitii pœna.*
XVII.
3) *Ignominiæ nota.*
4) *Confessio utilis.*
5) *Fortuna.*
6) *Arrogativa inflexa.*

SAGITTÆ olim ante pulverem pyrium repertum plerisque gentibus in bello communes, quare belli signum ubique arcu exceptæ intentæque habentur. (7) Si pectus cujusque infixæ tangant, aut amorem vehementem, aut dolorem signant. *Sagitta tua*, ait ad Deum David ps. 37. *infixa sunt mihi.* (8) Nonnunquam pœnæ ac pestilentiæ vim mortalibus à Deo immissæ denotant, cùm cælitus intenduntur. (9) Sed & velocitatem sagitta in fulmine, (10) & contraria, si sagitta sagittæ opponatur, & expugnationem per pecuniam factam, si in numo præferatur, designat. (11) Unde cùm in numis Artaxerxis Persarum Regis Sagittarius expressus esset, iisque corrupti Athenienses per Timocratem Lacedæmoniis bellum inferrent. Agesilaus cedere coactus ex Asia: Non mirum est, inquit, quod triginta millibus Sagitta-

7) *Bellum instans.*
8) *Dolor præsens.*
XVIII.
9) *Ira Dei.*
10) *Subita vindicta Dei.*
11) *Corruptela.*

S riorum pulsus sim. Fracta sagitta, vel ferociæ bellicæ
1) Ferocia domita. fractæ, vel etiam imbecillitatis signum, (1) ut plures sagittæ integræ collectim sumptæ, fortitudinis & concordiæ sunt argumentum. (2) Ita Scilurus Rex moriens,
2) Concordia. cum filios adesse jusisset, porrecto jaculorum fasciculo jussit frangere, quod cum frustra conati essent, ipse deinde seorsim singula facile infregit, dicens: ita junctos vos animis viribusque nemo superabit, divisos facilè subiget. (3) Estote igitur concordes, ut invicti sitis.
3) Discordia frangit. *Plut.* in Apopht. Persæ olim ituri ad bellum suam quisq; in cistam regiam sagittam conferebat, ut *Alex.* l. 1. c. 20.

XIX. repetiturus ubi rediisset, quà concordibus se pro Rege armis pugnaturi profitebantur, constabatque occubentium numerus. Æthiopes sese telis coronatos cum saltu in hostem intulisse (4) *Cutianus* refert.

4) Bellator animosus. SALTATIO, agilis & inermis (5) levitatem gra-
5) Levitas. vis & armata, qualis a Pyrrho Achilis filio Pyrriche dicta est, fortitudinem denotat, aut victoriam, post quam
6) Plausus. institui solebat. (6) fuit tamen & tragicorum gravis, quæ mœrorem, ut in mortualibus hodiè saltibus, præ se
7) Mœror. ferret, quam ἐμμέλειαν dicebant. (7) uti κόρδακα Co-
8) Exultatio. micorum, & σικιννίδα satyricorum leviculas. (8) quanquam & hanc aliqui sacris adhibeant. Pyrriche apud Thraces talis cum gladiis instituta erat, ut se mutuò, fictis tamen vulneribus, ferirent & occumberent: ut

XX. *Athen.* l. 1. Lacones ad Tyrtæi ducis poëmata saltantes bellum ingressi, cum Messenios sic vicissent, morem
9) Pugnare cum saltu. illum bellandi tenuere (9) ut *Athen.* l. 14. c. 12. Lacedæmonii trichoria ex Lycurgi instituto habuere. Chorus senum prior canebat saltans: *nos fuimus olim juvenes strenui*: alter puerorum subjungebat: *nos erimus olim præstantiores*: denique juvenes. *At nos sumus, licet ex-*
10) Exemplo virtutem excitari. *periri.* (10) Plut. in Lycur. Ceterum in pyrrichia pueri panopliâ graves corpus saltu ad agilitatẽ exercere jussi.
11) Exercitatio roborat. (11) quod & Romani inter bella punica imitati, postea exploserunt. Sybaritæ cum ipsos equos ad saltum insti-
12) Militia enervata. tuissent, in bello iis ad tibiam hostium saltantibus sunt profligati. (12) ut *Eras.* in Adag. Indos suos quondam e-
13) Institutionis vis. lephantos ad saltum erudiisse (13) *Arrianus* testatur, &

Strabo

S

Strabo l.13. Simias in festo Dianæ saltare doctas introductasque memorat.

XXI.

SCALA profectus ad altiora, (1) tum fortunæ nunc elevantis, nunc deprimentis est symbolum, aut certè inconstantiæ, (2) ut Philo ait, seu, ut Basil. in ps. 1. de scala Jacob perfectionis, sive charitatis, quâ Deus cũ homine conjungitur. Latera hujus scalæ sunt fides & opera, gradus præcepta. (3) Rupertus per illam incarnationem Christi, quæ hominem cum Deo jungit, intelligi asserit, quam misericordia & veritas tanquam scalæ latera sociarunt. Gradus hujus scalæ variæ Christi virtutes sunt. D Bernardus hanc scalam facit esse disciplinam vitæ, quæ in religione maximè eminent, &c. Scala ad palmam, juxta Cant. 7. 8. ostendit nobis fructum ex morte Christi: ad crucem seu martyrium, ad patibulum, ignominiosam mortem. (4)

1) Profectus.
2) Fortuna.
3) Observatio legis.
4) In Cruce Victoria.

XXII.

SCEPTRUM regibus usurpatum potestatis declarandæ loco (5) ipsumque etiam regnum denotat: dicente propheta, non auferetur sceptrum de Juda, donec Christus veniet. *Memoria*, inquit, *Alex.* l. 1. c. 28. in fine, *proditum est, externorum regum sceptra in summo ciconiã, in imo hippopotamum habere affectum, quo argumento, regem justitia obsequi oportere, atque feritatem & indomitas libidines, ne ira desæviat, emollire significabant; quòd ciconia summæ pietatis, hippopotamus violentissimum animal foret.* (6) *Lydiæ verò reges sceptri loco securim habuisse feruntur: sicut Labadreus Iupiter, in Caria, pro sceptro & fulmine, securim ferebat.* (7) *Romanis verò regibus lituus cuspide incurva, qui etiam virga auguralis erat* (religionis causa) *sceptri loco est habitus.* (8) *Tarquinio Prisco sceptrum fuit eburneum, in summo aquilæ figuram habens.* (9) *Indis nisi ex ebeno sceptra sumere non licebat. Quorũ reges cum jura dabant, aut exteros legatos admittebant tunc capillum pectere atque ornare solebant eximiè.* (10) *Babylonii tanto studio sceptra prosecuti sunt, ut extra domum sine sceptro prodire, aut conspici nefas ducerent, in quibus diversas effictas species figurasque habebant, mali, rosæ vel lilii, aut aquilæ.* (11)

5) Regnum. Regia potestas.
6) Rex justus, & temperans sit.
7) Rex sontes plectit.
8) Rex pius & religiosus.
9) Rex super omnes eminet.
10) Rex cultus.
11) Rex suæ autoritatis memor sit.

XXIII.

SECURIS olim quoq; Regib. usurpata, quâ ostenderent penes se jus vitæ necisque esse. Quare & Tene-

diorũ Rex cũ adulteros securi feriẽdos esse decrevisset, filium proprium in crimine deprehensum securi quoq; subjecit, ejusque memoriam in nummis extare voluit, quæ altera parte securim, altera duo capita maris & feminæ præferrent. (1) Unde *Tenedia securis* (2) in proverbio, de animadversionis serveritate mansit. *Pier.* l. 42. c. 72. Apud Romanos quoque supremo magistratui lictores cum fascibus 12. & totidẽ securibus tribuere placuit. sive id Romulus, sive Rex Tullus Hostilius primùm ad terrorem majestatemque cœperit. (3) Certe post abdicatos reges Brutus secures voluit amotas, (4) quæ deinde Dictatori ac Decemviris cum summo, sed temporali tantum imperio, (5) concessæ sunt. quod plebs jus in vitam civium non penes solos Coss. verum, seipsam quoque in foro publico esse vellet causæque dicendæ habere arbitrium Alex. l. 1. c. 27. Ascia tamen violentiam etiam signat. Unde in monumentis veterum securis cũ ascia, (6) cum eloglo *sub asciam dedi vetuit*, significat defunctum omnem vim à sepulchro semotam velle, neque eradi à quoquam memoriam. Hinc & illud psal. 72. vim denotat. *In securi & ascia dejecerunt eam.* Talis & securis illa, quâ ante paucos annos Cromvellus, cum Senatu Anglicano rebelli, Carolo Regi ad judicium postulato condemnatoque, cervices secuit.

1) *Rex sine personarum respectu sit.*
2) *Severitas.*
3) *Magistratus honoratus sit.*
4) *Clementia.*
5) *Imperium breve.*
6) *Imperium violentum.*

XXIV. *SEDES* universè quietem à labore signat. (7) Cũ ergo Deos, cetera moventes, quietos immutabilesque atq; æternos prisci significare volebant, hos in sella collocabant. Sic Vesta in numo Caligulæ sedens, dextrâ manu pateram, sinistrâ centum tenebat terræ innixũ. Hinc & Macrinus Imper. Antoninũ inter Deos relaturus, sedentem ipsi statuam decrevit. (8) Et *Pier.* l. 43. in princ. ubi hæc memorat, addit: Veteres Deum sub loto arbore, juvenili in ætate, in sede quiescentem statuisse, quo perennitatem quietis ipsius nunquam deficientem exprimerent. (9) Sic, ut Romæ æternitatem signarent, illam in sede positam in numis cum ancili expressère, cũ subscriptione *Roma æternitas.* Sed & in Antonini numis Dea sedens, dexterâ ramum cõplexa, lævâ fulcit caput, (10) inscriptum *securitati perpetuæ.* Thronus verò Majestatem regiam denotat. (11) Et thronus quidem regius

7) *Quies.*
8) *Deus imperturbatus quiescit.*
9) *Deus indeficiens.*
10) *Securitas.*
11) *Majestas.*

Salomo-

Salomonis DeiparamChristumque in ea susceptum.(1) Leones hinc atque inde seni, (2) totidem Apostolos cõmuni Patrum sensu designant. Persarum Regis thronum aurea ambiebat platanus(3) smaragdinis racemis distincta,ut *Athen*.lib.7 qui & Cypriorum Reges thronum habuisse spectabilem memorat, quem columbæ quatuor unguentis delibutæ ad odoratus lenocinium (4) circumvolarint.Leucophrynes, *ut Pauſ. in Lacon.* thronum,hinc binæ Horæ, illinc Gratiæ sustinebant,optimè jungendo tẽpus cum gratia.(5)Sella curulis sublimior consularẽ, humilior proqinquã illi dignitatẽ arguit.Cathedra,doctorũ ac doctrinæ notũ est argumẽtũ. 1)*Deipara & Christus.* 2)*Apostoli.* 3)*Rex* [illegible] *tuetur.* 4)*Regibus obsequium.* 5)*Rex benevolus.*

XXV. *SEPULCRUM* & sepultura magna apud plerosq; in observatione fuit. Sic ut violatores sepulcrorum gravi supplicio affecti sint.Unde & superstitiosè corpora, & magnificè olim in Mausoleis etiam & Pyramidib.ab Ægyptiis condita. (6) Romani olim domi in Larario Sacello Larib.sacro condidêre, dum magnificentiæ causa etiam foras produxêre.Heraclitus in igne,quem principium rerum faciebat,deponi volebat,ut adiuum redirẽt principium& Romæ illud diu observatum,pyrâ excitatâ.(7) de qua etiam in funeribus primorum emittebant aquilam,tanquam animam in cœlum deducturam, plerique tamen in terra,unde corpus ortum, deponendum illud censuere.(8) Quare & Cyrus in *Xenoph*.terrã auro argento,aut lapide prçoptat.Quid enim inquit beatius, quàm terræ commisceri,quæ tot pulchra nutrit & parturit.Plerisq; nefas visum non sepeliri.Unde ut *Alex*.l.6 c.14 ait.*CimonMiltiadis filius.ut pater,qui objerat in carcere humaretur,captivum se præstitit,& servituti mancipavit.*(9) *Apud Ægyptios siquem pravis moribus vixisse contingeret,ejectum cadaver in vastis solitudinibus exponunt. Persæ damnatorum corpora feris & canibus abiiciunt.* 6) *Honor mortuorum.* 7) *Cœlum à morte petere.* 8)*Corpus terræ debitum.* 9) *Honor parentis.*

XXVI. (10) *In quo illud traditur mirum,quod cum Clearchi cadaver,ob crimen insimulati canib. expositum foret, magna vis venti exoriens illud pulvere texit, tanquam Diis significantib.immeritũ pœnas dedisse.*(11) *Apud Græc. capitis pœna dignus, qui insepultum cadaver reliquisset: adeo,ut equos & canes,parentis affectu,Cimonem & Xan-* 10)*Scelerati à morte spreti.* 11) *Mortuorum cura Deo.*

S

1) *Lacryma ridicula.* *tippum luxisse, & tumulo indidisse legamus.* (1) *Anser quoque Lacydi philosopho ita adhæsisse fertur, ut nec domi, neque foris ab eo discederet: quem elatum funere effusis lacrymis sepelivit. Alexander quoque Bucephalo duxit exequias; sicut Agrigentini equis sepulchra & pyramides erexêre.* (2) *Inter quos Augustus Octavius & postea Hadrianus Cæsar equo tumulum fecisse traduntur maximi sumptus, & carmen inscripsisse. Commodus quoque Prasino equo mortuo sepulcrum in Vaticano fecit.* (3) *Et Romani corvo (Salutatori populi & Senatus) dedêre exequias præcedente tibicine, duorum Æthiopum humeris elato. Ægyptii verò cum feles, aut aliquod animal moritur, cujus superstitioni addicti sunt, sindone contectum & sale atque aromatibus delibutum sepeliunt. Quare circa Myridis paludem Cornicis atque Ibidis sepulcra sumptuoso lapide visebantur.* (4)

2) *Gratitudo.*

3) *Memoria beneficiorum.*

4) *Superstitio stulta.*

XXVII. Sed & epulas sepulcrales, pacandis, ut volebant, Manibus, instituere soliti fuêre. Hæc si senibus simul epulaturis in silentio daretur juxta Nonium silicernium, dicta quoque est feralis à ferendo, parentalis quod parentibus, pollinctus vel pollinctura, quod cum unctione cadaverum fieret. Quidam hanc cœnam quotannis innovari volebant. Hinc Romæ talis in sepulcro reperta
„ inscriptio. *P. Cornelia Ania, ne in desolata orbitate su-*
„ *perviveret misera: vivam se ultro in hanc arcam cum*
„ *viro def. incomparabili amore dilecto damnat. Do-*
„ *do. cum quo vixi annis XX. sine ulla do. Liberis Liber-*
„ *tabusque nostris, ut quotannis super arcam nostram Plo-*
„ *toni & Oxori Proserpinæ, omnibusque Man. sacrificent,*
„ *rosisque exornent, de reliquiis ibi epulentur.* (5) Turcæ quoque super mortuorum monumenta cibos constituunt, & Novendialem cœnam pro anima defuncti sternunt pauperibus, avibus cœli, & formicis. Dicunt enim gratum esse Deo offerre eleemosynam tam hominibus, quàm brutis. (6) *ut Georgevicius de moribus Turc.*

5) *Veneratio mortuorum.*

6) *Liberalitas grata.*

Apud quosdam & sepulcra & sepultura neglecta. *Massagetæ & Derbices* ait. D. Hieron. contra Jov. c. 36. *miserrimos putant, qui ægrotatione moriuntur, & parentes, cognatos, propinquos, cum ad senectam venerint, jugu-*

XXVIII.

latos

latos devorant, rectius esse dicentes, ut à se potius, quàm vermibus comedantur. (1) *Tibareni quos dilexerint senes suspendūt in patibulis. H.rcani volucrib. & canib. semivivos proiiciunt. Caspii bestiis mortuos. Scythæ eos, qui à defunctis amati sunt, vivos infodiunt, cum ossibus mortuorũ.* (2) *Bactriani canibus ad hoc ipsum nutritis obiiciunt senes: quod cum Alexandri præfectus Nicanor emendare voluisset, penè amisit provinciam.* (3) Diogenes quoque sepulturæ curam aspernatus est, cum enim solitarius in dolio viveret, quærenti, quisnam mortuum sepulturus esset? qui inquit, hanc domum habere voluerit. Interrogante Xeniade, quo situ sepeliri cuperet? respondit, pronus, brevi enim cuncta evertentur, tunc supinus, jacebo. Malle se tamen inhumatum jacere, dixit. Ita enim, si canes devorarent Hircanam sepulturam fore, si vultures Iberam. Si animalia parcerent, cœlo sole ac tempore, pulcherrimâ sepulturâ, se tegendum. *Stob. Serm.* 10. Socrati cicutam bibituro, cum Apollodorus pro sepultura honestius offerret pallium. Quid? inquit, hoc meum pallium, quod viventi convenit, mortuo non conveniet? *Eras.* l. 3. *Apoph.* Demonax amicis de sepultura ipsius solicitis. Removete hanc curam, inquit, *fœtor me sepeliet.* At, inquiunt, indignum si vir talis laceretur à canibus. *Quid,* ait, *incommodi, si mortuus alicui sim usui?* (5) *Eras.* l. 8. *Apoph.* Cum Alexander proceribus de regno disceptantibus insepultus maneret, Olympias mater dixisse fertur. *O fili, qui vivus cælum ambiebas, mortuus terra etiam cares*: Plut. Zisca Hussitarum in Bohemia Dux de sepultura interrogatus, cadaver, inquit, feris relinquatur, pellis detracta tympano contra hostes serviat, ut hos & mortuus terream. (6) *Æn. Sylvius l. 1. de gestis Alph.* In Sepulcro Virg. Maronis prope Neapolim in monte Pausilippo laurus è petra subnata fuit. (7) In quam Scipio Martella

1) Pietas crudelis.

2) Amore perdere.

3) Senii contemptus

4) Contemptus honoris.

5) Mortui utilitas.

XXIX.

6) Atrocitas.

7) Mors celebris.

Vt viret hæc laurus, tumulum, & super ossa Maronis:
Sic viret illius gloria, fama, decus.

De tumulo Torquati Episcopi in urbe Accidana Hispaniæ scribit *Marul.* l. 6. *de revel. cœl.* quod die ejus natali,

S qui est idibus Maii olea florem mittat, fruotum faciat, maturetque, atque expressum inde oleum cuivis ægritudini sanandæ prosit (1) Uti sepulchrum S. Walburgis in Bavaria hodiedum liquore stillat medico, qui tamen apud blasphemos etiam collectus evanescit. (2)

1) A morte prodesse.
2) Pietas, morte non extincta.

3) Maledicus. SERRA cùm dentata sit, (3) mordacitatis ac maledicentiæ symbolum est. Serram verò trahere alternis, est, vel reciprocato labore subvenire mutuo, vel se invicē convitiando incessere. (4) Est & ancipitis pugnæ, quæ reciprocato incursu peragitur, argumentū. (5) Acies tamen militaris per serræ formam constituta, & plures recipit, & fortior in invadendo ac sustinendo est, quamvis facilius turbetur. (6) Unde fortasse Germanico apud *Tacitum* in nummis placuit, quo & ipsi serrati nomen hæsit. Et hinc squatina piscis serra quoque dictus est, quòd asperrimis durissimisque ejus squamis etiam ebur & ligna poliantur. Ajuntque fabrilia instrumenta in hujus piscis capite formata reperiri. (7)

4) Convitiū mutuum.
5) Pugna anceps.
XXX.
6) Acies militaris.
7) Faber.

8) Simplex. SPECVLVM, cum referat objecta vultusque, seu formosos, seu deformes, si planum sit, similiter; (8) si cōcavum aut convexum dissimiliter; si angulare sæpius multiplicatos; (9) tam pro simplici & candido, quàm doloso usupari potest, prout forma illius exhibetur. Ex hac ergò distinguuntur ita, ut concava specula exceptum solis cum luce calorem, atq; in se collectū summa vi evibrent, valeantq; ad flammam in apta materia excitandam, quá Archimedes arte obsidentes syracusanam urbem naves succendit. (11) Plana lucem tantùm reflectunt, sine calore; (12) convexa nec lucem, nec calorem, difformesque vultus reddunt. (13) Tales multorum erga Deum animi quidā cum scientia virtute invalescunt, quà & se & proximum accendunt; alii ut Doctores solam aliis scientiam communicant, alii neutrum prēstant. Socrates ad speculum suos ducere discipulos solitus: & formosos quidem monebat, ne quid illa pulchritudine oris indignum in moribus admitterent; deformes, ut virtutis decore formæ defectum supplerent. Et hoc potissi-

9) Dolosus.
11) Zelus. Virtus scientia juncta.
12) Exemplū. Scientia.
13) Mendax.

S

tissimũ fine *Seneca l.1.nat.quæst.c.ult.* juventa esse specula ait: *formosus, ut vitaret infamiam: deformis, ut redimendũ sciret esse virtutib. quidquid corpori deesset.* Simiæ specula detestari solent, deformitatem suam aversatæ. (1) qualis esset peccatoris, si animi sui deformitatẽ contemplari posset. Sunt tamen specula, quæ corruptè multipliciter ac præposterè, ut plura unius capita, oblongos nasos, os diductũ, inversos homines repræsentant. (1) Nonnulla etiam quæ deformes formosâ ornant facie. (2) Tigris, in objecto speculo ad suã hæret imaginem, tanquã ad repertum ad se catulum. (3) Narcissus se in undis speculatus insano sui amore correptus est. (4) *Pausanias in Arcad.* l. 8. speculum in templi pariete inclusum fuisse asserit, in quo nemo seipsum, sed Deorum tantum circumpositas videret imagines. (5) Idem *in Achaicis* l. 7. ait celebre in Achaja delubrum fuisse Cereris, in quo ex speculo (6) futuri eventus discebantur: hoc enim ad superficiem fontis illic surgentis demisso, & reverita thure ac prece Dea, ex speculo, victurus an moriturus æger esse patebat. (7) Mathematici quaslibet figuras per terram infra speculum paulò elatius, sparsas, extraque non observatas, facilè collectim in speculo proponunt. (8) Ita sceletum, vel mortuale cranium stupentibus artisque ignaris objiciunt, (9) figurasque has mutare pro arbitrio possunt. Notandum autem est, olim specula ex diversis etiam metallis certo temperamento confici solita, & ejusmodi ab Archimede usurpata videntur.

XXXI.
1) *Veritas odiũ parit.*
1) *Convitiator*
2) *Adulator.*
3) *Deceptus specie veri.*
4) *Amor sui fallit.*
5) *Deus in creaturis elucet.*
XXXII.
6) *Conscientia.*
7) *Finis considerandus.*
8) *Conscientia mille testes.*
9) *Occulta pandere.*

XXXIII.

STATVA ex ligno aut ebore per Tomicen formatur, ex argilla per Plasticen, ex gypso per Paradigmaticen, ex lapide per Colapticen, ex metallis per Glyphicen. Dædalus in his artibus ita olim excelluit, ut Plato dixerit, ejus statuas, nisi ligentur, discedere. (10) *Diod.* l. 5. Ligneam Venerem fabricasse dicitur, quæ argento vivo infuso moveretur. (11) *Pausan.* in Bœot. Phidias inter statuarios celeberrimus, cum Minervæ simulacrum incomparabile fecisset, nec ei licuisset, ut moris erat nomen suum inscribere, inclusit in

10) *Virtus honorata.*
11) *Virtus vitam tribuit.*

clypeo

clypeo suam ipsius effigiem tanta solertia, ut sine operis dissolutione tolli non posset. (1) Plin. l. 34. Apud Græcos magnus fuit, ob apis & cicadæ sepulturam (2) Fuit enim & in minimis maximus. *Gregoras.* l. 8. Lysippus post hos celebratus, à quo solo Alexander fingi voluit, ut ab Apelle pingi. Hic effecit statuam, cui Canonis nomen imposuit, quòd ei tanquam absolutæ normæ, omnia dedisset lineamenta, quæ naturæ legibus corpori tribuere poterat (3) Hanc itaque sibi postea reliqui ut regulam operis proposuere. *Fulg.* l. 8. c. 11. Polycletus vix arte dispar à vulgi tamen judicio alienus, duas aliquando statuas ejusdem argumenti fecit; alteram ex vulgi, alteram ex suâ sententiâ (4) Utrisque tamen propositis, cùm & hanc vulgus præferret; atqui, inquit, hanc quam negligitis ex vestro formavi judicio, quam præfertis ex meo. *Ælian.* l. 14. hist. c. 8. Callimachus statuarius & pictor egregius, sed qui sibi displicens, nunquam manum ab opere removeret, adeoque gratiam perderet diligentia. (5) *Plin.* l. 34. c. 8. ubi Sillanionem eodem morbo laborantem crebrò signa sua fregisse memorat. (6) Theodorum verò, Labyrinthi in Samo repertorem, magna subtilitate elaborasse refert opera, & statuæ propriæ ex ære abs se fuso in læva quadrigam dedisse, tantæ exilitatis, ut & currum & aurigam musca unicâ alâ obtegeret. Quo titulo & Myrmecidis quadrigæ, & Callicratis formicæ celebrantur. (7) ut Plin. l. 36. c. 5. Praxiteles & nuda apud Gnidios Venere, & Parios Cupidine, quantùm ab arte gloriæ, tantùm ignominiæ à turpitudine habuit. (8) *Plin.* l. 36. c. 5. Plus honoris ab Harmodii & Aristogitonis statuis habuit, quos illis Athenienses ob Tyrannos oppressos decreverant. (9) Quibus ab Iphicrate addita Leæna, sed absque lingua fuit ad memoriam scorti, quod nullis tormentis adigi poterat, ut tyrannicidas proderet. (10) *Id.* l. 34. c. 8. Non illepidum L. Actii Poëtæ Tragici factum est, qui in æde Camœnarum, licet esset statura brevis, grandem sibi statuam fieri voluit. (11) *ut c. 5. ib.* Proæresium rhetorem & professorem Athen. à Constante Imper. Romam venientem,

1) Homo imaginem Dei continet.
2) Deus in minimis magnus.
3) Christus & Deipara exẽplár vitæ.
XXXIV.
4) Vitii deformitas spectata displicet.
5) Censor rigidus sui
6) Labor perversus.
7) Cura minorum.
8) Laborare in scelere.
XXXV.
9) Honor tributus.
10) Silentiũ honoratum.
11) Avidus alienæ laudis

tem, egregias ob dotes Romani ſtatua honorarunt, adjectâ inſcriptione: *Regina rerum Roma Regi eloquentia* (1) Eunapius in ejus vita. Non ſine futurorum præſagio Romani Julio Cæſari victori triumphanti juxta Brutum, Regum expulſorem, ſtatuam collocaverant, cum ſubſcriptione, L 1) *Orationis honos.*

Brutus, quia Reges ejecit, Conſul primus factus eſt.
Hic quia Conſules ejecit, Rex poſtremus factus eſt.

Fuit etiam qui Bruti ſtatuæ ſubſcriberet. *Utinam viveres!* At vixit alter e ſanguine Brutorum Brutus, qui Caſſio aliiſque ſociis Cæſarem in curia multis vulneribus interemit. *ut Sueton.* His vero Athenienſes juxta ſtatuas Harmodii & Ariſtogitonis, tanquam glorioſis tyrãnicidis ſtatuas collocarunt. *ut Xiphilinus.* in Augusto. Diogenes irriſor ſtatuarum, hominem dicebat eſſe optimam Dei ſtatuam. (3) Adire tamen eas ſolitus ſtipemque poſcere; ut inquit, rogatus cauſam, diſceret repulſam à nil donantibus ſuſtinere. (4) *Laert.* l. 6. Cato ſenior ſtatuam quoque aſpernatus; dicebat. malle ſe homines de Catone ſciſcitari, cur illi inter tot alios ſtatua poſita non ſit, quàm cur ſit collocata? *Plut. in Apopht.* Et certè Romæ tantum ſtatuarum denique erat, ut quod *Alex.* l. 4. c. 12. notavit alter populus lapideus videretur. (5) Sed & Rhodi 73. millia ſignorum, nec pauciora Athenis, Delphis, & Olympiæ reperta ſunt: ut demum ſtatuas aliis dicatas, eraſis priorum nominibus, ad alios adulatoriè transferrent. (6) Athenienſes primò Phocionem magnæ apud ſe integritatis virum, cum ab æmulis decepti crudeliter necaſſent, mortuo, ob inſignia in remp. merita, compertamque innocentiam, ſtatuam ei exere. (7) ut *Plut.* in Phoc. Vide plura ſupra, *De idolo & imagine.*

2) *Memoria heroum.*

XXXVI.

3) *Homo Dei imago.*
4) *Uſu pati diſcimus.*

5) *Honor frequentiâ viloſcit.*
6) *Honor abenus.*

7) *Iudicium de aliis à morte ſyncerius.*

TABERNACULUM uſitatiori ſignificato tentorium eſt, quo veteres, cùm Hebræi, tum gentes, pro domibus frequenter uſi, quas ex opportunitate transferrent. Iſraelitæ in deſerto per 40. annos ſub illis habitarunt. (8) Hodieque principes viri quandoque migraturi, in caſtris vero communiter adhibent. Imo Deus ipſe pro cultu divino tabernaculum in deſerto fieri voluit,

XXXVII.

8) *Anima in corpore.*

T

1) Ecclesia inter gentes. 2) Charitate sola meremur 3) Mortificatio cum amore Dei.

luit,(1)quod dissolubile facili opere trāsferri poterat. Et hoc quidē tabulis ligni Setim inauratis,(2)velo supernè contectis, illa ex velis è pilis caprarum, aut camelorum, vel pellibus contecta erant. (3) Voluit autem Deus Hebræos perpetua festivitate tabernaculorum recolere priscam illam Patrum habitationem; post congregatos

XXXVIII. 4) Charitas Dei. 5) Victoria mundi. 6) Studium virtutum. 7) Resignatio in manus Dei 8) Prædicatio Evangelii 9) Pœnitentia

terræ fructus in septembri per dies septem, à sabbatho ad sabbathum, sumentes *fructus arboris pulcherrimæ* (4) (citri ut Chald. quæ malus persica à Josepho dicitur) *spatulasque*, seu ramos, *palmarum*, (5) *& ramos ligni densarum frondium* (6) (myrti, ut Chald. & Joseph) *& salices de torrente*. (7) ut est Lev. 23. v. 40. His saltabant coram Domino, & tabernacula incolebant. In eodem mense septimo festum tubarum, (8) ac deinde alterum expiationis (9) præcedebat, sicut plenam hominis cum Deo conjunctionem præcedit prædicatio Apostolorum, quorum in omnem terram exivit sonus & pœnitentia, quam omnibus peccatoribus annuntiarunt. ib. Lev. 23.

XXXIX. 10) Lex integra. 11) Lex violata. 12) Vota supplicum. 13) Pœnitens. 14) Dãnatio 15) Consilia occulta.

TABVLÆ Duæ Decalogum complexæ, utramque Vet. & Novi Testamenti legem, ut inviolatam signant integræ (10) sic fractæ (11) neglectam. Ad aras suspendi olim tabulæ cum votis inscriptis solebant, exaratæ in cera, quas & Deorum genibus affixas legimus. (21)Naufragi tabulas etiam pendulas ex collo ferebant, in quibus depicto naufragio, tacitis votis subsidium potentiorum implorabant. (13) Tabulæ ad columnas publicas affixæ quondam proscriptionem reorum, aut capitales etiam pœnas continebant. (14) Tabulis XII. æreis suas leges Romani, Athenienses ligneis incisas Solonis leges complectebantur. Tabula peregrinis conscripta notis, (15) occulta consilia, indicat: nullis verò

XL. 16) Ignorans. Indifferens. 17) Absolutio 18) Cõdenatio 19) Prolatatio 20) Superstes 21) Defũctus

signata, sed nuda planaque penicillo addito, animi vel rudis ignorantiam (16) vel indifferentis ad omnia resignationem. Tabula signata τ & α absolutionis erat, (17) θ & χ condemnationis,(18) λ & γ prolationis (19) In nomenclatura militum per τ superstites, (20) per θ defunctos (21) signabant. Z inauspicatæ sortis nota erat. *Alex*. l. 3. c. 5.

TEM-

T

TEMPLUM ad Dei cultum institutum, tam apud gentiles, quàm orthodoxos fuit. quòd ratio non minus, quam fides Deum aliquem, in cujus potestate sumus, colendum ostendat. Templum Salomonis celeberrimum suis egregiè partibus apud Villalp. describitur. XL Gentiles soliti Minervæ, Marti, & Herculi ex Dorico, hoc est, magnifico quidem, sed rudi atque hispido opere, ornamentis mollioribus remotis, extruere ædes; sed Veneri, Proserpinæ, Floræ, ac Nymphis ex Corinthiaco, omnique florum foliorumque genere ac deliciis exculto opere. Dianæ verò & Baccho ex Dorico Corinthiacoque labore mixto templa excitabant. (1) Veneri tamen & Marti extra urbem, quod libidinem, & bella intra urbem grassari nollent. (2) Solis Vestæ & omnium Deorum ædem Pantheon, rotundam esse voluêre. quòd tam cœlum, quàm terra orbiculari forma esset. (3) Hinc voluerunt & templa Jovis supernè aperta, ut meminissent, mentem ad cœlum extollendam, (4) unde omne in mortales bonum deflueret. Dianæ templum apud Ephesios multorum testimoniis extollitur. In solo illud excitatum palustri, ne terræmotus quateret, tritis solum carbonibus lanæque velleribus fundamento aptatum, 425. ped. longum 220. latum, columnis 127. regibus totidem sumptum conferentibus, quæ singulæ 60. pedes altæ, in spectabilem prorsus formam eductum est. (5) quod Herostratus Ephesius ad nominis sui cum tanto facinore propagandam memoriam, illo quo Alexander Mag. natus est die, ut *Plut.* in hujus vita notat, succendit. (6) Addit Strabo l. 14. Alexandrum, cùm intellexisset Ephesios novum rursus templum idque præstantius moliri, collatis in hanc rem omnibus mulierum ornamentis, se ad impensas præstandas obtulisse, modò illius excitati titulum sibi adscriberent. (7) Sed nonnemo ex Ephesiis respondit: non decere Deum Diis quicquam dedicare. quo XLII. Regis ambitioni adulando illusit, & suis Ephesiis hunc vendicavit honorem. Vide *Plin.* l. 10. c. 40. & l. 36. c. 14. Nero ex phengite lapide in Cappadocia reperto, duritie marmoris, candido ac tralucente, ædem Fortu-

1) Deus vario cultu honorandus.
2) Venus & Mars invisi.
3) Deus infinitus.
4) Mens ad cœlum elevanda.
5) Deus supremo honore dignus.
6) Sceleris turpis memoria.
7) Ambitio.

T næ in aurea sua domo excitaret, in quâ clausis ostiis diurna claritas, velut inclusa non transmissa luce radiaret. (1) *Id.* l. 36. c. 22. Sed *Diod.* l. 1. c. 4. rem admirandam memorat. Semiramidem videlicet excitasse stupendæ altitudinis templum, in cujus apice Chaldæi cœlo propiores astra observarint. In summo templi Jovis, Junonis, Opisque ex auro statuas mille talentorum ponderis, longas pedes 40. excitarat Juno dextrâ caput serpentis, sinistrâ sceptrum tenebat. (2) His communis erat mensa aurea, pedes 40 longa, lata 12. ponderis talentorum 50. Duo præterea charchesia talentorum 30. totidem & numero & pondere thuribula. Crateres ex auro tres, quorum Jovi dicatus talenta mille & 200. aliorum quisque 600. continebat. (3) Opis adhæc sellæ insidentis simulacrum talentorum mille, ad cujus genua duo Leones, juxtaque serpentes totidem, talentorum quisque triginta. Et hoc idem videtur Jovis Beli templum, de quo *Herod.* l 1. ait, æreis illud in Babylone portis munitum, figura esse quadrata, duorum undequaque stadiorum amplitudine. In medio vero turrim surgere, unius tam in crassitie, quam altitudine stadii, cui alia rursus superimposita turris sit, & huic subinde alia usque ad octavam in cujus postrema turri sit sacellum, ac mensa aurea. In Epidauro Æsculapii templum nobile, ægrorum plenum multitudine, qui sanitate potiti votivis ædem tabulis compleverant. (4) ut *Strabo* l. 8. Romæ in foro Bojario ædes Herculis celebrata fuit, quam nec canes unquam, nec muscæ ingredi visæ. (5) ut Alex. l. 2. c 14. Contra in Daulia Minervæ templum est, in quo canes aluntur, qui Græcis adventantibus blandiri, Barbaros allatrare consueverunt. (6) *Cæl.* l. 23. c. 30. Apollonius l. 6. c. 7. dicit apes & aves Apollini sacellum excitasse, illæ ceram, hæ plumas conferendo (7) ut *Pausan* in Phociacis.

1) *Innocentia.*
2) *Deipara imago.*
3) *Opes Deo oblata.*
4) *SS. Cosmæ & Damiani figura.*
XL. I'.
5) *Impudentes à sacris submovendi.*
6) *Discretio.*
7) *Irrationabilia Deo serviunt.*

Cn. Pompejus cum templum Hierosol. in equile convertisset, tota urbe excisa, ex victore felicissimo, ut qui de Regibus 22. triumpharat, infelix deinceps & præliis omnibus victus fuit. (8) Joseph. l. 14. antiq. c. 5.

8) *Qui spernit Deum spernitur.*

T

ε. 5. Balthasar Rex Babylonis ex vasis sacris bibens, hac sententia damnatus periit, Mane, Thecel, Phares, *Dan.* 5. Eutropius cubicularius Arcadii Imp. omnia administrans, cum legem de immunitate eorum, qui ad aras templorum confugissent, lege contraria abrogasset: ipse multorum scelerum compertus, frustra deinde ad aram confugiens, extractus obtruncatusque periit. (1) *Niceph. Call.* l. 15. c. 4. XLIII.

1) *Scelus autorem repetit*

TERMINVS agrorum, & regionum olim lapis, aut truncus magna religione collocari, & quotannis ut Deus honorari solitus. Hic cum ceteris Deis olim è capitolio à Romanis transferri, ac avelli non potuit. (2) quod boni ominis, de imperio scilicet non transferendo, visum est. Ceterùm in Termini loco apud Christianos successere cruces, etiam in sepulchro, vitæ termino constitutæ. (3) Optimè suum etiam veretur Terminum, qui in omni actione sua spectat Deum.

2) *Mors omnium certa.*

3) *Crucis Christi merito mors nostra felix est.*

THEATRVM θεᾶσθαι à spectando, quod in eo spectacula varia, hoc est, Comœdiæ, Tragœdiæ, alii ludi exhiberentur, dictum. Semicycli forma erat, cum amphitheatrum, in quo gladiatores, luctæ, feræque pugnantes proponi solebant in arena media orbiculari forma compositum esset. Hæc cuivis homini Paulus applicat: dum, ait, *spectaculum facti sumus.* Est enim vita nostra hisce ludis simillima, in qua nunc luctamur, & pugnamus, nunc comicè ridemus: nunc tragicè sævimus. alius aliam personam sustinet brevi in morte deponendam. (4) Proscenium erat agentium, scena latitantium, dum prodirent, orchestra infra proscenium pro choris, saltu, & musica. Ita in hac vita alii latent: alii publicè vel seriò, vel ridiculè agunt. (5) Epigenes Sicyonius, cùm de Baccho daturus spectaculum, quædam illo indigna produceret. (6) Fuit qui exclamaret: οὐδὲν πρὸς Διόνυσον, nihil ad Bacchum. Unde proverbii loco usurpatum est. Chærephon tragicus adeò huic labori intentus fuit, ut noctu etiam tragœdiis elaborandis intenderet. Unde noctuæ cognomē tulit, (7) & à pallore πύξινος, buxeus dictus est. Sed &

4) *Vita hominum spectaculum.*

5) *Vita omnia diversa.*

6) *Imitator dispar.*

7) *Labor improbus.*

Chærephontis lucerna, in proverbium, uti illa Cleanthis, abiit. Quia verò theatrales ludi, præsertim comici, amores plerique levitatesque, quibus ad flagitia spectator erudiretur, continebant. hinc apud Romanos sæpe abrogati, actoresque urbe pulsi sunt; vicissim tamen ab aliis reproducti, prout vitiis virtutibusque faventes regerent. (1) Pompejus itaque in nobilissimo, quod excitavit, theatro Veneris ædem superextruxit; ut posteri religione præpediti, non auderent illi demoliendo manus injicere. Quod aliud nihil erat, quam religionis prætextu libertatem peccandi fovere. (2) ut l. de spectaculis *Tertul.*

1) *Affectus diversi.*
2) *Religione vitia palliare*

THVRIBVLVM quo thus Deo adoletur igne adhibito, pietatis, adorationis charitatis religionisque est symbolum, (3) quandoque & vanitatis seu adulationis, si Regum potius throno, quam aræ admoveatur. (4) Si cum aquæ vase jungatur, discordiæ signum est. (5) Quod utrique non conveniat. Sponsis tamen olim in ostii limine apponi solitum. (6) Ut intelligerent ex utroque fecunditatem, (quod, Venus sit ignis in aqua) sperari. simul tamen, tam jucunda, quam tristia sustinenda esse.

3) *Religio. Pietas.*
4) *Adulatio*
5) *Discordia*
6) *Fecunditas*

XLVI. *TRIVMPHVS* olim à Romanis post devictos hostes ac debellatos Tarquinio Prisco, vel Romulo etiam, *ut Sabel. lib. 3. Enn. 2. ex Dionysio*, autore, egregio cultu, ad virtutem excitandam, & honorandam, est institutus. (7)

7) *Honor virtutis.*

Triumphantes unà cum Jove minio faciem illiti, ut *Plin.* l. 33. c. 7. primo quidem lauro, deinde & auro coronari solebant, (8) pro qua corona certum Italiæ tributum, quod aurum coronarium vocabant, imperatum est. (9) Sic principio ingressi pedites, deinde in equo, denique in curru quadriugo sunt. (10) ut *Alex.* l. 1. c. 22. Et hic currus inaurari solitus, in quo plerique albis equis fuere vecti. Sed Pompejus de Domitio Mariano triumphans elephantos adhibuisset, nisi portarum angustiæ obstitissent, ut Fulg. l. 2. c. 3. Cæsar Gallico triumpho eis usus est. Cn. tamen Domitius Ænobarbus uno elephanto ferri maluit. M. Antonius Leoni-

8) *Honor pretiosus.*
9) *Ambitio semper crescit.*
10) *Prudentia bellum geritur.*

Leonibus vectus triumphavit. (1) Aurelianus Imp, quatuor cervis currui junctis (2) quos Olaus Mag. l. 17. c. 28. rangiferos fuisse meritò censet) post Gothorum Regem debellatum invectus est. Alex Severus Imp. quatuor elephantos in curru duxit, ipse tamen pedes consecutus. Heliogabalus semel Canibus, & iterum tigribus, Nero hermaphroditis equis (3) triumphavit, ne deesset insolentia, ut *Alex.* l. 6. c. 6. qui addit ultimum triumphantium, à quibusdam Probum Imp. ab aliis Bellisarium ducem constitui sub Justiniano Imp. qui tamen postea aulâ & gratiâ excidens, orbatusque lumine obolum etiam à transeuntibus mendicare coactus est. (4) Majori laude Fulvius Flaccus & M. Fabius decretum sibi triumphum recusarunt. Trajanum Imper. cum morte obita triumphare non posset, in imagine Hadrianus successor triumphare voluit. (5) Qui & coronarium aurum Italiæ remisit, ceteris tamen devictis gentibus pro vita concessa pendendum fuit, quod victori cessit. Porrò corona aurea, ne caput triumphantis premeret, servus adsistens sustinebat, qui, ut Cœl. l. 2. c. 6. subinde conditionis humanæ admonens, ingerebat: *respice post te: hominem te memento.* (6) Habebat & bullam auream in pectore inclusis adversus invidiam remediis. (7) Indutus palmata tunica, supra quam toga picta, dextrâ scipionem eburneum, sinistrâ auream complexus pateram, digitis gemmarum nitore fulgentibus. (8) Coronam exacto triumpho in Jovis capitolini gremio deponens Deorum beneficio victoriam tribuebat. (9) Ceterùm hunc pompæ ordinem *Alex.* l. c. instituit. Magistratus Rom. & Tribus omnes suo in cultu obviæ, Flamines in purpura, Sacerdotes ac Pontifices infulati, nobilitas & senatus in prætexta & laticlavis gratantes laudantesque occurrebant, (Athenienses Deorum etiam suorum imagines præferebant) Quibus triumphans obviabat, devictarum urbium, regionum, ducum, fluviorum imagines in tabulis, vel effícta etiam simulacra præmittens, inscriptionibus titulisque adjectis. Domesticorum Cæsar imagines, ut victi Scipionis, & Catonis, cum adhibuisset, Pompeii tamen devicti ferri passus non est.

1) Fortitudo bellica.
2) Celeritate bellũ geritur.
XLVII.
3) Impudentia Venus & ferocia, in bello dominantur.
4) Fortuna cæca.
5) Honor alienus.
6) Honoris vanitas.
7) Invidia potis summa.
8) Honoratus
9) Victoria Deo autori tribuenda.
XLVIII.

His spolia hostium succedebant, & erepta hostibus signa, sed inversa. (1) Tum belli apparatus & tormentorum genus omne, quin etiam rostratæ naves, quarum ultra centum Lucullus duxit: falcati currus clypeique insignes, quibus Papyrius forum ornavit. ænea atque argentea signa, quorum, præter marmoria, 280 M. Fulvius in triumpho vexit. Vasa aurea argenteaque & coronæ aureæ, quibus socii ornarunt, & nonnullos supra 82000 detulisse compertum est, quidquid denique signati, & non signati auri argentiq; ex præda collectum, quale in vasis Scipio Africanus victa Carthagine 200. mil. pondo, in cuso ære 400 detulisse fertur. (2) Quem etiam Paulus Æmilius victa Macedonia superan, spopulum Rom. à tributo liberavit. Subjunctæ illis rariores bestiæ. Sic L. Cæcil. Metellus punico bello victor 120. elephantos Aurelianus Cæsar tigrides, alces, camelopardales. Scipio Asiaticus 1200. eburneos dentes. Post hos tubicines multiplici sono classicum canentes. quos sequebantur candidi boves taurique auratis cornibus immolandi, adolescentibus juxta aureas argenteasque pateras deferentibus. Subinde tribuni militares equitesque ac pedites ob spectatam bello virtutem dona promeriti, qui civiles, murales, aut castrenses coronas aliaque munera deferebant.

1) *Victi.*

2) *Victoriæ emolumentum Reip. debetur*

XLIX.

Captivi postea Reges, nobilissimique Duces, cum necessariis aut obsidibus; vel si ipsi occubuissent, illorum imagines in triumpho ductæ. Ita Hasdrubalem vivum Scipio, Æmilius Perseum, Marius Jugurtham traxit; at Cleopatræ Ægyptiacæ, ne duceretur sibi mortem consciscentis, Augustus imaginem, Lucullus aureum Mithridatis simulacrum 6 pedum, & Pompejus argenteam Pharnacis statuam, suam verò ex margaritis, & signa aurea tria, alia myrrhina, coronasque ex gemmis & margaritis 33 adduxit.

Mox adolescentes oleagineis sertis vincti coronas aureas deferebant, his qui triumphum meritum procurassent dandas: tum senatus in albis prætextis juxta currum magnum triumphi spectaculum præbebant, citharœdis ac tibicinibus coronatis scitè intercinentibus. (3)

3) *Plausus virtuti debitus.*

In

In quorum medio delirus quiſpiam, in talari veſte fimbriis aureis armilliſque ornatus, geſticulatione ridicula jociſque nugabatur. Nonnunquam & argutam Ciceriæ effigiem, aut Manduci magnis malis & hianti ore, aut Petreiæ ebriam exprimentis anum adhibuere. His ſæpe cum dies unus non ſufficeret, triduum integrum triumphale datum eſt. Sic Æmil. Paulus de Rege Perſa. Q. Flaminius de Macedonia, & Auguſtus ter integro triduo triumphavit.

T

Interea circum plebs omnis flores ſpargere, Diis libare, menſis invitare ſtratis, applaudere triumphanti. Pone currum ſequebantur redempti & libertate donati, raſis capitibus pileati. quales Tit. Flaminius ſuper 2000 duxit. Aurelianus Cæſar etiam Zenobiam aureis catenis vinctam poſt ſe duxit. Legiones ſubinde victrices ſequebantur, quorum laus ſæpe cum jocis liberiſque in triumphantem convitiis mixta (1) ut elationem triumphantium infringerent. Hæc omnia triumphale ac ſumptuoſiſſimum epulum populo datum excepit. in quo Jul. Cæſar Africano triumpho 22. millia tricliniorum menſis regali magnificentia inſtructis occupaſſe fertur. (2) Opes verò tantæ in ærarium deferri ſolebant, niſi quæ inde dona in victorem militem partirentur. Solus Julius Cæſar 65. millia talentûm intulit (3) Captivi vel libertate donati, vel ſubjecti ſecuri, quorum tamen præcipui, antequam triumphans in capitolio Jovi immolaret, cædendi erant. Vide plura apud *Alex.* l. c.

1) Reprehenſio laudi mixta.

2) Malè parta dilabuntur

3) Ex alieno liberales.

L.

Ovatio minor triumpho erat, tunc decreta, cum ſine ſanguine pacem hoſtibus amicitiamque extorſiſſent. Et in hac pedes urbem ſubibat victor, ſine ferculorum pompa, tibia ſolum non tuba clangente, myrto Veneri ſacra, unà cum militibus coronatus. (4) Talis primò Publ. Poſthumio de Sabinis conceſſa fertur.

4) Honor juxta meritum.

TROPHÆUM victores erigere plerumque in loco victoriæ ſolebant, quod Lacedæmonii illis potius qui incruentâ, quàm qui cruentâ viciſſent pugnâ indulgebant. (5) Et hi quidem gallum Diis, illi bovem immolabant. Græci ceteri illis, qui hoſtes fugarant trophæum, qui verò occiderat, triumphum, vel encomion aut peplum (quod erat in expanſo velo exaratum vi-

5) Victoria ſine ſanguine pulchrior.

T

TYPVS & Typographia primùm Moguntiæ sub Frider. III. Imp. & Theodorico de Erbach Electore Mog. reperta est per Joannem Gudenberger, cujus deinde conatum juvit Joannis fust & Medinbach. Ex quibus Fust in opus denique usumque, Petro Schöffer administro, deduxit an. Christi 1452 quę post decennium latius vulgari, & in Galliam Italiamque transferri cœpit. quanquam Sinarum gentes, ut *Osor* l. 11. de rebus Emm. jam multo ante hanc artem reperererint. In hac verò arte, & exemplar, & typus, & tinctura, & prælum & expressio symbolorum vim sustinent, uti exemplar (1) eg. Christus; typotheta (2) concionator; veritas & verbum typi; (3) tinctura (4) exornatio; prælum (5) affectus; imitatio expressio (6) esse poterit.

1) *Christus.* 2) *Cōcionator.* 3) *Verbū Dei* 4) *Exornatio* 5) *Affectus.* 6) *Imitatio.*

LIII

VENATIO, ut variis instrumentis artibus modisque peragitur, ita & symbolis diversis locum facit. Venabulo enim plagis, canibus, equis, arcu, sclopis utuntur homines; at Mundo, pro Venabulo ex ære aurum argentumque est, (7) pro plagis (8) voluptates, pro canibus (9) homines, pro equis, (10) honores, pro arcu & sclopis (11) illecebræ, sive impulsus & consilia. Nec quodvis animal, quovis venandi genere tenetur. Alexander, ut magni erat animi, cum leone pugnans vicit. Cratero acclamante: Macte Alexander, cum leone pro regno pugnat. (12) *Plut. in Alex.* Ceterum sub Claudio Imp. ait *Plin.* l. 8. c. 16. casus docuit rem, aliàs creditu difficillimam, facilè leonem sago in caput projecto capi posse, torpescente repentè velatis oculis tantâ feritate, (13) ita, ut non repugnans vinciri possit: ut mirum non sit, à Sysimacho Alexandri jussu incluso leonem fuisse strangulatum. Maximilianus I. Imp. venator egregius ursam fœtam confecit. Hoc verò animal, ut mellis amantissimum est, (14) facilè insidiis fovearum, aut laqueorũ intercipitur. Elephantus fortissimus, & prudentissimus animalium tamen astu hominum tenetur. (15) De illo enim *Diod.* l. 3. c. 3. bibl. tradit, Æthiopes, vel in transeuntium ex arborib. desilire corpora, securi mox nervos dextri poplitis succidentes: vel observare, quibus arboribus quieturi se inclinent, & has succidere, ut labentes sequantur,

7) *Opes.* 8) *Voluptas.* 9) *Lenones.* 10) *Honores.* 11) *Illecebræ.* 12) *Rex.* 13) *Excæcati facilè tenentur.* 14) *Voluptas.*

LIV.

15) *Vi arte capta.*

V

1) Casus magnorum. ex quo casu se erigere nequeant. (1) vel per cicures femellas in locum conclusum mares abstrahunt, (2) ut
2) Libidine capi. Strabo l.55. eosque, ut Ioan. Metellus notat, tamdiu in locis conclusis sagittis impetunt, & dolore fameque subigunt; ut deinde unctionem vulnerum, & cibum porrectum pro beneficio habeant, & blanditiis teneantur.
3) Pœna & premio capi. (3) Bisontium venatio, ut Paus. in Atticis perquam ardua est, cum omnes plagas objectas perfringant, quare præcipitem in clivum compelli solent, cujus latus madidis ideóque lubricis instratum coriis incurrentem lapsantemque feram in præceps devolvat, ubi jam in-
4) Per honores præcipitari. fractis viribus conficiatur. (4) Caprearum quoque venatio difficilis, quoniam in altissimas evadunt rupes, quò non rarò consecuti, vix reditum ad ima reperêre, ut Maximiliano I. evenisse legimus. (5) Hunni juxta Mœo-
5) Nimium elatus. tidis paludes, quas impenetrabiles rati sunt, cervam secuti, viam ex Asia primùm in Europam reperêre. (6) ut
LV.
6) Fortuitum. Bonf. l.2. dec.1. Memorabile est, quod Carolus VII. Francor. Rex in saltu Sylvanecto cervum æneo circa cervi-
7) Senectus summa. cē torque cœperit, (7) hac epigraphe: *Hoc me Cæsar donavit*. Unde colligas, quantam cervi ætatem ferant. Regi autem subinde placuit inter sua insignia cervum cum
8) antiquum Galliæ Regni torque aureo inter lilia ferre. (8) Ricius l.3 de reg Franc. & Guagninus l. 9.c.3. Simiæ apud Indos magis dolo, quàm vi capiuntur. Cùm enim illa quæ ab hominibus fieri viderint, imitentur, venatores sub arboribus oculos melle illinunt, calceosque sibi aptant, moxque pro melle, liquidum viscus, & in calceis relinquunt compe-
9) Imitatio stolida. des, quibus utrisque imitatrix simia tenetur. (9) Diod. l.17. Crocodilos Ægyptii captant suillo tergore in undas projecto, cui hamum implicant, moxque porcellum in litore vivum grunire faciunt, advolat crocodilus & obvium in aqua tergus cum hamo devorat, ex quo deinde attractus cœno in oculos ingesto excæcatur. (10)
10) Gula capi & excæcari. ut Herod. l.2. Phocas, seu vitulos marinos ita septentrionales occupant. Captator pelle nigra aliquam vituli similitudinem mentitur, itaque super glacie curvatus re-
LVI. cumbit, aditu Phocæ patefacto: tum mugitu ficto Vitulum accersit (qui priorem conjugem spe novæ plerumque

V

rumque interimit, dum ipse ab aliqua demum victus succumbat) accurrentem belluam hastâ, quam penes se habet, configit. (1) *Olaus* lib. 5. c. 5. *sept.* 1) *Libido multos perdit.*

Venatio, licet Principes laudabili studio ad quædam militiæ rudimenta per dura & aspera exerceat, tamen nimia in vitio est. Hanc icciрco Bajazeti Turcarum Imp. capto Tamberlanes Scytha, missis falconibus, canibus, & retiis exprobavit. Cumque is responderet, ignobilem latronem hæc aspernari: non verò illustri secum genere natum. (2) Offensus hoc dicto Tambernales ignominiosissime subinde tractavi. *Calchond.* lib. 3. Muleasses Tunetanus Leones plusquam ducentos in silvis confecerat. (3) ut *Sabel* l. 27. ex Jov. sed regno deinde exutus ad Carolum V. confugit, cujus beneficio restitutus est. Laudabilius Amadeus Sabaudiæ Dux pauperibus domi suæ indies panem ministrans, hos suos dicebat esse canes venaticos. 2) *Amore quisque suo excæcatur.* 3) *Vis arte victa.*

LVII.

VESTIS Adamo & Evæ primùm, non ornatus, sed pudoris, ex peccato contracti, velandi causa, tum arcendi frigoris, tanquam pœnitentiæ, & pœnæ signum concessa est. (4) S. Paulus in eremo se toga ex foliis arborum consuta tegebat. (5) Multæ gentes ferarum pellib. vestiuntur, quę versæ tam æstate, quàm hieme serviunt. (6) Brasiliensium olim pleriq; nudi, nobiliores psittacorum, vel aliarum avium plumis perizomata à lumbis ad genua contexebant (7) Nonnulli Indorum pellibus piscium; alii pictum corpus, præsertim faciem, coloribus, nonnunquam & gemmis insertis, gerunt, ut *Alex.* l. 5. c. 18. Carthaginienses longis tunicis & discinctis incedebant, (8) quod Romanis probro fuit, ut in Verre notatum est. Germani in sago cum fibula; strictâ veste locupletes, quæ singulos artus exprimeret. *Ib.* c. 10. Toga apud Rom. virorum erat in pace, (9) sagum in bello: (10) prætexta (11) adolescentum nobilium, & Magistratus: laticlavus, & purpurea tunica (12) senatorum: paludamentum (13) imperatorum in bello: flammeum & stola (14) mulierum quæ in luctu erant candida: pallium & penula utrisque viris ac mulieribus communia. Vestis ingenuorum, manicis utrimq; pendulis, (15) ser-

4) *Pœna.* 5) *Pœnitentia* 6) *Necessitati est facile satis.* 7) *Superbia.* 8) *Mollicies.*

LVIII.

9) *Pax.* 10) *Bellum.* 11) *Nobilis.* 12) *Senator.* 13) *Imperator* 14) *Mulier.* 15) *Ingenuus.*

V

1) *Servus.* vorum altera tantum manica demissa (1) erat. ut Cæl. l.
2) *Propheta.* 4. c. 3. antiq. lect. Prophetæ veteres pellibus (2) vestiti
erant, ut Elias 4 Reg. 1. Sacerdotes veste talari superhu-
merali feminalibus cingulo, & tiara, lineis utebantur,
3) *Sacerdos.* (3) ut *D. Hier. ad Fabiol.* quod hæc purioris materiæ
4) *Lætus.* censerent. Et Pythagoras non nisi candida veste (4) a-
miciri voluit. Menedemus tunica pulli coloris uti ma-
luit, pileoque arcadico duodecim literas intexuit, tragi-
5) *Mæstus.* co incedens cothurno, (5) & virgâ in manu fraxineâ, ut
Sabel. l. 2. c. 8. Vestibus albis etiam Judæi in conviviis
LIX. accumbebant, argumento lætitiæ. Apud plerosquè
cænatoriæ vestes illustres fuere. Augustus Cæsar duo-
6) *Apostoli.* decim secum in Deorum (6) & Dearum habitu accum-
bere voluit. ut *Sueton.* Judæis vetita erat vestis ex lana
7) *Simplicitas commendata.* & lino contexta. (7) Deut. 22. Pontificis tamen superior
habitus variegatus erat. illic simplicitatem, hic varieta-
tem doctrinæ indicans. Erat & Judæis vetitum muta-
re vestes, sexu mentito, Deut. 12. Turpe Herculi fuit, sub
8) *Femineus.* Omphale regina feminea in veste pensa ducere, (8) cui
tamen apud Coos muliebri in habitu iccirco sacerdos
immolabat: turpius quod in Attide viri ornatu mulie-
10) *Sacris indignus.* bri: mulieres virili sacra facerent, (10) ut *Alex.* l. 2. c. 8.
At Sardanapalum Regę Assyr. muliebris vestis & ani-
mus Regno deturbavit. (11) ut *Diod. Sic.* Clisthenem
11) *Mollicies* hæc quoque infamia in proverbiis notavit. Gloriosius
Euphrosyna Alexandrina nuptias fugiens, & Pelagia
meretrix Antiochena pœnitentiam actura, tum Marina
virgo Græca & Eugenia Rom. virili sese habitu mona-
12) *Generosa femina.* steriis Deo servituræ incluserunt. (12) Theodora etiam
in lupanari cum milite converso mutavit vestem, quâ
salva evaderet: rediens tamen ubi illum securi subje-
LX. ctum cerneret, ejusdem martyrii fit socia. ut *Ambr. l. 2.
de Virg.* Gloriosa & Semiramis Babyloniorum Regina in
virili habitu bellicosa mulier aliquamdiu pro filio Nino
rexit. *Diod. l. 3.* & Hypsicratea, *ut Plut. in Mithr.* Mithri-
datis uxor virum per adversa quæque hoc cultu est
secuta. & Germanicæ mulieres, quæ virorum instar
pro recuperanda Hierosolyma in Palæstinam profectæ,
an. 1147. quarum una, ut refert *Nicetas in hist.* Sub Con-
rado

V

rado Imp. ac duce insigni cultu merens, auripes dicta est, Penthesilea altera. (1) Ita & *Iovius* cum Persis contra Selimum sub Campsone Rege profectas occubuisse memorat. Quibus Metensis femina accenseri potest, quæ virum Alexandrum, à Mahomete captum Monachi in habitu transfretans, arte sua liberavit. (2) ut *Beyer. in Theat.* de Veste. p. 97. Gloriosum quoque olim heroib. in iis quas occidissent ferarum vestibus incedere. Sic Herculi post occisum Nemeæum Leonem hæc solum pellis texit. (3) At parum decorum Ecclesiasticis est militari in habitu comparere. (4) Talem à se juvenem Everhardus Sueviæ princeps Sacerdotium petentem rejecit: quid, inquit, militi cum sacerdotio? Lepidius est, quod Petrus Sabaudiæ Comes ab Othone IV. Imp. investituram suarum regionum petens, veste aureâ, parte dexterâ, sinistrâ verò armis indutus accesserit, novitatemque Othoni miranti dixerit: alterâ ornor beneficio tuo; alterâ defendar contra hostes. (5) *Corroz. de Memorab.* Turpe cæteroquin est peregrinis vestib. patriũ cultum inquinari. Hinc Lud. Bavar. Rex Germ hoc facto laudandus, quod externos omnes habitus edicto ex Germ. proscripserit. (6) ut *Annal. Boior.* l. 4. Apud Helvetos publici honoris hæc insolentia incapaces facit. (7) Isabella & Ferdinandus Hispan. Reges adolescentibus & sericas oblongas vestes & promissum capillitium interdicto sustulit. ut *Mar. l. 19. rerum Hisp.* Joannes Duca Orientis Imp. peregrinum habitum affectantes in ordinem, aut servitutem redegit. (8) ut *Bonifidius l. 1. juris Orient.* Et Deus *Sophon.* 1. inquit. *Visitabo super omnes, qui induti sunt veste peregrina.* Augustus Cæsar, teste *Sueton.* Romanos voluit suo more togatos esse: dicens *vestitum mollem superbiæ vexillum esse, nidumque luxuriæ.* (9) Syracusis lex fuit *teste Athen.* l. 12 c. 6. ut auro, aut supervacuis ornatus pro mœcho, aut cinædo haberetur.

1) *Heroides.*

2) *Amor ingeniosus.*

3) *Fortitudo.*

4) *Indecorum.*

LXI.

5) *Pace & bello promptus.*

6) *Novitas periculosa.*

7) *Antiqua probantur.*

8) *Peregrini ne dominentur.*

9) *Luxuria.*

LXII.

VEXILLVM signum est, quo cohors, aut turma una militum ab altera discernitur. (10) pro quo seculares & religiosi suo ferè quisque habitu distinguitur. De hoc varia *lib. 3. inst.* supra disservi. Hoc quandoque, præter insertum symbolum, etiam lemmate suum propositum

10) *Milites sub duce.*

V

positum exponebat, ut Halberstadii Princeps superioribus annis contra Ferdin. II. Cæsarem pro Bohemis pugnans, manum cum pugione, cum inscriptione posuit: *Deo amicus, Sacerdotum hostis.* (1) Verum sinistrâ sclopo amissâ, alteri vexillo inscripsit: *manet altera.* (2) Sed hæc illi ad victoriam parum audacia profuit, ubique turpiter profligato, ac denique occumbente.

1) Contradictio stulta.

2) Audacia supra vires.

LXIII.

VIGILIÆ militem, operarium, studiosum & religiosum inprimis decent, ne pretiosum vitæ tempus inertia pereat. Brenno Gallorum Dux Capitolio Romano potitus, canibus & excubiis dormientibus, esset, nisi anseres plus utrisque vigilantes, suo excitassent Romanos strepitu. (3) ut *Livius* Aristoteles ne prolixiore somno studia interrumperet, sphæram super pelvim æneam manu complexus ad sonitum labentis evigilabat (4) ut *Laert.* in Vita. Ferunt Reges Persarum præ foribus habuisse cubicularium, qui manè inclamaret: *Surge Rex, atque ea cura, quæ te curare voluit Mesoromasdes, Deus tuus* (5) Plut. l. de doctr. princip. Draco vigil ante hortos Hesperidum poma aurea custodisse memoratur, (6) qui à Medea soporandus fuit, ut pateret Jasoni aditus. Vigilandum Christianis ad orationem, monent præ foribus templorum positi leones, atque in ipso apice galli. (7) Janus, temporis præses, bina facie, quaternisque oculis, (8) ut advigilaret, fictus est.

3) Vigilantia custodit.

4) Studium pernox.

5) Homo ad laborem creatus.

6) Opes cura servantur.

7) Vigilandū in oratione.

8) Vigilandū semper.

LXIV.

VIRGA potestatis aliquod signum est, quæ tenuior in manu magistri disciplinam indicat scholarem, (9) grandior pro baculo militarem aut civilem. (10) Romanus magistratus fasces virgarum cum securi prælatos à lictorib. habuit. Et virga belli duces ad regendum feriendūq; utebantur, pro qua Centuriones apud Rom. vitem ferebant, quâ milites ferirent. (11) Pastoribus ovium eadem quoque ad regendum, usurpata. Unde nescio an baculus pastoralis in ecclesia sumptus sit, certè dignitatis Episcopalis signum est, adjunctæque potestatis. (12) Quare & scriptura S. modò pro castigatione virgam sumit. Ut *Virga tua & baculus tuus me consolata sunt,*

9 & 10) Correctio.

11) Potestas.

V

ra sunt, ps. 22. modo pro potestate : *Virga directionis virga Regni tui*. ps. 44. modo pro vi & virtute : *Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion.* (1) ps. 109. Et talis virga Moysis coram Pharaone fuit, quæ in colubrum versa aliorum serpentes devoravit, (2) in cœlum extensa, obducto sole, produxit tenebras, (3) aquam vertit in sanguinem, (4) e terra ranas, cyniphes, muscas, locustas, procreavit, (5) aerem peste & tempestate complevit, (6) & mare & Jordanem fluvium divisit, (7) petras eductis aquis emollivit. (8) Eadem virga & Ægyptios punivit, & Hebræos rexit. Talis modo inter Christianos virga est crux Christi per illam figurata. Virga quoque amygdalina, quam Aaron cum aliis 12. tribubus Israelis imposuit tabernaculo, quæque sola florens reperta, ei summum sacerdotium adjudicabat, singulares boni Pastoris virtutes exprimit. (9) flos ex arida Virga repentinus collatam humanæ naturæ ex se sterili gratiam designat. (10) Deinde fructum bonorum operum gratiæ respondentem; cum repentè post baccas in amygdalis flos, post florem fructus erumpat. (11) Ad hæc patientiam utilem, cum inter ipsa adhuc frigora floreat, & fructificet, (12) Constantiam, quia folia viroremque tardè deponit. (13) denique robur fortitudinemque, cum duro cortice fructum claudat. (14)

1) Vis ac virtus. *2) Deus homo factus.* *3) Deus avertens vultum.* *4) Iram Dei concitare.* LXV. *5) Cupiditates laxata.* *6) Flagella Dei.* *7) Mundo educere.* *8) Impœnitentes flectere.* *9) Pastoris boni dotes.* *10) Deipara. Gratia.* *11) Fructus boni operis.* *12) Patientia.* *13) Constantia* *14) Fortitudo*

VNCTIO olim in conviviis præcipuè ad capita unguento refrigeranda, ne vino incalescerent, est usurpata : à Magdalena quoque Christo adhibita. (15) Ceterùm & odoris gratia placuit. Sacerdotibus deinde ac Regibus prophetisque inaugurandis admota (16) *Exod*. 29. & 1. *Reg*. 10. ac 3. Reg 19 Infirmis quoque *Iac*. 5. & mortuis *Gen*. 5. & Mat 26. applicata. (17) Quidam tamē hoc unguentū pro mortuis ex sola cedria, seu pice ex cedro fluente; alii ex melle, vel cera, alii ex myrrha vel balsamo conficere solebant, quæ omnia vim habent conservandi. (18) Sale nonnulli corpora exsiccarunt, vel asphalto maris sodomorum bitumine perfuderunt. (19) Quod Ægyptios fecisse memorant. De cedria refert *Plin*. l. 24. c. 5. quod corpora viventia corrumpat,

LXVI. *15) Mansuetudo.* *16) Rex. Sacerdos.* *17) Confirmatio.* *18) Conservatio.* *19) Concupiscentiam siccare.*

cer-

V

1) *Honor Laus.* servet mortua. (1) Alexandrum Magnum infuso melle servatum ferunt. *Stat.* l.3.*Syl.* Ungi quoque gymnastæ

LXVII. solebant, ne corpora facilè nuda apprehendi possent, &

2) *Mortifica-tio.* solerent uncta indurari. (2) Anacharsis tamen insanos dicebat, qui se ungerent ad sustinenda verbera. ut *Laert.* l 1.c.9. Diogenes unguentum, quod alii capitibus, ipse infundebat pedibus: hinc, inquit, facilius ad nares ejus

3) *Mollicies explosa.* odor evolat. (3) ut *Laert.* l.6. & cuidam bene olenti: εὐωδία, inquit, δυσωδία est. ut *Mart. Non bene semper olet, qui bene semper olet.* Ita Flav. Vespasianus adolescenti pro beneficio accepto gratias acturo, cum ex unguento

4) *Affecta-tio ingrata.* fragraret. *Mallem* inquit, *allium oluisset.* (4) & beneficium retractavit. *Suet.* in Vita. C. Plotinus Plancus ad supplicium quæsitus solo unguenti odore in latebris

5) *Voluptas prodit.* proditus repertusque est (5) *Val. Max.* l. 6. c.8.

LXVIII. *URNA* non tantum significat vas œnophorum, sed & sarcophagum, quo cineres mortuorum condebantur;

6) *Fragilitas hominis.* & vitreum sæpe erat, quo fragilitatis mortales admoneret. (6) Ita Ælian. l.13.c.3. Xerxem Pers. Regem, ait, ad Beli monumentum venisse, idque (cupiditate auri, quod recōdi quandoq; in sepulchris solebat) aperuisse; sed vitream tantum reperisse urnam, non tamen oleo, in quo cadaver jacebat, plenam. Juxta in columna scriptum erat, pessimè habiturum, qui aperto sepulchro, ur-

7) *Cupiditas inexplebilis.* nam oleo non expleret. (7) Rex ad lectionem expavit, jussitque quamprimum oleum deferri affundique. Verùm expleri nullà affusione potuit: ut humanæ cupiditatis abyssum præ se ferret. Sunt qui urnam seu loculum mortualem perpetuò secum deferri, ad memoriam fragilitatis humanæ voluerint, ita Maximilianus I. Imp. fecisse legitur, & Carolus V. nepos hunc sibi ante mor-

8) *Mortis memoria.* tem instrui voluit. (8) Modernus etiam Pontifex Alexander VII. cum vidisset Innocentium antecessorem suum, aulicis post mortem omnia diripientibus, vix loculum pro sepultura habere reliquum; hunc sibi, quamprimum pontificatum ingressus est, jussit præparari, ne illius in vita deesset memoria, in morte usus.

LXIX. *ZONA* cingulum est, quo corpus præcingitur, hæc alia

Z

alia olim sacerdotalis, alia militaris,alia virginalis, alia muliebris,aut etiam virilis fuit. In Sacerdotibus hæc olim atque etiamnum moderationem, modò etiam continentiam designat. (1) Unde *Greg. hom. 13. in Evang. Lumbos,*inquit,*præcingimus, cum carnis luxuriam per continentiam coarctamus.* Pontifices olim duplici Zona utebantur, una lineam, (2) altera hyacinthinam tunicam (3) adstringebant. Ut scirent, tam adstringendos corporis sensus,quàm internos animi affectus,præterea expeditos esse debere,tam ad obsequium proximi,quàm Dei. Est enim cinctura hæc quoque celeritatis expeditæ symbolum,ut stabant, accincti renibus olim, cum baculis in esu paschalis agni. (4) *Exod.* 12. Est quoque fidelitatis, & obligationis per sacramentum contractæ symbolum, (5) ut in militibus, sicut fortitudinis quoque in iisdem. Hinc & initiatis baltheus, vel Zona cum gladio inicitur, (6) & detrahitur exautoratis. Et icci co latera Marti olim consecrata fuère, (7)ut frons Genio,brachia Junoni,pectus Neptuno,renes Veneri,pedes Mercurio,digiti Minervæ: ut *Alex.* l.2. c.19. Est & Zona in conviviis olim adhibita, (8) ut temperantiæ admoneret: quas si helluones bibonesque solverent,*discincti nepotes* dicti sunt. Unde proverbium mansit. Memorat*Sigism. Baro de Mosch.* Russiæ Principi inaugurato super mensam honoris loco cingulum auro gemmisque pretiosum offerri, ut se viro forti & temperanti dignum præstet. Nec illud omittendum, quod *Pier.*l.40.notat: Virginitatem atque integritatem Zona designari, (9) quòd hac præcinctæ Virgines ex lana olim apud Rom. à Sponso in lecto geniali solvebãtur. Trezeniorum Virgines nupturæ hanc Palladi Apaturiæ,uti crines Hippolyto dedicabant, utrique castitatis amanti Herculano autem nodo Zona vincta solvebatur, (10) ut sicut Hercul.felix 70.filior. pater fuisset, ita hoc illis connubiũ fertile existeret. Quare & solvisse Zonã dicebantur,cũ parerent. Deas a. his semper propitias adhibebant, Junonis nomine se cingentes: unde Juno Cinctia Romæ celebrata,Minervæ,aut Dianæ aut etiam Veneris,si leves essent se discingentes, fuitque eo nomi-

1) Moderatio Continentia.
2) Sensus corporis cohibẽdi.
3) Animi affectus stringendi.
4) Expeditio.
5) Obligatio.
6) autoratus.
7) Fortitudo.

LXX.

8) Temperantia.
9) Continentia
10) Fœcunditas.

nomine culta Athenis Diana Solvizonia. Ut Babyloniæ Virgines, juxta *Herod.* ante tẽplũ Veneris prius violatæ, acceptũ pretium offerebant Veneri, sicq; nefando more se conjugio inaugurabant. Quarum similes Chaldæas, ante templum Veneris discinctas, idem l. 1. fuisse memorat. Hebræas Zona quoque usas ex *Isaia* c. 3. v. 24. patet, cum de his in captivitate plectendis ait: *erit pro Zona funiculus, & pro fascia pectorali cilicium.*

CAPVT LXXIX.

DE ARBORVM ET FRVCTIcum Imaginibus.

DE arboribus plantisque nonnulla quoque hoc loco inserenda videntur, ne fertilem hunc iconographiæ campum videar neglexisse, quanquam omnino negligi non potuerit, ex quo locis diversis symbola deprompsi.

1. Quantum arboribus tribuendum ejusque fructibus vel solius paradisi memoria ostendit, in quo & arbor fructibus suis mortifera, ex qua Adam comedit, & vitæ quæ mortem arceret: illa voluptatis noxiæ. (1) hæc Crucis & doloris salutiferi argumẽtum. (2) Hoc lignum est, quo Moyses in deserto Mara aquas potabiles *Exod.* 15. reddidit, hoc est, adversitates hujus vitæ temperavit. (3) Ita *Petrus Martyr.* in orbe arbores esse tradit, quæ adustæ pro fumo, gratum spirent odorem (4) & *Iosephus Acosta* alias quæ incisæ, guttis distillent balsami odorem referentibus: cujus virtute vulnera quæcunque persanentur (5) In Hispaniola quoque arborem reperiri memorant, cujus fructus pyris muscatis similis, non odore minus, quàm gustu delectet gratissimo; succis tamen adeò exitialibus polleat, ut Indi venenatas hoc sagittas, cum tingunt, reddant. (6) Quin ab eadem

1) Voluptas noxia.
2) Crux salutifera.
3) Crucis memoria adversa lenit.
4) Martyrũ exustio.
5) Reliquiæ.
6) Voluptatis gustus suavis sed exitialis.

A

eadem arbore juxta Malacam mors & salus est. Illis enim radicibus quædam pollet, ut quæ ad occasum vergant venenum affricent, quæ ad orientem, contra quodvis venenum antidotum præbeant, febresq; pellant. (1) *Autor hist. Sinens. part.* 4. c. 17. qui addit apud *Majol.* col. 21. in Mexico reperiri arborem *Magveis* dictam, quæ una pluribus usibus sufficiat. Ex caudice enim terebrato liquor bibentibus gratus promanat : nimio tamen potu ebrietatem adfert. (1) Cortex ejus vellera texendis filis ac funibus sufficit : lignum in acus idoneas extenuari potest. Frondes & pro tegulis domibus contegendis serviunt, & salubres ægritudinem pellunt. (2) Et *Plin.* l. 12. c. 8. tradit in Hyrcaniæ convallibus ficis similes arbores esse, *Occhi* dictas, ex quibus mel defluat horis matutinis duabus. (3) Et *Strabo* in Arboribus quibusdam Hispaniæ exciso ramo lac dulcissimum fluere. (4) *Curtius* l. 6. hist. frequentes Indiæ quercus, ait, repleta melle folia habere; sed hoc mel ante ortum colligendum, cum sole enim exsiccari (5) Arbores Sodomæ, ut Solin. c. 36. refert, egregia specie poma ferunt, sed intus plena fuligine, ut admorsa & pressa fumum exhalent. (6) Magis illarum arborum juxta Jericho fructus laudandi ; qui sub duro cortice, specie cucurbitæ, tenuissimam recondunt lanam, ex qua tela egregiæ subtilitatis & candoris præparatur. (7) ut *Gregor. Turon.* l. 4. hist. plant. c. 9. oculatus testis memorat. Sed ordine literario præcipua expendere juverit.

II.

1) *Intentio bona vel mala.*

1) *Moderatio.*

2) *Utilis ad multa.*

3) *Oratio matutina.*

4) *Martyrum vulnera.*

5) *Labor matutinus.*

III.

6) *Mundi vanitas.*

7) *Dura pervincenda*

ABIES pulcherrima & rectissima, arborum, inferiori parte, quam sapinum dicunt, enodis, foliis pectinum forma perpetuo virentibus, ramis ad cœlum versis, & imposito obnitentibus ponderi. (8) verticibus ramorum recisis moritur, totis obtruncatis durat. (9) Umbra parum salubri est. (10) Cortex illius obarmatus squamis. Fluit resina. Navigiis trabibusque domuum inprimis idonea, præsertim quæ Alpium montibus (quos amat) nascitur. (11) Plura diversis locis *Plin.*

ACER in Istria & Rhetia crispis macularum notis insignis, juxta padum ligno candoris præcipui : rarior

8) *Religiosus homo, ad Deu conversus.*

9) *Dei jactura graviss.*

10) *Consortia prava nocent.*

11) *Pii veri Ecclesiam sustinent.*

IV.

A

tamen arbor, sed amplitudinis egregiæ, variis & ra
operibus expetita. (1) Radix contusa impositaque co
pori jecinoris doloribus medetur. (2) *Plin.* l.16.c.15.
l.24.c.8.

1) *Innocens.*
2) *Humilitas.*

ALNVS sterilis arbor nec fructum, nec semen pr
fert, locis humentibus provenit, crassissimis foliis & de
sa umbra; navigiis tamen idonea est (3) & ripis cont
impetum aquarum muniendis. In quibus cæsa copi
sius provenit. (4) *Plin.*

3) *Nauta vix nisi in aquis utiles.*
4) *Castigatio utilis.*

AMOMVM vide *Cinnamomum.*

AMYGDALVS ante ceteras floret arbores Ja
nuario mense, quodam fertilis anni ex copioso flo
præsagio; sed ante maturitatem facilè amittit fructu
(5) Hic amaro, duroque inclusus cortice, pellicula e
iam gemina, & superiori quidem acerba vestitur. (6
Theodotio *virgam vigilantem*, quam Jeremias vidit
1. amygdalinam in versione ponit. Hominis ad virtu
tem tendentis quoddam symbolum exhibet, cui an
vigilandum & durus frangendus disciplinæ Christi co
tex, quam fructum percipiat. Salomon quoque in fi
Ecclesiastæ c.12. hoc ænigma ponit: *florebit amydalus*
(7) *& pinguescet locusta, & dissipabitur capparis, atq; b*
incœptabunt, homine jam in domum æternitatis suæ pref
ctura. quod sic exponit *Eucherius*: canescet homo (
florens amygdalus) tumebunt pedes, & concupiscenti
frigescet in senio.

5) *Iuventus.*
6) *Virtus per dura obtinetur.*
7) *Senectus.*

V.

AQVIFOLIA Græcè *Smilax* arbor ex Ilicum ge
nere est, baccis sine succo foliis aculeatis quæ illi no
decidunt (8) Veneficia à villis ubi crescit arcere *Plin*
creditur. (9) qui etiam ex Pythagora tradidit aquam e
jus flore glaciari.

8) *Iracundus.*
9) *Afflictio corporis.*

ARVNDO inter minores plantas nostro cœlo cō
temptibiles quia parvæ inanes, ac debiles, (10) in Indi
& Arabia grandiores arborum instar, atque hic etian
firmæ, ut pro lanceis serviant. (11) Jam teneræ dum a
dolescunt aliarum arborum adminiculo indigent, (12
adultæ siccæque pro fulcro aliis serviunt. Per interno
dia serpentesque ductu vario colores eleganter distin
ctæ. Aquas dulces potabilesque suis internodiis, tan
quam scyphis, complectuntur. (13) In Maluccis quoque
Insulis

10) *Levis & inconstans.*
11) *Confirmatus.*
12) *Iuventus fulcienda.*
13) *Opes occultæ.*

Insulis pro vasis serviunt, tanta earum est vastitas. Quin ad Gangis ripam memorant repertas, quæ piscatoribus pro cymba essent Ita *Majol.* col. 21. ex diversis.

VI. *BALSAMUM* arbuscula est aromatica, perpetuò virens, in Judæa celebris, quæ malleolis, ut vitis plantatur, sed absque fulcris, in montibus fertilior. (1) Succum incisa vitro (nam ferro emoritur) lapide, aut osseis cultellis fundit, quē opobalsamum vocant, odoris præstantissimi. (2) In Arabia viperæ, quæ balsami umbra delectantur, ex contracta virtute redduntur innoxiæ, (3) ut Pausanias in Bœot p. 303. ut proinde erret Plin. l. 12, c. 25. dum soli Judææ tribuit. In medicamentis præcipua succo facultas, altera semini, tertia cortici, postrema ligno. (4) Omnia enim pretiosa. Et Judæi invadentibus Romanis hanc plantam invidebant, conati frustra exscindere (5) funeribus quoque adhibitum, quòd corruptioni arcendæ serviat: (6) Quo quæque est planta horridior, tanto succus ab ea manat præstantior, (7) quique ultro ante sectionem fluit, plus habet virtutis. (8) Vide *Plin.* l. c. & alibi.

1) *Religio ad virtutē prodest.*
2) *Mortificatio. Passio Christi.*
3) *Societas proborum.*
4) *Perfectionis gradus.*
5) *Invidere bona.*
6) *Virtus durat.*
7) *Duris gaudere.*
8) *Virtus spontanea.*

VII. *BDELLIUM* arbor nigra est, magnitudine oleæ, folio roboris, fructu naturaque caprifici. Gummi habet simile ceræ, odoratum & tralucens, cumque fricatur, pingue & gustu amarum, citra tamen acorem est (9) Cum vino in sacris perfunditur, fit odoratius. (10) Probatur colore, odore, gustu, pondere, igne: quibus syncerum ab adulterato distinguitur. Plin. l. 12. c. 9. Valet contra apostemata, tam interiora, quàm exteriora, si eo peruncta fuerint (11) habet enim vim attractivam, simul & constrictivam, quâ dysenteriam sistit. *Id.*

9) *Pietas erga Deum.*
10) *Ex sacris proficit.*
11) *Pietas peccata & pœnas tollit.*

BETULA arbor pellicula candida, locis frigidis humidisque gaudet, (12) ramis admodum flexilibus, quibus pueris reisque plectendis adhibetur. (13) Mediocris vincula pro vasis constringendis suppeditat. Tenuiora etiam vimina sportulis, crassiora ligna cistis conficiendis idonea sunt. (14)

12) *Aquilonares candidi pectoris.*
13) *Disciplina*
14 *Capax disciplinæ.*

VIII. *BUXUS* ligni durabilis non minus, quam duri gravisque, quod aquis non innatat, viriditatis perpetuæ, cariem vetustatemque non sentiens, (15) ad tibias, py-

15) *Constans. Patiens.*

C xides, pectinesque conficiendos solitum adhiberi tonsili comâ, præsertim silvestris, in varias aptari figuras in hortis potest. (1) *Plin.* l.16.c 40.

1) Obediens. *CALAMUS ODORATUS* juncis similis, melior tamen qui minus fragilis, odore grato atque e longinquo se etiam prodens (2) Nigrum alii magis probant, alii repudiant. Indicus à Syriaco satis differt *Plin.* l.12.c.22.

2) Humilitas proditur:

IX *CAPRIFICUS* ficus est silvestris, cujus cum nunquam maturescant fructus, in his tamen culices nascuntur, qui veras aggressæ ficus, dum corticem terebrant fructuum, hos ad maturitatem promovent. (3) Ejus ramis, ut *Plut.* lib. 2. sympos. ferociens taurus circa collum vinctus mansuescit. (4) Sub hac olim ficu Romanæ mulieres Junoni sacrificabant, (5) postquam ab hostibus obsessæ Philotis ancillæ consilio & audacia liberatæ sunt. Illis enim mulieres & Virgines Rom. pro obsidibus postulantibus, Philotis se cum aliis in habitu Matronarum & Virginum Rom. obtulit, egressáque cum liberali & meraco haustu, postquam hostes sese inebriassent, ex Caprifico Romanis invadendi signum dedit, (6) qui egressi, castrisque ac victoria potiti, hujus diei memoriam celebrem esse suis matronis voluere quem nonas caprotinas dixere *Macrob.* Satur. l.1.c 11.

3) Obtrectator ignavus.
4) Temperantia.
5) Memoria beneficiorum.
6) Intemperantia pessundat.

CASIA frutex tricubitalis montes amans, cortice amaro, sed maximè odorifero, & vi medica excellente. (7) Triplici colore, inferius candido, deinde rubescente, superius nigro & maximè probato *Plin.* l.12. c.19.

7) Perfectio Christiana.
8) Gradus triplex.

CASTANEA arbor frondibus foliisque densa, (9) fructus ex nucum parit genere, hirsuto spinosoque integumento supra corticem munitos, qui dulci siccoque nucleo, post triplex velum subtractum, nutrit, atque inprimis igne assatus placet. (10) Mutat tamen pro locorum diversitate ingenium.

9) Ecclesia.
10) Martyr.

X *CEDRUS* arbor excelsa, folia, quæ non amittit, capillata efferens, ligno incomputribili, cujus resina & oleum illitum quoq; res alias à putredine & carie conservat, sed nec rimas quidem, ut ligna cetera, exsiccata agit, tineis impervia, jucundi odoris, idcóque simula-

chris

C

chris Deorum & præstantissimis quibusque rebus ædificandis olim adhibita: Ut egregium quodvis opus ex proverbiis *Cedro dignum feratur.* (1) Duo cedri majoris (nam & minor magisque nodosa, ideóque & vilior habetur) sunt genera: unum floriferum, sed absque fructu: (2) alterum frugiferum, sed absque flore. (3) Et in hoc antecedentem fructum, novus statim occupat. *Plin.* l.13.c.5.& alibi.

1) Charitas. Pietas.
2) Dignitas humana.
3) Humilitas à Deo honorata.

CERASVS in Europa arbor nota, & nigris & rubris abundans fructibus, post victum Mithridatem in Italiam primum allata, nucleum in corde durum fructus abdit mollis. (4) succum ferè sanguineum condimentis idoneum, ipse condituris in longum tempus reponendus. (5)

4) Adulator fictus.
5) Auxilium mutuum.

CEREVS SPINOSVS apud *Ruell.* Plant. lib. 18. c. 48. portentosæ elegantiæ fertur esse, ut raro spectaculo oculos animumq; spectantis teneat ad 19. aut 20 cubitos hastas veluti quaternas quinasve tollens, striis rectissimis ad normam cavatas: in quarum angulis stellæ, corneis stylis radiatæ decore eminent. Interea spinis ipse in cortice horret succoque aloes amarescit; flores tamen in summo expromit gratissimos, hilarique in purpura erubescit. (6) XI.

6) Vita Christiana aspera, sed speciosa.

CINNAMVM seu *CINNAMOMVM* frutex aromaticus bicubitalis est, statim à terra surculosus, sole & arido planoque gaudens campo, succo ad multa remedia utili, gratissimi & salubris odoris, quo tamen virens non spirat, sed exsiccatum. (7) Ante ortum & post solem occumbentem nefas censet in tenebris colligere. (8) Memoratque Plinius separatam in messe portionem Deo, quæ sub sole relicta sponte flammam conciperet, igneque odorato conflagraret (9) l.12.c.19. Cortex præfertur ligno. Unde in apice, placet, ubi cortex densior lignumque tenuius. Candidus quibusdam, aliis frutex ater, & hic præfertur, durus etiam præ molli diligitur. (10) *Plin.* ib.

7) Castitas in corpore mortificato est.
8) Castus non amat tenebras.
9) Cast. Deo grata.
10) Cast. formam negligit.

CITRVS Græcis Medica arbor dicta à patria est, amat montes, Romanis olim in mensis citreis lectorumque elegantiis expetita, folia lauro non dissimilia pro- XII.

fert,ac fructus pomorũ odore&sapore gratissimos,succus quem stillat citreus contra venena valet, aidetque ut facula,dentium medetur doloribus, elephantiasi, & pulmonis ulceribus. (1) Lacedæmonii Deos suos pomis citreis, gratitudinis causa coronare solebant. (2) *Plin.* locis div.& *Dioscor.* l.1.c.98.

1) Eucharistia multis medetur.
2) Grata Deo hostia.

XIII.

C O C C V S arbor Indica est quæ fructum peponibus similem profert, in quo succus butyro similis, qui deinde in oleum vertitur, superfusus aquæ præ se speciem fert Zacchari, (3) soli expositus fit acetum. (4) Ex stipite arboris aqueus humor distillat ad potum suavis,qui in vasis asservatus magno in pretio est. (5) Fila etiam ex arboris germine percommoda ducuntur. Ita ad multa utilis arbor hæc una est. Ita *Petrus Hispal.* in Silva p.5.c.17.

3) Pœnitentia jam peracta dulcis est.
4) Pœnitentia olim publica.
5) Lacrymæ pœnitentis.

C O R A L L I V M frutex est in medio natus mari, ut in Ligustico,reperitur, qui suas profert baccas, sub aqua molles, at ut primum exemptæ sunt in lapidem purpurei coloris obdurescentes (6) ut Sol. c. 7. *Plin.* l. 32.c.2.

6) Virtus in adversis probatur.

C O R N V S arbor duro rigidoque ligno sine medulla, unde & bellicis hastis jaculisque dicata. Succus illi sanguineus.(7) flos ejus apibus exitialis est. (8) *Plin.*

7) Bellicosus.
8) Bellum rei rusticæ exitiale.

C O R Y L V S gracili multoque & flexili exsurgens stipite nuces profert,duro munientes nucleum cortice. Ex ligno olim faces fieri solitæ pro nuptiis.(9) *Plin.*

9) Iuventus ante nuptias flectenda.

C O S T V S arbustum aromaticum,cujus radix odore præstantissimo fragrat: gustu fervens,frutice alias inutili.(10) Nigrum candido melius est.

XIV.

10) Humilitas pœnitentis.

C Y P R V S arbor est,coriandri semine,quod in oleo coctum æstimatur,& in flore candido gratum odorem spirat,(11) quo in Cypro Insula pollet.Plin.l.12.c.24.

11) Candor animi.

C Y P R E S S V S seu *Cupressus*, aut *Cyparissus* arbor feralis in funeribus olim adhibita, succisa non repullulat,odore gravis,quo tamen funerum odorem premebat,picem fundit sapore acerrimam, loca humida aversatur. fructu super vacua, baccis torva, ac ne umbra quidem gratiosa,(12)quâ tamen viret perpetua,cariemque ac vetustatem ignoiat.(13)ut Plin.l.16.c.33.Diti hęc sacra,

12) Mors.
13) Mors nunquam deficit.

F

ſacra, Jovisque ex ea ſimulachrum confectum Romæ erat in arce. (1) Plato etiam leges publicas his tabulis cenſuit inſerendas. (2)

1) Mors Deo jungit.

2) Lex uſque ad mortem ſervanda.

XV.

ELATE à *Plinio* quoque Abies dicta, in locis ſitientibus maximè odorata, pingui lacryma, quæ ad oleum infringendum unguentis additur. (3) l. 12. cap. 28.

3) Temperantia animum pinguefacit.

ESCVLVS ſic dicta, quòd primi mortales hac pro eſca uſi dicantur, (4) ut Servius in 2. Georg. eſt enim ex glandiferis, fago minor. Gallam fert duplicem alteram nigram tingendis utilem veſtibus. Tanta altitudine radices in terram demittit, quantâ ramos extollit in altum. (5) Vide Plin. loc. diverſis de ea.

4) Abſtinentia.

5) Humilitas extollit.

FAGVS arbor excelſa glandifera, cujus glans triangulari cute clauditur, eſu dulcis, folium tenuiſſimum & fragile, cortex denſus, & pluribus uſibus ruſticorum ſerviens, lignum fiſſile ac flexile vaſis, capſis, ſcriniiſque idoneum. A vermibus immunis eſt. Ciniſque ipſius vitro conficiendo aptus. (6) Vide *Plin.* loc. pluribus. In Aquilonari plaga fagi magneticis cautibus propinquæ, earum quoque naturam induunt. (7) Olaus l. 12. cap. 1.

6) S. Scriptura utilis ad multa.

7) Simile à ſimili eſt.

FERVLA in calidis locis ſubnaſcitur; geniculatis ſcaphis nodoſa, nulli fructicum major levitas, ideóque ſenum baculis idonea, (8) foliis iis majoribus quæ terræ propiora ſunt. Ejus radix candida, de qua inciſa lac manat. Ignis in illa optimè fovetur. (9) Plin. l. 13. c. 22. Eſt aliud ferulæ genus de quo in herbis.

8) Abſtinentia.

9) Vitam & charitatem Dei fovet.

XVI.

FICVS, non magna per Europam, apud Indos, ſi fides *Solino* eſt, tam ingens, ut ramorum umbræ bina ſtadia ex arbore una contegant. (10) Illud majori dignum fide quod *Plin.* l. 12. c. 5. refert Alexandrum Indicas miratum ficus, quæ imis in terram ramis curvatæ intra annum propaginem rurſus faciant, & in orbem opere quodam topiario circa parentem ſurgentes, procul fornicato ambitu paſtoribus aliiſque diverticulum præbeant ſub umbra (11) Quorum exigua quidem poma, ſed folia ampliſſima ſcuti formam præſtent. (12) Sine flore hæc

10) Protectio S. Crucis.

11) Religionis propagatio à Patribus.

12) Majeſtas inutilis.

H

1) *Res major promissu.* hæc arbor fructus profert & ante folia. (1) Maturi dulci lactis succo abundant, qui in excoctis fit melleus. Infema magis parte, quam superna arbor fertilis est.(1) Ob brevitatem radicum citò senescens.(2) Tam abundantia humorum sterilem reddit, quàm defectus; (3) & huic quidem per fimum & aquam dulcem; illi per inflicta clavis vulnera, quibus copia exspiret, subvenitur. (4) Lignum ficulnum in proverbiis aspernabile est,(5) vermibus etiam obnoxium, ideoque nullis fere operibus adhibetur, (6) Ægyptia ficus præ ceteris tam in fructu, quàm ligno laudem obtinet, de qua Plin. l.13.c.7. quod ejus cæsæ lignum mergatur aquis, in quibus cum primùm gravitate subsidat, sensim deinde sub aquis exsiccatum emergit & innatat, utilissima postea materies.(7) Porrò Cyrenenses tantum ficui tribuere, ut Deos Deasque agris præpositas ficis duxerint coronandas. (8) Et jure, si quod apud Ægyptios fieri *Solinus* c.34. tradit, septies uno anno fructum dare videantur. (9) Mercurio olim etiam Ægyptii primo mense ficu & melle sacrificabant clamantes *Dulcis est veritas:* ab hoc Deorum nuntio Veritatem exspectantes, (10) ut Pier.l.53.c.41. Et Christus cum ficui in qua fructum non reperit, malediceret, videtur omni tempore ab ea fructum exegisse non sola folia, quibus Adam se peccator contexit. (11)

1) *Humilitas prodest.*
2) *Vita brevis*
3) *Mediocritas bona.*
4) *Correctio prudens.*
5) *Vilis res.*
6) *Homo inutilis.*

XVII.

7) *Pœnitentia seria peccatoris*
8) *Gratitudo in beneficos.*
9) *Vbertas.*
10) *Veritas delectat.*
11) *Fides sine operibus.*

XVIII.

FRAXINVS procera & teres arbor; pennatâ folio, ligno ad multa utili & inprimis hastis ex quibus & celebris illa Achillis fuit. (12) Campestris fere crispa, montana spissa, folia ejus jumentis mortifera esse prodidere Græci, sed & his, ut ceteris animantibus, innocua per Italiam sunt. (13) Solis serpentibus. Adeò hæc arbor infesta est, ut nec umbram quidem sustineant; & si ignis ac serpens fraxini cingantur fronde, citius in ignem, quàm fraxinum adiges. (14) Succus fraxini in potu venena quoque serpentum pellit, & ulceribus impositus medetur. (15) *Plin.*l.19.c.13.

12) *Bellicosus*
13) *Bellum aliis noxium aliis utile.*
14) *Crucem Dæmon horret.*
15) *Pœnitentia.*

HEBENVS vel *Ebenus* ponderoso, enodique (quæ grandior est) ligno, quod splendodans nigrore, hieme

virens, cariem vetustatemque non sentit. (1) Cæsa durescit in lapidem, aquis mergitur, igne, nisi sensim & odore grato, non consumitur. rarioribus operibus pro ornatu adhibetur. (2) Scobem oculis mederi ferunt, & caliginem abstergere. *Plin.* l. 12. c. 4. & alibi. 1) *Virtus* 2) *Charitas.*

XIX.

HEDERA frutex semper virens, sed cum damno se fulcientis, cujus succum exhaurit, amplexu firmo. (3) Vivacissima semper colore, flos sine odore est, satu non egens, cum seipsam propaget. (4) Baccho ob similitudinem vitis sacrare Poetæ eadem, ut & Bacchi amantes, coronari solebant, quod caput leniter refrigeret. (5) 3) *Amor impurus.* *Proles adhærens parenti.* 4) *Cupiditas.* 5) *Vates.*

ILEX glandifera est femina, mas sine fructu, utroque enim sexu esse feruntur. (6) Folia illi aculeata ægrè defluunt, nullo flore gaudet. Civica olim corona ex ilice plectebatur. (7) *Plin.* l. 16. 6) *Conjuges* 7) *Miles defensor.*

IVGLANS aversatur consortium quercuum, (8) nuces gemino operimento vallat, tanquam fœtum in utero. Unde probabile apud veteres in nuptiis sparsas nuces (9) Extremo cortice fuscantur lanæ. Cariem tarde sentit. umbra satis, & humano gravis est capiti, (10) Plin. l. 15. c. 22. 8) *Dissimilia segreganda.* 9) *Fœtus in utero.* 10) *Protectio infida.*

XX.

IVNIPERVS locis gaudet sterilibus, & arena. Viret coma perpetua, nunquam floret, vetustatem non sentit. Ligno apprimè duro solidoque, quodque conceptum ignem sub cineribus, integro anno fovere compertum est. (11) Baccas habet salutares, & media hieme, aliquas ferè semper maturas, in Hispania grandes. Lignum illi tortuosum & asperum, spinæ pro foliis sunt. adustum odore ac fumo infectum purgat aërem. (12) 11) *Eremicola pius.* 12) *Mors sanctorum.*

LARIX feminam habet, montium amans, incorrupta illi vis, & tenax humoris, non ardet, nec carbonem facit, sed tanquam lapis durat inter ignes. Folia ei pungentia, quæ non defluunt, sed florem ignorat. (13) Radicibus adustum, non repullulat. (14) *Plin.* locis divers. 13) *Patientia* 14) *Deo nitendum in adversis.*

LAVRVS inter arbores non mole, sed virtute ce-

L lebris, tredecim omnino generum à Plinio l. 15. c. 30. esse traditur. Parnassi olim montis celebrata fuit, & Augustorum Romæ, quæ Liviæ cum Gallina in sinum delapsa est, ut nos supra, & hic Plin. (1) Unde mos fluxit, ut triumphantes Romæ lauro illa coronarentur. (2) Perpetuò virens arbor est, medicisque foliis prædita, quibus venena dissipantur (3) quæque fulmine de cœlo non feriantur. Unde Imp. Tiberius fulminante cœlo lauro vinctus caput incedebat. (4) Credita etiam pulvillis subjecta, veritatem conciliare somniis, unde ad futurorum præsagia utebantur. (5) & Vates Divinatoresque iisdem coronabantur, eratque hæc arbor Apollini sacra. Frigus aversatur, sed non minus ignem, cui crebro obluctatur crepitu, excutitque dum potest. (6) Quare & in maleficiis amatoriis incendi solebat, velut amantium luctam repræsentans. Mali ominis erat conjectam in ignes non crepuisse. Ceterùm tutelam Numinis & defensionem ante fores plantatam signabat, aut etiam surculis in coronæ modum coeuntibus. (7) *Pier.* l. 50. c. 15. ut & Victoriam Alexandro Severo recens nato de Persis portendit, quando in paterna domo subnata eodem tempore, intra annum persicam arborem mirabili incremento superavit. (8) *Ib.* c. 19. Aliis persuasum fuit, locum, ubi laurus sata esset, à morbis & dæmone non infestari. (9) Solitusque est populus, salutaris ominis gratiâ, calendis Januarii Magistratui lauri folia cum caricis offerre. (10) c. 21. Aves quoque, ut palumbes graculæ, merulæ, perdices annuum fastidium lauri foliis, tanquam medicis, purgant. (11) Vide *Plin.* loc. div.

1) Genus & stirps nobilis.
2) Triumphantis
XXI.
3) Remedium.
4) Tutela.
5) Præsagus futuri.
6) Aversari malum.
7) Protectio Dei.
8) Victoria.
9) Dæmonem propellere.
10) Ominis boni.
11) Expurgare malum.

XXII. *LENTISCUS* trifera arbor perpetuóque virens est. semen, baccas, & resinam fundit, omnibus ad medicinam, ipsis adeò foliis lignoque utilibus. Urinam cient, & alvum sistunt. Ulceribus & igni sacro ejus decoctum prodest, gingivam firmat. Dentium dolorem folia attrita sedant, & oculis affectis salubriter illinuntur. (12) *Plin.* l. 24. c. 7.

12) Paupertatis voluntariæ fructus.

LOTOS arbor pyro similis, folium quercinum, sed crebrioribus incisuris, habet fructus fabæ instar, colo-

13) Paupertas malorum remedium.

colore croci, sed dulcedine & sapore singulari, ut quæ in Africa est, advenas inescare feratur. (1) Ventris morbos proscribit, in nucleo interiore melior. (2) Vinum hinc simile mulso exprimitur, sed quod ultra dies decem non duret. (3) Lignum tibiis idoneum, colore est nigro, semper virens, humidis gaudens locis. Est & in Ægypto *lotus*, caulis qui in irriguis Nili campis nascitur, foliis densus, fructibus papaveri similibus, in quibus semen est milii instar, quod contritum panis loco est, (4) florem illius, qui candidus est, ad solis occasum claudi, ad exortum rursus pandi ferunt. (5) *Plin.* lib. 13. c. 17.

1) Voluptas carnis.
2) Licita prodest.
3) Voluptas brevis.
4) Voluptas cibis alitur.
5) Sine gratia Dei nil sumus.

MALOBATHROS arbor Syriæ est, convolutis foliis, aridoque colore. Similem nardo saporem habet, sed & pressa salubre præbet unguentum (6) Odore in vino fervefacta excellit, crocum vincens. (7) Oculorum epiphoris vino expressa medetur, somnum fronti adhibita conciliat præsertim si & nares illinantur. Folium linguæ subditum halitus suavitatem conciliat, (8) ut & vestibus interpositum gratum affricat odorem. *Plin.* l. 12. c. 26. & l. 23. c. 4. XXIII.

6) Spes in adversis.
7) Spes charitate mixta.
8) Adspiratio ad Deum.

MALVS arbor est facilè omnium princeps si fructum spectes, sed varietatis maximè, seu formam, seu fructum spectes. Mala seu poma, quæ profert, amoris symbola sunt. (9) Ea parte, quâ solem spectant, ferè erubescunt, quod in luce amor ad multa erubescat. (10) Bacchus malis coronari olim visus, quod amori vinum faveat, ut Theocr. in carm. Veneri idem sacrum, quod apud Sicyonios manu unâ, alterâ papaver, fecunditatis symbolum gerens, tenebat. (11) Apollini & mala placuisse, eáque in Pythiis Victorum coronis inserta *Lucianus* refert. (12) Sic & Herculi devicto Dracone, hoc est, concupiscentia, tribus pomis aureis potitum, (13) hoc est, fortitudini suæ adjunxisse prudentiam, justitiam, & temperantiam, haud malè intelligas. Quanquam & his tribus quibus Romana ejus statua ornabatur, fides, spes, & charitas rectè signetur.

9) Amor.
10) Amor patet occulta.
11) Amor fecundus.
12) Deus vult amari.
13) Virtutes Theol. vel mor.

MALVM Cotoneum sive Cydonium, odore non quidem ingratum, sed capiti tamen grave, colore inter XXIV.

velle-

vellera cingentia crureo. Coctum conditumque ad esum salubre. (1) *Persicum* ut quidem in Perside venenatum. Italiæque primò, ut noceret transmissum, cum cœlo mutavit ingenium, & salutare est. (2) Si maturum sumatur alvum lenit, si crudum sistit. Cordis figuram hoc pomum gerit ut folium linguæ, ideoque veritatis signum voluêre. (3) Nux ipsa ex pomo eruta, cum in diversa tela punctim cæsimque ferientia solvatur, funesta est (4) Ceterum brevis decerpti gloria est, cum intra biduum marcescat. (5) *Punicum* malum sive *granatum* sub splendido cortice multa inter se grana suis septis conclusa colligit, ex quibus ferè nonnulla vitium trahunt, Ecclesiæ malos bonis sociantis typus. (6) Ferunt ejus acrimoniam mitigari si cuneus ex pino per arboris truncum ejusque medullam terebratam adigatur. (7) ut ex Basilio *Pierius* l. 54. c. 31. Præter quem vide *Plin.* l. 15.

1) Zelus moderatus.
2) Ingenium cum cœlo mutatum.
3) Veritas.
4) Arma occulta.
5) Voluptas brevis.
6) Ecclesia malos cum bonis habet.
7) Mitigata severitas.

XXV.

MESPILVS humilis arbor multis nixa radicibus, ligno duro, ut & fructu, quem mespilum dicunt, qui nisi putredine emollitus non sapit. (8) Crudus fauces constringit & exasperat. Coronaque, qua cinctus est hispida, suo ex cortice se tuetur. (9)

8) Senes magis sapiunt.
9) Iuventus fere insitida.

MORVS ultima penè arborum, transacto jam frigore, in flores erumpit. (10) sed tarditatem hanc prudentem celeritate germinis ac fructuum compensat, (11) ne ab æstu tardentur. Mora (qui fructus sunt) succum primo candidum acidumque, deinde purpureum & vinosum, postea, jam plenè matura & decidua, nigrum suavemque complectuntur. (12) Salubris fructus, moderatè refrigerat. foliis serici vermes pascuntur (13)

10) Prudens
11) Festinatio cauta.
12) Senes magis sapiunt.
13) Mollium victus.

XXVI.

MYRRHA arbor aromatica cubitorum in Arabia quinque, sativa silvestri potior est. Caudice duro intortóque, nec sine spinis. (14) Folium olivæ est, verùm crispius & acuminatum. Stacte sudant præstantissimi odoris viriumque, priusquam incidantur; (15) Sed plus dant incisæ. *Plin.* l. 12. c. 15. Addit c. 16 quod Troglodytica, aspectu horridior, acriorque sit ceteris; (16) Sembracena, ut mollior, sic viribus sit tenuior. adulteratur lentisci glebis & gummi substituto, aut etiam

14) Mortificatio carnis.
15) Innocentis Deo placent opera.
16) Vita religiosorum.

M

vili myrrha Indica. (1) Cibos Sabæi etiam alii thuris, alii myrrhæ ligno excoquunt. Ad nidorem tamen gravem hinc emergentem mitigandum, urunt ſtyracem. Ita nulla hic voluptas quæ non aſſiduitate faſtidium pariat. (2) *Idem* l. 14. c. 13. lautiſſima apud priſcos vina myrrhæ odore condita fuiſſe aſſerit, quod murrhinum dictum eſt. (3) Ex oriente quoque allata murrhina pocula, ut l. 37. c. 2 habet, fuere in pretio, quæ ex humore ſub terris, ut putant, denſato fieri aſſerunt, quæque ſuis maculis varietate colorum pictis, quales in Iride, tum ſuo etiam odore commendantur. (4) Singula 80 & 300 quandoque ſeſtertiis Romæ empta, poſtquam Pompejus in triumpho primùm illata Jovi Capitolino dedicaſſet.

1) Simulatio pietatis.

2) Voluptas mundi vilis.

3) Amarities virtutis grata

4) Charitas.

XXVII.

MYRTVS arbuſcula venuſta perpetuò virens, anguſtis tamen foliculis, ſuaviſſimi odoris in Ægypto, litoris amans, Veneri olim ob gratiam frondium conſecrata. (5) Baccas optimi ſaporis habet, ejuſque oleo quidam ineſt vini ſapor. Ovantibus ex ipſius frondibus corona texi ſolita. In conviviis Myrti, ramo per manus ordine accepto ſinguli carmen aliquod jucundum modulari ſolebant. (6) Duratio tamen gratioſæ arbuſculæ brevis eſt, & fort èideo corona illius in funeribus quoque exhibita eſt. (7) Romæ ante ædem Quirini una fuit Myrtus Patricia & altera Plebeia dicta, quod prout Patres, aut plebs dominarentur, altera ſemper magis vigeret, languente altera Plin. l. 15. c. 29.

5) Venuſtas. Voluptas.

6) Gaudium mundi breve.

7) Luctus gaudium occupat

NARDVS frutex eſt, ut *Plin.* l. 12 c. 12 gravi & craſſa radice, ſed brevi & nigra fragilique quamvis pingui, aſpero denſoque folio. (8) Cacumina in ariſtas ſpargunt, ideóque geminâ dote nardi ſpicas ac folia celebrant, odore ſuavi, & guſtu os jucundo ſapore ſiccante. (9) Pſeudonardus craſſiore ac latiore folio, tū colore pallidiore proditur, ac demum & pondere graviori. (10) Nardus ruſtica Baccharis vocatur, & cenſetur inter herbas, quæ diverſis locis diverſa. Cum Gallica naſcitur herba alia odoris ingrati, iccirco hirculus dictus, (11) non omnino ſpecie externa diſſimilis, quamvis minoribus foliis & ſine caule. Unde facile nardus adulteratur.

8) Humilitas.

9) Humilitas Deo grata.

10) Simulata demiſſio.

11) Occulta ſuperbia.

OLEA

O

XXVIII. *OLEA* sive *OLIVA* in præluſ. Speculi à nobis ex-
1) *Misericordia.* penſa multis ſymbolis eſt. ab oleo mitis arbor, (1) à
quercu ita diſſidens, ut altera in alterius ſcrobe depacta
moriatur. Unde odii compoſiti ſymbolum ſunt quer-
2) *Odium cõpositum.* cus & oleæ rami complicati.(2) Tardè ſucceſſit arbor,
ſemper fronde virens, ligno imputribilis annis ducen-
tis perſiſtens. (3) Gaudet cinere & calcariis fornacibus:
3) *Perpetuitas.* Pluviam in vergiliis averſatur, (4) & morſu capræ ſte-
4) *Ebrietatis fuga.* rileſcit. (5) Minervæ dedicatur, quod Virgines amet,
à quibus & utilius plantatur. (6) fructus, carne, o-
5) *Libido perdit.* leo, & amurca pinguis eſt, ajunt mare hoc infuſo, &
6) *Virginitas.* utribus olei injectis placari. (7) In pace ramus illius
7) *Mitis Tranquillus* à legatis ſolitus præferri,& victores in Græcia his fron-
dibus coronati, ut Olympronicæ oleaſtri coma. (8)
8) *Victoria.* Membra oleum roborat, nutritque, pene omnibus
artibus utile, veſpæ tamen muſcæque in illo moriun-
9) *Eucharistia vita bonis, mors malis* tur. (9) Vide *Plin.* l. 15. c. 3. & ſeq. *Pier.* l. 53. c. 1.

PALA, inquit Plin. l. 12. cap. 6. arbor eſt apud In-
XXIX. dos pomo major fructu præcellentior, quo Indo-
10) *S Scriptura.* rum Sapientes potiſſimum vivunt. (10) Hic ex ipſo
cortice promittitur admirabili ſucci dulcedine, &
quantitate tanta, ut uno quaterni ſatientur. (11) foliis
11) *Meditatio divinorum.* alas avium imitatur,frequens apud fluvium Aceſinem.

PALMA in Judæa frequens, quod ferventibus re-
12) *Paupertas fructuosa.* gionibus gaudeat, in quibus etiam fructus non inter
folia, ſed ad nudos arborum ramos profert. (12) In Ita-
lia ſterilis, in maritimis Hiſpaniæ fertilis eſt, ſed magis
in Africa,quia ſabuloſa,fervida loca ac ſalſa quærit,à fi-
mo aliena. (13) Orientales ex fructibus vina etiam in-
13) *Opes steriles ad bonum.* ebriantia conficiunt, & nonnullæ gentes panem. (14)
Coma cultri in modum acuminatur, bifidis tamen la-
14) *Victus tenuis.* teribus. (15) In aliis quidem arboribus uterque ſexus
15) *Finis ultimus Deus.* maris & feminæ eſt, ſed in his præcipuè eminet. Mas
floret, femina tantum ſpinæ modo germinat, gaudet
illius flore ac pulvere conſpergi, inclinante ſeſe ad pro-
pinquum marem femina. (16) Quandoque ad fertilita-
16) *Conjugiũ felix.* tem ſufficit aſpectu ſolo recreari. Ita *Pier.* l. 50. c. 10 ex
Pontano narrat, marem palmam Brunduſii feminam
palmam Hydrunti exiſtentem fecundaſſe,ante ſterilem,
priuſquam ad illam creviſſet altitudinem, ut marem.

tanto

P

XXX.

tanto licet intervallo, posset intueri. (1) A trimatu ferax est, fructu oblongo, dulcique succo: Coma à fulmine immuni, & nunquam decidua, succedente, ut solet, altera. (2) Plinius de illa ejusque varietate multa l. 13. cap. 4. & Babylonii trecentos sexaginta unius arboris utilitates censere soliti, anno eam comparabant, ut ex Plutarcho *Pier.* jusc. 2. refert. quanquam & per singulos lunæ ortus novo pullulare ramo ad 12 usque feratur, mensium numero insignis, singulisque in altum surgere, (3) & in summo vertice frondibus ornari, adeò pertinaci situ, ut si pondera graviora imponas, contra nitens assurgat, neque à recto deflectatur. (4) ut Gell. l.3. c.6. ex Arist, notavit. Romæ in Capitolio omen victoriæ fuit, quando in capite Jovis (5) bis bello Persei subnata est; sed à quo tempore pudicitia illic prostrata est, illius subversæ loco ficus succrevit, (6) ut *Plin.* l.17. cap. 25.

1) Dei præsentia animam fecundam facit.
2) Æternitas
3) Annus & menses.
4) Constantia
5) Victoria.

PICEA, more abietis, resina fluit, thuri simillima, montes amat ac frigora: arbor feralis, tonsilis tamen, sed umbra noxia; (7) folia pectinum instar fundit, cortice ad vasa & corbes idoneo, ligno ad fissiles scandulas. (8) *Plin.* l.16. c. 10.

6) Pudicitia eversa.

XXXI.

PINUS arbor sine flore, foliis capillatis nunquam deciduis, cariem tineasque non sentit. Umbra enecantur germina, cacumine ablato sterilescit. (9) Excisa repullulare nunquam fertur, (10) ut icci rco Cræsus Lampsacenis, nisi Miltiadem è vinculis restituerent, excidium pini minatus sit. ut *Herod.* in Erato. Pinu tamen in Isthmiacis coronabantur, quod in Melicertæ submersi honorem essent instituta, ad cujus, per Delphinum ad litus elati, sepulchrum pinus succreverat. (11) Pier. l 52. c.13. Pinaster silvestris pinus est mira altitudine, ut *Plin.* l.c. Nux pinea suis clausa involucris naturæ occulta designat. (12)

7) Politicus homo.
8) Vtilis parum.
9) Potentes.
10) Mors impii.
11) Præmia post mortem.
12) Natura secreta.

XXXII.

PLATANUS arbor ampla & speciosa latis foliis frondibusque comptis ac densis, sed infrugifera, sola umbra tantùm cõmendationis apud Græcos Latinosq; olim habuit, (13) ut mero quidam affuso eandē nutrirēt, radicesq; vegetarēt. Tāti fuit, ut & vectigal pro umbra illius pēsitatū sit. Memorabilis illa Xerxis in Lydia, sub quâ cum

13) Hospitalitas.

cum suaviter divertisset, monili illam ornavit aurea, apposuitque militem ex immortalibus custodem (1) ut refert *Herodot.* Et illa Lyciæ apud *Plin.* l. 12. c. 1 celebris est, quæ ingentia ramis complectens spatia, ad pedes 80 domicilii in modum cava suscipiebat hospites, sub qua Lic. Mutianus ter Cos. cum sociis 18 divertit. (2)

1) *Munificentia hospitis.*
2) *Ædificare in aere.*

POPVLVS alia alba à foliis candidioribus, alia nigra à fuscis, amat fluvios, & vitibus placet, umbra penè nulla est, foliis bicoloribus trepidat. (3) Inter ferales habetur arbores, quod nec semen, nec fructum ferat. (4) ideoque Rhodios adolescentes inter ludos funebres hac corona cingebant. Herculi eandem consecrant, vel quod eà coronatum Inferos adiisse crederent, vel quod suis regionibus intulisse *Plin.* l.16. ejus folia post solstitium refert circumagi, (5) ut eo argumento solstitium exactum intelligatur.

3) *Tempus dicti cenoctu.*
4) *Sterilis.*
5) *Solstitii finis.*

XXXIII.

PRVNVS arbor est genere admodum diversa, nigra, flava, purpurea, mitia, silvestria, aut acida pruna ferens. (6) Laudatissima ferè Damascena habentur, sapore juxta & salubritate. *Plin.* l. 15 c. 13.

6) *Actiones hominis variæ.*

PYRVS sic dicta, quod velut ignis tam arbor, quā fructus plerunq; ex lato in angustū, ignis instar tendat. (7) Est tanquā femina *Pomorum* respectu, quanquam utraq; fructifera. Mollior illis, quàm pomorum, fructus, sed minus durabilis. (8) Succus utrorumq; suavis, quandoque ita vini refert similitudinem, ut distingui, nisi duratione fluxa, nequeant. *Plin.* l. 15. c. 15.

7) *Finis omnium Deus.*
8) *Conjugum labor.*

QVERCVS à soliditate ligni *Robur* dicta, (9) glandifera arbor est, porcisque alendis perutilis, quanquam & hanc olim hominibus pascendis natam scribant, ut hodiedum quoque panem ex illis quorundam locorum necessitas extorsit. (10) Belli omen, quòd oleam juxta se positam extinguat. (11) & fortitudinis: Unde & Herculis inde clava confecta dicitur, & in aquis depacta solidatur. (12) Corona ex quernis frondibus in honore fuit, hæc enim civica erat, cum ob cives servatos daretur (13)

9) *Gratia fluxa.*

XXXIV.

10) *Virtus.*
11) *Victus tenuis.*
12) *Bellum.*
13) *Fortitudo.*
14) *Amor*

RHAMNVS ignobilis & spinosus frutex, nec nisi

R

nisi in S. literis sua arrogantia celebratus est, quâ ceteris in Apologo arboribus voluit dominari (1) Jud. 9.

1) *Ignobilis superbiens. Tyrannus.*

RHODODAPHNE sive *Rhododendron* frutex est perpetuò virescens, rosæ similitudine caulibus succrescens, jumentis, capris ovibusque venenum, sed homini contra serpentum venena remedium. (2) *Plin.* l. 16. cap. 20.

2) *Eucharistia mors malis, vita bonis.*

XXXV.

SALIX lento vimine multisque perticis vestita arbor (quanquam & in fructibus sit) amaro lentoque est cortice, ligno ad multa flexili, habilique, aquas locaque humidiora sectatur, & copiosè provenit, (3) semen ante maturitatem amittit, fructusque in araneam degenerat. & illud quoque sterilitatem adferre memorant, ut folia contrita ac pota intemperantem libidinem frangere. (4) Fructus ante degenerationem collectus sanguinem ejicientibus prodest. folia cocta cum cera trita imponuntur prodagicis. Cortice & foliis in vino coctis sanantur nervi. (5) Flos tritus cum foliis furfures purgat in facie. Plin. l. 16. c. 26. & 37. & l. 24. c. 9.

3) *Humilis religiosus.*

4) *Continentia*

5) *Proximis prodesse.*

SAMBVCVS inter arbores ac frutices ocyssimè floret, & odore grato est, habetque tam in foliis, quàm flore lenem expurgandi vim. (6) grandi lignum medulla est, sed jam adultius, tam solidum, ut in venabulis præferatur reliquis. (7)

6) *Humilitas grata & à scelere purgans.*

7) *Humilitatis. Virtus solida.*

XXXVI.

SMILAX frutex hederæ similis, celeriori incremento per muros ad altissima ædium, densa foliorum silva, & flore nunc candido, nunc puniceo violarum instar, lilii tamen odore, exsurgens. (8) funestæ tamen illius coronæ habitæ olim, quòd Smilacem ex Virgine amante Crocum juvenem in hanc formatam dicerent. Magis tamen iccirco opinor quod arbores amplexu consumat Fructum, racemorum instar, colore rubro gemmarum instar reddit, qui disclusus à tunicis, & aqua coctus, lautis etiam cœnis adhibetur. (9) ut *Pier.* l. 51. c. 22. cetera *Plin.* l. 16. c. 35.

8) *Spes nixa potentibus.*

9) *Ambitio Amor impurus.*

SICOMORVS ficus fatua, & *Marisca* dicitur, fructus quidem grandiores, sed magis acerbos communi ficu profert, qui non maturescunt, nisi instrumento quodam ferreo radantur. (10) Apertum cre-

10) *Mortificatio grandes sed acerbos fructus facit.*

 tosum-

tosumque locum amat, ut *Plin* l. 5 c. 18.

S *SVBER* inter arbores glandiferas minores ligno admodum poroso est, præcipuè densi corticis: quo non tantum aquis non mergitur, sed & alia connexa, ne

1) Paupertatis amor. mergantur, sustinet. (1) detracto cortice, cum ceteræ tardentur arbores, hæc juvatur. Sola potissimum levitate commendabilis est, ædificiis fere inutilis. *Plin.* l. 16. c. 8.

XXXVII. *TAXVS* abieti similis, arbor exsucca, his locis innoxia, in Arcadia adeò venenata, ut qui sub ea dormit,

2) Hæresis. Desperatio. aut cibum capit, moriatur. (2) Baccis etiam (quas sola profert) in Hispania venenatis (3) Sunt qui toxica hinc

3) Doctrina hæreticorum. quasi taxica derivent. Innoxia censetur, si in arborem

4) Pœnitētia clavus æreus adigatur. (4) *Plin.* l. 16. c 10 in fine.

TEDA arbor ex pinorum genere pinguiori succo

5) Concupiscentia. abundans, ideóque flammis alendis idonea, (5) & in sacris olim luminibus, ut *Plin.* l. 16. c. 10. usurpata, Unde Tedæ nomen facibus hæsit.

TEREBINTHVS ligno solida, ut buxus, semperque iisdem foliis virens, unde & *semper-viva* nomen

6) Fiducia in Deum. accepit. (6) Talem Majol. col. 21. ex Ægesippi libro 4. c. 23 refert in Memphi repertam, cujus origo ignorata ad ipsum mundi principium referretur. Mas in illis sine

7) Otiosus. fructu est, (7) feminarum aliæ rubentem, instar lentis, dant fructum, aliæ pallentem, & utrumque odoratum.

8) Opus acceptum. (8) Densis est foliis, ulmi paulò longioribus & pilosis, flos olivæ modo, rubet. In Macedonia fruticis instar, in Syria arbor, eximii ac nigri splendoris, resináque odoratâ fluens. Animalia etiam viva culicum instar ex

(9 Mala operа. folliculis enascentibus profert, (9) *Plin.* l. 13. c. 6.

XXXVIII. *TILIA* mas sine fructu, femina florem semenque profert quæ nullum animalium attingit. (10) Cortex

10) Pura intentio. crassius & detractus se flecti non sinit. (11) lignum in

11) Ab Ecclesia divisus. Mare durius, in femina candidius. cariem non facilè patitur, scutis olim adhibitum. Inter corticem lignumque membranæ sunt variæ, quarum tenuissima phi-

12) Vilitas honorata. lyra dicitur, in lemniscis coronarum celebrata. (12) Densioribus passim umbris arbor quæsita. *Plin.* l. 16. cap. 14.

VEPRES

V

VEPRES inter frutices sibi locum poscunt, spinis suis aculeati (1) & asperi. Hæ in rubis molliores, duriores in sentibus, (2) utrobique suis vestiti flosculis, in his etiam odoratis.(3) Illis Christus coronatus, Moyses olim ad Deum in flagrante rubo vocatus. Terra post lapsum Adæ damnata.

1) Mordax. 2) Durus. Contentiosus. Curis immersus. 3) Gratia in asperis crescit.

XXXIX.

VLMVS amica vitibus, in montibus amplior, (4) in campestribus fruticosa, citò germinat, constanti ligno rigida, ideóque cardinibus portarum idonea.

4) Honor à bonis amicis. Et à loco,

VITIS quàm fertili, tam spreto horridoque ligno surgens frutex, truncato humilique caudice suavior copiosiorque in palmites racemosque excrescens, (5) sed ubi sine amputatione adolescit, latissima implet per aerem spatia, modò fulcris non destituatur, ionis sese connatis arctissimè devinciens.(6) Una vitis Romæ in Liviæ porticibus subdialem inambulationem umbrosa pergula constituit, duodenis musti amphoris, ut Plin. l. 14. c. 1. habet secunda. (7) Altitudinem miratum ferunt Cineam Pyrrhi legatum, cumque austerior ex illa potus oblatus esset, jure, ait matrem ejus, tam alta ex cruce suspensam esse. In Campano agro populis in summam altitudinem usque, sine noxa sua adhærescunt. (8) Alibi in formas tonsiles ducuntur, simulacrum Jovis in urbe Populonio multis ævis ex vite incorruptum stetit. Metaponti templum Junonis vitigineis innixum columnis fuit. Per vitem formati ad fastigium Ephesini templi gradus, ligno ut tractabili, sic durabili. (9) In Africa vites per humum serpentes uvas infantium magnitudine proferunt. (10) Rubellæ in humidis frigidisque magis locis, quàm siccis æstuque torridis proficiunt. (11) Vix ulla tam denso uvarum partu, ait idem Plin. cap. 2 quàm Biturica, sed variantis cœli impatiens, constante seu frigido, seu calido gaudens. (12) Quæ minor ex eo est genere melior est, sterili tamen solo non provenit, & nimium pingui putrescit. Cocolibis quò dulcior, hòc melior; sed austera vetustate in dulcedinem, dulcis in austeritatem transit.

5) Humilitas radix multarum virtutũ. 6) Gratia & arbitrio proficimus. 7) Vbertas. 8) Fiducia in Deo. 9) Creaturis ad Dei obsequium utendum.

XL.

10) Humilitas prodest. 11) Adversitate proficere. 12) Inconstantia hostis.

1) *Variabilis.* sit. (1) Albuelis summis arboribus fertilior, Visula imis. Mœrica contra omne sidus firmissima, nigro acino, vi-
2) *Senium honorabile.* nis vetustate rubentibus ætatem amat. (2) Et c. 3. addit Etesiaca fallax, quò plus tulit, eò fundit laudibilius. (3) Gauranæ è falerno agro translatæ, celerrimè ubiq;
3) *Profectus.* degenerant. Prusinia nigro acino, intra quadriennii vino exalbescit; mirumque cum sole ubique uvam circumagi, quæ ob id streptos vocatur. (4) c. 4. ait, durant
4) *Præsentia Dei.* adhuc vina sub L. Opimio Coss. nata jam annis fere du-
XLI. centis, in speciem mellis redacta. Et c. 5. vino natura est, quod haustum calore intus accendat viscera, foris
5) *Amor Dei* refrigeret. (5) Ut viribus corporis nihil eo utilius, ita si
6) *Moderatio.* modus absit nihil perniciosius. (6) Cicuta homini venenum est, cicutæ vinum. Et c. 6. Julia Augusta 82 vitæ annos Pucino retulit acceptos: Augustus Setinum prætulit. secunda nobilitas falerno agro. post hunc Albano
7) *Origine nobili.* ac deinde Massicis, ac Calenis (7) Plura de vite ac vino vide l. 14. apud Plin. tum quæ infra de Vite trademus.

Alia quoque apud Majollum Coll. 21. reperies, ut quod ait de vite Memphitica, nec hanc, nec aliam istic
8) *Gloria permanens.* arborem folia amittere. (8) Rursum in provincia Malabay arborem Cachi unicum quotannis ex stipite proferre pomum, adeò vastum, ut robustissimum gravet hominem, in quo 300 alii fructus suis pelliculis distincti, intra quos & alii minores, tanquam in echino latent castaneæ (9) Similia ib. nonnulla reperies.

9) *Charitas Dei virtutum compendium.*

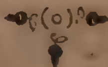

CAP.

CAPVT LXXX.

HERBARVM, LEGVMINVM ac Florum Imagines.

A

I.

ABROTONUM aliud campestre Germanicè *StabWurtz* minori caule & folio; semine copioso, ut absinthium: alterum montanum arbusculæ specie foliis candidius, flore aureo & odorato, German. *Wildcypresz*. Illud maris, hoc feminæ loco habent. (1) Amaritudo illi absinthii, & effectus non dissimiles. Serpentes fugat, & contra eorum ictus ac venena remedium est. (2) Fertur pulvillo subjectus veneficia, quibus conjugii usus prohibetur, dissolvere (3) *Plin.* l. 21. cap. 21.

1) Fecunditas
2) Pœnitentia.
3) Conjugio favere.

ABSINTHIVM German. *Wermuth*, amara sed salubris herba. Armenta quæ illo pascuntur in Ponto sine felle sunt. (4) Bilem enim & vitiosos stomachi humores expurgat, hunc corroborat, & nauseam tollit. Ut enim dulcia bilem & nauseam creant, ita tollit sua amaricie absinthium. (5) Adversus inflationes calidum paulatim sorbetur. Oculorum claritati multum confert. (6) Somnum allicit olfactum, & sub pulvinari locatum, tineas arcet à vestibus. Atramento mixtum mures à libris arcet. Cinis illius unguento mistus rosaceo, capillos denigrat. Inferiis Latinarum quadrigis in Capitolio certatum est victorique bibit absinthium. (7) quod Marini seriphium vocant ramum Isidis in Ægypto Sacerdotes præferre solebant. *Plin.* l. 27. c. 7. Absinthii de favo mellis enati *Pier.* l. 28. c. 28. meminit.

4) Educatio severa prodest.
5) Adversa prosunt.
6) Adversa multis oculos aperiunt.
7) Victoria labore constat.

II.

ACANTVS - THA Branca Ursina in officinis, à pedibus ursorum dicta, Germ. *Beerenklaw*, elato longoque herba folio, in cujus florem Achantum puerum versum fingunt. (8) Duplex est, crispis aculeatisque foliis,

8) Adolescentia.

A liis, quam & pæderota aut Melamphyllon vocant, cujus radices ustis luxatisque mirè prosunt, ruptis item convulsis & phthisim metuentibus in cibo coctæ. Podagris quoque illinuntur tritæ, & calefactæ. Alterum genus læve est, minusque efficax. *Plin.* l. 22. c. 22.

ACONITVM Germ. *WolfsWurtz* sic dictum ab ἀκονῆ, caute è qua sine terra nascitur, venenum præsentissimum homini, nisi contra venenum, quod expugnet, sumatur. Ita enim homine innoxio se invicem venena consumunt. (1) Feminei sexus animalia, solo genitalium hujus herbæ contactu extinguuntur. Scorpio attactus stupet, helleboro tamen sanandus. Carnes eà tactæ pantheras etiam enecant, nisi humanum stercus pro remedio detur. (2) *Plin.* l. 27. c. 2.

1) Peccato Iudaeorum Christum occidentium peccatū nostrum destruitur.

2) Novissima hominis consideranda.

ADIANTVM, quod & *Calitrichum* ac *Capillus Veneris* dicitur, Germ. *FrawWenhaer* foliis filicis, ramusculi nigro colore nitēt, radix nulla, umbrosas petras, ac fontiū specus amat, in aquis licet mergatur, siccū. (3) Duo ejus genera candidiꝰ majus, nigrū breviꝰ & efficacius. Illud *pollytrichon*, hoc *trichomanes* vocant. Calculos è corpore mirè pellit, è vino quantum terni decerpsere digiti potū, urinamque promovet, alvū sistit in vino decoctū. Capillum firmat, tingit crispatque, in vino item cum semine apii oleoque coctum. Contraque scolopendræ morsus illinitur, serpentumque & araneorum venenis resistit. (4) Renibus quoque cum absinthio contra stranguriam prodest, ut & exulceratis cum rosaceo illitū pueris. Capitis dolores corona ex his sedat, sanguinem sistit cum aceto *Plin.* l. 22. c. 21. Addit *Pier.* l. 58. c. 55. upupam postquam uvis immodicè repleta & ebria facta est hac sibi herba efficacissimè mederi. (5)

3) Abstinentia in cibo potuque.

4) Dæmones abstinentia fugantur.

5) Gulosis pro remedio est.

III. *AGNVS* herba est, ad agni formam lanigeræ pellis specie in agris subnascens, qua in aquilone, pro capitis tegmine utuntur. Caro illi veluti cancrorum est, quæ vulnerata fundit sanguinem. Radici ad umbelicum nititur, pedumque atque ungularum speciem pilis refert. Herbas juxta se positas in alimentum depascitur, ore, oculis, auribus prædita, (6) atque his consumptis radice exsuc-

6) Simulatio veritatis.

A

exsuccida deficit. (1) Ita ex *Odorico* l. 1. & *Surii* Com. an. 1504. *Majolus*. Ille in Monte Caspio, hic apud Tartaros Cazanens. nasci tradit. Plura vide infra de *Vitice* quæ etiam *Agnus* dicitur.

1) *Simulatio nulla diuturna.*

ALCEA malvæ silvestris genus, foliis Verbenacæ Germ. *SigmarsWurtz*. Hæc sub solstitio collecta, folio trito, vel radice tusa cum axungia, tumores quacunque in parte sub suo folio imposita sanat. (2) Plin. l. 25. c. 5.

2) *Contemptus.*

ALOE semperviuum marinum à quibusdam dicta, amarissimi sed salubris ad medelam succi herba est. (3) Vermibus putredinique resistit. visui exacuendo utilis. Vulnera recentibus cogit foliis. Calefacit stomachum, alvum solvit, efficacior si ea pota cibus sumatur. Capillum fluentem detinet, si in vino austero ea caput in sole illinatur. Fronti & temporibus in aceto & rosaceo imposita dolores capitis mitigat. Oculorum sanat vitia & pruriginem scabiemque genarum. Tonsillas, gingivæ & oris purgat ulcera, uti & genitalium. Hæmorrhoidum & dyssenteriæ fluxum sistit, sanguinis quoque excreationes (4) Et si modico à cœna intervallo sumatur, cibis prodest digerendis. *Plinius* l. 27. cap. 4.

3) *Mortificatio carnis.*

4) *Mortificatio tollit vitia*

IV.

ALLIVM Germ. *Knoplauch* Serpentes & Scorpiones solo odore fugat, & bestiarum omnium, ut aliqui tradunt, ictibus, vel sumptum, vel illitum medetur. (5) Copiosius sumptum lædit stomachum, inflationes, & Venerem sitimque promovet; moderatè esum suspiriosis, morbo regio laborantibus, sanguinem excreantibus & tussientibus prodest. (6) Dentium lenit dolores, vel insertum cavis, vel aqua decocti abluendis adhibita. Auribus cum anserino adipe ejus succus instilatur. Allium cæpasque tanti fecit Ægyptus, ut inter Deos jurejurando receperit, (7) ut *Plin.* l. 19. c. 6. sed priora habet l. 20, cap. 6.

5) *Pœnitentia*

6) *Temperantia.*

7) *Creaturas Deo prafert peccator.*

AMARACVS sive *Samsuchus* German. *Meyran*, herba est mollis & odorata, (8) in quam Cynaræ Regis Cyprii puer, ob fractum alabastrum unguenti ex dolore versus fingitur. Ictibus scorpionum & menstruis

8) *Oratio.*

A

1) Mortificatio. cum aceto & sale illitum medetur, (1) epiphoras cum polenta cohibet. Succus potus tormina discutit, hydropicis & urinis conveniens. Oleum nervos & vulvas emollit. (2) Folia sugillatis cum melle, luxatis cum aceto prosunt. *Plin.* l. 21. c. 22.

2) Devotio.

V. *AMARANTHUS* German. *Samethlum*, *Tausentschön* Spicam purpuream verius, quam florem profert, decerptus non penitus emarcescit, sed perfusus aquâ reviviscit, & hibernas etiam coronas facit. (3) Unde ab ἀμαραίνεσθαι non marcescere dictus est. Ideóque & Thessali ad Achillis tumulum quotannis coronati illo sacrificarunt. (4)

3) Resuscitatio.

4) Immortalis gloria.

ANAGYRIS herba fruticosa est, flore oleris, semen in oblongis ferens corniculis, simile renibus, gravissimi odoris, quo & manus tangentium imbuit. (5) Suspiriosis tamen in vino vetere prodest, fœtumque mortuum, secundasque & menses folia pota promovent, ut & partum si matribus adligetur *Plin.* l. 27. cap. 4.

5) Libido.

ANEMONA seu flos *Adonidis* Germ. *Kuchenschell.* aut silvestris, aut agrestris est, illi amplitudo major, latiora folia, & flos phœniceus: huic etiam purpureus aut lacteus, sed nunquam apertus nisi vento aspirante, unde & nomen trahit. (6) Semipedem altitudine non excedit, cacumine asparagi. Prodest capitis doloribus & inflammationibus: vulvis, lacti, menstruis ciendis mulierum. (7) Radix manducata pituitam trahit, dentes sanat, & decocta oculorum epiphoras. *Plin.* l. 21. c. 23.

6) Gratia Dei movet. Favor Regis.

7) Gratia Dei vitia superantur.

VI. *ANETHUM* Ger. *Dillen.* Fœniculo simile, semen copiosum in umbellis profert. viride juxta ac siccum esu & condimento gratum, fœtorem oris tollit, vinoque collatum appetentiam ciborum præstat, exhilaratque animum ac vultum, (8) tormina sedat, alvum sistit, sumptum ex aqua sedat cruditates, Venerem infrigit, sed & oculos hebetat. Succus auribus & capiti instillatus prodest. Dysenteriæ & tenesmo semen tostum medetur. Radices epiphoris illitæ prosunt. *Plinius* l. 22. c. 18. & alibi.

8) Continentia. Castitas.

ANI-

A

ANISVM Ger. *Anysz* cibis ad appetentiam excitandam miscetur, contra inflationes, tormina, cœliacum malum, singultus & ructus, cruditates, calculos, vomitiones, pectoris tumores aliaque vitia utile; (1) aliàs stomacho inutile. Fœtorem oris cum apio & melle, vino mox collutum tollit. Insomnia in pulvillo suspensum, ut dormientes olfaciant, levat, ut & capitis dolores tollit, partusque facilitat. In polenta tritum fluxiones oculorum extrahit siccatque. Polypum in naribus illitum consumit. Anginas cum melle & hyssopo ex aceto gargarizatum. Auribus cum rosacea infunditur. (2) Thoracis pituitas tostum & cum melle sumptum purgat. Pythagaras negat comitiali morbo corripi in manu gerentes. Sosimenus poto semine lassitudinem tolli asserit. (3) Tlepolemus ad quartanas ternis digitis semen anisi & fœniculi, in aceto & melle, cyatho uno sumendum tradidit. Articulares morbos levat cum amaris nucibus illitum, vestes quoque à tineis defendit. Urinam ciet & sitim sedat, cum vino sudorem leniter præstat. *Plin.* l.20.c.17.

1) *Consideratio vilitatis nostra.*

2) *Sensuum mortificatio.*

3) *Renovatio spiritus.*

VII.

ANTHRISCVM quod alii *Charephyllum* Ger. *Kerbelkraut* vocant, cum, Scandice, ut specie sic virtute convenit, de qua infra. Sistit profluvia alba feminarum, conjugibusque ad faciliorem conceptum appetitur, viresque instaurat. (4) *Plin.* l.22.c.22.in med.

4) *Bonum propositum.*

APIVM hortensis herba *Petroselinum* dicitur ab Italis, ut & Germani appellant, in ciborum condimentis, ut salubre, sic gratum. Oculis aliorumque membrorum epiphoris, vel cum melle illitum, vel cum pane aut polenta tritum prodest. (5) Succus radicis cum vino lumborum dolores mitigat, cum ovi albumine illitum, aut aqua coctum potumque renibus medetur. Semen vel radix cum vino vesicæ calculos frangit. Marem & feminam in hac herba agnoscunt, & hanc crispiori folio, & breviori radice vermiculos generante, quos qui ederint, sterilescant. (6) Coronari in Nemeæis certaminibus victores apio solebant, sed & in epulis mortuorum exhiberi. Unde nefas aliqui credidere adhiberi in aliis

5) *Mansuetudo.*

6) *Conjugium sterile.*

A

1) *Gaudium in luctu.* his conviviis.(1) Pisces si ægrotent apio viridi recreari feruntur. *Plin.* l.20.c.11.de *APIASTRO* idem tradit l. 21.c.12 si illius succo alvearia perungantur, non fugere

2) *Illecebræ.* Apes, tantus amor herbæ.(2)

VIII. *ARTEMISIA* herba sic à Regina Mausoli uxore dicta, Germani *Beyfusz* dicunt, absinthio haud dissimilis, nisi quod majoribus & pinguioribus foliis sit. quanquã & species illius reperiatur simplici caule & foliis minorib. copioso flore, cum uva maturescens, o-

3) *Lenocinii.* dore grato.(3) Feminarum autem malis mederi censent, ut Plin.l.25.c.7. Addit c.10. artemisiam ferentibus

4) *Crux mala avertit.* nulla medicamenta, aut malam bestiam nocere. (4) & l.26.c.5. strumis tumoribusque impositam mederi, & c. 8. calculis in vino dulci potam. & c.15. ferentes in via non fatigari.

ARVM è bulborum genere herba est ab aliis *Iarum*, aut *Pesvituli*, vel *Serpentaria* minor dicta, German. *Paffenpint*, *Kalbsfusz*. Scillæ amplitudine, foliis Lapathi, caule recto duorum cubitorum radice moli

5) *Temperantia.* quæ & cruda editur, & folia in aceto manduntur. (5) Miris hæc laudibus extollitur, pectoris pulmonisque curat vitia. Partus omnium animalium facilitat naturæ circumlita. Succus cum melle oculorum caligines ac stomachi vitia discutit. Ulcera omnium generum & polypos in naribus, & luxationes, cum sale articularem morbum curat. In pestilentia salutaris est, Ebrietatem discutit. Serpentes & aspides cremata nidore fugat. *Plin.* l.24.c.16.

ASARVM herba est foliis hederâ majoribus & mollioribus flore purpureo, radice nardi Gallici semine acinoso calidoque, Germ. *HaselWurtz* Iecoris vitiis salutare est cum mulso sumptum. Alvum, hellebori

6) *Timor Dei* modo, purgat (6) Hydropicis, morbo regio, afflictis præcordiisque vulvisque prodest, mustoque si addatur, vinum ciendis magnopere urinis facit. Cum folia emittit effoditur, & siccatur in umbra. Alio nomine *Baccar*, sine aspiratione, dicitur. *Plin.* l.21.c.19.

ASPARGVS German. *Spargen* caule & baccis, prius-

A

priusquam induruerint, edulis, ſtomacho utilis, collique inflationes & renum dolores cumino addito, ventre leniter emolito, diſcutiens. (1) Eſt & ſilveſtris minus in cibum gratus, ſed vi ad prædicta omnia efficaciori, quem alii corrudam vocant. Hujus ſemen apiique ac cumini potum medetur ſanguinem mejentibus. Succus radicis in vino decoctæ, ſi ore contineatur, medetur dentibus. (2) Plin. l. 22. c. 10.

1) *Innocens actas.*

2) *Victus moderatus.*

IX.

ASPHODELVS iter herbas clariſſimas, quam & *Antericon* dicunt: Germ. *GoltWurtz.* Ejus duæ ſpecies. Marem *Albucum*, feminam *haſtulam regiam* vocant, quod dum floret regii ſceptri effigiem habeat (3) Bulbi cum ptiſana decocti phthiſicis ſaluberrimi ſunt, panisque ex his cum farina ſubactus. (4) Prodeſt & urinæ, lateris doloribus, ruptis & convulſis, hydropicis, ac pleriſque morbis interioribus. Illitus autem ſuccus dolores, ulcera, ſtrumas, lichenas perniones, podagras curare fertur, corporique gratum odorem conciliare. Mures in cavernam trita aut fugat, aut interimit. Plin. l. 22. c. 22.

3) *Mulier imperans.*

4) *Menſa tenuis, at ſalubris.*

ASPLENVM ſeu *Splenium* aut *Scolopendrion lingua cervina* vulgo dicitur Germ. *Hirtzzung* Quadruplex invenitur, quodlibet ſpleni curando idoneum. (5) Illud tamen minus quod juxta muros & petras natum ſecturis per latera diviſum, linguæ inſtar folia porrigit, cui majus aliud ſilveſtre, diverſis foliis ſcolopendrę ſerpentis inſtar emicans. Proximum eſt: ac deniq; tertium, quod foliis infernè latis bipennis inſtar eſt, & *Hemionitis* à Dioſcoride dicitur: quartum maximè hircinæ linguæ forma ſimile quod *phyllitin* appellat, dyſenteriã in vino potum arcet. (6) Nulli eorum caulis, flos, aut ſemen eſt. *Plinius* l. 27. c. 5. feminis aſplenum illud dandum negat, quod ſterilitatem adferat.

5) *Lingua rſus bonus.*

6) *Lingua cuſtodia bona.*

ASTER Atticus Stellaria German. *Sternkraut* dictus, hunc & Amellum alii vocant, in hunc florem ut fingunt mutatum, noctu flores ejus flavi, ſtellæ modo criniti mirè fulgent, (7) folia velut ſalviæ in oblongo & ramoſo caule emicant, rupturis ſanandis perquam idonea, unde & *Inguinaria* dicitur, adverſus venena potens.

7) *Intentio pura. Charitas Dei.*

A tens. Ideo & bubones petras ubi nascitur sectantur, eóque se adversus alia, venenata, præsertim araneos tuentur. ideóque & nonulli *bubonium* vocant *Plinius* l. 27. cap. 5.

X. *ASTRAGALUS* latinè *Glandula* Ger. *Erdmör* ex radice velut caule brassicæ, tenues ceu hederæ frondes, at humiles spargit, purpureis floribus emicans. (1) Radix in rubro vino dysenteriæ medetur, alvumque sistit, gingivas putrefactas etiam corrigit, in autumno colligenda & siccanda in umbra. *Plin.* l. 26. c. 8.

1) Humilitas.

ATRIPLEX betæ genus est German. *Milte* Sativa & silvestris, & utraque suis etiam speciebus distincta. Utraque refrigerat: illa pro olere inprimis cholericis initigandis servit, & tusæ succus pro accensis corporis locis refrigerandis. (2) Cruenta etiam phlegmata corrigit. Silvestris cũ melle imposita podagras restringit. Sanat spinis, aut clavis læsa, extractis etiam spiculis. Semen cum melle potum morbum regium curat. *Plinius* l. 20. c. 20. & *Linoc.* part. 2. cap. 240. Vide infra de Blito.

2) Cognitio sui.

AURICULA MURIS Germ. *Meusohr* quòd folia juxta terram his similia spargat, (3) caule deinde nudo hispidoque in flores assurgat. Vulnera sanat in vino, vel impositum, vel potum. Gingivas purulentas succus corrigit, in nares adductus caput purgat. Phthisin sumptus & inflammationes interiores, ac vertiginem tollit. *Linocerus* part. 2. c. 75.

3) Vigilantia.

XI. *BAAR* herba in valle Judææ sibi cognomine nasci dicitur, quæ vesperi colore flammeo jubar emittit, sed lethalis est eam attingentibus, quare circumfossam laxant, atque injecto fune canem ei alligant, qui, cum illam extrahit moritur (4) Deinde verò herba innoxia tangentibus adversus Dæmones in obsessis valere fertur, Ita *Zonaras* tom. 1. de excid. Hieros. ex Josepho. Quæ si fabula non sit Dœmonis illusio esse videtur.

4) Sacrilegio sublata.

BACCHAR-RIS, herba inter violam & verbascum media, foliis asperis, anguloso caule, radice odorata

B

dorata, quæ odore somnum conciliat, decocta spasticis, convulsis, suspiriosis salutaris est. Capitis dolores, fervores, & epiphoras sedat. (1) Laterum dolores & calculos tollit. Mammis tumentibus, & ignibus sacris imponitur. *Plin.* l.21.c.19.

1) *Conscientia bona.*

BELLIS seu *Consolida Minor* Germ. *Maszleben* vel *Masuszlen* humilis herba, flore pulchrè densèque crinito, in pratis albo, in hortis etiam purpureo, laxat in acetario, in vino spasmum tollit: tumores & ulcera corporis aufert simul & maculas illita *Linoc.* part. 2.cap.125.

BETA hortensium herbarum levissima, (2) alia nigra, alia candida, quæ præfertur. Semine raro, sed quæ transplantari etiam queat. Ut brassica corrumpitur vini sapor, ita betæ injectis foliis fertur restitui. (3) Candida alvum modicè solvi, nigra adstringi tradunt. *Plin.* l.19.c.8. In molles juvenes à Diogene dictum: Canis betas non edit. (4) Radicis nigræ succus per nares attractus pituitam è capite vi magna educit, vertigines & dolores tollit, etiam dentibus illitus. &c. *Plinius* l. 20.c.8.

2) *Frugalitas.*

3) *Auxilium insperatum.*

4) *Mollicies.*

XII.

BETONICA vel *Vetonica*, Serratula, aut Cestron herba ut nominibus, sic virtute ampla, anguloso caule, à radice serrata spargens folia, flore purpureo. Siccata folia, vinumque ex eis, multis malis medetur, quæ diversis locis Plinius exponit. Semen potum expurgat à plerisque corpus vitiis, &, siquæ medicamenta sint noxia, submovet. (5) Venenatis adeò inimica herba est, ut serpentes hac circumsepti se mutuò conficiant. (6) Vide *Plin.* l.25.c 8.10.& alibi.

5) *Charitas Dei.*

6) *Charitas delet peccata.*

BLITUM minoris betæ genus, rubenti caule, Germ. *Mistmilt* herba vilis, citissimè nascens, sine sapore & acrimonia, tantum vilis plebeculæ cibus. (7) Unde nullius pretii res *blitum* dicitur. Et Plautus spretam mulierculam *bliteram* appellat. Dysenteriæ tamen mederi efficaciter dicitur.

7) *Contemptus.*

BRASSICA varia est, crispa levi præfertur, & quæ tenuiori solo, quàm pinguiori prodit, efficacior. (8) Cum

8) *Educatio rigida.*

Cum vite, illi capitale est odium, an fortè quia huic
XIII. succum aufert? Certè ista velut indignans, cùm
juxta satæ cedere nequeat, aliò ab ipsis quoque fulcris
1) Inimici capitales. palmites deflectit. (1) Unde brassica ante vinum sumpta, crude præsertim cum aceto, ebrietatem arcet, vino enervato: post sumpta utcunque dissipat. (2) Varias illius Cato apud *Plin.* l. 20. c. 9. virtutes recenset; prodesse capitis doloribus, oculorum caligini, stomacho, præcordiis crudam manè ex aceto & melle, cum coriandro, ruta, mentha, & laseris radice sumptam, quæ simul trita singulari vi hominem confirment. (3) Sic articularem morbum, cum rutæ, coriandri, salis mica, & hordei farina illita curat. Plura hoc loco vide. *Pierius* lib 58 c 57 addit, quod in hieroglyphicis olim cum lætitiam perturbatam significare vellent, brasicam ob connatum odium, inter duas vites collocarint. (4)

2) Dissensio vitiis.
3) Solius medica.
4) Lætitia perturbata.

BRITANICA illa apud *Plin.* 25. c. 3. esse videtur, quam nos *Cochleariam Löffelkraut* vocamus, quòd folia cavitate sua quandam cochlearis similitudinem referant. (5) Hæc in cibo sumpta scarbuticum purgat sanguinem, nervis, & gingivis putrescentibus succo illito salutaris, contra anginas quoque & serpentes facit. Ridiculum quod Plinius adjicit, florem ante tonitrua devoratum securos reddere.

5) Temperantia.

XIV. *BRYONIA* vulgo *vitis alba*, Germ. *StickWurtz oder Hundtkurbis*, lupuli modo adhæret, (6) radice crassa serpentibus & bufonibus adeò inimica, ut ex tostæ odore moriantur. Odorem illius noxium homines esâ rutâ avertunt. Radix ex collo suspensa morbo caduco adversatur. Succus foliorum sanguinis, infra supraque, ejectionem sistit. In vino gargarizatus oris collique malis medetur. Radix tosta maculas in cute quasvis tollit. In hydromelite sæpius pota epilepsiam corrigit, *Linoc.* part. 2. c. 267.

6) Luxuria Gula.

BUGLOSSUM-US vel *Borago* Ger. *Ochsenzung*, herba linguæ boum similis, unde & nomen trahit, hæc, cum in vinum projecta animum exhilaret, Euphrosynum quoque dicta est. (7) ut Plin. 25. c. 8. cui jungit *CYNOGLOSSUM* quæ linguam caninam imitatur, ajunt-

7) Lætitia.

que

B

que hanc, si tres thyrsos seminis emittat, febri tertianæ, si quatuor quartanæ mederi cum radix decocta bibitur (1) *Ib.* 1) *Discretio rerum.*

BVLBVS universè quidem dicuntur radices herbarum rotundæ & corticatæ, singulatim *Allium hortense seu marinum*, Germ. *Knoplauch* quod cum aceto & sulphure vulneribus in facie medetur, (2) tritum nervorum contractioni subvenit, & paralyticis prodest. Venerem esum exstimulat. (3) Flos bulbi tritus vel cinis in melle maculas emendat. Vide plura apud *Plin.* l. 20. c. 9. in fine. *Pierius* addit primo olim nuptiarum die viros bulbis vesci solitos, ad fecundandas nuptias l. 58. c. 40. 2) *Forma nuptias conciliat* 3) *Fecunditas*

XV.

CÆPE-A. hortensis herba est, radice ferè capitosa, seritur, at semen non profert, nisi anno altero relictus bulbus transplantetur, acri odore, succo lacrymas tractata elicit, sic tamen purgat oculos caliginemque abstergit, præsertim cum succus illinitur. (4) Somnum conciliat, orisque sanat ulcera, cum pane manducata. Cocta in cinere cum farina hordeacea, aut melle, aliis quoque ulceribus medetur. Succus cum melle instillatus auribus prodest, & dentium dolori, cum succo fœniculi hydropisi obstat. In cibo dyssentericos quoque & lumborum dolores aufert. *Plin.* lib. 20. c. 5. Addit Pierius lib 58. cap. 2 quosdam olim cœpe detestatos esse, quod cum luna crescente deficiant, deficiente crescant, præpostero cursu. (5) Sed & oris graveolentiâ displicent. Prosunt rosis juxta se natis ad exacuendum odorem. (6) 4) *Pœnitentia. Contritio* 5) *Contrariari* 6) *Virtutem adversarius excitat.*

CALTHA Germ. *Ringelbum* sesquipede longa, flore stellato & aureo, simplici alboque caule. (7) Pulvis florum dentium sistit dolores. Pulmonum vitia cortex in vino potus sanat. Succus manè & vesperi instillatus oculis calorem ruboremque tollit. Linoc. part. 2. c. 67. 7) *Intentio bona.*

CHAMÆLEON Germ. *EbertWurtz* ex carduorum genere, sic dictus, quod pro loci diversitate colorem induat: alibi candidus niger alibi, aut viridis, cyaneus, croceus. (8) Candidus humi serpit echini modo 8) *Varia bilis cum loco.*

C

baccis emicat, quo deciduo acinosum in thecis semen prodit: Baccæ in cibis laudantur, modicè refrigerant, alvum laxant, appetentiam excitant, & lienem purgant. (1) ideóque spleneticis suadentur, ferunt crebrò edentes paralysi non opprimendos. Dentium dolores tritum atque in aceto decoctum semen, tum & radix manducata mitigat, quæ & strumas aliaque ulcera cum melle fertur discutere. (2) Jecori quoque in aqua cocta mederi, in aceto oris exulcerationes tollere, quamvis stomacho sit inutilis. *Plin.* l.20.c.15.

1) Desiderium cælestium.

2) Meditatio cælestium.

XVIII.

CARDVVS caule & folio spinosa lanugine tegitur, non solum Asinorum pabulum, sed Romanis etiam, molli hortorum cultu nutritus inter ciborum delicias (3) Ita placet in mensis insolentia. Silvestris geminus est, unus à terra statim spinosis foliis diffunditur: alter caule emergens florem purpureum, sed repentè canum, evanidum inter medios spargit aculeos, (4) quem *scolymon* Græci vocant. Hic priusquam floreat contusus, succo suo illitus alopecias sanat. Radix ex aqua decocta stomachum firmare, potoribus conciliare sitim, feminis robur, ut mares facilius procreent, dicitur. Manducatus carduus odorem oris commendat. (5) *Plin.* l. 20 c.23. Carduus hortensis mollior spinis, capite grandior foliisque acutis munito, suavi intus medulla in deliciis est, Venerem (6) tamen fugientibus parcè appetendus.

3) Deliciæ ciborum.

4) Forma humana fragilitas.

5) Et contempta prosunt.

6) Luxuria.

CHELIDONIA Germ. *SchelWurtz* duplex: major fruticosa caule folio pastinacæ erraticæ ampliore, ipsa altitudine duûm cubitorum, colore albicante, flore luteo: Minor ederæ foliis est rotundis, succus croci, mordax semen papaveris. Florent adventu hirundinum, discessu marcescunt (7) Succus florentibus expressus & in æreo vase cum melle decoctus, singulari remedio oculorum caliginem detergit. (8) Herba illa ab hirundinibus sic dicta, quod pullis hac adhibita visum exacuant, aut reddant amissum (9) *Plin.* l.25.c.8.

7) Amoris affectio.

8) Mentis illustratio.

9) Naturá docili.

CENTAVREVM herba quæ & Chironium dicitur, quod propter efficaciam sanandi vulnera Chiron, postquam Herculis armis imperitè tractatis læsus esset,

C

1) *Charitatis præceptum duplex.* dem convaluisset. (1) Duplex genus est, aliud foliis latioribus serrato ambitu caule tricubitali, radice bicubitali, sed tenera, erubescente, succulenta, & cum dulcedine quadam amara: aliud lepton dictum, longiori folio, radice tenuiori, amariore succo, ut fel terræ nonnulli dixerint, virtute tamen efficaciore. Adeò vulnera cogit, ut carnes in olla quibuscum coquitur coalescere faciat. Ceterum ab omnibus noxiis etiam medicamentis corpus expurgat. Addunt tertium genus triorchis dictum, quod vix quisquam secare memoratur, qui se non vulneret. (2) An, ut ita vim suam probet, sanetque cum læsit? Vide *Plin.* lib. 25. c. 6.

2) *Charitatem lædere.*

XIX.

CICER genus leguminis pisa minora proferens, tam sativum, quàm silvestre reperitur, hoc odore gravius. Farina utriusque manantia sanat ulcera, & gangrænas cum melle, lichenas, hydropem, & morbum regium. (3) Vide *Plin.* l. 22. cap. 25.

3) *Pænitentia*

CICHORIUM sive *Intybus-um* hortensis herba inter olera (quanquam & sivestre reperiatur) leniter refrigerat, Succus decocti ventrem solvit, cruda tamen herba fluentem sistit. Cum lente dyssentericis prodest. in cibo renibus jecori & stomacho (4) In aceto sumptum urinæ tormina discutit. In mulso regium morbum impedit. In aqua decoctum, mulierum partus facilitat. (5) Græcorũ aliqui chreston, alii pancration ob singularem ad multa virtutem appellant. Erraticam vel Ambugiam quidam Latini. Vide *Plin.* l. 20. c. 8.

4) *Temperantia.*

5) *Paupertas.*

CICUTA herba frequens est apioque hortensi similitudine permista, (6) caule & foliculo tenui, sed subnigro, venenata, suo inprimis semine, & suppliciis Atheniensium infamis, ubi rei cicutam bibebant, & cum illa mortem. (7) Ajunt priusquam vitalia attingat, vini haustu calefactivo posse reprimi. In vino tamen pota irremediabilis creditur. (8) Folia & semen magis noxium, caulis innoxiè in patinis nonnunquam sumitur, radix cava & inutilis est. Ad refrigerandum stomachum malagma tamen ex cicuta conficitur. (9) Epiphoras & dolores oculorum succus circumlitus prohibet, Lac puerperarum mammis illitum extinguit, &c. *Plin.* l. 25. c. 13.

6) *Mali bonis misti.*

7) *Reus supplicii.*

8) *Vini usus anceps*

9) *Mala Deus in bonum convertit.*

C
XX.

COLOCYNTHIS est *silvestris cucurbita* Germ. *Coloquint, oder Wildkurbis*, fructus seu poma fert minora quam hortensis, purè sumpta non acerba tantum, sed & venenata est, (1) cum mastiche tamen mixta minus nocet. (2) In vino etiam mitigata, stomachum & interiora à vitiosis humoribus purgat, capitis & epilepsiæ malum aufert. In aceto quoque scabiem capitis illita sanat, Linoc. part. 2. c 272.

1) Correptio inconsulta.
2) Correptio moderata.

CORONA Imperialis; Germ. *Konigskrone* non ita pridem in Europam allata, ut singulari in herbas floresque pulchritudine eminet, foliis tanquam gladiis ad radicem & in apice comata, suspensis velut in coronam floribus; ita singulari nulla virtute innotuit. (3) Odore, quàm lilia, graviori.

3) Ambitio. Vana gloriatio.

CORCHORVS olus Ægypti vilissimum est, sed & herba est quæ *Anagallis* Græcis dicitur, Germ. *Gauchheil.* sexu duplici, in quo mas flore phœnicio, femina cæruleo polleat (4) non altiores palmo, frutice tenero, foliis pusillis, & rotundis in terra jacentibus. (5) Nascuntur in hortis & aquosis, utriusque succus cum melle oculorum caliginem discutit. Succus per nares infusus caput purgat. Pecora feminam vitant, & si fortè gustarint, repentè herbam aliam quæ asyla vocatur, seu ferus oculus, pro remedio quærunt *Plin.* lib. 25. c. 13.

4) Conjuges.
5) Humilis Contemptus.

CVMINVM vel *CYMINVM* Germ. *Kümmel* Aniso simile, confortat stomachum in cibis. (6) Tussim inveteratam cum ficis siccis, in vino coctum sumptumque tollit, ventos pellit & vermes, urinam corrigit. Semen masticatum oculos aspiratione purgat. Defluxionem pituitæ ex frigore contritum semen cum lauri foliis, impositumque capiti, siccat. Si ventri calefactum imponatur, sedat tormina, & vesicæ defectus. In albumine ovi oculorum rubedinem corrigit. Aqua in qua coctum cutem emendat. Concretum sanguinem ceræ mixtum impositumque dissipat. *Linoc.* part. 2. cap. 309.

6) Dolor de peccatis Contritio.

XXI.

CVCVMER-IS. minor cucurbita, ramis foliisque instar vitis per terram serpit, (7) fructumque rapæ instar oblongum, viridem, maculosumque profert. Re-

7) Homo terræ adhærens.

D

frigerat, digestionis tardæ, suavior, cum ante sationem semen in lacte biduò est maceratum. ut ad vas aquæ propinquum mira crescendi agilitate festinant, (1) ita ad oleum retorquentur & horrent (2) flore per fistulam immisso in longitudinem excrescunt. Decoctum ex his in aceto, artriticis doloribus præsentaneo remedio illinitur. (3) Lumborum dolori siccum tritumque & in aqua coctum semen prodest, tumores quoque cum lacte mulierum illitum sanat. Suspiriosos, tussientes & phreneticos juvat, sed gravidæ abortiunt. Maculas & lentigines è facie tollit. Hæc autem in erratico quam sativo cucumere sunt efficaciora. *Plin.* lib. 19. cap. 5. & l. 20. c. 2.

1) *Ebrietatis amens.*
2) *Tranquillitatis fugiens.*
3) *Victus asper morbos submovet.*

CUCURBITA Germ. *Kurbis* quoque tam silvestris, quàm sativa est, illa vel Colocynthis de qua supra, vel *Somphos* à Græcis tanquam inanis dicta, digitali magnitudine in saxosis subnascens: cujus stomacho succus prodest. reliquæ sativæ ingenti ventre tumescunt. (1) Herbacea ex his infusa clysteribus, intestinorum vitiis medetur, renum, lumborum, & paralysi. Ejecto semine, aqua mulsa in ea decoquitur ad dimidium, & tussienti prodest. In morbo tamen regio, ante sumantur semina. Carnes illius, cum sale & absinthio, dentium tollunt dolores (2) &c. *Plin.* l. 20. c. 3.

4) *Superbia.*
5) *Iejunium.*

CYCLAMINUS-UM Ger. *Erdscheib*, herba est, quæ in vepribus nascitur, (6) porcinus panis ab esu illius grato dictus, caule exiguo, floribus purpureis, foliis hederâ minoribus & maculosis, radice crassa, ut rapum videri queat, cortice nigro. Ajunt mala illic medicamenta non nocere, ubi sata est. (7) in vino radix inebriat. Alias ejus species vide apud *Plin.* l. 25. c. 9.

6) *Humilis loco natus.*
7) *Humilitas.*

DAUCOS lat. Pimpinella Germ. *Pimpernel*, in quibus silvestris magis hirsuta est, Gallica magis denso semine, cum aliæ sparsum in umbellis ferant. In re medica præstans. Venena, febres, calculos renum & vesicæ, præsertim aqua in fine Maij distillata tollit. præservat à febre & morb. aliis manè sumpta. (8) Succus instillatus efficaciter curat vulnera, maculas corporis tollit. Gallica etiam dysenteriam curat. *Linoc.* part. 2. c. 305. *Plin.* l. 25 c. 9.

8) *Propositum non peccandi.*

DI-

DICTAMNUS - UM Germ. *Wilden poley* herba pulegio similis, sed majoribus foliis lanugine vestitis, sine flore ac semine, in asperis locis felicius proveniens, crebrior efficaciorque in Creta, singulari vi extractiva ad quam cervæ, capræque vulneratæ confugiunt, sagittis ex esu liberandæ (1) *Plin.* l. 25. c. 8. *1) Eucharistia à cupidine liberat.*

DRACONTION, seu serpentina, foliis betæ, non sine caule, Aro simile; sed flore purpureo, contra serpentum ictus sumpta remedium est. (2) *Plin.* l. 24. c. 16. XXIII. *2) Pœnitentia sacram.*

DRACUNCULUS radicem subrutilam Draconis convoluti modò habet. Semen ejus tam fervens mordaxque, ut gravidis abortum inferat. (3) *Plin.* l. 24. c 16. *3) Desperatio*

EQUISETUM Græcè *hippuris*, quod caudæ æquinæ similis sit, exedra etiam & anabasis, quod arbores scandat. (4) Germ. *Schaffhew*, ad vasa tergenda idoneum. Decocta ad tertiam partem lienem cursorum fertur pota extingere. Alii sanguinis profluvia solo etiam tactu ferunt sistere, illam quæ arbores scandit coriandri semine, geniculatis ramulis, paucis foliis: & dysentericis mederi, in vino dulci, (5) tribus cyathis haustam: tussim & rupta quoque sanare. *Plin.* l. 26. c. 13. *4) Arrogans* *5) Mitigatio.*

ERUCA Germ. *Rokel* calidæ virtutis præsertim ea quæ silvestris est, ad concitandam libidinem si cum aqua mulsa bibatur. (6) Veneris etiam adversatur, & bestiolas corpori innascentes arcet, vitia cutis amendat cicatrices obducit & purgat. Ajunt cum vino potam adversus verbera hominem indurare. (7) In condiendie obsoniis magna inest suavitas. Oculis si trita adhibeatur claritatem restituit. Radix in aqua decocta fracta educit ossa. *Plin.* l. 20. c. 13. *6) Societas improborum.* *7) Societas proborum.*

ERVUM leguminis genus quod siliquas profert, equorum & boum pabulũ, *Rosvvicke*. Hujus farina toto corpore maculas emendat, serpere ulcera non patitur, in mammis efficacissimum. Carbunculos rumpit ex vino. Urinæ difficultates, inflationes, vitia jecinoris, tenesmum, tostum & in nucis avellanæ magnitudine melle collectum, esumque corrigit. (8) Aquam decocti jejunis prodesse ferunt. Sed ut jumentis utile, ita XXIV. *8) Humilitas multa mala avertit.*

F à cibis hominum alienum, ut si jejunus quotidie ederet lienem amissurus dicatur (1) *Plin.* l. 32. c. 25.

1) Humilitas inconsulta nocet.

ERYNGION vel *Erynge* Germ. *Brachdistel oder Manstrevv* ex genere aculeatarum, radice nunc mare nunc feminam referente, penè universim omnibus interioribus malis radix ejus in vino cocta medetur, candidæ præsertim, quæ & centumcapita, à tot capitellis nominatur. (2) Alvum sistit, quamvis hydropisi prodest, & crapulam præsumpta arcet. (3) Cum melle corpori illita strumas, parotidas, & panos seu terrores subitos arcet. recedentes ab ossibus carnes & fracturas cum axungia salsa solidat. Contra toxica & venena etiam serpentum morsus pota valet. *Plin.* lib. 22. cap. 7 & 8.

2) Consilium bonum est plurium.

3) Temperantia.

XXV. *FABA* inter legumina principatum obtinet, in quibus Turcica laudatior. Multis usibus idonea, Pythagoræ tamen sententia damnata, sive quod flos ejus literis quasi funestis inscriptus, ideóque in funeribus fabacium epulum paratum fuerit; sive quod in thecis humani speciem præ se membri ferrent, à quo manus abstinendas (ut ex Gellio Pierius l. 57 c 8) monebat; (4) sive quod fabæ sumptæ ventositatem veneremque crearent, somnumque inquietum redderent, ingenium etiam sensusque hebetarent; (5) sive denique quod crederet mortuorum animas in fabis habitare, ut ab inimicis ad mortem quæsitus maluerit occidi, quam eas vicinas, quibus poterat occultari, tangere. (6) ut ib. *Pier.* cap. 7. His addit coll. 20 ex Theophrasto Majol. 9. quod gallinæ fabarum esu sterilescant. & ex Clem. Alex. l. 3. strom. quod idem mulieribus eisdem crebro vescentibus eveniat (7) Quin & siliquæ fabarum ad radices plantarum projectæ easdem steriles reddunt. ut Theophrastus notavit. Sed *Plin.* l. 22. cap. 25. magis ubique virtutibus, quàm vitiis herbarum intentus, magnas fabarum vires deprædicat. Nã solida inquit fricta, fervensque in acre acetum projecta, torminibus medetur. In cibo fresa & cum allio cocta, contra deploratas tusses suppurationesque pectorum quotidie sumitur. (8) Lomento quoque, seu farinâ ejus in aceto decoctâ

4) Impuritatis fuga.

5) Libido noxia.

6) Defunctorum veneratio.

7) Immoderata Venus sterilis est.

8) Mansuetudo.

F.

cta tumores maturantur, & aperiuntur. Siliquarum cinis ad coxendicum & nervorum dolores in adipe suillo vetustiori prodest. Vide hic & alibi apud eundem plura. Illud ex Majolo l.c. adjicio. quod fabæ Ægyptiacæ ad arborum altitudinem excrescant, foliisque ex natura concavis duriisque patellarum & scyphorum loco cibis adhibeantur. (1) *1) Obsequium insperatum.*

FERULA ad frutices accedit, cum lignum corticis loco habeat, & fæniculo etiam altius excrescat, fungosa medulla plenior. Vix alibi quam in calidis Africæ locis reperitur, gratum in foliis Asinis pabulum, cum aliis jumentis venenum sit. (2) Ligno levissimo, & senibus pro scipione ad pueros castigandos idoneo. (3) Unde ferulæ nomen ad scholas traductum. Ignibus quoque ob medullam concipiendis fovendisque opportuno. Succus illius fabæ magnitudine sumptus alvum solvit. Seminis grana decem in vino trita haustaque sistunt sanguinem. Radicis succum oculorum claritati prodesse ferunt. Murænis exitialis est, cum ferula tactæ moriantur. (4) Plin. l. 20. c. 23. & alibi. *2) Salus & mors conjuncta.* *3) Correctio juventutis.* *4) Ictus fatalis.*

XXVI.

FILIX herba est sine caule, flore, ac semine, *Farnkraut* Germanis, duplex mas & femina est, ille longa & velut pennata folia ex uno pede singula; hæc ex eodem pedunculo plura fundit, radix illi nigra, oblonga per superficiem terræ cum appendiculis sparsa; huic brevior subflava magis, aut etiam rubescens, locis saxosis gaudent, silvestribusque. (5) Radix quatuor drachmarum pondere sumpta lumbricos enecat. sues in pastu pinguefacit. Mulieribus non danda, quod abortire faciat, aut sterilescere. Folia cimices enecant & serpentes fugant, ideò lectis substerni utile. (6) *Plin.* l. 27. c. 9. & alibi. Addit *Pierius* ex Dioscoride l. 4. c. 78 quòd ab arundine fatali odio dissideat, ita ut altera alteram admota enecet. (7) Vulnera tamen ab alterutra homini inflicta, altera rursum sanat. Quod fingunt, hanc herbam in nocte S. Joannis semen parere, subitò nisi colligatur, evanescens; collectum verò in circumscripto circulo à tacentibus, omnia claustra admotum pandere; aut fabulosum, aut Diabolicum ludibrium est. *5) Educatio austera prodest.* *6) Discretio bona.* *7) Odium capitale.*

F

FILICULA seu *polypodium*, similis at minor filice, tam foliis, quàm radice pilosa, quæ perquam suavis est. Unde Germani *Engelsüß* appellant. Oleribus concisa inspergitur, vel cum pulticula coquitur, ad laxandam leniter alvum, bilem ac pituitam detrahit. Stomachum tamen, ut & filix offendit. (1) Floret, & sine semine. Sub vetustis arboribus & in petris frequens. Plin. l. 26. c. 8.

1) *Beneficii unius, alterius quandoque offensio est.*

FOENICULUM herba nota est salutari, quo abundat, semine, quod esum oculorum caliginem abstergere: à serpentibus dilectum, qui hoc sumpto contractum senium exuunt. (2) Stomachum dissolutum adstringit, nauseam sedat: pulmonem & jecur reficit: urinam & tormina decoctum mitigat, lactisque defectus potum supplet. Hydropicis convulsisque radix ex vino sumpta prodest. Folia ex aceto tumoribus ardentibus adhibentur, calculos vesicæ pellunt. Succus etiam è radice canis morsum curat. (3) Silvestre, quod Hippomarathron appellant, & grandius est, ad omnia est efficacius, suo præsertim semine *Plin.* l. 20. c. 23.

2) *Innovatio spiritus.*

3) *Benefacere in re tenui multis.*

XXVII.

FOENUMGRÆCUM siliquas habet cornibus parvis similes, unde & buceras vel ægoceras dicta, in re medica præstans, (4) quæ si cum malva, mulso deinde addito, coquatur, pota interaneis exulceratis medetur. Ita & carcinomata exteriora ex vino purgat, melle addito sanat. Lieni etiam in aceto decocta illinitur, Chiragræ & podagræ doloribus in hydromelite. Decocta dum amarities desinat, & melle subinde addito, tussim exulcerati pectoris tollit. *Plin.* l. 24. c. 19.

4) *Severitas grata.*

FRAGI mollis instar cerasi rubentis fructus est, in humili natus herba, sapore & digestione facilis. vim lenem, ut refrigerandi, sic purgandi habet, ægris atque inprimis calculosis salutaris. (5)

5) *Humanitas*

FUNGUS vix in herbis plantisve nomen meretur, his tamen cum subitò nascens, nocte quandoque una adhæreat, repente orientium ideam refert; (6) sed & inutilium ac fatuorum, quod licet in mensis olim rara quæque consectantibus adhibitus sit, vix tamen ad quicquam sint utiles, nisi quod fluxionibus alvi, & rheuma-

6) *Repentè exaltatus.*

G

rheumatismis adhibeantur (1) Sordidis tamen ulceribus, maculis, oculisque affectis tutius illinuntur, cùm pluribus pro veneno, illi præsertim qui coctu duriores, & suilli dicti sunt, aliquando integras familias extinxerint (2) *Plin.* l. 22. c. 23.

1) Fatuus. Sordidus.

2) Pestifer.

XXVIII. G*ARYOPHYLLATA* vulgo *herba Benedicta* Ger. *BenedictWurtzel*, cujus radix grati odoris, flos est flavus. (3) Radix in vino cocta parvos stomachi humores tollit calefacit & exhilarat, phlegmaticis, hydropicis & ictericis prodest. Venenum aufert. radix concisa & sumpta à corpore. Capitis defluxiones herba minuit, sed & hominem vi sua calefactiva extenuat *Lnoc.* part 2 cap. 122.

3) Benedictio parentū, vel sacerdotum.

G*ENTIANA* *KreutzWurtz* præstans in Illyrico herba magnitudine lactucæ, folio fraxini, caule tenero & inani, trium aliquando cubitorum, radice lenta, subnigra sine odore, calefactoria. In qua, ejusque succo potissima vis, ad tussim & intranea exulcerata sanandum. (4) Prægnantibus tamen ab illa abstinendum. Illinitur & ulceribus, quæ serpunt, radice tusa, & ad mellis crassitiem excocta. *Plin.* l. 25. c. 7. & alibi.

4) Fiducia in Deum.

G*ERANION* à gruibus dictū, quanquam alii pedem columbinum Ger. *Storckenschnabel oder Taubenfuß*, appellent. Hæc duplicis est generis, alia foliis malvâ candidioribus, caulibus tenuibus, sed pilosis, duorum palmorum, & in his cacumen velut collum gruis eminet. (5) alia foliis Anemones, radice mali rotunda ac dulci, quæ imbecilles confirmat, contra phthisin in vino bibitur, inflationes curat, auribus instillata medetur. (9) *Plin.* l. 26. c. 11.

5) Vigilantia.

6) Attentio.

XXIX. G*LYCYRRHIZA* herba eryngio similis, foliis spinosis, pinguibus, tactuque gummosis, fruticosa binûm cubitorum altitudine, flore hyacinthi, radice dulci oblongáque, & hæc tantùm in usu. (7) Melior nigra & lenta, quàm quæ fragilis. tusa & decocta, spisso deinde succo vulneribus, raucedini & pectoris vitiis prodest. ulcera oris, renum dolores condylomata, & ut quidam, calculos tollit. famem sitimque sedat, ideò & hyrdopicis, ne sitirent data. (8) *Plin.* l. 22. c. 9.

7) Fides in Christo radicata.

8) Vita & gratia per Christum.

GRANADILLA herba & flos Indicus, qui sub Paulo V Romam allatus admirationem movit. Is rosa major, & odore melior, ab Indis circumfertur. Christi patientis instrumenta & signa in se exprimens. Purpurei quinque radii coronam faciunt. quinque corallia tanquam vulnera ostentat. In medio columna cum basi & capitello, ex ea quinque virgulæ spinosæ, velut in coronam coeunt. Eminent clavorum instar, tria ferrei coloris germina. (1) Gracilis, instar hederæ, vicinæ arbori crescendo nititur. (2) Foliis mucronem lanceæ præferentibus incumbens. Fructus ovi anserini coloris aurei, rufulis aliquot maculis inspersus est. Semina nigra & rotunda, succus melleus ventriculo roborando prodest plurimum. Simul in eadem planta flores fructusque toto anno videas, (3) flos ad solem orientem apertus, occidente panditur. (4) *Nieremb.* Nat. hist. l.14.cap. 10.

1) Passio Christi.
2) Auxiliū.
3) Perseverantia in bono.
4) Præsentia Dei.

HELENIUM Ænula campana, Alantkraut folio serpelli humi repens, quam ab Helena sic dictam volunt, quod pota gratiam hilaritatemque animi formæque conciliet. (5) uti & Nepenthes ab Homero celebrata herba. Succu prædulci est, & radice intus candida. contra venenum quoque bibitur, & mures contrita enecat. Plin. l. 21. c. 21.

5) Gratiosus.

XXX. *HELITROPIUM* à sole, cum quo ab ortu ad occasum vertitur, sic dictum, quo discedente calycem contrahit. (6) Duplicis generis est. Aliud majus helioscopiumdictum, quod pinguiori solo gaudet. Hujus succus æstate pressus, vinoque mistus, veneno resistit. In rosacea aqua capitis dolores frangit, arenas renum tollit, & si cuminum adjiciatur, calculos solvit, prodest contractis. (7) Radix cum foliis decocta, & hircino sevo podagris illinitur. Aliud genus tricoccon vel scorpiuron dictum, etiam sterili in solo minoribus & propendulis foliis provenit, semen caudæ scorpionis simile, adversus omnia venenata illitum valet. (8) Scorpius ne quidem gestantes ferit: & circumscriptus illius herbæ circulo non egreditur. Verrucas utrumque heliotropium radicitus educit. Spinæ quoque & lumborum sanguinem

6) Præsentia Dei. Bona intentio.
7) Animum erigere.
8) Remediū peccatorum.

nem corruptum trahit, si semen cum beta & lente coctum illinatur. *Plin.* l. 22. c. 21.

XXXI.

HELIOCHRYSUM seu *Chrysanthemon* folia Abrotani in ramusculis fert candidis, quæ in orbem, velut corymbi, dependentia solis repercussu fulgent, & nunquam marescunt. (1) Unde & his Deos olim coronabant. Ciet urinam è vino, mensesque: duritias & inflammationes discutit. Ambustis cum melle imponitur. Profluvia mulierum in vino albo sistit. Vestes odore grato tuetur. Ger. *Gensblum.* *Plin.* l. 21. c. 25.

1) Gloria cælestis.

HELLEBORUS-UM quod Latini *Veratrum* appellant Ger. *Nießwurtz* herba est temperati veneni, quæ insignem purgandi vim habet. Duplex est, candida quæ vomitione corpus à morbis malignisque humoribus liberat: nigra quæ & *melampodion* dicta, per alvum quidquid noxium est, dejicit. (2) In Anticyra Insula præstans est. Nigrum medetur paralyticis, insanientibus, (3) hydropicis, si febri careant, articulari morbo. Drachma ex aqua sufficit, sale tamen aspersa potius, quàm dulci, in qua periculo non caret. Imponitur & hydropicorum ventri cum farina hordeacea & vino. Album optimum, sed per vomitiones terribilius nigro, primò tamen commotis interioribus ejicitur. Datur melius in dulcibus, ut lacte & pulte, serenoque die ac calido. (4) Nam aliàs gravissimos creare dolores fertur. Medetur & Comitiali morbo, elephantiasi albæ, ischiadicis, tympanicis, melancholicis, lymphaticis, aliisque quibus nigrum malis. Verùm senibus puerisque ac feminis mollioris complexionis parum convenire asserunt. Muscæ muresque trito emoriuntur. (5) *Plin.* l. 25. c. 5.

2) Pœnitentia

3) Stultitiæ medela.

4) Opportunitas.

5 Mors improborum.

XXXII.

HERACLIUM diversi generis est, unum Samsucho non dissimile, aliud Origano simile, silvestre Heracleoticum dicitur, quod decoctum percussis datur, ruptis convulsisq; cum panacis radice, hydropicis cum fico aut hyssopo, contra morbū regiū, tritum cum oleo. tiarib infunditur. (6) Lassi eo perunguntur, ita ne venter tangatur. *Plin.* l. 20. c. 17. & 25. c. 5. Est & Heracliū siderium

6) Fortitudo animi

caule

H

caule tenui digitorum quatuor altitudine, flore puniceo, foliis coriandri, juxta amnes & lacus nascens, quod omnia vulnera ferro inflicta efficacissimè sanat. (7) ut *idem* l. 25. c. 5.

1) *Patientia in adversis*

HIPPOPHÆSTON nascitur in maritimis, sine cauliculo, flore, capitulis inanibus, foliis parvis, at spinosis, radiculis albis & mollibus, (8) quarum succus æstate pressus, ad solvendam alvum valet, in morbis comitialibus, tremulis, hydropicis, contra vertigines & paralyses. *Plin.* l. 27. c. 10.

2) *Vita privata & tenuis.*

XXXIII. *HOLOSTEON* herba quasi tota ossea per antiphrasin dicta, cum mollis sit, ideóque molle gramen dicta ab Herbariis. Nam foliis gramini similis, & humi repens. (9) radice alba & prætenui, specie capillamenti, quatuor digitorum. In vino pota, convulsa & rupta sanat. Vulnera quoque conglutinat, cum & carnes cum ea coctæ cohærescant. *Plin.* l. 27. c. 10.

3) *Humilitas alios conciliat*

HORDEUM tritico simile, sed acutioribus spinis capillatum, ejus farina variis morborum generibus medetur. (10) Decocta collectiones, humoresque disjicit. In vino jecoris dolores imposita sedat, ulcera suppurantia in resina & galla, duritias in fimo columbarum, aut fico sicca: nervorum, lateris intestinorum naturæ dolores cum papavere aut meliloto, strumas cum pice & pueri urina. Polenta quæ est hordei tosti, alvum sistit, oculis & capitis dolori illinitur cum menta, aut alia herba refrigerante, pernionibus etiam, ambustis & pustulis, callo clavisque pedum in sapa. Condylomata & sedis vitia in oleo sedat. &c Vide *Plin.* l. 22. c. 25.

4) *Eucharistia.*

HYACINTHUS violæ purpureæ genus est, in Gallia eximiè provenit, flos ejus quasi Græcis inscriptus literis A I. Unde Ajacem Ulyssi postpositum, ideóque ex dolore sese interimentem, in hunc florem conversum fingunt. (11) Radix illi bulbosa est, quæ ex vino illita crines nasci prohibet. Torminibus sumpta resistit, urinam impellit, suoque semine cum Abrotano data regio morbo medetur *Plin.* l. 21. c. 26.

5) *Tristitiâ deficere.*

XXXIV. *HYOSCYAMUS* Latinis Apollinaris, *Bilsamcraut*, diversi est generis. unus nigro semine, flore purpureo

purpureo spinosus: alter candidior & fructicosus papavere altior. Tertius quoque; sed omnes noxii vertiginemque & insaniam creantes. (1) Quartum genus molle, lanuginosum, candido aut rufo semine, in maritimis nascens, succo mentem caputque infestans, etiam auribus infusum. (2) adversus venena tamen præstans remedium. *Plin.* l. 25. c. 4.

1) *Adulatores.*

2) *Concionator.*

HYPOGLOSSA folia habet, figurâ silvestris myrti, concava, spinosa, & in his, ceu linguas, folio parvo exeunte de foliis. (3) Capitis dolorem corona ex his imposita minuit. *Plin.* l. 27. c. 11.

3) *Oratio.*

HYSSOPVS-VM herba humilis in petris ex ipsis etiam subnascens lapidibus, vim imprimis curandi pulmones habet, inveteratasque tusses in aqua decocta. (4) Stomacho tamen inimica. Purgat infernè cum fìcu sumpta. supernè vomitionibus cum melle. In oleo contritum phthiriasi & prurigini capitis medetur. Unde forte David Psal. 50. *Asperges me hyssopo, & mundabor.* (5) Vide *Plin.* l. 25. c. 11. &c.

4) *Fides Christi.*

5) *Pœnitentia*

XXXV.

INTYBVS Endyue oder Cichorie vide Cichorium supra. quæ tamen herba inter sativas etiam duplex est; alia latiori; alia angustiori, sed amariori folio simul & efficaciori. (6)

6) *Paupertas Christiana.*

IRIS, Ger. *SWertel*, cæruleo lilio varioque colore surgit, foliis gladioli, radice odorata & sternuramenta movente. rufa candidæ præfertur. Ulcera & suppurationes capitis purgat. (7) Alvum solvit cum melle drachmis binis, tussim, tormina, inflationes. Lienes ex aceto purgat. Contra canum morsus & nervorum dolores ex oleo imponitur: Lumbis & coxendicibus ex resina, Capiti dolenti cum malis cotoneis. Ossa fracta extrahit imposita cum melle. Clavis & verrucis farina ejus cum vino per triduum imposita medetur. Halitus oris manducata abolet. Duritias omnes emollit, rimas & condylomata omnia in corpore excrescentia sanat, (8) genituram ultro fluentem exsiccat, somnumque etiam conciliat *Plin.* l 21. c. 20. & alibi. c 7. addit, In Pisidia magna religione effodi, trimestri prius aqua mulsâ circumfusam, (9) effosam protinus in cœlum

7) *Pacis studium. Concordia diversorii*

8) *Conciliare odia.*

9) *Præoccupare beneficiis.*

lum attolli, præcipique ut casti legant. Pustulas etiam contrectantibus infligere. (1)

1) *Castitatis amor.*

XXXVI *IVNCVS* omnino varius, præsertim qui marinus est, cujus usus ad massas plectendas est, medulla etiam lucernis pro elychnio servit. (2) Qui in medicinis laudatur, duplex aut triplex à Plinio recensetur. Cyperus in Creta laudatissimus, candore & odore nardo vicinus, in cacumine tamen niger, minoribus foliis (quæ porraceis in imo similia) semen tegit. radix nigræ similis olivæ, ulceribus hæc corporis orisque illinitur, urinam ciet & calculos, hydropicis utilissima, tussi medetur. (3) Semen tostum & in aqua potum sistit alvum; sed dolet capiti. Aliud junci genus teuchiten dicunt, quod contritum odorem dat rosæ, discutit inflationes; ideò stomacho utile, & vesicæ, bilemque ac sanguinem ejicientibus, vulvæ ac dyssentericis. *Plin.* l. 21. c. 18.

2) *Intentio bona.*

3) *Intentio multa sanat.*

LACTVCA herba pro acetariis, alia nigrior copiam lactis habet soporiferi, ideo & Meconis dicta, solitaque mensas olim claudere, ut frigiditate ebrietatem arceret (4) Rotunda latis foliis, & radice parva refragatur veneri. Æstate omnes ob refrigerationem stomacho gratiores ejus fastidium leniunt. Augustus in ægritudine per eam servatus creditur. Lactucarum crispæ; Cappadoces dictæ, reliquis præferuntur. Vide *Plin.* l. 19. c. 8.

4) *Virginitas.*

XXXVII. *LADA* herba, foliis est nigricantibus, quæ verno tempore pingue quid, & roscidum contrahunt, quod caprarum pascentium barbis hæret, ac *Ladanum* dicitur, cum depexum (ut in Cypro frequens est) in offas cogitur. Grave illud odore, tactuque durum. (5) Natura illi molliendi, siccandi, concoquendi, somnum alliciendi. Capillum fluentem cohibet. Furfures cutis, & manantia vulnera sale addito sanat. Tussim cum styrace sumptum tollit. *Plin.* l. 26. c. 8.

5) *S. Scriptura sententia.*

LAPATHVM, varium est præsertim silvestre. Aliud est oxylapathum, quod Latini *rumicem* vocant, colore betæ candidæ, foliis acutis radice minima ad strumas cum axungia efficax. Aliud in palustribus locis rubentibus & acutioribus foliis, quod hydrolapathum dicunt.

L

dicunt. Aliud hippolapathum, quod ceteris majus candidius, & ſpiſſius. (1) Radix aceto decocta dentibus prodeſt, & ſi bibatur morbo regio. Semen ſtomachi graviſſima ſanat vitia, dyſentericos liberat. Sativi radix manducata firmat dentes, in vino decocta curat lepras, ſtrumas, parotidas, calculos: lienes, enim cœliacos, & dyſſentericos pota juvat, & ſiſtit alvum, cum folia ſolvant. *Plin.* l. 20. c. 21.

1) *Politicus loco & tempore ſervit.*

LATHYRIS folia habet crebra lactucæ ſimilia, & germina minora, in tuniculis ſemen complexa, quod exſiccatum piperis inſtar, ſed candidum & dulce eximitur. (2) Ex hoc grana vicena, in aqua pura, vel mulſa hydropicos ſanant, & bilem purgant, quia tamen ſtomachum lædunt, cum jure gallinacei aut piſcium tutius ſumuntur. Ger. *Springkraut. Plin.* l. 27. c. 11.

2) *Caſtitas.*

XXXVIII.

LENS optima eſt inter leguminа, quæ facilè coquitur, cibus pauperum. (3) Contra ſuppurantia omnia & exulcerationes decoctæ ſuccus, aut farina cum melle, gangrænis etiam cum punici tegmine imponitur. Strumis ex aceto, podagris cum polenta. Stomacho, oculis, capiti parum prodeſt. Vide *Plin.* l. 22. cap. 25. in med.

3) *Paupertas.*

LEVCOION Caryophyllon, non album ſolum (unde Græcè dictum eſt) ſed coloris cujuslibet, grato potiſſimum odore, tum & colorum ſæpe varietate flos ſpectabilis, (4) radice bulboſa eſt. Qui hujus ſeculi principio ſummi in Germania, ob colorum in flore mixturam, pretii, ita ut *AntWerpiæ* mercator unum florem, mille florenis æſtimatum, cum nollet cedere; altero die bulbum à mure conſumptum viderit. (5) *Beyierling in* Theat.

4) *Virtus multiplex.*

5) *Avaritia perdit bona.*

LILIVM flos notus & ceteris excelſior, candido ferè aut croceo colore, odore gravi. Apes tamen illo delectantur. Inter fruteta aliud lilii majoris ſine odore genus eſt, quod convolvulum dicunt, nilque præter candorem adfert, (6) ſed minoris lilii genus, quod *lilium convallium* dicitur, ut odore, ſic virtute calefactiva & exſiccativa præſtans. (7). Eſt & aliud rubens lilium, quod Crinon vocant, ſed & purpureum in Italia,

6) *Virginitas.*

7) *Innocentia.*

L

lia, quo colore tingi solent, semine in vino rubro ante macerato. (1) Radix liliorum ex vino pota veneris adversatur, clavos pedum decocta triduóque circumligata solvit. Cum oleo decocta ambustis locis pilos restituit. Cum mulso pota inutilem alvum sanguinémque trahit, lienique & ruptis vulsisque prodest. Cum melle imposita nervis præcisis medetur. Lichenas, lepras, furfures, rugas è facie abstergit. Folia in aceto cocta vulneribus imponuntur. Semen igni sacro illinitur, flos & folia ulceribus. *Plin.* l. 21. c. 5. & 19. Addit l. 23. c. 4. Oleum ex eo, quod lirinum appellant, renibus, & sudoribus evocandis utilissimum esse.

1) *Virgo & Martyr.*

XXXIX. *LINUM* herba est minor cannabe, quæ pingui semine oleum continet, ipsa siccata & contusa in lanæ modum, filis, & hæc velis vestibusque aptantur, ad plurima utilis. (2) In desertis Indiæ reperitur, quod igne non absumitur, sed purgatur. Unde Regum olim corpora in hisce linteis combusta ad cineres secernendos intelligimus. (3) *Plin.* l. 19. c. 1. Semen ad multa utile. Torretur ut alvum sistat. Cœliacis & dysentericis imponitur ex aceto Ad jecoris dolores estur cum uva passa. Ad phthisin utilissimè è semine fiunt ecligmata. Cum radice cucumeris silvestris extrahit quæcunque inhærent corpori. Sic & fracta ossa solidat, & serpere ulcus in vino coctum prohibet. Parotidas cum melle, adipe, aut cera; anginas in aqua, & oleo decoctum, & cum aniso illitum curat. (4) *Plin.* l. 20. c. 22.

2) *Exercitatus in multis.*

3) *Ignis purgatorii emendat.*

4) *Multis utilis.*

LITHOSPERMUM hodie *Milium Solis* dictum, herba quincuncialis, surculosa, crassitie junci, foliis duplo majoribus rutâ, juxta quæ barbulæ sunt, supra quas magnitudine ciceris semina rotunda duraque margaritarum candore spectata emergunt. (5) iis drachmæ pondere in vino albo potis, calculos frangi pellíque constat. *Plin.* l. 27. c. 11.

5) *Perseverantibus præmium datur.*

XL. *LUPINUS - UM*, leguminis genus amarum *Wolfschorten*, quod solem sequendo etiam nubilo die rusticis horas distinguit. (6) Sine cultura projectum, semen non opertum terræ germinat, arenosis siccisque locis inter sentes vepresque. Et ter quidem floret. (7) In

6) *Horologiũ rusticum.*

7) *Fertilitas.*

M

In silvis satisque provenit. Illud acrius. Macerati in aquamitescunt, frequentesque in cibo colorem exhilarant. Farina cum aceto subacta siccat ulcera, livores cicatrices, strumas, scabiem emendat & lentigines, lepras etiam ad mellis crassitiem decocta corrigit. (1) Plin. l. 22. c. 25. post med. 1) *Mortificatio.*

MALVA, Germanis *Papelen*, tam silvestris, quàm sativa, singularis in re medica virtutis est, alia major foliis, minor alia. E silvestribus illa eminet, cui grande folium & radix alba est, althæa ob id dicta. omne solum in quo seruntur, pingvius reddunt. (2) Contra venenatos morsus & ictus, non tantùm prosunt, sed qui illa in oleo trita illitus est, aut circumfert, ab ictu noxio immunis est. (3) Ferunt illum qui ex succo indies biberit cyathum dimidium, morbis omnibus cariturum. (4) Convulsa rupta, tusses, ulcerosa intus, pota, exteriusque illita curat. Parturientes facilitat, calculos solvit, inflatis, dysentericis, asthmaticis melancholicis, insanientibus, comitialibus prodest. Semen tritum brachio alligant, eis quibus genitura profluit. *Plin.* l. 20. c. 21. Addit l. 19. c. 4. In Mauritania herbam hanc in arborem adolescere pedū 20, quæq; complexum hominis crassitie impleat. (5)

2) *Exempla bonorum.* 3) *Armatura fortis.* 4) *Prodesse omnibus.* 5) *Ingenium cum cælo mutatum.*

MANDRAGORA vel Circeium Ger. *Alraun*, foliis, quàm lactuca angustioribus, hirsutis caulibus, radicibus binis ternisve, rufulis & intus albis, nunc maris, nunc feminæ genus referentibus. (6) Semen in parvis malis, ceu nucibus, ferunt. Odore, & magis succo sunt soporifero, qui si recentibus exprimatur, in scyphi majoris quantitate sumptus, venenatus est. (7) Succus radicis exsiccatæ tusæque, & in vino decoctæ somnum conciliat, quo in sectionibus ne sentiantur, uti solent. (8) Olim tamen earum usus vulgatior & innoxius fuisse videtur, *Plin.* l. 25. c. 13. cum Lia & Rachel pro mandragoris certarint. *Gen.* 30.

XLI.

6) *Sexus discrimen.* 7) *Immoderatio noxia.* 8) *Stupor.*

MARRUBIUM Græci Prasion, alii Linostrophon Ger. *Weisser Andorn* appellant, salutaris omnino usus est. (9) Dolores pectoris & lateris, tussim, excreationes sanguinis, convulsa rupta efficaciter sanat, præsertim si in melle succus bene excoctus sit. Venenis etiã,

9) *Puritas conscientiæ.*

M

& morbo regio, biliquc expurgandæ cum melle servit; cum aceto & sale solvit alvum. Arida ejus cum melle farina tussim siccam efficacissimè tollit. *Plinius* lib. 20 cap. 22.

MELANTHION, sine *Gith*, aut, ut Herbarii *Nigella*, parva nigri seminis herba est, distillationem narium solo olfactu cohibet. (1) Dolores capitis cum aceto naribus infusa, & dentibus post coctionem affricta tollit, ut & ulcera oris manducata. Difficultates spirandi pota juvat, urinam & menses ciet. nimium tamen pro veneno est (2) Semen panes gratè condit, oculosque purgat. *Plin.* l. 20. c. 17.

1) *Facile auxilium.*

2) *Immoderatio noxia.*

XLII.

MENTHA Muntzkraut, pulegio non dissimilis, grati odoris & salubris condimenti, lacti injecta acescere & densari prohibet, generationique, pari vi, sumpta obstare creditur. (3) Jecoris vitia in mulso, pituitamque & sanguinem expurgat, sistitque in pectore, Tonsillas & pulmonis sanat ulcera, singultus & vomitiones tollit. Temporibus illita vel auribus cum musto instillata, capitis dolores mitigat. *Mentastrum* silvestris mentha est, quæ elephantiasin sanare comperta est. (4) adversus venena potens torminibus, cholericis, strumis, podagrisque illitum prodest, & in regio morbo salubriter bibitur. *Plin.* l. 20. c. 14.

3) *Virginitas.*

4) *Eremicolarum continentia.*

MILIUM frugis genus, à mille, quæ unum granum profert, seminibus dictum, nihil enim illo in locis humidis fertilius. (5) Ex India grandius & nigrum in Italiam translatum *Plinius* meminit. l. 18. c. 7. pani magis, quàm panicum servit. Sumptum incolumes à veneno præstare fertur, ut *Pier.* l. 56. c. 17. Torrefactum sistit alvum & tormina. Dolores quoque nervorum calefactum in sacco impositumque egregiè medetur. *Plin.* l. 22 cap. 25.

5) *Resignatio in adversis.*

MOLY herba scillæ foliis, & radice nigra cœpe, flore candido (6) (alii tamen luteum faciunt,) ab Homero celebrata est, quæ à Mercurio reperta adversus venena pugnet. Vide *Plin.* l. 25. c. 4.

6) *Synceritas.*

XLIII.

MYRIOPHYLLON Millefolium à numerosa coma dicitur, tenero caule, fœniculo similis est, in palustribus

N.

ſtibus naſcitur, egregii adverſus vulnera uſus, (1) & efficaciſſima ad dolores dentium. Præcipitatis & ſuſpitioſis utilis. *Plin*, l. 24, c. 16. 1) *Charitas tollit peccatum.*

MYRRHIS, Vide in fine.

NAPUS duplex eſt, alius anguloſis caulibus, folio apii, flore anethi, quem bunion vocant, feminis purgandis idoneum. Semen toſtum tritumq; in aqua calida dyſentericis prodeſt. (2) Sed urinam cohibet, niſi unà lini ſemen bibatur. Alius rapo perſimilis, adverſus venena præclari eſt ſeminis, ideóque in antidotis uſurpati *Plin*. l. 20. c. 4. 2) *Pertinacia infracta.*

NARCISSUS geminus laudatur, alter flore purpureo, in fabulis notus, (3) alter herbaceus, & hic vomitorius alvum ſolvit, caput affligit. Utriusque radix mulſei ſaporis eſt. Ambuſtis cum melle prodeſt. In polenta oleoque tritus contuſis, luxatis, vulneratisque utilis. (4) Nigras vitiligines emaculat, oleumque ad dura emollienda, ex flore ſufficit. *Plin*. l. 21. c. 19. 3) *Amor ſui.* 4) *Paſſus dura compatitur.*

NARDUS-UM frutex, ut alibi vidimus, & herba eſt, folio craſſo, carnoſo anguſto & albicante, quæ frequentibus ſpicis floſculisque purpureis ſurgit. (5) Unde & Spica nardi, odoris gratiſſimi; illud tamen inprimis, quod procerius eſt. Nam alterum *Lavandulæ* genus, quod in balneis expetitur, Nardo quoque à multis accenſetur. Ex priori unguenta nardina grata & pretioſa fieri ſolent. (6) Præter has alia Nardus Gallica eſt, quæ folia longiora & flaveſcentia, cum luteo flore habet, quam alii *Saliuncam* vocant, hæc inflammationibus coli, renum, jecoris adhibetur, fel & hydropem purgat. *Plin*. l. 21. c. 20. & alibi. XLIV. 5) *Humilitas.* 6) *Humilitas cetera opera grata facit.*

NASTURCIUM ger. *Kreſſ.* κάρδαμον, quòd cor confortet, dictum, duplici in genere eſt: nigrum albo efficacius, & ſilveſtre ſativo (7) Egregiè exſiccat ſputum, urinamque, ac Venerem cohibet. (8). Quare Perſæ, quibus turpiſſimum eſt in aliorum conſpectu mejere, ſpuere, mungi, frequenter utuntur. ut Rhodig. c. 24. 26. Unde & illorum à morte ob victus parſimoniam duriora, corpora, à morte ſine tabe diu perſiſtunt, (9) ut *Ammianus Marc.* notavit. Universè capitis, pectoris, lienis inteſtinorum purgat & ſanat vitia. Dentium 7) *Animeſtas.* 8) *Temperantia.* 9) *Conſtantia.*

dolores succo in aures infuso, & aurium gravitatem, si tritum cum fico, imponas. *Plin.* l. 20. c. 13.

NEPENTHES sic dicta, quasi à νὴ & πένθος non-luctus, quod singulari lætitia exhilarare hominem sumpta, Homero teste, prædicetur. (1) Unde eandem cum buglosso censent esse, aut forte Helenium ab Helena inventrice, de quo alibi. Vide *Plin.* l. 21. c. 21.

1) Gaudium.

XLV. *NYCTEGRETUM* coloris ignei, foliis spinæ, humi repens, erui radicitus æquinoctio verno, atque ad lunam siccari solitum 30. diebus, lucere in tenebris solet. (2) Unde & Nyctilops appellatur, uti & Chenomychon ab anseribus, qui primo ejus conspectu expavescunt. Parthorum Reges Magique in votis suscipiendis hac usi herba feruntur. *Plin.* 21. c. 11.

2) Virtute præditus inter scelestos eminet.

NYMPHÆA, aliter *Heracleon* dicta, *Wasserblum*, quod Nympha Herculis amore frustrata in hanc palustrem, aut stagnantis aquæ herbam floremque versa fingatur. Singularis illi potæ, aut radicis etiam succo naturæ illitæ vis esse adstringendam libidinem fertur (3) *Plin.* l. 26. c. 10. Trita plagis utiliter imponitur. c. 13. & manantia radix sanat ulcera. c. 14.

3) Virginitas. Continentia.

OCIMUM aliis Basilica *Basilienkraut*, hortense pedali altitudine, surculis diversis ramis teretibus surgens, odore fragranti, putaturque ab ὀκὺς celer (unde & aliqui ocymum scribunt) deduci, quòd tertio die post sationem erumpat, & succrescat celerrimè. (4) Nonnulli illud serpentibus & scorpionibus gratum stomacho & rationi noxium censuere. Sed compertum, lethargicis & inflammatis refrigerationi esse ex aceto. Dolori capitis & oculorum ex rosaceo illitum. In mammis tamen lac extinguere. Sternutamenta movere semen, si tritum hauriatur naribus. Venerem incitare. (5) Contra bestiarum morsus ex vino mederi, maximè tamen ocimum silvestre, cui ad omnia vis major. Verrucas misto atramento sutorio tollit. *Plin.* l. 20. c. 12. & 13. *Ocymum* censent alii esse plurium herbarum commistionem, quale pro bubus & equis ex viciis, fabis, ervo, &c. seritur. (6)

4) Celeritas laudata.

5) Indifferens ad bonum & malum.

6) Mistura utilis.

OENAN-

OENANTHE est flos labruscæ, seu, ut nos, lilii convallium. Quanquam Plinius uvam esse sentiat vitis silvestris, quæ & Ampelos agria Græcis dicta est, spissis & candicantibus foliis, rimoso cortice, fertque uvas rubentes cocci modò, (1) quæ cutem purgant, & variis coxendicum & lumborum vitiis, tusæ cum foliis & succo, prosunt. *Plin.* l.23.c 1. *OEnanthe* etiam herba est in petris, folio pastinacæ, quæ varias radices, tanquam nuces in terra spargit, (2) quibus vesicæ medetur. Folia cum melle, aut vino nigro pota facilitant partum, tussim tollunt, cient urinam. *Plin.* l.21.c.24. XLVI.

1) Adolescens frugi.

2) Adolescens in virtute aut scientia bene radicatus.

ORIGANVM, quod Germanis est *Wolgemuth*, varium est: nam aliud prasion, seu *Onitis* ab Asinis illud appetentibus dictum, hyssopo est simile, quod stomachi torsionibus decoctum medetur: (3) Aliud *Tragoriganum* ab hircis illius cupidis appellatum, serpyllo silvestri par, contra viperæ ictum efficax, stomacho quoque & præcordiis prodest, tussientibus, pleuriticis, & peripneumonicis. Tertium *Heraclium* aut *Heracleoticum*, quod aliqui ab Onite non distinguunt.

3) Audacia.

PALIVRVS spinæ potius, quam herbæ genus, in Cyrene frequens est, baccas ferens, quæ à vino saporem habent & reddunt. (4) Alvum sistunt dysentericis & cholericis calculosis & tussientibus salutares. Folia adstrictoriam quoque vim habent, & articulari morbo cum sale tusa adhibentur. Radix decocta luxatis & tumoribus utilis, collectiones & vomicas dissipat. *Plin.* l.25.c.13.

4) Mortificatio ex amore Dei grata est.

PÆONIA vide in fine. XLVII.

PANACES Panax vel Panacæa herba ipso nomine morborum omnium medicinam pollicetur. (5) Varii generis est, unum *Asclepion* dicitur, quod est radice crassi & salsi corticis, quâ evulsâ veteres scrobem vario genere frugum, tanquam muneraturi terram parentem replebant.(6) Alterum genus *Heraclion* de quo ante in lit.H. sed radice, ut ferunt inutili. (7) Tertium *Chironion* à Chirone inventore dictum, Lapatho simile, majus tamen & hirsutius, flos aureus, radix parva. Locis nascitur pinguibus, cujus flos efficacissimus. (8) Quartum genus *Centaurion* quod & *Pharnaceon* à Phar-

5) Amor proximi.

6) Gratitudo.

7) Iactantia.

8) Amor Dei

P nace Rege inventore dicunt, quod longioribus ferratisque est foliis, radice odorata, quæ siccata cum flore vino gratiam facit. *Plin.* l.25.c.4.

1) Secundus. *PANICVM* tenui rubentique caule surgens, diversis postea surculis quandam arboris refert speciem, granis triangularibus plenum, ex quib. farina placentis ac panibus nonnunquam servit (1) Eosdem cum Milio effectus habet. In vino potum dysentericis prodest. In lacte caprino sistit tormina. Calefactum quoque impositumque alvo nervisque dolentibus medetur. *Plin.* l.22.c.25.

2) Somnolentus. 3) Moderata prosunt. 4) Ebrietas noxia. *PAPAVERIS* sativi albi calyx teritur, & è vino bibitur somni causa, semen elephantiasi medetur. E nigro papavere, sub capite aut calice inciso fluens succus, parcè exceptus somnifer. (2) imò copiosè etiam lethifer est. In re medica temperatus prodest. (3) Semen è lacte somnum quoque conciliat, cum rosaceo capitis tollit dolores, & auribus quoque instillatur. Cum lacte mulierum podagricis illinunt, itáque & foliis utuntur. Ad sacros quoque ignes & vulnera cum aceto servit. Nigrum præterea cœliacis in vino datur. Silvestre papaver caule longius, capite minus, ad hæc omnia efficacius habetur. In siccis etiam locis, quàm humidis valentius est. (4) Opium, succus ex papavere collectus, qui densatus & in pastillos tritus, in umbra siccatur, vi pollens majore. Plin. l.20.c.18.

XLVIII. 5) Paupertas voluntaria. 6) Vita rustica. P*ARTHENIVM* aliud est idem cum *Helxine*, seu *urceolari* ac *sideriti* herba, quod urceis tergendis servit, nascitur juxta sepes, foliis hirsutis, cauliculis subrubentibus, asperis seminibus, quæ vestibus adhærescunt. (5) Hæc lanas inficit, sanat ignes sacros, tumores collectionesque omnes & adusta. Aliud *parietina* seu *perdicium* dicitur, eò, quòd à perdicibus ametur. Hoc in tegulis & parietinis nascitur, folio ocimi, quamvis nigriore, quo Pericles vernam ex æde S. lapsum, ope Minervæ sanasse fertur. (6) Est enim calefacto succo pota, contra ulcera, rupta; concussiones ex lapsu sanandas potens. vide *Plin.* l.22.c.17. Aliud flore albo, odore malo, sapore amaro, Leucanthemum à flore dictum,

ctum, (1) quod cum melle & aceto potum, bilem atram detrahit, calculis, strumis, sacro igni, cum axungia inveterata, illitum medetur. *Plin.*l 21.c.30. Qui tamen in superiori cap. malè perdicium, & in hoc muralem vocat, & applicat alienæ speciei, uti & in Helxine alibi à se dissentit. Unde ex Dioscoride & aliis emendandus est.

1) *Paupertas involuntaria*

PASTINACA *Staphylinos* græcè dicta silvestris, sive agrestis, vel sativa. Illa virtute major, naturæ calidæ & Venerem stimulantis. (2) Semen tritum potumque in vino Ventris tumores doloresque tollit. (3) pane etiam, si libet, intrito, urinam promovet. Radix ex aqua mulsa lienis, ilii, lumborum, renum vitiis, dysentericis, hydropicis, pleuriticis, comitialibus, opisthotonicis, utilis. Negant lædi à serpentibus, qui antè gustaverint, aut secum ferant: percussis imponi cum axungia tradunt. Folia contra cruditates manduntur. Ad eadem sativa valet, sed minori efficacia. Hujus radice si dentes circumscalpas dolore liberabis. (4) *Plin.*l.20.c.5. Similis huic *Gingidion*, seu *Busnaga* herba ex Syria ad dentifricium idonea. *Ib.* Sed & *Hibiscum Molochen agriam* dictum, quod ulceribus cartilaginis & fractis ossibus, uti & vesparum apum crabronumque ictibus medetur. (5) *Plin.* l.20.c.4.

2) *Caro.*
3) *Originis recordatio.*
4) *Detractionis fuga.*
5) *Patientia contumeliarum.*

XLIX.

PENTAPHYLLON quinque folium fraga profert, à quinque foliculis sic dicta herba, effossa radix rubescit, siccata nigrescit, adversus serpentes illa in vino albo bibita prodest. (6)

6) *Vulnerum Christi meditatio.*

PEPO in genere cucumerum maximus, minor illo Melopepo est, quod pomo sit similis. Digestione durus est, (7) refrigerat in cibis, emollit alvum. Caro oculorum doloribus imponitur. Radix siccata, & tusa, contra vomitiones datur. Cortex tamen vomitionem movet. *Plin.*l.20.c.2.

7) *Homo vilis.*

PETROSELINVM vide *APIVM.*

PHRIXA herba rutæ similis, in septentrione nascitur, gelida nive frigidior, si tamen impudicis tangatur manibus, velut ignis exardescit. (8) *Plutarch.* in Tanai.

8) *Castitatis amor.*

P

PIPERITIS, quæ & *Siliquastrum* dicitur, lauri folio est, caule rubente, & oblongo, semine tenui albo, gustu piperis, (1) utilis gingivis, dentibus, oris suavitati & ructibus. *Plin.* l. 20. c. 17.

1) *Mortificatio gulæ.*

PLANTAGO Wegbreit, foliis alia angustioribus, linguæ boum similibus, in pratis viisque nascitur ad terram inclinata: altera foliis major, & septenis plerumque, unde & heptapleuron dicta, cubitali fere caule, humidioribus locis gaudens. (2) Vis in siccando densandoque corpore mira, ut cauterii vice ad fluxiones adhibeatur. ut *Plin.* l. 25. c. 8. ad omnes bestiarum morsus, tam illita, quam pota sanandos facit c. 10. Succus ejus instillatur lippientibus c. 12. Adversus lichenas, seu mentagram trita prodest. l. 26. c. 4. Et sanguinem rejicientibus succus datur c. 5. Lateris & pectoris dolores in cibo sumpta, ut & stomacho, & dyspnœæ medetur, ac renibus c. 7. &c. de quibus (4) diversis locis *Plin.* consule. Hæc nostrum Panaces videtur.

2) *Humilitas.*

3) *Septem dolores B.V.M.*

4) *Omnibus omnia fieri.*

L.

PORTVLACA eadem videtur quam Græci Andrachnen vocant, tam sativa, quàm silvestris est, Germani *Burtzelen* dicunt, frigida & humida est herba, magnæ in re medica virtutis. (5) Oculorum, capitis ulcerumque dolores in vino tusa impositaque mitigat. Mobiles dentes, orisque exulcerationes manducata cum melle corrigit. Stomachum in acetariis corroborat, semen cum melle sumptũ suspiriosis prodest, vulneribus cum oleo imponitur. Vomitiones, dysenteriam, regios morbos, venerem sumpta infringit. &c. *Plin.* l. 20. c. 20. Ubi an rectè cum *Peplio* confundat, ambigitur. de *Andrachne* eundem consule l. 25. c. 13. in med.

5) *Pœnitentia*

PVLEGIVM herba nota *Pulcium* quoque à Cicerone dicta Germ. *Poley*. Capitis dolores non sola impositione, sed & olfacta mitigat. Quare illius olim coronæ rosaceis prælatæ sunt, vertiginosis inprimis utiles. (6) Candidi florem coloris mas, purpurei habet femina, quæ creditur efficacior. Calculos, & interiores dolores omnes pectoris, ventris, stomachi, & intestinorum frangit. Vulvas corrigit, defunctos partus ejicit. Pulegii ramus ante febrim tertianam olfactu pro-

6) *Spes & fiducia in Deũ.*

prodesse creditur. Silvestre præstat, & podagris mire prodest. Hepaticis cum melle & sale bibendum datur. Pulmonibus quoque & lieni conducit. *Plinius* lib. 20. cap 14.

RHAPHANUS in genere raporum acrior, Ger. *Rättig* vi medica pollet. (1) Nam decoctum illius manè ad tres sumptum cyathos comminuit & ejicit calculos. Jecori quoque lieni, & lumborum doloribus prodest. Intestinorum sanat ulcera cum melle. Hydropem & phthiriases curat. Semen tostum manducatumque iliacos cruciatus tollit. Succus instillatus aurium gravitatem emendat. Scorpiones imposito raphano moriuntur, eosque impunè tractat, qui succo manus illevit. Silvestris præclaro adversus venena est semine. Stomachum purgat & pituitam extenuat. *Plin.* l 20 c 4. 1) *Charitas.*

RHODODAPHNE seu rhododendron herba Sabina dicta, fronde sempiterna est, rosæ similitudine caulibus fruticosa, jumentis capris & ovibus venenum est, sed homini contra serpentium venena remedium. (2) *Plin.* l. 26. c. 20. L I.

2) *Scriptura S.*

RORARIA ab herbis ad plantas accedit propius, cujus folia, quamvis ardentissimis solis æstibus exponatur æstate, roscido quodam humore complentur, quem cava, instar cochlearis, continent, pellucidis quibusdam guttulis ex lanugine suspensis. (3) *Rovul* in hist. Plant 3) *Charitati juncta gratia*

RHUS Græcè Erythros Germ. *Sumach.* herba silvestris est foliis myrti, cauliculisque brevibus, quæ tineas & venena pellit. (4) Sed & inter frutices subrutilo colore crassitie digitali, cubiti altitudine reperitur, cujus foliis aridis coria perficiuntur. (5) Medici contusis, ulcerosis, & cœliacis adhibent, tritam cum melle, & illitam cum aceto radicem. Semen vim habet adstringendi refrigerandique (6) Aspergitur pro sale obsoniis. Alvos solvit, omnesque carnes cum silphio suaviores facit, ulcera ad cicatricem celerrimè perducit. *Plin.* lib. 24. c. 11. 4) *Humilis origo.* 5) *Superbia vilis hominis* 6) *Vilitatis memoria.*

ROSA flos nobilissimus, seu colorem, seu odorem comamque spectes, in re medica etiam laudatissi-

R

1) *Nobilitas.* mus. (1) De illo Plin. l.21.c.19. *Usus succi ad aures, oris hulcera, gingivas, tonsillas, gargarizatus, stomachum vulvas, sedis vitia capitis dolores. In febre per se, vel cum aceto ad somnos, nauseas, flos somnum facit. Inhibet fluxiones mulierum in posca potus, & sanguinis excreationes. Semen crocinum dentium dolori illinitur, urinam ciet, stomacho imponitur. Item igni sacro non veteri. Naribus subductum caput purgat. Capita pota, ventrem & sanguinem sistunt.* (2) &c. Idem c.4. eam tam in rubo, quàm sente, sed minus odoratam, foliatamque nasci tradit, ejusque in coronis unguentis mensisque usum memorat. (3) Genera ejus celeberrima, prænestinam, Campanam & Milesiam censet, & hujus quidem colorem optimum, tardius ceteris provenientem. Trachiniam minus rubentem huic proximam facit. Mox hac viliorem Alabandicam foliis albicantibus. Est centifolia, sed nec odore nec specie commendata, ideoque à coronis proscripta: uti & minima lychnis foliorum quinque, violis propior. (4) Humidis locis minus odoratæ sunt. Quam tardè proveniunt, tam flore suo celeriter pereunt. (5) Quod tamen decore suo Regina florum sit, ideóque regno Angliæ pro insigni placuit, ut cum Gallis, lilia præferentibus, contenderet. Videtur & olim Carthagini placuisse. Unde P. Corn. Scipio ex Africa reversus victor. Octavæ legioni, quæ insignia hæc Punico Duci sustulerat, fasciculum Rosarum in triumpho atque in clypeo Rosas deinde pictas ferre jussit. (6) Sed & Pier. l.55.c.1. notat, Veteres quotannis Rosas celebrioribus monumentis defunctorum ornandis contulisse, idque à morientibus tabulis testamentariis nonnunquam decretum. (7) Silvestris rosæ, quæ Cynnorhodos dicitur, radix decocta sumptaque adversus rabidi canis morsum remedium est. (8) Si tamen cani quadragesimo à nativitate die, ultimus caudæ articulus, cum nervo, mordicus auferatur, negāt rabiem unquam concipere, aut caudam ejus crescere, ut Plin. l.8.c.41.

LII.

2) *Virtus.*

3) *Deliciæ.*

4) *Mediocritas optima.*

5) *Decus caducum.*

6) *Regnum.*

7) *Mortalis homo.*

8) *Novissimorum consideratio.*

LIII. *ROSMARINUM-US* seu *Rosmaris* Græcis *Libanotis* (9) duplici potissimum celebratur genere, alterum folio fœniculi crassiore, quod in cacumine velut umbella

9) *Amor & cultus Deip. Virg.*

R

bella folia,& ſemen, profert, odore thuris, cachrys dictum. Radix viridis impoſita vulnera ſanat,ſedis vitia, hæmorrhoidas,& condylomata. (1) Succus fruticis & radicis morbum regium ſanat,oculosque exacuit.Semen podagris cum ervi farina utiliter illinitur. (2) In potu pectoris ſanat vitia, tritum ſumptumque venena & tormina diſcutit, ac movet ſudorem, & lac in vino potum auget,ad tuſſim cum melle facit. Herba ſtrumis cum aceto illinitur. Decoctum cum foliis Senis & mane ac veſpere per dies 14.egregiè à podagricis humoribus expurgat corpus, ut niſi inveteratum malum ſit duobus tribusve corrigi annis poſſit. Alterū genus Roſmarini ſterile eſt,quod neq; florem, neq; ſemen habet. (3) In deſertis ex petroſis locis ſubnaſcens. Præter hæc Roſmarinus coronarius frutex paſſim in hortis naſcitur. Cujus uſus ſtomacho utilis, quique cum virtute prioris participat.(4) Vide *Plin.* l.24.c.11.l.20.c.16.&c.

1) *Humilitas.*
2) *Amor Dei*
3) *Amor Mundi.*
4) *Amor proximi.*

LIV.

RVBI roſa (5) alopecias cum axungia emendat. Mora capillum tingunt,cum omphacino oleo,flos candidus mori pleuriticis ex vino potus prodeſt, item cœliacis. Radix ad tertiam partem decocta alvum ſiſtit, & ſanguinem,dentes collutos firmat,genitalium & ſedis ſanat ulcera. Idæus rubus, ceteris virtute præſtat. Rubus alter,*Rhamnus* Græcis dictus, floret quoque inter ramos aculeis rectis ſurgentes, non aduncis, ut ceteri; foliis tamen majoribus.(6) In his candidior magis,quàm nigricans adſtringit, collectionibus & vulneribus ſanandis accomodus radice decocta, unde medicamentum fit, quod lycium appellant. Quod longè præſtantius ex alia ſpina fit, quam *Pyxacanthon* chironiam vocant, apud Indos nota, ſenſim ad mellis craſſitiem decoctum,amaris etiam ſuccis & felle bubulo mistum,(7) quo epiphoræ, pſoræ, ulcera ſuppurationes purulentæ aures,tonſillæ,gingivæ ad ſanitatem illinuntur, & fabæ magnitudine ſumptum, tuſſim ſanguinisque excreationes tollit. *Plin.*l.24.c.14.

5) *Castitas inter adverſa.*
6) *Superbia vilis perſona.*
7) *Adverſitas multos conſervat.*

RVBIA Græcis Erythrodanus Germanis *Ferberröt*, herba eſt radice rubra, tingendis lanis & corio idonea.(8) In medicina urinam ciet, morbum regium

8) *Verecundia*

ex aqua

R

ex aqua mulsa, vel ut alii, alligatus corpori tantum spectatusque curat. Ischiadicos & paralyticos sanat, si bibentes laventur quotidie. Radix semenque trahunt, & collectiones discutiunt, folia quoque capillum tingunt. *Plin.* l 24.c.11.

1) *Verecundia*

RVSCVM vel *Ruscus* humilis frutex, foliis myrto amplioribus in cuspidem desinentibus, rubris bacciis. (1) Germ. *Meusdorn.* Radix decocta adversus calculos potens, vesicæ & cruentis etiam urinis medetur. *Plin.* l.21.c.27.

LV.

2) *Timor Domini.*

3) *Desperati a timore abstrahendi.*

4) *Malo pervertere.*

5) *Salus multorum.*

RVTA, ut notissima, ita celeberrimæ virtutis in omni penè morborum, & exulcerationum genere. (2) illic pota hic illita ex decocto herba, nisi quod generationi parum favens, semen minuat, & gravidarum partus enecare feratur, ideóque his abstinendum sit. (3) silvestris sativa efficacior est. Nimius tamen ejus succus pro veneno est, nisi contra venenum quodvis sumatur. Hoc enim foliis in vino decoctis expugnat. Contra si cicutæ succo manus tingas, rutæ succus non inflammabit. Mustela cum serpente pugnatura, ruta præmansa se munit. (4) Ita & araneorum, crabronum, scorpionum, &c. ictus, canisque rabidi morsus pota, aut foliis cum melle & sale trita, vel aceto & pice decocta & imposita, sanat. Sic epiphoras oculorum & genitalium, capitis dolores, vel pota cum vino, vel cum aceto & rosacco illita frangit. Sumpta item è vino, pectoris dolores tussim, suspiria, pulmonum, renum, jecoris, lateris, lumborum vitia corrigit, hydropicis, comitialibus, phreneticis prodest. Lethargicis ex aceto olfacienda datur. Psoras etiam, & lepras cum melle & alumine: verrucas, strumas, ac vitiligines cum strychno & adipe suillo ac taurino: ignem sacrum cum aceto & oleo imposita curat. (5) Radix sanguinem oculis suffusum maculasque toto corpore emendat. Semen tritum cum cera membra fracta adhibitum solidat. *Plinius* lib. 20. cap.13.

LVI.

6) *Religiosus in vili habitu, multa cōtinet.*

S *ALIVNCA* brevis herba, radici numerosæ velut gramen hærens, foliis multis densisque, ceu manu pressis, singularis tamen ab odore suavitatis. (6) ut Plin.

Plin. l.21.c.7. *Ruellius* cum nardo celtica confundit. Radix in vino cocta stomachum coroborat, & vomitus sistit. *Plin.* ib. c.20.

SALVIA Græcis ἐλελίσφακον Germ. *Salvey*, herba nota, menthæ similis cana & odorata, quâ apposita partus emortuos extrahunt, sanguinem è vulneribus continent, serpentium morsus sanant, (1) Ad tussim & lateris dolores, decocta & colata bibitur. Dysentericis cum absinthio datur. *Plin.* l.22.c.25. & l.26.c.6. Notus versus est.

Salvia cum rutâ faciunt tibi pocula tuta.

SARDONIA herba quam alii *Ranunculum* vocant, Germ. *Schmaltzblum*. Frequens in Sardinia, comedentibus nervos oris contrahit, & rictu velut ridentium ora deducit, donec sensim intereant. (2) *Solin.* c 6. *Plin.* de Ranunculi speciebus diversis ait l.25.c.13. in fine, omniũ foliis si cruda imponantur vim inesse causticam, pustulasque urendo excitare. Unde ad lepras, alopecias, psoras & stigmata abolenda adhiberi. Radicem quoq; stiumis & panis mederi.

SCANDIX silvestre olus, amarum & acre agrestium cibus, Germ. *Naldenkervel*. Cujus decoctum alvum sistit. Semen ex aceto confestim singultus sedat. (3) Illinitur ambustis, urinas ciet. Succus stomacho prodest, renibus, ac vesicæ. *Plin.* l.22.c 22. in med.

SCILLA, vel ut Varro *Squilla*, herba ex bulborum genere cepas tunicatas habens, Germanis *Meerzwibel*, alba masculus, nigra femina censetur, illa efficacior. In cado acerrimi aceti soli expositi suspensa, illi ad multa virtutem medicam tribuit, salutare oculis, & stomacho facit, (4) gingivas dentesque etiam succus illitus solidat, vermes in ventre enecat, ac pellit. Hydropicis, spleneticis, suspiriosis, tormina, regiosque morbos patientibus prodest. Linguæ recens subjecta, hydropicis sitim tollit. Bulbi ex aceto ac sulphure vulneribus in facie medentur. Triti nervorum contractioni & porrigini ex vino medentur, ex melle canum morsibus. Epiphoris in oculis & alibi medentur. Vulnera ex mulso imposita quinto die curant. Dysentericis cum vino

1) *Charitas.*

2) *Scurrilitas. Ficta lætitia.*

3) *Abstinentia. Frugalitas.*

LVII.

4) *Societas bona prodest.*

S

vino dantur. Nervis, luxationi & paralysi utiles: articulari morbo, si cum farina illinas. Flos (quem ter parturit) tritus, maculas igne factas emendat, *Plin.* l. 20. c. 9. sub finem.

1) Vanitas mundi.

SENECION Græcis ἠριγέρων. Germanis *Grindkraut*, foliis continuis, floribus luteis, qui celeriter in pappos, verum apillis deciduis, evanescunt, in tegulis ac muris cauliculis rubicundis surgunt. (1) Radix in vino data vesicæ malis, & cordis & jecoris & renum prodesse fertur Utilissima cum oxymelite torminibus. *Plin.* l. 25. c. 13 ante finem.

L VIII.

2) Fuga honorum vani.

SERPYLLVM à serpendo sic dictum, quod per terram ramusculis serpat, ubique radicem figens. German. *Quendel*, sativum tamen erectum ad palmi altitudinem surgit. (2) adversus venenata facit, & serpentes succensum solo fugat odore. Decoctum in aceto temporibus illitum, aut fronti in rosacea capitis doloris sedat. Datur & contra tormina, difficultatem urinæ, anginas, vomitiones drachmis quatuor. Lieni ex aceto medetur, jecori ex aqua. Cruentas excreationes ex aceto & melle sistit. Phreneticis & letargicis prodest. *Plinius* lib. 20. c. 22.

3) Cognitio Dei. Religio.

SESELI-LIS folio & semine fœniculi, majori tamen, & acri, Herbarii saxifragam majorem Germ. *Steinbreg* vocant. Radix jucundi odoris est. (3) Cervæ ante partum hac se herba purgare feruntur, ut *Cic.* 2. de Nat. Deor. Quod partum facilitet. Tussi etiam ruptis convulsis, jecori, stranguriæ, torminibus semen in albo vino potum prodest. Concoctioni in cibo confert tam folio, quàm semine. *Plin.* l. 20. c. 5.

4) Voluntas Dei.

SILIGO pani usitato servit, cum tritico ad hunc usum magis selecto, Grana illius combusta, & in vino trita epiphoras illita sedant. (4) Panis ex aqua & oleo rosaceo collectiones, ex aqua mulsa duritias mollit. ex aceto adversus acutas pituitæ defluxiones, & ad percussa aut luxata datur, sic & callo pedum illinitur. Nauticus contusus iterumque coctus sistit alvum. Candidus ægris aqua madefactus, levissimum cibum præ-

bet.

S

bet. Oculorum tumori & capitis pustulis ex vino imponitur. *Plin.* l. 22. c. 25. in med.

LIX.

SILPHIUM lat. *Laserpitium Meisterwurtz*, folio apii, radice, ut nonnulli volunt, magna, ex cujus tuberculo inciso succus fluat laser dictus. Ceterùm ex caule alii hunc derivant. Herbâ, si pecora vescantur in Africa, purgantur primò, deinde carne gratissima pinguescunt. (1) Quod in caule, post amissa folia, hominibus quoque evenire notatum, *Plin.* l. 18. c. 3. Succus laser egregia ad res medicas virtute præstat. Ab ægritudine in cibo efficaciter reficit, concoctioni plurimum confert. In tussi, uva, hydropisi raucitatibus confestim purgat fauces, & vocem reddit. Pleuriticis, anhelis, syntecticis, comitialibus in vino datur. Carbunculis cum melle illitum, ulceribus, plagis vulneribus, clavis pedum laxatis medetur *Plin.* l. 22. c. 23.

1) cognitio sui

SINAPI-PIS, in sativis facile herbis eminet, ex minimo grano magnum, semine acerrimo, & ad cibos acrimonia condiendos idoneo. (2) Contra serpentum & scorpionum ictus ex aceto illinitur, fungorum venena discutit, contra pituitam in ore tenetur dum liquescat, aut gargarizatur cum aqua mulsa. Ad dentium dolorem manditur. Ad uvam gargarizatur cum aceto & melle, stomacho pulmonibusque utilissimum. Excreationes facilitat in cibo sumptum datur & suspiriosis, ac comitialibus tepidum, cum succo cucumerum. Caput purgat, alvum mollit, menstrua & urinam ciet. Hydropicis imponitur cum fico & cucumere. Vulvarum conversione strangulatas, & lethargicos aceto mixto per odorem excitat, his etiam cum fico & aceto illinitur. Utuntur ad alopecias, psoras, lepras, phthiriases, lithanicos, Opisthonicos cum rubrica. Scabras genas, caligantes oculos eodem ex melle tingunt. Ita & livoribus sugillatisque adhibetur. Lumborum, coxendicum, nervorumque rigores succus ex semine in oleo tincto expressoque tollit. Calculos ex aceto potum discutit. *Plm.* l. 20. c. 22.

2) Verbum Dei. Fides. Regnum Dei

LX

SISER videtur esse Plinio l. 20. c. 5. herba radicibus vescis, & oblongis. diversi est generis. nam & albis

radi-

S.

radicibus pastinacæ est similis,& præterea flavis, qui in vulgarem cibum dantur,& dulcioribus, quos Germani *ZuckerWurtzlen* dicunt. (1) Stomachum excitare feruntur,& ciere urinam.

1) *Libri sacri*

SISYMBRIUM, vel aquaticum est,& nasturtio simile, *Wasserkress* nobis dicitur,, vel in sicco loco natum odoratumque, Serpyllo aut menthæ crispæ simile, quod *Krauser-Balsam, oder Wilder-Quendel* dicimus, coronisque adhibitum est. (2) Utrumque capitis dolorem & epiphoras tollit, epinyctidas quoque & cutis vitia, noctu per vices quatuor impositum. Singultus, tormina,& dissolutiones stomachi componit, in cibo aut potu sumptum nisi quod gravidis vitandum, ne abortiant. *Plin.* l.20.c.22.

2) *Zelus gloria Dei.*

SMILAX vel *campanula, Windelkraut, Klockenblum* hederæ non dissimilis herba. alia tamen lævis & hortensis, alia magis acuta & pungens, quæ in opacis convallibus per arbores innititur Illa tenuioribus foliis coronæ implexa capitis doloribus fertur mederi. (3) Flore tamen, quo alibi candido, alibi puniceo, alibi subpallido est coronari, funestum est habitum, quod Crocus in hanc mutatus fingeretur. Hæc acinis, quos in corymbis & siliquis parit, præstantissimo adversus venena remedio esse fertur, adeò ut infantibus hic sæpius instillatus succus, eos à veneno deinde immunes reddere existimetur. *Plin.* l.24.c.10.

3) *Imitatio bona.*

LXI. *SOLANUM* Græcis *Strychnus* diversi generis: nam aliud granosis folliculis, acinis coccineis, halicacabum, sive vesicariam Germ. *Nachtschat* vocant, quod vesicæ & calculis prodest, frutici, quàm herbæ similius. (4) aliud foliis ocimi, quod potum insaniam creat, ac majori quantitate etiam mortem. (5) Unde de minus sapientibus dictum: *Strychnum bibit.* Vide *Plinium* l.21 cap.31.

4) *Fuga vanæ gloriæ.*
5) *Amor sui.*

SONCHUS, *Cicerbita* aut *Lactucella*, Germ. *Hasenkol*, ex genere aculeatarum herba est, lactucæ similis folio, sed caule cubitali & cavo, qui fractus lacte manat. (6) Duplici est genere alba & nigra. Hæc cavenda, quod morbos cieet: Alba lactucæ modo orthopnoicis & calculosis

6) *Intentio bona, vel mala.*

tulosis salutaris est, manducata oris graveolentiam corrigit. Succus trium cyathorum in vino albo & oleo partus mirè facilitat. Caulis decoctus facit lactis abundantiam, coloremque infantium juvat. Contra scorpiones & serpentes bibitur; radix etiam illinitur. Auribus rectè instillatur. Radix quoque stranguriam sanat. *Plin.* l. 22. c. 22. post med.

SPARTUM, vel pro junco Hispanico ad nexus utili sumitur: vel potius genista, Germ. *Ginsteren*, quæ in hortis quidem cum foliis (1) (nam silvestris sine illis est) & floribus, apum gratissimo pabulo, nascitur, ramulis etiam ad vinciendum idoneis est. Semen hellebori vice purgat. Vide *Plin.* l. 19. c. 2.

1) *Amicitia non fucata.*

SPINA Alba ex carduis Germ. *Mariendistel*, semen habet scorpionibus adversum, corona ex ea capiti imposita dolores sedat. (2) *Spina* Arabica, inter herbas seu frutices odoratos, spissat stringitque distillationes omnes & sanguinis excreationes, mensiumque abundantiam. Vide *Plin.* l. 25. c. 12. &c. LXII.

2) *Disciplina bona.*

SPONDYLION, sive *Spondilion*, *Angelica* nobis est, caulibus fœniculi, foliis platani, locis gaudens palustribus. Duplex est, flore candido graveolens, vel pallente, radice alba raphani *Plin.* l. 12. c. 26. ferulæ accenset. Capitis doloribus inveteratis, etiam phreneticis & lethargicis medetur. (3) Cum oleo vetere in morbo regio, comitiali, jecorisque vitiis bibitur. Ulceribus cum ruta illinitur, flos auribus purulentis efficaciter infunditur. Radix peruncto capite capillos crispat: in fistulas conjecta, earum callum erodit. *Plin* l. 24. c. 6.

3) *Meditatio rerum divinarum.*

STAPHYS; seu Uva silvestris, vel herba pedicularis *Leuskraut* dicta, cauliculis nigris, & foliis labruscæ nascitur. (4) Folliculos potius, quàm acinos ciceri similes proferens, in quibus triangularis nucleus, qui phthiriasi caput, & reliquum corpus triti liberant. Decoctus in aceto dentium dolorem, aurium vitia, rheumatismos, ulcera manantia, cicatrices sanat. Flos in vino contra serpentes bibitur, & morsibus illinitur. *Plin.* l. 22. c. 1. post exord.

4) *Cognitio sui.*

SYMPHYTON latini *Alum*, dicunt vel *Petraum*, LXIII.

quòd in petris naſcatur, foliis parvis, ramis tribus aut quatuor à radice, cacumine thymi, odoratum, guſtu dulce, radice longa, utiliſſimum lieni, renibus, torminibus, pulmonibus ſangvinem ejectantibus (1) Bibitur radix in vino trita, & aliquando illinitur. Commanducata ſitim ſedat. Luxatis convulſisque imponitur, etiam oſſa fracta ſolidans. Vulneribus adeò præſens, ut quoque carnes dum coquitur, conglutinet. Hæc *Plin.* l. 27. c. 6. Alii hoc nomen tribuunt *conſolidæ majori* ut Herbarii vocant, quæ caule duorum cubitorum, & inani, ut ſonchos, ſurgit, latis lanuginoſisque per intervalla foliis veſtitæ.

1) Eccleſia Chriſti.

THALICTRVM, caule eſt papaveris, folia coriandri habet, Germ. *Welſamen.* (2) Cujus ſemen ictericis prodeſt, folia cum melle ulceribus. *Plin.* Thalietrum l. 28. c. 13. appellat.

2) Voluntas inſtabilis.

THASPIA inter ferulas eſt, fœniculo ſimilis, radice alba, ſucco venenato, quæ etiam fodientibus nocet, ſi adverſa afflentur aura, corpore tumeſcente & facie ſacro igne correpto. (3) Nero tamen ſuccum cum thure ceraque miſtum ſanatis per unam noctem, acceptis inter graſſandum in facie livoribus adhibuit. Lichenas enim & alopecias temperata abſtergit. *Plin.* l. 13. c. 22. & alibi.

3) Amor ſui. Æſtimatio ſui nimia.

LXIV. *THLAPE* vel *PI.* Naſturtium tectorum, Germ. *Biſemkraut* dicitur, cauliculo ſemipedali, foliis oblongis & in cacumine diviſis, ſemine lenticulæ ſpecie incluſo, quod aſperum guſtu, bilem ac pituitam extrahit. (4) Prodeſt & Iſchiadicis admotum, dum ſanguinem trahat. Menſes ciet, ac partus necat. Alterum latioribus foliis, raphano majori ſimile, Perſicum Sinapi quibusdam appellatur. Vide *Plin.* l. 27. c. 13.

4) Conſideratio peccatorum.

THYMBRA à latinis *Cunila* vel *Satureia* dicta Ger. *Saturey*, quæ in hortis juxta apum alvearia ſeritur, illis pergrata. (5) agreſtis ſativâ in medicinis potentior eſt. *Cunila* quæ *bubula* dicitur ſemine pulegii manducato, tritoque & impoſito vulnerib. & plagis etiam ex ictu ſerpentū medetur. Teſtudines cū ſerpentib. pugnaturæ ilio ſe muniunt Sedat & tumores facilè tritis foliis. In omni uſu ex vino congruens. Alia *Culina Gallinacea*, Græcis

5) Satis habere. Contentum vivere.

T

Græc. origanũ Heracleoticum, Tuſſim quoq; & jecoris vitia, doloresque laterum cum farina oleo & aceto in ſorbitionem temperata ſedat. Tertium genus quod *Cunilago* ſeu *pulicaria* dicitur, quod pulices necet in aquis contrita, radice lignoſa eſt, folis alia aſperis, quæ fœdi odoris eſt, alia mollioribus quæ libanotis quoque dicta thuris odorem refert. Utraque adverſus ſerpentes potens, ut hi etiam hominem ejus ſucco perunctum fugiant, quæ montana eſt concoctionem mirè juvat & ad cibos aviditatem. *Plin.* l.20.c.16.

THEOMBROTION herbam juxta Choaſpem in Perſia naſci ferunt, varia colorum pictura, tanquam herbarum pavonem. (1) Qua Reges Perſarum in cibo potuque adverſus omnia corporis incommoda inſtabilitatemque mentis utantur. Alio nomine ſemnion à potentiæ majeſtate eſt dicta *Plin.* l.24.c.17.

1) *Regia dignitas.*

THYMVS-VM *Welſcher-Quendel, Tymchen oder Immenkraut*, cujus flore apes delectantur. (2) In flore autem colligendum, ſiccandumque in umbra Duo ejus genera ſunt, candidum radice lignoſa in collibus naſcens, alterum herba & flore nigrius, minus potens. (3) Oculorum claritati in cibis ac medicamentis proſunt. Tuſſim & excreationes cum ſale & aceto leniunt. Præcordiis melle & aceto melancholicis ſuſpirioſis & comitialibus proſunt, quos & olfactus thymi excitat. Ex vino impoſitum tumores quosvis tollit, callum ex verrucas ex aceto. Articularibus morbis inſperſum lanæ ex oleo imponitur *Plin.* l.21.c.21.

LXV.

2) *Timor Dei*

3) *Timor filialis, aut ſervilis.*

TITHYMALVS Lactuca marina, *Wolfsmilch* à lacte dicta, purgationi, cum aqua mulſa, ſale & aloe, ſervit. (4) Radix cum aceto decocta ad craſſitiem mellis lepris illinitur. & capitis dolor ſanatur oleo. Lacte ſi corpus, aut charta inſcribatur, poſtquam ſiccatæ ſunt literæ, aſperſo cinere leguntur. Varia ejus genera, variis etiam morborum generibus proſunt. Vide *Plin.* lib. 26. c.8. in med.

4) *Lacrymæ pœnitentiæ.*

TRAGONIS ſive *Tragion*, in maritimis Cretæ inſulis, Junipero per omnia ſimilis, ſuccus ejus lacteus, corpori impoſitus ſpicula extrahit. (5) Tunditur vel re-

5) *Spes charitati juncta.*

T

cens cum vino, vel ſiccatæ farinæ cum melle adhibetur Lactis quoque abundantiam facit, & mammis ſingulariter medetur. *Plin.* l. c. 13.

LXVI. *TRAGOS* ab aliis *Scorpion*, fruticoſa ſine foliis, ramuſculis rubentibus, ſemipede alta, in acumine grano tritici, (1) & ipſa in maritimis naſcens, granis trita, ex vino cœliacis, dyſentericis, & ſanguinem excreantibus prodeſt. *Tragopogon* hirci barba, (2) foliis croci & radice dulci, uſum certum non habet *Plin.* ib.

1) Reſipiſcentia.
2) Scurrilis homo.

TRIFOLIVM herba nota à tribus foliis Germ. *Klee*. Triplicis differentiæ reperitur, quod majore folio eſt *Meniantes*, quod intra menſem adoleſcat, ſeu ab odore ſulphureo *Aſphaltion* Græci vocant: alterum à folii acrimonia *Oxytriphillon*: Tertium genus minimũ in pratis naſcitur. In coronis olim adhiberi ſolitum. Inimicum Serpentibus, quos ſecum non patitur. (3) Ictibus quoque decoctum, vel ſemen in vino tritum potumque medetur. Menianthes contra omnia venena pugnat. Niſi tamen contra venenata ſumatur, ipſum nocere creditur. *Plin.* l. 21. c. 9. & 21. Additque l. 18. c. 35. in fine: Tempeſtate imminente trifolium inhorreſcere, foliaque contra illam ſurrigere.

3) Theologica virtutes, fides, ſpes, Charitas.

TRITICVM in frumentis celeberrimum, granis ſuis ferro aduſtis, iis quæ frigus uſſit præſentaneo remedio eſt (4) Farina ex aceto cocta nervos laxat contractos, furfures cum roſacea & fico decocti tonſillis & faucibus gargarizando proſunt. Sext. Pomponius podagricus immerſis in triticum tibiis ſanatus eſt. Cados vini tritico immerſos ſiccat. Paleæ tritici hordeique ramices corrigunt. ſi calidæ ex aqua imponuntur, iſta etiam foveantur. *Amylon* quoque hoc eſt cremor ex macerato tritico preſſus ſiccatusque, alvum ſiſtit, & epiphoras, ulcera, puſtulas & ſangvinis fluxiones ſanat: genas duras emollit. Datus cum ovo ſangvinem rejicientibus. *Plin.* l. 22. c. 25.

4) Eucharistia.

LXVII. *TVSSILAGO*, quæ *Chamaleuce* vel *Bechion*, vulgò *ungula caballina Roſshuſ* dicitur, foliis quinque aut ſeptem, supernè pallidis, ad terram albis, tanquam majoris hederæ, ſine caule, flore, ac ſemine, (5) radice tenui, cujus aridæ fumus per arundinem hauſtus, devo-

5) Vilis & contemptus.

devoratusque tussim inveteratam sanat. *Plinius* lib. 26. cap. 6.

VERBASCUM Græcis φλόμος, Ger. *Wulkraut*, duorum est generum; aliud candidum foliis brasicæ, sed magis hirsutis & candidis, cubitali & piloso caule, flore subalbo, nigro semine, quod feminam dicunt: Mari verò folia candidiora minus lata, sed longiora. Aliud nigrum est simile illi nisi quod latioribus minusque candidis foliis. Est & silvestre aliud, virgis arboreis, orbibusque virgas cingentibus, flore luteo fulgore auri, salviæ foliis, (1) Præterea aliud ternis, aut quinis foliis, crassis & pinguibus, ad lumina lucernarum aptis. Unde & *Lychnitis* dicta. (2) Vix eadem penè omnium adversus scorpionum venena, si ex aqua radix cum ruta bibatur. In feminæ foliis negant ficus putrescere. Vide *Plin.* l. 25. c. 10. *Verbasculum* alii *primulam veris* Germ. *Schlüsselblumen* appellant, (3) quæ & articularis, quod huic malo medeatur, dicta est.

1) *Vita aspera Religiosorum*
2) *Devotio.*
3) *Fides Dei.*

LXVIII.

VERBENACA Græcè περιστερεών, ab amatoribus columbis, vel *Hierabotane*, quod sacris olim adhibita sit, (4) à quibusdam & *Sagmen* dicta, German. *Eisenkraut*. *Verbena* minus aptè dicitur, cùm quælibet herbæ & frondes aris olim adhibitæ sic dicerentur. Foliis penè quernis, cubitalem & angulosum caulem, sed ramosum quoque cingit, flore purpureo ac gracili, plana & aquosa loca sectatur. Magi inquit *Plin.* lib. 25. c. 9. credebant se *hac perunctos, impetrare quæ vellent, febres abigere, amicitias conciliare, nulliq; non morbo mederi. Colligi circa canis ortum debere, ita ut ne luna, aut sol conspiciat. Circumscriptam ferro effodi sinistra manu, & in altum tolli. Aiuntque si aqua spargatur triclinium, quà maduerit, lætiores convictus fieri.* (5) Interea febrib. verè medetur, utque *Plin.* notat l. 25. c. 11. tertianæ à tertio geniculo, quartanæ à quarto incisa, & decocta in aqua ad dimidium.

4) *Sacrificium. Pietas.*
5) *Convictus lætus.*

VICIA facilè inter legumina seritur, siccitatem, amat, & in umbra provenit (6) non tamen arbusta quærit. Vitibus suum etiam succum præripit. *Plin.* l. 18. c. 15.

6) *Præpostere. Perversus.*

U LXIX. *VINCA* quam Plinius l.21.c.11.& 27. *Vincam pervincam* appellat Germ. *Singrün* malè tamen *Chamædaphnon* (quæ *laureola*, seu humilis laurus in officinis *Pervinca* dicitur) nam topiaria est, humi serpens, perpetuóque virens, ac vicina quæque vinciens, (1) hydropicis, cochlearis mensura præbita, aquam detrahit. imposita quoque, in cinere, decocta & sparsa vino tumores sedat, & cœliacis prodest. Vino turbato & impuro adhibita puritatem restituit.

1) *Pacis & concordiæ studiũ*

VIOLÆ flos humilis notusque, hæc cœrula, seu purpurea: *Mertzfiolen*: lutea seu flava *geele Naglein*, alba *Damaschblomen*, aut flammea *Freysam*. Singulisque sua est virtus. (2) Purpureæ refrigerant, contraque inflammationes stomacho & capiti illinuntur, Epiphoras & suppurationes sanant. Anginis & comitialibus suo flore potæ medentur. Coronis olim odore & lenitate gratæ. Semen etiam scorpionibus adversatur. Alba suppurationes aperit, purpurea sanat. Lutea & alba extenuat menstrua, & urinam ciet. Radices luteæ podagram & lienem ex aceto mitigant &c. Vide *Plin.* lib.21. cap.19.

2) *Fides, spes, Charitas,*

LXX. *VISCUM* herba seu frutex semper viridis est, in arboribus præcipuè quernis ex arborum ramis & stercore palumbis aut turdi subnasci solitum Germ. *Mistel.* quod per varios ramusculos explicatur & intricatur, acinosque candidos profert, qui si virides in autumno triti, per dies 14. in aqua putrescant, exempti ac rursum siliquis remotis tusi viscus avibus captandis præbent. (3) Porrò viscum quercinum, tritum in vino potumque epilepsiam puerorum fertur corrigere. Nonnulli & herbam collo alligant. Pulmones etiam & jecur putrescens corrigit. Et spasmum in vino, in aceto quoque calculum friatum & vermes submovet. Antidotum contra pestem & lepram est manè in calido Zytho acceptum. (4) Dysenteriam, in vitello ovi sumptum tollit, ut & cruenta phlegmata. Quin & sanguinem manu tantum gestatum sistit *Linoc* part.1.c.116. *Plin.* l.16.c.44. in fine, contra omnia venena remedium esse tradit, & fecunditatem illo poto animalibus tribui. Summa autem religio-

3) *Cupiditas humana. Cõcupiscentia.*

4) *Concupiscẽtia ad res bonas versa prodest.*

religione per Druides olim Sacerdotes, tanquam Dei donum, ex quercubus collectum.

VITEX Germ. *Schaaffmülle*. frutici propior juxta flumina foliis olivæ surgit, & alius quidem flore albo simul & purpureo; alius purpureo solum semine piperis Græci *Agnum* id est *Castum* vocant, quod Atheniensium mulieres castitatem servantes hunc sibi in Thesmophoriis substernerent, (1) semen potum febres solvit, lassitudinem cum oleo inunctum dissolvit. Caput sumptum tentat vini modo, hydropi & lienibus salutare. Venerem cohibet, lac promovet, venena pellit. *Plin.* l.24.c.9.

1) *Continentia Castitas.*

LXXI.

VRTICA nota ab adustione herba est, (2) quâ tamen uvas in ore, procidentes vulvas, & infantium sedes reprimit, lethargicos tactis cruribus aut fronte expergisci facit, canis morsibus addito sale medetur. Trita radix, aut folium naribus inditum, sangvinem sistit, carcinomata & sordida ulcera cum sale, item luxata panos, parotidas, carnesque ab ossibus divulsas sanat. Uno obolo cum vino potum stomachum recreat. Stomachi inflammationibus cum sapa resistit, & intestina cum sale & hydromelite animalia pellit. Defluvia capillorum semine illito emendat. Articularibus morbis cum oleo vetere, aut cum ursino adipe trita folia, aut radix cum aceto prodest. Succus illitus fronti sangvinem cohibet, potus urinam ciet ac rumpit calculos. Silvestris etiam, quæ ut mitior, sic tamen ad omnia validior, lepras è facie submovet. Ad plurima mala, in cibis cocta conditaque, utilis. Radix silvestrium carnes secum coctas teneriores reddit. (3) Ipsas etiam pustulas suo contactu factas, oleo ex se presso, emendat. *Plin.* l.22. c.13. & 21.c.15.

2) *Correctio. Disciplina.*

3) *Emendatio morum.*

Auctarium ex Plinio.

HActenus ordine literario de Herbis, quibus nunc quædam minus explorata, magis tamen admiranda subjicio ex *Plinio* lib.24.c.17.

LXXII.

A Pythagora, inquit *APROXIS* appellatur herba, cujus radix è longinquo concipiat ignes, ut naphtha. (1) Quod si qui morbi humano corpori acciderint florente Aproxi, hos quamvis sanatos, admonitionem eorum sentire, quoties florere eam contigerit. (2) Et frumentum, & cicutam, & violam, similem conditionem habere. *ACHÆMENIDON* colore electri sine folio, nascitur in India, cujus radice in pastillos digesta, & pota de die in vino, cogit noxios, per cruciatum, & irã Numinum imaginatam, delicta sua confiteri (3) *ARIANIDES* in Arianis colore igneo reperitur, colligiturque dum sol in Leone est, quæ illius naturæ est, ut peruncta oleo ligna suo contactu accendat. (4) *THERIONARCA* in Cappadocia & Mysia nascens, quascunque feras tetigerit, facit torpescere, quæ nisi urina Hyænæ aspersæ, nequeant recreari. (5) *OPHIVSA* in Æthiopia prodit livida ingrataque oculis, quâ potâ homini terror minæque serpentum adversantur, ut mortem eo sibi metu consciscant, ideóque sacrilegos ad eam bibendam cogi, neque remedium, nisi à vino palmeo obtineri. (6) *THEANGELIS* in Libano & Dicte montibus oritur, qua pota Magi divinabant. (7) *GELOTOPHYLLIS* in Bactris & juxta Borysthenem nata, & cum vino ac myrrha bibita varias homini ridiculasque species objicit, ut ridendi finem non faciat, nisi potis nucleis pineæ nucis, cum pipere & melle in vino palmeo. *HELIANTHES* in montibus Ciciliæ folio myrti reperitur, cujus succo peruncti corpus, nitidum jucundumque aspectu sortiuntur, ideóque à principibus viris appetitur. (9) *OENOTHERIS* quoque memoratur, quòd ejus è vino aspersione feritas omnium animalium mitigetur. (10) *ÆSCHYNOMENE* (quam *Herbam vivam* plures appellant) folia, tangentis manu appropinquante, velut sensum nacta, contrahit. (11) Cui addit hic *Dalecampius* in Notis, quod similis planta in Insula Cimbubon reperta sit, cujus delapsa folia, tanquam animata, repant, moro similia, binis utrimque pedibus, cum tanguntur fugitivis. *ANACAMPSEROS* quoque celebratur,

1) *Aspectus turpis.*

2) *Imago turpis recurrens.*

3) *Confessio ex metu.*

4) *Forma inflammat.*

5) *Terror Gehennæ.*

LXXIII.

6) *Conscientia metu turbata*

7) *S. Scriptura.*

8) *Amor mundi.*

9) *Forma.*

10) *Lacrymæ pœnitentis.*

11) *Virginitas.*

bratur, quod ejus contactu amores, per odium depositi redeant, & concordia sanciatur. (1)

1) *Concordia.* LXXIV.

MYRRHIS vulgo *Cicutaria* dicitur, quòd cicutæ simillima sit, caule foliisque & flore, minor tantùm & exilior, cibo non insuavis. (2) Germ. *Wilde-Kerffel.* Ciet menstrua & partus cum vino, ajunt quoque eandem in pestilentia potu salutarem esse. Subvenit & phthisicis in sorbitione. Aviditatem cibi parit. Phalangiorum morsus restringit. Ulcera quoque in facie aut capite succus illius, triduo in aqua maceratæ, sanat. *Plin.* l. 24. c. 16.

2) *Agrestis vita jucunda & salutaris.*

ORCHIS sive *priapiscus*, aut *Testiculi canis*, quòd radicem his similem habeat, Germ. *Knabenkraut*, duplicis est generis, unum longioribus porri foliis, flore purpureo, caule digitorum quatuor; alterum quod & *Satyrion* dicitur, & juxta mare gignitur, cujus frutex ramosior, caule lævi, cubitali, nudo, foliis velut lilii, radice gemina cujus inferior & major bulbus maribus gignendis, superior minorque feminis faveat. Aliud ejus generis rubro cortice ideóque *Erythraicum* dictum, quod medullam dulcis saporis includit, diciturque etiam sola manu tractatum inflammare venerem, ut in vino sumptum assolet. (3) Cujus tamen vim rursum sedat aqua mulsa, aut sumpta lactuca. *Plinius* lib. 26. cap. 10.

3) *Lascivia luxuria.*

OXALIS vulgo *acetosa*, *Saurampfer*. Vide Lapathum. cui ut affinis est ita & effectus participat.

PÆONIA à Pæone Medico inventore German. *Peonien oder Konigsblum*, quasi flos regius sit. Nascitur in opacis montibus, caule sesquipedali, ferente in acumine veluti Græcas nuces quatuor aut quinque, quæ dehiscunt, granis, ceu mali punici, aliquot purpureis, & in medio nigris conspicuæ. (4) Mas in his, & femina est, ille juglandis hæc smyrnii foliis distinguitur. Vulneribus mederi fertur, & ephialtem, seu incubum nocturnum, ex vitiosis humoribus natum, dissipare. *Plin.* lib. 25. c. 4.

4) *Ex humili origine magnus.*

LXXV.

PEPLOS vulgo *esula rotunda Teufelsmülch* dicta, tenui radice, foliis rutæ, sed paulò majoribus, semine sub

foliis rotundo. Inter vites ferè colligitur, siccaturque cum fructu suo, quo poto alvus solvitur, bilis & pituita detrahitur. (1) *Plin.* l. 27. c. 12.

1) *Mansuefieri.*

PERICLIMENOS Lat. Caprifolium *Geisblat*, ex intervallo duo folia habet, subcandida & mollia, durumque inter folia in apice semen. (2) In arvis sepibusque nascitur quaesitis adminiculis, quibus innitatur. Semen siccatum tusumque, & in pastillis vino albo solutis sumptum, lienem tricenis diebus per alvum aut cruentam urinam ejecit, partus adjuvat, secundasque propellit. *Plin.* l. c.

2) *Victus durus roborat.*

POTERION spinosæ herbæ genus, Galeno *Neuras* dicitur, ramulis & floribus longioribus, acuto & odorato gustu, in collibus frequentius: oblongis duorum cubit. radicibus, iisque binis aut ternis. Autumno legitur, & præciso frutice dat succum gummi similem, qui vulneribus præcipuéq; nervis, vel præcisis, illitus persanandis mire est efficax. Decoctum quoque cum melle potum nervorum infirmitates tollit. (3) *Plin.* l. c.

3) *Temperantia multos morbos curat.*

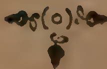

CAP.

CAPVT LXXXI.

IMAGINES LAPIDVM ET Gemmarum.

QUamvis lapides gemmæque inter imagines, illo, quo sunt, splendore, virtuteque eminere nequeant; meritò tamen figuris accensentur: cum præcipua inter res inanimatas dignitate atque æstimatione emineant. Ut iccirco nobilioribus Regum thesauris accenseantur. De Polycratis Sardonyche, & Pyrrhi achate alibi dictum, de quibus & *Plinius* l.37. c.1. qui c.2. addit, Pompeium in triumpho tertio, de piratis, alveum lusorium ex duabus gemmis tres pedes latum circumtulisse, nunquam spectata Romæ gemmarum magnitudine. Vasa ex auro & gemmis abacorum novem, coronas ex margaritis 33, montem aureum quadratum, cum cervis & leonibus, & pomis omnis generis, circumdatum vite aurea, Museum ex margaritis, in cujus fastigio horologium erat. (1) Imago etiam Cn. Pompeii ex margaritis fuit. (2) Major luxus Caii Principis, qui soccos è margaritis gessit, & Neronis, qui sceptra personas & cubicula viatoria unionibus construebat. (3) Hæc *Plin.* Cui *Philostratus* l.5. adiicit: quod Pygmalion, apud Gaditanos ditissimus, olivam ex auro artificiosissimè elaboratam habuerit, cujus fructus ex smaragdo fuerint lapide. (4) I.

1) Vanitas mundi.
2) Homo pretiosus.
3) Opes calcata.
4) Virgo Christum pariens.

II. Melius aurum & lapillos divites collocarunt Justinianus & Henricus Imperator. Ille, ut Credenus habet lib.4. c.30. Sacram mensam ex auro argentoque, tum ex maximè pretiosisque lapidibus ac lignis, quæ terra parit confecit, & in magnifico Sophiæ templo obtulit. (5) Cum inscriptione: *Tua de tuis donis offerimus servi tui, Christe. Iustin. & Theodora.*

5) Missa sacrificium pretiosum.

Henricus verò an.1013. ut *Baronius* ex Glabro refert, à Bene-

A à Bendicto Pont. sibi occurrente pomum aureum, pretiosissimis ornatum gemmis & cruce, dono accepit, cujus pretium ornatumque miratus. Hoc, inquit, nullos magis, quàm qui mundo spreto, Christi sectantur crucem decere videtur, (1) simulque ad Cluniacense Monasterium transmisit, dignum Deo ornatum.

1) *Mundus crucifixus.*

Planè varia ac mira lapidum, cum origo, tum natura est. Succinum, crystallus, uniones ex aquis producuntur. Alii lapidum accendunt, & accenduntur: alii tanquam glacies refrigerant: In variis locis lapides reperies, ut in Gallobelgio in Scotia aliisque locis, qui pro lignis ad focum adhibiti, lento igne consumuntur. (2) Nigri sunt sectilesque, & carbones vocantur. Et gemma *Chrysolectrus* ex vicino igne celerrimè attracto inardescit, (3) ut *Isid.* l. 19. c. 14 qui ii. tradit, quod *Absicthos*, gemma nigra, ponderosa, venisq; rubentibus distincta, attractum semel ignem septem diebus foveat. De Asbesto postea agendum est. Par ad consumendum virtus lapidi Troidis penè est, qui iccirco ut *Plin.* l 2. c. 96. *sarcophagus* dictus est, quod intra dies 40. hominis totum corpus, solis dentibus exceptis consumat. (4) Strigiles verò, & vestimenta, & calceos illatos in lapides vertit. (5) ut tradit ex *Mutiano Plin.* l. 36. c. 17.

2) *Damnati ad Inferos*

III.

3) *Concupiscentia.*

4) *Sepultura. Vitium.*

5) *Superbia vestium in morte plexa.*

Quantum gemmis tribuendum Deus olim in Rationali Sacerdotum ostendit, quarum 12. præcipuas gerebant in pectore. Quæ cum Deus Israelitis adversus hostes victoriam prænuntiaret, singulari fulgore emicabant. (6) ut Josep l. 3. Antiq. c. 9. testatur. Quare operæ pretium erit suo præcipuos lapides ordine expendere.

6) *Exemplum Prælatorum.*

IV. *ACHATES* tam varii est generis, ut penè omnem colorem induat. (7) Magnâ olim æstimatione, & nominibus discretus, qui arboris speciem in se exprimebat Dendrachates dictus est; Coralloachates, qui guttis aureis sapphiri modo distinctus erat, qualis in Creta frequens araneorum & scorpionum ictibus medetur fertur (8) Sunt achates, qui species fluminum, nemorum, jumentorum esseda equorumque ornamenta referant. Spectasse oculis prodest. Sitim ori impositi sedant.

7) *Eloquentia*

8) *Charitas.*

A

ſedant. Athletæ qui unius coloris achatem ferebant, invicti credebantur. Erat & omen concordiæ; quòd cum pigmentis in oleo per duas horas coctus, eodem omnes minii colore sociaret. (1) Contra qui pellem hyænæ referebat, tanquam discordiæ autorem averſabantur. (2) *Plin.* l. 37. c. 10. Achates Pyrrhi Regis Muſarum 9, cum Apolline imagines præferens, multorum eſt literis celebratus. (3)

1) *Concordia.*
2) *Diſcordia.*
3) *Sapiens.*

ACOPIS gemma nitro ſimilis eſt, pumicoſa, aureis guttis ſtellata, cum qua oleum ſubfervefactum laſſitudinem perunctis ſolvere putarunt. (4) *Plin.* lib. 37. c. 10.

4) *Quies du[?]ca.*

V.

ADAMAS in auro plerumque natus eruitur, niſi quod Indicus Cryſtallo propior, extra illud naſcatur. adeò durus natura, ut malleos incudesque citius rumpat, quàm frangatur. (5) Si tamen diſſiliat in minutiſſimas & vix ſpectabiles cruſtas abit, idque hircino ſangvine, utpote calidiſſimo, emollitur, (6) cum tamen ignibus & ferro reſiſtat. Solo poteſt adamante adamas poliri, nullam non duritiam ipſe vincens. Magnetis virtuti obſiſtit, unde illum præſens ferrum trahere prohibet, & ſi traxerit cogit dimittere. (7) Venena etiam pellit, præſertim Cyprius, qui tamen naturâ mollior, & frangi poteſt, lymphationes quoque metusque à mente ſubmovet. (8) *Plin.* l. 37. c. 4.

5) *Patientia invicta.*
6) *Pertinacia fracta, Chriſti ſanguine.*
7) *Avaritia repreſſa.*
8) *Vitia correcta.*

ÆTITES, ſic dictus ab Aquilis, quarum aliquæ ex hoc lapide nidum ſternunt, adverſus multa remedia utili. Prægnans ſemper hic lapis, velut nucleo, ſi quatias, intus ſonante, reperitur, partus mulierum alligatus continet. (9) *Plin.* l. 36. c. 21.

9) *Propoſitum irritum.*

VI.

ALABASTRITES in Ægypto & Syria naſcitur, candore variis interſtincto coloribus, hæc gemma cremata cum foſſili ſale & trita, gravitates oris & dentium affricta extenuare fertur. (10) *Plin.* l. 37. c. 10.

10) *Veritas.*

ALECTORIA in ventriculis gallorum reperta, cryſtalli ſpecie, magnitudine fabæ, audaciam in pugna geſtanti addere fertur. (11) Quâ uſum. Milonem Crotoniaten in certaminibus invictum aſſerunt. *Plinius* ib.

11) *Animoſus.*

AME-

A

AMETYSTVS ab ἀ & μεθύζω id est, *non inebrio*, dicta gemina, quod ebrietati credatur resistere, vel quod ex violaceo, purpureóve colore ad vini fulgorem 1) *Sobrietas.* deflectat, ipsa tamen non inebrians. (1) Indici ceteris præstant, felicis purpuræ colore radiantes, & aspectu 2) *Docilis.* blandi. Ad sculpturam quoque arte tractabiles. (2) *Plin.* l. 37. c. 9.

AMIANTHON similis alumini, & sciscilis lapis, 3) *Martyres in igne.* igne non consumitur, sed exemptus apparet nitidor, (3) uti & vestis ex eo confecta. ut Isidorus lib. 16. c. 4. habet, & D. *Basil.* hom 30. de jejunio. In Cypro reperiri notat *Majolus* coll. 18. contritumque malleo, veluti fila quædam, seu capillos relinquere, ex quibus tela fiat

AMNOCHRYSVS lapis est, sic dictus, quòd ve- 4) *Homo ex corpore & anima.* lut ex avena & auro inter se mistis, compactus sit. Vilis simul & pretiosus (4) *Isidorus* Orig. l. 14. c. 14.

VII. *ANDRODAMAS* tessellis similis, argenti nitorem habet, qui impetus & iracundiam hominum 5) *Mansuetudo.* à Magis olim creditus est vincere. (5) *Plinius* lib. 37. c. 10.

ANTIPATHES nigra gemma non tralucet; 6) *Duplex inter candidos* cum lacte cocta, myrrhæ hoc simile efficit (6) contra effascinationes auxiliari credita. *Plin.* ib.

AROMATITES myrrhæ colorem odoremque 7) *Religiosa vita.* refert, ob hoc Reginis frequentata (7). *Plin.* ib.

ANTRACITES carbo & lapis ignitus, extra ignem aquis perfusus inardescit, in igne velut mortuus 8) *Adversitas illustrat.* extinguitur: 8) *Isidor.* l. 16. c. 13.

ASBESTOS ferrei coloris lapis, qui semel accensus extingui nequit, quem in montibus Arcadiæ nasci 9) *Ignis inferni.* tradunt (9) Unde in templo quodam Veneris lucerna ex Asbesto incensa, & sub dio constituta, nullis tempestatibus extincta, vulgo præsentis Numinis religio- 10) *Amor Beatorum.* nem injecit (10) *Isidor.* l. 14 c. 4 & l. 16. c. 4.

VIII. *ASTERIA* gemma est, quæ pupillæ instar, lucem quandam inclusam continet, perque diversa loca fun- 11) *Gloria Beatorum.* dit, & soli ipsi lucenti oggerit. (11)

BELIOCVLVS a forma dictus, quod albicans

lapis

lapis oculum, nigra pupilla, in medio aureum fulgorem emittente repræsentet, ideóque hæc Gemma Asyriorum Deo velut omnia videnti consecretur. (1) *Plin.* lib.37. cap.10. *1) Deus omnia videt.*

BRONTIA capitibus testudinum similis, cum fulmine tamen adusta fertur restinguere. (2) *Plinius* ib. *2) Pœna emẽdans.*

CALLAIS Gemma Topazio affinis ex viridi pallens, in altissimis atque inaccessis nascens petris, funda dejicitur. Sectura formatur, aliàs fragilis, quæ smaragdino colore viret, antefertur, atque in auro, præ ceteris gemmis, eminet.(3) Pulchritudinem coloremque unguento, oleo, ac mero deperdunt. (4) *Plinius* lib.37. cap.8. *3) Innocentiæ vita.* *4) Luxus corrumpit.*

CARBUNCULUS à similitudine ardentis ignis sic dictus, quo cum fulguret, ipse ab aliis ignibus nihil patitur, idcóque & apyrotus dictus est. (4) Varii apud *Plin.* c.7. l.37. generis censentur. Indici Æthiopicique minus probantur, licet magni illic in sexarii mensuram caventur. Minores præferuntur Carchedonii, & in his mares, qui velut succensæ intus stellæ lucent, cum feminæ extra se lumen profundant. Æthiopici aceto impositi fulgore suo tot mensibus acuuntur, quot diebus fuere impositi Carchedonius ad plenæ lunæ repercussæ fulgorem reperiri dicitur. *Ruellius* addit, Carbunculum aliis gemmis sui imaginem imprimere, nullius tamen recipere alterius. (5) IX. *4) Amor Dei, amorem mundi excludit.* *5) Regis exemplum subditi sequuntur.*

CATOCHITES Corsicæ lapis est, qui impositam sibi manum tenaciter velut gummi adstrictam retinere fertur.(6) *Plin.* l.37. c.10 *Solinus* c.8. *6) Aurum animos rapit.*

CEPIONIDES in Æolide reperiuntur, colore diverso, nunc truculentes, nunc vitreæ aut crystallinæ, aliàs inspidæ; Sed & sordidis tantus est nitor, ut imagines speculorum instar reddant.(7) *Plin.* l.87 c. 10. *7) Religiosi diversi.*

CERAUNIA in gemmis candidis fulgorem siderum rapit. Ipsa crystallina splendoris cærulei: vel ut alii, alba quæ intus stella coruscante fulguret.(8) hebetatam, in aceto ad pristinum fulgorem revocant. *Plin.* l.37. c.9. X. *8) Religiosa vita.* *9) Mortificatio.*

CHE-

C

CHELONIA aut *Chelonites* indicæ testudinis oculus est quem fingunt, colluto melle ore, linguæ impositum futurorum divinationem præstare. (1) Tum illum qui aureis guttis conspergitur lapis, cum scarabæo in mare projectum tempestates sedare. (2) *Plin.* l.37.c.10.& *Isid.*l.16.c.14.

1) Sermo circumspectus.
2) Silentium opportunum.

CHERNITES ebori simillimus, in quo Darius Rex conditus fertur. Hunc sine consumptione servare corpora, secus quam *Sarcophagus* facit, asserunt. (3) cui *Assius* lapis jungi potest, à quo omnia crurum vitia, quæ in lapicidinis aut contrahi, aut augeri solent, podagræ & ulcera sanantur. (4) Strumas & panos discutit, solo etiam linctu phthisicis suffragatur. *Plin.*l.36.c.17.

3) Innocentia.
4) Charitas Dei & proximi.

XI. *CHRYSACONION* lapis est, quo probatur aurum adulterinum; & nothum si illi atteratur, ostenditurque purum & inmixtum. (5) *Chrysost.* ser. adversus hæreticos.

5) Prudentia.

CHRYSOPRASIUS Æthiopicus est, quem lapidem lux celat, sed obscuritas ex fulgore in tenebris sparso prodit. (6) *Isidor.* l.16.c.13. *Prasio* inter virentes gemmas nobilior est: nam cum hic viridem colorem, vel sanguineis guttis, vel candidis distinguat virgulis, Chrysoprasus aureum intermiscet majori decore habitum. (7) Cui *Molochites* affinis est, à colore malvæ sic dictus lapis, qui amuletum pro infantibus est habitus, plerique ex Topaziorum genere. *Plinius* lib. 37. cap.8.

6) Humilitas
7) Nobilis.

CHRYSOLAMPIS in Æthiopia nascitur, pallidi coloris in die, noctu ignei (8) *Plin.*l.37.c.10.

8) Humilitas.

CINÆDIA lapis est, qui in Cinædi piscis capite reperitur, quæ inguinum tumoribus alligata medetur, ut *Plin.*l 29.c.6. nubilo item aut candido colore, tempestatem aut serenitatem pernuntiare fertur. (9) ut tradit l 37.c.10.

9) Conscientia bona aut mala.

XII. *CHRYSOLITHUS* ab aureo, quo tralucet, colore sic dictus. Minus in his probantur Arabici, suis maculis turbidi: optimi sunt, qui ex aureo in argenteum colorem grato candore devergunt. (10) In Hispania 12 pondo repertus pro miraculo fuit. *Plin.*l.37.c.9.

10) Probi dyscolis præferendi.

CRY-

C

CRYSTALLUS vel ex aquis tenuissimis lucidissimisque vel ex nivibus frigore aquilonari cogente, & meridiano sole excoquente concressit, atque obdurescit sensim in lapidem. (1) Unde in alpibus, sed meridiem versus, in ætna etiam monte, hinc frigore, inde calore excoctum reperitur. Frigidæ admodum naturæ pro deliciis inter vini pocula adhibetur: ita tamen solis radios in se colligit, ut ex eo succendi arida ramenta possint. Medici etiam in adustione corporis pila crystallina rectè utantur. *Plin.*l.37.c.2.*Isid.*l.16.c.13.

1) *Constantia inter prospera & adversa*

COCHLIDES; compressæ cochleæ similes, multis spiris flexuosæ, ponderosæ saxo inclusæ, admiranda in iis formandis naturæ solertia, quales in lapicidinis Lugduni reperiuntur. (2) In calabriæ marmoribus, cùm secantur, abditæ. In Arabia è glebis erutæ per septendium in melle excoctæ (ut gemmæ purificandæ solent) sordibus expurgatæ enitescunt. *Plin.* l. 37. c.12. Et in ejus Notis.

2) *Institutio bona.*

CORALLIUM vide inter frutices; & in voce (*Gorgonia.*

XIII.

DIONISIAS-US lapis niger, rubentibus maculis distinctus, in aqua tritus saporem vini facit, (3) & ebrietati resistere creditur; *Plin.*l 37.c.10. *Solin.*c.38.

3) *Adversitate proficimus.*

DRACONITES sive *Draconitia* è cerebro Draconum, si tamen caput viventibus abscindatur, in gemmam concrescit. (4) Nam mori se sentientium invidia perit. Unde saporifero medicamento captis dormientibusque caput amputant. Pellucido colore est, nec nisi recens potest efformari. *Plin.*l.c.

4) *Pœnitentia.*

ELECTRUM latinè *Succinum* in Insula maris septentrionalis juxta littus Prutenicum, ex scopulis allisione maris dilutis, fluit, sensimque ex liquido concrescit, atque ad littus ejicitur, aut etiam in oceano fluitans ab hominibus captatur, soli Principi debitum. (5) Unde haud modicus ipsi proventus accedit. Melleo ferè colore, & odore, si sensim aduratur, gratissimo, parvis magni pretii vasis & icunculis idoneum, pro globulis precatoriis apud locupletes etiam usurpatum. Formicæ & culices in eo liquido deprehensi, tanquam in gemmeo sepulchro, conduntur. (6) *Plin* l.37.c.3. Varia ejus genera coloresque censet, & candida odoris vult

5) *Vita honesto fine clausa*

6) *Sepulchrum gloriosum.*

G esse præstantissimi, fulvis tamen majorem autoritatem, tingi etiam hædorum sebo & anchusæ radice, quin & conchylio infici. Attritu verò calefacta ad se paleas aridaque folia ac philyras rapere, ut magnes ferrum. (1) Ramenta illius in oleo dilucidius diutiusque, quam lini medullam flagrare. Infantibus pro amuleto adhibitum, & lymphaticis, atque urinæ difficultate pressis prodesse.

1) *Exemplum bonorum.*

XIV. *ENCARDIA*, sive *Cardisce*, una est, quæ in se nigram cordis effigiem exprimit, altera viridi colore cordis speciem repræsentat, tertia cor nigrum candido prorsus colore circumdat (2) *Plin.* l 37. c. 10.

2) *Cor improbum, resipiscens, conversum.*

GAGATES nigri splendoris lapis est, penè sine pondere, qui aqua affusa ardet, oleo restinguitur, attritu calefactus, ut succinum trahit. (3) *Solinus* c. 24.

3) *Adversitas prodest.*

GALACTITES sive *Galaxia*, sanguineis, aut candidis, venis in nigro fulget, In vino tamen colore est lacteo, (4) & trita lactis succo ac sapore notabilis, quæ & nutricibus lactis fecunditatem tribuere, & in ore sumpta liquescere, cum capitis & memoriæ turbatione fertur. *Plin.* l. 37. c. 10.

4) *Candor animi.*

GASIDANES floribus, velut colore sparsis, tincta, trimestri spatio aliam intra se gemmam fertur concipere, partumque concussa manifestare. (5) *Plinius* l 37 c. 10.

5) *Fecunda parens.*

XV. *GLOSSOPETRA* linguæ humanæ similis, non in terra nasci, sed è luna deficiente cœlo decidere creditur, (6) ventique, illa obtenta, sedari *Plin.* ib.

6) *Eloquentia sacra. S. Spiritus.*

GONIA apud Carthaginem petra est, quæ æstate flammas fundit, hieme fluit aquis (7) *Aristotel.* de admir. c. 109.

7) *Spiritus S. ignem & aquam parit.*

GORGONIA *corallium* est, quod in duritiem lapidis versum, maris tempestates infringit, & resistit fulminibus (8) *Plin.* l. 37 c. 10.

8) *Perseverantia.*

HELIOTROPIUM gemma est coloris porracei, sanguineis venis distincta, quæ solis imaginem excipit, defectusque ac lunam subeuntem ostendit. (9) Magi olim senserunt, qui, cum herba heliotropio, illam ferret, reddi invisibilem. *Plin.* l. 37. c. 10.

9) *Resignatio*

HE-

HEPHÆSTITES speculi naturam habet in reddendis imaginibus, quanquam rutilans. Ferventem aquam addita statim refrigerat: in sole posita aridam materiam accendit. (1) *Plin.* l 37. c. 10. 1) *Exemplum Procerum.*

HEXECONTALITHOS lapis apud Atlantes, tam diversis notis sparsus, ut sexaginta gemmarum colores in parvo ejus orbiculo deprehendantur. (2) *Isidor.* lib. 16. Orig. c 15. *Plin.* l. c. 2) *Christus. D. Virgo. Charitas.*

HAMMONIS CORNU arietini cornu effigiem habens, colore aureo, divina gestanti somnia conciliare est creditum (4) Plin. l. c. XVI. 4) *S. Scriptura.*

HYACINTHUS violacei coloris, ut Amethystus, cœli auræque in se mutationem sustinet, cum nubiloso die tristior, cum sereno amœnior. (5) Sculpturę resistit, adamantis tamen se fortioris scripturam patitur. *Solinus* c. 33. 5) *Pietas. Gratia aut offensa Dei.*

HYÆNIA ex oculis Hyænæ, linguis hominum subjecta, futurorum prædictionem præstare est credita. (6) *Plin.* l. c. 6) *Prudentia in sermone.*

JASPIS pro amuleto olim gestata, vario colore, nunc similis smaragdis, albâ intercurrente lineâ, quæ Grammatias, vel pluribus lineolis, quæ polygrammos dicta, utilis concionantibus est credita: nunc altera parte onychem referens, quæ Jasponyx dicta, nubem complexa, & imitata nives: nunc Cyano par colore cæruleo: nunc ut Sapphirus collucens cum punctis aureis. Cypriæ violaceo colore viliores sunt, Indicæ purpureo colore æstimandæ. Hanc, si Carbunculi fulgore temperetur, Veneris gemmam dixere, & resistere ebrietati, gratiam conciliare apud Reges, grandinem & locustas avertere. Hæc aliaque *Plin.* l. 37. c. 9. Quibus addit *Rueius* l. 2. de Gemmis, quod Galenus in digito Jaspidem tulerit, in qua species hominis, fasciculum herbæ collo sustinentis, cujus virtute morbos discerneret, & sisteret sanguinem. (8) *Plin.* quoque l. c. Jaspidem quindecim unciarum repertam meminit ad effigiem Neronis formatam. Sed felicior, de qua *Vincentius* in Spec. Nat. viri clypeo obarmati, & serpentem pedibus conculcantis imaginem impressam tulisse. (9) 7) *S. Scriptura.* 8) *Christus in Eucharistia.* 9) *Christus à Virg. conceptus.*

M

nulo ex magnete suspenso alter alterum catenatim secutus est, & patina etiam argentea media magnes ferrum circumduxerat, ut se teste certo audisse asserit. Magisque illud mirum quod c. 6. subjicit, simulacrum ferreum in templo, medio in aere, inter supra infraque positum magnetem hæsisse. (1) Quod Alexandriæ in Serapidis fano *Ruffinus* in histor. Eccl. ad Eusebium l. 11. c. 23. factum meminit. Et *Leander* tradit in Sardiniæ mediterraneis ad radices montium versus orientem magnetem inveniri, qui ferrum trahat, versus occidentem qui repellat. Unde navibus qui hac transeunt cavendum à ferro: quæ hinc adhærescunt, inde non admittuntur. (2)

1) Ambiguus hærens.

XIX.

2) Affectus terrens.

MARMOR, durissimus è montibus excisus, suisque distinctus venulis, lapis est. (3) Alibi videmus candidum venulis discoloribus notatum, ut marmor Parium; alibi velut serpentibus insertis maculosum, ut Ophites: alibi nigrum candidis venis signatum, ut in Germania: alibi viride, ut Laconicum cunctis amœnius, aliud purpureum, & Porphyreticum dicitur, ut in Gallobelgio. Est & ferrei coloris ac duritiei Basaltes, & candidi Alabastrites dictum. (4) Vide *Plin.* l. 36. c. 7. Mirum quod pleraque marmora pluente cœlo, & suis quasi guttis sensim depluant. (5)

3) Obduratus

4) Genius hominum ex cœlo diversus

5) Pœnitens.

MEDEA gemma sic ab inventrice dicta, venas aurei coloris habet, sudorem croci reddit, saporem vini. (5) *Plin.* l. 37. c. 10.

5) Discretio.

XX.

MYNDAN lapis nivei candoris à se feras longè arcere dicitur, atque ab eorum morsibus hominem præstare tutum (6) *Leont. Byzant.* l. 3. de Fluviis

6) Virginitas dæmones arcet.

MYRRHITES, myrrhæ colorem habet, parva gemma, sed unguenti odore, trita etiam nardi. (7) *Plin.* l. 37. c. 10.

7) Humilitas.

NYMPHÆUS lapis, seu petra est, pluviis incidentibus accenditur *Plin.* l. 2. c. 107. Similem in Mœonica regione *Arist.* l. Admir. c. 39 esse dicit qui aquis inardescat (8) flabello extinguatur. Addit *Plin.* in Egnatia oppido Salentino saxum esse, cui si lignum imponatur, hoc continuo inflammetur, ideóque sacrum dictum esse.

8) Adversitate proficere.

P

Naphtha bituminis flos huic similis, ad quam etiam cõspectam ignes transiliunt, Qua illitam Medea Jasonis pellicem, accedentem ad aram consumpsisse fertur. (1) *Plin.* ib.c.105.; Montem quoque chimæram ignibus flagrare asserunt, quos aqua magis accendat, terra & fœnum restinguat (2) c. 106.

1) *Concupiscẽtia.*

2) *Vilitatis cõsideratio.*

XXI. *OPALVS* præcipuarum gemmarum colores, ex India ortus, trahit. Nam ut *Plin.* l.37.c. 6. est in eo carbunculi tenuior ignis, est amethysti fulgens purpura, est smaragdi virens mare, & cuncta pariter mistura incredibili lucentia. (3) Propter hanc geminam cum proscriptus ab Antonio Nonius senator esset, maluit desertis omnibus cum sola gemma abire, quam hac cedens retinere omnia. (4) Vitro tamen ad similitudinem formato, adulteratur. Hæc ille.

3) *Deipara plena gratia.*

4) *Fides Catholica.*

ONYX gemma Indica, plures habere varietates etiam fertur: ignea, nigra, cornea (5) candidis venis oculi modo cingentibus. Arabica nigra esse dicitur, Zonis distincta candidis, *Plin.* l.37.c.6. Addit *Vinc.* l. 24. c.93. Vas Onychinum Edvardo Regi Anglorum fuisse, in quo fluctuare segetes, gemmare vites, & hominum moveri imagines, tanquam in speculo, viderentur. In Germania deinde repertus hic lapis marmoris elegantioris loco est, aut ad vasa potatoria cavatus adhibetur.

5) *Imaginatio hominis.*

PÆDEROS velut tralucens crystallus, in qua viridis suo modo aer, simulque purpura, & hâc coronatus quidam aureus, tanquam vini, nitor. Gemmarum nulla liquidior, capiti jucunda, suavis & oculis. (6) *Plin.* l.37 c.9.

6) *Conscientia bona.*

XXII. *PÆANTIDES* gemmæ, quas alii *Gemonidas* vocant, prægnantes fieri, & parere dicuntur, medérique parturientibus, (7) specie aquæ glaciatæ. In Macedonia juxta Tiresiæ sepulchrum reperiuntur. *Plinius* l.37.c.10.

7) *Propositum efficax.*

PANTARBA, ut *Philostratus*, in Apollon. l.3.c. 14. lapis Indicus est, admirabili fulgore, tanquam ignis noctu etiam radians, qui in concavis terræ ad passus quatuor natus, terra intumescente aut scissa, se prodat.

Inqui-

Inquirentes tamen ſubterfugiat, niſi cautè occupetur, lapides circa ſeſe omnes velut examen virtute ſingulari attrahat. (1) 1) *Eloquentia*

PHENGITES lapis in Macedonia, duritia marmoris candidus & translucens, venis fulvis diſtinctus. Ex hoc Nero ædem Fortunæ Seiæ ſtruxerat, in domo ſua aurea, quæ opertis etiam oſtiis claritate diurna fulgebat, incluſa velut luce non transmiſſa. (2) *Plin.* lib. 36 cap. 22. Addit *Sueton.* in Domitiano, c. 14. hunc Cæſarem ex illo lapide habuiſſe porticum, ut per imagines illic, quidquid à tergo fieret, obſervaret. (3) 2) *Perſeverãtia felices facit.* 3) *Beati in Deo omnia vident.*

PRASIVS vide Chryſopraſius.

PYRITES ſimilitudine æris lapis eſt. In Cypro ex metallis, alius argenteo, alius aureo colore eruitur. (4) excocti à quibusdam melle lavantur, ut æs; & in medicinis exſiccant, extenuantque humores, ac duritias emolliunt; utuntur & tuſis ad ſtrumas, ac furunculos. *Plin.* l. 36. c. 19. *Iſidor.* l. 16. addit, quod in Perſia hic lapis fulvus, non tantùm ſcintillas emittat, ſed tenentis etiam manum adurat. Reperiuntur & ferrugineo colore apud Germanos in agris, qui cum ſilice, aut ære, colliſi ſcintillas eliciunt. XXIII. 4) *Charitas Dei & proximi. Zelus.*

SAGDA lapis eſt marinus, qui, cum diſcerni captarique in profundo nequeat, ipſe ad naves transeuntes emergens adhæreſcit, atque in portum cum iisdem appellit, adeò firmè pertinaciterque iis affixus, ut avelli niſi parte ligni abraſâ, non poſſit. (5) *Solinus* c. 38. Iſidor. l. 16. c. 7. 5) *Concupiſcẽtia mundi.*

SAPPHIRVS gemma eſt aerii coloris, aureis punctis collucens. Cæruleæ plures ſunt raróque cum purpura, nuſquam pellucidæ. (6) ſcalpturæ inhabiles. Quæ Cyanei coloris ſunt, mares habentur. Plin. l. 37. c. 9. Addit S. *Epiphanius* l. de 12. Gemmis, in Sapphiro viſionem Moyſis, & legem decalogi impreſſam fuiſſe. (7) In eadem gemma Carbunculus longè illa ſplendidior naſci creditur (8) *Ælianus* ait hiſt. l. 14 c. 34. quod ſum- 6) *Spes divina.* 7) *Cordi lex Dei inſcribenda.* 8) *Christus ex Virgine.*

mus apud Ægyptios Judex & Sacerdos, ex hac imaginem tulerit, quæ dicta sit Veritas.

XXIV. *SARDONYX*, quasi Sardæ onyx, colore subtus nigro, medio candido, superius minio. (1) tantæ quandoq; magnitudinis, ut ex iis capulos facerent, ideoq; & viliores Indis: nunc æstimant, quòd solæ gemmarum incisæ ceram non attrahant. *Plinius* l.37.cap. 6. *Isidorus* lib.16.

1) *Via ad perfectionem triplex.*

SELENITES ex candido translucet fulgore melleo, imaginem lunæ continens, redditque illam in dies singulos crescentis minuentisque speciē, (1) nascique in Arabia fertur. *Plin.* l.37.c.10.

1) *Aulici ad ingenium Regis formantur.*

SIPHNIUS lapis in Comensi Italia est, qui excavatur tornaturque in vasa, coquendis cibis utilia. Naturâ hic mollissimus, sed calefactus, oleóque perfusus, quo emolliuntur cetera, nigrescit ac durescit. (2) *Plin.* l.36.c.22.

2) *Labor pro desl. Otium nocet.*

SMARAGDUS, ob amœnissimam viriditatem, gemma oculis gratissima, quos alibi spectando fatigatos, hæc nunquam non recreat. (3) aërem suo etiam circum colore imbuit, & nec sole, nec umbra mutatur. Reddunt & tanquam specula imagines. Unde in his Nero gladiatores maluit sæpè, quam in seipsis spectare. In Media reperti imagines nativas, ut papaverum, avium, catulorum, &c. complectuntur. In vino & oleo minus virides exacuuntur. Magnitudine alicubi excellunt. Sic apud Ægyptos in templo Jovis è quatuor smaragdis obeliscus XL. cubitorum fuisse dicitur, & Tyrios in Herculis templo pilā ex smaragdo habuisse tradunt. *Plin.* l.37.c.5. Addit Rueius l.2. de Gem. hanc ita adversari Veneri, ut Reginæ Hungariæ cum marito consuescenti, è manibus in partes dissilierit. (4)

3) *Amor proximi.*

4) *Castitas.*

XXV. *SPECULARIS* vel -*RIUS* lapis mollis, ac natura fissilis, crystalli modo pellucidus, & sub terra ex humore, ut videtur, glaciatus, (5) qualis in Hispania reperitur. In Italia idem videtur esse, sed obscurior & maculosus. Quod si feræ in puteos, unde effossi sunt labantur, medullæ ex earum ossibus intra annum ejusdem lapidis naturam induunt. (6) Reperitur & alicubi niger;

5) *Conscientia.*

6) *Societas.*

T

niger; sed candido cum molitie constantior natura solis rigorisque patiendi, nec senescit, si modò absit injuria. (1) *Plin.* l 36. c. 22.

1) *Constans probitas.*

SPONGITES lapis est in spongiis repertus, qui ad vesicæ calculos infringendos valere fertur, idem qui *Tecolithos.*

SVRDVM SAXVM in Scotia reperitur altitudine 12, amplitudine 33. cubitorum, ex cujus parte una quantumvis ingens clamor, fragor, sonitusq; excitetur, non exauditur ab altera etiam ingentium bombardarum explosio, nisi remotissimè à lapide discesseris. Ita *Ortellius* in Scotia.

2) *Conscientia in peccato obdurata.*

SYNODITES Solem lunamque impressam refert, & hanc ad illius imaginem, variosque solis aspectus crescentem ac decrescentem (3) *Damascius* in vita Isidori *Nonnius* in Dionys. ait juxta lunam cœlestem has mutationes fieri.

3) *Imitatio Majorum. Gratia Dei.*

XXVI.

SYRTITÆ in Syrtium litore, & in Lucania reperiuntur, croco refulgentes è colore melleo quæ intus stellas, quanquam languidiores, continent (4) *Plinius* l. 37. c. 10.

4) *Nobilis origo.*

TECOLITHOS oleæ nucleo similis videtur, neque est illi gemmæ honos, fingentium tamen calculos frangit, pellitque. *Plin.* l. c. Hos ex spongiis colligi ferunt (5)

5) *Ignobilis origo.*

TELICARDIOS sic dictus lapis, quod colore cor exprimat, ideoque magnopere illo Persæ delectentur. (6) maculam tamen appellant. *Plin.* l. c.

6) *Ex corde bonum vel malum.*

TOPAZIVS inter virentes gemmas illustris, qui solus nobilium gemmarum limam patitur (7) Cum ceteræ pleræque cotibus poliantur Naxiis. Ex illo Arsinoæ Ptolomæi Philad. uxori erecta est statua quatuor cubitorum, in delubro aureo. (8) *Plin.* l. 37. c. 8.

7) *Indoles bona.*

8) *Honor virtutis.*

TRICHIVS ex Africa nigra lapis est, qui tres reddit colores, à radice niger, in medio sanguineus, in summo candidus (9) *Plin.* l. c.

9) *Via perfectionis triplex*

TRIOPHTHALMOS cum onyche nascitur, tres hominis oculos exprimens (10) *Plinius* lib. 37. cap. 11.

XXVII.

10) *SS. Trinitas.*

TOPHVS Lapis scaber, quantò ceteris levior, tantò ceteris ad æternitatem in ædificiis durabilior. (1) Tritus coactusque calcis instar solidissimos parietes nullaque, ut lapides ceteri, aqua permeabiles reddens, ad rhenum frequens.

1) *Rustici longioru vita.*

VNIONES sic dicti, quod singulatim reperiantur, non juncti, seu *Margaritæ*, quas in fluminis ripis cicer s, vel fabæ, ut nonnunquam, magnitudine, piscantur urinatores sub aquis. (2) aut etiam retibus margaritiferas conchas gregatim nantes captant, quæ, cum sub suo sint Rege illustrioris formæ, hoc capto, statim omnes, tanquam attonitæ sine rectore, hærent. (3) ut tradit *Ælianus* de Indis l.14.c.8. Sunt aut pellucidæ ex rore, & sole, aut igne cœlestis fulguris progenitæ. (4) Hæ orbe perfecto, lævore, pondere ac magnitudine probantur ut *Plin.* l. 9 c.35. additque duos maximos & inæstimabilis pretii uniones possedisse Cleopatram, quorum alterum in aceto (in quo solvuntur) liquefactum Antonio amasio præbibit, alter Romam delatus, sectusque & utrique Veneris auri appensus ducentis quinquaginta sestert. millibus æstimatus est. Ceterum in sicco durescunt, qui in aqua molles sunt. (5)

2) *Deus ubique quærendus.*

3) *Ecclesia sub capite visibili.*

4) *Christus incarnatus.*

5) *Gratia Dei flectit.*

XXVIII. *ZANTHENIS* electri colore in Media nasci dicitur, quem lapidem siquis in vino palmeo, & croco terat, lentescit ceræ modo, & magna odoris suavitate fragrat. (6) Plin.l.37.c.10.

6) *Educatio bona.*

Hæc de lapidibus gemmisque strictim adducta suffecerint, in quibus Regum Principumque thesauri præcipui, quæque in manibus olim atque etiamnum, tanquam singulare aut fidei, aut nobilitatis argumentum adhibitæ videntur. (7) Nonnulli etiam virtutis medicæ, aut felicitatis causa usurparunt: ut de ipso quoque Salomone, *Pineda ex Arabico codice de rebus Salom.* refert. Asservisse scilicet chaldæos; quod Salomon loturus se in Jordane, cum in manibus mulierum gemmam cum annulo reliquisset: has, illo in aquas projecto, omnem ab eo sapientiam abstulisse. Contra *Platina memorat in vita Pauli II. Pontif.* frigidiorem gemmarum vim qua oblectabatur, mortem illi accelerasse.

7) *Nobilis.*

ſe. (1) uti Leoni IV. Conſtantinop. Imperatori nimia margaritarum circa caput vis, apoplexiam mortemque properaſſe creditur. Nullum igitur mortale bonum, quod, ut prodeſt, ita noxium eſſe non poſſit immoderatè utenti.

1) *Nimium omne vitioſum.*

CAPUT LXXXII.

DE ASTRIS ET METEORIS.

DE cœleſtibus ſideribus & meteoris nonnulla quoque adjungenda videntur: ne hæc tam illuſtria imaginum ſigna præteriiſſe negligentiâ exiſtimemur quanquam hinc inde in ſymbolis præterita non fuerint. I.

SOL ſiderum in cœlo princeps, (2) Dei optimi max. inprimis nobiliſſima imago eſt. ut multæ olim gentium hunc pro ipſo Deo venerati ſint. Eſt ſol ſolus, eſt temporum diſtributor & arbiter, fons lucis, toto orbe diffuſus, omnia in terra vegetans, pluvias ventoſque educens, &c. Quid ſol eſſet non ſatis aſſecuti olim ſunt. Anaxagoras ferrum candefactum, Euripedes auream eſſe glebā ſenſit. Qui cum terrā ſua magnitudine, centies ſexagies ſexies contineat, tantæq; celeritatis ex mathematicorum obſervatione ſit, ut intra horam conficiat millionem unum, & 140 milliarium millia, plus admirationis meretur. Solus totum illuſtrat orbem, nonnunquam repercuſſa in nubibus imagine. (3) Pythagoras loqui vetuit vultu ad ſolem verſo. quod hoc eſſet quodammodo ſoli obloqui, hoc eſt, veritati reſiſtere. (4)

2) *Deus Opt. Max.*

3) *SS. Trinitas.*

4) *Veritati reſiſtere.*

Chriſtus quoque in S. literis Sol oriens, ut D. Virgo aurora habetur, *Ecce vir oriens nomen ejus* (5) Zach. 6. *Quæ eſt iſta, quæ progreditur tanquam aurora*, (6) Cant. 6. Ita & principes viros deſignat, quod nos alibi ſymbolum explicamus (7) Sed & humanæ vitæ quædam idea eſt, ut per quam homo vegetatur. Sic Hippocrates,

5) *Chriſtus.*
6) *Deipara.*
7) *Princeps.*

II. pocrates Artem.l.1 c.36 illi cui sol in somnis obscurari visus est, præsagit mortem. (1) Pater etiam Materque per solis & lunæ imaginem Josepho, Gen.37. exhibentur. (2) Ægyptii etiam in solis orbe diviso stella inserta (ut quæ a sole lumen mutuatur) mulierem prægnantem signabant. (3) Effectus solis triplex illuminare, calefacere, fovere, qui divinæ gratiæ & Spiritui S. meritò tribuuntur. (4) Sol in cœlo stans Joh.10. Est Christus in Ecclesia ad consummationem mundi subsistens, vel tempus gratiæ prorogatum. (5) retrogrediens decem lineis in horologio Achaz, est Dei Sapientia per 9. Angelorum ordines ad hominem transiens carnemque assumens. (6) Sol omnia illustrans sidera, est Charitas, reliquis virtutibus lucem tribuens, (7) ut D. Hier. in ps.18. ut & mulier amicta sole, non tantum D. Virgo, sed & anima in gratia.

III. Sol ceram molliens, indurans lutum. Christus in ruinam & resurrectionem positus, fugans tenebras, Dæmones & ignorantiam pellens veritas. (8) Sol obtenebratus Christus moriens, aut gratia sublata, vel etiam humana felicitas eversa. Sol adurens juxta Greg. in 1. Reg. 14. est concupiscentia. (9) Vide plura in *Silva Laurets*.

1) *Mors.* 2) *Pater & Mater.* 3) *Pragnans.* 4) *Dei gratia Spiritus S.* 5) *Christus Ecclesia sua præsens.* 6) *Deus incarnatus.* 7) *Charitas.* 8) *Christus nostra salus moriens est.* 9) *Concupiscentia.*

LUNA alterum cœleste sidus, à sole dependēs suo in lumine, quo mutuato, orbem inter tenebras illustrat. (10) Ecclesiæ respectu Christi, & animæ respectu Dei quædam imago, quarum utraque variis affectibus & mutationibus subjecta est. Habet se & natura humana respectu Dei, ut Luna respectu Solis, iisdem de causis. (11) Et ut solis potissimum caloribus debet, quod sentiat, ita Lunæ humoribus quod crescat. Unde illi in Veterum numis Alex. Severi inscriptum fecunditas. (12)

IV. Cumque ex defectu suo ad pristinum vigorem redire soleat, quandam illi æternitatis imaginem tribuerunt prisci gentiles. Quin & nonnulli primarias lunæ partes tribui in generatione rerum volentes, eam virili genere *Lunum* dixere, ut Tertullianus & apud Charisium Com Severus testatur. Certè Carreni Mesopotamiæ populi, ut *Pierius* l.44.c.17. refert, eum qui lunam muliebri sexu compellasset, mulierū servituti damnandum,

10) *Ecclesia. Anima.* 11) *Natura humana.* 12) *Fecunditas.*

secus

secus verò, qui marem dixisset, imperaturum illis credebant. Arcades, quod antiquissimam suæ gentis originem à luna ducerent, hac in calceorum fibula gestatâ nobilitatem generis ostentare visi sunt. (1) quos Romani deinde sunt imitati. Alii verius inconstantiam & stultitiam hominis hoc symbolo prodidére, juxta Eccles. c. 27. *Sapiens sicut sol permanet, insipiens autem sicut luna mutatur.* (2) Luna sub pedibus mulieris, (3) sunt affectus mundani suppressi, crescens (4) est profectus in virtute & gratia. Decrescens est vita seu gratia deficiens, (5) illuminans noctem est Vetus Testam. illuminans Synagogam, Clarè splendens ex bono opere fama & exemplum est. Obscurata est Ecclesia hæreticorum. Vide *Pier* & *Lauretum*.

1) *Nobiles.*
2) *Inconstantia.*
3) *Affectus suppressi.*
4) *Profectus in virtute.*
5) *Gratia seu vita deficiens*

V.

STELLA astrum cœleste fulgens est, quod vel in orbibus inferioribus, vel in ipso firmamento lucet inter tenebras, magnitudinis & celeritatis admirandæ. (6) Stellæ supremæ firmamenti altissimo loco sunt, cum hoc à terra 80. millionibus, & medio milliari distet, tantáque hoc ipsum spissitudine sit, ut par spatium à concavo firmamenti ad cœlum beatorum censeatur. Unde si quis bis mille annis viveret, indiesque conficeret milliaria centum, nondum tamen supremum cœlorum attingeret. Stellæ istæ firmamenti in 6. gradus magnitudinis à Mathematicis separantur, quarum quæ majores sunt, terram centies ac septies, quæ verò minores reliquis decies & octies superant. Ex ceteris planetarum stellis, aliæ quidem vincunt, aliæ magnitudine terræ vincuntur. Ordine omnes (sed rotundo tantùm numero) ex *Clavio in sphæra* censeo. Saturnus terræ magnitudinem continet 91, Jupiter 95, Mars semel, Sol 166. Contra, terra continet magnitudinem Veneris 73, Mercurii 219, Lunæ 39. Quantula igitur res terra est, si vel cum una firmamenti stella comparetur. (7) E supremo cœlo spectanti atomus & punctum videretur! Plures in cœlo stellæ signa illa sive sidera cœlestia, ut Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo, Ursa, &c. sunt, conficiunt. Stellæ autem priscis divinam providentiam, & quasi Dei oculos omnia in terris videntes & pro-

6) *Angeli cœlestes.*
7) *Mundi vanitas.*

1) *Providentia Dei.* & providentes ac dirigentes significabant. (1) ita in numo Pertinacis simulacrum complectens manu stellam inscribitur, *Provid. Deor. Cos.* II. Quo etiam spectare vi-
VI. detur, quod Pan Deus, per quem naturam rerum omnium significabant, indutus pelle, variis pectus stellis ornatum ferret, quod consilium & providentiam in mundi anima, hoc est, Deo sentirent esse. (2) Quanquam & microcosmo homini applicari possit. (3) Fatum quoque, seu Decretum immutabile Deorum in stellis cuique homini propriis designari credebant, idéoque ex illa sub qua quisque natus esset, de illius felicitate, aut infortunio divinabant. (4) Sed & defuncti jam hominis animam per aliquam stellarum Ægyptii designabant, quod illius sedem cœlum facerent. (5) Custodes etiam Genios intellexisse per easdem videntur. Sic in numo, cui inscriptum *Vrbs Roma* duobus infantibus à Lupa lactatis stellas geminas velut custodes apposuére. (6) In mari vero stellæ geminæ malo aut velis navium insidentes tranquillitatem ex tempestate portendebant, easque Castoris ac Pollucis ferebant esse. Quod si solitarium navi sidus incumberet, id Helenæ dicebant esse & plerumque fatale in tempestate succubituris (8) *Plin.* l. 2. hist. nat. c. 3. Nunc D. Nicolai, Helenæ & Claræ hæc sidera vocantur, quandoque simul, non malo omine, apparentia. Quód flatus, quibus succensi hi ignes sunt, residere secum indicent.
VII. Ceterùm licet stella, in S literis, Christum natum indicet, in lucem gentium, ex Jacob ortum, (9) Num. 24. Mat. 2. Et stella matutina gloriam Christi, quæ datur vincentibus, (10) Apoc 2. Angelos quoque, uti Draco tertiam partem stellarum traxisse fertur. usitatius tamen Ecclesiæ Sanctos, Doctores, & Prælatos significant, qui dum exemplo prælucent, & peccatoribus veritatem annunciant, tenebras noctis dispellunt. (11) Dan. 9. & 12. Luc. 21. 1. Cor. 15. 41. Stellæ 11. Josephum venerantes sunt Apostoli, Juda dempto, observantes Christum, Gen. 37. Sic & 12 in corona Mulieris Apoc. 12 iidem Apostoli, Matthia juncto, in Ecclesia (12) Stellæ, quæ obscurantur, Job. 3. sunt Sacerdotes, Scribæ, & Pharisæi

2) *Consilium & providentia in Deo est*
3) *Homo prudens.*
4) *Fatum.*
5) *Beati mortui.*
6) *Custodes Angeli.*
7) *Tranquillitas.*
8) *Tempestas exitialis.*
9) *Christus natus.*
10) *Gloria B. B.*
11) *Doctores. Pastores. Sancti.*
12) *Apostoli.*

excæcati, vel alii in Ecclesia fide aut gratiâ deficientes.

COMETÆ, stellæ quædam, seu potius ignes sublunares, in modum stellarum coacti syrma & caudam trahentes, qui plerumque bellum, pestilentiam, aut aliam Dei iram mortalibus denuntiant, (1) ut anno hujus seculi 18. bellum Septentrionale designatum est. Visuntur & nonnunquam aliæ stellæ candentes, quæ sunt exhalationes densæ accensæque, & quod nobis propinquæ sint, dum transvolant, aut cadunt celerrimo ferri motu videntur, & ignes latè spargere, qui nobis quandam speciem exhibent hypocriticè sanctorum (2) quales olim pharisæi erant. *1) Bellum. Pestis.* *2) Hypocrita.*

VIII.

FVLMEN à *fulgore* distinguitur, quòd hoc sit coruscatio tantùm ignis in nubibus splendentis, illud è nubibus exhalatione ignea prægnantibus, atque inter se collisis, cum telo in terram evibretur. Gestare & jacere fulmen proprium Dei offensi est. (3) Unde Apelles Alexandrum M. Dei nomen affectantem pinxit cum fulmine, quam imaginem 20. talentis comparatam in templo Ephesinæ Dianæ statuit. Sed Lysippus statuarius adulationem, hanc detestatus hastam illi attribuit. Poterat tamen Apelles excusari; quòd, ut fulminis ictus, vel celeritatem, (4) vel longè exauditus famam latè propagatam signat, ita alterutrum vel utrumque Alexandro tribuerit. (5) Sic L. Papyrio, qui à celeritate, *cursor* dictus est, in numo, hinc capreæ spolium cum fulmine, inde cum pegaso sagitta tributa est, omnia celeritatis argumenta. Eloquentiæ etiam in Pericle aliisque vis, tonitru & fulmina spargere dicta est, (6) sic forte & à Davide auditum. *vox tonitrui tui in rota.* Quin & fortitudo in bello aptè fulmine tonitruque adumbratur: ita vates canit: *Duo fulmina belli Scipiadæ.* (7) Sunt qui depositum è manibus clementiæ & miserationis fecerint. (8) Uti gestum indignationis & vindictæ. Sic in numis Antonini Pii cernere fulmen in toro collocatum Deut. 32. v. 41. & 2. Reg. 22. vers. 14. &c. *Facit* autem Deus *fulgura in pluviam* (9) cum territos ad pœnitentiam convertit ps 34. *3) Deus vindex.* *4) Celeritas.* *5) Fama dissipata.* *6) Eloquentia* *7) Bellicosus* *8) Clementia.* *9) Pœnitentia*

IX.

Ceterùm

Idem ignis præclaram charitatis divinæ imaginem exhibet,(1) ut Ambros. in ps.118. August. ser. 108.255. & alii. Talem ignem portabat Abram, dum iret ad immolandum filium Gen.22. talem semper vult ardere in altari cordis nostri. Lev.6. hunc Ezechiel c. 1. vidit in rotis. Hoc consumptum est sacrificium Gedeonis percussione virgæ elicito Jud 6. Hic ignis Nazaræorum crines, hoc est vanas cogitationes consumit. 1) Charitatis vis.

Et ignis illuminans fides est, (2) psal 104, uti etiam juxta *Gregor.* 6. Moral. 27. cum Dominus Exod.19. in igne & fumo apparuit, humilibus clarus, superbis in caligine sola videtur. Et eloquium Domini sive doctrina Christi vehementer ignita est. (3) ps.38. Talis erat gladius Jeremiæ c.5. & flammeus gladius. Gen.3. Et eloquium Domini inflammavit Joseph ps.104. Flamma non consumens rubum, ut *Beda* in Exod.3. & Lex Judæorum peccata non auferens. Jam verò ignis in caudis vulpium Jud. 15. quid nisi argumenta fidelium hæreticos revincentia atque eorum condemnatio. Deus enim ministros suos facit ignem urentem ps.103. 2) Fides. 3) Doctrina Christi mira vis. XII.

Ignis verò examinans argentum, designat, juxta Hilar. & Aug. in psal.65, tribulationes justorum. (4) Et per ignem & aquam transit, qui varias patitur adversitates Jer.6. Sic ignita tela maligni sunt tentationes Eph. 6. Sed & affectus cupiditatesque nostræ ignis sunt, (5) ut amor, cupiditas, ira, invidia, psal. 10.56.77.78. &c. Et ignis accendens Moab, est incentivum libidinis. Num. 21. quem quisque sibi accendit Prov.6. Mat.17. Ignitæ habenæ, & clypeus Nah.2. Diabolum cum suis tentationibus repræsentat. (6) 4) Tribulationes. 5) Cupiditates humanæ. 6) Tentationes Diaboli.

Ignis comburens spinas & tribulos Isa.31. Juxta Orig. in Ezech hom.1. est pœnitentia. Hic ignis compunctionis (7) exardescit à facie Dei psal.17. Ignis comburens spicas (8) Zelum indiscretum poterit adumbrare Exod.22. 7) Compunctio. 8) Zelus indiscretus.

Denique ignis judicium sententiamque divinam significat, ut Orig in Cant. hom.4. Sic ignis transiens inter divisiones animalium Gen.15. sententiam separantem bonos à malis. (9) Et flamma ignis intercisa ps 28. 9) Sententia judicii.

erit ignis judicii comburens malos & illuminans bonos. Ignis procedens de ore Sanctorum Apoc. 11. sententia condemnationis. In igne Deus legem tradidit, Exod 20. ut scirent prævaricatores sese igne puniendos. Hic ignis est qui nunquam dicit, sufficit: Prov. 30. ut in cupiditatibus, sic & in pœnis.

XIII. Sunt & ignes fatui, atque errantes, ex humidis pinguibusq; locis per exhalationes à sole educti, & antiperistasin inflammati, (1) varia specie, nunc in ima nunc in media aëris regione discurrentes. Ad quos & illi, quos vocant, lanceam seu jaculum, capram saltantem, Draconem volantem &c. à similitudine aliqua sic dictos, reducimus. His certè ignibus hominum diversæ affectiones & cupiditates jure adumbrantur. quid enim lancea seu jaculum (2) nisi iratum & vindicantem, capra saltans, (3) nisi libidinosum, Draco volans (4) nisi seductorem? universe quid fatui in nocte ignes, (5) nisi hæretici in tenebris oberrantes, aut peccatores infatuati sunt? Sed his aliisque sat notis non lubet immorari.

1) *Cupiditates accensa.*
2) *Iratus vindex.*
3) *Libidinosus.*
4) *Seductor.*
5) *Hæretici.*

XIV. *NVBES* & vapor humidus, vi caloris rarefactus, elevatusque qui coactus in aëre densatusque, prævalente denique humoris collecti gravitate in aquam pluviam resolvitur. Quæ si cum impetu ruptæ aquam simul præcipitent, *cataractæ cæli* dicuntur. Si rara sit, lucis plerumque ut capax ita eandem solet transmittere. A solis ardore nos protegunt nubes: ut Christus vel S. Spiritus aut etiam Sancti, qui velut mediatores inter Dei iram & nos interpositi, illam à nobis avertunt. (6) In nube humanitatis Christi (7) de Ægypto omnes educti sumus ps. 77. Chrysost. in ps. 96. & ps. 118. ser. 5. Est & nubes levis super quam Js. 10. ascendit Dominus (8) Deipara Virgo. Ipsa etiam divina gratia, & protectio, tum verò & munificentia ac benignitas per nubem, terram à colore nimio protegentem, & pluvia cœlesti irrigantem intelligitur, (9) ut Orig. in lib. Num. hom. 7. Hier. in Isa. 18. Nubes quoque caliginosa & procellosa iram Dei & tempus judicii. (10) Veniet enim tunc in nubibus filius hominis Dan. 7. Sic nubes media inter Hebræos & Ægyptios Exod. 14. erit Judex malos à bonis

6) *Christus & Sancti mediatores apud Deum.*
7) *Humanitas Christi.*
8) *Deipara.*
9) *Protectio, & benignitas Dei.*
10) *Deus Judex.*

XV.

nis separans. Nubes quoque interposita est caligo & cæcitas, (1) quam homo per peccatum incurrit Ezech. 1. talis sæpe opposita est, ne transeant orationes nostræ ad Deum Thren. 3. Quin & ipsum peccatum ut nubes deleri dicitur. Is. 44. Nubes tamen leves ac lucidæ, sunt homines sancti in corpore mortali. (2) Hi sunt isti, qui ut nubes volant Isa. 60. qui rore concrescunt Prov. 3. Est & nubes sine pluviis, (3) vir jactabundus & elatus promissa non implens Prov. 25. Ut nubes quoque (4) gloria malorum transire dicitur Job. 7. & Judæ. v. 12. Ipsa tamen Dei divinitas, quæ posuit, ut nubes latibulum suum psal. 17. per nubem in rebus fidei indicatur, (5) in qua & Moysi apparuit. *Nebula* verò eadem penè significata conveniunt.

1) Cæcitas peccatorum.
2) Sancti in corpore.
3) In promissis vanus.
4) Gloria improborum.
5) Divinitas occulta.

XVI.

IRIS, sive Arcus diversi color, in nubibus non æqualiter densis rarisve, per incidentes solis radios, variè ob diversam densitatem reflexos, emicans, tribus ferè coloribus, cæruleo, viridi & flavo. (6) Hic cum pluvias denuntiet, à Deo tamen serenitatis venturæ signum, in federe *Gen.* 9. exhibetur, Christi Dei nobis misericordiam denuntiantis figura (7) qui sagittas ab hoc arcu sustulit, atque in se eas converti passus est, ipse ex justitiæ rigore satisfaciens. (8) In arcu hoc colores duo præcipui cæruleus & igneus, utrumque Dei judicium olim in aqua, postea igne mundum punientis designat. (9) Rursum aquam & ignem purgantem homines Christianos in baptismo videlicet, ac spiritus S. gratia repræsentat. (10) Quare voluit & Deus in circuitu sedis suæ Apoc. 4 fulgere iridem, quod in misericordia & æquitate sit judicaturus. Nec inconvenienter Beda ad Gen. 9. Arcum Dei in nubibus, ait, esse gloriam ipsius in prophetis & S Scripturis. (11) Iris autem in capite Angeli Apoc. 10. juxta Glossam Ord. significat nuntium reconciliationis divinæ cum militante Ecclesia.

6) Deus unus & trinus.
7) Deus placatus.
8) Iustitia Dei in Christo passo.
9) Deus Iudex & vindex.
10) Baptismus. Spiritus S.
11) Gloria Dei in S. Scripturis.

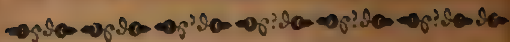

CAP. LXXXIII.

IMAGINES AB IISDEM REbus diversæ deducuntur.

I. *Imagines rei ejusdẽ varia.* OStendimus viam rationemque, à diversis rebus, vel ad eadem, vel diversa significata symbolicè emblematiceque transeundi. Requiretur fortè, ut ab iisdem etiam rebus, vel ad diversa, vel eadem studiosum lectorem præeamus. Quod licet opere ipso in principio libri factum sit; brevi tamen methodo hic aliud exemplum percurram.

Ut in protasi symbolorum atque emblematum duo sunt, res, & inscripta rebus sententia: ita modò res, modò sententiæ rebus diversis adhiberi poterunt, totamq; imaginis naturam ac vim significandi mutare. e. g. hoc Lemma. *Non omnia possumus omnes*: alibi clavibus, alibi organo, alibi diversi agris, in aëre volucribus cum aquila certantibus, in terra asino ad stivam, aut bovi in hippodromo, &c. neque tamen eandem ubique significationem proximam retinebit: nam in clavibus vim sese insinuandi atq; ad secreta penetrandi: in organo vim persuadendi, placendive: in agris vim proficiendi in virtute, aut opibus: in volucribus vim eminendi in honore ac viribus: in asino vim sese ad quælibet aptandi: in bove pro victoria, aut præmio contendendi significat. Neque enim, ut alibi docuimus, vi solius lemmatis, sed rei etiam cum lemmate conjunctæ, emblema ac symbolum ultimò in certa significandi ratione absolvitur.

II. Quemadmodum lemma idem variis rebus, ita res eadem variis etiam lemmatis circumscribi atque ad aliam aliamque repræsentandi vim inflecti poterit. Speculo v.g. inscriberę licebit, *omnibus omnia*, quod viris Apostolicis repræsentãdis serviet. vel *non adulatur*. aut *non fallit*: ut candidi animi virum exprimes. Vel *objecta refert*: ut vel animum amoremque nostrum, vel etiam juventutis indolem exhibeas. vel *Reddit cuiq; suum*: ad æquitatis imaginem proponendam. vel *Turpibus ingratum*:

tum: ut ſolet conſcientia. vel *omnibus idem*: ut affectum boni parentis erga liberos æqualem adumbret. vel *Reddit, quod accipit*: ut ſignificetur, bona illa opera, quæ ad Dei honorem facimus, in noſtrum redundare. vel *refundit*, ſcil. acceptos ſolis radios, uti ſancti gratiam à Deo acceptam ad ejus honorem impendunt, ac refundunt. vel *Alter ego*: quia refert imaginem vultus; ſic amicus, qui animi noſtri imaginem refert. Amor enim facit, aut invenit pares. Vel *Pro cæcis non eſt*. Uti Evangeliũ, quod eſt ſpeculum vitæ Chriſtianæ, pro hæreticis non eſt. Vel *Et fœda & pulchra revelat*. Talis erit conſcientia noſtra in extremo præſertim Judicii die. vel *Forma vitrum eſt*. ad humanæ formæ fragilitatem indicandam. Vel *Non tot, quin plura*. ſcilicet, referre poſſit, Tale ſpeculum & mens noſtra in cognoſcendo, & animus in appetendo. Ego verò, cùm neque tot dederim, de ſpeculo lemmata, quin plura dari poſſint, alterius quoque ingenio aliquid relinquam.

III. *Ex una ſimplicique re, ad rem eandem ducta imagines ſymbolica.*

Latiori campo ſymbolographus excurret, ſi rem eandem aliis atq; aliis adjunctis variatam proponet. Ita aliquando Solem bono Principi adhibuimus. hoc modo

Solus

Sol in orbe dominatur, in urbe Princeps.

Omnibus idem

Sol terrigenis, ſubditis bonus Princeps.

Sine labe micat

Sol clarus in cœlo, Princeps bonus in terra.

Orbem illuminat

Sol radiis, virtutibus Princeps.

Omnes fovet unus

Sol calore, favore Princeps.

Tenebris illuſtrior

Sol noctis exit, adverſitatum Princeps.

Nubila vincit

Sol tempeſtatis, invidiæ Princeps.

Tenebras aufert

Sol orbis, Princeps urbis. (1)

1) *Principis boni qualitates.*

Sol anima mundi eſt, Princeps populi;
Ad hujus, & illius vultum,
Spirant ac ſperant omnia.

Sol in terra aurum radiis benignis educat:
Princeps bonus in animis ſubditorum alit amorem.
Sol nulli lucem niſi tantùm cæcis ſubtrahit:
Princeps bonus nulli favorem, niſi abutenti.
Sol quantumvis ſublimis, non averſatur humiles:
Princeps bonus, quamvis excelſus, imos non deſpicit.
Sol indefeſſus nec, ceteris quidem quieſcentibus, quieſcit:
Princeps bonus pro dormientibus etiam vigilat.
Sol duram emollit ceram, molle indurat lutum:
Princeps bonus duri pectoris homines ad humanitatem emollit,
Molles in adverſis ad patientiam indurat.
Sol ex alienis ſordibus nihil labis contrahit:
Princeps bonus ex alienis vitiis nihil mali.
Ille tamen mundi oculus & ſiderum ſidus,
Illud orbis decus & diſpenſator luminis
Sol,
Quamvis ſine nævo micet, ſine noxa proſit,
Non placet omnibus.
Nævo noxaque non caret, etiam dum caret.
Hebetes noctuarum oculi,
Et obtuſa Veſpertilionum lumina lumen non ferunt.
Quis credat Solem
Qui omnibus diem adfert, his noctem parere?
Leones & aquilæ,
Excelſa amantium decora, forti pectore,
Viſuque nil detorto ſolem hauriunt.
Neque amittunt in die diem.
Sed quid ſymbolis ludimus?
In ſole Principem, aut in Principe ſolem habes.
Alii hunc vident ſimul & invident:
Atque ex luce contrahunt tenebras.
Alii inglorii æmulantur gloriam.
Imbelles hic ſol oculos plerumque hebetat,
Fortes recreat.
Quod campus abſque ſole, plebs abſque Principe eſt,
Languet, ſterileſcit, inutilis eſt.
Sol noxios conſumit humores, affundit utiles.
Princeps vitiorum materiam tollit, virtutum ſubiicit.

Sol

Sol herbis vigorem, apibus rorem suppeditat.
Vigor subditorum, Principum est favor,
Ros prompta liberalitas est.
Sine Principe tanquam sole Respublicæ
Neque florere cum vere,
Neque fervere cum æstate,
Neque ferre adversa cum hieme,
diu poterunt.
A sole totus dependet annus & orbis,
Temporibus sæpe homines, at soli aptantur tēpora.
Reliqua mutantur, sol vultum non mutat.
Beneficia expendit multa, nulla recipit,
Imago Principis.
A quo vulgus depēdeat necesse est, ne sit sine capite.
Aptandum vulgus Principi, non vulgo Princeps.
Immutatus cetera mutet, semper suus.
Turbata componat nunquam turbatus,
Beneficia gratis expendat etiam ingratis.
Amaro ex mari sol dulces aquas:
Princeps
Amaro ex pectore dulces affectus elicit.
Sol montibus primùm affulget maximis;
Princeps magnis primùm mentibus;
Huic tamen pro radiis gratia est,
Pro luce decus,
Hic, & ille ad laborem oritur,
Sed tantùm vigilantibus.
Sol, & Princeps
Oriuntur, ut occidant:
Occidunt, ut rursum oriantur.
Ille, ut à cœlo in terram transmittat radios.
Hic, ut à terra in cœlum.
Ita ortus propter occasum, occasus propter ortū est.
Hic orbis rerum in orbe est.

En quod una in re ad rem eandem comparationes ductę tu symbola, si placeat, collige, simulq; observa ab his non contemnenda orationi figurarum decora adornari.

IV. Ita res quasque in rerum natura illustriores symbolicâ usurpatione ad mores traducere poteris, & suavitate ora-

orationis,& voluptate legentium singulari. Si Apes v. g. *Reip.* alicui *Monarchiæ* præsertim adumbrandæ adhibere volueris; si *militiæ*, si *studiosæ juventuti*, si denique *religiosæ familiæ* aptare placuerit, quot supperunt argumenta! Paucis ego ac perfunctoriè Religiosæ familiæ, activam contemplationi vitam sociantem, applico.

1) Religiosa familia benè instituta.

Sub uno capite moventur, ac quiescunt. (1)
Religiosorum & apum Societas.
Utraque
Et pascit, & pascitur: hæc floribus: illa virtutibus.
Agit simul, & agitur;
Hæc ventorum injuriæ; illa hostium exposita.
Pondus, quo sustinentur, illi lapis; huic Dei amor est.
Mel Apis ex flore & rore; ex pietate colligit Religio.
Utrisque tamen & felle tinctus aculeus est,
Ne irasci improbis nequeant, & offendi malitiæ.
Neque labor, neque ars, neque profectus deest,
Sive Apibus, sive Religionibus.
Illæ Musis consecratæ profanis; hæ sacris.
Illæ per prata sese fructu colligendo explicant;
His pratum latissimum orbis, fructus pietas,
Utraque nunquam otiosa, nisi ad necessitatem.
Nunquam occupata, nisi ad utilitatem.
Nullam voluptatem neq; Apis, neq; Religiosus sectatur,
Nisi illa in melle sit, aut pietate.
Sine Venere sunt, nisi quam illa ex pratorum deliciis,
Hic & orrationis succo colligit.
Non procul, aut Apis, aut Religiosus domo evolat,
Nisi migrandum fuerit,
Comitati, & exeunt, & redeunt,
Etiam, dum solitudinem incolunt, non sunt soli.
Seu domi, seu foris laborandum, arte sit & ordine.
Moventur, & movent; aguntur, & agunt,
Alterius imperio, suâ industriâ.
Sed nihil asperum,
Cum & Moderatori aculeus desit, & operario tædium.
Temporibus quietem partiuntur & studium.
Arma, nisi lacessiti, non promunt.
Defensioni, non offensioni, servit aculeus.

Quan-

Quanquam in impudicos ultro etiam sæviant.
Turbas ignorant,
Nisi cum illas ignium; hos arrogantiæ fumus dissipat.
Colliguntur ad æris sonitum.
Apes religiosæ, & Religiosi apes.
Sine prole non sunt, quamvis absque libidine.
Ore utrique concipiunt, & pariunt,
Absque voluptate, etiam cum voluptate.
Illæ rore; hi eloquio fecundi: utrique amore casto.
Conceptus, partus, educatio est
Ex favore aut favo.
Quid ni igitur suavissima?

En quot in uno Apum symbolo, de eadem re, symbola, quanquam libaverim multa, non exhauserim. A rebus naturalibus ad artefacta, non infecunda etiam commentatione, transibis. Navim v.g. expende. Et diversarum hæc rerum imago est, etiam *familiæ religiosæ, Reip. Ecclesiæ.* Nos minus vulgatâ usurpatione hominis imaginem faciamus.

V

Quod Navi oceanus, hoc mundus Homini. (1)
Impelluntur & impellunt, exagitantur & exagitant.
Tempestas illic ventorum; hic regnat affectuum.
Illam diversi & secundi flatus; hunc spes metusque concutiunt.
Neutri quies, nisi in sua inquietudine.
Fluctus hinc navim; illic carnem impetunt.
Nisi quod hic ira dominetur pro Neptuno,
Pro Amphitrite superbia, pro Sirene Voluptas imperet,
Utrobique Venus reperiatur in concha.
In navi navarchus præsidet, in carne humana ratio.
Illi in malacia & procellis, in sereno providendum & nubilo.
Ne, vel in vorticibus subsidat, vel allidatur in scopulis,
Vel in sicco navis hæreat.
Huic pro malacia pax, pro tempestate bellum,
Pro sereno res prosperæ, pro nubilo adversæ,
Pro vortice opes, pro scopulo occasio,
Pro sicco rerum indigentia est.

1) *Hominis in mundo conditio.*

Rationi, pro gubernaculo, intentio est,
Pro acu nautica consilium, pro bolide experientia,
Pro velo voluntas, pro malo generosus animus sufficit.
Pro remigibus executrices sunt potentiæ,
Pro funibus leges.
Animum, tanquã Navis malum, contra malum firmant.
Pro anchora spes,
Ancipiti in re ac salute, præstat auxilium.
Nec sua huic Navi deest sentina, malorum omnium concupiscentia,
Quam, cum mare, mundus, implet, exhauritpœnitentia.
Vela ventus secundus promovet, adversus deijcit;
Voluntatem hominis
Divinus amor promovet, humanus deijcit;
Fracto malo in Navi, & animo in Homine,
Nec Navis, nec Homo progreditur,
Nisi quo hunc & illam casus defert.
Navarchus, ut Navim servet, in portũ cursum dirigit
Quem Homo in cœlo, Navarchus in littore occupat,
Uterque infelix nisi aliquando attigerit.

Par in horologio ad hominem applicando discursus poterit formari, in quo rotæ, velut *potentia diversa*, pondere regantur *affectuum*. (r) Oppositus rotarum cursus, utrumque *appetitum, rationalem & sensilem, mutuò sibi adversantem*, repræsentet. Libramentum mobile *vita in corde, conscientiaq; in animo motum*. signatæ horarum notæ *vita tempora in morte, velut nocte, absolvenda denotet*. index denique in horologio, *quod in homine lingua*, latentem illic motum hic *sensum mentemq; prodat*. Sed nos cum Navi ad portum festinamus, calamo jam animoque fatigato. Quare ubi Vitis exemplo, in materia, quam hactenus minùs attigimus, hanc etiam in reliquis imaginibus parari copiam posse ostenderimus, jactâ in litore anchorâ, vela submittemus.

VI. *Et una re ducta imagines hieroglyphica & anigmatica.*

Distinctius paulò fusiusque. Non symbola tantum & emblemata, verùm & hieroglyphica atque ænigmata ex eadem diversa erui possunt, ut in Vite expendenda intelligemus. In hac enim, ut hieroglyphicis inprimis oppor-

opportuna reperias, veterum scripta, & ritus expende. ut

1. Legimus vite olim apud Romanos militem plexũ esse, quæ pœna Romanis impensa civibus minus infamis censebatur. ut Petrus Crinit. de honesta discip. l. 22. c. 2. En *honestæ pœnæ* typum *quo suos Deus filios castigat.* 1 *Pœna.*

2. Vitis centurionibus olim præferri solita, hieroglyphicè *dignitatem* illius, cui præfertur, indicabit. 2 *Dignitas.*

3. Zeuxidis vitis, cum uvis, aptissimè in tabula repræsentatis, avesque veri specie alectas fallentibus; instructæ *deceptionis sub veri specie, signum* erunt. 3 *Fallacia.*

4. Exustæ vites aut succisæ; ut à Romanis olim Principibus factum meminit Baldus in legibus 12. tab. l. 12. *castigati luxus & intemperantiæ imago* erunt. 4 *Luxus castigatus.*

5. Asinus vites arrodens apud Nauplienses, signum est *rustici neglectiq; hominis rarũ aliquod facinus* ad multorum utilitatem aggredientis. putandæ enim vitis apud illos principium inde ductum; quòd præmorsas ab asino vites largiori fructu pullulare cernerent. 5 *Labor utilis*

VII.

6. Vitis salici infrugiferæ sociata, parum (ut ferunt) fructuum proferrens, signum est *ex vitiosa societate aliorum, noxam facilè contrahi.* 6 *Societas mala vitanda.*

7. Vitis *Christus*, palmites *Christiani*, ut est Ioa. 15. Ego sum vitis vera, vos palmites. Palmes resectus est *reprobus*. ibid. Mittetur foras, sicut palmes & ardescet. Vitis inutilis ad opus, sunt *Doctores mali* Ezech. 15. Vitis frondosa, quæ sine fructu est, sunt Doctores quibus *oratio ornata, fructus nullus virtutis* Oseæ 10. Vinea est, vel *Ecclesia* ut ps. 89. dicitur, Vineam de Ægypto transtulisti. vel *anima peccatrix* ut Hier. 2. Et Prov. 24. Vineam stulti totam repleverunt urticæ. Uvæ *fructus justitiæ* sunt, ut labruscæ *iniquitatis* Isai. 5. Exspectavi ut faceret uvam, & fecit labuscras, quæ vitis agrestis fructus sunt, Flos vitis, *Ecclesiæ virtutes ac gratiæ*. hinc de illa legitur: Quasi vitis fructificavi suavitatem odoris, & flores mei *fructus honoris & honestatis*. Hæc ex S. literis, quæ suâ autoritate figuris vim hieroglyphici tribuunt. 7 *Christus & Christiani.*

8. Vitis quoque *libertatem in loquendo* designat, tanquam effectum à vino productum. unde Bacchus Græcis Lyæus à solvendo, latinis liber dictus est. 8) *Libertas.*

9. Vi-

9 Virginitatis hostis. 9. Vitis *hostem virginitatis* denotat. Unde & Luna in signo Virginis existente vitem plantandam esse negant.

10 Abundantia. 10. Vitis cum racemis liberorum *copiam sive fertilitatem* denotat; quod nulla planta eâ feracior reperiatur. Apud Pythagoreos tamen hæc palmitum luxuries, *sordes superfluas*, & *peccata fructus virtutum impedientia* designat. Unde lex illorum. *Diis non esse libandum de vitibus non putatis.*

VIII. *Imagines Ænigmatica.* Ænigmata de eadem vite, aut ex antiquorum monumentis colliges, aut tuopte ingenio compones. Fabulantur olim, ænigmatico conceptu, Noë vitis plantatorem illam sanguine mactati capri, porci, & apri, nescio an ovis, irrigasse: ut ostenderent succum vitis, seu vini in homine, *libidinem, ebrietatem*, ac *ferociam*, aut etiam *ovillam simplicitatem* causare (1) quæ ænigmatica tantùm veritas fuit.

1) Vini potus homini noxius.

Sic fere Anacharsis tres in vite uvas reperiri asserebat; primam *voluptatis*, secundam ebrietatis; tertiam *molestiæ*. Quæ, ut exprimantur, prima à Cupidine, altera à Sileno, tertia à Furia aliqua decerpenda erit. nisi sine his personis hieroglyphicè malis proponere.

Ænigma etiam fuit, quod Pincernæ Pharaonis de vite per somnium oblatum est: cum exurgere vitem cerneret atque in tres discedere propagines, se verò, maturas ex illa uvas in calicem Pharaonis exprimere, cùm *tres* propagines totidem dies, uvarum expressio *Pincerna à vino ministerium Regi præstandum* designaret. (2)

2) Ministeriū Regi præstandum.

Sed & illa Num. 13. vitis cum palmite in vecte, ex terra Chanaam, à Caleb & Josue deportatio, ænigmatica *Christi in Cruce* exhibendi figura fuit.

Et illa Asinæ ejusque pulli ad vitem alligatio, ut est Gen 49. juxta Clement. Alex. lib. 1. c. 5 Pædag. est ænigmatica figura *hominum rudium & simplicium ad Christum ejusq; prædicationem, præ reliquis hujus mundi sapientibus, convertendorum.* (3)

3) Rudes ad Christum cōversi.

Vitem quam Astyages de filiæ ventre per somnum vidit subsurgere, atque totam latè inumbrare Asiam, ænigmatica erat, ad Cyri ex ea nasciturì *felicitatem atque imperium* totius Asiæ figurandum. (4)

4) Imperium amplum.

Illa

Illa denique vinea Evangelica, in qua laborantibus diversis & sua occupatio, & præmium ex Domini arbitrio distribuitur; ænigmatica *Ecclesiæ & Christi fidelium laboris nostri ac mercedis æternæ, imago est.* (1) *1) Gloria cœlestis post laborem.*

IX. *Ænigma per fontes 4. expositum.*

Quod si ænigma aliquod à vite tibi lubeat desumere, illudque ex primo fonte proportionatorum haurire velis. Vitis naturam & adjuncta, ortum etiam progressumque, fructum ac commoda expende. Ut, quod in montibus ad ceteras fruges inutilibus, ipsa proveniat, tenui ligno abjectoque, sed fructu eximio: quòd pastinanda, putanda, liganda, humo nonnunquam defodienda, &c. tum occurrere poterit, quę fructuũ, seu colligendorum, seu tractandorum ratio; quæ vis, & præstantia, &c Hæc qui expenderit, ex plurium, quæ se offerent, vel symbolorum, vel etiam emblematum compositione facilè sententiam aliquam, aut sapiens pronuntiatum figuratè concipiet. E.g. ad religiosæ familiæ statum naturamque explicandam. In colle vites spineo sepimento undique vallatas propone. In hac vinea, horrida cilicinaque in veste, alii herbas inutiles vellant, alii pastinent. (2) deinde alii seminudi aridos figant palos, vitem alii præputent, alii vinculis adstringant, solis radiis è cœlo affulgentibus. Hoc ænigma ex proportione ductum, hac expositione illucescet. Vitis in colle est *religiosus, altiori supra reliquos mortales loco & vivendi conditione eminens.* Aridum ille quidem despectumque lignum, sed *fructu & æstimatione virtutis magnum.* Spinosa sepe à molli secularium hominum vita distinctus. Ille *Pœnitentiâ præterita peccata,* tanquam malas herbas, *vellit,* & *affectus* parvos, tanquam radices, pastinatione *ad virtutis fructũ subigit.* Palo, arido, tanquã *loco sterili, perpetuâ castitate sociatur. Vinculis obediẽtiæ adstringitur, superfluâ opum,* velut palmitum, *luxurie, per paupertatem amputatâ.* Ut verò in montes elatos, sol primum radios eosque ardentiores, & diuturniores conjicit; sic *in religiosam familiam, ita Deo adstrictam, gratia de cœlo uberior affluit.* En ænigma ex sola rerum proportione ductum. *2) Religiosorum labores.*

X.

Quod si idem deinde, aut simile, ab oppositione ornare voles, contraria earum aut similium proprietatum expen-

expende, & simul cum oppositis adhibe. Ut aliam juxta in valle vineam propone: quæ nec sepe adversus fures bestiasque satis munita sit, lolio abundet, stipitibus neglecta per terram serpat, palmite luxuriante; Sed fructu destituatur. per silvas tamen arboresque effusa non ingratam ludentibus umbram præbeat. (1) Habebis, opinor, non ineptam *hominum mundanorum imaginem*, cui illam suprà propositam vineam, eâ lege, sociare poteris; ut Amores illic divini laborent: hic profani per otium ludumque vagentur.

1) Mundanorum negligentia.

XI. Quod si ex alienatorum fonte ducere ænigma lubeat. Illa quę ab usu vulgi magis remota sunt cōsideres. Ut quod vitis cum oliva societur, uti fecit Alciatus; quod in alia arbore ejus palmites plantentur, aut ejus radice planta alia; quod humi tempore hiberno defodiantur: quòd frigore adustæ resecentur, eodem quandoque anno fructum suum daturæ: quod uvas proferant humanam magnitudinem æquantes, ut in Mauritania Sabel.l.5.En.1.factum refert: quòd mediâ hieme convivis ante ora vitis, uvarum fertilis, pendeat, ut à Doctore Fausto magicâ arte factum memorant. Religiosis viris si quid aptum cupias ab alienatione ductum. Vites in valle, atque aliarum arborum umbra, omni curâ educes, pastines, impingues, legantur ab eâdem vite fructus, atque illati torculari mustum spument; sed acerbum potatu, quodq; Amor divinus libatum ore vultuq; avertetur. (3) Ænigmaticum hoc *schema* erit, *religiosorum hominum sese negotiis curisque secularium admiscentium.* Hi nimirum in umbra aliarum arborum solem divinæ gratiæ non admittunt, luxuriant palmitibus, id est, cultis politicisque verbis & moribus; sed fructus non faciunt, nisi acerbos. Quos denique morte pressos, Deus mensâ suâ gustuque non dignatur: his frustra curam laboremque corrigendis impendas; nisi ab umbra illos, & aliorum societate, à pinguiori valle, ubi ventri & carni servitur, ad sterilem asperumque religiosæ solitudinis collem reduxeris.

3) Religiosi à seculi curis remoti sint.

XII. Denique si ab allusionum fonte tibi aquas depromere visum fuerit. Fortè non multa hic opportuna tua proposito

posito reperies. Alibi monuimus, parentem, filio ænigmaticam hanc picturam misisse, *vites, & pocula.* Quibus cùm ille sibi facultatem usumque eorum ad potum liberalem concedi existimaret; intellexit denique mandatum hoc prorsus oppositum. *Vites pocula.* Est tamen in *vite* etiam, quod cum *vitâ* non inamœno lusu comparari possit. Sic & *propago* ambiguâ tibi cùm generis, tum vitis significatione serviet. *Vitium* etiam, quod vitium liquore alitur, occasionem ludendi faciet. Verbo: ingenio perspicaci, his præceptis exemplisque ducto, copia nunquam in hac facultate defutura est: tenuioribus etiam mentibus, tantum facilitatis affluet, quantum ad laborem his studiis impensum digno fructu munerandum sufficiet.

XIII. Pro Conclusione illud animadvertendum censui, quod hæc imaginum notitia & copia suppeditata, non tantum ad profanam; sed sacram etiam doctrinam locupletandam & illustrandam plurimum valeat, & hæ tanquam gemmæ in ornatu & apparatu sacræ eloquentiæ non emineant solum, verùm etiam in oculos animosque audientium singulari vi influant, altissiméque mentibus insideant, ac velut mnemosynon quoddam relinquantur. Paucis illud ex D. Augustino exemplis lubet probare, ac si institutam materiam absolvere.

Vis e.g. homines ad patientiam rerum adversarum excitare, id ex D. Augustino in psal. 61 per fornacem aurifabri in qua aurum liquatur, poteris. Sic enim habet, *Nunquid lucet aurum in fornace aurificis? In monili lucebit, in ornamento lucebit; patiatur tamen fornacem, ut purgatum à sordibus veniat ad lucem.* (1) 1) Patientia.

Eidem altera adhiberi ex eodem inscriptio poterit. *Reliquis consumptis permanet aurum.* Nam sic inquit:

In fornace ardet palea, & purgatur aurum: illa in cineres vertitur, à sordibus illud exuitur. Fornax mundus, palea iniqui, aurum justi, ignis tribulatio, aurifex Deus. (2 2) Perseverantia.

Formite seu face domus incendatur. Lemma sit. *Perditur ut perdat.* In homines malos, qui alios conantur perdere. Ex D. August. in Psal. 34. *Sic enim esse putate malitiam, quomodo ignem: incendere vis aliquid aliud? illud quod admoves priùs ardet: nisi ardeat, non incendit.* (3) 3) Exempla malorum.

Piscis

XIV. Piſcis eſcam hamatam avidè glutiens. Lem. *Brevis voluptas, longus dolor.* Ex D. Auguſt. in pſ. 57.

Ad præſens Deus habenas laxat, ſed poſt aſtringet. Noli gaudere ad piſcem, qui in eſcâ ſua exultat: nondum traxit hamum piſcator: nam jam ille habet hamum in faucibus, & quod tibi videtur longum, breve eſt. (1)

1) Voluptas brevis.

Luna & ſtellæ in nocte. Lem. *Luci nox addit honorem.* Sic ſceleratorum vita, proborum illuſtrat.

Sicut ſtellas in cœlo non extinguit nox: ſic mentes fidelium inhærentes firmamento ſcripturæ Dei, non vincit iniquitas (2) D Auguſt. in Pſ. 93.

2) Fides conſtans.

Tuba ductilis jam ſub fabri malleo pene abſoluta: Lem *Modulis ita dulcibus aptor.* Sic per tribulationem juſtus perficitur laudemque Deo concinit.

Ductiles tubæ, areæ ſunt, tundendo producuntur. Si tundendo, ergo vapulando, eritis tubæ ductiles ad laudem Dei productæ, ſi cum tribulamini proficiatis; tribulatio tunſio, profectus productio eſt. Tuba ductilis erat Iob, quando repentè percuſſus, (3) *&c.* D. Auguſt. in 97. Pſal.

3) Tribulatio perficit.

Fluvius in agros exundans. Lem. *Currendo currere ceſſat.* Sic vivendo vitam abſolvimus.

Sicut torrens pluvialibus aquis colligitur, redundat, perſtrepit, currit, & currendo decurrit, id eſt curſum finit: ſic eſt omnis iſte curſus mortalitatis. Naſcuntur homines, vivunt, moriuntur, & aliis morientibus alii naſcuntur, ſuccedunt, accedunt, decedunt. (4) D. Auguſt. in pſal. 109.

4) Vivendo morimur.

Quod ut mihi omnibusque lectoribus meis feliciter cedat, omnibus votis exopto.

FINIS.

INDEX MORAL.

INDEX MORALIS,

Qui rerum naturalium, tanquam imaginum, significata complectitur.

NOTET LECTOR,

Per numerum primum caput, per alterum marginalem numerum designari. Sed cum per errorem in Cap. LVIII. bis numerus marginalis repetatur semel à pag. 682. & itetum à pag. 698. primum notavimus signo *a.* alterum signo *b.*

A.

C.

Corrcp.

D.

Defect-

re.

c. 73.

Fidus.

Fur.

H.

Hære-

pons

I.

Impera-

Mitis

O.

Pro-

Subter-

V.

Z.

FINIS.